HRADY
ZÁMKY A TVRZE
KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

POPISUJE

AUGUST SEDLÁČEK,

C. K. KONSERVÁTOR A GYMNASIJNÍ PROFESSOR.

ILLUSTRUJÍ

KARFL LIEBSCHER, ADOLF LIEBSCHER A V. KRÁL z DOBRÉVODY.

DÍL ČTVRTÝ.

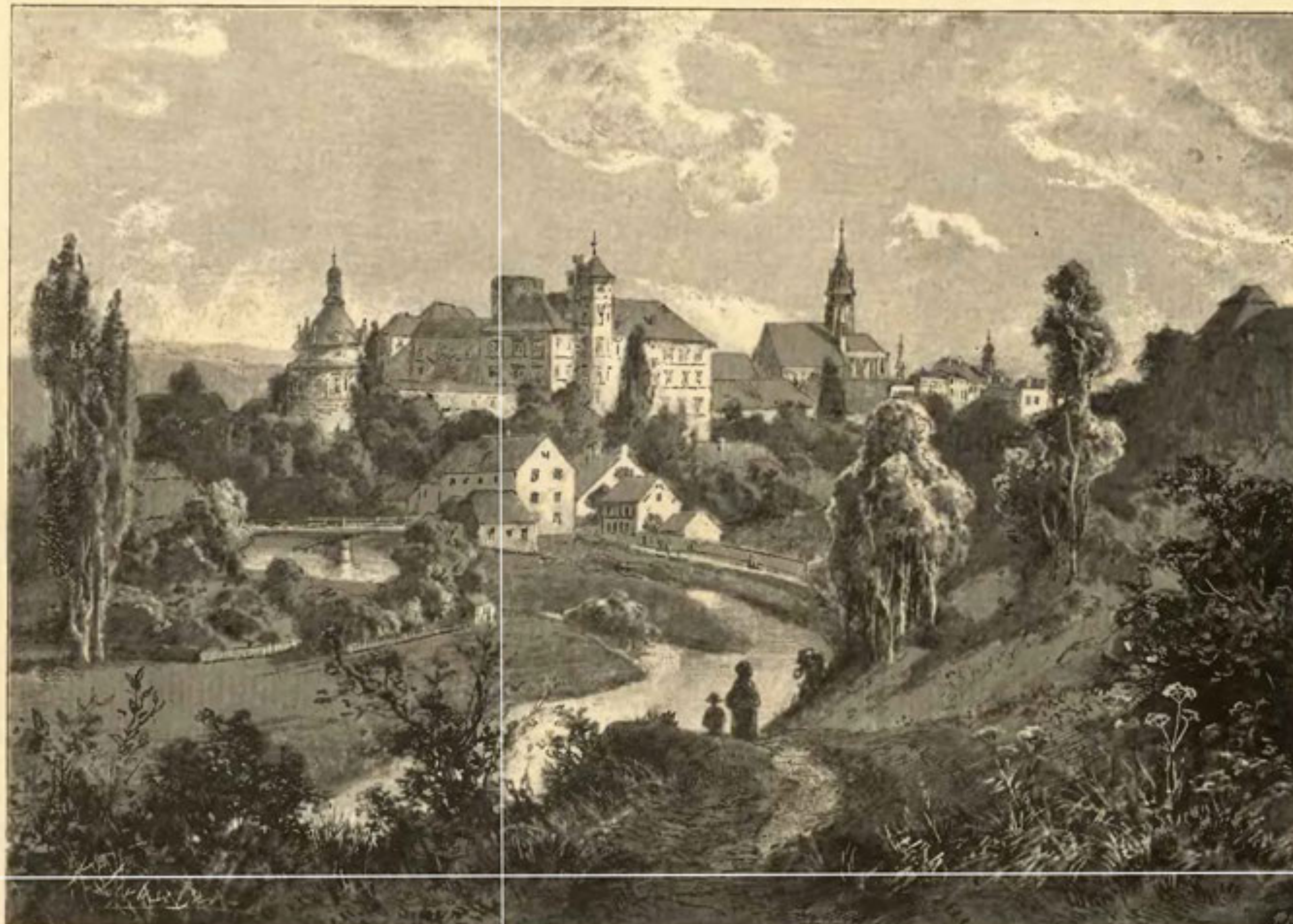
V PRAZE.

TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY FRANTIŠKA ŠIMÁČKA.

1885.

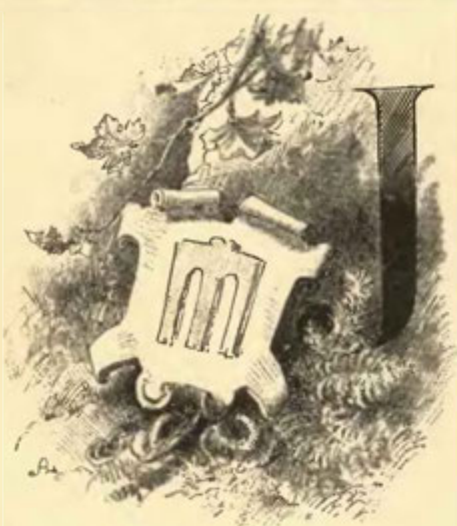
DÍL ČTVRTÝ.

VYSOČINA TÁBORSKÁ.

Jindřichův Hradec od jižní strany.

HRADEC JINDŘICHŮV HRAD.

1. Popis hradu a jeho částí.[1])

Jest to pocit nespokojenosti a ztrpčilosti jakési, dlíme-li na místech pustých, kde ondy sídlívali lidé buď duchem, buď jměním a vážností svou mocní. Cit ten může se mísiti s obdivením, vidíme-li paláce, sídla nebo příbytky jich velikolepým způsobem vyzdvižené, aneb vtipem umělcovým okrášlené; ale jak bude tomu, kterýž uvidí spustlé síně, napolo zbořené paláce a nevkusně upravené přístavky bývalých pánův Hradeckých? Tuším asi tak, jako by přišel ke hrobu boháče, na němž bují tráva a nad nímž se nesmiluje jedna milosrdná ruka, aby tu vysadila skrovnou květinku. Staroslavný hrad Hradecký byv před stoletím zastižen pohromou přetěžkou, nebyl obnoven hned tou měrou, jak potřeba byla, a nyní, když na něm živlové po století hlodali, obnovení a opravení pro nesmírný náklad jest nemožné.

Hradec patří k největším hradům v Čechách, neboť zaujímá takové prostranství, že by se v něm malé město směstnati mohlo. Jest to ohromná spousta kamení, z něhož by se tucet moderních zámkův

[1]) Pomůckami byly Heber's Burgen Böhmens VI. díl, P. Fr. Rulla Monografie města Hradce.

udělati mohl, pravý to obraz onoho jadrného věku, kde muži byli železo a co z ruky pustili, také železo. Přepevné ty stavby bojují nyní se živly o život a o smrť, neb umění lidské jich více nechrání; nejstarší a nejtvrdší památky boj ten ještě dlouho vydrží, ale ty památky a jindy skvostné síně, na něž zlatem a nejlepším dřívím se plýtvalo, budou dodělávati a padnou ještě dříve (budou-li hroziti životům lidským) pod rukama bořitelův, nežli se příroda sama o jich dobořeni postará. Romantikům arci se líbilo, že šedé, osmáhlé zdi ve formách malebných nad střechami místností obydlených a zeleným stromovím vynikají a v hladině blízkého rybníka smutně se shlížejí; ale příteli umění a minulosti, který strachuje se o zhynutí tolika památek, není tento poetický nádech žádnou náhradou.

Hradec jest směsicí slohův všelijakých, starých i novověkých; skorem každé z posledních šesti století tu nějakou památku zůstavilo. Z těch příčin nemá Hradec té stejnoměrné úpravnosti, kterou nacházíme buď u hradův středověkých, aneb krásných zámkův renaissančních. Jednotlivé části jeho samy o sobě jsou stavbami velikolepými, umělecky zřízenými, ale v celku působí Hradec na mysl naši více rozsahem svým velikým, nežli snad mohutností a uměleckou úpravou Poslední mohutná sídla, Vítkovcův Hradec a Třeboň, v té příčině se sobě velice podobají, pokud se arci nehledí k tomu, že zámek Třeboňský se všemi zámeckými staveními, ač v novější úpravě, přece v dobrém stavu se nachází.

Hradecký hrad se nenachází na vysokém kopci nebo skále nedostupné, jako mnozí z jeho bratří, nýbrž stojí skorem na rovině, na širokém, rovném, skalnatém sice, ale nevysokém ostrohu. Na západní straně hradiště teče Nežárka, avšak mezi ní a ohradou zámeckou nachází se ulice městská; na východní straně jest veliký rybník řečený Vajgar, kterým se celé údolí zatopilo. Z tohoto rybníka vycházejí dvě stoky zavírajíce zámek na straně severní a jižní. Hlavní tedy pevností hradu bývala voda, která jej oblévala na všech stranách, z hradiště takořka ostrov tvoříc. Nepochybujeme také, že původně ani mostů přes ty vody nebývalo; v 16. století však byly tuším oba mosty nyní do zámku vedoucí. Roku 1556 totiž zběhlo se, že Hanzl starý šel v noci po hodině čtvrté (asi o 8. hod. z večera) do města pro pivo, a jda zase, chybil mostu a tu před zámkem do vody upadl a se utopil.

Od městského náměstí chodívá se podloubím krátkým k zámku a na menší náměstí, jehož západní stranu nově zřízený pivovár panský zabírá. Na konci náměstí tohoto jižním stojíme již před zámkem odděleným od nás stokou a úzkými zahrádkami. Před námi jest dlouhé jednopatrové stavení beze všeho zvláštního stavitelského rázu, avšak než ještě překročíme most kamenný a pevně sklenutý, upoutáni jsme erbem a nápisem nad branou se nacházejícím. Erb jest Slavatův z Chlumu a nápis nám dí, že stavení toto postavil a upravil Vilém sv. Ř. ř. hrabě Slavata z Chlumu, vladař domu Hradeckého. pán na Hradci, Telči, Žirovnici a Červené Lhotě, rytíř tovaryšstva zlatého rouna, nejvyšší dědičný číšník kr. Č, JMC. tajná rada, skutečný komoří a nejvyšší kancléř r. 1649. Od téhož pána pochází také klenutí brány válcovité, než zdi její postranné pocházejí hned z prvních dob hradu. Stávala zde totiž brána v tehdejším slohu sklenutá, nad níž se vypínala čtverhranná věž branice, opatřená veškerou armaturou tehdejší doby.[1]) Roku 1721 dne 4. dubna shořela věž tato a sesula se potom, tak že nastala potřeba, zdi její s ostatním pobočním stavením srovnati. Jdouce průjezdem, neopomineme zajisté povšimnouti si vysokých výklenkův po obou stranách vystavených a slohem gotickým sklenutých. Povstaly asi v 15. stol. a opatřeny jsou kamennými sedadly, aby si lidé ve bráně čekající pohověti mohli.

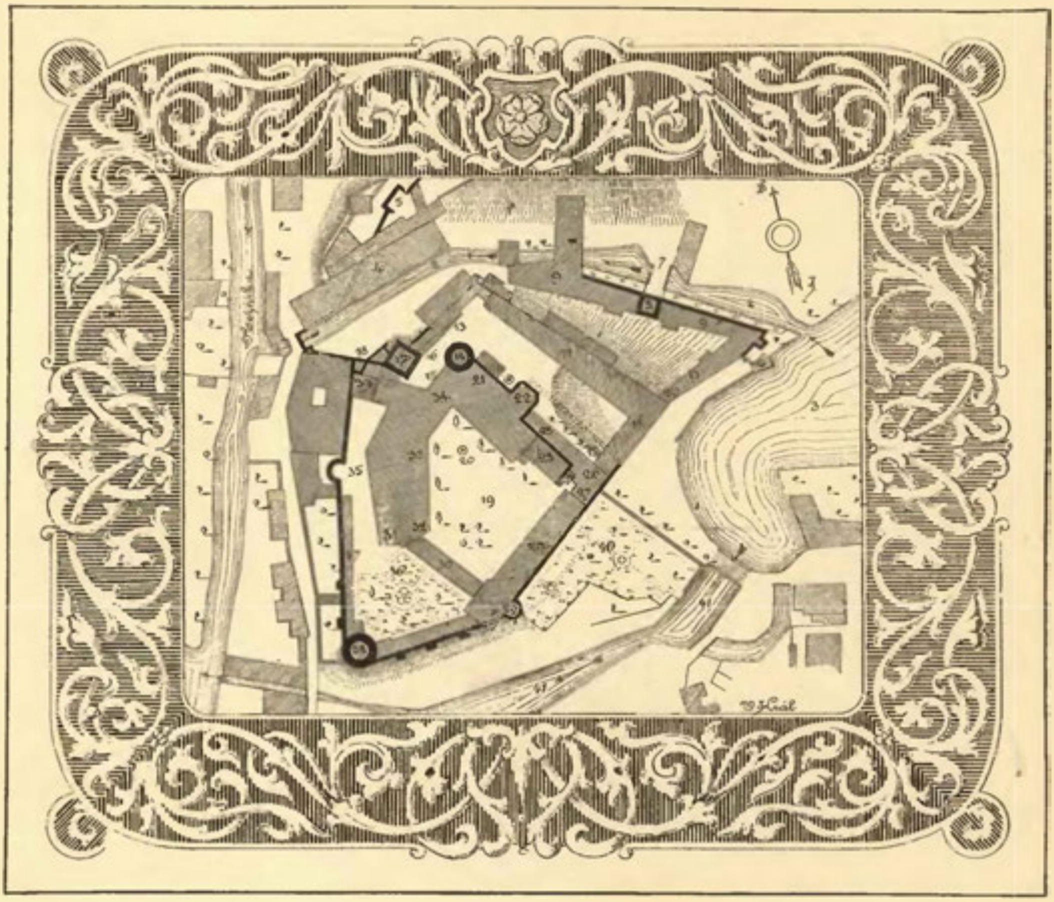
Dolní dvůr, do něhož se branou vchází, jest prostranství veliké, podoby trojhranné, a býval kdysi částí předhradí.[2]) Severní jeho stranu zavírá dotčené již dlouhé stavení, v němž se brána nachází, na jihovýchod jest jiné stavení též pozdějšího původu ke dřevním hradbám přistavené, na třetí straně konečně jest opět dlouhé stavení (nyní nevkusně obílené), od něhož půda zvolna ke bráně se svažuje. V přízemí křídla k jihovýchodu postaveného nacházejí se místnosti rozličné hospodářské již od 200 let, k hornímu ponebí chodí se po schodech dřevěných, všelijakým zelením okrášlených. Jsou se tu vesměs byty úřednické. Úprava stavení tohoto ukazuje, že vzniklo v 16. století, a světlými toho důkazy jsou růže na futrech a rustika, kteráž se pod novou obmítkou nachází.[3]) Ve stavení tomto jest klenutý průjezd, jímž se vychází na břeh velikého rybníka k tak zvanému zájezku, odkudž se po dřevěném (jindy krytém) mostě do předměstí Vajgarského přecházeti může. Při tomto mostě stávala pila, již dali páni r. 1560 postaviti a která r. 1773 shořela. Tehda shořela také svrchní část stavidel, která vodu rybníka v jisté výšce udržovala, a když potom brlení povolilo, mohlo se rozhlašovati do světa, že Hradeckým rybník pohořel. Mezi stokou z rybníka vedenou a zámkem jsou zahrady, ale dříve tu stála jízdárna, jež také r. 1773 shořela; ta však jakož i pila a zájezek nikdy v ohradě zámkovní nebývala, než stávala na bývalých valech.

---

[1]) Roku 1672 přikryta znova plechem. [2]) Roku 1638 byly tu stáje koňské, dílny pro zámečníka, kováře a koláře, za starších dob byly tu také pivovár, pekárna a kuchyně. [3]) Snad o tomto stavení platí paměť, že tu r. 1584 grunty vybírány.

Jindřichův Hradec od západu.

Plán Jindřichova Hradce: 1. Pivovár (vystaven roku 1581); 2. stoka (asi v těch místech, kde býval příkop), která jde z 3. Vajgara na 4. mlýn panský. Při tomto jsou 5. zbytky věže a hradeb městských, kteréž se připojovaly ke hradbám hradu; 6. prádlo, domek (r. 1575 bylo prádlo před fortnou, r. 1588—1589 uděláno na nynějším místě nové prádlo); 7. most z města k zámku kamenný, na jehož místě býval most zvoditý; 8. první brána někdy věžovatá (ještě r. 1672 věž zámecká při novém stavení), nyní stejné výšky s 9. stavením předním, kteréž přistaveno ke hradbám předhradí a nyní byty úřednické obsahuje (r. 1580 dlážděn plac před pivovárem, totiž starým, též před kuchyní a pekárnou, r. 1586—1587 dlážděno opět „mezi vraty před kanceláři i před kovárnou,“ r. 1591 zbořena tu kolna stará a udělána nová kuchyně „podlé pekárny a proti starému pivováru,“ r. 1651—1773 byly tu stáje koňské a dílny pro zámečníka, kováře a koláře a kolny); 10. průjezd k Vajgaru; u čísla 6. bývala branka, která se roku 1575—1587 připomíná; 11. nynější hraběcí pokoje (roku 1580—1773 příbytek hejtmanův, kancelář a p.) v dlouhém stavení, kterýmž páni z Hradce předhradí zastavěli a 12. pro snadné chození z hradu a do hradu nový průjezd prolámali; 13. místo, kde bývala druhá brána do hradu zadního vedoucí; 6., 8.—13. bývalé předhradí, kteréž páni z Hradce na 2 dvory, přední a prostřední, rozdělili. Od hradu zadního odděleno bylo hradbami, které jen v základech pod zemí se zachovaly. Bránu k zadnímu hradu starou (13.) chránila 14. *veliká věže*, v níž se lidomorna nachází. Mezi druhou a 15. *třetí branou* jest 16. *soutka* neb ulička, kteráž se bránila nejen z věže veliké, nýbrž i z 17. *Červené věže*. Tato proměněna později v kuchyni a z hořejší části udělána udírna. Za ní jest 18. věžka, kdež koupel bývala; 19. nádvoří třetí, v němž se 20. pamětihodná studně spatřuje; 21. stará světnice, v níž se pamětihodné fresky (život sv. Jiří) spatřují; 22. kaple sv. Ducha, vyzdvižená ke konci 15. věku, r. 1559 obnovena a r. 1709 do zámku přibráním světnice rozšířena; 21.—22. palác prvních pánův Hradeckých (r. 1559 bořeny tu pokoje a stavěny nové, r. 1564 malováno a kaple dodělána, r. 1589 starý štok, r. 1570 pivnice podlé fraucimoru, r. 1638 starý fraucimor, světnice veliká, kuchynka stará); 23. královský palác (r. 1554 sem postaveny dvéře), nad ním pokoje (r. 1673 starý sál, světnice, komory, divadlo, r. 1689 starý sál se starodávnými obrazy pp. z Rožemberka a divadlo, r. 1773, shořelo divadlo znova postavené); 24. výstupek; 25. přístavek; 26. stavení nad novým průjezdem r. 1528; 27. místo, kde bývala *veliká čtyřhranatá věže* (r. 1585 zbořena stará věže čtyřhranatá podlé nového stavení); 28. *nový palác* neb *nové stavení*. Zde bývaly nejdoleji světnice, kde krejčí dělali, a pokoj, kde lokaji léhali (r. 1638); v prvním patře: tak zvané 4 malované pokoje s jiným příslušenstvím (r. 1638), dolní neb všední tabulnice (r. 1583—1773) s pěkným taflováním a obrazy pp. Hradeckých, světnice; pokoje Rožemberské (r. 1587—1588 malovány tu stropy nové, r. 1638 přední Rožemberský pokoj, podlé něho komory, r. 1673 dolejší chodba, na níž byl vývod pp. z Rožemberka a 2 světnice Rožemberské). Nad Rožemberskými pokoji r. 1594 fraucimor. Ve 2. poschodí veliký palác (r. 1584, 1586 veliký palác nového stavení s umělým stropem, r. 1638 „pěkný palác,“ r. 1673 pěkný palác a tabulnice s 60 obrazy, při témž paláci světnice); 29. *věže hranatá*, která povýšena r. 1585 o jedny pokoje a pojata pak do nového stavení; 30. chodba a krásné sloupoví mezi Novým palácem (28.) a Zelenými pokoji (31.); 31.—34. staré stavení pánův Hradeckých r. 1587—1593 obnovené a přestavěné. Na jeho jižním konci (31.—32.) bývala až do r. 1586 stolařská světnice; 31. Zelené pokoje (r. 1578—1579 při nich zelená síň, r. 1587 stavěny); 32. tak zvaný Španělský sál (r. 1739); 33. v přízemí stříbrnice (r. 1587 sklep, kde se stříbro chová, r. 1638—1673 stříbrný sklep, v němž listy a paměti pánův Hradeckých se chovaly, v 1. patře fraucimor nový); 34. kaplička (roku 1590 staré stavení podlé malé kapličky, r. 1638 malá kaple JM. paní hraběnky); 35. parkán s hradbou a bašton; 36. zahrada s nádržkou (asi tam, kde jest číslo psáno, byla pátá věže, kterou r. 1594 zbořili); 37. kolonády; 38. altán; 39. tak zvaná Červená světnice; 40. bývalé valy; 41. zájezek. Měřítko: 1 : 2381 neb 1 centimetr = 23·81 metru.

Hradec Jindřichův od strany severozápadní.

Stavení na třetí straně dolního dvora stojí o ponebí výše nad stavením brány a má na sobě také ráz 16. století; neb na stěnách všude viděti rustiku a na oknech souměrně a pravidelně upravených opět jsou mnohé růže v kamení vytesané. V tomto stavení v levo jest průjezd do prostředního dvora vedoucí; v něm pozorování hodna jest starodávná kamenná obruba dveří, na níž znaky pánův Hradeckých a rok 1560 vytesaný se nacházejí. Nyní jsou tu hraběcí pokoje, před časy však byl tu příbytek hejtmanův, kancelář a p. (r. 1580—1773), a teprve po ohni obnoveny za příbytek panský.

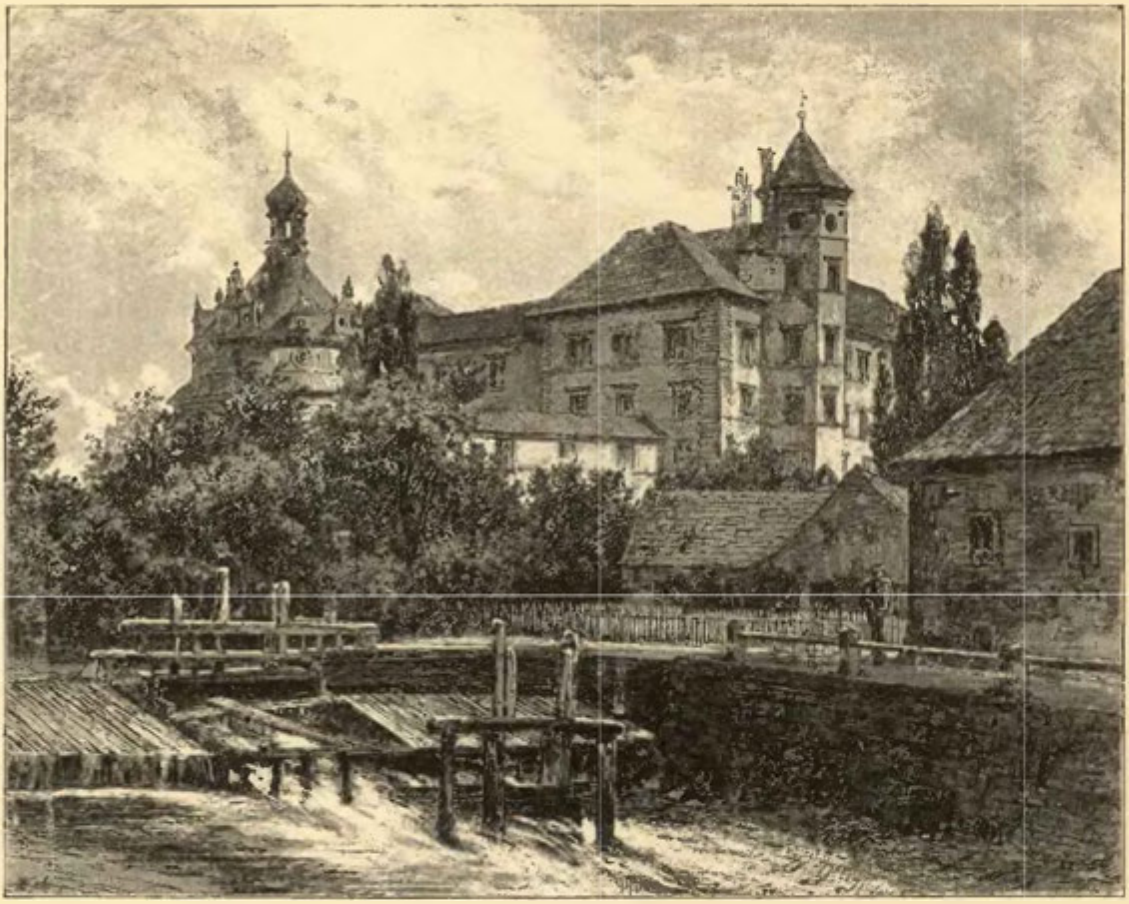
Prostřední dvůr byl původně parkanem horního hradu a z polovice zajisté příkopem, který hrad od předhradí dělil. Neb na jeho jihozápadní straně jest nejzajímavější část, a poslední zbytek bývalého hradu na severozápadní stranu jest otevřen a zabíhá dále za velikou věž, na obou ostatních stranách jest dotčené již stavení, které jej od dolního dvora a zájezku dělí. Ve stavení tomto také zřízeny jsou pokoje pro pána panství, kterýž sem ob čas přichází, ale obyčejně na Petršpurce sídlívá. Asi prostředkem tohoto dvora podlé starého hradu bývaly hradby hrubé, na něž se před časy při kopání přišlo; prostranství mezi nimi a předhradím bylo příkopem, tak že městiště stavení na straně severovýchodní ještě k předhradí náleželo. V 16. století smetali zeď do příkopu a pak jej zaházeli a se zemí srovnali.

Naproti druhé bráně nachází se *třetí průjezd* sklenutý, vedoucí do horního nebo třetího dvora. Vchod tento prolomen jest teprve v 16. století, čemuž nejen sestrojení celého hradu a podmínky fortifikace středověké, nýbrž i úprava příjezdu samého, zase růžemi vykrášleného, nasvědčují. A že stavení nad tímto průjezdem teprve roku 1528 postaveno jest, hlásá posud kamenná deska nad vjezdem do třetího dvora zasazená. Kdo chce tedy poznati, kudy se původně do hradu vcházelo, musí se vrátiti do prostředního dvora, kráčeti podlé starého paláce a zahnouti za něj v levo. Tak se chodívalo i ve středověku po dotčeném parkánu, jehož hlavní obranou byla *věž veliká*, na severním rohu starého štoku postavená.

Jest to imposantní a velebný kus hradu, tato stará, hrubá, skalopevná a posud bouřemi nepřemožená věž. Obr tento okrouhlý má v obvodu svém 32 m. a zeď jeho asi 4 m. hrubá objímá vnitřní

Altán Hradecký z venkovské strany.

Altán, nový palác a hranatá věže v zámku Hradeckém. (Na plánu číslo 38., 37., 29.)

kruhovou prostoru $5^{1}/_{9}$ □ m. Tak, jak tu nyni jest, stojí zajisté 600 let, jsa nejstarší částí celého hradu. Starý vchod k němu jest vysoko nad zemí na straně jižní, nynější vchod prolámán v minulém století. Věž tato jest jako jedna litina a málo kdesi otvorův úzkých má, tak že do ní světla přicházelo, kolik jen na nejméně potřeba byla. V její nejspodnější části nacházelo se nejspíše vězení nahoře dobře sklenuté a jen málo osvětlené světlem, jež vnikalo několika úzkými otvory. Jest to bezpochyby místnost, v níž někteří znamenití vězňové seděli, jak v dějinách k roku 1421 a 1438 doloženo bude. Nad vězením byla komora s nějakým přístrojem, po němž se vězňové spouštěli. Nad tím bylo ještě několik komor nad sebou, jichž se užívalo k účelum rozličným. Zdali se v nich po řebřících nebo dřevěných schodech aneb jakkoliv jinak chodilo, není známo, poněvadž se sice do věže hleděti může, ale přístupu k vyšším jejím částem není. Nejvýše byl v 16. století byt hlásného, kterýž pustými, avšak posud zachovanými okny všechny části hradu a také bližší okolí přehlédnouti mohl. Že upravení toto nepochází ze starých dob, dokazují mnohé cihly, jimiž svršek tento opravován byl. Ve starší době nacházely se v těch místech mohutné krovy na všech stranách ven povydané, aby obrana věže metáním s veliké výšky stávala se důraznější a vydatnější. Přeškoda, že toto starožitné stavení střechy nemá; neb jednak by tato k okrášlení zámku nemálo přispěla, jednak by se věž ještě na dlouhé věky zachovati mohla.

Mezi věží a protějším stavením na severozápad jest skrovný zbytek oblouku klenutého: zdeť asi stávala *třetí brána*, kterouž v 16. století dokonale rozmetali. Kromě své vlastní braně měla brána tato vedlejší věž za svou hlavní obranu; jestliže skrze ni nepřítel přece pronikl, mohlo se mu ještě z věže a z poslední brány též vedlé věže na jihozápadní straně stojící mnoho škoditi. V tomto malém příhrádku mezi oběma branami poutá zraky naše pozdější sice, ale proto přece vysoce zajímavé stavení. Máme před sebou čtverrohé věžovaté stavení o jednom ponebí, jehož úprava vnitřní na ten čas nás učí, že tu bývala *zámecká kuchyně*. Ve vnitřní místnosti vysoce sklenuté, jež nyní skladištěm jest, nachází se ohromný krb, v klenutí pak jest pět otvorův, jimiž vycházel kouř do horní místnosti, kteráž byla udírnou. Odtud

vycházel kouř čtyřmi na způsob kalichů postavenými komíny do povětří. Úprava celé této místnosti svědčí o velikolepém *hospodářství kuchyňském*, kdež maso a jiné potřeby kuchyňské do této kuchyně ne po librách, nýbrž po centnéřích dodávány byly. Odtud zásoben nejen stůl páně, rodiny jeho a hostí, nýbrž i kolik jiných stolů, při nichž úředníci, služebníci a čeládka jídali. Avšak těmto účelům sloužilo stavení toto teprve od konce 16. věku. Bedlivě-li prohlížíme starožitné toto stavení, seznáme, že jest to původně branná věž, kteréž se tuším *Červená věž* říkalo [1]) a na níž zvenčí posud námětky o jejím bývalém účelu svědčí. A že věž tato také k předním stavením na hradě patřívala, o tom svědčí též již dotčená udírna, nyní osmahlá, ale na onen čas skvostně pomalovaná síň, na níž dr. Karel Jičínský roku 1877 zbytky velmi zajímavých maleb odkryl. [2]) Svědčí zajisté o tom, že z nemístné dychtivosti po novotách síň tato v 16. věku v udírnu proměněna a tak památka veliké ceny lehkovážně porušena a pokažena. Dotčená síň jest místnosť, křížem sklenutá tak, že stěny z půdy vystupujíce a náhle k sobě se klouíce, nahoře ve svorník s růží Vítkovcův se sbíhají. Útlé pruty stěny od sebe dělí. Na podlaze jsou ve čtyřech rozích otvory, jimiž kouř z kuchyně do této síně vynikal; stalo se ovšem tak, když dolní místnosť na kuchyni přeměněna, a o té smutné změně svědčí kromě očazených stěn i trámy po jedné straně položené, na níž se plece a polty udívaly. V jednom koutě býval vlaský komín, z něhož kouř zvláštním komínem odcházel. Zeď, o kterou se komín opíral, postavena byla z cihel, nejsouc vázána nijak s hlavní zdí, tak že se bez porušení hlavní stěny vybourati mohla. Dvéře, jimiž se nyní do této jizby vchází, prolomeny byly do zdi teprve v 16. věku, by se do této místnosti pohodlněji choditi mohlo, neb k původním dveřím na jihov. straně, jichž veníře na 15. věk ukazují, chodilo se z venčí po dřevěné pavlači (nikoliv po mostu přímo od brány). Naproti nynějšímu vchodu nachází se okno s obyčejným u starých výklenkem. Na straně severozápadní jest zazděný vchod, jímž se chodívalo na kamennou pavlač, jak svědčí o tom zbytek její, jediný krákorec ze stěny venkovské vyčnívající. Na straně jihozápadní jsou výklenky troje, ano u prostředního spatřují se dva výklenky nad sebou, nahoře menší, dole něco větší. Dolejší výklenek vedl na schody do vedlejších, avšak nižších světnic, kdež prý byly žaláře „pro vznešenější vězně.“ Jičínský (na str. 6.) domnívá se, že vězňové v dolejších žalářích přechovávaní po těch schodech k výslechu vedeni bývali a pak stojíce na nejhořejším stupni, kde jest přestávka, vyčnívali hlavou a prsy přes otvor jmenovaného výklenku, avšak ze starých pamětí nelze nic takového doložiti. Zdá se, že byly výklenky ty bezpochyby pro skříně, truhly a truhlice, ve kterých šatstvo drahocenné a věci některé (listy a klénoty chovány ve stříbrnici) se uschovávaly; způsob ten a takový spatřuje se posud ve starých sousedských domech. (Srov. popis Šelmberka.)

Stěny všechny byly pokryty *malbami*, ale skrze kouř a čad mnohé barvy se proměnily aneb oprchávajíce v niveč přešly, aneb v černé skvrny se proměnivše, pouze obrysy původní kresby zůstavily. Na některých místech jsou malby na dobro zničeny; nejzřetelněji jest je viděti na straně jihovýchodní, kde jest starý zazděný vchod. Stěna tato jest asi tam, kde začíná klenba, rozdělena čarou na 2 pole. Na dolní části vyobrazen jest *soud zemský*, zahájený ve skvostné síni, do níž pěti otevřenými okny světlo vchází. Mezi soudcemi sedí uprostřed na povýšeném trůně král, pod nohama jeho na stupních nejvyšší purkrabě, v pravo a v levo od nich soudcové. Nad každou osobou jest cedule černá, osmahlá, na níž jméno její napsáno buď bylo aneb býti mělo. Krajní na pravé straně soudce má prý kutnu a kukli, všichni ostatní mají podobné sobě roucho. Jest to dlouhá sukně aneb čuba ze zlatohlavu a brokátu v rozličných barvách, bílé, černé, žluté a modré, s volnými rukávy a límci z kožešiny. Vlasy soudcův jsou postřiženy podlé obyčeje starého, sčesány přes čelo a přistřiženy do rovnosti. Uprostřed síně k soudu hledíc stojí postava v černém dlouhém rouše s biretem na hlavě, v levo pak od ní jest katedra, a níž sedí písaři se dskami zemskými. Odtud na levo až do rohu obrazu stojí šest anebo sedm osob, mezi nimi čtyři paní a dva nebo tři mužští, z nichž jeden jest v šarlatovém oděvu. Byli to obrazové jedné ze stran, buď původa nebo pohnaného s řečníkem, přáteli a svědky jeho. Pod tímto obrazem až k podlaze (do výše asi 1 m.) jest čalounovité malování s černými kvítky na žluté půdě. V pravo od dveří zazděných nacházela se též skupina osob, avšak protože velikým oknem až sem zašlehávalo povětří, zvětrala tato malba do nepoznání. Dvéře mají nahoře lištu, kteráž sloužívala za konsolku pro pamětní desku, nad dveřmi do zdi vpuštěnou. Bohužel té desky tu již není. V hořejším oddělení této stěny až do svorníku vyobrazena jest krajina, jejíž podrobnosti skrze přílišné zvětrání této části jsou z většího dílu setřeny. Jen tolik lze rozeznati, že z trávníku vynikají tři pařezové s rozložitými větvemi, na nichž se ptáci houpají; za tím jest luh, na němž čápi, volavky a jiní ptáci se procházejí. Mezi ptáky rozeznal dr. Jičínský sůvu, dva dravce, vlaštovku,

[1]) Doklady o tomto jménu máme tři v počtech Hradeckých: r. 1575 placeno osobám, kteréž na Červené věži hasily, když Zlý zapálil; r 1578—1579 na krovu na Červené věži udělán kroveček nad zvoncem; když roku 1590 hořelo, vyšel oheň nejprve na Červené věži, odtud se zapálilo na starém fraucimoru, na kanceláři a nad zelenými pokoji. [2]) Viz jeho sepsání „Objevení fresk na zámku v Jindřichově Hradci,“ tištěné r. 1882 jako rukopis, jehož tuto použito.

drozda, třasořitku, holuba, jeřába, tetřeva, hejla, bílého páva, labuť, husu a kachnu. Patříce na tento obraz, vzpomínáme si na starou píseň: „V Strachotíně hájku, tuť jsme byli veseli; ptáčkové zpívali za dvě neděle. Který zpíval lépe na patnáctém létě? Sovka a lelek, hrdlička, jiřička, pěnkava, zezhulka tuť jsou hody měly. Drozdík v háji zpíval s slavíčkem vesele, vzhlédajíce na sebe zpívali tím déle. A stehlíček s střízkem, s militkým papouškem tuť jsou radosť měli a kalander jasně, ten zpíval krásně v tom hájku zeleném.“ [1])

Malby na jiho a severozápadní stěně jsou tak porouchány, že z nich jen chatrné zbytky zůstaly. Tolik jen lze poznati, že na severozápadní straně nahoře bylo nějaké město a z obou stran jeho dvě obrovské postavy. Dolejší část rozdělena byla na čtverce či rámce, a v každém se nacházel obrázek. Na těch, které jsou zřetelné, viděti pekaře, an pecen sází, paní u okna sedící, jinou, která sedí v žlutém loubí atd. Na stěně severovýchodní rovněž na dvé rozdělené spatřuje se nahoře honba s tenaty, dole jsou arabesky zelené s šedým osvětlením na červené půdě. Z obrazu představujícího honbu lze rozeznati paní v loveckém oděvu (?), lovce s napřaženými rameny a oštěpem, panoše, který doráží zvíře uštvané a psa honícího jelena. Konečně i to dokládáme, že se spatřuje nahoře v křížovém klenutí 8 znaků zaprášených a očazených. Rozeznati lze z nich erby Drslavcův a Ronovcův. [2]) Jeden snad je erb pánův ze Šelmberka Formy štítů poukazují na druhou polovici 15. století. O popsání a vysvětlení těchto maleb získal si velikou zásluhu malíř p. Petr Maixner.

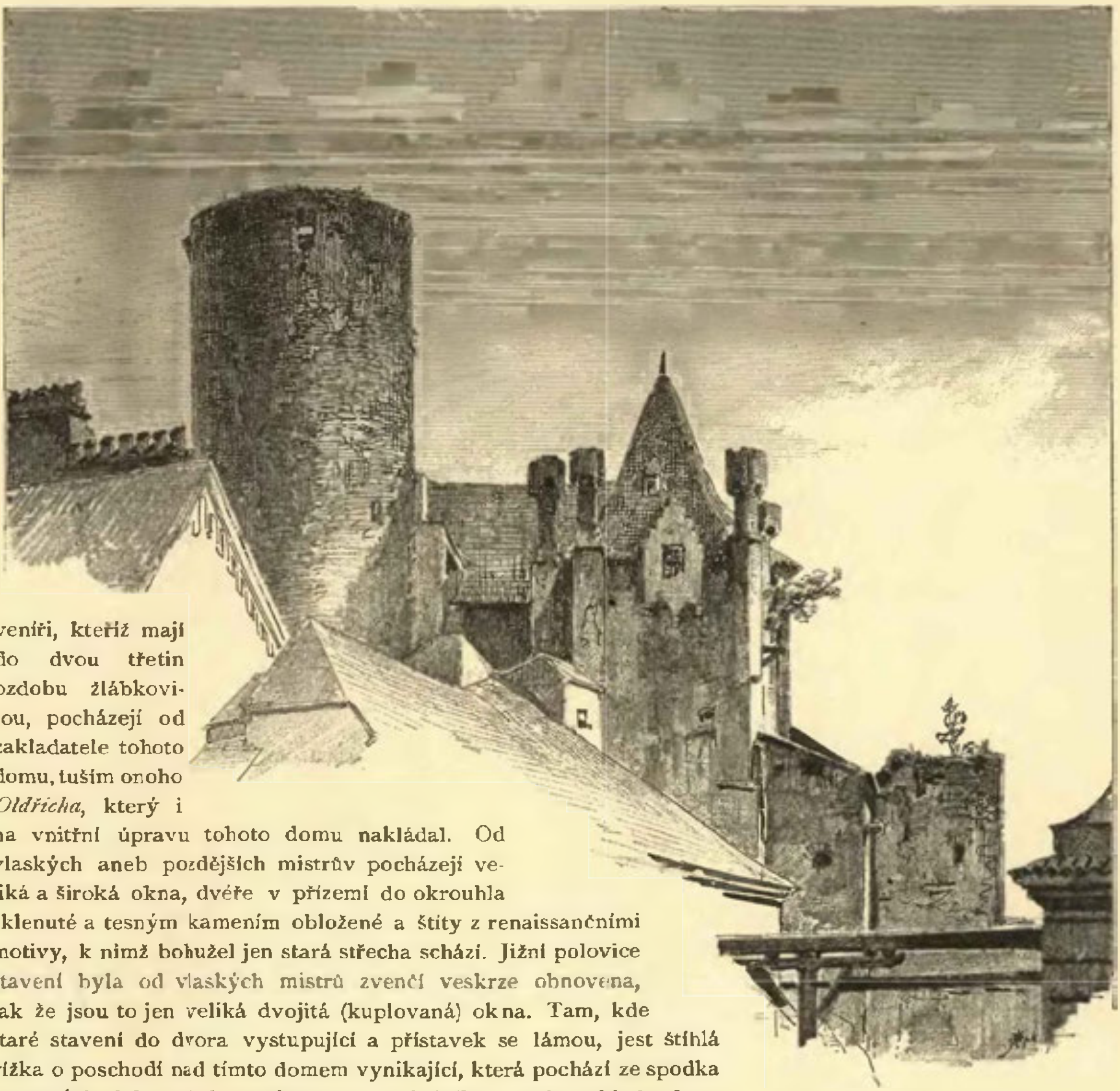
Že malby tyto ve druhé polovici 15. věku malovány byly, o tom všechny známky svědčí. Nesnadněji se odpovídá k jiné otázce, proč byly malovány a co se jimi vyobrazovalo. Tuť ovšem na zřeteli mějme, že se začasté volnosť přenechávala vtipu umělcovu, aby on sám si volil, co za nejvhodnější pokládá; umělec pak sám věděl, co se pánům líbívalo. Pouze vyobrazení soudu zemského stalo se bez pochyby na objednání. Malovati soud zemský nebylo na onen čas nic vzácného; posud se zachovala vyobrazení jeho z 16. věku na dřevěných deskách v museu Pražském a sem a tam po zámcích. Příčina toho byla ta, že chtěl každý rod ukazovati, že jest starožitný a dobrý, a že sedati na soudě zemském pokládáno za velikou česť. Ještě větší ctí bylo, býval-li kdo v úřadech zemských; tuť se čestnosť úřadu takového nejlépe naznačila, když bylo viděti na obraze soudu, na kterém místě, po kom a před kým předek sedával. O pánech Hradeckých pak je známo, že bývali v úřadech zemských a že obyčejně jeden z nich na soudě sedal.

Opustíce kuchyni (Červenou věži) zámeckou, obraťme se zase k prohlížení ostatních památností. Hned za věží uzříme poslední bránu se staveními nad ní a vedlé ní. Ukazuje se nám tu část, která se ze starého hradu zachovala Co se brány samotné dotýče, jest nově sklenuta v 16. věku a jak první pohled ukazuje, podlehla ve svém vnitřku velikým změnám. Když r. 1593 na Hradci stavěno a vše na rub obracováno bylo, kázal pán cestu skrze bránu snížiti, aby příjezd pohodlný byl, a skály, které překážely, vylámati; tím se stalo, že patníky, které dříve na zemi byly, nyní takořka v povětří visí. Poněvadž však již před tím na druhé straně nová brána (na pláně č. 26) prolomena byla, málo se touto branou jezdívalo a proto jest skalnaté dno průjezdu tak hrubě otesané, jako bylo za starodávna. Chce-li kdo viděti původní bránu dvojatou goticky sklenutou, jdiž po schodech do hořejších místností nad nynější branou se nacházejících. Tuť pohlédna, co dole i nahoře uvidíš, poznáš, že jsou vedlé sebe dvoje brány veliké a vysoké více pro nádheru i okázalosť tak stavěné, nežli pro potřebu. Každý z oblouků spočívá na dvojatých točitých sloupech velmi starého díla (hleď obrazu této brány).

Zevnější úpravou patří stavení, které jest nad branou, k nejpěknějším památkám starých hradův. Nad branou spatřují se dvoje krákorce, které nosívaly dřevěný námětek k obraně brány; později nad tím postavili zeď cihelnou. V levo nad tím jest zajímavá chodba k věži. Klády její leží na starých krákorcích, z čehož se seznává, že i tato pavlač k obraně brány a k chodění na věž sloužívala.

Průjezdem přichází se na *třetí* neb *zadní dvůr*, na pěti stranách staveními zavřený, kterýž jest na nejvyšší části hradiště a nejvzácnějšími památkami po mnohomocných pánech Hradeckých se honosí. Co na něm a okolo něho vidíme, nese z větší části ráz z konce 16. věku; z původního hradu pochází stavení od veliké věže a brány třetí k jihovýchodu se táhnoucí. Kromě věží jest to nejstarší a proto i nejpamátnější část zámku Hradeckého, kterouž *starým palácem* nazvati chceme. Palác tento se tři poschodí vysoký jest dům v skutku velebné způsoby. Z druhého dvora objevuje se nám ovšem jako stavení v 16. věku upravené, nehledí-li se k hrubé baště, ve které starodávná kaple se nachází; ale ačkoliv se spatřuje na této straně rozmanitostí dosti, přece jest zajímavější ta strana, kteráž obrácena jest ke dvoru třetímu, neb tu motivy stavitelské jsou nejrozmanitější, pocházejíce z dob rozličných. Již to množství oken a okének rozličné velikosti a v „roztomilém nepořádku“ zrak náš jímá. Malá okna čtverhranná s kamennými

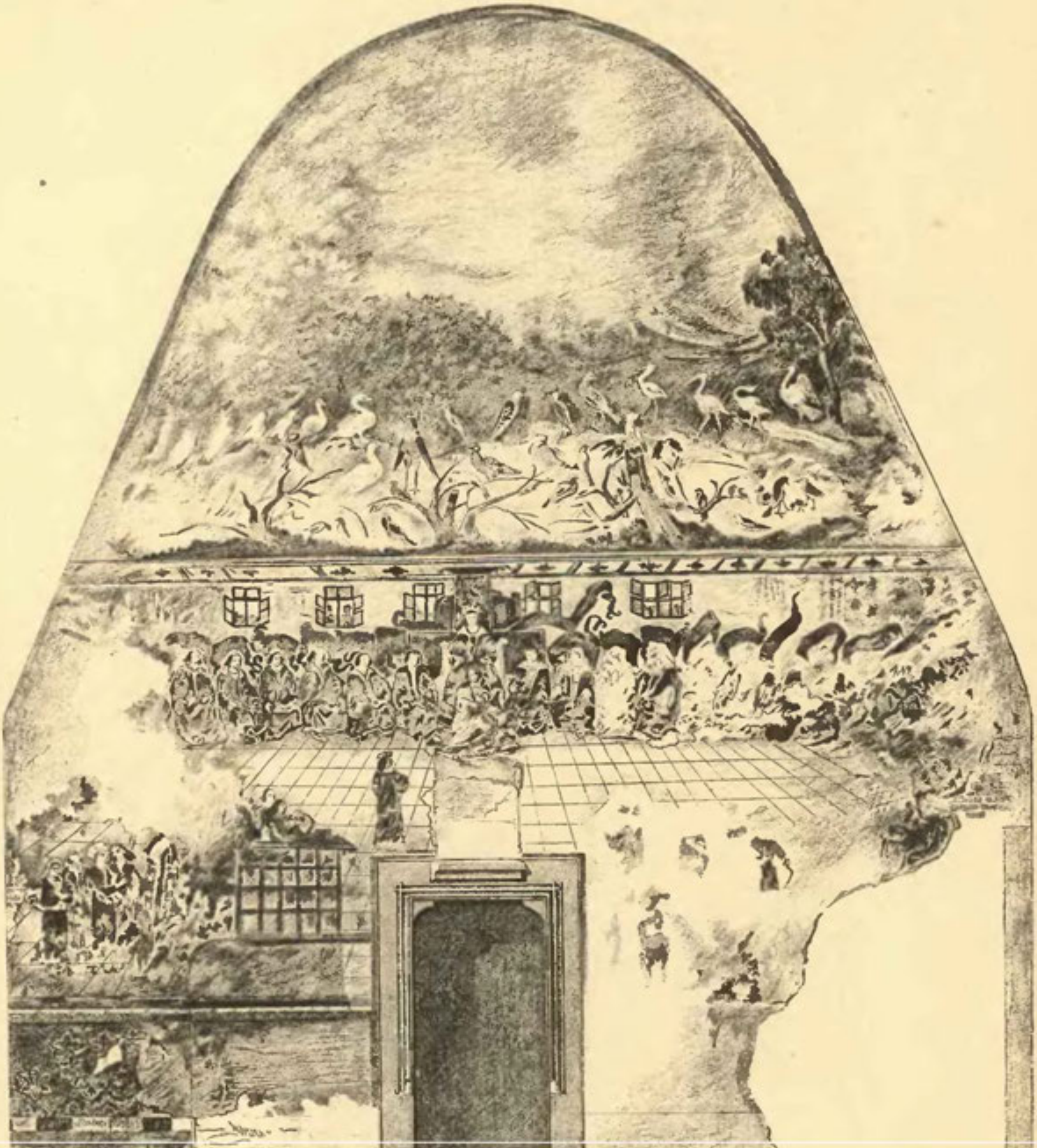
[1]) Výbor stč. lit. II 642. [2]) Píšeme tak (a nikoliv Hronovci), poněvadž jméno své nemají od žádného Hrona, nýbrž od rona, německého názvu ostrvy. (Viz F. r. B. III 159.)

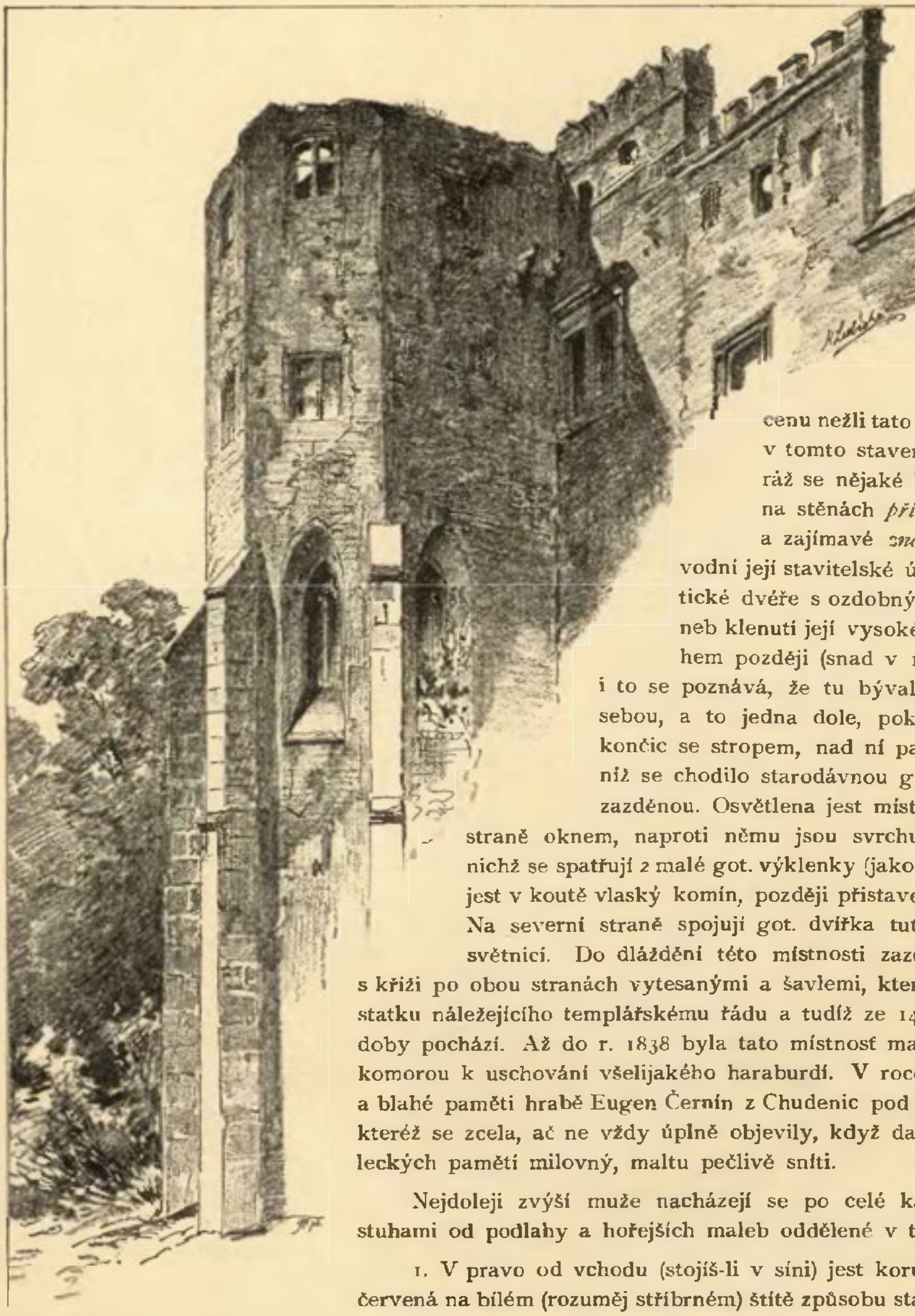
Veliká a Červená věže.

veníři, kteříž mají do dvou třetin ozdobu žlábkovitou, pocházejí od zakladatele tohoto domu, tušim onoho *Oldřicha*, který i na vnitřní úpravu tohoto domu nakládal. Od vlaských aneb pozdějších mistrův pocházejí veliká a široká okna, dvéře v přízemí do okrouhla sklenuté a tesným kamením obložené a štíty z renaissančními motivy, k nimž bohužel jen stará střecha schází. Jižní polovice stavení byla od vlaských mistrů zvenčí veskrze obnovena, tak že jsou to jen veliká dvojitá (kuplovaná) okna. Tam, kde staré stavení do dvora vystupující a přístavek se lámou, jest štíhlá vížka o poschodí nad tímto domem vynikající, která pochází ze spodka ze starých dob, avšak povýšena za posledního z rodu zakladatelova a ozdobena malovanými erby jeho a manželky jeho rozené z Vysokého Coleru. Ze stavení, a to pod kaplí v tom směru od třetího dvoru až blízko k první bráně jest prý klenutá a do skály tesaná chodba. (Srovnej díl I. str. 120, II. str. 3.) A poněvadž pod kostelem sv. Jakuba také chodba se nachází, kterouž Balbín popisuje, povstala pověst, že z hradu Hradeckého šla ta šíje až do dotčeného kostela.

Kaple zámecká sv. Ducha, v tomto stavení se nacházející, umístěna jest, jak již dříve dotčeno, v šestihranaté baště, a to ve výšce asi 1. patra. Rozdělena jest v lod a svatyni, které se zvenčí o silné pilíře opírají, a jsouc prostranná má také výšku znamenitou. Sklenuta jest slohem gotickým tak, že se pruty ve svorníky růžemi ozdobené sbíhají. Na stěnách a klenbách jsou malby aneb lépe řečeno jen otřené aneb znova nedobře pomalované zbytky maleb, ukazující Utrpení páně. Lepší byly staré malby, které r. 1709, za času rozšíření staré kaply, zabíleny a nynějšími nepříliš pěknými malbami nahrazeny. Poněvadž staré fresky tehda na kopiích namalovali, zachovaly se nám aspoň tyto snímky. Pod jedním výklenkem bylo korunování M. b., a pod tím na 9 polích výjevy od navštívení sv. Alžběty až do ukončení mládí Páně zobrazeny. Pod druhým výklenkem nahoře bylo slavné vzkříšení a na 9 polích utrpení Páně s dvojím nápisem (Ecce homo, Tolle, tolle et crucifige). Oltáře, jak veliký sv. Ducha tak i vedlejší dva oltáře M. b. zdělány jsou dílem parukovým a nemají ceny. Za oltářem hlavním býval nápis pocházející od zakladatele, na němž se četlo: ANNO : DÑI M⁰ : V : HOC : ALTARE : CONSECRATUM : EST

Staré malby v Červené věži.

Kaple zámecká v Jindřichově Hradci.

ET ꝛ HEC ꝛ RELIQUIE ꝛ IN ꝛ EODEM ꝛ BTI ꝛ BARTHOLOMEI MARTINI ꝛ LEONHARDI ꝛ ALLEXI ꝛ MATERNI ꝛ TITVLVS ꝛ ANNOTATUR S BEAT. S SIMONIS S ET S IVDE ꝛ APOSTOLORVM ꝛ.

Mnohem větší cenu nežli tato kaple má jiná místnosť v tomto stavení se nacházející, kteráž se nějaké kapli velice podobá a na stěnách *příběhy ze života sv. Jiří* a zajímavé *znaky* ukazuje.[1]) Z původní její stavitelské úpravy zbyly úzké gotické dvéře s ozdobnými a širokými veníři, neb klenutí její vysoké postaveno jest mnohem později (snad v 16. věku) z cihel. Též i to se poznává, že tu bývaly dvě místnosti nad sebou, a to jedna dole, pokud jdou staré malby, končíc se stropem, nad ní pak druhá místnosť, do níž se chodilo starodávnou gotickou brankou nyní zazděnou. Osvětlena jest místnost tato na východní straně oknem, naproti němu jsou svrchu řečené dvéře, vedlé nichž se spatřují 2 malé got. výklenky (jako sanktuáře), a konečně jest v koutě vlaský komín, později přistavený, ale nyni zazděný. Na severní straně spojují got. dvířka tuto místnosť s vedlejší světnicí. Do dláždění této místnosti zazděn jest starý mezník s kříži po obou stranách vytesanými a šavlemi, který stával na hranicích statku náležejícího templářskému řádu a tudíž ze 14. věku ne-li ze starší doby pochází. Až do r. 1838 byla tato místnosť maltou obmrštěna, jsouc komorou k uschování všelijakého haraburdí. V roce tomto odkryl dobré a blahé paměti hrabě Eugen Černín z Chudenic pod maltou zbytky maleb, kteréž se zcela, ač ne vždy úplně objevily, když dal hrabě, starých uměleckých pamětí milovný, maltu pečlivě sníti.

Nejdoleji zvýší muže nacházejí se po celé kapli *starodávné znaky* stuhami od podlahy a hořejších maleb oddělené v takovémto pořádku:

1. V pravo od vchodu (stojíš-li v síni) jest koruna pánův z *Vilhartic*, červená na bílém (rozuměj stříbrném) štítě způsobu starodávného, malována tak, že jde od rohu po celém štítě.

2. Oslí hlava černé barvy na žlutém (rozuměj zlatém) štítě pp. z *Kasejovic, ze Lnář* a j. Setřena jest k nepoznání a zbyly jen veliké uši a kus huby, kterých teprve bedlivě přihlížeje poznáš.[2])

3. Štít *Krajířův z Krajku* šikmo poloviční, nahoře bílý, dole červený (rozuměj při štítě nakloněném, při vzpřímeném bylo by v levo a v pravo), jest dobře zřetelný.

4. Na čtvrtém štítě některého z *Drslavcův* pošlosti *Ryžemberské* spatřuje se sloupec žlutý, nad ním pole červené, pod ním červené pruhy neb štrychy v bílém poli.

---

[1]) Viz úvahu Malochovu v Lumíru r. 1857 na str. 1231 a Vocelův spis: Die Wandgemälde der St. Georgs-Legende in der Burg zu Neuhaus (Denkschriften der k. k. Ak. d. W. Phil. Hist. Classe X. 59). [2]) Maloch měl tento erb za hříč (znak Slachův ze Hřivic a Kekulův ze Stradonic).

5. Pátý a osmý znak zavalily posavadním zpytatelům veliké nesnáze, neb jich žádný nedovedl rozeznati. Vocel měl pátý znak za praporečky aneb háky původně modré (?), Maloch za bradatice železné v žlutém poli. V skutku jsou na pátém štítě tři svinské hlavy (nyní bez jazyků) v žlutě pp. z *Březnice* a z *Rožmitála*. Heraldicky přesně nepovedla se tato znamení tak, jako na osmém štítě.

6. Na šestém štítě spatřuje se žlutá hvězda o 8 paprscích v černě; na poli spatřují se však také čtvery pruhy šikmé barvy bledší, jdouce i přes hvězdu. Z toho jde na jevo, že maloval malíř napřed hvězdu a byv potom poučen, že tu nemá hvězda býti, maloval na to znak s pruhy. Podlé starého sepsání o dvořanech císaře Karla, kteréž se zachovalo u Balbína, měli páni z *Častolovic* na modrém štítě čtyři bílé pruhy.

7. Znak pánův z *Potšteina* a z *Litic* takový, jak jej Balbín popisuje, totiž 4 červené pruhy na bílém štítě jdouce s hořejška dolů (neb od prava s hořejška k levé straně dolů šikmo).

8. Na žlutém štítě černá sviní hlava s jazykem žlutým vyplazeným a obočím žlutým v tak krásné heraldické formě, že jsme málo tak dokonalých heraldických maleb viděli. Náleží buď pánům z *Valdeka* a z *Hazemburka* aneb ze *Šelmberka* (Maloch měl jej za znak Pluhův, černý pluh s červeným držadlem [rozuměj jazykem], „než pluh ten vypadá jinak, než na pečetích tohoto rodu"; Vocel uhodl dobře).

9. Dvě ostrvy bílé na žlutém štítě s černou obrubou, což jest heraldický zmatek, i lze za to míti, že z ostrví barva opršela aneb že se malíř mýlil. Znak patří někomu z *Ronovcův*.

10. Desátý štít patří Vítkovcům, a to, jak víře se podobá, pánům ze *Stráže* a z *Ústí*. Z růže zbyl jen prostředek a proto se barva její nesnadno určiti může.

11. Červené ostrvy v bíle na jedenáctém štítě jsou vzácností takovou v našich malbách heraldických, že se ani o výklad nepokoušíme, poněvadž barev na znacích pánů z Třebechovic a z Liběšic neznáme. Někomu z *Ronovcův* ovšem štít tento přináleží.

12. Dvanáctý štít, žlutá růže v modře, patří pánům z *Hradce*. Potom následuje mezera, na kteréž pro veliké porušení zdi a obmítky nic poznati nelze, avšak viděti aspoň na počátku (hned za 12. štítem), že tu byly malby ornamentalní. Mezera tato jest po obou stranách výklenku okenního.

13. Nejbližší potom v řadě patrných ještě štítův jest bílá lvice na červeném štítě, kterouž měli Heber a Maloch za erb pp. z Gleichen (lva). V skutku se podobá štít tento nejvíce znaku pánův z *Velešína*, jak vyobrazen byl v díle III. na str. 226.

14. Čtrnáctý štít poloviční, v pravo černý, v levo žlutý, patří pánům z *Vartemberka*.

15. Přesně a pěkně proveden jest erb pánův ze *Strakonic* na patnáctém štítě žlutém, totiž střela s hrotem nyní bílým, šipištěm přirozené barvy a opeřením též bílým. (Hrot a opeření bývaly snad modré barvy.)

16. Následuje znak pánův z *Cimburka* a z *Toděhus* s bílým a červeným cimbuřím.

17. Vedlé něho spatřuje se bílé kolo na červeném štítě snad pánův z *Onšova*, neboť páni z Roždalovic měli kolo žluté v modře a Bavorové kolo stříbrné se zvláštními ozdobami v černě.

18. Řadu končí znak žlutá hvězda na štítě modrém (snad o 8 paprscích), ale černé obruby u hvězdy scházejí Jest to znak pánův ze *Šternberka*, který původně malován byl na šestém místě, ale z jistých příčin přeložen na místo toto.

O stáří těchto znakův povstala pře mezi dotčenými již badateli, Vocelem a Malochem. Maloch drže se mínění Hebrova, že jsou tu znaky rodin s Hradeckými pány příbuzných (ovšem se zřetelem na domnělý erb pp. z Gleichen), domníval se, že malovány jsou erby ty teprve na konci 15. věku (?), a dí takto: „Kdokoli nepředpojatým okem jak znaky tak i malbu nad nimi prohlédne, shledá lehce, že nikoli jednou osobou nepovstaly, nýbrž rozličným stoletím přináležejí. Úhledné představení legendy jest mnohem starší, nežli hrubé (?) nakreslení znaků. Ba jest lehce poznati, že táž neumělá (?) ruka, která erby zhotovila, těmi hrubými barvami sem tam již sešlé postavy hořejší barvy obnovila, jak to zvláště při osobách sv. Jiří a krále Daciana patrno jest." Vocel poukázav dobře na starožitnou podobu štítův obvyklých ve 13. a 14. věku a srovnávajících se úplně se štíty na hořejších obrazích umučení, má za to, že malovány byly erby ty sice později nežli obrazy legendy, ale ještě v druhé polovici 14. věku.

Prohlédajíce nejen k podobě štítův, nýbrž i k povaze rytířských znamení na nich vymalovaných, k starodávnému způsobu, že štít není čtvrcen, neméně i k tomu, že užito stejných barev jako při hořejších obrazích, stejným způsobem provedeny kontury u obou, konečně že tomu nasvědčuje i celá technika: soudíme, že malovány znaky tyto hned po ukončení hořejších maleb. Neb trojí sviní hlava spatřuje se jen ve 14. věku, lvice v té způsobě, jak jest v Hradci, panuje v 13. věku a vyskytuje se jen v prvních desetiletích 14. věku (zaměňujíc se potom ve lva). Vyobrazení její, shodující se s obrazy na pečetích starých, jakož i krásně provedená sviní hlava, střela Strakonská a j. ukazují, že tu nemalovala neumělá ruka (jak

se Malochovi vidělo), nýbrž ruka výtečného heraldického malíře. Že pak znaky neukazují na žádné příbuzenstvo, shledává se z toho, že tu není ani jediného erbu rodin rakouských, s nimiž páni z Hradce byli v přátelství krevním, a má-li se již nějaká domněnka vysloviti, proč byly malovány, budiž doložena Vocelova, že jsou tu erby tovaryšstva, kteréž táhlo r. 1337 na pohanské Prusy.

Nad znaky dotčenými vyobrazeny jsou *obrazy ze života sv. Jiří*. K nim přidán jest obraz toho, který dal obrazy malovati, a ještě jedné osoby. Nade dveřmi zazděnými spatřují se totiž dvě postavy. Na levé straně vyobrazen jest Oldřich z Hradce s hlavou kadeřavou, maje nad brněním vlněnici. O postavu jeho opírá se modrý štít s vybledlou na něm růží. Zvláštností u této postavy jsou žluté křidélce neb malé štítky (ailettes, na nichž bývaly růže), zavěšené páskou na hrdle tak, že na ramenech leží. Na druhé straně dveří jest postava klonící se k pánu oděna žlutým spodním a svrchním rouchem, jehož horní část jest červená a dolni pod pásem žlutá s červenými a modrými pruhy. Že to kněz, dokazuje krátký střihaný vlas, a nevadí tomu pestré jeho roucho. U této postavy jsou písmena: **christan dunher.**

Nápis nad těmito postavami jest: **diez gemelde Vlr von dem neienhausse hiez . . . . nach cristus geburt dreuzehn cdert iar im acht vnd dreisigste iar**. V pokračování toho nade dveřmi četl Vocel **von mir wen . . . . vs**, avšak nyní jest patrné jen slovo **von.**[1])

Ostatní malby jsou na všech čtyřech stranách světnice ve dvou řadách nad sebou. Poněvadž byly až do r. 1838 pod omítkou, vysvětlí se snadno, proč se jich jen malá část dobře, jiná méně dochovala, opět jiné málo zřetelné a konečně některé drobnosti až do nepoznání zničeny jsou. Ukazujíce příběhy a utrpení sv. Jiří, začínají nahoře na severní stěně v levo od vchodu po všech stěnách a dole pod nimi týmž pořádkem. Vocel ohledav je pilně a srovnav s legendami o témže svatém našel, že malíř vyobrazil příběhy tak, jak se v legendách vypravují, avšak v některých věcech také se odchyloval od nich. Nad každým obrazem jest nápis německý v nářečí Rakouském.[2]) Bezpochyby to byl kněz, který látku k obrazům v legendách vyhledal, neboť jen on je mohl tak dopodrobna znáti, jak ukazují obrazy; vždyť tu aspoň tři jazyky, řecký, lat. a něm. znáti musil.[3]) *Malíř vyobrazil osoby na obrazích tak, jak se šatili a strojili na počátku 14. věku.*

Tváře jejich jsou všude bez brady, vlasy dlouhé, skadeřené; hlavy jsou kromě osob královských a černokněžníků bez klobouku. Zbroj jest taková, jak se nosívala na počátku 14. věku. Tělo celé jest oděno brněním (brünne), avšak bez kukle brněné, nad tím jest vlněnice čili roucho bez rukávů, jehož dolní kraj jest vystřihován. Okolo těla jest pás se zavěšeným na něm tulichem. O štítu již řečeno, že jest trojhranný. Také špice na obuvi ukazují na dobu řečenou. Králové a jich dvořané mají roucha dlouhá, u králů jest barvy červené, u dvořanů jich pestré s pruhy barevnými. Sprostí lidé vyobrazeni jsou v krátkých pláštích a nohavicích. Zvláštního způsobu jest oblek poslův, neb tento nese šedou sukni až po kolena s krátkými nadítými rukávy a kožešinou okolo hrdla, k pásu připevněn jest jeho kulatý žlutý klobouk.

Také obleky ženských malovány jsou podlé kroje, který nedávno před tím panoval. U královské dcerky, kterouž podlé legendy sv. Jiří od smrti vysvobodil, ukazuje oděv na dobu ještě starší, neb její červené spodní roucho jest podlé obyčeje 11. věku nad ramenem sponkou spjato a nad tím má svrchní roucho neb karnáč barvy blankytné, kožešinami podšité a v hojných řasách na kolenou zadržené. Avšak nad tím jest ještě jedno roucho žluté barvy. Na jiných obrazích jest její oblek jiný, jednodušší a méně pestrý. U sprostých žen jest oděv ještě jednodušší: spodní a svrchní roucho a na hlavě čechlík neb rouška rozmanitých ale nikdy pestrých barev.

Když povstaly malby naše, tu malířství ve Vlaších odchylujíc se od byzantských tvarův jalo se bráti novou cestou, přibližujíc se věrnějšímu vyobrazení výjevův života lidského, nežli posud obyčej byl. Ačkoliv naše malby znamenitým památkám vlaským té doby se nevyrovnají, spatřují se přece na nich mnohé pěkné vlastnosti, pro něž dovoleno jest je s malbami vlaskými srovnávati. Ovšem spatřuje se na nich přechodní doba ze zkamenělých tvarův byzantských k novému způsobu vlaskému,[4]) při čemž sluší i toho nezapomenouti, že malíř náš veškerou látku legendy vyčerpal.

K nejznamenitějším částem maleb patří obraz dcery královské, smutně, avšak stydlivě a spanile na skále sedící, před níž sv. Jiří na komoni sedě ušlechtilým způsobem pomoc svou připovídá. Také vedlejší obraz, kdež sv. Jiří s podvrženým kopím na ještěra se žene, jest nejen co se jezdce, nýbrž i koně dotýče, kus mistrovský doby tehdejší. Pěkný jest také obraz, kdež sv. Jiří panně rozkazuje, aby ještěrovi

---

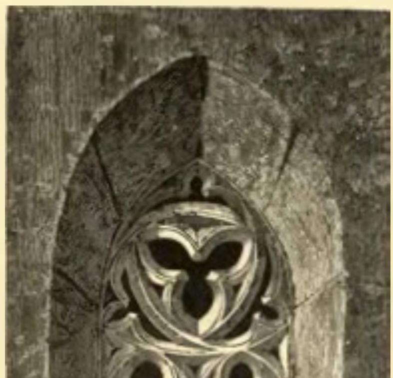
[1]) Maloch, jenž tyto nápisy docela nerozluštil, četl u pravé postavy, kterou měl za paní, nápis . . . vlrici gen . . a dokládá, že postava její pronáší trochu směšná slova: Ich shaw derzu hier (t. j. christan dunher). [2]) Nápisy dopodrobna doloženy jsou v dotčených obou úvahách. [3]) Grueber (Denk. III 28—29) domnívá se, že maloval tyto obrazy mnich z Rakous. [4]) Byzantský způsob spatřuje se na oděvech z větší části.

pás za hrdlo zvrhnouc, k rodičům svým jej přivedla. Také pěkný jest obraz, kdež sv. Jiří přiveda pannu k rodičům, jim víru Kristovu zvěstuje a král dav se na okamžik přesvědčiti, před ním na kolena padá. Ve všech obrazích shledává se, že malíř, ač vázán obvyklými tvary a pomůcek málo po ruce maje, výtvorům svým charakteristický ano i poetický výraz dáti chtěl. Platí to zejména o hlavách, kteréž nemají ustavičně se opakující a nudnou mrtvosť tvářnosti, nýbrž tu zbožnosť, jinde zděšení a jinde opět něco jiného vyjadřují, pročež i malíř prostým lidem tvářnosť prostou přiděluje. A poněvadž ve středověku se způsobou ruky cit osob vyjadřoval (pozdviženým prstem pozornosť, překvapení, rozkaz, hrozba, nataženou rukou požehnání atd. se pronášely), i náš malíř toho slušnou měrou šetřil a pozorovateli usnadnil, aby se do smýšlení a cítění osob malovaných vpravil. I musíme vyznati prohlédajíce k tomu, že každá umělecká památka posuzovati se má podlé smýšlení věku svého, že naše malby, ač nyní vybledlé a pro náš moderní rozhejčkaný vkus málo chutné, za oněch dob živými svými barvami a podrobnostmi svými konvencionálně platnými mysli dívajících mocně dojímaly.

Jak již řečeno, býval původně sklep, ve kterém se naše malby spatřují, rozdělen na dvě místnosti a rozdělení to pominulo snad, když starý strop spráchnivěl a na podlahu se sřítil. Hořejší místnosť má tam, kde klenba ze zdi vychází, starodávný nápis:

anno dm milo trecenteo xxxj
fuerūt hic baliste. xvj.

Když roku 1846 Erben slavné paměti nápis tento vyložil, jal se tehdejší kaplan Hradecký P. Claudius vykládati, že slovo ballista znamená bajuliva neb zemského kumtora, a že tudíž roku 1331 řád rytířů německých zde měl své shromáždění, v němž se 16 bajulivů účastnilo. Poněvadž nesmyslný tento výklad již Malochem odsouzen byl, dokládáme toliko, že nápisem se zachovala paměť o samostřílích, kteréž tu uschovány byly, a že se snad v místnosti této zbraň a zbroje ukládaly.

Gotické okno v kapli zámku Hr.deckého.

Zajímava jest také vedlejší místnosť v gotickém slohu pomocí mocných a hrubých prutů sklenutá. Vzácností její jest starodávný komín, který snad k nejstarším v Čechách patří, neb svrchní část jeho zdobí čtvero útlých sloupcův obloučky spojených v čistém slohu romanském. Před časy byla zřízena jako nějaké museum zámku Hradeckého, na ten čas však jest prázdna a pusta.

Do hořejších světnic tohoto stavení přicházelo se buď po zvláštních schodech, aneb ozdobnou pavlačí, kteráž jest nad třetí branou. Odtud přicházelo se do staré komnaty, kdež bylo před čtyřiceti lety drahně ptáků vycpaných, avšak nyní jest místnosť tato jakož i všechny ostatní v tomto domě prázdna. Starožitnými dvířkami vstupuje se do vedlejší vysoké světnice, jejíž ozdobná kamenická práce na dobu Vladislavskou a ten čas, když obnoveno jest stavení toto Jindřichem Hradeckým († roku 1507), ukazuje. V této místnosti uloženy bývaly všelijaké vzácné památky rodu Černínovského, ale nyní jest též prázdna. Také v ostatních některých světnicích tohoto stavení spatřují se ozdobná okna neb klenby gotické se svorníky, v nichž se buď růže aneb ꟿ (znamení erbovní rodu Hradeckého) spatřují; častější však jsou klenutí okrouhlá. V 16. věku a snad již dříve býval ve světnicích při kapli fraucimor, který pak přeložen do vedlejšího stavení, pročež se (roku 1590—1638) svrchupsaným místnostem na starém fraucimoru říkalo.

Kde se toto stavení na třetím dvoře láme, přistaveno jest týmž panem Jindřichem užší stavení, v němž se památný *královský palác* nachází. Jest to veliká síň, již před mnohými lety (v 16. věku) předělená na dvé, jak svědčí v menším oddělení komín na sloupcích a klenba proražená, aby dým odcházel. Zajímavé jest klenutí této síně, jehož pruty na způsob křížů a sítí se protínají, jsouce ozdobeny v křížích štíty, kteréž slohem svým na konec 15. a počátek 16. věku ukazují. Název svůj královský palác neb pokoj obdržela místnosť tato, v níž se nyní divadlo nachází, bezpochyby hned při svém založení, od r. 1554—1638 se jemu a později většímu oddělení stále tak říkalo. Ke konci téhož věku nazývali jej starou síní; ozdobou

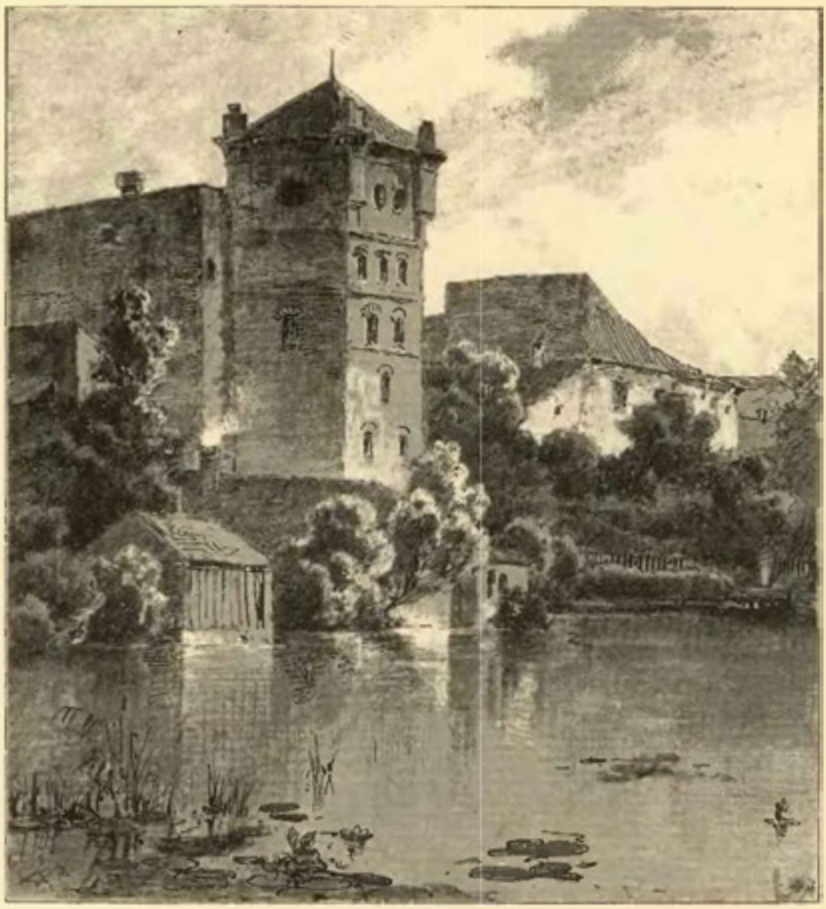

Zámek Jindřichohradecký. Pohled přes rybník Vajgar z můstku.

její bývalo několik starodávných obrazů pánův z Rožemberka. Pod tímto palácem jsou dva pevní sklepové, v nichž se před časy archiv zámecký nacházel.

Co ostatního na třetím dvoře viděti jest, upomíná na poslední pány rodu Hradeckého. Ovšem již vybledlo rýsování, kterým všechna stavení i se starým domem byla krášlena, ale zůstala tu hlavní a přední ozdoba jejich, pavlače krásného díla vlaského. Z téže doby také, když pracovali na Hradci vlaští mistři, pochází ozdobná *studně* asi 34 metry hluboká a v živé skále vytesaná, poněvadž jest svršek její znamenitou památkou zámečnického umění. Kamenná obruba její ozdobena jest trojími znaky: Jáchyma Oldřicha, posledního pána z Hradce, manželky jeho Marie Maximiliany z Vysokého Coleru a mateře jeho Kateřiny z Montfortu. Nad touto obrubou vznáší se železné mřeží ve způsobu báně, ozdobeno jsouc rozličnými arabeskami, okrasami, hlavami fantastickými a všemi částmi erbu Hradeckého, a končí na vrchu pozlacenou růží. Umělecké a řemeslnické dílo toto pochází asi z roku 1600, později však porušilo se velice, tak že teprve r. 1845 skrze správce zámeckého, Jana See, nákladem 100 fl. obnoveno bylo. Asi uprostřed studně jest zazděná branka, konec to bývalé chodby vedoucí sem od pivováru, aby tu vodu vážiti mohli.

Kromě již popsaného starého paláce obkličují třetí dvůr dva veliké domy veskrze v renaissančním slohu (římsy již opršely) a dvoje chodby je spojující. Na straně jihovýchodní jest dlouhý dům přistavený k původním hradbám a ke hrubé osmihranné věži, jejíž výška 7 poschodí činí. Bývala nižší, avšak r. 1585 o jedny pokoje povýšena. Také dům má znamenitou výšku, neb ačkoliv má na té straně ke dvoru dvé poschodí, ukazuje se přece na venkovské straně jako dům o čtyřech poschodích, a kdo vstoupí tudíž do místností přízemních, má hluboko pod sebou zahradu a výtok z rybníka Vajgara. Na severovýchod souvisí toto stavení, jemuž se *Nový dům (Neugebau)* říkávalo, s jiným menším stavením vedle průchodu, kterýž dal pan Adam r. 1528 prolámati. V těch místech stávala hrubá *čtverhranná věž*, po níž ani známky nezbylo. Vnitřní hrad Hradecký totiž byl postaven tak, že v jeho čtyřech rozích mohutné věže stávaly. Jedna, totiž lidomorna, stojí doposud ve své původní způsobě, druhá hranatá přibrána jest k Novému domu a k jeho slohu přizpůsobena, třetí, jak ukázáno bude, stávala v zahradě u altánu a čtvrtá v rohu východním. Jen poznáním této soustavy bylo možno určiti podrobně polohu této věže, o níž se dí v pamětech Hradeckých, že stávala podlé nového stavení. Že věž tato při dobývání základův k témuž stavení zbořena jest, toho příčinu tu nacházíme, že byla již na stavení chatrná a z části se sesula, ačkoliv (jak se zdá) r. 1575 znovu pobíjena byla.

Basta na hradbě městské při domě č. p. 173. v Jindřichově Hradci.

Ve shodě se slohem Nového domu jsou okna a zvláště portál jonickými sloupy, allegorickými osobami a erby Adama z Hradce a manželky jeho z kamene vytesanými ozdobený. Mříže železná, kterou

se portál zavírá, jest podobného tvaru a řemeslného díla, jako mříž nad studní, a pochází snad od jednoho mistra. V levo od portálu vchází se do místností *archivu zámeckého*, kterýž jest vedlé Třeboňského, Krumlovského, Roudnického a Novohradského největším šlechtickým archivem v Čechách. Skládaje se vlastně ze tří archivů rodu Hradeckého, Slavatovského a Černínského, obsahuje nejen drahně pamětí o těchto rodinách a jiných rodech a místech, s nimiž činiti měly, nýbrž i proto, že držitelé Hradce patřívali k prvním pánům zemským a ustavičně v úřadech bývali, množství listův k dějinám zemským se nesoucích. Z veliké části jsou již tyto paměti pečlivým a pilným archivářem Hradeckým Fr. Tischerem urovnány; jiná část chová snad v sobě netušené poklady. Veškeré srovnané paměti jsou v krabicích a policích vkusných urovnány. Kromě psaných pamětí jest tu také sbírka pečetí a sbírka rodinných vzácností. Každý Čech zajisté dychtiv jest spatřiti límec skrvácený, kterýž měl Slavata roku 1618 při nešťastné defenestrací, též kámen, na kterýž padaje na zemi bez veliké škody zdraví svému se uhodil. Také se tu spatřují jezovitské čepičky a škapulíře, kteréž bývalý vyznavač víry bratrské nosíval a kromě toho drahně památek rodu Slavatovského. Také jest tu relikviář v podobě kříže, dílo to asi 14. věku; svátosti tyto obsahují kaménky, dřívka a jiné podrobnosti z rozličných míst ve Svaté zemi, kdež Spasitel a sv. apoštolé dlívali aneb kde se nějaký biblický příběh stal. Že páni Hradečtí od dávných dob po svátostech dychtili, o tom svědčí pořízení poslední pana Oldřicha z Rožemberka (r. 1390), který Oldřichovi Hradeckému „kříž malý s svátostmi“ odkázal.

Památnou částí Nového stavení jest *chodba Rožemberská*, dlážděná cihlami šestihrannými, při níž se řada světnic od starodávna též Rožemberskými nazvaných [1]) nachází. Jde chodba tato podlé průčelí ke dvoru hledícího, a děkuje svou památnost obrazům, kteří tu visí, buďte již původní nebo kopie. Podlé obrazů zámku Teleckého malovány jsou tři obrazy představující dělení růží, jak vypravuje Březan podlé starodávné pověsti. Na jednom obraze odevzdává Vítek hrady a růže pěti svým synům, na ostatních dvou vyobrazeno, kterak čtyři z nich oddělivše se, spěchají ke svým hradům Stráži, Hradci, Ústí nad Lužnicí a Landšteinu. Zajímavý jest obraz *defenestrace* r. 1618. V pozadí viděti hrad Pražský, z jehož oken diváci pohlížejí, s oken letí Fabricius, po němž střílejí, Slavata leží na zemi a Bořita vstává. V popředí jest výklad toho zobrazení. Ve vzduchu padají dva páni, pod nimiž jsou strážní jich andělé, Víra, Naděje a Láska, z nichž jeden pána v černém prostěradle snáší. Mezi pány křižují se ve vzduchu nitky, které jich pád mírní. Dole stojí Matka Boží s otevřeným náručím, jako by je chtěla volně na zemi snésti, ale aby viděti bylo, že shození málem smrť podstoupili, stojí na zemi kříž s odznaky umučení. Pozoruhodny jsou bubliny, na nichž 3 postavy stojí, satyra to na stranu podobojí.

Na podobiznách spatřují se tyto osoby: *Markéta Hradecká?* († r. 1367) jako mrtvola oděná rubášem, *Perchta z Rožemberka* † r. 1476 a manžel její *Jan z Lichtenšteina* † r. 1473 (oboje kopie, ukazující na osoby 16. věku a nikoliv obrazy těch, za které se vydávají), poprsí *Jachyma z Hradce* († r. 1465) po smrti malované, jehož tvář o moudrosti svědčí, *Zachař z Hradce* † r. 1589 a manželka jeho *Kateřina z Valdšteina* † r. 1571, paní urostlá, plavovlasá s biretem a krásným rouchem, *Adam z Hradce* † r. 1596, vážný pán hezkého vzezření, manželka tohoto *Kateřina z Montfortu* († r. 1631) na velikém obraze, *císař Rudolf II.* jako dvanáctileté pachole, *Vilém z Rožemberka* † r. 1592, malovaný jako stařec (poprsí), *Jachym Oldřich z Hradce* † r. 1604, pán, jemuž nečacké zdraví na tváři viděti, *Dorota z Hradce*, hezká dceruška Adamova (mal. 1604 v 10. roce svého věku), *Maryje Maximiliana z Vysok. Coleru*, *Petr Vok z Rožemberka* † r. 1611 (s nápisem latinským), *císař Rudolf II.* † r. 1612 (poprsí), *Lucie Otilie* († r. 1632) a manžel její *Vilém Slavata* († r. 1652), jejichž obrazy se rovnají úplně obrazům v Častolovicích (díl II. str. 165), *Adam Pavel Slavata* († r. 1657), pán s tváří dobrotivou, téhož bratr *Jachym Oldřich* s manželkou svou Františkou v. Meggau a synové jich *Ferdinand*, *Jachym* (dvakráte), *Karel*, *Frant. Leopold Vilém*, kanovník Pasovský, konečně papežové Benedikt XIII. a Sixtus IV.

Od severního konce chodby Rožemberské při samé chodbě jsou dvéře ozdobně tesným kamenem obložené, jimiž se přichází do pěti světnic posud skorem tak úpravně zřízených, jako bývaly za posledních pánův Hradeckých. Říkávalo se jim *malované pokoje*. *První světnice* cihlami dlážděná má pěkný táflovaný strop, v němž se arabesky pestrých barev, mnohé růže a znaky rodův Hradeckého a Montfortského spatřují. Také nábytek jest tu starý. Zvláště památna jest velikánská jarmara na šaty, kterouž si dali udělati Adam z Hradce a manželka jeho z Rožmitála, jak znaky jejich na štítech téže jarmary řemeslně vyřezané svědčí. Důkladná práce tato chválí po stoletích řemeslníky Hradecké, neb víře podobno, že tu v Hradci objednána a udělána. Na stěnách této světnice dosud starodávným komínem opatřené po obou stranách dveří spatřují se obrazy Jana Karla Jachyma Slavaty jako Parisa a manželky jeho Klary Ter. v. Attems jako Diany.

---

[1]) Vilém z Rožemberka tu bydlíval.

V druhé světnici spatřuje se strop starý sice, ale v našem století obnovený, jehožto táflování na pět polí rozděleno jsouc v prostřed uměle vyřezanou a pozlacenou růži, po stranách čtvero smyslů, totiž zrak, čich, chuť a sluch symbolicky zobrazuje. Po stěnách na všech čtyřech stranách jest zvýší muže bordura malovaná, na níž spatřují se rozličné ozdobné lupení jakož i známky někdejšího pozlacení. V této světnici spatřuji se truhlice řemeslně udělaná a jarmara, kteréž prý Petr Vok na prádlo míval. Z tohoto pokoje přichází se dveřmi na severní straně umístěnými do *dolní* neb *obyčejné tabulnice* posledních pánův z Hradce a Slavatův, východně pak do *třetího a čtvrtého malovaného* pokoje.

Dotčená třetí světnice má podobněž táflovaný strop jako předešlé s ozdobnými arabeskami, zlatými růžemi v modrých polích a ve středu veliký malovaný znak pánův Hradeckých. Obnoven jest též v tomto století. Také tato světnice byla pěkně malována, ale jen ve výklenku se malby zachovaly, kdežto na stěnách skorem úplně zanikly. Jakožto znamenitosť ukazuje se psací stůl císaře Františka I., vzácný to dar, kterýž učinil císař Ferdinand I. rodu Černinovskému. Spatřuje se tu také drahně mis a nádob, mezi nimiž i veliký cínový pohár, na němž vyryta jsou jména Matias Meier — Hons Bosberger.

Ve čtvrtém malovaném pokoji, který jest předešlých menší, také jest umělý strop ozdobený růžemi a obrazy Marta a Jupitera. Spatřují se tu kromě vlaského komína staré postele a několik starých obrazův. Postele dotčené jsou historické důležitosti, neb na jedné spával r. 1809 Napoleon, když bydlel v zámku Schönbrunnském, a zemřel roku 1845 Jan Rudolf Černín hrabě z Chudénic; na druhé zemřela r. 1838 Marie Ter. hrab. ze Schönbornu, manželka dotčeného hraběte.

Řečená již *tabulnice* zabírá konec nového domu přes celou jeho šířku. Strop její táflován jest podobně jako předešlé, maje vyřezávané a malované růže, a na stěnách bývaly malby s ozdobnými arabeskami, z nichž bohužel jen se zbytky spatřují. Vyloženo jest tu drahně tabulí s pozlacenými ozdobami, znaky vyřezané a rozličné ozdoby a obrazy vypouklé, z nichž část z bývalého Černínského domu v Praze pochází. Na severní straně této světnice jsou dvéře, z nichž přicházi se na chodbu a do hraběcích pokojů ve stavení druhého dvora.

Tak zvané *Rožemberské světnice* byvše moderním způsobem upraveny, starého svého rázu již dávno pozbyly. Řadu jich zavírá světnice nacházející se (z venkov. strany) v 3. poschodí osmihranaté věže, ozdobená na stropě vyřezávanými a pozlacenými (avšak nesprávnými) znaky Černínův a Ursinův z Rožemberka. Hrabě Eugen dobré paměti, který tuto světnici vnově a velmi krásně upraviti dal, rád tu bydlíval. Vedlé této světnice aneb lépe před ní jsou dvě veliké světnice, v nichž jest drahně pěkného a úpravného nábytku a obrazů starých. Obraz Viléma Slavaty visí nad komínem vlaským. Od Salvatora Rosy pochází bitva u Zenty, od Škréty jest Josef Egyptský, od Brandla pozdravení andělské a od neznámého malíře obraz Matky boží na zlatém gruntu. V jiné světnici jest obraz očistce (s nápisem latinským: Smilujte se nade mnou, ó vy moji dědici a přátelé) a obraz Adama a Evy, dovedné malby od Lotta a kromě toho drahně jiných obrazův.

Nad Rožemberskými a malovanými světnicemi jsou síně a světnice pusté a tmavé, poněvadž jsou okna prkny zabedněná. Z nich nejkrásnější byl *pěkný palác*, ozdoba prý zámku Hradeckého, k uhostění císařův a králův postavený. Roku 1584, kdež naň dáván nový strop, nazýván byl velikým palácem, od 17. věku stalo se obyčejem říkati mu pěkný palác (schöner Saal). V tomto paláci 16 okny osvětleném nacházelo se 81 obrazů českých panovníkův od Čecha „a Lecha" až do císařové Marie Terezie, z nichž každý na 100 fl. se cenil. Starší z nich malovány prý podlé podobizen, kteréž r. 1541 na hradě Pražském shořely. Na rozkaz Ferd. Viléma Slavaty srovnal obrazy ty v pořádku chronologickém slavný jezovita Bohuslav Balbín. Ale obrazy a skvostný nábytek této síně i krásná její úprava přišly v niveč, když r. 1773 zámek Hradecký vyhořel. A tak hledíme nyní s bolestí na holé opálené stěny, na nichž spatřují se posud známky, jak obrazy visely, a na jedinou již viditelnou památku, dva komíny. Málo kde se spatřuje tak strašná spousta, jako v tomto někdy nádherném paláci. [1])

Mezi tímto stavením a domem západním jest úzké stavení obě spojující a ke sklonku 16. věku jen proto postavené, aby se z jednoho do druhého choditi mohlo. Ze strany dvora objevuje se stavení toto dvoupatrové v celé své kráse, obsahujíc dole klenutou chodbu (kolonadu) a nad tím dvoje ozdobné *pavlače* čili *arkády* nad sebou. Všude na sloupcích řemeslného díla vytesány jsou růže. Nemát žádné bývalé sídlo Vítkovcův tolik růží, jako zámek Hradecký; jen na třetím dvoře jest jich asi 208 a v celém zámku při nejmenším 358.

Západní dům, který hned od starých dob aspoň z části k paláci pánův Hradeckých patříval, jest veliký rozsáhlý dům zvýší dvou pater, jehožto základy pravidelného tvaru nemají. Veliké toto stavení

[1]) Starší inventáře 1673 a 1689 vypravují o 60 obrazích králův a knížat a 3 pánuv z Hradce.

jest nyní kromě přízemí úplně pusté, čehož příčinou jest nešťastný ten oheň, avšak v této části nezaniklo tolik krásného jako v Novém domě. V přízemí jest příbytek; při něm jsou dva sklepy, kterým se říkávalo *stříbrnice* neb *stříbrný* sklep, poněvadž tu páni Hradečtí poklad a nejlepší paměti rodu svého schovávali. Na ten čas je tu skladiště. V prvním poschodí jest tak zvaný *španělský palác* neb *sál* (jak se mu říkalo v minulém století), který jest způsoby mohutnější nežli pěkný palác, ale ušlechtilým ozdobením se mu nevyrovnal. Jsa rozměrů velikých, má také znamenitou výšku, zabíraje dvě poschodí a zasahuje proto až po samý krov. Měl zděnou kruchtu pro hudebníky, ku kteréž ze sousedních světnic po pavlačích se přicházelo, a vytápěn býval velikým komínem, na němž se všelijaké ozdoby a znaky pana Adama II. a manželky jeho spatřují. Na ten čas jest úplně pust, okna jsou prkny zabedněna, po pavlačích zbyly jen díry, v nichž byly trámy, a omítka na stěnách konečně z větší části jest porušena. Při zdi stojí mříže železná řemeslné práce a ozdobená čtvernásobnou pozlacenou růží.

Za tímto palácem jest v obou poschodích patero pokojův, z kterých se shlíží na předměstí nad Nežárkou. Říkávalo se jim zelené světnice a porušeny jsou r. 1773 velikým ohněm tak, že z nich holé stěny zůstaly. Na severní straně tohoto domu jest síň po celé šířce tohoto domu o něco vyšší než španělský palác a také krovu dosahující, do níž jest zazděný vchod ze zelených pokojův. Zde býval *nový fraucimor* a paní neměla odtud daleko do své kapličky.

Stavení popsané souvisí na severu jednak s Červenou věží, jednak jest spojeno i se Starým palácem, ve kterémž se stará brána nachází. Poněvadž byla část tato ke dvoru zadnímu obrácená vzezření nelibého, zřízena tu v 16. věku chodba s hrubými sloupy v přízemí a *pavlače* s ozdobným sloupovím dvakráte nad sebou. Tím docíleno i toho, že se ze zelených světnic k pokojům v Starém paláci choditi mohlo.

Obraz domnělé Bílé paní na zámku Hradeckém.

V tomto oddělení nachází se památná *kaplička Matky boží*, která bývala od nového fraucimoru toliko síní oddělena. Dvéře k ní vedoucí jsou díla starožitného. Osvětlena jest kaplička tato obyčejným klenutím sklenutá dvěma okny k pavlači obrácenými, na nichž se veliké růže z barevného skla vykládané spatřují. Nejznamenitější částí kapličky jsou *výtečné malby*, které r. 1839 kázáním V. Bartunka, vrchního panství Hradeckého, opraveny, aneb řekněme lépe — zmazány byly; neb malíř těch a takových věcí hrubě neznalý maloval do starých obrazů, jak a kde se mu líbilo, domnívaje se bezpochyby, že svým uměním 19. století staré haraburdí polepší. Na štěstí nedával do barvy klihu, tak že se umělecké jeho výtvory z lehounka šátkem setříti mohou. I jest žádoucno, aby se tak stalo od muže povolaného, a přední klénot hradu Hradeckého, třebas vybledlý, potomstvu k potěšení zachován byl. Pan Adam z Hradce († r. 1531) dal bezpochyby krásné tyto obrazy namalovati. Na dlouhé straně kaple vedlé vchodu spatřuje se Matka boží korunovaná s krásným plavým vlasem v několika pramének splývajícím a zlatou září kolem těla, ana stojí na měsíci. V pravo od ní na zemi jest anděl s křtitelnicí, v levo pak klečí čtyři postavy na poduškách modlíce se.

Nejblíže k Matce boží jest osoba, jejíž něžná sice tvář přece jen na mužského ukazuje. Oblečena jest v zlatohlav a s hlavy splývá vlas kadeřavý. Pod ním jest znak pánův Hradeckých a za ním světice také mladé tvářnosti, jako by jej k modlitbě pobízela. O malounko dále klečí tři paní v šatech černých, majíce hlavy bílými čechlíky zavinuté, tak že jen u jedné z nich vlas viděti. U nohou jejích jsou tři znaky

Třetí dvur zámku Hradeckého s arkádami, studní a starým palácem. Kreslil *J. Kula.*

rodův Šternberského, Cimburského (zmazaný v šachování) a Gleichenského (modrý lev na bílém štítě), nad nimi vznášejí se andělé držíce pásky, na nichž jména osob napsána bývala. Nad první paní čte se jméno křestné jen z domyslu (Alžběta), ale heslo její „ze Šsternberka“ dobře, na druhé ceduli znáti ještě ezka . . . cymburka, na třetí zmizelo již písmo až na nepatrné zbytky. Patrno, že tu vyobrazeny jsou tři manželky Jindřicha z Hradce († r. 1507), totiž Eliška ze Šternberka, Anéžka z Cimburka a Mandaléna z Gleichen. Proč tu není čtvrtá, kterou za rok po smrti třetí pojal, není známo. Snad byla jediná z paní Hradeckých té doby víry pod obojí. Podlé toho zdá se, že jest osoba ve zlatohlavu Jindřich sám, a nic nevadí tvář jeho, neboť i paní mají mladé tváře a na náhrobku Jindřicha ze Stráže také se stará tvář nespatřuje. Nade dveřmi, kudy se do kaple vchází, klečí před Matkou boží pachole s plavým kadeřavým vlasem a dlouhým hnědým pláštěm; při něm jest růže Hradecká a nad ním páska s nápisem Adam z Hradce. Na téže stěně podlé vchodu jest opět Matka boží a před ní klečí pan Adam jako mladík. Není v celé kapli a snad v celém zámku krásnějšího obrazu. Pán oděn jest dlouhým hnědým rouchem, po němž splývají husté a dlouhé vlasy kadeřavé; ruce má sepjaté, tvář jeho jeví něžnosť, pokornosť a zbožnosť, oko konečně jest něco málo beze vší drastické okázalosti pozdviženo. Anděl drží nad pánem pásku s nápisem „Adam z Hradce.“ Mezi okny klečí před Matkou boží osoba v rouše zlatohlavovém pěkné tváře s vlasy uměle skadeřenými, kteréž na vrchu hlavy svázány jsou; pod ní jest erb pánův z Rožemberka. Všecky tyto malby byly jednoho času namalovány, o čemž svědčí jednostejné vyobrazení Matky boží, ačkoliv malíř neobmýšleje jednotvárnosť na každém obraze Matce boží jiné postavení dal. Z těch příčin zdá se, že představuje postava na posledním obraze Adamovu sestru Annu, provdanou po třetí za Jindřicha z Rožemberka. Nejlépe ovšem bychom byli poučeni, kdyby ještě bylo nápisu na pásce. — U výklenku levého okna jsou zbytky obrazu člověka shrbeného, břemeno nesoucího, avšak viděti jen hlavu a ruku s holí. V levo od okna na zdi vyobrazen jest anděl. Ve výklenku pravého okna spatřuje se obraz sv. Kryštofa a nad ním růže, odkudž v pravo nad oknem jest znak Černínovský, roku 1839 ke starému znaku Hradeckému přimalovaný. Také na klenbě jsou malby dílem staré, dílem vnově přidělané. Na čestných místech uprostřed jsou znaky Rožemberský a Hradecký, okolo nich jest lev bílý na červeném štítě, korunované M, kotev a věnec v poli modrém (také znaky pánův Hradeckých) a několik postav lidských, kteréž nelze vyložiti. Na oltáři, nad nímž na stěně vyobrazena jest hlava Páně, jest obraz Zvěstování p. M. uměle vyřezaný, snad z 15. věku. Vyznamenává se nejen stářím, o čemž svědčí ornamenty gotické, nýbrž i propracováním svým; neb oděvy přirozeně v řasy se ohýbající neb lámoucí prozrazují mistrného řezbáře. Také jest na oltáři staré sanktuarium, na jehož dvířkách obraz Narození p. M. někdy pozlacený vyřezán jest. Způsoba kaple svědčí o tom, že jen pánem, paní nebo dětmi jejich navštěvována byla, aby tu ranní neb večerní modlitbu svou vykonali. Zejména to bylo výhodné pro paní a slečny, poněvadž byl fraucimor napřed ve starém stavení, později u zelených světnic, výslovně pak se nazývá r. 1638 „kapli malou Jí. Mi. paní hraběnky.“ Od těch dob, co Balbín Čechy pojednáním svým o bílé paní pobouřil, nazvána jest kaplička tato z nerozumu kaplí bílé paní.

Městiště, kteréž jest západně a jihozápadně za hradem, bylo ve starší době dílem parkánem, dílem místem skalnatým a nerovným. Také tu byli sklepové pivní a jiné příležitosti, kteréž páni na očích míti nechtěli. O účelu branném svědčí polookrouhlá *bašta.* Za touto baštou v sousedství Červené věže býval do nedávna tak zvaný *altán Trautsonovský* jinak i *Červená světnice,* tak řečený od obmítky, na níž se vypouklé ozdoby bez ceny s erbem Slavatovským a Trautsonovským nacházely. Za časův Balbínových zřízen byl altán tento na způsob jeskyně a ozdoben skalami, mušlemi, kameny a musivním dílem, což vše Jáchym Slavata sobě a hostem svým k potěšení zřídil. Asi roku 1880 zbořen jest tento altán úplně spustlý a rumem zasypaný a na jeho místě zřízena lednice.

V jihozápadním rohu Hradeckého zámku za pavlačemi jest *zahrada zámecká* neveliká, zřízená za té doby, kdy zadní část hradu znova postavena a nerovná prostora za ním urovnána. Asi v těch místech, kde jest nyní nádržka kamenná v podobě růže zřízena a kde se původně hradby a stavení vnitřního hradu v roh sbíhaly, bývala věž, po níž ani památky není. Již r. 1565 snímali havíři nějakou starou věž hranatou až do železných dveří ve výšce se nacházejících, kterými se do této věže chodívalo, ale nevíme jistě, platí-li to o této věži. Roku 1594 zbořena věž tato docela a skála okolo ní též vylámána a srovnána. Do zahrady vchází se nyní skrze přízemí úzkého stavení, v němž se dotčené pavlače nacházejí. Mříže řemeslně ze železa udělaná zavírá vchod k této zahradě, která se končí na jihozápadní straně u mohutného věžovatého stavení, jež stojí v rohu bývalých hradeb a kolonád k nim přistavených. Není pochyby a směr hradeb venkovských tomu nasvědčuje, že tu stávala bašta nebo zakulacený roh hradeb, na níž zasazen býval veliký prak, aby se kamení na dvě strany volně metati mohlo. Za Adama Hradeckého zřízeno tu stavení díla skvostného a nádherného, jemuž málo jest rovno a kteréž pán *Novým altánem*

Nejstarší části zámku Hradeckého: starý palác s kaplí, velká věže s pavlačemi nad branou, Červená věže a věže řečená Lázeň. Kreslil *A. Bubák*.

pojmenoval. Stavení toto i s pěkným svým portálem má ráz úplně vlaský. Vnitřek jeho jest štukovým dílem velmi pěkně ozdoben. Na stěnách spatřují se arabesky, guirlandy, závitky uměle z pálené hlíny udělané, mezi tím jsou pilastry na hlavicích znaky zdobených a 16 výklenkův (8 dole a 8 nahoře), v nichž sochy stávaly. Na římse čte se nápis: AVS LIST DER SCHLANGEN ADAM EVE DES : KAM : WIR IN VERSVCHVNG VND WEGEN VON : GOT : WAS BESCHAFFEN : DIE MENSCHEN DIE GAB SICH IN EIGENSINNIGKEIT. Uměle klenutá báň končí se znaky Hradeckým a Montfortským (tuším z pálené hlíny). Nad tím jest střecha rozličnými námětky po způsobu oné doby ozdobená. Uprostřed podlahy dlaždičkami vydlážděné spatřuje se kulatý otvor do podzemního sklepa, do něhož jest i vchod ze zahrady prolámán. Bývalo prý místo to pro hudebníky. Kolonády, které s obou stran k altánu přiléhají, mají v hradbách vysoké výklenky a okna a na stranu k zahradě ozdobné sloupoví. Místnosti tyto, totiž altán a kolonády, bývaly k obveselení pánův a k uctívání vzácných hostí a patřívaly k nejnádhernějším stavbám panským; neb veškeré ozdoby v altánu byly dobře pozlaceny, ale pozlátko až na nepatrné zbytky zmizelo, když před časy ozdobné toto stavení na dřevník obráceno a nějaký všetečka zlato oškrábal. Tehda také jižní kolonády na byty přeměněny a otevřeny teprve za naší paměti zase, při čemž objevena ve výklenku pěkná socha Herakleova.

Poznavše památnosti v zámku, pro něž Hradečtí slušně honositi se mohou, učiníme ještě obcházku kolem hradu, abychom jeho venkovskou způsobu a opevnění jeho poznali. Jdouce z města do předměstí Nežárského, vyjdeme branou díla starožitného nedávno zase obnovenou, která byla na té straně jediným vchodem do města ke hradu přihrazeného. Odtud šly hradby po kraji semináře a pivováru až k věži, která stojí proti domu č. 8. Věž tato, ač jí stojí jen trup, jest pěknou památkou středověkého opevnění. Rohy její sesílené tesným kamenim, zdi ulité a střílny troje dvakráte nad sebou vzdorují všem nepohodám časovým, až jednou padnou za oběť nějaké potřebě hospodářské. V pravo a v levo vycházejí od ní hradby se střílnami; levá byla ještě městská, pravá patřila ke hradu a táhla se místy, kde stojí nyní mlýn. Od jihozápadního rohu mlýna vychází zase hradba a postavena jsouc nad stokou, láme se v baštu, opatřenou dvojí řadou střílen obyčejných. Tato zeď ohýbá se pak k východu a jde k Červené věži. Mezi dotčenými hradbami a Nežárkou jest prostora nevelmi široká, nyní domy zastavená; řeka tu byla také pevností.

Mezi stokou mlýnskou a Červenou věží byl parkán nerovný a skalnatý, kterýž teprve v novější době ulámáním skály byl srovnán a na smetiště a skladiště pro sudy obrácen. Hradba od dotčené bašty nad stokou postavené jde rovně k *věžce*, v níž prý lázeň bývala. Na stranu západní má previt aneb námětek nějaký, okénka její se starodávnými veníři svědčí o velikém stáří, ač jest místy opravována a chatrná místa cihlami vycvikována. I při výstupku, který ji s kuchyní spojuje, viděti lze starožitnou úpravu, zejména krákorce, na nichž byla pavlač na věžku vedoucí, a pod vchodem neb schodem k věžce byl arkéř zazděný cihlami, jehož krákorce dosud se spatřují. Od dotčeného výstupku mezi věžkou a Červenou věží, který má na stranu severovýchodní výklenek s oknem neb brankou (k vyházení smetí a neřesti?), šla hradba, z níž zůstal jen kus ve vzduchu visící, směrem severovýchodním ke stoce a potom podlé ní až ke bráně. Část tuto popsaná se starými osmahlými a omšenými zdmi a pozadím svým s dvěma věžemi jest vysoce malebná.

Od vížky dotčené táhne se hradba k jihu až k baště, kteráž jest nad domem č. 6. Spodek její jest starý, svršek udělán nový, když snesli dřevěná zábradla a Vlaši baštu tu jakož i hradby k jihu povyšovali. V těchto místech jsou hradby i s povýšením zvýší dvou poschodí, ač mají kolonády k nim z vnitřku přistavené jen výšku přízemí. Hradba tato byla již v 16. věku chatrna a podepřena proto r. 1590 dvěma pilíři.[1]) Následuje altán na skále vystavený, jehož spodek velice hrubý a pevný též z části z prvotního opevnění pochází. Hradba jdoucí od něho k severní straně byla r. 1591 též chatrna a chtěla se převrci do zájezku (t. j. jihovýchodní strany za hradem), pročež podepřena třemi velikými pilíři. Na obou stranách nepřiléhá hradba dobře k altánu a patrně viděti, že ji Vlaši k potřebám svým vybourali. Věž osmihranatá jest v dolních částech prastará a na způsob bašty podoby podkovité. Až sem bylo opevnění jednoduché, neb tu jest kromě stoky úskalí, ač nevysoké, ale přece hradbami dostatečně zpevněné. Za věží hranatou snižovalo se úskalí znenáhla a na té straně, kde nyní jsou zahrady, byly proto valy a příkopy. Nový dům jde v těchto stranách směrem bývalých hradeb, jen jeho jižní roh povydán jest. Týmž asi směrem jdou i ostatní stavení až k pivováru a první bráně. Most, kterým se jde k sv. Václavu, stojí nad hlubokým ve skále vytesaným příkopem, do něhož voda z rybníka s velikým hučením padá; rybník tento přispíval nemálo k pevnosti hradu i města.

[1]) Udělány dva pilíře proti staré zdi, že se převrci chtěla, při zámku za pivnicí, táž zeď povýšena i udělány krance a vápnem vyvrženo (Arch. a účty).

Freska legendy Svato-Jirské v Jindřichově Hradci.

Kreslil *V. Král z Dobré Vody.*

Vysvětlení legendy Svato-Jirské.

1. Král Dacian sedě na trůně rozkazuje poslu, aby donesl knížatům psaný rozkaz, křesťany pronásledovati. Posel odpovídá, že tomu porozuměl.

2. Tři knížata dostala toto psaní, jeden z nich přijav je ostatním o tom vykládá.

3. Svatý Jiří, římský tribun, odjížděje z města těší lidi oň plačící. (Věže mezi obrazy znamenají, že se to vše v ohrazených místech děje.)

4. Sv. Jiří setkal se s dcerou královskou, která byla draku lítému obětována. Rytíř těší pannu na skále sedící. (Strom svědčí o tom, že se stal příběh ten mimo město.)

5. Sv. Jiří doráží na draka.

6. Sv. Jiří přemohl draka, s vítězoslávou jede do města, vedlé něho kráčí dcera královská vedouc draka za pás, kterýmž byla na rozkaz rytířův draka spoutala. Otec a máti její se příchodu jich dívají.

7. Sv. Jiří vzav pannu za ruku, vede ji ke králi, otci jejímu, na zemi klečícímu. (Mezi oběma věž na znamení, že se příběhy vyobrazené na hradě udály — č. 1—7 stěna v levo od vchodu.)

8. Biřic uvrhl sv. Jiří do vězení, v pozadí stojí Dacian. Na předešlých obrazech již zrušených bezpochyby vyobrazeno bylo, kterak byl poprvé pro svou víru mučen.

9. Dacian sedě na trůně odevzdává poslu klečícímu psaný rozkaz, aby přišel ke dvoru černokněžník Athanasius; vzadu několik osob, z nichž jedna za něco se přimlouvá.

10. Dacian sedí na trůně, před ním stojí černokněžník ukazuje na 2 voly vedené dvěma sedláky. V pozadí několik osob.

11. Modla šeredná s červeným štítem, v ruce kyj držíc na sloupě postavená; před sloupem stojí Dacian, proti němu černokněžník podávaje nádobu s jedem sv. Jiří, který její škodlivosť křížem zažehnává.

12. Černokněžník vlévá volu do hrdla jed z nádoby tak prudký, že vůl ještě nedopiv na zadní nohy poklesl. Mělo býti malováno hned za číslem 10.

13. Černokněžník obrátiv se na křesťanskou víru, propadl pro to hrdlo. Klečí na zemi, za ním kat meč tase jej stíná.

Obraz dvou osob málo zřetelný, bezpochyby vyobrazení, kterak Dacian Svatého přemlouvá, aby modlu vzýval.

14. Svatý Jiří objav levicí sloup, na němž stojí modla, pravici hrozebně zdvihá, vzadu král Dacian. V tu chvíli proměnila se modla Apollonova v ďábla.

15. Obraz málo zřetelný sv. Jiří klečícího a za ním krále Daciana stojícího (č. 8—15 na stěně v pravo ode vchodu).

16. Před sv. Jiřím klečí královna Alexandrina, která divotvorné vysvobození Svatého obdivujíc, Boha křesťanského vzývá.

17. Dva pochopové uvrhli sv. Jiří do rozpálené peci, třetí, jak se zdá, oheň rozdmychuje. Ozářená ruka Svatému žehná. V zadu stojí král.

18. Sv. Jiří sedí v kotli, kterýž jest ohněm rozžhaven. K Svatému, který očí svých k nebi pozdvihuje, snáší se anděl. U ohně dva biřici, v zadu Dacian.

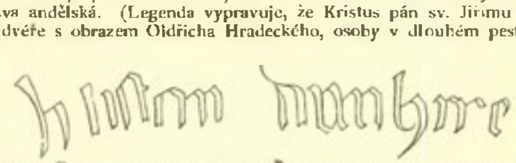
19. Svatý Jiří za nohy pověšený nad hořící hranicí, kterouž biřic rozdmychuje, v zadu král, dívaje se z věže. V levo obraz, jak sv. Jiří ze žaláře před krále přivedli. — 20. Biřic uvrhl sv. Jiří zase do věže na rozkaz Dacianův, jenž se v pozadí spatřuje.

21. Sv. Jiří sklesl na zemi, nad ním dva kati meči jej utínajíce. V pozadí dva králové, mezi nimi Dacian rukou poručení dávaje V oblacích ruka žehnající (č. 10—18, 20, 21 v horní řadě nade vchodem).

25. Sv. Jiří v kotle, který jest pověšen nad ohnem, tak že jen viděti hlavu Svatého. Chtěli mu hrob kopati a jej pochovati, ale hrobník s podivením (což znamená ruka pozdvižená) pozoruje, že Svatý žije. — Sv. Jiří klada pravici na prsa, pozdvihuje tváře své k vysoké osobě (Kristu Pánu) před ním stojící, kteráž knihu jednou rukou drží. Před Svatým klečí anděl, a dva jiní andělé se nad ním vznášejí. V pozadí ještě jedna postava andělská. (Legenda vypravuje, že Kristus pán sv. Jiřímu ve vězení se zjevil a jej uzdravil.)

26. Zazděné dvéře s obrazem Oldřicha Hradeckého, osoby v dlouhém pestrém oděvu, a s nápisem, kdy legenda malována jest. (Viz o tom na str. 11.)

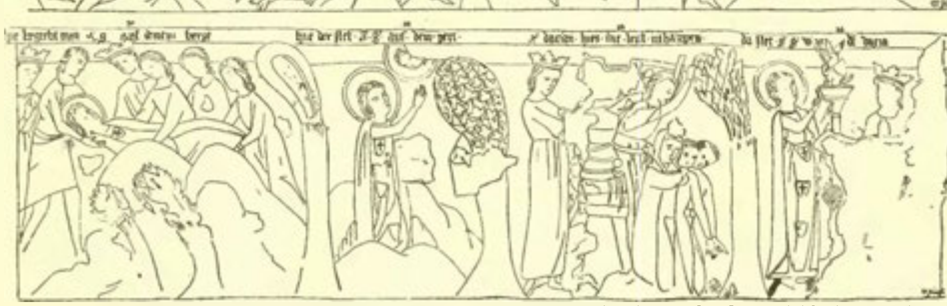
27. Sv. Jiří, před nímž klečí žena.

28. Svatý Jiří natahuje ruku svou k volu mdlému na zemi sedícímu. Za volem stojí žena a děcko nějaké, podivení své na jevo dávajíce.

29. Sv. Jiří přišed do města Dacianova ukazuje na obraz ohyzdné modly, před níž král a knížata stojí.

30. Sv. Jiří stojí nad hroby otevřenými, z nichž vstávají umrlci v rubáších zahalení. V zadu král s knížaty, v prostřed hrobník, napřed kosti rozmetané.

(Čís. 25.—30. v dolní řadě v levo od vchodu. 15. b)* svatý Jiří na zemi, dva biřici jej na sedm kusů rozsekávají.)

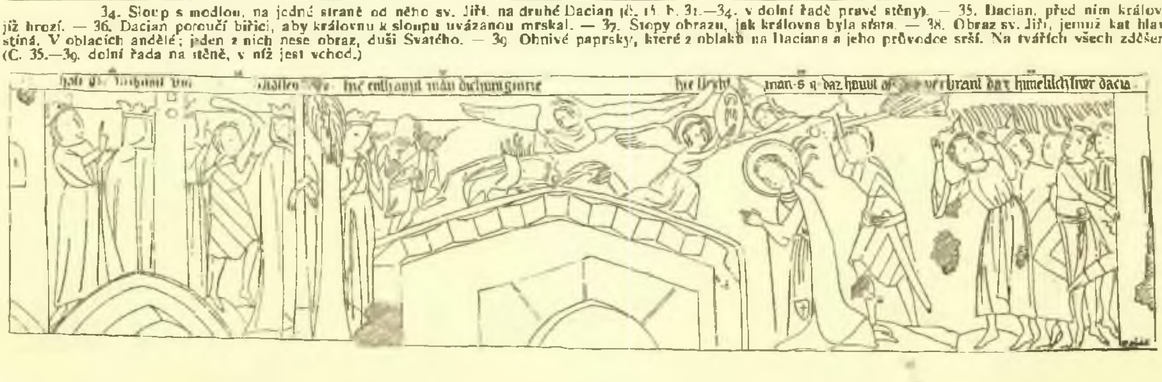

31. Tři mužové ukládají sv. Jiří do hrobu. V zadu král a dvě knížata.

32. Sv. Jiří z mrtvých vstává, rukou svých k nebi pozdvihuje. Z oblaků kloní se k němu hlava ozářená.

33. Dacian káže dvěma katům, aby třem lidem hlavy stali.

34. Sloup s modlou, na jedné straně od něho sv. Jiří, na druhé Dacian (č. 15. b. 31.—34. v dolní řadě pravé stěny). — 35. Dacian, před nímž královně již hrozí. — 36. Dacian poroučí biřici, aby královnu k sloupu uvázanou mrskal. — 37. Stopy obrazu, jak královna byla sťata. — 38. Obraz sv. Jiří, jemuž kat hlavu stíná. V oblacích andělé; jeden z nich nese obraz, duši Svatého. — 39. Ohnivé paprsky, které z oblaků na Daciana a jeho průvodce srší. Na tvářích všech zděšení (Č. 35.—39. dolní řada na stěně, v níž jest vchod.)

2. Listy pánův Hradeckých.

I.

Uroz. p. p. Oldřichovi z Rozmberka přieteli mému milému.

Službu svú vzkazuji urozený pane a přieteli milý. A jakož mi píšeš že máš býti v Hradci v tento čtvrtek, tomuť jsem rád a tak mi piš abych já také tu byl; i veziž, žeť sě mám sjeti se panem Jankem Jemnickým na ten den. I věřímť, že mi v tom za zlé jmieti nebudeš, nebť bych to nerad jinak proměnil než což jsem řekl. Prosím tebe budiež tu dobrým hospodářem. Datum Telcz in vigilia s. Martini (1447? 10 Novb.).

Jan z Hradce.

II.

Uroz. p. p. Jindřichovi z Rozmberga přieteli a tovaryši mému milému.

Službu svú vzkazuji urozený pane přieteli a tovaryši milý. A vědětiť dávám, že drahně zvěři i svinie okolo Hradce jest. I chtěl bych tu rád honiti a psi mi sešli, žeť jich málo mám; i prosím tebe milý tovaryši, jakožs mi řekl psy dáti, že mi je pošleš po tomto poslu i kniehy mé že mi také vrátíš i ta sedla mi pošli, jakožť sem prve o ně psal a daj mi věděti, kterak se pan otec tvuoj má a bratří tvoji, neboť bych rád slyšel, byšte se všechni dobře jměli. A noviny, viešli jaké, piš mi. Datum in Hradec f II. post Thomae apostoli (c. 21 Decemb.).

Jan z Hradce.

III.

(Uroz. p. p. Janovi z Hradce.)

Službu svú a t. d. Jakož mi nyní píšeš žeť sú psi sešli a prose aťbych psy dal a po tomto poslu poslal a také kniehy a sedla, milý příteli, ačkoli nynie málo psóv máme, neb nám vlci na nich letos škodu učinili, ale však tobě k libosti a k tvému utěšení teď posielám dobrá dva psy; než o sedla a o knieh, sedlať ještě hotova nejsú, než když bohda hotová budú, chciť je rád poslati, a o kniehy prosímť tebe, aby mi jich ještě ponechal, až sobě káži přepsati; pakli by to býti nemohlo, ale chciť je rád poslati když po ně pošleš. D. Krumlov f. 6 in die Stepfani anno d. 50 (26 Dcmb.).

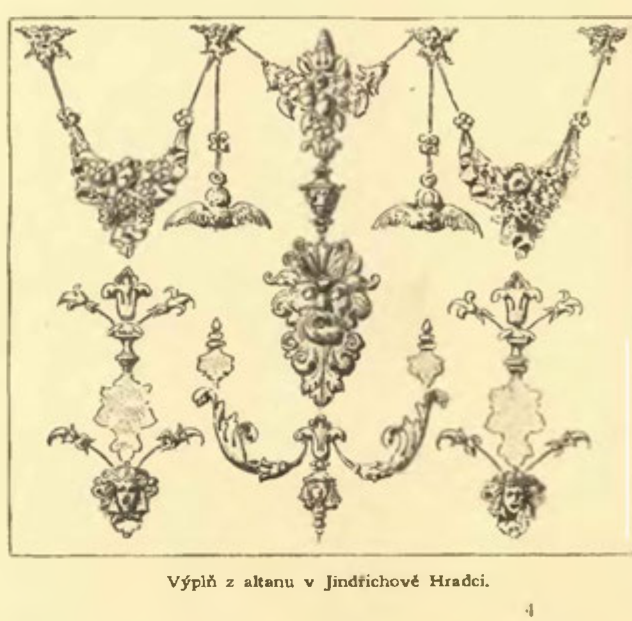
Jind.

IV.

Uroz. p. p. Vokovi z Roznberka příteli mému milému.

Službu svú vzkazuji etc. Prosím tebe milý pane a příteli odpusť pannu Kateřinu sestru svú ke mně do Hradce na veselé, kteréž sem míti umínil při posledních dnech masopustních s jinými pány a paními, přátely svými a panně Anéžce tetě Vaši do Třeboně psal sem, aby s ní přijela; nebyloliť by pak toho, ale poslalbych já po ni svú ženu. I věřímť úplně milý pane a příteli, že to pro mě učiníš dle takovéž odplaty. Toho odpovědi žádám. Ex Nova domo f. VI. ipso die Julianae virginis (1479? 16 Febr.).

Jindřich z Hradce,
hejtman kraje Vltavského a Bechyňského.

Výplň z altanu v Jindřichově Hradci.

V.

Uroz. p. p. Henrychovi ze Švamberka a na Zviekově panu tovařiši mému milému.

Službu vzkazuji urozený p. p. tovařiši muoj milý. Napřed bych rád slyšel a Vám věrně přál byšte se dobře jměli a zdrávi byli. Z lososů Vám velice jako svému milému panu tovařiši děkuji a za velmi veliký vděk je od Vás přijímám a netoliko z lososů, než z přátelské vuole, kterúž mi okazujete Vám děkuji. A obmyslilit mě milý pán Buoh také něčím novým, vás také tajno nebude. A s tiem buďte pánu Bohu poručeni. Dajž Vám se pán Buoh šťastně a dobře jmieti, přejiť vám věrně jako svému milému panu tovařiši. Ex. Nova domo sabbato vigilia penthecostes a. 1491 (21 Mai).

Jindřich z Hradce najvyšší komorník král. Č.

VI.

Uroz. p. p. Jachymovi z Hradce a na Hradci, nejvyššímu kancliři království českého, panu otci mému milému.

Službu svú Vaší milosti vzkazuji urozený p. p. otče můj nejmilejší. Pán Bůh etc. Oznamuji V. Mti. že z darů pana Boha všemohúcího paní máma, já, Anička i jiná čeládka sme všickni zdrávi, z čehož pán Bůh buď pochválen a Vaší Milosť prosíme, abyšte se ráčili zase co nejspíš Vaší Milosti budete moci k nám navrátiti, neb Vaší Milosti všickni s radostí očekáváme a po Vaší Milosti velice toužíme. S tím se dej pán Bůh Vaší Milosti dobře míti. Dán na Žirovnici v pátek po svatým Vavřinci, léta 1551.

Adam z Hradce r. v.

VII.

Uroz. pp. Joachymovi z Hradce a na Hradci J. M. atd.

Službu ɔc. Psaní, které jste mi ráčili učiniti, abych chrta dobrýho Vaší Milosti dal; i teď Vaší Milosti posílám, což mám za nejlepšího a neřkouc chrta, ale službou, kterouž bych mohl Vaší Milosti poslúžiti, kdy ráčíte rozkázati, to rád učiniti chci. S tím pán Bůh všemohúcí rač dáti Vaší Milosti se dobře míti. Dán na Radeníně v středu po svatým Mikuláši léta 1551.

Voldřich Smrčka ze Mnichu a na Radeníně.

VIII.

Mému zvláště nejmilejšímu panu švakru Joachymovi z Hradce k vlastní ruce.

Muoj zvláště nejmilejší pane švakře! že ste v dobrém zdraví se domu mezi nás navrátili, toho Vám věrně přeji a Vás muoj miley pane švakře sem na Hradec k večeři zůvi a za to velice žádám, že mnou jakožto novotným hospodářem zdejším zhrdati nebudete a ke mně hned i s paní manželkú Vaší přijedete. A poněvadž zde žádných žemlí není, sami je sebou přivezte; než kázal sem dobrů slepičku připraviti, tu bohdá spolu strávíme. A s tím muoj zvláště nejmilejší pane švakře dej pán Buoh se nám dnes šťastně shledati. A prosím že meškati nebudete. D. na Hradci v outerý po proměnění pána Krysta l. 1554.

Váš věrný švagr

Vilém z Rozmberka.

IX.

Nejmilejšímu pánu a švakru p. p. Joachymovi z Hradce ɔc.

Nejmilejší pane a pane a švakře můj! pán Bůh ɔc. rač dáti Vti. všecko nejlepší dobrý, z srdce Vám toho žádám. Teď Vám nejm. p. p. a šv. tuto zvěřinu novou posílám, kterýž zvíře jest noci týto zastřeleno i prosím račte p. purkrabí nejvyššímu ode mne čtvrt jednu s touto cedulkou poslati a podlí toho na mne jako na svýho neračte zapomínati. A co již po Vás nejmilejší p. švakře opět velmi toužím, však mi se zdá, že sem Vás velmi dávno neviděl. A s tím sem vždycky Váš a věčney pán Bůh rač dáti naše spolu šťastný a potěšený shledání. D. spěšně v outerey.

Váš věrný švakr

Jan z Valšteina rukú svú.

X.

Mému nejmilejšímu panu švakru, panu Jáchymovi z Hradce a na Hradci k vlastní ruce.

Muoj nejmilejší pane švakře! od pána Boha Vám se vším domem Vaším všeho dobrého věrně rád přeji. A z těch melounů, kteréž ste mi poslali, Vám muoj miley pane švakře velice děkuji a toho také hodni sou, neb jisté sou dobři. Nového nic nevím na ten čas, než jakž něco přide, Vám to oznámiti nepominu. S tím sem vždycky Váš a milost boží rač býti s námi. D. na Krumlově v středu ante Nativ. Mariae a. 1553.

Váš vždycky věrný švakr

Vilém z Rozmberka.

XI.

(Témuž.)

Můj nejmilejši p. bratře! pán Bůh všemohúcí rač ɔc. Můj milý pane bratře, za to Vás velice prosím, kupte mi v Praze černé aksamitové byrýtek a štoček hedbávníčku a já se Vám toho zase vodslúžím, jak mi rozkážete. S tím na ten čas tak nevím Vám co psáti, než že pánu Bohu děkuje Její Mt. paní mátě naše zdráva býti ráčí, i my všickny. A s tím pán Buoh rač dáti můj nejmiléší pane bratře, abychme se spolu bohdá v dobrém zdraví shledali a brzo. Datum v Hradci v sobotu po božím těle líta 1553.

Mandelína z Hradce.

Za to Vás velice prosím, dodejte panu Kryštofovi Hlotckýmu tuto cedulku.

XII.

Muj milý Joachyme! Vod všemohoucího pána Boha ɔc. A nevím co se to děje že již více než na pět nedělí žádnýho psaní sem k nám vod tebe dodáno není a tak vo tobě nic nevíme, kterak se tam na svým zdraví máš. Za to tě žádám, že mi to voznámíš a také bych ráda věděla, skůroli budeš moci zase doma býti. Mně se zdá, že by již čas byl, aby k hospodářství domu přihlídl a snad by se i měšci tvýmu mohlo nějaké lepší pohodlí než v Ašpurku státi. S tím budiž ɔc. Dán v Haradci v pondělí před svatú Žofijí líta 55.

Anna z Rožmitálu.

XIII.

Můj milý Joachyme! Pán Bůh rač ɔc. A poněvadž pan Jestřibský k tobě zítra bohdá do Ašpurku jeti má i nechtěla sem toho pominúti než a di bych tě tímto psaním navštívila, ač nic jinýho nevím, než to, že tě tak podlí připsání tvýho sem k nám každýho dne bohdá tento masopust s koblihy čekati budem. A při tom ti voznamuji, že se všicni zde z milosti boží na svým zdraví dobře máme, než byly sú mě ta dna navštívily, ale již zase nic mi neškodí. A všemohúcí pán Bůh rač dáti nám se spolu sčasně ve zdraví a brzy bohdá shledati. V Haradci v pátek před hodem panny Marje hromnic a velmi pospíchajíc líta 55.

Anna z Rožmitálu.

XIV.

Vaší Mti. pane otče muoj nejmilejší, Vti. poslušenství synovský vzkazuji a Vti. od pána Boha všemohúcího zdraví, štastí i jiného všeho dobrého žádám a Vti. oznamuji, že zdaru p. Boha všemohúcího Její Mt. paní bába i paní máma zdrávy jsouc dobře se jmíti ráčí i se mnou. A toho Její Mt. paní máma i já žádostivi jsme, abychom s Vtí. v Praze shledali v dobrým zdraví, budeli v tom vůle boží a Vti. A protož Vti. svou rukou píši, abyste ráčili věděti, že se pilně učím a píši se panem Granovským o základ; kdo lípe Vti. napíše, prosím, že mi ráčíte voznámiti. A s tím se Vti. poroučím jako svému milostivému p. otci. D. na Hradci 29. februarii léta 1556.

Adam z Hradce V. Mti. syn vždycky ve všem poslušný.

(Řádky jsou tužkou vylinovány, písmo veliké sice, ale dosti úhledné.)

XV.

Uroz. a mýmu nejmilejšímu p. p. Joachymovi z Hradce na Hradci buď dán.

Muoj nejmilejší jediný pane! pán Bůh ɔc Vti. oznamuji, že z daru pána Boha já a Adam zdráva sem, z čehož Bůh rač beyti pochválen. A za to VM. muoj nejmilejší pane prosím, račte mi brzy vo zdraví svým voznámiti, neb vo ty chvíle, jakž Jestřibský přijel, žádnýho psaní vod VM. nemám, ač mi již chvíle dlouhá jest, že vo VM. tak dloyho nic neslyším. Kdež ste poručiti ráčili, abych VM. co nejvíce koroptví mohu spůsobila, pán Bůh ví, že sem vo to, což sem nejveyš mohla, pilnosť měla, ale nemohla sem jich nic mnoho zjednati a bažant jeden jen poslán jest, ač za vodpověď dávali ti, ktereym ste vo ně psáti ráčili, že po svým poslu chtějí poslati a takž sem až dosavád čekala i nemohouc se dočekati, což před rukama jest, to VM. posílám a 2 kohoyty indyanský svýho hospodářství; dejž pán Bůh všemohúcí, abyšte je ráčili šťastně a ve zdraví snísti na mne spomínajíc. Na ten čas Vti. nevím co jiného psáti, než to že na Vt. vždycky spomínám a přeukrutně po VM. toyžím; dejž miley pán Bůh, abych VM. brzy ve zdraví uhlídala, ač mi mnozí zle tuší pravíc, že jedva k velkonoci doma beyti račte, alef mám já tu silnoy víru ku pánu, žeť toho na mne neráčí dopustiti, abych VM. tak dlúho neměla viděti. A s tím milý pán Bůh rač dáti a milostivě popříti mého s VM. ve zdraví a s potěšením shledánie a VM. sem já vdycky až do smrti. Dán na Hradci v oyterey po svatym Fabianu a Sebestyanu.

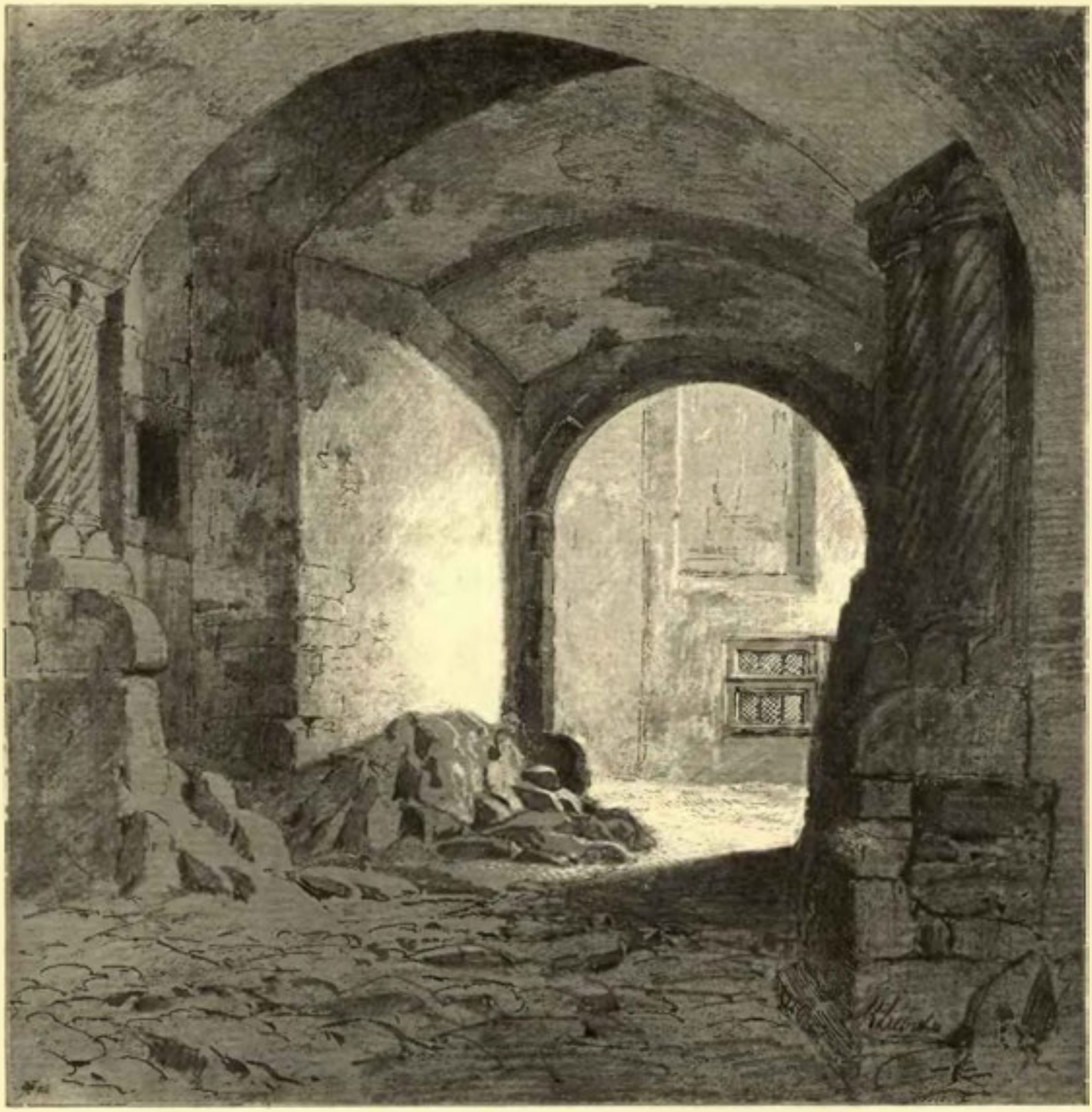
Anna z Rožmberka.

Adámek VM. skázal svoy poddanoy a ponížcnoy službu povědíti a že VM. prosí abyšte ráčili brzy přijeti, že velice po VM. toyží.

Tak za to mám, že Flejšman prve u VM. bude, než ten muž, kereyž VM. ty koroptvy na voslu přinese a protož po něm VM. vo tom oznamuji.

XVI.

(Témuž). Muoj nejmilejší jediney pane! Pán Bůh všemohúcí oc. Můj nejmilejší pane! V. Mti. voznamuji, že sem zdráva i s Adamem a tak tu svú .... pomalu vládne. Muoj nejmilejší pane! Nemohla

Jindřichův Hradec. Třetí stará brána (na pláně č. 15) ze strany severní.

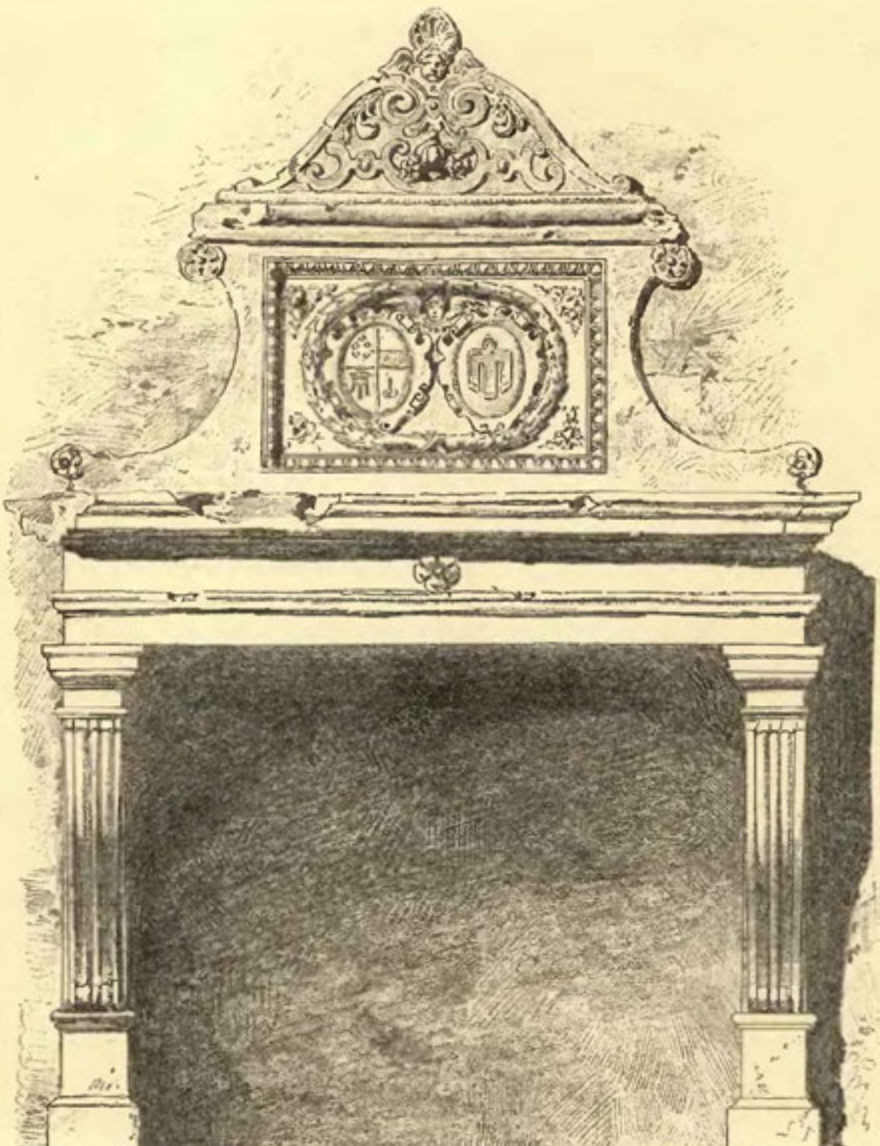
sem toho pominoyti, poněvadž sem slyšela, že by král panu bratru mýmu psal, aby na vojnu jel s arciknížetem, nad čím sem se velice ulekla vobávajíci se, abyšte taký s ním jeti neráčili. V. M. prosím račte mi zase brzy voznámiti a pro nejvyššího pána Boha neračte mi toho k mýmu zarmoycení činiti; poněvadž žádney úředník zemskey nejede, neračte Vy taký první beyti. Na ten čas V. Mti. nevím co jiného psáti než to kdy (by) byla vůle pána Boha že bych se s V. Mtí. příliš rada shledala, což miley pán Bůh rač dáti šťastně a s potěšením. Dán na Hradci v pondělí před matkoy boží sněžnoy léta 56 pospíchajíc.

Anna z Rožmberka v. r.

XVII.

Uroz. p. p. Václavovi ze Švamberka a na Bechyni 2c.

Službu svú 2c. Muoj zvláště milý pane švakře a kmotře. Oznamuji Vám že J. Mti. arciknížecí shledávám na svině vovčácký psy i vědouce o tom že také u Vás toho něco najíti budu moci, Vás velice žádám, že mě dvěma anebo třima opatříte a úředníku mému do Řečice, kterýž tu nyní jest, po tomto poslu odešlete; pakli by nemohlo hned po tomto býti, ale po svým poslu přes dva nebo tři dni; má jemu za práci učiněno býti a úředník muoj má je potom dále za mnou do Prahy odeslati. Jednom prosím

Krb v zámku Hradeckém.

aby velicí byli, neb mi na tom nemalú vděčnosť uděláte a já se Vám toho vším dobrým přátelstvím odplacovati chci. S tím 2c. D. na Táboře v outerý po Vš. Svatých l. 1557 (2 Novmb.).

Joachym z Hradce a na Hradci nejv. kanclíř k. Č. rukú vlastní.

XVIII.

Uroz. p. p. Joachymovi z Hradce a na Hradci p. bratru m. nejm. b. d.

Můj nejmilejší pane bratře! Pán Buoh 2c. Můj milej pane bratře! Voznamuji Vám, že na ten čas J. M. paní mátě naše tak vdy v prostředním zdraví beyti ráčí, druhdy lípe a druhdy zase jako prví

ale proto mi se zdá vod několiko teť dní, že se velmi pěkně probrati ráčila. Již pak nevím dlóho tak pán Buoh nechati ráčí, než mám tu naději k jeho svaté mti. že bohdá snad čím dále lípe bude. Vo Ance pak V. M. vězte, že z milosti boží na místo zdráva jest a na den sv. třech králů sem ji vostavila a tak velmi snadno, že po tu hodinu, jak sem ji vostavila nikdy ve dne ani v noci na chůvu nespomenula, jako by ji jaktěživa neměla a z milosti boží na místo dobře všecko; jí jen, co my jíme, v masovey den i v rybový, zhola nic nedbá, hned se právě živí, aby nezahynula, vo čem Vám pan Jestřibský delší zprávu dá, neb sem mu ji vokazovala, jaká čistá dívka jest a již čistě za jednu ručičku běhá a sice všudy sama leze a k čemu přide, čistě sama vstane, jak se chytí. Za to mám, že sama běhati nebude prodlívati. Strany pak morovýho povětří vězte, že na místě ticho u nás jest; jak těch dví pacholat na to tomu Praskýmu umřelo, vod tý chvíle žádney na to neumřel aniž slyším ve všem městě, žádney na to neleží, než právě se to bylo nešetrností trefilo, jak vobyčej našich Hradeckých jest. A s tím na ten čas nevím co jinýho, než že po Vás všech všickni velice tóžíme a rač miley pán Buoh dáti, abyšte k nám i se všemi sveymi, můj nejmil. p. bratře, bohdá šťasně a ve zdraví domu navrátili a J. M. paní mateř naši i s svú Ančkú bohdá ve zdraví nalezli. D. v Hradci v sobotu na den svatý panny Anýžky líta oc. 59.

Mandelína z Hradce.

XIX.

(Témuž.) Můj nejmilejší pane bratře! Pán Bůh oc. A že z milosti boží všickni zdrávi ste, pán Bůh ráčí beyti pochválen a dáti, aby to za mnohá líta trvalo. O nás taky vězte, že pánu Bohu děkujíc všickni v Hradci zdrávi sme. Císař že pak vdy ještě v jednom spusobu beyti ráčí, šak sem Vám předešle psala, že mu ještě tak brzy nic nebude a ta dušnosť, která na něm jest, tomu není nic jinýho. než že mu tak stodenka do prsů vstupuje a kdyby ho ta studenka pominula, nebude mu hned tak dušno; to potom uhlídáte. Posílám teď paní manželce Vaší jakeysi uzlíček; zdáloliby se Vám, že byšte jej císaři na hrdlo pověsili, šak nic zlýho v něm není a do devátého dne aby jej na hrdle nosil a v devátey den v tu hodinu, v kterú mu se na hrdlo vundá, aby mu se zase sundal a po vodě pustil; uhlídáte s boží pomocí, nebudeli mu lípe, neb sem já letos tím tak mnoho lidí shojila, že véc nepodobná. Již učiňte, jak se Vám bude líbiti. Vo špitále svým vězte: vdy pěkně se v něm spravuje, než babky vdy jedny povstanú a druhý lehnú, jak starěch obyčej Jedna tu, jako u kuchyně u samech dvéří leží, velmi těžká den vode dne jest. Za to mám, že se brzy některý mý bábě vodstěhuje, než musímť já svém babám kostky kópiti, aby o to místo losovaly, sice by se snad do toho lůže všech štrnácte vstěhovalo. Schaslekle já vdy napomínati budu, ač mu se toho nezdá, aby mu kdo tu co rozkazovati měl, než že jest jemu nejveyše poručeno a von že všemu nejlípé rozumí; a druhdy velmi rozumy v konvici zapomene. Než proto já na to nic nedbám, by se mu i druhdy nelíbilo, že já taky něco rozkáži, poněvač v svým špitále svém chudém óskosti v ničem nedám, ješto dosti chudi só. Takyť těmto, kerý dosti mají, nedopustím, aby co po starudávnu bylo, neb byť na svrchnosti nebylo, že nad tím takovú ruku držíme a sami vdy dohlídárne, druhdy by nám starcy špitál velmi na paty šlapal a jemu se zdá, poněvač chudi sú, že by jim to nic neškodilo. Taky s Vámi můj miley pane bratře zmínku učiniti musím vo náš zámek Hradeckey, že byšte jej jináče vopatřili a óředníkovi vo tom s kruntem napsali, času nočního aby jináče vopatřen byl. Neb úředník ten v svým domě líhá, vobročník ten na ten čas na místě purkrabě jest, ten dům na Nežárce má, ten fortnó taky do svýho domu k ženě de, kerýho sama každey večír vídám. Pak zámek jen tak samotney s tó čeledí jest; někdy hrají, pijí až do dne. Pak víte můj milý pane bratře, jaká ta lehká čeládka jest, když se žádnýho nebojí. By pán Buoh sám vostřihati neráčil, mohla by někdy zlá a nešťasná příhoda přijíti, čehož Buoh uchovati rač. Pak vobročník ten, když do svýho domu de, klíče sebú vod fortny vezme a když koho na bráně zamknó, že do města nemůže, tehdy k němu běží, aby je fortnú skrze zámek póštěl, co tak činí; komu mu se zdá, tehdá se s nimi póští, nač sem sama sveymi vočima hleděla. Ženil se tu jeden koželoh na Nejžárce, bral sobě z Telče, i bylo jich zde drahně z Telče. Potom sobě z Slavonic i z jineych vokolních měst takový tance, takový šusty měli každó noc až do štyř hodin, do pěti a když známí i neznámí do města zase nemohli, tehdy se s nimi vobročník skrze zámek v noci póštěl a vodil a vod pondělka to až do pátku trvalo ten tanec ve dne i v noci. Toho koželoha se syn ženil, jako mu mladey mistr říkají Když se pro tu nevěstu zdejší do Telče jeli, hned só jim tam žádneych tanců nedopustili ani só se vo to pokusiti nesměli a dosti Telečtí tomu se divili, že zde v tom takovey průchod mají. Ale šak zdejší tuším by směli, že by po hrobích svéch pánů tancovali, neb só jistě dobří lidí, když se bojí. Můj miley pane bratře! Co Vám tuto píši, již mne v tom zachovejte, aby neporozuměli, že já Vám votom píši; hrozně by na mně všickni nevražili. Než již Vy to, jak se Vám nejlípe zdá, vobvete a spůsobte, neb mně se zdá, že to jistě dobře není, aby skrze zámek v noci taková silnice měla beyti. Neb tomu dokonale jistě věřte, že skutek druhdy s postavú vobročníkovú se nesrovnává, což potom

někdy sami poznáte. S tím pán Buoh shledání našeho ve zdraví šťasně popříti rač. D. na Hradci ve štvrtek v ochtáb božího těla lita 64.

Mandelína z Hradce.

XX.

Urozený a mý nejmilejší paní ceři pí. pí. Kateřině z Rozmberka a z Ludanic buď d.

Urozená a má nejmilejší paní cero! pán Bůh rač Vám dáti zdraví a při něm jiný všecko dobrý toho bych Vám věrně a srdečně ráda přála.

Má nejmilejší paní cero! kdež ke mně naschvál posíláte, žádajíc mne abych vám karafilatovýho semene i jiných rozličných semen odeslala, i teď vám posílám, co sem ho mohla koli shledati, co sou mi z Prahy poslali i co sem domácího měla, to se s vámi rozděluji. Než karafilatovýho semena pán Buoh ví že ho nemám, neb jest lonského roku nic dozráti nechtěl; než když budou bohdá karafilaty kvísti, chci vám některey štok poslati, abyste sobě mohli samy semena chovati i sazeničky sázeti. Vod koření bych vám ráda poslala než musím počkati až se bude drobet zelenati, neb se obávám, že jest mi se na větším díle pokazilo. S tím pán Bůh rač dáti má nejmilejší paní cero mého s Vámi ve zdraví shledání. D. na Hradci v pátek den zvěstování p. Marye léta 1580 (25 Mart.).

Vaše Anna z Rozmberka.

Posílám vám drobet sedmikrásy červený a bílý a dejte ji hned zejtra bohdá sázeti; jestli by chtělo horký slunce beyti, dejte ji přikryti chvoje a na noc také před mrazem, až se přijme. Jestli že se Vám líbí, pošlete posla pro něj asi ve štyřech nedělích, dám jí vám víc.

XXI.

Urozenému pánu Štěpánovi Vratislavovi z Mitrovic u jeho milosti p. p. Adama z Hradce nejvyššího kancliře království českého regentu, panu mně laskavě příznivému!

Vaši Milosti urozený p. regente, pane mně laskavě příznivý. Od všemohúcího pána Boha přál bych Vaší Milosti zdraví a dlouhého spravování. Vaší Milosti oznamuji poněvadž mne Jeho Milost pán ráčil do arciknížecí kuchyně na učení dáti a již tři leta v ní sem, víceji se naučiti nemohu. Vaši Milosti prosím, že Jeho Milosti pánu o tom oznámiti ráčite. Jestliže mne Jeho Milost pán doma ráčí potřebovati, teda bych se domů vypravil, neb bych se doma tak mnoho naučil. Vaše Milost o tom dobře ráčí věděti, že mně jeho milost pan ráčil mistr Baltazarovi poručiti, ale on málo Vídni beyvá než vdy v Linci jest, protož se tu víceji naučiti nemohu, neb žádného spropití nemám. Od praní i střeví a chci-li sobě co zjednati všecko musím svejmi penězi kupovati. Též Vaší Milosti oznamuji, kdy by mne Jeho Milost pán tak brzo domů neráčil vzíti, a já se jinému pánu připověděl, že mne Vaše Milosti za zlí míti nebude. A protož se Vaší Milosti opovídám a Vaši Milost prosím, že mne ňáký šaty a některej peníz odeslati ráčíte. S tím Vaši Milost pánu Bohu poručena činím. Datum Vidni pondělí po neděli Letare 1587.

V. M. od. služebník

Martin Hulík.

XXII.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Hradecký rozené hrabínce z Mondfurtu a na Hradci a Telči J. Mti. paní paní mně laskavě příznivý k dodání.

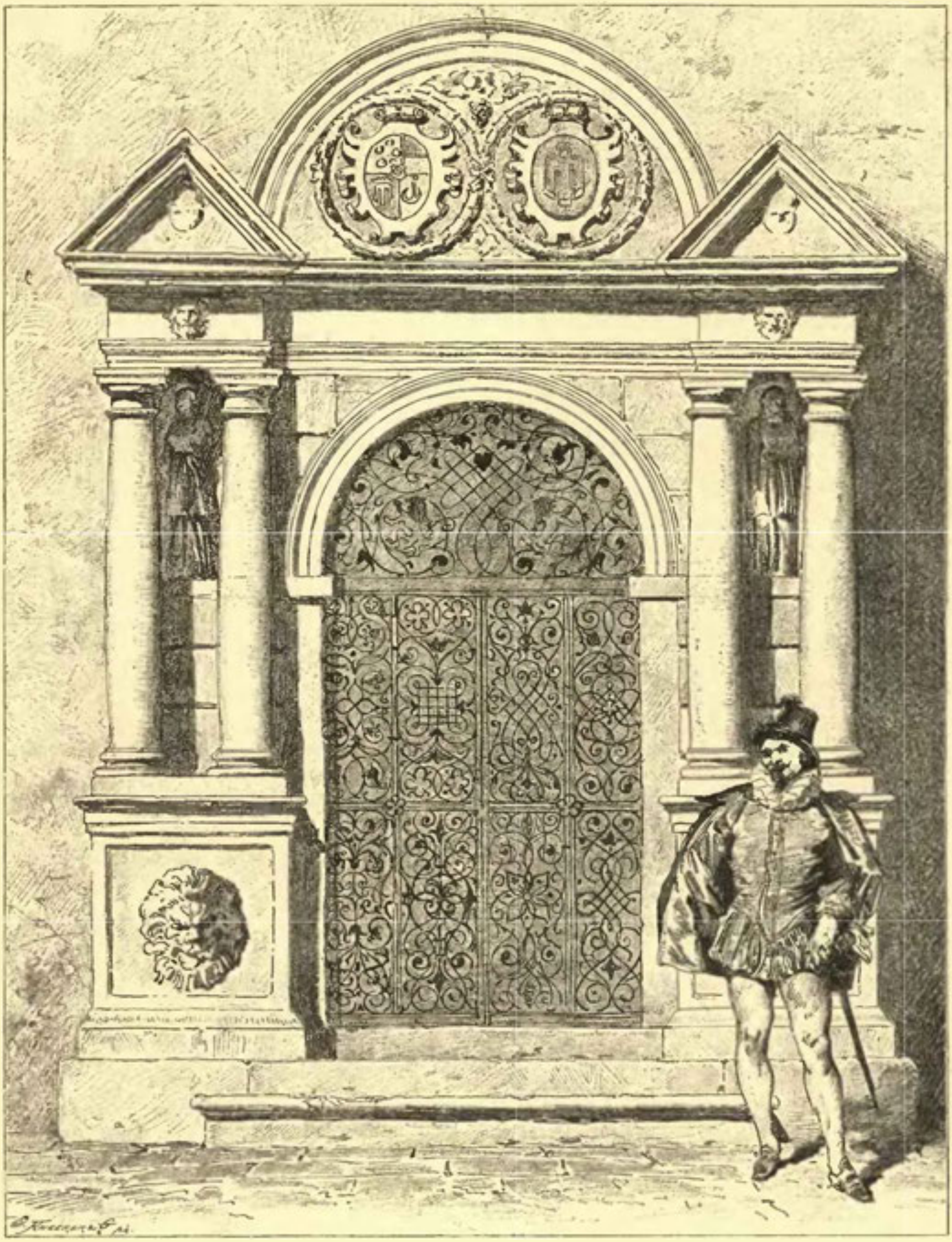
Službu svou poslušnou vzkazuji vysoce urozená paní paní mně laskavě příznivá! Od všemohoucího oc. Milostivá paní! Tak jakž ste mi se milostivě a laskavě skrze psaní Vti. uvoliti ráčili sud dobrýho starýho piva do meych chudeych šesti neděl darovati, z čehož od Vti. se vší vděčností přijímajíc velice a služebně děkuji. Nebuduli já se mocti Vti. toho odsloužiti, chci pána Boha svýho za to snažně prositi, aby pán Buoh věčný ráčil hojná odplata Vti. býti, což koliv pro mne učiniti ráčíte. Poněvadž pak již dne ani hodiny před sebou nemám a pro takový pivo k Vti. jakožto k svý laskavý paní s forou svou odsílám, Vti. se vší uctivostí za to prosím, že takový pivo čeládce mý vydati poručiti ráčíte a což tu v tom pro mne chudou služebnici Vti. učiniti ráčte, chci se Vaší Milosti sveymi chudeymi službami toho po všecky časy vždycky ráda odsluhovati. Pán Buoh všemohoucí rač se Vti. dáti na všem dobře a šťastně jmíti. D. na Chlumečku v pondělí po neděli první postní, kteráž slove Invocavit léta 1599.

Vti. vždycky v službách poslušná

Markýta Častolárova z Brloha a na Chlumečku.

(Poznámka.) Ist mein pefelch den prewmeister das fas pier zv zallen oc.

Katterina frau zv Neuhaus.

Portál v třetím dvoře.

XXIII.

J. M. uroz. p. p. Vilímovi Slavatovi z Chlumu a Košmberka, na Stráži, Hradci, Telči a Karlšteině, Jeho Milosti Císařské raddě, komorníku, purkrabí karlšteinskému a hejtmanu kraje Bechyňského p. p. mému milostivému!

Vaše Milosti urozený p. p. můj milostivý! Všemohoucí pán rač Vašnosti dáti zdraví a jiné, summou všecko nejlepší dobré, toho Vašnosti věrně vinšujíce mé poddané a poslušné služby vzkazuji. Na milostivé poručení Vašnosti tak sem se poslušně zachoval a Jeho Milosti pánu mému milostivému psaní Vašnosti dostavší je včerejšího dne čtyři hodiny na noc dnes, jak Jeho Milost vstáti ráčil, s přednesením

Severní pavlač v Jindřichově Hradci.

množství služeb Vaší Milosti s mnohým od pána Boha dobrým vinšem ve vší šetrnosti náležitě sem praesentoval, na kteréžto příležitě Vašnosti odpověď odsílám a oznamuji, že jest při tom při všem veselí žádney veselejší nebyl, jako Jeho Milost nejvyšší pan komorník království českého. Jeho Milost pán můj ráčil nad tím své obzvláštní zalíbení jmíti, nebo Jeho Milost pan komorník ráčil dobře píti, čerstvé skákati a tancovati a summou tak se zachovati, že sme vždyckny diviti se museli. Byly dvě velký tabule a jeden vokrouhley stůl; kteří jsou při přední tabuli seděli, ty Vašnosti příležitě poznamenaný odsílám a co mi dále zaporučiti ráčíte toho očekávám, milosti a ochraně pána Boha Vašnost poroučejíce a navšom dobře a šťastně se jmíti vynšujíce.

Datum na Třeboni ve středu po sv. Kiliánu létha 1607.

Vaši Milosti věrný poddaný a služebník

Burian Branhouzký,
sekretář.

XXIV.

Urozenému panu Bohuslavovi Kunašovi z Machovic a na Holkově hejtmanu mému panství Hradeckého a příteli milému k dodání.

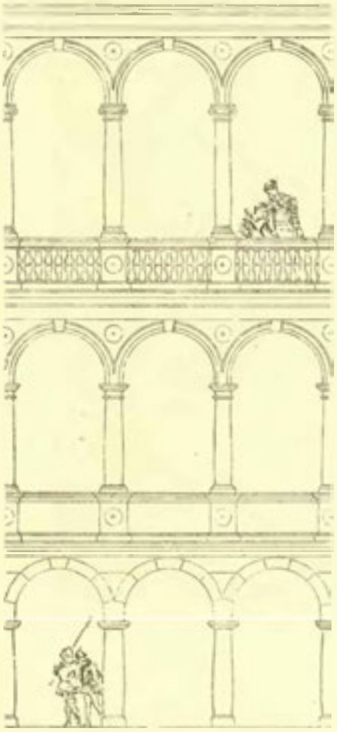
Urozený pane Bohuslave Kunaši příteli můj milý! zdraví i jiného mnoho dobrého př ji Vám rád.

Porozuměl jsem tomu s manželkou mou nejmilejší, že by JM. pan z Rozmberka Její Mt. paní mateř naši nejmilejší navštiviti toho oumyslu beyti ráčili, pročež JMti. panu píši, aby JM. pán upřímo na zámek jeti ráčil JM. žádajíce, kteréžto psaní JMti. ihned odešlete. A vyrozumějic o příjezdu JMti. páně buď že by na zámku aneb v městě býti chtíti ráčil, tehdy JM. pána jídlem pitím i všeckny JM. dvořany,

též koně obrokem náležitě opatřiti hleďte, aby nebylo potřebí nic JMti. pánu v hospodách dáti platiti. Jiných věcí od srnců neb srn a potřeb časem budete věděti zachystati.

Jakož jsem předešle psal, abyste mi 1 dne Septembris fůru profiantu odeslali, nařiďte to, aby zajisto v příští pátek aneb v sobotu ráno zde byla; při ní mi dva indyanský kohouty, dvě husy a štyry kapouny krmní odešlete a pokudž od čerstvý zvěřiny před rukami tolikéž, chtějíc od zitřka v týmdni některé vzácné hosti u sebe míti. Jest mně a manželce mé nejmilejší psáno z Hradce o domu, v kterým nyní p. děkan bydlí místo fary, která k koleji panům patrům jezovitům dána jest, na místo tý abychom jej dali a osvobodili, k čemu my to povolení dáváme a Vám o tom poroučím, aby se jim na ten dům knihami městskými zápis stal a k faře obrácen byl. A poněvadž toho zprávu mám, že by opravy potřeboval, nařiďte to při ouřadu Hradeckém, aby jej na svůj náklad pro budoucí jich faráře k obecnému dobrýmu opraviti dali. Milost Boží rač s námi býti. Datum v Praze 21 dne Augusti a. 1604.

Vilím Slavata z Chlumu a z Košmberka na Stráži, Hradci a Telči rukou vlastní.

Arkády v třetím dvoře. (Na plánĕ č. 30.)

XXV.

Opatrnému purgmistru a raddě města mého, Hradce Jindřichova, věrným mým milým!

Opatrní Hradečtí věrní milí přeji se vám na všem dobře a šťastně jmíti.

Oznamuji Vám, že panu Krištofovi Vratislavovi z Mitrovic jistoty dvě jednu každou na 5000 kop míšenských s polouletí vejpovědí svědčící činím, v kteréž sem Vás za rukojmě zapsati dala, nejsouce k Vám jinší naděje nežli že k týmž jistotám pečeť vaši přitisknouti dáti odporni si nebudete. Já Vás z téhož rukojemství bez všelijakých škod a starostí vyvaditi a Vám toho všelijakou láskou milostivě rozpomínati připovídám. Datum v Praze 9 dne, měsíce srpna, leta 1605.

Lucie Otilie Slavatova z Hradce, na Hradci, Telči a Stráži rukú vlastní.

XXVI.

Nejvyššímu kancléři Zdenkovi z Lobkovic pod pečetí hraběnky Montfortské (K. G. V. M.)

V. M. urozený můj laskavý a obzvláštně důvěrně milý pane, pane švakře! Psaní V. M. dvoje krátký však podstatny d. d. 10 hujus jsem přijal, v kterých (jako i v předešlých) tytul nejv. sudího zemského mně dávati ráčíte. Poznávám z toho že mou intencí et firmum propositum neračte ještě approbirovati a o mým reversu málo smeyšleti. De qua materia volente Deo coram. A jakož mně také mučedlníkem a vyznávačem jmenovati ráčíte, i nelíbilo se pánu Bohu tou slavnou korunou mučedlnictví mne ozdobiti, ale jestli jeho svatá vůle v tom bude, pro jméno jeho svaté a zastavení víry mé katolické s pomocí jeho božskou hotov jsem rád ji podniknouti. Vyznávačem bohdá také do smrti zůstanu. A služebně V. M. děkuji, že mne v tak dobrém kreditu při V. M. zachovávati ráčíte.

Vedlé toho služebně žádám, když ráčíte zase do Hyšpanye psáti, že mne J. Mti. kněžně z Villahermosi s velikou služebnou vděčností ty veliký milosti přijímajíce, že J. M. na mne laskavou paměť jmíti, mne pozdravovati a před vzácnými pány mimo mé zasloužení mne tak vychvalovati ráčí, k milosti J. M. poručena učiniti ráčíte a že já ty mnohý milosti, který mne J. M. kněžna v Hyšpanyi prokazovati ráčila, v dobré paměti snáším. A přijavši od J. M. paní sestry JMti. paní manželky V. M. v nově tak veliké milosti a dobrodiní (jsa skrze ochranu J. Mti. při živobytí zdržán, zachován a jako po druhé narozen) všemu tomu vzácnému rodu a JJ. M. spřízněným vedlé mé nejvyšší možnosti do smrti mé se všemi meymi hotov jsem sloužiti, obzvláště pak také V. M. mému laskavému panu švakru a patronu. Pán Bůh rač toliko mně to štěstí dáti, abych to též, tak jakž bych rád chtěl, skutkem mohl dokázati.

O zdejších neřestech nepochybuji, že od jiných V. M. se píše, pročež zanechávám o tom vypisovati, abych V. M. i mně větší bolesti srdce nepřidával. Budu mezi tím vždy s tou dobrou nadějí (jak ve psaní V. M. dokládati ráčíte), že bohdá brzo lepěji bude, se těšiti a pána Boha vroucně žádati, aby se tak stalo. Manželka má nejmilejší V. M. své modlitby a spolu se mnou J. M. paní manželce J. M.

naše volné služby se vším nejlepším od p. Boha vynšováním vzkazujeme. J. M. paní máti ráčí V. M. sama psáti a pana syna V. M. srdečně pozdravujeme a V. M. se na všem dobře a šťastně jmíti vynšujeme. S tím zůstávám V M. ve všem vždycky volný upřímný a služebný švakr a sluha.

V Praze 19. Octobris a. 1618. *V. Slavata.*

XXVII.

Vysoce urozené paní paní Lucie Otilie hrabínce Slavatové rozené z Hradce paní mateři mé nejmilejší b. m.

Vysoce uroz. paní hrabínko, má nejmilejší paní máti!

Jakož jsem z napomenutí JM. pana otce mého nejmilejšího tyto dni v zdejší koleji u páních patřích jezuitích v duchovních přemyšlováních některé hodiny strávil a na to přemeyšlel, poněvadž věku mého v dvacátým druhým letě jsem, pročež vše dobře při sobě uvažujíc uznávám, že jsa z přepuštění božího na zdraví svém velice nedužívý tak, že sám od sebe bez pomoci jiného nikam se hnouti nemohu.

Pročež nechci na žádný ženění mysliti, nýbrž umínil jsem a dokonale jsem se na tom ustanovil v čistotě bez ženění v tom stavu jak nyní jsem zůstati a pánu Bohu mému s jeho božskou pomocí, pokud mně živobytí na tomto světě popříti ráčí, v stavu svobodném v čistotě sloužiti.

A ačkoliv někdy jsem pravil, že já pánem na Telči budu, ale uznávám to, když se nebudu ženiti, že budu mocti dobře bez statku beyti a mému nejmilejšímu panu bratru Joachymovi Voldřichovi, kterey se chce a bude ženiti, rád Teleč příti chci. V. M. mou nejmilejší paní mateř prosím a žádám, že mě jak za živobytím V. M. tak také kdybych já V. M. živobytím přečkal, jak na V. M. poslušného syna náleží, opatřiti ráčíte a V. M. mateřský lásce poslušně a synovsky poručena se činím. D. v pokoji mém na zámku Hradci v sobotu po novém letě 2. Januarii leta 1627.

V. M. poslušný syn a služebník až do smrti

Francisek Vít hrabě Slavata z Chlumu a Košumberka.

XXVIII.

Vysoce uroz. hraběti a p. p. Adamovi Pavlovi Slavatovi sv. Řím. Říše hraběti z Chlumu a z Košmberku, pánu na Nové Bystřici, JMC. komorníku a radě dvorské panu bratru mému nejmilejšímu.

Vysoce urozený hrabě, pane bratře můj nejmilejší! Službu svou bratrskou oc. Psaní V. M. jehož datum jest 10 dne Decembris léta minulého přijavše ten veselý a radostný vynš k tomuto novému létu, jsem vyrozuměl a vděčně přijal. Za tolikéž V. M. netoliko tohoto přítomného nového ale taký jineych budoucích mnoheych prodlouženeych a šťastneych let cum gratia salvatoris, quae apparuit omnibus hominibus a nad to a v něm bohdá malýho a utěšenýho synáčka ku potěšení a rozšiření našeho vzácného rodu z toho srdce rád vynšovati nepřestávám. Prosím že p bratra Vašeho pana Voldřicha ode mně služebně pozdraviti a též šťastného nového léta vynšovati sobě stěžovati neráčíte. Pan hofmistr můj svou poníženou a poslušnou službu vzkazujíc V. Mtem. oboum též šťastného nového léta vynšuje a jim se služebně poroučí. A s tím milost boží s námi zůstávati rač. Datum na Hradci Jindřichovém 6 Januarii a. 1627. V. M. upřímný bratr a služebník až do smrti. *Vít Francišk Slavata hrabě z Chlumu a z Košumberku.*

XXIX.

(Adamovi Pavlovi.)

Vysoce urozený hrabě synu můj nejmilejší!

Psaní Tvé při dnešním ordynaryi jsem přijal. Z toho dobrého vynše, kterey mně k tomuto nastalému novýmu roku činíš, vděčně od tebe přijímajíc děkuji; pán Buoh rač týž dobrey vynš podobně na Tobě jako na mně milostivě naplniti a nám dáti za dnův našich pokoje užiti, abychom se s neboheymi poddaneymi našimi mohli poněkud zase po tak velkých záhubách občerstviti. Nepochybuji že to neboheym poddaneym velice těžce přicházeti bude jinam na lid válečný kontribucí odvozovati, však vidí mně se, že by ještě obtížněji bylo, kdyby ty kompagnie měly u nich kvartyrovati. In summa ze všech stran dosti ouzkostí jest. — —

Nevím jestli že JM. královny spovědník pan pater Cheraho k J M. knížeti z Frydlandu do Plzně jedouc v Hradci se zastavil; nepochybuji, že jsi jeho na zámku náležitě opatřiti dal, pozapomněl jsem byl tobě o tom časněji napsati Pan hrabě Max. z Valdšteina pozejtří odsud též do Plzně pojede, pošle svou čeládku na 2 kočích a sám na poště, pravil že se chce u tebe na zámku zastaviti. Příležící latinský spisy můžeš dáti in summa confidentia panu paterovi rektorovi k přečtení, může je dáti některému studentu přepsati a ty kopie v koleji zanechati, a tyto kopie po jich přepsání mně zase odešli. S tím zůstávám Tvůj věrný otec

Ve Vídni 4 Jan. 1634. *V. Slavata.*

(Č. 1—5, 17, 20 z archivu Třeboňského, č. 6—25, 27 z archivu Hradeckého, č. 26 z arch. Roudn., č. 28—29 z archivu musejního.)

3. Dějiny Hradce.

Ze synův Vítkových z Prčic, jenž byl praotcem mocných Vítkovcův, [1]) jeden jménem *Jindřich* řečený *Vítkovic* dostal se způsobem nám neznámým v držení krajiny pomezné z veliké části lesem porostlé, jež před tím jakožto část hvozdu pomezného komoře knížecí patřivala. Měla již několik vsí po česku vzdělaných, ale jen po různu; více vynášely Jindřichovi krajiny ty, v nichž založeno jest město Řečice Kardašova. Tento Jindřich, poprvé roku 1205 připomenutý, vystavěl si před rokem 1220 hrad, jejž pojmenoval podlé způsobu tehdejšího věku „Neuhaus" či Nový Hrad (Novum castrum, Novo domus); Češi pak mu říkali prostě Hradec, po zakladateli Jindřichovým jej nazývajíce. [2]) Faru vnově založenou nedal kněžím světským, nýbrž *křižovníkům řádu německého*, usadiv je v nynějším domě č. 41—II.

Jindřich býval zemským maršálkem asi r. 1217, později pak až 1224 truksasem. Při dvoře krále Přemysla I. rádi jej vídali, neb v letech 1209—1230 nacházíme jej asi 26kráte jako svědka v listech téhož krále uvedeného. Také u nástupce králova Václava I. aspoň v prvních 4 letech hojně se jako svědek vyskytuje, později však již jen jednou r. 1237, neb ve stáří pokročiv bezpochyby v Hradci věk svůj ostatní trávil, ačkoliv se ještě r. 1234 při markrabí Přemyslovi zdržoval a jej odtud do Moravy provázel. Kromě toho o něm to ještě připomenouti dlužno, že se roku 1213 s mnohými pány českými do Řezna odebral a tam říšskému sněmu německému přítomen byl. Kdy zemřel, není nám známo, ale mrtvola jeho pohřbena ve Velehradě na Moravě, kde páni z Hradce již ve 13. století znamenité statky měli.

Synové Jindřichovi byli *Vítek* a *Sezema*. Tento se vyskytuje poprvé r. 1234 v listech markrabí Přemysla zastávaje na ten čas úřad podčíšního, potom jej ještě r. 1235 a 1236 v listech krále Václava nacházíme. Od něho snad pošli páni z Hořic, Kosovéhory a Bernartic, kteří tak jako Hradečtí jméno Jindřich milovali. Více než o něm známo jest o starším jeho bratru Vítkovi. Tento se připomíná poprvé r. 1223, potom ve mnohých listech Moravských kolikráte. Roku 1247 jsa purkrabí na Olomouci, učinil nadání mnichům v Zábrdovicích, aby nouze netrpěli. Nejsa v přízni u krále Václava, tím více požíval vážnosti u syna jeho Přemysla, v jehož povstání se také r. 1248 zapletl; pro vtipnost svou potřebován byl od něho r. 1254 v jednání o mír mezi Čechy a Uhry. Za něho zalidněna jest veliká část lesův blízkých osadníky německými (jak ukazují názvy vesnic slovy „schlag" se končící), a to bezpochyby přispěním rytířův řádu německého, jimž páni Hradečtí velice přáli, poněvadž si při kostele špitál na ošetřování 12 neduživých lidí zřídili. Neb máti Vítkova dala jim dva újezdy, Strmilovský a Děbolínský, pan Vítek pak přijav zase od nich obě vesnice, dal jim za ně (r. 1255, 1. prosince) 10 lánův u vsi Světec s rybníkem, mlýnem a řekou, jakož i právo užívati lesův spolu s poddanými. Také jim udělil rybník a mlýn n. Radvanův (nyní Rodvinov) a kus řeky a desátky ze dvora Rupertova u Hradce. [3])

Starodávný mezník v zámku Hradeckém (viz str. 9.)

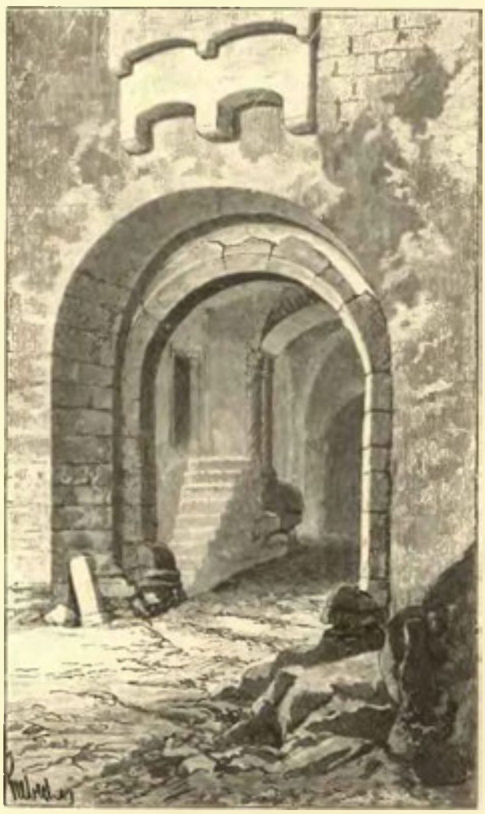
Co se dotýče dětí jeho, víme toliko jistě o jednom synu *Oldřichovi;* měl prý také jiné syny *Jindřicha* a *Jetřicha*, kterýž se stal r. 1281 biskupem Olo-

[1]) Pomůckou M. Pangerl, die Witigonen (Archiv für österr. Geschichte, LI. Band, 2. Hälfte. [2]) Po vystavení hradu osazovali se pod ním obyvatelé a založili mesto, jež podrželo název hradu tak, jako na př. Nové Hrady. Tento nejstarší hrad byl bezpochyby ze dřeva a na kamenných částech se zponáhla stavělo až do konce 16. věku. [3]) Arch. Drážďan. 561. Svědky jsou dvořané Jindřichovi, mezi jinými i Ratmir, Hostěj a Mutina, po nichž se nazývají vsi Ratmirov, Hostějoves a Mutiněves.

mouckým a r. 1302 zemřel.[1]) Nicméně jest tolik jisto, že byli nejméně dva bratří, neb r. 1267 držel Oldřich zboží Hradecké s bratrovcem svým *Sezemou* a syny *Vítkem* a *Oldřichem* nedílně. Toho roku (1267, 13. května) potvrdil Oldřich výsady rytířův německých a k tomu jim přidal u dvoru jejich Kanzelhofu (u Malíře, nyní pustina) újezd lesní, kterýž byl již z části zorán.[2]) Potom se oddělil od něho Sezema vzav za díl svůj Ústí, Hradiště, polovici Řečice a panství Strážské a stal se praotcem pánův Strážských a Ústských.

Oldřicha nacházíme poprvé r. 1260; zdá se, že se tehda války Uherské súčastnil. V letech 1265 až 1269 byl královským podkomořím, kromě toho se vyskytuje ve mnohých listech nadačních a smlouvách souvěkých, zvláště těch, které vydávali Vítkovci. Ačkoliv byl otec jeho ve veliké přízni u krále Přemysla, přece to neplatí též o synovi. Přemysl stoje o to, aby statky korunní, jichž se mnozí v letech pominulých mimo právo zmocnili, zase kr. komoře navráceny byly, statky takové odnímal a držitelům jich jinakou odměnu dával. Tak se i stalo Vítkovcům, jimž vzato Ústí a Hradiště, zejména však panu Oldřichovi, jemuž vzal Přemysl Hradec a jej v blízké vsi Buku usadil. Rozhořčen nad tím opustil Oldřich s ostatními Vítkovci Čechy a stranil odtud císaři Rudolfovi proti králi Českému. Po nešťastné bitvě na Moravském poli (r. 1278) vrátil se zase do Čech a uvázal se za dob markrabě Otíka Braniborského opět v panství Hradecké. Pochován byl po smrti v kostele komendy něm. křižovníkův. Manželka jeho Maří hraběnka z Hardeka přečkala jej a žila ještě r. 1299.[3])

Oldřichovi synové nazývali se *Vítek*, *Oldřich* a *Ota*. Vítek jest tuším onen pán, kterýž na Vítkově Hrádku seděl a zboží své řádu Německému daroval.[4]) Ota připomíná se roku 1281 a držel s bratrem svým za krále Jana panství Telecké.[5]) Za to se setkáváme s Oldřichem od r. 1281—1303 v různých listech pánův z Rožemberka, kteří si jej rádi za svědka přibírali; poznáváme také, že bydlel Oldřich po větším díle na hradě Hradeckém. Ve veřejném životě veliké platnosti neměl, kromě že jednou (r. 1283) veřejně vystoupil jako přívrženec svého slavného strýce Záviše z Falkenšteina. Roku 1291, 29. prosince udělil s mateří svou Maří templářům právo podační kostela ve Stodůlkách a založil a nadal v hradě svém kapli sv. Diviše s přivolením a potvrzením biskupa Dobeše, v níž služby boží vykonával kaplan a písař páně Jetřich; a poněvadž po smrti tohoto německému řádu připadnouti měla, zavázal se zemský komtur Jindřich v. Pier, že se svými bratřími v téže kapli v pondělí a v pátek, pokud možno, služby boží konati bude. Oldřich byl ženat s jakousi Mechthildou, s níž ještě r. 1294 synův neměl, tak že všechna zboží jeho na krále připadnouti měla. Za tou příčinou učinil smlouvu s králem Václavem, v níž zapsal králi, kdyby bez synův zemřel, hrad Hradec s městem a vesnicemi na panství Hradeckém, ves trhovou Strmilov, s tou výminkou, aby král dcery jeho vdal a ctně vypravil. Vesnice Deštná, Prčík, Drunčí, Radouň Velká, Lodhéřov, Klenov, Studnice, Kochanov a Horusice byly manželce Mechthildě u věně zapsány a tudíž bylo králi volno ty vsi, jež k panství Hradeckému náležely, summou na ně zapsanou vyplatiti. Sobě Oldřich zůstavil ves Stodůlky, matce Maří ves trhovou Sedlčany do života jejího zapsanou, se vším k tomu příslušenstvím, na Moravě hrad Banov, vsi Valeč, Vilimovice, Paskovice, ves trhovou Slavonice, ves Řečici. Za postoupení Hradce slíbil mu král dáti hrad Broumov, městečko Brod Uherský, cla v Uničově (Nova civitas) a Lipníku a vsi Hluk a Topol. Zboží ta všecka, jež si Oldřich zůstavil, měla se dostati panu Jindřichovi z Rožemberka.[6]) Ustanovení to planým

Stará brána. (Na plánĕ č. 15.)

[1]) Palackého Dějiny I. b. na str. 468 bez dokladův, avšak jistě podlé Erbenových reg. na str. 544, kdež se Jindřich syn Vítkův připomíná, a Paprockého Zrcadla. Náš vývod zakládá se na pracném sestavení všech zpráv současných. [2]) Arch. Drážďanský 704. V listě tomto jest drahně svědkův, kteří panu Oldřichovi sloužili. [3]) O dcerách jeho viz Linkovy Annal. Claravall. 449, 452. [4]) Rull, str. 38 pozn. 3. [5]) Emler, reg. p. 545, Palacký Formelbücher I. 341. Snad byl synem jeho *Jan z Hradce* (c. 1315), po jehož bezdětné smrti (asi r. 1327) panství Beranovské na krále Jana spadlo. (Wolný VI. 68, 374. — Srov. i Paprockého Zrcadlo.) [6]) Emler, reg. p. 710, 711. List tento důležitý podává nám seznam všech zboží pánův z Hradce.

nezůstalo, poněvadž se obava Oldřichova, že by syna nezůstavil, neuskutečnila; neb po nějakém čase mu porodila manželka jeho syna, jenž na křtu oblíbené u Hradeckých jméno Oldřich obdržel. Oldřich starý daroval potom templářům dvůr jeden blíže Lodhéřova ležící, jenž měl obdržeti jméno Nový Dvůr (Neudeck?). Naposled se připomíná jako královský purkrabě na Broumově Moravském, neobdržev hradu toho, jelikož se podmínky smlouvy z r. 1294 nevyplnily.[1]) Umřev, zůstavil mimo již řečeného syna dvě dcery: Elišku vdanou za Smila z Kunštátu (r. 1312) a Anéžku, která provdána byvši za Meinhera z Lesníka, pak po jeho smrti za Vernharta VII. ze Šaumberka, za přímoří v Rakousích r. 1318 zemřela.

Vývod pánův Hradeckých.

Jindřich syn Vítkův z Prčic, zakladatel Hradce 1205—1237

Vítek z Hradce 1218—1256 † c. 1259 — Sezema 1218—1236 (praotec Maršovských, Kosohorských atd.?)

Oldřich 1260—1272 † j. 1292 ⚭ Maří z Hardeka — Jetřich biskup Olomoucký † 1302 — Jindřich 1248 ? — Lidmila ⚭ Markvart z Hrádku

Kateřina ⚭ Jindřich z Chuenring †. j. 1286 — Vítek 1267 — Oldřich 1267—1300 † j. 1312 ⚭ Mechthildis — Ota 1281—1300 — Maří 1285 jept. — Markéta 1312 ⚭ Štěpán z Meisova — Sezema 1267, praotec Strážských a Ústských

Oldřich 1316 † 1348 ⚭ 1. Markéta Korutanská, 2. Klára + 1380 3/10 — Eliška ⚭ Smil z Kunštátu † c. 1312 — Anéžka † 1319, 14 Oct. ⚭ 1. Menhart z Lisneka, 3. Vernhart z Šaumberka — Anna 1325–1336 ⚭ Ebrhart z Walsee

? Anna † 1380 — Jindřich 1345 † 1363, 4—5. Jul ⚭ Markéta z Maidburka ⊙ 1350 † 1369, 8 Jun — Oldřich 1354 † j. 1384 ⚭ Anna z Rožemberka † 1388 — Menhart 1349—1377 vol. biskup Tridentský — Heřman 1354—1390 † j. 1404 ⚭ Petruška

Jindřich st. 1365 † 1398 ⚭ Eliška z Hajdeka — Jindřich ml. 1366 † j. 1392 (Anna 1399) — Jindřich 1366 — Henzlin 1366 — Oldřich 1384 † 1412 ⚭ Markéta ze Šternberka — Jan starší 1384 † 1417 ⚭ Kateřina z Vilhartic — Jindřich mistr Strak. 1400 † 1421 — Eliška z Želetavy 1407 — Anéžka ⚭ Matouš z Cimburka — Menhart 1391 ⚭ Anna z Vilhartic — Klára † 1389 a Eliška

Jan 1391 † 1420, 3. Nov. ⚭ 1. Anéžka z Kapelly † 1406—1409 ⚭ Eliška † 1422, 8. Decb. — Oldřich Vavák † 1421, 22. Sept. ⚭ Markéta z Kravař — Klára ⚭ Jiřík z Krajku ⊙ 1391 — Anna ⚭ Bernart z Lichtenšt — Anna 1409 ⚭ Jan z Ryžemberka a Skály — Menhart 1418 † 1449, 3. Febr. ⚭ Markéta z Walsee — Eliška † 1437 ⚭ Arnošt Flaška z Rychemburka — Eliška ⚭ 1. Jiří z Lichtemburka 2 Jan z Kravař

Oldřich 1447 † j. 1454 ⚭ Markéta — Jan 1451—1468 — Jindřich 1452

Jan * 1413 † 1452 ⚭ Kateřina — Jindřich * 1419 23/5 — Alžběta * 1416 † j. 1435 ⚭ Jiří z Pucheimu

Dcera Oldřicha Vaváka: Anna ⚭ 1. Hynce z Pirkšteina † 1444, 2. Jindřich z Michalovic ⊙ 1446 † 1468

Heřman 1453 † c. 1463 — Jindřich 1453 † 1507, 7 Jan ⚭ 1. Eliška ze Šternberka, 2. Anéžka z Cimburka † 1485, 3. Majdaléna z Gleichen † 1492, 2 Maj, 4. Anna z Minstrberka ⊙ 1493 † 1545

Adam † 1531, 25. Juni ⚭ Anna z Rožmitála † 1563, 13 Decb. — Anna †. c 1570 ⚭ 1. Hynek Boček z Kunštátu ⊙ 1511 † 1518, 2. Ladislav ze Šternberka † 1521, 18. Nov, 3. Jindřich z Rožemberka † 1526, 16. Aug.

Jachym * 1526 † 1565, 12. Decb. ⚭ Anna z Rožemberka † 1580, 16. Decb. — Mandaléna † 1580 — Eliška † c. 1585 ⚭ Diviš Slavata z Chlumu — Voršila † j. 1580 — Zacharyáš † 1589, 6. Febr. ⚭ 1. Kateřina z Valdšteina † 1571, 23. Sept., 2. Anna ze Šlejnic ⊙ 1573

Adam * 1546 † 1596, 24. Nov. ⚭ Kateřina z Montfortu † 1631, 31. Mart. — Anéžka * 1557 — Anna ⚭ Oldřich Felix z Lobkovic † 1604 — Eliška — Lev Menhart † 1579, 19. Jan. — Kateřina ⚭ Ladislav Berka z Dubé ⊙ 1591

4. Jachym Oldřich * 1576 † 1604, 24. Jan. ⚭ Marie z Vys. Coleru — 2. Bohunka * 1575 † 1577 — 3. Anna * 1578 † 1596 — 5. Vilém Zacharyáš † 1589 — 1. Lucie Otilie † 1633, 2. Jan. ⚭ Vilém Slavata z Chlumu

Oldřich III. za bouřlivých let r. 1317—1318 stál při straně českých pánův, kteří se proti králi Janovi postavili. Vedlé příkladu předků svých štědrým byl ke kostelům a klášterům, r. 1319, 3. listopadu s volí mateře své Mechthildy daroval klášteru řeč. Wilhering v Horních Rakousích na spásu duše sestry své a svatův svých 4 lány a 2 jitra dědin ve vsi Rodvinově, začež klášter jisté obřady církevní vykonávati přiřekl.[2]) Roku 1320 založil kostel sv Jana Křtitele v Hradci a při něm klášter minoritův, také se r. 1338, 18. listopadu odřekl všech odúmrtí, jež sobě posud vrchnost po smrti farářů, kaplanů a oltářníků brávala. V ty časy Oldřich podav se již dávno králi Janovi, vážen býval při jeho dvoře a dařen jest

[1]) Emler, reg 759, 785, 798, 853. [2]) Kopie z archivu téhož kláštera v Jindř. Hradci.

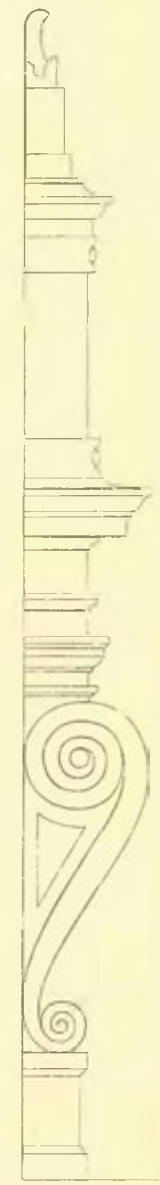

Náhrobek Magdaleny manželky Jindřichovy z Hradce z r. 1492. v kostele sv. Jana v Hradci Jindřichově.

mnohými milostmi, tak obdržel od krále r. 1334 zboží Hořepnické, r. 1339 panství Telecké směnou za hrad Banov. V tom čase přišli z Německa na panství Hradecké a Telecké nějací kacíři a přívrženců nalezše, bezpečnosti obecné nebezpečnými se stávali. Oldřich odebral se tedy roku 1340 do Avignonu k papeži Benediktu XII. a přinesl odpustky všem, kteří by s ním společně nepovolané apoštoly ze země vyhnali, což se i stalo. Roku 1345 dne 21. října darovali Oldřich, syn jeho Jindřich, Mece neb Mechtilda a Klára klášteru ve Wilheringu platy ve vsi Stranné na záduší Anéžky ze Šaumberka. Naposled jej nacházíme r. 1347 se synem Jindřichem při korunování císaře Karla IV. na království České. Purkrabí na Hradci byl za něho Ctibor Pluh r. 1329.[1])

Oldřich měl dvě manželky: Markétu kněžnu Korutanskou a Kláru rodu neznámého, s nimiž splodil čtyři syny: *Jindřicha* (II.), *Oldřicha* (IV.), *Menharta* (I.) a *Heřmana*, kteří se po smrti otcově v panství jeho uvázali a je nějaký čas ve spolku drželi. První tři bratří prodali r. 1352, 24. května panství Sedlčanské bratřím z Rožemberka bezpochyby proto, aby dluhy otcovské zaplatiti mohli.[2]) Ve dvou letech potom následujících rozdělili se bratří o veškeré dědictví své; Jindřich obdržel za svůj díl polovici města Hradce, několik vsí odtud severně, zejména i Radouň (kdež měl roku 1354, 22. prosince právo podací), jižný obojí, Lodhéřov, Drahýšku a Radounku a některé vsi na jihu města, zejména i Pěnu Horní, kdež r. 1359, 4. února kněze podával, nad to ještě zboží Křečské s Pořínem,[3]) část vsí okolo Zalši, čtvrtinu města Slavonic s polovicí podací na Moravě. Oldřich dostal za svůj díl, co Hradeckým v Řečici náleželo, t. j. horní stranu a vsi celé i necelé mezi Řečicí a Hradcem, totiž Skrýchov, Nový Dvůr, Ratiboř, Plavsko, Mnich, Plasnou a Pleše, nad to pak plat v Čiměři s polovicí podací a čtvrtinu Slavonic a druhou část vsí okolo Zalší a zboží Hořepnické.[4]) Menhart obdržel Deštnou městečko s vesnicemi příslušnými, panství Telecké na Moravě a čtvrtinu Slavonic, Heřman obdržel druhou polovici Hradce,[5]) zboží Bílkovské a čtvrť Slavonic na Moravě a městečka Kunžak a Strmilov s příslušenstvím jakož i druhou polovici Čiměře. Poněvadž Menhart děti neměl, rozvětvil se nyní rod Hradecký na tři haluze, dvě Hradecké a Telecké a jednu Řečickou. Zanechajíce to, co se týče Oldřicha k dějinám Řečice, probereme to, co se týče držitelův a pánův hradu a města Hradce.[6])

Mladší bratr Jindřichův *Heřman* málo kdy přicházel do veřejnosti, nýbrž více se zabýval správou svých statkův a zřizováním ústavův dobročinných. Roku 1354 dne 18. června obdržel od Karla IV. povolení, aby s bratrem svým Oldřichem, od něhož se nedávno oddělil, zase ve spolek se složiti mohl;[7]) povolení toho užili oba bratří roku 1358 v příčině hradu Bílkova a dílův svých v městě Slavonicích,[8]) v Čechách asi to také učinili v příčině jiných zboží svých, ale zápis, který byl o tom ve starých dskách, r. 1541 shořel. Za tou příčinou drželi také společně Žirovnici, ačkoliv jen Oldřichovi náležela. Roku 1359 dne 13. července učinil smlouvu s Ojířem z Landšteina v příčině rybníka na

Krb vlaský v tabulnici v novém paláci.

[1]) Archiv kapitulní, kopie v arch. Hradeckém. Srov. i nekrolog v univ. knih. XIV. B 15. [2]) Codex mon. Mariae Vallis. [3]) Ve Křeči byl r. 1358—1362 patronem. [4]) Srovnej lib. conf. I. B 5, C 5, D 9, arch. č. II. 314 arch. Třeboň. O polovici podací ve Slavonicích sirotkův Jindřichových vyznali r. 1364 strýci jich Oldřich a Heřman. [5]) „Předkové naši pan Jindřich z Hradce z jedné a pan Heřman a pan Menhart syn jeho odtudž z Hradce z strany druhé město toto Hradec rozdílně drževše každý pán zvláště, pan Jindřich totižto stranu svou a lidi z strany jeho obývajíce a pan Heřman se pánem Menhartem z strany své lidi také za nimi obývajíce v městě a podměstích právy a svobodami obdařili jsou." (List arch. obecního r. 1472.) [6]) *Menhart* připomíná se poprvé r. 1349, kdež zvolen za biskupa Tridentského, ale v touž důstojnost se nikdy neuvázal, protože se tuším ani nedal posvětiti. Roku 1353 odřekl se dílu svého (Rel. tab. I. 418), ale přijal potom přece díl. Roku 1361 prodal Deštnou (Arch. Třeb.). Asi v ty časy stal se farářem v Ruspachu sv. Valentina (tuším v Rakousích) a koupil r. 1363 pro sebe a děti bratra svého Jindřicha dům č. 65 na Hradčanech, který zase po roce prodal (Tomek, Základy IV. 143). V listech archivu Hradeckého často se připomíná, jsa přítomen hlavním jednáním bratří a strýcův svých. Říkali mu „pan Menhart Hergothilf," neb pořekadlo to míval a také je na své pečeti vyryti dal. [7]) Arch. Hradecký. [8]) Dsky Brněnské, str. 80.

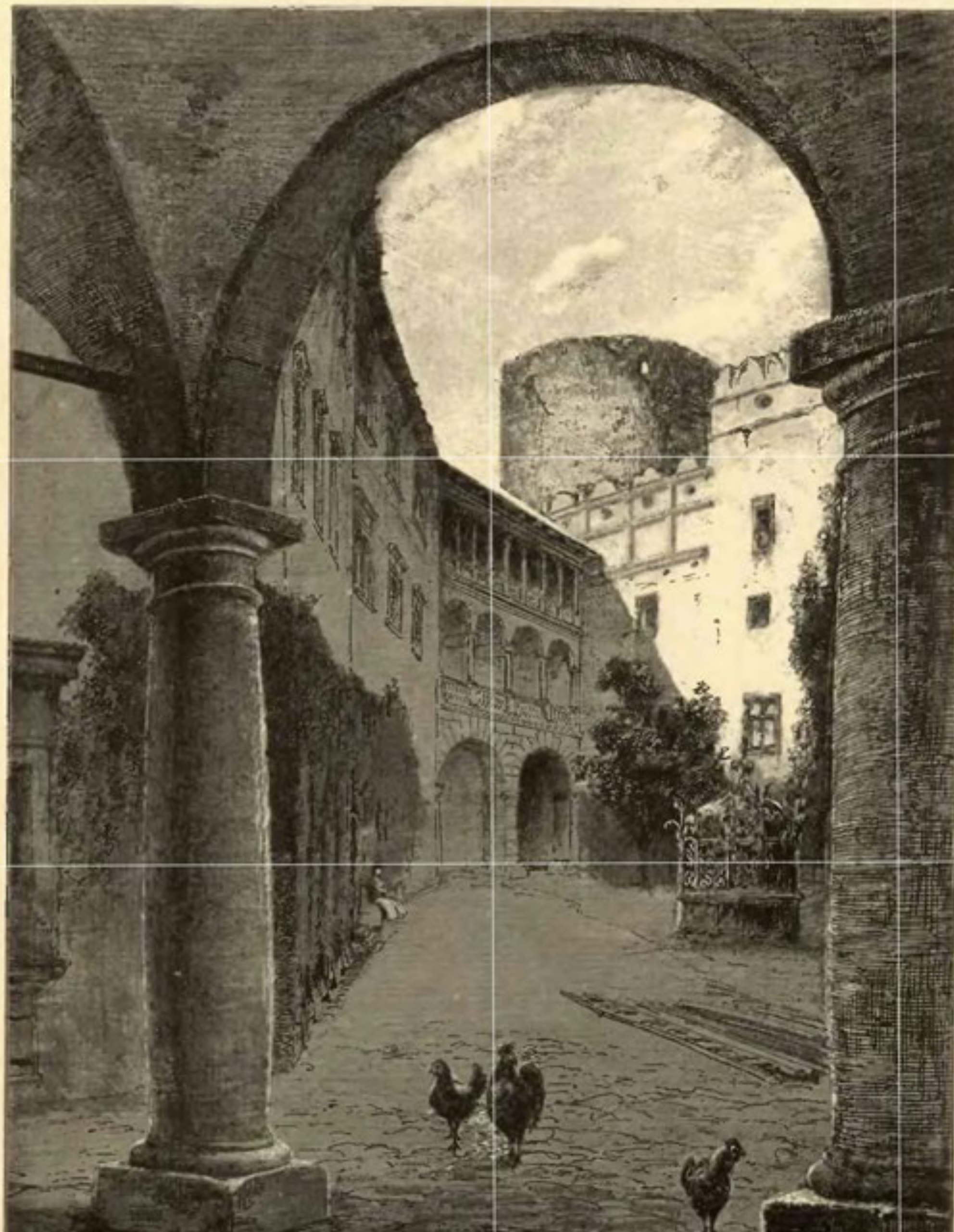
potoku Hostíči. Na soudu zemském sedal r. 1383—1396. Později učinil několik nadání kostelům a oltářům; r. 1383, 15. června daroval pro oltář sv. Petra a Pavla na kůru kostela farního platy ve vsích Mastech a Suchdolu a dům v městě, aby oltářník 3 mše každý týden sloužil.[1]) Na spásu dcery své Kláry, jež byla do kláštera Krumlovského vstoupila a tu zemřela, otce svého Oldřicha a Kláry matky své daroval témuž klášteru r. 1389 dne 28. září plat ve vsi Kanicích.[2]) Co se týče statků svých, byl prodal část svou Slavonic; ostatní panství svá, zejména Bílkov, vložil ve dsky k věrným rukám Oldřichovi z Rožemberka a Jindřichovi synu jeho (r. 1383), aby se na ta panství právem odúmrtním sáhnouti nemohlo. Také učiniv je roku 1385 poručníky dětí svých, zapsal manželce své Petrušce tři vesnice na Moravě. V ty časy dorůstal syn jeho Menhart, jehož oženil s Annou z Vilhartic, dědičkou polovice panství Vilhartického, jíž zapsal věno na Kunžáce a Strmilově.[3]) Bohužel stihla mladého pána brzo smrt (r. 1391 tuším byl již nemocen a r. 1393 mrtev) a sklíčený otec nejen se stal štědřejším k chudým a k církvi, nýbrž i o statcích svých zcela nové pořízení učiniti musil. Roku 1397, 12. března daroval ves Pístinu, pokud mu náležela, k oltáři novému navštívení p. Marie a sv. 4 doktorův v kostele farním[4]) a spolu s Janem mladším strýcem svým založil roku 1399 dne 23. června špitál pro 6 až 8 chudých v domě n. měšťěnína Nedvídka na konci mostu jdouce ke kapli sv. Václava. Téhož také roku jakožto nejstarší pán Hradecký ukončil všechny spory, které měli páni s knížaty Rakouskými, podav se s nimi na smírné námluvy. Co se týče statkův svých, spolčil se po smrti bratra svého Oldřicha se strýcem svým Jindřichem; když pak syn jeho Menhart zemřel, postoupil všech svých moravských zboží, totiž Bílkova, Dačic, Malše, Štramberka, města Kunžáku s podacím a polovice Strmilova dceři své Elišce, vdané za Jana z Kravař na Krumlově. Díl svůj panství Hradeckého, jak se zdá, zapsal strýcům svým *Janovi* a *Oldřichovi* bratřím z linie Řečické, ale Jan zavázati se musil (r. 1399), kdyby dal Heřman něco z toho zboží zapsaného Oldřichovi, že se tomu nechce protiviti.[5])

Bašta v hradbách zámeckých. (Na plánč č. 35.)

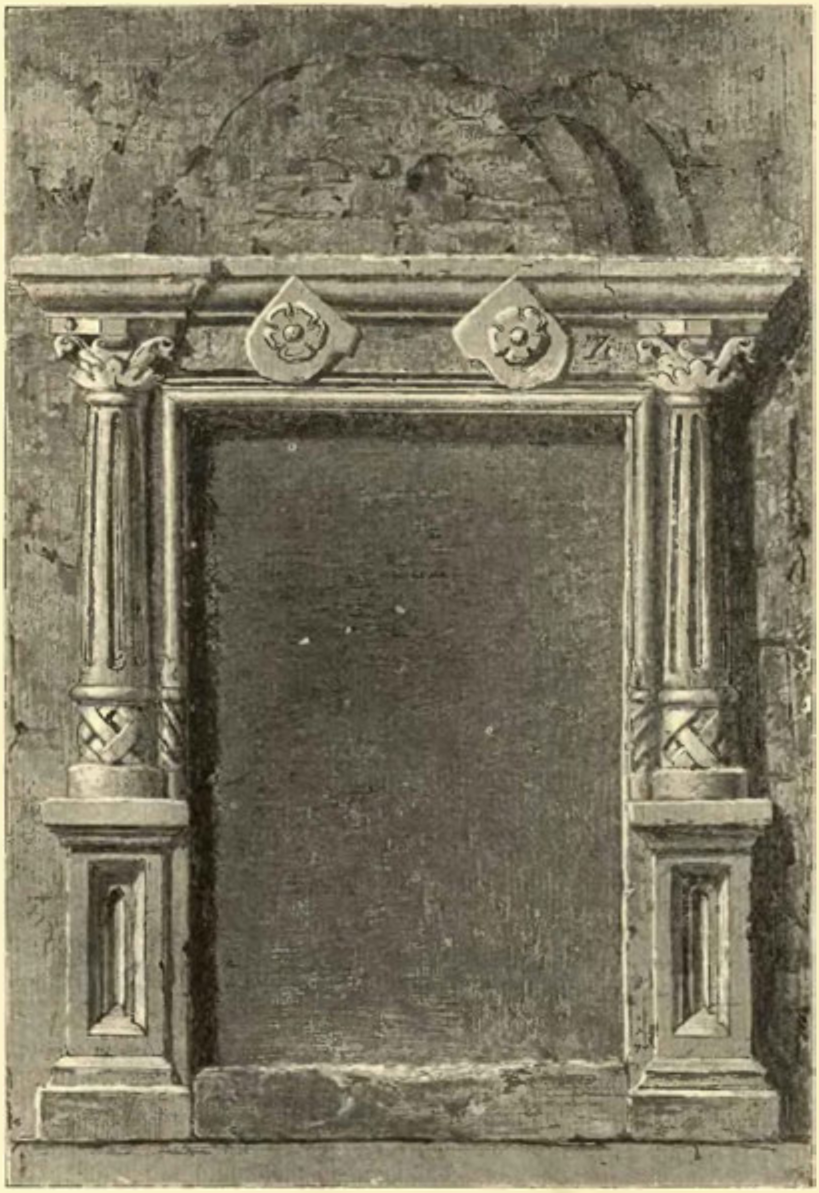
Heřmanův starší bratr *Jindřich* daleko nad něj vynikal. Při korunování svém r. 1347 poznal jej císař Karel jakožto mladíka vtipného a srdnatého; za tou příčinou svěřil mu řízení výpravy do Horní Falce podniknuté, odkudž se však, nesetkav se ani s nepřítelem, po krátkém čase vrátil. Pro ty a takové služby byl mu císař velice k díkům zavázán, zastavil mu roku 1349 panství Domažlické a učinil jej zároveň vedlé Jošta z Rožemberka popravcem kraje Plzeňského (22. července). Po té pojal Jindřich Markétu dceru Purkarta purkrabě Maidburského a vdovu po hraběti Janovi z Halsu (r. 1349) za manželku a odebral se zase ke dvoru císaře, jehož na jeho cestách do Německa doprovázel. Z neznámých příčin stržen byl potom do velikých půtek s některými pány Rakouskými a Vilémem z Landšteina, v níž utrpěl porážku tak zlou, že jen prostřednictvím císaře samého z dalších škodných půtek vyvázl.[6]) Ačkoliv potom Jindřich veliké přízně u císaře nabyl, přispěv k potlačení vzpoury v Pise a zachránění života císařova (r. 1355), přece dlouho se té přízni netěšil. Neb když se jal moci brániti nějaké služebníky své ze zjevné vraždy obviněné proti zemskému soudu v Praze, sevřen jest vojskem císařovým tak (roku 1356), že vzdav se 19. srpna a postaviv za sebe rukojmě, musil na dvě léta vyhostiti se ven ze zemí koruny České. Navrátiv se, žil jak se zdá na svých statcích. Obdržev již r. 1353, 6. února od císaře milost pro sebe a bratří své, kdyby

[1]) Lib. erect. II. 84. [2]) Archiv bibl. Praž. [3]) Dsky Brn. str. 162, arch. č. VI. 462. [4]) Lib. erect. II. 142. Srov. i list 1397, 10. Decb. v archivu obecním na odpustky. [5]) Arch. II. č. 325, Dsky Brn. str. 228. [6]) Viz děje Hluboké a Strašic, šíře děje Palackého a Brandlův cod. diplom. VIII. str. XI. Lupač vypravuje k r. 1352, že se s Vilémem z Landšteina bil sám a sám, ale jaká té bitvy příčina byla a kdo z nich vítězství obdržel, i on nevěděl udati (hist. o císaři Karlovi str. 78).

Třetí dvůr zámku Hradeckého.

Heřman v letech nedospělosti zemřel bez dědicův a pořízení o svém statku neučiniv, aby po něm děditi mohli, koupil r. 1358 ves Rosičku k panství Hradeckému a získal hrad Štramberk na Moravě od Štěpána z Březnice, jemuž dal za to zboží Svinské a dvě vsi k Počátkám náležející, Mnich a Řitlov.[1]) Za to také před tím něco ze svých statkův českých odprodal, neb když byl Oldřich bratr jeho zboží své v Zalší, Svinech, Mažicích, Borkovicích, Svinkách a Vlastiboři pánům z Rožemberka (r. 1354, 1. dubna) prodal postoupil jim i Jindřich díl svůj na těch vsích dne 31. října.[2]) Ke sklonku života svého doprovázel ještě jednou císaře roku 1360 do Němec, prodal r. 1361 platy své v Poříně pánům z Rožemberka[3]) a zemřel r. 1362, 5. července.[4]) Veliké cesty jeho a vydržování komonstva vyžadovaly tolik nákladův, že nemohl Jindřich výlohy z důchodů svých panství krýti a proto peníze vzav na úrok, velice se zadlužil. Vdova po něm zůstalá Markéta uchýlila se do kláštera panenského v Krumlově a darovala mu r. 1365 dne 15. července věno své, jež jí byl n. Jindřich na vsích Jiřným Větším a Menším, Lodhéřově, Drahýšce, Radounce, lesu Deštěnském a Radounicích zapsal.[5])

Portál Červené věže. (Na pláně číslo 17.)

Po Jindřichovi zůstali čtyři synové: *Jindřich (st.)*, *Jindř. (mladší)*, *Jindřich* a *Henslin*, kteří ještě při smrti otcově svých let neměli. Ujali se tedy sirotkův Petr, Jodok a ostatní bratři z Rožemberka a statky jich spravovali až do r. 1369;[6]) mezi tím ale nuceni byli k zapravení dluhův zemřelého některé statky menší od prodávati, zejména pustili vsi Bolikov a Horní Pole (r. 1364, 23. ledna) Martinovi Hlaváčovi z Mutic a Studenou r. 1366 Jetřichovi z Obratané. Strýc sirotkův, jsa k nim velikou láskou nakloněn, obětoval

[1]) Dsky Brněnské str. 26. [2]) Archiv Třeboň. Codex mon. Mariae Vallis. [3]) Archiv Třeboň. [4]) Hofler f. r. H. II. 79, 84.

[5]) Dvorský, Pam. žen str. 1. Markéta tato byla tušim příčinou, že povstala pověsť o bílé paní. (Mínění to po prvé projevil ve věcech Vítkovcův nejvíce obezualý badatel Th. Wagner, archivář Třeboňský.) Markéta jsouc jeptiškou, zajisté někdy v bílém svém oděvu na Hradec přicházela synů svých navštívit a lidem se arci jakožto bílá paní ukazovala. A jestliže dí pověsť, že bílá paní nařídila rozdávati sladkou kaši lidem chudým, dobře i to připadá na Markétu, jež v tom následovala jen příkladu věku svého. I útrapy, jež se o bílé paní vypravují, daly by se i při Markétě snadno vysvětliti; manžel její byl příliš bujný, ano řekněme nevázaný, jenž málo pokoje si popřál po celý život svůj, jak vypravování naše ukazuje. Na Perchtu z Rožemberka hádal Balbín po známé své hallucinaci na zámku Třeboňském, ale bezdůvodně, poněvadž tušim ani do Hradce nepřišla. [6]) Lib. conf. I. G 4. II. C 1.

statek Deštnou na zaplacení dluhův bratrových a zapsal sirotkům r. 1366 panství Telecké,[1]) proti čemuž se arci nejstarší ze sirotků Jindřich s poručníky svými (9. dubna) zapsal, že darování to Menhartovi ke škodě nebude.[2]) Z bratří řečených Jindřich třetí a Henslin snad ani let dospělosti nedosáhli. Jindřich mladší vešel r. 1382 se strýcem svým Heřmanem na spolek, tak že sobě na vzájem statky své v Čechách a na Moravě zapsali,[3]) a Jindřich se tím ve spoludržení hradu Bílkova dostal. Roku 1384, 22. května založil v kostele farním v Hradci dva oltáře, jeden sv. Barbory, jejž nadal platy v Maloluckách, a druhý božího těla a počestí Panny Marie, pro něž daroval platy v Malandech. Listy na to dal v Hradci sepsati.[4]) Téhož roku zasedal také s bratrem svým na soudu zemském. Roku 1392 byl již mrtev.[5]) Smrtí jeho byl Heřman závazků všech prost a mohl tudíž jiné pořízení učiniti, jak svrchu vypravováno jest. Ze statkův jeho dostal se Štramberk bratru Jindřichovi.

Jindřich starší, dosáhnuv asi r. 1370 let dospělosti, oženil se s Eliškou z Haideka, jíž bratr její Fridrich roku 1375, 19. března 600 kop. gr. č. věna na den příští sv. Jiří zaplatiti přiřekl.[6]) Roku 1378 dne 28. února daroval Jindřich s bratrem svým Jindřichem mladším úrok v Pěnné klášteru Krumlovskému na záduší otce a mateře, Kláry báby a Anny sestry své, na ten čas abatyše v témže klášteře.[7]) Jsa šetrným hospodářem kupoval všelijaké statky, jako na př. hrad Janštein od bratří z Meziříčí (r. 1383), r. 1389 dne 8. září město Počátky od hrabat z Hardeka, r. 1391 hrad Kozí od Jana hraběte z Hardeka, konečně od strýce Heřmana hrad Štramberk za díl svůj městečka Slavonic vyměnil. Roku 1389 dne 25. července udělil měšťanům Hradeckým svého dílu list německý, aby se mohli volně stěhovati a o statcích svých říditi.[8]) V ty doby zaměstnával se nejvíce správou statků svých a starostmi o svou rodinu. Nejstarší dceru (aneb snad sestru?) svou Kláru zamluvil r. 1384 Jiřímu Krajíři z Krajku;[9]) r. 1391 provdal druhou dceru za Bernarta z Lichtenšteina, a syna svého Jana oženil t. r. s Anežkou z Kapelly. Kromě krátkého zasedání na soudu zemském r. 1383 nesúčastnil se Jindřich posud záležitostí veřejných, ale když proti Václavovi IV. jednota panská se zdvihla, přidal se také Jindřich k jednotníkům a stal se spoluvinným zajetí králova, začež statky jeho Jan vojvoda Zhořelický, bratr králův, krutě poplenil. Byv konečně r. 1398 na úřad nejv. purkrabě Pražského povýšen, zemřel ještě téhož roku, zůstaviv kromě řečených dvou dcer syny *Jana mladšího* a *Oldřicha* (VI.).

Plán hořejší světnice v červené věži.

Průřez hořejší světnice v červené věži.

1. Dveře nové, jimiž se nyní vchází; 2. původní dveře; 3. okno; 4. výklenek s oknem; 5. zazděný arkéř s dveřmi do něho; 6.–8. výklenky ve hrubosti zdi zdělané; 7. dva výklenky nad sebou; 9. zeď venkovská přistavená; 10. parkán mezi červenou a okrouhlou věží a branou; 11. brána nad branou; 12. začátek pavlače nad branou; 13. krákorec naproti tomu 14. konec pavlače nad branou; 15. místo, kde šla pavlač k červené věži; 16. přístavek; 17. krákorec na arkéř pod č. 5. vzpomenutý; 18. komín.

O statcích, které bratří tito drželi a co se komu po otci dostalo, máme jen nedostatečné zprávy; jisto jest, že na Hradci panovali oba, podávajíce na př. každý k jistým oltářům oltářníky, ale vedlé nich také Jan starší strýc jich r. 1414 k oltáři navštívení Panny Marie a čtyř doktorů podával, kterýžto oltář býval n. Heřmanův.[10]) Starší bratr Jan měl již r. 1391 léta svá, pojav ve Vitorazi k manželství Anežku dceru Eberhardovu z Kapelly, s níž dostal věna 1000 liber víd. peněz a 1500 librami obvěnil. Roku 1399 koupil od Petra Gejsara z Vesce ves Vesce blíže Počátek, potom však Hradec se vsemi i s příslušenstvím a Počátky s vesnicemi příslušnými strýci svému Janovi staršímu k věrným rukám ve dsky zemské vložil, aby zůstaly rodu Hradeckému, kdyby náhle bez dědicův zemřel; proto slíbil Jan starší (r. 1400, 16. března), že na požádání panství ta hned z desk zemských propustí. Roku 1404 založil nový oltář sv. Doroty v kostele zdejším, darovav k němu ves Bořetín a dům svůj v městě Templ řečený na hřbitově kostela farního blíže školy;[11]) příštího roku založil jiný oltář navštívení Panny Marie, sv. Marie Egyptské a sv. Antonína.[12]) Za mládí svého časté půtky vedl, nepokojné sousedy jímal a na závazek postavení je propouštěl; dokončiv r. 1405 dne 6. ledna při, kterou vedlé Jindřicha z Rožemberka a strýce Jana staršího proti pánům z Krajku vedl, obdržel t. r. dne 25. dubna od krále Václava povolení, aby o statcích svých říditi mohl. Roku 1407, 23 dubna daroval Jakubovi oltářníku ve Strmilově (oltáře na nebe vzetí Panny Marie a sv. Barbory, kterýž znovu vyzdvihl) plat ve vsi Kališti, zůstaviv si panství na dotýčných úročnících.[13])

[1]) Dsky Brněnské str. 67. Srov i Brandlův cod. dipl. X. 5. [2]) Ještě r. 1376 se nazývá Menhart pánem Teleckým [3]) Dva listy v archivu Hradeckém: r. 1382, 28. září a 6. října. [4]) Lib. erect. II. 92. [5]) Volný, Top. Iglauer Kreis 490. [6]) Archiv Hradecký. [7]) Arch. obecní Překlad toho v privileji r. 1472. [8]) Arch. bibl. Praž. [9]) M. Heinrichs d. alt. v. Newnhaus tochter může také znamenati dceru Jindřicha II. [10]) Lib. conf VII. C 22. Po Heřmanovi však držel také oltář sv. Petra a Pavla Oldřich z Hradce, ale nejisto, který. [11]) Lib. erect. VI. 432. [12]) Lib. conf. VI. F 16. [13]) Archiv Hradecký, cop. Przemysl f. 121. Strmilov tehda patřil k panství Teleckému. Roku 1408 prodal Svachovi, sousedu Hradeckému, les Syrovec. (Arch. obecní v Hradci.)

Vzav sobě, jak se zdá, panství Telecké za díl,[1]) potom kolik malých statků na Moravě skoupil. Vácslav IV. učinil jej nejv. hofmistrem (roku 1413) a nejv. purkrabí v Čechách. Potom se přidal rozhodně na stranu katolickou a postavil se proti novotám náboženským; proto přijal u sebe v Hradci vypovězeného z Prahy professora katolického Stanislava ze Znojma a odměněn jest sborem církevním v Kostnici pojmenováním nejkřesťanštějšího pána v Čechách. V bojích potom vzešlých podal se králi ve službu a dostal za to zápisně panství Lomnické; mezi těmi boji zemřel roku 1420 dne 3. listopadu a manželka jeho Elška následovala ho r. 1422 dne 8. prosince v městě Prešpurce. Po jejich smrti ustanovil císař Zikmund poručníkem dětí nezletilých a statkův pana Jana z Opočna, kterýžto slíbil r. 1423 dne 9. května, že se v tom poručenství spravedlivě zachovati chce.[2])

Janův bratr *Oldřich mladší*, jinak *Vavák* řečený, připomíná se po prvé r. 1405. Tehda dne 29. června skrze Jindřicha z Rožemberka smluven jest se sestrou Annou a Bernartem z Lichtenšteina mužem jejím, tak aby jim zadosti učinil v příčině toho, což měli žádati dědictví otcovského.[3]) Asi v ty doby ujal také od bratra panství Hradeckého část, neboť jej nacházíme r. 1406, 26. dubna jakožto patrona kostela v Pěně Horní,[4]) a zasnoubil se s Markétou z Kravař. Při počátku náboženských bouří po upálení M. Jana Husi postavil se rozhodně na stranu pánův Husovi příznivých a za tou příčinou přitiskl také pečeť svou k listu stížnému (r. 1415), jenž byl do Kostnice ke sněmu církevnímu poslán. Tím se také postavil proti bratru svému katolicky smýšlejícímu a jak se zdá, uvedl hrad a město, pokud oběma bratřím patřilo, ve své samojediné poddanství. Maje potom čelné postavení mezi těmi, kteříž řídili celé husitské hnutí, kázal dne 29. ledna r. 1421 vsaditi do věže hradské mladého kazatele Táborův Martina Housku, a propustil jej teprve na velikou přímluvu Táboritův. V dubnu r. 1421 připojil se Oldřich s lidem svým u Vysokého Mýta k vojsku Táborskému, t. r. 7. června zvolen na sněmě Čáslavském do sboru 20 mužův, kteří měli říditi a spravovati království České. Byv potom jmenován nejv. mincmistrem, obyt svůj měl na Horách Kutných a tu onemocněv na morovou hlízu v měsíci září zemřel. Umíraje povolal k sobě služebníky své Soběna z Božejova, Peníška z Křivsoudova, Heřmana z Nesvačil a Artleba z Kostnik i učinil před nimi poslední pořízení, aby ze zboží Hradeckého i jiného paní jeho věno její bylo vydáno 750 kop a dceři Anně jakož i jiným dvěma mladším po 600 kopách, když by dány byly za muže. Panu *Menhartovi z Hradce* a dětem jeho dal jest Hradec a jiná všecka zboží (Bílkov) i rozkázal těm služebníkům, aby Hradec nebyl postoupen Menhartovi, leč by prve dluhy a věno vyplnil a zaplatil.[5])

Císař Zikmund byl před tím zpraven, že by byl Oldřich zboží sirotkův n. Jana z Hradce a vdovy zůstalé mocně ujal a že by byl Oldřicha z Rožemberka, jenž až do r. 1420 husitsky smýšlel, a Jana Leskovce poručníky zboží svého učinil; za tou příčinou psal r. 1421 dne 22. září Oldřichovi, poněvadž dotčený Jan, když ke smrti pracoval, jemu císaři sirotky své k opatrování svěřil, aby s Leskovcem k tomu pracoval, by sirotkům zboží jejich, zejména část města Hradce, postoupeno bylo.[6]) Prozatím se v té věci nic dělati nemohlo, poněvadž novému pánu náleželo, aby nyní, maje moc v rukou, dědictvím svým nakládal. Zaplativ Menhart to, co mu vyplniti náleželo, uvázal se v Hradec, jehož mu p. Vilém ze Stráže, vladař Vavákův, postoupil. Za posledních pánů byli purkrabími na Hradci r. 1400 Bohuněk z Maršova, r. 1407 Rynart z Prostého, r. 14 1 Jakub z Moravče.[7])

Jaká měli práva na Hradci synové Oldřicha z Hradce († j. r. 1384) *Oldřich* (V.), *Jan starší* a *Jindřich* († roku 1420), neumíme již udati, aniž víme, zdali jim aneb strýcům jich připadla ona část města, již držel n. Heřman. Po smrti Jana staršího ujal zboží jak po něm tak i po jeho bratřích mladý jeho syn *Menhart*, jenž roku 1418 ke dvěma oltářům v Hradci kněze podávaje, psal se seděním na Vilharticích.[8]) Jakožto syn horlivého husity požíval u podobojích důvěry, ačkoli válčiv proti Žižkovi r. 1421 jat byl a dán od něho na Příběnice do vězení, odkudž když propuštěn jest r. 1425 opět proti Táborům u Kamenice nešťastně bojoval. Odtud pustošili Táboři statky Menhartovy a pokoušeli se o ztečení města Počátek, což se jim však pro udatenství obyvatel nepodařilo. Vida, že nemohl odolati síle sekty té, požil napotom jen tím pokoje a ochrany od ní, že se zapsal věrně státi ku pravdám a ku prospěchům bratří Táborských a Sirotčích, pročež také r. 1427 s nimi vytáhl do pole ke Stříbru a k Tachovu proti knížatům říšským. Avšak ačkoli horlivým ukazoval se býti kališníkem, mysl jeho nicméně toužila po dávném řádu královském a šlechtickém v zemi, a jen tím lišil se ode mnoha jiných pánův Českých, že

[1]) Jak svědčí list d. r. 1405, 18. April. v archivu obecním, vládli tehda Jan a Oldřich společně. [2]) Arch. č. VI. 409, Höfler font. rer. Huss. II. 63. Roku 1416 narodila se jim dcera Elška, r. 1419 blíženci Jindřich a Jan. [3]) Archiv Hradecký. [4]) Lib. conf. VI. H 2. Oldřich držel také po smrti Menharta syna Heřmanova tu část města Hradce, která jim posud náležela, a proto se nazývá roku 1405 nástupcem Heřmanovým. Rozdělení města na dvě strany tehda tudíž přestalo. [5]) Archiv Hradecký. Oldřich měl také syny, kteří v mládí pomřeli, neboť vypravuje Eneáš Sylvius, že dával svým synům hned po odkojení nejen lehká německá, ale i kretská, terstská a jiná vína ohnivá, aby si jich pití snáze navykli. Pak arci děti dorůsti nemohly! [6]) Arch. Třeboň. [7]) Arch. Hrad. arch. č. II. 327. [8]) Lib. conf. VII. J 8, J 20.

Zámek Jindřichohradecký. Pohled od západu.

slovy a skutky počínal sobě opatrněji; pročež také od té doby rostla moc a vážnosť jeho tak, že zanedlouho stal se uznaným takořka náčelníkem veškeré šlechty České.[1]) Proti Táborům postavil se pan Menhart teprve r. 1434, když se proti nim strana Pražská se šlechtou spolčila a je u Lipan přemohla. Společně potom vládl na Hradci se strýcem svým Janem Teleckým. Tento byl panu Menhartovi 800 kop dlužen, z nichž mu splnil 100 kop hotových a také sstoupil 10 kop platu v Řečici, zastoupil jej ve 100 kopách u Buška ze Strážova a také jej vyvadil ve 100 kopách od Borovských. Ostatek (400 kop) Menhart jemu r. 1437, 20. dubna odpustil, začež mu dal Jan polovici pušky veliké, kterou prve spolu měli, a také od toho platu upustil, který jest měl na té nové konici před hradem a také, když by Menhart chtěl předělati rybníky Pěněnský a nad Sedlem a nový rybník nad Řečicí, toho aby mu Jan přál.[2]) Po smrti krále Zikmunda († r. 1437) pomohl Menhart voliti krále Albrechta a táhl potom s týmže králem proti Táboru, hlavnímu sídlu druhé odporné strany. Tu když leželi, kázal král jíti Zikmunda z Vartemberka na Děčíně (r. 1438, 23. srpna), na něhož bylo doneseno, že byl o králi zradou ukládal; odtud byv odevzdán panu Menhartovi, vezen do Hradce a ve veliké věži umořen.[3]) Po smrti krále Albrechta staráno jest o brzké svolání valného sněmu v Čechách, a přední páni strany té, která chtěla zachovati stolec královský dítěti Albrechtovu, jehož narození se však teprve čekalo, položili si sjezd v polovici měsíce listopadu (r. 1439) u pana Menharta v Hradci, kamž také zavítal náčelník druhé strany Hynek Ptáček z Pirkšteina. Tu svoleno jest k obecnému sněmu země České na den sv. Lucie (13. prosince) v ten způsob, aby strana jedna rokovala v Praze, druhá pak na Mělníce. Jaké potom stanovisko p. Menhart, jsa hlavou mírných kališníkův, zaujímal, o tom šíře vypravují dějiny České. Od 21. září až do 7. října r. 1447 bylo jednáno na sjezdu stavovském v Hradci, aby císař Fridrich vydal Čechům Ladislava jako pána jich dědičného; poselství do Vídně posláno, ale s nepořízenou se vrátilo. Když se později Menhart s celou stranou svou k jednotě katolické přidal a tím v podezření upadl, že nedobře smýšlí o kompaktatech, roku 1448 Jiřík z Poděbrad s jednotou svou zmocnil se měst Pražských, Menharta tudíž jal a z vůle pánův jednoty Poděbradské zavezl do Poděbrad do vězení až do budoucího sněmu, který odbýván býti měl o sv. Šimonu; tam podlé stavu svého šetrně a pansky chován. Syn Menhartův Oldřich všemožně se přičinil, aby otce vazby sprostil, než starý pán na těle i na duši sklíčený upadl v Poděbradech v těžkou nemoc, jehož Jiří, aby tu snad neumřel, propustil z vězení (1. února r. 1449) na závazek, aby se zase v Poděbradech postavil, nebude-li pokoj zjednán. Ale Menhart jeda z Poděbrad na Karlštein, na cestě v Říčanech již třetí den dokonal svůj život. Průvodčí jeho Arnošt z Leskovce a Janek z Hrádku zavezli mrtvé tělo do Hradce, kdež pochováno v chrámě blíž velikého oltáře na straně epištoly. Za něho byli purkrabími na Hradci r. 1424—1431 Markvart z Vojslavic, r. 1442 Jan ze Zhoře, r. 1446 Ctibor ze Zásmuk a r. 1447—1448 Litvín z Nemyšle.[4])

Menhart byl s chotí svou Annou z Wallsee 3 syny splodil, *Oldřicha*, *Jana* a *Jindřicha*, z nichž první dva brzo po otci zemřeli; Oldřich se dlouhého věku nedočkal. Nacházíme jej již roku 1438 mezi

---

[1]) Palacký, III. b. 314—315. [2]) Archiv Hradecký. [3]) St. letop. 111. [4]) Arch. Hradecký; rel. tab. II. 248; lib. III. Vet. urbis Prag. f. 212.

bojovníky strany Albrechtovy, potom v různých jednáních a listech buď samotného aneb vedlé otce svého; měl manželku Markétu, jíž věnoval 750 kop na zboží svém Bílkovském. Jakmile zpraven byl o smrti otce svého, rozesýlal do všech krajův listy žalobné, zjevně vině Jiříka otrávením otcovým; hlavní páni jednoty katolické sešli se potom do Strakonic, kdež pověstnou jednotu Strakonickou utvořili; bojováno pak s obou stran až do r. 1450. Po krátký čas panování svého zaujímal pan Oldřich mezi šlechtou čestné postavení, byv r. 1451 sám kolikátý do Nového Města za Vídní poslán, aby přiměl císaře Fridricha k vydání mladého krále Ladislava. Choval někdy na Hradci vzácné hosti, Eneáše Sylvia (potomního papeže Pia II.) a slavného kazatele mnicha Jana Kapistrana. Cítě na sobě slabosť těla, učinil Oldřich r. 1452 na den sv. Vincencia poslední své pořízení, učiniv poručníky jmění svého 17 služebníků svých, tak aby jim purkrabě Hradecký s hradem Hradcem a jinými hrady věrnosť slíbil, a po zaplacení dluhův aby postoupili zboží *Heřmanovi* a *Jindřichovi* synům n. Jana Teleckého z Hradce. Již roku příštího Oldřich zemřel.[1])

Věž, lázeň řečená.

Dotčený Jan Telecký, jenž byl již r. 1452 mezi mrtvými, byl také horlivým katolíkem jako ostatní páni Hradečtí a v bouřlivých dobách let 1440—1459 ve mnohých veřejných jednáních platné účastenství míval. Pozdě teprv, když cítil na sobě neduh nezdraví, zapsal manželce své Kateřině ze Šternberka 750 kop gr. č. na zboží Želetavském[2]) a učinil také téhož roku poručenství o statcích a dětech svých.[3]) Po jeho smrti ujal zboží jeho Arnošt z Leskovce a spravoval potom i rozsáhlá zboží n. Oldřichova, jako Hradec s Řečicí, Vilhartice, Horaždějovice a jiná, která se byla sirotkum těm odkázáním dostala. K dobrému těchto sirotkův odřekl se král Ladislav r. 1453, 24. listopadu všech práv svých odúmrtních na zboží n. Oldřichově a též na zboží Želetavském n. Elišky z Hradce. Když potom Arnošt z Leskovce zemřel, povstaly mezi jeho dědici a oběma pány Hradeckými veliké spory, poněvadž tito od oněch počtův ze správy Arnoštovy žádali a oni sobě zase počítali útraty, jež měl n. Arnošt se spravováním statkův, kromě toho i bratří na to nemálo žehrali, že Arnošt Vilhartice a Horaždovice odprodal. Jelikož Leskovci počtův žádaných nenallezli a páni Hradečtí jim zase útraty nahraditi nechtěli, zdráhali se Leskovci sirotkům zámků jich postoupiti. Konečně přišla hádka ta před krále Jiříka, jenž r. 1458 v pondělí před sv. Antonínem vypověděl, aby Leskovci všech počtův prázdni byli, od sirotkův 620 kop bez 12 gr. obdrželi, za to ale však jim postoupili všech zámkův a vydali všechny peníze, jež stržili za prodané statky.[4]) Téhož dne dovolil král bratřím, „poněvadž jsú neměli strýce ižádného,“ aby si vzali Zdeňka ze Šternberka purkrabí Pražského ujce svého za mocného poručníka, aby zboží zástavná vyplacoval a bylo li by potřebí, zboží prodával na uplacení dluhův.[5])

Bašta v Jindřichově Hradci.

Nový poručník hleděl i více svého prospěchu nežli zisku sirotkův; šly tehda řeči, že hubil nadání klášterská a kostelní a obloupil dědictví pánův Hradeckých, svých strýcův Šternberských a Smiřických.[6]) Statky spravoval tehda Prokop z Vojslavic (syn Markvartův), jenž po purkrabích Vácslavovi z Drahotína (r. 1452) a Pelhřimovi z Údimě (r. 1452—1457) následoval; týž Prokop prý s povolením poručníkovým r. 1457 Františkány do Hradce uvedl a jim kostel sv. Vácslava k službám božím a dům blízký k bydlení vykázal. Poručnická vláda trvala ještě r. 1463;

[1]) Rel. tab. II. 230; kšaft Oldřichův vložen ve dsky roku 1453, 3 prosince. [2]) Dvorský, Paměti str. 39. [3]) Rel. tab. II. 229. [4]) Kodex Talmberský. [5]) Rel. tab. II. 291—292. Na zaplacení dluhův prodány r. 1459 zboží Bílkovské a Dačické Volfgangovi z Krajku. [6]) Dialog Jana z Rabšteina.

neb tehda vyznal Zdeněk o odkazu bohatého měšťana Hradeckého Knaura, jenž poručil 300 kop na koupení platu ke kaplanství v kapli Všech Svatých v kostele osadním p. Marie v Hradci a zjednání kněze; Zdeněk vzav těch 300 kop k sobě, ukázal kaplanství tomu plat v Rodvinově.[1]) Když pak starší bratr Heřman nedlouho potom zemřel a Jindřich let svých dosáhl, ujal panství Hradecké a učinil r. 1466 dne 25. července smlouvu s Vácslavem mlynářem o mlýn pod hradem, jejž byl n. Menhart v zákup prodal a jenž od těch dob ke spuštění přišel.[2])

Mladý Jindřich pojal k manželství Elišku, dceru páně Zdeňkovu ze Šternberka, od něhož se dal také navésti ke přistoupení k jednotě panské Zelenohorské proti králi Jiřímu, a za tou příčinou také městské zdi a příkopy opravil. Byla sice ještě naděje, že se ukončí spor jednoty s králem rokováním na sjezdu, kterýž svolán byl do Hradce Jindřichova, kamž se sešli plnomocníci obou stran; ale vášeň Zdeňkova a podněcování strany papežské pokus tento zmařily, tak že poslové s nepořízenou a s velikým mysli rozjitřením se rozjeli. Následovala nyní válka. Zdeněk byl již 1. máje v Hradci s jednotníky svými, kteří tudíž posýlali také odpovědné listy své králi, také krále a pány Polské odtud (2. máje) o brzkou pomoc vzývali. Ještě téhož roku přitrhli Jan z Rožemberka a Jindřich kníže Minstrberský syn králův s vojskem ke Hradci a vzavše rychle předměstí, jali se město a hrad obléhati. Nemaje Jan dosti moci, aby vzal oboje útokem, prosil krále, by mu větší počet lidu poslal; jemuž zase král odepsal (23. června), že nelze poslati lidu, pokud Roudnice dobyta nebude.[3]) Když přibylo Zdeňkovi z Rakous a z Tyrol drahně křižákův ku pomoci, pokusil se sehnati vojsko královské s pole od Hradce, ale odražen se ztrátou velikou, a křižáci jeho rozběhli se větším dílem zase. Více výsledkův mělo doléhání jeho na pána z Rožemberka. Tomuto nezdálo se ležeti u Hradce a trpěti mezi tím na statcích svých škody; neb psal králi od Hradce, že nepřátelé mají k jeho panství všecky silnice otevřené a že nemá na Soběslavi lidí k odpírání, poněvadž jsou s ním na poli, že by tudíž nerad sám nesl tyto ústrky. I nemoha se dovolati hojnější u krále pomoci a ochrany, oznámil jemu, že míní vstoupiti s nepřátely v příměří. Král psaním 21. září hleděl odvésti jej od úmyslu takového. Nicméně Jan podléhaje doléhání legata papežského, vstoupil dne 9. října v příměří s jednotou panskou (po čemž za některý čas následovalo odstoupení jeho od krále), a skrze to přestalo dobývání Hradce okolo sv. Havla a vojsko královo rozjelo se odtud.[4]) Když po 2 letech odpůrcové královi sobě nepořádného krále Matyáše Korvina za krále zvolili, přidal se k němu i Jindřich Hradecký a zavázal se roku 1471, 29. května Matyáši, že mu bude sloužiti 150 koňmi, na kteréž obdrží po pěti zlatých na čtvrť léta na každého koně, kromě škod, jež mu Matyáš zaplatiti povinen nebyl. Také se zavázal, kdyby ho Matyáš do pole obeslal, že toho nemá odporen býti a hned do pole vyjeti.[5]) Po učiněném míru mezi králem Vladislavem a Matyášem pokořil se i Jindřich Vladislavovi a zůstal mu věren do smrti.

Připomenouti hodno, že mezi Jindřichem a některými protivníky jeho ve věcech, jež se týkaly věcí soukromých, i k jednání mezi nimi přicházelo. Jak vychází z jistých zápisův, nepatřil Jindřichovi celý Hradec, nýbrž jen dvě třetiny, ostatní třetina náležela Markétě, manželce Viktoryna knížete Minstrberského, a třebas Jindřich skutečně držel celý Hradec, musil přece odpovídati u desk českých a moravských půhonům, kteří na něho vycházeli od knížete Viktoryna. Konečně učiněn konec nesnázím o to vzniklým smlouvou roku 1475 dne 7. dubna, jíž postoupil Viktoryn právo své ke třetině města Jindřichova Hradce a ke hradu Bílkovu dobrovolně Jindřichovi;[6]) později se také kněžna Minstrberská Johanka (dcera Markétina) odřekla se všeho práva k hradu a městu Hradci a na to Jindřichovi r. 1487, 24. prosince list bezpečnosti vydala.[7]) Mezi tím se staral Jindřich o povznesení města a panství arci ve smyslu katolickém. Hradečtí byvše po mnohá léta mezi kolik pánův rozděleni, také různých svobod a výsad užívali, pročež jim všem Jindřich r. 1472 dne 1. října práva jedné polovici toliko (r. 1389) daná obnovil; nad to jim daroval r. 1476 potok Řečičku od Otína tekoucí, aby ho užili na udělání nového rybníka, a r. 1506 jitra s Plešperkem, kdež dva rybníky udělali.[8]) Františkánům vystavěl (r. 1478) na předměstí nový klášter s kostelem,[9]) dal kostel farní již sešlý opraviti (r. 1482) a při něm několik nových kaplanství a zejména oltář uprostřed kostela (r. 1495) zřídil.

Když se Jindřich po r. 1478 králi Vladislavovi poddal, vážil si král pána tohoto mocného velice a učinil jej opravcí kraje Bechynského. Jelikož Jindřich po předcích ves Německou Radouň drže jistotně, nevěděl, jestli to ves dědičná jeho neb není, zastavil mu ji král (r. 1480, 22. srpna) v 500 kopách, ano později (r. 1487, 27. prosince) tu milosť přidal, že dotčenou ves mohou jen ti, kterýmž přísluší, vyplatiti.[10])

---

[1]) Lib. erect. XIII. b. f. 51. I t. r. byl Prokop purkrabí. (Arch. Budějov.) [2]) Archiv Hradecký. [3]) Arch. č. V. 298. [4]) Palackého děje IV. b. 415. [5]) Arch. Hradecký. [6]) Archiv Hradecký. [7]) Dvorský, Pam. žen 60. O právu k této třetině soudíme takto: Paní Anna z Hradce, manželka Hynce Ptáčka z Pirkšteina, držela třetinu tu jako dcera nevybytá. Po ní dostalo se právo to dceři její Žofii, první manželce knížete Viktoryna, Viktoryn pak zapsal je třetí své manželce Markétě († r. 1466), po níž zase naň spadlo. (Srov. Palackého dějiny IV. a. 99.) [8]) Archiv obecní. Plešperk u Něm. Olešné. [9]) Srovnej list d. r. 1491 v archivu obecním. [10]) Archiv Hradecký.

Když pak Jindřich králi přednesl, kterak se měšťané Hradečtí ke svým pánům poddaně, stále a poslušně zachovali, obdrželi od krále rozhojnění svého městského znaku (pouhé růže) dvěma lvy zlaté barvy. Konečně král byv zpraven, že páni Hradečtí některá záduší nadali a že i Jindřich má úmysl, některé platy neb zboží k záduši obrátiti, r. 1487 dne 27. prosince předešlá nadání potvrdil a nová činiti dovolil.[1]) Mezi tím obdržel Jindřich od krále i jiné milosti, zejména úřad nejvyššího komorníka, čehož jsa Jindřich vděčen, po smrti krále Matyáše (r. 1490) nemálo se přičinil, aby Vladislav volen byl za krále Uherského. Nežli odešel ke sněmu do Pešti, najal r. 1489 dne 12. listopadu Janka zedníka, aby v zámku pracoval a jiným dělníkům panským rozkazoval. Za to obdržel od pána ročně 12 kop míš., sukno k sukni, ke kukle, k nohavicím, mohl v kuchyni jídati a klíčník panský měl mu vždy k večeři vydávati 2 pecence chleba a půl pinty piva čeledního. Pán mu vystavil domek na dvořišti za rybníkem u města.[2]) Jest to nejstarší, ač málo vydatná zpráva o živobytí na hradě Hradeckém.

Když zemřela Jindřichovi první choť Eliška ze Sternberka, zasnoubil se s Anéžkou dcerou Adama Tovačovského z Cimburka, jež mu 2000 zlatých uherských věna přinesla. Svatební veselí slaveno r. 1484, 25. ledna na Tovačově s velikou okázalostí, ale již v září následujícího roku zemřela paní, učinivši manžela svého dědicem všeho jmění svého.[3]) Jindřich oženil se potom (r. 1486) po třetí s Magdalenou z Gleichen, která již r. 1492 dne 2. května zemřela; tělo její pohřbil Jindřich v kostele sv. Jana Křtitele.[4]) Čtvrtá manželka jeho Anna kněžna z Minstrberka, již r. 1493 v Hradci pojal, jej přečkala, porodivši mu syna Adama, jemuž zůstaviti mohl veliké a tučné dědictví, neboť panu Jindřichovi pozemských statků hojně přibývalo. Roku 1486 byl koupil ves Plasnou, r. 1490 ves Hostišov, r. 1492 si vyměnil od Kunrata z Krajku ves Vaispachy, dav za ni lidi své v Gutprunu. Tím jen zvětšil panství Hradecké, ale i na Moravě a jinde po zemi České mu statkův dosti přibývalo. Byltě Jindřich pán svého času vážený, pro bohatství a vtip svůj na jednom z prvních míst postavený. Co zvláště svědčí o politickém jeho rozumu, jest veliká sbírka výpisův, kterou jako nejvyšší komorník ze starých desk zemských jakožto instrukcí ve věcech politických a právních pro sebe učiniti dal a kteráž se zachovala nejlépe ve známém rukopise Talmberském Českého musea.[5]) Neméně i to o vážnosti Jindřichově svědčí, že r. 1502 povýšen jest na nejčestnější úřad zemský nejv. purkrabství, v němžto dobře působiv vyznamenal se jakožto vůdce výpravy proti Šlikům (r. 1505). On sám postavil k této výpravě 200 pěších, 12 vozův a 8 jízdných, tedy více než páni z Rožemberka bohatstvím svým prosluli a mnohem více než ostatní bohatí páni v Čechách. Jak i přál jazyku českému, viděti jest z nálezu r. 1495 učiněného, aby dsky zemské již nikoliv latinsky, nýbrž česky psány byly, při kterém náleze měl Jindřich platné účastenství.

Ke sklonku živobytí svého obdržel Jindřich mnoho milostí královských ponejvíce na platy, domy a zápisné vesnice.[6]) Milovníkem jsa honby, vymohl si na králi právo (r. 1500, 28. ledna), aby dvě míle kolem Hradce pytláky obvyklými zemskými pokutami stíhati mohl; ale záliba v honech mu přinesla smrt. Když v neděli dne 17. ledna r. 1507 na saních na lov vyjel, maje při boku oštíp lovecký do saní položený, tak se saněmi se vyvrátil, že tím oštípem skrze stehno a ledví byv prohnán, ve velikých bolestech zemřel. Jednota bratrská neštěstí to pokládala býti trestem božím, poněvadž byl Jindřich „přední pravdy boží nepřítel."[7]) Tělo jeho pohřbeno v kostele Hradeckém. Za jeho vlády byli purkrabími Hradeckými r. 1466 Jiřík Čeloud z Palovic, r. 1473 Mikuláš Houska ze Zahrádky, r. 1476—1477 Jan Koňas z Vydří hejtman, r. 1482 Mareš Hazl z Nové Vsi, r. 1485 Bohuslav z Běhařova, r. 1490—1495 Vácslav z Myslína hejtman, r. 1506 Vácslav Špetle z Prudic. Roku 1507 (i r. 1508) byl na Hradci Ctibor Netonický z Nebílov hejtmanem a Jan Fairar fišmeistrem.[8])

Poručníky sirotkův Hradeckých stali se nyní Kateřina kněžna Saská a vdova Minstrberská (tchýně zemřelého), Anna vdova Hradecká, Petr z Rožemberka na Krumlově a Jiřík Hrobský ze Sedlce na Radeníně. Poručníci ti potvrdili r. 1507 výsady Jindřichem městu udělené a r. 1508 všem kněžím na panstvích Hradeckých právo, aby o jmění svém řiditi mohli, začež se kněží zavázali, každoročně v měsíci lednu to pondělí po sv. Antonínu (dni úmrtí Jindřichova) officium defunctorum se modliti a nazejtří za všecky zemřelé pány z Hradce zádušní mše sloužiti. Mladý Adam ujav panství r. 1511 dne 14. září, sestru svou Annu zasnoubil panu Hynkovi Bočkovi z Kunštátu na Polné. Později súčastnil se Adam platně v tehdejších bězích válečných a poslal (r. 1514) králi pomocné vojsko proti křižákům vzbouřilým v Uhřích, staral se r. 1517 o učinění smlouvy svatovácslavské a došel r. 1519 té cti, že byv od stavů českých k tomu zvolen, při korunování císaře ve Frankfurtě nezletilého krále Ludvíka Českého zastupoval. Roku 1523 jest od krále jmenován nejv. kancléřem, obdržel po tom mnohé milosti a přikázav se králi

---

[1]) Tamže. Podotknouti tu sluší, že pan Jindřich velikou kapli na hradě r. 1482 přistavením presbyteria rozšířil a malbami na stěnách ozdobil. (Rull, str. 4.) [2]) Archiv. Hr. [3]) List dán r. 1485, 17. září. [4]) Rull, str 13. [5]) Palacký, V. a. 305—306. [6]) Viz arch. č. IV. 568, 571, 580, 588, 589, kromě toho kolik listův archivu Hradeckého. [7]) Historie o těžkém protivenství 73. St. letop. 279. [8]) Archivy Hradecký a Třeboň., arch. č. VI. 135.

r. 1524, že mu bude za žold 30 koní sloužiti, nad to i na svém panství lidi sebral, aby ve vojně turecké r. 1526 pomáhal, ale pozdě přišel. Po smrti královĕ nemálo se k tomu přičinil, aby byl arcikníže Ferdinand na království volen. Při jeho korunování (24. února r. 1527) nesl Adam říšské jablko a dne 1. srpna toho roku stál s hrabětem z Pencinku za kmotra při křtu Maximiliana, syna krále. [1]) Roku 1516 potvrdil svobody Hradeckých a r. 1528 učinil smlouvu s Joštem a Petrem bratřími z Rožemberka, aby mu připadlo panství Třeboňské, kdyby rod Rožemberský vymřel, a naopak aby rod Rožemberský panství Hradecké dědil, kdyby již dědice z rodu Hradeckého nebylo. Smlouva ta potom nezdržena.

Za Adama se začalo také leccos na hradě přeměňovati. Posud cesta na druhém dvoře hradském se točila okolo kaple a věže okrouhlé a odtud vedla starou branou do nádvoří třetího; ale Adam r. 1528, aby docílil kratší cesty z druhého dvora do třetího, dal stavení mezi oběma prolomiti a novou bránu sklenouti. Zemřel r. 1531 dne 25. června v Praze, tělo pak jeho byvši do Hradce zavezeno, tu poctivě pohřbeno. Za něho byl purkrabí Rynart z Říčan (roku 1518), úředníkem na panství Mikuláš z Michlstorfu (roku 1529).

Okenní výklenek v starém paláci.

Páně Adamova manželka byla Anna z Rožmitála († r. 1563), jež porodila syny *Jáchyma* a *Zacharyáše* a dcery Majdalénu, Elišku a Voršilu, z nichž každá dle vůle otcovy po 2000 kop gr. věna dostala. Z těch se vdala Eliška (r. 1543) za Diviše Slavatu z Chlumu a byla pramateří proslulého později Vil. Slavaty z Chlumu. Svatební veselí slaveno v Milčíně s nádherou takovou, že je Václav Březan ani dosti vynachváliti nemohl. V ty časy (roku 1545) spravoval panství Václav Lukavský z Reneč hejtman. Staršímu bratru Jáchymovi slíbena byla Anna dcera Joštova z Rožemberka, když šestnácti let stáří bude, a poněvadž jí r. 1546 již 16 let minulo, poslal Jáchym k poručníkům Rožemberským do Zelče poselství, žádaje, aby podlé námluvy den k dodání jmenován byl. I uradivše se poručníci k dodání den jmenovali v neděli poslední masopustní, na ten den ženich aby s přátely svými na Krumlov k dokonání manželství přijel. Když ta svatba měla konána býti, ženich se na oči roznemohl, tak že se na cestu vydati nesměl, a ačkoliv to něco v domě Rožemberském neslýchaného bylo, aby nevěsta za pánem dovezena byla, přece na snažnou žádost Jáchymovu nevěsta donesena do Hradce v průvodu 236 koní. Smlouvy svatební staly se na hradě v Hradci na veliké síni slove před zlatým pokojem, a věno nevěstino bylo 4000 kop míš. hotových; proti tomu ženich nevěstě tolikéž a třetinou výš nad to podlé řádu zemského ujistil a při tom sňatku veselí svatební nákladně se všemi dostatky učinil. Sňatek ten velice přičinil k utužení přátelství mezi oběma nejbohatšíma rodinama Vítkovcův. Roku 1547, 22. května navštívila mladou paní macecha její Anna Rožemberská z Roggendorfu a bydlila prý v těch pokojích, jež se odtud Rožemberskými nazývaly. I později paní tato do Hradce přijížděla, a také slavný pán Vilém z Rožemberka kolikráte sestru svou na Hradci ponavštívil.

Roku 1550, 26. září učiněno jest mezi oběma bratřími snesení, aby Jáchym podržel na svůj díl panství Hradecké, Zacharyáši aby se dostaly Strmilov, Kunžák a panství Telecké; při tom také

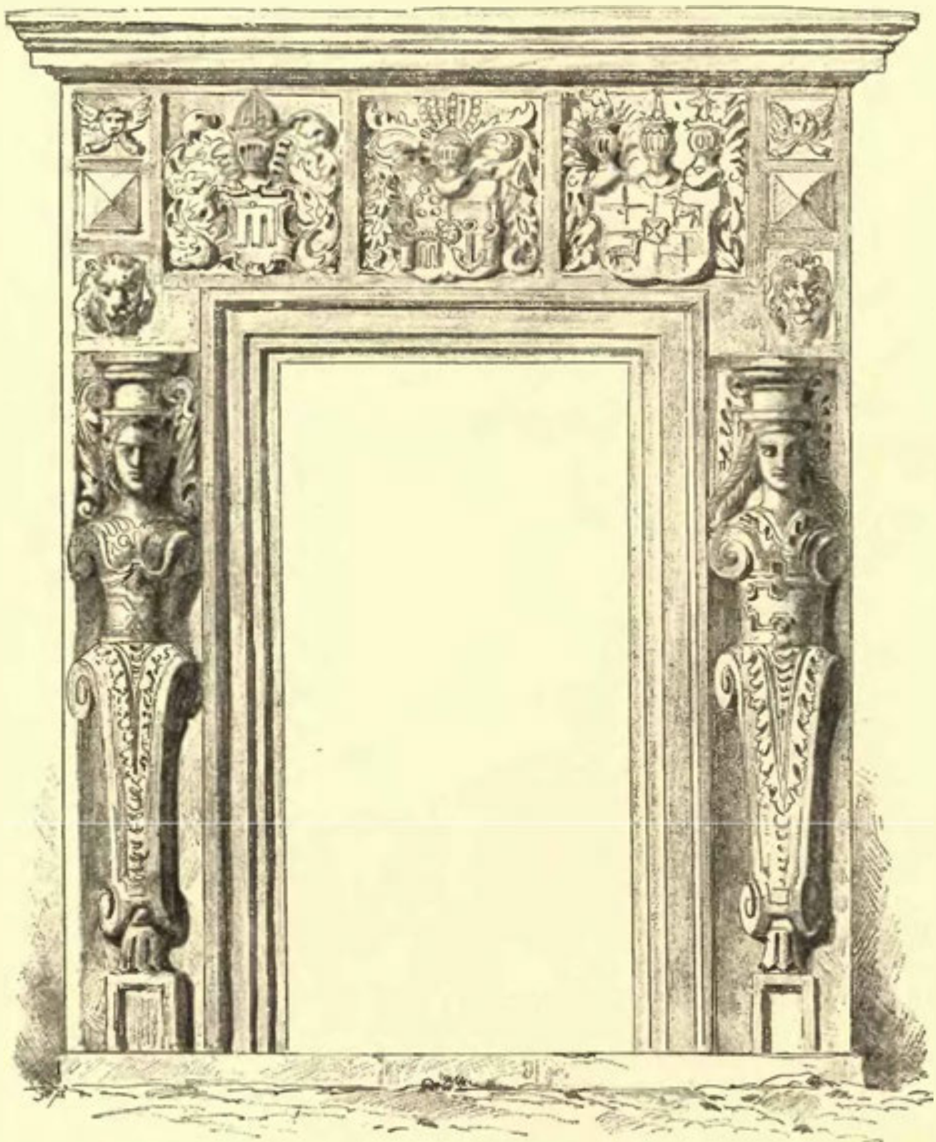
[1]) Obšírněji Rezkovo pojednání o zvolení Ferdinanda I

Nový palác a věž hranatá zámku Hradeckého.

(Na pláně číslo 28., 29.)

s povolením krále Ferdinanda na tom zůstali, aby bratr po bratrovi dědil, kdyby některý z nich bez potomkův mužského pohlaví zemříti měl. K tomu dodáno r. 1552, 8. listopadu o statku Řečickém, který máti jejich držela od panství Hradeckého do života svého, aby po smrti mateře statek ten, jejž si posud ve spolku zůstavili a kterýž při Jáchymovi k dílu Hradeckému proti zaplacení polovice ceny zůstati měl, nyní Jáchymovi beze vší povinnosti a zaplacení polovice zůstal, on však aby dluhy na témže statku převzal.[1]) Jáchym jsa povahy milostivé toho roku 14. července Hradeckým staré výsady potvrdil a i nové

Dvéře u vchodu do nového altánu v zahradě.

udělil, aby mohli děti své bez vkročování páně k manželství zamlouvati, myslivost na statcích svých a částech panství vykázaných provozovati a tudíž i v řekách loviti. Roku 1551 král Ferdinand jmenoval Jáchyma purkrabí Karlšteinským, brzo potom komorníkem, tajným radou a roku 1554 nejv. kancléřem. U krále jsa ve veliké vážnosti, často se zdržoval na dvoře královském a krále na některých cestách jeho doprovázel. Nescházel také při velikolepých štvanicích tehda u šlechty oblíbených, jakož i u rodinných slavností, jež páni z Rožemberka pořádali. V těch dobách stal se hrad zdejší svědkem mnohých slavností.

[1]) Archiv Hrad. Krásnou, anobrž jedinou toho druhu památkou po Jáchymovi jest privilej, který dal r. 1552 dne 14. července obci Hradecké, poněvadž jest na prvním listu pěknou miniaturou ozdoben

Když povstal spor mezi rodem Rožemberským a Plavenským, kdo by z nich přednosť a první místo míti měl, držel Jáchym při panu Vilémovi a konána r. 1554 dne 27. listopadu na Hradci porada předních přátel Vilémových. Roku 1556, 16. a 17. února strojil Jáchym svatební veselí dvěma služebníkům svým, Michalovi Špaňovskému a Burjanovi Litvínovi, a zval mnoho hostí na Hradec. Dne 5. listopadu r. 1558 na své cestě do Prahy přenocoval na hradě zdejším král Ferdinand, při jehož slavném vjezdu do Prahy Jáchym z Hradce po boku jel a k rozkazu královu na latinskou řeč přivítací kancléře Staroměstského česky odpověděl, k čemuž král ještě několik latinských slov doložil. Při takových věcech nahlížel dobře Jáchym, že musí býti hrad zdejší takřka vzorem panského sídla, a o jeho opravu a ozdobu se staral. Již r. 1552 objednal si v Norymberce skla s erby a pozlacenými růžemi. Upravil na starém paláci pokoj královský, k němuž žid jeden dvéře postavil, ke sklům pak zámečník r. 1554 asi 1. srpna což potřebí dělal; Nykl malíř pavláčku maloval. Psal o tom pánu Šťastný z Pleší úředník. Roku 1559 v únoru postaven nový vlaský komín a v zámku konány až do jara roku 1565 znamenité opravy Tak obdrželo nynější podobu svou stavení, jež se od druhé brány k okrouhlé věži táhne. Stavbu řídil r. 1559 na podzim Antonín Vlach, jenž nejvíce jednou na Hradci se zastavil a toho díla na několika místech nedodělal; když pak úředník Šťastný z cesty své z Vídně přijel, ani jednoho dělníka nenašel a dosti se horšil, jelikož byl rozkázal, aby komíny nebezpečné od pokoje páně, od staré kanceláře a také světnice, kde paní sedala, zbořiti a zase postaviti dal. „On pak lotr,“ píše Šťastný 29. září, „i s jinými zbořivše je všecky je zasuli až před pokoj V. Mti., že se ihned v žádném topiti nemohlo a tak jsem já, naděje se V. M. příjezdu, skoro ve dne i v noci, vzav domácí dělníky, vylamovati a prázdniti dal na několika místech a protož jemu toho šenkovati nejsem úmyslu takového lotrovského kusu ....“ Také měl více schodů k horním světničkám udělati; i to se nestalo, a odpracovali to zase domácí dělníci. Roku 1560 v lednu spravovala se nějaká dolní světnice; Vlach radil, aby se dolní světnice vybořila a štemflemi podpořila; Šťastný tomu nechtěl dovoliti, obávaje se, že by se vše od tíže horních pokojův sřítiti mohlo (dopis 16. ledna). Roku 1564 dne 23. října psal Kryštof Lhotský ze Zásmuk panu Jáchymovi, že s Antonínem Vlachem ta zeď ve starém sadě smluvena jest, nežli počal dělati, od sáhu aneb od latra po 9 gr. č. i s omítkou a přikrytím.[1]) Zeď tato snad se táhla na jihovýchodní straně hradu. (Ještě r. 1565 stavěno a hlína vožena do starého sadu.) Ke konci r. 1564 dodělána kaple od malíře, 3 světnice domalovány a jen s jednou Vlach meškal, dělaje vzdory truhláři. Roku 1565 snímána skrze havéře věž hranatá až po práh železných dveří (t. j. sebrány z ní tři sáhy vůkol). Konečně udělali toho roku zámečníci a kováři mříž na studni.

Jáchym dosti stavěti mohl, maje hojnosť statkův pozemských. K Hradecku přikoupil r. 1560 ves Samosoly, nabyl Vimberka a Hluboké a zvětšiv takto důchody své, založil v bývalém klášteře sv. Jana Křtitele špitál pro 20 mužských a 20 ženských. Roku 1561 obdržel od krále španělského řád zlatého rouna. Nedlouho před smrtí Jáchymovou ucházel se slavný hrabě Mikuláš Zrinský o pannu Evu z Rožemberka, a poněvadž Vilém k tomu jednání osobně dostačiti nemohl, dal plnou moc Jáchymovi a bratru svému Petrovi Vokovi, aby o řečené spříznění manželské jednati a zavírati mohli Veselí svatební mělo se na Krumlově r. 1564 na podzim vykonati, ale že zatím manželka Vilémova kněžna Žofie zemřela, pan Jáchym o to se přičinil, že svatební veselí na Hradci vykonáno býti mělo, a potřeby k tomu od pana Viléma odeslány. Po odbytém veselí v měsíci září odebrali se mladí manželé do Uher, kdež nedlouho potom hrdinský Mikuláš při bránění Sigeta zemřel (r. 1566). Rok před ním byl i Jáchym život svůj dokonal. Když r. 1565 dne 12. prosince mezi sedmou a osmou hodinou ranní z císařského paláce ve Vídni domů jel, sbořil se pod ním most řečený Vlk a on utonul v Dunaji. Byl pán povahy mírné a chudým nerad ubližoval. Přísloví měl: Ku konci prohlížej.[2])

Po Jáchymovi zůstaly děti *Adam* a Anna ještě nezletilé, pročež máti jejich Anna a strýc Zacharyáš z Hradce poručenství nad nimi k sobě přijali; když však tento se toho poručenství zřekl, vládla Anna sama, majíc za hejtmana Jana Brouma z Chomutovic. Když mladý Adam roku 1568 devatenáctého roku stáří svého dosáhl,[3]) stala se mezi ním a mateří (v pondělí po sv. Linhartu) smlouva a postoupení statku. Anna, jíž Adam prosil, aby se v bytnosti od něho neodtrhovala, pustila mu panství Hradecké, Hlubocké a Žirovnické a uvažujíc dluhy jeho, věno své 7500 kop při něm zanechala. Naproti tomu se Adam podvolil, že ji se vším fraucimorem a čeládkou tím způsobem jako za n. Jáchyma v zámku Hradci poctivě chovati a opatrovati chce, a kdyby jednou na zámku bydleti nechtěla, tehdy ten dům v Hradci (klášteříček), ve kterém n. Anna z Rožemberka byt svůj měla, a při tom městečko Řečici s pivovárem, sladovnou, spilkou, mlýnem, vsi Pohoř, Klenové, Plasnou, Radmirov Veliký, Ratiboř, Roseč, dvůr Drahýšku, rybníky

---

[1]) Archiv Hrad. [2]) Rull, str. 14 pozn. 2. Šíře o tom Beckov. II. a. 270. [3]) Roku 1570 cestoval Adam po Nizozemsku. Heslo jeho bylo: Kdo vytrvá, zvítězí.

Zrádnou, Popel, Ostrov, Březinu a Jakšovský jí Anně postoupí. Měla též výnos města Prachatic k požívání vykázaný a zemřela v Hradci r. 1580 dne 16. prosince.

Adam byl rodu panovnickému s velikou láskou oddán; r. 1571, 6. září častoval u sebe arcikníže Ferdinanda, jenž byl na Nové Bystřici noclehoval; stal se potom komorníkem synův císařských, s nimiž se vedlé způsobu tehdejšího na cesty do Evropy západní vydal, peněz při tom nešetře. Když se z cest vrátil, zasnoubil se v Štyrsku s Kateřinou hraběnkou z Montfortu, příhos nevěstin byl r. 1574 dne 21. září a svatební veselí konáno na Hradci (Jindřichově) až do pátku s nemalým nákladem, neboť bylo hostí o 153 stoly. [1]) Roku 1576 dne 15. září uhostil na zámku zdejším arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice, který tehda hřbitov u kostela sv. Václava posvěcoval, a r. 1578 dne 13. května zavítal k němu arcikníže Arnošt odebíraje se do Čech. Když r. 1579 dne 21. září sestru svou Annu za Oldřicha Felixa z Lobkovic vdával, uspořádal na dvoře paláce zámeckého slavný turnaj; nedlouho potom narodil se mu syn, k němuž za kmotra Viléma V. vévodu Bavorského míti si žádal, ale vévoda poslal za sebe (v říjnu r. 1579) bratra svého Ferdinanda. Se strýcem svým Zacharyášem učinil r. 1585 v pondělí po Sv. Trojici novou smlouvu rodinnou; neboť poněvadž Zacharyáš jen jednu dceru měl, toho na Adamovi dosáhl, že místo 7500 kop k vydržování manželek a dcer v předešlé smlouvě (r. 1550) vysazených přivětšeno a vymíněno k lepšímu vydržování po 15.000 kop gr. č. [2])

Císař Rudolf, jenž si Adama velice vážil, učinil jej r. 1585 nejv. kancléřem a později (r. 1593 nejv. purkrabí, pro kteréž úřady se Adam ustavičně na zámku nezdržoval; při tom však Adam dovedl tak šetřiti, že nejen dluhy své zaplatil, nýbrž i kolik statků skoupil, jako Žďár Pluhový, panství Strážské a Bystřické (odprodal však r. 1581 Deštnou a Černovice); po strýci svém Zacharyáši zdědil r. 1589 Polnou, Přibyslav a panství Telecké. S velikou nádherou vdával r. 1591 dne 27. srpna sestřenici svou Kateřinu za Ladislava Berku z Dubé a vystrojil jí na zámku Hradeckém svatební veselí, jež prý mnoho peněz stálo. Dne 31. srpna r. 1592 zemřel Vilém z Rožemberka, jehož mrtvolu Adam do Krumlova doprovázel; když odtud Hradcem do Prahy jel, žádala ho choť jeho Kateřina, aby vzal s sebou p. Jana Vivaria, který byl regentem Pražského jezovitského konviktu, a na té cestě odhodlal se jezovitům kollej v Hradci zříditi, ačkoliv jim dříve valně přízniv nebyl. Že nemohl sám Adam přítomen býti, položil syn jeho Jáchym Oldřich dne 4. července r. 1595 při zvuku všech zvonův, hlaholu trub a kotlův základní kámen ke kolleji. Kollej ta ukončena teprve po smrti Adamově.

Nejzajímavějším příběhem z doby Adama II. jest přestavění vnitřního stavení na nynější způsob. Byl sice již Jáchym r. 1559 a 1560 tu stranu vedlé veliké věže okrouhlé k pohodlnému obytu slohem vlaským obnoviti dal, ale pro množství lidí při dvoře Adamově stavení to jakož i stará stavení za ním se nacházející nemohla postačovati. Tam, kde bylo nynější třetí nádvoří, byla ještě některá stavení, více však hradeb a bašt dávno již neopravovaných a místy hrubě porouchaných. Hned při nynější třetí bráně nacházela se stará věž čtyřhranatá s mnohým v ní a okolo ní rumem; tudíž svěřeno Honzovi řeč. Tyle, aby nejen celé městiště (nynější 3. nádvoří) vyrumoval, nýbrž i tak okolo „veliké věže čtyrhranaté“ učinil, aby se mohlo spatřiti, jestli se tu může stavěti čili nic. Týž r. 1585 všechen rum odtud vyvezl a později (r. 1587) také „kus placu za pivnicí vinní u příkopa“ vyrumoval, začež za vše 98 kop 45 gr. obdržel. Již dříve bylo přikročeno k dodělání tak řečeného „nového stavení“ na jihovýchodní straně vnitřního hradu. Roku 1580, 8. listopadu učinil Adam smlouvu s Baltazarem Májem Vlachem zedníkem, aby nové stavení, které již prve postaveno bylo, dodělal, totiž troje sklenutí jedno nad druhým, dvoje vezpod ze samého kamene a třetí z cihel, do oken a dveří kameny vrážeti, takové stavení vápnem vnitř i zevnitř obmetati, obíliti, vydynchovati a zevnitř zrýsovati, pokoje všecky v témž stavení vydlážditi, schody, komíny, výstupky a previty, jakž to pánovi ukázal, udělati ve 3 letech. Vlach sám dělníky jednal a jim penězi svými platil, však pan Adam na svůj náklad z nejspodnějších sklepů rum dal vyprázdniti a na sklepích rumem vyrovnati. Za tu práci dostal Majo 1400 kop míš., 100 korců žita, 10 korců hrachu, 8 korců ječmene, 12 centův sýra, 2 centy másla, 18 věrt. piva bílého, piva řídkého každou várku 1 věrtel, pokoj, kde by čeládka jeho býti měla, 3 lože se šaty ložními, na čemž by líhali a líhati mohl on sám, kdyby na Hradec přijel, stravu na zámku, na koně svého obrok, kovář panský musil nádoby jeho ostřiti a staré, co se zlámalo, svařovati a udělati na panský náklad. V letech 1580—1590 mu všechny peníze zaplaceny, ale r. 1585, poněvadž věž osmihrannou při novém stavení o jedny pokoje výše stavěl, přidáno mu na penězích 15 kop 45 gr. č. a dodáno mu r. 1584—1585 na hrách 3 kopy 36 gr. a za čeládku r. 1588 33 kopy gr. č. Mimo to se mu však ještě více zaplatilo, poněvadž r. 1583 zeď před pokojem páně u peci snesl, aby se topiti mohlo, a r. 1584 vysypal rum, vylámal skálu v novém stavení a vyzdil 2 lavice u peci. Týž Vlach také

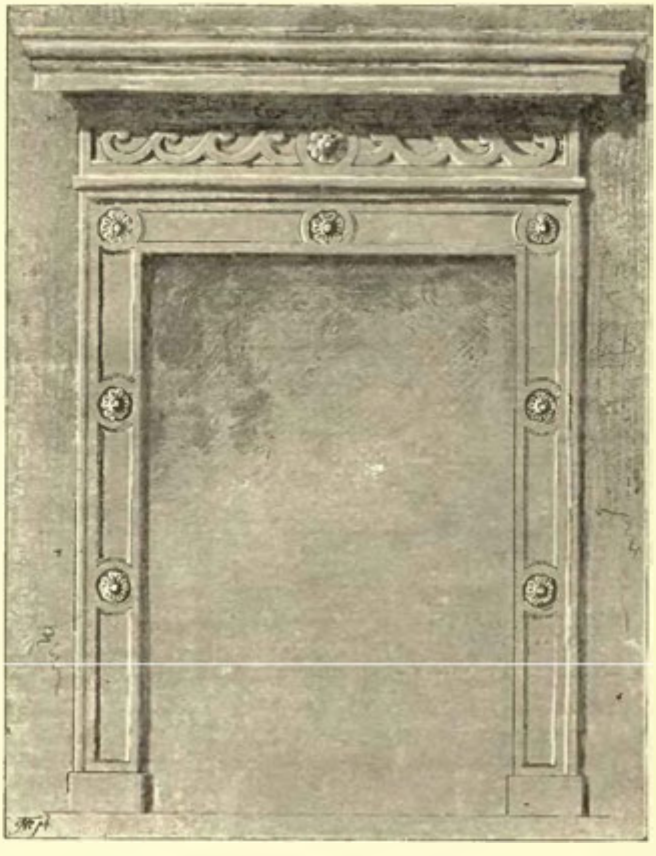
[1]) Březan o Vilémovi 212 [2]) Archiv Hrad.

Starý komín.

r. 1586 prolámal štůlu z nového stavení k zájezku, vykopal průchod od druhé peroustky až do zájezku, jiný Vlach překlenul průchod ze stavení nového skrze malou zahrádku až do zájezku. Roku 1582 byly spodní pokoje z hruba hotovy a začalo se s jemnější prací. Roku 1582, 6. května projednáno s Oldřichem Techsnerem stolařem Krumlovským, aby udělal stropy, dvéře a což více od tabulí dřevěných potřeba bude do 6 pokojův; od pokoje dostával 24 tolary, a kromě toho on a tovaryši jeho jídlo a pití. Jeden pokoj ozdobil růžemi vyřezávanými. S týmže mistrem projednáno r. 1583 dne 26. listopadu, aby udělal stropy v jiných světnicích téhož patra. Pracoval potom v tabulnici, udělav tu strop umělý mnohými ozdobami okrášlený, růžemi na 14 čtverhranných tabulích, hlavičkami, ovocem, lupením ozdobený, také římsu ozdobnou s řezanými kameny a poprsími. Též v pokoji ve věži strop a římsu hlavami andělskými, frysy, růžemi a lupením ozdobil, podobně i ostatní 4 (malované) pokoje okrášlil.[1]) Kromě toho udělal r. 1584 římsy s erby řezanými do pokojův paniných, v celém stavení 150 dveří, rámy k oknům a konečně strop nad velikým palácem. Na penězích do hromady 852 kopy 20 grošův obdržel. Dílo kamenické obstarával r. 1582—1587 Honz Pildhauer a s Ondrou kamenníkem něco starých věcí opravoval; r. 1586 udělal děr do kamenů tesaných k oknu nade dveřmi v stavení dole, kdež se ven k zájezku chodilo, a ujal kus kamene tesaného k témuž oknu, který dlouhý byl. Ondra r. 1586 také dosti pracoval, ale tuším díla sprostšího. K venířům ani nechtěli domácí kámen bráti, nýbrž brali mramor.

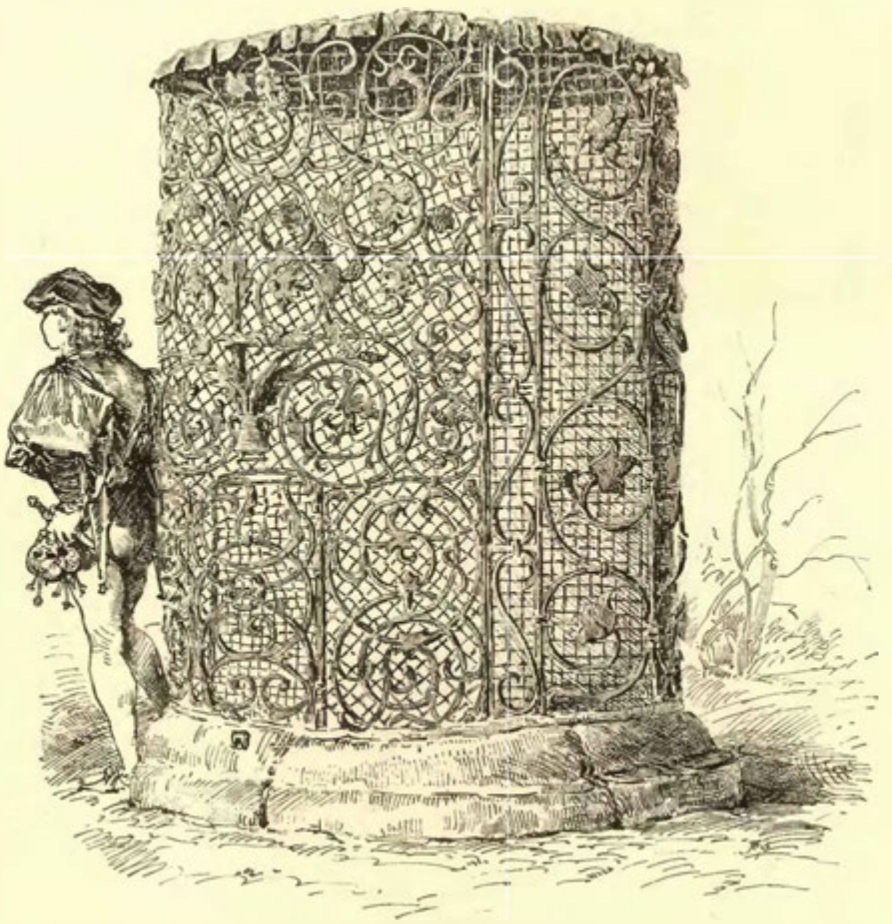
Malířské dílo projednáno roku 1584 dne 26. února s Raimundem Paulem, dvorským malířem, aby maloval ty stropy ve 4 pokojích, kdež pán bydleti bude, rozličnými postavami a také lajstny, římsy a okna natřel; r. 1584 o sv. Matouši byl tuším již hotov, poněvadž se mu druhé již peníze platily; r. 1585 maloval 12 seslů na zeleno do nových pokojův, r. 1586 maloval zase jiné pokoje a zlatil makovici na věži s růží, rýsoval na zdi proti mlýnu a maloval v pokojích na věži, kdež i zlatil, a v tabulnici r. 1587 natíral 104 okenice (od každé dáno mu po 30 gr.) a r. 1588 maloval pěkný palác. Velmi mnoho stálo Adama zlato od malířův potřebované; r. 1584 kupovalo se z Vídně od Jana Loncndorfara a přišlo velmi draho, poněvadž se poslu od cesty platiti musilo. Někdo doporučil pánu Davida Grienbolda v Brně a potom od něho kupovány knihy zlata po 1 kopě 36 gr. a kniha stříbra po 25 gr. a několika denářích. Roku 1586 dověděl se pán, že by měl Jindřich Gryn-

Veníře z 16. věku v zámku Hradeckém.

[1]) Dostal za to 425 tol., 10 korců žita, 2 kor. pšenice, 4 korce ječmene, 2 korce hrachu, 1 ct. másla, 1¼ ct. sýra, kopu kaprův, 6 sudův piva bílého.

pergar v Bechyni pěkné a laciné zlato, i dal si na zkoušku jednu knížku po 7 gr. 5 den. přinésti a když se mu líbilo, koupil ho roku 1587 jen v lednu 14 knížek. Roku 1591 kupováno zlato ve Vídni u Lorence Ellara. Summou za zlato vydáno v těch sedmi letech 129 kop 40 gr. 6½ d. Když potom r. 1585 Antonín Vlach dodělal vytesání 2 vlaských komínů (v pokoji, kde malíř maloval, a druhý v pokoji i věži za palácem), mohlo se již ve mnohých pokojích pohodlně a po pansku bydleti. Roku 1586 zdobeny již nejhořejší pokoje; toho roku dne 7. listopadu projednáno s Oldřichem Techsnerem udělání stropu ve velikém paláci či hlavní síni. Malbu, jak se zdá, převzal Paul, ale že ji nedodělal, projednáno s Lorencem malířem, aby týž strop domaloval. Týž také opravil a vymaloval strop u věže, kde před tím hořelo, a obdržel r. 1591 za veškerou práci svou 5 kop 45 gr. č. Scházel ještě kámen dlažebný. Koupili tedy Jiří Stolař, Kryštof Straus měštěnín v Hradci a M. Honz Pildhauer pro Adama od Honza Pichlera v Linci 1000 krásných

Ozdobná klec.

červených kamenů mramorových (100 po 20 fl.) a od Hanuše Khöpla, truhláře v Řezně, 1000 bílých dlažebných kamenův (objednáno r. 1586, 24. srpna). Za udělání truhel na týž kámen červený dáno stolařům v Linci 4 k. 7 gr. 3½ d. a formanům od jeho přivezení r. 1584—1589 165 kop 59 gr. 6½ d. Co se týče bílého kamene, jenž měl býti dodán do Hradce na sv. Jakuba roku 1587, prosil pan Adam toho roku dne 12. července všechny úřady celní, aby dotčený kámen propouštěly, ale mýta přece 25 gr. 5 den. se zaplatilo. Summou stál ten kámen všechen bez dovežení 162 kopy 25 gr. 5½ d.

Brzo se blížila stavba ke konci. Roku 1589 dodělal Antonín Vlach krásná nová vrata dle smluvení s p. Jiříkem Vratislavem z Mitrovic, vrchním regentem všech panství. Hejtman Jan Zelendar z Prošovic projednal r. 1590, 13. června jiné dílo s Mikulášem Vlachem; jelikož se zeď stará za novým stavením dolů do zájezku převrci i svésti chtěla, aby k té zdi 3 veliké pilíře z gruntu ven štukovým kamením vyhnal, vápnem obvrhl a touž starou zeď aby povyšoval, kde toho potřeba ukáže, tak vysoko,

jako druhá po druhé straně byla. Slíbeno mu 50 kop m., 6 měr žita, 1 k. ječmene, 1 k. hrachu, 2 sudy piva bílého. Tehda díla jen za polovici uděláno; udělal 2 pilíře, zeď povýšil i na zdi krance udělal, neboť k tomu dílu nedali žádné nové cihly bráti, než musil starými dělati a s nimi se meškati; pravil Vlach: „sice na prostej zdi bych raději 70 sáhů udělal, nežli tuto.“ Příštího roku Oldřich Techsner dle projednání (r. 1591, 25. listopadu) dělal podlahu ve veliké síni, začež 200 tolarův, 6 k. žita, stravu pro sebe a učenníka, dříví, klíh a j. obdržel. Hans Maria Faconi udělal při novém stavení na tu stranu k novému altánu nový štít, za kterýž r. 1591, 30. listopadu 21 tol. obdržel. Mimo to práci vzal na sebe Techsner, uvázav se (r. 1594, 24. září) udělati 3 stropy ve fraucimoru neb paniných pokojích nad chodbou tehda již Rožemberskou zvanou; kromě zaopatření obdržel 90 tol. ročně, 2 sudy bílého piva a 3 k. žita. [1]) Kilian Ludritz dodělal podlé projednání roku 1596 dne 16. listopadu římsy v pokojích proti sálu po pravé ruce, když se šlo po schodech nahoru.

Na jihozápadní straně nebylo tušim stavení, až teprve v rohu západním, kdež byla stolařská světnice, za ní bašta stará a blíže ní nějaký pokoj, ve kterém paní Anna (máti Adamova) sýry chovala. Roku 1586, na den sv. Lukáše projednal Adam s Antonínem Melanem, kamenníkem, aby „troje pavlače z tesaného kamene jedny na druhých od Nového stavení až k staré světnici stolařské a cokolivěčně k pavlačům i k oknům náležeti bude podle fyzíru a rejsování, kteréž jest JM podal,“ udělal. Slíbeno mu 275 kop g. č., 15 k. žita, 2 k. hrachu, 2 k. ječmene, 2 ct. sýra, 4 sudy bílého piva. [2]) Jak se arkada ta nyní nalézá, dokonal ji Antonín Cometa a obdržel za svou práci kromě 150 kop podobný deputát jako předešlý. [3]) Roku 1590 byla stavba tato dokonána.

Po začetí tohoto díla přikročeno také k obnovení stavení, jež se nachází na straně severozápadní. Již tehdáž byly zde tak zvané zelené pokoje. Roku 1587 dne 10. ledna Štěpán Vratislav regent, hejtman Zelendar a úředník Žirovnický Franc Švejnoch z Borova projednali Řehoři Noskovi, aby krovy nad zelenými pokoji sbořil a sňal, též v pokojích co od dřeva jest všechno vybořil kromě almar, které podmříženy byly, jakž mu to Baltazar Vlach ukázal, a zase nový krov naskrze přese všechny ty pokoje až ke kuchyni postavil a co mu nového dříví k tomu zapotřebí bude i krokve a lati, to sobě sťal a otesal. Tolikéž měl jedny půdní trámy naskrze podlahami položiti a to vše na schválení dobrých lidí udělati. Slíbeno mu 325 kop m., 8 k. žita, 2 k. ječmene, 2 ct. sýra, 30 žejdl. másla, 6 věrt. piva. Nosek málo toho užil, an brzo po početí díla zemřel, pročež projednáno dílo to znovu s Mikulášem a Vincentem, tesaři z Telče (r. 1587, 3. června), u přítomnosti hejtmana Jana Čecha a stavitele Baltazara Vlacha. Tesaři ti dříví mimo prvnější, jež Nosek otesal, sami si sťali i otesali a na místě jak náleží připravili, krov šindelem pobili, půdní trámy svrchní i prostřední vtáhli a svrchní trámy podlahami skrze položili. Dáno jim 280 kop m., 8 k. žita, 4 k. ječmene, 1 k. hrachu, 2 ct. sýra, 30 žejdl. másla, 6 v. piva, řídkého piva každý týden věrtel. Po doplacení výše s nimi krovy nad pavlačemi za 10 kop projednány. Stavitelské opravy řídil napřed Baltazar, později Hans Maria Faconi de Vomio; tento pána r. 1593 ze všech peněz za práci v zelených pokojích kvitoval. Kamenickou práci obstaral Antonín Cometa, zakázav se r. 1590, 21. června hejtmanovi Zelendarovi, že udělá pavlače z tesaného kamene trojím podnebím jedny na druhých, od zelených pokojův až ke starému stavení podlé malé kapličky. Dáno mu za to 150 kop, žita 10 k., hrachu 1 k., ječmene 2 k., piva bílého 2 věrt. a čeledního co se za potřebu uzná, a 10 later dříví topících. [4]) Do zelených pokojův a pavlačí koupeno skel od Adama žida v Hradci v letech 1589—1592 za 180 kop č. Tehda asi také učiněny nějaké změny v blízké bráně a vylámáno tu něco skály, aby nebyla cesta tak příkrá, jako bývala za dob starších.

Na sousedním, již r. 1560 obnoveném stavení také v ty doby něco pracováno. Roku 1573 dán nový strop na starý fraucimor. Roku 1589 dne 15. června projednal Zelendar s Oldřichem Techsnerem, aby udělal „ve starém štoku vedlé nového stavení“ 15 stropův podlé jistého vzoru, k čemuž mu dány dříví, klíh, hřebíky, svíčky a co více potřebí bylo. Kromě 650 tolarův ročního platu obdržel přiměřený deputát. O vánocích r. 1591 byl již s prací hotov. Nějaké oprávky (Besserung oder Flickerei im Gschloss des alten Stockes) obstaral známý nám stavitel Faconi, začež obdržel r. 1591 dne 28. listopadu 50 tolarův. Jak z toho viděti, přestěhoval se Adam z tohoto starého stavení v létě t. r. 1589 do nového štoku. Všecky tyto nákladné práce málem přišly na zmar, když asi r. 1590 oheň na zámku vyšel. Hořelo na červené věži, starém fraucimoru, na kanceláři a nad zelenými pokoji. Jan Turnovský, soused Hradecký, byl první, který k ohni přichvátal, vylezl nejvýše a přikročil nejblíže. Pro svou kratochvíli dal si pan Adam asi r. 1591 nový okrouhlý altan vystavěti. Dílo řídil také Faconi a dodělal práci stavitelskou r. 1594. Antonín Cometa dělal kamenickou práci do „nového lusthauzu“ a přijal za ni r. 1592 dne 2. března $23\frac{1}{2}$ kopy.

[1]) Vesměs z archivu Hradeckého z projednání a účtu jednoho r. 1582, 2. dubna započatého. [2]) Oblas od Nežárky IV., č. 29. [3]) Heber str. 16. Tuto smlouvu jakož i některé jiné Hebrem uvedené jsem nenalezl. [4]) Oblas od Nežárky IV., č. 29.

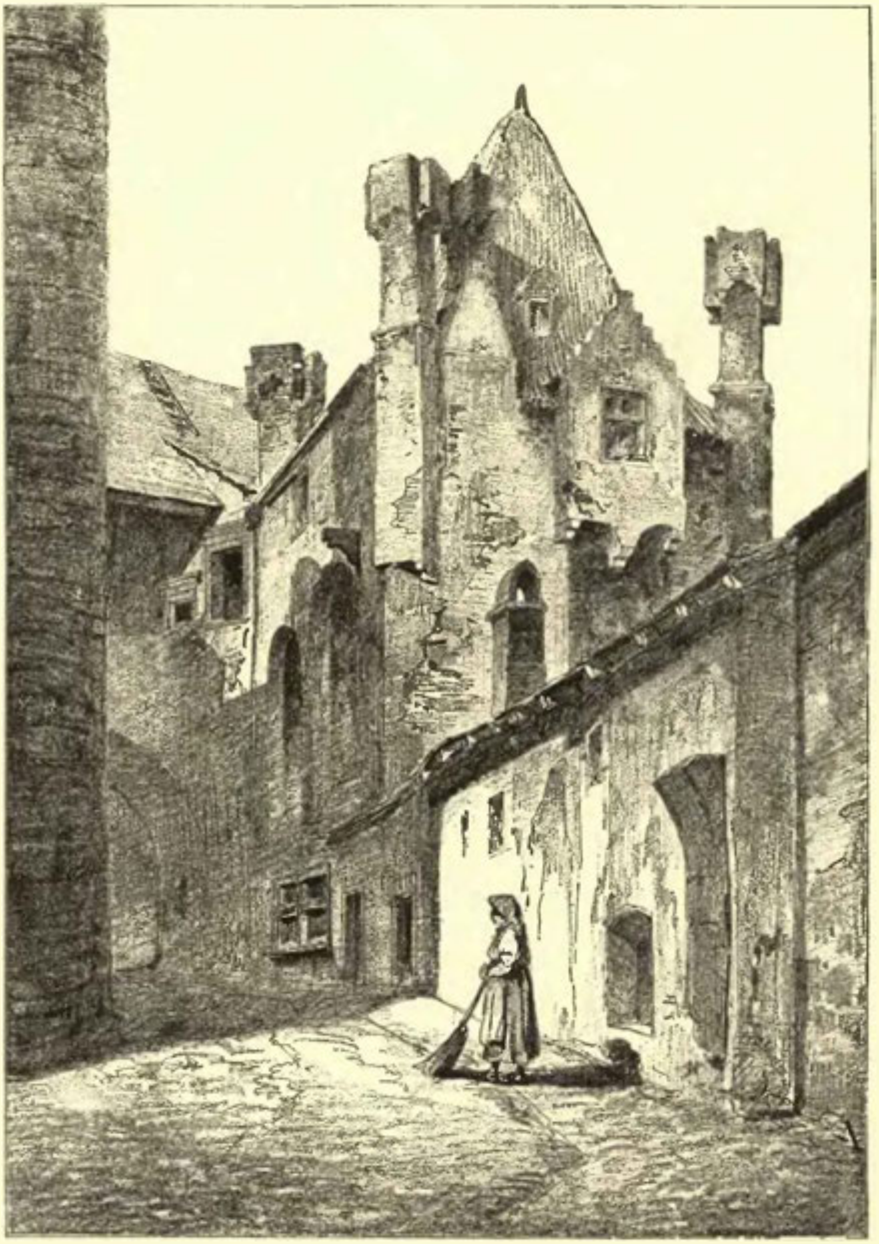
Roku 1594 dodělal týž kamenník ještě dvéře dolů pod lusthauz a přede dveřmi jeho dva kusy širokého kamene a jeden kus kamene, kde stůl státi měl, postavil; účet svůj podal r. 1594, 23. dubna. Několik neděl potom nařízeno Hanzovi Tylovi, lamači, aby starou věž v těch místech dolů snímal a více, kde potřeba byla, skálu lámal, kterážto zeď i skála jsou jemu na sáhy projednány. Na místě srovnaném založena zahrada. Oldřich Techsner, truhlář. dělal t. r. 34 rámů k oknům. Neznámého roku a dne žádal Hans Maurer, sochař v Hradci (Pildhauer, viz nahoře), aby jej pán do panského špitálu přijal a část dluhu jemu odpustil, za to připověděl, že by erby na altánu vyřezal. Jiří Widman, malíř, makovici a korouhvičku na altánu i s spodní mědí ozlatil a natřel, na věžičkách hvězdy, makovičky, korouhvičky pozlatil, štíty barvami olejovými a 16 velikých obrazův týmiž barvami vymaloval.[1]) Smrť Adamova († 1596 dne 24. listopadu) překazila další stavení, pročež Augustin Maurer, jenž před tím v zámku pracoval, u paní Kateřiny zaplacení vyhledával (r. 1597, 4. listopadu).

Adam, těžkou dnou trápený. tak že sem a tam nošen býti musil, byl posledním pořízením d. r. 1591 dne 23. dubna choť svou Kateřinu vedlé pana Viléma z Rožemberka († r. 1592), Jana staršího z Valdšteina, Hertvíka Zejdlice ze Šenfelda poručnicí učinil a jí panství Hlubockého k užívání věnnému postoupil Synovi Jáchymovi Oldřichovi měla panství postoupiti kdyby let svých došel, ale přes to byt svůj na Hradci podržeti; dcerám svým Anně a Lucii Otilii odkázal věno a peníze na slušnou výbavu. Hned po smrti otcově převzal Jáchym panství a porovnal se r. 1597 s mateří svou tak, že jí dal 25.000 fl. a slíbil ročně 4000 kop míš. vypláceti, mimo to jí dal ke svobodnému užívání starý farní dvůr na Nežárce, dvůr Drahýšku, k obsluze přikázal 10 sloužících a 10 děveček; také obydlí její v klášteříčku v dobrém stavu držeti přislíbil. Hospodářství na panství řídil posud Zelendar, jenž byl r. 1594 se mnohými měšťany kostel sv. Trojice vystavěl. Rozpráveno, že pohřeb těla Adamova stál nákladu 6000 kop č.[2]) Pro nákladné stavby Adamovy byly dluhy velice vzrostly a vidělo se Jáchymovi prodati dvě velká panství, Hlubocké a Polnické, a to tím spíše, poněvadž nyní sám k rozličným výplatám a veselí svému peněz potřeboval. V lednu totiž r. 1598 oddal se s Marií Maximilianou hraběnkou Hohenzollernskou, jejížto přínos na Hradec (17. října) studující dramatickým představením a veršovník Šimon Lomnický některými rytmy oslavili. (Šimon obdržel za to z poručení hejtmanova 10 str. žita semletého.) Otcem nařízené, však nedokončené stavby dal dodělati a také dvůr ozdobnou studní okrášliti. Třeba i úřadu purkrabí Karlšteinského dosáhl, zůstal přece na duchu i těle slabým a zemřel r. 1604 dne 23. ledna.[3]) Nad rakví zlámali (dne 31. května) štíty a korouhve panské na znamení, že se klade do hrobu poslední pán Hradecký. Několik let potom zemřel také Petr Vok z Rožemberka, jímž vyhasla druhá slavná haluz Vítkovcův; v ty časy také zhasla větev Landšteinská, a Sezimové z Ústí někde v chudobě pomřeli. Slavní Vítkovci zbujněli a pomřeli najednou. Pozůstalá vdova Marie Maximiliana, která o kostely zdejší mnohých zásluh si dobyla, provdala se později za pana Adama ze Šternberka.

Podlé poslední vůle zemřelého (1602, 15. srpna) připadla panství rodinná (poněvadž Anna sestra již r. 1596 zemřela) sestře *Lucii Otilii*, provdané za *Viléma Slavatu z Chlumu*, kterýž sice na Hradci sídlel, ale nikdy vlastním držitelem tohoto panství nebyl.[4]) Za cenu sňatku s bohatou slečnou byl Slavata k veliké bolesti otce svého víru bratrskou opustil. Manželství jejich stálo v cestě blízké příbuzenství; když však dispens z Říma došel, dne 13. ledna r. 1602 s velikou slávou oddán jest na zámku zdejším[5]) a byv povolán k rozličným úřadům zemským, zůstával až do smrti své s chotí svou víře katolické věrným s nevšední horlivostí, jezovitův pak velikým příznivcem a vůbec jedním z hlavních podpůrcův strany své proti stavům pod obojí. Jeho neústupnosť ve věcech víry ukazovala se zvláště r. 1609 při udělení majestátu a byla příčinou, že povstalo mezi ním samým třetím a stavy druhé strany nejkrutější záští, jakové se nikdy proti ostatním katolickým pánům neukazovalo. Nicméně se z počátku v Hradci městě ke zdejším utrakvistům dosti mírně aneb, jak sám napsal, „ne přílišnou přísností a mocí přinucováním, než povlovností, právě otcovským napomínáním“ choval.[6]) V únoru r. 1594, než kostel sv. Trojice utrakvisty zdejšími s dovolením páně Adamovým vystaven byl, dáno jest jezovitům týmž pánem právo podací na všech kostelích panství Hradeckého, čemuž Vilém potom místa nedával (1607), jako by i tento kostel jezovitům náležel, než do krajních mezí se ještě nepouštěl, nýbrž toliko nařídil, že jen část hřbitova přehrazená a zvláštním vchodem opatřená podobojím k pohřbení mrtvol sloužiti má. Šíření protestantství v Hradci přísně nezamezoval, tím se spokojuje, že přední místa osazoval katolíky. Náboženské hnutí v Praze r. 1608 nezůstalo bez

[1]) Heber vypravuje, že Samuel Angstvurm a Michal Mach z Adamova sloupy kamenné zdělali, malíř Jiří Pandl z Krumlova zlatil, mistr Volf z Krumlova krov postavil a 2000 prejzami v Lomnici koupenými pokryl a mistr Lukáš 17 korouhví s makovicemi nasadil. (Ostatek jest chybný.) Celá rotunda stála prý 5626 kop g a 2833 tolarův. [2]) Dačického paměti I. 190. [3]) Březanův Petr Vok str. 206—207. Srov. o panu Adamovi spis Pavla Stránského (vyd. Cornova) VII. 169. [4]) O osudech pána tohoto zde na tomto skrovném místě mluviti nemohu a jinam odkazuji. (Sr. Nauč. Sl. Slavata, Jirečkovu Rukověť, Beckov. II. c. 414—415.) [5]) Březanův Petr Vok 195—196. [6]) Paměti Slavaty I. str. 128.

působení na zámožné měšťanstvo Hradecké, i jsouce odjinud k tomu ponoukáni, skrze poselství na zámek poslané toho u Slavaty vyhledávali, aby jim svobodu náboženskou povolil; dána jim odpověď, že se Slavata proti tomu, na čemž by se král se stavy usnesl, stavěti moci nebude. Tato odpověď dána nedočkavým měšťanům dvakráte, a opakována ještě jednou úředníkem v Hradci v ten rozum, že určitou odpověď

Červená věž.

dostanou teprve po sněmu. V té věci neměněno nic i přes prosby stařičkého pána Petra Voka z Rožemberka. Konečně po vydání majestátu nic neměnil v předešlých ustanoveních vymlouvaje se, že právo podací při všech kostelích jezovitům náleží a že v Hradci nikdy jiná bohoslužba nežli katolická trpěna nebyla, a kdyby i mohl, že jinou bohoslužbu zavésti nechce; aby se pokojně chovali a že jim v milosti nakloněn zůstane, ačkoli mnoho příčin by měl obzvláště na ty se hněvati, kteří příbuzného jeho, pana Petra Voka „nepravými stížnostmi podvedli." Za to se mstili měšťané při požáru kostelů, semináře a některých panských stavení, ačkoliv Lucie Otilie a máti její Kateřina plačíce a lomíce rukama jich prosili, aby hasiti pomáhali

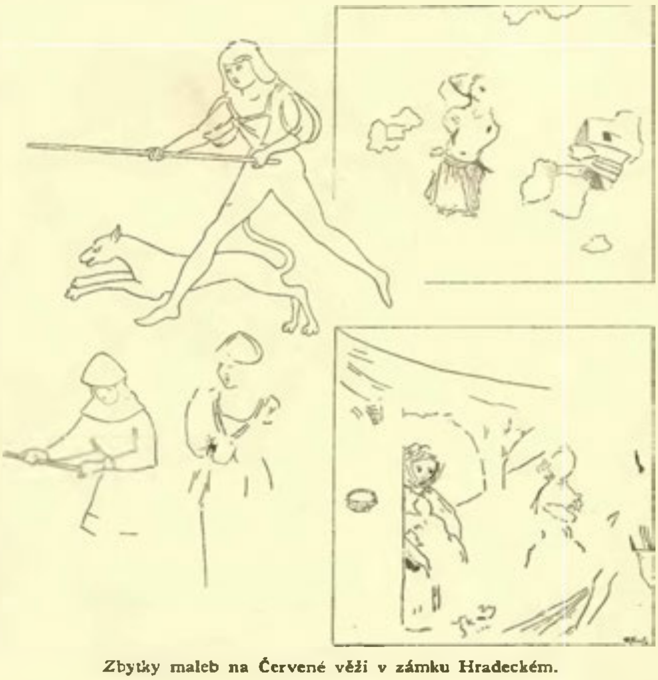

Zbytky maleb na Červené věži v zámku Hradeckém.

(r. 1615). Nepřestávali potom jezovité luterány zdejší z ohně tohoto viniti a je při pánu jakožto buřiče osočovati.

Císař Matyáš dovolil Vilémovi r. 1616, aby starodávný erb rodu Hradeckého k erbu svému připojil, a učinil jej r. 1617 jedním z místodržících, kteří království za nepřítomnosti císařovy spravovati měli. Jak se Slavata v úřadě tomto choval a jak od stavův pod obojí roku 1618 dne 23. května k němu přikročeno při smetání dvou místodržících s oken hradu Pražského, odjinud jest známo. Slavata na těle porouchán, ale jinak při živobytí zachován byv, od služebníků svých dopraven do domu Lobkovského, kdež od stavův ostříhán a dne 28. máje donucen byl podepsati revers, že již více veřejného úřadu nepřijme, na stavích se nebude mstíti, své poddané žádným způsobem v náboženství nemýliti a proti rozkazům stavův jednati nechce. Hned v červnu vypovězeni jezovité z Hradce, měšťanům rozkázáno stavy, aby se zbraní opatřili a k hájení města připravovali; když pak stavové doslechli, že císař proti nim vojsko sbírá a na Hradec udeří, poslali sem praporec mušketýrův pode správou setníka Brandta. Přibyli do Hradce dne 30. července, převzali klíče města, opravili hradby a osadili zámek.

Hrabě z Dampíru, císařský nejvyšší, odtrhl nedlouho potom s 6000 lidu jízdného přes hranice do království a zmocniv se města a zámku Nové Bystřice, také o vzetí Hradce usiloval. Jeho návodem začalo tajné jednání s věrnými katolíky na panství, skrze něž chtěli poznati, jak se věci na hradě a v městě mají. Náhončí Dampírovi chtěli buď sládka aneb obročního Hradeckého skrze faráře Žirovnického vylákati do Bednárce a tam na něm vyzvěděti, kolik jest vojska na hradě, kolik v městě a na těch kterých místech ve dne aneb v noci leží, zdaž vojsko také na předměstích leží, kde jsou ta 3 děla v hradě, zdaž vojsko v kolleji na stráži stojí, jak jest na hradě s potravou a zdali se též v pivováře vojáci nacházejí. Kromě vypátrání těch a takových věcí dostali náhončí od muže těch věcí znalého naučení, jakým způsobem by zdi slézti a do města se dostati mohli. Mezi jiným chtěli zvěděti, jak se ostříhají okna k sýpce, kde slad pivováru Hradeckého se skládal. Poněvadž v této sýpce, která na Nežárské předměstí hleděla, byla dřevěná okna a v nich jen dřevěné mříže, dělali si naději, že k oknům řebříky přistaví a skrze okna nejen do sýpky, nýbrž i do pivováru se dostanou; odtud se neměli pustiti do dolního dvora, kde se hlídky rozestavovaly, nýbrž vypáčiti opatrně dvéře na pravo, osaditi seminář a opanovati vedlejší bránu s ulicí. Část vojínů měla skrze Černou bránu se uchýliti a okolí kolleje opanovati; v tom také měla se jízda od kostela sv. Trojice a kláštera Františkánského k městu pustiti. K tajnému jednání zvláště doporučen byl Dampírovským hejtman Siebert, muž katolicky smýšlející, který se ihned v jednání pustil, domnívaje se, že na místě vrchnosti své velikou poslušnosť k císaři prokáže. Poslal k Dampírovi důvěrníka s tím oznámením, že Brandtova posádka se skládá toliko ze 600 mužův a na předměstích že se obyčejně hlídky nedrží; při tom připověděl, že v jistý den stráži v zámku chce dosti vína dáti, aby se opili, a vojsko císařské tajnou fortnou (u zájezku?) do zámku vpustiti, odkud ono pak snadno města se zmocniti, posádku stavovskou pobiti a zjímati aneb odtud vyhnati by mohlo. Dne 14. srpna o půl noci pustil se Dampír až k samému městu, což když zpozorovala stráž na piketě (za kostelem sv. Vácslava), ihned z ručnice vypálila, a také

Zbytky maleb na Červené věži v zámku Hradeckém.

jiné stráže na předměstí střílely a návěští daly posádce, tak že se rychle k bránění hotovily. Hejtman pak vida a slyše takové střílení hned utekl a se skryl, tak že lid císařský nevěděl, kudy k té fortně zámecké se dostati. Když tudíž Dampír přitáhl k samým branám, tu dán na lid jeho oheň silně se zdí a bašt městských, tak že mu do sta soldátův postříleno. Dampir pak, aby se posměchu i škody své jak moha pomstil, „provedl velké tyranství na předměstí;“ mimo domy některé i dva kostely a několik vesnic popelem položiv, odtáhl k Bystřici. Zde se ohradiv, tuhé psaní učinil Hradeckým, že před jejich město přátelskou měrou přitáhl, chtěje vyrozuměti na nich, zdali by císaři věrně poddáni byli, a nešťastná příhoda ohně na předměstí že se vinou jeho nestala, že je napomíná, když po druhé před město přitáhne, aby s lidem jeho se spolčili a za jedno stáli, sice by musil s nimi začíti, jakž na neposlušné poddané náleží. Rada Hradecká odpověděla dne 16. srpna, že proti císaři nikdy nebyli, ale při tom že nemohou věřiti, aby takové vybíjení na předměstí s volí a z poručení císaře díti se mělo; město že nemohou vzdáti, poněvadž tu velí Volf Jindřich Brandt, hejtman stavovský. Hrabě z Dampíru, chtě „pokoštovati poznovu štěstí při Hradci,“ navrátil se dne 27. srpna k městu právě v tu dobu, když nejvyšší příval s hrozným hřímáním a blýskáním spadl, a rozvrhl petardou jednu bránu, kterouž již lid jeho pěší s velikou silou valil se do města; ale poněvadž stálo na rynku pohotově několik kusů střelby nabitých právě proti ulici té, kterouž se Dampírovští hrnuli na rynk, spustili se rychle někteří zmužilejší lidé proti nim a mnoho jich postříleli. Mezi tím lid stavovský s měšťany tak zmužile dotírali na lid císařský, že Dampír byv zraněn, od města odtrhl. Posádka stavovská odtrhla potom k vojsku hraběte z Thurnu, učinivši před tím nemalou škodu v zámku, neboť vojáci pořezali červené seslíky damaškové, harasové fijalové seslíky a zelené koberce, které se v malovaných pokojích nacházely.

Když na podzim t. r. hrabě Bukvoj Hradec opanovati mínil, poslal hrabě z Thurnu velitele Kristiana Hübnera se 3 praporci do Hradce. Sotva tito přibyli, přitáhl dne 5. listopadu Bukvoj k městu a opanovav předměstí na spěch Hradecké vyzýval, aby se vzdali. Hradečtí nejen mu odpovědi nedali, nýbrž i na jeho lid na předměstí rozložený hustě z města stříleli, nutíce jej tím, aby ustoupil do pole. Na ráno pak považuje při sobě toho, že lidu příliš mnoho nemá, zplenil Bukvoj předměstí a odtáhl zase. V zimě potom sídleli vůdcové vojska stavovského v zámku Hradeckém a mnohé veselí si připravovali. Tak mladý hrabě z Thurnu, který před početím války zasnouben byl s dcerou hraběte z Hardeka, nyní, když otec nevěstin ke sňatku přivoliti nechtěl, dvěma praporečky jízdy přepadl hrad jeho 5 mil od Vídně vzdálený a unesa nevěstu šťastně na Hradec, zde 26. prosince hlučné veselí svatební slavil. I příští rok zůstávala na Hradci posádka 2 praporcův knechtův. Téhož roku (1619) v říjnu prý kommissaři od stavův vyslaní mnoho peněz na zámku pod krovy v jedné věži vyzdvihli.[1])

Téhož roku se Hradečtí u direktorův stavovských o to ucházeli, aby od poddanosti osvobozeni a k městům královským přičteni byli; to zvěděv Míchal Slavata, bratr otce Vilémova, jeden z direktorův, pospíšil si do Hradce a svolal obec na zámek, kde jim hrubě domlouval a je od předsevzetí jich odvracoval. Potom i stavův žádal, aby toho nedovolovali, poněvadž Hradec nepřináleží Vilémovi, nýbrž manželce jeho Lucii Otilii. Nicméně stavové na generalním sněmu r. 1620 Hradec, Bystřici, Žirovnici a Stráž se všemi statky jezovitskými stavům a obyvatelům v Bechyňsku a Prácheňsku a v díle Vltavska k užívání jich odevzdali, aby se jim zatím za škody jejich slušná náhrada stala. Přimlouval se sice jeden pán, aby Hradec nechán byl staré paní (Kateřině z Montfortu), by „na stará kolena“ nouze neměla, ale odpověděno mu od jiného, že by stavové takovou měrou byli jen hospodáři jejími (ana ze země ujela) „a ona potom, když se její zeť s jinými dosti jinde ven z země naprakticíruje, a toho, což míní, dovede, přijedouc na statky své, jich zase snad dobře spravených v mocné držení vejde.“[2]) Po bitvě Bělohorské přitáhlo oddělení vojska císařského s velitelem Don Baltazarem de Marradas k Táboru, a rytmistr Pechlar z Meminku poslán ke Hradci, aby město k poddání se vyzval. Měšťané pamětlivi jsouce víry své, hotovili se raději k obraně a dovedli k tomu také posádku získati, jakkoliv tato mnoho chuti neměla. Zatím velitel Kristian Hübner tajně se smluviv proti zaplacení jemu a soldátům jeho služby za tři měsíce, vydal zámek a město císaři a sám s těmi knechty přijal také službu novou při armádě císařské, byv zanechán s nimi na další čas za správce a opatrovníka vojenského v dotčené obci; po předměstí pak musili ležeti císařští vojáci, co mu jich bylo k pomoci přidáno.[3]) Již dne 17. prosince (r. 1620) vrátili se Jezovité nenávidění k veliké radosti obyvatelstva katolického a že z jejich kolleje posádka sobě kasárny a skladiště byla učinila, zatím až do jara r. 1621 v zámku se ubytovali. Následovalo potom r. 1621 v létě vyšetřování vinníkův, zavedeny opět katolické bohoslužby a nový řád uveden skrze kommissaře vrchnostenské, z nichž jedním byl Jakub Kecl z Rotendorfu, hejtman panský.

[1]) Archiv Novohradský. [2]) Pavel Skála IV. 89—116, Slavata I. 130—131, Beckov. II. b. 103—105, 110. [3]) Tamže 422.

Vývod hrabat Slavatův a vladařův domu Hradeckého.

Vilém Slavata z *Chlumu* * 1572, 1 Decb. † 1652, 19. Jan. ⚭ Lucie Otilie z Hradce ⊙ 1602, † 1633, 2 Jan

Adam Pavel † 1657, 2. Jul. ⚭ Marie Markéta kn. z Eggenberka	*Jáchym* Oldřich † 1645, 16. Maj. 4 5. 5/5. ⚭ Františka hrab. z Meggau † 1676, 22. Sept.	František Vít † 1645, 24 Apr.

1 *Ferdinand* Vilém † 1673, 2. Apr. ⚭ Marie Cecilie *Renata* z Náchoda † 1694	3. Frnt. Leop. Vilém kanov. v Pasově † 1691. 26. Jan ⚭ Mar. Klára Apol. ze Stahrenberka	4 Jan *Karel* Jáchym karmel. (Karel *Felix* a d. Theresia) † 1712, 21 Jul.	*Kateřina* Terezie * 1634, 6. Jul. † 1673, 11. Sept. ⚭ Arnošt sv. p. v. Fünfkirchen	Anna *Lucie* ⚭ Oldřich *Adolf Vratislav* ze Šternberka	Marie *Barbora* ⚭ Kryštof Filip z Lichtenšteina	2 Jan Jiří *Jáchym* † 1689, 1. Jul. ⚭ Mar. *Markéta* z Rappachu (ovd. Trautsonova)

Marie *Terezie*	Marie Markéta † 1699, 28 April ⚭ 1 Arnošt sv. p. v Fünfkirchen 2. Arnošt Bedřich Windischgraetz	Mar. Karolina † 1716 ⚭ Frant. hrabě z Trautmansdorfu	Mar. Polyxena ⚭ N. hr. Götz	Mar. *Josefa* * 1667, 2. Febr. † 1708, 10. Oct. ⚭ Heřman Jakub Černin z Chudenic † 1710, 28. Aug. (potomci)	*Maři Majdaléna* † 1700, 11. Aug ⚭ Norbert Leopold Libšteinský z Kolovrat (⚭ 1691 † 1716, 17 Apr.	Mar. *Anežka* † 1718, 2. Octb. ⚭ Vilém ze Salmu Reif.

Manželé Slavatovi chovali se k poddaným svým provinilým vůbec mírněji, nežli se jinde dálo; provinilci byli trestáni na jmění, někteří na čas ve vězení drženi a potom zase propuštěni; náboženství katolické arci zavedeno, jak viděti z průběhu věcí, bez velikých obtíží.[1]) I privilegia městu vzatá potvrzena od Lucie Otilie r. 1626 dne 26. ledna, a 27. února přinesli je na radnici mladí páni Adam Pavel a Jáchym Oldřich. Císař Ferdinand byl Vilémovi velmi nakloněn a odměnou za věrnosť jeho a vytrpené nehody udělil mu všeliké vysoké úřady, povýšil jej i s potomky do stavu hraběcího a učinil ho r. 1628 nejvyšším kancléřem. Vedlé toho také dovolil, aby se on a po něm všichni prvorození vladaři domu Hradeckého psali a v sněmích, soudech a radách hned po knížatech přede všemi nejvyššími úředníky místo měli tím způsobem, jak tu vzácnosť někdy páni z Rožemberka drželi. Konečně obdržel číšnictví dědičně a důstojnosť palatina, tak že mohl nyní i jiné osoby na panstvích svých na šlechtictví povyšovati. Dne 28. září r. 1643 udělil mu Filip král španělský řád zlatého rouna. Ačkoliv měl Slavata, jakožto jeden z předních katolických pánův, dobrou příležitosť obohatiti se z konfiskace tehdejší, přece tak neučinil a koupil jediný statek rodinný Košumberk pro strýce svého. I jde z toho a odjinud na jevo, že byl Slavata, který byl také jedním z nejupřímnějších Čechův a milovníkem jazyka svého přirozeného,[2]) pán poctivý a neúhonný (ale ovšem zelota ve věcech náboženských) i není hodno pána tohoto, jehož věrnosť k císařskému rodu skále se vyrovnávala, proto osočovati a hyzditi, jako by byl naschvál ukládal o Albrechta z Valdšteina.

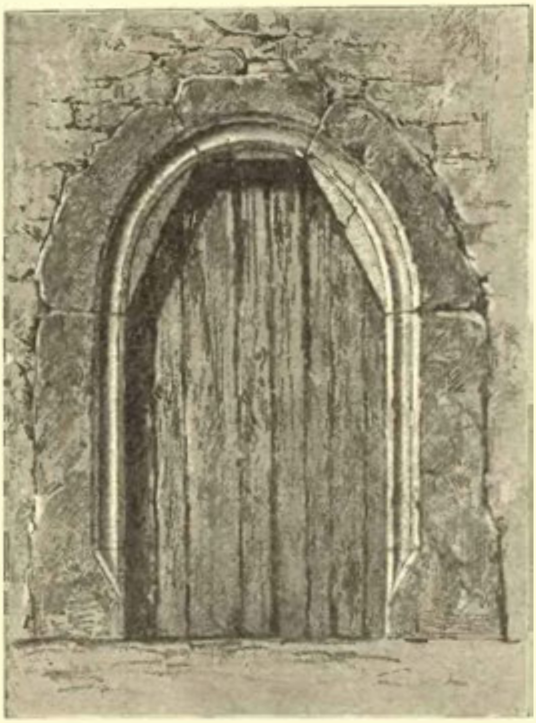
Lucie Otilie zemřela r. 1633 dne 2. ledna ve Vídni a byla vedlé poslední vůle své ve Starém Oetynku v Bavořích pohřbena. Panství její veškerá spadla na nejstaršího syna *Adama Slavatu* a dále jako svěřenství rodinné vždy v nejstarší linii měla děděna býti; druhý syn Jáchym Oldřich obdržel po matce Teleč a od otce (r. 1637) Stráž, třetí František Vít, jenž chorým zůstával, mohl bydleti buď na zámku nebo v klášteříčku, měl tu celé své zaopatření, 6 služebníkův a 2 koči se 6 koni k obsluze a nad to 1500 kop ročně. Avšak synové (r. 1633, 2. září) všech svých statkův otci do jeho života postoupili. Panství tehda nemálo trpělo četnými průchody vojenskými, zejména v letech 1645—1646. V těch dobách zdržoval se Vilém ponejvíce ve Vídni při kanceláři dvorské, na panství také před r. 1648 pro ustavičné nepokoje nic dělati nemohl.[3]) Roku 1649 kázal vystavěti dlouhé stavení u přední brány. Brána tato byla velmi stará a měla nad sebou věž, jejíž výkres se zachoval. Když stavěn zámek r. 1582—1590, projednán krov nad ní Matouši tesaři z Pelhřimova za 70 kop, 3 sudy piva bílého a řídkého a 4 korce žita. Vilém v pravo a v levo odtud přistavěl dlouhé nízké stavení, jak se nyní, arci bez věže (jež se r. 1721 sesula) spatřuje. Vilém zemřel ve Vídni r. 1652 dne 19. ledna, jsa přes 80 let stár, a tělo pohřbeno u jezovitův v Hradci.

Panství mělo za něho největší objem; počítaly se k němu mimo město předměstí Nové město, za rybníkem, pod vrchem, Nežárka a Červené, vsi Jarošov, Rodvinov, Matějovec, Kruplov, Nekrasín, Hostějovec, Rosička, Velký a Malý Bednářec, Malikov Český (nyní Kamenný), Oldřiše, Blažejov, Mutiněves, Dvořec, Otín, Jindřiše, Malý Ratmirov, Hospřize, Rutkov, Pěnná Horní a Dolní, Německý Malikov, Kaclechy, Čiměř, Krampach, Veisenpach, Sedlá, Senotín, Lasenice, Dvořec, Dolní a Horní Lhota, Dolní Žďár, Políkno, Hatín, Stejka, Polště, Buk, Horní Žďár, Matný, Děbolín, Studnice, Roseč, Ratiboř, Ratmirov Velký, Lodhéřov, Neydek, Německá Radouň, Radounka, městečko Kunžak a k jeho rychtě vsi Lomy, Mosty, Suchdol, Budkov, Střížovice, Člunek, městečko Strmilov s rychtou a k ní Vlčice, Bořetín a Leština. Mlýny byly v ohradě města, mlýn Pasecký („u devíti"), mlýn pod klášterem slove u Rapoty, pila proti

[1]) Viz o tom J. Ortha nástin hist. kultur. obrazu Jindřichova Hradce [2]) Bez přičinění Slavatova byl by se Hradec poněmčil. Také Lucie Otilie byla dobrá Češka. (Srov. list archivu d. r. 1629, 1. Maj.) [3]) Beck II. c. 333, 403.

zámku za fortnou. Dvory byly Lišný, Kuchynský, Nový, Drahýšský, Lodhéřovský, Holenský, Velhartický (nyní zadní), ovčíny Holenský a Lasenický (tento r. 1654 vystaven). Zámek byl tehda vedlé urbáře r. 1654 sepsaného v takovémto stavu: „v jak pěkném místě, jak důkladně a nádherně s jakým množstvím pokojův vzácných, suchých i podzemních sklepův staven jest, obsahující v sobě 3 prostranné placi bylo by příliš obšírně vypisovati. V dolejším placi dostatek maštalí koňských, verštaty pro kováře, zámečníka a koláře dobře spůsobené.“ Při zámku byly dvě zahrady na koření, solnice, pivovár a chmelnice.

Adam Pavel, jenž nejvíce v Bystřici se zdržoval, potvrdil a rozmnožil r. 1653 Hradeckým výsady, pamětliv jsa svízelí, jež zkusili ve válkách švédských platíce výpalné, jímž zámek, město a všechno panství před ohněm a dokonalou záhubou zachovali. Zemřel dne 2. července r. 1657 v Nové Bystřici a pochován v kostele sv. Kateřiny v Hradci. Po něm následoval v držení všech panství Slavatovských *Ferdinand Vilém Slavata* (syn Jáchyma Oldřicha), tehda sotva 28 let starý, ale přes to u císaře Ferdinanda velice vážený a od r. 1651 již cís. rada, soudce zemský a nejvyšší sudí dvorský. Roku 1668 upravil již dříve založený střelecký spolek v Hradci, dal r. 1669 klášter Františkánský ohněm zkažený zase postaviti a založil r. 1670 nadaci k výroční oslavě památky všech Slavatův. Zemřel r. 1673 dne 2. dubna v Praze, kdež se většinou zdržoval. Tělo pak zemřelého pochováno s velikou oslavou v Hradci. Poněvadž synův neměl, spadla panství Slavatovská na bratra jeho *Jana Jiříka Jáchyma*, jenž takořka také úřad sudí dvorského zdědil, byv naň císařem povýšen. Za obou těchto pánův také pracováno a opravováno na zámku. Roku 1672 „věž zámecká při novém štoku“ přikryta plechem novým nákladem 620 fl. 24 kr. rýn. Od roku 1673—1675 dosti výdělku dáno zedníkům, podavačům a zámečníkům, poněvadž stavitelé vlaští Karel Kometa a Giacomo Cavallini tabulnici a jiné komnaty v zámku opravovali.[1])

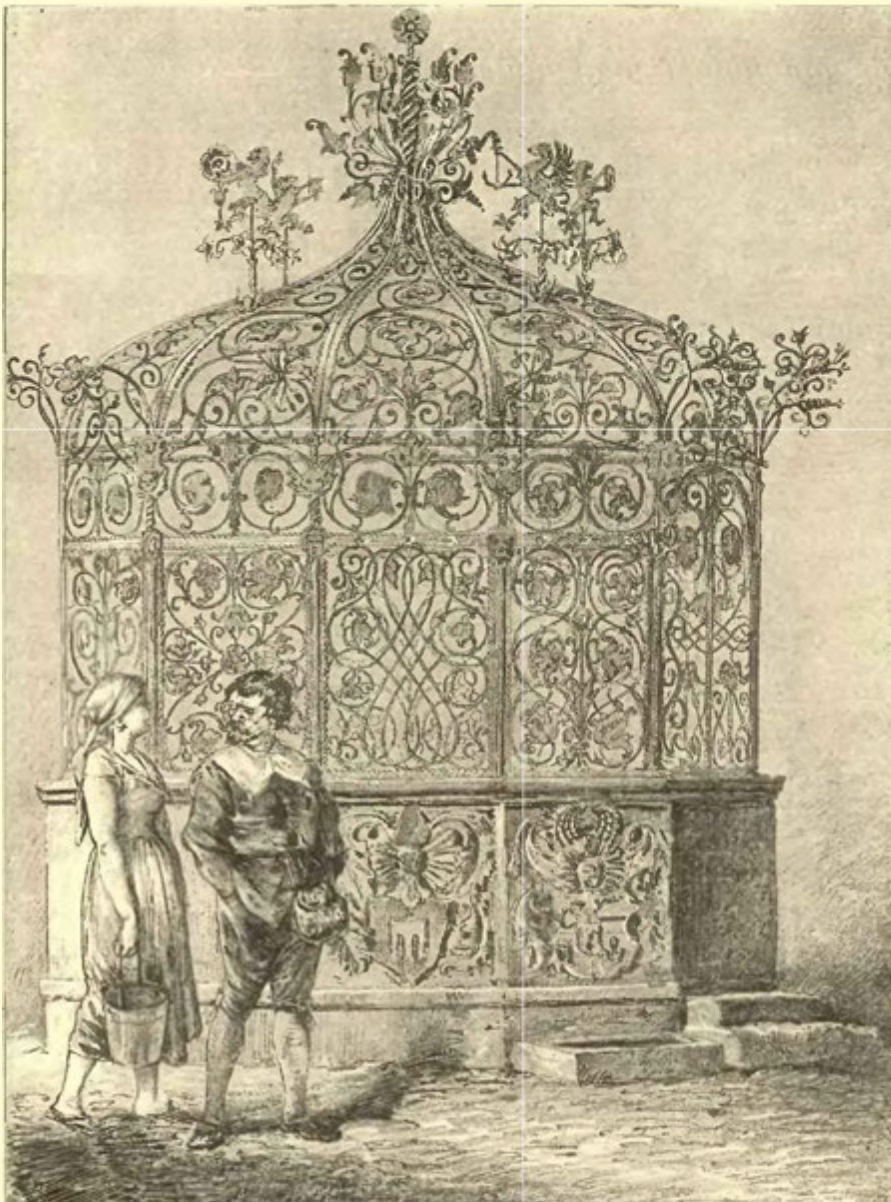
Dvéře blíže lidomorny, na levé straně staré třetí brány naproti Červené věži.

Císař Leopold na své cestě do Chebu poctil návštěvou svou Hradec dne 9. července roku 1673 a ubytoval se v zámku, kdež dvoru jeho kuchyně panská k užívání ponechána a zatím na spěch jinde jiná zřízena. Císařská a dvoru jeho tabule zahrazena útratami vlastními, rady a úředníky císařské pohostil pán sám. K večeru byla společnosť s hudební zábavou v altánu zámeckém. Hrabě jsa pro úřady své v Praze vázán, také nejvíce se tudy zdržoval a k pohodlnému obývání zde domy, zahrady a vinohrady kupoval. Když opět r. 1679 císař Leopold moru v Rakousích zuřícímu se vyhýbaje z Vídně do Prahy odjížděl, zase hraběte návštěvou svou na zámku Hradeckém poctil a poněvadž se tu císaři velice líbilo, dvůr veškerý po 3 dni tu zůstával a všelijakou kratochvílí se bavil. Roku 1685 stal se hrabě nejv. sudí zemským, také jmění jeho v těchto letech valně rostlo, an nejen některé menší statky přikoupil, nýbrž i Cáhlovské panství v Rakousích v zástavu obdržel. Později stal se také nejv. hofmistrem a toho dovedl, že císař obci Hradecké (r. 1689 dne 28. února) trh výroční a 2 trhy týdenní udělil. Toho roku, když se z lázní Teplických (kdež se dle uzdravení svého zdržoval) ku Praze vracel, musil se pro zmáhající neduh ve Velvarech zastaviti a tu zemřel dne 1. července. Tělo jeho dovezeno do Hradce a tam s velikou nádherou pochováno. Z manželství jeho s Marií Markétou z Rappachu, vdovou po Janu Františkovi hrab. Trautsonovi z Falkenšteina, pocházely toliko tři dcery, a stal se tudíž dědicem všech panství Slavatovských mladší bratr zemřelého *František Leopold Vilém*, posud kanovník v Pasově, jenž obdržev dispens papežský (aby rod nevymřel), s Marií Klarou Apolonií roz. hr. ze Stahrenberka a ovdovělou z Lannoy se oženil (r. 1690).

Nový pán byl v držení panství jen půl druhého roku, neb již 26. ledna r. 1691 v 52. roce věku svého zemřel, a tudíž již nebylo naděje, aby se rod Slavatovský dále rozplozovati mohl, neb více mužského

[1]) Archiv Hradecký.

člena nebylo kromě kněze *Jana Karla Jáchyma* (nejmladšího syna Jáchyma Oldřicha), jenž stavu svého opustiti nechtěl. Byl totiž r. 1662 dne 13. října při honu na panství Teleckém v lese zabloudiv do vlčí jámy spadl a marně a dlouho o pomoc volav učinil slib, dostane-li se mu pomoci, že se světa odřekne a do kláštera vstoupí. Když pak k ránu přece hlas jeho od lidí slyšán a on jimi zachráněn byl, štědře se jim odměnil a jsa 22 let stár do řádu karmelitského vstoupil. Byv po odumření všech ostatních Slavatův

Studně a umělé její mřežování v zámku Hradeckém.

vyzýván, aby z řádu karmelitského vystoupil, panství převzal a ve stav manželský vstoupil, aby rod Slavatův nevyhynul, odpověděl prý: Když i rod Slavatův vymře, proto svět přece nezahyne. (Zemřel r. 1712 dne 21. července.) Poněvadž tudíž dědice svěřenského nebylo, dostalo se dědictví Slavatovské žijícím ještě Slavatovnám a dětem již zemřelých, a po učiněném porovnání zděláno r. 1693, 17 listopadu pět dílčích cedulí. Veškeré dědictví mělo cenu 1,751.980 fl. rh., ale po odečtení všech dluhův nemalých zbylo na každý díl 255.755 fl. 54 kr. První díl obsahoval panství Hradce Jindřichova, odhádané na 650.000 fl.,

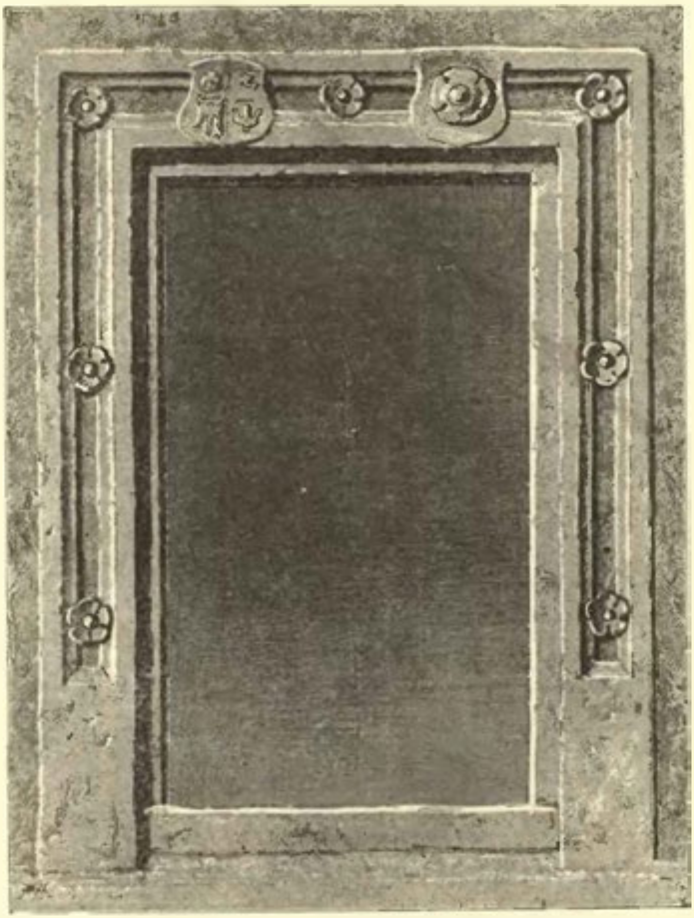
a obdržela jej *Marie Josefa* (dcera Jana Jiří Jáchyma), vdaná za *Heřmana Jakuba Černína z Chuděnic;* však pro velikou cenu tohoto dílu převzala nejen veliké fundace na panství a dluhy jisté, nýbrž i vyplacení peněz značných ke III. a IV. dílu. Díl druhý obsahoval Červenou Lhotu a Řečici Kardašovu (255, 755 fl.) a k tomu 51.355 fl. z V. dílu; ten se dostal třem dcerám n. Ferdinanda Viléma: Marii Karolině provdané z Trautmansdorfu, Marii Markétě Polyxeně vdané hrab. Götzové a Marii Terezii Markétě ovdovělé hrab. v. Fünfkirchen. Díl třetí Stráž a Žirovnice obsahující s 73.756 fl. z I. dílu obdržela Anna Lucie dcera Jáchyma Oldřicha, provdaná hraběnka ze Šternberka. K dílu čtvrtému připadly Nová Bystrice s Chlumcem a 17.419 fl. z I. dílu, ten obdržel Jan Leopold svob. pán v. Fünfkirchen (syn Kateřiny Terezie, dcery Jáchyma Oldřicha a Arnošta svob. pána v. Fünfkirchen). Pátý díl, jenž se dostal Antonínovi a Františce Marii (provdané hrab. Götzové), nezletilým dětem n. Marie Barbory (dcery Jáchyma Oldřicha), provdané za hraběte z Lichtenšteina a Kastelkornu, obsahoval Teleč a Studenou na Moravě a od panství Hradeckého přidány k tomu Kunžak a místa, jež potom k panství Kunžackému náležela. K dílu druhému dostal se také statek Obřiství jakožto podíl mateřský a z panství Hradeckého ještě 35.000 fl. věna zadrželého.

Heřman Jakub, říšský hrabě z Chuděnic, měl neobyčejně veliké jmění, když převzal panství Hradecké; r. 1687, 12. ledna byl se zasnoubil v Praze s dotčenou paní Marií Josefou, při čemž general Karmelitův P. Karel Šťastný hrabě Slavata snoubence o 7. hodině z večera u přítomnosti vysoké šlechty vedlé obřadův církevních oddal. Týž hrabě, byv již od r. 1689 nejv. maršálkem, stal se r. 1700 nejvyšším hofmistrem a i té cti došel, že mohl r. 1702, 29. června mladého krále Uherského a Českého Josefa I. na zámku Hradeckém uhostiti. I později vídal Hradec vznešené hosti, jako r. 1703 dne 21. září arcikníže Karla, tehdáž krále Španělského, r. 1704 dne 24. ledna kurfiřta Falckého, r. 1708 dne 13. a 14. června arcikněžnu Marii Annu Josefu, která s četným komonstvem k budoucímu choti svému králi Portugalskému Janu V. do Lissabonu se ubírala. Roku posledního dne 10. října zemřela Marie Josefa a ve farním chrámu byla pochována; zůstaly po ní děti František Josef a Marie Markéta (nar. r. 1689), provdaná (r. 1704) za hrab. Frant. Josefa z Valdšteina. Hrabě Heřman pojal ve druhém loži dne 1. září r. 1709 Annu Josefu hr. z Khüenburka († r. 1755), s kterou měl syna Františka Antonína, a zemřel dne 28. srpna roku 1710 v Praze. Zachovaný dosud seznam jeho pokladův a klenotův, neméně 99 panství, jež dědicům zůstavil, vzbudily u vrstevníkův oprávněné podivení. Za něho kaple sv. Ducha, byvši od některého času spustlá, opět obnovena jest a k tomu také rozšířena v roce 1709.

Mladý pán František Josef (nar. r. 1697) let svých ještě nemaje, zůstával pod poručenstvím svata svého hraběte z Valdšteina, jenž dne 23. ledna roku 1712 císaře Karla VI. od korunování svého ve Frankfurtě se vracejícího v zámku Hradeckém slavně uvítal. Nabyv let svých, jmenován byl František (r. 1716) dědičným číšníkem království, obdržel i s nástupci svými právo nazývati se vladařem domu Chuděnického a Hradeckého a r. 1721 stal se nejv. sudí dvorským. Roku 1717, 12. května oddán jest v Bruselu s Marií Isabellou hrab. z Merode; odtud vypravil se s chotí svou r. 1719 do Hradce, kdež měšťanům a poddaným skvělou hostinu vystrojili. Bydlel nejvíce ve Vídni, kdež ulice Černínská posud památku na něho zachovala; tam ve své zahradě blíž Dunaje vystavěl kapli ke cti sv. Vácslava a Jana Nep. a dostatečně ji nadal, aby kněz tudíž ustanovený také v neděli a ve svátek Čechům ve Vídni obývajícím k útěše jejich duchovní v jazyku českém kázati mohl. Na jaře r. 1721 dne 4. dubna, an hrabě na zámku meškal, vznikl v panském pivováře oheň, kterýžto v rychlosti se šíře v několika hodinách mlýn o 14 složeních, přední polovici zámku, pilu na rybníce a několik domův na předměstě Vejkarském spálil. Věž nad první branou se nacházející při tom požáru spadla a sesula se k nemalému přičinění spousty veliké již požárem způsobené. Stavení, jichž bylo hned zapotřebí, opravována jsou spěšně, že již dne 14. května a opět 6. července císařová Eliška Kristina (choť Karla VI.) na zámku uctěna býti mohla. Kdykoliv se tehda vznešeným osobám přihodilo jeti z Vídně do Prahy, vždy se na zámku zdejším stavili, jako na př. r. 1732, 29. května císař Karel, r. 1733, 18. září František Štěpán vojvoda Lothrinský.

Po smrti Františkově († r. 1733, 7. března) následoval syn jeho *Prokop Vojtěch* ještě nezletilý, pod poručenstvím mateře své. Za tohoto poručenství r. 1739 dne 26. července o druhé hodině s půlnoci uhodilo dvakráte do zámku a v pěkném paláci obrazům se uškodilo, v komnatách Rožemberských porouchán nábytek, ale nikde nezapálilo. Shledávajíc po tom hraběnka Maria Isabella, kterak jest krov při sále španělském hrubě uhnilý, projednala r. 1739, 14. prosince dílo s Vácsl. Strobachem, mistrem tesařským v Praze, aby v těch místech nový krov postavil a slíbila mu za to 650 fl. dáti. Když roku 1741 vojsko francouzské a bavorské do okolí Budějovského vniklo, jakýsi ze služby propuštěný zámecký topič vyzradil nepřátelům, že by se na zámku 4 krásná mosazná děla nacházela. Ihned 60 vojínův francouzských vysláno na Hradec a jim nařízeno, by buď po dobrém, buď mocně dotčených děl se zmocnili. Když do Hradce dne 5. listopadu k večeru přišli, důstojníci opověděvše se hraběnce ubytovali se blíže zámku,

před ním stráž postavivše. Druhý den žádali, aby jim děla vydána byla, ale za odpověď obdrželi, že odvezena k rozkazu krajského úřadu, v skutku však byla z poručení hraběnčina dobře uschována. Ačkoliv pak Francouzové lože jich čili lafety v rybnice nalezli, přece spěšně odtáhli zprávu toho majíce, že se objevují u Kunžaku uherští husaři. Hned potom (8. listopadu) přijeli do Hradce též husaři a zde ležeti zůstali. O tom dověděvše se nepřátelé, kteří kolem Veselí leželi, poslali 800 pěších a 140 jezdcův, aby v noci Hradec přepadli, město opanovali a husary zajali; noc byla deštivá a tmavá, a nepřátelé proto po lesích bloudíce zmeškali. Když na úsvitě v Hradci pozorováni byli, husaři hned se na ně z města pustili, ale poněvadž menší počtem byli, po dvou hodinách ustoupiti musili. Bavoři tedy osadivše město dobře, bránili se tu proti novému vojsku rakouskému, jemuž velel hrabě Nadašdy, a jiného zbytí nevidouce, poněvadž na všech stranách obstoupeni byli a Chorvaté již do města vnikali, do zámku utekli a zde se dobře ohradili. V patách za nimi následovali vojáci chorvatští a před branou se postavivše, k zámku stříleti počali. Téměř šest hodin tu bojováno, když vzkázal Nadašdy veliteli nepřátelskému, nevzdáli li se ihned s lidem svým, že rozkáže hrad zapáliti. Toho se nepřítel ulek, spěšně zbraň svou odevzdal a zajetí podstoupil.

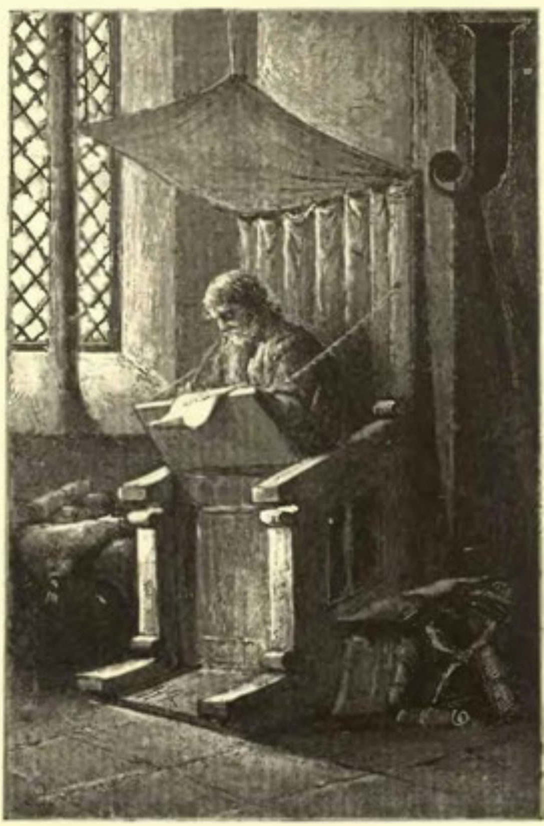
Dvéře s ozdobným rámováním v zámku Jindřichova Hradce.

Hrabě Prokop uvítal na zámku zdejším roku 1753, 27. srpna císařovnu Marii Terezii a císaře Františka a r. 1765 císaře Josefa II.[1]) Za něho zastihla zámek poslední veliká pohroma. Když se r. 1773, 13. června na Rybničném předměstí oheň vzňal a v rychlosti úžasné celé předměstí spálil, uchvácen jím také zámek a shořel celý až na několik klenutých pokojův. Hasiti se nemohlo, poněvadž dřevěná hráz rybníka shořela, spousty vod do zájezku se valily a dolní část předměstí Nežáreckého vytápěly. Teprve po osmi dnech uhašen jest oheň v zámku doutnající, po čemž i rum spadlý odváželi a díl stavení zase spravovati a pokrývati začali. Škoda ohněm tímto způsobená byla nesmírná a cenila se tehda na 159.461 fl. Shořely zejména pěkný palác (goldener Saal) docela s dvěma tabulnicemi a 9 světnicemi, kteréžto místnosti všechny měly krásné táflování, divadlo nově zřízené, úřednické domy, konírny, kolny, jízdárna. Co se týče obrazů, přišlo na zmar 81 obrazův českých panovníkův, z nichž se každý za 100 fl. cenil, 39 rodinných obrazů pánův z Hradce, z Rožemberka, Slavatův a Černínův, veliký malovaný vývod pánův z Rožemberka, který se cenil na 300 fl., tři vývody týchž pánův a Slavatův začaté od Přemysla a Libuše a 57 obrazův od dobrých mistrů malovaných. Nad to shořelo 21 stolů, 31 židlí, 16 loží, 106 dveří se zámky pocínovanými, 28 polévaných kamen a j. v. Od těch dob veliká část staroslavného hradu jen skrovným krytem opatřena jsouc v žalostném stavu spousty zůstávala. Čtyři léta po tomto nešťastném pádu (r. 1777 dne 30. ledna) hrabě Prokop zemřel a následoval po něm syn prvorozený *Jan Rudolf.*

[1]) Hrabě čekal vznešenou panovnici již roku 1743 a poněvadž zámecká zahrada dílem pro věci tu za válek složené, dílem při dávání nového krovu kusy cihel, vápna a rumem znečištěna byla, nařídil dne 19. srpna, aby zahrada spěšně vyklizena a v dobrý stav uvedena byla.

Pán tento let svých nabyv r. 1781 oženil se s Marií Terezií hrab. ze Schoenbornu a přibyl do Hradce, který si za stálé obydlí své nezvolil a jen přední část zámku určenou za obydlí svých úředníkův opraviti dal. Ostatní všecky budovy rozsáhlého zámku dal pokryti šindelem, dalších oprav ku příležitější době poodloživ. Když r. 1801 město tak veliké neštěstí zastihlo, že kromě hradu a některé malé části zúplna vyhořelo, kaple zámecká po 4 měsíce, pokud kostel sv. Jana Křtitele ohněm spálený upraven nebyl, k službám božím sloužila a v rozsáhlých místnostech hradu část občanstva nalezla žádoucného přístřeší. Roku 1806 dne 18. pros. přijel do Hradce maršál Bernadotte (potomní král Švédský) a ubytoval se v zámku u velitele vojska francouzského; jemu ke cti byla veliká hostina v zámku, k níž všickni zde přítomní generalové a mnozí důstojníci a také vrchní lesní správce, jakožto hostitel, pozváni byli. V dobách těch často vojska se brala městem k velikému utrpení a škodě nemalé obyvatel. Po smrti hraběte Jana Rudolfa († r. 1845) následoval syn jeho *Eugen Karel*, jeden z nejznamenitějších pánův českých své doby a podporovatel všeho šlechetného, co ve vlasti podnikáno bylo. Přičiněním jeho urovnán také starý bohatý archiv zámecký, přenesen do slušných místností ve stavení Adamem II. vyzdviženém a učiněn tím bohatou a přístupnou studnicí pamětí vlasteneckých (roku 1865). Vznešený vlastenec zemřel roku 1868 dne 11. července na Petršpurce.

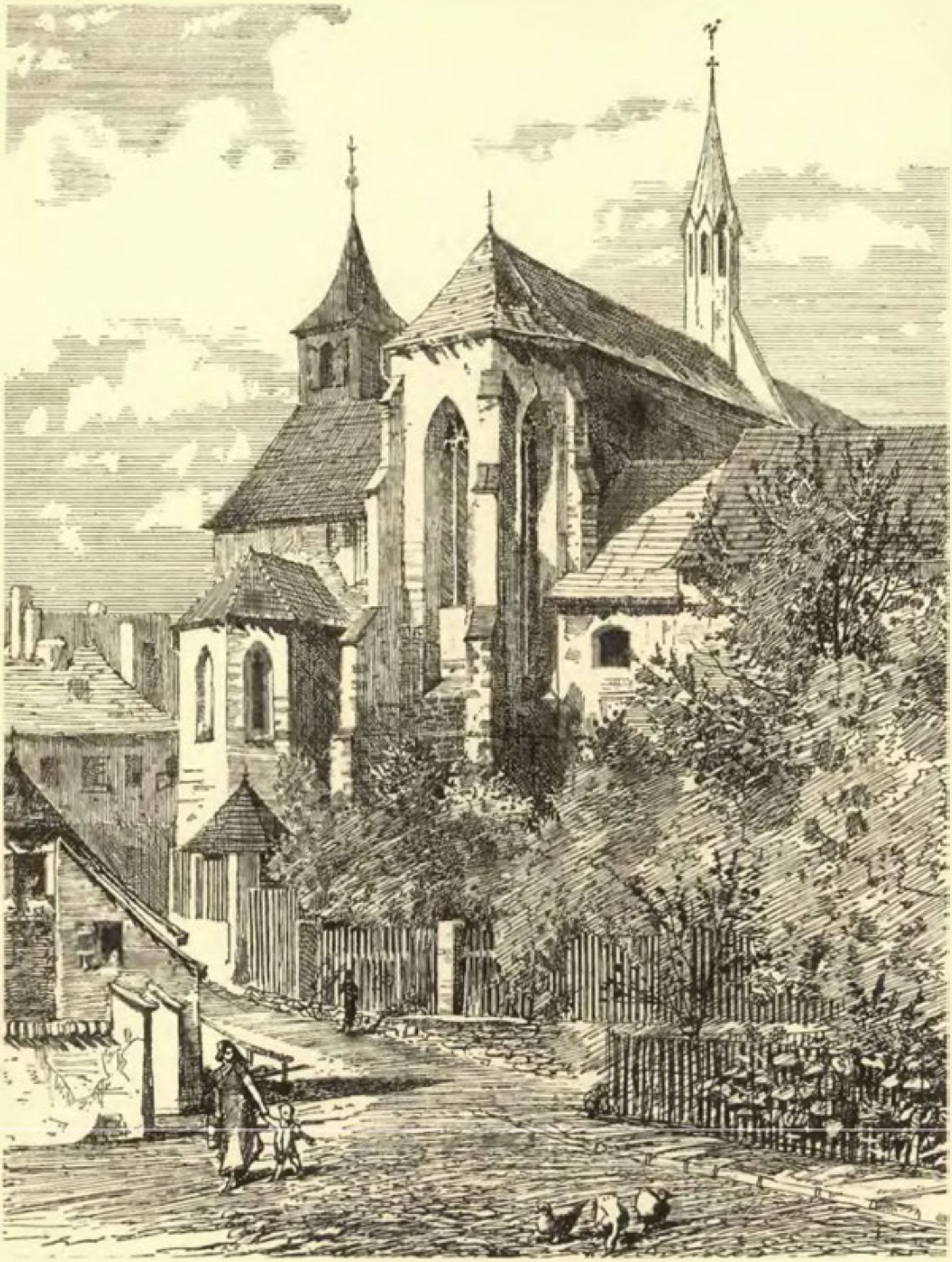
4. Paběrky o pánech Hradeckých a o rozdávání sladké kaše.

Jaký bohatýrský a v skutku český rod páni z Hradce byli, jak žili náúhernĕ na svých sídlech a co dobrého vykonali, o tom by se z přehojných pamětí zámku Hradeckého veliké knihy napsati mohly. My nemohouce se zde do toho a takového vypsání z nejedné příčiny pouštěti, vyňali jsme z dotčených pamětí jen tolik, kolik potřeba jest, aby se poznalo rčení nahoře položené, že páni Hradečtí byli rod bohatýrský.

Na zámku Hradeckém býval v skutku dvůr knížecí, neboť jak svědčí seznam r. 1580 učiněný, byl na Hradci veliký počet dvořanuv a čeládky. Při pánu paní a dětech byli: 5 šlechticů, hejtman, purkrabě pachole, dvě chůvy, lidé, kteří stříbra hlídali, a varhaník. Kromě toho byli na zámku: čeleď fraucimorská, čeleď v kuchyni, čeleď v kanceláři, klíčník, dva stolaři, krejčí, sládek, kovář, porybný, vozka, myslivci, polesný, uhlíř, pekaři, čeleď v marštali, kočí, hvězdář, bednáři, koláři, vodák, člověk, jako slady vozil, jiný, jako sudy myl, provazníci, pokryvači, lidé na chmelnici, člověk, který hlídal slepic, řezník, řezáč, lokaj „panny šlechtičny“ (Mandeliny z Hradce), člověk do špitálu, posel, člověk do školy, vrátný, holota, ptáčník. pověžný. Některé osoby se tu ani nejmenují, poněvadž někde v souhrn jsou přičteny, jak na př. při čeledi kuchyňské; shledati však je lze v seznamu (r. 1581) těch, jimž se koleda rozdávala; té totiž dostávali kuchmistr, kuchtíci, paštikář, blázen, obročník, klíčník, polesný, pacholci, marštalíř (štolpub), kočové, vozky, vrátný a pověžný. Když byl Adam r. 1590 v Praze, měl s sebou 21 osob, totiž: 2 pacholata, 2 dvořany, dva, kteří jej nosili, pacholka, 2 kuchaře, paštikáře, 3 kuchtíky, klíčníka, marštalíře, pekaře, vrátného, myslivce, trpaslíka a 2 lokaje.

Vydržování takového množství čeládky stálo velmi mnoho. Podlé způsobu tehdejšího se dávaly čeládce ke mzdě také strava a šaty. Tak na př. koupeny r. 1573 Svítáčkovi bláznovi košile, uherský klobouk a 15 loket zeleného sukna na šaty, Kateřině bláznici přidána r. 1575 jedna kopa, když sobě „šorcpelc“ kupovala. Jinému bláznu jménem Parmanungovi dáno r. 1591 na novou košili. Toto jsou jen příklady maně z účtů starých vzaté.

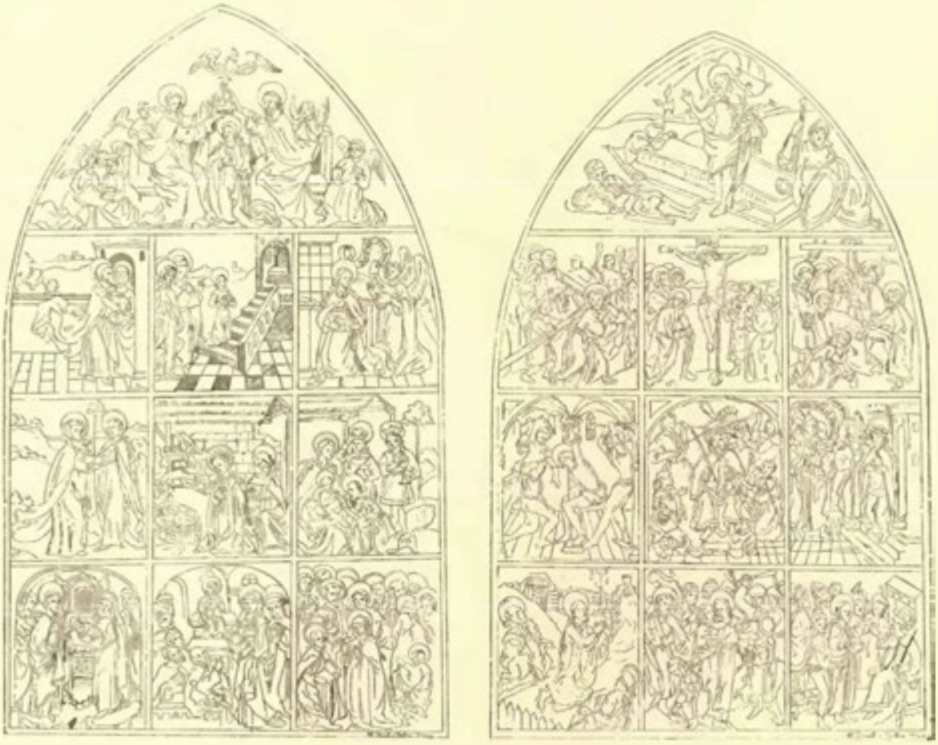
Chrám sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci. Pohled se strany východní. Kreslil *Jan Koula.*

Nový altán v zámku Jindřichohradeckém. Kreslil *Jan Koula.*

Veliký náklad vycházel, když se pán s dvořany někde ukázal. Když na př. r. 1573 na Brtnici při veselí pana Hynka z Valdšteina turnaj držeti se měl, dělány k tomu v Hradci veliké přípravy. Tři stolaři nadělali k němu 205 tyček (na místě oštěpův), na něž přidělali zámečníci tolikéž korunek; potom je panský krejčí a formani s jinými potřebami na Brtnici dovezli. V Budějovicích dělány nové tesáky, Kašpar mečíř vyčistil staré pochvy a udělal nové ke 14 turnajským tesákům. Plátna na šaty mumrajské (maškarské) koupeno za 3 kopy, a 12 krejčí šaty ty šilo. Pod kaljoty (kalhoty) turnajské dával panský krejčí vlasy koňské a zpotřebováno na přiklížení mechu na deky, na sedla, též na lazebnické klobouky 9 liber klihu.

Zajímavé jsou všelijaké malinké zprávy a podrobnosti, jež se o pánech Hradeckých ve starých počtech důchodních udržely. Když r. 1575 paní v šestinedělích ležela, koupeny dva postavy zeleného sukna slezského, aby se jím pokoj zastřel. Dopodrobna líčí se nám práce, kterou udělal Fejfar soustružník; neb vytočil 6 sloupův k lůžku paninu, 4 sloupky ke kolébce, 6 sloupků ke stolici, na které se necky stavěly, když dítě myli, 4 sloupy ke stolečku pro paní, 2 sloupky k umyvadlu, 20 knoflíkův a hřebíků

Bývalé fresky v kapli sv. Ducha v zámku Hradeckém (kopie v archivu tudíž)

ke kolébce, sloupy kluzké, ve kterých kolébka stála, a hvězdu, na níž plénky věšeli. Při druhém šestinedělí r. 1576 zaplaceno 30 gr. žákům a trubačům, kteří o křtinách zpívali a troubili, a Fejfarovi za práci jeho, totiž skřipec k hvězdě, válec k mandlování plenek, škatulku k obrazu, 4 nohy ke stolici panině a 4 kolečka k vozíčku mladému pánu.

Z mládí Jáchyma Oldřicha, posledního z rodu růže Hradecké, známe též několik zajímavých podrobností. Když šel dvouletý „Jáchymek" r. 1578 tu neděli po sv. Lucii na místě otcově k oběře, dán mu z poručení staré paní uherský dukát, který tehda za 46 grošův a 2 denary počítali. Toho roku aneb příštího měl ručnici, k níž Říha zámečník nové kolo a řetízek udělal; otec jeho Adam koupil mu tehda od Barbory ze Žíče pěkné sklenice, mezi nimiž byl i jeden holub sklenný. Roku 1582 dáno mu, když šel na šermířskou školu na radnici, 5 gr. atd., z nichž on žákům držícím tu hru 3 gr. 3 d. zaplatil. Měl tehda již svého preceptora a bavíval se hrou na citeru, ale r. 1590 musil mu udělati soustružník 3 koule a 9 kuželek.

Jak se tehda mladá šlechta vychovávala, poznati lze z následujícího. Kateřina z Montfortu dala r. 1611 mladého Adama Pavla Slavatu, vnuka svého, s preceptorem k Janovi Žádnému, sousedu Hradeckému,

do bytu a stravy. Kromě potřebné posluhy a čistění topil Žádný třikráte za den, a to v 5½, 9 a 3 hodiny. Den co den o 7. hodině ráno dostali k snídaní polévku, k obědu v 11 hodin a k večeři v 6 hodin dávalo se jim 6 čerstvých krmí, totiž obyčejně polévka, dvoje maso vařené, dvoje pečité a něco od vaření. Kromě toho dostali ke každému jídlu čerstvou housku. Ve smlouvě o to dne 13. července učiněné vyminila si Kateřina, že nesmí hospodář nikdy dávati k večeři maso hovězí, nic s cibulí neb křenem vařeného; také nesměl dávati k obědu dvoje hovězí maso, dokonce pak se vystříhati, aby dostal mladý pán krmě ohřívané neb nechutné. O dnech postních povinen byl vařiti štiky, mřené, okouny a druhdy kapry. Pacholata obou jídala s hospodářem.

Ze starých účtů shledává se, že páni Hradečtí mnohdy za zbytečné, někdy až i *podivné věci* peníze vydávali, což ani oni sami ani věk jich sám nedělávali. Roku 1564 dostal barvíř (lazebník a ranhojič) z Tábora 10 gr. za psí kůži. kterou si pán na nohy dával. Když byl mor r. 1573, koupen lektvař proti moru od Dr. Cervusa v Budějovicích. Pro dna (t. j. bud aby jich nedostal, aneb aby nebolela) nosíval Adam při sobě zlato v kamení zasazené. Když je jednou ztratil (r. 1590) a Janek, služebník pana Jiříka Vratislava, je našel, dáno mu na zpropití 7 gr. 3½ d. Neboť páni služby, které jim kdo prokázal, dobře platili. Když r. 1577 ve čtvrtek po hromnicích tovaryši krejčovští na zámku komedii o marnotratném synu drželi, dáno jim 30 gr. Kněžím, zvoníkovi a žákům dáno roku 1582 od zpívání evangelia sv. Jana a zvonění proti povětří 30 gr., a německý chromý bakalář, který pro paní dvě knihy opisoval, dostal za to 2 kopy. Jezdil li pan Adam na honby a lovy, obyčejně ve vesnici u krčmáře obědval, také hosté, kteří s ním přijeli, tak činívali; na cesty měl zvláštní svůj pocestný koflík ze stříbra. Konečně dodáváme, že kupovány často početní groše. Roku 1581 placeno 7 gr. za 50, r. 1585—1586 12 gr. 6 d. za 60 grošíků. Nynějším známy jsou pode jménem žetony.

Zajímavé jsou zprávy o *kuchyňském hospodářství* a dobrým dodatkem k tomu, co ve III. díle na str. 55. vypravováno. Dokladem pro pokročilé umění jsou dvě knihy kuchařské, od jichž svázání 24 grošů zaplaceno (r. 1581). Roku 1591 vyřezal kuchaři Kylian řezáč formu dřevěnou na marcipány; po jedné straně byl erb páně, po druhé panin. Jakožto zvláštní jídla připomeneme sumice, které z Polné přivezeny, a medvěda, který přivezen ze Senotína; za tohoto dány 2 k. 2 gr. Roku 1564 přihnali tři Uhři do Hradce bůvoly, pročež jim placeno za cestu, ano jednomu z nich dány nad to peníze, poněvadž mu na cestě boty ukradli. Co se týče spotřeby hovězího masa, zabito r. 1567 za 3 měsíce 26 volů a krav a za 5 měsíců 43 kusův hovězího dobytka, připadají tudíž na týden neb 6 dní dvě dobytčata, tak že se denní spotřeba zajisté k váze jednoho centnéře přibližovala. Od dryáčníkův kupována k zakousnutí po jídle skořice cukrem potažená, avšak mandle s touž přípravou kupovány v lékárně.

Hradecké počty ukazují také, *v jakých cenách* se tehda která věc kupovala, a snadno lze odtud poznati, jak se k sobě měly aneb v jakém poměru k sobě stály ceny rozličných mas a vaření. Sestavili jsme tuto přehled hlavních věcí kuchyňských, jak se v letech 1565—1575 (groš po 7 denářích) platívaly:

	kop	groš.	den.		kop	groš.	den.		kop	groš.	den.
vůl	2—5	—	—	kopa vajec	—	2	4	libra cukru	—	16	—
kráva	1½—3	—	—	„ raků	—	1	—	„ skořice	1	—	—
skopec	—	9—12	—	„ herynků	—	29	—	„ hřebíčku	1	—	—
tele	—	20—25	—	libra viziny	—	3	—	„ zázvoru	1	—	—
podsvinče	—	5—6	—	mník	—	1	—	„ koliandru	—	30	—
vepř hladový	—	32	—	broskev	—	3	—	„ anýzu	—	30	—
libra hovězího masa	—	—	5	míra hrušek	—	12	—	„ rýže	—	2½	—
„ telecího masa	—	—	3½—4	libra švestek	—	1	—	„ loje	—	2	—
husa	—	6	—	„ kaštanů	—	2	4	„ mýdla	—	2	—
kuře	—	1	—	„ vlaských ořechů	—	2	1	prostice soli	—	26—60	—
drozd	—	—	2½	čtvrť jablek	—	10	—				
kvíčala	—	—	3	vrkoč cibulí	—	1	—				

Zábavné jsou zprávy, které se nám zachovaly o strojení *veselí svatebních*, neb jak lid náš říká *veselek*. Když se r. 1588 panna *Lída Vítovna ze Rzavého* (viz díl I. na str. 89) vdávala, kupováno drahně věcí kromě množství těch, které páni sami dodali. Koupeny totiž od Vondrousky koželužky 4 prasata (t. j. selata), od Kubíčka 12 husí, od rychtáře v Bednárci 14 kuřat, kromě toho jiných 13 kuřat, 5 skopců (151 lib.), kopa vajec, 140 žejdlíků mřenu, množství jiných věcí, 397½ str. ovsa. Od lékárníka koupen olej dřevěný na saláty a věci potřebné na paštiky, od Červenky cukráře koupeny konfekty malované. S tímto množstvím potravin odevšad skoupených a sebraných neuměli si Hradečtí kuchaři pomoci, pročež jim pomáhal kuchař arcikníže Matyáše z Lince a Kalkus kuchař ze Včelnice. Na nápoje koupeny nové

sklenice. Jan sklenář dodal 2 kopy sklenic bílých do pivnice a 5 velikých sklenic pro hosti. a Jíra sklenář též 19 sklenic vysokých pro hosti.

Ještě nádhernější bylo svatební veselí *Lva Míčana* a *Štěpána*, dvořanův páně, r. 1590. Kromě toho, co se dodalo ze zámku, koupili drahně drůbeže, křen a jalovec na omáčky, hořčici, kmín, ořechy. broskve, víno v hroznech, jablka; Pavek Smíšek pekař napekl žemlí za 16½ kopy, a na všechny ty zásoby koupeny patery necky do kuchyně. Pro správce, kteří řídili veselí, naděláno 8 holí, nakoupeno 18 lžic železných, 12 svazků dřevěných lžic pro čeládku. Stříbrné nádobí vypůjčeno od pana Petra Voka a stříbrníkovi, který je přivezl, dány zpropitného 2 kopy. Čeládka se nevešla do zámku a jedla ve špitále u sv. Jana. Osm žen z města pomáhalo umývati cínové nádobí a stírati talíře při panské tabuli.

Nejnádhernější bylo svatební veselí, kteréž strojil pan Adam (r. 1591, 20. srpna) strýni své. panně *Kateřině*, dodávaje ji Ladislavovi Berkovi z Dubé. Neb jestliže bylo při předešlých svatbách mnoho jídla a pití, jevila se tu také nádhera a okázalosť. Daniel městský vodák obarvil všechny věže v zámku. přijeli sem trubači z Bechyně od pana Petra Voka, který též veselí přítomen byl, kromě toho trubači Hradečtí a Telečtí ke hlučnému oslavování nemálo přispívali a pěkné zpropitné si vydělali. Z Bechyně půjčeno stříbro, kteréž dva pacholci přivezli a odvezli. Jiné stříbro vypůjčeno z Prahy, a když je tam zase vezli, šli podlé vozu 3 muži s dlouhými ručnicemi. Poněvadž se velmi mnoho vařilo, zbořena v zámku stará kůlna a udělána od tesařů nová kuchyně podlé pekárny a druhá kuchyně v klášteře u sv. Jana kdež čeládka jídala. Pro čeládku udělal naschvál tesař tabuli a stolice. Jídla a talíře nosívaly se ze stolu na trokách, a kuchařům vyplaceno 121 kop 30 gr. za věci, které zvlášť nepočítány, jako na př. 4 vědra octa, 4 vědra vína a jiné potřeby. Připraveno drahně loučí, kterými se svítilo po zámku, a svíček voskových, na něž udělal Jar Zvoník klempíř 100 svícnův nových plechových pocínovaných. V Dobré Vodě za Novými Hrady koupeno před veselím 185 sklenic bílých a přes 50 sklenic velikých, nad to koupeny sklenice na lektvaře a do pivnice vinné od sklenáře Vimberského. Čeládky přijelo s pány tolik, že je nemohli v zámku umístniti a ubytovali je po hospodách.

Úřad *nejvyššího kuchaře* neb kuchmistra byl nemálo obtížný, poněvadž všude oči míti, ve všem pořádek zachovávati měl a nic zbytečně zmařiti nesměl. Z těch příčin paní Anna Hradecká roku 1566 dne 13. dubna svému kuchmistru Janovi Zdeňkovi jisté poručení a navedení udělila. Ač urozená jsouc a z první rodiny po královské pocházejíc, přece hospodářství dobře rozuměla tato paní Anna, a že byla paní zbožnou, věrnou manželkou a pravou matkou, toho se kolikero svědectví nachází.

V dotčené instrukci nařízeno předně kuchmistrovi, aby všecko maso, co by ho od „řezníka dvorského" do kuchyně přijal, též slepice, zvěřinu a j. v. pořádně do rejster kuchyňských zapisoval, aby se poznati mohlo, proč kterého téhodne více neb méně se utratilo. Též máslo, sádlo, slaninu, sůl přijímaje s tím dobře zacházej, aby v čas náležitý všeho dostatek byl. Co od ryb do kuchyně přijde, dobře opatruj a co by zbývalo, do špižírny schovej. Vaření (t. j. mouku, krupici, kroupy) ukládej dobře do truhel, aby se ze zámku neroznášelo, a více toho vaření, než by potřeba ukazovala, nepřistavuj, „neb v tom není než škoda, jedno když toho mnoho, tehdy se dobře domastiti nemůž a takové vaření k maření přichází." Při vydávání těch věcí sobě svěřených dobrý řád zachovávej, klíčův od obou špižíren nikomu nedávej, a co přijal, zamykej. Při zasekání masa osobně bývej, aby se nezasekalo více, než kolik potřeba na který stůl jest. Na stůl panin aby se po potřebě zasekávalo, a když se ze stolu jídlo do kuchyně odnáší, aby se nechalo pro posledky čili ty, kteří by k obědu přijíti byli obmeškali; a kdyby se něčeho nedostávalo, to aby v čas přivařiti nebo připéci dal, pakli by co zbývalo, zejména po hostech, to aby schováno bylo.

Služebníkům a čeládce dáváno bylo jídlo chutné a záživné. Vařilo se předně na stůl do kanceláře úřední, do hořejšího mlýna na 6 osob, do Paseckého na 5, do sladovny na 4 osoby, do fraucimoru čili pokoje, kdež panny a chůvy jídaly; do těchto se vždy maso dvoje, totiž pečité s kořením aneb rosolem dávalo. Čeládce, která ve světnici u vrat jídala, jako marštalířům (kočím), vozkám, šifknechtům a hlásným se na jedno maso zasekávalo. Do dvorův Lišného, Nového a Holenského dávalo se do téhodne po 20 librách, a když na některý týden posty přišly, pouze po 15 librách. Co se týče vaření pro čeládku (jako na př. kaše), hleděno k tomu vždy, aby bylo čistotné a tolik, co by snísti mohli, též aby dosti mastné a slané bylo. Kuchmistr k tomu s pilností dohlídal a kuchaře čeledního přidržoval, aby se rozkazem paniným zachovával. Nařízeno také kuchmistrovi, aby mezi čeládku dohlédal, a kdyby někteří po potřebách panských jsouce při stole nebyli, aby pro ně jídlo schovával; než kdyby se k jídlu zazvonilo a někdo chodě po opilství a toulkách ke stolu nepřišel, tomu aby nic dáno nebylo. Strany kuchyně dáno poručení, aby žádného jiného, než kdo do kuchyně náleží, nepouštěl a snídaní žádných tam strojiti nedovoloval,

aby se to, co jiným náleží, nesnědlo. Končí se pak navedení toto slovy: „A což by v těch ve všech věcech za nedostatek měl, o tom s osobou mou se spraviti budeš moci a se dotazovati.“ [1])

V kuchyni zámecké se sice mnoho vařilo pro lidi zámecké, ale nemálo se též jednou za rok pro chudé uvařilo. Posud jest viděti široké, kamenným křížem rozdělené okno, kudy se chudině dychtivě tu očekávající známá ona *sladká kaše* vydávala. Původ tohoto štědrého a milosrdného nadání není znám, ačkoliv se podlé všeho podobá, že jest starodávné. Ve 14. století panovala mezi boháči veliká dobročinnost a nezřídka činili štědrá nadání k dobrému chudých. Tak to asi v Hradci bývalo a stalo se za neznámé doby ústním nařízením, kteréž vždy prováděno, tak že „krmení“ chudých stalo se znenáhla zvykem. První o tom zmínku nacházíme v poznamenání p. Adama z Hradce († r. 1531), kdež stojí do slova takto: „Co se

Znaky rodin českých v zámku Hradeckém (viz str. 9 a 10)

krmení chudých na zámku Hradeckém v zelený čtvrtek každého roku podlé starodávného obyčeje dotýče, ustanovuji a dědice své k tomu zavazuji, aby toho nikterakž neskládali, ani toho jak a čím nezměňovali, než tak to před se podlé starého obyčeje každého roku zachovávali.“ Přidal Adam ještě, kdyby kdo z potomkův rušiti chtěl toto jeho nařízení, že prosí krále, aby tomu a takovému panství Hradecké odňal a v ně se uvázal.

Hlavní částí hodů pro chudé strojených byla dobrá kaše z krupice pšeničné medem oslazená (druhdy bývala i kaše z hrachu) a dobrý žitný chléb, k němuž se ještě dárek na penězích přidal. Naše paměti o rozdávání kaše jdou až k roku 1551; tu se sešlo „ve čtvrtek veliký“ 5024 osob, z nichž dostal každý $^1/_2$ denáru (tak že se skorem 6 kop neb asi tolikéž dukátů vydalo); medu zpotřebována na

[1]) Dvorský, Paměti žen oc. str. 109—111

Pečeti rodů v Jindřicho-Hradecku kdysi osedlých.

ně celá tůna, která koupena od koželuha Hradeckého za 5¼ kopy, a poněvadž se hrachu nedostávalo, přikoupeny od jednoho souseda 2 strychy hrachu. Stálo tedy krmení chudých 13 kop hotových peněz a co se jim jídel z panského dalo, ani se v to nepočítá. Obyčejně scházelo se tehda o zeleném čtvrtku asi 4000 chudých, druhdy více, druhdy méně, jen r. 1570 jich bylo 5110 a r. 1596 zase 5500. V 17. věku až do vestfalského míru, když se bída v tom zuboženém lidu množila, přibývalo chudých; na počátku téhož století sešlo se jich r. 1606 nejméně (3068), r. 1616 nejvíce (7876), a tu rozdáváno mezi ně po denáru, ale potom rostl počet jich tak, že se jich při nejmenším 5000, druhdy 8000, ano roku 1694—1695 nad 9000 chudých sešlo. Na počátku téhož století dáváno asi na 4000 chudých hrachu asi 2 strychy (= 2 míry, 2 věrtele, 2 měřičky), pšenice asi 2 strychy a žita 27 strychů.

Rozdávání sladké kaše.

Bohuslav Balbín, kterého tato staročeská a bohatýrská almužna (poněvadž byla bez velikého do světa vykřikování) bavila, popisuje nám „krmení chudých," jak šlechetní páni Hradečtí říkávali. Dala se jim polévka maštěná, která byla „velmi dobré vůně," dvoje jídlo z ryb a sladká kaše z krupice pšeničné s teplým pivem a medem zavařená a makovým olejem omaštěná, pecník chleba a džbánek piva. Jak tudíž viděti jest, překonali Slavatové pány Hradecké, ale z rozdávání peněz za to sešlo.

Před r. 1694 rozdávána kaše takto: Ráno mezi 7. a 8. hod. zvonilo se zvoncem, kterýž visel na staré okrouhlé věži, poprvé, aby sousedé, rychtáři, konšelé a hajní, baštíři a j., kteří o pořádek dbáti měli, neméně i rada Hradecká na místo se dostavili. O 9. hodině zvonilo se po druhé, a tu se každý na místo, kam patřil, postavil. Když pak se to stalo, zazvonili po třetí, a tu se hezky veliký počet lidu na přední dvůr vpustil, ale hned potom se všechny brány v zámku zavřely. U průjezdu z předního do prostředního dvora, kdež měl písař důchodní svou kancelář, rozdávaly se lidem žemle, a to každému i dítěti

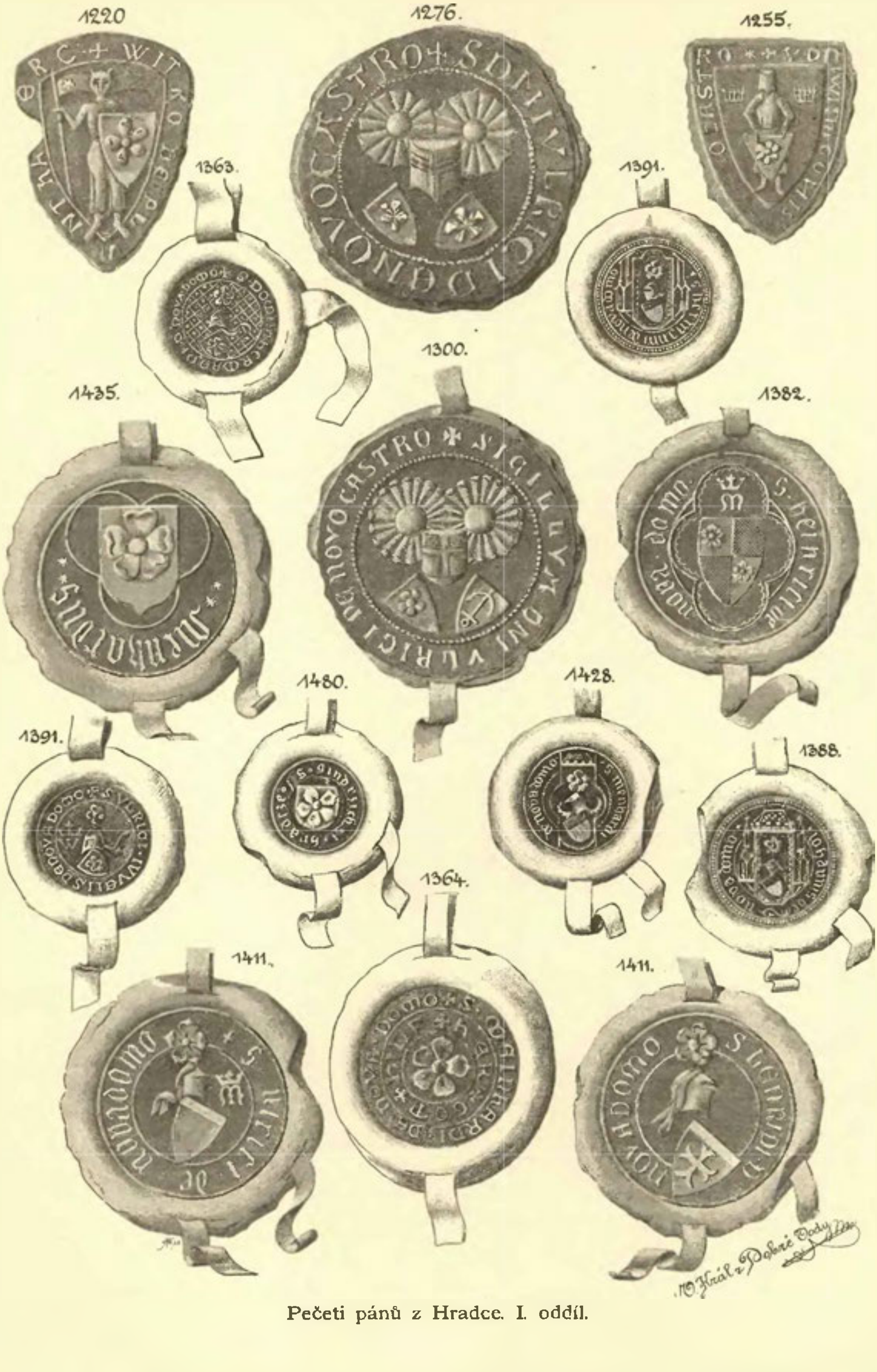
jedna. Odtud v pravo ve sklepě bylo pivo; tu se rozdalo každému, kdož si žádal a nádobu měl, dokud zásoba stačila. Třetí obyčejný průjezd k třetímu dvoru byl zavřen a lidé šli tudíž okolo kaple a věže ke kuchyni, před níž rozděloval se jim chléb, a to každé osobě i dítěti, které bylo při prsou, po bochníčku Odtud šli podělení k třetímu dvoru a tu se jim v průjezdu rozdělovaly ryby, a to osobě jako osobě kus vařeného kapra (asi $^1/_8$ libry aneb takový kus, jako kdyby velikého kapra na 6 aneb malého na 4 kusy rozsekal). Odtud šli na poslední dvůr, kdež se jim dávalo jísti. Ke konci 17. věku nedopuštěno již, aby pojídali na tomto místě, nýbrž když se jich asi 2000 neb 3000 shromáždilo, vedli je po schodech pod Novým domem za zámek k zájezku a tu si měli sednouti deset a deset k jedné míse. Ale těžko bylo udržeti pořádek, neboť se jich někdy 7 a 8, někdy i 6, jak se jim zlíbilo, k míse posadilo. Tu se jim dávaly: 1. Mísa sladké polévky z břečky (piva sladkého nechmeleného, nekvašeného) vařené s kořením, omaštěné makovým olejem a oslazené medem; 2. mísa krup a hrachu, pospolu vařených a makovým olejem maštěných; 3. mísa jiker, vnitřností rybích a rybího masa, vše v koření vařených; 4. mísa kaše sladké z pšeničné krupičky vařené v dotčené břečce, oslazené medem a maštěné makovým olejem.

Mezi tím byly všechny brány v zámku zavřeny a neotevřely se, dokud nebyl čas pustiti druhé chudé. Když pak ti nahoře dojídali, otevřena fortna u pily (kde jest nyní most přes stoku z rybníka na předměstí sv. Václavské), a chudí nasycení odtud odcházeli. Při tom opatrována fortna lidmi, aby se nikdo zase do zámku nevracel. V tom již se otevřela brána v I. dvoře, a vpuštěni do zámku jiní chudí

Roku 1694 dostavil se ke krmení lidí neobyčejně veliký počet (9204), tak že se ani obyčejný pořádek udržeti, ani všichni chudí náležitě a stejně poděleni býti nemohli. Poněvadž se při tom velikém množství krmení pomalu odbývalo, tedy byli ti poslední velice netrpěliví, hlasitě reptali, poněvadž nešlo vše po jejich vůli, a tlačili se ke bráně. Nicméně dostalo všech 9204, kteří přišli do zámku, žemle, také chleba a piva dostali, co chtěli. Když pak zásoba ryb došla, posláno rychle do sádek a ani nedovařené kusy rozdávány, nicméně se asi 100 osobám ryb nedostalo. Když přišli poslední z chudých na polévku a kaši mnozí z nich nechtěli čekati a vrátivše se od zájezku neb jízdárny k zámku, tlačili se k bráně u kuchyně, kterouž by byli málem provalili; tudíž puštěni domů. Stávalo se to proto, poněvadž mimo skutečné chudé, kteří dítky své na rukou nesouce sem přicházeli, také mnozí se přidrali z pouhé zvědavosti a nouze žádné nemajíce. Vrchnosť tehda nerada viděla veliké výlohy, kteréž ročně padly na krmení chudých. a jen se udržela pověsť stará, že jedna paní Hradecká stavíc zámek poddaným robotířům věrně pracujícím sladkou kaší na věčné časy se odměnila; také se domnívali, že stará o tom výsada ve dskách zemských zapsána byla. Tehdejší vrchní J. Procházka navrhoval proto, aby s radou svědomitých kněží krmení to ve fundací všem poddaným prospěšnou proměněno bylo. Když však hrabě Heřman Jakub Černín v pořízení pana Adama z Hradce nahlédl, ustanovil r. 1694 dne 29. Novb., že při starodávném krmení chudých má zůstati, aby zbožný úmysl zakladatelův vyplněn byl, avšak aby se chudým dosti učinilo, zmatky při podělování pominuly, lání, reptání a hyzdění daru božího přestalo, nařídil jistý řád, a to tak, aby hraběcí úředníci a služebníci nejen vše před krmením připravili, nýbrž i při podělování skutečně pomáhali a rychtáři a konšelé z vesnic jídla nosili Do prostředka 18. věku trval způsob rozdávání nížepsaný, který se přísně držel a zachovával, poněvadž r. 1702 při krmení chudí tak se tlačili, že jednoho člověka umačkali a druhému na zdraví hrubě uškodili.

Purkrabě a písař obroční dali v úterý a ve středu ryby ze sádek do kuchyně donésti, pak u přítomnosti kontribučního a purkrabského písaře rozsekány, an zatím fišmistr u kádí stál. Když byly uvařeny, donesli je fišmistr a 2 baštíři do komory. Před tím byli již na mísách po 10 kusech srovnány. Ve středu k večeru doneseno u přítomnosti purkrabího a obročního na obyčejné místo u *fortny* 4600 žemlí po 1 haléři, 4600 chlebův a 4600 kusů ryb. Ve čtvrtek ráno snesli u příbytku vrchního a dali do škopkův 3400 kusův žemlí, chlebův a ryb. Téhož dne (čtvrtek) ráno položili sladovničtí pivo na kantnéře, a to u fortny 12 sudův a dále odtud 6 sudův.

Podělování dálo se takto: Před zámkem byly šraňky; aby se lidé valem nehrnuli do zámku, stál tu purkmistr Hradecký s několika sousedy, když však chudí do zámku vešli, odebrali se k jiným službám. Před fortnou stál za touže příčinou hejtman předměstí Rybničného s 12 muži. Ostatně obstoupen byl zámek na všech stranách. Když vešli chudí, rozdával jim u fortny housky, chléb a ryby písař obroční, jeden obecní starší a 3 měšťané. Oldříšský rychtář a 3 konšelé stáli tu a nikoho z lidí, kdo již na dvůr přišli, nazpátek nepustili. Na druhé straně rozděloval forštmistr s obecními staršími a dohlíželi rychtář a konšelé z Pěné. Hned za tím v průjezdu jim dáno také pivo; dohlížel na rozdělování písař důchodní, rozdělovali 2 sladovničtí a o pořádek dbali sousedé z předměstí Nového a Nežárského. Také tu byly všude šraňky dány, aby se lidé netlačili. Odtud šli chudí k místu, kde se rozdávala polévka na druhém dvoře. při čemž řezníci a sousedé z předměstí o pořádek dbali. Pak šli k jízdárně, kde se jim rozdávaly hrách

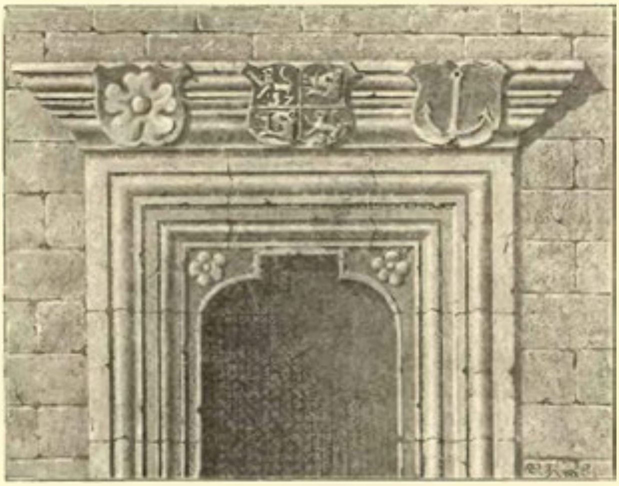

Pečeti pánů z Hradce. I. oddíl.

Pečeti pánů z Hradce — II. oddíl.

a kroupy od hejtmana Nežárského předměstí a řezníkův. Pak je podělovali sousedé z předměstí Rybničného jikrami a rybími droby. konečně se rozdávala kaše sladká písařem městským a několika radními. Takovým způsobem určeno každému, jakou práci a povinnost má při podělování, jiní dbali o pořádek, někteří odnášeli prázdné mísy a jiní konečně dohlíželi, aby chudí nic neodnesli. Jakmile krmení počalo, zavřeny všechny brány v městě a zámek na všech stranách pilně ostříhán.

Svršek portálu do někdejšího zámeckého divadla se znakem pánů z Hradce a Rožmitálským.

Ke sklonku 18. věku udály se opět mnohé nepatřičné věci. Jedna vada byla, že se příliš mnoho potravin zpotřebovalo, rozkradlo a pošeredilo. Dal-li obroční obilí do mlýna na mouku a kroupy a pak k pekaři k pečení, nechali mlynář a pekař část jeho za sebou. Když vezeny housky a chléb do zámku, pokradli něco vozkové a podavači. Tak se i stávalo s rybami. Řezníci, kteří ryby trhali, po dva dni vařili a třetí den polévku, droby, hrách, kroupy a kaši vařili, dostávali za to sud dobrého piva a 48 kaprův, nicméně sobě ještě podlé libosti brali; 46 kusův kaprů padlo na obědy, kteréž se po 2 dni úředníkům, písařům, řezníkům a osobám přípravy obstarávajícím dávaly. Na zelený čtvrtek se pak dotčeným osobám, radě Hradecké a předměstským (dohromady 50—60 osobám) veliká hostina dávala, a rychtáři, konšelé z vesnic a šafáři, kteří dohlíželi a pokrmy nosili, podělováni chlebem a 2 kusy vařených ryb tak že na to čtvrtý díl almužny vycházel. Pokrmy u velikém množství vařené nebyly obzvláště dobré, a mnohý z chudých koupiv si na ně několik hrncův, spíše měl škodu než užitek. Neb nejednomu v tlačenici hrnce rozlámány, tak že takový potom vše dohromady, ryby, kaši a pivo do jednoho hrnce, druhdy i do klobouku dával. Stávalo se též, že někteří přese všechnu dohlídku skrze domy a zahrady po druhé se do zámku vetřeli a díl svůj domů odnášeli. Konečně i to považiti jest, že po celé 3 dni úředníci a služebníci pro připravení a rozdávání pokrmův svoje věci docela zanedbávali. Z těch příčin navrhoval r. 1779, 29. prosince vrchní J. Ambrož, aby proměněno bylo krmení ve fundaci na penězích tak, aby se ročně 570 fl. mezi chudé rozdělovalo. Myslil si vrchní, aby byli všichni chudí do zámku vpuštěni, poděleni a po jednom ze zámku pouštěni. Mezi tím ujal se této věci také probošt Hradecký Prokop Henigar z Eberka, žádaje u dvora císařského, aby peníze na sladkou kaši dávané na dům chudých v Hradci (kterýž v semináři umístniti chtěl) obráceny byly. Císař Josef zrušiv před tím podobná podělování v Mor. Rakousích, dovolil (r. 1782, 16. Novb.), aby zřízena byla fundace pro chudé na Černínských panstvích, odepřel však ponechání semináře na dům chudých, ponévadž se tu umístniti měla škoda normální.[1])

[1]) Za sdělení všech těchto zpráv velice děkuji svému laskavému příteli, p. archiváři Fr. Tischerovi v Hradci

Starý mezní kámen, postavený v zámku Hradeckém.

Vítkův Hrádek u Blažejova.

VÍTKŮV HRÁDEK.

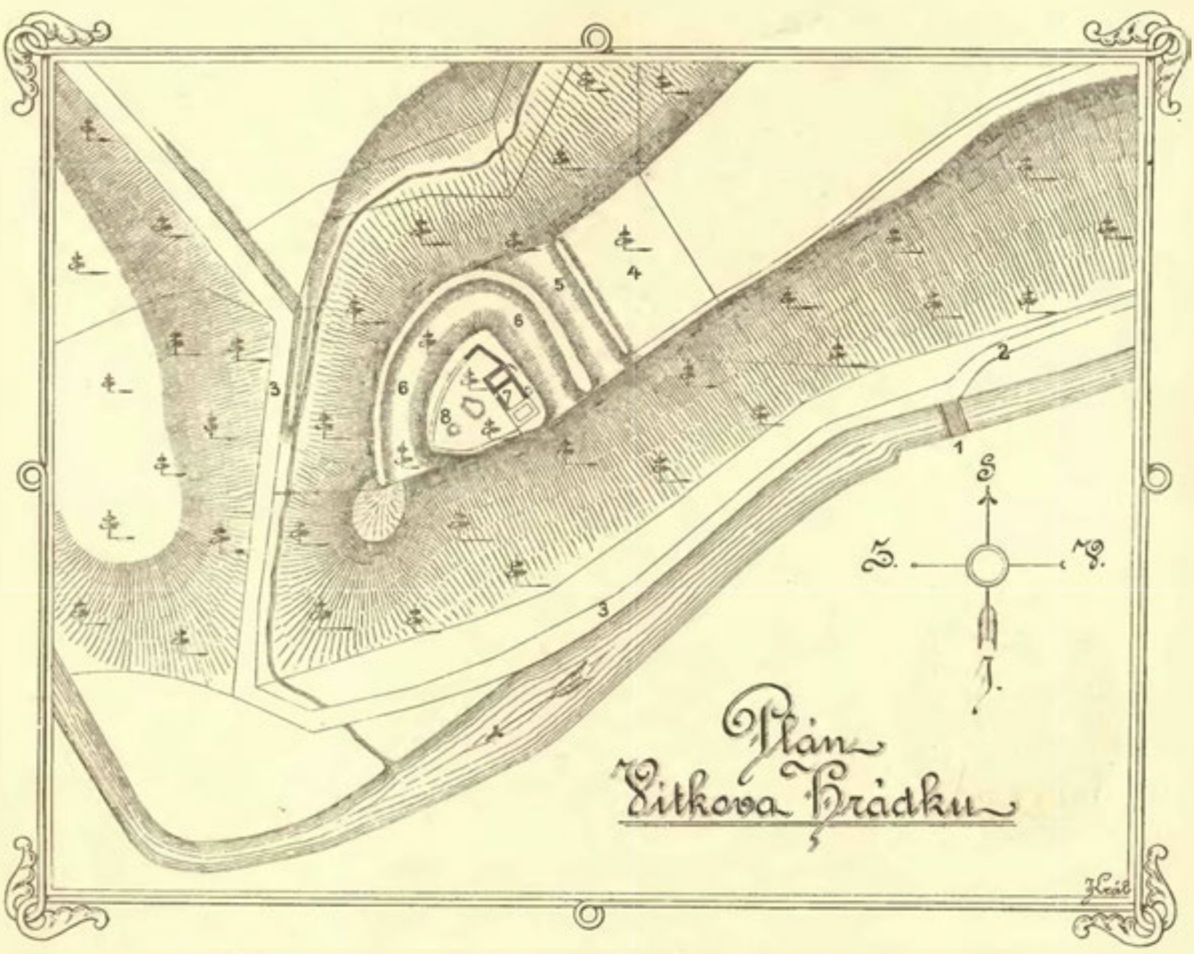
Od Hradce asi $1\frac{1}{4}$ hodiny k východu leží ves Blažejov, kterouž dělí od gruntů sousední vesnice široký potok. Podlé tohoto potoka táhne se skalnatý ostroh, který se na jižní straně k potoku příkře, na severní straně, kde jest důl potůčku s výšiny u Dvorečku tekoucího, něco volněji sklání. Na konci ostrohu stával hrádek. Dva příkopy s mohutnými náspy pevnily jej na severovýchodní straně, kudy se k němu přijíždělo, kromě toho byl příkop a násep také na severní a severozápadní straně, poněvadž byla tu stráň nižší a proto i slabší. Na hradišti, které jest založeno do trojhranu, viděti jest zříceniny stavení, které se ze 3 oddělení skládalo; ze dvou oddělení zbyly ještě zdi několik metrů vysoké, ze třetího jsou jen znatelné základy pod zemí, poněvadž v něm snad brána bývala. Na západní straně jest okrouhlá prohlubeň, na jejímž místě někdy věž bývala. Poněvadž již dlouhá léta pověsti o pokladech na tomto hrádku proskakovaly, složilo se r. 1822 osmnácte sousedův a vzali si dva havíře ke kopání. Kopali tu 14 dní, ale ať si kdekoliv zakopli, vždycky po čase přišli na holou skálu. Konečně je i kopání i placení (když vynaložili 36 fl.) omrzelo. Vypravuje se, že šla z Hrádku chodba do vsi Blažejova, a to pod potokem; za doklad udávali v domku „u Petra" sklípek, do něhož prý tato chodba ústila.

Lid říká nyní hrádku tomuto Pittenhäusel, ačkoliv ještě v paměti snáší, že by měl říkati Wittenhäusel neb Wittelhäusel. Z toho ovšem souditi lze, že se Hrádek náš Vítkovým Hrádkem nazýval.[1])

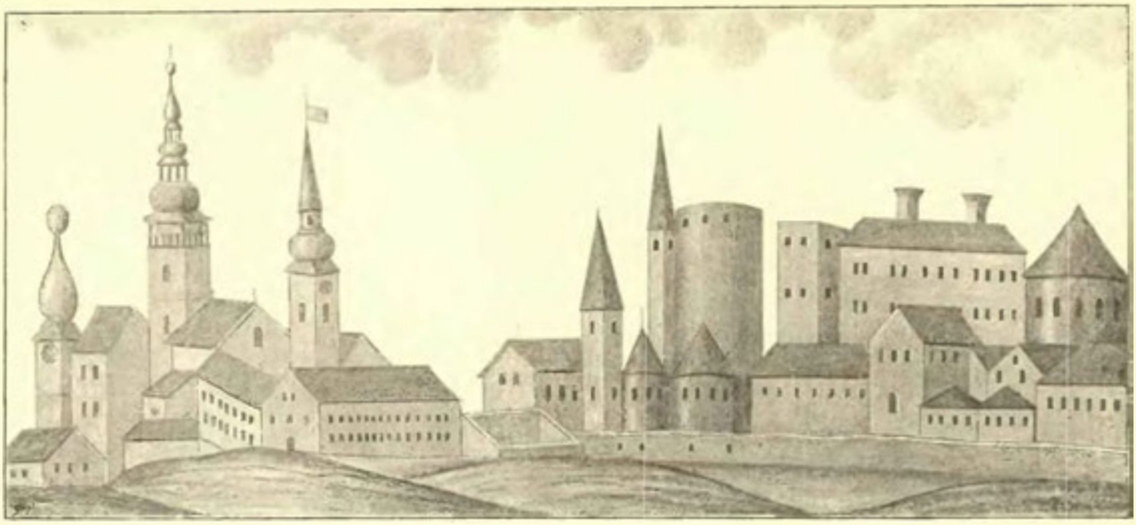
[1]) Haus ve středověku tolik jako hrad, proto se překládá Neuhaus v prvotních dobách latinským Novum castrum. Domnívám se, že se říkalo původně Wittingshäusel. (Poprvé popsáno toto Hradisko v Pam. arch. VII 600—601.)

Názvem tím tuším také rozřešena otázka, kdo byl zakladatelem tvrze; neboť jméno i položení na panství Hradeckém svědčí, že ji vystavěli páni z Hradce, pravdě podobno *Vítek z Hradce*, jenž žil r. 1267. Vypravuje pověsť, že Vít, jeden ze sedmi bratří, od nichž Vítkovci původ svůj odváděli, vstoupil do řádu křižovníkův německých a jim daroval platy ve vsích Blažejově, Oldříši, Mutiněvsi, Malém Ratmirově a Dvorečku i s mnohým jiným příslušenstvím. Újezdu tomu, kameny meznými ohraničenému, posavad se říká Křižovničí statek (Kreuzgut) a jednomu lesu u Lasenice Křižovničí les (Kreuzwald).[1] Pověsť tato aspoň tolik historického jádra v sobě chová, že se skutečně tvrz ta s okolím rytířům Německým darováním od pánův z Hradce dostala a v jich držení ještě asi r. 1458 zůstávala;[2] arci že tvrz záhy spustla, poněvadž rytíři jí jakožto obydlí nepotřebovali. Podací v Blažejově týmž rytířům od r. 1394 až do r. 1405 náleželo, ale r. 1416 dne 19. prosince byl tu pánem podacím Sezema z Chotěmic, maje tuším zboží to v zástavě.[3]) Ten snad byl posledním obyvatelem tvrze.

[1]) Neuhauser Pfarrgedenkbuch. [2]) Millauer, der Deut. Ritt. 189. [3]) Lib. conf. V. J 10, VI. B 10, G 7, 9, VII. G 19.

Vysvětlení plánu: 1. Dřevěný most přes potok Blažejovský. Za ním rozcházejí se cesty: 2. v pravo jest stará cesta vedoucí na ostroh, kterouž se také na Hrádek jezdívalo: 3. v levo je cesta k Jindřiši; 4. porostlina na místě bývalých hospodářských stavení; 5. přední příkop; 6. zadní příkop; 7. stavení přední na hradě; 8. věžiště.

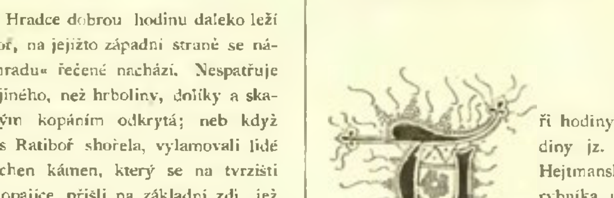

Obraz Jindřichova Hradce v kostele Rosečském z r. 1641.

Tvrze v okolí Hradce.

RATIBOŘ.

Západně od Hradce dobrou hodinu daleko leží ves Ratiboř, na jejížto západní straně se návrší »na hradu« řečené nachází. Nespatřuje se tu nic jiného, než hrboliny, důlky a skaliska častým kopáním odkrytá; neb když jednou ves Ratiboř shořela, vylamovali lidé chutě všechen kámen, který se na tvrzišti našel, a kopajíce přišli na základní zdi, jež vesměs vybrali. Příkopy, jestliže tu byly, také zmizely, když se boky tvrziště zoraly a na role proměňovaly. Ves patřila ode dávna k panství Hradeckému. Když se r. 1384 dne 13. září bratři *Oldřich*, *Jan* a *Jindřich ze Hradce* dělili, dostal Oldřich ke svému dílu dvůr na hořejší straně v Ratiboři s částí vesnice; druhou část vsi se dvorem popluž. tudíž a jiné příslušenství dostal Jan.[1]) Jeden z nich postavil tvrz ke svému bydlení; který však to byl, nelze již uhodnouti. O Oldřichovi aspoň se zdá, že bydlel v Roseči, nemíní-li se tu Oldřich mladší řeč. Vavák, strýc jeho; v listu totiž (r. 1395), jímž prodal Přibík ze Stráže dědiny v Kletci, přichází Oldřich ze Hradce seděním v Roseči.[2]) Díly obou bratří sloučil později Menhard ze Hradce a na Vilharticích, za něhož tvrz opuštěna a ves k panství Hradeckému připojena. Anna kněžna Minstrberská prodala r. 1537 dvůr v Ratiboři pod plat Janovi Hodovi, jehož potomci hamfešt na to sepsaný posud chovají.

Jindřichův Hradec r. 1654 dle emailové malby na urbáři Hradeckém

ROZKOŠ.

Tři hodiny východně od Hradce a půl hodiny jz. od Strmilova leží při rybníku Hejtmanském véska Budkov. Severně od rybníka při jeho samém kraji stojí tvrzka Rozkoš, zavřená příkopem čtyrrohým, na obou stranách vyzděným, který jest již zasypán. Prostora příkopem zavřená, kteráž jest zdélí asi 13° a zšíří asi 11°, zaujímá stavení čtverhranné, k němuž se přichází od východu. Podlé pověsti bylo prý na této straně předhradí, jehož valy a příkopy před některým desetiletím srovnali a na role obrátili. Tvrz tu prý držela vdova velmi laskavá, kteráž poddané, kdykoliv na roboty vycházeli, hudbou provázeti, a když se vraceli, týmž způsobem vítati dávala. Okolí Strmilova a Kunžaku patřily pánům Hradeckým od nepaměti, jakož vypravováno svrchu, a počítáno dlouho k Moravě, jsouc ještě v 16. věku pod správou úředníkův Teleckých.[1]) Kdy sobě páni tvrz tuto (snad pro svou rozkoš) postavili, není známo; snad se to stalo Adamem ze Hradce

---

[1]) Arch. č. II. 314—317. Roku 1384 dne 18. června vyznali již oba bratři, že se v příčině dělení podvolují rozsudku pánův z Rožemberka a Heřmana ze Hradce. (Arch. Třeb.) [2]) Arch. Třeb.

[1]) V urbáři Teleckém r. 1561 až 1577 přicházejí městečko Strymilov, vsi Vlčice, Bořetín, Lestina, městečko Kunžak, vsi Lomy (Tieberschlag), Mosty, Suchdol, Střížovice, »Budkov a při něm sídlo« (připsáno Rozkoš), Člunek (Hosterschlag). U Rozkoše byl dvůr a mlýn na 4 kola.

(† r. 1531). Syn jeho mladší *Zacharyáš* obdržel již tvrz Rozkoš s dvorem popl., mlýnem náchlebním, rybníkem, městečka Kunžak a Strmilov a vesnice některé na svůj díl k panství Teleckému. Statek Rozkošský odkázal dotčený pán († r. 1589) bratrovci svému Adamovi ze Hradce, po němž jej potomci jeho drželi k panství Hradeckému až do vymření rodu Slavatovského. [1])

LOVĚTIN.

Stará tvrz bývala také ve vsi Lovětíně, čtvrť hodiny na sever od Jarošova, kde již dávno všechny památky po ní zanikly. [2]) Snad pocházel odtud *Buzek z Lovětína*, jenž r. 1403 Vilémovi markrabí Míšenskému opověděl. Roku 1408 držel ves tuto Svach, soused Hradecký, jemuž toho roku Jan mladší ze Hradce les Syrovec prodal. [3]) Za husitských válek držel tvrz zdejší *Petr z Chotěmic*, jenž obyčejně v Hradci Jindřichově bydlíval. Týž dětí nemaje, byl sice již nějaké pořízení o statku svém učinil a zejména listem mocným Arnoštovi z Leskovce, Maršovi z Vydří a Markvartovi z Vojslavic purkrabí na Hradci moc udělil, aby pořízení jeho dokonali, ale roku 1432 dne 22. srpna udělal jiný list, jímž odkázal »Lovětín ves celú s lidmi platnými, dvůr i s tvrzí, rolí ornou a neornou, v Horušicích c. t. m. s rybníkem a lesy a v Bošilci co k tomu přísluší *chudým do nového špitálu za rybníkem v Hradci Jindřichově* na jich potřebu, aby užitky byly naloženy na chudé podlé rozumné opatrnosti,« i zmocnil ihned konšely Hradecké, aby se po smrti jeho v Lovětín uvázali. [4]) Později přidělena jest vesnice tato k panskému špitálu, který založil r. 1564 Jáchym z Hradce a jemuž potom vsi Dolní Skrýšov, Lovětín, Radouň, Okrouhlá s díly vesnic Gutenbrunu a Klenova přiděleny.

Nástěnný obraz sv. Anny v chrámě sv. Jana v Jindřichově Hradci. Kreslil *Jan Koula*.

Postranní loď chrámu sv. Jana v Jindřichově Hradci. Kreslil *Jan Koula*.

OLEŠNÁ NĚMECKÁ.

Ve vsi Olešné Německé při hranicích moravských ležící bývala tvrz, o níž se teprve r. 1629 dovídáme, která však s povrchu zemského dávno zmizela. [1]) Větší část vesnice patřila r. 1550 a tušim léta před tím k panství Bystřickému. Roku 1567 zastavil ji Vilém Krajíř z Krajku *Janovi Věžníkovi z Věžník*, ale k výplatě již nepřišlo, anobrž pan *Adam z Hradce* koupil Olešnou r. 1574 a příštího roku ji prodal *obci Hradecké*. [2]) Od té doby patřila ves tato ke statkům městským.

[1]) O osudech panství Kunžackého, k němuž Rozkoš potom náležel, viz naše dějiny Hradce a Sommerovu topografii. (Tab. Kr. 215.) [2]) Říká se, že asi 1000 až 1500 kroků daleko od Lovětína v lese jsou zbytky příkopu a mnoho kamení. [3]) Arch. č. VI. 7. arch. obecní v Hradci. [4]) Kopie v archivu Třeboňském.

LASENICE.

Jižně od Hradce jest ves Lasenice, ve kteréž před časy tvrz bývala, avšak nyní již známky po ní nezbylo. [3]) Co se týče majetníkův, nepodařilo se nám žádného z nich najíti. Zdali odtud pocházel *Petr z Lasenice*, jenž seděl r. 1444 v Krchlebích, [4]) také neumíme pověděti.

Kromě těchto tvrzí jest na Hradecku ještě několik tvrzišť a záhadných hradišť.

Nad *Střítovici* k západu jest hora, jejíž vrch skalisky a balvany poset jest. Jedno veliké skalisko slove »na hradě« a pole za ním »u hradu« neb »pod hradem.« Druhému menšímu skalisku říká se »na hrádku.« Na obojích prý stávaly tvrze, kteréž prý podzemní chodbou spojeny byly. Ale poněvadž tu není památky ani po bývalém opevnění ani po nějakých staveních, jest i možno, že lid skály ty pro jejich podobnosť se zříceninami hradem a hrádkem pojmenoval.

Za *Jarošovem* u myslivny v kopcích se říká též na hradě, ale není tu také ani nejmenší památky.

U *Bednárce Velkého* říká se také na hradě, a bývala prý na tom místě vysoká skála žulová. Na ten čas se tu nic nespatřuje. *Mikuláš z Bednárce* sloužil r. 1395 pánům Hradeckým.

V urbáři panství Hradeckého r. 1654 připomíná se *rybník Zátvrzní*. Podlé popisu v témž urbáři dopadl by rybník tento, který má jméno své zajisté po nějaké tvrzi blízké, mezi Pernslaky a vrch Homolku.

V *Rosičce* u Hostějovsi (blízko Žirovnické silnice) ukazuje se též místo, na němž tvrz stávala, a to při první chalupě po levé straně.

[1]) Sbor. hist. II. 55. [2]) Kniha privilejí v obecním archivu. [3]) O této tvrzi píše se jediné v účtech panství Hradeckého roku 1575 takto: Z poručení pana hejtmana dáno 4 osobám z Lasenice od dobytí trub na rybníce pod tvrzí u Lasenice (za den po 3 gr.) 12 gr. [4]) Archiv gub.

Choustník Hrad.

1. Popis, chování jeho; zbroj na něm.[1])

Od Radenína, Křeče a Černovic táhne se dlouhá, holá, místy i lesem porostlá výšina k jihu; z ní vychází k západu táhlý, strmý a lesem porostlý hřbet, jehož ukončení se u lidu „Starým Fusníkem“ nazývá. Hřbet tento daleko v okolní krajině, a to na kolik mil viděti jest, avšak ne vždy zřetelně. Neboť před deštěm jest hřbet tento jako v kouři, a krajané okolní vědí pak dobře, že bude brzo pršeti; avšak po dešti pomine modravá barva hory jak by ufal, a dobře lze z dálí rozeznati zelenou barvu lesův a zasvitne-li slunce se strany západní, viděti jest mocná skaliska hory a na jejím konci probleskují šedé zříceniny hradu Choustníka. Přiblížíme-li se ke hradišti, podivíme se jednak tomu množství balvanův na úpatí hory rozsypaných, jednak skaliskům takořka na sobě nametaným, na nichž strmí palác starého hradu.

Pevný ten hrad byl po způsobu středního věku upraven nade vši chválu lidskou. Na třech stranách spadá hora srázně, tak že hradisko samo již bylo přirozenou pevností, kromě toho chránily hrad strmá skaliska, příkopy a náspy a konečně hradby, jichž strana východní přepevná na hřbetu skaliska se táhne. Jediná pohodlná cesta, jíž se k němu za starodávna chodívalo, i posud ke starému hradu vede; počíná při vsi Chustnici, kamž úřady panské po spuštění starého hradu přeneseny byly, a vedouc lesem jde až tam, kde začíná venkovská a dolní ohrada.

Jako každý větší hrad, měl i Choustník dvě části: jednu vyšší neb menší, kteráž byla vlastní pevností a obydlím páně, a jednu nižší neb větší, kdež se umístnilo všechno to, co v hradě vlastním překáželo. Část tuto, hledíce k položení veškerého hradu, nazvati musíme *dolní ohradou*, *dolním* neb *předním hradem*. Byla tato ohrada způsobu zvláštního, poskytujíc jen po skrovnu rovného prostranství, v severní části větší její díl vyplňovaly boky nízkého a táhlého hřbetu, na němž horní hrad stával, a skalnatého bradla, na němž jde hradba. Z brány, kterou se přicházelo do dolní ohrady, nic nezbylo, za to však jest dobře znáti, jak důmyslně byla chráněna čtverhrannou věží, která na vysokém strmém skalisku horního hradu stojíc, největší překážkou byla každému, kdo se chtěl mocně do hradu vedrati. Neboť přišel-li kdo sem, vyhlídl vrátný úzkým okéncem na příchozího, shledaje nebezpečenství zatroubil, a ihned vyřítili se holomci či chasa hradská z vedlejšího domu holomčího a pověžní z trub svých vysílali zvuky rychlé na způsob kohouta, který svou družinu slepičí z pohodlné a bezstarostné pastvy burcuje. Za nedlouho sletělo

---

[1]) Pomůckou byly: Heber's Burgen V., 126 a Veselého Dějiny hradu Choustníka.

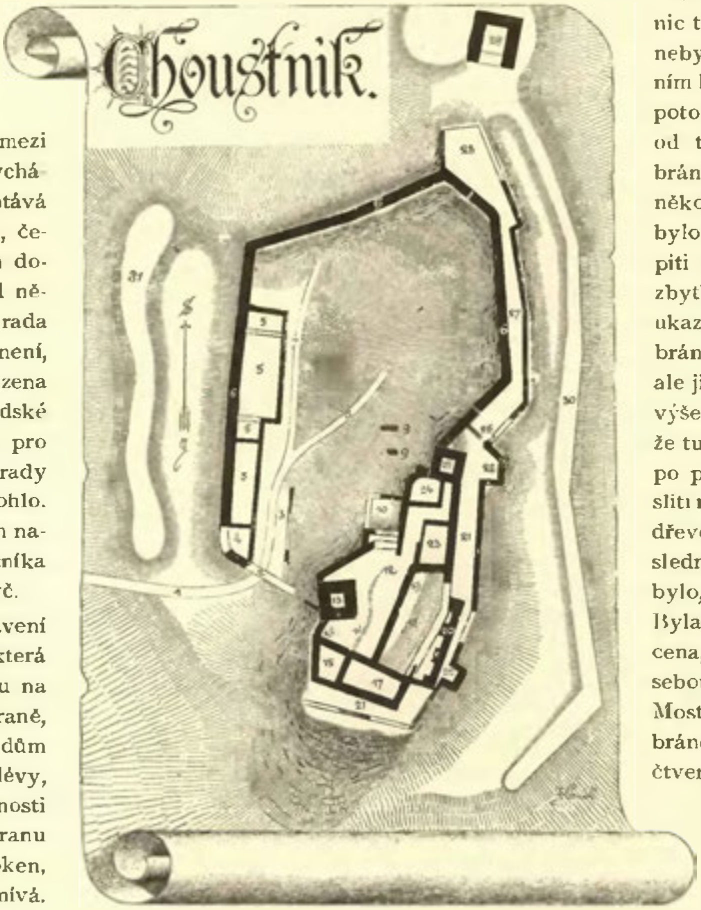

Choustník.

s věže několik šípů, také nějaký kámen, po chvíli pak na to také omastek vyhřátý, jeden neb dva soudky vařicí smůly. Přišel-li však poddaný a známý člověk, který platy a ospy přinášel, zavrzalo to v bráně, zařehtalo a znenáhla zpodjal se hřeben či mříže, jíž brána byla zavřena. Některý z holomkův arci vyběhl a vedl příchozího k písaři, na cestě pak se ho mohl vyptávati po mnohých novinách; neboť je-li člověk zavřen mezi zdmi a jen zřídka vycházeti smí, jak rád se vyptává po všem venkovském, čehož jen zrakem svým dostihnouti může. Před několika lety byla ohrada dolní, pokud zdí již není, plotem pevným ohrazena a na místě chasy hradské procházel se tu jelen, pro něhož se ani do ohrady dolní vcházeti nemohlo. K veliké radosti všech navštěvovatelů Choustníka dali jelena kamsi pryč.

Dotčená dolní stavení opírala se o hradbu, která zavírala dolní ohradu na severní a východní straně, obsahujíce vrátnici, dům holomčí, konírny, chlévy, písárnu a některé místnosti hospodářské. Na stranu venkovskou neměla oken, jak se samo vyrozumívá. V jedné části nacházela se studeň hluboká, do skály vytesaná. To všechno, co posud vypsáno jest, z kameni postaveno bylo a také dobře shledati jest posud; avšak na velikém prostranství dolní ohrady byla zajisté ještě některá dřevěná stavení.

Obyčejem bylo u středověkých hradův, že cesta k nim vedoucí sem a tam se točila mezi rozličnými překážkami, branami, hradbami, ploty atd., aby nepříteli přístup stížen byl.

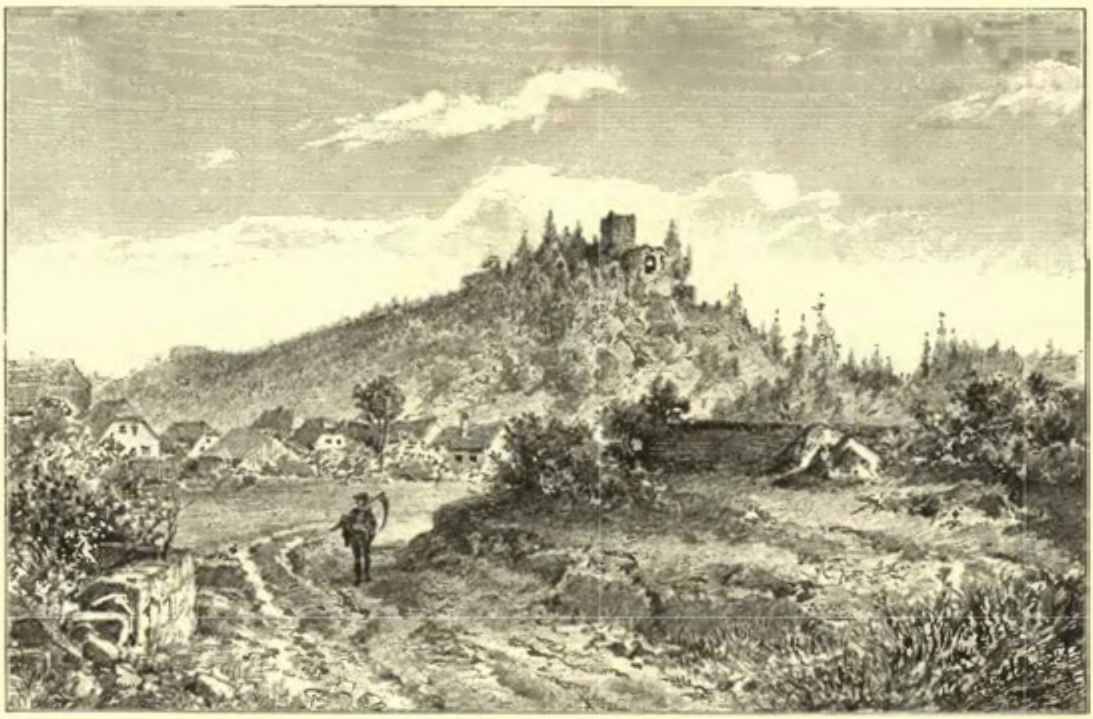
Vysvětlení plánu: 1. Stará cesta jízdní, nyní lesní cesta od Choustnice, 2. městiště dolní brány; 3. přihrádek, t. j. úzká prostora mezi dvěma zdmi; 4. dolní vrátnice; 5. hospodářská stavení přistavená ke hrubé hradbě s holomčí světnicí, kancelářem, konírnami, obilnicemi a studnicí; 6. hrubá a vysoká hradba zavírající dolní, jinak přední hrad, jehož vnitřek jest nerovný a balvany posetý; 7. cesta vyjetá podlé hospodářských stavení; 8. cesta do kopce starodávná k mostu dřevěnému, z něhož 9. mostnice kamenné zbyly; 10. horní brána, z níž se jelo do příkrého vrchu, byla přehrazena 11. zdí, s níž se spouštěl hřeben čili těžká hrubá mříže; 12. plac na horním hradě; 13. velká věž; 14. otvor sklepa, který šel pod velkou věž; 15. stavení, které nejpozději opravováno; 16. v jeho rohu jsou z prvního poschodí dvéře k chodbě, která jde k hradbě mezi tímto stavením a věží; po ní a schodech dřevěných šlo se k brance velké věže; 17. druhé stavení, v němž se snad velká síň nacházela; 18. třetí stavení, v němž jest 19. krásně vytesávané okno, bezpochyby z bývalé kaple pocházející; 15.—19. palác pánův Choustnických; 20. základy hrubých zdí nedostavených, kteréž měly mdlou (nyní sesutou) zeď paláce podpírati; 21. horní parkán s 22. baštami; 23. mlýn samotížný; 24. horní vrátnice; 25. druhá věž s hlubokým vězením; 26. branka z horního do 27. dolního parkánu, 28. který se končí velkou baštou k postavení hrubého praku; z tohoto parkánu jdou dvě branky do dolního hradu; 29. věž ven z hradu povydaná; 30. hrubý, z balvanů složený a strmý val na způsob hrubé zdi; 31. druhý, ze země a kamení nasypaný, méně strmý násep. Zastíněním označeny jsou zdi, kteréž jsou ještě nad povrchem zemským. — Měřítko — 1 : 1264.

U Choustníka nenacházíme nic takového a také nikdy nebylo. Cesta tu šla dolním hradem skorem rovně, potom arci se zatočila, ale od této zatáčky jest ke bráně svrchního hradu jen několik kroků. Nicméně bylo stíženo dosti přistoupiti ke hradu. Jak nám zbytky bývalých pilířův ukazují, přicházelo se ke bráně po dřevěném mostě, ale již první pilíř dosti povýšen jest nad zemí, tak že tu na obyčejný příchod po pohodlné cestě pomysliti nelze. Jelo se po tomto dřevěném mostě až k poslednímu pilíři, kdež čekati bylo, až se most spustí. Byla-li dolní ohrada ztracena, schody a most za sebou zapálili nebo sbořili. Most tento byl chráněn a bráněn druhou silnou věží čtverhrannou, kteráž se nad ním na strmém skalisku vypíná a ke svrchnímu hradu náleží.

Nyní se stoupá do svrchního hradu bez velikých obtíží; pěšinka jde sice hodně do kopce, ale ani brána nepřekáží, poněvadž se byla dávno tak sesula, že z ní nic nezbylo. Vejdouce do nádvoří neb placu horního (jak naši předkové říkali), nacházíme se na dvoře vyšního hradu. Na nádvoří tomto stojí čtyřrohá věž, o níž řečeno bylo, že chránila dolní bránu, stojíc na nejvyšší části celého hradiště. Každá jeho strana měří 7 m., zvýší jest 17 m., zdi jsou hrubé $2^1/_2$ m. Dřív se k ní chodívalo ze západní strany brankou pěkně do kulata sklenutou, a to dřevěným ochozem, který vedl od paláce podlé hradby, k níž naše věž přiléhá. Posud se začátek hradby této ve stavení k věži nejbližším spatřuje. (Podobného cosi najdeš u Hradce

Jindřichova.) V novějších dobách, snad již v předešlém století, prolámali na jižní straně díru a přidělali dvéře, aby se do vnitř dostati mohli. Zde se arci sklamali domnívajíce se, že najdou poklady aneb cosi pamětihodného. V našem století kázala hraběnka Voračická, držitelka statku Chustnického, zdělati schody, tak že se pohodlně až na vrchol věže přicházelo, neboť vyhlídka odtud jest rozkošná. Oken věž tato neměla, než toliko v prvním a třetím ponebí úzká okénka, jimiž se vnitřním místnostem jen slabého světla dostávalo. Přízemí její má klenutí, kteréž nepochází z prvních dob hradu, nýbrž uděláno asi v 16. věku.

Za věží při západním konci hradu nacházel se *palác*, jak souditi lze ze sklepův, z části ještě zachovaných. Jen krátký čas tu páni bydleli, potom byl Choustník v držení mocného rodu, který tu nikdy nesídlel; palác byl tudíž obydlím purkrabským a nevyrovnal se úpravností svou palácům takovým, na nichž páni sídlívali. Jedno jeho křídlo, skládající se ze dvou oddělení, hledí k západu, druhé k jihu. Západní oddělení na dvě části rozdělené má veliká a široká okna; také se tu jen zbytky pozdějších oprav spatřují. Jest to zejména severní světnice, z jejíhož prvního poschodí jde branka k chodbě na věž vedoucí. V druhém oddělení nachází se místnosť s oknem ozdobně v gotickém slohu sklenutým, jež se obyčejně na kapli

Choustník od západu.

vykládá. Tesné kamení, kteréž ondy rohy drželo, dávno se sřítilo a pokrývá dno rumem a bujnými bylinami obrostlé, pravý to obraz, že jest příroda věčně krásná, a díla lidská, byť důkladnější a pevnější, do času. Vedlé paláce jest stavení čtverhranné neurčitého účelu, ale právě proto se nám zdá, že tu býval mlýn samotížný, pod nímž se také studnice nacházela. Na hradech, kteréžto v čas obléhání po dlouhý čas zavřeny byly aneb z nichž se v dobách nepokojných ke mlýnům jezditi nemohlo, bylo mlýna velice potřeba; v každém hradě býval mlýn, když ne samotížný, aspoň ruční mlýnek. Za tímto stavením přes úzký dvorec bývala vrátnice horní, odkudž bezpochyby ochoz k blízké bráně vedl; stavení to má dvě vyhlídky, na most a dolní ohradu. Hned za ní jest *druhá věž* čtverhranná k ochraně již dotčeného dřevěného mostu postavená. Jest skorem tak velká, jako předešlá věž, zdi však méně hrubé (něco méně než 2 m.) udělali, poněvadž by snad nebyli s místem postačili. Jako u všech věží středověkých, nacházejí se dvéře do ní nad zemí a ve spojení byly s pavlačemi na hradbách naraženými. Dvéře vchodu zavíraly se vnitřku silnou závorou. Zajímavy jsou vedlé vchodu díry ve zdi, do níž zasazeny byly trámy pavlačí. Jak do této tak i do předešlé věže vězně sázeli, v jedné z nich se také mučírna nacházela. Vězení bylo hluboké a první podlaha nad ním v rovnosti se vchodem. Z této první podlahy, z níž ještě kus břevna v rohu zbyl, šlo se po žebříku nebo schodech na druhou podlahu a z té na třetí, která byla již na vrchu věže. Věž tato

stála na konci vnitřního hradu, při němž se na západní a jižní straně parkány nacházely. Na straně jižní zpevněna byla hradba dvěma baštami, na nichž praky a jiné jim podobné stroje postaviti se mohly. Také střílny, jimiž hradba jako poseta byla, sem a tam ještě se nalézají. K těmto hradbám přicházelo se z dotčených stavení hradských po ochozích, které běžely podlé jich celé délky a jednak k západnímu rohu paláce, jednak ke druhé věži přiléhaly.

Pohled na vězení vzbudí v každém buď nelibost aneb zděšení, anobrž hrůzu, poněvadž i ten, kdo chladně rozumuje, soucitu a útrpnosti ubrániti se nemůže. A tomu se neubrání ten, kterýž z paměti poznal, že obyčejně a z pravidla vězením lidé vinní trestáni, a jestliže byl vzat v kázeň nevinný, anebo stalo-li se tak z libovůle, bylo to věcí neobyčejnou aneb výminkou. Začasté se za to mělo a má posud, že lidé stavův nižších odevzdáni bývali na milosť a nemilosť osobám stavů vyšších, kteříž s nimi mohli podlé libosti své nakládati; ale v pravdě tomu nebylo tak. Že páni a úředníci poddaných svých hájili a kvapně a prchlivě jich netrestali, o tom se najde v pamětech ne jednoho dokladu a jeden takový, týkající se Choustníka (z r. 1498), budiž tuto doložen.

Hejtman Soběslavský byv na cti své uražen Košíkem člověkem služebným, kterýž na Choustníce přebýval, stěžoval si do něho u Olbrama purkrabí Choustnického, jsa té naděje, poněvadž byli oba pod jedním pánem, že se mu tím spíše po právu učiní. Ale nestalo se tak. I mluvil jednou k Olbramovi před kostelem Chustnickým, při čemž i pan Vejce stál a k čemuž Václav z Olbramovic byl zavolán, takto: „Žalovalť sem, pane purkrabě, na Košíka služebníka tvého a prosil sem tebe, aby mne v tom a man želky mé litoval, neb jest mě nešlechetně i manželku mú zhaněl a žeť toho věřím jako dobrému člověku, že toho litovati budeš a kárati jej budeš, neb jest mě nešlechetně zhaněl i manželku dávaje mně padouchy zv . . . é nešlechetné a manželce mé lhářky a k . . . y k . . . . . . é. I nezdáloť se jeho z toho kárati a mne v tom litovati ani tomu věřiti, cožť sem naň žaloval, než abych to naň provedl; i teď svědomie mám a teď naň to provozuji před těmito dobrými lidmi.“ Václav z Olbramovic slyše tu řeč a jsa prvé svědom Košíka, že jest všechen nešlechetný a utrhač dobrých, mluvil k panu Olbramovi vedlé pana Vejce, aby Košíka toho trestal a jej vsadil a k tomu připravil, aby přijda do domu páně hejtmanova prosil pana hejtmana i paní manželky jeho pro Bůh, pro matku boží, aby jemu toho odpustili, co jest proti nim nešlechetně, nepravě mluvil. A Olbram slíbil tak učiniti a jej hned k tomu připraviti. —

Gotické okno na Choustníce.

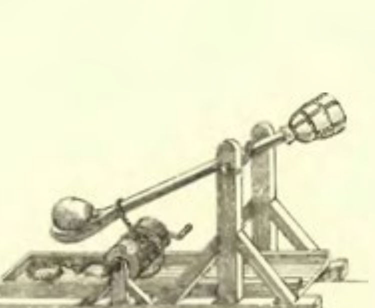
Hned za druhou věží přicházelo se do tak řečeného parkánu, obsahujícího pouze ulici tu užší, jinde širší. Hradby ty byly stavěny na svahu hory, proto jsou mnohem vyšší z venkovské než z vnitřní strany, ale ovšem byly mnohem nižší nežli vnitřní hradby, které dolní ohradu zavíraly, a to proto, aby obhajcům na zadních stranách stojícím nepřekážely. Tento parkán měl dvě branky vedoucí do dolní ohrady (nyní zazděné). Z parkánu se též do příkopu choditi mohlo. Dotčenými brankami se v čas potřeby z dolní ohrady k těmto částem kratší cestou choditi mohlo; a jestliže nepřítel až do dolní ohrady se dostal, tudy na něj vypadali a s výše položených částí dolní ohrady jemu od zadu naň házejíce velikou škodu způsobiti mohli. Aby se nepřítel zlezením hradeb do parkánu dostati nemohl, totiž aby se k nim ani nepřiblížil, byl na této straně hrubý, z balvanů sestrojený val, na němž ploty byly naráženy. Avšak na východní straně mimo hrad byl ještě jeden předmět, o nějž si obléhající své lebky marně rozbíjeli. Za koncem zadního hradu a za příkopem stojí na skalisku na tu stranu ke Mlýnům čtverhranné stavení, nyní docela sbořené a sřícené, jehož zdi co do hrubosti přes 3 m. měří. Stavba tato, samostatné tvrzi se podobající, bezpochyby již na konci 15. neb na počátku 16. století spustla, když jí již tak nutně potřebí nebylo; že nejdříve ze všech částí hradských spustla, dokazují skrovné její zbytky omšené a obrostlé. Ze zadního

hradu se k ní bezpochyby po dřevěném mostě chodilo, avšak bylo-li zle, obhajcové most ten za sebou spálili. Jak se zdá, měla tato třetí věž hradu své zvláštní jméno, říkalo se jí tuším Kokot.

Choustník jest jako pannou mezi pevnostmi středověkými; pokud nám známo (a že bychom o dobytí zajisté zprávy v Třeboňském archivu měli, jisto jest), nikdy dobyt nebyl. Tvrdosť svou děkoval hrad Choustník dílem nepřístupnosti místa, dílem dobrým hradbám, dílem své válečné úpravě či tak řečené *armatuře*. Jménem tím značí se všechno to, což obranu hradu podporovalo; tedy všecko vystrojení hradeb a zásoby zbraní. Měl-li hrad holé zdi, podobal se ve smyslu středověkém již pustému hradu; měl-li býti k obraně schopen, narazily se na hradby pavlače či tak zvaná zábradla, obyčejně střechou krytá a z hradby ven vynikající, a to tak, že podlaha z pouhého trámoví se skládala. Otvory mezi trámy se nacházejícími mohli obrancové házeti dolů kamení, klády a j. podobné věci. Ty a takové pavlače šly také po stranách některých staveb hradských, tu, kdež toho potřeba byla.

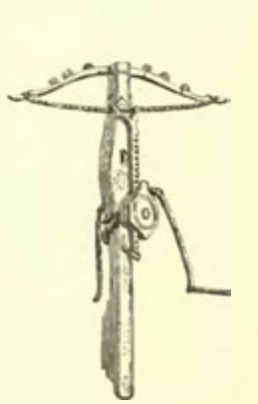
Ke hradu patřívaly též rozmanité *zbroje*, jsouce věcmi, jak nyní říkáme, inventárními. Kdykoliv přišel nový purkrabě, zdělány dvě cedule a sepsáno na to vše, co na hradě před rukama bylo; jednu z nich nechal purkrabě za sebou, druhou pak odevzdal pánovi. Jestliže pak úřad svůj vzdal, srovnány obě cedule mezi sebou i se zásobami na nich psanými. Ve 13. století mělit asi na Choustníce tolik, kolik staré válečnictví římské aneb počátky tehdejšího válečnictví nového poskytovaly. Každým způsobem byly tu veliké neb strojné praky (machinae), způsobené tak, jak toho návod podává římský spisovatel Vitruvius. Na Choustníce byly nejméně tři, dva z nich „založeny" (trochu do země zahrabány a kamením obtíženy) na baštách předního hradu, třetí stál na konci hradu zadního. Téměř každé hodiny (ovšem jen v čas obléhání) z nich vyhazovali veliké kamení; příliš čerstvě to tudíž nešlo, ponévadž přivalování těžkých kamenův a napínání lžice prakovní nemálo práce stálo ty nemnohé osoby, kteréž ke službě prakův přikázány byly. Na zadní baště na východním konci hradu stávaly snad *totyže* neb *totachy*. Názvem tímto, patrně z nějakého cizího jazyka vzatým a co do smyslu svého zatmělým, značily se hrubé a těžké stroje, kterými se kamení veliké metalo.

K vyzbrojení náležely potom také luky, kuše a samostříly. Jak luk vypadal, jest vůbec známo, a každý si jej snadno z habrového dříví udělati může. *Kuše* a *samostříly* (arcubalistae, balistae) potřebují již širšího výkladu, aby se účinku jich dobře vyrozumělo. Části jich byly předně lučiště, skládající se z několika silných a pružných dřev neb rybích kostí koží potažených, aneb (od 15. století) z několika užších lučišť ocelových, za druhé socha (franc. arbrier) čili dřevo úpravně přiřezané, skrze něž lučiště bylo prostrčeno a dobře připevněno, za třetí tětiva hrubá, ze silných střev spletená, konečně ořech neb kolečko pohyblivé, na němž dva vruby se nacházely. Střílelo se pak tím způsobem, že se tětiva natáhla nebo napjala, až se dostala do jednoho vrubu dotčeného, a tak znapínaná kuše mohla se i nějaký čas nositi; chtěl-li kdo vystřeliti, přiložil šíp na ořech, ořech otočil, a tětiva s velikou silou vyšvihla šíp ven. Takhle se arci daleko dostřelilo, ale práce s tím bylo dosti, neboť největší obtíže dělalo napínání lučiště a zadržení ořechu, k čemuž ještě zvláštní přístroje a napínadla bývaly. Ke spouštění ořechu býval ve zpod sochy jazýček s pérem, k napínání bylo kolikero strojův. Původně se napínalo kozí nůžkou či strojem ze dvou pák se skládajícím; jedna z nich se založila pod sochou nebo na jejím konci, druhá zachytila tětivu a napjala ji. Později mívali hevery a kolovraty čili přístroje s rozličným zoubkováním a drábky, kteréž tětivu zachycovaly.

Veliký prak.

Natahování samostřílu kolovratem.

Kolovrat.

Samostříl neb kuše.

Samostříly s hevery.

Ačkoli kuše až do 16. věku v užívání zůstaly, přece záhy nahrazovány *střelbou s prachem.* Za panování Jiříka Poděbradského byla na Choustnice hrubá i malá střelba a jiných válečných potřeb s dostatek. Byly tu předkem dvě houfnice nebo střelba o jedné hlavni širokého ústí na loži o 2 kolách, kteréž se ze zadu nabíjely. Vyhazovaly se z nich koule z kamene tesané, jichž se na hradě 3 kopy nacházely. Pak zde bylo 21 píšťal čili pušek železných nosných, které teprve za tohoto století všeobecně užívány byly.

Nasazeny bývaly na dřevěné bidlo, jež jeden v ruce držel, druhý pak střelec prach na pánvi zapaloval. Samo sebou se rozumí, že nabíjeny od předu. Aby se z nich výdatně vystřelovati mohlo, měli na Choustnice 105 liber olova, jež se buď v kulky přelévalo nebo na kusy rozsekávalo. Prachu bylo jeden a půl centnéře, a kdyby zásoba ta vystačiti neměla, byly tu ještě 5 ct. salnitru a 2 ct. síry. To vše bylo připraveno na jistou dobu; trvalo-li obležení déle, bylo se pánu o to starati, aby více zásob na hrad dodal. Také šípův, jež se z kuší vozných aneb nosných aneb jakkoliv jinak vystřelovaly, byl dostatečný počet. Nasazených šípův, to jest takových, kteréžto již na násady neb šipiště naraženy byly, bylo 29 kop, nenasazených čili pouhých hrotův 60 kop. A toho přece nebylo dosti, neboť 100 kop šípův mělo se sem ještě z Třeboně dodati. [1])

Z r. 1558 máme poslední zprávy o vyzbrojení Choustníka a o všelijakém nádobí, kteréž se tu nacházelo. Prachu střelného byl tu dvojí druh, jednoho půl soudku, druhého půl čbera, síry pak na neckách. Ty staré koule železné, které tu byly r. 1470, bezpochyby se v nějakém koutě válely. Potřeba jich nebylo, poněvadž se jimi již nestřílelo, avšak tu byly 4 kusy olova na slévání koulí. Střelná zbraň byla rozličná, ale veskrze jen malá. Bylo tu 30 ručnic, kteréž se podobaly píšťalám svrchu popsaným; jméno své proto měly, poněvadž se v ruce držely a zapalovaly. Pak tu bylo 33 hákovnic čili ručnic takových, kteréž měly na pažbě hák, jímž se při střílení do dřevěného kozlíku (neb vidlí) vraženého přede střelcem do země vložily a upevnily. Měly to dobré, že je jediný střelec vypaloval, avšak pořád po starém způsobu knotem rozžhaveným. Čtrnácte takových hákovnic leželo na násadách, na způsob děl. Jakýsi pokrok viděti bylo v tom, že tu měli několik „hákovnic samozapalovacích," t. j. takových, které se mohly zámkem a křesacím kamenem vypalovati. Čtyři z nich byly dobré, jedna byla zkažena a na druhé byl zámek odňat. Také starodávné zbraně tu něco bylo, poněvadž se jí užívalo dílem k obhajování hradeb, dílem k honění zvěře. Šípův tu byl jeden soudek, pak množství šipišť, 22 toulcův a jeden kolovrat, aby jím střelci kuše své napínati mohli. Kuší tu nebylo, poněvadž je manové a poddaní službou ke hradu zavázaní sami přinášeti povinni byli. Jeden hřebík prakovní byl tu zůstal od starých dob a zapsán jako pouhá inventární věc, poněvadž tu prakův již nebylo.

Všelijakého nářadí potřebného na hradě tu také byl dostatek, a to: jeden moždýř měděný s palicí, jeden perlík železný (veliké kladivo), dva oškrdy k okřesávání mlýnských kamenův, dva rožny, jimiž vězně do vězení sázeli, vidlice na pověšení masa, hák, 3 staré zámky, 6 zámků velikých, 4 články řetězů, železný klín, motyka, nosatec, železná hůl, dvě palice železné, dvě lopaty železné a konečně venhák či sochor s hákem železným. Do inventárních věcí počteny konečně i 4 stoly, dva čbery měřicí, hodiny zrušené, dvéře železné. Odstupující purkrabě zanechal nástupci svému 8 pecnů chleba a sud osmivěderní řídkého piva, a ty proto také do inventáře zapsány; neb když i nový purkrabě po čase úřad svůj vzdával, musil se jimi vykázati.

[1]) Arch. Třeboň. odd. hist. k r. 1470.

Na takových hradech, jako byl Choustník, bylo železa, chleba a piva dosti, ale papíru málo; tak svědčí list psaný Vácslavovi Albinovi z Helfmberka, kancléři na Krumlově, tohoto znění:

Službu svú vzkazuji urozený pane Vácslave kancliři pane mně laskavě příznivý! V. Mti. předkem zdraví a při něm i jiného všeho dobrýho toho bych vám věrně rád přál. Teď V. Mti. z poručení J. Mti. panskýho po tomto formanu odsílám 36 ručnic a 30 sedel, náležejí J. Mti. p. Vilémovi. I račte je dáti opatřiti do příjezdu J. Mti. panskýho a formanu nechť se dá vobrok na koně jeho, neb sice sem já formanu zaplatil. A při tom V. Mti. jáť to velce prosím, že nám ráčíte po tomto formanu rys papíru odeslati, neb žádného nemáme. S tím všemohúcí pán Bůh rač dáti všecko dobré. D. v Soběslavi v sobotu před sv. Martinem. *Jan Agnicský,*

písař Chousnický.

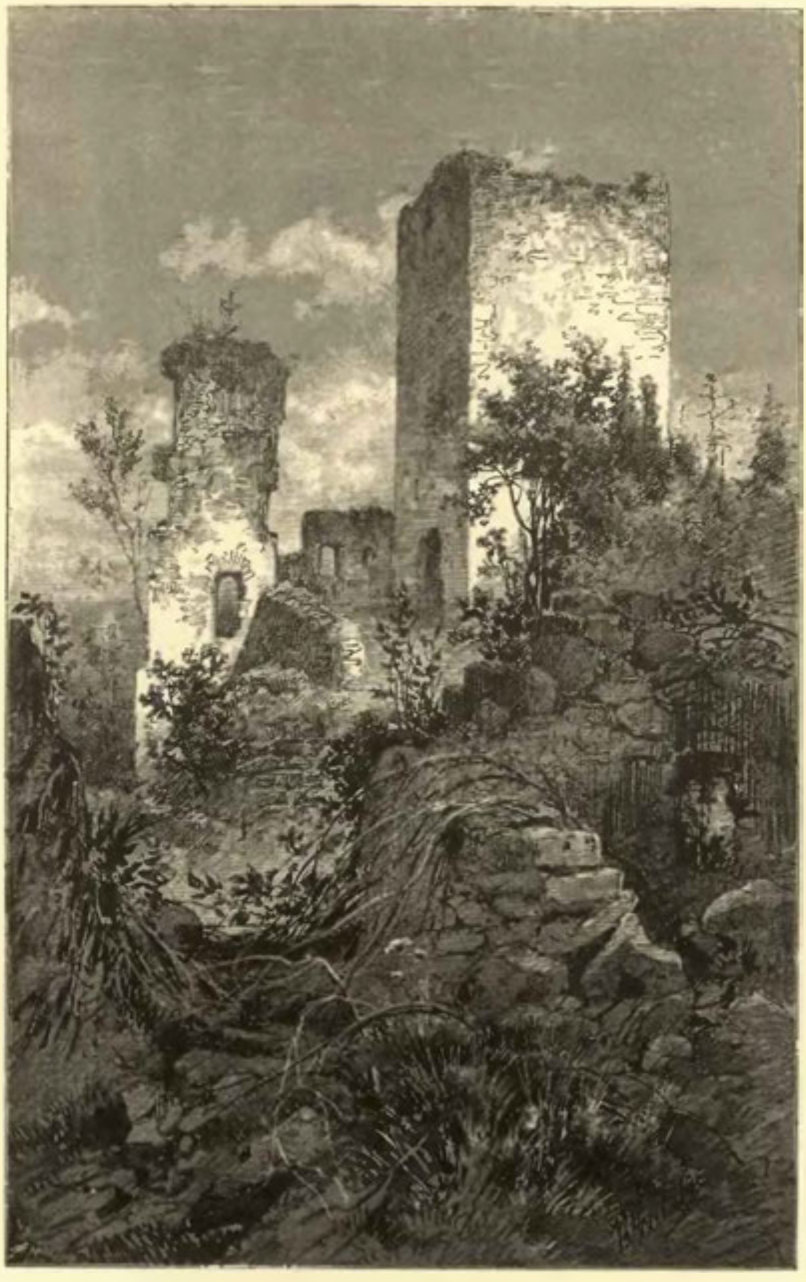
2. Dějiny.

Zakladatelé hradu Choustníka, páni po něm jmenovaní, pocházeli snad z velikého rozrodu českomoravského, jenž na štítě svém lekna jako znamení rytířského užíval; naši páni však, znamení toto brzo opustivše, vzali si na štít v modře řebřík zlatý.[1]) Předkem pánův těchto byl *Beneš z Choustníka,* v letech 1252 až 1262 připomenutý, jehožto všichni potomci Beneši se nazývali, tak že jest nesnadno přesný jich vývod sestaviti. V držení hradu se nacházel potom *Beneš z Choustníka;* r. 1282 připomíná se mezi samými Vítkovci, z čehož souditi lze, že vešli v přátelské svazky s mocnou rodinou touto.[2]) Roku 1318 připomíná se Beneš z Choustníka, který pohnán byl k soudu zemskému od Viléma z Vožice, jemuž byl loupeží škody s 60 hřiven stříbra učinil, pobrav mu koně a hotové peníze. Sotva byl totožný s Benešem předešlým, nýbrž spíše s následujícím, jenž Arnošta syna Hroznatova strýcem svým (patruus) nazývá. Hrad Choustník patřil totiž tehda dvěma bratřím, *Benešovi* a *Janovi,* kteří se oň tak rozdělili, že vzal každý z nich polovici hradu. Z neznámých nám příčin vidělo se oběma polovici svou prodati a v té příčině přišli roku 1322 k panu *Petrovi z Rožemberka* na hrad jeho Přiběnice, kdež smlouvy trhové mezi stranami dne 28. dubna dokonány. Jedním listem postoupil Jan polovice své panu Petrovi, vymíniv si, že mu Petr na místě peněz jiných zboží postoupí, které by Janův strýc Arnošt vyměřil; změna ta měla do příštího svátku sv. Jana Křtitele (24. června) v platnosť vejíti a ustanovení Arnoštovo takové váhy míti, že jí Jan pod ztrátou své polovice Choustníka poslouchati měl. Za rukojmě postavil Jan Záviše z Robné (strýce svého), Přibyslava z Kosové Hory a Sezemu z Ústí, oba Vítkovce, a ustanovil, kdyby měl zemříti před dokonáním řečené směny, že zboží ta, která by mu ve směně připadnouti měla, mají býti řízena strýci jeho Arnoštem a Záviší, a kdyby i Arnošt zemřel, Záviší samým. V táž slova vzata i listina, jíž prodal Beneš druhou polovici hradu, toliko jiní rukojmě postaveni, a to Vlček ze Sedlce, Jeník z Mezimostí, Bohuslav z Malovic, Diviš z Dobronic, Čeněk ze Stranné, Předvoj ze Lhoty, Mikuláš z Podnavce a Vernéř z Pořešína; Jenec z Cižkrajova měl se státi vladařem zboží Benešových, kdyby před časem zemříti měl.[3]) Není pochyby, že Petr bratřím dal směnou panství Prčické a některé statky v okolí Chlumce nad Cidlinou ležící, neboť zde pánové z Choustníka pozdější stále usedlí byli; také jim patřil hrad Hradiště řečený Heřmanův Choustník po panu Heřmanovi roku 1370—1402.[4])

Pan Petr nabyv Choustníka, připojil k němu panství své Soběslavské a držel oboje pokojně až do své smrti († roku 1347). Synové jeho *Petr* probošt kostela Pražského, *Jošt, Oldřich* a *Jan* drželi z počátku Choustník nedílně. Odměnou za zásluhy otce jejich učinil jim císař Karel (r. 1349, 1. června) tu milosť, aby po celý čas jeho panování jen 300 kop berně ze svých panství a zejména i z Choustníka platili.[5]) Od pánův z Hradce tehda zadlužených koupili bratří r. 1364 městečko Deštnou a vsi Březinu a Jižnou a připojili je k Choustníku; asi v ty doby Křeč a Černovice získali, neboť as od těch dob se vyskytují páni z Rožemberka jako kollatorové obou těchto far. Roku 1365 vyměnili bratří od Vernéře ze Srdova pozemky ve vsích Opalicích, Čertyni, Záluží a Pěníku (na Krumlovsku) za 3 lány role v Kozmicích a 80 kop grošův. Roku 1379 nadali tři bratří (an byl Jošt r. 1369 zemřel) faru Chustnickou, aby mohl farář z důchodů nově nabytých i ve Mlýnech kněze sídelního chovati. Purkrabí byl na Choustnice r. 1382 jakýsi Damian z Izaru. Od těch dob, co se rozdělili o panství (r. 1374), držel Choustník Oldřich sám, sdíleje vládu nad ním se synem svým již zrostlým Jindřichem; oba prodali r. 1388 dne 8. prosince

[1]) Dalimil dí, při dobytí Milána (rozuměj za Fridricha císaře) »Poděbradští že prví na zeď lézti směli, proto sú na ščít od ciesaře řebří vzeli.« [2]) Emler, reg. 547. [3]) Archiv Třebonský. [4]) Viz šíře Pam. Arch. VIII. 198—204 a děje Hradiště. [5]) Pangerl, Gold. Urk. 398.

Věž Choustnická.

Jiřímu faráři Choustnickému jeden lán poplatný v Chustnici, ze dvou dílův se skládající. Odkázav Oldřich poslední volí svou 10 kop Jenečkovi purkrabí Choustnickému, zemřel r. 1390.

Panství Choustnické obsahovalo za pana Oldřicha kromě hradu Choustníka ves Svatavu, městečko Černovice, vsi Vlkosovice, Bohdalovo pole, Včelnici (Včelničku), Branu (?), Dobešov, Vlčeves, Hojovice, Krtov, Chrbonín, Kajetín (tak říká lid posud), městečko Mlýny, vsi Předboř, Psář, Čikvasovice, Choustník, Lhotu Rytovou (dlouhou), Višněvice, Hrádek (u Černovic), Zárybník (dvůr), Kozmice, Jemník, Hřebín, Tučapy, Benešov, Hrádek (u Pacova), Zhorce a Ondřejovice. [1])

Jindřich z Rožemberka znám jest pro dlouho trvalé své spory s králem Vácslavem a stranou královskou; za doby té nepokojné zdálo se královským, že by mohli opanováním nějakého hradu k panství a penězům přijíti a také obmysly královy podporovati; takového úmyslu o ztečení Choustníka dočetli jsme se v udání zločince Motyčky, který pro loupení na silnici v Soběslavi mučen jsa vyznal, že když byl jednou se Suchým Čertem (pánem z Kunštatu) v Německém Brodě, mladý markrabě moravský (Prokop) prý se ho velmi pilně tázal, jestli by kterého páně zámku mohli dosáhnouti a zvláště dobře li hradu Choustníka a města Soběslavě chovají. Úmysl tento nemohl býti proveden, poněvadž Rožemberští hrad svůj s ostražitostí chovali. V posledních letech vladaření Jindřichova (od roku 1409) byl purkrabí na Choustníce Jan z Kraselova a zůstával v úřadě tom i r. 1413, když byl pan Jindřich již mrtev, poručiv děti své a statek svůj panu *Čeňkovi z Vartemberka;* Janovým nástupcem byl Lipolt z Kraselova; před ním učiněn r. 1418 seznam klenotův klášterův Krumlovského, Třeboňského a Vyšehradského, pánův z Rožemberka atd. [2])

Náhrobek nějakého pána z Choustníka z poč. 14. věku.

Vrtkavá a nestálá povaha páně Čeňkova ukazovala se brzo i na mladém Oldřichovi, synu Jindřicha, jehož Čeněk u sebe vychoval a potom se strýní svou Kateřinou oženil. Oldřich sice za příkladem Čeňkovým přilnul k vyznání husitskému, také kněží pod obojí na svých panstvích dosazoval, ale když r. 1420 na stranu katolickou a Sigmundovu přestoupil a před nově založeným Táborem hanebně poražen byl, popuzen jest k takové zuřivosti, že dal všecky kněží pod obojí na svých panstvích schytati a po svých hradech rozsázeti; někteří z nich seděli také na věži hradu Choustníka. [3]) Nepohodlné Oldřichovi sousedství Táborův demokratických stalo se mu brzo nebezpečným, když Táboři hrady Příběnické opanovali, potom se i Soběslavě zmocnili a konečně i městečko Deštnou vypálili. Za tou příčinou vstoupil Oldřich s Tábory o sv. Martině r. 1420 v příměří až do masopustu, tak aby čtyři známé články Pražské průchod měly na panstvích pánových. Od těch dob Oldřich veřejně Táborům odolati nemohl pro jejich velikou sílu, než „což jediné kradí mohou okolo vojsky i také jinde," kázal překážeti. Jak se sám Sigmundovi přiznal, nesměl je věšeti jako dříve, ale podtají koho lapili, toho utopili neb umořili. Při té ohavné mysli volal ještě k sobě Tábory k jednání na hrad Choustník, a když oni přišedše žádali na něm příměří, odepřel jim ho; též se sám králi přiznal r. 1426, 9. února, že prý Písečtí a jiní ani k němu nechtěli na jednání přijíti, mníce, že by hrdly svými bezpečni před ním nebyli. Nicméně se moc Táborův den co den tak zmáhala, že v listopadu r. 1426 Oldřich rád byl, když mu Táboři dopřáli příměří až do vypověděni předběžného, jehož oprávcem byl také Jan z Kraselova, purkrabě Choustnický. Příměří s Tábory se potom po kolik let rušila a opět obnovovala za Petra od Dubu (r. 1430, 1436—1437) a Litvína z Nemyšle (r. 1432 a 1439), purkrabí zdejších. Po bitvě u Lipan (r. 1434) ulehčilo se sice panu Oldřichovi, poněvadž moc Táborská jednak bitvou touto, jednak také některými vítězstvími, jichž Oldřich nad Tábory dobyl, ochromena byla. V těch bojích také posádka hradu Choustníka rozličné výpady činila, ano i pánův mírnějších strany pod obojí nešetřila, což nahlížíme ze psaní d. 5. července roku 1436, kterýmž napomínal císař Sigmund Oldřicha, aby nahradil škodu, kterou lidé jeho s hradu Choustníka Menhartovi z Hradce činili, pobravše mu dobytek a zahnavše jej na hrad Choustník. Koupiv Oldřich r. 1439 od Mikuláše z Hořic ves Čikvasovice, kterouž k Choustnicku přivtělil, upadl brzo v tuhé spory s obcí Táborskou, které vznikaly jednak z nepokojného sočení tehdejší doby, jednak z příčin nedůvěry mezi stranami panující. Pešek, písař Táborských, zapomenuv se nad povinností svou, vešel v tajné srozumění s pánem Rožemberským a jeho

[1]) Urbář Rozemb. vyd. Truhlářem. Deštná, Křeč, Ceteraz a j. se neuvádějí. [2]) Pangerl, Gold. Urk. 380. [3]) Viz šíře děje Příběnic.

písařem Janem ze Srlína, jenž v ochraně své zachovával hrad Choustník; od těch dob Pešek pánu válečné a přiměrné výstrahy dával k jeho zisku, ale Táborským ke škodě. Pešek a Srlín mívali porady v tajném pokoji, Srlín jakéhosi Pechovce ku Krchlebci na Choustník zjednal a tu jemu mzdu peněžitou a „cedule s ocasem" dal k pálení města Tábora, také z Krumlova na Choustník Petrovi od Dubu a Maxantovi poslány zápaly, jichž Pešek upotřebil v Táboře k zapálení sousedských domův, ano i onoho, v němž sám bydlel. Srlín obdržel nad to od pána svého tráveniny a měl se postarati, aby se to v pernicích neb v jiných pokrmech vladykám okolo Tábora a ve víně po vozotajích do Tábora dostalo; takovéto víno pijící že prý ústa osypána míti budou, zpadnou a otráví se. Měvše Táborští Peška v podezření, jali jej, vsadili do vězení a právem útrpným se ho tázali; zvěděvše pak o jeho srozumění se Srlínem, číhali naň ve plotech několika honův blízko hradu Choustníka, přepadli jej (16. dubna r. 1441) a jatého dovezli na Tábor. Pobravše mu také statek, kázali jej na Táboře zmučiti nanejvýše, že jedva živ zůstal, a tak jej připravili ukrutnými mukami k tomu, že o všech úkladech proti nim strojených seznal (a snad i více); potom jej uvěznili, ačkoli se o jeho propuštění Oldřich z Rožemberka a Mikuláš Trčka z Lípy přičiňovali. Když později přece propuštěn byl, vytýkal Táborským, že jej zajali pro křivé nařčení, a ohrazoval se proti řeční, že by byl míval nějaká srozumění s někým na Táboře (r. 1443). Po vyznání Srlínově počaly tuhé půtky mezi Rožemberskými a Táborskými; tito brali Soběslavským na silnicích, jímali je a některé z nich mučili, aby vypravovali, nač by tázáni byli; také přijímali k sobě „lidi neřádné" a zběhlé z panství Choustnického, ačkoliv purkrabí Vítou ze Rzavého napomínáni byli, aby je zase vydali. Škody, jež Táborští a jejich služebníci na panství Choustnickém činili, nebyly malé. Konečně učinil Hynek Krušina ze Švamberka, hejtman kraje Plzeňského, o nějaké části těchto sporných věcí mocnou výpověď dne 14. července r. 1442, a o jiné věci položil jim rok do Nepomuka, pak 16. srpna obě strany se smířily.

Smíření toto nebylo však nikdy upřímné a nezabránilo všelijakých malých půtek, k nimžto dala příčinu násilí rozličná z obou stran páchaná. Roku 1442, 25. listopadu hrozili Táborští purkrabí Choustnickému Vítovi, poněvadž zbraňoval knězi Táborskému v Miličíně kázati a svátosť oltářní pod obojí způsobou rozdávati. V následujících dobách dopisovaly si obě strany o propouštěni lidí svých zjímaných a vydání jich na rukojmě (r. 1443). Také se přeli o honění zvěře a lovení ptáků blíže Soběslavě. Roku 1446, 1. ledna žalovali Táborští Oldřichovi na kněze Sigmunda, faráře Miličínského, že jejich kněží kaceřoval v Miličíně, čehož když oni se svolením Rožemberským trpěti nechtěli, on se odebral na Choustník a pobyv tu nějaký čas, bral se do Soběslavě, kdež opět nepřestával kaceřovati přijímající pod obojí způsobou. Roku 1447 psány jsou z obou stran listy pohrůžné a hanlivé, i dával potom (18. července) purkmistr Nového města Pražského panu Oldřichovi výstrahu, by své zámky dobře opatřil, neboť zamýšleli prý Tábořì po sklizení obilí Rožemberské hrady přepadnouti; pročež po té výstraze Oldřich se na pozoru měl a v červenci pana Eicingara žádal, aby jatých Táborův na mukách se vyptával, zdali něco proti němu obmýšlejí Skutečně na podzim tohoto roku Tábořì se počali bouřiti proti Oldřichovi, protože spojenci jejich Smilovi z Křemže hlavu stíti dal, že by však proti nějakému hradu páně, zvláště proti Choustníku něco byli podnikali, není zaznamenáno.

Když Jiří z Poděbrad uznán byl (r. 1452) za správce zemského, Táborskému spolku zasadil ránu smrtelnou, čímž zbaveno jest panství Choustnické souseda nebezpečného. Obdržev Oldřich z Choustníka poselství o obležení Tábora, radostně psal (r. 1452 v srpnu) synu svému Jindřichovi do Rakous, že s hradu Choustníka zříti bylo, jak Tábořì stodoly škodné bořili a pálili a jak vojsko Poděbradské u Chotovin se rozprostíralo, však že ve vojště voláno jest bylo slovem páně Jiříkovým, aby na panství Choustnickém neškodili a toliko požívali co možná nejskrovněji. Byl v ty doby purkrabí na Choustníce Vít z Rovného (?), pánem Choustníka potom Oldřich nebyl, ačkoliv ještě na živu zůstával, nýbrž vladařství synu svému *Jindřichovi* postoupil; když pak tento v lednu r. 1457 ještě za živobytí otcova zemřel, následoval vladařství bratr *Jan*. Ten si zavedl na panstvích svůj řád a úřad purkrabský na Choustníce svěřil t. r. 14. října Vítovi ze Rzavého, tak aby byl sám patnáctý branný na hradě a měl na pomoc 6 hlásných, kteří z práva hlásiti měli na hradě; od chování hradu a čeledi obdržel na rok 150 kop platu, k tomu 400 čberův ovsa, roboty v Chrboníně, poplužì u hradu, louky některé, rybníčky a potoky.[1] Při tom postavena výminka, kdyby Víta pánu hrad Choustník postoupiti měl buď o sv. Jiří, buď o sv. Havle, že má čeleď odbyti a hrad pánům s celým pololetým úrokem zase postoupiti. Při purkrabí byl ještě Petr Maxant písařem důchodním, Olbram ze Štěkře druhým purkrabí a Jan z Libochovan písařem úředním. Asi v ty časy podřízeny jsou úředníkům zdejším také vsi bývalého panství Přiběnického, pokud právě nebyly zastaveny.

Roku 1459, 31. srpna zastavil Jan všecka svá panství, zejména i hrad Choustník a město Soběslav s příslušenstvím svému bratru Joštovi, biskupu Vratislavskému, ve 200,000 kop. gr. č. až do konečného

[1]) Viz Veselého spis na str. 26.

dluhu splnění; stalo se tak, aby Jan tou sumou závady rodu ve válkách husitských vzniklé vypravil. Kromě toho vidělo se Janovi mnohé úroky na panství Choustnickém zastavovati, což vše asi 5000 fl. uh obnášelo. Zastaveny úroky na př. r. 1457 v Krtově, r. 1458 ve Veselí, Olšově, Řípci, Lhotě Fridlinově, Mnichové, Čikvasovicích, Chlebově, Cerazi, r. 1459 v Křeči a Svatavě, r. 1462 opět v Křeči. Purkrabími byli potom na hradě r. 1463—1464 Vilém z Kozího, v říjnu r. 1464 již Pavel z Prahy (před tím Dětřichovec řečený, někdy purkmistr Novoměstský v Praze, jenž r. 1448 před Jiříkem z Poděbrad z Prahy utekl do Jindřichova Hradce).

Když se počala jednota panská proti králi Jiřímu bouřiti, zůstal Jan, ačkoliv byl katolík, věrným přívržencem královým, tudíž pokládán byl za nepřítele jednoty panské a katolické a škoděno mu od ní všemožně. Když pak 20. dubna král Jiří vydal list odpovědný Zdeňkovi ze Šternberka, hlavě buřičův, staly se veliké přípravy k opatření Soběslavě i Choustníka, objednáno olovo, přikoupena síra a pracováno zvláště pilně na opevnění města Soběslavě. Po těch výpravách poslal také Jan Zdeňkovi ze Šternberka a Jindřichovi z Hradce listy odpovědné (23. května), téhož dne rozkázal tajně Pavlovi z Prahy, úředníku Choustnickému, aby opatřil pokrm pro 60 koní, kteří na hrad Choustník přivedeni budou. Dne 30. května dal i král Jiří Janovi list záškodný až do 400 koní, t. j. slíbil, že vynahradí Janovi veškerý žold a náklady na lid jízdný ku potřebě královĕ chovaný. Dne 3. června tázal se Jan Jana Bolechovce ze Šatavy, hejtmana na Choustníce, mnoho li branných i jiné čeledi na Choustníce bylo, a rozkázal při tom, kdyby potřebí bylo, aby ještě více čeledi přijal do služby a jmenovitě aby jezdecky připraveni byli tři služebníci páně; konečně mínil pán, že snad nebude třeba těch sedm soudků prachu dobrého ještě o dva soudky a sanytr až do 20 soudků rozmnožiti, než kdyby chtěli, aby hrad dobře opatřen byl, aby o ty potřeby obeslali Řehoře, hejtmana Třeboňského. Bolechovec žádal na pánu, aby dal dělati kulky do píšťal a hákovnic, též 1000 ručníkův (t. j. ručnic). A poněvadž se za těch dob na hradech ustavičně pracovalo a opravovalo, žádal hejtman, aby mu pomahači, zedníci a jiní dělníci posláni byli. [1]) Ačkoliv byl Choustník sám tvrdý a Soběslav dobře zpevněna, přece štěstí válečné Janovi nepřálo, poněvadž nebyli lidé jeho vždy opatrni. Po porážce, kterouž Zdeněk Rožemberským připravil, usadil se dne 12. července v Jihlavě a odtud činil mnohé záhubné jízdy na statky Rožemberské, pročež pán pěší i jízdné přijímati musil na žold v takový počet, že na týden $269\frac{1}{2}$ kopy gr. dostávali. Sesíliv se takto, ačkoliv na panstvích nemalé škody utrpěl, zamýšlel také na nepřátele udeřiti a protož před koncem měsíce července obehnal a dobýval Jindřichův Hradec, kterýž byl jedním z hlavních sídel jednoty panské. Ve středu dne 5. srpna 1467 rozkázal služebníkům a jiným dobrým lidem, aby příštího dne dostavili se s vozy vojensky u Soběslavě i píce aby sobě na 2 neděle vzali a na Nový hrad táhli, což se však nestalo, poněvadž mnozí pro zadrženou službu ze Soběslavě jíti nechtěli a pro dluhy v hospodách ani nemohli. Na Choustníce se silně zbrojilo, nebo dne 12. září nařídil Jan Jindřichovi z Vražného, purkrabí, a Pavlovi z Prahy, úředníku na Choustníce, aby všickni, kdož by mohli pro mladosť a starosť, na hotově byli i s vozy tak, by vždy při 15 pěších byl jeden vůz, a vozy, třeba nebyly vojenské, aby byly jakékoliv, třebas i s řebřinami, a píce v zásobě na týden; nicméně i zemané Rožemberští blíže Choustníka sedící měli se svými životy a lidmi na hotově býti. Vojsko takto sebrané nemělo meškati a při obeslání táhnouti k místu ukázanému. Tu však najednou se věci mimo očekávání obrátily.

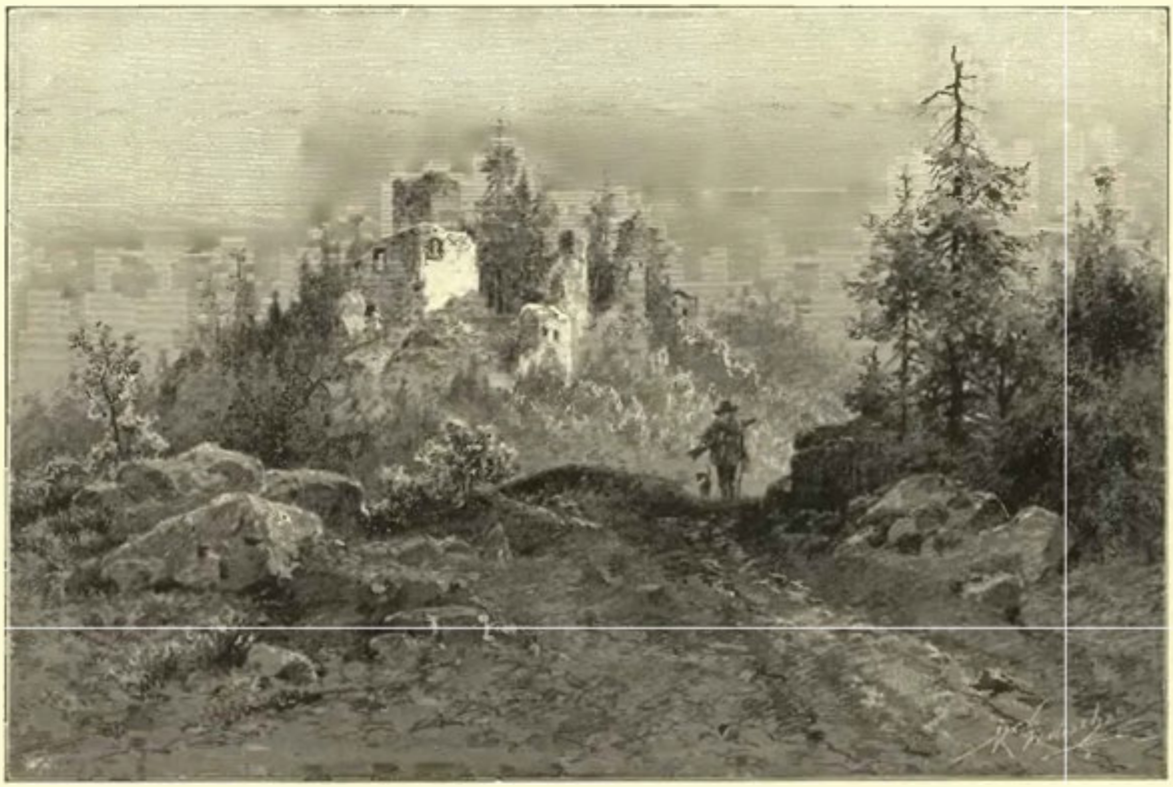
Dokud Jan ležel s největší vojenskou silou svou u Hradce, nepřátelé na statcích jeho činili veliké záhuby a při dovážení píce byli lidé jeho i vražděni, pročež prosiv krále o 300 koní a píci na posilu a neobdržev jí, oznámil mu, že umínil vstoupiti s nepřátely v příměří. Král sice psaním svým (21. září) hleděl ho odvrátiti od úmyslu takového, přes to Jan volán jsa od papežského legata Rovallery nejprv do Pasova, pak do Lince (30. září) přijel a učinil s ním tam námluvu, podlé kteréž potom 9. října vstoupil v příměří s celou jednotou panskou a vypravil do Říma posla s prosbou o propůjčení služeb božích, odpíral však tehda ještě naprosto odstoupiti od krále a připojiti se k pánům odbojným. Následkem toho přestalo dobývání Hradce okolo sv. Havla, a vojsko královské rozjelo se odtud Potom teprv roku 1468 dne 13. března dával Zdeněk Janovi věděti, že po obdržení listův bezpečných na 150 koní přijeti hodlá na Krumlov, ale 29. března navrhoval Nové hrady k obapolnému sjetí. Konečně jsa Jan klatbou papežskou poděšen, podal se 7. srpna prostředkem dotčeného legata a některých pánův rakouských do papežské moci a vyhlásil se náchylným k míru, načež ho papež Pavel II. skrze biskupa Pasovského Oldřicha z klatby církevní vyzdvihl, ale musil dne 22. srpna odříci se krále a spojiti se se Zdeňkem a 31. téhož měsíce se zavázati papeži poslušenstvím.

Jakmile se věc ta roznesla mezi stranou královskou, počali Janovi královští velikou škodu činiti; první z nich byli Táborští, kteří zase vpadali na panství Choustnické, také král kázal činiti přípravy

[1]) Svĕteckého paměti I. 94, 100.

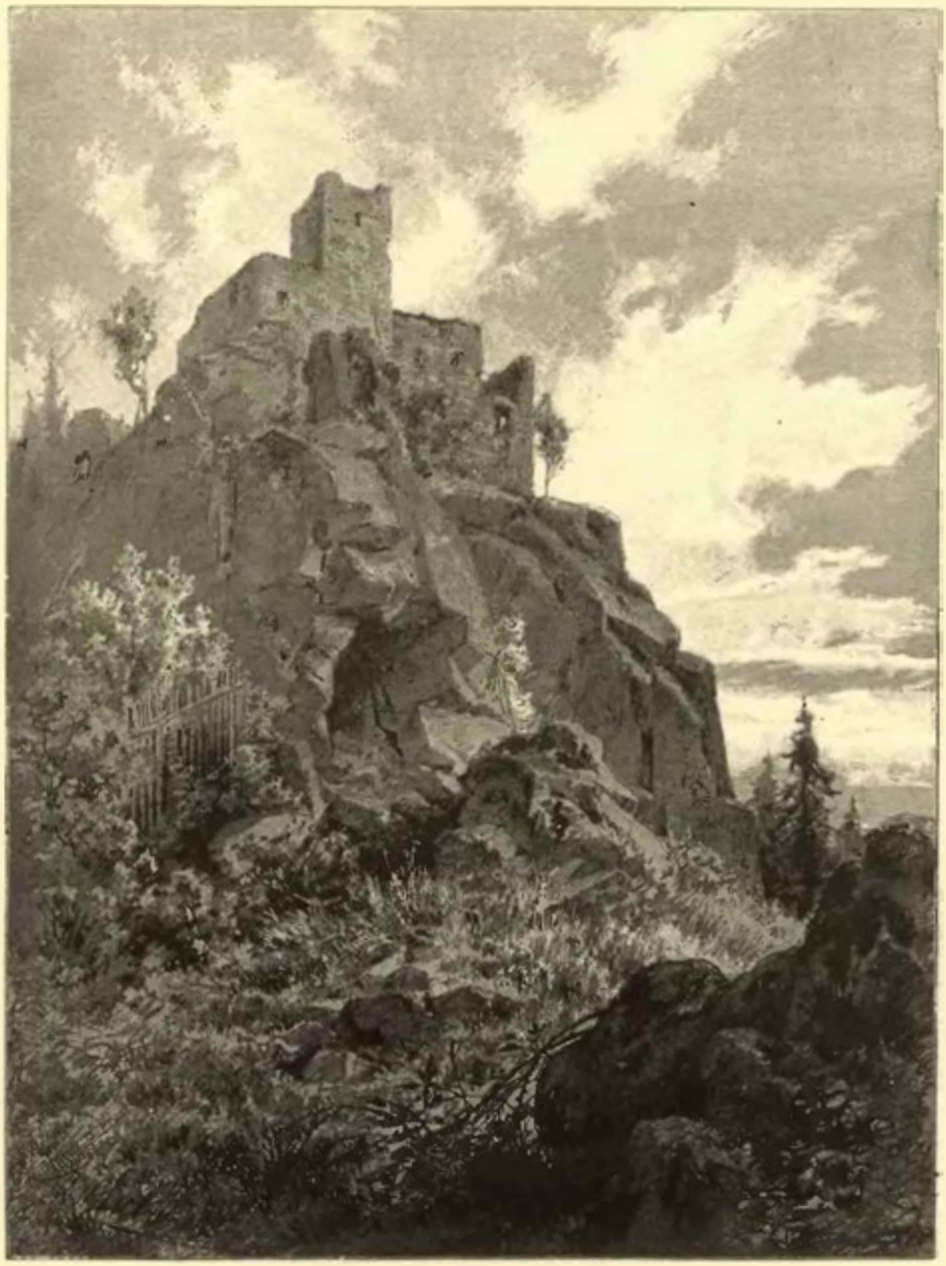
k potrestání jeho. Dne 19. září t. r. Hynek Zub z Doubravice, hejtman Soběslavský, Janovi výstrahu dával o dovážení velikých děl z Prahy ke královským, kteří u Bystřice leželi a čekali prý na odpovědní list, by mohli na panstvích vůbec a zvláště na rybnících škodu činiti. Jakož před časy Oldřich, tak i Jan od Táborských nenáviděn byl, neboť když jim v září r. 1468 poslal služebníka svého s odpovědným listem svým, byl mu tam dobrý kůň mocně vzat a horší za něho dán, pročež si obě strany o vrácení těch koní dopisovaly. Mimo to Táborští holdovali poddané na panství vybírajíce a vydírajíce od nich peníze, a zase lidé z hradu Choustníka, ze Soběslavě a z jiných míst Rožemberských na statcích Táborských nemálo hubili a pálili.

Přičiněním biskupa Pasovského postoupil Jan r. 1468, 4. října (v úterý na den sv. Františka) *Zdeňkovi ze Šternberka*, „nejvyššímu hejtmanu prelátův, knížat, pánův a obcí křesťanských," hradu Choustníka a města Soběslavě v moc a držení pouze na čas války o víru křesťanskou vedené. Více touto smluvou vymíněno bylo, že při vrácení zámkův řečených k rukám páně Janovým měly se zase odevzdati zásoby

Choustník od jihozápadní strany.

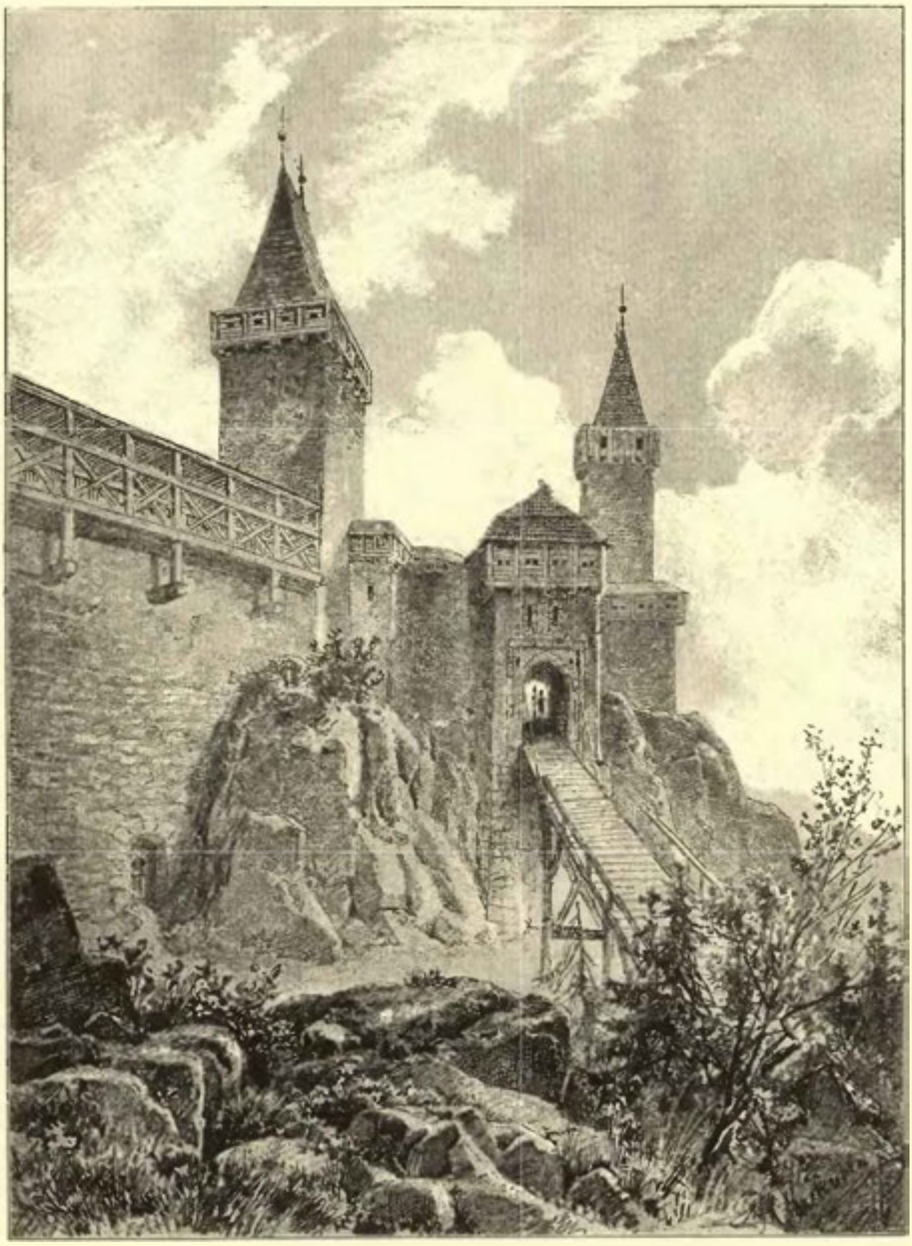
prachu, šípův atd. tak, jakož přijaty byly. K zajímavé této smlouvě přivěsili své pečeti mimo řečené dva pány také Jindřich z Hradce, Jaroslav a Jan ze Šternberka, Václav Ťavák ze Švamberka, Jan z Kocova, Jan Rous z Čemin a Petr z Mikovic. Přes toto postoupení Choustníka zůstal přece Jan dědičným držitelem panství, jakož i rozkazy jisté dával (r. 1469) purkrabí a písaři úřednímu i dopisoval si také s úředníky Soběslavskými. Ano Jan také zastavoval úroky na panství, r. 1469 úroky v Předboři a ve Mlýnech Jiřímu Hrobskému ze Sedlce, roku 1470—1472 ve Veselí a Mezimosti Janovi Předborovi z Radejšína, r. 1472 v Doběšově a v Benešově větším Arklebovi z Kostmíka a některým jeho příbuzným. Poměr obou pánův byl tedy takový, že jeden měl hrad toliko, druhý panství a jeho důchody, každý z nich měl své úředníky. Pro odstoupení své jakož i pro postoupení Choustníka trpěl Jan mnohé škody na panstvích svých, zvláště když vojsko královo v červnu r. 1469 zahýbalo i do Rakous a do biskupství Pasovského. Když však král Jiří r. 1469 zvítězil nad Uherským králem Matyášem, tu i Jan vstoupil s vítězným králem v příměří na jeden rok. Ačkoli Zdeněk r. 1470 proti králi ještě šťastně v severních Čechách bojoval a i Soběslavská posádka pustivši se k Vožici a do jejího okolí, na 8 kop krav a asi 9 kop drobného dobytka zajavši

Horní hrad Choustnický.

dne 1. července domů dobrou kořisť přihnala, přece na počátku r. 1471 ochabl také Zdeněk a podnikal krále Jiřího milosť a nemilosť.

Když držel pan Zdeněk Choustník, byl tu dostatek všelijaké střelby a potřeb válečných. Zachoval se seznam jich asi z dob těchto pocházející. [1]) Nebyl tu jen život vojenský, neboť vedlé rachocení zbraně rozlehly se tu jednou i zvuky kněží se hádajících. Bylať tehda mezi menšími sektami náboženskými také

Choustník v 15. věku.

jednota Mikulášenců, kterouž jináče nazývali Mikulášovskou, Vlasenskou, Pecinovskou a Plačtivou, jež zamítala všechen řád kněžský a zakládala víru svou vedlé písma svatého také na zvláštním zjevení, kterýmž duch svatý osvěcoval prý bezprostředně členy její. Zvláště původce sekty té, Mikuláš, sedlák neučený a sprostý ze vsi Vlásenice, honosil se takovou milostí boží, že mu s anděly obcovati a od nich naučení bráti dáno bylo; avšak i jiní věřící měli prý každý ducha svatého v sobě.

[1]) Archiv Třeboň.

Asi r. 1471 jat jest Mikuláš posádkou Choustnickou a přiveden jest na hrad Choustník, kdež jej mořili hladem, že po 8 dní nic nejedl ani nepil. Mezi tím obesláni okolní páni, mezi nimi i Jiřík Hrabský ze Sedlce, pak jeden doktor a 20 kněží katolických, z nichž někteří byli z Budějovic. Do shromáždění jejich uveden byl vězeň, aby před nimi učinil vyznání víry své. Měli jej k tomu, aby přestoupil „k jich jednotě a straně římské"; neučiní li toho, že bude upálen nebo utopen; k doplnění hrůzy i kata měli pohotově. Ale Mikuláš nebyl nádoba podajná, nýbrž s nadšením, kteréž dlouhým postem jen ještě více jej rozjařilo, hotově se s nimi dal v hádání o těle i krvi Páně a o papeži. Mikuláš sám způsobil proti sobě příkré postupování, když se hned z počátku nehrubě s úctou pronesl o papeži. Jiřík Hrobský tak velice tím byl k hněvu popuzen, že lži dávaje zaplivnul Mikulášovi obě oči, dal mu třikrát žilou přes hlavu i zvolal: „Přísahám, že dnes musíš upálen neb utopen býti!" Mikuláš potřev oči své a zaplakav, odpověděl: „Milý pane, tepete mě, a já jsem nikdy toho nemluvil, čeho bych provésti nemohl." Po té sceně hádka mírněji dále vedena. V hádání tom jevila se u Mikuláše veliká zběhlosť kasuistická a dosti podrobná známosť písma, jakouž zastavatelé kalicha nepopíratelně vládli. Posléze, když se do syta nahádali, tázal se hejtman doktora: „Nu, otče, co mám s ním činiti? Utopiti li jej káži, čili spáliti?" Po třikrát otázku opakoval, ale doktor odpovědi nedal, až pak po chvíli pravil: „Šacuj ho penězi. Peněz něco poživeš, a zahubě ho, toho bychom dobrým nepožili." Řekl hejtman: „Měj se dobře, Mikuláši: kážiť jisti dáti; než aby mi zaplatil oběd." Potom jej šacovali, t. j. peníze od něho vzali a propustili na svobodu. Dobře poznali doktor a kněžstvo rozmluvou touto, že se do sporu dali s horlivým, ale neškodným blouznivcem. [1])

Nedlouho potom zastihla Jana rána smrtelná. Shledávaje, že jej potěšování kněží, kteří drželi s jednotou panskou, sklamalo, a že zubožená vlasť útrapami válečnými týrána býti nepřestává, tak těžkými starostmi byl sklíčen, že až v nemoc upadl. Cítě blízký konec svůj, napsal poslední pořízení své, v němž zvláště opatřiti hleděl choť svou Annu kněžnu Hlohovskou. Byl jí sice zápisem věnným panství své Choustnické a Soběslavské zavadil, ale poněvadž táž panství na čas války zastavil, nemohl jí dosti učiniti a převedl proto věno její na panství Helfenburské, aby ho užívala dotud, dokud by Choustníka nevyvadili.[2]) Po jeho smrti († r. 1472 dne 8. listopadu) ujal vladařství rodu syn jeho nejstarší, na rozumu a zdraví nedostatečný *Jindřich*, jenž cítě tíži dluhův na rodu spočívající, r. 1472 dne 9. prosince platy ve Dlouhé Lhotě a Kojatíně Jakubovi z Březnice, obyvateli na Táboře, jeho manželce Jitce a synu jeho Jindřichovi zastavil. Choustník hrad zůstal však nejen v držení Zdeňkově, nýbrž i jemu za chování hradu Choustníka a města Soběslavě peníze vyplacovány. Roku 1474, 14. května a 26. října Vácslav ze Zásmuk, Zdeňkův purkrabě na Choustníce, kvitoval Stanislava z Přerova, Rožemberského úředníka na Choustníce, z peněz k tomu účelu přijatých. Když jednou týž Stanislav panu Trčkovi na Vlašim úrok vypravil a domů se vracel, byl od šesti pěších obskočen a o koně a všechny peníze své oloupen.

Příštího roku složil ze sebe Jindřich vladařství, nemoha dobře starosti s ním spojené snésti, a vladařem stal se sice vedlé jména šestnáctiletý bratr jeho Vok, v skutku však poručník jeho, vážený svého času pán, Bohuslav ze Švamberka. Dlouhá Zdeňkova vláda na Choustníce v ten čas, kdy již válka s takovým úsilím vedena nebyla a strany ochablé sobě zvláště míru přály, byla pánům velice nemilá a rádi by byli Choustník vyplatili, jen kdyby se byl chtěl Zdeněk k tomu podvoliti. Poněvadž obě strany na svém stály a z toho vážné různice vznikaly, vzneseno jest rozhodnutí na Jana Zajíce z Hazenburka, jenž přibrav Lva z Rožmitála na Blatné a Burjana z Gutšteina na Nečtinech mocně vypověděl r. 1476 dne 31. července: aby Zdeněk ve 14 dnech ode dne výpovědi postoupil pánům z Rožemberka hradu Choustníka i s těmi děly, branami a věžemi, města Soběslavě však teprve po jedenácti letech pořád zběhlých. Nešetře této výpovědi, nepostoupil Zdeněk hradu v čase určeném a při tom se ještě nepřátelsky choval; pročež rozkázal pan Bohuslav, aby na panství Choustnickém množství lidu podlé třetího člověka proti Zdeňkovi se ozbrojilo a vypravilo. Ale Stanislav z Přerova psal dne 3. září Bohuslavovi, že určené množství lidu proti Zdeňkovi se vypraviti nemohlo, any tehda toliko městečko Veselí s Oslovem, pak vsi Maršov a Lomy něco lidu měly, kdežto ve spustlých vesničkách okolo Choustníka „druhdy dva člověky k dostání by byla." Nicméně psal dále Stanislav, že se příkaz ten splní, neboť mnozí dobří lidé a zvláště zemané okolní tomu se byli divili, že nepravost a svévolnosť Zdeňkova tak dlouho se trpěla. Před tím (2. září) byli Šternberští v městečku Deštném 7 stodol a jeden dům spálili i něco dobytka zajali, pak v městečku Černovicích všecken dobytek zajavše, odtud jej pryč na Vikařec[3]) odehnali. Nedlouho potom přece úředníci Šternberští bojíce se lidu rozzlobeného z hradu odjeli, poručivše jej jednomu hodnému pacholkovi jménem Hanušovi. Správcemi hradu za vlády Šternberské byli roku 1469 Mikuláš z Tučap

[1]) Časop. musea r 1876, str 56—58. (Mikulásenci od J Jirečka), srovnej téhož Rukověť II. 321. [2]) Arch. Třeboň. [3]) Vikařec jest rakouská osada (Weikartschlag).

purkrabě a Pavel z Prany písař úřední, roku 1470—1472 Václav Lhotský ze Zásmuk a Víta ze Rzavého purkrabě, Jan Mutický hejtman, roku 1474—1476 opět Václav řečený. Rožemberskými úředníky bývali Stanislav z Přerova a Ctibor Šváb z Beztahova, k rukám Zdeňkovým byl úředníkem roku 1472—1475 Markvart Kralovský, r. 1476 Oldřich z Plané.

Když Stanislav z Přerova na hrad vstoupil, aby jej ujal k rukám Vokovým, nalezl tu málo čeledi; šest holomkův ubylo a jiných nemohli dostati, neb každý jak z těch starých tak i z nových, kteří se hlásili, chtěl míti služby po kopě na čtvrť léta, a již se jim dávalo po 3 kopách do roka, ale nechtěli býti. Toliko onomu Hanušovi, jemuž Šternberští hrad k opatrování zanechali, jednu kopu na čtvrť léta pořád zběhlého přiřekli dáti. Poslali také z Krumlova na Choustník koníčky, ti však když došli, byli mdlí a každý z nich na jednu přední nohu mdel byl; Stanislav prosil proto pána, aby jej silnějšími koni opatřil. Také se optával, jak to má býti s opatrováním hradu, aby „na předním hradě na Sichrově a na Kokotě“ hlásných nebývalo, a tam aby žádný nelehal, čili kterak jinak. O svrchním hradě takto napsal: „Byť pokoj byl pravý, otevra pavlače od svrchnieho hradu, tak mi se zdá, že by byl bezpečen, než takto majíce V. M. s nepřátely z Rakous činiti, bojím se, ano na těch odpořiech žádného nenie, aby té obory nespálili, ačkolivěk bohdá pravý hrad se dobře s málem nebojí.“ Roku 1478 byl Choustník chatrný, a hejtman Soběslavský psal o tom purkrabí Krumlovskému Kunratovi z Petrovic takto: „Příliš Chústník zámek hyne a již příliš teď v předsíni větrové jsú jej otrhali i pobořili, a nebude-li něco v to léto připraven, na druhé léto strach, že málo kromě zdě zuostane, aby nepadlo i puody mnohé.“

Asi roku 1479 učiněn byl pánu návrh, aby přikoupil k panství vsi Zahrádku a Vintířov, zatím však neměl pan Vok, ačkoli řečené vsi koupil, dosti peněz, aby zboží kupoval; veliké dluhy, jež od dob husitských rod Rožemberský obtěžovaly, spíše nutily ku prodávání statkův. Tak prodal Vok roku 1480, 17. července ves Cetoraz s podacím kostelním, lesy Vlčím vrchem a Žernovcem, vsi Zahrádku, Vintířov, s mlynářem Pešem a lesy Bukovcem a Šimním, ves pustou Moudrov [1]) Janovi z Vojslavic, Bohuslavovi Malovcovi z Pacova a Bohuslavovi Ojířovi z Očedělic. Roku 1493 postoupil Vok, jsa chorobou stížen, vladařství bratru svému Petrovi a zůstaviv si panství Třeboňské, tu sobě obyt až do své smrti vyvolil. Za něho byli purkrabími na Choustníce r. 1480 Václav z Olbramovic, r. 1482—1483 Jan z Nemyšle r. 1487—1496 Václav z Třebomyslic; tento r. 1496 učinil vyznání o hranicích mezi Vřesnou a Žlukovem. [2])

Za vlády pana Petra není nic známo o dějinách hradu, toliko se ví, kteří úředníci jej spravovali; když se totiž stal Václav z Třebomyslic hejtmanem na Soběslavi, uvázal se v úřad purkrabský na Choustníce Jindřich Olbram ze Štěkře (r. 1499—1502), r. 1519 byl zde purkrabí Víta ze Rzavého. Ještě před smrtí pana Petra († 9. října r. 1523) vládl na Choustníce *Jindřich z Rožemberka*, syn Voka zemřelého, což se stalo tímto způsobem. Petr chtě zrušiti starodávný řád nedílnosti v rodě Rožemberském panující, tak aby o statcích svých volně řídití mohl, nacházel největší toho překážku ve čtyřech synech Vokových Janovi, Joštovi, Petrovi a Jindřichovi; z těch sice mu byl Jan nad jiné milý a obdržel od něho kolik důkazův strýcovské náklonnosti, ostatním však více méně bylo snášeti nevoli jeho. I dali se od něho k tomu přemluviti, aby se s ním o veškeré statky Rožemberské rozdělili, tak aby mohl Petr volně o svých statcích říditi, jim pak zanechána býti měla také část jmění rodinného k volnému nakládání. Ačkoliv podrobný rozdíl napsán nebyl, víme přece z pozdějších zápisův, že zůstaveny jsou synům Vokovým Třeboň s Veselím, Choustník a Soběslav, tušíme pak, že jim též zanechána zboží od Choustníka spravovaná Miličín, Křepenice a Sedlčany, tedy vesměs statky na východě ležící; ostatní panství, totiž Krumlov, Prachatice se zbožím Husským, Nové Hrady, Rožemberk, Vítkův Hrádek a Helfenburk sobě Petr zůstavil. Ačkoliv byl Jindřich z bratří nejmladší, přece byl od nich povýšen na vladařství, poněvadž duchem svým nad ně vynikal, a nacházel se v držení Choustníka již r. 1521. Po smrti strýce svého Petra († r. 1523) uvázal se v ostatní panství Rožemberská nedávaje místa poslednímu jeho pořízení, jímž měla panství ta v držení cizích pánův přejíti. Vzniklé z toho bouře Jindřich nepřetrval; r. 1526 poslav do Uher 600 drábův pod Mikulášem Zlinským z Vizovic sám se s 200 jízdnými dobře opatřenými za nimi vypravil, maje úmysl osobně ke králi Ludvíkovi přitrhnouti; avšak na cestě roznemohl se a v klášteře Světlé zemřel dne 18. srpna. Za něho panství spravoval tuším Václav (starý) z Jiter, hejtman Soběslavský (r. 1523—1524); z rozkazu pána svého zamezil v říjnu r. 1526 obmýšlený sjezd bratrstva v Deštném.

Po smrti Jindřichově vládl na všech panstvích bratr jeho *Jan*, mistr převorství ve Strakonicích, za něhož byli purkrabími na Choustníce Jan Jeřábek z Frankenleben (r. 1528) a po něm Jan Olbram ze Štěkře (r. 1530). V krutých bojích tehdejších s Turky pomáhal Jan věrně králi Ferdinandovi, r. 1529 kázal vybrati na panství Choustnickém 100 drábův, kteří potom přirazili ke drábům z panství Třeboňského

[1]) Na temeni Svídníka u Černovic mezi sloupem a vesničkou nynější Moudrovem spatřuje se něco zdí, posledních zbytkův pusté vsi Moudrova. Heber (r. 1847) také o nich věděl. [2]) Arch. kapit.

vybraným a s nimi z Čech vytáhli. K výpravám takovým drábův na rozsáhlých panstvích svých musili si bratří *Jošt* a *Petr z Rožemberka* od Anny Rožemberské ze Hradce (vdovy po Jindřichovi) 9200 kop grošů českých vydlužiti a protož v pátek po povýšení sv. Kříže (15. září) roku 1531 zastavili jí platy a úroky na lidech svých panství Choustnického v Deštném, Černovicích, Rosičce, Rytově, Dvorech, Krtově, Solopiskách, Dobešově, Kozmicích, Benešově, Křeči, Cerazi a Lhotě Mnišské. Dávky ze všech těchto míst činily ročně 230 kop grošů č. a měly se vybírati Rožemberskými služebníky k rukám paní Anny a jejích dědicův dotud, dokud by jí dluh dotčený splacen nebyl. Kromě toho zastavili řečení bratří s Janem roku 1531, 16. října téže paní Anně ve 2500 kop. gr. č. plat roční 62½ kopy „ve vsích Malšicích a Lomech panství Choustnického.“ Vesnice tyto ležely sice na panství původně Přiběnickém, alle od mnoha let již vrchnímu řízení úředníkův Choustnických podřízeny byly. Za těch dob, když pan Jošt panství Choustnické spravoval, „potažen a volen jest v úřad zámku Choustníka“ jakýsi Bartoš Holub. Pán jeho věrnosť shledávaje nejen tu milosť mu učinil, že mohl z úřadu jen na pololetní výpověď odbyt býti (jinde dávali na čtvrť léta napřed věděti), nýbrž i jemu a synům jeho Janovi a Alexandrovi výhost dal. propustiv je takto z poddanství a osvobodil jim do jich životův jisté rybníčky u Choustníka, z nichž posud byli povinni jisté povinnosti pánu vykonávati. List na to vydán na Krumlově r. 1539 dne 5. června.[1]) Za dob těchto mělo panství největší svůj objem. Patřilyť k němu přímo Choustník hrad či zámek, Soběslav město s předměstím, Miličín městečko, vsi Borek Hořejší, Rekzyně, Věžov, Borek Dolejší, Barčov, 9 mlynářův k zámku náležitých, Zechov, dvůr Baňov, vsi Třetužel, Zipkov, dvůr Záskalí, vsi Vesce, v Sedlečku, v Záhoří, ve Zhoři Velkém, Oldřichově a Třítěži jen díly jisté, vsi Kajetín, Předboř, Mlýny, Chrbonín. Zárybnice ves, Psářov, dvůr Stráně řečený, vsi Čikvasovice, Vlčov, Maršov, Dobřejevsko, Mezeříčí, Svatava, Vlkosovice, v Chustnici, Řepci a Dlouhé Lhotě díly, více ještě újezd Černovický, totiž městečko Černovice s podacím, městečko Deštná s podacím, vsi Dobešov, Křeče, dvůr Solopisky, vsi Dvory, Lomy, Malšice, Ceraze, Kahlíkova Lhota, v Kozmicích, Krtově, Rybově Lhotě, Krsicích, Benešově díly, též vsi od panství Přiběnického: Obora, Libějice, Radimovice, Lhota, Dudov, Čenkov, Všechlapy, Třebelice, Bečice (a tuším též pusté hrady Přiběnické). Kromě toho slušel pod úřad Choustnický také újezd Křepenický, k němuž vsi Křepenice, Hramosty, Záběhlice, Zvěrotice, Zlíchov, Břekova Lhota s mlýny, Buzice, dvůr Jezvina, dvůr na přívozu Zrubek řečený, ves Chýšky a díl Skrýšova náležely.[2])

Mezník panství Zeleckého u Turovce.

Po smrti Joštově stal se vladařem jediný již syn Vokův na živě zůstalý, totiž *Petr z Rožemberka* řečený Kulhavý; ten postoupil r. 1540, 6. dubna správu panství Janovi Olbramovi ze Štěkře a takovou službu mu dal, jakou měl. Olbram přijal roku 1545 inventárně 23 oškrdů, jeden řetěz železný od studnice pod mlýnem (tuším ručním) a druhý řetěz dlouhý od studně v dolejším zámku, pod jednu měděnou a druhou železnou tarasnici, 4 řetězy od praků, konečně jednu truhlu šípův a jeden soudek střel a šipišťat (šípův nenasazených), i byl povinen zase tolik věcí při odstoupení zámku odevzdati. Viděti z toho, jak se poměry od 70 let byly změnily a že se při tehdejších pokrocích válečnictví již hradům takové důležitosti nepřikládalo, jako bývalo dříve, kdež hrad zásoben býti musil mnohem větším počtem střelby a potřeb válečných. Když r. 1541 dsky zemské shořely, kázal Petr seznam všech svých panství učiniti, maje úmysl učiniti přiznání ke dskám znovu zřízeným, kolik vsí a j. v. po předcích svých zdědil; ku přiznání tomu ze příčin nám neznámých nedošlo. Petr zemřel r. 1545, 6. listopadu.

Nástupce Petrův *Vilém* neměl ještě let dospělosti, tudíž se uvázali v panství jeho poručníci, jež byl n. Petr posledním svým pořízením zřídil, totiž Albrecht hrabě z Gutšteina, Jeronym Šlik z Pasounu a Oldřich Holický ze Šternberka. Poručníci koupili roku 1548, 19. března vsi Košice, Strkov, Planou, Turovec, Nedvědice, Mokré, Svákov, Vesce, Záluží, Vlastiboř, Debrník, Klenovice a některá jiná od

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) Archiv Novohradský. U *Solopisk* spatřovaly se před lety známky nějakého stavení; někdo v nich tuší tvrz, ale zdá se nám, že tu býval starý dvůr. (Sommer, Tab. 285.)

Choustníka vzdálená místa, kteráž dříve Táborským náležela, ale jim pro přistoupení ke stavům odbojným pobrána byla. Roku 1550 koupili též poručníci statek Zelecký s vesnicemi; na tomto statku zřízen byl zvláštní Rožemberský úředník, jemuž přikázány také všechny vesnice bývalého panství Přiběnického a mnoho z dotčených vesnic koupených, pouze vsi Malšice a Lomy, ač Zelči mnohem bližší, ze starého zvyku ponechány při panství Choustnickém. Roku 1552 pan Vilém let svých došed, přejal od poručníkův všechna panství a ve správu a vladařství rodu svého se uvázal. Panství Choustnické mělo tehda 877 osedlých lidí.

Na podzim r. 1557, v čas přímoří, zemřela na Choustníce manželka Jana Olbrama ze Štěkře na mor, a on v dubnu r. 1558 v sešlosti věku úřad svůj odevzdal, zanechav po sobě jméno dobrého hospodáře, an mnoho dědin i luk na panství Choustnickém „vypláňiti“ a k užitku přivésti dal. Po něm se stal r. 1558 dne 7. června Fabian Mejtolar z Mejtolu hejtmanem Choustnickým, jemuž byly zbraně a zásoby odevzdány

Příkop a hradby Choustnické.

s jistým inventářem. Dostal platu ročního 100 kop m., ovsa 150 čberů, dědin, luk a robot, co jich dřevní purkrabě mívali.

Na sv. Jiří (23. dubna) roku 1562 pomáhalo se žitem v Předboří, v Psárově, ve Mlýnech a v Chrboníně lidem chudým, kteří s dítkami svými již do třetího dne chleba neměli. Následujícího roku (1563) rozkázal pan Vilém, aby zámek Choustník opravili; byla to tuším poslední oprava, která se na starožitném hradě děla. [1]) Také vystaven nový pivovár v Chustnici.

Roku 1565 dne 14. září postoupil Vilém bratru svému *Petrovi Vokovi* na jeho vyživení a vychování hradu Choustníka, města Soběslavě, též zámku a panství Vintrberského a konečně statku Zelečského, a to na jisté výminky.[2]) Nový pán odevzdal hospodářství na Choustnice (roku 1566) Kryštofovi Srbickému ze

[1]) O tom svědčí tento rozkaz:

Slovutnému Janovi duochodnímu písaři panství Choustnického věrnému milému.

Vilím z Rozmberka sc. nejv. komorník kr. Č. Slovutný věrný milý! Fabian Mejtolar hajtman Chustnický zprávu jest mi dal, že by nějaké opravky bylo potřebí na zámku Choustníku i také ve dvoře, prose aby mu se na tu oprávku peníze vydaly; i jest mé poručení, aby dojel na zámek i do dvora a shledal jaké by oprávky bylo potřebí a což tak uznáš bez čeho by býti nemohlo, aby se větší škoda nedála, vydáš mu na to peníze, aby se počet z toho udělal. D. na Krumlově v sobotu po památce blahoslavené panny Marie sněžné l. p. 1563. (Archiv Třebonský.) [2]) Březan P. V. 25—26.

Zálezl, roku 1567 Hynkovi Tučapovi a Adamovi Vítovi ze Rzavého, pak r. 1568 opět Kryštofa Srbického, roku 1571 Albrechta Ojíře z Očedělic, roku 1575 Jindřicha Olbrama ze Štěkře hejtmany Choustnického a Zeleckého panství ustanovil. Ačkoliv výnos panství, jež měl nyní Petr Vok k držení dědičnému, jemu tolik vynášel, že si mohl po způsobu tehdejším pansky vésti, přece domácnost jeho nádherná a mimo to libůstky drahé vyžadovaly někdy více peněz, nežli mohl měšec důchodního poskytnouti. Z těch příčin Petr Vok někdy nedostatek peněz maje, části panství zastavoval; r. 1575, 18. října zastavil na 3 léta ves Chustnici a louku Jistébku u Černovic Jindřichovi z Tučap za 1100 kop míš.; t. r. 1. prosince zastavil Oldřichovi Smrčkovi ze Mnichu proti pololetní výpovědi platy ve vsích Chrboníně, Dlouhé Lhotě i s třemi chalupníky, kteří v lesích chalupy své majíce, dřevěné talíře a mísy dělali, pak užitek z lesů některých na panství, zejména i z hory okolo hradu Choustníka za 900 kop gr. č.; dne 10. prosince zastavil platy ve Mlýnech a Zárybnici Hynkovi z Tučap na Budislavi za 1000 kop míš. Těmito zástavami si na okamžik pomohl, potom se mu i poměry poněkud zlepšily, tak že mohl r. 1581 městečka Černovice a Deštnou, která se s některými vesnicemi od r. 1531 v zástavném držení paní Anny Hradecké nacházela, zase ke svému držení vyplatiti. Roku 1589 dne 27. ledna odpustil nedoplatek 357 kop 33 gr. míš., které mu jeho komorník Jeronym z Makova za dvůr ve Lhotce Rybově ještě dlužen byl.

Roku 1592 zemřel Vilém, bratr Petrův, čímž se tento stal nejen vladařem, nýbrž i držitelem všech panství Rožemberských. Tu opustil Petr Vok své dosavadní sídlo Bechyni a odstěhoval se na Krumlov, starodávné sídlo rodinné. Poslední jsa svého rodu, dobře předvídal, že po jeho smrti panství všechna cizím osobám se dostanou; z těch příčin hleděl si živobytí vezdejší pokud možno nejpohodlnějším učiniti; kromě toho maje mnoho dluhův, uminil si na jich zaplacení obětovati dvoje panství, Helfenburské a Choustnické, ještě s některými statky menšími. Choustník celý neprodal, nýbrž počal jej po částech prodávati, aby za něj více peněz utržil. Hned roku 1593, 26. června prodal vsi Křeč, Chrboníň, Dvory, Stranoves, Kozmice a Třítež za 500 kop míš. Jiříkovi Homutovi z Harasova, jenž je později k Radenínu přivtělil; dne 13. srpna prodal ves Lhotu Hrušovou s příslušenstvím Jindřichovi Vrchotickému z Loutkova za 1400 kop míš. Ves Vlčoves se dvorem již dříve postoupena byla Václavovi Vítovi ze Rzavého, avšak teprv r. 1597 ve dsky vložena. [1])

Zbytek panství dal Petr Vok r. 1593 Častolárem z Dlouhé Vsi, Jiříkem Homutem z Harasova na Peclinovci, Václavem Vítou ze Rzavého na Vlčovsi a Janem Benydkem hejtmanem na Krumlově spatřiti l. 1593 na den sv. Matouše a dal si o tom zprávu podati. Z téže vychází, že mu zbyl ještě zámek Choustník „na skále ležící, který by se mohl maleym nákladem zase spraviti a nemálo pokojův zhotoviti, jsa na místě příhodným, z něho vyhlednutí na všecky strany vůkol velmi spanilý.“ Pod zámkem byl pivovár, sladovny, spilky, dobře a nákladně se sklepy klenutými vystavené, dvůr byl v nově vystaven, a při něm ovčín. Mlýnův počítalo se 5: jeden u města Soběslavě na řece Lužnici, druhý při pivováře Choustnickém, třetí mlýn Jankův; dva mlýnové, jeden u Deštného a jeden u Černovic, byli ve stavu špatném, ale mohli se snadno spraviti; ještě bylo rybníkův, řek a potokův při panství hojnost, kromě toho také množství lesův, mezi nimiž i les hora okolo zámku Choustníka vůkol dobře za $^3/_4$ míle. K panství patřily město Soběslav s předměstími (227 osedl.), městečka Černovice (113 os.), Deštný (95 osedl.), vsi Rosička, Březina, Višňový Bestřechov, Vlkosovice, Svatava, Dobešov, Benešov, Psářov, Mlýny, Zárybnice, Čikvasovice, Chustnice, Předboř, Kojetín, Lhota Dlouhá, Krtov s „Lesáky,“ Lomy, Malšice s kostelem, Čeraz, mlýn na Lužnici, Lhotka Rybová, Řipec. Potom zůstaviv si Petr Vok Soběslav, ostatek dal znova shledati a registra ke prodání připraviti. Hrad při tom ještě vyceněn na 2000 kop, dvůr a ovčín pod ním 10.000 kop a celé panství na 97.166 kop 55 gr. 5 d. kromě zámku. Ale i toto zboží určeno bylo ještě k rozprodání. Roku 1594 prodal Soběslavským některé vesnice blíže Soběslavě ležící, a to většinou ty, kteréž byly r. 1548 přikoupeny; r. 1595, 22. prosince prodal Vilémovi Růtovi z Dírného za 5000 kop gr. č. městečko Deštnou s podacím, vsi Březinu, Višňov, Světce, lesy Horu nad Deštnou s chalupami a nad Žďárem, Rožemberský neb za Plasnou, mladý les pod Březinou, jakož i rybníky Kacířský a Adam; roku 1596 dne 9. února Jiříkovi Homutovi z Harasova za 2500 kop míš. ves Lhotu Dlouhou s chalupami „Lesáky“ pod Krtovem, lesy a rybníky; konečně odprodal t. r. 8. října vsi Maršov, Malšice a Lomy od Choustníka vzdálené spolu s panstvím Bechyňským Adamovi ze Šternberka.

Po tomto rozprodání zůstaly Petrovi Vokovi předně město Soběslav s malým již příslušenstvím, kteréž neprodal, nýbrž k panství Třeboňskému připojil, zboží Černovické, k němuž mimo městečko ještě čtyři vsi a některé lesy náležely, a konečně valně ztenčené zboží Choustnické, jež jen nejbližší okolí hradu obsahovalo. Nejpozději prodal Černovice, a to dne 7. dubna r. 1597 paní Mandaléně Malovcové z Lisova

[1]) DZ. 1084, S 6.

za 25.000 kop míš., když již Choustnika ani neměl. Smlouvou totiž r. 1597 dne 21. ledna učiněnou prodal zámek Choustník s pivovárem a sladovnou pod ním, mlýn při pivováře, dvůr popl. v Chustnici, ovčín pod zámkem, vsi Chustnici, Mlýny, Zárybnici, Psářov, Čikvasovice, Předboř s mlýnem Jankovým, Kajetín a Krtov s jiným příslušenstvím *Jiříkovi Homutovi z Harasova na Peclinovci a Bělé* za 9000 kop gr. č. [1]) Nový pán se snad ze skrovného svého sídla do starobylého, ale přece velmi prostranného hradu Choustnika na krátký čas přestěhoval, ale koupiv r. 1599 Radenín, znamenal brzo, že jest pohodlněji bydliti v Radeníně, kdež byla stará i nová k ní přistavená tvrz, nežli na vysokém, málo přístupném a větrům otevřeném Choustnice. I učiněn jest Radenín sídlem všech statkův Homutovských, a Choustník opuštěn jest docela; ano, jak se zdá, odneseno z něho vše, cokoliv k potřebě býti mohlo; tudíž se nachází v posledním pořízení Jiříkově d. r. 1614 dne 27. listopadu mezi jinými jeho statky také „zámek pustý Choustník.“ Ještě v 50 letech dokonala se na hradě úplná spousta. Když roku 1672 dne 23. června místokomorník Kašpar Maximilian Bechyně z Lažan s jedním komorníkem na Choustník přišel, aby statek ten pro veliké dluhy Servaciovi z Englsflussu odhádal, pojata jest také zřícenina Choustnika do popisu statku a položena tam tato slova: „zámek Choustník starý, pustý, toliko zdi stojí.“ [2]) Rovněž tak stojí v německém odhadu r. 1675: „Das Schloss Chaustnickh liegt auf einem grossen Berg, ganz wüst und öd, nur die Mauern stehen.“ [3])

Držitelé panství postavili si pod hradem ve vsi Chustnici nový zámeček obdélný ode zdí v jednom pořadí a střechou cihelnou přikrytý, v němž měli k obývání nahoře i dole pokojův příhodných, sklepův podzemních, klenutých marštalí a jiných příležitostí s dostatek. [4]) Zakladatelem tohoto nového stavení byli snad manželé Jan Černín z Chudenic a Zuzana z Harasova, ale nepřebývali zde, nýbrž na blízkém Radeníně, kterémuž bylo zboží Choustnické ve všem podřízeno. Teprve po letech utvořen nový statek Choustnický, který se rozsáhlostí svou ani dost málo starodávnému dědictví pánův Choustnických nevyrovnával.

Tvrze v okolí Choustníka.

TUČAPY.

Jihovýchodně od Tábora jest ves Tučapy se zámkem, na jehož místě dříve tvrz bývala. Nejstarší její držitel *Tomáš z Tučap* připomíná se v l. 1359—1366. [5]) Jeden z nástupcův jeho, *Albern* (1381) znaku Drslavského, [6]) pocházel z Vltavska, pročež i strýce své tamže osedlé Hynka z Hrabří a Jaroše z Jedlé s *Kunratem z Tučap* na spolek přijal, tak že po jeho smrti (r. 1384) zboží jeho v Radiči, Jedlé, Doubravici a Hrabří dědili. [7]) Hynek a Jaroš seděli potom na Dubu, kdežto Kunrat držel Tučapy a některé jiné vesnice. [8]) Tento vyskytuje se jako pán Tučapský do r. 1414: [9]) r. 1393 (1. ledna) založil s Hynkem z Dubu v kostele Tučapském oltář sv. Maří, Všech svatých a Božího těla, kterýž nadali 5 kopami platu ve vsi Tučapech, městištěm prostranným (při hřbitově u cesty), kdež si mohl oltářník dům postaviti, zahradou u téhož městiště a potůčkem. [10]) Témuž kaplanství prodal r. 1404 úrok v Košicích a Tučapech, o čemž byla smlouva učiněna na tvrzi Tučapské. Jakožto horlivý přítel novot spečetil r. 1415 známý stížný list a zemřel po r. 1420, zůstaviv syny *Václava* a *Jana Vlka*. [11]) Oba se připomínají již r. 1404 v listu otcově. O Janovi jest zmínka jen r. 1428, ale Václav připomíná se nejednou r. 1428—1443, maje nemalé účastenství v tehdejších bězích válečných a jednáních smírných. [12])

[1]) DZ. 128 B 13 (vlož. 1597 dne 9. června). Kromě vesnic připomínají se louka Jistébka s 18 jitry při ní, les Hora okolo zámku, les Černý nad pivovárem, les Strážiště (u Čikv.), les Rovně v jitrích Předborských, les Žebráčin. [2]) DZ. 30. B 29. [3]) DZ. 30. I. 2. [4]) Tamže. [5]) Lib. conf. I. B 4. erect. I. p. 61. [6]) Arch. u sv. Jiljí v Praze. Strýci jeho byli Chvojenští, Hořičtí, Bernartičtí a Zvěřinečtí. [7]) DD. 13. f. 135, rel. tab. I. 495. [8]) Srov. i B. lib. erect. II. 217. [9]) Lib. conf. V. H 6, VI. B 19, VII. B 3, D 8. [10]) Lib. erect. IV. f. 54. [11]) Arch. č. III. 189, 474. [12]) Slov. Nauč. Veselého děje Choustníka str. 14, arch. č. III. 409—523, rel. tab. II. 198 a archiv Budějov.

Později drželi Tučapy bratří *Jan*, *Mikuláš* a *Kuneš* (r. 1455), snad synové Václavovi, z nichž vynikal Jan, psávaje se první Tučapem z Tučap. Z počátku držel s jednotou Poděbradskou proti Oldřichovi z Rožemberka (r. 1450), ale později se s tímto smířiv, přikázal se mu ke službám a r. 1452 s bratrem svým Mikulášem se pod praporem úřadu Choustnického k válce s císařem Bedřichem hotovil. Po druhé opověděl témuž panovníkovi s mnohými jinými roku 1468. [1]) Po některém z těchto tří bratří zůstal syn Václav z Tučap, kterýžto r. 1485 svému poručníku, Jindřichovi z Hradce, slušně poděkoval. [2]) Starodávné dědictví rodu svého, tvrz Tučapy se dvorem a vsí, prodal r. 1511 *Pertovi Beranovi* a usadil se potom na Budislavi. [3])

Vývod Tučapův z Tučap.

Václav z Tučap 1511—1534

Generace					
1	Bedřich 1538—1546			Mikuláš 1538—1554	Hynek 1538—1589
2	Jan † j. 1592 ⚭ Eliška z Olbramovic	Jindřich 1575 † 1596			Václav 1589—1603
3	Mikuláš 1592, 1597	Kuneš 1592	Krystyna, Anna, Zuzana, Alžběta, Kateřina, Eliška	Hynek 1615 † j. 1623 ⚭ Markéta z Loutkova	Adam 1620—1630
4				Václav 1623	Burjan 1623

Petr nebyl krve urozené, nýbrž měštěnín neb svobodník šetrný, který si z peněz zahospodařených nejen Tučapy, nýbrž i některé menší statky koupil, jako na př. r. 1511 část Kátova od Václava Dvořeckého z Olbramovic a r. 1514 zboží Březské od bratří z Veselice. [4]) Zůstavil jedinou dceru *Marketu*, kteráž let nemajíc zůstávala

[1]) Archiv Třeboň. [2]) Archiv Hradecký. Roku 1508 svědčí na listu archivu Soběslav. [3]) DZ. 2. A 20. [4]) DZ. 2. A 22.

pod poručenstvím Jana a Václava bratří Špulířův z Jiter; poručníci tito učinili r. 1529 smlouvu s Václavem Robmhápem ze Suché, že bude Markéta zasnoubena jednomu ze synův Václavových, buď Albrechtovi aneb Zikmundovi a než dojde let svých, že u Václava vychovávána bude.[1]) K tomu však nepřišlo, neboť Markéta se vdala potom za *Jana mladšího Špulíře z Jiter*, jemuž roku 1542 všechen svůj statek, totiž Tučapy tvrz se dvorem a vsí, části Branlína, Košic a Kátova, tvrz, dvůr a ves Březí k dědičnému jmění zapsala.[2]) K tomu získal Jan část Višňového (r. 1557) za své peníze, neb se byl od bratří svých (r. 1555) oddělil, při čemž mu za díl jeho 200 kop vyčteno.[3])

Roku 1577 zemřela Markéta a manžel její stal se tím samojediným pánem na Tučapech, nazývaje se potom Janem starším. Roku 1581 koupil devět 9 dvorů sedlských v Plesích od Jana mladšího a Jiříka bratří Špulířův, synův tuším Václavových.[4]) Synův zůstalo po Janovi starším sedm, mezi nimiž byli dva (Jindřich a Erazim) rozumu nedostatečného a proto v opatrování jednoho ze starších bratří (totiž Václava) zůstávali. Když se o statek otcovský dělili, obdrželi Petr a Jáchym vsi Březí, Višňové a Pleše, pokud otci náležely, Václav třetí díl tvrze, vsi a podací v Tučapech, Ondřej týž třetí díl, dvůr dolní v Tučapech a část Košic, Erazim třetí třetinu, díl Danielův není znám. Bratři Petr, Jáchym a Erazim záhy zemřeli, pročež se ostatní (r. 1600 dne 29. června) o statek jejich podělili; Březí, Višňové a Pleše (n. Petra a Jáchyma) Václav na 4 díly rozdělil a dva z nich si podržel, poněvadž měl v opatrování Jindřicha

[1]) Mikuškovy paměti Hlubocké v archivu tamže (článek Suchá). [2]) DZm. 226. B 2. [3]) DZ. 11. L. 25. Bratr Václav obdržel za díl část vsi Pleše (DZ. 13. G 26), druhý bratr Jošt držel také část téže vsi a prodal r. 1557 rybník Chlumský u Pleší v obci Soběslavské. (Archiv Soběsl.) [4]) DZ. 19. J 14, 65. L 24.

Vývod Špulířův z Jiter.

N. Špulíř z Jiter

Jan starší — Václav 1508 † j. 1555

Jan 1558 ⚭ Markéta Petra Beranova † 1577 — Augustin — Václav 1557 ⚭ Lidmila z Rybňan — Jošt 1557

Petr † j. 1600 — Václav 1601—1615 — Daniel — Ondřej — Jindřich — Jáchym † j. 1600 — Erazim † j. 1600

Petr mladší (na Kátově) † j. 1626 — Jáchym (na Tučapech) 1622 † 1675, 12. Novmb. ⚭ Maria Eusebia z Menšteina † 1657

Václav 1626

Václav — Jiří Štěpán † 1678, 2. Apr. ⚭ Zuzana Cecilia z Malovic † 1695, 18. Nov. — Eva Františka † 1679, 13. Octob. ⚭ 1. Rudolf Václ. z Malovic 2. Kryštof Karl. Voracický

Maria Eva Františka ⚭ 1. Antonín Josef Obytecký † 1706 2. Josef František Matyášovský.

Stará miniatura na privileji Jáchymově z Hradce, daném obci Hradecké.

nerozumného. Třetí díl tvrze Tučapské zůstaven Václavovi, poněvadž byl bratra svého Erazima smrti dochoval. Avšak i ostatních dvou dílv, Daniela a Ondřeje, přikoupil Václav r. 1600, 26. září), totiž ve Višňovém a v Plešich dvory, a poněvadž byl i díl Ondřejův, totiž třetinu Tučap (r. 1600, 8. února) koupil, držel potom celé bývalé zboží Tučapské.[1]) Václav dočkav se známých bouří r. 1618—1620, mezi tím zemřel, avšak potom pro účastenství v nich odsouzen jest i se syny svými statku svého a týž zabrán r. 1623, ale nedlouho potom synům jeho postoupen, poněvadž obvinění z sebe odvedli.[2])

Václavovi synové *Petr mladší* a *Jáchym* přestoupili k víře katolické a rozdělili se r. 1622 o statek otcovský. Jáchym obdržel tvrz, dvůr a ves Tučapy a část vsi Košic.[3]) Ostatek, totiž Kátov a části Branlína, Višňového a Pleši obdržel starší bratr Petr; týž zemřel některý rok potom, a Jáchym byl poručníkem nezletilého syna jeho Václava.[4]) Jáchym nabyl v ten čas nemalého jmění, zasnoubiv se r. 1624 s Marií Eusebií Menšikovnou z Menšteina, dědičkou Vitanovic, Těmic a Vrcholtovic, a pro vzdělání své stal se císařskou radou, soudcem zemským a později hejtmanem kraje Bechyňského. Roku 1657 zemřela choť jeho, odkázavši statky své synům svým *Václavovi*, *Jiříkovi Štěpánovi* a dceři *Evě Františce*, tak že nastala Jáchymovi povinnost statky ty mezi dědice rozdělovati; a poněvadž starší syn Václav brzo po tomto dělení zemřel, spadl díl jeho Vitanovice na otce Jáchyma. Druhý syn Jiřík maje po mateři Vrcholtovice, zdědil po otci Tučapy a Vitanovice. Přečkav otce jen o tři léta, učinil poslední pořízení tak, aby se dostaly dceři jeho Marii Evě Tučapy, Vrcholtovice, Leština a polovice domu Špulířovského v Praze, manželce pak Vitanovice. Zemřel r. 1678, jsa posledním rodu toho po meči. Manželka jeho Zuzana jsouc poručnicí dcery své, hospodařila na Tučapech ještě r. 1683.[5]) Tehda měly Tučapy také pána svého, Jana Adama z Běšin; neboť se mladé vdově tak zalíbil, že s ním ve stav manželský vstoupila a umírajíc, jemu polovici statku svého odkázala. Dcera dotčená uvazavši se v Tučapy a Vrcholtovice asi r. 1686, provdala se za *Antonína Josefa Obyteckého z Obytec*, jenž své statky prodav, ponejvíce na Tučapech s ní bydlival.[6]) Po smrti tohoto († r. 1706) vdala se za *Josefa Františka Matyášovského z Matyášovic*, kterýž obnovil r. 1721 kostel a faru v Tučapích, ale spolu tak špatně hospodařili, že Tučapy sotva udrželi.[7])

[1]) DZ. 175. A 9—11. Ves Březí podrželi si všichni čtyři společně a prodali ji r. 1601. (Viz díl III. na str. 262.)
[2]) Bílek, Děje konf. 609—610. [3]) DZ. 307. C 11—20. [4]) DZm. 145. C 17.
[5]) DZ. 116. B 31 a 399. K 22. Srov. Sommerovu topogr. na str. 99—100.
[6]) Pořídil r. 1691 veliký zvon do kostela (Sommer 265).
[7]) Marie koupila sice od věřitelův manžela svého roku 1733 polovici statku, kteráž mu patřívala, ale nemohouc statek přece udržeti, prodala celé Tučapy několik neděl potom dceři své *Marii Magdaléně* vdané *Malovcové* (DZ. 504. E 13, F 7). Manželem jejím byl snad onen *Frant. Arnošt Kosoř z Malovic*, kterýž statek Tučapský též udržeti nemohl. Koupil jej r. 1768 *Jiří Vavřinec v. Escherich* (DZ. 597. N 9). Pozdější držitelé čtou se v Sommerově topografii na str. 265).

Višňové.

Tvrz ve vsi Višňovém ležící byla kolébkou vladyk *Višňovských z Višňového*. Z rodu jejich seděl tu v první polovici 16. století *Jindřich*, jenž se připomíná r. 1535 a zůstavil tři syny, *Jana*, *Bohuslava* a *Adama* již tak schudlé, že si nemohli ani obydlí své opraviti. Tito bratří drželi roku 1546 tvrz Višňové pustou, dvůr popl. a díl vesnice.[1]) Téhož roku se rozdělili; Jan sehnav peněz co mohl a oženiv se se šlechtičnou něco zámožnou, vyplatil bratří své a ujal sám tvrz pustou Višňové, na níž toho roku manželce své Regině Pacovské z Počernic 100 kop věnoval.[2]) Když Jan po několika letech zemřel, chtěl sice bratr jeho Adam statku užiti, ale tu se shledalo, že Regina přinesla do statku tolik peněz, že to vše i s věnem se 2 díly statku vážilo. Dostavši skutečné od svého svata za právo, prodala (vkl. r. 1557, 14. června) dva díly na tvrzi pusté Višňovém s příslušenstvím za 500 kop gr. č. *Janovi Špulířovi z Jiter na Tučapech*,[3]) jemuž také (vkl. r. 1557, 23. list.) Adam Višňovský práva svého postoupil.[4]) Od těch dob patřily dvůr a 9 chalup ve vsi ke statku Tučapskému.

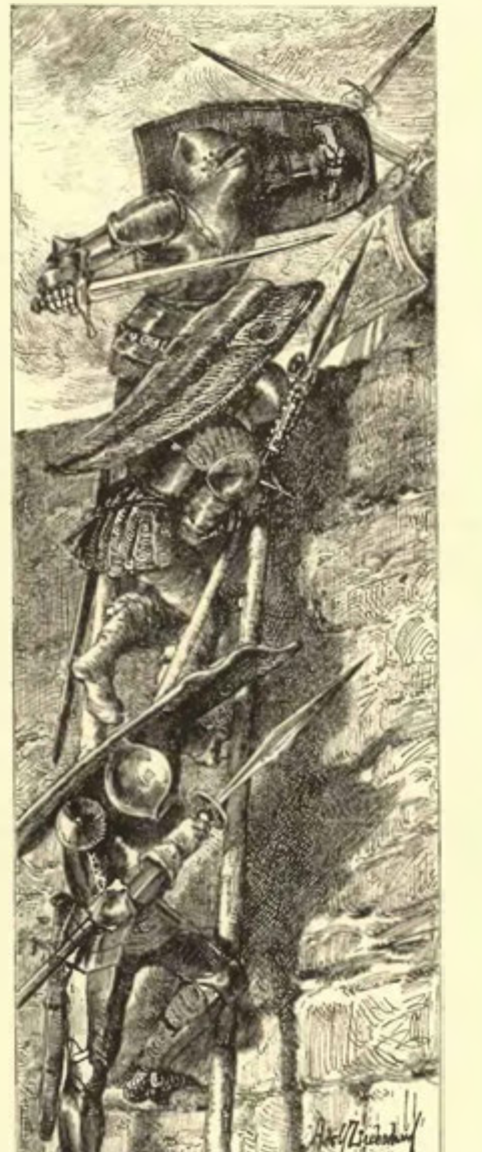
BUDISLAV.

Zakladatel vsi, jak jméno ukazuje, byl nějaký vladyka Budislav. Dlouho po založení jejím připomínají se roku 1357 první držitelé vsi *Ebrhart z Vyhnanic*, *Jeniš starší*, *Jeniš mladší* a *Jan z Budislavě*.[5]) Držitelé tito měli však jen část vsi a proto jen poloviční hlas podací kostelního. Ebrhart byl otcem *Jeniše mladšího*, *Jana řečeného Bažant* a *Litolda*;[6]) z toho, že se otec také z Budislavě nepsal, soudíme, že část tato vsi Jenišovi a Janovi po mateři jich náležela, neb oni oba r. 1360 polovici práva podacího vykonávali.[7]) S otcem a bratrem svým darovali r. 1366 les na vrchu Stražišťském faráři zdejšímu, aby si tudyž mohl dříví pro sebe a chudé sekati; za to slíbil farář tím častěji službami božími ve chrámě zdejším přisluhovati.[8]) Mezi tím držel druhou polovici vsi *Přibík řečený Kasten z Budislavě* (erbu pluhu), jenž r. 1359 a 1360 právo podací vykonával.[9]) Tohoto jakož i příštího roku byl purkrabí na Hrádku u Černovic.[10])

Několik let potom se poměry předřečené změnily a na Budislavi seděli toliko dva páni, *Henslin* a *Jiří z Budislavě*, kteří sem r. 1371 nového faráře podávali.[11]) Od r. 1382 připomíná se často v památkách současných *Ondřej Opat z Budislavě*; r. 1400, 6. dubna podával kněze ke kostelu zdejšímu, několik let potom koupil od paní Kačeny z Mezimostí plat na dvoru popl. v Drahově a vsi Nětovicích proto, aby řečený plat k nadání oltáře sv. Rosy a Apolonie v kostele Sv. Jilskem v Praze obrátiti mohl. Nadání to vykonal roku 1407, 18. června, nicméně přislíbil (r. 1408, 18. června) s bratrem svým Ondřejem z Nemyšle, že v roce a ve dni ještě 2 kopy platu na zbožích svobodných pro řečený oltář přikoupí.[12]) Rokem

[1]) DZ. 250 M 23 a arch. obecní v Hradci. Část vsi patřila již r. 1545 k Dirnému a tak to zůstalo až do r. 1849. Větší část vsi patřila ke Hradci Jindřichovu. Roku 1402 patřila jedna část k Boztěchovu. (Arch. obecní v Hradci.) [2]) DZ. 10. C 7. [3]) DZ. 12. K 21. [4]) DZm. 231 B 24. [5]) Lib. conf. ed. Tingl 35. [6]) Jeniš starši byl snad bratr jeho. [7]) Lib. conf. I. C 3. [8]) Lib. erect. I. ed. Borový p. 61. Snad následoval po nich *Oldřich Babka z Budislavě* (r. 1378), o němž obšírně v rkps. bibl. Praž. IV. A 5. [9]) Lib. conf. I. B 8, C 3. [10]) Archiv Třeboň. [11]) Lib. conf. II. E 1. [12]) Ibidem VI. A 12, lib. erect. IX. A 2. Acta Judiciaria de a. 1407—1408 (arch. capit.) poprvé r. 1382 v archivu musejním.

tímto přestávají nám najednou všechny zprávy o něm, zdá se, že se z Budislavě vyprodal a po jiném sídle potom jmenoval; nějaké odumřelé dědictví v Mostečném po něm a Janovi mladším z Ústí provoláno teprv roku 1454 v Táboře, když tušim již dlouhá léta byl mrtev.[1]) Pro nepřítomnost krále v zemi od r. 1440 věci takové se arci pozdě donášely. *Jan Zoubek z Budislavě* (r. 1407 purkrabě na

Dobývání hradu způsobem obyčejným pomocí žebříkuv.

Nových Hradech) spečetil r. 1415 list stížný ke sboru Kostnickému poslaný;[2]) později o něm nic nevíme. Vůbec nemáme o Budislavi po celý ostatek 15. století žádných zpráv.

Na počátku 16. století (r. 1492—1508) seděl na Budislavi *Diviš z Doudleb*;[3]) tvrz sama s příslušenstvím nedlouho potom v držení 4 bratří Doudlebských *Petra*, *Jiříka*, *Bohuslava* a *Františka* se nacházela. Bohuslav se první od bratří oddělil, vzav si díl vsi

[1]) DD. 16 f. 123. [2]) Arch. č. III. 189. Jinak se psal ze Samosol. [3]) Archiv Soběslavský a Wagnerovy spisy.

Budislavě s podacím a jisté dědiny (zejména i rybník veliký u tvrze). Konečné dělení se stalo roku 1518, 19 března. Při tom obdržel František bratr nejmladší tvrz Budislav s dvorem popl., dědinami (kromě nivy orné, která byla v chobotě rybníka u tvrze), s lukami, lidi ve vsi, potoky, lesy (Straziště, Louzek, Černá stráně) a haltéře; Bohuslav si vzal zase díl dříve vyměřený; Jiříkovi se dostaly vsi Doudleby s příslušenstvím a ve Straňanech, Nedabylicích, Strážkovicích, Borovnici, Perném c. t. m.; Petr přijal ves Mostečný a díly vsí Horní Radouně a Kátova.[1]) Kromě toho učinili ještě Bohuslav a František bratří (r. 1522, 28. prosince) smlouvu o statek zemřelého bratra svého Jiříka a mocně jej poručili a v moc dali bratru svému Petrovi, aby to zřídil podlé rozumu svého.[2]) František držel díl svůj několik let a prodal potom Budislav tvrz, dvůr a ves *Václavovi Tučapovi z Tučap* za 437 ½ kop gr. č.[3]) Trh ten se stal před r. 1529; téhož roku zajisté (5. března) vyskytuje se Václav jako pán Budislavský vedlé Františka, jenž tehda žádného sídla neměl.[4]) Ač byl František nejmladší bratr, přece záhy zemřel; nebyl již ani živ r. 1541, když desky zemské shořely, a musil tudíž bratr jeho Petr vklad zboží Budislavského obnoviti.

Václav Tučap zemřel nedlouho po r. 1534, zůstaviv tři syny: *Mikuláše, Hynka* a *Bedřicha*; tento poslední oddělil se od bratří svých, přijav nějaké peníze za svůj díl,[5]) a brzo potom zapomenut zemřel. Ostatní dva bratři drželi zboží Budislavské, k němuž asi roku 1538 dva rybníky blíže vsi ležící od Petra Doudlebského přikoupili.[6]) Také nabyl Mikuláš r. 1554 blízké vsi Záluží. Nedlouho potom zemřel. Bratr jeho Hynek vyskytuje se od r. 1568 jako pán na Budislavi,[7]) kterouž také jménem strýcův svých *Jana* a *Jindřicha* (synův tušim Mikulášových) spravoval. Asi r. 1573 se tito strýcové od sebe oddělili: Hynek podržel Budislav samou, a jim dostala se ves Záluží.[8]) Na Budislavi připomíná se Hynek nějaký až do r. 1589; je-li týž jako Hynek od r. 1538 připomenutý, tedy dosáhl velikého stáří.[9]) Roku 1579 přikoupil od strýce svého Jana mlýn pod Budislaví, který slul Lánského, s potokem a rybníky, jak se mu to k dílu jich Zálužskému bylo dostalo, za 520 kop míš.[10])

Hynkův nástupce *Václav z Tučap* připomíná se jako pán zdejší poprvé v tituláři r. 1589 vydaném; týž přikoupil zase ves Záluží a pořídil r. 1603 o svém dědictví, rozděliv je mezi syny své *Hynka* a *Adama*. Kdy zemřel, není známo, než r. 1615 nacházíme na Budislavi již staršího syna.[11]) Když mladší Adam dorostl, rozdělili se oba (asi r. 1620) o majetek svůj:[12]) jak se zdá, dostal jeden z nich Budislav a druhý Záluží. Jak jeden tak druhý stálého zdraví neměli a brzo pomřeli. Hynek, jenž stavům odbojným pomáhal a na Táboře se zavřel, ani se nedočkal soudu, jenž byl nad ním vynesen r. 1623 dne 24. dubna, aby ztratil dvě třetiny statku svého a třetí díl aby dědicům jeho byl zaplacen. Vzaty jsou tedy statky Budislav a Záluží, a kr. komora prodala je r. 1629, 16. října *Hannibalovi ze Šomberka*, řádu sv. Jana Jerusalemského rytíři, JMC. válečné radě, komorníku a nařízenému nejvyššímu, za 7677 kop 45 gr. míš.[13])

Nový pán byl dlužen 7542 fl. rh. Augustinovi Felnerovi z Feldeka a nemaje peněz hotových k zaplacení dluhu toho, nějaký čas otálel, ale potom po smrti Augustinově synu jeho *Volfovi Václavovi* statku Budislavě na místě peněz postoupil.[14]) Volf oženil se s Lidmilou Voršilou Bechyňkou z Lažan, jíž r. 1643, 26. listopadu na statku Budislavském 5000 kop míš. věnoval.[15]) Z manželství tohoto pošlo mnoho dětí, a to: *Augustin Matyáš, Kryštof Václav, Humprecht, Heřman Zikmund* a *Vilém Václav* synové a Anna Regina, Marie Kateřina a Lidmila Voršila dcery. Ti všichni byli nezletilí, když otec jejich r. 1650 na jaře zemřel, pročež soud zemský Lidmile nařídil, aby ujala poručenství nad nimi, a také jí uvázání v Budislav a Hroby dovolil.[1]) Když se však Lidmila několik let potom za *Jana Alše Maxm. Koňasa z Vydřího* provdala, ztratila tím již poručenství, kteréž se mělo dostati nyní nejstaršímu synu Augustinovi, ale že tento od práva svého ustoupil, vzal tu povinnosť na sebe druhý bratr Kryštof; všichni pak se r. 1656 v říjnu ve své díly uvázali.[2]) Ale ještě téhož roku dne 25. října postoupen jest statek skrze kommissaře k tomu nařízené paní Lidmile, ana měla na něm všelijaké pretense po nebo manželu svém.[3]) Po ní synové nedědili, nýbrž manžel její, jenž prodal Budislav r. 1666, 24. dubna *Jakubovi Frant. Vendšuchovi ze Žďáři* za 15.500 fl. rh.[4]) Po smrti tohoto († r. 1667) uvázal se v Budislav, Cen a Hrušoveskou Lhotu jako poručník sirotkův pozůstalých dotčený Jan Koňas z Vydřího.[5]) O pozdějších držitelích nechceme tu slov šířiti. Na místě tvrze postaven tušim zdejší zámek ve středu minulého století.

ZÁLUŽÍ.

Ve vsi Záluží, ačkoliv již ve starších dobách statkem svým bývala, povstala tvrz teprve v 16. století.[6]) Ves dostala se r. 1554 ke zboží Budislavskému, když ji byl Mikuláš Tučap z Tučap od Mily z Broumovic a Johanky Batelovské z Prostého, nápadnic dvou bratří svých, koupil.[7]) Statek Budislavský náležel potom Mikulášovi a bratru jeho Hynkovi. Onen záhy zemřel, zůstaviv tušim syny *Jana* a *Jindřicha*, s kterými se strýc jejich Hynek asi r. 1573 rozdělil.[8]) Jemu zůstala Budislav, jim se dostalo vsi Záluží a k tomu mlýnu pod Budislaví, který sloul Lánského, s rybníčky.[9]) Nedlouho potom se bratří rozdělili; Jindřich dostal jen peníze, za něž si tušim r. 1575 od pana Petra Voka ves Choustníci se dvorem na 3 léta najal.[10]) Janovi se dostala ves Záluží.

Asi do těchto dob připadá vznik tvrze zdejší, již Jan k obydlí svému podlé způsobu tehdejšího věku vystavil. K zaplacení snad útrat na to vzešlých prodal r. 1579 mlýn Lánský strýci svému Hynkovi. Když asi r. 1592 zemřel, děti jeho ještě let svých neměly a kromě děda Kunše nejstaršího Dvoreckého z Olbramovic a strýce Jindřicha jiných ochranců nebylo. Jindřich, ač byl od bratra dílný, hned se ve statek sirotčí uvázal beze všeho uručení a popisu statku, jak se slušelo a patřilo. Věc tu vznesl Kuneš na soud zemský, žádaje v tom jako děd sirotkův za opatření a za dovolení, aby statek prodati mohl. Proti tomu mluvil Jindřich lživě, že jest nedílný, zapomněv, že o tom zápis ve desky vložen byl, vymlouvaje se tak, že

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) Tamže. [3]) DZ. 8. A 3. [4]) Archiv Soběslavský. [5]) DZ. 8. N 7. [6]) Archiv Třeb. Roku 1538, 8. listopadu je Petr propouští z peněz trhových. [7]) DZ. 59. F 18. [8]) DZ. 18 B 14. [9]) Roku 1575, 16. prosince zastavil mu pan Petr Vok platy ve vsích Mlynech a Zárybnici (Veselého Choustník str. 45). [10]) DZ. 20. N 21. [11]) Sedláček, Rozvržení sbírek 35. [12]) DZ. 140 G 14. [13]) DZ. 298. P 3 a 144 L 21 vloženo teprve r. 1634. Bílek na str. 718. [14]) Juxta z r. 1635 v DZ. 144 L 21. [15]) DZ. 148. E 26.

[1]) DZ. 112. D 30. [2]) DZ. 113. L 7. [3]) DZ. 311. H 11, vklad r. 1657, 1. srpna (DZ. 152. N 8). [4]) DZ. 316 E 10, vkl. 3. července (DZ. 416. B 18). [5]) DZ. 114. L 17.

[6]) *Vojtěch ze Záluží* přidal se k pánům z Rožemberka, když roku 1452 válku opověděli císaři Fridrichovi, a vytáhl pod praporem úřadu Choustnického. (Arch. Třeboň.) Tehda bylo Záluží na hořejší a dolejší rozděleno. V jednom byl dvůr poplužný, na němž seděl r. 1483 Radslav syn Vachův, jeden dvůr kmecí patřil ke kostelu Budislavskému, druhá čásť se dvorem poplužným v plat vysazeným, vsí, mlýnem v Ježné a kusem lesa Třešněvce patřila ke Lhotě (viz tam) a spadla po smrti Václava Lhotského ze Zásmuk a děti jeho na krále (r. 1483); výprosou se dostala toho roku *Oldřichovi Smrčkovi ze Mnichu* (DD. 17 f. 187 a 23 str. 360). Později patřila ves Záluží *Heřmanovi* a *Mikuláši* bratřím *z Vojslavic*, kteří ji prodali Mik. z Broumovic a Janovi a Linhartovi bratřím Batelovským z Prostého.

[7]) DZ. 11. G 6. [8]) DZ. 18 B 14. [9]) DZ. 20 N 21. [10]) Veselého Choustník 44. Současně se již Jan nazývá sed. na Záluží (DZ. 62. D 18).

statek zarukovati povinen nebyl; později však přistoupil ke smlouvě, která r. 1592, 13. června zavřena byla, tak že Jindřich statek ten od sirotkův za 1200 kop gr. č. koupil. [1])

Jindřich z Tučap byl člověk násilný a vášnivý, jenž se právě asi při smrti bratrově z vězení vrátil. Bylť totiž v Kostelci Podolském Zikmunda Osterského ze Sulevic zavraždil a potom se bratru jeho Janovi ze Sulevic vymlouval, že k tomu velikou příčinu danou měl. Nechtěje, aby věc ta k soudu zemskému došla, rád byl, že se Jan Osterský podal ke smlouvě (r. 1591, 13. června), v níž se Jindřich zavázal, že dobrovolně se postaví v úřadě nejv. purkrabství a seděti bude půl léta ve věži Daliborce kromě ještě jiných výminek.[2]) Statek Záluží držel jen asi 5 let. Učinil smlouvu se strýcem svým *Václavem z Tučap*, že mu prodá tvrz Záluží se dvorem popl., chalupami a všemi dědinami, ves a díl vsi Kátova; nežli však Václav statek koupený zaplatiti mohl, padl Jindřich v bitvě u Jagru r. 1596. Peníze za statek dědil strýc jeho Mikuláš a také Václavovi Záluží r. 1597 ve dsky zemské vložil. [3]) Od těch dob náleželo Záluží ke statku Budislavskému.

BRANLIN.

Na Branlině seděl v prostřed 14. věku *Beneš z Branlin*, jenž byl r. 1381 mrtev, zůstaviv vdovu Annu a dceru Zuzanu. Za ně a místo nich prodal Beneš z Chotěmic louku a les Koberný u vsi Košic klášteru Ústskému.[1]) Roku 1400 byla v držení *Albery z Těchobuze*, jenž se také jednou r. 1404 Alberou z Branlina nazývá.[2]) Dotčený Albera přijal r. 1400 na své zboží Těchobuzské, pak Branlin dvůr popl. a ves, Kratosice dvůr popl., ves a ves Hlinici na spolek Jichu z Prosimic a Jarohněva Vejháka z Krečovic,[3]) takovým tedy způsobem, že oba dědictví to jednou děditi měli. Později však měnil prý svůj úmysl a říkával, že dá Branlin svým strýcům ze Stajic a Těchobuz Mikulášovi Hořickému.[4]) Toto poslední skutečně Albera provedl, zapsav na zboží Těchobuzském Mikuláši 2000 kop dluhu, tak že asi společníkům jeho mnoho nezbývalo.[5]) Podlé svrchupsaného společení uvázali se v Branlin Jan Vejhák (syn svrchupsaného Jarohněva † r. 1408) a řečený Jícha, jenž zemřel, zůstaviv dceru Markétu, která r. 1454 také již mrtva byla. Jan Vejhák prodal (vkl. r. 1454, 15. května) Branlin dvůr popl. a ves a vsi Kratosice, Košice a Hlinice *Jarohněvovi z Kouta*, vnuku řečeného Jarohněva, za 60 kop, čemuž Jindřich ze Stajice, sám si právo k Branlinu pokládaje, nijak místa dáti nechtěl.[9])

Řečeného roku (1454) vyprosil si Soběslav z Miletínka na králi Ladislavovi vše právo odúmrtní, jež mu po bezdětné Markétě náleželo, jak na Těchobuzi, tak i na Branlině, čemuž jak Jindřich tak i Jan Vejhák odporovali. Měla se pak věc ta tak, že v zápise r. 1400 položeno bylo toliko jméno Vejhák a že byl přijat na spolek bez dětí svých, pročež Jan podvodným způsobem tohoto Vejháka na sebe vztahoval řka, že ještě společník Alberův jest živ. Tomu odpíral Soběslav pravě, že jest přijal jméno mrtvého na se, a uvědčil jej také svědky na to přivedenými. Pře tato vznesena byla (r. 1456) napřed na soud zemský a potom měla před soud dvorský přijíti. Tuť bylo toho roku dáno svědomí u soudu dvorského, že ten Vejhák, jehož Albera přijal na spolek, ještě žije, a dáno tudíž Vejhákovi za právo.[1]) Ke konci tohoto století dostal se Branlin v držení *Olbramův ze Štěkře*, kteří se také odtud Branlínskými nazývali. Jindřich Olbram vyprosil si r. 1487 na králi Vladislavovi jakési odúmrti v Těmicích, Horní Radouni a Kratosicích.[2]) Týž byl skorem po celý život svůj ve službách Rožemberských, jsa zejména r. 1499 až 1502 purkrabí na Choustnice (bratr jeho Volkéř byl roku 1502 hejtman na Soběslavi). Pro správnost jeho učinila jej Dorota z Hobzi, dobrodějka kostela Soběslavského, jedním z poručníkův, kteří pořízení její ve skutek uvésti měli; když pak byli všichni ostatní poručníci zemřeli a Jindřich již ve stáří nedostatek zdraví na sobě znamenal, vznesl to poručenství (r. 1529, 5. března) na některé pány, mezi nimiž se i syn jeho Jan hejtman Soběslavský nacházel.[3]) Manželka jeho Olka z Větrní přečkala ho a odkázala roku 1537 dne 19. května všecky své statky na svršcích Anéžce z Nemyšle, vdané Sádlové.[4])

Jindřich měl dva syny, *Jana* a *Oldřicha*; onen byl r. 1528 až 1529 hejtmanem na Soběslavi a od r. 1530 a opět r. 1540 atd. purkrabí na Choustnice; r. 1536, když již byl otec mrtev, spravoval statek Branlínský.[5]) Oba bratří se r. 1538 na den sv. Jakuba a Filipa o dědictví své rozdělili; Janovi připadl podíl Branlínský s platy v Branlíně, Koutově, Kratosicích, Krtově, rybníky a lesy Habří a Lavičky, Oldřichovi se dostaly vsi Myskovice, Košice, Kratosice, Krtov, háj Myskovský a jiné 1 sv.[6])

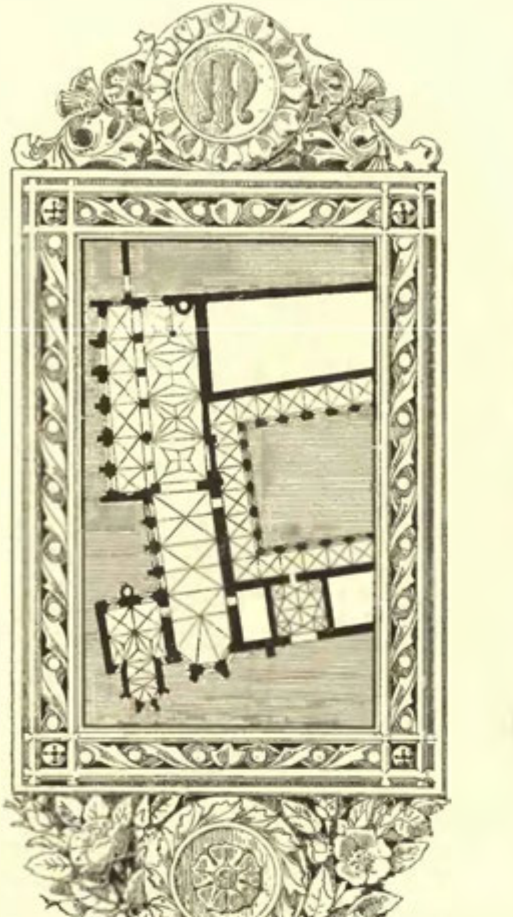
I po oddělení tom zůstal Jan ve službách Rožemberských; r. 1557 na podzim zemřela mu manželka na mor, on pak v dubnu r. 1558 pro stáří službu svou složiti musil, zanechav po sobě jméno dobrého hospodáře.[7]) Nicméně žil ještě více než 10 let, zabývaje se hospodářstvím na Branlině. Nejstarší syn jeho Jindřich nejednou ústně a také skrze některé přátely na otce žádosť vložil, aby prohlédaje na něj, manželku i dítky jeho otcovsky se k němu naklonil a nějakou živností jej opatřil; na přímluvu vážných sousedův oddělil jej otec r. 1568, 1. května, dav mu 7 dvorův sedlských v Myskovicích a 1 v Roudném.[8]) O ostatních dětech Janových jest málo známo; jedna dcera, Markéta, zemřela r. 1581 a pohřbena v Tučapech, kdež se posud náhrobek její spatřuje; syn asi byl *Adam Olbram ze Štěkře*, jenž se v tituláři r. 1589 jakožto pán Branlínský uvodí. S ním se tam připomíná také *Jiřík Olbram*, jenž býval ve službách pana Petra Voka z Rožemberka a později na Branlině se svou sestrou nevybytou Johankou a dcerou Evou (později provdanou Hozlaurovou) hospodařil; potom prodal r. 1603 dne 26. listopadu tvrz Branlin se všemi pokoji, dvůr popl. a jiný dvůr slove Křižanovský tudíž, ves, ves v nově vystavenou Habří, v Košicích c. t. m., Kratosice ves celou, v Chabrovicích, Dlouhé Lhotě, Krtově a Chmelišti c. t. m. s lesy řeč. Lavičky, Habří a Podělky *Jindřichovi mladšímu Hozlaurovi z Hozlau* za 12.950 kop miš.[9]) a zemřel ještě v zimě potom následující.

Jindřich byl syn Kryštofa z Hozlau, pána na Dobronicích; jmenoval se napřed mladším proti strýci svému Šiipoklaskému, později slul starším proti strýci Olešskému. Když otec jeho r. 1618 zemřel, podělil se s bratřími o Dobronicko a dostal za díl Rataje. Přidav se potom ke stavům odbojným a zemřev na Táboře, ani se nedočkal trestu, jenž nad ním vynešen byl r. 1622, tak že dědici jeho odsouzeni jsou jedné třetiny statku. Místodržitel Karel z Lichtenšteina prodal r. 1626, 29. dubna skrze kommissaře k tomu nařízené tvrz Branlin *Štěpánovi Draghi* za 10.060 k. 10 gr. miš.[10]) Poněvadž tento děti neměl, následoval po něm v držení Branlína bratr jeho *Drago Draghi*, cís. nařízený nejvyšší ve vojště, který jej roku 1637 držel. Další dějiny tvrze jsou pro nepatrnosť držitelův velmi nechutné.

[1]) DZ. 168. M 10. [2]) Tamže G 24. [3]) DZ. 127. M 30. Beckovský II. a. 377. [1]) Arch. u sv. Jiljí. [2]) Arch. č. III. 475. [3]) Rel. tab. I. 585. [4]) Arch. č. I. 183. [5]) Roku 1446, 13. července připomíná se v dlužném zápise Jana z Hradce Václav z Brandlina (archiv Hradecký). [9]) Rel. tab. II. 251.

[1]) DD. 16 f. 126, arch. č. I. 431. [2]) DD. 17 f. 194. [3]) Arch. Soběslavský. [4]) Tamže. [5]) A jest svědkem v listu městečka Deštného d. r. 1536, 21. listopadu (arch. městský ve Třeboni). [6]) DZ. 43. G 18, 21. [7]) Veselý o Choustníku 43. [8]) DZ. 59. F 18. [9]) DZ. 177. J. 30. Vklad vykonaly Johanka a Eva r. 1603, 12. června (DZ. 131. N 20). [10]) DZ. 299. R 15. Viz obšírně v Bílkových konf. na str. 176.

Drago byl učinil poručníky ve svém posledním pořízení, kteří prodali Branlín roku 1650 dne 26. ledna *Lorencovi Pergerovi z Rozenvertu* za 6000 fl. rh.[1]) Tento měl s chotí svou Evou Sibylou Sluzskou z Chlumu syny *Jana Jiří, Václava* a dcery Alžbětu a Maximilianu, kteří všichni při smrti otcově ještě byli nezletilí, a poněvadž byl otec o nich pořízení neučinil, dáno jest poručenství soudem zemským dotčené Evě, jež se r. 1652 v březnu ve statek Branlinský uvázala.[2]) Když bratří dorostli, uvázali se společně ve statek, ale Václav Leopold r. 1674 dne 11. listopadu bratru svému a choti jeho díl svůj statku pustil.[3]) Nedlouho potom Jan Jiří

Půdorys chrámu sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci. Kreslil *Jan Koula*.

zemřel a tudíž se Václav Leopold, učiniv přísahu věrnosti, opět r. 1676, 28. ledna v Branlín uvázal,[4]) ale jen aby jej zase prodal. Kupci byli: *Jan Jiří starší Dohalský z Dohalic*, císařský rytmistr v regimentu Kounickém, a manželka jeho Anna *Kateřina Braninka z Orgenthalu*, kteří r. 1677, 28. května vládu statku nastoupili;[5]) avšak hned roku následujícího (1678 dne 24. ledna) prodali oba manželé tvrz Branlín se dvorem a vsí, vsi Kratosice a Chabrovice *Václavovi Vojtěchovi* svob. p. z *Eckersdorfu*, cís. a soudův dvorského a komorního radě, za 8000 fl. rh.[6]) Tento držel Branlín kolik let až do smrti své, při tom však nezřízeným hospodářstvím do takových dluhův upadl, že nebylo již možno úroky platiti a při tom na statku hospodařiti. Za tou příčinou nařídili místodržící po smrti Václavově, aby statek k dobrému věřitelův prodán byl, a smlouvou dne 19. září roku 1695 učiněnou koupil jej *Oktavius Karel* hrabě *Cavriani*, svob. pán na Dolním Valtersdorfu, za 15.500. fl. rh.[1]) Nový tento držitel byl později správcí zeměpanských komorních důchodů v Horních Rakousích, držel také Pluhový Žďár a ke statku Branlinskému připojil ves Dvořec r. 1698 koupenou.[2])

[1]) DZ. 305. N 9, vlož. 19. listop. (DZ. 150. F 8). [2]) DZ. 112. E 27. [3]) DZ. 392. E 26. [4]) DZ. 478. D 24. [5]) DZ. 116. A 28. [6]) DZ. 393. T 5.

DVOŘEC.

Blíže Branlína jest nyní ve vsi Dvorci dvůr poplužný, ale ve starých dobách bývala tu při něm také tvrz, z níž již před stoletím jen něco zdí zbylo. Zde seděl r. 1371 *Petr ze Dvorce*, který téhož roku s bratrem svým Janem z Dírného a strýci svými štědře nadal klášter Ústský. Nástupce (snad syn) jeho též *Petr* řečený změnil r. 1404 dotčené nadání tak, že posavadní plat přenesen na ves Dvořec.[3]) Uchytiv se se zápalem nového učení Husova, spečetil r. 1415 stížný list, jenž byl poslán ke sboru Kostnickému.[4]) Přidal se na stranu Táborskou a jak se zdá, i k jejímu dobrému bojoval. Odjinud víme, že sliboval r. 1424, 1. června za Jana z Vražného, že se postaví na hradě Krumlovském,[5]) a že prodal r. 1433 (r. 1434 den po narození syna božího) $1\frac{1}{2}$ kopy platu ve vsi Dvorci konventu kláštera v Ústí nad Lužnicí.[6]) V jednáních soukromých připomíná se naposled r. 1437.[7]) Manželka jeho Vrata z Adlaru, s níž měl tuším jedinou dceru, žila ještě r. 1454, přijímajíc k věrné ruce listy nějaké od Alžběty z Dubného. Dcera její *Markéta ze Dvorce* pojala k manželství *Kuneše z Olbramovic*, a tak se dostal Dvořec rodu, jenž se po něm psal *Dvořeckými z Olbramovic*.[8])

Kuneš byl r. 1414 teprve pět let stár, když ztratil otce svého Marše; dosáhnuv let svých, držel se věrně strany pod obojí a Poděbradské, r. 1448 byl ve vojště Jiřího z Poděbrad, když ztekl Prahu,[9]) roku 1452 postavil se pod prapor úřadu Choustnického, když páni z Rožemberka opověděli císaři Fridrichovi.[10]) V dobách pozdějších nacházíme jej v častých jednáních soukromých, an pan Kuneš pro svou mysl zbožnou a spravedlivou u sousedů svých veliké víry požíval; týmž duchem byla i choť jeho nadšena, což viděti z toho, že dostala s mateří svou důležité listy ke schování k věrné ruce. Když zemřela Vrata, vyprosil si r. 1460 Kuneš s chotí svou (ač již zápis nápadní maje) na králi Jiřím ves Zvěrotice s dvěma mlýny a lesy řečenými na Libuši.[11]) Roku 1462 usmyslil si Kuneš putovati k božímu hrobu; vyšel r. 1462 o středopostí (10.—13. března) z Čech a navrátil se téhož roku dne 4. listopadu. Jak dlouho ještě potom žil, není nám známo. Měl tři syny: *Jana* (nar. na Dvorci r. 1446

[1]) DZ. 405. A 28. [2]) DZ. 406. H 9.

[3]) Arch. u sv. Jiljí. Ke Dvorci u Hradce Jindřichova a Stráže táhneme tyto zprávy: Roku 1388 spadlo odumřelé zboží ve Dvorci po smrti *Přibíka Hrba* na krále, ale *Štěpán* ze Dvorce, byv v nedílu s Přibíkem, odpíral tomu (DD. 13. f. 137). Na témže Dvorci seděl *Vítek ze Dvorce* snad Vítkovec, jenž byl r. 1397 mrtev. Odumřelé po něm zboží obdrželi (r. 1406) Rynart z Prostého a Jan z Pořičan k manství Vyšehradskému, kteří vešli r. 1409 v držení jeho přes odpory, jež činili Oldřich z Hradce, Eliška sestra n. Vítkova a *Těmík ze Dvorce* (DD. 14. f. 186. lib. erect. XII f. 174). Jeho a manželky jeho Anky syn starší *Heník* byl farářem (r. 1397 v Nebočadech, r. 1402 v Zásadě, r. 1408 v Chodžově, r. 1416 v Hradišti); bratr tohoto Vítek vládl v ty doby na Rochově v Litoměřicku. (Lib. conf. a lib. erect. V. f. 95. XIII. a f. 394.)

[4]) Arch. č. III. 188 a 523. [5]) Arch. Třeboň. [6]) Kodex kláštera Píseckého (XV. C 1. knih. univ.) fol. 26. [7]) Arch. Třeb. [8]) Manželka dotčená se jmenovala Markéta (DD. 16 f. 136), u Paprockého (st. ryt. 82, 188) slove jednou Marchyna, jednou Marjana, oboje je chybné. [9]) Č. Č. M. 1827, 3, 82. [10]) Arch. Třeboň. [11]) DD. 16 f. 136 a 23 p. 217.

dne 30. října), *Václava* (nar. r. 1449) a *Ondřeje* (nar. roku 1461, 23. ledna).

Nejstarší syn Jan již r. 1462 v nepřítomnosti otcově odpíral provolání dědin odumřelých v Komárově a Zvěroticích po Anně z Valu a Racce mateři její [1]) a mizí potom ze všech paměti. Nejdéle z bratří připomíná se Václav; roku 1474 držel s bratrem svým Ondřejem zboží Hodkovské v Čáslavsku, [2]) od roku 1483—1508 nachází se v listech Soběslavských, jsa několikráte od stran za svědka dožádán. [3]) Jak se zdá, držel Dvorce dědictvím po bratru Janovi. Manželku jeho neznáme, za to však syny, jichž jména vypsal Paprocký ze starých matrik; byli to *Kuneš* (nar. r. 1479, 21. listop.), *Petr* (nar. r. 1482), *Jan* (nar. r. 1487, 10. června), *Přech* (nar. r. 1489, 26. července), *Ondřej* (nar. r. 1491 druhý týden v postě), *Jindřich* (nar. r. 1492, 27. října) a *Beneš* (nar. r. 1497, 8. března). Měl také tři dcery, jmenovitě Vratu, Helénu a Markétu. Jak se zdá, pomřelo několik dětí v mládí, jak často bývá, neboť jejich jména se v zápisech pozdějších nevyskytují. Jediné Přech a Jindřich se potom častěji připomínají, rozdělivše se s Kunšem bratrem svým asi r. 1520, při čemž se dostaly Přechovi za díl Hodkov a Olbramovice, kolébka rodinná, Jindřich pak zůstal na Dvorci. Tento se totiž r. 1525 ve starém seznamu kraje Bechyňského jakožto pán Dvořecký uvodí, [4]) a tak ho také zpomíná titulář r. 1534 vydaný. Manželka jeho byla Eliška rodu nám neznámého, synové jeho se nazývali *Petr*, *Jiřík* a *Kuneš*.

Po smrti otcově rozdělili se dotčení bratří o dědictví otcovské, při čemž dostali Petr a Jiřík hotové peníze, zanechavše Dvořec

[1]) DD. 16 f. 140. [2]) Tamže f. 285. [3]) Archiv Sobësl. Viz též arch. č. VI. 316. [4]) Arch. Třeboň.

v držení Kunšově. [1]) Jiřík si koupil z nich nějaké dědiny v Útěchovicích, kdež r. 1574 s chotí svou Polyxenou z Ušavy seděl. [2]) Nejznámějším členem rodiny tehda byl bez námitky Kuneš; r. 1564 sám několikátý vyslán byl do Vídně pro mrtvé tělo císaře Ferdinanda, za císaře Maximiliana byl v polním tažení v Uhřích, r. 1576 tolikéž byl vyslán do Lince vedlé jiných pánův pro mrtvé tělo císaře Maximiliana. Manželka jeho byla Anna z Polkovic, dědička kolika vesnic v okolí Táborském, která držela s manželem svým všelijaké šosovní grunty při Táboře; Kuneš sám tu měl r. 1569 dům Kohoutkovský sobě od Kryzeldy Berkové daný. [3]) Manželka tato porodila syna Jindřicha, dcery Marjanu později Přehořovskou, Elišku napotom Chřepickou a Alžbětu později Tučapovou, [4]) jimž dohromady po mateři připadlo zboží Měšické (asi r. 1577). Jelikož se později ještě jiní synové Kunšovi, totiž Václav, Jan a Prokop připomínají, vychází odtud na jevo, že se po r. 1577 znovu oženil; kterak by se byla však druhá choť jeho jmenovala, nemohli jsme nalézti. R. 1584 přikoupil Kuneš od zboží Kvasejovského rybník Kamenný. [5])

Ze synův Kunšových, jenž se tehda starším nazýval, oddělil se napřed syn jeho nejstarší Jindřich, vzav r. 1588 od otce jistou summu peněz. [6]) Jest to tuším týž Jindřich, jenž byl již dříve Lidmilu z Křekovic k manželství pojal a po smrti její (r. 1579) poručenství nad synem Kunšem s ní splozeným a též Alšem Vrbčanským z Velišova, synem jejím z prvního manželství, přijal. [7]) Druhou pojal manželku Kateřinu z Michalovic, s níž si r. 1589 vzájemně všechna

[1]) DZ. 15. M 23. [2]) DZ. 88. O 25. [3]) Kn. trh. Táborské r. 1554 f. 447, 482, r. 1561 F 9. [4]) DZ. 19. M 19. [5]) DZ. 22. H 17. [6]) DZ. 24. B 15. [7]) DZ. 20. K 8.

Vypovězení nepřátelství.

práva zapisoval, jsa tehda sídlem v Dolankách.[1] I z toho manželství pošel tuším druhý syn Bohuslav, jenž byl při smrti otcové nezletilý;[2]) již r. 1595 byl Jindřich mrtev, jsa od otce svého Kunše, tehdáž již nejstaršího zvaného, oželen. Od tohoto oddělili se r. 1590 (vkl. 25. června) i ostatní jeho synové, při čemž obdržel proslulý potom *Prokop* za díl tvrz Dvořec se vsí a příslušenstvím, vsi Zvěrotice, Myskovice a Roudné.[3]) Z ostatních, kteří peníze na díl svůj dostali, stal se Václav starostou komorníčím při dskách zemských a držel dům v Táboře, jejž prodal roku 1619 Lidmile Kořenské z Olbramovic.[4]) Jan tušim byl štalmistrem u pana Petra Voka z Rožemberka a zemřel r. 1596, po čemž Václav a Prokop mrtvolu v klášteře Krumlovském v kapli sv. Volfganga pochovati dali. Kuneš pak nejstarší, poděliv takto syny své, zemřel r. 1596 maje věku svého 74 let a dní 10, a pochován jest dne 18. března v kostele Tučapském vedlé těla n. Anny manželky své.[5])

Prokop Dvořecký pojal roku 1589 dne 13. února (v pondělí masopustní) Annu, dceru Jáchyma Vachtle z Pantenova, s níž se dostal v držení statku Konického. Manželka ta porodivši mu syna Kunše Jáchyma, v brzce i s dítětem zemřela. Léta 1592 v úterý po neděli devítníku pojal Prokop druhou manželku, Annu, dceru Viléma Ostrovce z Kralovic na Vlašimi. Usadiv se ve východních Čechách na statku Dvořeckém žádné zalíbení neměl a prodal proto r. 1594 dne 6. prosince tvrz Dvořec se dvorem popl., dědinami, vsí celou, ves Zvěrotice celou s 2 mlýny a dvorem poplužným, díly v Myskovicích a Roudném *Janovi Opršálovi z Jetřichovic na dvoře Němčickém.*[6]) Týž nezůstával dlouho v držení statku, neb ten se dostal brzo potom *Břetislavovi Dvořeckému z Olbramovic*, jenž zemřel roku 1601 dne 15. března. Náhrobek jeho se posud v Tučapech spatřuje. Zůstali po něm sirotci nezletilí *Petr*, Eliška, Johanka, Sibylla a Afra, v jejichž prospěch se statek dobře spravovati nemohl; nařízeni jsou tedy soudem zemským kommissaři, kteří statek shledše a odhadše, prodali tvrz Dvořeckou se dvorem popl., dědinami, lukami atd., 2 mlýny, pilou, vsí, krčmou r. 1601 dne 26. září *Janovi Kábovi z Rybňan* na *Kvasejovicích* za 5500 kop míš.[7]) Tak vyšel na vždy statek dotčený z držení Dvořeckých.

Jan Kába přidržel se r. 1618—1620 stavův evangelických a slove proto ve zprávách přívržencův císařských „kacířem a pikhartem." Ztratil proto oba statky své, Dvořec i Kvasejovice; oboje koupil r. 1623 *Jan Řepický ze Sudoměře* a získal zároveň i statek Mezný, oboje za 14.000 fl. rh.[8]) Nový držitel přejal statek v dobách trudných, kdež byl valně popleněn, a neuměl na něm dobře hospodařiti, čímž sobě příliš mnoho dluhův nadělal. Maje jen jedinou dceru Judytu Kateřinu, nejprve provdanou Šrejnarovou z Rozeneka, pak Řísnickou, poněvadž mu r. 1633 dvě dcery Markéta a Saloména zemřely,[9]) odkázal statky své Dvorce a Mezný pořízením posledním d. r. 1637 dne 15. dubna bratru svému *Karlovi Ladislavovi*, při čemž i to ustanovil, kdyby tento bez dědicův mužského pohlaví zemříti měl, aby statky dotčené na strýce jeho *Šebestiána* a jeho potomky spadly.[10]) Zemřel ještě téhož roku, a řečený Karel Ladislav uvázav se ve Dvorce, držel je deset let; jak se zdá, nesnažil se dluhy zmenšovati, ba spíše jich přidělával. I on zemřel bez dědicův r. 1647, a ihned se *Šebestián Hynek*, syn shora dotčeného Šebestiána Chvála, jako pravý dědic ve Dvorce a Mezný uvázal.[11]) Ale tehda již věřitelé p. Janovi s takovým úsilím ke splacení peněz půjčených se hlásili, že nastala nutnosť všechny statky prodati a z peněz stržených věřitele uspokojiti. K tomu cíli nařízeni jsou soudem zemským jistí kommissaři, kteří prodali r. 1650, 22. dubna statek Mezný Václavovi Vratislavovi z Mitrovic na Zalší,[12]) a tvrz a ves Dvorce *Judytě Kateřině Řísnické* roz. Řepické *ze Sudoměře* na Mostcích za 4200 kop míš.[13])

[1]) DZ. 1084. F 11. [2]) Dcery zůstaly Kateřina, Zuzana a Anna (DZm. 176. C 14). [3]) DZ. 25. H 29. [4]) Kn. trh. Táborská 1616. B 8. [5]) Paprocký o st. ryt. 83—84. [6]) DZ. 173. G 7. Vklad se stal r. 1599 dne 13. května (DZm. 236. A 6). [7]) DZ. 176. J 3, vloženo r. 1602 dne 12. června Petrem, majícím na to léta daná (DZ. 131. E 17). [8]) Viz Bílkovy konf. 223 a Ohlas od Než. r. 1879 str. 320. [9]) Pam. arch. II. 322; odpočívají v Soběslavi. [10]) DZ. 145. L 27. [11]) DZ. 112. C 19. [12]) DZ. 305. L 19. [13]) DZ. 307. G 10.

Paní tato měla z prvního manželství jen jednu dceru, Maximilianu Alžbětu, jíž se později Strádov se Sedlem dostal; manžel její Jan Jiří z Řísnice psal se také pánem na Dvorci a Stradově a v držení onoho statku ještě za živobytí manželky své vešel. Manželky své (r. 1662) dlouho nepřečkal, an bez pořízení roku 16.. zemřel; dědiců po něm nezůstalo, a tudíž se dostaly statky jeho Dvorce a poloviční díl Hor Smilových bratru jeho *Bohuslavu z Řísnice*, jenž byl k tomu také pánem na rodinném statku Řísnici.[1]) Ale sotva se nový pán ve Dvorce uvázal, stihla jej smrť tak nenadále, že ani o statku svém pořízení učiniti nemohl, ale poněvadž zůstal po něm syn František, ohlásil se hned r. 1670, 31. května při úřadu desk zemských, že v dědictví po otci nastupuje.[2]) Týž prodal potom r. 1672, 31. března tvrz a ves Dvorce *Kateřině Maximilianě Zeiberkové* rozené *Rackovně z Radkovic* za 8000 fl. r.[3])

Nyní se počali držitelé Dvorce rychle střídati. Od Kateřiny koupil jej r. 1674 dne 3. srpna *Pavel Trauenmüller z Ehrnsteina*, měštěnín města Budějovic, ale hned jej prodal r. 1679 dne 26. dubna *Janovi Augustinovi Miseronovi z Lissonu* za 10.400 fl.[4]) Nový držitel byl měštěnínem Menšího města Pražského, ale po předcích svých již stavu šlechtického Německé říše, před zakoupením Dvorce byl také s bratrem svým Norbertem Adolfem (r. 1674, 24. listopadu) do stavu rytířského starožitných rodů českých povýšen. Koupiv Dvorce, sepsal roku 1679 dne 22. listopadu poslední svou vůli, již odkázal všechen statek svůj mateři *Anně Splendidě* roz. *z Gräfenberka* a bratru svému *Norbertovi Adolfovi*, který se po smrti jeho v lednu r. 1682 ve statek Dvorce uvázali.[5]) Později připadl celý statek Norbertovi, jenž byl také r. 1681 statek Jemnišťský koupil. Po jeho smrti ukázalo se dosti závad na obou statcích, i žádala u soudu zemského ovdovělá jeho choť Anna Johanka, rozená Chanovská, za prodání statku Dvorce, aby raději statek Jemnišťský od dluhův očištěn byl; k tomu cíli nařízeni jsou soudem zemským hejtmané kraje Bechyňského, kteří prodali Dvorec roku 1686 dne 23. března *Janovi Karlovi Mateřovskému z Mateřova* za 11.000 fl. rh.; ale ještě téhož roku přešel statek ten v držení *Lukáše Zikmunda Zahrádky Sovinského z Eulenfelsu*.[6]) Nový tento držitel, jenž před tím v Budějovicích bydlel, byl muž ve věcech literních a válečných vzdělaný. K většímu jmění si tuším pomohl, jsa r. 1660 ve válce turecké vojenským kommissařem kraje Bechyňského, při čemž se i dal velmi dobře v radě městské v Budějovicích potřebovati. Pro své platné služby povýšen byl r. 1669 do stavu šlechtického a později r. 1684 do stavu rytířského, při čemž i erb jeho přirozený byl rozhojněn. Když asi ke konci r. 1689 neb na počátku r. 1690 zemřel, zůstali po něm dva synové, *Lukáš Severin* a *Havel Leopold*, z nichž jen onen léta svá právní měl, učiniv již r. 1687 obyčejný slib věrnosti; ten také byv od otce svého poručníkem nad mladším bratrem učiněn, uvázal se v lednu r. 1690 ve statek Dvořec, ale již r. 1698 dne 1. března prodal jej *Oktaviovi Karlovi* hraběti *Cavriani*, držiteli statku Branšínského, za 18.000 fl. rh. a 100 dukátův klíčného.[7]) Od těch dob patřil Dvořec ke statku Branšínskému. Roku 1750 spatřil Světecký, archivář Třeboňský, ještě na půl zbořené zdi bývalé tvrze a poznamenal o tom: »Ten zámek bude již sveden, jsa v rukouch mrtvých« (t. j. kláštera Korunského[8]).

KVASEJOVICE

Staré paměti zaznamenávají, že *Chur*, komorník staré paní Hradecké, r. 1376 ves svou Kvasov Petrovi, Oldřichovi a Janovi bratrům z Rožemberka k věrné ruce ve dsky zemské vložil, t. j. jim na oko prodal, aby děti nemaje, volně o ni říditi mohl a oni ji dědicům jeho odevzdali.[9]) Bezpochyby se tu vyrozumívá ny-

[1]) DZ. 113. A 4. [2]) DZ. 478. C 15. [3]) DZ. 390. F 19. [4]) DZ. 391. E 4, 394. D 25. [5]) DZ. 116. F 21. [6]) DZ. 390. B 2. C 21. [7]) DZ. 116. F 21 a 406. H 9. [8]) Světeck. pam. I. 571 ve Třeboni. [9]) Archiv Třeboň.

nější ves Kvasejovice, poněvadž jiné vsi podobného jména v Čechách není. Později držel ves tu *Oldřich* řeč. *Babka z Kvasejovic* (r. 1381). Býval potřebován od rozličných osob, maje je při právech zastávati, jako na př. r. 1386, kdež jménem držitelův odpíral provolání vsi Cholunné,[1] r. 1389 pak byl úředníkem u pana Oldřicha z Hradce.[2] Také se připomíná r. 1398 jakožto svědek v jistých jednáních kostela Drachovského a žil ještě r. 1413, maje dva syny zrostlé, *Ondráška* a *Oldřicha*.[3]

Za válek husitských držel ves naši *Jan Sloup z Kvasejovic*, jenž se r. 1424 dne 10. června zaručil za Jana ze Štítného, že se postaví v čas sobě určený na hradě Krumlovském.[4] *Zbyněk z Kvasejovic* opověděl r. 1452 císaři Fridrichovi a postavil se pod prapor úřadu Bechyňského.[5] Roku 1464 činí se zmínka o *Oldřichovi Babkovi z Kvasejovic*, kterému jakož i manželce jeho Martě z Trutmaně pan z Rožemberka peníze dlužen byl.[6] Týž byl ve službách Rožemberských a r. 1467 purkrabí na Novém Hradě. Jak se zdá, byl zeman šetrný, neb po druhé roku 1475 dne 24. dubna mu pan Jindřich z Rožemberka dluh zapisoval.[7] Potomky některého z držitelů Kvasejovic v 15. století byli rytíři *Přehořovští z Kvasejovic*, kteří se tak jmenovali, poněvadž drželi blízký dvůr Přehořov s vesnicí.

Na počátku 16. století nenacházíme Kvasejovice v držení jednoho rodu; jednu část držel r. 1536 *Jaroslav Protivínský z Pohnání*, jenž se proto psal seděním v Kvasejovicích, kdežto téhož roku jistý Pavel Pěkník z Kvasejovic ves Chvalkov držel.[8] Druhá část patřila tehda Dvoreckým z Olbramovic, kteří drželi blízké Dvořec a Myskovice. Dělením jakýmsi se stalo, že se dostala tvrz zdejší se dvorem pustým ke zboží Myskovskému, a jiná část s několika dvory kmecími při zboží Dvoreckém zůstávala. Oboje, Myskovice i Kvasejovice, držel v letech 1534—1560 *Petr Dvorecký z Olbramovic*, po něm však se nacházejí statky jeho rozdělené, a to mezi bratry *Kunše* a *Břetislava*; onen držel Myskovice, tento Kvasejovice se Sedlečkem.[9] Břetislava zpomínají oba tituláře r. 1572 a 1589 vydané, r. 1584 prodal rybník Kamenný Kunšovi staršímu z Olbramovic na Dvorci za 250 kop gr. č. Roku 1599 dne 27. ledna prodal ves Kvasejovice a v té vsi dvůr a sídlo, na kterémž sám seděním byl, se vším příslušenstvím, potokem od hranic Mezenských až do strouhy od rybníka Valavče do téhož rybníka vpadající, lesem slove Jasanná mezi grunty Myskovskými a Branlinskými *Janovi Kábovi z Rybňan*,[10] a seděl potom na Dvorci, kdež r. 1601 zemřel. Po jeho smrti koupil Kába ještě statek Dvorecký a tak se dostala v držení jeho celá ves Kvasejovice. Kába propadl r. 1623 oboje statky, jež prodány *Janovi Řepickému ze Sudoměře*. Tento si podržel jen Dvorec a Kvasejovice prodal *Janovi Měděnci z Ratibořic*. Těch časův byla tušim tvrz zdejší hrubě opustlá, poněvadž posavadní držitelé na Dvorci bydleli; dvůr popl. a ves prodal Jan r. 1644 dne 7. listopadu *Václavovi Prokeciovi ze Sneberka* na Přehořově za 5150 kop míš.[11] Týž byl r. 1629 dne 21. listopadu koupil dvůr a ves Přehořov od Veroniky Přehořovské, rozené z Dlouhévsi, za 7000 kop míš.,[1] a spojil oba statky v jedno, ale tak, že zůstávalo sídlo v Přehořově, kdež tušim nový zámek byl postavil. Manželkou jeho byla *Alžběta Dvorecká z Olbramovic*, která po smrti jeho čtvrtý díl Přehořova, Kvasejovice a rozličné grunty při městě Soběslavi držela. Též se vdala po druhé za *Šebestiána Hynka Řepického ze Sudoměře*, jenž byl r. 1647 po svém strýci Dvorec zdědil. Z obojího manželství byly dítky; když pak Alžběta r. 1652 zemřela, spravoval všechen statek po ní zůstalý Šebestián Hynek nejen svým jménem, nýbrž i jako poručník dětí svých;[2] ostatní tři čtvrtiny Přehořova měl syn Václavův *Jáchym Vilém Prokecius ze Sneberka*, na rozumu nedostatečný, pročež Přehořov od roku 1661 sestra jeho Dorota Alžběta, provdaná *Eisenbergerova*, jako mocná místodržícími zřízená poručnice spravovala.[3] Táž prikoupila r. 1661 dne 26. září od Šebest. Hynka »tvrz Kvasovice« se dvorem popl. a vískou za 5150 kop míš., a to pro bratra svého,[4] a tak byly opět oba statky spojeny. Když pak Jáchym r. 1669 bez dědicův zemřel, pořízení ani neučiniv, připadly Přehořov a Kvasejovice dotčené jeho sestře, která je dědičně ujala 22. března.[5]

Dorota Alžběta byla vdána za *Ferdinanda Františka Netolického z Eisenberka*, jenž splodil s ní dítky *Václava Antonína*, Terezii, Maximilianu, Johanku a Veroniku. Po smrti prvního manžela svého provdala se po druhé za *Václava Felnara z Feldeka*, jemuž porodila syna *Zikmunda*. Oba manžely své přečkavši, odkázala statek svůj dětem z obojího manželství, tehdáž kromě nejstaršího vesměs ještě nezletilým, a zemřela na jaře r. 1691. Hned se uvázal Václav Antonín jako poručník ve statek, jenž potom v držení Netolických po kolik let zůstával.[6]

Stará tvrz Kvasejovská byla již r. 1686 sešlá. Postavena byla ze spod ode zdi, z vrchu ode dřeva a měla pavlače, z nichž se přicházelo do 3 pokojů, 2 komor a kuchyně. V části její byly sýpky.[7]

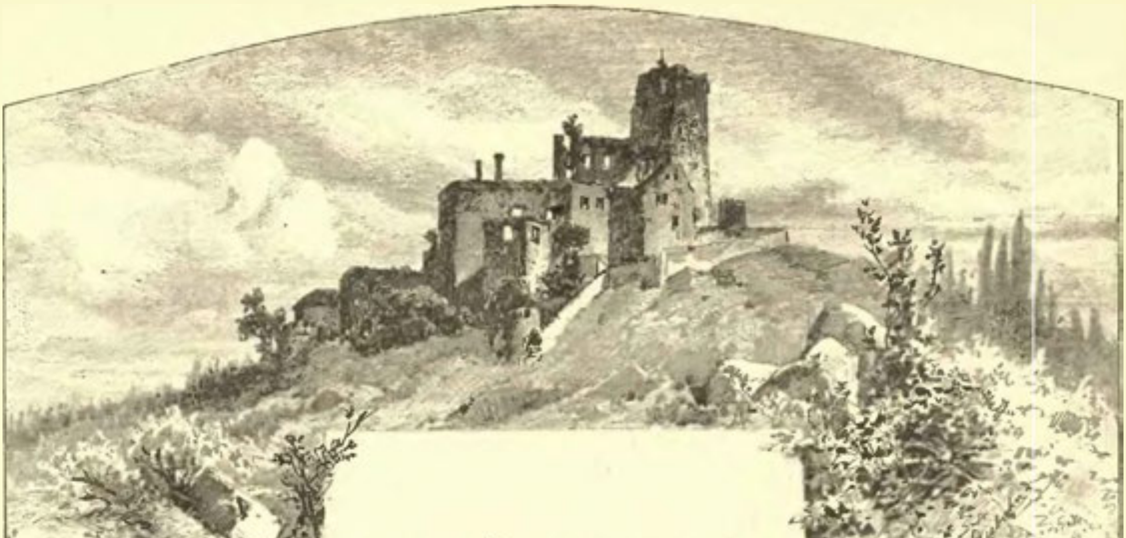
---

[1]) DD. 13 f. 76, 132. [2]) Arch. č. II., 322. [3]) Arch. Třeboň. a list archivu obecn. v Hradci z r. 1402. Roku 1397 koupil Mareš z Přehořova platy v Kvasejovicích od pana Jindřicha z Rožemberka tak, aby po jeho smrti na klášter Třeboňský spadly. (Arch. Třeboň.) [4]) Arch. Třeboň. [5]) Tamže. [6]) Tamže, lib. oblig. I., 217. [7]) Arch. Třeb. [8]) Arch. obecní ve Třeboni. [9]) Sedlecko držel ještě r. 1620 Bretislavův syn Petr, když byly Kvasejovice již dávno z držení rodu vyšly. [10]) DZ. 173, H 26, DZm. 236, A 11.

[11]) DZ. 306 K 12 a 150, L 18. Ve vsi Přehořově povstalo sídlo a zámek teprtu v době pozdější. Roku 1371 držel ves ve *Kunšík z Přehořova*, jenž daroval na ní plat jakýsi k nově zřízenému kaplanství v Soběslavi. Borový, lib. erect. I., 88.) Později ji měl *Oldřich Pluh z Dírného*, jenž ji prodav panu Oldřichovi z Rožemberka r. 1379 vyznal, že mu ves ta úplně zaplacena byla (arch. Treb.); než již r. 1386, 28. července prodal ves tu pan Oldřich *Maršovi, měštěnínu Soběslavskému* (tamže); tehda se ve vsi ještě ani dvůr nenacházel. Mareš byl potom lovčím v Soběslavi a na posled úředníkem Rožemberským na Krumlově. Chtě založiti vigilie a zádušní mše za sebe i choť svou, koupil r. 1397 od Jindřicha z Rožemberka platy ve Kvasejovicích, jež se po jeho smrti klášteru Třeboňskému dostati měly (arch. Třeb.). Zemřel asi roku 1405, a zboží jeho v Přehořově a Chlebově spadlo na krále (DD. 14 f. 181). Odtud nás dlouho nedocházejí zprávy o Přehořově, víme toliko, že přešel v držení vladyk *Přehořovských z Kvasejovic*, z nichž *Václav* žil v městě Táboře, kdež byl dobře potřebován v rozličných úřadech městských (r. 1521—1552); koupil před r. 1541 ves Ratibořice a v Malenině dvory kmecí (DZ. 1. G 15). Synové jeho *Jan* a *Oldřich* rozdělili se r. 1554 o dědictví otcovské; onen dostal Ratibořice, dvůr v Malenině, ves pustou Cabel a ves Záluží, tento Přehořov ves, ves zápisnou Lžín, Sobědraž a ves Záluží (DZ. 51. G. 27). Další osudy Přehořova nalézti lze při dějinách tvrze Měšic. Viz i Český Jih r. 1878, č. 32. Roku 1686 mělo celé toto sídlo 7 pokojů, mezi nimi 3 komory klenuté a kuchyni klenutou, kromě toho jeden sklep pro pivo, jiné komory, špižírnu, mlíčník atd. (Excerpta p. arch. Wagnera.)

[1]) DZ. 300. P 12. [2]) DZ. 112. E 32. [3]) DZ. 113. M 30. [4]) DZ. 313. O 8. [5]) DZ. 114. M 20. [6]) DZ. 117. E 21. Václav byl ženat s Johankou Markétou Benignou von Funcken, kteráž mu porodivši děti *Václava Josefa*, Annu Marii a Antonii r. 1706 zemřela (DZ. 118. K 8). Potom pojal Václav druhou choť, Marii Magdalénu Schulzovnu († r. 1731), kteráž mu porodila syna *Jana Pavla*, jenž sloužil na vojně a svoboden zemřel. Václav vyplativ všechny spoludědice zůstal sám v držení statku, na němž po jeho smrti († r. 1726) syn jeho Václav Josef Kazimír následoval. Viz dále v Českém Jihu na místě dotčeném. [7]) Exc. p. arch. Wagnera.

LANDŠTEIN HRAD.

1. Popis a dějiny.

Na nejzazších končinách naší vlasti, kde se hranice tří zemí, Čech, Moravy a Dolních Rakous sbíhají, jest krajinka hornatá, odlehlá a od cizinců zřídka navštěvovaná, ve kteréž se výšiny se stromovím lesním a balvany posetá, bařinaté louky a kamenité role střídají. Na jejím západním kraji na lesnaté výšině vypínají se zříceniny hradu Landšteina, někdy pyšného a bohatýrského sídla,[1]) o jehož zrušení nejen zloby povětří, hrom, voda a větrové, nýbrž i ruka lidská neunaveně pracovaly a pracují. Pod samým hradem k západu jest osada *Markel* odtud řečená, že tu jednou bývalo rozhraní Čech a Rakous.[2]) Opevnění, které se tu spatřuje, zajisté jest starší než Landštein a pochází z dob dávnověkých.

Landštein jest pamětihodný pro své mnohonásobné opevnění. Nebyl ovšem původně tak rozsáhlý, jak se spatřuje nyní. Pro bezpečnost a panské živobytí, jak se mu rozumělo ve 14. věku, stačil menší hrad nežli jest Landštein, ale v pozdějších dobách, když se zbraně zdokonalovaly a zvláště když se střelného prachu užívalo, dostal každý hrad, který měl býti pevností zemskou, rozsáhlá opevnění. V té příčině lze přirovnati Landštein ke Kunětické Hoře, která však Landštein rozsáhlostí svou, jakožto majetek nejbohatšího tehda rodu, překonala. Ještě více se podobá Landštein Potšteinu. Jádrem Landšteina a původní hrad jest to, co nazývati budeme horním hradem, totiž palác s oběma věžemi, hrubá zeď, která od nich vybíhá do čtverhranu, a parkán s hradbami vnitřními, ale i na této části nejednou měněno a stavěno, tak že i v této vnitřní části se známky oprav v předešlém století spatřují. Ostatní část či *dolní ohrada* pochází z doby Krajířovské a založena bezpochyby ve druhé polovici 15. věku.

K Landšteinu přichází se ze strany Kunžacké podlé dvora poplužného, ležícího v sedlovité prohbi, která dělí hradiště od ostatního dlouhého lesnatého ostrohu. Jí se přichází napřed k jedinému stavení Landšteina, na němž se posud obývá. Stavení toto základův nepravidelných stavěno bylo v novějších dobách do hradeb a dvojích bran, jimiž se do hradu vcházelo. Před tímto stavením a před první branou býval příkop, po němž zůstaly na západní stráni známky; ostatek již dávno zasypali, aby měli pohodlný příjezd. *První brána* goticky sklenutá, kteráž se na severní straně dotčeného stavení nachází, pochází patrně z doby pozdější. Průjezdem klenutým vchází se do nepravidelného prostranného dvora, kterýž jest

[1]) Pomůckou Hebers Burgen VI. 118 a Šubertovo sepsání o jižních Čechách na str. 139. [2]) Tak jako byl Markštein u Kunžaku rozhraním Čech a Moravy.

Nádvoří na Landštejně.

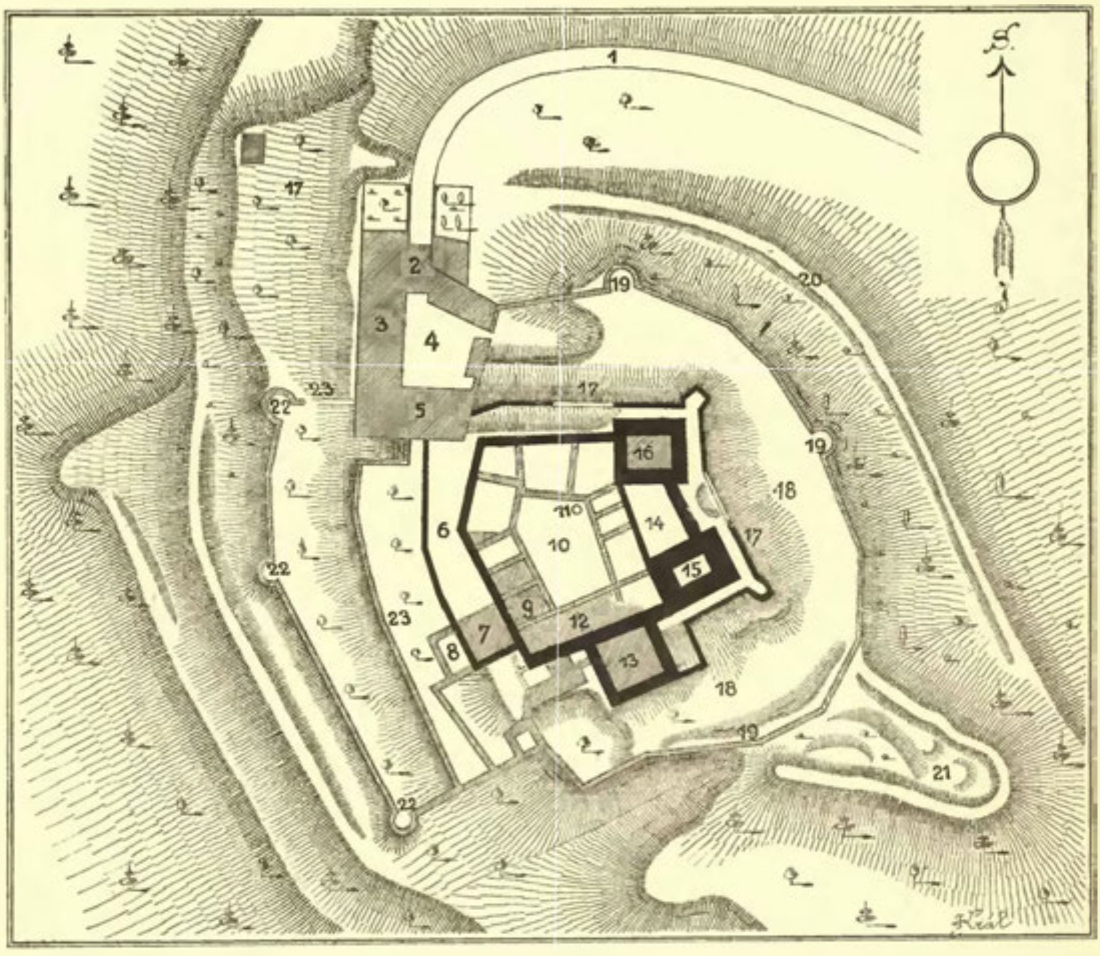
Na nejzazších končinách naší vlasti, kde se hranice Čech, Moravy a Dolních Rakous sbíhají . . .

řečeným stavením na třech stranách zavřen. Co na něm jest viděti, upomíná na 16. a 17. věk, o čemž svědčí vlaské rýsování na zdech a pravidelnosť oken, které jsou po způsobu tehdejších věkův kamennými veníři obloženy. Ze dvora dotčeného vychází se dlouhým průjezdem a *druhou*, též goticky sklenutou *branou* do *příhrádku* čili cesty mezi hradbami a branami schvalně tak založené, aby vnikající nepřítel jíti musil pod hradbou horního hradu, odkudž se mu předměty s výšky metanými velice škoditi mohlo. Nyní ovšem spatřuje se to jinak nežli bývalo původně; okna do tohoto příhrádku obrácená a způsoba jich svědčí o tom zajisté, že stavení toto dostalo své upravení v 16. věku, když Landštein bránily hradby ven za původní hrad pošinuté. Na konci tohoto příhrádku jest *třetí brána* ostříhaná v pravo *čtverhrannou věží*. Okna v této věži umístěná, chatrné zdivo věže i brány, neméně pak způsoba jich obou svědčí o tom, že postaveny v 17. věku. Průjezd této třetí brány jest šíje, v jejížto východní zdi se *čtvrtá brána* pěkným gotickým obloukem ozdobená nachází. Způsob tento, že se v samé bráně cesta zatáčela, předkům našim velice se líbil, poněvadž měl mnohé výhody pro obrance a velice překážel nepříteli. Bylof pak potřeba opatření takové učiniti, poněvadž se touto čtvrtou branou do vnitřního hradu vcházelo a potom již jiná brána přístupu nepřekážela.

Pětihranné *nádvoří*, jemuž předkové plac říkávali, zavřeno jest na všech stranách *stavbami* dvou- až třípatrovými, kteréž postaveny vesměs v 16. věku. Svědčí o tom nejen okna pravidelně umístněná a kamennými veníři obložená, nýbrž i rýsování, které pod novější obmítkou se objevuje. Platí to zejména o vyšších částech, totiž prvním patře, kteréž má veliká jednoduchá okna, druhém poschodí s okny kuplovanými nebo dvojatými a třetím, kteréž má toliko okénka. Spodní část, kteráž pochází bezpochyby z 15. věku, má okolo dveří ozdobně tesané veníře a obsahuje pevné sklepy. Vše ostatní jest pustá rozvalina. V pravo od brány na jižní straně dvora jest neveliká, okrouhlými oblouky klenutá podsíň, ze které se vchází k podzemním sklepům dosud zachovaným. Na západní straně dvoru uvidíš bývalý krb

a nad ním až do nejvyššího patra jdoucí, nahoře ozdobně krytý komín. V severovýchodním rohu dvoru bývala hluboká, ve skále vytesaná studně, kteráž jest nyní zasuta, tak že jen místo podlé prohloubení znáti.

Na východní straně horního hradu jest *palác* čili prvotní obydlí pánův Landšteinských. Skládaje se ze dvou věží se stavením, kteréž je spojuje, shoduje se s nejedním palácem, kterýž se nám udržel, tak na příklad s palácem na Vysokém Chlumci a jinde. Překvapuje palác Landšteinský nejen pevností svou a důkladností, nýbrž i výškou, ano prostřední stavení třetího poschodí dosahuje. Co se týče pevnosti, patří veliká věž na jižní straně paláce stojící k nejpevnějším stavbám; hrubosť zdí činí tu přes 4 metry,

Vysvětlení plánu Landšteina: 1. Stará cesta ke hradu; 2. první brána; 3. stavení v novějších dobách vyzdvižené 4. dvůr zavírající; 5. druhá brána; 6. příhrádek (původní příhrádek šel od čísla 2. až do č. 6); 7. třetí brána chráněná 8. branicí neb věží; 9. čtvrtá brána; 10. nádvoří neb plac; 11. studeň; 12. vchod ke sklepům; 13. čtverhranné stavení, kteréž z prvotního hradu pochází, ale později teprv nynější svou úpravu obdrželo; 14. stavení paláce; 15. veliká věž; 16. druhá věž s domnělou kaplí a vězením; 17. vnitřní ohrada horního hradu hranatými baštami sesílená; 18. široký parkán na východní straně; 19. hradby venkovské na místě dřevního náspu stojící; 20. násep; 21. čtverhranné opevnění na slabší straně; 22. hradba na západní straně dolní; 23. hradba prostřední; 23. brána do dolního parkánu

(Nejstarší části značeny jsou tmavými čarami.)

tedy více, než obyčejná míra u věží obnáší. Zdi tohoto obra jsou lity, jako u všech starých staveb. Nebo poněvadž bylo potřeba rychle a pevně stavěti, vyzděny jsou pečlivě jen oba líce zdí velikými kameny, a rohy svírány hrubým tesným kamenim křížem na sebe kladeným, mezi to pak házeno drobné kamení a zaléváno maltou, v níž se hodně vápna a čisté vody, ale málo písku (totiž tolik, kolik bylo potřebí) nacházelo. Během kolika věkův stvrdla malta tato tak, že se vyrovnává tvrdému kamení. S úžasem spatřujeme na Přindě a Dubé kusy zdí, které spadly s veliké výšky a přece se nerozbily. Na Michalovicích svezla se horní část věže a nezrušená a pevná stojí doposud. Na Dražicích ulomíš spíše kámen nežli maltu; ano tu se pozoruje druhdy, že se vrátký, nedobrý kámen již dávno vydrolil, a malta jej obkličující přece posud povětří vzdoruje. Způsob tento stavení měl svou dobrou, ale i zlou stránku. Jestliže se užilo

dobrého vápna, a líce dobře a pečlivě vyzděny, založeno bylo to a takové stavení na staletí; bylo-li tomu naopak, držely stěny jen dotud, pokud držely lícní zdi. Jakmile se tyto prolomily, stávalo se nezřídka, že se celá zeď sesula. Druhá věž má zdi něco slabší a jako všechny věže tak stavené, že při každé podlaze hrubosti zdi ubývá, tak že jest nejhořejší zeď jen polovici tak tlustá jako spodní.

Prostřední stavení mezi věžema nemá v přízemí oken, což jest u starého hradu pravidelná věc a seznává se z toho, že pozdější držitelé tu nic neměnili. Místnosti těchto užíváno jako skladišť. Nad tím jsou větší a menší čtverhranná okénka, ve druhém poschodí úzká okénka. V třetím poschodí bývala veliká síň, o čemž svědčí veliká okna. O stáří tohoto stavení svědčí nepravidelné rozsazení oken, z nichž některá bezpochyby již po vystavění zdí podlé potřeby sem a tam prolámána. Stavení toto velmi staré nejednou cvikováno cihlami a opravováno, nejhořejší část k němu snad teprve v 15. věku přidána.

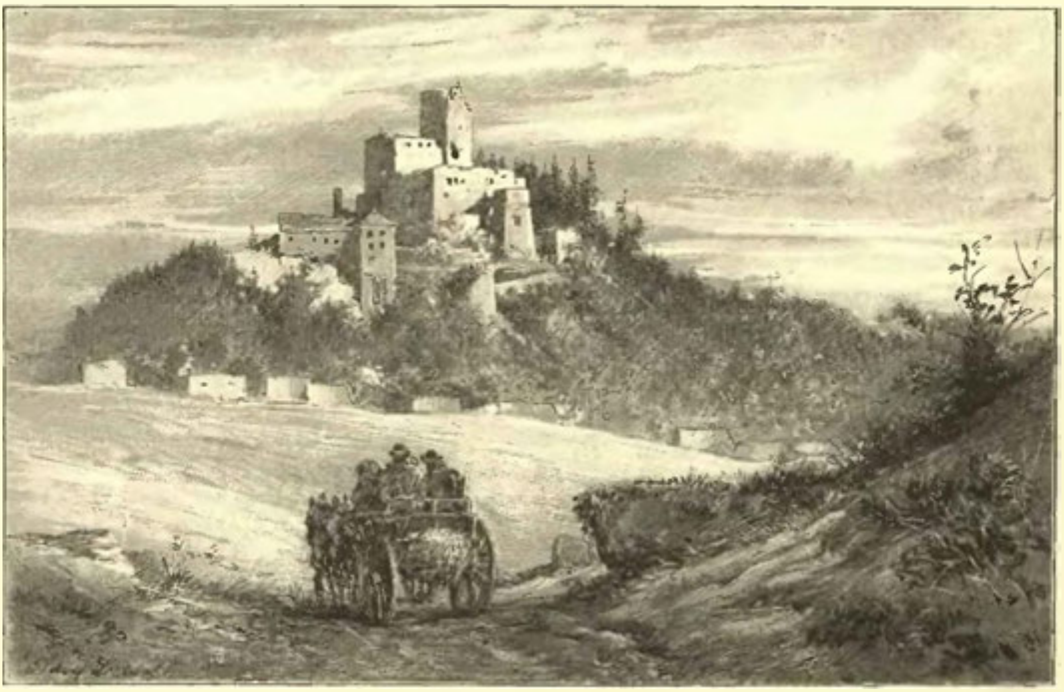
Vedlé tohoto stavení k jihovýchodu stojí ssutiny *veliké věže* do obdélného čtverhranu založené, kteráž byla bez podkroví a krovu 34 m. vysoká. Dříve se k ní chodívalo jediné brankou do okrouhla sklenutou, kteráž se asi 10 metrů nad zemí nachází. Přicházelo se k ní z podsebití, které šlo po hrubé jihovýchodní hradbě, neboť branka tato obrácena jest k západu slunce. Ze zvídavosti, jak to ve vnitřku vyhlíží, a ještě více ze chtivosti po pokladech prolámali v nově vchod při zemi, ovšem s velikým namáháním. Přízemí a hezky veliký kus nad tím bylo tmavé, a také v hořejších poschodích byla malá okna a propouštěla jen tolik světla, kolik ho nevyhnutelně potřebí bylo; jen nejvýše, kde býval hlásný, bylo několik oken vedlé sebe. Část tato jest teprve v 16. století znova vystavena, neb před tím bývalo tu dřevěné podsebití. Před lety bývaly z dolejška až nahoru schody založené tehda, když prokopán vchod v přízemí; obnovovány opět v tomto století, ale nejsou tu již několik let, tak že nemožno jest dostati se až na vrch věže. Jen z dolejška lze spatřiti bývalou její způsobu, zejména i prevít na mohutných krákorcích položený, který jest při bytu hlásného. Roku 1771 v létě uhodil hrom do této věže, srazil její jihozápadní roh a zapálil břevnoví v ní, tak že věž za krátký čas vyhořela a jen holé zdi po ní zůstaly.

Severní konec paláce tvoří *čtverhranné věžovaté stavení* zvýší 23 m., k němuž jest jediný vchod úzká branka, taktéž nad zemí ve výšce asi 6 m. K této brance lze nyní jen po žebříku přijíti, ale za starých dob chodívalo se k ní z 1. poschodí z vedlejšího stavení. Poněvadž obě věže měly býti posledním útulkem obležených, proto se branky k nim z vnitřku dubovými závorami zavíraly (u naší branky jest posud díra k zastrčení závory); možná, že byly také u obou věží zvodité mosty. Místnosť, do kteréž se vchází brankou, byla jindy mnohem vyšší nežli nyní, poněvadž ji jednou překlenuli a tak na dvě místnosti rozdělili. Heber měl za to, že tu bývala *kaple;* tomu nasvědčuje vyzdění oltáře s kamenným stupněm kolem něho, v levo výklenek pro konvičky, v pravo prostranný sanktuář, který býval tlustou mříží železnou zavřen, absida klenutá za oltářem, kteráž jest osvětlena úzkým, před časy zamřežovaným oknem. Proti tomu svědčí vězení, které se pod samou touto kaplí nachází, ale sluší při tom považiti, že se v takovém sousedství dříve nic neslušného nespatřovalo, poněvadž se trestání zločinců vždy za věc slušnou a spravedlivou pokládalo. Možná dosti, že tu bývala původně mučírna, která teprve mnohem později za kapli přeměněna, čemuž i rozdělení místnosti na dvé nasvědčuje. Ostatně bylo cosi podobného i v Léštně u Bystřice. Kaple a vězení byly v sousedství, a pod kaplí našli kosti zazděné ženy. (Viz díl I. na str. 78.) Otvor do *vězení* čtverhranný (zdélí a zšíří 32 cm.) a kamením tesným obložený, který se nachází blízko západní stěny kaple, zavírán býval spadacími dvířkami, a viděti ještě dobře na kamení, jak zapadaly. Pod ním jest místnosť klenutá asi 6 m. vysoká, k níž není přístupu leč jen po žebříku; nacházejí se v ní prý rozházené zetlelé kosti, které o tom svědectví vydávají že tu zločinci a škůdci hladem umořeni bývali. Nad domnělou kaplí jest vrchní ponebí této místnosti, jak již dotčeno, novějším překlenutím oddělené. Mohlo se k němu přicházeti z druhého poschodí vedlejšího stavení skrze dvéře, které se tu ještě spatřují. Místnosť tato měla jediné okno k severu obrácené. Nad ni byla ve třetím poschodí místnosť do půlkruhu sklenutá. Přicházelo se k ní buď z dolejší místnosti po 23 hrubě otesaných schodech, které byly v hrubosti zdi, aneb z půdy západního stavení po žebříku. Nad ní byla ve 4. poschodi opět místnosť, k níž se po točitých, nyní na polo sesutých schodech chodívalo a nyní jen s nebezpečenstvím života přistoupiti může.

Ke konci ještě promluvíme o *opevnění* Landšteina a o jeho dolní *ohradě.* Severní a východní stranu horního hradu objímal parkán a hradba, kteráž na dvou rozích dvěma štíhlými hranatými věžemi sesílena byla. Věžky tyto nad hradbu vyčnívající jsou základů velice nepravidelných a mají okna tesným kamením obložená, která snad později prolomena, ale střílny v nich a hradbách pocházejí ze staré doby. V prvotních dobách zavíral Landštein na této straně pouhý násep se sruby, ale v 15. století v těch místech, kudy šel násep, postavena nová hradba s polookrouhlými baštami téhož způsobu a téže úpravy, jak se stavěly v prvních dobách střelné zbraně, s ochozí vyzděnou a střílnami pro střílení z ručnic přizpůsobenými. Tak povstal mezi vnitřním a venkovským hrazením velmi široký parkán, kteréhož v prvních dobách

Landšteina nijak potřebovati nemohli. Hradba tato jde v polokruhu okolo severní, východní a jižní strany hradu a nad to jest hrad otočen na celé východní straně příkopem a náspem. Zajímavo jest ještě bývalé opevnění na jihovýchodní straně hradu. Poněvadž byla strana tato slabá, nejsouc chráněna stráněmi jako strana východní a západní, vybíhalo od náspu, který původně hrad zavíral, anebo od dotčené venkovské hradby, která teprve ke sklonku 15. neb na počátku 16. věku postavena, čtverhranné opevnění, vysokými a mohutnými valy zavřené, na nichž se silné dřevěné sruby nacházely. Mezi těmito sruby mohl také prak neb velký samostřil aneb totach státi.

Na jihozápadní straně jest ještě zajímavější opevnění, neb tu jsou troje hradby za sebou stupňovitě se vypínající a kromě toho ještě násep s příkopem. První venkovská hradba sesílena jest třemi polookrouhlými baštami a pochází z téže doby, jako východní venkovská hradba. Nad tím jest rovná hradba, kteráž jde rovnoběžně s předešlou, konečně pak jest třetí hradba zavírající příhrádek ode druhé k třetí bráně. Mezi těmito hradbami jsou široké parkány. Nyní lze vejíti do všech parkánů se svrchu psaného obydlí mezi

Landštein od severu.

první a druhou branou, pouze do dolního parkánu na západní straně přichází se přímo z venkova velikou širokou branou, prolomenou v hradbách již tehda, když již prvotnímu svému účelu sloužiti nemohly.

Podlé popisu panství r. 1665 dne 11. května sepsaného byl „zámek Landštein z hrubých zdí dobře vystaven a ohrazen, v němžto mnoho pokojův, sklepův, komnat a jiných k obydlí náležejících příležitostí, jakož i kaple, krásné sklepy podzemní a konírny. To vše šindelem kryto bylo a šacovalo se s hodinami bicími, studní na dvoře se nacházející, také malým kusem, 18 tuplháky, 40 mušketami a 6 halapartnami na 2000 kop míš.“ Několik století pracovalo se na tomto tvrdém a pyšném hradě, nežli byl v té podstatě a způsobě, jak se tuto popisuje a jak nyní zříceniny jeho spatřujeme, a ke zničení a zrušení tohoto skupení několika mohutných stavení postačil jediný okamžik.

Nejbližší okolí hradu Landšteina patřilo za dávných dob k zemi Vitorazské a bylo proto ještě ve 14. věku částí biskupství Pasovského;[1]) i zdá se, že patřilo pozdější panství Landšteinské k Rakousům, od nichž se dostalo neznámým způsobem k Moravě a potom k Čechám. Na místě pyšného hradu Landšteina postaven jest ve 13. věku neveliký hrádek, jehož první nám známý majetník *Oldřich z Landšteina* se jmenoval.[2]) Vyskytuje se jednou (r. 1259) jako opravce statku, kterýž klášteru Světelskému ve vsi Kammern patříval.

[1]) Viz výroč. zprávu Táborskou r. 1877 a lib. conf. I. pag. 107. Strmilov a Kunžak patřily k Moravě. [2]) Pangerl, Die Witigonen 568. Ve znaku měl »verlängerte Quadrate«, nebyl tudíž rodu Vítkovcův.

Od něho neb budoucích jeho koupil Landštein pan *Sezima z Třeboně* rodem Vítkovec, znaku růže stříbrné na červeném štítě, [1]) který proto r. 1283—1293 stále heslo z Landšteina nosil. On a nástupcové jeho rozšířili a zpevnili hrad Landštein tak, že patřil k nejtvrdším hradům v Čechách, a ačkoliv měli v okolí drahně zboží dobrých a výnosných, přece přijali za stálé heslo rodu svého příjmí „z Landšteina." O potomcích Sezimových není nám nic známo. Avšak pozoruhodno jest, že po něm nedrželi Landšteina synové bratra jeho Voka, nýbrž synové Ojíře Lomnického. Stalo se to asi tak, že na konci téhož století Vítkovci Třeboňští rozpustili spolek svůj a *Vítek Ojířovic* na svůj díl Landštein obdržel. *Vítek z Landšteina* připomíná se po prvé r. 1300 a potom zhusta ve mnohých listech a smlouvách, k nimž páni zemští pečeti své věšívali. Hrdina také byl. R. 1309 bránil udatně

První brána na Landšteině.

měst Pražských proti Míšňanům, při čemž obstoupen byl od měšťanův k Míšňanům příchylných, kteří přepjali okolní ulice řetězy a svedli boj krvavý. Mnoho koní bylo pod jezdci zabito, i pod Vítkovým ořem vlekla se střeva; skličeným zdála se nastávati jistá záhuba. V tom Sudek přeťal řetěz a zjednal všem příležitosť k útěku; Vítek utekl na hrad Pražský a příštího roku vyznamenal se chvalně v bojích, za kterých byl král Jindřich vypuzen ze země. [2]) Naposled se připomíná r. 1311, kdež přijal od kláštera Korunského do života svého ves Dobruš, mezi Netolici a Chvalšiny ležicí. Syn jeho *Vilém*, pán na Landšteině, Třeboni, Lomnici a Nových Hradech, též na Hluboké, podobně vyznával r. 1315, že drží od dotčeného kláštera ves Dobruš, a neznámého roku obdržel prý od krále Jana majestát, kterýmž on a Petr z Rožemberka představeni jsou všem pánům zemským. [3]) Roku 1316 nacházíme jej mezi přáteli Jindřicha z Lipého [4]) a nedlouho potom mezi pány, kteří se králi Janovi protivovali. Bylť asi Vilém jeden z nejúčinlivějších, pročež se král v prosinci r. 1317 osobně proti němu vypravil; ale štěstí válečné mu nepřálo a nemoha žádného jeho hradu dobyti, kázal ne po královsku jen pleniti zboží jeho, tudíž hubiti své vlastní poddané. Ježto však plenéním takovým utrpěly také sousední statky pana Petra z Rožemberka mnohonásobně, pán tento přišed do králova ležení, prosil o ušetření svých lidí, nabízeje se také ku sprostředkování pokoje. Ale král ukládal jemu výminky tak těžké, že uražený takovým jednáním mocný pán přestoupil raději na stranu strýce svého. A tak král nazuřiv se proti oběma Vítkovcům, odtáhl zase. Roku 1318 smířil se Vilém s králem a byl mu od té doby poddaným věrným, provázeje jej na výpravách jeho (roku 1319 do Slezí a Lužice, r. 1328 proti Prusům a Litvanům, r. 1335 do Bavor [5]).

Druhá brána na Landšteině.

---

[1]) Srov. Emler. reg. 121, 187, 546—547, 557, 607, 1052 a Pangerlův spis na str. 568. [2]) Tomkovy Děj. Prahy I. 473, 474, 479. [3]) Pangerl, Gold. Urk. 52, 62, 307. [4]) Brandl, Cod. dipl. VII. 804. Viz díl II. na str. 80. O Landšteinu dí se výslovně, že jest na Moravě. [5]) Palackého Děje.

Z důležitých příčin podal Vilém hrad svůj Landštein s městem Bystřicí králi Janovi v léno, což i učinil roku 1341 s panstvím svým Třeboňským, Lomnickým a Novohradským tak, aby ke službám manským jen do života svého povinen byl. [1]) Císař Karel jsa naň laskav pro veliké jeho zásluhy, potvrdil r. 1348 dne 26. července veškeré svobody a výsady rodu Landšteinského. [2]) Tehda byl Vilém hejtmanem na Moravě (r. 1345—1351), ale od roku 1351 byl purkrabí Pražským, byv roku 1350 pro klénoty a svátosti Římské do Bavor poslán. [3]) Poslední dni života jeho ztrpčeny tuhou pří, kterouž měl se sousedem a strýcem svým Jindřichem Hradeckým. Zemřel r. 1356 okolo hodu sv. Jiří.

Po Vilémovi zůstalo šest synův, a to: *Jan, Vilém, Ojíř, Litolt, Vítek* a *Petr*, z nichž byli poslední dva při smrti otcově ještě nezletilí. [4]) Petr byl tehda mnichem, ale jak se zdá, brzo zemřel. Také dva nejstarší oddali se stavu duchovnímu. [5]) Jan stav se již před r. 1353 kanovníkem Pražským a před r. 1367 proboštem Mělnickým, zemřel asi r. 1389. [6]) Vilém byl již r. 1353 proboštem na Vyšehradě a jako takový kancléř království, ve kteréžto hodnosti až do své brzké smrti setrvával. Zemřel dne 30. listopadu r. 1360. [7]) Asi před r. 1358 došlo k dělení velikého dědictví otcovského, při čemž větší panství na polovice rozdělena. Jan obdržel polovici panství Třeboňského, [8]) Vilémovi dostaly se bezpochyby peníze hotové, Ojíř byl pánem na polovici Svin, Lomnici, Bystřici a Lutové, [9]) Litolt vzal na svůj díl Landštein a druhou polovici Třeboně, Vítek měl Novéhrady, Borovany a polovici Svin. [10]) Panství Landšteinské dostalo se tudíž Ojířovi a Litoldovi, z nichž držel onen část západní, tento východní. Neboť r. 1359 dne 13. července učinil Ojíř s panem Heřmanem ze Hradce smlouvu o rybník velký, ležící na vodě Hostici při silnici z Bystřice do Třeboně (Stankovský); Heřman postoupil mu dílu svého na rybníce, ale vyhradil si nápad naň po Ojířovi docela, kdyby bez dědicův zemřel, a z polovice, kdyby dědice zanechal. [11]) Roku 1360 byli oba bratří při dvoře císařském v Praze, kdež dán Ojířovi dne 22. září majestát, že převzavšímu jemu nedávno se zbožím služby manské povinné Čeňkovi z Lipého ani jeho osobě ani jeho rodu na újmu cti býti nemá. Když brzo potom bratr jeho Vilém zemřel, odřekl se Ojíř všeho práva, kteréž mu na zboží jeho příslušeti mohlo, poněvadž zboží n. Vilémovo buď podlé hromadnictví, buď podlé posledního pořádku zemřelého na Ješka z Kosové Hory bylo spadlo. [12]) Litolt držel v zástavě od pánů z Rožemberka Borovany ve 300 hřivnách stříbra, a když mu r. 1365 část této summy zaplatili, vydal jim na to kvitanci na hradě Landšteině, k níž také purkrabě jeho Přibík pečeť svou přivěsil. [13]) Neznámým způsobem, avšak bezpochyby podlé práva manského spadly Landštein a Bystřice *na krále Václava*. [14])

Roku 1381 listem ve středu před sv. Lucií v Budějovicích daným král Václav hradu Landšteina a panství Bystřického se vším příslušenstvím postoupil štyrskému pánovi *Kunrátovi z Krajku*, obdržev za to směnou hrad a panství Lomnické. Kunrát se tehda králi zavázal, že hrad Landštein musí býti vždy otevřen králům Českým, a kdyby jej s městem Bystřicí chtěli prodati, že se má králi především ke koupi nabídnouti. [15]) Řečený Kunrát požívaje přízně královy od něho povýšen byl roku 1380 na nejv. hofmistra království a v lednu r. 1381 s knížetem Přemkem Těšínským a nejv. purkrabím Petrem z Kosti poslán jest do Anglie ke králi Richardovi, aby s ním smlouval o sňatku zamýšleném s českou kněžnou Annou. V poselství tomto nacházel se také Kunrátův syn *Lipolt Krajíř z Krajku*, který byl od krále anglického obdařen doživotním úrokem 500 hřiven stříbra. [16]) Když se vrátil Kunrát, osvobodil mu král za jeho služby dům jeho v Menším městě Pražském ležící. [17]) Zdržoval se potom při dvoře až k r. 1385, kteréhož prý úřad hofmistra ze sebe složil, byv prý psem královým nebezpečně pokousán. Před tím (roku 1384, 23. dubna) byl syna svého Jiříka s Klárou z Hradce, dcerou Jindřicha III., zasnoubil a věno její 750 kop na zboží svém Bystřickém pojistil. [18]) Potom daroval r. 1387, 8. června kapli sv. Michala pod Vyšehradem ležící klášteru Ojvínskému, aby za jeho duši denně mše, někdy i velká sloužena byla. [19]) Brzo potom zemřel, zůstaviv 4 syny: *Lipolta, Kunráta II., Jana* a *Jiří I.*, kteří se o dědictví otcovské tak podělili, že Lipolt obdržel hrad Landštein, Kunrát a Jan zástavu na Budějovicích, Jiří však zboží Bystřické.

Lipolt Krajíř z Krajku se sousedy svými Vítkovci časté pře míval, v nichž mu bratr jeho Kunrát statečně pomáhal. Teprve r. 1405, 6. ledna podařilo se Markvartovi z Pořešína obě strany smířiti

---

[1]) Arch. Třeboň. [2]) Arch. Hradecký. [3]) Palacký II. b. 118, Tomek, Děje Prahy III. 6, V. 42. Srov. lib. conf. ed. Tingl I. 33 a Link Annal. Claravall. I. 641, 775. [4]) Roku 1356 dne 29. června prodali společně listem v Bystřici daným čtvrtinu hradu Tyrnšteina Rakouskému knížeti Albrechtovi. (Pangerl, Gold. Urk. 160—161.) [5]) Také Ojíř byl duchovním a stal se r. 1342 dne 13. prosince kanovníkem Olomouckým, ale nikdy se posvětiti nedal. (Chytil, Cod. dipl. VII. 327.) [6]) Tomek, Děje Prahy III. 170, V. 122, lib. conf. I. H 5, IV. B. 14. [7]) Tomek III. 179, V. 147. Srov. list dlužní arch. Třeboň. z r. 1355, 26. Aug. Pangerl, Gold. Urk. 160—161. Udání Hammerschmiedovo o jeho smrti odporuje tomu, co níže povíme. [8]) Arch. Třeboň. (listy r. 1366 a 1372), lib. conf. I. B 8, C 1. [9]) Ojíř a Vítek drželi r. 1358 Lomnici a Sviny společně, Vítek prodal r. 1359 polovici Svin. (Arch. Třeb. a Novohr.) [10]) Arch. Novohr. Jako svědek přip. se r. 1365 ve dvou listech archivu Třeboň. Roku 1369 byl pánem na Ledenicích, r. 1379 nabyl Lipnice, r. 1379—1380 byl nejv. komorníkem. (Tomek III. 323, V. 40.) [11]) Arch. Hradec. [12]) Glafey anecd. I. 476. [13]) Arch. Třeboň. Litolt byl r. 1367 držitelem panství Vožického, r. 1369 spolupatronem kostelů v Kamberce a Drahově. (Lib. conf. I. H 4, II. B 7, C 3.) Roku 1362 prodal vsi Suchdol a Šalmanovice. Srov. díl III. na str. 125—126. [14]) Snad se to stalo také výměnou za Vožici a jiné statky. [15]) Archiv für Gesch. 1793, II. 612. [16]) Přemek dostal tolikéž 500 hřiven, ostatní tři páni po 250. [17]) Tomkovy Děje Prahy II. 111. [18]) Archiv Hradecký. Svatba měla býti 8 let po této smlouvě. [19]) Tomek III. 241.

a mezi bratry jmenovanými a Jindřichem z Rožemberka, Oldřichem, Janem starším a Janem mladším z Hradce smlouvu učiniti, tak aby ten, kdož by mír zrušil, základ 3000 kop propadl. Konečnou výpověď učinil mezi Lipoltem a Janem mladším král Vácslav.[1]) Potom tři bratří Lipolt, Kunrát a Jan před králem r. 1417, 31. ledna vyznali, že jim není král ničím povinen, leč dluhem 1000 kop a zástavou Budějovskou. Město toto zůstalo ještě za husitských válek pod správou Krajířův, a Lipolt tu byl hejtmanem Zikmundovým. Potom bojoval urputně proti kališníkům; roku 1420 v červnu přilehl s rakouskou posilou k Táboru, za to Jan Žižka téhož roku hrad a město Bystřici spálil, zajav tam Lipoltovu manželku a děti jeho. Nicméně on roku následujícího od boje neupustil; pokoušel se o tvrz Lomnickou a s Žižkou stále bojoval. Podobněž bojoval statně v Rakousích r. 1427 proti Táborům a Sirotkům, porazil roku 1431, 14. října Táborské hejtmany u města Býdova nad Dyjí, kdež Táboři utrpěli takovou porážku, že jich zůstalo na místě zabitých asi tisíc. Tak i r. 1432 nedaleko Znojma přepadl Tábory, ani se z Rakouské jízdy vraceli. Od r. 1426 býval Lipolt hejtmanem markrabství Moravského. Manželka jeho byla Anna, dcera Jana z Meziříčí.[2])

Třetí brána na Landšteině.

Kdy Lipolt zemřel, není známo. Víme toliko, že hrad Landštein a panství Bystřické po něm syn jeho *Volfgang I.* dědil, a že v bojích potom v Čechách zuřících se stranou pod obojí držel. Rod Krajířovský totiž, ač původně německý, záhy tak se spřátelil s jazykem a duchem českým, že měl účastenství ve všem, co tehda národ český zdobilo. Roku 1459 koupil od poručníkův Jindřicha z Hradce panství Bílkovské a Dačické na Moravě a spojil je se svým zbožím v Čechách v jedno ohromné panství. Roku 1465 nabyl dvoru v Cepu[3]) a roku 1482 dal klášteru Třeboňskému bláta u téže vsi pod Cepským mostem a od něho až do hranic Branských a do polí a luk Hrachovických. Za to si vyminil, kdyby dělal rybník za Cepem, že může topiti grunty klášterské na Jestřebí.[4]) Roku 1487 byl již v letech pokročilý a měl čtvero synův, kteří byli let plných dosáhli. Pročež jal se 5. března na Bystřici zboží své mezi syny děliti, zůstaviv sobě k živnosti hrad a město Bystřici a městečko Dačice. *Lipolt II.* a *Jindřich* obdrželi v Moravě „hrad Corštýn a hrad zbořený Franštýn s městečky atd.“ *Jiří II.* a *Kunrát III.* dostali hrad Landštýn a hrad zbořený Bílkov s městečky a jiným příslušenstvím. Mimo syny tyto měl též tři dcery nedorostlé: Aničku, Zbynku a Anežku.[5]) Bylť takto Volfgang syny své podělil a od nich zápis obdržel, že ho z ničeho nebudou více naříkati, po dvou letech však vida nedostatek zdraví, postoupil jim roku 1489, 22. dne měsíce října statku, který si byl ponechal; Lipolt a Jindřich dostali k Coršteinu Dačice městečko, vsi Stram, Tužím, Veliš, Pěčinec, Bačkovský dvůr, ves Lipolec a Hostkovice a pusté vsi Rajchéřov, Robnavu a Gebharce, Jiří s Kunrátem obdrželi k panství svému Landšteinu ještě Bystřici s vesnicemi.[6]) Bezpochyby, že starý Volfgang brzy potom zemřel.

První bašta na Landšteině.

[1]) Arch. Hradecký, cop. Przemysl. f. 121. [2]) Tab. Brun. p. 302 n. 23. [3]) Archiv Hradecký. Roku 1477 svědčí ve věnném zápise Petra ze Šternberka. (Arch. Treb.) [4]) Arch. c. k. dvorský. [5]) Arch. gubern. B. II. č. 344. Jiří poslán jest od otce svého r. 1486 ke dvoru Mnichovskému do služby. Arch. Mnichov.) [6]) Tamže č. 353.

Sotva byl starý Volfgang zemřel, povstala mezi Jiříkem a Kunrátem různice o svršky a klénoty na Bystřici a Landšteině, o kteroužto různici jsou smluveni. Potom se také rozdělili o svůj díl tak, že Jiří podržel Landštein s panstvím Bílkovským, Kunrát pak přijal panství Bystřické; po tom rozdíle Jiří koupil Jakubov od Puty z Lichtenburka švakra svého, též dvůr Švehlovský v Němčicích od Jindřicha z Hradce. Manželku měl Apolonii z Puchheimu, Rakušanku, s níž splodil syny *Volfganga II.* a *Zdeňka* a zemřel 20. listopadu r. 1492. Tedy Apolonie byla poručnicí dětí svých, ale v tom postavení pro brzkou smrť, která ji r. 1495 překvapila, dlouho nezůstávala. Poslední svou volí r. 1495, 28. října napsanou věno své 1000 uh. zlatých, které měla zapsané na panství Landšteinském, poručila k založení věčné mše u oltáře panny Marie v kostele Bystřickém. Od r. 1495—1513 měl poručnictví nad sirotky ujec jich Kunrát Krajíř; tu pak sirotci majíce léta svá statek a díl svůj po otci hrad Landštein se svršky na něm se nacházejícími od Kunráta na den sv. Jana evang. přijali a přijavše, poděkovali strýci z poručenství, po čemž on jim zámek čistý, jak jej otec držel, postoupil.[1]) Potom se bratří r. 1518, 14. dubna rozdělili; Zdeněk obdržel hrad Landštein s příslušenstvím, a Volf hrad zbořený Bílkov.

O Zdeňkovi nemáme zpráv žádných, jediné to, že byl již r. 1540 mrtev a že panství jeho po něm syn jeho *Zdeněk II.* zdědil. Ten neměl ještě tehda plných let a byl tudíž pod poručenstvím strýce svého Volfa staršího z Krajku na Bystřici, který také panství Landšteinské spravoval. Když byl Zdeněk let svých dosáhl, nechtělo se mu hospodařiti i zastavil r. 1542, 4. ledna hrad a panství Landšteinské poručníku svému na 3 léta pořád zběhlá s tou výminkou, aby Volf panství spravoval, zámek choval a opatroval. Zdeňkovi dával ročně 100 kop a při postoupení téhož zboží zaplatil 300 kop míšeňských. Po uplynutí těch tří let (roku 1545) Zdeněk sám se v panství uvázal, na Landšteině bydlel a stal se hejtmanem kraje Bechyňského. Když byla první jeho choť zemřela, zasnoubil se po druhé s Annou z Bibršteina, bohatou nevěstou, a věnoval jí (r. 1568 ve středu po sv. Trojici) 2500 kop gr. č. na zámku Landšteině, městečku Starém Landšteině (či Starém městě), vsích Vitiněvsi, Markel, Peršláku, Eberkerc atd. Zvětšil jmění rodu svého, přikoupiv statky Urbaneč a Hořejší Němčice, vdal r. 1574 nejstarší dceru svou Annu za Viléma z Roupova a dal po ní statek Němčický a zemřel konečně na podzim r. 1577. Ana vdova Zdeňkova na Landšteině bydlela a od soudu zemského poručenství nad sirotky zůstalými obdržela, povstaly brzo mezi mateří a dcerou Annou pře o to, jak by se dluhy n. Zdeňkovy zaplatily, pročež soud zemský musil nařiditi pány Jana staršího z Lobkovic na Točníce, Adama z Hradce na Hradci a Telči, Adama Krajíře z Krajku na Mladé Boleslavi a Jindřicha z Krajku, aby obě strany porovnali. Poněvadž se však „pro mnohé závady a dluhy nebožtíkovy" statek Landšteinský sirotkům jeho nikoliv obdržeti nemohl, nařízeni jsou kommissaři k prodeji téhož statku Adam z Hradce, Jindřich Vencelík z Vrchovišť na Včelnici, Kuneš Dvořecký z Olbramovic na Dvorci a Jan Malovec z Malovic. Ti prodali r. 1579, 19. prosince u přítomnosti Anny Roupovské jakožto nejstarší dědičky mezi sirotky zámek Landštein se dvorem, městečko řeč. Staré Město pod zámkem ležící, vsi Markel, Košťálkov, Pernarec, Košlák, Kun, Veclav, Eberkerc se dvorem popl., Dytrejch, Dobrotín, Pernšláček, Vitinov a pustou ves Frydrejch s příslušenstvím *Štěpánovi* svob. pánu z *Einciku*, nejvyššímu dědičnému komorníku v Rakousích, za 9750 kop gr. č., a tak Landštein navždy vyšel z držení rodu Krajířského.[2])

Vývod Krajířuv z Krajku.

Kunrát Krajíř z Krajku r. 1380—1385

Lipolt 1380—1426 † j. 1446, ψ Anna z Meziříčí 1416—1446 | Kunrát 1387 † 1420 | Jiří 1384, ψ Klára z Hradce | Jan 1417

Volfgang 1459—1490 ψ Alžběta z Boskovic

Lipolt 1487—1504 | Jindřich 1487 | Jiřik 1487 † 1492, 20. Nov., ψ Apolonie z Puchheimu | Kunrát 1487—1507

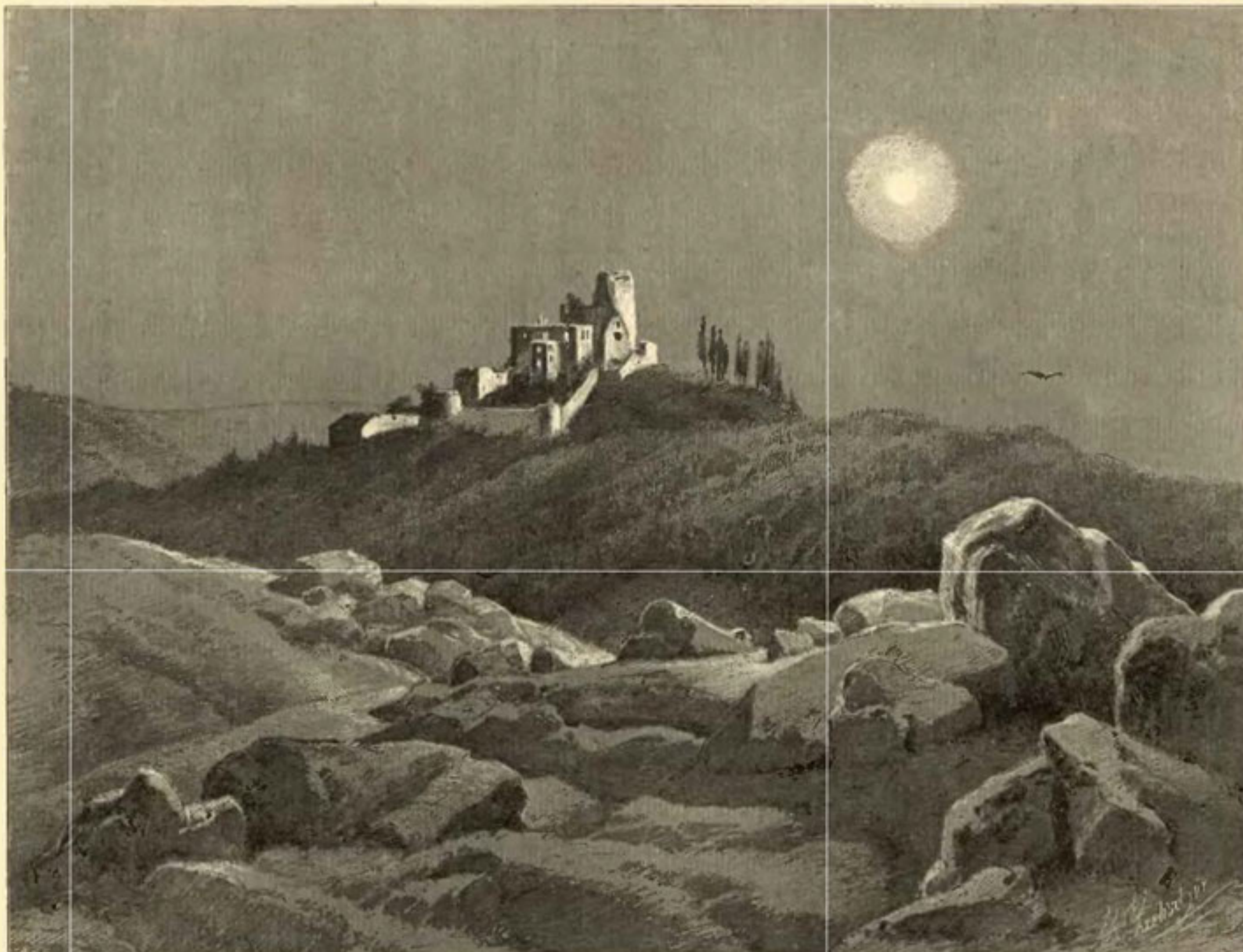
Volfgang 1513 † 1554, 17. Jan, ψ Žofie Křinecká z Ronova † 1556 | Zdeněk 1513 † j. 1540

Jiří Volf 1556 † 1565, ψ 1. Krescencia ze Štubenberka, 2. Alžběta z Hardeka | Jan † 1564, ψ Estera z Weispachu | Vilém 1556 † 1572, ψ Paula z Frenšperka | Adam Volf | Albrecht † 1587, ψ Mandaléna z Vřesovic | Zdeněk 1542 † 1577, ψ 1. Sibylla Šlikovna, 2. Anna z Bibršteina

Julius 1572—1585 | Oldřich † 1600, 18. Jul | Alžběta | Kateřina, ψ 1. Jan z Lipého, 2. Volf Jetřich z Althanu | Anna ⊙ 1574, ψ Vilém z Roupova

Štěpán z Einciku byl se zasnoubil s Annou z Bibršteina, pozůstalou vdovou po Zdeňkovi Krajířovi, kteráž mu roku 1586, 9. června věno své na zboží Landšteinském pojištěné z desk propustila.

[1]) Arch. gtb. C. II. č. 593. [2]) Anna Roupovská jsouc potom poručnicí soudem zemským zřízenou nad sestrami Alžbětou, Apolonou a Aničkou, táhla se ke klenotům, svrškům a nábytkům po otci zděděným (Dvorský, Památky žen sc. 132).

Landštejn od jihu.

Rozšířiv panství přikoupením vsí Navar, Arnolce a Kyntřova a seděv tu 20 let, prodal r. 1599, 10. března panství Landšteinské, totiž Landštein zámek s dvorem a pivovárem, městys Staré město, vsi Ebergarc s dvorem popl. Navary, Pernarec, Posláček, Dytrejch, Dobrotín, Košťálkov, Kun, Košlák, Markel, Veclov, Vitinov, též vsi pusté Frydrejch, Arnolec a Kyntřov měšťěnínu Jihlavskému *Davidovi Nejmarovi z Vintrberka*. Tento brzo po trhu učiněném zemřel, a císař Rudolf II. jmenoval poručníci dětí (Gotfryda, Judity, Anny a Roziny) a statku pozůstalého vdovu jeho Barboru z Kynygšteina (r. 1603, 23. června) a přidal jí k radě Ondřeje Lidla z Lidlova na Přimdě a Matěje Štubíka z Kynygšteina. Pro nepořádné splácení trhové summy zdálo se kolikráte, že nebude moci panství Landšteinské zdržeti; držela statek ještě r. 1615, jak rozvržení sbírek a berní tehda učiněné jasně o tom svědčí. Syn *Gotfryd Nejmar* dosáhnuv zletilosti, potom se v panství uvázal. Když vypukly r. 1618 známé bouře stavovské, přidal se Gotfryd na stranu stavův evangelických, jim skutečně sloužil a také dopustil, že byl hrad vojskem stavovským osazen. Když hrabě Dampír 30. července r. 1618 s 6000 muži vybraného lidu válečného ke hradu našemu přilehl, nejvyšší zde s posádkou ležící tak udatně se bránil, že musili Rakušané odtáhnouti, ačkoliv obléhající hrozili, nevzdají li se na hradě dobrovolně, že ho mocí dobývati budou a žádného v něm živiti nechtějí. Ale když Dampírův zkušený nástupce Karel Bonaventura hrabě z Bukvy v zimě po tom příští Landštein lidem svým těsně sevřel, musila se posádka, byvši napřed hladem umořena, vzdáti a hradu dlouho bráněného v lednu r. 1619 vítězi postoupiti. Don Baltazar de Marradas odevzdal jej potom jakožto statek mocí vzatý bývalému cís. hejtmanu *Krystyanovi Hybnerovi* k užívání.

Druhá bašta na Landšteině.

Po bitvě Bělohorské odsouzeni jsou dědici Nejmarovi, kterýž byl mezi tím se světa sešel, všeho jmění svého. Plnomocný místodržitel Karel z Lichtenšteina zastavil Landštein roku 1622 dne 3. července v 10.000 fl. *Jakubovi Keclovi z Rottendorfu*, hejtmanu Hradeckému, a doprodal mu jej r. 1623 dne 18. února za 21.618 kop míš. Avšak smlouva tato císařem zrušena, a prodán roku 1623 v sobotu po vstoupení páně zámek Landštein s městysem řečeným Staré město, se všemi vesnicemi atd. *Maximilianovi Morovi z Lichteneka* a *Sedmikostela*, JMC. radě, a *Ferdinandovi* bratru jeho za 24.500 fl. (tak aby Keclovi peníze složené nahradili), a poněvadž ti ještě inkolatu v Čechách neměli, vloženo jim ve zvláštní pro cizozemce založený kvatern.[1] Maximilian však nechtě si žádné spravedlnosti na Landšteině podržeti, postoupil r. 1624 na den stětí sv. Jana práva svého bratru svému Ferdinandovi, tehda rytíři hrobu Božího a vojenskému hejtmanu. Ferdinand se stal brzo nejvyšším lejtenantem v pluku Šauenburkském, koupil roku 1627 statek Nové Mezeříčko na Moravě ležící od svého nejvyššího Hanibala ze Šauenburka a zemřel v Alexandrii ve vojvodství Milanském roku 1630 první dni v březnu. Poslední svou volí (dne 18. února roku 1630) odkázal bratru svému Maximilianovi panství Landšteinské, však s takovými výminkami, aby legaty vyplatil kostelu Paulanskému mezi Landšteinem a Bystřicí, kdež chtěl býti pochován, kapucínskému klášteru ve Špýře nad Rýnem, kostelu ve Starém Městě, špitálu chudých ve Vídni a příbuzným svým. Také nařídil o Novém Mezeříčku, aby statek ten na syny druhého bratra Jana Dětřicha Mora z Lichteneka připadl (totiž Maximiliana, Jana Jakuba a Ferdinanda), jimž také všechny klénoty své poručil.

Výpadní branka na Landšteině.

[1] DZ. 153 B 8; Bílek, Děje konfiskací str. 395.

Maximilian Mor z Lichteneka a z Greifen zasnouben byl s Majdalénou Belovou z Belfortu a ze Soneka, která 3. února r. 1627 na Landšteině zemřela a ve farním kostele Starého Města pohřbena byla. Byl JMC. tajnou radou, poručníkem dědicův po zemřelém arciknížeti Lipoltovi Rakouském a prodal r. 1639, 20. června panství Landšteinské *Jakubovi Khuenovi z Belasy*, říš. hrabí z Lichtenberka a Gaudeka, cís. komorníku a radě dvorské komory a pánu panství Teutschofen, Floss a Paumgarten, za 50.000 fl. rh. Tento zůstavil koupené panství synu svému *Matěji*, který se s Annou Zuzanou Apolonií hrabínkou z Megova zasnoubil a v krátkém čase dědictví své takovými dluhy obtížil, že konečně musila choť jeho, jen aby věno své uchránila, panství hájiti. Roku 1665 dne 11. května odhádal panství a hrad Albrecht Kryštof Hložek ze Žampachu s komorníkem od desk zemských Arnoštem Chladnovským a přiřkl je Anně Zuzaně. Ta pak uvázavši se v panství, prodala je r. 1668, 28. února, a to „zámek Landštein se vším k němu patřícím a při něm ležícím stavením, s pivovárem od kamene vystaveným pod zámkem ležícím, se sladovnou a spilkou“ *Humprechtovi Janovi*, říš. hrabí z *Chuděnic*, JMC. skutečné tejné radě, komorníku, královskému místodržícímu a soudci zemskému, za 54.500 fl. r. Asi toho času se stalo, že roh věže hradské hromem sražen byl.[1])

Nový držitel měl tehda panství Peteršpurk, Kysyble, Neudek, Krásný Dvůr, Sedčice, Milčeves, Velechov, Vinoř, Ždár, Kost, Kosmonosy, Kostomlaty, Schmiedeberg a hrad zápisný Mělník s panstvím. Jelikož zemřel roku 1682, 13. března bez poslední vůle, synové po něm pozůstalí, již léta mající *Heřman Jakub* a *Tomáš Zacheus* r. 1683, 12. února o dědictví otcovské se podělili, při čemž mladší Tomáš obdržel panství Landštein, Lnáře, Kostomlaty a statky Tyniště, Pluhový Ždár, Radonice a tři domy v Praze. Držev Landštein jen tři léta, prodal jej dne 23. ledna roku 1685 říšskému hraběti *Ferdinandovi Arnoštovi z Herberšteina*, JMC. skutečnému komoří, tajné radě dvorské rady, generalu, fml. lejtenantovi a nařízenému nejvyššímu nad pěšími za 54.000 fl r., jakož i za jistý klénot z diamantův jakožto klíčné a dva krásné plavé koně s bílými hřívami.

Ferdinand Arnošt byl tehda majetníkem třináctého pěšiho pluku Rajského, teprve roku 1810 rozpuštěného; již r. 1667 koupil panství Ottenschlag a Grafenschlag od Maximiliana Gundakara svob. pána z Polheimu, r. 1669 Třešť na Moravě od Frant. Kryštofa z Herberšteina, r. 1671 Ilmenau od Anny Isabelly z Heissberka, roku 1673 Brunn na Křemži, Lichtenau a Altengschwendt od Adama Maximiliana hraběte z Trautmansdorfu, r. 1676 opět Dobersberg panství, kterážto všechna zboží závětí svou r. 1691, 13. února podepsanou učinil majoratem a věčným svěřenstvím pro všechny potomky po meči rodu svého. Dvakráte byl ženat; jednou s Kateřinou Eliškou hrab. von Saurau, ovdovělou svob. paní z Radmansdorfu, která mu porodila syna Karla Zikmunda († r. 1687) a tři dcery (Annu Marii, Kateřinu Klaru a Marii Barboru), po druhé s Julianou Eliškou svob. paní ze Starchenberka, ovdovělou svob. paní von Teufel, od níž obdržel zase dva syny a dceru Elišku Helénu. Zemřel ve Vídni v březnu r. 1691.

Syn jeho z druhého lože pošlý *Maximilian Jindřich* jakožto majoratní dědic nastoupil v držení panství a pojal k manželství Johanku Annu svob. paní ze Steinu, zemřel však již roku 1700, dědicův nepozůstaviv, načež po něm následoval mladší jeho bratr *Václav Ebrhart* (r. 1671 narozený). Tento byl cís. skutečnou tajnou radou, rodinu svou pokleslou opět povznesl a pojal k manželství *Marii Josefinu* (dceru Jiří Kryštofa z Globic, cís. generala a dvorského válečného rady), jež mu porodila syny *Leopolda Karla* a *Ferdinanda Leopolda*. Zasnoubiv se po druhé s Ernestinou Kateřinou hraběnkou de Lannoy, od níž dědicův neobdržel, zemřel r. 1729 ve Vídni. Dědicem panství stal se starší syn *Leopold Karel* (r. 1694 narozený), na ten čas cís. komoří a zemský rada na Moravě; než jen 5 let těšiv se panství svému, zemřel r. 1734 zůstaviv dva syny a tři dcery, které mu choť jeho Ernestina svob. paní von Wend byla porodila. Starší syn *Karel Josef* (roku 1728 narozený), jakmile zletilosti své dosáhl, ujal panství, zasnoubil se s Marií Josefinou hrabínkou von Khevenhüller, povýšen jest od královė Marie Teresie na kr. komoří a radu vlády dolnorakouské, zemřel však již v pětmecítmém roku věku svého ve Vídni (r. 1753), dědicův po sobě nepozůstaviv. Jelikož bratr jeho mladší (r. 1731 narozený) *František Antonín*, rytmistr v Serbellonském pluku kyrysnickém, téhož času zemřel svoboden a neženat, přešla veškera panství svěřenská v držení *Josefa Jana Nep.*, druhého syna hraběte Ferdinanda Leopolda z Herberšteina, za něhož však lesk rodiny této velice zatměl.

Josef Jan narodil se roku 1727 a držel mimo svrchu dotčená zboží rodinná ještě statky po otci zděděné Raspach, Neideck, Eppenberg, Lankovice a Křemži. Ledva měl léta mladická za sebou, zastával již úřad rady vlády dolnorakouské, stal se roku 1773 místodržícím arciknížectví pod Enží a nejv. sudí zemským, naposled i dědičným nejv. komorníkem a truksasem ve vojvodství Korutanském a starším rodu

[1]) Balbín, Misc. III. 84. K r. 1681 »Ante paucos annos unum turris arcencis cornu fulmen decussit.«

Herberšteinského. Sňatek jeho sice s Marií Filipinou, dceří jedinou c. k. polního maršálka Filipa Josefa svob. p. von Moltke, zvýšil vážnosť jeho, a přece právě v ten čas vážnosť rodiny tak velice poklesla. Josef Jan dada se sváděti nevěrným přátelům mnoho peněz vyhazoval na zřízení dolův stříbrných na panství Třešťském ležících a statky své tím tak zadlužil, že konečně následkem nálezu císaře Josefa II. celý majorat Herberšteinský až na jediný Třešť a Landštein rozkouskován a proto, aby věřitelé k svému přišli, rozprodán jest. Tento převrat neblahý působil rovněž i zhoubně na osud starověkého hradu posud obydleného, v němž se na ten čas ještě kanceláře úřední nacházely. V létě r. 1771 uhodil hrom do hradu, spálil hlídku a učinil velikou škodu na budovách hradských, čehož následkem bylo všeobecné spuštění Neboť pro sekvestraci, jíž panství tehda stíženo bylo, nikdo nechtěl oprav na hrad vynaložiti; úředníci nemohli ve stavení částečně střech postrádajícím déle bydliti a vzavše tedy s sebou co potřebného bylo, přestěhovali se do blízkého obydlí forstmistrova; když pak takovým převratem starý hrad spustl, vylámali okna a dvéře, vytáhli každý hřeb, rozmetali podlahy a kryty a veškerého dříví upotřebili k pálení. Co lidská ruka nemohla dodělati, o to se pokoušelo povětří, a od těch časův hlodá zub jeho nemilosrdný na starověkých stavbách, až je konečně zúplna vyvrátí.[1])

2. Krajířovské věci.

Jak již dotčeno, byli Krajířové rod původně německý, který se za sto let docela počeštil a s národem našim až do vymření svého cítil a trpěl. Tím, že Krajířové podporovali jednotu bratrskou, dali na jevo neukrytě, jak velice stáli o své a spoluvěrců svých mravní zdokonalení. V skutku také nacházíme u Krajířův, že byli páni poctivé a bohatýrské mysli a povahy pevné tak jako ten kámen, z něhož zámky stavěli. *Volf Krajíř z Krajku* byl nad to pán velice zdvořilý, úslužný, dobrý a šetrný hospodář. Svému příteli Petrovi z Rožemberka psal roku 1540, když se v městě Hagenau zdržoval. „že se na zdraví dobře mám, než na měšec nemám veliké zdraví; při těch outratech bylo by mně spořeji (t. j. výdatněji — Čechové svého přirozeného jazyka neznali nevědí, co jest sporé) v Bystřici na procházku do mlýna choditi, nežli zde ke dvorům jezditi.“ Na pana Petra pamatoval i v cizině byl by mu rád koníka klusavého aneb který by chodem šel koupil, ale nemohl ničeho dojíti, co by se pánu bylo hodilo, ježto by to byl rád zaplatil. Jediného koníka byl optal, který se mu líbil, poněvadž byl velmi pěkný a dobře klusavý, než nechtěl mu ho ten člověk v tom statku nikoli prodati I psal proto: „Než mám dva koně nepříliš veliká, bude li se Vám který z nich líbiti, můžte k němu sáhnouti, neb všecky mé koně jsou k Vašemu dobrému vždycky na placu.“ Pan Petr si této přátelské úslužnosti a laskavosti velice vážil a proto Volfovi žádné žádosti neodepřel. Psalť jednou (r. 1541) Volfovi takto: „Píšete mi v listu na ceduli, že jste slyšeli od Dráchovského, že mám čistého englického psa; i vězte můj milý pane kmotře, žeť nemám žádného a neměl jsem ho jak živ, než bychť jej měl a on měl zlaté uši a stříbrné zuby, dal bych ho Vám rád.“

Obyčejem bývalo u předkův našich těm, kteřížto pánum neb lidem jeho škodívali, *grunty své zapovídati.* Takový, jemuž gruntů zapověděno, směl sice jeti skrze panství po cestách veřejných a svobodných, nesměl však choditi po pěšinách, mezích, polích a lesích, neřku-li na nich myslivosť provozovati. Jestliže byl někde na gruntech postižen a usvědčen, propadl jistou pokutu, ze kteréž ho mohl pán k soudu komornímu pohnati. Tak učinil i Volf z jistých příčin bratřím Zahrádeckým na tento způsob:

Uroz. vladykám p. Jindřichovi, Linhartovi, Václavovi bratřím vl. z Zahrádek na Hobzí přáteluom mým milým!

Urozené vladyky, páni Zahrádečtí! přátelé moji milí! Přál bych Vám všeho dobrého. Poddaní moji často na mne vznášejí, kterak že byšte jim také čeleď a poddaní Vaši často po gruntech jich s myslivostí pěšky i na koni jezdíce znamenité škody činili a mně také všecko po gruntech mých co najveyše můžete, zajíce a i jiné vyhubíte, že já sám ku potřebě své musil bych toho na dlech sám v tom nedostatek trpěti, také vidím, že se zúmysla ke mně nutíte, chtíce mne rádi půhony i jiným ke škodám připraviti,

[1]) Josef Jan hrabě z Herberšteina prežil prevrat ten a zemřel r. 1800, splodiv 6 synův a dvě dcery. Druhý syn *Josef* stal se dědicem zbylých panství a proslaviv se pracemi svými v oboru státnictví a umění technických, zemřel 31. března r. 1816. S ním vymřel rod Herberšteinský, neboť jediný jeho syn Ota byl zemřel, než let svých dosáhl.

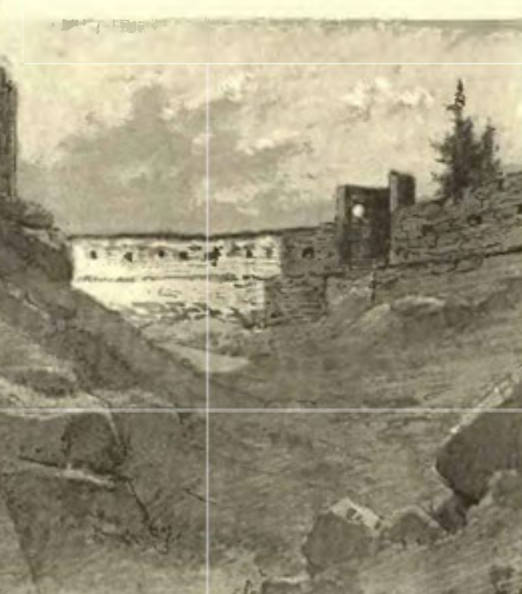
ještо buohdá na tom málo potrhnete než že mne daremně a svévolně k outratám připravujete. A protož Vám všem třem bratřím, čeledi i poddaným vašim všecky grunty své i sirotčí pánuov panuov Hradeckých sám od sebe i na místě jiných pánuov poručníkuov všelijakú myslivostí Vám zapovídám a chci tomu, abyste vy těch všech gruntuov všelijakú myslivostí s služebníky i s poddanými svými prázdni byli i po dnešní den gruntuov mých myslivostí všelijakú více neužívali. Tím se spravte. D. na Bystřici v pondělí před sv. Fabianem a Šebestyanem l. 1540.

Volf Krajiř starší z Krajku a na Landšteině, nejv. kancléř kr. Č.

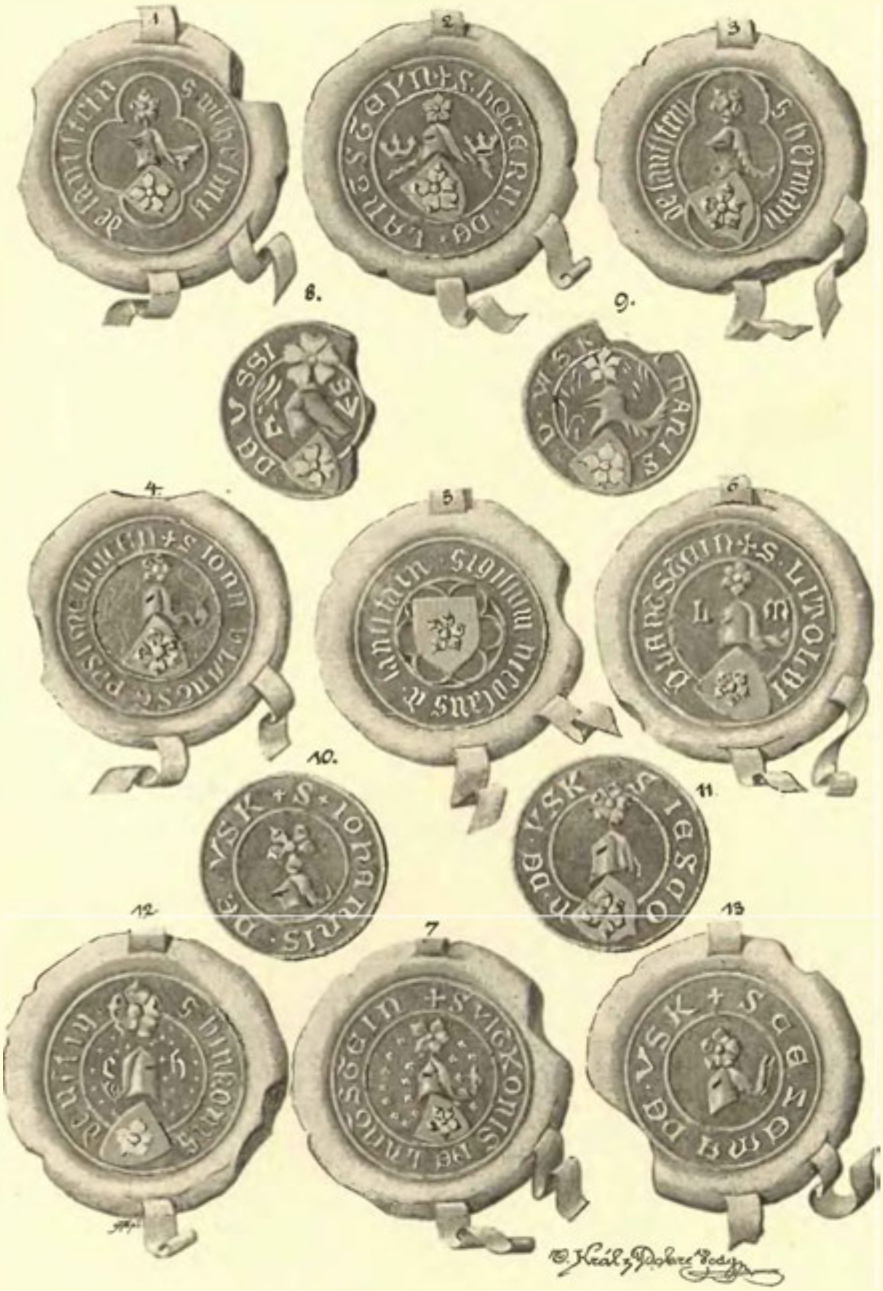
Avšak ačkoli byl v těch a takových věcech velmi správný, přece se i některému, jak ve světě za časté bývá, nezavděčil. Když Jan starší Vencelík z Vrchovišť Jiříka Benu, poddaného Vácslava Halaše z Radimovic ze vsi Janovic, na právě v Cerekvici obstavil, obeslal týž Halaš pana Volfa, že zanedbává z úřadu svého hejtmanského v kraji Bechyňském zprávu neb relací učiniti o bratřích Leskovcích, kteří Benu ve vězení drželi.

Roku 1543 pospíchal Volf na vojnu, ale ač měl všeho pohotově, scházelo mu trubačů. Proto psal zase panu Petrovi: „Máte-li kterého na Krumlově, prosím, že mi ho dohodíte a napište také list do Soběslavě, že by mi toho trubače svého, kterého na věži mají, na tento čas k mé potřebě pustili; však to na dlouze nebude, aby ta vojna trvati měla, než musím těch trubačův šest míti.“ Prosil také Petra, aby mu dva svých bubnů velkých půjčil a má-li koho v Krumlově, že by s nimi uměl, aby mu jej také k té potřebě spůsobil Kratičko potom toužil „na ten vlaský národ, kteří Turkům dobrovolně Vostřejon v moc jeho dali,“ dokládaje: „Hrozná věc slyšeti, že my souc křesťané, pohanům takové bašty tak lehkomyslně v moc dáváme.“ Z těch příčin také vzal k vojsku kazatele, aby lid k náboženství napomínali, „čehož nám křesťanuom veliká potřeba.“

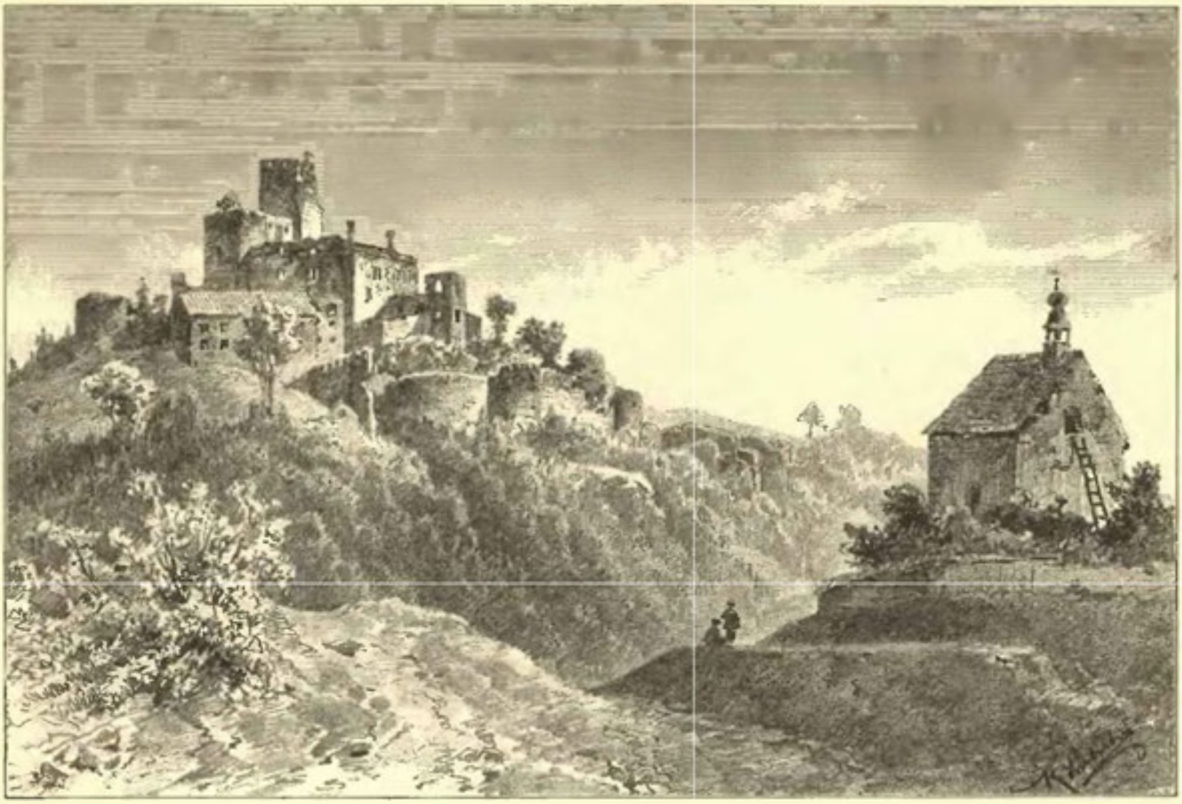
Po smrti Zdeňka Krajíře zůstalo na Landšteině drahně všelijakých věcí, jako: klénoty zlaté, koflíky, lžíce, šaty ložní nebo-li povlaky na postel, veliká truhla pěkných kmentův a

Část veliké věže a bašty na Landšteině.

Pečeti pánů z Landštejna a z Ústí.

Landštein od západu.

pláten, kožichy. Také zbroje a zbraně všelijaké tu bylo dosti, jako na příklad 5 kusův mosazných střelby, která potom zavezena do Rakous, 18 kousků železných, 4 dlouhé ručnice, 12 krátkých ručnic, 5 končířů, zbroj na 16 pacholků, šestero brnění a 10 sedel s brněními německými. Také zůstali 3 jízdní koně a 6 kočárských koní s koženým vozem. Ty věci všechny k sobě přijala Anna z Bibršteina, druhá manželka Zdeňkova, na škodu dcer z prvního manželství. Nejstarší z těchto, Anna Reupovská, nemálo o to stála, aby jí věci ty byly vydány, zejména aby dostala klénoty a prsteny zlaté, které máti její Sibyla do domu přinesla. Při tom se také táhla na věc poměrně ne velmi cennou, totiž provaz veliký, který se potřeboval k stavení, i s přípravou, jak se všelijaké věci nahoru táhnou s mosaznými koly. [1])

Krb na Landšteině.

[1]) Archiv Třeboňský reg. kom. soudu, DZ. 126. A 28.

Žirovnice.

ŽIROVNICE HRAD.

Městečko Žirovnice rozestřeno jest na návrší, jež vybíhá od východu k západu tak že domky jeho oba boky i paty jeho vyplňují. Ze stavení vyniká nový bílý kostel, ale nad něj a nade všechna stavení výše strmí starý hrad, který položen jest na kraji téhož návrší. Cesta vede k němu od náměstí okolo kostela a veliké sýpky zrovna před bývalým příkopem stojící. Před ní jest prázdné místo, kteréž nikdy zastaveno nebylo; ani špejchar za dob starších nestál, neboť poněvadž zde nejslabší strana hradu byla, potřeba toho kázala, aby tu před ním na dostřel zůstalo prázdné místo bez stavení, za nimiž by se mohli nepřátelé skrývati. Jak posud zřetelně viděti jest, oddělen byl hrad od pláně širokým příkopem, který z veliké části zasypán a křovím posázen jest; v jeho středu napříč nachází se zbytek staré hradby, potřebné tu věci, neboť poněvadž příkop k blízkému rybníku spadá a tudíž od břehu k němu přístupu bylo, mohli podloudníci snadno do příkopu vlézti, zde se skrývati a když vrátný otevíral, skrze bránu do hradu se vetříti. Překlenut jest nyní příkop mostem kamenným, tak že se pohodlně do brány zámecké vjížděti a vcházeti může. Že tudy býval ve starých dobách most zvoditý, dokazuje brána, mající posud místo k zapadání mostu.

Nynější zámek obsahuje v sobě některé části, jež pocházejí z doby založení hradu, jako na př. věž hláska na předhradí, věž zadní, okrouhlá bašta na straně západní části hradeb se střílnami starožitnými[1]) a hlavní zdi některých stavení. V 16—17. století veliká část hradu zastavena a vnitřní rozdělení také tou měrou proměněno jest, že jen stěží bývalé rozdělení poznati lze. Při posledním svém upravení obdržel zámek bílou obmítku s čarami červenými tu i tam taženými, jejichž zbytky posud viděti jest, kde však na zdi opadává, shledati lze rustiku 16. století či omítku z doby pánův Hradeckých. Hned za mostem jest stavení novější, v němž se nachází brána s průjezdem; brána jest sice starožitná, ale podlehla také působení nevkusu parukového. Má dvoje vrata, větší a menší, ale oboje jsou kulatě sklenuta, mezi oběma spatřuje se výklenek práce starožitné.

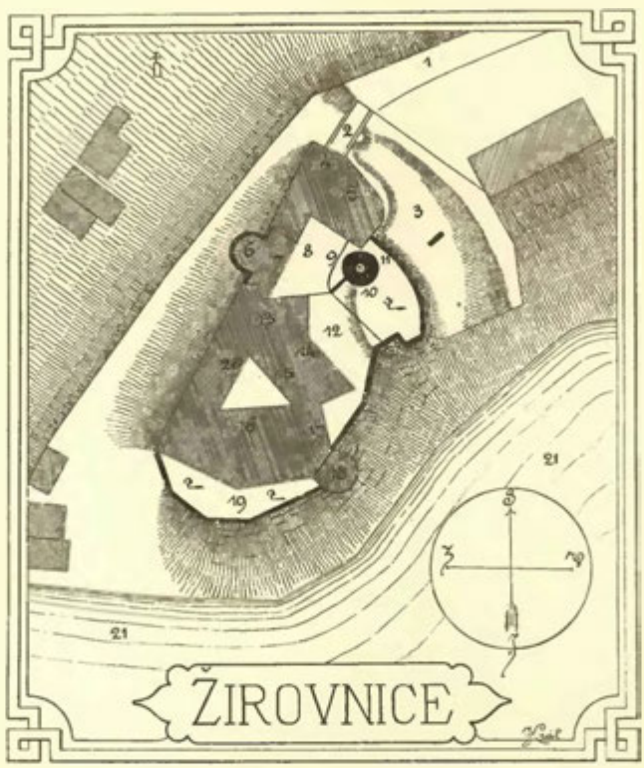
[1]) Střílny takové se nacházejí ve stavení levo od brány a v baště za věží hláskou, podobu mají ⚲.

Žirovnice.

Za stavením, v němž se nacházejí brána, byt vrátného a nájemníkův, jsou kůlny, v nichž se dotčená již polookrouhlá bašta nalézá; k nim pak přiléhá vlastní stavení zámecké. Z prvního dvora se jede do něho vjezdem klenutým a přichází se do dvora trojhranného, okolo něhož jdou v přízemí chodby klenuté a nad těmito dřevěné pavlače, z nichž se do místností v hořejším ponebí vcházeti může. Stavení to jest totiž jen jedno patro vysoké, obsahuje v horním ponebí množství pokojův nyní pustých, v přízemí byt ředitelův, konírny, studni a některé místnosti hospodářské.

Nyní se přichází od mostu do nejzazších části cestou nejkratší a rovnou. ale jak ze mnoha známek souditi lze, nebyla cesta prvotně přímá, než udělána jest v 16. století prolomením zdí a stavení, aby byl příjezd krátký a pohodlný. Ve středověku ani tak býti nemohlo; tuť se musila cesta vinouti a kroutiti všelijak, aby dotírajícímu nepříteli přístup stížili; cesta vedena bývala pod věžemi a hradbami, aby mohli nepřítele s hořejška dostati. Důležitý úkol vykázán byl tuto věži hlídce na předhradí stojící, která byla tak umístěna, že se s hořejška všechny části hradu a i okolí jeho bližší přehlédnouti mohlo. Hledí li se na ni z prvního dvora, stojí výše na skále, hledí li se na ni z druhé strany, stojí na rovině. Má nyní střechu podoby cibulovité a poněvadž tu nahoře hodiny umístěny jsou, prolámali při zemi do mohutných, asi 3 m. tlustých zdí dvéře, aby se nahoru choditi mohlo. Jak za doby staré vypadala, svědčí sama ještě posud; v prvním patře bývaly dvéře, jež jsou nyní zazděny, odkudž souditi lze, že se do věže v čas obléhání po řebřících, v čas míru po dřevěných schodech chodívalo. Nejhořeji na věži jsou kolem do kola mohutné kamenné krákorce, na nichž za starodávna lešení dřevěné spočívalo. Věž ta měla totiž ještě jedno ponebí dřevěné s otvory dolů vycházejícími a nad tímto ponebím teprve nacházela se dřevěná střecha. Vrchní krov měl asi vyhlídk.., neb pověžný často tu obcházeti musil, aby viděl, co se na hradě a okolo něho děje; jestli že hrozilo nebezpečí, dával čeládce venku na poli pracující rohem neb troubou znamení, že mají domů pospíchati, pak asi si pospíšili a nějakou brankou do hradu vklouzli, nežli se toho kdo před branou stojící nadál. Okolo věže této vedla do hradu cesta. Kdo totiž branou projel, přišel na nádvoří na všech stranách zavřené hradbami, k nimž přistavena byla stavení hospodářská; cesta se odtud zatočila na levo a šla příkře, vedla pak soutkou mezi věží a hradbou do druhého dvoru předhradí; chtěl-li se nepřítel valem hrnouti do tohoto dvora, jednak byl stěsnán v této soutce, že mohl postupovati jen krok co krok, jednak naň s věže tolik metáno, že mu bylo buď ustoupiti aneb si cestu ztrátou mnoha lidských životů proklestiti. Aby pronikání tuto ještě více stíženo bylo, nacházela se při věži brána, jak při bedlivém pozorování shledati lze. Dvůr tento také poskytoval dosti místa k umístnění prakův a totachův.

Vysvětlení plánu Žirovnice (1 — 20°). 1. Cesta a příjezd od městecka; 2. most přes 3. příkop a k 4. bráně; 5. přední stavení; 6. bašta hrubá s 7 kolnami; 8. přední dvůr; 9. taras; 10 věže; 11. místo, kde snad druhá brána bývala; 12. druhý příkop; 4.—12. bývalé předhradí; 13. nynější druhý průjezd; 14 stavení zvýši jednoho patra, v němž se nacházely 15. konírny; 16. bývalý palác se sklepy; 17 světnice s malbami; 18 věže; 19 parkán; 20. studně; 21 rybník.

Dvůr tento oddělen byl od vlastního hradu příkopem, jenž se posud (ačkoliv již mělký jest) spatřuje; ve stavení protějším byla kdesi brána se zvoditým mostem a vcházelo se tu do třetího dvora hradského. Tento býval asi větší nežli nynější dvůr vnitřní a zavřen byl palácem, hradbami a ještě nějakým stavením menším. Nás baví nejvíce palác a věže při něm stojící. Že byl palác na místě stavení při věži, lze již z toho souditi, že se pod ním veliké sklepy nacházejí, než dotvrzuje se to také starodávnou kaplí, která se v horním ponebí nalézá. Radostně překvapen budeš, milý čtenáři, vstoupíš-li do místnosti této

čistě a úpravně sklenuté. Na stěnách shledáš malbu pocházející z rozhraní 17. a 18. století, jež představuje krajinky rázu tropického, ale obmítka tato opryskala na mnohých místech a sem a tam vystupuje malba mnohem starší. Hned naproti dveřím spatřuje se paní něžné tvářnosti s ditkami svými klečící a k nějakému svatému, kterýž ještě novou obmítkou zakryt jest, se modlící. Při tom vymalován jest erb, dvé zlatých parohův na štítě červeném. Kterému rodu by znak tento příslušel, nelze na ten čas uhodnouti, a zejména to nejisto, náležel li pánům z Gutšteina, kteří nějaký čas Žirovnici drželi, neboť tito nosili na štítě tré parohův. Na pravé zdi spatřuje se stětí sv. Jana Křtitele, na levé smetání padlých andělův. Naděje jest podstatná, že ještě více obrazův objeveno bude; až vrchní obmítka docela spadne, pak viděti bude všechny obrazy, ač místy porušené, poněvadž hospodářský ředitel p. Dvořáček nedovoluje, aby se omítka násilně odstraňovala.[1]) Z kaple se přichází do suchého sklepa, na jehož klenutí železný hák se spatřuje; snad to bývala mučírna, neb hned vedlé toho bylo vězení ve věži umístněné.

Věž řečená, na skále stojící, na tři strany, totiž k venku jest okrouhlá, na čtvrté straně, kdež přistavena jest k bývalému paláci, rovná jako by usečená. Pod střechou jest část rovná v hranatou proměněna. Nejznamenitější částí věže jest její staré vězení; místnost tato nevzbuzuje pocit hrůzy, jako bývá obyčejně, myslíme-li na středověké vězení, ale jest mnohem úpravnější, nežli mnohá pěkná obílená sednice. Omítka jest bílá a čistě vyhlazená co sklo, jakož nacházíme na panských pokojích na počátku 17. století.

Sázení do věže.

Ti, kteří tu seděli, měli světlo a zdravý vzduch a aby si dlouhou chvíli ukrátili, popsali veskeré stěny nápisy červenými, ulomivše z podlahy kousek cihly; mnohé z těch nápisův jsou rozmazány, aneb přečísti se nemohou, avšak vychází z nich na jevo, že tu seděli vězňové v letech 1600 až 1634. Horší mnohem vězení nežli toto bývalo v přízemí věže, jest však od kolika let v nejpříjemnější altán zahradní přeměněno a vchod k němu ze zahrady pod palácem vylámán. Na podlaze horního vězení posud jest viděti otvor, jímž se zločincové do dolního tmavého vězení v koši spouštěli. Z toho vězení šla cesta obyčejně jen do mučírny nebo k šibenici; mnozí, kteří se dopustili nejhrubších zločinův, v místě tomto byli hladem umořeni. Věže jsouc z hradu trochu povydaná, neměla v dolních ponebích oken větších, aby se tudy nepřítel do hradu dostati nemohl; vrch její kryje nyní končitá střecha.

Něco dále za věží spatřuje se klenutá místnost se zdmi hrubě tlustými; něco dále dílem v paláci, dílem ve stavení na severozápadní straně stojícím viděti lze bývalé kanceláře vrchnostenské, pak pokoje a obydlí rodu Šternberského, v nichž se bývalá úprava z počátku 17. století spatřuje. Některé jsou z nich hrubě porouchány a potřebovaly by opravu výdatnou, u některých by se oprava v původním slohu dosti lacině poříditi mohla. V jednom pokoji spatřuje se na stropě veliká hvězda štukatérskou prací provedená na doklad toho, že poslední svou úpravu zámek rodu Šternberskému děkuje. Pod palácem bývalo prázdné místo nyní v zahradu proměněné, avšak posud starou hradbou na kraji se táhnoucí zavřené. Možná, že tu bývala zahrada již za dob středověkých, nebo z paláce se sem nemohlo jinak jíti

[1]) Balbín (Misc. III. 119) chválí mnohé malby a výzdoby na hradě Žirovnickém.

Žirovnice.

než po schodech. Na severozápadním konci této zahrady jsou dvéře prosté dolů do městečka vedoucí; možná, že i tu za dob starších nějaká branka bývala. Hradby hradu jsou již z větší části pobořeny, tak že se jen spodní jich část spatřuje; o jejich bývalém vystrojení, zdali totiž měly cimbuří aneb zábradla, nic jistého pověděti nelze.

Hrad Žirovnický mohl asi ve 13. neb 14. století povstati, o čemž arci nemáme zpráv; také v násloví nějakého šlechtice nesetkáváme se s názvem Žirovnice, poněvadž tušim v nejstarších dobách okolí hradu pánům z *Hradce* patřilo.[1]) Prvním nám známým držitelem byl *Oldřich z Hradce*. Týž daroval (r. 1345 dne 21. října) se synem svým Jindřichem, mateří Mechtildou a manželkou Klárou klášteru ve Wilheringu platy ve vsi Stranné (Gross Ruodweins) na záduší paní Anežky ze Saumberka.[2]) Po něm držel syn jeho Oldřich Žirovnici s Kardašovou Řečicí. *Oldřich mladý z Hradce* podával sám roku 1358 ke kostelům ve Stranné a Žirovnici, ale přijal tušim potom bratra svého Heřmana na spolek, ani roku 1359 oba bratři ke svrchupsaným kostelům na panství podávali.[3])

Po Oldřichovi Hradeckém uvázal se v Žirovnici *Oldřich z Ústí*, jenž r. 1371, 6. října ke kostelu v Žirovnici podával.[4]) Zemřel ještě před rokem 1379, zůstaviv vdovu Bonuši, kteráž několik let na hradě zdejším panovala a zejména r. 1379 kněze ke kostelům v Žirovnici a ve Stranném podávala.[5]) Roku 1393 vládl na Žirovnici *Kamarét* z rodu pánův z Lukavce, jenž přijav příjmí *ze Žirovnice*, stal se předkem vladyk takto jmenovaných. Kamarét či Jan Kamarét, jemuž a otci Zbyňkovi Markvart z Pořešína r. 1418, 1. května sto kop Pr. na zboží svém Pořešínském zapsal,[6]) měl platné účastenství v tehdejších bouřích husitských jakožto válečník strany kališnické; jako stálý nepřítel katolického pána z Rožemberka byl s Tábory u Třeboně a potom, když města nemohli dobyti, jel sám třetí pryč a své lidi poslal s Tábory k Novému Hradu, i byli jeho lidé na páně na všech škodách;[7]) připomíná se však také ve mnohých soukromých jednáních. Roku 1424, 10. září zaručil se za veškerou stranu Táborskou, ana v příměří vstoupila s Oldřichem z Rožemberka, rovněž se r. 1425 zaručil za stranu Táborskou podvolující se pod mocný rozsudek ve své při s obcí Pražskou.[8]) Nicméně válčil později zase s Rožemberkem, maje po své straně pověstného válečníka Mikuláše Sokola z Lamberka, až půtkám konec učiněn r. 1428, 30. listopadu příměřím, jež přes celou zimu příští trvati mělo.[9]) I v pozdějším čase užíváno ho nejen v rukojemstvích, nýbrž i na poli. Roku 1431 sám čtvrtý s vojskem Táborským vypravil se do Rakous na víno, jež si loupeží opatřiti chtěli. Ale když se vraceli s plenem svým, zase podstoupeni jsou 14. října vojskem rakouským u Býdova a utrpěli úplnou porážku, tak že jich zůstalo na místě zabitých asi tisíc a k sedmi stům zajato.[10]) Císař Sigmund chtě jej přilákati na svou stranu, zapsal mu r. 1436 ves Tehov v Kouřimště.[11]) Zápis ten zdědil po něm strýc *Zbyněk Kamarét „mladý" ze Žirovnice*, jenž Tehova postoupil Jetřichovi z Miletínka a list od Anny mateře své věnný na 10 kop roku 1445 dne 11. října Oldřichovi z Rožemberka. Svědčil ještě r. 1452 v kšaftu p. Oldřicha z Hradce.[12])

V kabátu a kládě.

Purkart Kamarét ze Žirovnice, tušim syn Kamarétův, koupil roku 1437 od Hynka Tluksy z Vokova hrad manský Kamen, jejž roku 1456 prodal bratřím Trčkům z Lípy;[13]) přidal se potom ke straně Poděbradské, s níž r. 1448 Prahy dobýval, a odpověděl r. 1449 a 1450 knížeti Saskému i byl r. 1452 při volení v Praze.[14]) Nástupce jeho *Diviš Kamarét ze Žirovnice* splodil s manželkou svou Ofkou z Vojslavic tři syny: *Prokopa*, *Zbyňka* a *Jana*. Když otec zemřel, a nedospělé dítky bezpochyby panství udržeti nemohly,

[1]) Že by tu byli bývali templáři, patří mezi bajky. (Graf, Gesch. d Tempelherren, S. 115.) [2]) Archiv Hradecký. [3]) Lib. conf. ed. Tingl I. 38, též I. A 3, A 10, B 7. Srovnej k tomu vývod pánů z Hradce na str. 34. [4]) Lib. conf. II. E 6. [5]) Ibidem III. D 15. [6]) Archiv Novohradský. Zbyněk otec jeho vyskytuje se r. 1409—1414 jako poručník mladých pánův Lukaveckých. (Lib. conf. VI. I. 6, VII. C 25.) [7]) Popravčí kniha v archivu Třeboňském. [8]) Arch. č. III. 247, 253. [9]) Tamže. 500. [10]) Palacký III. 3, 18. [11]) Arch. č. I. 524. [12]) Arch. Novohradský. Též r. 1448 v arch. Hradec. a rel. tab. II. 230. Snad žil ještě r. 1467; neb tehda prodal »pan Zbyněk strýc nebožce Gamaréta zahradu při horách Kutných.« (Lib. hered. 1442 T 24.) [13]) DD. 61 p. 260 a 417. [14]) Arch. č. II. 283, 310. V. 274, archiv Drážďan. odd. Wittenb.

prodala máti jich přibravši syny, jimž léta doplněna, roku 1485 (vkl. 11. října) *Žirovnici hrad*, dvůr popl., městečko, ve Zdešově, Jakubině, Cholunné vesnice, Krumvald ves pustou s podacími v Žirovnici a Stranném *Václavovi Vencelíkovi z Vrchovišť* za 1500 kop gr. č.[1])

Václav, jenž učinil nyní Žirovnici hlavním sídlem rodu svého, přikoupil ves Vlčetín od Jana Vlčetínského ze Zásmuk, a poněvadž z té vsi vycházel plat ke klášteru sv. Jana v Hradci, zavázal se r. 1493 plat ten vydávati[2]) Václav náležel k mírným kališníkům, pročež r. 1505 s jinými pány, hlavně katolickými, učinil jednotu na 10 let proti pikhartům a pro zachování práv svých i veškerého zřízení zemského.[3]) Potomci Václavovi užívali pořád německého náslovu Vencelík, píšíce se jedni z Vrchovišť a jiní ze Serabic, nosíce však v erbu drahně let stejné znamení původní, totiž jednorožce bílého v poli modrém, ani Smiškové, erbovní jich strýcové, již užívali rozhojněného erbu. Po smrti Václavově zdědili zboží po něm zůstalé Žirovnici a Stráž synové jeho *Jindřich, Petr, Sigmund, Kryštof* a *Jan* (r. 1515), kteří však brzy po smrti otcově panství Strážského roku 1517 Václavovi Fráňkovi z Liběchova postoupili.[4]) Jindřich byl již před tím koupil zboží Osterské, kteréž však záhy prodal, Sigmund byl na Cholupicích, jež pro dluhy ztratil, a psal se také r. 1534 na Žirovnici, avšak skutečným pánem téhož panství byl Petr.

Petr Vencelík z Vrchovišť pojal k manželství Omelii z Toletu, jíž (vkl. r. 1520 ve čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem) na zámku a městečku Žirovnici a celém panství 3000 fl. rh. věnoval. Chtěl pak, aby manželka po jeho smrti na Žirovnici byt měla až do stavu změnění a tak dlouho věna svého užívala;[5]) avšak poměry jinak usoudily. Ačkoliv byl Petr r. 1537 prokuratorem při dskách zemských a i z úřadu toho výhodu nějakou měl, přece mu ani to ani důchody panství Žirovnického nestačily, ano si proto drahně peněz vypůjčil.[6]) Rukojmí byli po jeho smrti upomínáni a práva na ně vedena, pročež soud zemský nalezl, že k vyvazení rukojmí statek ten manželkou a sirotky prodán býti musí, tak aby po prodání peníze u desk položeny a u každého věřitele podlé jeho spravedlnosti na soudě zemském konec spravedlivý učiněn byl.[7]) Zástupce věřitelův a rukojmí Václav Pouzar z Michnic a na Cuknšteině a Jeroným Božický z Božic uvázavše se v Žirovnici jménem týchž rukojmí prodali smlouvou učiněnou r. 1544 ve středu po sv. Havle Žirovnici hrad, 2 dvory popl. s městečkem, vsi Vlčetín, Zdejšov, Cholunnou, Jakubin *Albrechtovi z Gutšteina* za 6000 kop gr. č.[8]) Nyní i nemeškala Omelie a toho roku práva svého věnného na Žirovnici v 2500 fl. rh. témuž Albrechtovi postoupila.[9]) Tak záhy vyšla rodina Vencelíkův z držení Žirovnice, jen ještě Jan Vencelík z Vrchovišť držel dům svobodný v městečku, jejž byl r. 1543 (vkl. v pondělí před sv. Urbanem) od synův Petrových koupil.[10])

Albrecht z Gutšteina, jenž byl dříve královský hrad Kolín v zápise držel a jakožto nejv. mincmistr zajímavé boje s Horníky zažil, učinil zdejší hrad sídlem svým, staraje se tudíž o jeho zvelebení. Na opravených částech hradu dal vytesati znaky rodu svého, jež ještě Balbín viděl.[11]) Na hradě zdejším přijímal vzácné hosti, zvláště od toho času, co se stal jedním z poručníkův mladého Viléma z Rožemberka. Žirovnickým udělil r. 1547 dne 25. ledna právo, aby mohli o statcích svých říditi a volně se stěhovati.[12]) V rodině své měl však málo štěstí. Syn jeho *Kryštof*, jehož manželce Uršile z Veitmile Albrecht na Štítném věnoval, měl srozumění se ženou jakéhosi Brychce, řezníka v Žirovnici; rozlícený manžel přistihnuv oba zamilované, zabil téhož Kryštofa nožem řeznickým (r. 1545), začež arci byl sťat jako poddaný Albrechtův.[13]) Když se tedy Albrecht k smrti blížil, neměl synův neodbytých, nýbrž toliko vnuka *Šebestiána*. Kšaftem daným r. 1550 v neděli po na nebe vzetí p. Marie učinil poručníky témuž vnuku svému Viléma z Rožemberka, Jáchyma z Hradce, Viktoryna z Gutšteina, Voršilu z Veitmile dceru svou, Annu Holickou ze Šternberka choť svou. Také pořídil, kdyby Bůh Šebestiána vnuka jeho smrti neuchoval, aby všechen statek připadl na strýce Viktoryna a na strýce jiné společně, kteří těch časův zámek Ryžemberk drželi, a na děti jejich mužského pohlaví.[14]) Zemřel v pátek po sv. Bartoloměji ve dvě hodiny na noc. Panství rozmnožil přikoupiv Štítné. Vnuk jeho *Šebestián* dosáhnuv let svých postoupil (vkl. r. 1564, 15. června) panství Žirovnického v dluhu 10.000 kop *Jáchymovi z Hradce* na Hradci a Hluboké, J. M. C. tajné radě, komorníku a nejv.

---

[1]) DZ. 6 J 29, arch. č. V. 532, rel. tab. II. 405. Erbu a hodnosti šlechtické obdrželi Vencelíkové r. 1492 se Smisky od císaře Fridricha III. [2]) Archiv Hradecký. O Václavovi hledej též v knize Kutnoh. pamětí 1495—1515 B 20 a srovnej díl III. na str. 269. [3]) Arch. č. VI. 314. [4]) Nejstarší syn Václavův *Matěj* seděl r. 1518—1524 na Třešti (Reg. 3 J. k. F 2 — Třešť koupil Václav r. 1493). Dceru svou Dorotu vdal Václav r. 1408 za Václava Straškytle (Kn. pam. 1495—1515 na Kutné Hoře D 7). [5]) DZ. 3 F 26. Viz i reg. 3 J. k. s. B 15 a arch. Třeb. [6]) O tom, jak se honil po tytulech potomek horníkův, svědčí tento list asi r. 1540 psaný (v kopiáři arch. Třeb.):

Uroz. p. p. Petrovi z Rozmberka a na Třeboni etc.

Službu etc. Tytul paní jest Dorotha Girgerin na Lepichu, synuom jejím a svagruom mým: najstaršímu Krystof Girger sedí na Perstaině, Honz sedí na Taletu, Hilbrant sedí na Brandeku. A za to VMti. prosím, když ten list psáti poručiti ráčíte, že o tom taky ráčíte rozkázati, aby v témž listu jako já osoba z stavu panského jmenován byl, poněvadž já i předkové moji vždycky odbayvali jsme a odbayváme a za to držáni byli a jsme ve všech německých zemích za pány, o čemž nepochybuji, že tak učiniti ráčíte a mne tak zachovati. Než ten list německy, poněvadž Němci jsou, aby psán byl mateři a bratřím manželky mý. *Petr Vencelík z Vrchovišť a na Žirovnici*, krále JMti. prokurator v král. Českém.

[7]) DZ. 41. H 7. [8]) DZ. 7. A 4 a 44 J 20, vkl. 1544 v pátek po sv. Kateřině. [9]) DZ. 83. J 30. [10]) DZ. 1. G 28 a 4. H 17. [11]) Syntag. Gut. p. 12. [12]) Archiv Žirovnický. [13]) Dačického paměti 34. DZ. 7. F 23. [14]) DZ. 9. H 15.

kancléři, a to zámku Žirovnice městečka s 2 mlýny, vsí Vlčetína, Zdešova, Jakubína, Cholunné, tvrze Štítného s dvorem popl., vsi pusté Žďárku a řeky řečené Panská. [1])

Páni z Hradce drželi v těch stranách také město Počátky s některými vesnicemi, jež potom k panství Žirovnickému přivtělili. [2]) Zbožný pán Jáchym pro pilná svá úřední zaměstnání málo se na panstvích zdržoval; správu jejich obstarávala choť jeho *Anna z Rožemberka*, jež někdy na Žirovnici bydlela. Zejména se sem odstěhovala v srpnu roku 1557 a zůstala tu asi do počátku měsíce září. [3]) Roku 1559 potvrdil pan Jáchym městu Počátkám držení některých rybníčkův u města a role záduśní Tůmou řezníkem ke kostelu odkázané. [4]) Téhož roku udělil městu právo dědičné, vytkna zároveň v něm rozdíly a dědění v případě náhlého úmrtí. [5]) Pán tento nabyv nevšedního vyznamenání králem Španělským Filipem II., zahynul roku 1565, 12. prosince ve vlnách Dunaje. Jediný jeho syn *Adam z Hradce*, horlivý katolík, zdědil po otci Hradec i Žirovnici, v něž se r. 1568 uvázal, neboť posud spravovala oboje máti jeho Anna. Počátečtí obdrželi od něho r. 1591 výsady.

Po smrti Adamově vládl rodinným panstvím jediný syn a poslední starožitného rodu svého *Jáchym Oldřich z Hradce*. Nemaje dětí než jedinou sestru Lucii Otilii, ježto všechny statky po něm děditi měla, postoupil panství Žirovnického vkl. roku 1602, 10 října prý v dluhu 100 kop mateři své *Kateřině Hradecké* rozené hrabince z *Montfortu*, s tou však výhradou, aby panství toho jen do své smrti užívati mohla, a zemřel r. 1604, 24. ledna v Hradci. [6]) Po jeho smrti učinila Kateřina smlouvu s dcerou svou Lucií, která dědila všechny statky bratrovy. Neboť měla za ní vedlé smluv svatebních a kšaftu n. Adamova 46.428 kop, mimo to vedlé jistoty syna svého Jáchyma 40.000 kop, na něž jí Lucie učinila jistotu. Kromě toho obdržela dvorec řečený Staré paní z Hradce na předměstí Nežárském (nyní Kuchynský), dvůr Drahýšku a právo, aby mohla v řece ryby loviti. Každý rok jí dávána jistá míra žita, pohanky, mouky, ovsa, slepice, kapry, štiky, okouny, drůbež rybí, pivo bílé, 2 jeleny, 20 srn, 2 kopy zajícū, dříví k pálení a ke stavení. [7]) Kateřina byla paní nevšední tělesné a duševní lepoty a pravá matka chudiny. Učinivši Hradec sídlem svým vdovským. žila z důchodův panství Žirovnického a zřídka asi zdejší zámek navštívila. Bydlela v Hradci v klášteříčku a tu roku 1631 dne 31. března zemřela. Ze Žirovnic brala důchody, ale vládu na panství měla *Lucie Otilie z Hradce*, manželka *Viléma Slavaty z Chlumu* a z *Košumberka*, která se byla hned po smrti bratra svého v Počátky uvázala. Roku 1606 paní Lucie městu Počátkům, „byvši nejednou, nežli několikráte v poníženosti hledána a prošena", všechny staré výsady potvrdila a jejich platnosť na město, předměstí i toho mlynáře pod Vescem rozšířila. [8]) Manžel její Vilém vyprosil r. 1614 Žirovnickým obdarování na dva výroční trhy.

Roku 1618 nastala pro Lucii Otilii a Viléma řada utrpení. Manžel byl po známém vyhození místodržících s oken hradu Pražského za nepřítele vyhlášen a panství obou manželův, Hradec, Bystřice, Žirovnice a Stráž, stavy pod obojí pobrána. Když se na sněmu generalním roku 1620 jednalo o to, jaká by se náhrada dáti měla obyvatelům krajův Bechyňského a Prachenského od nepřítele zplundrovaným, pomýšlelo se na to, aby jim dány byly statky pobrané. Proti tomu mluvil nejv. sudí řka, že Jindřichův Hradec a Bystřice není statek dědičný a vlastní Viléma Slavaty, ale paní staré z Hradce; a vezmou li jí jej stavové, jak jí to na stará kolena vděk bude, že nechce mnoho o tom vypravovati. Naproti čemuž odpovídal nejv. kancléř, že k ušetření staré paní nevidí slušné příčiny. Takovou měrou že stavové budou musiti býti hospodáři jejími a ona potom, když se její zeť s jinými dosti jinde ven ze země naprakticíruje a toho, což míní, dovede, přijedouc na statky své jich zase snad dobře spravených v mocné držení vejde. Mínění toto prorazilo, a poškozeným svrchu řečených krajův usneseno náhrady z panství Hradeckých dávati. [9]) Bělohorská bitva zamezila dokonalé provedení věci této, a Lucie Otilie vrátivši se do Čech s manželem svým, opět se uvázala ve svá panství, zvláště pak v Žirovnici.

Roku 1622 soud držen byl nad Hradeckými sousedy, poněvadž se byli ke stavům pod obojí přidali. Obec Hradecká propadla tehda statky své i všechna práva, výsady a svobody. Jednotliví měšťané potrestáni na svých statcích, osm z nich dáno napřed do šatlavy a pak odvezeni časně z rána v průvodu čtyř mušketýrův a dvou jezdcův na zámek Žirovnický, kdež jim vykázány byly dva pokoje průchodité,

[1]) DZ. 87. K 18.

[2]) Z toho, že se k roku 1365 uvádí »Conradus purgravius in Poczabco« (lib. conf. I. ed. Emler p. 61), mohlo by se souditi, že stával v Počátkách hrad pánův Hradeckých, ač, rozuměji-li se zde Počatky. Podlé privilegia daného Počáteckým r. 1504 Jindřichem z Hradce bylo město »před mnohými letmi minulými zdí ohrazeno a potom skrze Žižku a jeho pomocníky zkaženo a zrušeno, předměstečka zbořena« a teprve později znovu ploty ohrazeno. (Ohlas od Nežárky V. č. 16.) Zdá se tedy, že tento purkrabí seděl jen v městě hrazeném a nikoliv na hradě, s čímž se trhové listy na zboží Počátecké shodují.

[3]) Dvorsky, Památky 91, 94, 95. Viz i Březanova Petra Voka na str. 11. [4]) Ohlas od Nežárky V. č. 17. [5]) Tamže č. 18 atd.

[6]) DZ. menší 256 K 9. Panství obsahovalo zámek, městečko s pivovárem, pilkou, hvozdem, sladovnou, mýtem, robotami, dvůr popl. s 2 mlýny, pilou, valchou, štěpnici a chmelnicí, ve Vlčetíně dvory kmecí s krčmou a dvorem popl. vysazeným v plat, vsi Zdešov, Jakubín, Cholunnou, tvrz Štítné se dvorem a vsí, ves pustou Žďárek s řekou Panskou a ves Litkovice.

[7]) Smlouva d. r. 1604, 7. Octb. v archivu Hradeckém. [8]) Archiv Počátecký. D. na Hradci na den sv. Vojtěcha. [9]) Historie Pavla Skály ze Zhoře, IV. díl.

aby k sobě choditi a společně jídati mohli. Chléb, ryby, maso a rozličné vařivo byly jim stravou; mimo to dostávali při každém jídle po dvou žejdlících piva. Dáno jim také několik knih českých a německých obsahu náboženského, aby v nich pilně čítali, a slíbeno jim, že dojdou milosti, stanou-li se katolíky. K ostříhání jich zůstávali na zámku dva mušketýři, jimž přísně nakázáno, by k nim nikoho nepouštěli a bedlivý pozor na to měli, by vězňové listů nepsali, ovšem pak i žádných nepřijímali. Jestli že jim ženy jejich něco vzkazovati chtěly, mohly to učiniti jediné skrze písaře Žirovnického.[1]

Lucie Otilie učinila r. 1629, 16. října Počáteckým milosť, proto „že v náboženství katolickém napraveni pilnější, horlivější jsou, ano i v tej ohavnej rebelii město to veliké škody a nouze pocítiti musilo,“ aby měšťané v ohradě města zůstávající piva vařili, a vydala řád, jímž se při vaření tom spravovati měli.[2] Svým posledním pořízením (d. r. 1632 dne 6. července) učinila z Hradce a Žirovnice panství nápadní, v něž se syn Adam Pavel Slavata po smrti Vilémově měl uvázati. Vedlé smlouvy učiněné r. 1633, 22. září mezi Vilémem a syny jeho zůstal Vilém v držení všech panství neb. své manželky.[3]) Od něho dostali Žirovničtí r. 1635, dne 25. května potvrzení všech výsad, a poněvadž sousedé žádnou pamětí dokázati nemohli, jaké roboty jim byly vyměřeny, učinil to Vilém sám, aby se při témž městečku tím raději lidé usazovali a obec k zrostu přijíti mohla. Chodili sousedé na hony a lovy, lovili rybníky Žirovnické, vydávali 4 fůry rybné na rybníky blíž Žirovnice, spravovali, dobývali a kladli trouby, skrze které se voda do pivováru vedla, sládkům takto napomáhajíce, hrabali, sušili a do kup skládali seno i otavu na zájezku, sekali a hrabali seno a otavu na Budyních, holili ovce, sázeli, kopali a sekali zelí, trhali len, drhli jej a do vody namáčeli, z vody metali, rozstavovali a třeli, a konečně pleli mrkev po dvakráte.[4]) Za něho Žirovničtí a sedláci na panství veliké

První brána na Žirovnici.

[1]) Orth. Nástin dějin Hradeckých po r. 1618 na str. 8. [2]) Arch. Počátecký. [3]) Arch. Hradecký. [4]) Archiv Žirovnický.

útrapy zkoušeli. Neboť roku 1645, když Torstenson u Jankova vojsko císařské porazil a přímo do Moravy pustil, opanována od Švédův Jihlava. Odtud vysílány tlupy silné, jichžto násilí zakusilo mezi jinými i blízké město Počátky. Odtud osadili také hrad Žirovnický a drželi celé okolí pod holdem. Roku 1646 císařští s nejvyšším Valterem oblehše Žirovnici, jí ve svou moc dostali, [1]) při čemž hrad na stavení velikou škodu vzal. Proto o něm urbář Hradecký roku 1654 sepsaný takto dokládá: Zámek místo dosti pevné, kteréž Švédové v té vojně po Jankovské bitvě v moc svou vzali, byvše potom od lidu JMC. zase dobýváno, přišlo k veliké zkáze, jak na zdech, tak na pokojích. Také město Počátky při vpádu Švédském nejen bylo vypleněno, nýbrž i všechna privilegia a svobody přišly k dokonalému zmaření. Když tedy po smrti Vilémově († r. 1652) starší syn jeho *Adam Pavel Slavata z Chlumu* otcovská panství zdědil, hned r. 1653, 4. prosince Počáteckým stará jejich práva obnovil a toliko ten článek změnil, jenž se týkal piva vaření, solního platu a skládání vína. Pozůstavil je při tom při robotě, jednou v roce aby na 2 dni na honění zvěři vycházeli. [2]) Zemřel bezdětek dne 2. července r. 1657, načež zboží jeho připadlo synům bratrovým: *Ferdinandovi, Jáchymovi, Leopoldovi* a *Karlovi*. Z těchto byl napřed pánem nejstarší Ferdinand, jenž r. 1660 dne 15. června Žirovnickým svobody jich stvrdil. [3]) S manželkou svou Marií Renatou z Náchoda jen dcery splodil. Po jeho smrti († r. 1673) nastoupil druhý bratr *Jan Jáchym*, jenž r. 1676, 11. listopadu Počáteckým privilegia Švédským pádem zašlá opět obnovil, připoje k tomu přenešení trhu výročního na pondělek po sv. Františku. [4]) Zemřel r. 1689, zanechav toliko tré dcer, načež se uvázal ve všechny statky třetí bratr Leopold, který také r. 1691 bezdětek zemřel. Nyní měl rodinné statky dostati nejmladší bratr *Karel*, generál řádu karmelitánského v Římě, ale že se nikterak nedal pohnouti, aby z řehole vystoupil, podělili se r. 1693 o všecky statky dědici po přeslici, totiž dvě sestry dotčených bratří, dvě dcery n. Ferdinandovy a 3 dcery Jáchymovy, tak že každá po jednom i po dvou panstvích dostala. *Anna Lucie*, provdaná Šternberková, sestra bratří zemřelých, obdržela Stráž a Žirovnici, ke kteréž konečně i Počátky trvale přiděleny.

Druhá brána na Žirovnici.

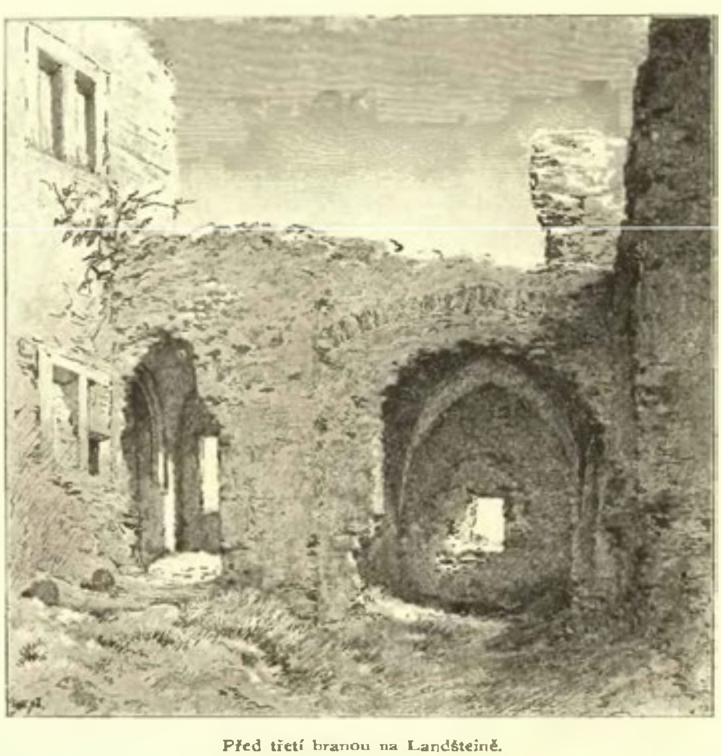
Posud málo se bydlelo na hradě zdejším, který byl tudíž, jako všechna podobná sídla zanedbaná, na mnoze zříceninč podoben; [5]) po dělení r. 1693 arci nastal nový stav věcí, a držitelé potřebujíce sídla pohodlného zámek opět opravili, avšak tak, že mnoho svého starého rázu podržel. Manžel Anny Lucie *Adolf Vratislav ze Šternberka* (od r. 1662 říšský hrabě), praotec všech nynějších hrabat ze Šternberka, uvázal se v Žirovnici ještě před smrtí manželky své († r. 1702) a r. 1694, 14. října potvrdil Počáteckým jejich svobody a obnovil i ty, jež jim roku 1653 Adamem Slavatou dány byly. Jiným listem d. r. 1697, 19. června daroval jim vycházející roční plat z jarmarkův, mýt atd. v témž městě, všeho všudy 36 fl. 13 kr. [6]) Žirovnickým potvrdil s manželkou výsady jejich (r. 1694, 15. října), začež oni slíbili, že dají 2 mše v kostele za vrchnosť sloužiti „pro snadší dosáhnutí zde časné, potom tam věčné milosti božské.“ [7]) Maje po otci Zásmuky a zdědiv Cerhenice, koupil ještě r. 1695 Častolovice a zemřel r. 1703, 4. září. Mimo několik dcer zůstavil 2 syny, *Františka Damiana* a *Františka Leopolda*, od nichž 2 větve rodu téhož pošly. Onen zdědil svěřenství rodinné a Cerhenice, tento Žirovnici a Stráž. Týž hrabě Leopold potvrdil roku 1707, 21. srpna městu Počátkám a toho roku dne 31. srpna Žirovnickým starobylé jich výsady. [8]) Zdědil také panství Zelenohorské, byl císařskou tajnou radou, kr. místodržícím a komory České presidentem. Jsa ženat s Marií Annou kněžnou ze Švarcenberka († r. 1757), zemřel dne 14. května roku 1745 a pohřben ve Šternberské kapli v kostele Pražském sv. Víta, kdež se náhrobek jeho posud nalézá. [9]) Ze dvou synův jeho, Františka Adama a Jana Nepom., stal se onen pánem

[1]) Pešina, Předchůdce Moravopisu, Beckovský II. c. 351. Dokládá Balbín, že Švédové dlouho hrad ve své moci drželi a odtud loupežné jízdy do okolí před se brali. (Miscell. III. in additam.) Srov. Rullovy děje Hradce na str. 97 a 99. [2]) Archiv Počátecký. [3]) Archiv Žirovnický. [4]) Archiv Počátecký. [5]) Balbín, Miscell. III. 86. [6]) Archiv Počátecký. [7]) Arch. Žirovnický. [8]) Archiv Počátecký a Žirovnický. [9]) Schaller, Prag I. 196.

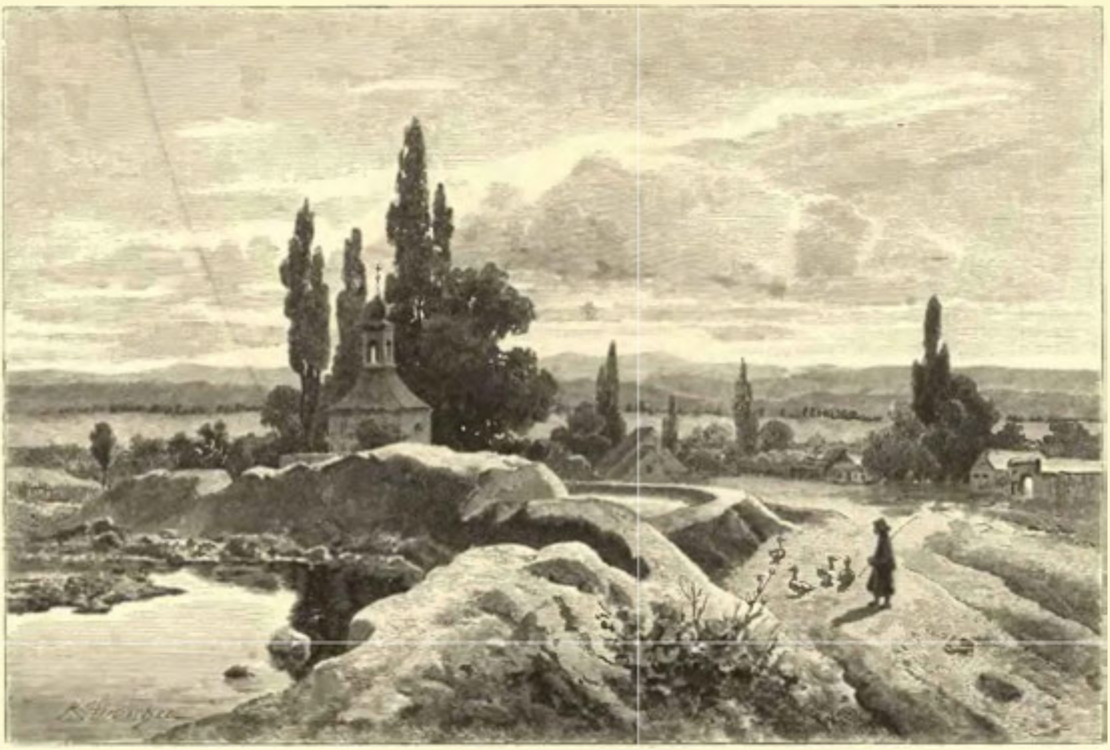

První brána a hláska na Žirovnici.

na Žirovnici, byl sv. Václava rytířem, c. k. skutečným tajným radou, komorníkem, soudcem zemským a nejv. maršálkem království. Zemřel dne 19. září r. 1789, byv třikráte ženat. Jeho synové byli *Adam* a *Leopold*, kteří společně Žirovnici drželi. Onen byl cís. kr. skutečným komorníkem a zemřel ve Vídni dne 6. ledna r. 1811 svoboden; bratr jeho *Leopold* byl potom sám pánem na Žirovnici, koupil roku 1804 Malenovice a Pohořelice na Moravě a zdědil r. 1830 po starší linii Zásmuky a Častolovice. Zemřel jako c. k. komoří a sv. Václava rytíř ve Vídni dne 18. února roku 1858 nedlouho po manželce své Karolině hraběnce z Valsega. Žirovnici a Malenovice zdědil po něm druhý syn jeho Leopold (narozen roku 1811), c. k. komoří a polní podmaršálek, druhý majetník kyrysnického pluku č. 8.

Před třetí branou na Landšteině.

Zbytky z náspů tvrze Štítného.

Štítné Tvrz.

Bude zajisté málo těch, kdož by nepřáli sobě viděti, čtouce ty mnohé pochvalné řeč o Tůmě ze Štítného, místo, kde přebýval a v staročeské prostotě u upřímnosti bydle dítkám svým ta krásná naučení dával, jichž pravdivosť po věky nepomine. A když tam z blízké Kamenice neb Žirovnice přijde, jak velice se klame, očekávaje viděti snad zbytky sídla bohatýrského. Sotva by to památné místo našel, kdež si slavný onen muž dobyl nesmrtelnosti, kdyby mu nepomáhala při tom pověsť vesničanův a zkušený zrak, který tvrziště jakékoliv brzo vyhledá aneb pozná.

Krajina, v níž ves Štítné (aneb Štitná, jak se nyní říká) leží, nevyniká ani krásou ani úrodností svou. Od Kamenice táhnou se stráně podlé levého břehu potoka Kamenického až něco nad Ždár, zde však ustupujíce zatáčejí se na tu stranu k Žirovnicům. Na jich svahu k západu čili ke Ždáru obráceném leží ves Štitná oddělena jsouc od Kamenice dvojí debřinou, jednou před Radvinovem, druhou za ním. Cesta od osady této vede nás lesem a plání k dolní části vesnice Štítné, která takořka jednu ulici a jednu náves majíc po dvou stranách se táhne, řadami totiž, jednou severní, druhou jižní. Mezi oběma jest vodotočina a výmol způsobený přívaly dešťovými, aneb jarní vodou. Kdo zná dějiny Štítného, ihned si připamatuje, že ves tato ve 14. století mezi dva pány rozdělena byla, a jest skorem na snadě, že severní část patřila ke Kamenici a jižní byla statečkem rodiny Tůmovy. Něco výše na návsi jest kaplička, o níž níže řeč bude, a hned za ní začínají památnosti Štítného. Za louží totiž nejprve příští jest val, který kdysi tvrz ve čtverhranu zavíral, ale zbyly ho jen kousky na západní a severní straně, vše ostatní již se zemí srovnáno jest. Mezi valem a tvrzí byl vodní příkop, z něhož také jen pramálo viděti jest; na západní straně totiž jest ještě louže, v níž i za suchého počasí trochu vody stojí. Na tvrzišti stojí tři chalupy praobyčejné, také tu nelze spatřiti ani kouska zdi, ani té nejmenší památnosti kromě hluboké studně, jež ze staré tvrze zbyla. Že hned za tvrzí poplužný dvůr býval, není pochyby; část jeho zabírá nějaká chalupa, ostatek dávno již se zemí srovnán jest. Za tím dvorem počíná širá pláň, jež se až k Litkovicům táhne.

Pověstí o tvrzi zdejší, zejména takových se zádechem romantickým, jsem neslyšel Lid zdejší, o němž by se mohlo říci, že v potu tváři vyplňuje rčení: „ať kamení toto chlebové jsou,“ jest střízlivé mysli a vypravuje si, že okolo tvrze bývaly pavlače, a v tom se zajisté nemýlí. V 16. století byla již tvrz naše pustinou a hle, lid po čtvero století si pamatoval, čím se stavení to od jiných veských stavení rozeznávalo. Jednou bylo psáno,[1]) že se vyobrazení tvrze ve zdejší kapličce nachází. Kázal jsem si proto kapli otevříti, což v této tiché osadě nemalou akcí bylo. Spatřil jsem v ní obraz a na něm dva svaté, sv. Floryana, an vylévá vodu na hořící stavení, a sv. Václava. V dolním pravém rohu viděti jest ten domnělý obraz tvrze, jednoduchý dům s komínem a kolem něho zeď obyčejnou, o jejíž čtyři rohy (avšak jen tři viděti jest) čtverrohé pilíře se opírají. Zeď ta má obyčejná okna a na pravé straně vrata. Také prý pověsť jest, že patřily ke statku zdejšímu tak zvané Krupčiny, pustina lesem zarostlá při Vlčkovu a nade Žďárem, kdež před věky tvrz stávala. Mezi lidem jest pověsť, že tu a na Štítném dva bratří sedávali a po té cestě, která jde od Štítného ke Krupčinám, k sobě jezdívali.

Kdy tvrz Štítné povstala a kteří byli první držitelé vsi a statku k ní příslušného, o tom paměti naše úplné mlčení zachovávají. První nám známý majitel tvrze jest *Tůma ze Štítného*, pán vysoce vzdělaný, který pocházel z větve schudlé panského rodu Benešovcův a jak se pravdě podobá, z rodu pánův z Bechyně, s nimiž stejného erbu, totiž stříbrného odřivousu v poli červeném užíval. Předkové jeho z bohatého jmění rodinného takéť asi pořádný díl dostali, ale z příčin nám neznámých jen skrovnou část potomkům svým zachovali; co však ubylo rodině této na jmění, to jí nahrazeno hojně vzorným vychováním, mravem staročeským, bohabojností a všemi těmi krásnými ctnostmi, jichž ohlas se ozývá ve spisech Tůmových.

Kovárna vystavěná na místě tvrze a z jejího zdiva ve Štítném.

Tůma narodil se asi roku 1325. Od otce i od mateře bylo slýchati mladému Tůmě poučení o věcech křesťanských a skrze ně vešel i v některou známosť písma; neméně naň působila bába, „jež byla předobrá žena v počestné sprostnosti.“ Mimo něj byly v domě tři dcery: Dorota, Anna a Peltrata. Odebrav se později na vysoké školy v Praze, kdež se vzdělal vědecky ve filosofii, theologii a v právech duchovních, uchýlil se domů snad proto, že mu po smrti otcově starati se bylo o pozůstalou rodinu. Asi v 30. roce oženil se a žil odtud rodině a hospodářství svému, mysl svou o samotě vesnické bavě rozjímáním o bohatém skladu vědomostí, jež si byl přinesl z Prahy. Leč manželka jeho obdařivši ho pěti dětmi, záhy sešla se světa, dítky své „snažně odchovavši a milostivě i větší prací, než prý mnohé matery činí.“ Ohnivá slova slavných tehda kazatelův Waldhausera a Miliče mocně Tůmu vábila. Opatřiv domácnosť svou a péči o ni odevzdav tuším sestrám na delší čas zajížděl do Prahy, ač nevzal li tam stálý svůj obyt. Nejdůvěrněji přivinul se k Miličovi, stav se horoucným jeho následovníkem. Vida neobmezenou štědrotu kazatelovu, že všecko šatstvo rozdaroval chudým, sám pak za tuhé zimy pro nedostatek teplého oděvu chřadl, nabídl mu dobrý kožich liščí, kdyby jej sobě nechati chtěl; ale na výminku takovou Milič přistoupiti odepřel. Příkladem a podnětem Miličovým odhodlal se Štítný ke spisovatelství. Pokusiv se v některých překladech ze spisův latinských, přešel k samostatnému spisování dvou velikých knih pro děti své, totiž Naučení o obecných věcech křesťanských a Řečí besedních. Maje kratochvíli svou v těchto pracích ušlechtilých, nehleděl si arci rozmařilosti zemanské, jak tehda panovala v „přetrávení“ aneb „rouchem přepýchání,“ ačkoliv, jak se zdá, ve pravých ctnostech rytířských neméně vycvičen byl jako jiní.

Do roku 1373 připadá oddělení dvou sester Tůmových. Sestře své Dorotě vdané za Odolena ze Chlumu zapsal plat roční $5^1/_2$ kopy v městečku Žirovnici, však jen do života jejího (dne 8. října). Současně oddělil také druhou sestru Peltratu platem v Číměři, městečku pánův z Hradce. Aby se zcela oddati mohl oblíbenému úkolu svému v samém středišti duchovního života českého, najal díl svůj vlastní tvrz Štítné se dvorem popl. a polovicí vesnice panu Zbyňkovi z Kamenice a jeho dědicům na věčný čas, tak aby dostával z něho ročně platu 14 kop. Od těch dob není ani nejmenší stopy, že by se byla zase rodina Tůmova v hospodaření na Štítném uvázala, ačkoliv se Tůma a dcera jeho Anežka nepřestávali

[1]) Štítný a Zásmuky, rodiště a statky Tomáše ze Štítného od Fr. J. Wildmanna. (Časopis »Tábor« II. č. 28.)

psáti ze Štítného. Dotčený plat vydáván mu byl beze všech překážek až do smrti pana Zbyňka; než při změnách, které po smrti tohoto na panství Kamenickém nastaly, nepomýšlel nikdo na to, aby Tůmovi plat jeho vydával; obyčejný rok ke placení úrokův o sv. Havle (16. října r. 1390) byl již minul, a Tůma platův nedostávaje, pojal u desk zemských komorníka a panoval na Štítném právem zemským. Po vykonání toho nezpozoroval ani, že byla odúmrť na panství Kamenickém králi přisouzena, takéť proto obmeškal v čas svůj odpor položiti.

Ze zátiší svého byl vyrušen, když roku 1393 dne 1. března na hradě Pražském při větším shromáždění lidu silným hlasem vyvoláváno bylo, že sice panství Kamenické králi spravedlivě přisouzeno a také zvod na ně a odhádání práva králova předsevzaty jsou, však aby přece nikdo neříkal, že se mu křivda stala, aby ten, kdo by nějakého práva ke Kamenici míti mněl, odpor svůj u soudu dvorského položil. Uslyšev o tom Tůma, pospíšil si odpor učiniti v ten smysl, že se táhne ke 14 kopám platu holého na Štítném, pan Jan z Hradce pak zaručil se za něho, že spravedlivou při vede. Při příštím roku soudním (dne 31. května) dokazoval Tůma právo své dskami dvorskými, nicméně položen ještě nový rok (1. října), aby mohl také místosudí odpověď svou položiti, a prodlužován potom až do 13. června r. 1394. Tu konečně Tůmovi za právo dáno, když se byl kolikráte k soudu naběhal a památné úředníkům zaplatil. Od těch dob Tůma, jak se zdá, Prahu více neopustil; obcoval tam s předními muži doby oné, bera s nimi radu o spisování svém. Ale nescházelo mu ani protivníkův, jižto naň „rechnili a vrčeli," že, nejsa mistrem, obírá se věcmi mistrům prý jen přístojnými, nad to pak že českým psaním před obcí lidu je odhaluje a profanuje. Ale ničím tím nedal se másti, natož zastavovati. Léta 1385—1390, kdež ze 4 dítek již měl jen dvě, Anéžku a Jana, skládal pro ně obě druhé vzdělání knih o obecných věcech křesťanských a Řeči besedních. Jsa stár asi 70 let, učinil i poslední své pořízení, v němž více uložil naučení k dítkám svým, jak se k sobě a tetám svým chovati mají, než ustanovení o dědictví, jak byl zvyk tehda při skládání listův právních. Léta 1400 obrátil se k dílu svému poslednímu, totiž k novému a rozšířenému vzdělání „Knih učení křesťanského," kteréž psal ne již pro dceru, nébrž pro obec lidu českého. Tak v pilné práci dokonal dni života svého. Rok smrti jeho není zjištěn, ale nezdá se, že by dlouho byl přečkal l. 1400. Také o synu jeho Janovi se nic více neví. Dcera Tůmova Anéžka byla panna vysoce ušlechtilá, kteráž se celou duší vžila v názory otce svého; pro ni on vzdělal „zjevení sv. Brigitty," pro ni sestavil „knihy naučení křesťanského." Po smrti otce svého žila r. 1404 jako podílní vlastnice domu vedlé kaple betlemské, kdež se spolu s několika pannami byla usadila k životu bohomyslnému. Nejdéle se připomíná sestra Tůmova Peltrata, jež jsouc od r. 1399 (ne-li dříve) hospodyní ve špitále Třeboňském, r. 1414 veškeré své platy v Číměři klášteru Třeboňskému darovala. List na to vydaný spečetila pečetí bratra svého.[1])

Z rodiny Tůmovy a i strýcův jeho Bechyňských nebylo již v 16. století žádného potomka (kromě toliko Štěpána Bechyňského z Opřetic). Ti, kteříž se psali od r. 1407 Štítnými ze Štítného, neměli s předešlými nic společného; byla to rodina Benešovcům docela cizí, jež měla v erbu svém dva krky labutí neb ptačí k sobě obrácené. Erb ten měli také r. 1424 Vanček z Mezného, kromě toho také vladyky z Černic u Bechyně, nejdříve všech však zemané ze Lhoty u Černovic. *Jan ze Štítného* koupil Štítné asi na počátku 15. století, ale připomíná se po prvé r. 1407, kdež jemu a Otě faráři ve Mnichu Eufemie z Prostého peníze své na Prostém (na Moravě) zapsané darovala. Jan jsa potom purkrabí Rožemberským na Soběslavi, zakládal pana Jindřicha penězi a přitiskl r. 1412 dne 14. srpna pečeť svou k úmluvě všech Rožemberských purkrabí o spravování statkův sirotčích; nějaký čas držel také ves Lhotu, kterou prodal před r. 1415 nějakému Drslavovi. Roku tohoto spečetil známý list stížný ke sboru Kostnickému poslaný. Tehda asi opustiv službu Rožemberskou, přidal se brzo potom na stranu kališnickou, bojoval s bývalým svým pánem a byv zajat, propuštěn jest roku 1424 dne 10. června jen na závazek, aby se postavil o sv. Václslavě na hradě Krumlovském.[2]) V pamětech starých připomíná se naposled roku 1434. Syn jeho *Mikuláš* připomíná se v letech 1454—1464; s ním současně žil také *Václav ze Štítného,* jenž byl tuším bratrem jeho. Tento snad byl ještě v držení tvrze Štítné, neb r. 1445 nacházíme jej jakožto svědka v jednom listu souseda jeho Zbyňka ze Žirovnice, r. 1448 připomíná se v listu na prodej hradu Louzka sepsaném.[3]) Jak se zdá, přešlo Štítné tehda v držení vladyk z Kostnik.[4])

V listu totiž jednom archivu Třeboňského z r. 1450 přichází *Artleb ze Štítného,* jenž nebyl z rodu vladyk předešlých, nýbrž psal se vlastně z *Kostnik* a byl od mládí svého, totiž od početí válek husitských, ve službách Oldřicha Vaváka ze Hradce a jeho nástupcův Menharta a Oldřicha.[5]) Připomíná se naposled r. 1463, jsa již tehda věkem sešlý, neb již roku příštího připomíná se jeho syn *Bernart* z *Kostnik na Štítném,*

---

[1]) Jirečkova Rukověť II., str. 266—270. [2]) Č. Č. M. r. 1878, str. 404 atd. Arch. Třeboň. [3]) Archiv Novohradský. [4]) O rodu Štítných ze Štítného na mnoha místech těchto knih zmínku najdeš. [5]) Archiv Hradecký k r. 1463, 15. května; relig. tab. II. 230.

jenž přitiskl pečeť svou k onomu listu, jejž dal Jan ze Stráže Kamenickým na rybník Dmychov r. 1464;[1]) žil nicméně Artleb s chotí svou Anežkou z Litkovic ještě roku 1472. Oba manželé půjčili nějaké peníze Janovi z Rožemberka, začež tento jim, synu jejich Bernartovi a ještě jiným platy v Dobešově a Benešově většim zastavil.[2]) Nedlouho potom přikoupeno jest Štítné k panství Pacovskému, čímž se také stalo, že tvrz docela spustla; neboť držitelé tohoto panství spokojivše se jen platy a důchody z hospodářství ve Štítném, o tvrz nic nedbali a ze šetrnosti na opravu její nic nevynakládali. S Pacovem koupil Štítné r. 1528 *Václav Robmhap ze Suché*, místopísař království.[3]) Syn a nástupce jeho *Sigmund* odtudž prodal r. 1545 dne 27. června v Štítném tvrz pustou, ves celou s dvory kmecími, Litkovice ves celou a Ždárek ves pustou *Albrechtovi z Gutšteina* na Žirovnici.[4]) Albrecht věnoval na statku tomto ještě téhož roku Voršile z Veitmile, choti syna svého Kryštofa, 1250 kop,[5]) a v přiznání o tom při dskách zemských učiněném se tvrz naše také připomíná. Vrchnosť Žirovnická prodala později tvrziště několika chudším vesničanům, aby si na něm příbytky vystavěli; také rozprodáno popluží mezi lidi, z nichž jeden, „Martin na Štítném,“ měl poměrně větší statek selský.

TVRZE V OKOLÍ ŽIROVNICE.

VLČETÍN.

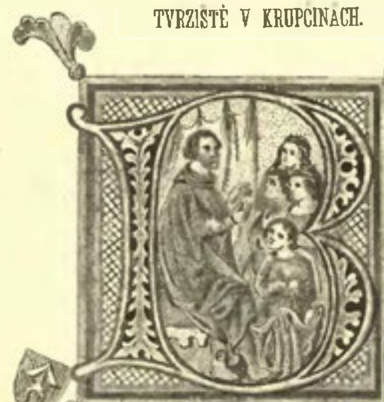

Inicialka z rukopisu Tómy ze Štítného z 2. polovice XIV. věku.

Severovýchodně od Hradce a jihozápadně od Žirovnice leží ves Vlčetín, kteráž před časy z části k Moravě patřila; posud se tu spatřují známky po bývalé tvrzi. Zde seděl již roku 1388 *Ondřej ze Zásmuk*, obyčejně řečený *Zásmuk z Vlčetina*, avšak na pečetích svých de Jenczinslag.[6]) Později byl purkrabí na Krumlově[7]) a připomíná se naposled r. 1418.[8]) Syn neb bratr jeho *Jan z Vlčetina* stal se roku 1390 kaplanem v Hradci a r. 1415 byl farářem ve Strmilově.[9]) *Ctibor z Vlčetina*, který r. 1436 Zásmuckým znakem pečetil, byl bezpochyby syn jeho[10]) a snad týž, jako *Ctibor Hájek z Vlčetina*, který se v letech 1415–1431 nejednou připomíná.[11]) *Tuma z Vlčetína* připomíná se r. 1443, a *Jana z Vlčetína* našli jsme k r. 1449 mezi těmi, kteří podlé Jindřicha ze Stráže list odpovědný vévodě Saskému poslali.[12]) *Jan Vlčetinský ze Zásmuk* prodal Vlčetín asi r. 1493 *Václavovi z Vrchovišť na Žirovnici*, jak již svrchu vypravováno, po čemž hned tvrz zdejší spustla.

[1]) Pam. arch. VIII. 141. [2]) Veselý, Děje Choustníka, str. 34. archiv Třeb. [3]) DZ. 3. L 14. [4]) DZ. 746. A 11, vloženo toho roku dne 29. srpna. (DZ. 7. F 15.) [5]) DZ. 7. F 23. Srovnej potom str. 117. [6]) Arch. č. II. 321, archiv Hradecký. [7]) Viz o něm v díle III. [8]) Arch. č. II. 327. lib. erect. VI. f. 432, Světecký I. 169—171, Pangerl, H. U. 244. G. U. 375, 381. [9]) Lib. conf. V. A 2, VI. L 7, Wolný VI. 626. [10]) Pangerl, H. U. 267. [11]) Wolný VI. 626, arch. č. III. 499, 503. [12]) Rel. tab. II. 198, arch. Drážďan.

TVRZIŠTĚ V KRUPČINÁCH.

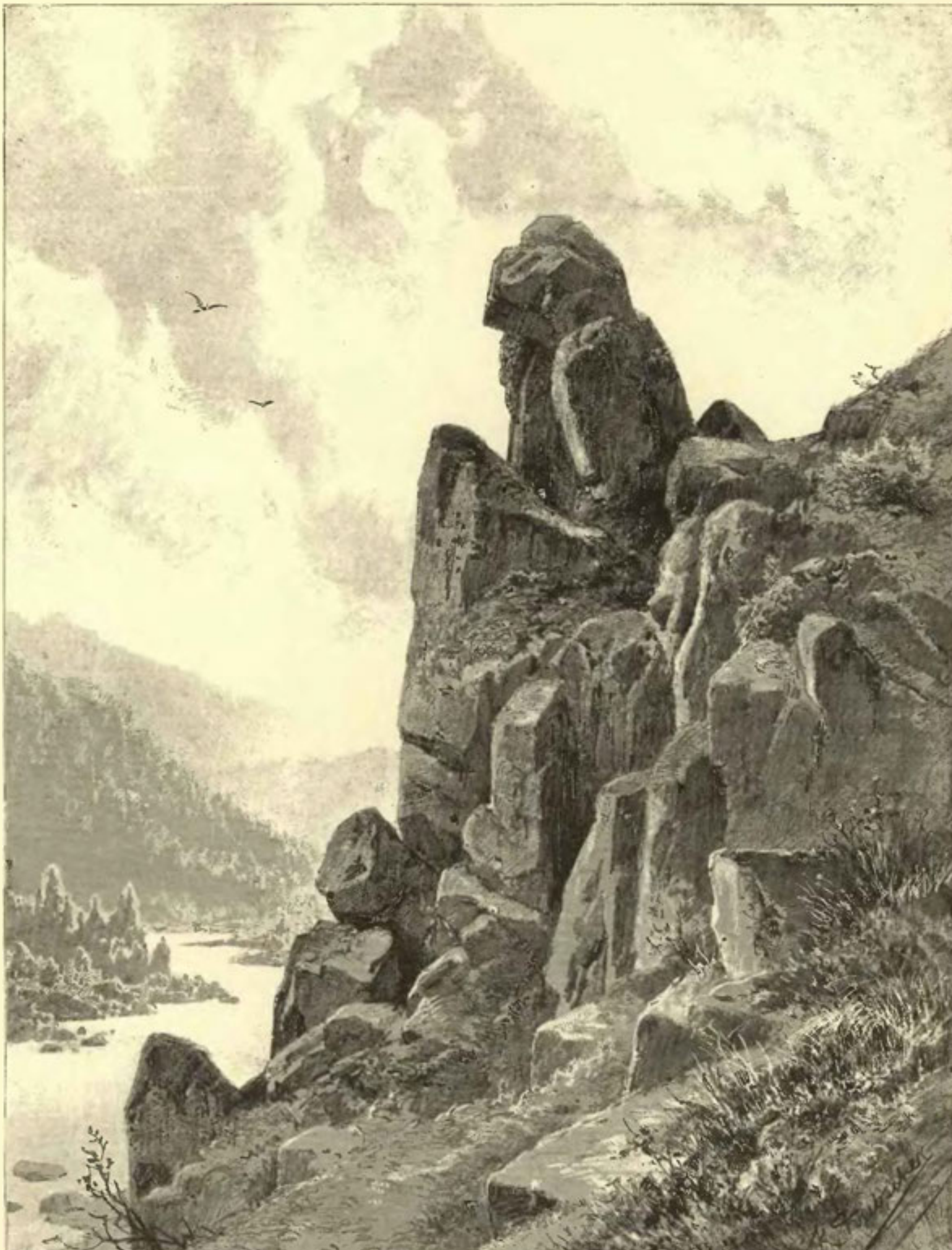

Inicialka z rukopisu Tómy ze Štítného z 2. polovice XIV. věku.

Blízko Kamenice, mezi Štítným, Ždárem a Rodinovem jest návrší lesem porostlé, jemuž se říká Krupčiny. Jednomu místu tudíž říká se na zámku, jelikož tu v skutku tvrz nějaká stávala. Posud spatřuje se tvrziště, které má 341 kroků v obvodu a 70 kroků zšíří. Ukazuje se tu též studně, na níž ještě viděti kamenné vyzdění, místo, kde jsou zasypané sklepy se schody k nim vedoucími a též zaházenými. Před nějakým časem našli tu prý starodávný, nad míru veliký klíč, který byl dodán do musea zemského. O pověsti, že tu a na Štítném bydlívali bratří, již jsme se zmínili. Kromě toho ukazují též cestu, kudy pán tvrze do Hradce jezdíval, jmenujíce ji dosud cestou Hradeckou.[1])

O osudech ani o jménu této tvrze nám nic známo není.[2])

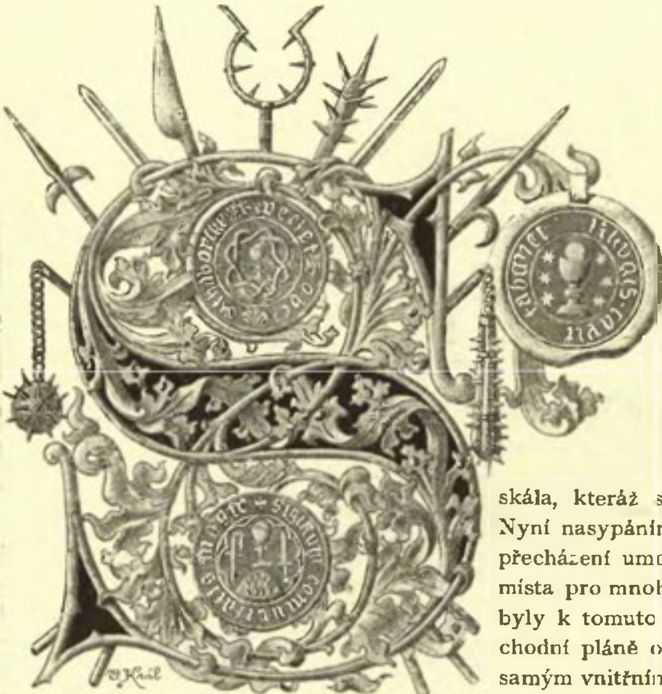
[1]) Zpráva p. Fr. Tischra, archiváře Hradeckého.
[2]) P. Claudius ve svých dějinách pánův Hradeckých (v archivu Hradeckém) má zprávu, která zdánlivě o tvrzi této mluví, a to takovou: Menhart z Hradce pospíchaje na pomoc Kamenickým, když od Táborův obklíčeni byli (r. [illegible]), setkal se s nepřátely u rybníka Kalicha a tu byv poražen a ztrativ drahně lidí svých, utekl na Vrchoviště. — Tu by se ovšem zdálo, že se v této zprávě starý název tvrze Krupčinské zachoval, ale Claudius jest rovněž tak nekritický, jako zpravodaj jeho Pešina (Mars Morav. V. 1).

Lužnické údolí pod Klokoty.

Hradiště Hrad.

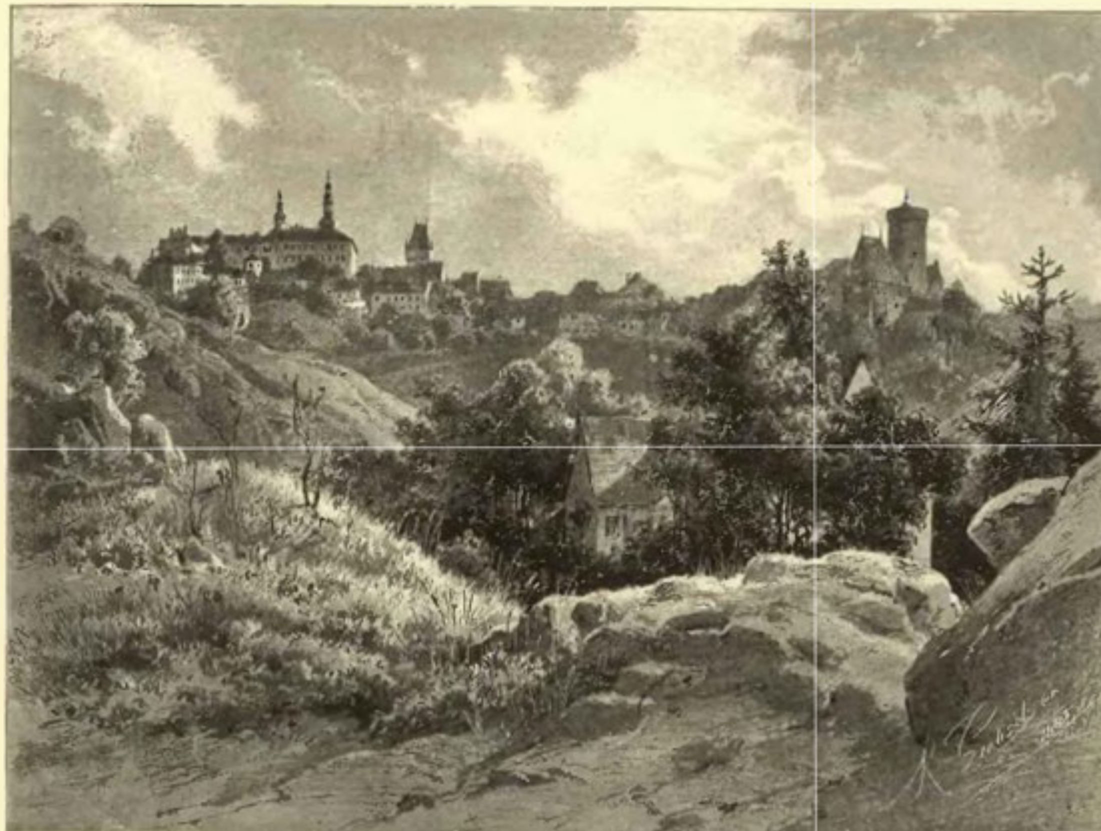
Popis hradu.
Z osudů staré věže.

V inicialce této jsou pečeti: v levo nahoře obce Táborské, vedlé ní v pravo hejtmanů Táborských, dole veliké obce Táborské.

Starožitné město Hradiště hory Tábor, před nímž se po dvě desetiletí půl Evropy třáslo, polohou svou bylo přirozenou pevností, jejíž tvrdosť zvýšena umělým opevněním. Neb mezi Lužnicí, nad níž se vrch Tábor vysoko vypíná, a mezi potokem, kterýž z Jordána vytékaje hlubokou debřinou k Lužnici se ubírá, jest ostroh vysoký, kromě nehlubokého povrchu skála, kteráž se na třech stranách strmě k vodám sklání. Nyní nasypáním a srovnáním na nejednom místě pohodlné přecházení umožněno, avšak na onen čas byla zajisté některá místa pro mnohé skály naprosto nepřístupna. Přirozené cesty byly k tomuto ostrohu jen dvě. Jedna šla a jde posud z východní pláně o něco nižší než dotčený ostroh a spojuje před samým vnitřním městem cesty ze 3 úhlů světa, totiž západní, severní, východní a jihovýchodní. Na této slabší straně, která jen úžinou s pláni souvisí, bylo až do naší doby velmi tvrdé opevnění s třemi branami za sebou, avšak i v pradávných dobách, když lidé na hoře Hradišti bydleli, bylo tu zajisté opevnění několika příkopy a náspy za sebou. Na druhé jihozápadní straně zůžuje se skalnatý ostroh, tak že strmé stráně před věky asi 75 m., nyní ovšem následkem nasypání asi 94 m. od sebe vzdáleny jsou; zatím se splošťuje hora čím dále tím více, přibývá jí šířky a znenáhla se kloní k řece. Na této straně bývala jediná cesta vedoucí z Celkovic nahoru, jakož ji ve zbytcích posud viděti; neb poněvadž šla rovně do vrchu, nahrazena jest v posledním století točitou silnicí. Prostranství tuto popsané mělo na vrchu svém již za starodávna ohradu, po níž obdrželo jméno Hradiště; o velikém jejím stáří svědčí mince císaře Hadriana a bronzový kančík, které se tu vykopaly.

V rohu hory jihozápadním, kde se, jak dotčeno, obě stráně velmi přibližují, postaven jest asi na počátku 14. věku tvrdý hrad, kterýž se v některých svých částech uchoval až do dnes. Před založením Tábora zpevněn byl kolkolem hradbami, na dvou stranách boky hory, a na ostatních stranách náspy a příkopy. Příkop na severní straně před samým hradem ještě jest znáti; ovšem že jest mělký, poněvadž Táboři nepotřebujíce ho pro své zpevnění, jej zasypali a zaházeli. Druhý příkop a násep na jižní straně (od nynější Bechyňské brány až ke stráni) udržely se až do počátku našeho století; tu teprve násep skopán a zemí zaházen příkop, kterýž byl tak hluboký, že po jeho zaházení ze stromů tu rostoucích jen vrcholy vyčnívaly. Když bylo opevnění Tábora staveno, použili Táboři starých hradeb, připojivše k nim své nové hradby, avšak pro zjednání lepšího příjezdu do města nasypána jest západní strana od Kotnovské brány až k samému městu a získána tím nynější pohodlná silnice do města. Že tomu tak v pravdě jest, o tom se přesvědčili, když vedlé nynější silnice nové sklepy zakládajíce do jisté hloubky kopali. Táborští udělali z této nově navezené cesty pevné mezibraní, t. j. cestu chráněnou dvěma branami. *Zadní brána* na počátku samého města zbořena teprve za naší paměti. Byla asi 2 poschodí vysoká, měla

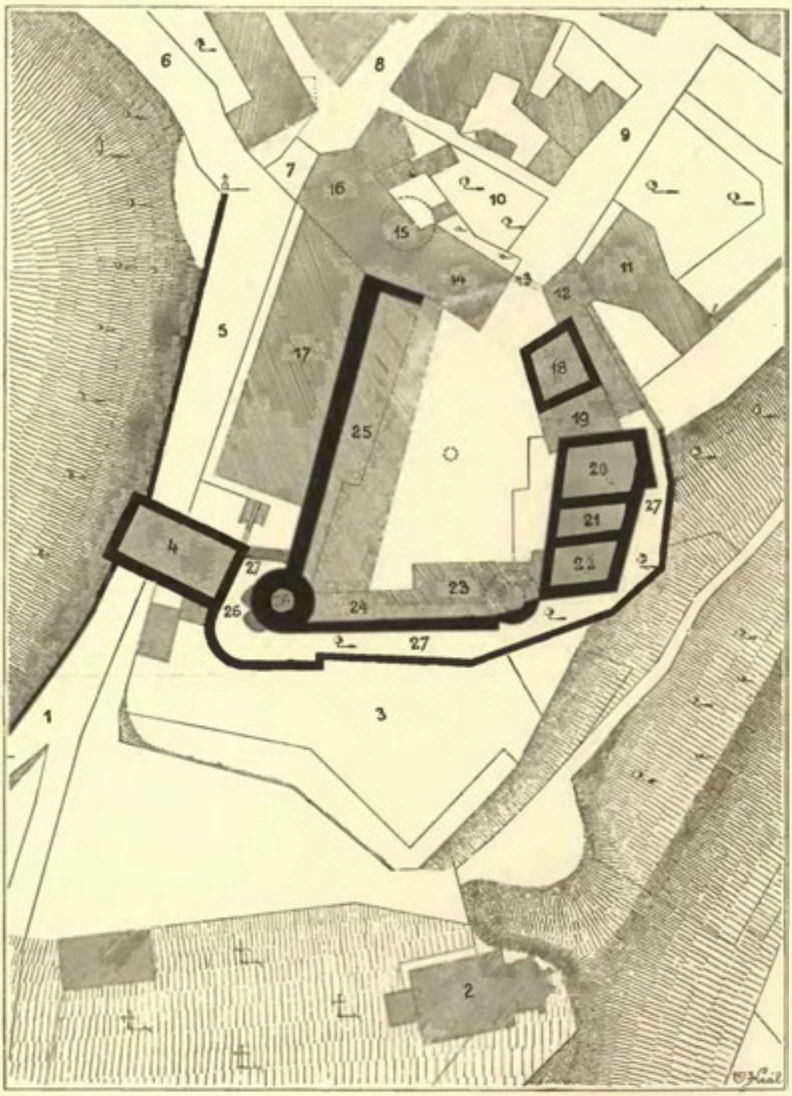
Tábor s hradem Hradištěm.

Hrad Hradiště s kaplí.

vchod do kruhu sklenutý a úpravu novější. Druhá *přední brána* stojí posud a patří k nejpěknějším památkám nejen Tábora, nýbrž i celé země. Přepevné toto čtverhranné stavení zachovalo se v té způsobě asi, jak bylo za starodávna, kromě že již dávno odstraněn most zvoditý, průjezd asi v 16. neb 17. století znova překlenut a nad venkovským vchodem v 17. stol. nový obraz vymalován.

Do hradu, ve kterémž se nyní pivovár měšťanův pravovárečných nachází, chodívá se jen z jedné strany, totiž městské, novou branou vysokou a cimbuřím též novým ozdobené. Příchozímu se objevuje v pozadí jeho stará osmahlá věž, ostatně na všech stranách stavení buď v nově postavená, buď aspoň v nově upravená, zavírající dvůr od Táborských navážením zvýšený na všech stranách. Přední památkou starého hradu, jemuž dal Hájek název Kotnov, tu a tam ještě mezi lidem proskakující, jest *stará věž*. Nebyla dříve jediná, nýbrž kousek od ní k východu slunce byla též věž, z níž asi čtvrtina spodních zdí zbyla a třetí věž byla v severním rohu hradu. A poněvadž staří sousedé paměť minulých věkův udržujíce i o čtvrté věži mluví, lze za to míti, že stávala v severovýchodním rohu na místě bývalé šatlavy, kteráž postavena jest v 15. věku. Byly tudíž věže tyto tak rozestaveny, že dvě a dvě slabé strany hradu bránily.

Plán Hradišťského hradu: 1. Silnice od Bechyně; 2. kostel na hřbitově, někdy kaple sv. Filipa a Jakuba; 3. místo bývalých náspů a příkopů; 4. Bechyňská brána přední; 5. cesta od Táborů navezená; 6. pěšina do Klokot; 7. místo někdejší zadní brány; 8. ulice Klokotská; 9. ulice Kotnovská; 10. příkop z části zanesený; 11. bývalý koňský mlýn obecní na čtvero složení; 12. bývalá šatlava (šupárna) a byt biřicův; 13 nynější vchod; 14. stavení nové s kanceláři a byty; 15. místo bývalé věže; 16. stavení nové se starým spodkem, v němž jest pěkně sklenutá místnosť; 17 sklepy nové; 18 nynější koňský mlýn k pivováru; 19. bývalé konírny, nyní lednice; 20. druhá lednice (dole); 21. spilka (dole, to jest původně v přízemí, ale proti dvoru navezenému z polovice v zemi); 22. menší humno; 20.—22 v prvním poschodí palác hradu neb velká síň; 23. větší humno (dole), valečka (nad tím) a sýpka (nejhořeji) se zbytky okrouhlé věže; 24. bednářské dílny s průchodem, pod nímž šla bezpochyby šíje, též místo, kde brána bývala; 25. várna, byty, sklady (uprostřed naznačuje čára, oč pošinuto toto stavení do dvora); 26. velká věž; 27. chodba z pivováru na bránu; 26. podpory věže; 27. parkán u hradu
Měřítko plánu = 1 : 1080.

Nynější věž jest stavení přepevné, do podoby vejce založené a z drobného kamene zdola až po cimbuří vyzdvižené. Nahoře zazděno jest v ní čtyřicet krákorcův hrubých, na nichž postaveno jest v 16. věku nynější cimbuří z cihel. Zdi její jsou sem tam roztrhány, poněvadž se do ní led skládával. Na její venkovské jižní straně spatřuje se nepříliš veliký, již zvětralý kámen, kterýž se na nějaký znak vykládá. Na straně severovýchodní pod samými krákorci spatřují se zazděné dvéře, jimiž se vycházelo na pavláčku dřevěnou; posud vyčnívají ze zdi dva

krákorce, na nichž pavláčka spočívala. Do přízemí věže přichází se ze dvora skrze skladiště. Vchod do ní prolomen jest v 15. věku, jak svědčí veníře do něho zasazené. Na nich jsou posud velmi hrubé skoby, a povídají, že se vchod ten zavíral hrubými a těžkými dveřmi z dubových, křížovaných a znejtovaných prken, a panty nejen velikými, nýbrž i těžkými, tak že jeden drahně starých liber vážil. Kam se poděly, nyní nikdo neví. Něco málo výše nade dnem věže, která stojí na samé skále, jest přestávka, jako bývá obyčejně pro podlahu. Rozšiřují se tu totiž zdi pro klenutí, které před několika léty zbořeno, a tak zůstaly jen tyto přestávky. V této nynější místnosti bývalo totiž původně dvoje vězení nad sebou a oboje sklenuté. Dolejší klenutí bylo od nynějšího dna zvýší asi $2^1/_2$ m., t. j. svorník jeho byl tak daleko země a hned nad ním byla podlaha, jejíž břevnoví v děrách posud zachovaných bylo zasazeno. Do tohoto vězení sázeli vězně původně s hořejška. Druhé klenutí nad tím mělo čtyři pruty křížem.

Před několika léty tato klenutí zbořili, tak že místnosť tuto obyčejná podlaha kryje. Podlé pověsti byla dole (ovšem za Táborské vlády) mučírna, což se dobře s pravdou shoduje. Neboť staří pamětníci vypravují, že bylo dolejší vězení začazené, hořejší však, k němuž vedly zvláštní dvéře, bílé. Na jižní stranu jest okno na venek malé, na vnitřní stranu prostranné a asi uprostřed kamennými veníři na způsob dveří obložené. Do hořejších místností věže jde se podlé ní po kamenných schodech a pak ke vchodu, jak se zdá, také později vylomenému aneb aspoň rozšířenému; neb jisto jest, že se za starých dob z této (severní) strany do věže chodívalo a že vchod podlé obyčeje tehdejšího nad samým vězením býval; Táborští nepotřebujíce té úpravy jako páni, dřevěnou pavlač ke věži i se zvoditým můstkem rozmetali a udělali nové schody vedlé věže, též v ní veliký kus vylomili a v hrubosti věže nynější poslední schody umístili. Kdo vstoupí skrze hrubé zdi na první a nejspodnější podlahu, slušně se obdiví břevnoví starodávnému, z části z dubového dříví, kteréž nese nad sebou ještě čtvero podlah dřevěnými schody spojených. Nad první podlahou spatřuje se jediné okno neveliké, veníři obložené, jímž se hledí na západní stranu. Výklenek jeho zřízen jest pro střelce, proto také nejsou veníře okna na kraji, nýbrž o kousek dále do vnitřku, a od okénka se zdi v pravo a v levo rozcházejí. Nad druhou podlahou jest také okno, ale tu střelec nemohl státi; bylo jen pro světlo. Nad třetí podlahou jsou 3 okna na tři strany světa obrácená, před nimiž jsou pohodlné a veliké výklenky asi v 16. věku upravené, snad proto, aby se skrze tato neveliká obložená okna z hákovnic střileti mohlo. Nad čtvrtou podlahou zase jsou troje okna téhož způsobu a téže úpravy. Nad pátou podlahou konečně jest 6 otvorův, kteréž okny nebyly; nýbrž těmito otvory vystrčena byla hrubá dubová břevna, na nichž dřevěné podsebití bývalo. Na místě něho teprve později zasazeny vedlé otvorů těchto dotčené již krákorce, které nyní cihelné cimbuří nesou. Z této podlahy přichází se po schodech až na vrch věže, totiž široký a pohodlný ochoz. Okolo ochoze zvenčí táhne se zeď několika střílnami opatřená, z nichž se buď hákovnicemi aneb i malými děly stříleti mohlo.

Žádný nyní netuší, co se ozývalo v této věži úpěnlivého stěnání a bolestných výkřikův. Za Ústských pánův již tu zajisté bylo vězení. Za vlády Táborských zřízena dole mučírna se všemi náležitými přístroji. Co na lotřích, jako vrazích, loupežnících, odpovědnících města a zlodějích útrpným právem vynuceno, to písař téhož práva zapisoval v tak zvané *smolné knihy*, snad odtud řečené, že se na ně někdy smůla z pochodně ukápla, aneb že se jich jen tehda potřebovalo, když se smolnice k mučení rozžehaly. Výpovědi mučených zapisovány tak, jak je zločinec v bolestech svých, tu a tam slovo opakuje aneb řeč svou přerušuje, pronášel. Na ukázku položena jest tuto níže jedna taková výpověď:

Nota vyznání Lukše syna Annyčkowa rodiče Táborského, kterýž sťat jest u města.

Item. Když sem zvěděl že nebožtík Říha Salomonkuov strojil se na cestě i ptal sem se Adama syna Hastrmanova na Táboře kde má jíti, Adam mi řekl, že do Nonberka. I zjednav sobě list falešný, šel sem za ním a on tam za mne platil, i potom rozuměje, že má peníze, na cestě jda podlé něho, když se nenadál, udělal sem mu ránu tesákem až s koně sletěl a když letěl, udělal sem mu druhou ránu, a tak sem jej zabil.

Item. Když kůň prchl, maje pysací, na lúku i běžal sem za ním až do nějaké tu vsi a pravil sem, že kůň svrhl bratra mého a nohu mu zlámal. A oni uvěřivše tomu, dali mi ten kůň. I odtud jel sem bez zástavy až sem 8 mil ujel a ten kůň sem dal za 8 kop.

Item. V té pysací bylo 300 zlatých uherských a 12 tolarů a drobných peněz 8 kop.

Item přišed domův nejprve sem se toho svěřil Janovi pasíři švakru svému a jemu sem dal 300 i dal mi zas 200 a v Praze 30 kop.

Item Jan švakr můj pasíř radil mi, abych těch peněz kvapně neutrácel.

Item. Václav Plachota z Tábora pobízel mě na rynku proti masným kramům, abych s nimi šel na škody do Řece na šafrán a na láska. A na tom navšem umřel (1531). [1]

[1]) Kniha smolná — A 28.

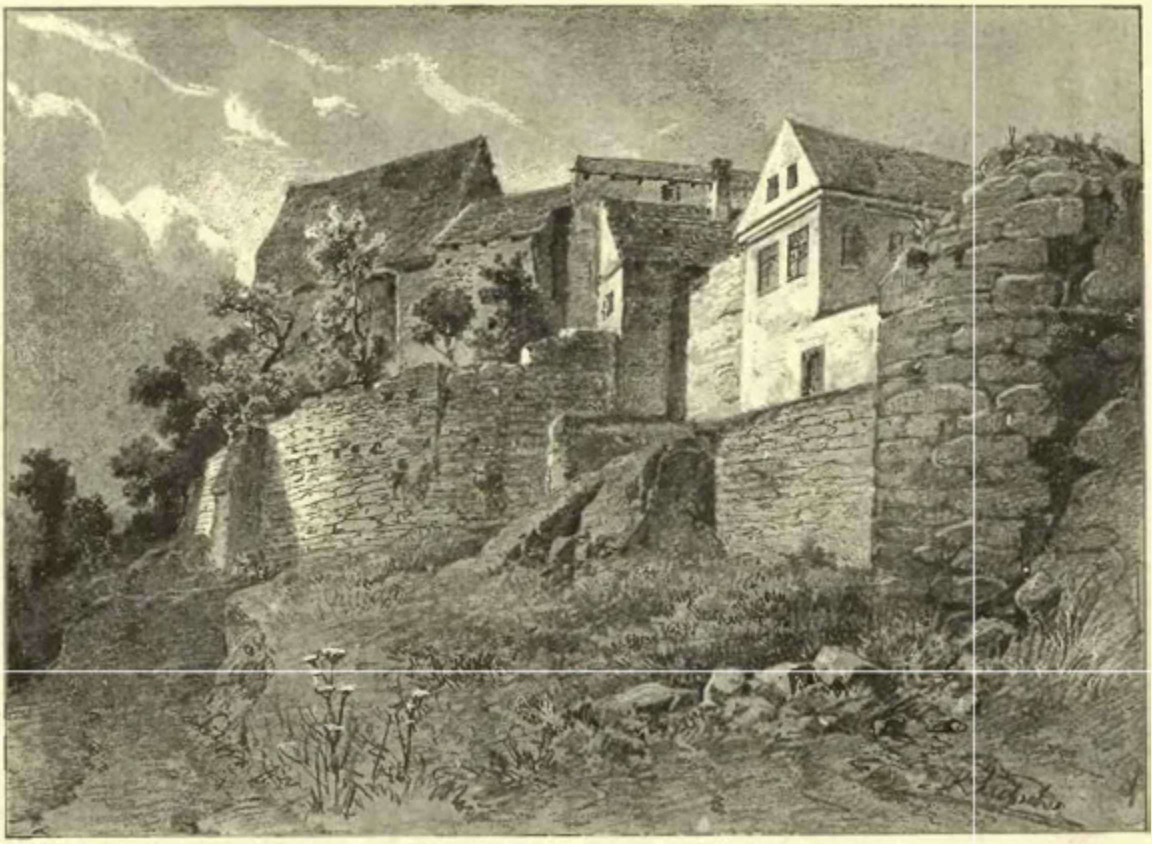
Strašný oheň, kterýž v 16. věku celý Tábor strávil a tisíce lidí ožebračil, založen jest několika padouchy. Příčiny tohoto zločinu dočteš se v této ceduli zrádné, a vyznání jednoho z nich se za ní pokládá.

Táborské náměstí. Pohled z Pražské ulice. Kreslil *Bedřich Wachsmann.*

Tuto se poznamenávají cedule zradné a odpovédací lípáním pálením panům Táborským i vší obci při městě Táboře, kteréž sau psali a kladli zločinci tito níže podepsaní jakožto Pavel Motovauška jeden, Václav z Janova druhey a Petr sládek a jináč Šantrůček třetí etc. Vzkazujem vám službu páni Táborští. Co se dotýče přátel našich, kteříž sau zhynuli při městě utrpném právě, divíme se tomu. Jsouc

vy páni rozumní dopustivši na ně utrpné právo, že jste se jich neptali, našich přátel, mají-li jaké rodiče neb přátely svý. Tehdy když vy koho dostanete, sauc moudří páni, zdali ste posla neměli, nevěřím tomu; kdyby se jich ptali, aby vám vo nás vo přátelích nepověděli. Že jste vy naše přátely z světa sprovodili, i nevíme skrze jakau příčinu. I proto my vám píšeme, páni Táborští, skrze přátely svý, kteříž sau zde konec vzali a my nevíme proč, abyste sobě rozuměli; však při jiným městě královským nikdy toho nenajde, aby se neměli zeptat, kdo je vodkud. Tedyž my krevní rodičů svých nemínime zlehčiti toho, abychom takovau prominuli skrze přátely svý, poněvadž ste vy svývolně učinili bez naší vědomosti, mohši se v tom dobře doptati, než z světa ste je sprovodili. Tehdy nevíte, kde kdo vodkud je a nebudete věděti; pak zvíte, co vám to přinese. Také toť my vám vodpovídáme skrze přátely svý, statkům vašim, neboť sme prví psali; již na tom více zavazujeme. Psáti více k vám nebudeme, než mstíti se budeme skrze přátely svý, poněvadž ste tak svývolně učinili. Zdaliž nevíte, že my nemůžeme přistaupiti k statkuom

Palác hradu a městské hradby na Táboře.

vašim jakž ste neničko vopatřeni, že bychom vám škodau vládli, kdybychom chtěli kterau hodinu, leč s námi smlauvu vezmete, abychom vám škody nedělali. Ještě vám předpovídáme, nejsme tak prchliví jako jste vy byli nad našimi přátelmi; protož my vám píšeme, abyšte se s námi smluvili skrze přátely naše, jestli nechcete přijíti o statky svý. Píšeme k vám vo dvěstě kop, tu jestli chcete s námi smlauvu vzíti, abychom statkuom vašim nepřekáželi skrze přátely svý, kteříž sau zde zhynuli bez vědomosti naší nebo vo kterau sumu píšeme, abyšte nám kladli a kdež místo poznamenáme nikdy jinde jdouce K Selčanům za Jesenicí, kdež ten veliký rybník pod Jesenicí proti hrázi podlé cesty silnice po pravej straně jdauce vod Tábora jest lauka nevelká, nebo stojí na týž louce dvě hrušky. Pro paměť tu na též lauce vydáme znamení: trn postavíme a na tom trnu kus bílýho šatu pro lepší paměť. A místo tej sumy připravíme kdež ten trn stane, jestli nám tu sumu klásti budete, pokoj vám chceme dáti; neb již víme že svým přátelům nic nezpomůže, když sme přitom nebyli, když ste se s nimi trýzňovali a snad bychom takové věci nedopustili, věře panu Buohu, a proto vám toho nechceme zlehčit. Buoh věčný nad námi. A když by tu sumu položili na tom místě, abyšte to znamení pryč vodvrhli a tu sumu abychom vyzvedli

kdybychom chtěli. Aneb to znamení daleko není vod tý hrázi jedva hony a půl míle není vod Sedlčan. Však uhlídá se to, že jest podlí samé silnice. A jestliže nám tej sumy nepoložíte, že vám to tu takovau škodu uděláme, než se nejmíně nadějete, a hned na prosto v těch stodolách, kdež za městem máte, kdež kterákoliv věc bude. Pakli vám bude mnoho straniti skrze málo neb zápisích anebo za dva, kterýž vám pak bude lítěji čili dvě stě nám dáti, proto vás ještě prosím, abyšte nám tu sumu kladli, než se škoda stane skrze přátely naše, abyšte tomu rozuměli. Jestli budete tu sumu klásti, chcem vám pokoj dáti, dávámeť vám dobrau veystrahu. Tento pátek po svatém Matauši by nám tu sumu kladli ve dvadceti hodin. Zdali byste vy u toho místa osadit chtěli vzíti, my se v tom dobře opatříme, než bychom my sumy vyzvedli a když budem chtíti.

Na tento čas s tím vás panu Buohu poraučíme a potom budete vo to múdřejší, čím se spraviti můžete. Amen.

Zbytky hradeb Táborských na východní straně.

Tuto se poznamenávají tři zločinci a paličové a to tito kteřížto listy zrádní a cedule odpovídací lipáním pálením pánům Táborským kladli.

Pavel Motovauškû jeden, Václav z Janova druhey, Petr sládek Šantrůček třetí.

Item tito dva zločincové zapálili stodolu panu rychtáři Jeho Velebnosti Císařské Václav z Janova jeden, Petr Šantrůček sládek druhý.

Tuto se jich kšaftové všickni tři pořádně poznamenávají leta 1562.

Vyznání Pavla syna Motovauška na trápení.

Item. Ručnici sem ukrad mlynáři v Stráže a zastavil sem ji Kašparovi Žemličkovic v Soběslavy nevím v čem.

Item. Kabát sem ukradl ve vsi u Českého Krumlova a zastavil sem jej v Latroni na Krumlově. Suplikací sem falešní psal, abych na lidech peníze vyšidil a jména svého jsem proto nepodpisoval; neb by mi byli nic nedávali.

Item. Slonařům sem klobásy pokradl a zpíval sem v Sedlci: bylo zle, bude dobře, budem míti peníze.

Item. V Benešově u Špicmauza kázal sem jídlo strojiti, pravil sem že jedau za mnau vozy císařské a von mi dal jísti.

Item. Tovaříše sem měl Šantrůčka s neřádnau vosobau ženskau, s Lidau a přezděl sobě Petr a dělával na Zelči v sladovně: tu sladu pokazil, a ušel pryč, na to mne navozoval a všeho původ byl, abych pálil.

Item. Ty cedule, kteréž sme psali, psali sme v Selčanech na chlívě u šilhavé Káče, ale ona o tom nic nevěděla.

Item. Pověsili sme ceduli zrádnau a při tej ceduli hlavní a chvostiště na předměstí za novau (t. j. Pražskou) branau ve středu v noci když sem z města přes zeď vylez. Pověsivši ji, tu noc ležel sem u Rezka na seně na votavě, ale von vo mě nevěděl a ve čtvrtek ráno vstavši, když vozové do města jeli, taky sem při nich do města vešel a žádný mne neviděl. A v tej ceduli sem psal že míníme páliti, jestli že nám té sumy nepoložíte, která v té ceduli psána stojí, těch sto kop grošů, jako ten škaredý šat na tom trni na znamení u těch hrušek, že pokoj bude. A měli sme se sejíti u Kuchovskýho v Hrádku, jako pan Valkaun, a tu sumu vyzvihnauti, vyzdvihna pryč jíti. A to místo Šantrůčkem a jeho neřádnau vosobau ženskau sme dělali, kdež ta suma měla položena býti u toho trnu, jako znamení to bylo, a po těch cedulech dvakrát sem města zrádně zlez nočně za Adamem Truhlářem. Tau děrau, jako rumy vozí tudy sem jednau — tudy sem zlez — město jednau — tudy sem zlez město po druhé — po druhé nad vlaským mlýnem u té bašty přes zeď a tu sem vstaupil do vokna, po tom sem se chytil trámu a tak sem vlez do města. A potom sem šel k mateři a byl sem u ní přes noc. A měli sme páliti nejprve na předměstí pod Jordanem a já sem ho prosil abychme toho nečinili pro mé přátely, že mám v městě dosti mocné.

Item. Týž sme u pani Nedrahovské ceduli položili nade mlýnem, jako háček brslinový jest na znamení u rybníka a v té ceduli že míníme páliti jestli že nám ty sumy nepoloží, jaká v ní psána stojí, a ta suma měla položena bejti u božích muk.

Item. Křikávovi ševci v Selčanech před domem sem ceduli položil pro 6 kop.

Item. Co sem činil, činil sem Šantrůčkovau volí a s jeho pomoci a jméno přezděl sobě Petr.

Item. Tu ceduli sem sám psal a napsavši dal sem ji přepsati v Jílovým rektorovi. Toho času byl rektorem Hendrykus. A vodtud sme šli Šantrůčkem k městu a na lípě sme tu ceduli přibili, pana Martina Helma co se dotýče.

Item před panem purkmistrem prosil pana Martina Helma pro pána Buoha, aby mu to vodpustil pro milosrdenství buoží. Pro ty své zlé a nešlechetné činy jest konec vzal, ten auterey před svatau Voršilau jest čtvrcen. Léta svrchu psaného. Amen. [1])

K dějinám věže Táborské dodáváme ještě následující příběh z r. 1541 (neb r. 1540?):

Jiřík Těžký, soused Táborský, a Václav ze Strkova měli spolu mnoho činiti, provozujíce kupectví od některých časův a žádného ještě účtu mezi sebou neučinivše. I přivez Jiřík něco vín z Rakous domů asi na dvě neděle před hody vánočními, dal tři nádoby vína k Václavovi k výšenku, nemoha šenkovati doma pro příčinu smrti manželky své. Tehdy načali jednu desítku před hody vánočními; i přišli nějací tovaryši z Příbramě chtíce do Moravy jíti i pili tu několik dní u p. Václava a dali sobě zlatý uherský na smažnu (nějaký smažený pokrm). Tehdy Václav jel pryč tu neděli před Novým létem okolo nešporův, Jiřík pak ten den tam byl. Na zejtří v pondělí asi hodinu před večerem prosili jej ti tovaryši, aby jim kapra prodal, kdež i tak učinil, a prosili jej, aby mezi ně šel na toho kapra. I šel tam se švakrem svým a seděli tu spolu až na pátou hodinu. Potom jda pryč se švakrem provázeje jeho, potkal se s rychtářem v ulici, i ptal se ho rychtář: Kde jdeš? A Jiřík řekl, že domův. Tehdy on řekl: Jdi, čas jest.

Tu všed Jiřík do domu, dopustil se skutku nešlechetného. A rychtář jda za ním a shledav tu nepravosť, zamekl jej do šatlavy a hned obcházel úřad; a tak tam byl Jiřík do sedmi hodin. Potom když přišli všecken úřad kromě tří osob a i některé sousedy k tomu přivolali, Jiřík byv ze šatlavy puštěn, mluvil ku pánům: a žádal pro Boha, poněvadž jest při zločinu přistižen, aby takovou věc u sebe vážili a jej obecnému lidu za zrcadlo neučinili, i za to prose, aby vzhlédli na předešlé služby, které učinil, i také přátele, které má, a co by potom z toho přijíti mělo. „Než bych měl k takové lehkosti přijíti, radši města prázden budu.“ I v tom se jim poddával, aby jej vězení prázdna učinili, že když chtějí, který čas neb hodinu že se jim stavěti bude, jako dobrému náleží. A oni poradivše se o to, i pověděli,

[1]) Kniha smolná — D 18. D 23—25.

že jináče býti nemůže, než aby do vězení šel. I dán jest do kase (do šatlavy). Když pak v tom vězení seděl, chodil rychtář do jeho domu, ptaje se na čeledi na klíče, kde jsou; a oni pověděli, že jich nemají. A tak po třikrát tam chodil na ně s pokřikem, ptaje se na klíče, a oni též jeho odbyli, že jich nemají. A když pachole neslo Jiříkovi kožich do vězení, i přiskočil k němu rychtář, vytrhl mu jej z rukou a vytřásl ho. Když nic nenalezl, i nechal ho jíti. Na zejtří dožádal se Jiřík na některých osobách, aby o něj šli před pány a jej z toho vězení vyručili. Tehdy purkmistr se pány pověděli, že ho chtějí dáti na rukojmě, zná-li se k těm řečem, k kterýmžto se jest prve znal před pány. Tu vystoupili přátelé ze světnice a šli k němu, aby na něm dotázku učinili, zná-li se k těm řečem čili nic. I pověděl on, že se zná. Když zase vstoupili, oznámili pánům, že se zná. Potom oznámeno jest, že jeho na rukojmě dáti chtějí, však tak, aby přátelé zaň slíbili. I stalo se tak a vyručen pod 200 kop do šesti neděli pořád zběhlých, a pakli by v tom dali dva dni aneb tři napřed věděti, aby ho postavili.

Když byl Jiřík postaven po šesti nedělích, bylo k němu mluveno: „Pane Jiříku, znáte-li se k těm slovům, které jste prve mluvili.“ A on pověděl, že „se znám k těm slovům, což jsem prve oznamoval.“ Dále se ptali, zná-li se k skutku zločinnému. Tehda on pověděl, aby ho zanechali, že se zná k tomu, k čemu jest se prve znal, „a věřím Vám, že mne při tom zanecháte a nedržím, aby z Vás která osoba byla, aby se měla v mém srdci tak kochati.“ Tehda Jan Vosočil oznámil mu: Pane Jiříku! ta slova zuby mají. jak svou věc opatřujete, tak jest povinen pan purkmistr svú opatřiti. Tu bylo mluveno: Páni sousedé! z rukojemství jste propuštěni, a vy pane Jiříku: Pan purkmistr a páni berou Vás v své vězení.

Tu byl dán do vězení do hradu do věže, kdež mučili jej a ostříháno ho, aby k němu žádný, ani čeleď nechodila, k tomu ani světla mu nechtěli dáti. Potom přišly k němu na zejtří dvě osoby: pan Víta ze Stadlce a pan Pavel Vlaský ze Sionu; tu k němu bylo mluveno, že jsou s některými osobami z úřadu mluvili a tak tomu vyrozuměli, že sobě velmi to stížili, jestliže při tom stane Jiřík vždy. že mají naučení i katem k němu popravním přistoupiti. Tehdy pověděl Jiřík, že neví co výš, než co prve mluvil, a tak s tím odešli pryč. Potom opět na zejtří přišly též k němu ty osoby a jemu předkládaly, jestliže při tom stane, že toho nikterakž neujde, než že k němu mistrem popravním přistoupiti chtí, nýbrž i toho podávají, aby list svou rukou napsal pod pečetí těch dobrých lidí, že se k tomu zná; též jim oznámili, že jim by se za dosti vidělo, kdyby Jiřík osobně před nimi se seznal I ti páni hned k tomu radu dávali, aby to učinil, chce-li té těžkosti zbýti. I pověděl Jiřík: Poněvadž jináč nemůž býti, již já všeckno to učiním. A tak s tím odešli ti dva páni. Potom — bylo to druhý neb třetí den po dotazu právním — kázali jej před sebe do rady pustiti. I tu k němu mluveno, zná-li se ke skutku svému, aby pověděl. I pověděl, že se zná. I kázali jemu a přátelům jeho vystoupiti. Potom přišlo psaní z Prahy, aby postaven byl před králem aneb nejvyšším hofmistrem.[1])

Zajímavo jest vystoupiti vedlé věže na *parkán* a spatřiti tu staré hradby, které ji na 3 stranách zavíraly. Hradby v těchto místech jsou velmi hrubé, přesahujíce obyčejnou míru venkovských hradeb. Mají dvoje střílny, předně jedny nyní zazděné v stejné vysokosti s místem, kde stojíme. Druhé jsou nad ochozí hustě vedlé sebe; na hrubé zdi totiž jest ochoz a úzká hradba, která tu byla toliko na ochranu střelcův. Střílny ty jdou do Bechyňské brány, důkaz to, nejen že pocházejí ještě z dob starého hradu, nýbrž i že k nim Bechyňská brána později přistavena, což také se potvrzuje při bedlivém ohledání místa, kde se obojí zdivo a krov stýkají. Hned za věží láme se hradba; v tomto rohu zvenčí viděti jest dvéře do příkopu zazděné. Jest to bezpochyby místo, kde se ústí podzemní chodba

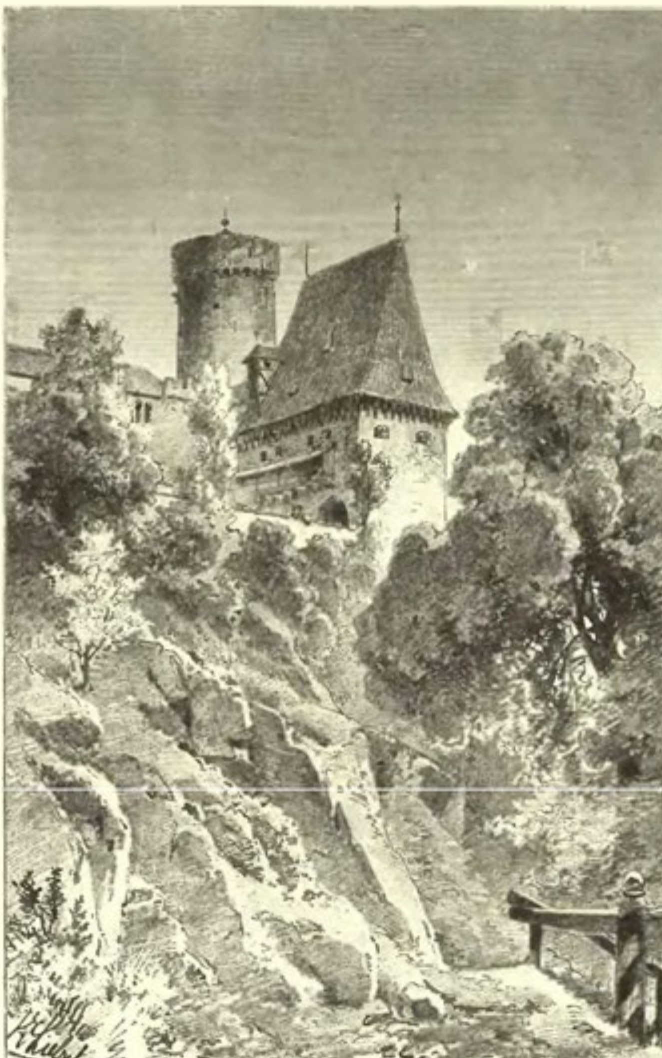
Od věže na východ jde dlouhé jednopatrové stavení. V něm se nacházejí vedlé věže nad sebou dílny. Ve starých dobách bývala v těchto místech *brána*, kterouž se do dvora jezdívalo, o čemž vědomosť máme takovou: Když tu dobývány na vnitřní straně, jak se vchází do humna, základy pro nynější stavení, vykopali klenáky veliké, hrubé a hlubokými žlábky rýhované, kteréž milovníci těch památek hned postavili vedlé sebe; měly strany celé, jediné prý do kruhu neb do horního zavření se jim nedostávalo. Pekař K. Erben hned chtěl, aby se rozbily a zazdily, v čemž mu odporoval starý soused Kolda; nicméně přece něco z nich rozbito a ostatní zazděny do tarasů. Vypravují staří pamětníci, že byla ta brána asi tak veliká, jako bývají portály do kostelů.

Odtud na východ až k rohu jihovýchodnímu, kde byla druhá věž, táhne se široké stavení, jehož venkovská zeď jest stará, vnitřní však v nově založená. Na venkovské zdi býval před léty nápis rudkou, ale neúhledně psaný, kterýž nikdo nepřečetl, kromě že rozluštil jednotlivá slova, a tak poznali, že tu byla řeč o rozličných pamětech městských, zejména i o rybníku Jordánu. V přízemí tohoto stavení jest humno, dlouhá a prostranná místnosť, pěkně sklenutá a na 3 lodi rozdělená, poněvadž jsou uprostřed dvojí osmi-

[1]) Reg. kom. soudu 6 G. švéd. P 18 — Q 3

hranní, z jednoho kamene vytesaní sloupové, z nichž prampouchy a pásy klenby vybíhají. Zdá se, že jest místnosť tato dosti stará, ovšem starší, nežli valečka a sýpky, kteréž se nad ní nacházejí. Do tohoto stavení pojat též zbytek druhé okrouhlé věže, z níž zbyl toliko kus venkovské zdi.

Za tímto stavením v severovýchodním rohu jest bývalý *palác pánův Ústských*, starožitné stavení, které bývalo na počátku našeho století pivovárem. Doposud znáti jest na tomto stavení starodávné rýsování, jímž zdi jeho v 16. věku ozdobeny, také se spatřují v rozích jeho hrubé tesné kameny, křížem na sebe kladené, ale dávné časy již podvrátily sílu jeho zdí, tak že část jich nejednou opravována, cvikována a vyplněna, ale ostatek přece tak chatrný jest, že aspoň východní jeho zeď dlouho nepotrvá. Spodek tohoto stavení, proti navezenému dvoru trochu ponížený, avšak nad parkánem povýšený hrubými zdmi, rozdělen jest na 3 oddělení. V prvním k jihu obráceném jest menší humno, kteréž dostalo od pivovarské chasy žertovné jméno Amerika. Jest to jedna z nejpěknějších místností starých, sklenuta jsouc do klenutí vejčitého. Bývala dříve hlubší, ale k docílení stejné rovnosti s vedlejším humnem byla zaházena. Vchod do tohoto sklípku byl bezpochyby prolomen, neb na severní straně spatřuje se původní vchod zazděný. Za tímto sklepem jsou ještě dva sklepové silní a pevní, totiž spilka a lednice. Nad tím vším a po celém stavení bývala snad veliká síň, z níž stojí ještě něco málo starých nízkých zdí; ostatek jsou již v nově vyzdvižené, a také těch starých zdí, které zůstaly, něco ubráno a tak jest prostranství toto již půdou a skladištěm. K tomu přišlo bezpochyby, když stavení toto v 16. věku vyhořelo. V jeho rohu severovýchodním jest zazděný vchod, ale jak zvenčí viděti, býval zde klenutý arkéř. Bezpochyby tu býval prevít, kterýžto v 16. století zničili, otvor pak zazdivše, zeď venkovskou sice porýsovali, ale všechny známky tohoto arkéře přece nezničili.

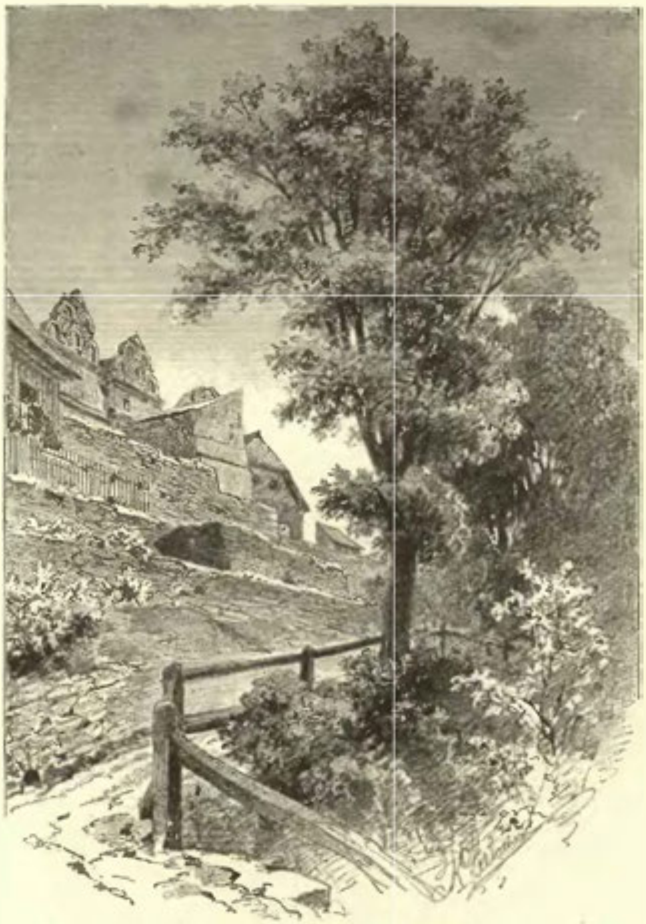
Veliká věž hradu Hradiště, Bechyňská brána a navezená cesta.

Stavení odtud k půlnoční straně obrácené jest z části nové, pokud lednice a nad ní bývalé konirny jsou, ale v starých zdech jest nynější koňský mlýn, jehož se k potřebám pivováru užívá. To poslední stavení (bývalá kolna) snad bylo způsobu věžovatého a mělo, jak se z plánu a založení celého seznává, na straně severovýchodní úzký parkán, za nímž býval příkop. Na místě parkánu a příkopu stojí nyní bývalá městská šatlava. O bývalém příkopu svědčí kromě jiných známek zvláště pokračování jeho k severozápadní straně; neb zde lze jej, ačkoliv jest z veliké části zasypán, posud poznati.

K severozápadnímu rohu pivováru táhne se dlouhé stavení, které obdrželo nynější svou podobu před 25 léty; dříve bylo nižší a pod šindelem. Přední jeho část ke dvoru pivovárskému nebyla stará, ale přistavena byla k bývalé okrouhlé věži, z níž se nad zemí jen neveliký kus zachoval; celé základy jsou bezpochyby pod zemí. Část tohoto stavení za bývalou věží, které se dotýkalo zadní brány a nyní má

okna na ulici Klokotskou, má v přízemí sklep na třech sloupech položený (bývalé konírny) a pochází v základech svých asi ze 16. věku. Severovýchodní jeho zeď jest na každý způsob stará hradba městská a jde týmž směrem, jako další městské hradby, v tu stranu ke Klokotům.

Na západní straně dvora táhne se dlouhé a široké stavení, v němž jsou várna, byty a skladiště. Postaveno bylo za naší paměti (r. 1865, 1866) a nemá nic starožitného kromě velmi hrubé a pevné zdi, která jde vedlé podzemních sklepův. Před léty bývalo stavení toto užší a mělo úpravu starožitnou. Na jeho vnitřní straně ke dvoru bývala pavlač. Šla po celé délce stavení a ležela na dřevěných krákorcích, podobajíc se velmi té pavlači, kteráž se ještě na Bechyňské bráně spatřuje. Roku 1826 postavili sem na místě této dřevěné pavlače zděnou, na pilířích položenou. Venkovská zeď tohoto domu stála na dotčených, velmi hrubých základech, byla vysoká a způsoby starožitné. Nahoře byla okna s výklenky v hrubé zdi a kamennými lavicemi, jako se spatřuje posud v radnici. Na jednom místě býval prevít na způsob arkéře ze zdi povydaný.

Místo, kde stávala fortna Celkovská na Táboře.

Starodávný a do dob tmou minulostí sahající jest původ osady, kteráž bývala na místě nynějšího města Hradiště hory Tábor a jejížto jméno dávno zaniklo. [1]) Na místě ohrady té, jež snad již za dob římských stávala, zůstal potom jen kopec Hradiště řečený, na němž hrad a městečko znovu povstaly. Snad je založil *Vítek z Hradiště* (Witko de Gredis) r. 1232 připomenutý, jehož zajisté k Vítkovcům počítati musíme; ale který to z těch několika Vítkův byl, kdož by mohl rozhodnouti. [2]) Hledal-li by se po sídlech blízkých, mohl by se nejsnáze srovnati s Vítkem z Klokot, jenž se po roce 1220 připomíná. Ale Vítek tento nebyl ani dědičným držitelem Hradiště, nýbrž ono jakož i blízké Ústí patřilo původně ke statkům komory knížecí a královské; za neznámé doby přeneseny do Ústí z Chýnova úřady královské a kraj Chýnovský nazýval se někdy Ústským, [3]) ačkoliv se původní jeho název ještě do 14. a 15. stol. dochoval. Uprostřed 13. století nacházíme celé poříčí Lužnice od Plané až k Dobronicům v držení Vítkovcův, však co bylo za Tisměnicí, drželi páni Příběničtí dědičně, co před ní bylo, to měli páni z *Ústí*, ale jen zástavně. Za praotce jich pokládáme *Sezemu* rodem z Hradce (r. 1267), o němž již svrchu pověděno, že se stal praotcem Strážských a Ústských. Jisto jest, že se Ústští a Strážští znakem (modrou růži na zlatém štítě) nelišili a že si také rodem nejbližší byli. Příbuznosti obou nasvědčuje stará pověsť, již ještě Březan slýchal. Starý Vítek prý 5 synův svých erby a statky podělil, třetímu Smilovi dal růži modrou v zlatém poli a panství Strážské a Bystřické, pátému Sezemovi nemanželskému dal proto černou růži a panství Ústecké. „Než Ustečtí ti poboční před některými sty lety sešli a páni Strážští, opanovavše Ústí sídlo jejich, také Ústeckými se jmenovali, kteříž až posavad trvají.“ [4])

Tito pánové měli tehdy za krále Přemysla II. Hradiště a Ústí, a jak se zdá, také úřady královské tudíž v dědičném držení. Chtě král statky takové od předkův zastavované ke svému držení ujíti a nový,

---

[1]) Pomůckami programy real. gymnasia Táborského r. 1865 a 1871. [2]) Erb. reg. Witko de Gredis. [3]) Vstensis provincia za krále Jana (formulář knih. univ. Pražské IV. C 23, 206), jedná se tu o „ungeltum salis camerae nostrae in civitatibus Budewich et Wytignau.“ [4]) Čas. Č. M. 1828, 4. seš., str. 41.

pevný a stálý řád zavésti, takové statky pánům odnímal a je menšími odměňoval. Žádal tudíž také na Vítkovcích Ústských, [1]) aby mu dali město Hradiště, chtě jim za to zboží jiné dáti, „neb je chtěl ke koruně české řád míti, neb město dobré, tvrdé i bohaté bylo, hory stříbrné okolo sobě mělo.“ [2]) Když však zpupní Vítkovci tak učiniti nechtěli, hledal prý král zradou toho města dobyti, ani měšťané někteří ke králi příchylni byli. To když uslyšeli Vítkovci Ústští, zlou prý radu mezi sebou vzali, řkouce; „dříve než bez naší vůle míti bude, chcemeť je raději sami ohněm spáliti.“ [3]) Stará paměť domácí vypravuje, že léta 1268 spálen jest „hrad ten Hradiště, kterýž jest podlé Ústí nad Lužnicí,“ i s městem svým od Sezemy Vítkovce v den trhový. [4]) Potom měšťany zdejší do Ústí přestěhovali a to městečko opravili, neb Ústí malé bylo a zdí okolo sebe nemělo. Nemoha pychu takového nechati Otakar bez trestu, jak Dalimil praví, „spustil vladaře své na Vítkovice a spudil je z Ústského Hradiště,“ což Neplach i na samé Ústí vykládá. Bojíce se Vítkovci trestu, utekli ze země a císaři Rudolfovi se přikázali; teprv po smrti Otakarově (r. 1278) navrátivše se, přece hradu svého v pustém městě Hradišti neopustili, nýbrž buď na něm bydleli buď purkrabího tam měli, který jej spravoval.

Vývod Sezimův z Ústí.

Sezima

Sezima 1349 † 1386 — Jan 1352 † j. 1370 — Oldřich 1352–1371 ψ Bonuše

Synové Sezimovi: Sezema 1374—1397 ψ Dorota — Hynek 1380—1386 — Ondřej † j. 1389

Synové Janovi: Jan 1381—1408 ψ Kačka? — Jan 1388—1411 ψ Anna z Mochova — Eliška ψ Jindřich Tušl ze Saldenavy

Synové Oldřichovi: Jan 1388—1403 — Sezema 1372—1389 — Oldřich 1400—1410

Synové Sezemovi: Jan 1397—1437 — Sezema 1397 — Ondřej 1403—1407

Syn Jana (1381—1408): Jan 1408—1439

Synové Jana (1388—1411): Prokop 1404—1420 — Beneš 1409 — Jan 1411—1452

Syn Oldřicha (1400—1410): Oldřich 1409 † 1420 ψ Anna z Kunštátu — Jan 1434. 1437

Sezema z Ústí na Úštku ψ Kateřina z Petrovic (Potomci)

Za časův krále Vácslava II. drželi Ústští zase pokojně oboje panství, Ústí i Hradiště. Za těch dob připomíná se často *Sezema z Ústí.* [5]) Mezi těmi pány, kteří se r. 1317, 27. prosince s králem Fridrichem Sličným proti svému králi Janovi spolčili, připomínají se také Sezema a bratr jeho z Ústí, r. 1322 byl rukojmí za pana Petra z Rožemberka, když hrad Choustník kupoval, a r. 1331 a 1338 seděl na soudě zemském, ač má-li pravdu Paprocký, jenž zprávu tuto ve svém pojednání o stavu panském zaznamenal. Uprostřed téhož století nacházíme *Ondřeje z Řečice* (r. 1357 a později) v držení Řečice Kardašovy a některých okolních statkův; i on byl z rodu Ústských. Páni Ústští později po něm drželi část Řečice a tuším i Pleše a některé menší statky. [6]) Na Ústí a Hradišti seděli tehda tři bratří: *Sezema, Oldřich* a *Jan*, kteří r. 1357, 13. listopadu kněze ke kostelu Plánskému podávali. Sezema byl proboštem v Týně nad Vltavou, od r. 1364 také kanovníkem kostela Pražského a zemřel před r. 1386. [7]) Od něho založen byl v městě Ústí špitál. Jak se zdá, držel k dědictví městečko Planou s blízkým okolím a vedlé bratra svého Oldřicha připomíná se v letech 1357—1372 jakožto kollator kostela zdejšího. [8]) O ostatek se podělili Oldřich a synové Janovi tak, že se každému z nich dostalo polovice hradu Hradiště, starého dvoru se dvojím poplužím, polovice města Ústí s mýtem tržným, polovice podací, polovice panství na klášteře sv. Dominika, na krámech soukeníkův, pekařův, ševcův, masných krámech a polovice vsí Měšic, Čekanic (se dvorem popluž.), Čabele (se dvorem popl.), polovice Dubče a lesův na Kuřích Hůrkách. Oldřich obcoval často s pány z Michalovic, r. 1362 ručil za ně, když prodávali některé vesnice pánům z Rožemberka; [9]) r. 1364 svědčil se Sezemou Ústským a Ondřejem z Řečice v listu pánův Hradeckých; roku 1366 svědčili zase všichni tři v jednom listu pána Strážského. [10]) Co se týče polovice své na Ústí a Hradišti, vyznal r. 1370, 18. června, že jsa jimi posud od bratra svého Sezemy dílen, jej nyní na spolek přijímá; kdyby však někdo z obou spolek ten chtěl zrušiti,

[1]) Palacký ve svém popise poznamenal při Ústí také hrad, my však přese všechno pátrání jsme nikdež o tom zmínky nenalezli; mimo zprávu o paláci pánův v městě položeném nalezli jsme jen tyto dvě zprávy: Hájek dí k r. 773, že si Koten v Ústí dům prostranný na vršku postavil. Ten vršek tu jest a stával na něm kostel farní; možná, že tu v 13. věku také hrad býval. O hradu mluví jedině Balbín, řka, že chtěl Otakar na Vítkovi, bratru Závišovu, aby mu „hrady zpevněné Hradiště a Ústí“ vydal (Epitome 313); této zprávě však nijakou váhu nepřikládáme. Konečné praví Schaller ve své topografii Táborska (str. 16.): „Alt Tábor, Ústí (1790), ein Meierhof und eine Mühle — — mit einem ohngefähr 1000 Schritte von der Stadt entlegenen Schlösse unter dem Namen Hradisstie, Liticz oder Sedlecz“ (sic). Ale tu se patrně míní jen tvrz Sedlecká, a Schaller vzal svou zprávu z Enea Sylvia, jenž dí, že Táboři Oldřicha na zámku tisíc kročejův vzdálí od města zavřeného dobyli (En. S. kap. 40.).

[2]) U Ústí se rýžovalo zlato. [3]) Čas. Č. M. 1828, str. 53—62. [4]) Stará kniha pamětní Táborská z r. 1510. [5]) Jetřich z Ústí seděl r. 1291 na soudu zemském; nevíme, pocházel-li z Ústí aneb snad z Újezdce. [6]) Sabina z Korycan nazývá Ondřeje Řečického svým bratrem a Sezemu kanovníka svým synovcem. (Cod. dipl. M. VII. 651, IX. 381.) [7]) Tomek, Děje Prahy III 170. [8]) Lib. erect. I. D 8, E 2, F 10, II. G 2. Jan se připomíná již r. 1352 (Cod. mon. Mariae Vallis, archiv Třeboňský r. 1354), Oldřich též v ty časy (Huber Reg. 1492, 1996, 2980, 3330, 3939, cod. dipl. Mor. VIII. 205, Pelzel Urkdbch. 258.). [9]) Archiv Novohradský. [10]) Arch. Třeboň. Také svědčil v listu, jímž zapsala Markéta Hradecká věno své klášteru Krumlovskému r. 1365. (Arch. bibl. Praž.)

že 4 neděle napřed dá věděti, a pak by Sezema třetinu řečené polovice na svůj díl dostal [1]) Poněvadž se listina na to zdělaná posud s pečetmi neporušena nachází, viděti odtud, že spolek ve své moci zůstal. Oldřich držel také panství Žirovnické a splodil s chotí svou Bonuší dva syny, *Jana* a *Sezemu*, z nichž byl tento již r. 1372 kanovníkem kostela Pražského. Roku 1379 byl již Oldřich mrtev a polovici jeho drželi dotčení synové jeho se strýcem svým.

Oldřichův bratr *Jan* přátelsky obcoval s pány Hradeckými, v jichž listě jednou r. 1354 svědčil, a byl již r. 1370 mrtev, zůstaviv syny *Sezemu*, *Hynka*, *Ondřeje*, *Jana* a druhého *Jana* a dceru Elišku. Tuto vdal Sezema (asi r. 1370—1371) za Jindřicha Tušla z Saldenavy, jmenovav pro ni věna 140 kop zapsaných na Čekanicích a Plané. [2]) Z bratří se Hynek jen po nějaký čas připomíná, a to r. 1380—1386. [3]) Ostatní bratří dědili nějaké statky po strýci svém Sezemovi proboštovi, také se od těch dob Planá v jich samojediném držení nachází. Sezema, Hynek a Jan vyskytují se roku 1381 jako patronové kláštera Ústského, r. 1383 dovolení své dávali, aby farář Planský některé dědiny své se Lvem ze Strkova směniti mohl. [4]) Řečení čtyři bratří, pamětlivi jsouce poslední vůle proboštovy, v skutek uvedli založení špitálu v městě Ústí, jejž byl Sezema před dávnými časy založil, ale ještě pořádně nenadal; i vyznali r. 1388, 25. dubna, že má špitál ten založení panny Marie a sv. Alžběty 8 chudých chovati a jemu 19 kop platu ve vsích Doubravě a Kavčí se 2 poplužími, potokem vodním a porostlinami náležeti. [5]) Příštího roku sami faráře v městě Ústí podávali (r. 1389, 29. ledna). Ale *Ondřej* se stal farářem v Čáslavi a r. 1381 spolu kanovníkem kostela Pražského, po čemž teprve studoval na universitě. Již před tím se byl zvěčnil jinou památkou, která posud trvá. Založil totiž blíže hradu Hradiště novou kapli, zasvěcenou sv. Filipu a Jakubu, a v ní dva oltáře a dvojí věčnou mši, jednu na čest svrchu dotčených svatých, druhou ke sv. Kateřině a Dorotě. Oltáře ty nadal se svolením bratra svého nedílného Jana platy na mytech v městě Ústí, začež se oltářníci zavázati musili, jistými službami božími v jisté dni přisluhovati. V listu na to r. 1388 dne 6. února v Ústí daném nazývá se Ondřej „dědicem města Ústí.“ [6]) Roku 1389 byl již mrtev. [7])

Sezema, nejstarší z bratří, který se nazývá r. 1374 Sazemkou, držel až do r. 1380 statek Hobzí a do své smrti část hradu Hradiště a města Ústí a jednu šestinu zboží Planského; od pana Oldřicha si vypůjčil nějaké peníze, jež mu tento posledním pořízením odpustil. [8]) Umřev mezi lety 1396—1398, zůstavil vdovu Dorotu, jež až do r. 1407 nějakou část zboží u věně svém držela, a syny *Sezemu*, *Jana* a *Ondřeje*. [9]) Mladí ti páni obdrželi dle způsobu tehdejšího věku špatné vychování. Jan nějaký od Ústí, jsa r. 1397 při právě Borotínském zmučen, vyznal, že Šlechta, Vítek Knap a synové páně Sezemovi Jan a Sezema vyšedše z hradu Hradiště v noci, jednomu člověku z Údimě plášť a 20 grošů vzali, a ten plášť poznán jest na páně. [10]) Bezpochyby Sezema syn záhy zemřel, neboť se po r. 1397 nikdež nepřipomíná. Batr jeho Jan vešel v držení zboží Plešského u Řečice a při tom podržel r. 1407 šestý hlas podací kostelního v Ústí; r. 1408 svědčil při prodeji Kuřích Hůrek. Část svou Ústí držel ještě r. 1411 a přečkal také bouře husitské, jak níže doložíme. S bratrem svým Ondřejem, jenž se r. 1403—1407 připomíná, držel jednu šestinu zboží Planského a čtvrtinu panství Ústského, Ondřej však díl svůj prodal Benešì, synu pana Jana Kamenického. [11])

Čtvrtý z řečených bratří *Jan* nazýval se starším na rozeznání od bratra svého Jana mladšího a připomíná se v letech 1381—1408. Roku 1396 dne 16. srpna nadal špitál v Ústí platem 14 kop na veškerém zboží svém, aby chudí tudíž tím lépe živeni býti mohli, a to se svolením bratří svých Sezemy a Jana mladšího. [12]) Plat tří kop, kterýž kostelu Záběhlickému posud ze zboží Myslkovského vydáván býval, přenesl r. 1398 dne 2. října na dvůr Borek blíže hradu Choustníka ležící. [13]) Na hradě Hradišti byl v ty doby samostatným pánem, r. 1396 dne 29. května a r. 1403 dne 15. února podával kněze k oltáři sv. Kateřiny a r. 1403 dne 15. února k oltáři sv. Filipa. [14]) Sedával také r. 1398 na soudu dvorském. [15]) Roku 1403 měl pět šestin na zboží Planském, drže je spolu se syny bratra svého Sezemy, a r. 1407 držel asi čtvrtinu města Ústí. V pozdějších letech zboží své rozprodával. Roku 1408 prodal se synem svým *Janem mladším* 8 lánův lesa bez $5^1/_2$ jitra na Kuřích Hůrkách s lukami panu Jindřichovi z Rožemberka [16]) a díl svůj na Ústí s podacím na faře a špitále prodal neznámého roku, však před r. 1409 panu Benešì Kamenickému z Ústí. Po roce tomto se již více nepřipomíná. Syn jeho Jan jest tušìm týž, jenž r. 1437 zápis na Lomnici obdržel. Bratr jeho *Jan mladší* nabyl panství Kamenického, s bratřími svými se připomíná

---

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) Archiv bibl. Praž. [3]) DD. 13, f. 73 a 129. Srovnej archiv český II. 341, acta jud. 1380, 26. Novb. arch. u sv. Jiljí a Hradecký. [4]) Lib. erect. IV., f. 41 arch. u sv. Jiljí. [5]) Lib. erect. III. f. 23. Petr farář Skalický byv sem 14. května za ředitele ustanoven (lib. cf. IV. B 9), slíbil služby boží ve špitále obstarávati. O podací právo byla již tehda pře, neb nacházíme jeden zápis, v němž si synové Oldřichovi a Janovi po polovicích podávají, a jiní, kdež se patrony jen Janovi synové nazývají. [6]) Lib. erect. III. f. 17, Brandl lib. cit. I. 55. [7]) Tomek, Děje Prahy III. 171. [8]) Archiv Třeboň. Budějov. Březanovy výpisky, Dsky Brněnské 166, arch. č. II. 342, rel. tab. I. 480. [9]) Sezema se tušìm naposled r. 1397, 12. března připomíná (lib. erect. IV. f. 142) a r. 1398 byl již mrtev (lib. cf. V. p. 299—300). [10]) Kniha popravčí v Třeboni. [11]) Lib. conf. VI. O obou srov. archiv č. VI. 6, urbář Hradecký. [12]) Lib. erect. XIII. f. 64. Před tím živeno tu ve špitále 8 chudých, než po tomto darování živen i devátý. [13]) Manuale de a. 1393 (arch. capit.) f. 215. Lib. erect. XII. f. 191. (Srovnej děje Myskovic.) [14]) Lib. conf. V. P 4, VI. D 5. [15]) DD. 13 f. 104. [16]) Archiv Třeboňský.

naposled r. 1395, vedlé bratra Jana staršího r. 1401, maje tehda polovici podací na špitále v Ústí. Jeden z Janův, buď Jan starší neb Hradišťský, měl za manželku Kačku jistou, kterouž pojal vdovu po nějakém vladykovi z Hlavatec. Po smrti manželově chlebila v Hlavatcích, kdež věno své měla a r. 1410 zemřela.[1])

Nahoře bylo pověděno, že byl hrad Hradiště rozdělen na dvě polovice, z nichž jedna synům Janovým, druhá synům Oldřichovým náležela. Jest li tak zůstalo pořád, o tom nejsme zpraveni,[2]) ale zdá se, že tu měli potomci Oldřichovi první slovo. Za syna jeho pokládáme *Oldřicha z Ústí*, jenž se stal asi r. 1402 provincialem křižovníkův Pruských.[3]) V témž úřadě byl ještě r. 1410. Ostatní dva synové Oldřichovi, *Jan* a *Sezema*, připomínají se po prvé (pokud lze z té spousty Sezimův a Janův vyhledati) r. 1388, kdež jim podací nad špitálem Ústským z polovice náleželo.[4]) O Sezemovi nacházíme, že byv kanovníkem Olomouckým a vysvěcen za jahna obdržel také prebendu Pražskou z milosti apoštolské ku přímluvě císaře Karla (r. 1378—1379).[5]) Jan nazývá se roku 1396 seděním na Hradišti; jsa tehda také patronem oltáře svaté Kateřiny v kapli Hradišťské, zajisté také účasten byl jednoty panské.[6]) Synem buď jeho neb Sezemovým byl Oldřich.

Baštička za soudní budovou v sadech na Táboře.

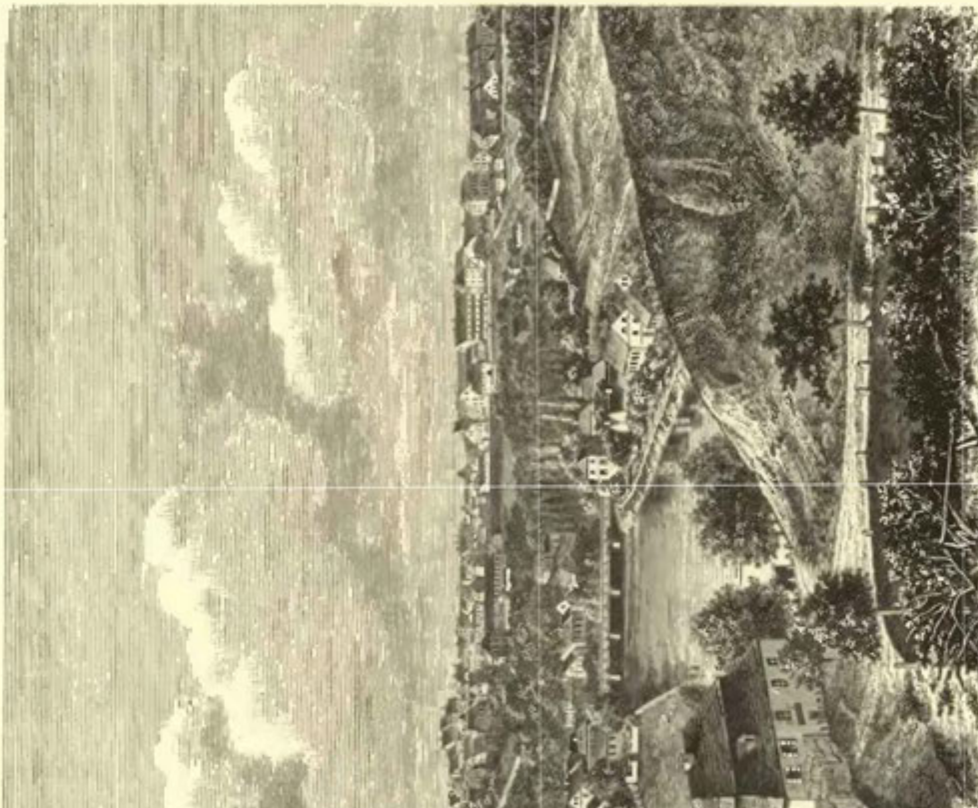
Oldřich mladší z Ústí zdědil po otci díl města Ústí čtvrtý, kromě toho držel také hrad Hradiště, po němž se též jen Oldřichem z Hradiště nazýval, nějaký čas také hrad Fuglhauz se zbožím, jejž prodal asi r. 1410 panu Janovi Kamenickému. Při tom rozdělení města Ústí na tolik dílův nejen on, nýbrž i strýcové jeho v časté různice mezi sebou vcházeli. Roku 1407 nemohli se mezi sebou srovnati o podání faráře ke kostelu Ústskému. Jan starší, Dorota Sazimová, Jan Pleský a Ondřej bratr jeho podávali jednoho kněze, Jan Kamenický, Oldřich mladší a Oldřich starší, zemský komtur, druhého.[7]) Po té rozepři stalo se porovnání takové, že každému přiřčeno tolik hlasův, kolik částí zboží svého měl. Tuť arci přišlo nejvíce na Beneše, syna pana Jana Kamenického,[8]) jenž měl čtvrtinu otcovskou a mimo to dva díly koupené od Jana staršího a Ondřeje; Oldřichovi náležel čtvrtý díl města a tudíž i čtvrtý hlas podační, Jan Pleský měl toliko šestinu ze čtvrtiny n. otce svého Sezemy.[9]) Tento poměr zůstal i potom a tušim až do husitských válek, jen že na místo Benešovo r. 1411 dne 20. listopadu otec jeho Jan nastoupil.[10]) O Oldřichovi také ještě dodáváme, že r. 1413 válku do Rakous zanesl a v okolí Cáhlova plenil.[11]) Oldřich z Ústí seděním na Hradišti, Jan odtudž seděním v Pleších, Jan a Prokop bratři z Ústí seděnim na Kamenici dovolili převoru kláštera Ústského (r. 1414 dne 28. října), aby mohl od fary zdejší roli poplužní odkoupiti. Oldřich pak vzav r. 1419 dne 29. listopadu od kněží a kaplanů svých, zejména od převora 50 kop, postoupil jim za to platu povarného všeho v městě (nynějším Starém Táboře) za malým můstkem (přes potok Kozský) i za velikým mostem (přes Lužnici), za kterou věc se strýci jeho Jan Plešský a Jan mladší zaručili.[12]) Manželka páně Oldřichova byla Anna, vdova po panu Zajímáčovi z Kunštátu.

Růže v domě č. 23. na Táboře.

Na Hradišti dály se nějaké změny; r. 1412 staré zdi vysoké, jež z města zbyly, byly poopravovány; také počali domky v ohradě stavěti. Přibytí Husovo do okolí zdejšího způsobilo veliký ruch v lidu okolním. Učení Husova horlivě se zastávali paní Anna Ústská z Mochova, vdova po Janovi Kamenickém, a synové její, ano Anna byla v letech 1414—1417 nejhorlivější husitkou v Čechách. Proto také nové učení mimo Prahu a Plzen nikde tak hlubokých kořenů nezapustilo jako v Ústí a okolí. Naproti tomu byl Jan Plešský ve věcech těchto vlažný a jak se zdá, spíše ke katolictví náchylný, Oldřich

[1]) DD 14 f. 103. Přiznáváme upřímně, že přese všechnu pilnou práci jsme vývod pánův Ústských nezdělali tak, jak bychom si přáli; příčina toho jest, že se jména Sezema a Jan často opakují. [2]) Patronat nad oltáři v kapli Hradišťské tu nerozhoduje. [3]) Srovnej o něm lib. conf. VI. a arch. č. III. 289. [4]) Lib. conf. IV., B 9, III. 171. [5]) Tomkovy Děje Prahy III. 171. Sezema byl snad r. 1396 mrtev, poněvadž měl polovici dotčeného podací nad špitálem jen Jan. (Lib. conf. V. p. 265.) [6]) Lib. conf. V. p. 257, arch. č. I. 65. Viz i lib. conf. VI. p. 85. [7]) Lib. conf. VI. O 20. [8]) I Jan nazývá se r. 1410 pánem v Ústí (archiv č. III. 273). [9]) Lib. conf. VI. Q 5. [10]) Ibidem VII. A 27. Zdá se, že Beneš r. 1410 zemřel. [11]) Archiv für Kunde österr. Geschichte XXXI p. 306. [12]) Archiv u sv. Jiljí.

Tábor. Podlé fotografie kreslil Fr. Chalupa.

však byl tak horlivým přítelem katolictví, jako strýci jeho na Hradišti husitství. Jako páni, tak se dělili také poddaní jich v městě, z počátku jen slovy, později i skutkem proti sobě brojíce. Když rozhořčenosť mezi obyvateli dosáhla nejvyššího stupně, kázal Oldřich všecky po husitsku smýšlející obyvatele z města vypuditi, kteřížto potom s kněžími svými v určitých dobách na hoře rozlehlé blíže Bechyně (Tábor) se scházívali. Tím způsobem zmocnil se také Oldřich celého města Ústí, hradbami dobrými zpevněného, vytlačiv ze spoludržení pány Kamenické. [1]) Mladý Prokop snažil se pomocí své strany zmocniti se opět panství otcovského. Zvoník jeden, jménem Hromádka, i kněží Vaníček a Jan Bydlinský sebravše (r. 1420) k ruce jeho množství selského lidu, kryli se s ním v lesích několik dní a nocí v masopustě, až pak v noci s úterka na středu popelečnou po půlnoci přilnuvše k městu, po tancích a hodech masopustních ve spaní pohříženému, zmocnili se ho tím snáze, že od přátel svých v něm očekáváni byli. Kdokoli z protivníkův utéci nemohl, octl se v zajetí, mnichové vyhnáni z města, pan Oldřich pak schoval se na blízké tvrzi Sedlci. Od té doby přibývalo do Ústí den co den obyvatelstva husitského ze všech stran. Hromádkovi však brzo to město, jakožto nedosti pevné ani bezpečné, znelíbilo se; mnohem vhodnější v ohledu tom zdálo se mu býti blízké město Hradiště. Pročež po málo dnech vytáhl s bratřími z Ústí k obležení Hradiště a dobyv hradu po krátkém odporu, odevzdal jej panu Prokopovi, jakožto příteli bratrstva, sám pak s některými bratřími osazoval město opuštěné, kdež stavěny chýše jak se komu zachtělo, a staré zdi opravovány. I dal Hromádka o tom zprávu do Plzně Žižkovi, jenž důležitosť věci takové uváživ, kázal osaditi se tam a poslal bez meškání rytíře Chvala z Machovic s houfem statných bojovníků k ochraně. Takto povstalo na místě starého Hradiště nebo-li Hradištka rychle město nové, kteréžto nevyhnutelným té doby a s té strany jménem „Hradiště hory Tábor“ brzo na slovo vzato jest. Pan Prokop nazýván sice nějaký čas pánem jeho: ale skrze vyznání své víry, stav se bratrem, jako jiní, ztratil se brzy z řeči a paměti lidské docela. [2]) Táboři hned staré hradby s velikým chvatem opravili, místy směr jejich zjinačili a dvojí, někde i trojí hradby postavili. V pravo od hradu navezli země a postavili novou bránu, kterou hradskou pojmenovali; později Klokotská a Kotnovská jí říkali. [3]) Hradby ty původní se ještě na několika místech spatřují, ovšem ale mohutné bašty, které ještě sem a tam stojí, přistavovány v 15. století k těmto hradbám.

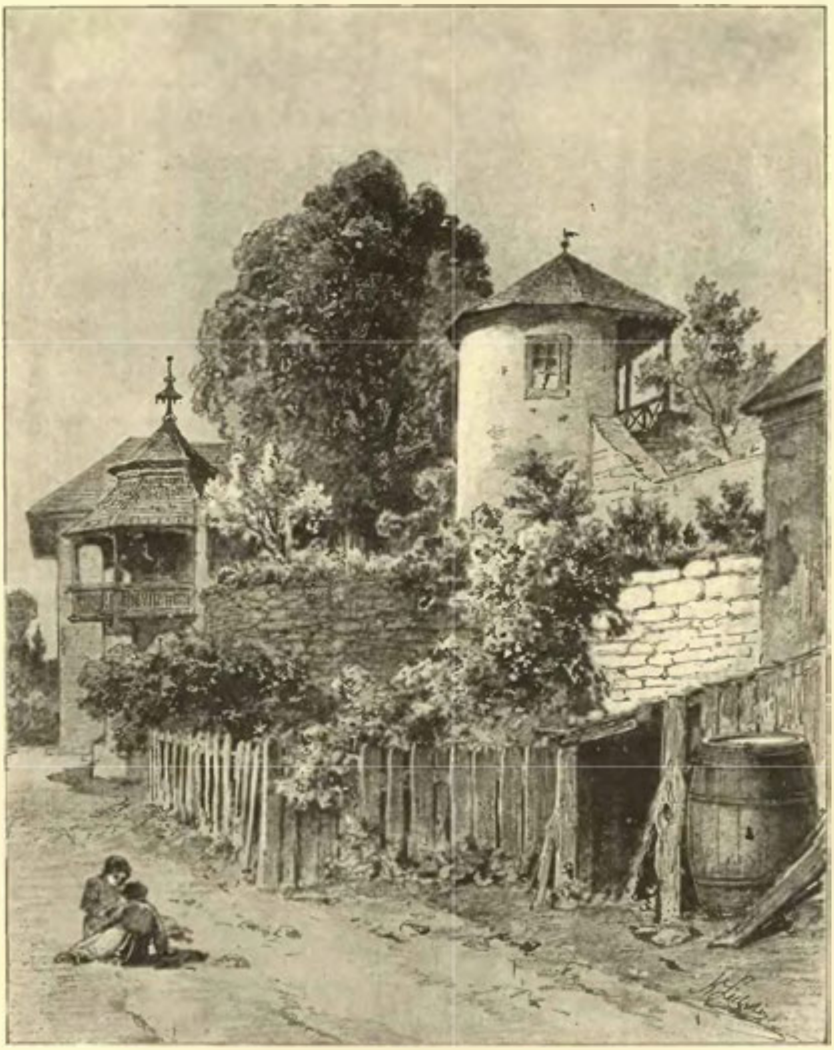

Staré hradby u Lužnice a bašty na Táboře

Když pokoj zemi navrácen byl, a Sigmund na trůn královský dosedl, učiněny r. 1436, 16. října námluvy mezi Sigmundem a obcí Táborskou, jíž dosáhla tato povýšení na město královské. Jmenovitě to vymíněno, že „Císařova Milosť má to město Tábor od dědiců vysvoboditi s městem Ústím i s těmi dědinami i s tím příslušenstvím, což k tomu městu přísluší, kteréž k Ústí příslušelo jest od starodávna.“ [4]) Z dědicův těchto se připomíná v ty doby „Jan z Ústí odjinud z Hradiště,“ jenž jsa ve službách Sigmundových, r. 1434, 19. října jisté svědectví vydával; [5]) jest to tuším týž, jenž byl synem Jana staršího a r. 1408 mladším se nazýval, ale slul tak tuším i r. 1437 a 1439, [6]) ačkoliv se i Jan Kamenický mladším, ale obyčejně s přídavkem z Kamenice nazýval. Mimo tyto dva Jany žil tehda ještě třetí Jan, pán na Pleších a starší řečený. Od tohoto a mladšího koupil císař Sigmund Hradiště a Ústí Sezemino na Lužnici — s těmi všemi právy a příslušnostmi k těm zbožím za starodávna spravedlivě příslušnými za jistou summu

[1]) Souvěký kollegiat Pražský dí, že Prokop r. 1420 hrad Hradiště „opanoval.“ [2]) Palackého Děje, Tomkovy Děje IV. 31 [3]) Theobald k roku 1428 vypravuje, že v nepřítomnosti Prokopa Holého posádka hradu Bechyňského se sebrala a tajně hrad Hradiště pod Táborem opanovala a spálila, při čemž mnoho lidu shořelo. Něco pravdy v tom asi jest, a to bezpochyby tolik, že se Bechyňští tajně přiblížili a hrad zapálili, na město se neodváživše. Neb jisté jest, že teprv potom Táboři Bechyni oblehli, nepokusivše se o ni 8 let. (Theobald na str. 347, Balbín, Miscell. III., 109, Beckovský I. 735.) [4]) Archiv č. III. 450. [5]) Tamže I. 417. [6]) Tamže III. 522.

peněz, [1]) Janovi mladšímu tuším za to zapsal zboží Lomnické. Jaká stala se odměna Janovi Kamenickému, není nám známo; bezpochyby mu nějaké peníze slíbeny, kteréžto nebyly ještě ani tehda zaplaceny, když rod Ústských na Kamenici vymřel a páni ze Stráže zboží jich podědili. Král Ladislav teprve zapsal Jindřichovi ze Stráže zboží Řečické za to, „že strýcové jeho postoupili předkům jeho“ dědictví své v Ústí nad Lužnicí a na Hradišti. Kromě toho nacházelo se na Hradišti věno pojištěné, jež někdy Oldřich (r. 1420 od Táborů na Sedlci ubitý) choti své Anně byl ukázal. K věnu tomu táhl se roku 1437 Jan Zajímáč z Kunštátu, syn Annin z prvního lože, poněvadž děti po Oldřichovi nezůstalo; ježto však Anna věna svého nikomu řádem zemským nezavadila, potáhl je na sebe císař jakožto odúmrť a udělil je již řečenému

Památky po starých Tábořích: Bašty a zbytky hradeb na Táboře.

Janovi Hradištskému z Ústí, a to proto, poněvadž od něho věno to mnohem snáze vyvoditi mohl než od jiného; také soud zemský r. 1437 v únoru králi věno přiřkl. [2]) Teprve potom (r. 1437, 26. března) vydal Sigmund list svůj královský, jímž obci města Hradiště hory Tábor, aby „měšťané a bydlitelé jeho tím snáze lepšiti se mohli,“ daroval hrad Hradiště s poplužimi, tudíž s platy na mlýnech, mýtem na řece, ježto les plaví, také Ústí Sezemino s mýtem, platy na domích, dvořích, zahradách, mýtě, skladích, tržném, heryncích, soli, chlebnicích, masných krámech, podacích kostelních, kaplanství, panství na klášteře a špitále, na Kavčí a Doubravě, jakož ke špitálu příslušely, a na Měšicích, jakož příslušely k záduší atd. [3])

[1]) Roku 1437, dne 22. června zapsal Sigmund Janovi a vedlé něho Menhartovi z Hradce 650 kop, jež slíbil dáti o sv. Havle, ale tuším nedal. Právo k nim měl r. 1454 Jindřich ze Stráže (arch. č. I. 496–497). [2]) Arch. č. II. 382, reliq. tab. II. 152.

[3]) Rel. tab. II. 162. Dřevní držitelé Hradiště se ve zdejší krajině dlouho neudrželi, rod Kamenických vymřel již po roku 1452 (viz rel. tab. II. 230); po Janovi mladším, jenž bez dědicův umřel, nezůstalo více nic, než jen nějaké dědiny v Mostečném, které dal král

Jakým způsobem Táborští hradu užívali a k čemu místností v něm se nalézajících potřebovali, pro chudosť pramenů nelze vylíčiti. Za válek husitských býval bezpochyby sídlem hejtmanův, kdykoliv se na Táboře zdržovali, nějaká část upotřebena snad ke skladům vojenským a hospodářským; výslovně se připomíná, že i v hradě konírny byly. Když celé město r. 1532 po 6. červenci vyhořelo, shořela též bašta či věž u hradské brány, druhá u zvoncův a marštale ve hradě všechny. [1]) Když r. 1541 dsky zemské shořely, přiznali se Táborští ke všem dědinám, jež ode dávna drželi [2]) a vložili si zejména ve dsky zemské, jako zvláštní zboží Ústí město pusté se vším příslušenstvím, též hrad Hradiště. [3])

Když se Táborští roku 1547 ke stavům odbojným přidali, pokutováni jsou ztrátou všech statků svých zápisných i dědičných, jichž se ve 113 vesnicích a v ceně 34.400 kop počítalo. [4]) Král Ferdinand sice některé z těchto statkův k faře a kostelu založení památky proměnění p. Krista na hoře Tábor a škole při též faře, též ke špitálu v městě zase navrátil, avšak sobě na nich panství zůstavil; byloť to nynější panství Táborské, a to: město pusté Ústí a hrad pustý, řečený Kozíhrad, s dvorem popl. pustým,

Pohled od západu na někdejší opevnění Táborského hradu podlé obrazu ve chrámě Klokotském z r. 1744.

Pohled z jižní strany na někdejší opevnění Táborského hradu (nyní pivovárui a jihozápadní části města se hřbitovním kostelem sv. Jakuba podlé obrazu z r. 1744.

vesnice pusté k témuž hradu a městu náležející Kravín, Kavecko, Lipsko, Strakačov, Sedlec tvrz pustá, dvůr poplužný pustý, vsi Hýlov, Celkovice, Drhovice, Dražice, Klokoty, Vsechov, Lhotka, Lhota ves nad rybníkem Kozským, Radimovice, Nasavrky, Záchod, Buková, Čekanice, Měšice, ve Lhotě za Sedlcem dvůr kmecí, ve vsi Zhoři 2 dvory kmecí s příslušenstvím, les Holček k Sedlci náležející, lesy Sedlecké, Vrbovka, Kukla, Mladka, Pintovka k Celkovicům náležející, Dražický, Jiví (?), Rašť, Bořichov, Radimovský, Měšický, Kuří Hůrky, Bor přední a zadní, Drevný velký a malý, Kramolín, Borek, Strakačov, Lipsko, mlýn pod Klokoty, mlýn u Sedlce. [5]) Ale i tu vrchnosť odprodal Táborským císař Maximilian za 50 kop grošů č. a r. 1561 v listopadu jim ve dsky zemské vložil. V místnostech hradu vystaven r. 1611 a 1612 pivovár od obce Táborské, aby sešlým důchodům svým pomohla. [6])

Ladislav r. 1454 Janovi z Komařic. (DD 16 f. 123.) Rod pánů z Ústí rozplozoval se dále jen potomky Jana Plešského; syn jeho *Sezema* stal se dědičným kraječem a pojal Kateřinu, vnuku Václava Cardy z Petrovic, s níž se dostal v držení hradu a města Úštku; ten se stal pak kolébkou všech potomních Sezimů, kteří v třicetileté válce skorem v chudobě vymřeli. Ves Pleše prodali teprve Sezemovi synové k panství Rečickému (Cod. Talmb. f. 209).

[1]) Stará kniha pamětní C 14 a. [2]) Viz program Táborský 1867. [3]) DZ 250 A 4 vloženo v pondělí po sv. Matěji. [4]) Viz Památky arch. díl X. [5]) DZ. 14. E 13. [6]) Odkud pošel název Kotnov, kteréhož první Hájek, domácí však teprve v předešlém století užili, není známo.

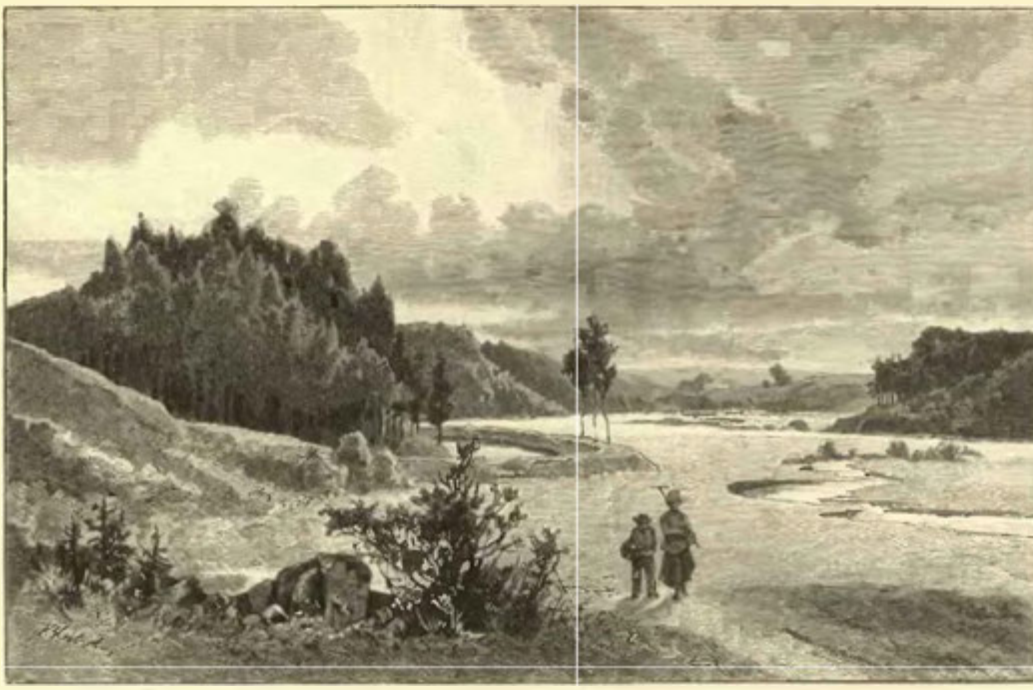

Po stranách peníz s podobiznou Žižkovou, uprostřed Žižka dle uražené kamenné, dílem polychromované hlavičky ze znaku Táborského, nyní v museu; pod tím podpis Žižkův.

IV.

Pečeti rodů v Táborsku kdys osedlých.

Kozí Hrad.

V inicialce této nachází se nejstarší obraz Husův podlé ³/₄ lotu těžké stříbrné medaille ze sbírky musejní.

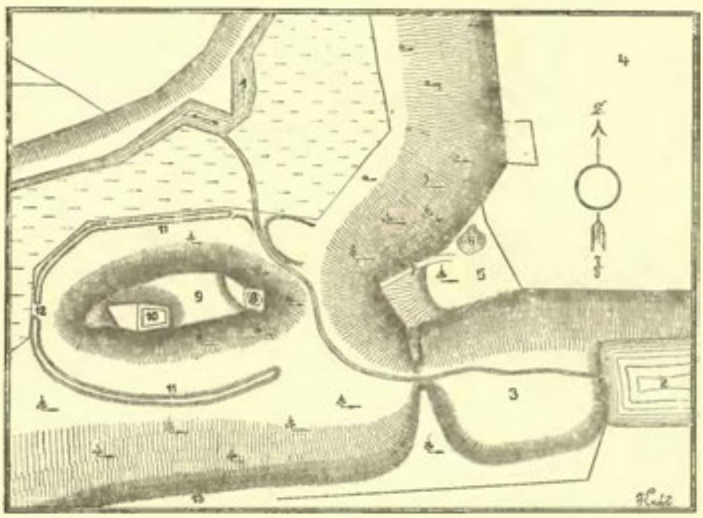
Pět čtvrtí hodin od Tábora na jihovýchod, blíže mlýna Kozského, nachází se hradiště pro nejednu věc důležité; jednak proto, že se k němu víží upomínky dějepisné, jednak i proto, že opevnění jeho bylo způsobu zvláštního a vtipně vymyšleno a provedeno. Od mlýna Kozského na jih táhne se údolí lučné, po obou stranách stráněmi a bory zavřené. Tam, kde se údolí k jihozápadu zatáčí, vybíhá východní stráň k západu a jí naproti jest strmý pahrbek podoby vejčité; ty oba byly stanoviskem hradu Kozského, nesouce na svých temenech předhradí a hrad. (Srov. obraz na této stránce.)

Na předhradí nelze nyní nic více shledati, než prohlubeninu, v níž se našly před časy kus kotlu a spálený slad; jest to tudíž místo, na němž skrovný pivovár stával, kromě toho tu byly bezpochyby také pekárna, konírny a některé byty čelední. Předhradí samo bylo odděleno od pláně, na níž stojí Červený (kdysi Kozský) dvůr, příkopem a valem, než z toho nic již nezbylo, poněvadž prostora všechna až po předhradí již dávno zorána a skopána jest. Mezi předhradím a hradištěm vlastním jest hluboká a vlhká role, kterouž protéká strouha jdoucí z rybníkův nad Kozím ležících. Kdysi tu bývaly tři rybníky, jeden nad druhým ležíce, nyní již jen dva horní zbyly, an nejdolnější před časy spuštěn byl, jak ukazuje mohutná a vysoká hráz od předhradí k protější lesní stráni vybíhající, ale ve středu svém již rozkopaná. Na této straně stálo tedy i předhradí ve vodě, a poněvadž ostatní jeho boky strmější byly, kázala potřeba tu stranu k Červenému dvoru spevniti a bylo proti prvnímu návalu dobře postaráno; že se potom nikdo k hradu dále dostati nemohl, o to se zakladatelé důmyslně postarali.

Hradiště či městiště vlastního hradu ukazuje na povrchu svém spoustu nevídanou. Poznati lze sice na té straně k předhradí základní zdi věžovité brány, však stěží poznati lze, že měla podobu čtverhrannou; také viděti jest na druhém konci vysoký pahrbek, kterýž chová ve vnitřku svém rumy vysokého paláce: ale to vše jest tak rozkopáno a rozházeno, že žalostivo na to se

podívati; všechny stavby na Červeném dvoře vyvedeny kamenem na Kozím dobytým a sebraným, a kdo kamene potřeboval, dlouho se neptaje dobýval ho na Kozím. Tak se stalo, že jsou boky hradiště rozryty a na patě jeho kamení hrubě naházeno. Když nedovedli Táborští předešlých věků ušetřiti místo, odkudž vzala počátek víra jejich, což se má očekávati od potomků jejich, kteří ještě před sto léty jména Hus a Žižka v ošklivosti měli? —

Obehnáno jest hradiště na třech stranách náspem tu vyšším, tu zase nižším, tak že mezi nimi příkop nyní mělký a vlhký leží. Tento býval ve starších dobách hlubším, neb od těch dob dešťové a přívalové mnoho země s boků hradiště do něho spláchli, ale mokrým a bahnitým býval vždy. I když vodou napuštěn nebyl, bořila se tu země blatná pod nohama tak, že nebylo možno na té straně k hradu se přiblížiti; jest li že byly nepokoje neb války, spustili páni horní rybníky a vodou ucházející zatopili celé hradiště až po náspy, tak že ten, kdož do příkopu skočil, pod pás do bahna zapadl a nemoha si hned pomoci, ve vodě utonul. Spojení mezi hradem a předhradím nebylo tudíž jiné než po dřevěném mostě, a i ten nešel až po hrad, nýbrž jen asi sáh před něj, ostatní část se přeběhla po pohyblivém mostě, kterýž se zpodníti (vytáhnouti) aneb spustiti mohl. Bylo li zle, shodili hradští most, vytáhli most zvoditý, a bránu nad to kládami a závorami zavřeli. Hradiště a blízké stráně porostlé jsou lesem, a proto jsou doliny při něm tmavé a tvářnosti nevlídné, krajina okolní pak jest sice hezká, ale pusta a lidí prázdna.

Plán Hradu Kozího: 1 Potok Kozský tekoucí od Chýnova. Do něho ústí svodnice z 2. rybníka, v němž první Táboři křtili své děti. 3. Druhý rybník, který pod dotčeným rybníkem býval, z něhož zbyla jen prokopaná hráz; 4. pole k Červenému dvoru a Kozské dvořiště a popluží; 5. předhradí, v němž 6 velká jáma; 7. stará cesta; 8. brána hradu; 9. dvůr; 10. věžovatý palác; 11. valy k nadýmání vody okolo hradu; 12. novější průkop; 13. les Drevný. — Měřítko = 1 : 2861.

Kdy a kým byl hrad Kozí založen, není nám známo a také se toho domysliti nemůžeme, než ta jediná domněnka na místě budiž, že povstal teprve uprostřed 14. stol., neb v hojných pramenech dějepisných v jižních Čechách o něm před r. 1370 ni nejmenší zmínky nečteme.[1] Roku 1377 dne 21. ledna připomíná se *Vlček z Kozího*, jenž měl také dědiny některé na Moravě a toho roku tomu místa dáti nechtěl, že Hanuš z Ledec polovici vsi Urbanova spravedlivě koupiti mohl.[2] Vlček měl však i statky v našem okolí; r. 1389 dne 17. září prodal Oldřichovi z Rožemberka les či bor Roudenský a jeden lán dědin v Roudném.[3] Roku 1377 zajisté připomíná se jakýsi Albrecht jako purkrabě na Kozím.[4] Nedlouho potom nachází se Kozí v držení pánů z Hardeka, rodu sice cizího, ale od několika let již v Čechách a na Moravě osedlého.[5]

Jan hrabě z *Hardeka*, purkrabě *Maidburský*, držel také město Počátky; poněvadž byli tehda v rodu tomto tři Janové, nazývali jej buď Janem mladším aneb hrabětem Kozským (comes de Kozy). S jistotou se může říci, že držel Kozí roku 1387, když mu strýc jeho Hanuš starší tvrz a ves Miroslav zapsal;[6] r. 1389 dne 8. prosince prodal město své Počátky s vesnicemi k němu náležitými Jindřichovi z Hradce za 687 kop 22 gr., a konečně prodal r. 1391 dne 4. června hrad Kozí s dvorem poplužným při hradu ležícím (t. j. Červený dvůr), vsi Kravín (nyní dvůr, les), Lhotu (Zárybničnou), Lipín (nyní les), Turovec s dvorem tudíž a dvůr Bořichov téměř *Jindřichovi z Hradce* za 2000 kop gr. č.[7])

Jaké se potom změny s Kozím dály, o tom nejsme zpraveni, a krátce řečeno, od r. 1391 za půl století nejsme s to, abychom nějakého držitele Kozího bezpečně jmenovati mohli. *Vilém z Újezda*, jenž seděl

---

[1]) Vilém z Pardubic slove r. 1357 z Kozího, Lib. erect. XIII. b. f. 6. [2]) Dsky Brněnské str. 125. „V. de Kozieho de Boemia.“ Roku 1378 slove sestřencem Oldřicha z Dobeve. (Rkps. IV. A 5 v bibl. Praž.) [3]) Archiv Krumlovský. V listině nedatované archivu Třeboňského pečetí Vlček pečetidlem Mikuláše z Kaplice; tak se bezpochyby otec jmenoval. Erbu a rodu byli oba téhož, jako Vlčkové ze Sedlce. [4]) Acta judiciara 1377—1379 f. 47. „burgravius in Kozy.“ [5]) Měli již r. 1368 Jarošov, kdež byl jejich správcem Jimram z Říčan. (Lib. conf. I. J 10.) [6]) Dsky Brněnské 179, 181. [7]) Archiv Hradecký „das haws Kozye mit dem ain hoffe, der pei dem haws liget.“ Svědky při prodeji byli Jan starší a Jan nejmladší, purkr. Maidburští, a Jindřich z Kunštátu na Jevišovicích.

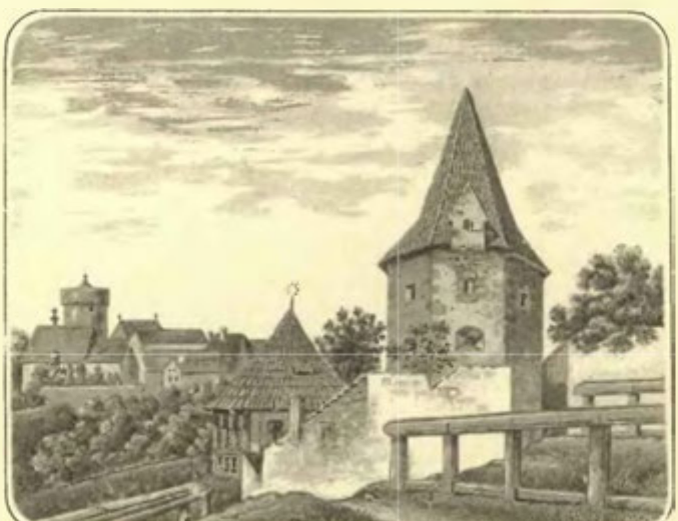
od r. 1360 na Hošticích, ale podlé znaku svého z okolí Budějovic pocházel,[1]) býval několik let purkrabí na Poděhusích. Roku 1406, když daroval faráři Hoštickému plat a dvůr v Hošticích, aby mohl držeti druhého kněze střídníka, nazývá se seděním na Kozí,[2]) a tak i v jiném zápise r. 1407. Roku 1413—1414 vyskytují se jako držitelé Hostic *Ctibor* a *Jan* bratří z *Kozího*,[3]) kteří se nazývají roku 1408 syny n. Vilémovými z Poděhus.[4]) Z nich se vyskytuje ovšem Jan ve zdejší krajině, jsa r. 1417 při tom, když prodal Lipolt z Kraselova dědictví své ve vsi Zhoři,[5]) a od té doby nejen ho v krajině zdejší nacházíme, nobrž synové jeho sloužíce pánům z Rožemberka, získali časem pěkná zboží pozemská. Jest li že tito právě jmenované Kozí drželi, aneb jest li že byli toliko purkrabími pánů z Hradce, není známo. Známější všem jsou příběhy, pro kteréž se stalo Kozí věcí po Čechách vůbec známou, totiž přebývání Husovo na Kozí a počátky táborského učení pod hradem Kozským. Bohužel není nám jméno toho pána známo, který Husa u sebe přechoval; nejisto jest, byl li to Oldřich Vavák z Hradce, aneb Ctibor z Kozího, aneb paní Anna Mochovská.[6])

Hus pro bouře, které v Praze r. 1412 vznikly, opustil Prahu na počátku měsíce října, aby se nestal příčinou nových různic a Pražany interdiktu uchoval, a pryč se odebrav, trávil čas svůj nejvíce na hradě Kozím. Zdá se, že se některý čas obydlištěm tímto tajil, tak že se o něm v Praze obecně nevědělo, a zvláště nevěděli o něm jeho nepřátelé. Po nějakém čase dopisoval odtud pilně přátelům svým, zvláště pokud ještě v Praze o urovnání stran sobě protivných (totiž Husovy a protivníků jeho) jednáno bylo. Dopisy tyto bývaly bezpochyby čítány v kapli Betlemské, kdež Hus na čas svého vzdálení zůstavil náměstka ve svém úřadě kazatelském. Psaní jeho té doby k universitnímu rektoru M. Křišťanovi z Prachatic daná mohou nad jiné sloužiti za zrcadlo jeho smýšlení a charakteru. Z Kozího psal Hus také nejvyšším úředníkům zemským a jiným pánům shromážděným na sněmě a soudě zemském, který byl držán v Praze o suchých dnech adventních, stěžuje sobě na pronásledování, která zkoušel, a žádaje, aby se zastali svobody, kázati slovo boží. Hus totiž nehroze se ani bull papežských ani zákazů kněží, kázal v celém okolí daleko. Praví sám o tom takto: „Ježíš kázat šel jest, ne pyšně jel, jako nynější kněžie jezdí. I já po hříchu jezdím a v tom svou nestatečnosť vyznávám, že nechodím pěš kázat, jako jest můj vykupitel chodil; nevím, pomůžli mi to, že bych pěš tak daleko a tak brzo nemohl přijíti.“ Z toho jde ovšem na jevo, že Hus neunaveně ká-

Památky po starých Tábořích.

Stará bašta na Táboře, tak zvaná »masná branka« v parkánech. Pohled od západu.

Stará bašta, tak zvaná »masná branka,« na jihovýchodní straně na Táboře (nyní zbořená). Pohled od východu z parkánu.

[1]) Užíval ve znaku polovice zvířete čtvernožce s korunou. Později z toho udělali kozu. [2]) Lib. erect. V. f. 120. Srov. lib. conf. I. C 10. [3]) Lib. conf. VI p. 129, 226. [4]) Palackého sbírka topografická. [5]) DD. 4 p. 89—90. Ctibor zemřel nedlouho před rokem 1437 (DD. 15 f. 116—117). O potomních pánech Kozských srovnej kromě arch. českého DD. 16. f. 250 a hojné zápisy v arch. Třeboň., zejména list r. 1468 dne 13. dubna. [6]) V dějinách Palackého (III. a str. 164 bez udání pramene) a Tomka (Děj. Prahy III. 529) čteme, že držitelem Kozího byl tehda „Jan starší z Ústí,“ ale my jsme přese všechno pátrání nic takového nenašli. Kozí nepatřivalo nikdy k Ústí, a ještě v 16. století pokládáno za zvláštní panství.

Vývod vladyk z Kozího.

Vilém z Újezda a z Poděhus 1360 † c. 1408

Ctibor z Kozího 1408—1414, † j. 1437 — Jan z Kozího 1408—1457 — Markéta † j. 1457

(synové Jana z Kozího:)

Vilém 1432—1480, purkrabí na Choustnici; Jan 1480 — Markvart 1468—1480, purkrabí na Zvíkově — Zdebor 1468—1483, hejtman na Třeboni

Mikuláš 1506 † j. 1523

zal, jakož kazatelskou svou povinnost za věc kázanou a nutnou měl, a že daleká místa navštěvoval. I podobá se víře, že byl na Choustníce a okolním panství, na Soběslavi, na Přiběnicích a panství, kdež mu překážek nečiněno. Zajisté však mu překáženo na blízkém Hradišti, též na Vožickém a snad Chýnovském zboží. A tak se stal Hus rozsévatelem nových myšlének mezi lidem, kterýž byl dosud v tichosti žil. Praví o tom sám: „Prve sem kázal v městech i v ulicích (t. j. v městech Pražských), ale nyní káži mezi ploty, podlé hradu, jenž slove Kozí, mezi cestami měst a vsí. Neb dí Kristus: ‚Vyjdi na cesty a ploty (tu rozuměj mezi ploty) a puď vjíti, ať naplní se dům můj‘." Na jiném místě dí: „Káži v městech, po hradích (totiž na Choustníce, Přiběnicích, Kozí), na polích i v lese, a mohlli bych kde podobně, kázal bych i na březe i s lodě, jakož jest učinil spasitel." [1]) Vyhledával zvláštní příležitosti, kdež se nejvíce scházeli lidé, jakož o posvíceních, o svatbách neb což jiného se hodilo; všudež pak také lidé v zástupích chodili za ním neb jezdili na koních i na vozích. Že by byl Hus na Kozím (rozuměj Červeném dvoře) také ve stodole mši sloužil, jest zpráva velmi podezřelá,[2]) ale to za jisté můžeme míti, že nebylo vesnice na panstvích Kozském a Ústském, kteréž by nebyl navštívil. V paměti mu utkvělo zvláště, kterak kázal v lese pod lipou u hradu Kozského. Nemýlíme se snad, shledáváme-li v tomto lese les Drevný, jižně od Kozského hradu ležící, kamž měli blízko obyvatelé okolních osad Ústí, Plané, Turovce, Lhoty Zárybničné a Měšic.

Přes velikonoce r. 1413 byl Hus v Praze, odkudž se odebral zase na Kozí; tam pak nedal si nikým překážeti v kázání, jehož opomíjení pokládal sobě za hřích. Prázdných chvil, když sobě od namáhání kázáním způsobeného odpočíval, užíval k sepsání polemických spisů proti protivníkům svým, a tu sepsal nemalý počet svých nejlepších knih v jazyku latinském i českém. První takový spis byl *traktát o církvi*, ve kterém vyložil mínění své o moci papežské, sepsaný bezpochyby na Kozím, ale byl odtud poslán do Prahy k rozšíření a z té příčiny předříkán několika písařům v Betlemě, kdež přepsání jeho dokonáno již 8. července r. 1413. Nicméně sepsal tu Hus ještě zvláštní odpovědi na dva traktáty Stanislava Znojemského a Štěpána z Palče, předních svých protivníkův. Oboje psáno bylo latině a pro učené, takéť se týkalo hlavně jen věcí theologických. Maje však Hus nyní více prázdné chvíle, nežli míval před tím, obracel mysl svou k věcem obecné důležitosti a jal se psáti pro lid, skládaje hned od prvního počátku přebývání svého na Kozím spisy jazykem českým, jimiž učení svému prorážel dráhu ve všech třídách obyvatelstva vlasti své. To i dobře poznali protivníci jeho, a proto navrhoval biskup Litomyšlský na synodě Pražské (v únoru r. 1413), aby byly zapověděny. Vedlé jiných menších spisů byl totiž Hus již r. 1412 (před 11. listop.) dokonal obšírný svůj *výklad na víru, na desatero božích přikázání a na páteř*, ve kterémž pojednal o hlavním obsahu víry a mravouky křesťanské. Potom dokonal do 2. února r. 1413 spis svůj o *svatokupectví*. Bylo to bezohledné vylíčení všech vad duchovenstva a celé tehdejší zkaženosti ve správě církevní. Ostatek roku 1413. byl zaneprázdněn hlavně spisováním *Postilly* své, čili výkladu na čtení kostelní v neděle a ve svátky, kteréž dokonal na Kozím dne 28. října.

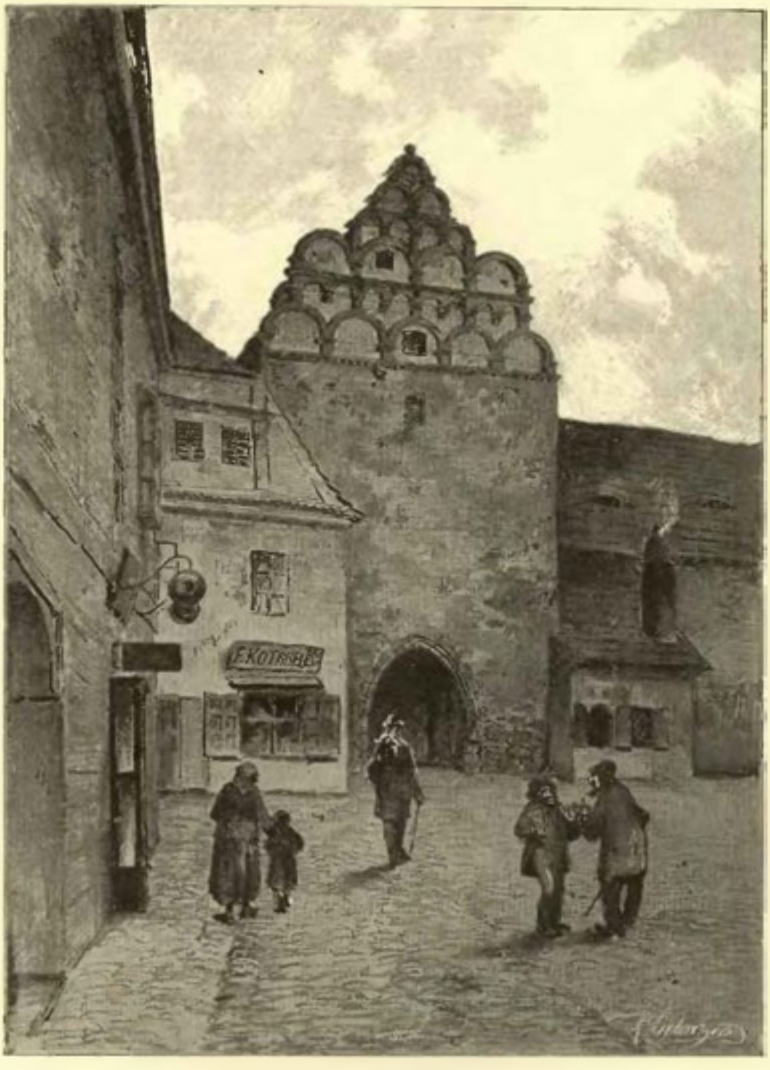
Ve všech těchto spisech více neb méně káral Hus neřesti panující v duchovenstvu, vetkávaje do nich trpké zmínky o tehdejších příbězích jeho samého se týkajících, nikde však nezamítal žádného jednotlivého článku víry, žádné svátosti církevní, žádných obřadů neb obyčejů v církvi obecně platných, leč vždy toliko bojoval proti hrubým bludům v pojímání jich. V polemických spisech mezi ním a jeho protivníky ve věcech víry hlavně šlo, jak daleko dosahuje mocnost čili auktorita papežská, poněvadž protivníci mezí takových připustiti nechtěli. Horle proti svatokupectví v církvi, nabádal i lid obecný, aby se postavili proti zjevným svatokupcům a proti duchovním zle žijícím, nedadouce jim požitkův a odvážíce se při tom za čas půhonův a klateb, jimiž prý oni brání své zlosti. A poněvadž psal Hus slohem prostým a srozumitelným, jest na bíle dni, že při tom myšlénku pronášeje, kterak v jistých okolnostech více jest poslouchati Boha než lidí, stal se příčinou toho přední, že se lid kolem Ústí mocnosti papežské a řádům církevním vzepřel.

V den Svátosti, t. j. 20. dubna r. 1414 přijel Hus z Kozího opět do Prahy, kdež složil krátký svůj spis *o šesti bludech*. Dokonav dílo to dne 6. června, odebral se zase z Prahy. Tuť se však neví, jestli se na Kozí uchýlil. Staly se bezpochyby změny na Kozím (o nichž bohužel nejsme zpraveni), pro něž buď Husovi bydla na něm nedopřáno, aneb on sám z jistých příčin posavadní svůj útulek opustil. Jisto jest, že přebýval ke konci měsíce června v městě Ústí nad Lužnicí pod záštitou pánů Kamenických. Tamť dopsal dne 26. téhož měsíce spisek svůj, řečený *Jádro učení křesťanského*. Brzy však shledaje, kterak některý z pánův Ústských jemu přál, jiný však mu překážel, opustil krajinu tu k veliké lítosti osadníkův

[1]) Domnívám se, že zajížděl Hus až do okolí Vysokého Chlumce (kdež jsou naň posud upomínky) a do okolí Vlašimě. (Viz i Vlasákův popis okresu Vlašimského na str 76.) [2]) Staří letop. str. 471: Ten na Kozím v stodole slúžieše a kázáše a mnoho na jeho kázání z Ústí býváše.

a odebral se na Krakovec. Nejednou asi mu vzkazovali osadníci touhu a žádosť svou po něm a protož i píše sám: Velmi mne žádají v tom kraji, v němž jsem kázal v městech i ve vsech i na polích i na hradech i pod hrady i v lese atd

Přebývání Husovo ve krajině zdejší vedlo, jak již dotčeno, napřed k částečnému, potom ke skutečnému odporu proti mocnosti církevní. Odpor novotářův utužován nemálo tím, že se jim od některých pánů překážky děly. Stoupenci Husovi vynášeli na světlo novoty nepotřebné, jako na př. přijímání pod obojí způsobou, a po prvním kroku bylo nesnadno ubrániti se druhému a třetímu. Hned se našli mužové, kteří se jali hloubati v písmě svatém, nešetříce v tom míry rozumné, nýbrž přichytili se libovolné zásady, že jen to jest učení a řád křesťanský, co výslovně obsaženo jest v písmě svatém. Staletému rozvoji církve upírána tím oprávněnosť a domáháno se nových řádův, podobných a rovných těm, jakéž byly za dob prvotního křesťanstva. Byli to kněží méně učení, od kterých pocházeli tito vynálezové, ale tím více na nich sobě zakládali a tím hruběji sem tam jimi se zachovávali, vymetávajíce obrazy z kostelův, nebo pálíce je a potupujíce všelijak ostatky svatých. Na samém Kozském hradě a pod ním a v Ústí kázali (ovšem chybně Husa následujíce), že svěcení jak roucha kostelního tak i svátostí kostelních jest daremné; vymyslili to prý biskupové, jimž nadávali kobylek (protože všecko snědí) a hřebenářů (že dobře sčeší), z lakomství; takové svěcení prý jest platno od každého kněze, neb když prý může prostý kněz tělo Páně způsobiti, může tím spíše takové věci učiniti. Kněží zdejší podávali pod obojí již mimo mši a sloužili mše mimo kostely v stodolách, odkudž lze vysvětliti nepravou zprávu, že Hus sloužil mši ve stodole, a křtili děti v rybnících a haltéřích. Kostelům kamenným, poněvadž v nich ještě starý řád zachováván, přezdívali peleší lotrovských a že obrazy kostelní jsou ničemné a daremné O velikém pátku r. 1416 sloužili dvě mše ve stodole u Kozího (tedy v Červeném dvoře), dokládajíce potupně, že dnes kuběnáři a kuklíkové (pokrytci) v loutky a v špalky budou hráti. Tím ovšem vzbuzována neuctivosť a zášť lidu k obřadům mešním, neb lid slyše ty řeči posmíval se všemu tomu, co otcové jeho od starodávna uctívali. Také laikové jali se již kázati; jeden z nich, jménem Krampéř, kterýž dal pachole své v potoce (Kozském) křtíti, odebral se do Řečice kázat lidu, ale tu byv bit vrátil se zase domů. Veřejně kázali kněží tito, že posud byli všichni kněží zloději, poněvadž lidu

Pražská brána na Táboře, zbořená r. 1884.

nepodávali pod obojí, a že jest lepší v kostky hráti, než zlým kněžím (prelátům) dávati. Za času příměří, když měli provoditi mrtvá těla k hrobu, dali se od nich lidé svésti, že si nedali vyzváněti a sami mrtvoly odnášeli zpívajíce: „My křesťané víry pravé" a berlu na místě kříže nosíce. Když kladli tělo do hrobu, říkali kněží na místě vykropení a požehnání: Já tě poroučím Bohu Jezu Krystu papežovou mocí, neb tolik mohu jako arcibiskupové. Zdá se, že i mrtvé pochovávali na místech neposvěcených, říkajíce, že jest lépe ležeti pod šibenicí než na hřbitově kuběnářův a kuklíkův a lépe jíti sto mil k dobrému knězi, než obcovati jich mšem. [1])

O tom, jak nabyla obec Táborská panství Kozského, nemáme žádných zpráv. Jisto jest, že nepatřilo Kozí k těm statkům, které císař Sigmund r. 1437 obci Táborské daroval, poněvadž se Kozí mezi nimi nepřipomíná; také to se zdá, že roku 1446 Kozské zboží Táborským patřilo. Neb t. r. koupil Jan z Rovného od Bartoně mlynáře pod Kozím dva lány rolí svobodné v Malé Lhotě Kozské (Zárybničné) a dal si trh o tom napřed v knihy Táborské a potom ve dsky zemské vložiti. I jest dosti možná, že Táborští panství Kozské nedlouho před tím od Jana Kozského koupili. Roku 1448 žádal Oldřich z Rožemberka, aby Janovi, jakožto služebníku jeho, vedlé úmluv spravedlivě učinili. K tomu odpověděli Táborští, že nevědí, co by měli Janovi učiniti, ježto by vedlé úmluv již neučinili, „poněvadž prodav nám zbožie své a sstupuje, žádného práva sobě tu nepozóstavil ani k kterým poplatkóm zadrženým se ohlašoval," a žádali, aby Kozský se smluvcemi k nim přišel, jestliže něco vedlé jich výpovědi neučinili, že to chtějí podlé uznání smluvců všecko učiniti. [2])

Když se dostalo Kozí v držení Táborských, zůstaven jest hrad úplné spoustě. Sebrána z něho všecka přístřeší branná, zábradla, pavlače, pokud se již samy nesřítily, a ponechány tu holé zdi. Ale ještě v 16. století paměť bývalého statku Kozského nepominula a zříceniny hradu byly vždy ještě znamenité, neboť po shoření desk zemských (r. 1541) Táborští nemajíce listiny, která by jim dosvědčila držení Kozího, vyslali některé své měšťany (Matěje Kučeru z úřadu konšelského, Jana Podlahu, Vácslava Jiříkova a Matěje písaře) do Prahy, a ti jim vložili roku 1542 v pondělí po sv. Matěji ve dsky zemské zvláště toto panství: Kozí hrad pustý, dvůr poplužný s poplužím, Lhotu ves celou, Turovec ves celou, Kravín, Lípí a Kavčí, vsi pusté s dědinami, s lukami zejména těmito: Plevejn (?), Bořichov, pod tvrzí, palouk, břeh, s lesy, potoky, rybníky, mlýny, kurmi, vejci, robotami, ospy, štěpnicemi atd., s posudným, porostlinami, pastvami, horami, doly atd. [3]) Následkem známých příběhův r. 1547 ztratila obec Táborská všechny statky své (1. srpna 1547) a část z nich prodána, část jich však král Ferdinand obci k faře, kostelu, škole a špitálu vrátil. Když pak r. 1561 Táborským právo dědické k tomu panství doprodáno, nabyli tím také „hradu pustého, řečeného Kozí hrad, s dvorem poplužným pustým." [4])

V 16. století jedna patricijská rodina na Táboře po hradu našem se jmenovala „Vorly z Kozího hradu," [5]) a r. 1587 psal se Zikmund Pek z Římku seděním na Kozím hradě, [6]) maje snad popluží Kozské v nájmu.

[1]) Kromě dějin Palackého hlavně podlé Tomkových dějin Prahy, jež za nejlepší vypsání těchto věci pokládáme; též užita díla Palackého Documenta. [2]) Arch. Třeboň. a nejstarší kniha Táborská (mus.) [3]) DZ 250. A 6. [4]) DZ. 14 E 13 [5]) Roku 1584 Šimon (DZ. 66. I. 16). [6]) DZ 69. G. 1

Bašta na Táboře.

Sedlec nad mlýnem Soukenickým.

Sedlec Tvrz.

Povaha břehů Lužnických nad Táborem jiného jest způsobu, nežli ráz oněch, které jsou pod městem. Ještě ten kus od Tábora k bývalému Ústí Sezeminu podobá se některým krajinám pod Příběnici, jest však ovšem jednotvárný, stráně jsou holé a nikde se nedotýkají přímo řečiště. Nad Ústím se krajina mění. Stráně se přeměňují v lázy lesem obrostlé, aneb u role vzdělané, údolí se rozšiřuje, a zelené louky a porostliny dodávají krajině rázu malebného, nedosahujíce však nikde, ať díme, divokosti břehů Příběnických. Jeden z těchto lázů na levém břehu, asi v prostřed mezi Planou a bývalým Ústím, tu, kdež přestává les a počínají role, památným jest v dějinách našich zbytky tvrze Sedlce. Pod nimi při řece jest mlýn, řečený Soukeník, se staveními hospodářskými, které stojí na místě bývalého dvora poplužného. Odtud jde stará vozová cesta pozvolna nahoru a vede až skorem k náspům bývalé tvrze. Zastavivše se na tomto místě, vidíme před sebou čtverhranné tvrziště mohutnými náspy a hlubokými příkopy zavřené, jehož obvod uvnitř příkopů na 40 sáhů páčiti se může. Kdysi stála ve příkopech voda, která se tu z blízkých pramenů shromáždila, a byť výšky veliké nedosahovala, přece dno příkopu obměkčila tak, že se tu pro bláto hluboké projíti nemohlo. Na jaře se tu posud voda drží, ale dno jest pevnější, poněvadž se kameny z tvrziště padajícími zasypalo. Na tvrzišti nespatřuje se nic, kromě základů čtverhranného domu, jehož rohy dotýkají se obvodu tvrziště; mezi stranami jeho delšími a plotem, který tvrz zavíral, byly dva úzké dvorky, v nichž se bezpochyby malé dřevěné chlívky nacházely. Již dávno jest tu povrch přerván a vše na rub obráceno; po časech i ty nepatrné zbytky na tvrzišti zmizí, a srovnají-li se jednou s příkopy (jakož s tím již začato), nebude po Sedlci ani památky.

Pravdě podobno jest, že seděl na Sedlci *Vlček ze Sedlce* neb *ze Sedla*, který přítomen byl r. 1293 v Soběslavi jistému jednání Vítkovců, a r. 1322 v Příběnicích prodeji panství Choustnického. Jako znamení vladycké měl dvě střely šipištěmi spojené a přes ně křížem chochol nad helmou a štít šachovaný.[1]) Jeho potomky byli bratří *Vlček* a *Valkoun*, kteří drželi pospolu (r. 1377) Skalici.[2]) Vlček měl nějaká práva na Mezimostí, jež r. 1380 pánům z Rožemberka prodal,[3]) a připomíná se naposled r. 1389, jsa za přítele strýci svému *Vlčkovi* z *Kozího*, když les Roudenský prodával. Bratr Vlčkův Valkoun prodal r. 1390 úroky své ve Zhoři (kromě robot, totiž žetí, sekání trávy a dávání kur) panu Oldřichovi z Rožemberka,[4]) a následujícího roku (1391, 5. března) prodal se synem svým *Jindřichem* louku v Koberném klášteru Ústskému.[5]) Po jednom z dotčených vladyk zůstali synové *Jan* a *Bušek*, kteří společně Zhoř a Sedlec

[1]) Emler reg. II. 697. [2]) Lib. conf. III. C 24. V urbáři Rožemberském na str. 15. připomíná se již nynější mlýn Soukenický, který patřil Vlčkovi, o jiném Sedlci Petrově (buď nynějším Sedlečku aneb Sedle u Soběslavě) mluví se tudíž na str. 17. [3]) Viz děje Mezimostí (II. d.), též acta jud. 1384, 26. Mart. [4]) DD. 4 p. 88. [5]) Archiv u sv. Jiljí.

drželi, ale před r. 1414 zemřeli, dědicův po sobě nepozůstavivše. Na zboží Zhořské a Sedlecké táhla se sestra jejich *Markéta*, vdaná za *Jindřicha Rohlíka z Trhlavě a z Malotic*, ale uvázavši se v ně, prodala Zhoř (a snad i Sedlec) *Janovi* a *Ctiborovi z Kozího*.[1]) Nedlouho po tom události se na Sedlci ukrutnosti, kteréž dlouho v paměti lidu utkvěly.

Položení Sedlce: 1. Mlýn Soukeník, od něhož jde 2. cesta k Samotám neb Lhotě za Sedlcem, jak se říkávalo. Touto cestou jezdívalo se také ke tvrzi a přicházelo se k 3. náspu, pak po 4. zvoditém mostě a přes příkop na 5. parkán, který se táhl okolo 6. čtyřhranného domu, jakož základy objevené ukazují. Místo, kam Táboři poklady vynesli a tu je spálili, snad bylo na místě číslice 7 8. Podlé domnění bývalé dvořiště, u něhož 9. prohlubeň mokrá, snad od lochu pocházející. 10. Čtyřhranná nádržka k napájení dobytka. 11. Bývalý rybníček, z něhož 12. kousek hráze zbyl.

Když byl Prokop z Ústí s kališníky města Ústí o ostatcích roku 1420 dobyl, utekl se Oldřich z Ústí na blízkou tvrz Sedlec, jež mu snad tehda patřila; než pomstychtiví kališníci, které byl Oldřich dříve utiskoval, dokud moc v Ústí měl, i sem ho pronásledovali. O dnech velikonočních, když se byli již Táboři na Hradišti dobře usadili, vyvolili sobě 4 hejtmany, k nimž by zření míti mohli, totiž Mikuláše z Husince, Jana Žižku, Zbyňka z Buchova a Chvala z Řepice. tvrze Sedlce útokem dobyli, ač tu, kteříž na ní byli, statečně se bránili. A tu pana Oldřicha cepy umlátili a nohy jemu usekavše do ohně uvrhli, některé zbili, šest znamenitějších zachovavše, kterýmžto rozkázali, aby jeden z nich, který by chtěl život zachovati, ostatní zabil. Tuť jeden, Pinta řečený, pět svých sťal a se Táborským přitovaryšil. Na té tvrzi mnohá zboží od sousedův okolních na zlatě, stříbře, monstrancí, kalichův a také roucha drahého pro zachování bylo složeno, kteréžto všecky věci Táborští vynesše a na jednu hromadu složivše, ohněm spálili. Konečně i tvrz vypálili a do dna rozmetali.[2])

Co se nyní se zbožím Sedleckým dálo, není nám známo. O dědictví bývalých vladyk Sedleckých ví se, že je drželi ještě r. 1437 bratří z Kozího, z nichž Ctibor toho roku zemřel; platí to zejména o Zhoři, ale není známo, zdali to též platí o Sedlci. Možná, že statek ten Táborští ok. r. 1445 od Kozských koupili. V sousedství udržel se také samostatný statek, totiž popluží ve Lhotě u Sedlce, s lesy, potoky a rybníkem, jež prodal Tůma ze Lhoty panu Oldřichovi z Rožemberka (r. 1420—1457).[3]) Roku 1542 přiznali se teprve Táborští u desk zemských, že drží od mnoha let „Sedlce tvrz pustou nad Oustím a dvůr poplužný s poplužím, dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky, řekou, mlýnem, přívozem a pastvami."[4]) Místo a jméno pusté tvrze, která se naposled v zápisech r. 1547 a r. 1561 připomíná, za sto let potom docela zapomenuto.[5])

[1]) DD. 15 p. 116—117. [2]) Vavřinec z Březové (Čas. mus. r. 1844, 269). [3]) Roku 1504 dostal to popluží od Petra z Rožemberka Jakub písař Choustnický (Kodex Rožemb. f. 46). [4]) DZ. 250. A 7. [5]) Polohu její odkryl pr. M. Kolář již před lety. (V časop. Tábor.) Že tu ležela, nasvědčují následující doklady:

a) Eneas Sylvius (kap. 40) vypravuje, jak dobyto Ústí Sezemino, a dokládá: „anobrž i zámku tisíce kročejův vzdálí od města (totiž Ústí), na němž se byl Oldřich zavřel, mocí dobyl."

b) Ve vkladu desk zemských stojí napsáno, že jest tvrz pustá Sedlce nad Ústím.

c) V poznamenání podaném r. 1549 od Táborských, které grunty blízko od města leží, za které žádají, aby odprodány nebyly, čte se: Sedlce tvrz pustá leží půl míle od města při Ústí a při ní nic jiného není než tento mlynář „Suchomele mlynář" atd. (arch. gub. K. 1, 128—136).

d) Konečně, že se blízké Samoty častokráte Lhotou za Sedlcem nazývají.

Miniatura z bible z XV. století.

Hradiště Klokotské u Tábora.

Tvrze okolo Tábora.

KLOKOTY.

Za kostelem Klokotským při cestě, kteráž vede ke kapli u Dobré vody, říká se jednomu palouku „na Hrádku“ Není tu památky po tvrzi, avšak přes cestu, kdež jsou tři kříže mezi břízami, spatřuje se tvrziště starodávné. Jest to skalka okolku vejčitého, kteráž k Lužnici strmě spadá a na ostatních stranách buď debřemi aneb příkopy umělými odtržena jest od pláně.

Po Klokotech psal se r. 1220 *Vítek ze Klokot*, praotec pánů z Landšteina. Jeden ze synů jeho, *Ojíř* (roku 1257—1300) take se někdy z Klokot, obyčejně však z Lomnice psával, a snad na této tvrzi dřevěné bydlíval; později aspoň se o žádné tvrzi paměti nezmiňují. Od Ojíře neb dědiců jeho dostaly se Klokoty pánům z Rožemberka a drženy odtud ke Přiběnicům; při tom však zde měli dobře místo nápravníci neb manové pánův, z nichž jeden, *Bartoš ze Svrabova jinak z Klokot* k r. 1318 se připomíná. Patrony kostela zdejšího (r. 1367—1414) vždy byli držitelé Přiběnic. Jindřich z Rožemberka prodal r. 1402 šest a půl lánu úročního ve vsi Klokotech faráři Krumlovskému; v listě na to vydaném dí se, že lány ty ležely u vsi v levo, když se do ní z města Ústí vcházelo (nyní položení ke Chlumu). Vedlé smlouvy r. 1437 dne 3. června o Přiběnice učiněné postoupil Oldřich z Rožemberka podací v Klokotech *obci Táborské* a mimo to kus panství Přiběnického do 500 kop. Od těch dob drželi Táborští několik podsedků v Klokotech; ostatek vsi byl snad skrze prodej nějaký ve starší době zběhlý statkem samostatným, kterýž držel Táborský měšťan *Petr Kuže*; a i tato část dostala se r. 1499 Táborským.[1])

RADIMOVICE.

Severně od Tábora za Hýlovem leží poblízku visky Radimovice a Nasevrky, obě kdysi sídla rodin vladyckých. U oněch posud viděti lze starodávné tvrziště, kopec totiž nízký, do čtverhranna příkopem a valem otočený. Kdysi se příkopy vodou napustiti mohly, poněvadž byla tvrz pode vsi v lukách a nad ní rybníky, a tak stála tvrz ve vodě, ukazujíc čtverhranné stavení obehnané plotem na valech vráženým. Posud tvrziště vlhké a olšemi zarostlé jest, příkopy hodně mělké a náspy svezlé, vše to známky, že tu od nejméně asi 400 let lidé nebydleli. Blízký dvůr sedlský byl dvorem poplužným, skrze nějž se ke tvrzi jezdívalo.

Děje tvrze Radimovské jsou velmi krátké. Roku 1219 připomíná se Lidéř z Radimovic, sídla nejistého, ale tehda tvrz ještě nestála. Stížný list ke sboru Kostnickému spečetili (r. 1415) *Petr* a *Mráček z Radimovic*;[2]) není však jisto, jestliže na těchto Radimovicích seděli. *Mrakeš z Radimovic* vydal r. 1432 dne 24. března svědomí o prodání zboží ve

---

[1]) Progr real. gymn. 1871, str. 1, tab. vetust. n 116, arch. Třeboň. Srov. str. 152. Zpráva, že husité po dobytí Ústí útokem hnali na „hrad pánů z Ústí na Klokotské hoře nad řekou Lužnicí ležící“ a jeho šestý den mocně dobyli (Stránský v. Cornova I 109), jest domysl neprůvodný i pošel zmatením událostí při Sedlci (str. 150) vypravovaných a místa v dějích Eneáše Sylvia. Ani r. 1469, ani 1542, ani později se ve Klokotech tvrze nepřipomíná.

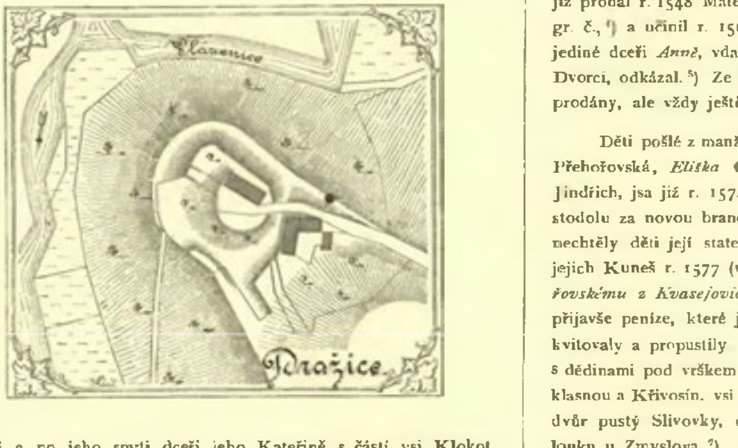
[2]) Arch. č. III. 188—189.

Vescí a v Dobevi, a *Jakub Mráz* odtudž konečně připomíná se mezi vladykami, kteří r. 1451 Oldřichovi z Rožemberka sloužili.[1])

V témže století koupili Radimovice Táboršti, a tvrz zdejší, jsouc bezpochyby jen ze dřeva urobena, zanikla dokonce. V nejstarších nám známých zápisech o panství Táborském se o ní ani zmínky nečiní.

DRAŽICE.

Ves Dražice patřila od starodávna k panství Přiběnickému, a byli tudíž patrony kostela zdejšího v letech 1361—1380 páni z Rožemberka.[2]) Tím arci ještě není možnosť ta vyloučena, že část vsi patřila nějakému menšímu šlechtici. Jan z Rožemberka odprodal r. 1459 (z příčin v dějích Přiběnic vyložených) vsi své Zahrádku a Dražice s jitry Mezeřičskými, jedním mlýnem, faru v Dražicích s podacím, mlýny a lesy řečené Vlásenice a Ohrazenice dvěma měšťanům Táborským, *Petrovi Růži* a *Benešovi Haldě*, za 845 kop 12 gr. 6 den.[3]) Tito oba se potom o statek svůj rozdělili, přijavše každý polovici, a tuším také jeden z nich novou tvrz ve vsi vystavěl; na které polovici stála, není nám známo. O polovici Haldově nevíme nic více, o druhé polovici jest nám známo, že patřila

Petrovi a po jeho smrti dceři jeho Kateřině s částí vsi Klokot, t. j. pokud ves tato nebyla v držení Táborských.[4]) Když po smrti Kateřinině vše zboží její na krále spadlo, vyprosila si odúmrť tu obec *města Hradiště Táborského*, a vydán v příčině té r. 1469, 28. září list provolací do Tábora. Poněvadž tu nebylo odporníka, zvedeni jsou Táboršti ještě toho roku dne 21. listopadu na ty dědiny úředníky dvorskými, a odhádána jim odúmrť (kromě věna Annina) v 250 k. grošův.[5]) Zboží řečené obsahovalo část vsi Klokot, v Dražicích půl vsi s podacím, půl Zahrádky, polovici lesů Vlásenice a Ohrazenice.

Za dob neznámých přikoupena jest i polovice Haldova ještě s jinými vesnicemi, a to vše připojeno jest k městskému zboží, jež Táboršti na těch stranách, jak jim od panství Přiběnického odměřeno bylo, drželi. Za panování městského spustla zdejší tvrz, již nikdy dokonale neopravovali. Když r. 1541 dsky zemské shořely, vložili si Táboršti (r. 1542) ve dsky zemské dědiny mnohé, které již před mnohými lety

[1]) Arch. Třeboň. Jan Mráz z Radimovic připomíná se r. 1472, an odpíral provolání dědin v Hlavatcích (DD. 16 f. 198), což by poukazovalo arci na Radimovice „knížecí" (t. j. na bývalém panství Zeleckém). Mrakeš se připomíná také r. 1437 (DD. 15 f. 211)

[2]) Lib. conf. I. D 4, II. B 7, III. D 24. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) Na vsi Klokotech měla Anna, choť Petrova, 300 kop gr. č. věnovaných. [5]) DD. 16 f. H 6 a 23. M 1.

ve dskách mívali, zejména i zboží následující: Dražice tvrz pustou a ves celou s dvorem popl., vsi Celkovice, Záchod, Všechov, Klokoty, Údičov, Zahrádku u Dražic, Hejlov celé, v Čekanicích, Lhotě Purkartově, Víšově, Oldřichově, Zhoři, Skalici, Makově, Třemešné dvory kmecí s podacím v Dražicích a Klokotech.[1])

MĚŠICE.

Ves Měšice (vých. od Tábora) patřila v dobách starších asi celá k panství Ústskému a tvrze před 15. stoletím neměla.[2]) Roku 1545 ve čtvrtek po hromnicích oznámil *Prokop Hejlovec z Polkovic* u desk zemských, že drží Libějice, Předbojov, Boratkov a Křivosín, vsi celé, v Měšicích, Čekanicích, Lhotě Stoklasné, Purkartově Lhotě, Chlumu, Chlistově, Linci dvory kmecí a v Plané 1 dvůr km.[3])

Z toho viděti jest, že držel z Polkovic Měšice po předcích svých, a to nad paměť lidskou, sice by toho byl vedlé řádu o novém vyzdvižení desk zemských ve svém vkladu zajisté poznamenal. Byl tudíž držitelem jich již Prokopův otec, *Matouš z Polkovic*, jenž se r. 1522 jako měštěnín Táborský připomíná a dva syny, Prokopa a Blažka, zůstavil. Onen seděl již r. 1519 v radě Táborské a držel také ves Býšov, koupenou od Elišky z Pacova, již prodal r. 1548 Matějovi Býšovci, dědinníku z Býšova, za 140 kop gr. č.,[4]) a učinil r. 1560 poslední pořízení, jímž veškeré jmění své jediné dceři *Anně*, vdané za *Kunše Dvořeckého z Olbramovic* a na Dvorci, odkázal.[5]) Ze svrchupsaných dědin byly tehda některé odprodány, ale vždy ještě větší jich část ve své podstatě pozůstávala.

Děti poslé z manželství tohoto byly: *Jindřich*, *Marjana*, vdaná Přehořovská, *Eliška* Chřepická a *Alžběta* Tučapova; z těch syn Jindřich, jsa již r. 1574 při letech, v Měšicích bydlel a toho roku stodolu za novou branou na Táboře koupil.[6]) Po smrti mateře své nechtěly děti její statek ve spolku držeti, a proto jej prodal otec jejich Kuneš r. 1577 (vkl. v úterý po sv. Jeronýmu) *Janovi Přehořovskému z Kvasejovic* na Ratibořicích za 6550 kop miš.; potom přijavše peníze, které jako díly mateřské dostati měly, otce z nich kvitovaly a propustily. Statek Měšický obsahoval ves Měšice necelou s dědinami pod vrškem Měšickým, ves Čekanice c. t. m., Lhotu Stoklasnou a Křivosín, vsi celé, ve Lhotě Purkartově a Smrkově c. t. m., dvůr pustý Slivovky, dvůr pustý Trounkovský, rybník Hlinický a louku u Zmyslova.[7]) Dotčený Jan se byl r. 1554 od bratra svého Oldřicha oddělil, přijav od něho za díl svůj ves Ratibořice, dvůr v Maleníně, Čabel ves pustou (blízko Měšic ležící) a ves Záluží,[8]) z nichž některé ke statku Měšickému připojil. Zdá se také, že tvrz zdejší vystavěl a sídlem rozlehlého zboží svého učinil, aby odtud neměl daleko do Tábora, kdež obyčejně přebýval, jsa tudíž rychtářem císařským. Zděditi ještě díl bratra svého Oldřicha, zemřel r. 1597 a byl v kostele Táborském pochován, jakž tomu zachovaný posud náhrobek svědčí. Statky jeho zdědil syn *Karel*, jenž se napřed na Přehořově, od r. 1613 také na Vřesci psal a okolo r. 1618 zemřel. Bratr a nástupce jeho *Jan Šťastný* r. 1627 všechny statky své

[1]) DZ. 250. A 6.

[2]) V listě pana Oldřicha z Ústí r. 1370 praví se, že měl polovici Měšic, kromě toho co tu farář Ústský držel (arch. Třeboň.); podobněž i list krále Sigmunda Táborským daný (r. 1437, 26. března) Měšice jako část záduší Ústského uvodí. Kdežto z ostatní části prve pánů z Ústí statek zvláštní povstal, zůstala část farská i na dále pod panstvím Táborských, a připomíná se nejen v listě, jímž Ferdinand I. panství obci vrátil, nýbrž i zůstala při témže panství až do r. 1848, obsahujíc 9 domův. V listě d. r. 1298, 21. března přichází jako svědek Zdislav z Měšic, ale ten tuším někde z Moravy pocházel.

[3]) DZ. 250. H 16. [4]) DZ. 8. J 2. [5]) Progr. Táborský 7. [6]) Kniha trh. r. 1561, J 25. [7]) DZ. 19. M 18. [8]) DZ. 51. G 27.

rozprodal.[1]) Vřesce, Ratibořice a Malenín prodal dne 27. února knížeti z Eggenberka k panství Chýnovskému, den před tím (26. února) byl prodal tvrz Měšice a při ní dvůr poplužný, ves, vsi Čekanice, Lhotu Purkartovou, Lhotu, Stoklasnou, Záluží, ves pustou Čabel, dvůr a ves Přebořov manželce své *Veronice Častolárce z Dlouhé vsi* za 2500 kop míš.[2]) Táž koupila potom panství Vožické a Šelmberské (r. 1629), k jehožto zaplacení starodávné zboží rodu svého Přebořov prodala, také na srážku summy trhové za Vožici Baltazarovi de Maradas dům na Malé straně Pražské „u divého muže“ postoupila. Roku 1637, 15. června zemřela Veronika, a r. 1639 v dubnu neb květnu následoval manžel její Jan Šťastný; oba pohřbeni v kostele p. Marie Sněžné v Praze. Měšice připadly nyní i s panstvím Vožickým synu jejich *Kryštofovi Karlovi*. Tento sídlil buď ve Vožici, buď pro rozličné úřady své v Praze se zdržoval, a prodal panství Vožické i se zbožím Měšickým roku 1678, 7. července *Františkovi Ferdinandovi* hraběti z *Khüenburka*, kanovníku Solnohradskému a Pasovskému,[3]) od něhož se dostaly Měšice týmž způsobem (r. 1680, 16. dubna) *Kateřině Barboře Vitovně ze Rzavého* k rukám manžela jejího *Václava Lukáše Kořenského z Terešova* „na rozumu sníženého“ a dcery jich Kateřiny Barbory.[1]) Tato byla již r. 1690 zrostlá a za Rudolfa hraběte z Lisova vdaná, tudíž obdržela na žádosť svou od soudu zemského správu jmění otce svého, a Anně Lidmile, sestře Václavově, svěřeno toliko opatrování osoby jeho.[2]) Vidouc Kateřina obtíže při spravování statku, žádala opět u soudu zemského, aby raději statek prodán byl; zdá se však, že se sama toho prodeje nedočkala, neboť již r. 1695 vznesli místodržící poručenství opět na dotčenou již Annu Lidmilu. Konečně našli kommissaři od soudu zemského zřízení kupce, jak si jej přáli, totiž *Jana Josefa Carretto* hr. z *Millesima*, a prodali mu r. 1699, 24. dubna statek Měšický se vsemi Čekanici, Lhotou Jeničkovou a Stoklasnou, Záluží a pustou ves Čabelí za 28.000 fl. rh.[3])

Později měl Měšice *Jan Antonín Votápek*, obročník města Tábora, jenž byl povýšen do stavu šlechtického s přídomkem „z Ritterwaldu“; držel také statek Chvalkov a dům na rynku v Táboře (č. 12), kterýžto prodal choti své Lidmile roku 1780. Roku 1782 byl již mrtev.[4])

[1]) Týž stav se r. 1627 katolíkem skoupil v Táboře z konfiskace několik domův a snad proto ostatní své statky prodal. O Přebořovských hleď v DZm. 87. F 1. [2]) DZ. 142. K 30. [3]) DZ. 393. O 6—12.

[1]) DZ. 394. O 4. Viz i DZ. 116. J 4. [2]) DZ. 117. D 23. [3]) DZ. 406. M 5. [4]) Progr. Táborský r. 1874, str. 12. Jména pozdějších držitelů v Sommerově topografii.

BYSTŘICE NOVÁ ZÁMEK.

V inicialce této jsou znaky bývalých majitelů pánův z Landšteina:
Vchynských ze Vchynic Vřesovcův z Vřesovic
Krajířův z Krajku.

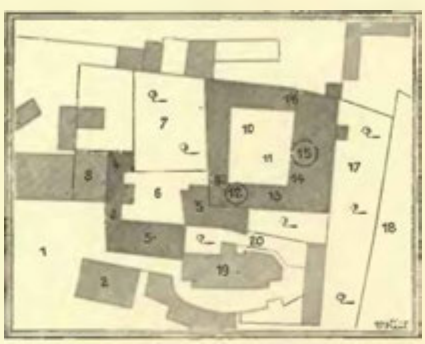
Nová Bystřice jest v položení vysokém a na drsném sice, ale zdravém vzduchu. Ležíc na pláni nemá nic malebného, v čemž se s ní i zámek zdejší, ač historicky památný, srovnává. Kdo přijde od Hradce Jindřichova silnicí, kráčí napřed mezi domky, pak vedlé hřbitova a starožitného kostela až na náměstí, kteréž se na nejvyšší části města nachází, tvoříc takořka širokou ulici od západu k východu běžící. Na východním konci tohoto tržiště nacházejí se dvě větší stavení o sobě stojící, skrze něž viděti věž kostelní, milovníka památek brankou starodávnou k sobě vábící. V pravém z dotčených stavení nacházejí se úřady zeměpanské, levé jest bývalé předhradí zámku neb bývalého hradu. Zámku tomuto, v rovině na východní straně města položenému, nedostávalo se těch opevňovacích pomůcek, které mívala sídla panská na vysokých vrších aneb skaliskách položená, neb u něho tvrdily hlavně voda, příkopy a hradby. Za zámkem býval rybník, z něhož se příkopy nadýmaly. Hradby na severní straně zámku odstraněny teprve v našem století, a Bystřičtí se na ně ještě pamatují.

Nynější stavení na *předhradí*, kterému se říká nový zámek, nemá ani dost málo starožitného. Brána z předešlého století pocházející podobá se množství sester svých, které postaveny beze vkusu. Pavláčka při ní na krákorcích novějšího původu položená také úpravou svou nevábí. V levo (k severní straně) od brány jest pivovár, v pravo táhne se až ke kostelu široké stavení, v němž se na ten čas rozličné byty úřednické nacházejí. Na dvoře předhradském, do něhož se skrze bránu dotčenou přijde, spatřuje se v levo *zahrada* zámecká, v pravo dotčené široké stavení, a před příchozím na východní straně objevuje se stavení s byty úřednickými a brána do vlastního zámku. Stará rejstra panství Bystřického r. 1611 a 1626 popisují předhradí takto: Na předhradí klenutá marštal na 24 koní, též v předhradí zahrada veliká, zdmi vysokými vůkol obehnaná, v ní všelijaké kořeni, kvítí v každém poli zvláště roste, též při zámku lázně pěkné vystavená, což se vše

očité lépěji opatřiti může, než by se tím způsobem obsáhnouti mohlo. Pivovár při zámku na předhradí od kamene vystavený. Z placu se hned do kostela rovnou nohou po pavlači přes krchov choditi může na kruchtu, kde oratorium pro dvě osoby pěkně ozdobené jest.

Zadní zámek jest veliké stavení do čtverhranu založené, v němž se z části pokoje vrchnostenské, z části kanceláře nacházejí. Byl ještě před rokem 1843 pod dvě patra, r. 1843 však hořejší patro sebráno, poněvadž by byla oprava jeho mnoho stála, a zámek opraven tak, jak se nyní spatřuje. Z předního dvora či bývalého předhradí přijde se vjezdem přímo do zadniho dvora. Průjezd tento má sice starší ráz, nežli první brána, ale nemá také nic středověkého. Kdy povstal a kým byl založen, to vypravuje kámen nad branou zasazený. Spatřují se na něm znaky Vchynských (v pravo) a Vřesovcův (v levo), kteréž drží po obou stranách lvi. Pode štíty jest vytesána lví hlava, držící kruh, na němž zavěšena jest růže. Nad erby čte se nápis: Sors mea ex manu dei, t. j. osud můj v ruce boží. Pod pravým znakem psáno jest: Radslav starší ze Vchynic a z Tetova na Teplici, Doubravské Hoře, Hanšpachu, Rumburku, Tolenšteině, Záhořanech a Nové Bystřici, J. M. Císařské rada a soudce zemský léta 1611. Pod levým znakem jest psáno: Estera Vchynská rozená z Vřesovic na Teplici, Doubravské Hoře, Hanšpachu, Záhořanech, Ploškovicích a Nové Bystřici.

Vejdouce průjezdem do dvora, uzříme stavení, které dvůr čtverhranný na všech stranách objímá. V pravo od samé brány spatříme krákorec ve zdi zasazený, na němž někdy pavláčka spočívala. Něco doleji jsou dvě malá okna ušlechtilého díla, kteréž asi z 15. věku, ne-li ze starších dob pocházejí. V těch místech bývala stará věž, která při stavení zámku r. 1611 z po ovice zbořena jest. Spodek její viděti jest ještě pod střechou. Byla branicí, t. j. určena původně k obraně brány. Dotčené dvě podrobnosti s některými zdmi hlavními, zejména věže právě připomenuté a druhá věže, která stála ve východním křídle, lze pokládati za nejstarší části zámku; co tu ostatního spatřiti lze, pochází vše z konce 16. a počátku 17. století a má patrný ráz vlaské stavby. Nade dvéře a okna, venři podlé tehdejšího obyčeje vroubená, vyniká jakožto nejozdobnější část zámku kolonáda v přízemí a arkáda v prvním patře východní strany; onano má kratší a hrubší, tato štíhlejší a vyšší jonické sloupy. Po větší části zámku viděti jest zbytky bývalého rýsování. Některá část zámku obsahuje byty vrchnostenské, také se tu nachází znamenitá sbírka zbraní a knihovna. Bývalá veliká síň zámku jest nyní senníkem. V přízemí severní části jest kancelář ředitelská panství Bystřického. V této části nachází se výjezd, tuším teprve v 16. věku, ne-li později prolomený, jimž se přichází na místo bývalých parkánů, příkopův a náspů, což jest nyni dokonale se zemí srovnáno.

Plán Bystřice. Měřitko: 1 : 2834. Vysvětlení: 1. Náměstí; 2. dům soudní; 3. brána do předhradí; 4. pivovár; 5. byty; 6. dvůr na předhradí; 7 zahrada; 8 dům někdy sousedský k zámku přikoupený; 9. brána do zámku zadního, znaky a nápisy ozdobená; 10. dvůr zadní; 11. místo, kde kašna stávala; 12. místo věže; 13. velká síň; 14. arkády neb altány; 15. místo bývalé věže; 16. průjezd; 17. bývalé parkány a valy; 18 rybník; 19. kostel; 20. bývalý hřbitov.

V dotčených rejstřech popisuje se zadní zámek jakožto stavení v nově vystavené od kamene z gruntu, v němžto bylo pokojův pěkných nákladně zřízených s dvěma altány (t j. kolonádou a arkádou) jeden na druhém od kamene klenutými. „Plac“ uvnitř zámku býval všecken z tesaného kamene, velikými štuky vydlážděn. V zámku bývala kuchyně veliká, klenutá, v níž byla studnice, ze kteréž se voda ke všemu užívala, a pekárna a dvoje pokoje, jedny na druhých klenuté. Velice se chválí znamenité čtyři sklepy, v nichž se co 700 věder vína chovati mohlo.

Ke sklonku 17. věku byly v zámku zdejším tyto pokoje: šatnice, veliká síň (sál), světnice Adamova, světnice děveček a vedlé zase světnice, stará tabulnice, komora, archiv, lékárna, světnice tři, nová tabulnice, světnice, světnice hejtmanova, horní tabulnice pro úředníky, horní tabulnice panská, světnice, komora, světnice Petrova, pokoj, světnice Ferdinandova, světnice Leopoldova, komora, čtyři světničky při chodbě, komora, světnice lokajův s komorou, světnice sloužícího, který na stůl prostíral, kuchyně, spížírna, čeledník, kancelář, světnice nad branou, vrátnice.

Podlé pověsti staré byl nynější filialní kostel ve vsi Minšlakách farním kostelem starodávného města Bystřice, a toto neleželo na svém nynějším místě, nýbrž blíže osady Obory (Thiergarten, nyní asi čtvrt hodiny od Nové Bystřice vzdálené [1]), na místech, kteréž posud pojmenováním svým Wistritzteich,

---

[1]) Pomůckou dějiny Bystřice v rukopise pr. Mart. Koláre.

Wistritzflur na Starou Bystřici upomínají. Stará Bystřice neměla svého hradu, nýbrž byla od nejstarších dob částí panství Landšteinského.[1]) Ve 14. století arci se již hrad Bystřický připomíná.[2]) Tehda stávala již Bystřice s hradem na svém nynějším místě, byvši pány z Landšteina tu v nově založena a vysazena.

Panství Landšteinské s Bystřicí dostalo se r. 1381 *Kunratovi* z *Krajku*. Tento zamluvil r. 1384 dne 23. dubna syna svého Jiříka s Klárou dcerou Heřmanovou z Hradce, tak aby za něho po 8 letech byla vdána. Nevěstu sliboval obvěniti 750 kopami, kteréž zapsal na městě a hradu (stat und purk) Bystřici a všech vesnicích k nim patřících.[3]) Kunratovi synové, obzvláště nejstarší z nich Lipolt, měli na počátku 15. století tuhé rozepře s pány z Rožemberka a z Hradce, v nichž obě strany si škodily braním a loupením. *Merkl starý*, purkrabě v Bystřici a jiní služebníci Krajířovi kázáním páně bývali na braní s Divišem z Hrádku, ježto brali pánu z Rožemberka u Černovic. Diviš byv potom polapen služebníky Rožemberskými, o tom o všem r. 1401 vyznal na trápení.[4]) Jan mladší z Hradce dobyl v těchto půtkách hradu a města Bystřice, kteréž teprve navrátil, když učiněno příměří (r. 1405, 6. ledna) mezi spornými stranami.[5]) Lipolt, jenž byl na početí válek husitských hejtmanem královským na Budějovicích, tak těsně se přivinul ke straně katolické, že se stal hrozným husitům nepřítelem. Za tou příčinou také Žižka k žádosti pana Oldřicha Vaváka mladšího z Hradce a ve spojení s ním oblehl a ztekl Lomnici, odtud bral se dále proti Bystřici. Té také nedlouho dobývav, vzal hrad i město útokem s velikým posádky německé okrvavením, a jal tam páně Lipoltovu manželku a děti (r. 1420). Nechtě pak osazovati hradu ani města lidem svým, kázal je obořiti a spáliti ohněm.[6]) Za to však se Krajíř hleděl kališníkům všemožným způsobem pomstiti.

Zadní dvur v Nové Bystřici.

Lipoltův nástupce *Volf Krajíř*, jenž měl k manželství (podlé Balbína) Elišku z Boskovic, stál na straně kališníkův, koupil roku 1459 od poručníkův mladého Jindřicha z Hradce Bílkov a Dačice na Moravě a obdržel od krále Jiřího r. 1465 hrad Corštein i s panstvím, jehož věrolomní držitelé páni z Lichtenburka od krále ztrátou statkův pokutováni byli. Když Krajíř potom vyššího stáři dosáhl, vážen byl jako muž spravedlivý a mírný, což ukázalo roku 1479. Tehda byly mnohé různice mezi šlechtici Českými a mezi Rakušany, jež potom urovnal pan Jindřich z Hradce tak, aby mezi nimi učiněno bylo příměří až do svatého Antonína r. 1480; i král k tomu svolil a list svůj příměrní do Hradce poslal, rozkazuje, aby list ten byl položen na Bystřici u Volfa (v prosinci roku 1479), a též zase Rakušané měli tu list příměrní položiti, aby ty věci ke konci přivedeny byly.[7]) Roku 1482 Volf bydlíval nejraději na zdejším zámku a udělil roku 1482 na neděli po sv. Havle městu městské právo Pražské. S manželkou svou splodil čtyři syny: *Lipolta*, *Jindřicha*, *Jiříko* a *Kunrata* a dcerky Aničku, Zbynku a Anežku. Je-li Kunrat tento týž, jenž potom seděl na Boleslavi, tak byla Johanka, sestra tohoto, také dcerou Volfovou.

Roku 1487 dne 5. března oddělil Volf od sebe syny své. Pozůstaviv sobě k živnosti hrad a město Bystřici a město Dačice s příslušenstvím, dal Lipoltovi a Jindřichovi hrad Corštein a hrad zbořený Franštein

[1]) Trojer, Diözese Budweis 416. [2]) V majestátu daném r. 1341, 3. června připomíná se »castrum Landstein et civitas Wistricz« (archiv Třeboňský). Roku 1349 připomínají se bratři Vítek a Ojíř z Landšteina jako páni na Nových Hradech a Bystřici (Pangerl, Hohenfurt 95). Roku 1384 připomíná se po prvé hrad Bystřický. Pravdě podobno, že na Bystřici císař Karel r. 1352 v únoru přebýval (Huber, Reg.). [3]) Archiv Hradecký. [4]) Kniha popravčí (archiv Třeboňský). [5]) Cop. Przemysl. f. 121. [6]) Palackého děje III. b. 60—61. Nějaký Václav Holý anebo Hrbek z Březovíka chodil s Tábory a v Bystřici zabil na rynku 3 člověky (Kniha popravčí). [7]) Arch. č. VI. 96.

s městečky atd., Jiřímu a Kunratovi hrad Landštein a hrad zbořený Bílkov s městečky;[1]) naproti tomu se zase synové zapsali, že ho nebudou více nařikati. Však roku 1489 dne 22. října vida Volf nedostatek zdraví, postoupil synům svým i ten statek, jejž si ještě ponechal, tak že onino dva obdrželi k Coršteinu Dačice městečko, vsi Stráni, Toužim, Veliš, Pěčinec, dvůr Rackovský, vsi Lipolec a Hostkovice a pusté vsi Rajchéřov, Robravu a Gebharce; Jiří s Kunratem obdrželi hrad a město Bystřici, vsi Kunějov, Purštal, Lhotu, Peršlák, Averce, Zišpachy, ves pustou Pranšlaky, vsi Artolce, Minšlák, Vaisinpach, Kalprun, Žíče, Mirochov, Cep, Cižkrajov.[2]) Nicméně si ještě Volf užitky panství Bystřického až do smrti své vyminil a teprvé když asi r. 1491 zemřel, bratří se o dědictví své porovnali, zejména pak o svršky a klénoty na Bystřici a Landšteině, o jichž rozdělení se nemohli shodnouti. Když se byli potom oba i o panství rozdělili, obdržel Jiří na svůj díl Landštein, přikoupil k tomu ves Jakubov od Půty z Lichtemburka, svata svého, a dvůr Švehlovský v Němčicích od Jindřicha z Hradce. Manželku měl Apolonii z Puchheimu, kteráž mu porodila dva syny, Volfa a Zdeňka. Roku 1492 dne 20. listopadu Jiří zemřel a vdova po něm zůstalá Apolonie pořízením svým (dáno r. 1495, 28. října) odkázala věno své 1000 uh. fl. zapsané na Landšteině na věčnou mši při oltáři p. Marie v kostele Bystřickém.

Nádvoří v Nové Bystřici.

Poručenství nad sirotky zůstalými a statkem jejich přešlo na Kunrata, kterýž byl roku 1492, 29. července ves svou Vaispachy Jindřichovi z Hradce směnou za lidi v Gutprunu postoupil,[3]) a od r. 1495 až do r. 1513 oboje panství řídil. Kunrat, chtě dokonati úmysl, jímž se n. Jiřík zanášel, založil r. 1501, 24. června klášter Paulanův, či kongregace bratří zákona sv. Františka de Paula při kostele sv. Trojice, při čemž byli i bratří jeho Lipolt a Jindřich. Vida však zakladatel, že na výživu mnichův první nadání nestačí, přidal jim r. 1507, 9. května k živnosti jejich kus lesa, blíž jich pouště od Albeře jdouce po pravé straně až k příbytku jejich, z rybníčky v Pranšlakách a 4 rybníčky v Neydeku, řečené Rubínovské, začež se musili zavázati, že budou za duše předkův jeho mše zádušní sloužiti.[4]) Roku 1508 postoupil své vsi Cep Petrovi z Rožemberka a obdržel za to ves Stříbřec se svobodníkem, vsi Lutovou a Chlum (Chlumec) s lesy a dva rybníčky.[5]) Ke konci r. 1512 konečně sirotci dorostli a tu na den sv. Jana Evangelisty statek a díl svůj hrad Landštein se svršky na něm se nacházejícími přijali a jemu z poručenství poděkovavše, jej r. 1513, 23. ledna ze všech závazkův propustili.[6]) Kunrat, jenž zůstal potom samojediným

Znaky nad branou v Nové Bystřici.

pánem na Bystřici, byl najal r. 1512 od sestry své Johanky panství Brandýsské,[7]) a od těch dob více žil v severních, než jižních Čechách. Již přištího roku obdržel od téže sestry své zápis na zboží Boleslavské, Brandýsské a Rohozecké, tak rozsáhlá, že mohl již snáze oželeti odlehlé panství Bystřické. Jelikož se potom jediné správou panství svých v Boleslavsku a uspořádáním jednoty panské zabýval, pravdě se podobá, že Bystřice postoupil bratrovci svému Volfovi.[8])

Volf Krajíř z *Krajku* pojal r. 1523, 3. prosince manželku Žofku z Ronova (sestru Jana mladšího Křineckého z Ronova na Roždalovicích), jíž po druhé (vkl. r. 1543) 750 kop gr. na zámku a panství Bystřickém věnoval.[9]) Od r. 1537 vyskytuje se též jako pán na Dačicích.[10]) Po shoření desk vložil si r. 1550

[1]) Arch. gubern. B II. č. 344. [2]) Tamže č. 353. Lipolt seděl prvé na Coršteině, jejž prodal k panství Bitovskému a odstěhovav se docela na Moravu, byl r. 1492—1496 nejv. sudí cůdy Olomoucké a r. 1504 nejvyšším sudí zemským. (Slov. Naučný.) [3]) Archiv Hradecký. [4]) Archiv Hradecký, Chlas od Nežárky r. III. č. 45. Srov. J. Mrštík: Bývalý Paulanský klášter nejsv. Trojice u Bystřice. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Arch. gub. C II. č. 593. [7]) Archiv Třeboňský. [8]) Volf obdržel r. 1518, když se dělil s bratrem svým Zdeňkem, panství Bílkovské. [9]) DZ. 4. E 18, archiv Hradecký. [10]) Wolný, Iglauer Kreis 127.

na den sv. Bonifáce znovu ve dsky panství své Bystřické, a to Bystřici zámek s dvorem popl., město s předměstím, vsi Peršlák (Bernschlag), Chlum (Chlumec) celé, Albern, Zišpachy (Sichelbach), Minšálk (Münchschlag), Lhotu (Neustift), Purštal (Burgstall), v Gotpruně, Kunově, Mirochově, Žitči, Stříbrci (Silberlos), Lutové, Olešné německé c. t m., Rejchýř (Reichers), Kebharec (Gebharz), Pranšlaky (Braunschlag), vsi pusté s podacím v Bystřici a Lutové.[1]) Roku 1552 zakládal na panství veliký rybník, z čehož pošel strach úředníkům Třeboňským, poněvadž předešle strh se jeden rybník Bystřický, škodu velikou udělal; než Volf je brzo upokojil, že se dílo se vší bezpečností dělá a stavidla na rybnících že dobře opatřena jsou k utrhnutí zbytečné vody.[2]) Volf byl od r. 1538—1542 nejv. kancléřem, a od r. 1542 až do své smrti nejvyšším purkrabí.

Za Volfa události se první potyčky mezi katolíky a podobojími. Když byli r. 1533 dne 22. července obyvatelé ze Zišpach a Pranšlak (?) v kostele Pavlanském, přepadli prý je kališníci, vraždili mnichy, vyvrátili klášter a pronásledovavše vesničany až do jejich osad, oboje vsi vypálili. Onano ves byla zase vystavena v brzkém čase, ves Pranšlaky zůstala pustou a grunty její svedeny jsou na dvůr poplužný. Konečně ještě připomeneme, že za příčinou při o meze mezi Bystřickem a Ličovskem přišli sem r. 1548 kr. kommissaři, kteří je vymezili. Volf raději Ličov koupil (r. 1551), aby snad opakování takových při zamezil. Dělaje nový rybník jménem Soused u mlýna Staňkova, obdržel roku 1551, 31. srpna od Jáchyma z Hradce povolení, aby mohl zatopiti grunty Hradecké až do Kněžského rybníka, ale zakázal se zase Jáchymovi, kdyby tento chtěl rybník pod krvavým rybníkem dělati, že může grunty u Kunějova topiti a co tu bude panských gruntův, za ty nemusí odměnu dávati. Smlouva o to stala se v Lutové.[3])

Plán bývalé Pražské brány a opevnění na těch stranách v Táboře (kreslil prof. Janoušek): 1. první vrata; 2. prostřední vrata neb brána vyobrazená na str. 159.; 3. parkán; 4. brána zadní, vyobrazení na str. 160.; *a)* venkovská hradba, *b)* prostřední hradba, *c)* vnitřní hradba, *d)* divadlo.

Po Volfovi zůstali synové *Jiří Volf*, *Jan*, *Vilém*, *Adam Volf*, kteří po smrti otcově v neděli zůstávajíce, mezi sebou r. 1554, 31. října takové snesení učinili, že svěřili spravování všech statků svých Jiří Volfovi, bratru nejstaršímu do tří let, z toho aby bratřím starším platy vydával, nejmladšího Albrechta šaty, čeládkou a všemi potřebami opatřoval, než kdyby tento někde sloužil, aby mu tolikéž roční plat vydáván byl; mateř svou jako i tři sestry u ní jsoucí aby společně opatrovali a v potřebách jejích neopouštěli. Jak viděti z toho, čekalo se jen, až nejmladší bratr doroste, aby díl svůj spravovati mohl.[4]) Společně přiznali se všichni r. 1556 k trhu, který byl n. otec jich učinil, prodav dvůr v Lutové Mikuláši Ruthartovi z Malešova.[5]) Po uplynutí řečených tří let rozdělili se bratří (r. 1557, 15. srpna) o zboží svá po Čechách, Moravě a Rakousích sice rozložená, ale přece souvislá. Nejmladší bratr Albrecht za svůj díl obdržel zboží a panství v markrabství Moravském, zejména zámek Dačice s městem při něm a celým panstvím. Adam Volf přijal zámek Jaroslavice s městečkem a příslušenstvím, Vilém vzal půl zámku Nové Bystřice s polovicí města a předměstí, druhou polovici téhož panství Jan z Krajku za díl přijal, Jiřímu Volfovi dostaly se zámek Vranov, zámek Hrádek s městečky a panství Ličovské. Po dělení tomto snesli se bratří (28. září) na tom, kdyby někdo z nich bez dědicův sešel, aby díl jeho na živé bratří připadl; dcerám že žádný více než 500 kop gr. věna jmenovati nemá, kromě výpravy na šatech aneb klénotech, a nad věno dceři své přes 1000 kop gr. dáti nemůž. Dále usneseno, že každý bratr může manželce své věno ujistiti a také slušné do smrti aneb do vdaní jejího opatření učiniti, též že může každý z bratří z dílu svého do 5000 kop gr. č. odkázati. Svědky toho usnešení byli také dva Krajiři, Zdeněk seděním na Landšteině a Václav na Nových Uherčicích.[6])

Jan Krajíř, jenž polovici Bystřice držel, býval v mládí svém královským číšníkem v Čechách a pojal roku 1556, 1 ledna k manželství Esteru, dceru Hanuše z Veissprachu. Při svatebních úmluvách ve Vídni odbývaných slíbeno mu 1000 fl. rh. věna kromě poctivé výpravy, což on zase 1000 fl. obvěnil a k tomu ještě 500 fl. rh. přidal. Netěšil se valnému zdraví a zemřel roku 1564 jsa teprve 35 let stár; truchlící vdova položila mu nad hrobem v kostelele Bystřickém kámen náhrobní. Dětí po sobě tuším nezůstavil, a díl jeho potom ostatním bratřím připadl. Starší jeho bratr Jiří Volf byl si r. 1551, 20. dubna

[1]) DZ. 250. M 18. [2]) Březan Vilém z R. 49. [3]) Archiv Hradecký. [4]) Archiv Hradecký. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Archiv Hradecký. O Albrechtovi viz Schriften der stat.-hist. Sektion XII. 65.

na Kapfenberce Krescencii ze Štubenberka k manželství zamluvil, jíž dostav věna 1000 liber, třikrát tolik peněz i s obvěněním zapsal.[1]) Po smrti téže manželky své pojal druhou Elišku z Hardeka. Panství své Ličovské prodal Václavovi Mrakšovi svob. pánu z Noskova, potomku staročeské rodiny vladycké, jež se do Rakous vystěhovala. Roku 1567 byl již mrtev (zemřel prý r. 1565), zůstaviv sirotka Julia, jenž při svém strýci Vilémovi zůstával. Nejmladší z bratří Albrecht oženil se s Mandalénou z Vřesovic, zemřel r. 1587[2]) a pohřben v Dačicích. Syn jeho Oldřich byl cís. radou a soudcem zemským a zemřel jakožto poslední rodu svého r. 1600, 18. července.[3])

Co se dotýče třetího bratra Viléma, byl ten ještě před rozdělením zboží r. 1556, 17. srpna Paulu z Fronsperka k manželství pojal[4]) a jí (vkl. t. r. 7. listopadu) na polovici zámku, městečka a předměstí Bystřice, na vsích Romanově (?), Kebharci, vsích pustých Mišáku, Lhotě, Peršláku (což se mu dle předběžného rozdělení dosti mělo, však potom nedostalo) 15.000 zl. rýn. věnoval, také jí, kdyby dříve zemřel, živobytí a obydlí na řečené polovici, však jen do stavu jejího změnění, pojistil.[5]) Zboží Bystřické celé dostalo se záhy Vilémovi, jenž ke své polovici ostatek po bratřích svých podědil. Slušno tudy připomenouti, že r. 1571 ve středu po sv. Jiljí arcikníže Ferdinand na Bystřici přijev, tu (u Viléma na hradě?) noclehoval; ve čtvrtek potom byl na Hradci Jindřichově u snídaně.[6])

Bývalá brána vedoucí do parkánu před bývalou Pražskou branou v Táboře.
(Kreslil prof. Jar. Janoušek.)

Vilém zemřel ke konci r. 1572. Pořízením svým daným v Bystřici roku 1572, 15. května (na niž byl r. 1563 mocný list obdržel), učinil poručníky statku svého Viléma z Rožemberka, Hynka z Valdšteina na Brtnici, Adama ze Hradce na Hradci a Hluboké a Jindřicha Vencelíka z Vrchovišť na Včelnici. Dětí s manželkou svou zemřelou nemaje, odkázal statek příbuzným svým. Juliovi strýci svému (synu Jiříka Volfa), jehož byl od dětinství odchoval, poručil 6000 k. a ještě některé klénoty a pod., Alžbětě dceři Albrechta bratra poručil 500 kop gr. a synům Albrechtovým polovici všech zbraní.[7]) První poručník p. Vilém byl právě při smrti Vilémově na důležité výpravě v Polště, jakmile se však navrátil (3. června r. 1573), jel hned do Bystřice, aby stav sirotkův a panství ohledal.[8]) Poručníci shledávajíce, že by se nesnadno panství zdrželo pro množství dluhův a odkazův, usnesli se panství prodati a prodali smlouvou roku 1575 dne 14. července učiněnou zámek s městem Bystřicí, tvrz Chlumec, 2 mlýny, dvory poplužné, v Bystřici, Pranšlacích a Chlumci, vsi Albéř, Zišpachy, Kutprun, Klenový, Artolec, Nymyšlog, Peršlák, Lhotu, Purštol, Koproun, Kuňov, ves novou Rejchyřov, ves Romavu, Chlum, Hamr, Lutovou, Žíče, Stříbrce, Mirochov, ves novou za splavem velikého rybníka Souseda s klášterem sv. Trojice za 95.000 k. míš. *Janovi staršímu z Lobkovic* na Točnice, Novém Hradě a Žluticích, JMC. radě a presidentu nad apelacími.[9])

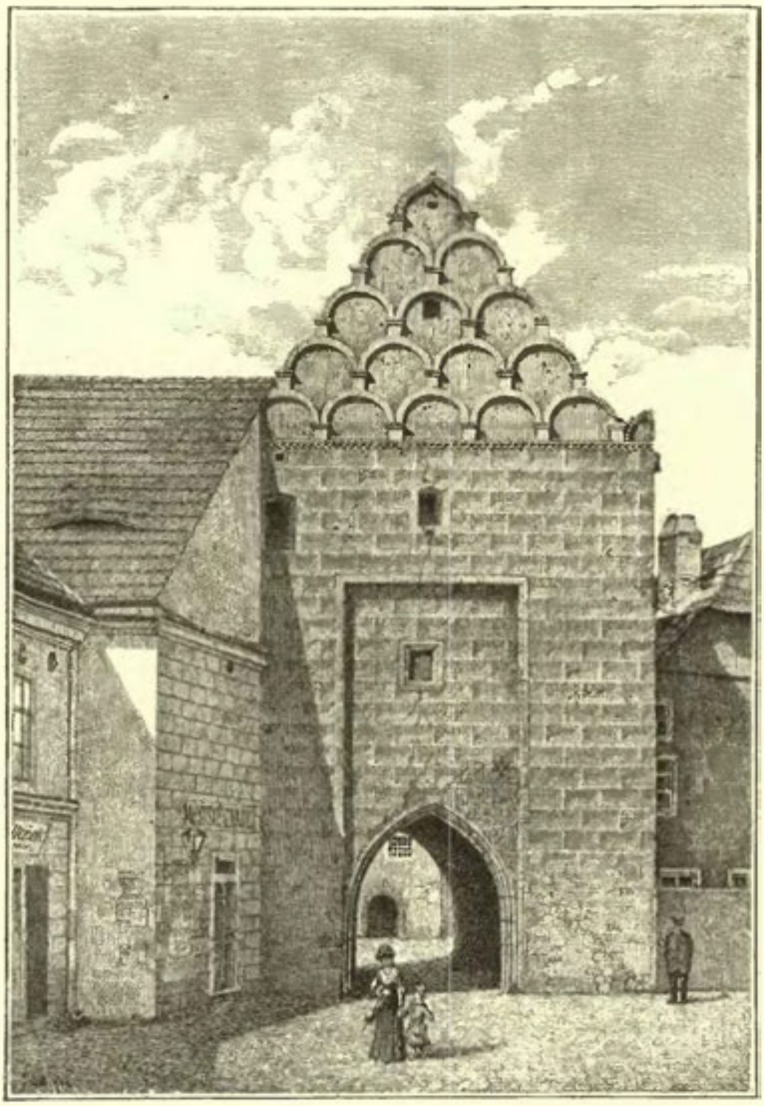
Jan z Lobkovic, o jehožto osudech při dějinách Točníka mluveno bude, zemřel r. 1590, po čemž všechna jeho zboží spadla na bratří jeho: Jiříka staršího z Lobkovic na Chomutově, Mělnice atd., Ladislava staršího z Lobkovic na Zbiroze a Mostě, a Bohuslava Havla na Blšanech. Aby však vdova Janova,

[1]) Archiv Hradecký. [2]) Schriften der stat.-hist. Section Mahrens XII. 65. [3]) Viz Paprockého zrcadlo. [4]) Archiv Hradecký. [5]) DZ. 12. H 22. [6]) Březanův život Viléma str. 185. Roku 1563 zapisoval Vilém dluh na vsích Kunově, Kutprunu a Klenovém (Archiv Třeboňský.) [7]) DZ. 17 O 30 — P 2. [8]) Březan 201. [9]) DZ. 167. G 22. Vklad se stal teprve r. 1590. Mladý Julius nezachoval asi valného jmění, r. 1585 dne 3. srpna žádal poručníka svého pana Adama z Hradce o nějakou podporu, aby mohl studia svá v Italii dokončiti (archiv Hradecký). O Janovi Lobkovském srov. DZ. 65. L 4.

Markéta z Lobkovic, zkrácena nebyla, učinili s ní poručníci smlouvu r. 1590 dne 2. července, že jí vyplatí za její nároky 40.000 kop míš., a to každý bratr po 13.333 kop. a 20 grošů míš. Kromě toho obdržela vdova dům n. manželův na Hradčanech, zahradu i s domem na Pohořelci, jichž však do smrti své jen užívati měla.[1]) Mezi bratřími učiněn byl konečný rozdíl dne 13. srpna toho roku a také téhož dne mezi ně dílčí cedule rozděleny. Při tom se dostalo panství Točnické a Žebrácké i s panstvím Opáleckým Bohuslavovi Havlovi.[2]) Jiřík obdržel panství Bystřické, a Ladislav, jehož dílčí cedule se nezachovala, přijal ostatek, tuším panství Kralodvorské.

Jiří z Lobkovic, známý přísností a bezohledností svou, však i smutným svým pádem, nepodržel panství Bystřického, nýbrž prodal ještě téhož roku smlouvou ve středu po sv. Lukáši dne 24. října zámek a město Bystřici, tvrz Chlumec s dvěma mlýny, dvory poplužné v Bystřici, Pranšlakách a Chlumci *Oldřichovi Felixovi* z *Lobkovic* na Běškovicích, Bílině a Kosti za 70.000 kop gr. českých.[3]) Ale i tento pán držel Bystřici jen 3 léta, neb roku 1593, 25. června učinil smlouvu a směnu s *Lidmilou* z *Lobkovic*, dcerou někdy Jana mladšího, na onen čas seděním v Bílině; dostav totiž od ní dílu zámku Bíliny se vším příslušenstvím a zámku pustého Pravdy se zbožím Ročovským, postoupil jí zámku Bystřice a tvrze Chlumce se vším příslušenstvím.[4])

Lidmila vdala se za Oldřicha Desideria Pruskovského z Pruskova, jenž byl ve službách u dvora císařského, a byvši s ním ve šťastném manželství několik let, zemřela r. 1602, 6. dubna. Před svou smrtí prodala roku 1602 dne 29. března zámek s městem Bystřicí, s pivovárem, sladovnou, chmelnicí a tvrzí Chlumcem, s mlýny, dvůr poplužní v Bystřici a jiný slove Pranšlaky, a třetí při Chlumci s klášterem, jenž slove ve Svaté Trojici, a s vesnicemi a jiným vším příslušenstvím *Radslavovi ze Vchynic* a z *Tetova* na Doubravské hoře, Teplici a Záhořanech, JMC. radě, za 56.500 kop gr. č.[5]) Pánu tomuto se panství naše dosti líbilo, proto je také několik let podržel; také se, o blaho poddaných svých mnohem více staral, nežli předchůdce jeho. Shledávaje, že nemají Bystřičtí toho co již málokterému městu scházelo, udělil jim právo, aby mohli o statcích svých říditi, však tak, aby poslední pořízení ještě za živobytí kšaftujícího v knihu městskou vloženo bylo a dědic aby byl osedlý

Bývalá Pražská brána v Táboře, zbořená v květnu r. 1884. (Kreslil prof. Jar. Janoušek.)

[1]) DZ. 168. H 27. [2]) Tamže E 29. [3]) DZ. 167. G 25. [4]) DZ. 169. B 13; 26. M 27. [5]) DZ. 176. G 1, 31. C 22. Vklad vykonal r. 1602, 24. dubna Oldřich Desiderius, maje sobě všechna práva od Lidmily zapsaná. Podlé pramenův Bystřických byl Oldřich velice marnotratný, Bystřičtí prý u něho 2174 kop 53 gr. dluhu ztratili. Srov. spis Mrštíkův na str. 17.

na panství. Nicméně při všech nápadech jistý díl, jenž na vrchnost spadnouti měl, sobě zůstavil, a zbíhání z panství zapověděl, i jiné články prací vrchnostenských se dotýkající přidal. Ke konci r. 1607 vzňal se v radnici oheň, jenž rychle se rozšířiv, město i zámek strávil. Zámek dal po tom větším dílem z gruntův obnoviti a práci tu r. 1610 dokonal. Listem svým po požáru svrchuřečeném vydaným vyhlásil, že jsou Bystřičtí poddaní, jichž synové chtíce se nějakému řemeslu vyučiti povolení úřadu vrchnostenského potřebují, hejtman panství že má při všem na městskou radu dohlížeti, a měšťané že jsou povinni ryby, voly a vepře od vrchnosti za laciný peníz kupovati.

Za Radslava nacházelo se panství ve stavu velmi dobrém, při zámku byla veliká zahrada vysokou zdí obehnaná a krásnými květinami posázená, také dům blíže něho (nyní pivovár), pivovár před zámkem z kamene vystavený se 4 sýpkami, kromě toho 3 veliké sady. V městě měla vrchnost mlýn o 7 složeních, stoupy a pilu, druhý mlýn panský slul Lohmühle. Ze zámku se chodilo pěknou zahradou a chmelnicí do velikého dvora poplužního. Při městě byl ovčín nově vystavený, a též veliká obora ohrazená, jež měla půl míle v okolí. Na panství byly veliké černé a i bukové lesy, v nichž se jelenů, srn, kancův a jeřábů, též kačat a husí s dostatek nacházelo. Zřídiv takto panství prodal Bystřici i s Chlumcem (r. 1615 dne 18. července) *Lucii Otilii Slavatové z Hradce* na Hradci, Telči a Stráži za 125.000 k. miš.[1]) Paní tato byla manželkou Viléma Slavaty z Chlumu a s ním vládu na Hradecku, Strážsku a Bystřicku sdílela. Zámek zdejší stal se svědkem vážných příběhů již ve čtvrtém roce vlády Luciiny. Po smetání místodržících soken hradu Pražského, a když se direktoři zemští k obraně hotovili, vtrhl Jindřich hrabě z Dampiru, nejvyšší císařský, na poručení císařovo s 6000 lidu jízdného a pěšího přes hranice do Čech jedním úzkým průsmykem, skrze nějž sotva kůň za koněm procházeti mohl, a začal v něm hned nepřátelskou moc a násilí mečem i ohněm provozovati. Zmocniv se nejdříve města a zámku Bystřice od vojska stavovského neosazeného, hnul se odtud dne 13. srpna k hradu Landšteinu, ale že ležel na něm hejtman kterýsi stavů

Hrad Hradiště s branou Bechyňskou, jak byly na počátku tohoto století.
(Kreslil prof. Jar. Janoušek.)

s praporem pěchoty, tou příčinou zanechav ho s pokojem pustil se k Jindřichovu Hradci, o nějž se dvakráte, ale vždy marně pokoušel.[2]) Teprve v měsíci září hnul se ze zdejší krajiny do Čáslavska, kdež rovněž nedobře pochodil. Uprchlý Vilém Slavata byl od stavů za zrádce prohlášen, statky jeho měly se zabaviti a k dobrému těch obrátiti, kteříž byli plenĕním utrpěli. Na generalním sněmě r. 1620 sice nejv. purkrabě mluvil proti odevzdání poškozeným panství Hradeckého a Bystřického, řka, že ne vlastní Viléma Slavaty, ale manželky jeho jsou, ale naproti tomu nejv. kancléř mluvil, na Hradci a Bystřici že vidí mu se býti hospodaření divné, protože jak se spravuje, tak se spravuje. A ač od sudího zemského v přímluvě doloženo jest, aby ten statek zanechal se staré paní z Hradce, že ona proti zemi nic neprovinila, odpověděli mu přece, že slušné příčiny k ušetření osoby její nevidí žádné, ana ze země ujela a nezůstala v ní. Takovou měrou že stavové budou museti býti hospodáři jejími a ona potom, když se její zeť s jinými dosti jinde ven ze země naprakticiruje a toho, což míní, dovede, přijedouc na statky své jich zase snad dobře spravených v mocné držení vejde. Pročež že k tomu radí, aby ten statek byl k užívání poškozeným postoupen.[3]) Sněm přistoupil k té radě, a Hradec, Bystřici, Žirovnici a Stráž poškozeným k užívání

[1]) DZ. 188. O 24, 137. M 3. Vklad vykonán r. 1615 ve čtvrtek po sv. Františku. [2]) Pavel Skála ze Zhoře II. 329. [3]) Tamže 89—92.

odevzdal. [1]) Ale dlouho změna tímto usnešením způsobená netrvala, neb několik měsícův potom zvítězila císařská armáda na Bílé hoře a Bystřice opět se dostala v držení dědičné své vrchnosti, paní Lucie Otilie. [2])

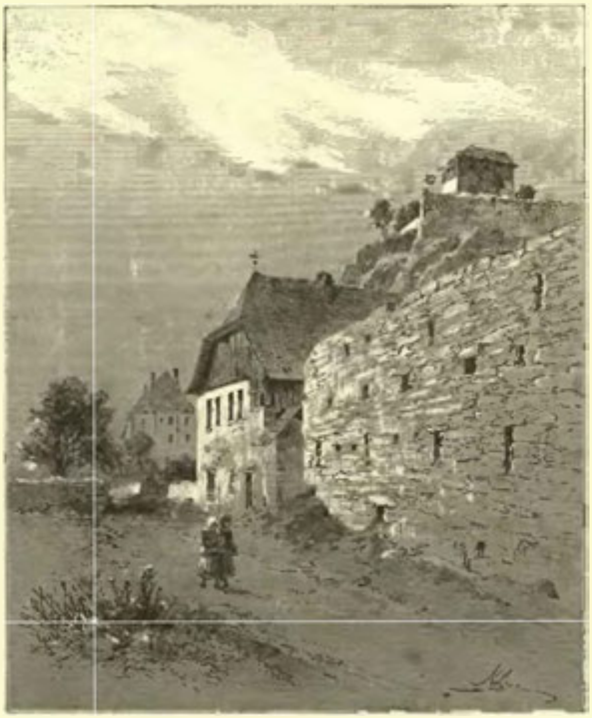
Hrabě Slavata se nevrátil do Čech hned po nabytém vítězství, nýbrž v cizině až do konečného utišení setrvav teprve v říjnu r. 1622 na hrad Hradecký zavítal. Ale před jeho příchodem zavítali na panství (r. 1621 na jaře) kommissaři nařízení, kteřížto provinilce a buřiče proti vrchnosti trestati měli. Bystřičtí ztratili všechny své výsady a dlouho trvalo, nežli jim navráceny byly (Hradeckým navráceny r. 1626 dne 27. ledna, Bystřickým později, a to neúplně). Roku 1626 ženil Vilém Slavata syna svého *Adama Pavla Slavatu*, hrabě z *Chlumu* a z *Košumberka*, JMC. říšskou dvorskou radu a komorníka s Marií Markétou, dcerou Jana Oldřicha z Eggenberka, vojvody Krumlovského. Za tou příčinou darovala Lucie témuž synu svému panství Bystřické a Chlumecké a roku 1628 mu je juxtou dskami zapsanou postoupila jako dar mateřský. [3]) Manželka mladého pána uprchla v den svatební a poněvadž ji nemohli přemluviti, aby se k manželu svému vrátila, vyhlášeni jsou manželé za rozvedené. Adam Pavel neženil se již a bydlil až do smrti otce svého (r. 1652) v zámku Bystřickém, staraje se pečlivě o zlepšení schudlého panství. Dne 29. září r. 1626 podepsal listinu, jíž založil nový klášter Pavlanský; starý kostel od n. Krajířův založený stál ještě bez porušení, při něm vystavěl hrabě nový klášter a k výživě 6 mnichů věnoval ročně 15 kop kaprův, 5 kop štik, 75 věder piva, 20 věder vína, mimo to, co již panství o poutích dávávalo, 30 korcův žita, 4 k. ječmene, 5 k. hrachu, 150 lib. oleje olivového, 100 lib. sviček, 4 krušce soli, za 25 fl. koření, 5 kusův sukna (po 50 loktech Pr.) na kutny, 2 kusy plátna (po 30 lok.) na košile, 2 kusy plátna pro refektář, 30 párů střevícův, 2 vědra pivního octa, 2 rysy papíru a jiných všelijakých věcí s potřebu, tak že o nejmenší potřeby bratří co nejsvědomitěji postaráno. Ale již r. 1629, 27. října stěžoval si Slavata v dopise svém k provincialovi Pražskému téhož řádu do nějakých věcí, jež se mu nelíbily. Za tou příčinou povstaly později rozepře, zvláště o faru Bystřickou, kterou Slavata přes dřevní prý příspěvek kněžími světskými osazoval. Chytří mniši zatím učinili s hrabětem dobrovolnou smlouvu (23. prosince r. 1628) a vynutili na něm rozhojnění nadání původního penězi i rolemi (r. 1652) řkouce, že bez nich kláštera není. Když máti jeho Lucie Otilie r. 1632 zemřela, zdědil Adam po ní veškero dědictví rodu Hradeckého, kromě panství Teleckého, ale proto se přece do Hradce na dobro nepřestěhoval.

Slavata kázal také na panství svém skrze horníky ze Sas přivolané na síru a skalici kopati a daroval těmže horníkům grunty u vsi Zenotína; tak povstalo nové městečko řeč. Adamsfreiheit, jemuž r. 1637, 10. května nové výsady udělil. Doufal také, že najde měď, a k tomu cíli pod mlýnem, jenž slove Lohmühle, hamr měděný vystavěl, kterýž později prodati musil. Aby zužitkoval vlnu z panství svého, hleděl v Bystřici rozšířiti řemeslo soukenické, proto sem soukeníky z ciziny volal a jim r. 1629 (3. března) domky pod Vídeňskou branou stavěti rozkázal, čímž k založení nového Soukenického předměstí přišlo. Neméně staral se i o jiná řemesla, jichž výrobky sám zaplacoval a do Prahy prodával; na jeho zakázání zhotovovány bambitky, muškety, piky, řemeny pro jízdu, jež ve zbrojnici zámecké skládány. Řemesla tedy podporoval, ovšem v tom také zisk svůj vyhledávaje a nacházeje. Stav se starším, byl prý lakomějším, a řemeslníky, kteří pro něho pracovali, utiskoval, k práci sice je pobízeje, ale na mzdě je zkracuje (r. 1646). Arci se dá houževnatosť tato vysvětliti velikými ztrátami v tehdejší válce, nevalným zdarem dolování na panství a také šálenim pokladačův, kteří nezkušeného ale podnikavého pána o nemalé peníze připravili (na př. r. 1650). K tomu vzňal se roku 1651 v radnici oheň, kterýžto za nedlouhou dobu celé město se zámkem a kostelem spálil. Slavata zámek znovu a důkladně vystavěl, poněvadž zde nejraději přebýval. Po smrti otce svého stal se také vladařem domu Hradeckého, ale důstojenství toho jen 5 let uživ zemřel r. 1657, 2. července v Bystřici, odkudž mrtvola dne 5. srpna s velikým průvodem do Hradce převezena a zde podlé jeho pořízení v kostele sv. Kateřiny pohřbena. Srdce a vnitřnosti uloženy jsou ve farním kostele Bystřickém. Po otci zdědil Červenou Lhotu, a statek Mnich byl r. 1655 sám koupil.

Nástupcem jeho byl *Ferdinand Vilém* hrabě Slavata, který již panství Telecké a Strážské držel a s Marií Cecilií Renatou hraběnkou z Náchoda zasnouben byl. Zastával vysoké úřady, byl však při tom pyšný a pohodlí milovný, tak že i vlastní jméno podpisovati nechtěl. Všechna podnikání Adamova, i dolování v Adamově, poněvadž vodu vtírající již zmoci nemohli, zarazil. Roku 1663 koupil dva domy na rynku, které dědicům po někdejším hejtmanovi panství Janovi Teleckém z Adlersberka náležely a od r. 1651 postaveny nebyly, přidal je k zámku jako zvláštní křídlo a hospodářská staveni u nich rozmetav, městiště takto získané připojil k zahradě zámecké. Pro Pavlany vystavěl nový kostel na místě starého již na stavení chatrného kostela; základní kameny položeny jsou r. 1668, 26. června, a stavba dokonána teprve r. 1682 nástupcem Ferdinandovým, neb týž stavby nedokonal zemřev roku 1673, 2. dubna. Bratr a nástupce jeho *Jan Jiří Jáchym* ke kněžím byl velice laskav. Kostelu Lutovskému daroval roku 1675

[1]) Tamže 116. [2]) Srov. J. Ortha Nástin minul. Jindr. Hradce na str. 9. [3]) DZ. 137. M 3.

jistinu 600 fl.,[1]) Pavlanům daroval některé pole blíže kláštera, faráři Bystřickému dřeva s dostatek. Také k městu a obcím válkami znuzeným laskavě se choval. Šest zpustlých gruntů v Rejchyřově od hospodářův opuštěných svedl v jediný dvůr poplužný.

Zbytky hradeb u Lužnice v Táboře.

Dostaviv kostel Pavlanský s velikým nákladem a zhojniv ještě nadání kláštera, zemřel r. 1689 dne 1. července ve Velvarech. Zámek zdejší byl za jeho dob, a to snad proto ještě, že tu Adam Pavel bydlíval, v stavu velmi krásném, jejž učený jezovita Balbín vychvaloval, že by kníže jím opovrhovati nemohl. Prostrannost zámku, počet a řada ložnic, skvostnost tabulnic a kamen, množství obrazův a podobizen bývalých pánův a manželek jich, jako by živých, poutaly pocti vého jezovitu, když r. 1681 část díla svého vydával, tak velice, že je viděti sobě býti štěstím pokládal.[2]) Po smrti Jana Jiřího následoval mladší bratr *František Leopold Vilém*, posud kanovník Pasovský, jenž byl ze stavu kněžského papežem propuštěn, aby rod Slavatovský nevymřel. Marně se oženil, neboť dětí nemaje zemřel r. 1691 dne 26. ledna v Hradci. Žil sice ještě poslední Slavata Jan Karel Jáchym, ale ten byl mnichem karmelitánským a také chuti neměl opět do života vstoupiti. Příčinou toho sprostěna jsou všechna panství břemene svěřenského a rozdělena r. 1693 dne 17. listopadu mezi Slavatovny dosud žijící, aneb jejich potomky, na 5 dílův. Nová Bystřice a Chlumec dostaly se *Janovi Leopoldovi* svobodnému pánu z *Fünfkirchen*, synu Jana Arnošta, jenž měl k manželství Kateřinu Terezii, sestru posledního Slavaty. Nový pán přijímaje panství nalezl věci nepříliš utěšené. Roku 1691, 22. června bylo město se zámkem i s kostelem vyhořelo, a jen nové předměstí s částí starého bylo zbylo. Požár vznikl prý nedbalostí písaře důchodního Krystyana Hille, jemuž také měšťané neštěstí města předstírali. Nový pán ujal se rozzlobeného písaře, jehož za propuštěného hejtmana učinil hejtmanem panství, a ve všech svých předsevzetích proti městu radou uraženého úředníka se řídil. Brzo začaly pře s klášterem, jehož nadání Jan potvrditi nechtěl; prohrav však první při, po dobrém se porovnal a nové nadání klášteru vyměřil. Roku 1699 byl do stavu hraběcího povýšen. Poštíváním hejtmana Hille způsobeno konečně roku 1701 povstání, jež měšťanům nic dobrého nepřineslo. Neb Hille proti nim podněcoval obyvatele předměstí, jimž mnohé výhody sliboval. Hrabě pak z pokuty všechny výsady městské zrušil a že všecka shluknutí přísně potlačovati bude, hrozil (r. 1704). Pořízením svým rozdělil hrabě panství své mezi dva své syny nezletilé: starší, *Jan Adam*, obdržel Bystřici s tou polovicí, která k pozdějšímu panství Bystřickému patřila, mladší, *Jan František*, panství nové utvořené Chlumecké.

Forina (zbořená) na Táboře.

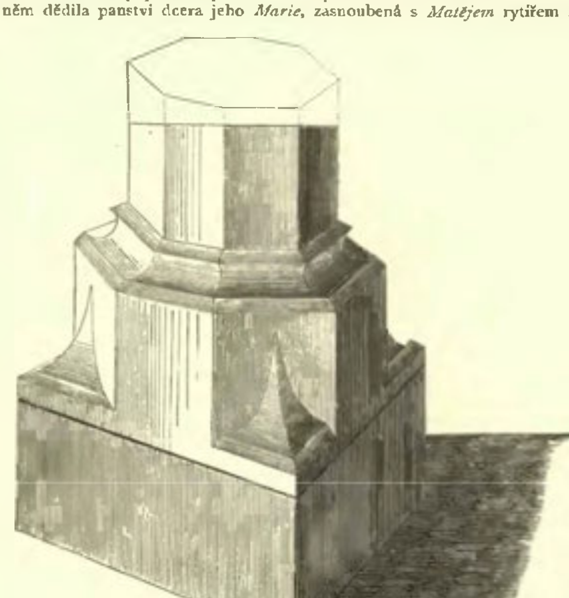
Po smrti hraběte Jana Leopolda nabývaly spory mezi vrchností a obcí větších a větších rozměrův. Vdova po něm zůstalá, Maria Estera, jsouc poručnicí synů svých, žádala na měšťanech, aby jí slibovali člověčenství, což jí arci odepřeno a příčinu k novým různicím poskytlo. Při tom hraběnka také byla v ustavičné nouzi

[1]) Heber's Burgen VI. 82. [2]) Miscellanea III. in additamentis.

o peníze, ačkoliv je i na poddaných vydírala. Syn její Jan Adam pokračoval v drahách otcem i mateří vyměřených a nepřestával se s obcí u úřadu krajského a místodržících souditi. Málo prospělo, že bylo měšťanům (roku 1718) ještě za vlády poručnické za právo dáno, poněvadž hrabě i potom z nálezův se odvolával a v nové spory pouštěl, marně i přičiněním místodržících hejtmana Hille z úřadu propustil, poněvadž i v nově zvolený hejtman nepřátelskou k městu mysl na jevo dával. Všechny nálezy ve prospěch měšťanstva prošlé způsobovaly se strany hraběte jen tužší odpory a měšťanům nová pronásledování. Věc došla konečně až k císaři, jenž roku 1729, 3. září rozhodl, že nejsou měšťané nevolníky, a co na nich daní více vybráno, to aby se jim zase vrátilo. Následkem toho r. 1730, 24. července poměr mezi vrchností a poddanými dobrovolnou smlouvou urovnán jest.

Hrabě Jan Adam zemřel r. 1748 v březnu a zůstavil panství nezletilé dceři *Antonii*, která se později s hrabětem *Karlem Ignácem z Klary* a *Aldringen* zasnoubila. Sňatek ten brzo byl roztržen, hraběnka totiž dala se s manželem rozvésti. Roku 1763, 1. května učinil hrabě smlouvu takovou, že mu továrna Kosmonosská bavlnu posílati se zavázala, kteráž potom v Bystřici předena a tkána byvši, do téže továrny zase se odváděla. Bývalá lázeň (potom pivovár) upotřebena jest za místnost ke tkaní, jež se stalo důležitým pro panství proto, poněvadž počalo soukenictví hynouti. Roku 1774 stihlo neštěstí vrchnost i poddané. Toho roku 10. května o půlnoci v křídle tom zámeckém, jež k náměstí vybíhá, povstal oheň, jenž zámek s kostelem, radnicí, 68 domův a 33 stodol vypálil. Hraběnka zámek spuštěný jen z části obnovila, druhé patro starší části zámku bez obyvatelů zůstávalo. Od r. 1779 bydlívala v létě na zdejším zámku, na zimu se přesídlila do Vídně. Poněvadž byla marnotratna a důchody na veliké výdeje nestačily, prodávala mlýny, ovčín a některé grunty, zakoupila však role vyzdviženého kláštera Pavlanského i se stavením kláštera na takovou výminku, aby zde obydlí pro faráře a učitele a místnosti školní opatřovala. Tehda povstala zde vesnička Klášter řečená. Ke konci r. 1799 zemřela hraběnka ve Vídni, mrtvola do Bystřice převezena a zde v kryptě kostelní pohřbena. Panství se dostalo nyní dceři její *Karolině*, jež se zasnoubila s hrabětem Janem z Gonellu. V září r. 1802 postoupila Karolina smlouvou zvláštní panství Bystřického *Františkovi* hraběti z *Fünfkirchen*, jenž držel panství Chlumecké a oboje panství jen na krátký čas sloučil, neb r. 1807 (dle Sommera chybně r. 1808) prodal Bystřici Pražskému měšťanu *Františkovi Loubalovi*, jehož si poddaní nevalně chválili. Tento držitel umínil si zříditi na panství železné hamry, čehož se obyvatelé bojíce, že nastane nouze o dříví, strachovali se. Když byly r. 1810 dva hamry zřízeny, kázal držitel mnoho železa ze staré části zámku vylámati, pročež roku 1843 nutnost nastala, aby se druhé poschodí pobořilo. Roku 1810 v srpnu prodal Loubal panství *Terezii* hraběnce z *Trautmansdorfu*, rozené *Nadasdové*. Od těch dob se majetníci až na naši dobu dosti rychle střídali. [1])

[1]) Panství bylo dluhy stíženo, kteréž neustále rostly, poněvadž hraběnka nedovedla šetřiti; tuť konečně si r. 1814 usmyslila, že dá panství do loterie. Vyhrál prý panství jistý Tyrolák, že se mu však nelíbilo, prodal los svůj hraběnce, jež se tudíž zase držitelkou stala a hamr, řečený Theresienthal, založila. Roku 1817 prodala panství svob. p. *Antoninovi Hoberkovi z Henerstorfu*, jenž dobrým hospodářstvím zpustlé panství zase povznesl. Po něm dědila panství dcera jeho *Marie*, zasnoubená s *Matějem* rytířem *Riese* (Sommer, S. 224).

Nožice sloupové z Táborské radnice.

Kamenice Hrad.

1. Popis a dějiny.

Hornatina v jižních Čechách bývala od věků řidčeji obydlená, nežli úrodnější aneb průmyslnější sever; neboť hospodářství polní málo výnosné nedovolovalo lidem, aby tu těsně při sobě seděli. Proto tu máme hned od starodávna mnoho velikých panství více výnosných velikostí svou nežli úrodou, více výtěžkem z velikých lesův nežli plody roli a polstva. Zejména to říci lze o kraji, který táhne se od Chýnova až k Jihlavě. Řeřabiny hojně při cestách vysazené rdí se bohatostí plodů svých, a chladný vítr, který vršky jejich otřásá, ukazuje asi dobře, co jest drsné povětří. V tomto kraji leží úpravné a čisté město Kamenice, jsouc na nejedné straně stráněmi a vysokými vrchy zavřeno. Památností nemá mnoho, ale ono samo se starodávným hradem svým patří ku předním památnostem tohoto kraje.

Na náměstí hledí hrad Kamenický, stařec v nových šatech. Na počátku tohoto století mělo se mu dostati osudu, kterému tolik starých sídel propadlo; měl se buď sesouti nebo starou svou slávu jako stavení hospodářské ukončiti. Ještě r. 1825 nikdo v prostranných a vysokých jeho síních nebydlel, a jestli sem přišel zvědavec, polekalo jej sebe menší pokašlání, ozývajíc se od prázdných stěn ohlasem mnohonásobným, jako by chtěli duchové starých vetřelce odtud vykřičeti. Nyní jest k pohodlnému a příležitému bydlení upraven, a náhradou za své starošedé zdi obdržel obmítku veselejší tváře, která s mohutnými jeho přístavky a sloupy nijak shodnouti se nechce.

Hlavní pevností hradu byly kromě hradeb skály a ostroh, na němž stojí, z části také rybník zámecký na severní straně ležící, z něhož se příkop vyzděný, posud zachovaný, vodou nadýmati mohl. Byl tedy hrad tento na severní a západní straně vodou opuštěn; na východní straně jej skály, na jižní strmá stráň chránily. Z rybníka padá voda do hluboké rokle na východní straně se nacházející, a rozlévajíc se tu jakož i na jihovýchodní straně, způsobila za starých dob močály, pro něž nebylo ani možno k hradskému kopci se přiblížiti. Nyní jest okolí zámku na východní a jižní straně v sady a zahrady proměněno.

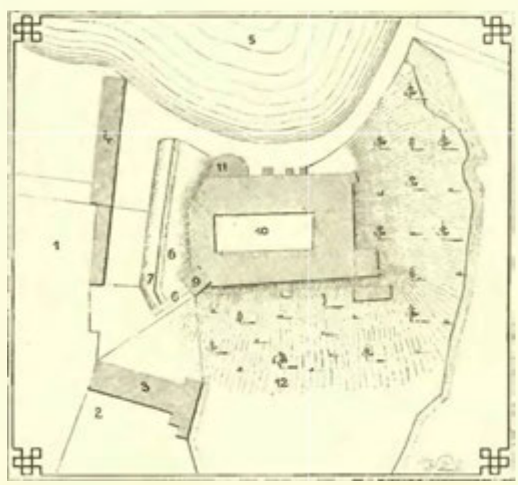
Nyní jest cesta k zámku velmi krátká; jde se k němu přímo z náměstí bez překážky. Za staré doby však bývalo jinak: jedna cesta přicházela od severovýchodu a vedla na hráz rybníka. Tam, kde z něho vytéká voda, byla bezpochyby branka vedoucí do úzkého mezivalí, tak že měl příchozí po levé straně hrad, po pravé straně hradbu na břehu rybníka stojící. Jestliže nebyl příchozí mírné mysli, bránila mu hrubá, okrouhlá věž, z níž pouze spodní část zbyla.[1]) Hned za ní začal příkop dotčený, přes nějž vedl můstek zdvihutý do předhradí. Zde se připojila k této cestě jiná cesta, která z města vedla; obě se spojily mezi směsicí větších a menších stavení předhradských, vlastně hospodářských a dvoru poplužnému

[1]) Na této straně vystaveny již za dob starých silné pilíře, aby mdlou zeď udržely.

náležitých, kteréž velikou část nynějšího náměstí a prostoru odtud až k rybníku zabíraly. Předhradí bylo tudíž na západní straně hradu, nebylo nic více než pouhý dvůr, a nemělo svého zvláštního zavření, nýbrž přiléhalo k městu, kteréž hradbami a příkopy ohrazeno bylo.[1]) Končilo předhradí asi v těch místech, kudy i my nyní k zámku nejkratší cestou se béřeme.

Přes příkop vede nyní most kamenný, ale není tak dávno, co byl dostaven. Asi před 70 lety zrušen jest starodávný, zvoditý most, a prázdné místo, které zakrýval, doplněno jest novým obloukem. Na konci mostu a zároveň v rohu zámku stojí hmotná čtyřrohá věž, jejížto rohy jsou zdělány ze štukoví. Témě její kryje báně, v nejspodnější části nachází se brána nebo vchod do zámku. Jak ukazuje staré vyobrazení zámku z předešlého století, byla vedlé brány malá branka na vpouštění pěších, nad branou pak znak se znamením růže, kterýž sem vsaditi dali páni z Ústí a z Kamenice.

Vejdouce do dvora seznáme, že jest založen do čtyř úhlův, a na všech stranách stavením zámeckým zavřen.[2]) Jest to stavení pocházející ze 16. stol., které nese na sobě patrný ráz této doby (r. 1583). Tehda ponechány hrubé zdi menších nepravidelných staveb hradských, vyzdviženy výše a spojeny do čtverhranu; v přízemí na tu stranu ke dvoru obrácenému vystavena chodba do špice klenutá, kolem celého dvoru jdoucí, a podepřena jest sloupy kulatými, jak se to všecko dosud spatřuje. Před časy bývala podobná chodba i v prvním poschodí, ale když hrad r. 1842 opravován, tuť hořejší chodbu i s jinými starožitnostmi zrušili. Tak vypravováno n. Hebrovi, když se nedlouho potom na Kamenici zahodil. Malou brankou a po schodech lze odtud jíti do zahrady zámecké, odkudž viděti jest dobře východní stranu zámku na skalách stojící, se spodní částí věže, která tu zbyla, a malými zbytky bývalých hradeb.

Plán Kamenice.
Vysvětlení: 1. Náměstí; 2. pivovár; 3. mlýn; 4. sýpka; 5. zámecký rybník; 6. příkop; 7. náhon; 8. most; 9. brána; 10 dvůr; 11. stará věž; 12. stará lípa. Měřítko: 1 : 2880.

Zahrada zámecká má památnost, kteráž sobě rovné nenachází. Jest to obrovská lípa, po níž zámek i město název Kamenice nad lipou obdržely; neb lípa stojí na patě vrchu zámeckého. Rozkládajíc mohutné své větve na stranu a 81 stop do výšky, neporušena zůstávala po dlouhý čas, než roku 1824, 4. srpna hromem jest roztříštěna, tak že jen spodní její část zbyla. A ještě nyní se divíme obru tomu, který nevysoko nad zemí se vypínajíc několik ramen na strany vysílá, a to takových, že by každé z nich velikou lípou býti mohlo. Dvacet stop má kmen v obvodu, a 18 stop jest nyní vysoký; ramena jeho až na zemi svislá nesou lešení, na němž dosti četná společnost pohodlně pobaviti se může, neboť obvod celého stromu činí 282 stop s průměrem do 98 stop.

Kdyby mohla mluviti lípa tato, vypravovala by nám osudy několika století lépe, než každý popis dovede. Svědkem jsouc kolika minulých století, patří k nejstarším stromům v Čechách. Kameničtí si vypravují, že čítá lípa tato 6 až 7 století svého věku, že byla zasazena toho času, když hrad byl založen, totiž r. 1248 za krále Václava I. Ačkoliv toto velebné stáří Kamenické lípě upírati nechceme, dokládáme toliko, že se u těch a takových stromů stáří jich nesnadno určiti může. Nejstarší lípy čítají 800 let, nejstarší jedle 700, modříny 500, lísky 300 let. Staří Češi lípu pro krásný její vzrůst a vonný květ velice milovali a pod jejím stínem rádi odpočinku hledali. Za jakou pochoutku pokládáno posedění pod lipou, to se shledá z listu níže položeného:

Mému milému panu bratru p. Hendrychovi staršímu ze Švanberka a na Zvíkově.

Můj milý pane bratře! Od všemohoucího Boha oc. Z kterých příčin dne včerejšího příjezd Váš ke mně vykonati se jest nemohl, z psaní které ste mně poslati ráčili vyrozuměl sem; však že jest se dne včerejšího nestalo, sem té naděje, že mně to nahraditi ráčíte a zvlášť poněvadž nyní lípa v Holešicích čistě kvetne, na kteréž dnes, budeli vuole boží, vobědvati s ženou svou a se panem Děpoltem švakrem

[1]) Situace tato vysvítá z polohy a ze starých paměti, zejména z listin r. 1348 a 1359. Mlýn při zámku byl od starodávna.
[2]) Zvenčí má zámek 2 poschodí, ze dvora jen jedno, čehož příčinou jest svah ostroha.

sveym, kterejž dne včerejšího hodinu na noc ke mně přijel, budu, pak abychom spolu na týž lipě, dokud nevodkvetne, vobědvali, za to žádám že ráčíte ke mně i se paní manželkou svou a paní mateří mou milou, můželi beyti, zejtra bohdá přijeti, nebo potom žena má na Točník pojede a tak by se paní manželka vaše s ženou mou neshledala. O čemž bohdá račte mně oznámiti, jestliže zejtra ráčíte moci ke mně přijeti. K listům svědčícím panu Záhorkovi a p. Jindřichovi Buzickýmu pečeť svou sem přiložil a to i jiný, což míti ráčíte, vdycky mne máte bratra volného a rád učiním. S tím pán Bůh z milosti své svaté rač popříti nám spolu shledání šťastného ve zdraví shledání. Dán na Vorlíku ve středu po sv. Trojici leta 1548.

Bohuslav vdycky bratr Váš rukú svú.

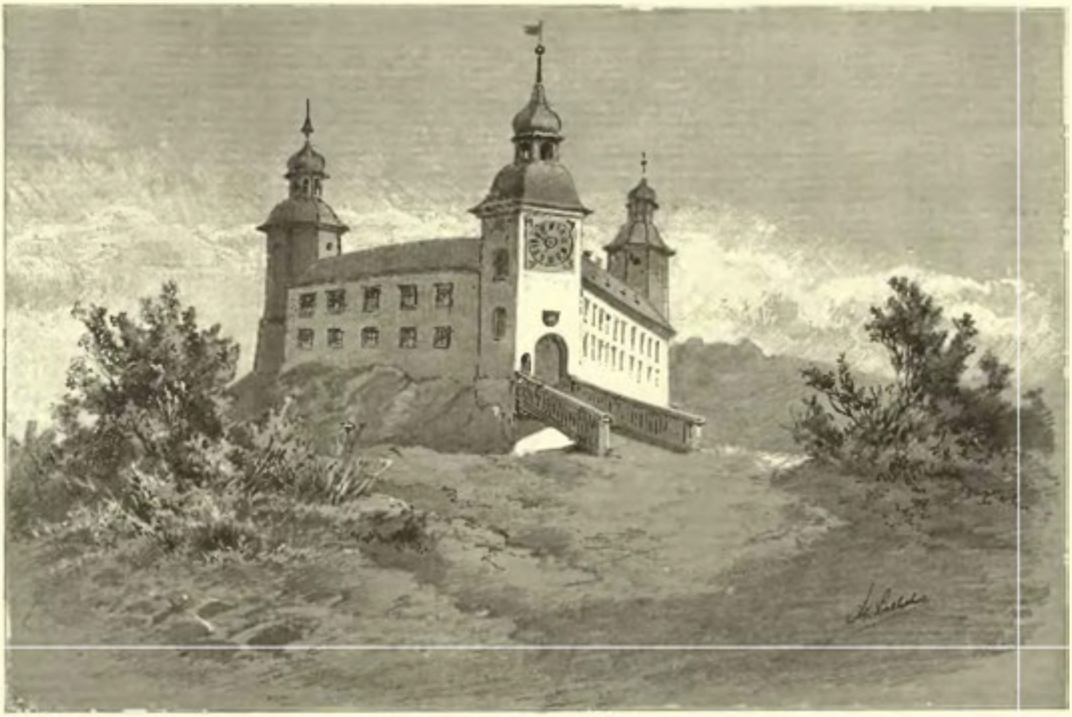
Jak již dotčeno, kladou paměti Kamenické založení hradu do roku 1248. Třebas tomu do slova víra dáti se nemůže, přece čas, kdy asi krajina okolní vzdělána a město s hradem vzniklo, dobře naznačen jest. Název vsi Benešova a nejstarší nám známé děje Kamenice však poučují nás, kdo byl původem, že ruce mozolovité přiložily sekery ke stromům okolních hvozdů, pařezů pracně dobyly a kamení v ornici předělávaly. Byl to nějaký předek potomních pánů z Bechyně a z Benešova, kteří na všech svých panstvích s velikou zálibou osady po předku svém Benešovi pojmenovávali. *Dobeš z Bechyně* a z *Kamenice* jest první nám známý držitel hradu a panství.[1]) Roku 1312 byl mezi těmi pány, kteří ústrky mezi Drslavci a Pušovci kliditi pomáhali. V letech příštích nacházíme jej často v komonstvu královĕ, jemuž věrně pomáhal proti Hronovcům a jich přívržencům. Ale pro tuto nenávisť proti rodu Ostrví přidal se s bratrem svým Zbyňkem (?) na stranu královĕ Elišky.[2]) Sedal později na soudě zemském a častěji býval na dvoře královĕ, jsa ve veliké přízni u císaře Karla IV. Konav poselství od Karla do Uher, obdržel tam pro něho dar velice vzácný, nepochybně od uherského krále Ludvíka, totiž prý ubrus pána Krista. Dne 30. listopadu byl posvátný tento ostatek přinesen do Prahy, a s velikou slavností u přítomnosti královy od arcibiskupa nesen na hrad Pražský v průvodu biskupů jiných v Praze přítomných a duchovenstva světského i řeholního.[3])

Dobeš byl pán v celé zemi na slovo vzatý, muž mysli nábožné a jak se zdá i dobrodinec chudého lidu. Kamenice posud některé upomínky naň chová. Roku 1348 chtě naplniti přání mateře své, založil kapli sv. Maří Majdalény na vrchu řečeném Bradlo, který městu se strany jižní panuje. Měla býti kaple tato druhým kostelem vedlé kostela farního, a farář, který obdržel desátky z 5 mlýnů, ze čtyř popluží a velikého dvora pod hradem ležícího, desátek z trhu, krámů masných a řeku od mlýnů pod velikým dvorem ležících až ke mlýnu nejbližšímu pod městem, povinen byl z důchodů těchto chovati třetího kněze střídníka, a starati se o to, aby tři lampy v kapli ve dne a v noci svítily. A kněží od těch dob byli povinni v kapli o svátcích a nedělních dnech mši svatou sloužiti. Dobšův jediný syn Jindřich k listu nadačnímu pečeť svou přitiskl.[4]) Nedlouho potom na témže Bradle i poustevnu založili.

Roku 1359 byl již Dobeš stařec šedivý a syn jeho vdovcem. Oba zemřeli nedlouho potom, zůstavivše po sobě nadání dobročinné, pro něž je lidé chudí vždycky velebili a ctili. Dne 12. června toho roku dán a spečetěn od nich list nadání špitálu neb domu chudých v Kamenici, jenž patří k nejzajímavějším památkám téhož století, a poctivou a dobročinnou povahu obou pánů více proslavuje, než jakákoliv dlouhá chvála. Špitál postaven a založen ke cti sv. Václava a sv. Elišky, vlastně k oslavě krále Václava a dcery jeho (mateře císaře Karla), a stál blíže kostela farního sv. Petra a Pavla. Nadán byl špitál úroky celými ze vsi Vlčetína, $6\frac{1}{2}$ lány dědin v Benešově hořejším, jedním lánem v Kamenici, desetinou všech plodův a zelin ze zahrady panské blíže rybníka; kromě toho obdržel 9 špalků včel a všechen užitek z nich vycházející, neb z vosku nabytého povinen byl hospodář domu 4 veliké, 16 liber těžké svíčky voskové, kteréž páni ke špitálu darovali, ústavně nahrazovati jinými. Také měl hospodář moc, k topení síní, světnic a k vaření piva dříví potřebné z lesu Pravikova bráti. Hospodáři neb mistru špitálskému, kterýž za svou práci 75 gr (22 fl. 50 kr.) ročně dostával, uloženo v příčině stravy a potravy chudých a stářím sešlých, jichž bylo 13, takto: Chleba dejž jim tolik, kolik by každý s potřebu pojísti mohl, a dobrého piva každý den nejméně jednu pintu míry Pražské. Jídly pak se jim takto přisluhovati má: Den co den dejž každému dva pokrmy na lačný život, totiž jeden od masa a druhý z mouky, k obědu však aneb k večeři dejž jim hrachu, řípy aneb zeleniny s masem, nebude-li půst, než o postních dnech omasť jim máslem a za maso přidej každému dvě vejce. O svátcích zasvěcených a nedělních dávejž jim ráno třetí jídlo z čerstvého

[1]) Zachovala se sice formule listu, kdež daruje král Přemysl II. město Kamenici Jaroslavovi ze Šternberka (?), ale zpráva tato jest tak neurčitá, že ji zde potřebovati nechceme (Emler reg. p. 1024 n. 2355). Také jest chybné odvozovati odtud Vítky, kteří se psali z Kamenice, neb ti pocházeli z Kamence v Lužici. [2]) Palackého děje II a str. 410, 421, 425. [3]) Tomkovy děje Prahy II. 17, arch. č. II. 336, III. 308, rel tab I. 409, Pangerl Hoh. Urk. p. 111, Palacký Formelb. I. p. 244 Roku 1347 svědčí Dobeš při prodeji hradu Plumlova, r. 1358 obdržel na pánech z Landšteina některé vsi na Moravě a dal je synu svému Jindřichovi (Arch. Třeboň. Tab. Brun. 37). [4]) Lib. erect. XII. f. 63 potvrz. 1348, 22. dubna. V listě tomto připomínají se 4 mlýny pod hradem a pátý nad ním. Hrad měl tehda svého vladaře (procurator) neb purkrabě.

masa ve slušné míře, avšak v čase suchých dní a adventu aneb kdyby půst byl, nechť se jim dá čtvero jídel domácích z řípy, hrachu aneb čehokoliv podobného a za páté jídlo jednomu každému sledě, aneb jest-li že by se právě dostati nemohly, něco stejně dobrého. Ode dne sv. Ducha až ke svátku sv. Bartoloměje den co den, pokud by arci postu nebylo, při obědě ať se jim dávají jídla mléčná, která by právě po ruce byla. Den co den vyplať všem špitálníkům dohromady jeden Vídeňský peniz, aby sobě po své chuti všelijaké ovoce, jako třešně, moruše, hrušky, jablka, jahody, aneb co by se jim líbilo, koupili; a kdyby jeden z nich si chuť svou spravil, aby ostatek mezi jiné rozdělen byl; kdyby to však na všechny stačiti nemělo, tedy ten, na kterého se první den nedostalo, aby příští den pojídal, aby se takto vystřídajíce všichni pochutnáním ovoce občerstveni byli. O šatstvu pak a loži chudých takto bylo nařízeno: Každého roku o sv. Jiří jednomu každému ze špitálníků na šat lněný kup 5 loket dlouhých látky, pokud by se za lacinější peníz koupiti mohla, a ve dvou letech o sv. Václavě vydej každému 6 loket šedého sukna na kabát aneb plášť. A k upravení lože dávej jim hospodář za dvě léta o sv. Jiří po 8 loktech plátna hrubého

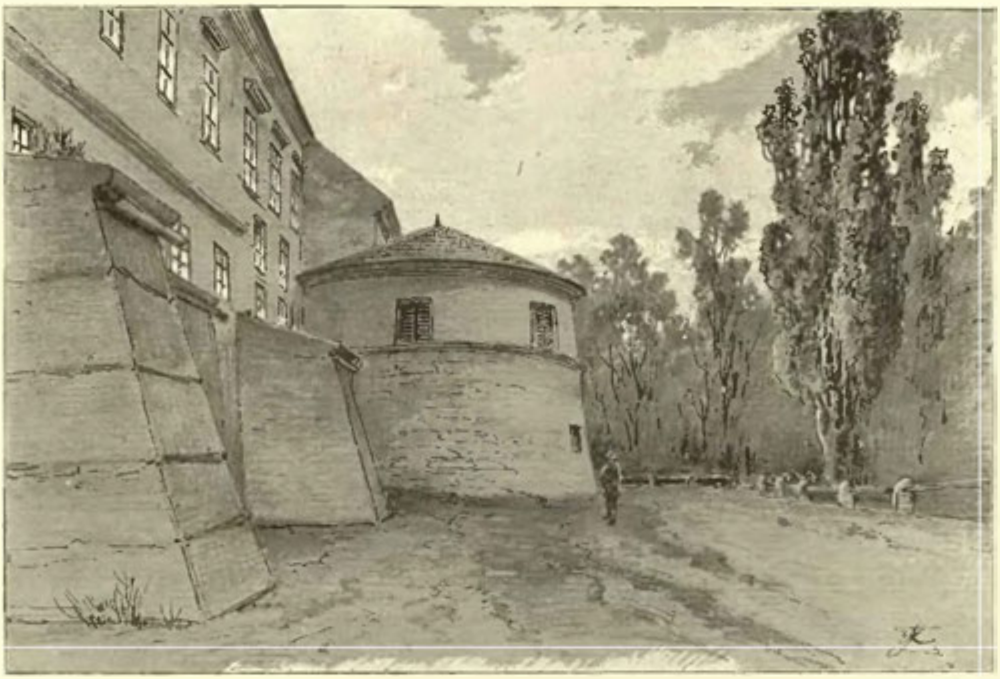
Zámek Kamenický. (Podlé starého obrazu.)

na dvě prostěradla. Hospodář si drž dvě děvečky a jednoho sluhu a měj je k tomu, aby chudým dobře a ochotně sloužili. Také se o to starej, aby před oltářem vždy světlo noční svítilo. Poustevníkovi při kapli na Bradle, jehož poustevnu v jeskyni skalní i s ohništěm začazeným posud viděti jest, povinen byl hospodář špitálu jídlo a pití jako každému špitálníkovi a ve dvou letech 9 loket dlouhých šedivého plátna na kabát a kápi vydávati; avšak obilí, které by se na té roli na Bradle (již tuším poustevník vzdělával) urodilo, aby se dostalo špitálníkům. Za to však se z důchodů špitálu kaple sv. Maří Majdalény jak na střeše, tak i na zdech opravovala.

Za duše králů Václava a Karla, za duše zakladatelů, Vracky manželky Jindřichovy, arcibiskupa Arnošta a příbuzných zakladatelů, kteří k nadání špitálu přispěli, měl farář Kamenický s kněžími svými mše svaté sloužiti. Když byla mše za krále některého, obdržel farář po 4 gr., střídníci po 2 gr., ředitel škol 1 gr., zvoník a tři chudí klerikové, onen po 4, tito po 3 penězích Vídeňských. Ten den hospodář špitálníkům kromě obyčejných jídel ještě jedno přidej, za 8 grošů kup 224 bílých chlebův, z nich dej každému špitálníkovi po 2 pecnech a ostatek rozděl mezi chudé mimo špitál. Týž den dej 8 grošů na koupení nových voskových sviček. Dávky ty o jiných mšech zádušních byly menší. [1])

[1]) Borový, Lib. erect. I. p. 16—19.

Měl-li Jindřich děti, není nám známo; ale jisto jest, že rod jeho ještě dlouho potom Kamenici držel. Od r. 1362—1368 vykonával práva vrchnostenská na panství *Čeněk z Bechyně* jinak *z Kamenice*, podávaje faráře ke kostelům v Kamenici a Částrově. Asi na konci r. 1368 aneb na počátku roku příštího zemřel, zůstaviv vdovu *Annu*, která se v letech 1369—1372 jako paní Kamenická objevuje.[1]) Nástupce jeho, *Zbyněk z Kamenice*, vyskytuje se roku 1379—1383 jakožto patron kostelů v Kamenici a Částrově.[2]) S pány Hradeckými býval v dobrém přátelství; na jednom jich zápise rodinném (r. 1382, 6. října) přitištěna jest pečeť jeho se znakem odřivousem, poslední tuším pánů Bechyňských.[3]) Ještě to budiž dotčeno, že si Zbyněk (roku 1381) pronajal hospodářství na Štítném od slavného strýce svého Tůmy ze Štítného, jenž chtěje oddati se docela literarním radovánkám, tvrz svou na drsném povětří ležící opustil a do Prahy se přestěhoval. Zbyněk zemřel asi r. 1389 i s dítkami svými, nezůstaviv po sobě ani manželky ani jakéhokoliv dědice. Když mrtvolu jeho do hrobky uložili a nad ní meč a pečeť jeho zlámali, plakali Kameničtí ztrativše rod panský, jenž jim v potřebách jejich vždy věrně a bohatýrsky pomáhal.

Bašta severní v Kamenici.

Ve zboží Kamenické uvázal se *Jošt markrabě Moravský*, který se roku 1390 dne 27. ledna jako patron kostela zdejšího připomíná.[4]) Nedlouho potom převzal zboží to Joštův bratr, markrabě *Prokop*, a prodal je r. 1391 *Janovi mladšímu z Ústí* a *Vchynč z Pacova*. Zboží to mělo tudíž dva pány a v jistém smysle náleželo také *Ondřejovi z Dubé*, jemuž bylo na něm 1000 kop zapsáno. Ke všemu tomu ještě přistoupily soudní pře. Roku 1391 v prosinci dal sudí dvorský ve Větším městě Pražském, v Písku, Kamenici a Čáslavi biřicem provolávati, že panství Kamenické s městem, vesnicemi, tvrzemi, mlýny, dvory a platy, protože Zbyněk i s dětmi sešel, na krále spadlo. Nastala nyní obyčejná po takových provoláních pře u soudu dvorského, při čemž každý, kdo nějaké právo ke zboží, aneb dluhy na něm zapsané měl, spravedlnosti své bránil. Odpory počaly hned dotčenými třemi držiteli, a první rok dán jim ke dni 9. března r. 1392, aby s průvody svými na soudě dvorském stáli. Poněvadž jim však místosudím dvorským odpovídáno, rok ten zase prodloužen, aby se novými průvody opatřili; když pak na soudě dvorském, kterýž odbývali dne 8. června v refektáři kláštera sv. Jakuba v Praze, nikdo z odporníků nestál, dáno za právo králi, a ten zaplativ památné ihned v právo své se uvázal. Nicméně se vidělo soudcům dvorským dobrým býti ještě jedno provolání učiniti. Když totiž na hradě Pražském roku 1393 dne 1. března větši počet lidu shromážděn byl, kázali biřicům silným hlasem vyvolávati, ačkoliv panství

[1]) Lib. conf. I. E 2, G 1, G 9, J 3, II. B 6, F 7. [2]) Ibidem III. D 15, B 20. [3]) Archiv Hradecký. Také v jiném listě p. Heřmana (r. 1383, 15. června) svědčí (lib. erect. II. f. 84). [4]) Lib. conf. IV. B 16.

Kamenické králi spravedlivě přisouseno a také zvod na ně a odhádání práva králova předsevzaty jsou, aby přece nikdo nenaříkal, že se mu křivda stala, aby ten, kdo by vůbec nějakou spravedlnosť ke Kamenici míti se domníval, odpor svůj u soudu učinil. Hlásil se jediné Tůma ze Štítného, jenž soudní roky promeškav, přes to přece ku právu svému přišel. Jan a Vchyna zaplativše, co králi náleželo, zůstali potom v držení panství. [1])

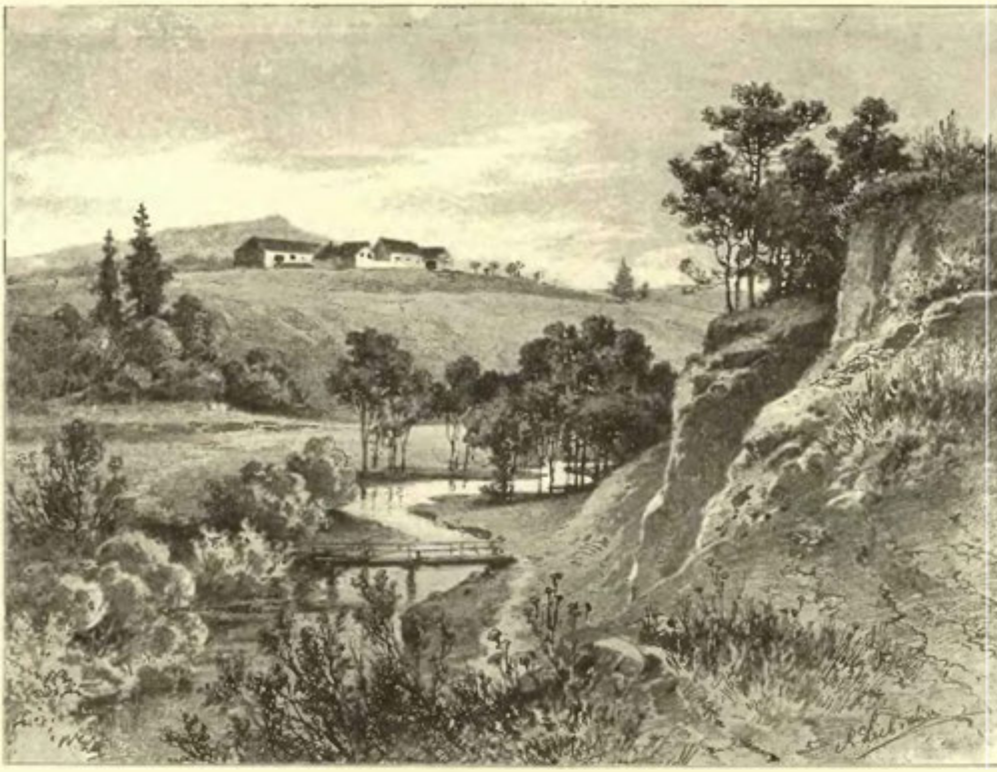
Jan z Ústí mladší měl také nějaká práva na městě Ústí nad Lužnicí, odkudž rod jeho pocházel. Hospodařil dobře a peněz dosti zachoval, tak že Vchynu z jeho dílu splatiti mohl a také splatil. [2]) Od těch dob (zejména r. 1397 a sld.) vyskytuje se jako samotný pán na Kamenici, ale co se týče některé jeho části, staly se tu jakési změny, u nichž toliko následky víme Když měl totiž roku 1400 farář do Částrova volen býti, rozcházeli se tu dva patronové, totiž Jan mladší z Lomnice a Jan mladší z Ústí. [3]) Toho času byly domácí války v Čechách, ku kterým byly zavdaly příčinu úklady a odboje některých předních pánů Českých proti králi, v jejichžto čele stál pan Jindřich z Rožemberka. V tom mu byli společníky všichni Vítkovci, a zejména i náš Jan. Naproti tomu však vzbudili sobě časem rozličné nepřátely, kteří přidržíce se strany královské, jednotníkům všelijaké škody činili. Asi r. 1400 nastrojil sobě markrabě Prokop zemana Diviše z Hrádku, aby Vítkovcům škodil. Tomu dvě běhny, Mareta a Polka, zrazovaly lidi pánův Ústských a chtěly mu Kamenici zraditi, ale poněvadž byly hrad a město dobře opatřeny, k tomu nepřišlo. [4])

Roku 1404 byl Jan již hodně při letech, maje zrostlé syny, kteří ze svého měšce zboží kupovali; otec sám nabyl tehda veliké části města Ústí, roku 1410 koupil hrad Fuglhauz se zbožím příslušným, [5]) a konečně se stal spoludržitelem hradu Hradiště nad Lužnicí. Poslední o něm zmínku [6]) našli jsme r. 1413 ke dni 7. prosince, tak že na jisto roku příštího zemřel. Manželka jeho, *Anna z Mochova,* obzvláště přízniva byla náukám, které M. Jan Hus hlásal; jí mravokárce tento nejvíce děkoval, že se pod ochranou manžela jejího do Ústí a okolí zabrati mohl. Tím více truchlila ušlechtilá tato paní, když miláček její smutnou a ohavnou smrť podstoupil. Že bolesť svou potom netajila a přívržence Husovy výdatně podporovala, shledati jest z hanlivé písně, kterou na ni a syny její neznámý spisovatel složil, a jež takto zní: „Ale oni z Ústí, dříve pánové v tomto království slavní, nyní zlé jsou pověsti. Vaše růže jest za těchto časů poškvrněna a hanou oděna; neb u víře kolísáte a od víry otců svých bohužel ustupujete. — A ona paní z Mochova a žena nešlechetná; ukrutná jako Lamie, sama plod, kterýž porodila a odkojila, požírá: tak ty máti nevěrná své vlastní děti, jež ti Bůh daroval, ďáblům obětuješ, nutíc je choditi po cestách Viklefových a Husových! Ty zuřivá Jezabel spravedlivého jako Abel muže pronásleduješ, an od tebe v Ústí příkoří trpí, jako Eliáš. V pekle budeš trápena. A tak tě bídnou babu posílám do pekla smradu i s tvými dříči, babo falešná, abys tam i s ďábly na věky trápena byla.“ [7])

Po Janovi zůstali tři synové; jeden z nich, *Prokop,* vyskytuje se již r. 1404, an prodal zboží své v Rohově a Hátově, druhý, *Beneš,* držel již r. 1409 dvě části města Ústí, jež byl od strýců svých Jana staršího a Ondřeje koupil. [8]) Tento však se potom nikdy více nepřipomíná, než toliko třetí syn Jan, jenž panoval s mateří a bratrem Prokopem (r. 1414) také na Hradišti a r. 1417 s týmž bratrem svým práva vrchnostenská na Kamenici vykonával. [9]) Sestrou jejich byla snad ona Bonuše z Kamenice, jež r. 1422 chasníka jednoho z Rohozně, jenž měl býti v Pelhřimově utracen, od šibenice vyprosila. [10]) Pravdě se podobá, že se Jan a Prokop o zboží svá rozdělili, onen že dostal Kamenici za díl, a tento část města Ústí, kdež mezi Tábory ztratil se brzy z řeči a paměti lidské.

Když počaly války husitské, opatřen jest hrad Kamenický dobrou posádkou, aby nepřátelům kalicha odporovati mohl; byla toho nutná potřeba, poněvadž hradští na město sami spolehnouti nemohli. Zde sice jedna část měšťanů si oblíbila přijímání pod obojí způsobou, ale druzí církvi věrni zůstávajíce, nechuť svou k novotám jim nepříjemným tím více tajili. Katoličtí měšťané pustili sem r. 1420 *Oldřicha z Rožemberka,* jenž také hrad opanovati chtěl; když však se Táboři na hradě ubránili, zapáliv město opustil je zase. [11]) Jak nám zatmělé zprávy z pozdějších let vypravují, chlebila na Kamenici slečna jedna z rodu pánův Ústských, nepochybně tedy ona Bonuše, kteráž se k r. 1422 připomíná; o pravém tedy držiteli Janovi nečiní se toho času zmínky. Jak se zdá, nepřála Bonuše Táborům, nýbrž spíše protivníku

[1]) Časopis mus. r 1878. Viz i Acta jud. 1396, 18. Decb 1404, 17 Febr. lib. conf. V. [2]) Za něho byli purkrabími na Kamenici: Příbek r. 1396—1398 (lib. erect. XIII a f. 64, rel. tab. I 85) a Sudík z Bozděchova r. 1407; tento žil ještě r. 1416 (lib. conf. VI H 18, VII. F 7, G 18). [3]) Lib. conf. VI A 12 [4]) Mareš, Kniha popravčí, str. 15 [5]) Arch č III. 273, 358. [6]) Lib. conf. VII C 19. Možná též, že Jan otec již dříve než r 1413 neb r 1414 zemřel, a že uvedené zprávy vztahují se na syna jeho Jana. Roku 1414 ke dni 28. října připomínají se Jan a Prokop bratří jakožto spolupatronové kláštera Ústského. (Arch u sv. Jiljí.) [7]) Palacký, Docum Hus p. 667, téhož děje III a. 164, 237. [8]) Rel tab. II. 8, lib. VI. [9]) Lib conf. VII D 17, J 8 [10]) Pam arch IX 70. Bonuše byla r. 1449 manželkou Jence z Petršpurka (arch. č. III. 543) [11]) Palackého Děje III b. 60.

Červený Dvůr u Tábora.

jejich Menhartovi z Hradce, jenž jí snad s lidem svým k držení panství pomohl. Když se r. 1425 Táboři okolo Kamenice do Moravy brali, srazili se kdesi u Kamenice s lidem Menhartovým (31. října). Hradeckým vedlo se špatně, neb mnozí z nich zbiti, jiní zjímáni, a ostatek utekl na hrad Kamenický. I přitrhše Táboři ke hradu, po 14 dní z praků a pušek k němu stříleli, a konečně ho dobyvše, všechnu braň na něm rozmetali. Stalo se tak kázáním nejvyššího jich vůdce Bohuslava ze Švamberka.[1]) Čtyřicet panoší odvedeno do zajetí. Povšimnutí hodno jest, že za obléhání tohoto i vzdáleni Jihlavští žoldnéře své ke Kamenici vyslali, ale ti nic nepořídivše, nadto ztratili několik lidí, kteří ještě r. 1426 na Táboře v zajetí drženi byli.[2])

Po r. 1436, když ukončeny byly boje husitské, obnoven jest starodávný řád zemský, a dědictví násilně odňatá zase po veliké části dřevním pánům navrácena. I Kamenice dána opět pánům Ústským a obnovena tehda nejen jako obydlí, nýbrž i jako pevnosť. Z té doby asi pocházela ona růže, která se nad branou nacházela. Držitelem hradu stal se tehda (ne-li již po r. 1425) *Jan mladší z Ústí*, vedlé vší pravdě podoby nám již známý bratr Prokopův. Císař Sigmund koupiv od něho nároky na Hradiště a Ústí, zapsal mu za to r. 1437, 23. března panství Lomnické.[3]) Jan pak řídě se příkladem mateře své věrně stál po straně obce Táborské; nacházíme jej (toho roku 4. července) ve smlouvě o Přiběnice učiněné[4]) i v oné (r. 1439, 8. července), již učinili Táboři příměří s úhlavním nepřítelem svým Oldřichem z Rožemberka: obě Jan vedlé hejtmanů Táborských spečetil.[5]) V potomních jednáních zemských měl málo účastenství, za to však měl spory s pány Strážskými v příčině hradu svého Fuglhauzu.[6]) Poslední zmínku o něm našli jsme k r. 1452 v poručenství pana Oldřicha z Hradce.[7]) Zemřel buď toho roku aneb nedlouho potom, dědiců po sobě nepozůstaviv.

Kamenice a veškeré zboží Janovo dostalo se nyní příbuznému jeho *Jindřichovi ze Stráže* (s pominutím větve Plesské pánů z Ústí), buď snad proto, že páni Strážští byli Ústským nejbližší, aneb

[1]) Bartošek, str. 150 (u Dobnera). Palackého Děje III. b. 242 (Tomek IV. 333 vypisuje tyto události jinak). [2]) Elvert, Gesch. v. Iglau, S. 105. V ležení před Kamenicí zemřel Jan Bzdinka, polní hejtman Táborů; na jeho místě zvolen jest pan Bohuslav. [3]) Arch. č. I. 497, rel. tab. II. 162. [4]) Arch. Třeboň. [5]) Arch. č. III. 532. [6]) Arch. Třeboň. List dán v Kamenici r. 1449. [7]) Rel. tab. II. 230.

spíše vedlé nějakého zápisu dskami zemskými učiněného. Již r. 1454 nacházíme Jindřicha v držení bývalých panství Ústských: za nároky, které měl n. Jan k panství Ústskému a Hradištskému, a proto, že Lomnice sobě náhradou zapsané dosíci nemohl, zapsal král Ladislav Jindřichovi panství Řečické; a poněvadž kromě toho Stráž a jiná panství držel, patřil k nejbohatším pánům na jihu Českém. V těch dobách, co byl nejvyšším hofmistrem (r. 1459—1466), vydal Kamenickým řád obecní, jak se konšelé ve svém úřadě chovati mají, práva o domích a jiných městských potřebách, a konečně i nařízení bezpečnosti se dotýkající.[1]) Roku 1465, 15. června udělil jim svobodu, aby o statcích svých volně říditi a je komu koliv odkazovati mohli, napomínaje je, aby zvláště domy své proti ohni dobře opravovali hlinou a zdmi.[2]) Pan Jindřich zemřel r. 1466 a pohřben jest v kostele Strážském.[3]) Zdali a jak dlouho tu vládl syn Jindřichův *Jiřík* (r. 1457—1474), není nám známo. Z dob těchto máme chudé zprávy o ústrcích, které měli Kameničtí s pány z Rožemberka.[4])

Kamenici držel po pánech Strážských slavný toho času pán, *Jan ze Selmberka,* jenž byl od r. 1479 kancléřem království. Bohuslav z Lobkovic povahu pána tohoto pravdivými slovy takto vylíčil: „I věk náš vyvodí muže, kteří proslulých ve starožitnosti nejsou menší. Co medle ke chvále, slávě a vznešenosti nedostává se kancléři království Českého, Janovi Selmberskému? Postava jeho jest vznešená, a jakousi zvláštní velebnosť jeví jeho tvář; a co Cicero přičítá ušlechtilým mravům, nachází se u něho: největší vážnosť s největší vlídností spojená. Vtip jeho jest ostrý, paměť věrná ve všem, cokoli byl slýchal, vídal a čítal, a výmluvnosť taková, jaké bych se u našincův ani nenadál. Nad řeč jeho nic není vážnějšího, nic není sličnějšího, nic ozdobnějšího, ani hojnějšího. Kdykoliv jej slýchám, jest mi, jako bych slyšel Ulyssa Homerova: k řečem hodí se myšlénky, k myšlénkám slova, a vše plyne tak nenuceně, jako by kdo jiný nedovedl ani snahou největší. Když on řeční, neustupujeme ani Řekům ani Latiníkům, a to jak co do ušlechtilosti a lahodnosti, tak i do hojnosti řeči, a to hojnosti takové, která nikdy neplodí přesycení a nudnosti. Kdož medle, počne-li on mluviti, neobává se, aby nepřestal brzy? A slova jeho mají věru podivnou do sebe váhu a víru. Učiní-li přímluvu na sněmu, všichni již napřed mu přisvědčují, a z tak znamenitého počtu mužů věhlasných a slavných neodporuje mu nikdo, ani myslí, že by se co prospěšnějšího ponavrhnouti dalo. Bez něho věc důležitá žádná se nevyjednává; v soudu zemském slovo jeho platí za důkaz. To působí živobytí jeho ctnostné, bezouhonné, neposkvrněné, bez ošemetnosti a chytrosti. A takové ctnosti nesvodí ho ku pýše, ani k vysokému o sobě smýšlení; přístup k němu jest snadný, rozmluva přívětivá, ani nevčasný příchod ani prosby dotiravé nepopuzují ho k nevrlosti; aniž jest u něho licoměrná ona dobrota, která slibuje více, nežli splniti míní a může; cokoli praví a připovídá, jest jisté, jako by vedlé řeči básníkovy vyšlo bylo z úst Apollinových. Takovým obyčejem získal sobě rovnou u všech stavů vážnosť, všichni jej milují, koho daří on přízní svou, pokládá se za šťastného, a to právem: neb on výtečností svou přemáhá i samu závisť.“[5])

Zámek Kamenický.

Ve velikých stavovských rozbrojích věku svého, požívaje jako kancléř vlivu nejmocnějšího, zdál se zůstávati vždy nestranným. Sídlem býval sice často na Mladé Boleslavi, statku manželky své Johanky z Krajku, ale i na Kamenici nezřídka zavítal.[6]) Kancléřovav do roku 1503, stal se potom komorníkem zemským (r. 1503—1507) a umřel u vysokém stáří r. 1508.

Ustanovil právo měšťanům Kamenickým o volení do rady, sepsání důchodů, knihách městských, kšaftech atd., též vydal jim nařízení, jak se v příčině náboženství a bezpečnosti veřejně chovati mají.[7]) Když se r. 1495 dne 2. dubna v Kamenici zdržoval, prosili jej konšelé zdejší, aby jim nadání n. Jindřicha Strážského potvrdil, čemuž nejen přivolil, nýbrž i nové svobody přičinil. Posud statek odumřelý, totiž

---

[1]) Časop. Oblas od Nežárky V. č. 1—3. — Rok 1452 tamže položený jest chybný. [2]) Tamže V. č. 4. Rok 1460 chybný. Dobrý přípis v DZ 137, N 21, vlož 1616. [3]) Pam. arch II 360. [4]) Veselého Choustník 36. [5]) Palackého Děje V a. 362—364. [6]) Roku 1491 psal se seděním na Kamenici (arch. Třeb.). [7]) Oblas od Nežárky r. VI. č. 7—9. Rok 1476?

těch, kteří pořízení neučinivše, dědiců neměli, spadal na vrchnost; ale Jan ustanovil, aby ten a takový statek spadl do komory městské a na opravu města obracován byl, též aby se mohli obyvatelé z města stěhovati, osadivše grunt řádným člověkem.[1]) Výsadu tuto spečetili Jiřík syn jeho a Jindřich ze Žampachu, hejtman všech zámků páně.

Jan koupil r. 1490 hrady Kosť a Trosky, také získal Kostomlaty, a roku 1493 vešel v držení knížectví Krnovského ve Slezsku. Pro ty a takové vydeje vidělo se mu Kamenici prodati. Nový držitel, *Vlachyně z Leskovce*, seděl tu již r. 1499.[2]) Ale r. 1510 vyskytuje se jako pán na Kamenici bratrovec jeho *Jan*, jsa tehda svědkem v pořízení Mikuláše mladšího Trčky z Lípy.[3]) Týž vladyka býval hejtmanem kraje Bechyňského a měl manželku první Annu Boryňku ze Lhoty, s níž splodil jediné dědičky *Dorotu* a *Mandalénu*. Dotčená paní učinila r. 1537 dne 6. prosince poslední své pořízení, jímž odkázala statek Mezenský dcerám svým.[4]) Když pak r. 1544 zemřela a v Kamenici k věčnému spánku uložena byla, manžel její kšaftu tomu dskami odpíral, řka, že proti jeho spravedlnosti místa svého míti nemá. Dcery obávajíce se dlouhých soudův a nákladů, jež by odtud vzešly, raději se podvolily smlouvě, a tak upustivše (r. 1545 dne 31. ledna) od odkazu mateře své a statku Mezenského, v nějž se již uvázaly, přijaly od otce svého zápis na 3500 kop gr. č.[5]) Jan zatím okoušel po druhé manželských radostí s chotí svou Mandalénou z Lípy, jíž roku 1545 dne 26. června 1000 kop gr. č. na panství Kamenickém zapsal, tak aby se v ně po smrti jeho uvázati mohla.[6]) Ale ještě téhož roku v létě zemřel a pochován jest v Kamenici. Vedlé kšaftu jeho roku 1540 den sv. Valentina zdělaného měl se dostati statek jeho synu, ač by kterého měl, aneb jiným dětem jeho, a konečně Anně ze Lhoty; tato s Mikulášem Trčkou Lichtemburským měla statek až do 20 let synových spravovati.[7]) Hned po jeho smrti uvázala se Mandaléna v Kamenici (dne 3. září), a podržela ji přes nároky oprávněných dědiček. Ale již příštího roku (1546) zemřela i ona, odkázavši nápad svůj na Kamenici synu svému Janovi Zajímáčovi z Kunštátu.[8]) V Kamenici uvázali se nyní Volf starší z Krajku a Jan ze Šelmberka k rukám Janovým, a nechtěli jí nijak Dorotě a Mandaléně vydati. Ubohé, z otcovského dílu i mateřského oloupené dědičky utekly se k opravci všech sirotků, k soudu zemskému.

Bašta východní v Kamenici.

Roku 1546 soudcové obě strany sročivše, s pilností vážili, kterak kšaft n. Janův, aby se statek jeho dětem dostal, celý a neporušený se našel, potom že v kšaftě tomto učiněném před zápisem nápadním (r. 1545, 26. června) výminka se nenachází, jest li že by jaké jiné pořízení učinil, aby pořízení jeho moci nemělo. Nahlédli též ve zřízení zemské a jeho článek, kdyby kdo učině kšaft sobě, v něm výminky, aby jiný činiti mohl, nepozůstavil, že takové zřízení a kšaftování poslední proti prvnímu místa míti nemá. Z těch a takových příčin dáno jest sestrám za právo, tak aby jim poručníci jmenovaní statku ihned postoupili.[9])

Tím nebyly ještě všecky těžkosti přemoženy. Bohuchval, Šebestyán, Jan Vlachyně a Vácslav, strýci sester, odpírali kšaftu n. Janovu, pravíce, že jest jej Jan udělati nemohl, nejsa s bratřími svými dílen. Ale soud zemský půhon zdvihl (r. 1549); neb odporníci odpor na díly své udělali, a našlo se, že po n. Mikuláši, bratru Bohuchvalovu, dědička a dcera zůstala, která s nimi a podlé nich jest odporu neučinila; a tak oni jednali proti zřízení zemskému, které v sobě zavíralo, aby všichni společníci poháněli.[10]) Nyní přikročilo se k dělení. Mandaléna z Leskovce, manželka Zdeňka z Malovic a na Chýnově, byla před tím zemřela, zůstavivši syna *Jana;* tomu náležela polovice jmění. *Dorota*, vdaná za *Ladislava Ostrovce z Kralovic,* dostati měla druhou polovici. K dělení přišly otcovská panství Kamenické a Božejovské, statek

[1]) DZ. 137, N 22—24. [2]) Archiv Hradecký, ve sml. r. 1499 dne 18. srpna. [3]) DZ. 6, F 26. [4]) DZ. 5, L 10. Bratr její Jan Boryně, syn tohoto Zdislav. [5]) DZ. 46, A 6. [6]) DZ. 83, L 16. [7]) DZ. 7, H 26. [8]) Kšaft její zdělán r. 1545 dne 5. listopadu. [9]) DZ. 8, B 13—17. [10]) DZ. 8, Q 17.

mateřský a otcovský Mezné, a konečně statek Prosečský od otce přikoupený. Dílčí cedule napsány r. 1549 dne 26. července tak, že nikdo ještě nevěděl, komu se kterého dílu dostane. Na první díl položeny: zámek Kamenice se dvorem poplužným na předměstí (nynějším dvorem), dvůr pustý pod Bradlem, mlýn u zámku, město, vsi Metanov, Vlásenice, Lhotka, Rodvinovy, Žďár, Vlčetín, Radouně Kostelní, Radouně Horní, Rosička, Pejhov, Vícemile, Vodný, Bohdalín, Babín, Pravikov, vsi pusté Benešovec (u Bohdalína), Heřman, Drahouňov, Krumvald (u Stříteže), Rosička a Jetříše (u Častrova), Podrňov dvůr pustý. Z těch Pravikov, Včelnička, obě Radouně, Vícemile a ves pustá Benešovec k záduší kostelnímu náležely. Na druhý díl položeny: Božejov, Mezné, Proseč a od panství Kamenického přidány Peleč, Částrov, Těmice a dvě vsi zápisné od arcibiskupství Lidmaň a Lidmanka. [1]) Pusté byly na díle tomto dvůr Lešov a vsi Vlasenička (u Božejova a Stříteže) a Radimovice (u Vlasenice a Ondřejova). Do dělení nepojaty Důl, Lhotka a Střítež, poněvadž byly zastaveny. [2]) Po učinění dílčích cedulí vyzván jest Zdeněk, otec sirotkův, aby jednu z nich pro syna svého zvolil; i vybral si díl Kamenický, a tak se dostala Kamenice rodu Malovcův.

Poručnická vláda trvala ještě kolik let. Zdeněk vyplatil k ruce syna svého statek Dolský (r. 1556), a r. 1571 koupil od Karla z Říčan na Pelhřimově ves pustou zápisnou Huntov. [3]) Roku 1576, když koupil od druhého dílu (Ostrovcův) právo ke statku Dolskému, byl již hezky při letech. Kdy zemřel, není známo. Syn a nástupce jeho Jan zdědil po otci také panství Chýnovské, ale z panství obou povinen byl sestrám svým díly vydati. Roku 1584, 25. února smluvil se se sestrou Zdinou, kteréžto přislíbil dáti 3000 kop míš. Druhé sestře, Kateřině Boubínské, zapsal r. 1588 dne 7. března 2000 kop míš. [4]) Roku 1581 obdržel na císaři Rudolfovi milost, že mu byly vsi zápisné Hořejní a Dolejní Lidmaň v dědictví puštěny. [5]) Roku 1583 stavěl na zdejším zámku a r. 1593 opravil kapli na Bradle. Zemřel r. 1598 a pohřben jest v kostele Kamenickém. Ačkoli také Chýnov držel, přece s větší oblibou na Kamenici bydlíval. Manželka jeho Majdaléna Malovcova z Lisova koupila r. 1597 panství Černovské od posledního pána z Rožemberka za 25.000 k. míš., ale ještě téhož roku zemřela. Tělesná schránka duše její uložena jest v kostele Kamenickém.

Syn obou, *Michal Malovec*, zdědil po otci a mateři Kamenici, Chýnov a Černovice, ale let svých ještě nemaje zůstával pod poručenstvím Jiříka Štěpána ze Sternberka, Václava Malovce z Chýnova na Chvališovicích, Kašpara Kaplíře ze Sulevic, Mikuláše Španovského z Lisova a Jana Ostrovce z Kralovic a na Vlašimi. Teprve r. 1604 dosáhl let a poděkovav poručníkům svým z horlivé jich a pilné práce uvázal se ve statky své veškeré. [6]) Nemaje stálého zdraví, anobrž jistotu blízké neúprosné smrti, zřídil jisté poručníky, kteří by panství k rukám sestry jeho, nezletilé *Anny Mandalény*, spravovali. Roku 1606 byl již mrtev, a jím vymřela Kamenická linie Malovcův. [7])

Mladá dědička dosáhla nedlouho potom let svých a provdala se za *Zikmunda Matěje Vencelíka z Vrchovišť*, chudého na ten čas zemana. Roku 1610 potvrdila výsady obce Kamenické a dovolila jim vaření piv bílých (pšeničných) k obecnému užitku, nicméně i připovídala, že děti jich od vrchnosti ke stavu manželskému nuceny nebudou. [8]) Shledávajíc, že jí také pro chatrné zdraví dlouhého trvání na světě popřáno nebude, usmyslila si o zbožích svých v čas pořiditi, při čemž z manželské lásky především na manžela svého pamatovala. Roku 1614 dne 26. května vložila ve dsky zemské zápis, že jest dlužna témuž manželu svému 100 kop, v nichž mu zámku a města Kamenice i všech vesnic příslušných postupuje, avšak panství Chýnovské zůstavila sobě, aby o něm zvláště říditi mohla. Když však r. 1614, 11. listopadu na zámku svém Kamenickém blízkost smrti cítíc poslední své pořízení sepsala, odkázala manželu svému i panství Chýnovské, arci s výminkou, kdyby synů bylo, aby se jim dostalo. Ale na ten čas toho žádná naděje nebyla. [9])

Roku 1615 dne 25. února usnula Anna Mandaléna na věky. Manžel pochoval tělo její ve zdejším kostele a postavil jí pěkný náhrobek, kterýž posud viděti lze. Držel po ní panství oboje kolik let, ale za ten čas více protivenství než radostí zkusil. Hned když se v panství uvázal, zdvihl se proti němu veškerý rod Malovců z Chýnova za jeden muž, pravíce, že je na spravedlnostech jich ke Kamenici a Chýnovu zkrátil. Věc ta šla k soudu zemskému a stála Vencelíka kromě útrat soudních 62.000 kop míš., jimiž Malovce odbyl (r. 1617). U císaře Matyáše byl hned po svém nastoupení vymohl, že výsady obce Kamenické majestatem královským (r. 1615 dne 13. října) stvrzeny a ve dsky zemské vloženy byly.

Stavovskému povstání roku 1618 oddal se Vencelík s celou duší, jsa tehda hejtmanem kraje Bechyňského. Brzo po známé defenestraci vypovězeni jezovité ze země; proto i z nařízení direktorů jezovitům Hradeckým jím Vencelíkem poručeno, aby buď hned aneb nejdéle ve dvou dnech z Hradce se vystěhovali. Když pak v srpnu toho roku Dampierre marně Hradec opanovati usiloval a odtáhl,

[1]) DZ. 45, D 23 — E 13 atd. [2]) DZ. 85, M 2. [3]) DZ 61, L 17 [4]) DZ 66, K 21, 69, C 14. [5]) DZ 21, E 16. [6]) DZ. 132, E 10. [7]) DZ. 183, B 15. [8]) DZ. 137, N 24—27 [9]) DZm. 237, F 24, 137, F 26

povzbuzoval Vencelík Hradecké, aby dále v odporu proti císaři zůstávali, a také potom jako stavovský kommissař vojsko kraje Bechyňského vymustroval. Pro ty a takové služby, v nichž se Vencelík proti císařským potřebovati dal, tito na něj velice zanevřeli. Hrozili mu zajisté, jak ho dostanou, že jej z okna oběsiti dají. Nedlouho potom přišla naň veliká nehoda. Roku 1619 dne 2. října přitáhl před město císařský vůdce Dampierre bezpochyby času nočního a poslal tam 50 jezdců, kteří se tvářili, jako by přicházeli od stavovských pro proviant. Kameničtí dali se oblouditi, poněvadž v ty časy stavovští v Bechyňště byli, ale jakmile bránu otevřeli, vrazili za jezdci jiní vojáci a hned se pustili do drancování. Škoda jimi způsobená byla veliká. Neb městečko zbořili, vypálili, lidi šacovali, některé z nich zbili, a pánu samému do 30.000 kop pobrali. Kořist odvezena z Kamenice na kolika vozích, a mnoho dobytka, který lid vojenský nepojedl, odehnáno pryč. Vencelíkovi bylo nyní líto poddaných ochuzených, tak že sám z důchodů svých na sta kusů velikého a malého dobytka kupoval a odjinud přiháněl. [1]) Mezi touto a následujícími většími pohromami ani celý rok neprošel. Vencelík mezi tím byl kommissařem stavovským, když městská rada v Jindřichově Hradci obnovena byla.

Kromě svízelů způsobených císařskými zkoušela tehda Kamenice také mnoho od svých vlastních přátel. Direktorové nemajíce dostatek v penězích, vojákům svým platiti nemohli; oni (vojáci) tou příčinou nedbali zase na kázeň a zápovědi svých generálův, ale šumovali a sužovali ubohé lidi, jak se jim dobře líbilo. Když ležel v Kamenici lid z krajů Boleslavského, Chrudimského, Žateckého a Slanského, zděláno škod nenabytých, když pak přišla armáda hraběte z Mansfelda, schylovalo se prý k tomu, že cizinci národ český potlačí a jemu řečeno bude: „Staří a domáci obyvatelé vandrujte preč.“ Z těch příčin podal Vencelík roku 1620 ke sněmu důtklivou suplikací, žádaje stavů za opatření, aby z tak velikých a nenabytých škod sešlo, a lidu jak přátelskému tak i nepřátelskému nebylo toho dopouštěno, lidi ubohé a obyvatele země již prve znuzené hubiti, zvláště pak hraběti z Mansfelda. Také úředník Vencelíkův si mnoho do téhož hraběte stěžoval.

Část paláce v radnici Táborské. (Kreslil prof. Jar Janoušek.)

Netrvalo dlouho, a bylo ještě hůře. Vítězné vojsko císařské opanovavši jižní Čechy, mocně zabralo panství Chýnovské; po přemožení pak povstání povolán i Vencelík před mimořádnou soudní kommissí. Od prokuratora královského obviněn jest pro účastenství své v rebellii, potřebování v rozličných kommissích, zejména pro vybytí jezovitů z Hradce. Roku 1622 dne 29. října vynesen nad ním nález, že všechen statek svůj propadl, avšak z milosti že se mu po zaplacení dluhů polovice z komory české vyplatí. [2]) Osudu takového ubohý pán nebyl očekával Neb r. 1621 dne 16. června byl posledním pořízením svým Kamenici, Chýnov a Novou Bukovou synům svým, avšak pod poručenstvím manželky své Lidmily ze Zap odkázal. [3]) Zemřel r. 1623 uviděv svoje jmění v cizím držení.

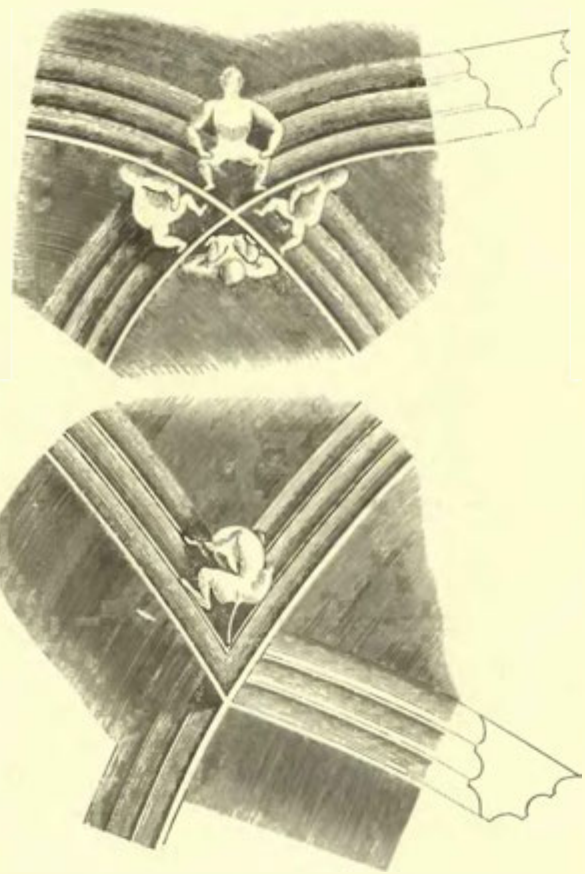
Roku 1623 dne 27. ledna prodali totiž kommissaři od místodržitele Karla z Lichtenšteina zřízení zámek a město Kamenici s panstvím a statek Černovský *Jindřichu Paradysovi* z *Eshaide* za 109.956 kop

[1]) Sommer, Tab. Kr. 208, Pavel Skála IV. 93. [2]) Rkps. bibl. Fyrštemberské, Rullova monografie o Hradci Jindřichově, str. 77, 80, 85

[3]) Ke Kamenici patřily tehda zámek a město Kamenice, vsi Rodinov, Lhota slove za lesy, Vlásenice, Peleč, Částrov, Metanov, Žďár, Vlčetín, Dičkopy, Rosička, Pejhov, Kostelní a Horní Radouň, Boztěchov, Včelnička, Bohdalin, Těmice, Prašivá Lhota, Veliká a Malá Lidmaň, Dobrá Voda, Zlatenka, Drahouňov, Babín, Grunvald, Pravíkov, městečko Černovice, vsi Dobešov, Vlkošovice, Svatava a Benešov, vsi Dvořiště, Šimpach, Věžný, Vintířov, Mondrov, Brni, Obratan, Důl, Střítež. V Kamenici bylo osedlých 112 (v tom 8 pohořelých), v Černovicích 114 (3 pohoř.) a v 27 vesnicích 395 osedlých (arch. Roudnický

miš.,[1]) a poněvadž tento Španěl ještě obyvatelem království nebyl, vložena smlouva tato ve zvláštní knihu pro cizozemce zřízenou. Později dosáhl přijetí do země, ano i potvrzení stavu panského (r. 1633, 3. srpna) pro země České. Byl radou císařským jakož i krále španělského radou a nařízeným nejvyšším. Nebyv dlouho v držení panství zapověděl Kamenickým pivo vařiti a vzal jim násilně pánev, kotel a jiné věci pivovarské. Zemřel roku 1638 a pohřben v klášteře Emausském v kapli sv. Jakuba, kdež byl oltář zřídil a založil.[2])

V panství Kamenické uvázali se nyní *Martin Jindřich Paradys z Eshaide*, rytmistr, a *Bartoloměj de la Saga a Paradys*, jehožto bratr Jan před tím byl umřel. Roku 1641, 14. září rozdělili se o pozůstalosť. Martin obdržel dvůr poplužný Vodný,[3]) městečko Černovice, vsi Žďár, Vlčetín, Včelničku, Bohdalín, Benešov, Vlkošovice, Dobešov, Svatavu, Prašivou Lhotu, obojí Lidmaň, Těmice, Grunvald, Drahoňov, které tudíž od panství Kamenického odpadly.[4]) Při tomto a dílu Bartolomějově zůstaly tudíž „zámek Kamenice, jak ve svém hrubém stavení z kamene a vápna dobře postaven jest“ se dvorem a městem, vsi Vlásenice, Peleč, Částrov, Metanov, Malá Lhota, Rodinov, Dičkopy, Rosička, Pejhov, oboje Radouň, Boztěchov, Pravíkov a Babín.[5]) K tomu přikoupil r. 1649 zboží Včelnické a svedl z něho všechny závady a dluhy, neméně i získal statek Chvalkovský. Roku 1651 dne 25. dubna došel povýšení do stavu panského a zemřel roku 1654 v zimě.

Pruty gothického klenutí v bývalém paláci na radnici Táborské.

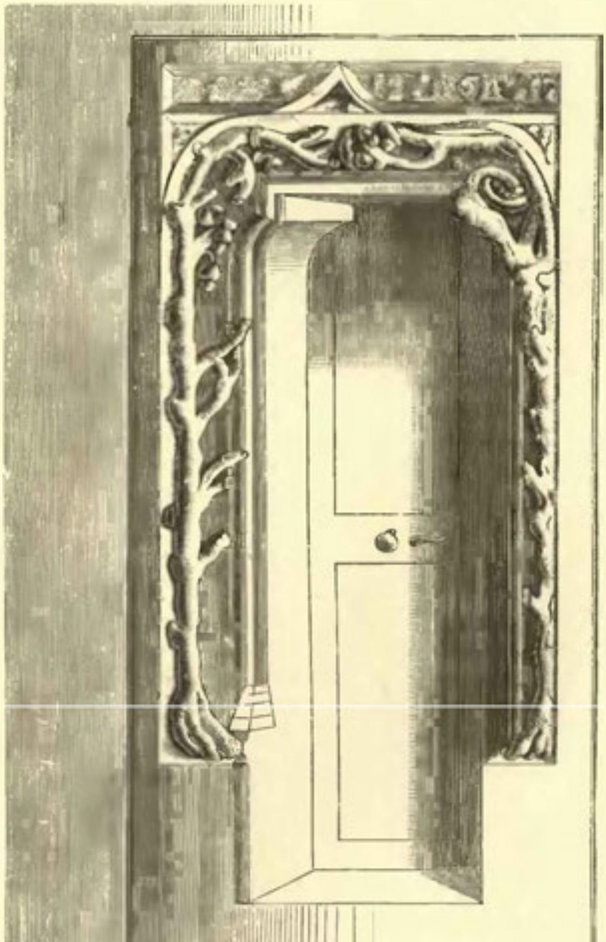
Poněvadž po zemřelém nezletilé dítky, totiž dcera Marie a synové Martin Antonín a Bernart František zůstali, udělili místodržící poručenství nad nimi vdově *Hypolitě Paradysové*, rozené z *Lodronu*. Tato pojavši r. 1654, 9. února komorníka, uvázala se v Kamenici, Včelnici a Chvalkov.[6]) Za této poručnické vlády zřízen nynější park a květinná zahrada při zámku (nestalo-li se tak již za živobytí Bartolomějova) a povstala nová osada. Když totiž jednou paní podlé rybníka Kalicha jeti měla, strhla se mračna a vody v rybníce tak vystoupily, že ledva živobytí své uchránila. V největším nebezpečí jsouc učinila slib, že postaví kapli ke cti panny Marie Když pak šťastně vyvázla, vypravila se na pouť do Otynk v Bavořích a navrátivši se domů kázala zhotoviti sochu, která se soše panny Marie v Otynkách zcela podobala. Roku 1662 založila blíže Včelnice kapli, kdež postavila dotčenou sochu, a když se tu lidé usazovati počali, říkalo se osadě této Nové Otynky. Lépe by arci Nová Včelnice sloula.[7])

Bratří *Antonín Martin* a *Bernart František de la Saga* ujavše společně panství rozdělili se o ně roku 1672 dne 13. září. Starší z nich dostal zámek Kamenici dobře vystavený i se zahradou květinnou a kuchyňskou, pivovárem, vinopalnou, dvůr veliký, město, vsi Vlásenici, Peleč, Rodinov, Lhotu, Babín a Pravíkov; mladší obdržel zámeček ve Včelnici, také dobře vystavený, s blízkou kaplí, dvorem a vesnicí, ves a dvůr Díčkopy, vsi Boztěchov, Pejhov, obojí Radouň, Rosičku, Metanov, Částrov a Vlčetín.[8]) Manželkou onoho byla Anna Apolonie z Oprštorfu, která r. 1687 zemřela a v Kamenici pohřbena byla.[9]) Martin byl cís. komořím, radou komorního soudu a založil novou osadu blíže města, kteráž se posud Novou Vsí nazývá.

---

[1]) DZ. 153, D 28 Viz Bílkovy Děje konfiskací na str. 849 a 850, kdež jest též rozsáhlosť panství Kamenického vytčena. Srovnej Beckovského Poselkyni II. 3, 101. Manželka jeho byla Voršila ze Šlenic. [2]) DZ. 146, L 30. [3]) Při tomto dvoře postaven později zámeček. Více o něm v DZ. 159, F 25. [4]) DZ. 305, E 18 — F 2. [5]) DZ. 305, E 3—18. [6]) DZ 113, K 9. [7]) Trajer, Diözese Budweis 394. [8]) DZ. 74, E 6—15. [9]) Trajer 387.

Rodina Paradysů nezůstavila v Kamenici vděčné památky. Utiskovali Kamenické, a poslední z jich rodu, Martin, zrušiv svobody města byl příčinou toho, že privileje Kamenických „pro jich tvrdošíjnosť a neposlušenství“ na rozkaz císaře Leopolda (roku 1691, 8. února a 22. března) z desk zemských vymazány. Zároveň odsouzen jest Anton Putnář, vůdce a řečník Kamenických, k dílu obecnímu a panskému, jeden soused dán do vězení na Špilberk u Brna a jiní, zejména řezníci a bratří Daňkové, též obecním dílem trestáni, poněvadž si proti vrchnosti své „pro příliš příkré s nimi nakládání a týrání stížnosť vedli.“ Rozhodnutím české kanceláře zapověděno Kamenickým pivo vařiti a „víno páliti,“ vzaty jim chlebné a masné krámy, vrch nad zámkem, sádka, rybníček za valchou, pastviště a louky, kudy do Černovic chodili, poněvadž „ne obci, ale privatním rozličným osobám po kusech patřily, ty pak své právo k nim již dávno promlčely.“ Také stalo se rozhodnutí o služby, které měli vrchnosti konati; naproti tomu však odsouzen jest Martin, aby vydal Kamenickým peníze, kteréž on neb hejtman za sebou podrželi, a aby jim vrátil dům, lázeň a některé věci, které jim násilně a nespravedlivě odňal. Kamenickým poručeno, aby se k vrchnosti poslušně zachovali, a Martin „v tejnosti napomenut, aby on jak od osoby své, tak také skrze své nynější i budoucí správce s nimi Kamenickými napotom mírněji a snesitelněji, než až posavad, zacházel, je proti znění jich v nově nabytých nadání a této resolucí neobtěžoval, a co by proti slušnosti čelilo, neporoučel, méněji pak konati dal, především však strany lidu válečného a činění kvartýrů tak i v rozdělení kontrybucí náležitou rovnosť zachoval, a pokudž by jim Kamenickým z berně zemské pro vystálé vojenské marše aneb sice kdykoliv co k dobrému a náhradě přišlo, to s vědomostí jejich na kontrybuci pokaždé poraziti dal.“ [1]) Shledav ukrutník tento, že ani kancelář, ani místodržitelé, ani krajští hejtmané jemu výstupků jeho trpěti nemohou, prodal (r. 1692 dne 16. října) Kamenici se vším příslušenstvím za 124.000 fl. rh. *Janovi Ezaiášovi* z *Hartigu*, dvorské radě a sekretáři dvorské kanceláře české. [2])

Ozdobné kamenné veřeje v radnici Táborské.

V držení rodiny Hartikovské zůstala Kamenice něco déle než půl století. Druhý z toho rodu, *Jan Hubert*, přikoupil roku 1717 statek Včelnický. Po smrti jeho zdědila Kamenici dcera jeho *Marie Terezie*, provdaná hraběnka *Golzova*. Za ní stržena jest jižní část zámku a postavena tak, jak se nyní nachází. Práci tuto prý vedl r. 1744 manžel její *Antonín Jan Václav* hrabě *Vratislav z Mitrovic* († r. 1808). Dotčená paní zemřela r. 1789 dne 16. prosince a statek jeji dostal se tudíž dětem jejím: *Gabriele*, *Josefě* a *Prokopovi*. Nejstarší z nich, Gabriela, splatila ostatní (r. 1798) a ujala panství; avšak nemohouc je udržeti prodala Kamenici roku 1799 *Janovi Nádhernému*. Nyní se držitelé rychle po sobě střídali, jeden od druhého kupujíce. Tak následovali r. 1805 hrabě *František v. Sickingen*, r. 1806 Jan Josef *Rilke*, roku 1811 Frant. Leopold *Forster*. Hned potom koupil Kamenici hrabě *Eugen Vratislav z Mitrovic*, ale prodal ji r. 1821 hraběnce *Dorotě Rejové* svobodné p. *Bretenilové*. Od ní převzal statek roku 1823 manžel její *Karel* hrabě *Rej*, c. k. major, od něho pak roku 1824 *Ludvík* rytíř *Peschier*.

[1]) DZ. 633, Q 16—18. Mnohem obšírněji vypisuje se pře tato v originale, než v našem vypravování. Viz DZ. 137, N 21.
[2]) DZ. 402, G 23.

Roku 1825 koupil statek Jan *Kanka*, ale prodal jej opět r. 1826 dotčenému hraběti Rejovi, od něhož jej zase převzala manželka jeho. Pro veliké dluhy konečně přišlo panství zase do prodeje.

Při takovém rychlém střídání držitelů po 30 let není divu, že zámek zpustl a ani obýván nebyl. Když tedy *Jan Jindřich* svob. p. *Geymüller* Kamenici a Částrov r. 1831 od věřitelů hraběnky Rejové převzal, naskytlo se práce na panství dosti. Zámek dostal novou úpravu, jak vnitř tak i zevnitř, a mnohé jiné stavení zlepšeno a opraveno. Tak zejména nástupce Janův, *Jakub Rudolf* (od r. 1835), r. 1841 kostelík na Bradle poopravil a v něm rodinnou hrobku zřídil. [1]

2. Kamenické příběhy.

V iniciálce této jest: Panoš se znakem p. z Leskovce.

Jan z Leskovce byl muž ve věcech vojenských zběhlý, pročež také od bujarého Jindřicha z Rožemberka († r. 1526) k tomu ustanoven, aby na jeho místě táhl králi Ludvíkovi na pomoc. Odevzdány tehda Janovi patery zbroje kopinniči se všemi potřebami kromě šínek, 10 vojenských kladiv, patery jiné zbroje na 5 koní (přední a zadní kusy s paterými plechovicemi z pěti oboječků brněných), desatero rukávů brněných, 10 šorců brněných, 10 peklhaubců (přilbic) bílých a jedno dřevo kopinniči (oštěp). Zároveň mu odevzdány 7 vozů vojenských s koňmi i se vším, co na těch vozích bylo, též peníze, koflíky stříbrné a pozlacené, hákovnice, stany a jiné potřeby vojenské. Když mezi tažením pan Jindřich zemřel, vozové a nářadí vojenské vzati v Třeboni, nežli vyjeli na cestu a vezeni na Krumlov, zbroj pak zůstala za Janem. O tu zbroj soudil se s Janem Jošt z Rožemberka (r. 1533) a dosáhl toho, že mu byla navrácena (r. 1535). Naproti tomu žádal Jan na něm vozův a nářadí vojenského řka, že mu n. Jindřichem dány byly, ale nepřišel k ničemu, poněvadž na soudu komorním (r. 1536) dostatečně se nevyrozumělo, aby Jindřich ty vozy Janovi dal. Od té doby nebyla dobrá vůle mezi Janem a domem Rožemberským, což se potom i na poddané rozšířilo. Roku 1540 bylo v Benešově vsi na panství Choustnickém hlučné veselí, neb tu bylo posvícení druhou neděli před sv. Alžbětou. Kromě mnohých poddaných z Choustnicka přišli sem též Janovi lidé, ovšem jakožto sedláci tehdejší doby s oštípy a s jinými braněmi ke zo osobám. Nějaký kolář, rychtářův bratr z Lidmaně, připiv si hodně, dle kratochvíle své bil šenkýři hrnce a jiné nádobí, hledaje kromě toho zůmysla příčinu ke svádě. Václav rychtář Rožemberský jsa k tomu jako úřední osoba přivolán, mluvil ke koláři, z které příčiny tu škodu dělá; když pak kolář na to odpovědi nedával, promluvil rychtář ke koláři a k jiným okolostojícím, aby uručili (t. j. slíbili, že koláře pod propadením jistých peněz postaví a dostaví) a braň dali schovati. Lidé nechtěli tak učiniti, a koláři přibývalo mysli. Vzchopil se v tom řka k rychtáři, aby mu nerozkazoval, že jeho pán není, a uchytiv se za meč, hotovil se k půtce. Tu jej udeřil rychtář kyjem, aby pokoj zachoval, ale jak se to stalo, byla z toho všeobecná rvačka. Kolář a pomocníci jeho zbili rychtáře ranami suchými tak, že chudas na místě za mrtvého ležeti zůstal. Skrze to se stal poplach takový, že Rožemberští i Leskovští z oken vyskákali; Leskovští pak nahonivše se jich, sháněli se po jiných poddaných páně. Tu pak ten kolář dohoniv se Michala sedláka z Dobešova, který mu ani řečí ani skutkem příčiny nedával, jej na místě zavraždil, ač ho a pomocníků jeho pro Bůh prosil, aby ho nezabíjeli. Jan Olbram ze Štěkře, purkrabě na Choustníce, velice želel tohoto sedláka, poněvadž byl dobrý hospodář a nemálo dítek po něm zůstalo; psal o tom pánu a oznámil také, kterak Leskovští ušedše ze vsi, štěpy zsekali. I žádal pan Petr z Rožemberka ihned Jana, aby se těmi lidmi podlé zřízení zemského ujistil a je k soudu postavil, jakož i lidi své přidržel, aby proti lidem Rožemberským skutkem i řečí všelijak pokoj zachovali. Konec těch věcí není bohužel znám. Po pěti letech Jan zemřel. Ještě před smrtí Václava ze Lhotky, dědinníka čili sedláka svobodného, k tomu potahoval, ano i vězením přidržoval, aby se pod ním na gruntu poplatním ve vsi Těmicích osadil a statku svého svobodného neopravoval. [2]

[1]) Sommer, Tab. Kr. 202—210, Trajer 287. [2]) Arch. Třeboň. reg. 6 F. k. s. E 17, G 10, 12 F. k. K 19, 6 J. k. O 17, R 17.

Božejovský zámek.

Božejov Tvrz (Hrad).

Krajina mezi Pelhřimovem a Kamenicí podobného jest rázu jako celá východní část bývalého kraje Táborského, jsouc vysočinou kopcovatou, kterou mimo asi dva měsíce v roce ostré a „jedovaté“ větry proletují. Rozmanitosti a někdy i krásy přírodní jí neschází, a utěšený rozhled po lesnatých výšinách toho, který nelení pěšky krajinu tuto procestovati, za ustavičné stoupání do kopcův odměňuje. V jedné z těch nesčíslných dolin leží Božejov, k jehož hladinám rybničným jediné ještě větší lesy scházejí. Jde-li se k ní s „Libkovského“ kopce, uzříti lze před městečkem čtverhrannou, jednopatrovou budovu, ana ze zelených zahrad vynikajíc nemalou prostoru zabírá.

Nynější zámek po novějším způsobu upravený, ale nedodělaný, málokterou částí upomíná na minulost. Dávno zmizely široké a hluboké příkopy, byvše teprve na počátku našeho století zavezeny a se zemí srovnány; jdeš-li po sadě, který jest okolo zámku, na některých místech ssedlou zemi, jak příkopy šly, spatříš; ale kdybys nevěděl, že tu příkopy býti musily, aneb o tom od starých pamětníků neslyšel, ani bys se nenadál, co tu bývalo. Poněvadž jest jihozápadně od zámku rybník Ratenský a jižně a východně vysušený rybník Hluboký, bylo lze příkopy vodou těchto rybníků nadýmati a v nich ryby nasazovati. Roku 1769 bylo tu 30 kaprů či půl kopy; toho roku o vánocích bylo přidáno 25 kusů štihlat.

Jak již řečeno, jest zámek čtverhranný, ale tomu dříve tak nebylo, neboť severní a jižní roh byly později přistaveny. Snadno se každý o tom může přesvědčiti obcházeje zámek, pod jehož nynější žlutošedou omítkou všude mimo rohy dotčené starodávnou rustiku ze 16. věku spatřiti lze. To jest druhá skrovná památka minulosti, a třetí veliký kámen z roku 1567 s erbem Leskovců zazděn v průjezdu, ale nebýval dříve na tvrzi, nýbrž sem později z nějakého jiného sídla Leskovců přivezen. Naproti tomuto kameni jest zasazeno ve zdi pět litých desk s počátku minulého století, z nichž dvě erby Voračických, jedna Adama a Evu a konečně dvě jakési zápasníky představují. Jsou to zbytky kamen, které v panských pokojích stávaly.

Místnosti v zámku většinou objevují stav práce nedokončené. Kromě několika světnic v přízemí dobře sklenutých, ve kterých se obývá, jsou v přízemí jen kůlny, konírny atd., a v hořejším ponebí pokoje pusté s okny dílem zachovanými, dílem jen prkny zahrazenými. Nepatrné věci upomínají sotva na Leskovce, většina pochází z minulého století z doby Voračických a mají docela ráz obyčejnosti. Když před lety Rudolf svob. p. Geymüller koupil statek Božejovský a jej s panstvím Kamenickým sloučil, umínil si zámek zdejší za vdovské sídlo své mladé manželky upraviti. Práce ta svěřena asi roku 1837 jednomu staviteli Pelhřimovskému, který pilně ve vnitřku bořil až na jednu stranu starobylou. Mnohé místnosti z hruba zřízeny a připravovány k novému pohodlnému obytu, než náhlá smrť mladé paní († r. 1840) přetrhla všechnu další práci a zámek zanechán spoustě.

Před zámkem jest dvůr poplužný, při němž na kraji rybníka základy bývalého pivováru spatřiti lze; byl jeden z nejmenších, v němž se jen asi 8 sudů piva vařilo. Tento pivovár dávno již byl zrušen, a vařilo se pivo nějaký čas v zámku. [1])

---

[1]) Schallerova zpráva na str. 61 o nějakém starém hradě jest mylná.

Pověsti, jež se dříve spisovaly a za pověsti lidu vydávaly, nebyly nic jiného, než umělé, podlé vkusu sběratele vykrášlené vypravování toho, co mu byl lid venkovský střízlivý v krátkosti vypravoval. Několik jmen německých ze středověku a několik vět z rytířských románů byly obyčejně šatem, jimž se pověsť lidu přioděla. Vlastní pověsti, t. j. takové, které mají historické jádro a příměsků mythologických postrádají, obyčejně jsou krátké a nepovídají se všude stejně, poněvadž pravdivý příběh prošed mnohými ústy znetvořen byl. Dokladem řečeného jest i pověsť jedna, jež se o nějakém Božejovském zemanu vypravuje. Zeman Ústrašínský, který na urozené i robotné lidi číhal a je zajímal, aby od nich výkupného dostal, pozván byl jednou do Božejova. V ten čas, když tu za stolem seděl kvasil a hodoval, kázal zeman Božejovský tvrz Ústrašínskou zapáliti a když se od záře v celém okolí osvítilo, ukázal Ústrašínskému hořící příbytek jeho. Okno bylo otevřené, nastal mezi oběma zápas, který končil vyhozením rytíře Božejovského do vody hlubokého příkopu. Táž pověsť však jinak vypravovala se před 40 lety o staré tvrzi u Nemojova. Byli prý dva bratří; Hlasivec seděl na tvrzi Nemojovské, a bratr jeho na Božejově. Nemilovali se jako bratří, nýbrž potýkali se spolu jako ti nejhorší nepřátelé. Hlasivec na oko se smířil a na důkaz toho bratra k sobě pozval, aby prý nepřátelství dosavadní dokonce mezi nimi uklizeno bylo a potom jen bratrská svornosť panovala. Nežli však bratr přišel, dal nedaleko od tvrze vysokou hranici z ostrví, roští a souší naházeti a v ten čas, když vesele spolu kvasili, zapáliti. Když záře hořící hranice stěny ve světnici osvěcovala, potrhl sebou Hlasivec na své stoličce a vykřikl. To slyše Božejovský a ulekán jsa najednou září, skočil k oknu, aby uzřel, co se děje. Ale na to jen Hlasivec čekal. Přiskočiv za bratrem k oknu spěšně jej uchopil a s okna do příkopu svrhl.

Třetí versí této pověsti dočetli jsme se v topografii Schallerově (kraj Táb., str. 62.—63.), kdež poznamenáno, že posledního držitele statku Ústrašínského, jménem Leskovce, vlastní poddaní na zámku jeho Božejovském s okna smetavše, zabili. Zdá se nám, že ve všech těch pověstech se skrývá skutečný jeden, ne-li dvojí příběh, který se snad jednou ve starých písemnostech objeví. Že se jednou sedláci na Božejovsku vzbouřili, o tom svědčí starý kámen, který se při cestě polní severně od zámku nachází. Kámen ten v zemi zapadlý má nápis již vypršelý, ze kterého přece tolik aspoň seznati lze, že tu úředník jeden Božejovský od sedlákův ubit byl, kdy se to však stalo, s jistotou z nápisu tohoto seznati nelze, ačkoliv sloh písma a j. k době 1650—1750 poukazují. Neoblíbený tento muž bezpochyby na témž místě lid beztoho těžkými robotami a násilným nastupováním na jich víru utýraný „do krve“ rozzlobil a potom odplatu svého jednání, arci nepřiměřenou a neslušnou, vzal. Ke spojitosti osudů Božejova a Nemojova ukazuje to, co v dějinách k roku 1494 vypravujeme; svědčí to o tom, že Tluksové z Vokova jak kolem Božejova, tak i kolem Nemojova statky měli. Snadno mohlo záští mezi dvěma bratřími Tluksami povstati a jeden z nich krutému osudu podlehnouti. Naše dějiny k r. 1588 též vypravují o záští bratrském mezi dvěma Leskovci.

Vývod Tluksův z Božejova.

Bušek Tluksa z Kamene 1327

Huk 1355 † c. 1386 — Dětoch 1355—1361 — Oneš z Čechtic 1355—1371 — Přibík 1355—1372 — Oldřich z Vokova 1355—1386

Jan 1386 — Jodok 1386—1390 — Oneš 1390—1406 — Přibík z Božejova 1386—1403 † j. 1406 ψ Eliška 1394—1416 — Hynek Tluksa z Čechtic (Pacova, Rutšteina) 1386—1396 † j. 1401

Jan 1406 † j. 1454 na Libkové vodě — Anna 1406 — Jan Tluksa z Vokova 1401 † j. 1437 ψ Anna — Vácslav 1401

Hynek Tluksa z Kamene 1437—1454 — ? Maršík 1421—1432

Přibík Tluksa z Čechtic 1465—1493 ψ Vita z Kouřimě 1465

Prokop Tluksa z Vokova 1494

Vesnice Božejov založena jest asi v době velmi staré od jakéhosi Božeje, jak jméno její ukazuje Ve 14. století byla sídlem rodině zámožné erbu z mečů, jež vládla kolika statky v Čechách i na Moravě. Oblíbeným příjmením rodiny té byl název Tluksa, po sídlech svých pak se všelijak nazývali: z Božejova, Buřenic, Vokova, Pacova, Rutšteina, Vrábí, z Mečkova, Dlouhé Brtnice, Štramberka a j. Praotcem těch,

kteří na Božejově, Čechticích, Vokově, Pacově a Rutšteině seděli, byl *Bušek Tluksa z Kamene,* r. 1327 pán na Kameni a Úlehli. Zdali držel Božejov, není známo, ale synové jeho *Huk* (Hugo), *Dětoch*, *Oneš* (Ondřej), *Přibík* a *Oldřich* vyskytují se v společném držení Božejova a Libkové vody r. 1355 až do r. 1361.[1])

Dětoch se později nepřipomíná, Oneš se oddělil od bratří sedě na Lhoticích a potom na Čechticích. Ostatní se potom rozdělili. Huk zejména dostal na svůj díl 4 lány rolí, 3 lány lesa, polovici rybníka a díl tvrze v Božejově, ve Skuhrově 4 lány, ve Lhotce 2 popluží s lesy a lukami a v Střítež 2 lány rolí, což všechno potom spadlo na krále, neb syny své byl za živobytí svého oddělil a měli nyní statky na Moravě.[2])

Podíly všech bratří spojiv v jedno *Přibík Tluksa z Božejova*[3]) držel potom Božejov tvrz s městečkem, vsi: Libkovou vodu, Mezné, Vratišov, Skuhrov, Vlásenici, Střítež, Vokov a zboží Čechtické. Na toto zboží přijal r. 1386 (dne 24. února) bratra svého Hynka na pravý spolek, tak aby po něm děditi mohl,[4]) a věnoval roku 1394 dne 1. května manželce své Elišce 600 kop na vsi Libkové vodě.[5]) Těch dob míval Přibík účastenství v oněch malých půtkách, jež za utvořením jednoty panské následovaly. Je

Ozdobná náplň v průjezdě zámku Božejovského.

Znak v průjezdě zámku Božejovského.

Ozdobná náplň v průjezdě zámku Božejovského.

Znak nad hlavním vchodem v kostele Božejovském.

den z hlavních loupežníků, kteří pánu z Rožemberka škodili, byl jakýsi Diviš z Hrádku. Stavěl se na Božejově a Prašivé a tu mu dávali jísti a píti. O Peškovi, šafáři Přibíkově, a některých jeho poddaných říkalo se, že jsou velicí loupežníci a zloději.[6]) Po jeho smrti zapsala vdova Eliška (r. 1406) věno své v Libkově vodě s lesem Libkovským, Vratišově a Vlásenici dětem svým Janovi a Anně, ale zároveň je také prodala Bohunkovi ze Záhoří, za něhož se byla v druhém loži vdala.[7])

Znak v průjezdě zámku Božejovského.

Brzo po smrti Přibíkově následovalo rozdělení zboží Božejovského na dva díly. Tvrz s městečkem a některými vesnicemi držel potom *Soběn z Jenišovic*, jenž je snad koupil; Libková voda zůstala Elišce a dětem jejím a Bohunkovi.[8]) Soběn byl pánem na Božejově již r. 1409, když společně s příbuznými svými oltář jeden ve Křesíně zřídil a nadal.[9]) Ačkoliv měl zboží výnosné, přece sloužil panu Oldřichovi Vavákovi z Hradce až do jeho smrti a potom jsa bojovníkem na straně Táborské, proto připomínán bývá v příměřích a smlouvách té doby.[10])

[1]) Tingl, ib. conf. I. 55, 56, 87, 107, 163. Snad byl ještě jeden bratr jménem Hynek, neb r. 1371 prodává Oldřich Tluksa z Kamene sám za sebe i jakožto poručník strýce svého Jestlína syna Hynkova z Čechtic bratra svého plat v Sedlici (Brandl, cod. dipl. X. 157) [2]) DD. 13 f. 76. Jodok prodal r. 1386 ves Steměchy, bratr jeho Oneš obdržel r. 1390 od strýce svého Onše zápisem Dlouhou Brtnici (Tab. Brun. p. 176, 192, num. 480, 764). Oldřich z Vokova s bratřími svými Hukem a Přibíkem byl r. 1370—1372 patronem kostela Božejovského (lib. conf. II. C 4, F 4), r. 1376 dne 6. prosince svědčí Smilovi z Hrob (arch. Třeb.) a roku 1386 odpírá provolání dědin Hukových a dokazuje právo své „nedodělením." Přibík se po roku 1372 nepřipomíná. Nějaký Přibík z Božejova připomíná se roku 1381 (DD. 13 f. 73). [3]) Král Václav mu pustil r. 1387 díl Hukův, ostatní asi zdědil. [4]) Rel. tab. I. 506. Roku 1388 dne 24. června podával kněze do Božejova (lib. conf.). [5]) Rel. tab. I. 553. V listech se připomíná také v letech 1398—1403 (DD. 15, 123 a 172. Manuale v arch. kap. f. 296. Lib. conf. VI. D 6). [6]) Mareš, Kniha popravčí, str. 16. [7]) DD. 20, 120 a rel. tab. II. 24. [8]) Bohuněk vyskytuje se r. 1408—1415 jako pán tohoto zboží a patron kostela zdejšího (lib. conf. VI. P 12 a VII. F 7), ale r. 1416 dne 1. října smluvil se s Janem Tluksou tak, že tento statek přejal a mateři a otčímovi ročně 13 kop 30 gr. platiti se uvolil (DD. 20 p. 60). Roku 1454 byli již všichni tři mrtvi a plat tento odumřelý obdržel Matesek ze Záboří přes odpory činěné Hynkem Tluksou z Čechtic, synem Janovým (DD. 16 f. 183). [9]) Lib. erect. IX. E 12. Roku 1410 dne 27. února vyskytuje se Soběn jako patron kostela Božejovského (lib. conf. VI. R 2). [10]) Archiv Hradecký (list 1463, 15. Maj.), arch. český III. 499, 500. Roku 1429 koupil dvořiště v Praze (Tomek, Základy I. 258).

Posledně se připomíná roku 1431. [1]) Mladičký jeho syn Vácslav stal se r. 1413 farářem ve Křesíně, ale nevydržel tu ani dvě léta. [2])

Roku 1446 byl pánem na Božejově *Hynek Tluksa z Kamene*, vnuk Přibíka svrchupsaného. [3]) Nějaký čas potom prodal Božejov příteli svému *Benešovi ze Střechova*, jenž se s ním r. 1446 dne 2. července připomíná, ale jako držitel Božejova teprve r. 1457 přichází. [4]) Tento měl ve znaku svém křídlo s pazourem, podobně, jako nosívali páni Čabeličtí. Ale po několika letech dostal se Božejov opět, a to po třetí, rodu Tluksův. Za krále Vladislava držel jej *Přibík Tluksa z Čechtic*, jinak z *Vokova*. Týž měl roku 1482 při nějakou s Kutnohorskými, pročež král nařídil, aby obě strany před ním stály. [5]) Před tím se byl Přibík vyznamenal, jsa jedním z hejtmanů vojenských krále Jiříka. I později se mu řemeslo válečné líbilo, a poněvadž jednou drábové či vojínové jeho škodu udělali, měl o to jednání u soudu zemského a musil škodu zaplatiti. [6]) Zemřel tuším r. 1493, kteréhož se posledně připomíná, maje meškání u soudu zemského, neb r. 1494 přichází jako pán na Božejově *Prokop Tluksa z Vokova*. Ten listem toho roku dne 16. června na Božejově daným prodal mlýniště své mezi grunty Radňovskými obci Pelhřimovské. [7]) Následoval po něm *Jan z Vokova na Božejově*, jenž se roku 1511 připomíná. [8]) Roku 1532 již byl mrtev, zůstaviv dceru Markétu Božejovskou z Vokova. [9]) Byl poslední svého rodu, kterýž větší zboží držel; sám již schudl a Božejova r. 1505 neměl.

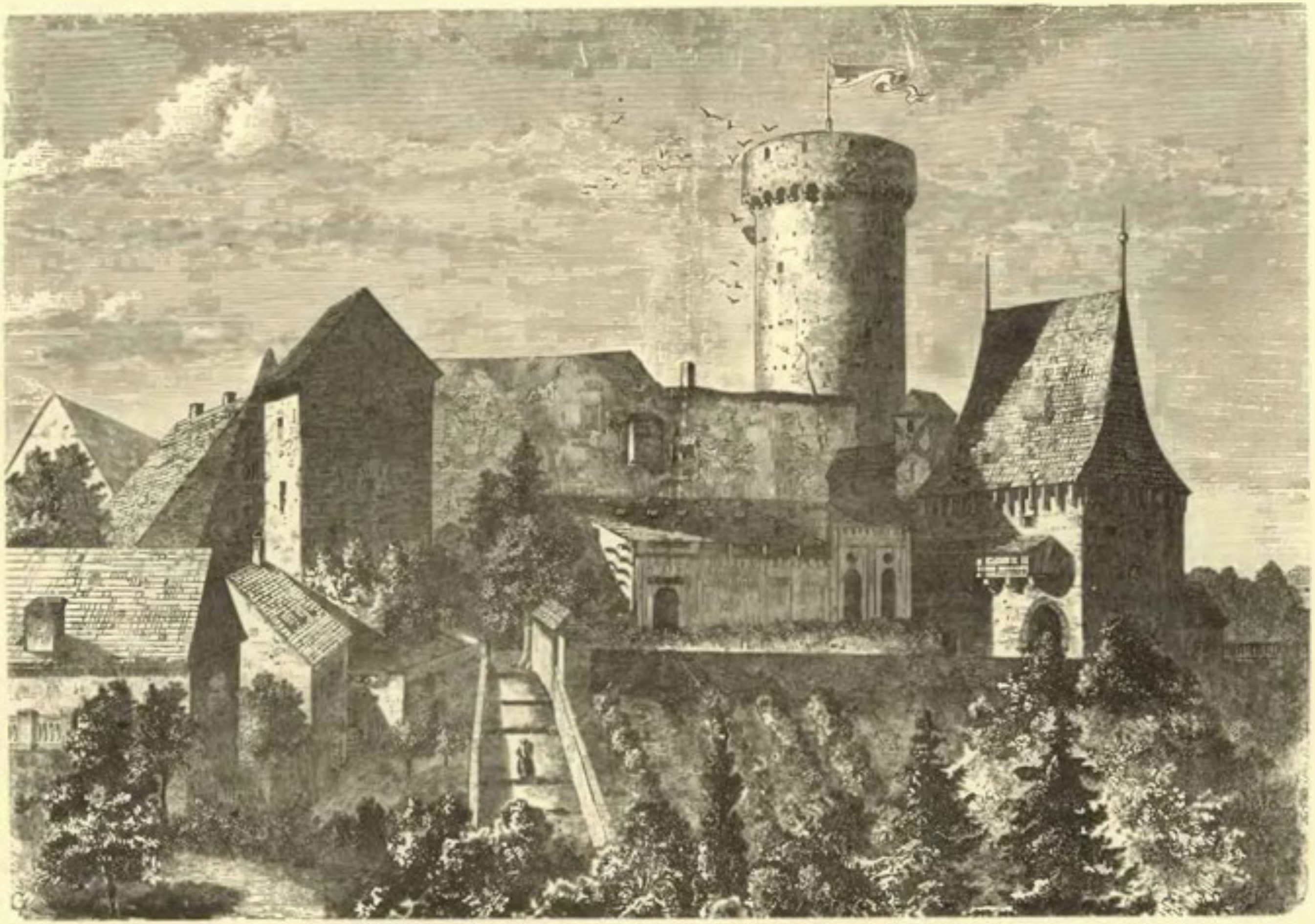
Na počátku tohoto století drželi Božejov *Adam Štítný ze Štítného* a syn jeho *Mikuláš* († r. 1550), ale tento jej brzo prodal; [10]) dostal se potom pánům z Leskovce a připojen k panství Kamenickému. Jak již v dějinách Kamenice vypravováno, rozdělily se dcery Janovy z Leskovce o všechen statek otcovský, a *Dorotě z Leskovce* připadly tehda „hrad Božejov se sladovnou, pivovárem a dvorem poplužným a vesnicemi příslušnými (Božejovem, Střítežem, Borem, Vlásenicí, Vratišovem a Libkovou vodou), zboží Prosecké (Proseč, Ústrašín, Čelistný, Částkov, Chmelná, Ondřejov, Radimovice) a Mezenské a od panství Kamenického vsi Peleč, Částrov, Těmice, Lidmaň a Lidmanka“ [11]) Dorota vdavši se za *Ladslava Ostrovce z Kralovic* přečkala jej; odkázavši pořízením svým r. 1563 ve čtvrtek po sv. Vítě zdělaným všechen statek svůj synům, tvrz a ves Mezné však dcerám svým, zemřela r. 1564. [12])

Roku 1565 dne 19. dubna (na zelený čtvrtek) přikročili bratří Ostrovcové k dělení statku po otci a mateři zůstalého a rozdělili jej takto: *Jan* syn nejstarší dostal tvrz Kuří a některé vesnice okolní, druhý bratr *Jetřich* vzal Říčany městečko s příslušenstvím, třetí *Vilém* dostal hrad Božejov s pivovárem, sladovnou a spilkou v témž hradě, mlýnem, dvorem a vsí, dvůr na pusté vsi Vlásenici znova vystavený, vsi Libkovou vodu, Ondřejov, Vratišov a Čelistný, čtvrtý *Strachota* obdržel Žďár Pluhový a vsi Střítež a Bor, pátému *Fridrichovi* vyplaceny peníze hotové a nejmladší *Ladislav* vzal Proseč, Lhotu, Lhotku, Částkovice, Ústrašín, Chmelnou, Vlásenici a Myslov. [13]) Vilém, jenž byl pán velmi šetrný a místopísařem království, prodal panství Božejovské *Janovi Leskovci z Leskovce* na Cerekvici a Léštně za 9000 kop gr. č. Smlouva o to r. 1579 dne 7. srpna na hradě Božejově učiněna. [14])

Jan Leskovec byl pán zámožný a při tom na slovo vzatý, pročež r. 1583 na sněmě do stavu panského přijat byl. [15]) Ale z toho dlouhé radosti neměl, an již po několika měsících zemřel. Četné jeho statky: obojí Cerekvici, Božejov, Léštno a některé menší synové jeho r. 1584 dne 30. listopadu mezi sebou rozdělili, jak jim právě příležity byly. Tím panství Božejovské, díl čtvrtý *Kryštofa z Leskovce*, nové rozsáhlosti nabylo. Patřily k němu Božejov hrad se všemi pokoji podzemními i nadzemními, dvůr popl., cihelna, mlýn, městečko, vsi Střítež, Bor, Markvarec, Ondřejov, Myslov se dvorem poplužným, Čížkov, Vlásenice, městečko Nová Cerekvice. [16]) Po rozdělení tomto spravoval Kryštof mladší také díl Léštěnský bratra svého Mikuláše, ale prodal jej potom, poněvadž byl velmi vzdálen. Tuť se stalo, že Mikuláš byl „od zlých a neupřímných lidí mnohými a divnými i lstivými chytrostmi a pohrůžkami takořka každodenními, a to z pouhé a veliké závisti a nepřízně ke Kryštofovi bratru svému nevinnému nepravě a podvodně zklamán, a aby mu nevěřil, navazen,“ avšak později se to vše jináč našlo, a Mikuláš jsa opuštěn a jiné rady nevěda utekl se k bratru svému, aby jej v ochranu vzal. Oba tedy se smluvili roku 1588 dne 30. listopadu tak, že Mikuláš peníze za statek Léštěnský stržené bratru svému odevzdal a od něho z toho úroky dostával. [17])

---

[1]) Arch. č. III. 502, 503. Srov. i lib. III. Vet. urb. Prag. f. 118. [2]) Lib. conf. VII. E 20. [3]) Archiv Roudnický. Roku 1448 byl Fráněk z Božejova před Prahou, ale zdali mu Božejov patřil, nevíme (Čas. Mus. 1827, 3, 80.). [4]) Archiv Pelhřimovský, arch. č. III. 566, Dvorský, Pam. žen. [5]) Arch. č. VI. 105. Srovnej též DD. 16 f. 369, rel. tab. I. 157. [6]) Rel. tab. I. 196. [7]) Arch. Pelhřimov. [8]) „Sirotek z Božejova“ připomíná se r. 1505 (arch. č. VI. 320). [9]) Reg. 3 G k. s. 97., 6 F k. s. D 6. [10]) Pam. arch. VI. 35. Mikuláš se uvádí r. 1534 sed. v Božejově, ale vyrozumívati se má to o letech předešlých. [11]) DZ. 45, E 13. [12]) DZ. 15, B 27. [13]) Dílčí ceduli máme jen jednu prvního dílu (DZ. 58, L 22—28), co se týče ostatních, jen svědectví pozdější pro první (DZ. 252, C 14), třetí, čtvrtý (DZ. 17, H 29), pátý (DZ. 17, K 24) a šestý díl (DZ. 142, C 24). U Božejova připomínají se také: mlýn stupník, šlejférna, tři domy na Vlásenici znova postavené. [14]) DZ. 64, Q. 27, vlož. 1580, 1. Juni (DZ. 21, A 5). [15]) DZ. 21, P 19. [16]) DZ. 166, H 2—19. Připomínají se lesy Kamenice a Starý les u Stříteže, Orlov u Boru, Mednice u Markvarce, Štamfl u Ondřejova, Vlčí Kámen u Myslova, Bukovec u Cerekvice. Co tu bylo zápisného, dokoupil Kryštof r. 1590 (DZ. 25, E 21). [17]) DZ. 69, N 29.

Hrad Hradiště v Táboře před 20 lety. (Kreslil Fr. Chalupa.)

Kryštof mladší dal hrad zdejší opraviti, zvenčí rustikou ozdobiti a novou střechou pokryti. Od těch dob (asi r. 1587) říkalo se mu po dlouhá léta „Starý hrad Červený Božejov.“ Jako vdovec byl Kryštof pojal k manželství Alžbětu Krolovnu z Kynšteina, jíž r. 1598 na panství Božejovském 5000 kop gr. č. věnoval; za to ona mu všecka práva a své spravedlnosti zapsala.[1]) Záhy zemřela paní tato, a Kryštof pojal po třetí Annu z Hochauzu, jíž r. 1604 (úterý po sv. Martě) na hradě, dvoru a vsi Božejově a vsi Stříteži 3000 kop gr. č. věnoval.[2]) Kryštof zemřel asi r. 1608 zůstaviv nezletilého syna Jana Kryštofa. Kdo byl první dvě léta jeho poručníkem, není známo; teprve r. 1610 poručeno císařem strýci jeho Albrechtovi Šebestyanovi, aby se jako poručník v Božejov uvázal.[3])

Jan Kryštof z *Leskovce* (nar. roku 1601), poslední tohoto rodu starožitného, za dob povstání stavovského rodu Rakouskému věrnost zachoval, jsa upřímným vyznavačem náboženství katolického.[4]) Městečko chová po něm posud památky. Kostel farní, jak nyní jest, znova postaven od něho roku 1643; na věži jest zvon, jejž Jan Kryštof, manželka jeho Kateřina Barbora a osadníci záduší r. 1665 slíti dali. Avšak největšího dobrodiní užil od pána klášter Želivský. Vida totiž, „že klášterníci Želivští ve chrámě svém dnem a nocí Boha velebí,“ prosil je snažně, aby on i choť jeho účastni byli veškerých služeb božích čili za bratrství klášterní, jakož i za pohřeb v kostele klášterském. Vyslyšen byv, odkázal klášteru listem r. 1668 dne 21. října na hradě Božejově daným znak svůj dvě stříbrné vidlice v poli červeném, jichž by na vše budoucí časy bez překážky vedlé svých vlastních klíčů zlatých v poli blankytném užívali. Hrobku pro sebe i pro choť svou dal Jan Kryštof v témž chrámě již r. 1676 uchystati, obětovav na úpravu její, též na vyzdvižení oltářů sv. Václava a sv. Lidmily 1000 fl. (Na místě těch oltářů stojí nyní oltář sv. Jana z Nepomuk a sv. Prokopa.) Též odpustil klášteru 1000 fl. dluhu, aby si statek Lhotice Šadovy koupiti mohl.[5]) Zemřel r. 1680 dne 29. července dědiců po sobě nepozůstaviv.[6])

Jan Vojtěch Voračický z Paběnic na Měšeticích 1615
ψ Kateřina Chrtovna ze Rtína

Jan Ilburk Voračický z Paběnic na Myslově (1649)
ψ Lidmila Veronika z Leskovce

Jan Leopold 1620 † 1656 na Proseči
ψ 1. Ozijana ze Šebířova
2. Anna Kořenská z Terešova

Leopold Vilém na Myslově 1672—1700

Kryštof Karel na Božejově a Černovicích 1670
ψ 1. Eva Frant. Spulířova † 1679
2. Anna z Vřesovic † 1699

Lidmila 1680

Kateřina ψ Menšik

Augustin Norbert 1676 † 1715
ψ Sidonie Kap. ze Svojkova

Bernart † j. 1672

Vojtěch Jiří V. na Proseči, Čížkově a Myslově 1656 † 1687
ψ 2. Kateřina Eliška z Malovic † 1674
3. Antonie Terezie z Kaiseršteina 1687

(děti Augustina Norberta:) Václav 1706

(děti Kryštofa Karla:) Karel Josef na Božejově atd. 1706—1726 · Kryštof Norbert na Barchově 1716—1745 · Antonín František · Dcery: 1. Františka 2. Antonie 3. Anna

(děti Vojtěcha Jiřího:) Antonín 1674 · Frant. Helfryd na Proseči a Myslově 1677—1706, ψ 1. Anna Markéta ze Štubiku (•) 1700 † 1702, 2. Maximiliana Zárubovna · Vojtěch 1687 · Leopold 1687 † j. 1703

(syn Karla Josefa:) Jáchym Kryštof na Božejově 1736 † 1784

(syn Kryštofa Norberta:) Antonín Josef 1768—1783

(syn Antonína Josefa:) Jáchym Jindrich na Bozejově, Choustnice atd.
* 1780 28/3 † 1838, 19. Mart.
ψ Eliška z Mitrovic † 1857
(Potomstvo viz v Naučném Slovníku)

Jan Kryštof byl hned v mládí svém (r. 1623) pořízení o statku svém učinil a jej „synům svým,“ bude-li míti, aneb dceři Dorotě Elišce odkázal, ale r. 1625 pořízení to zase zrušil. Pětkráte byv ženat syna neobdržel, než toliko dvou dcer, proto také na statku svém mnoho nešetřil. Tak na př. veliký dluh r. 1598 od otce Kryštofa zapsaný neplatil, nýbrž postoupil roku 1650, 22. června Jiříkovi Miličovskému z Braumberka, jako přednímu věřiteli městečka Nové Cerekvice, vsí Čížkova a Boru, platu ve Vlásenici.[7]) Co pak se ostatku dotýče, nevidělo se mu potom o něm pořízení učiniti, poněvadž bez toho dcerám se dostati musil. Ale při smrti jeho obě dcery, Dorota vdaná za Václava Dvořeckého z Olbramovic a Lidmila Veronika manželka Jana Ilburka Voračického z Paběnic již nežily, z první také dětí nebylo, tudíž byli jedinými dědici děda svého mateřského jediné mladí Voračičtí.

[1]) DZ. 128, K 19 a 1084, V 17. [2]) DZ. 132, P 26. Věno toto prodala Anna r. 1608 a po kolikerém postupování teprve r. 1612 od syna Kryštofova vyplaceno. [3]) DZm. 35, E 20. [4]) Přiznal se sám k nějaké vině před kommissí soudní (r. 1622), avšak pokuta mu neuložena. [5]) Pam. arch. II. 148—149, III. 139. [6]) Ženat byl pětkráte. První choti Lidmile z Janovic věnoval r. 1623 dne 25. ledna 12.000 kop míš. na zámku a městečku Božejově (DZ. 141, A 15). Druhé choti Veronice z Harasova zapsal r. 1625 12.500 kop míš. věna též na Božejově (DZ. 142, D 7). Třetí choti Markétě Evě z Cetně věnoval r. 1630 na vsi Ondřejově a dvoru Holákově 4000 kop míš. (DZ. 144, E 1). Čtvrtá choť Kateřina Markéta z Říčan († r. 1662 dne 8. června) pohřbena jest v Božejově. Pátá choť Kateřina Barbora z Veitmile († r. 1678) leží v Želivě. [7]) DZ. 306, D 8.

Hned po smrti děda svého přijeli na Božejov *Leopold Vilém*, *Kryštof* a *Augustin Voračičtí* a sestra jich *Lidmila Menšíková*, a oznámili odtud dne 9. listopadu úřadu desk zemských, že pozůstalosť po dědovi ujímají.[1]) Díly ostatních spoluděděců skoupil potom Kryštof Karel, učiniv s každým z nich r. 1681 dne 16. října zvláštní smlouvu a dav každému za díl jeho po 9000 fl. rh.[2]) Dotčený Kryštof Karel (spolu pán na Chvatěrubích) byl c. k. komoří, hejtmanem kraje Bechyňského a pro své služby platné povýšen jest dne 22. května r. 1684 do stavu panského. Syn jeho nejstarší, *Karel Josef*, byl delší čas panoší u dvora císaře Josefa I. a oddal se potom právnictví, jsa r. 1705—1712 radou soudu nad apelacemi a od r. 1716 hejtmanem kraje Bechyňského. Byl pán bohatý, maje kromě dvou statků řečených také Myslov, Choustník, Staré Hrady a Konařovice, a povýšen dne 28. listopadu r. 1726 do stavu hrabského království Českého.[3]) Syn jeho, *Jáchym Kryštof*, byl podplukovníkem ve vojště císařském a byl r. 1778 od Jana svob. p. z Bissingen, jenž byl poslední rodu svého, zřízen za dědice zboží jeho s tou výminkou, aby k erbu a jménu svému přijal erb a jméno z Bissingen. Poněvadž byl bezdětek, připadlo jmění jeho potomkům Kryštofa Karla mladší linie.[4])

[1]) DZ. 478 F 7. [2]) DZ. 395, M 19 a 398, B 8. [3]) Roku 1707 dne 23. května přikoupil vesnice Ústrašín, Bor a Myslov, jež posud k Proseči náležely (DZ. 411, L 27 — M 4).

[4]) *Jáchym Jindřich*, poslední mužský potomek této linie, zdědil Božejov, když mu byla 4 léta. Dosáhna let svých vymohl sobě nejvyšší povolení, aby zřídil svěřenství rodinné od Jáchyma Kryštofa nařízené, v summě 300 000 fl., jakož i přijal erb a jméno svob. pánů z Bissingen. Sloužil dlouhý čas ve vojště a držel Chvatěruby, Božejov, Choustník, Smilkov, Dětkov a Petrovice. Božejov prodal r. 1837 dne 2. září *Jakubovi Rudolfovi* svob. pánu *Geymüllerovi*, po čemž připojen jest statek ten k panství Kamenickému.

Tvrze na Kamenicku.

VČELNICE.

Nejstarší držitel vsi Včelnice, *Svatomir*, žil někdy za časů krále Jana († roku 1346), po něm zůstal syn nezletilý *Bláha*. Tehda (r. 1360) obdržel Jan z Osečan od císaře Karla tu milosť, že má býti dědicem všeho statku, kdyby Bláha v mládí zemřel.[1]) Vedlé něho se připomíná r. 1398 *Ješek ze Včelnice*.[2]) Z následujících dob jest nám o Včelnici jen velmi málo známo. Kdysi v první polovici 15. století seděli na tvrzi zdejší *Mikeš ze Včelnice* a *Kuneš z Dubenky*, kteří byli r. 1454 již oba mrtvi.[3]) Jejich statek se dostal bratřím *Prokopovi* a *Janovi z Vojslavic*, kteří si roku 1454 na králi Vladislavovi vyprosili vše práva odúmrtní nejen na zboží Včelnickém, nýbrž i na vsích Olešnici a Popelině, někdy Sigmundovi z Raicpurka patřících a vsi Závsí, jež držel kdysi Ctibor odtudž.[4]) Výprosníci zvedeni jsou napřed r. 1455, 21. dubna na ves Závsí, potom r. 1457, 1. ledna na Včelnici; onano jim odhádána v 50 kopách, tato jen v patnácti.[5])

Když začalo spiknutí jednoty panské proti králi Jiříkovi, držel se Prokop věrně strany krále řádně voleného a znepřátelil si tím velice Zdeňka ze Šternberka, hejtmana téže jednoty. Když poslal král (r. 1467 dne 20. dubna) Zdeňkovi list opovědný, začala půtka v krajině zdejší dobýváním tvrzí a zapalováním vsí. Na počátku měsíce května sjev Zdeněk z Hradce, pobral od samé Kamenice ve všech dobytek i což na vozy mohl naložiti, a vybrav i spálil 6 vsí a panu Prokopovi Vojslavskému tvrz Včelnici z gruntu spálil, což učiniv, zase na Hradec se vrátil.[6]) Některý čas potom obnovena jest zase tvrz naše a dostala se *Václavovi Vencelíkovi z Vrchovišť*, zámožnému horníku na Horách Kutných (r. 1478), jenž konav služby platné císaři Fridrichovi III., obdržel pro sebe a příbuzné své (r. 1492) hodnosť stavu rytířského.[7]) Koupiv r. 1485 panství Žirovnické, zadlužil se tím a proto zastavil Včelnici a ves Zdešov posud k panství Žirovnickému náležitou *Mikuláši Kuncovi z Norbu*, učiniv s ním smlouvu takovou, kdyby dal půl léta napřed věděti, že může zase zboží to vyplatiti. Smlouva tato se zběhla nedlouho před r. 1513, ve kterémž se Václav naposled připomíná, jsa tehda také pánem na Stráži a Třešti, kterýžto poslední statek postoupil r. 1513 synu svému Matějovi.[1])

Václavovi synové *Jindřich*, *Petr*, *Sigmund*, *Kryštof* a *Jan*, zdědivše mimo statky také dluhy otcovy, zboží některá zastavovali; Stráž potom prodali a takovým způsobem ani na vyplacení Včelnice pomýšleti nemohli. I učinili smlouvu s Mikulášem r. 1517 dne 1. března takovou, že po 2 léta nemají zboží to vyplacovati a teprve po vyjití dvou let že se mají v té výplatě zboží Včelnického k témuž Kunci zachovati podlé dřevní smlouvy.[2]) Než i po dvou letech mijela naděje k vyplacení, neb Petr, jenž ujal panství Žirovnické, nemohl ze závad vyváznouti, tak že po smrti jeho (asi r. 1543) panství toto samo věřiteli uchváceno jest a prodáno. Petr musil tedy Včelnici ponechati Kuncovi v 1600 kopách, a synové Petrovi, *Jindřich*, *Jiřík* a *Václav*, uznali smlouvu otce svého, učinivše o tom r. 1543 přiznání u úřadu desk zemských.[3])

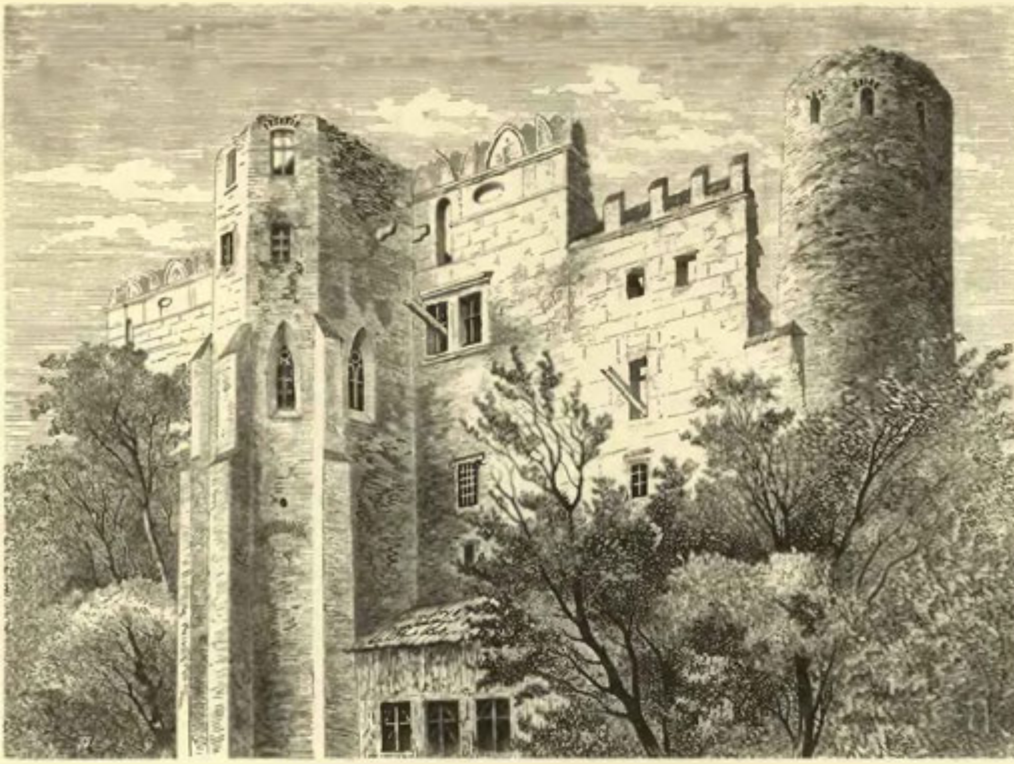
Nejmladšímu z bratří, *Janovi*, zdařilo se přece ze značného kdysi jmění otcovského dům v Žirovnici, 100 kop jmění a některé klénoty a svršky zachovati, což vše odkázal před smrtí svou († r. 1550) choti své Regině ze Studené.[4]) Týž psal se také seděním na Včelnici, nevíme však, zdali ji již vyplatil, aneb si k ní jen právo dědičné pokládal. Po jeho smrti drželi Včelnici synové Petrovi již řečení Jindřich, Jiřík a Václav, a to první z nich v letech 1553 až 1558. Nejmladší z nich byl nějakým písařem u úřadu nejv. purkrabství a zemřel asi r. 1580.[5]) Později drželi Včelnici synové *Kryštofa Vencelíka z Vrchovišť* a na Třešti a manželky jeho Kateřiny z Hodějova, *Jan Václav*, *Jindřich Kunrát* a *Zikmund Matěj*.[6])

Jindřich Kunrát, který dostal Včelnici na svůj díl, byl horlivý vyznavač církve pod obojí konfessí Augšpurské, a pojal Kateřinu z Lisova, jíž (vkl. r. 1601, 8. října) na Včelnici tvrzi, dvoru, pivováru, vsi a na vsi Radouni 5000 kop míš. věnoval.[7]) Cítě na sobě nedostatek zdraví, napsal poslední své pořízení (r. 1604, 2. srpna), jímž poručil nezletilé své dítky manželce své, přidav jí k radě jakožto spoluporučníky Jana Václava Vencelíka, Zikmunda Matěje Vencelíka, Bohuše Morkovského ze Zástřizl, Mikuláše Špaňovského a Jana Ostrovce z Kralovic.[8]) Zemřel r. 1604 dne 13. srpna a pochován v Třešti.[9]) Dědicem statku stal se syn jeho *Hendrych Michal*, který ještě ani r. 1615 let svých plných nedosáhl; neb tehda držela statek Včelnický ještě máti jeho Kateřina, po druhé provdaná Haj-

[1]) Glafey I. 314. [2]) Brandl, Cod. dipl. Mor. X. 83. [3]) In munitione Včelnice. [4]) DD. 16 f. 243. [5]) DD. 23, E 9, G 5. [6]) Arch. Třeboňský; list nemá roku, připadá však podlé mínění našeho na rok 1467.

[7]) V ty časy držel snad Včelnici *Jan Vidlák z Kuního*, neb r. 1542 poháněla Vidlákova dcera Zdena Mikuláše Kunce z Norbu, pokládajíc si lepší spravedlnost ku Včelnici, než měl Kunc, ale r. 1543 dala se s ním smluviti (DZm. 1.).

[1]) Wolný, VI. 528. [2]) Archiv Hradecký. [3]) DZ. 4, D 2. Ke zboží patřily Včelnice tvrz, dvůr popl. a ves. Srov. i DZ. 10, K 17. [4]) DZ. 9, E 22. [5]) Březanův životopis Vilémův. [6]) Reg. 32 F. k. s. A a 18. [7]) DZ. 130, K 29. [8]) DZ. 132, K 2—6. [9]) Partliciův kalendář, str. 163, kdež omylem udán r. 1614; neb již r. 1604 vložen jest jeho kšaft ve dsky zemské.

Kaple, starý palác a veliká věž hradu Hradeckého.

dová.[1]) Mladý věk Hendrychův snad byl také příčinou, proč se mu po udušení povstání r. 1620 žádná vina vyčítati nemohla, neb tuším ještě máti jeho tehda statek spravovala, při tom si počínajíc velmi opatrně. Když počali obyvatelstvo kraje Bechyňského násilím na víru katolickou obraceti, připověděla Kateřina, že se chce s pilností víře katolické učiti, „pána Boha za to, aby jim ji poznati dal, prositi a pokudž jim to dáti ráči, i k ní do příští veliké noci (r. 1628) přistoupiti." Také Hendrych Michal a Eva Bohunka, manželka jeho, přiřekli do svátků velikonočních katolickými býti.[2])

Řečený Hendrych ujav Včelnici, vymohl tolo sobě, že císař Ferdinand II majestatem daným dne 30. srpna r. 1630 propůjčil jemu a synům jeho *Janovi Kunrátovi* a *Sigmundovi Karlovi* hodnosť stavu panského, a rozhojnil erb jejich v ten způsob, jak ho před tím již Smiškové a Libeničtí z Vrchovišť užívali; Hendrych psal se od těch dob svobodným pánem ze Sarabic. Roku 1640 koupil od Mikuláše Nejepínského statek Dívčíkopy s Vlčetínem, pojal pak druhou manželku Annu Chobotskou z Ostředka, jíž (vkl. r. 1642, 8. prosince) na statku Včelnici 6000 kop míš. věnoval.[3]) Zápis věnný stal se bezpochyby následkem nějaké nemoci, která měla smrť v zápětí, neb již r. 1643 zemřel Hendrych, zůstaviv statky oboje synu svému *Janovi Kunrátovi*. Tento prodal (vkl. r. 1649, 1. července) tvrz Včelnici s vesnicí a ves Horní Radouň *Bartoloměji Paradysovi* svob. p. *de Lasaga* na Kamenici a Chvalkově za 15.000 fl. rh.[4]) Ovdovělá paní Anna oželevši záhy prvního manžela, vdala se po druhé za pana Ježovského a vyžádala si na Paradysovi zaplacení věna svého, jež on zároveň statek kupuje, v hotovosti vyplatil.[5])

Bartoloměj zemřel r. 1654, neučiniv pořízení o dětech svých, pročež se vdova po něm zůstalá *Hypolita z Ladronu* v Kamenici,

[1]) Rozvržení sbírek, str. 36. [2]) Čas. Mus. 1843, 205. [3]) DZ. 147, Q 30. [4]) DZ. 257, D 9. Podržel si jen Dívčíkopy, jež po bezdětné smrti jeho sestře Elišce, provdané za Frant. Leopolda z Vernieru na Lipnici, připadly. [5]) Tamže D 12.

Včelnici a Chvalkov uvázala. Paní tato jsouc jednou v nebezpečenství utonouti v rybníce Kalichu u Kamenice (kterýž rybník průtrží mračen náhle rozvodněn byl), učinila slib postaviti kapli ke cti panny Marie. Byvši zachráněna, putovala do známého poutnického místa Starého Oetynku v Bavořích a dala po vykonané pouti r. 1662 blíže Včelnice slíbenou kapli zbudovati a okrášliti sochou Marianskou (v Starém Oetynku podlé tamější sochy p. Marie vyvedenou). Toť bylo příčinou založení a pojmenování městyse Nového Oetynku na potoce Bradle, neb u kaple brzo se počali lidé usazovati a příbytky stavěti.[1]) (Lépe by se bylo hodilo pro osadu českou pojmenování *Nová Včelnice*.) Synové její *Martin Antonín* a *Bernart František* dosáhnuvše let svých, rozdělili se o panství otcovské, při čemž dostal tento Včelnici a k tomu několik vesnic od panství Kamenického.[2]) Roku 1717 dne 30. dubna prodal *Jan Václav de Lasaga* (syn Bernartův) statek Včelnický, totiž zámek s pivovárem, dvorem a vsí, podací v Radouni, u sv. Jana nad Dívčími Kopy, též „kapli postavenou v zahradě panské na oslavu divotvorného obrazu Matky boží v Starém Etynku," vsi Pýhov, Radouň kostelní, hořejší a Včelnickou, Boztěchov a Dívčíkopy s dvory, Rosičku a Vlčetín, též domy řečené Neu Oeting, na vrchnostenských pozemcích postavené, *Janovi Hubertovi* z Hartigu a na Kamenici za 87.000 fl. rh.[3])

BOZTĚCHOV.

Ve vsi Boztěchově (kteráž má jméno své po nějakém Božetěchovi) spatřují se náspy a příkopy bývalé tvrze, a to při čísle 1. *Sudík z Boztěchova* držel r. 1395 část Řečice, na kteréž seděl později bratr jeho *Oldřich*.[4]) Roku 1400 byl Sudík purkrabí na Telči,[5]) pak se

[1]) Sommer, S. 253—254, Ohlas od Nežárky, roč. VII. č. 22. [2]) DZ. 405, P 4. [3]) DZ. 493, E 2. Viz i DZ. 121, F 17 a 275, K 7. [4]) Lib. conf. V. N 8, arch. obecní v Hradci. [5]) Arch. č. II. 327—329.

stal purkrabí na Kamenici a vyskytuje se v letech 1407—1416 jako pán Těminy Kamenice.[1]) Potomci jeho, z nichž se potom *Bohuslav z Boztěchova* k r. 1454 připomíná, nosili na štítě svém muže kovkopa s dlouhou bradou.[2]) V 15. století zpustla tvrz, a bratři *Jindřich a Jetřich Boztěchovští z Boztěchova*, kteří r. 1551 dědictví své po předcích starodávné, ves Boztěchov a díl vsi Dívčích Kop znovu ve dsky zemské vložili, snad ani ve vsi nebydleli, ani dvoru tu nemajíce. Toho roku dostal dotčený statek za svůj díl Jindřich, jenž na něm manželce své Lidmile z Lukonos věnoval.[3]) V následujících letech přikoupen jest statek tento ke Kamenici.

ÚSTRAŠÍN.

Asi malou hodinu cesty severně od Božejova jest ves Ústrašín se starým, ač od té doby již přeměněným kostelem. Dvůr poplužný jest na konci vesnice a blíže doliny lučinaté, která povstala vysušením dvou rybníků. Na kraji vrchu, který se za tímto dolem zdvíhá, spatřují se rozsáhlé náspy a hluboké příkopy, které starodávné tvrziště asi v podobě kruhu zavírají. Boky tvrziště a valy jsou příkré; nejpříkřejší jsou na východě, kdež se výška valu skorem na 10 sáhů páčiti může. Na místě tomto lesem porostlém nespatřuje se nic, než základy zdí mechem zarostlé a dvě prohlubně, z nichž jedna od nějaké věže, druhá od studně pochází. Příjezd byl od jihovýchodu, neb tu jest násep na způsob sedla snížen, aby se snáze k mostu přijeti mohlo; nynější příjezd povstal zasypáním části příkopu.

Tvrz byla dosti prostranná a nad míru pevná. Seděl na ní r. 1354 *Heřman z Ústrašína*, jenž se připomíná jako patron kostela zdejšího.[4]) Nástupce jeho, *Mareš z Ústrašína*, připomíná se v letech 1361—1363 jako patron kostela zdejšího,[5]) tehda a až do r. 1378 byl purkrabí na hradě Rošteině (na Moravě), jsa ve službách pánů Hradeckých, v jejichž listech často přichází, bývaje jako svědek a důvěrník k jednáním rodinným volán.[6]) Ještě r. 1390 se připomíná. Tehda totiž koupil spolu s *Vojkem z Ústrašína* a Janem z Hodic vsi Stonařov, Mytndorf, Bezděkov a Pfafendorf na Moravě.[7]) Dotčený Vojek (Hojek?) byl r. 1392 pánem na Ústrašíně, ale již r. 1417 patřila ves tato ke statku Prosečskému.[8]) Brzy potom tvrz byla opuštěna a zanikla; r. 1468 se ani mezi pustými tvrzemi nepřipomíná, nýbrž se při statku Prosečském pouze „Ústrašin ves celá s podacím" připomíná.[9])

[1]) Lib. conf. VI. H 19, VII. F 7, G 18. Sem patří bezpochyby i Hrdoň „z Boztěchov" 1415 (Arch. č. III. 188). [2]) DD. 61 p. 400, archiv Hradecký. [3]) DZ. 250. M 24, 10. D 18. [4]) Tingl, Lib. conf. I. 31. [5]) Lib. conf. I. D 6, E 7. [6]) Archiv Třeboňský, Hradecký a bibl. Praž. Cod. dipl. Mor. X. 5, 83. [7]) Dsky Brněn. 201. [8]) Lib. conf. V. F 9, VII. J 1. [9]) DZ. 6, G 21. Další osudy viz v dějích Proseče a Božejova.

MYSLOV.

Ves Myslov (sv. od Božejova) byla rozdělena na dvě části: jednu patřící k panstvím arcibiskupským,[1]) a druhou, zemanskou s tvrzí, po níž se ve dvoře před jedním stoletím chatrné zbytky nacházely. Na počátku 16. století koupil tento statek od *Adama z Hradce Jan z Prachomet*, ale prodal jej roku 1521 *Václavovi ze Štítného*.[2]) Tento se synem svým Prokopem prodal r. 1550 tvrz Myslov se dvorem poplužným a druhý dvůr poplužný pustý řečený Sedliště *Janu Leskovcovi z Leskovce a na Cerekvici* za 190 kop grošů č.[3]) Po rozdělení zboží rodu tomuto patřících dostal se Myslov od panství Cerekvického ke statku Božejovskému. Roku 1649 sice statek tento odprodán, ale přikoupen později zase.[4]) Po tom tvrz zdejší zanikla.

HOLAKOV.

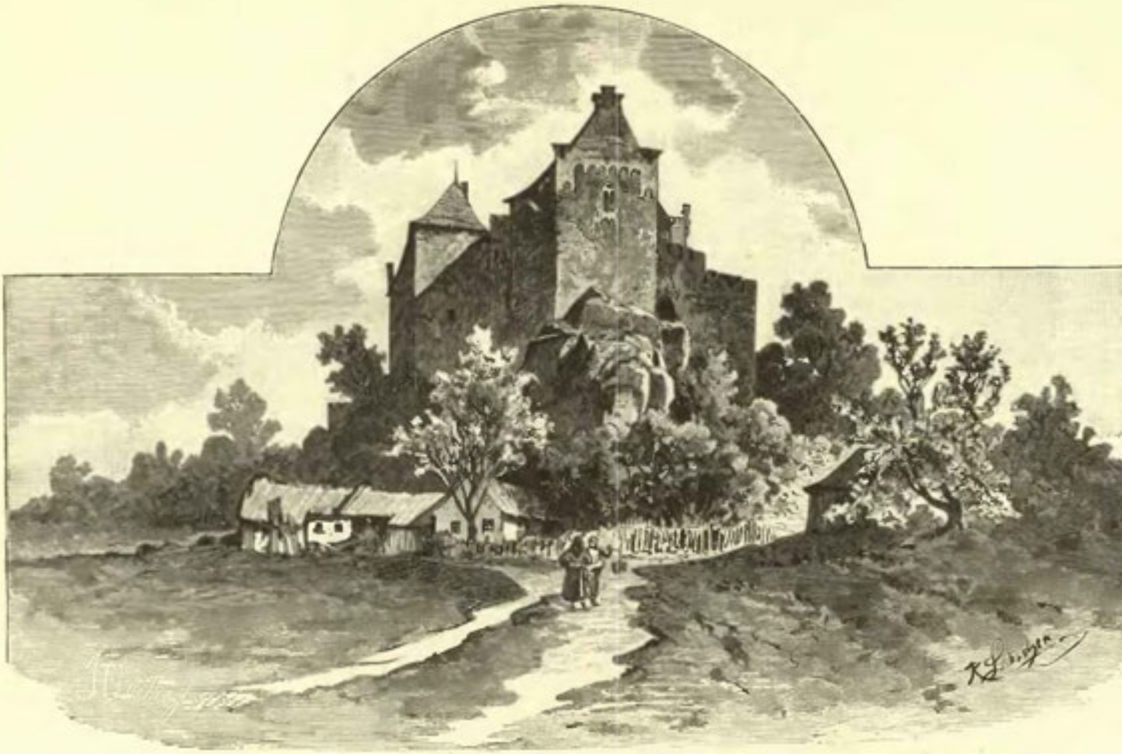
Nedaleko vsi Ondřejova jest dvůr Holakovský, jenž ode dávna sídlem statečku, tuším šosovního, býval.[5]) Při něm připomíná se roku 1598 tvrz, kteráž patřila již tehda k panství Božejovskému.[6]) Kdy povstala a kdy zanikla není nám známo. Roku 1489 seděl tu snad *Mikuláš Holakovský z Proseče*, jenž získal toho roku Ondřejov, dada zaň Částrov a Metanov.[7]) Roku 1575 drželi Holakov *Jan, Petr* a *Jakub* synové n. *Václava Holakovského z Proseče*.[8])

[1]) Emlerovy urbáře na str. 123, 367. Zde bylo 10 osedlých. Část tato držena později k Nové Cerekvici (DZ. 25, E 21) a odtud se dostala ke zboží Božejovskému.

[2]) Schaller's Topogr. 62. Roku 1353 připomíná se *Tomáš Věrdunk ze Zmyslova* (Arch. Hradec.). Odumřelé zboží po Havlíkovi z Libkové vody a synu jeho Martinovi vyprosil si roku 1457 Beneš ze Střechova přes odpory Doroty vdovy Havlíkovy (DD. 16 f. 189). [3]) DZ. 2, K 2. 9, J 15. 49, B 25.

[4]) Roku 1649 prodal Jan Kryštof z Leskovce dvůr poplužný a ves Myslov (tudíž i část před r. 1590 zápisnou) Janu *Jeburkovi Voračickému z Paběnic* a v městě Táboře za 2600 k. míš. (DZ. 309, P 24). Po smrti tohoto zůstalo 5 sirotků, z nichž ujal Myslov a Markvarec syn *Leopold Vilém* (r. 1672), avšak prodal Myslov samotný r. 1674 *Janovi Šťastnému Řisnickému z Řisnice* (DZ. 392, A 20, B 20). Od tohoto koupil jej r. 1675 *Jiří Voračický z Paběnic* na Proseci a Čížkově (DZ. 393, E 6. Viz Nauč. Slovník „Voračický" a vývod na str. 184). Roku 1707 přikoupen Myslov k Božejovu.

[5]) *Jan Hrůšek* postoupil r. 1466 „seděnie svého v Holakově" konšelům Pelhřimovským, aby měli moc je osaditi a najíti, komuž by chtěli (Nejstar. kn. Pelhřim. f. 33). [6]) DZ. 128, K 19. Srovnej děje Božejova. [7]) Arch. Hradecký. [8]) DZm. 100, K 4.

Kámen od západu.

KÁMEN HRAD.

1. Popis hradu, jak jest a býval.

Co již vtipu nasazeno a práce podnikáno, aby si lidé opatřili bezpečnost osoby, zdraví a živobytí! Dělány všelijaké ohrady, tvrdá města, hrady, tvrze, pevnosti, lidé se odívali v železo od hlavy až k patě, pobíjejí lodě nejsilnějšími pláty: avšak vše děláno marně. Lidský vtip přemohl lidský důmysl. Ohrady dřevěné podpálili nebo rozmetali, tvrdé hradby podkopali nebo berany svalili, pevnostní hradby střelbou „na kaši" rozbili, železné oděnce ani k boji do blízka nepustili a lodě obrněné se vším torpedy na kusy roztříštili.

První naši předkové chránili se za sruby dřevěnými, jež buď na návrších anebo mezi vodami stavěli a obyčejně také příkopem otočili. Bylo to primitivní nebo prvotního rázu opevňování, jehož užívali všichni mladí národové; a proto nacházelo se ve všech zemích, ač ne ve stejnou dobu. Pokročilosť jednoho národa v dobývání těch a takových ohrad nutila jiné národy k výmyslům novým a k větší práci. Sroubení tak veliké práce nečinilo. Veliká časť materialu smýcena bývala na místě, příkop byl přičiněním pracovitých rukou vykopán, a tím již země i v násep naházena a sroubení dřev ve hradbu v čase dosti krátkém ukončeno. Zdi po způsobu římském, t. j. z kamene buď tesaného nebo lámaného vyzdvižené, vyžadovaly již větší práci. Tu bylo potřebí kámen lámati, balvany přitesávati, vše na místo svážeti. Pak se jelo pro vápno třeba několik hodin daleko a svážen písek. Stavba byla pracnější, buď že déle trvala, nebo že více lidí se při ní zaměstnávalo. Trvalo to několik set let, nežli se stal tento způsob opevňování zvykem a obyčejem všeobecným. Který národ si pokroku toho neosvojil, byl ztracen na věky; životy, jmění a jazyk mu odňali, tak že ochuzen a utýrán byv, zanikl docela. Ale i takové hradby pomalu ani nestačily, když začali západní národové hrady na vysokých a nepřístupných temenech stavěti, když, usazujíce se na skalách jako orlové a supové, nepohodlí velikou měrou zkoušeli, jen aby

mohli cítiti, že tu jsou bezpečni. Tu i naši předkové, používajíce rozmanité tvářnosti vlasti naší, podobné hrady stavěli; některý se usadil jako sup na strmém skalisku, jiný se do něho prosekal a uvrtal jako jezovec do svého brlohu. Tak povstávaly hrady přerozmanitého tvaru, jako jsou na př. Trosky (na dvou skalnatých jehlanech) nebo Sloup, Jestřábí, Valdštein, Kozlov (hrady dílem ve skále, dílem na ní), a tak i na kámen posazen jest Kámen.

Putuješ-li milý čtenáři, silnicí od Pelhřimova k Táboru a dojdeš-li vsi Zlatenky, na pláni položené, překvapen budeš pohledem na starý hrad, který pyšně a hrdě na strmém skalisku se vypíná, povýšen jsa nad domky nynější vsi Kamene, bývalého městečka. Bude se ti zdáti, že hrad tento, vysoko položený a na skálu takořka přilepený, okolí celému daleko a široko vévodí, ale klameš se. Statek k němu patřící jest nyní neveliký, a ty četné vesnice, jichž úročníci před časy platy na hrad nosívali, přišly k jiným okolním panstvím. Také, přicházíš-li pod hrad, zmenšuje se dřevní výška, poněvadž jsi byl od údolí mezi Zlatenkou a Kamenem znenáhla do výšky stoupal, a stojíš-li konečně před hradem, nezdá se ti býti tím, co jsi dříve z pláně viděl. Změnil's stanovisko své, nacházeje se nyní na návrší málo povýšeném, a co se ti dříve velikolepým býti zdálo, to se ti vidí nyní jako všední a obyčejné. Domky, dvůr, pivovár, křoviny a stromy zakrývají ti skálu tak, že jen části její vyčnívati vidíš. Oko tvé nabylo měřítka a od stupně k stupni celou výšku přeběhne.

Kámen.

Vysvětlení plánu: 1. náves se silnici do Tábora; 2. domek; 3. věž s branou; 4. býv. pivovár; 5. zbořené staveni, v němž bývala vrátnice; 6. dvůr předhradí; 7. býv. brána s vězením Petrankou; 8. schody k bráně horní; 9. brána do hradu; 10. přední dvůr; 11. světnice s vězením pod ním (bývalá věž); 12. zadní dvůr; 13. palác; 14. parkán.

Hrad stojí na černém, pitvorném a holém skalisku, jehožto 8 sáhů vysoké stěny od východu k západu se táhnou. Skály nejdou v jedné řadě, nýbrž jsou uprostřed přervány. V této prorvě byla dolní ohrada, západně od ní stojí hořejší hrad a pod oběma bylo podhradí, jehož rozsáhlost posud přehlédnouti lze.

Podhradí se v našich pamětech o sobě tímto pojmenováním neuvádí; buď se připomíná jako městečko, hledí li se k jeho právům, anebo se zahrnuje v hrad, hledí li se k jeho přihrazení. Ohrada jeho již před dávnými dobami zmizela, a potom si každý příbytky své stavěl, kde se mu líbilo; když však silnici, blízko hradu jdoucí, stavěli, přišli na znamenité zbytky této ohrady, která, vycházejíc od západního konce hradu, u velikém polokruhu městečko zavírala a k druhému konci hradu se připojila. Na ten čas přece ještě něco z podhradí zbylo, totiž hluboká a v celé osadě jediná studně, z nížto pán a úročníci svorně vodu vážili a posud váží. Nemalou část tohoto podhradí zabírá nyní zahrada zámecká. Od mnoha let již tvářnosť povrchu tak se změnila, že o rozdělení této, z části také prázdné prostory ani dost málo souditi nelze.

Dolní ohrada vměstnána byla mezi skaliska, na východě a na západě vyčnívající, ale i v ní bývaly dvě skalky, jež při posledním upravování těchto místností z části zarovnány. Na ten čas má zevnějšek její, když se k ní přistupuje, ráz zcela moderní, neboť nízké zdi, okolo ní jdoucí, s nízkým cimbuřím ani dost málo na středověk neupomínají. Za oněch dob šlo se k ní z podhradí přes příkop a po mostě zvoditém, který již dávno po zasypání příkopu odstraněn byl. Brána, kudy se vcházelo, posud stojí; jest to věž čtyřhranná, asi 10 sáhů vysoká, avšak jen spodní část jest stará, neb co jest pod střechou, postaveno nebo lépe řečeno po windsorsku zněšvařeno za let nedávno minulých. Vchod gothicky sklenutý a o jejím stáří svědčící nyní jest zazděn, a vedlé ní nová široká a vysoká brána zřízena, aby se pohodlně ke hradu přijížděti mohlo. Po obou stranách věže jsou nyní prázdné prostory; ale ještě v našem století býval po pravé ruce pivovár a ve starších dobách konírny, v levo bývala vrátnice a světnice pro úředníka. Kromě zdí několika není po těchto stavbách ani památky; neb na dobro

rozbořeny, když starověký hrad za předešlého majetníka upravován. Veškerou prostoru bývalé ohrady dolní zaujímá nyní vkusně upravená zahrada, v jejímž severovýchodním rohu stavení malé, bývalá věž Petranka, stojí. Na venek má dva výstupky, jeden okrouhlý a jeden čtverhranný; v přízemí jejím bývala brána pro jízdné a vozy, která jest nyní zazděna a zemí zasypána. Nad tím bývala komůrka, jediným úzkým oknem opatřená, v níž také jeden vrátný bydlíval. Dolní ohrada táhla se též až k západnímu konci hradu, ale tam, kde hrad začíná, byly obě prostory dvojí zdí přehrazeny.

Do *hradu* se vozem anebo na koni jeti nemohlo, poněvadž tomu příkrá stěna skály nedovolovala. Chodívalo se k němu, jako se posud chodí, po schodech kamenných, kteréžto hradbou a celou k ní potřebnou armaturou chráněny byly. Nyní jest nad schody nový přístavek na způsob nějaké středověké věže. Protože se do hradu jezditi nemohlo, nebyla při vchodu široká brána, jako při jiných hradech, nýbrž tu byla úzká branka, nad níž znaky Jana Kryštofa z Malovic a dvou jeho manželek, Marie Veroniky Švihovské a Anny Barbory z Kokořova, se nacházející zprávu dávají, že zámek r. 1673 znovu opraven byl V pravo od brány v severovýchodním rohu ukazuje se tlustá zeď, v níž kostlivec zazděný nalezen byl. Dochoval se totiž po celý střední věk starodávný zvyk pohanský, obětovati zemi život lidský, aby stavení nové ušetřila. Když tedy hrad nový zakládán byl, obyčejně na stranu méně bezpečnou muže nebo ženu zazdili, domnívajíce se, že tím strana tato zpevněna bude. V 17. století často zazděné kostlivce objevovali a neznajíce již příčinu toho, v domněnky se pohrouželi, proč se věc ta přihodila. Nahodilá pojmenování a na půl zapomenuté upomínky z minulosti obyčejně jednu domněnku podporovaly, jíž pak jiní snadno uvěřili; a tak vznikaly pověsti rozličné o zazděných. Blíže hradu bývala „panenská louka“, na níž postaven byl r. 1667 kostelíček Panny Marie, zřízen hřbitov a posázen čtyřmi lipami. Místnosť ta zavdala příčinu k pověsti, kterak prý jednou tři panny na hradě panující se smluvily, že jen jedna z nich dědictví otcovské obdržeti má, že proto ulomily tři větve ze staré lípy a do země vsadily, aby se poznalo, čí větev se zelenati bude a která z panen se stane paní na hradě. Do té doby slíbily v panenství zůstati; ale že jedna z nich se zapomenula a mrtvé robě porodila, zazdily ji ostatní sestry a robě pochovaly na panenské louce či pozdějším hřbitově. Netřeba podotýkati, že má pověsť tato ráz novější z té doby, ve které lid poznával, že z několika dětí jen jedno děditi může a ostatní ve světě výživu svou vyhledávati musejí. Třebas byl stateček dosti malý, ujal jej jeden a ostatní spoludědice splatil, což sta a sta let u starých Čechů zachováváno a v lidu zvláště, i když šlechtické majoraty povstaly, svou platnosť mělo.

Z dotčené branky šlo se po širokých schodech až do přízemí zámku, který, maje nepravidelnou podobu, v sobě dva dvorky nebo plácky zavíral. Pod ním jsou znamenité sklepy ve skále vytesané, nad těmi v přízemí jest drahně sklepů suchých, starodávným dílem sklenutých, ale nyní již málo potřebovaných. Zámek sám nemá jeden dům, nýbrž více domů rozmanité tvářnosti a výšky; všecky asi také z prvotní doby nepocházejí, neb některé bezpochyby přistavovány ke starým hradbám. Na západním konci nachází se čtverhran věžovatý, část bývalého paláce neb obydlí pánova. V jeho horním ponebí nacházela se veliká síň anebo jístba hradská s dveřmi gothicky sklenutými a starými střílnami, k nimž se z ostatních domů po dřevěné chodbě přicházelo. Co tu bývalo, naprosto utuchlo; již tu nezaznívají čtveračivé a jadrné „šprochy“ bývalých bohatýrův, a dávno umlkl smích rdících se paní a panen (ještě se zachovaly při oknech kamenné lavice, na nichž sedaly); také neslibuje nikdo více pode ctí svou a věrou, kolikrát kolivěk napomenut bude, že se postaví ve dvou nedělích ode dne napomenutí na hradě ve veliké jístbě, nebo, kdyby nestál, že propadne základ několika set kop. Ještě nedávno se žito zdvihané lopotně do této místnosti snášelo, když z ní udělána panská sýpka; ale nyní jest místnosť prázdna, sloužíc k uschovávání všelijakých drobotin. V jižním pořadí nachází se jiné věžovaté stavení, v němž nahoře bývala kancelář panská (nyní pokoj) a pod tím vězení. V podlaze této světnice jest díra, jíž se vězňové dolů spouštěli; zvídaví lidé pustili se do něho (1835) po řebříku, hrabali v rumu a kamení tam se nalézajícím, ale kromě velikého počtu kostí lidských nic více tu nenašli. Na místě dotčené kanceláře bývala buď nějaká soudní světnice nebo mírnější vězení, což již rozeznati nelze. V posledních dobách tu mnoho měněno, ale řebřík tu jest ustavičně, kdyby se někomu zlíbilo „chodbu“ tuto (tak se tomu sklepu nyní říká) navštíviti.

Mezi vězením a stavením palácovým (velikou jístbou) jest stavení zaokrouhlené, též velmi staré, které se nazývá kaplankou, neb tu v horním ponebí kdysi kaplani zámečtí bydlívali. V ostatních částech nic pozoruhodného se nenachází. Severní pořadí jest k obývání pána statku na novější způsob vkusně upraveno a dostatečným počtem oken opatřeno, což se na ostatních částech nenacházelo; neb na straně k nepříteli vydané, jak se samo sebou rozumí, oken býti nesmělo. Připomeneme-li ještě kapli či vlastně pokoj, kaplí se nazývající, vyčerpáme tím všechny památnosti.

A jakož jsem laskavého čtenáře až do vnitřku přivedl, chci jej ještě jednou provésti po hradě, jak vypadal před 500 lety. Podhradí kolkolem zavřeno jest kamennou zdí, dostatečně vyzbrojenou a po

válečnicku upravenou, neb na ní naražena jsou zábradla, po nichž se rychle s místa na místo běžeti může. Brána do podhradí ze spodu z kamene, svrchu ze dřeva postavena jest; pod střechou nachází se pokroví dolů otevřené, aby se na dorážejícího nepřítele kameny, střely a vařící věci metati mohly. Uvnitř podhradí uvidíme množství domků, většinou nyní prázdných, poněvadž jsou majetníci jich i se ženami na poli. Ani jeden z nich není zamčen, nýbrž jen na prostou dřevěnou závorku zavřen. Ke každému z nich patří malá zahrádka a něco polí, a držitelé jich kromě skrovného hospodářství polního zaměstnávají se řemesly: jeden ševcovinou, druhý krejčovinou a jiní zase jinými živnostmi; s prací k nim přicházejí venkovští lidé, Kamenští a také páni na hradě jim práci dávají, pokud nechtějí Pelhřimovským řemeslníkům přáti. Krčmáři, jak se samo sebou rozumí, nescházeli. Branka do hradu štíhle se vznáší, korunována jsouc pokrovím takovým, jako brána podhradská; ale zavřena jest pořád. Příchozí musí chvíli křičeti, pak něco zašramotí, stará, mrzutá tvář chvíli hledí z úzkého, malého okénka; pak zarachotí řetězy, vrzají kladky, jako by sténajíce ke smrti pracovaly, a mostek znenáhla se snese. Teď jde do předhradí. Prostranné to místo vypadá jako na nějakém dvoře; ze stavení v pravo slyšeti dupot koní, jinde rochání vepřův, a kohout vedoucí svou družinu staví se, jedním očkem pokukuje na příchozího, a vida, že není se proč báti, vesele křídloma třepetá. Nejhlučněji si vedou věžníci, na zadních nohách zběsile skáčíce, jako by chtěli boudy převaliti, a ohaři ve psinci vyjí divnou píseň, jako by mělo přijíti nějaké neštěstí. Z holomčí světnice vedle brány vycházejí holomci, ptajíce se příchozího, čí jest a co chce; potom jej vedou po schodech nahoru na hrad. Zde jest ticho takové, jako na podhradí. Sem a tam viděti jest na kraji stavení s naraženým naň pokrovím, dřevěné chodby je spolu spojují a rovněž jdou po hradbách. Sem smí vstoupiti jen ten, kdo přímo s pánem mluviti chce nebo jemu dobře znám jest. Paní, majíc svazek klíčů na opásání svém zavěšený, pečlivě z místa na místo přechází, rozkazujíc tu kuchyni, tu holomkům mouku meloucím, anebo dohlídajíc, co dělají děti její nebo pacholata chudších šlechticů, sem na vychování daná. Příchozího, je-li kramář, pilně se vyptává, co se ve světě děje, neb kromě něho nikdo jí noviny vypravovati nemůže. Na dvoře vykládá své zboží, koření a všelijaké tretky a cetky, a pak se sbíhají také panny, opouštějíce jehlu a vařečku, aby, peněz nemajíce, aspoň pohledem se pokochaly. A k tomu se naskytne pán, vybírá a platí, a kramář, hluboce se skláněje, v mysli své bohu děkuje, že jest splacen stříbrem a ne — železem.

Věž na zámku Kameni.

Dodáme ještě popis hradu, jak byl napsán r. 1773, a to tento: „Zámek jest ve svých hlavních zdech veskrze dobrý a postavený na skále v krajině velmi veselé, odkudž lze celý statek ze všech stran přehlédnouti; vidí se také velmi daleko, jako ze zámku Hlubockého. Krov jest podlé pohledu dobrý, ale

Kámen.

měl by jej tesař ohledati; avšak krytí potřebuje malé opravy. Hned při vchodu do zámku nacházejí se dvě klenuté světnice a kuchyňka, pak čtyři pěkné klenuté světnice s pekárnou klenutou. V hořejším poschodí jest tabulnice klenutá, fresky pomalovaná, potom 6 pokojů, pomalovaných fresky, se stropy obyčejnými, 2 světnice s obyčejnými špalíry, 1 bez špalíru, a domácí kaple korunování P. M. Také jest tu veliká kuchyně s klenutou špižírnou a blízko nich veliké stavení (na pláně č. 13.), kdež někdy templáři jídelnu mívali (!), ale jest pusté; pod tím jest suchý sklep. Vůkol toho stavení jsou hrubé náspy a příkopy, v nichž nynější pan majetník (Fr. Karel v. Streit) sad a kuchyňskou zahradu založil. Při samém vchodu do zámku (č. 3.) jest věž několik sáhů vysoká, s 2 zvony a bicími hodinami. Blízko věže (č. 4.) jest pivovár.[1])

2. Dějiny hradu a držitelův.[2])

Panství, jehož hlavou Kámen v 15. století býval, bylo ušlechtilým manstvím koruny České, což pocházelo odtud, že se stalo manstvím poddáním se pod léno, t. j. že majetník, stav se manem královským, těch výhod účastným se stal, které právo manské udílelo. Nejstarší zprávy o Kameni jsou neurčité, a co se o nich posud psalo, postrádá vší jistoty. Tak se nemůže tvrditi, že Vojtěch z Kamene, svědek v listině, jíž Vladislav, markrabí Moravský, milost učinil Melitenským, pocházel z našeho Kamene.[3]) Zcela již se musí zavrhnouti mínění těch, kteří zde hledají knížecí hrad kraje Chýnovského. Omyl ten odtud pochází, že se náš Kámen mátl s Kamenem Královským (Königstein), někdy v Ústsku, nyní v Sasích, kdež arci sídleli purkrabí královští.[4])

Tím nejistější jest otázka, kdy hrad povstal. Jméno jeho Kámen pochází arci od skály, na které hrad sám stojí; možno tedy, že hrad dříve stál, než osada Kamenská, která pak pomalu pod ním vzrůstala; podlé toho stál snad již r. 1316, kteréhož *Nimír z Kamene* koupil Dolsko od Jetřicha ze Chvojna za 40 hřiven stříbra. Týž r. 1318 se spoludržitelem hradu *Zdíkem z Kamene* pohnán jest k soudu zemskému pro škody učiněné ve vsích Dobrévodě a Věžném.[5]) Nástupce jeho *Bušek Tluksa* listem r. 1327 dne 4. března v Brně daným hrad svůj s 30 hřivnami důchodu králi vzdal a jej od něho v manství ušlechtilé přijal.[6]) Asi v prostřed téhož století drželi hrad Kámen *Přibík Tluksa z Božejova* a bratří jeho (tedy *Huk*, *Dětoch*, *Oneš* a *Oldřich*), od nichžto jej koupil r. 1356 *Jindřich z Ciglheimu*, mistr kuchyně královské. Poněvadž byl Kámen (castrum dictum Steyn) manstvím královským, žádal Jindřich císaře Karla, aby mu léna na toto zboží podal, v čemž mu po vůli učiněno t. r. dne 2. června. Pán tento pocházel tuším z té části Míšenska, jež tehda k Čechám náležela, a měl ještě bratra *Mikuláše*, také ve službách královských postaveného, jemuž r. 1358 díl jeho otcovský a bratrský vyplnil. Jindřich byl r. 1360 dne 2. března držitelem podací kostelního ve Věžném, jež vždy ke hradu Kameni patřívalo, r. 1375 (dne 9. února) nachází se také jako držitel vsi Obrataň, a ze jména jeho (Jindřich Ciglheim z Kamene) lze souditi, že se ještě tehda v držení hradu Kamene nacházel.[7]) Před tím založil při Kameni zlaté doly, na které si zjednal (1366, 7. října) výsadu císaře Karla. Tehda se stav dvorským maršálkem Kateřiny markraběnky Braniborské, zdržoval se mimo krajinu zdejší. Získal potom statky u Perna a úřad purkrabský tamže, a konečně se z kraje Chýnovského úplně vyprodal. Roku 1380 byl purkrabí na Rulantu.[8]) Ke konci téhož století přešel hrad s panstvím zase v držení vladyk *Tluksův z Vlkova*, z rodu původních držitelův. První z nich *Jan*, „řečený *Tluksa z Kamene*," podával r. 1408, 5. března nového faráře ke kostelu ve Věžném.[9]) Roku 1415 o přenesení sv. Václava (4. března) věnoval 600 kop gr. manželce své Anně na Kameni hradu, krčmách, dvorech kmecích, s platem a podacím kostelním, na Eši vsi celé, Janově dvoru popl., Věžné vsi celé s podacím.[10]) Splodiv s touto chotí svou syna *Hynka*, zemřel v prvních letech husitských válek.

V jakých poměrech se sousedními Táborskými páni hradu našeho byli, dobře ukazuje *Přibík Tluksa z Kamene*, an na Táboře a na škodách pánům pod jednou činěných býval, a jak městečko Bechyni zradou slezli, on se Bzdinkou první byl v městě: tu velikou škodu učinili, město zapálili a posádku zjímali.[11]) Známo též, že v čas ten na hradě *Maršík Tluksa z Kamene* seděl, jakož možno přesvědčiti se

[1]) Exc. p. archiváře Wagnera. [2]) Pomůcka: Heber's Burgen oc. VI. 221. [3]) Palacký, Děj. V. b. 456. [4]) Tak r. 1239 Jaroslav a později „Rannoldus de Nymancz (z Mimoně?) burgravius in Lapide." [5]) Tab. vetust. 74, 127, 128. [6]) Rkps. archivu Roudnického VI. F b. 5, str. 431, kdež stojí arci „castrum Egram", ale to tu nevadí, poněvadž jest rukopis formulářem [7]) Lib. conf. I. ed. Tingl. p. 117 a lib. cf. III. C 8. Srovnej Brandlův Cod. dipl. X. 157. [8]) Brandl, Cod. dipl. Mor. IX. 15, 70, 364, archiv v Něm. Brodě. [9]) Lib. conf. VI K 9 neb P 8. Ale r. 1408 připomíná se *Oneš Tluksa z Čechtic* seděním na Kameni, an toho roku .klášteru Ústskému almužnu daroval (Acta consist. 1407). [10]) DD 61, A 10. [11]) Kniha popravčí.

z rozličných vyjednávání, ku kterým za svědka povolán byl. Byl snad poručníkem Hynka sirotka, jemuž jakož i mateři Anně hrad s panstvím dědičně přináležel. Po skončení válek, když práva zase před se šla, prodala Anna jako držitel věnný, syn pak Hynek právo své k zboží Kamenskému (r. 1437) *Purkartovi* z *Žirovnice* za 600 kop, a to Kámen hrad se dvorem popl., dvory km., podacím a vesnice všechny.[1]) Za časů Purkartových stal se hrad historicky pamětihodným. Jindřich z Rožemberka, konče při svou s Jiříkem Poděbradským, glejtoval r. 1450, 4 srpna jeho a průvodčí jeho až do dvou set koní od dání listu za dvě neděle, aby přijeli na Kámen k svobodnému a poctivému rokování.[2]) Učiněno toto bezpochyby jen za tou příčinou, aby národu dán byl důkaz úplného jejich smíření. Roku 1456 v sobotu před přenesením sv. Václava postoupil Purkart hrad Kámen se vším příslušenstvím dskami dvorskými *Burjanovi*, *Zdenkovi* a *Mikuláši*, bratřím *Trčkům* z *Lípy* za 700 kop gr.[3]) Noví tito pánové, z nichž první zastával úřad nejvyššího písaře v Čechách, sotva kdys navštívili hrad Kámen, oplývajíce hojným zbožím vezdejším; také jej po čtyřech letech (1460, v pondělí před sv. Havlem) prodali *Janovi Sádlovi ze Smilkova* za 700 kop gr. Obsahovalo panství tehda: Kámen hrad a městečko pod Kamenem (posud jen ves byla), ve Věžném dvůr popl. a dvory km. s podacím, v Eši ves celou a dvůr popl. Janov.[4])

Konsolka v bývalém paláci na radnici Táborské. (Žižka a Prokop?)

Když byl Jan Kámen koupil, nacházel se v stáří dosti vysokém, i chtě, aby po smrti jeho sváry nevznikly, an dědiců pravých neměl, vyžádal si na králi (roku 1461 ve čtvrtek po sv. Ondřeji) dovolení, aby všechna zboží svá dědičná i manská komukoliv odkázati mohl. Podlé toho týž Jan ze Smilkova roku 1464 dne 23. září poslední své pořízení sepsal. Ves Lhotku a ves Částkovice odkázal Mikuláši Karlíkovi z Nežetic, sed. ve Stanovicích, rozsáhlá pak jiná zboží, Kámen hrad s městečkem a všemi vesnicemi dědičnými i manskými, tvrz Loutkov s příslušenstvím, Hořepník, Čechtice a Netvořice, městečka s dvory atd. dal *Petrovi Břekovci* z *Ostromeče* a z *Kozího hřbetu*, *Hertvíkovi* z *Nestajova* a z *Zehušic*, švakrům svým, a *Svatomírovi* a *Nedamírovi* z *Březí*, ujcům svým. S těmito totiž byl spřízněn mateří svou Martou z Březí,[5]) příbuznost s oněmi není nám více známa, nežli slova tuto položená ukazují. Konečně dědictví své ve Rchoutovicích a Veselici odkázal Zachářovi z Ostrova.[6]) V zimě po tom nejprve příští Jan zemřel, a ihned se dědicové jeho ve zboží všechna uvázali. Petr Břekovec a bratří z Březí hned po smrti Janově rozdělili se o dědictví zděděné přiznáním teprve r. 1465 před hodem sv. Šimona a Judy učiněným, tak že Břekovec obdržel Kámen hrad a některá zboží dědičná, jichž jména neznáme, poněvadž byla ve dsky zemské vložena; tušíme jen, že k nim patřil Loutkov s Hořepníkem, any obě r. 1490 stejné držitele s Kamenem sdílely; vladykové z Březí dostali též některá zboží dědičná, a mezi nimi jistotně Čechtice a Netvořice, které jim ještě v 16. století

[1]) Tamže p. 260 a 3, str. 87. Hynek řeč. Tluksa z Čechtic a z Kamene připomíná se ještě r. 1454 (DD. 16 f 183). [2]) Arch. č. III. 546. [3]) DD. 61 p. 417. [4]) DD. 5 p. 445 a 61, p. 445. [5]) Viz děje hradu Konipas. [6]) DD. V. str. 184—185.

Vývod Vojslavských z Vojslavic.

Markvart z Vojslavic 1418—1440

Prokop 1421 † j. 1483 — Jan 1450 † 1483 ⚭ Jitka z Dírného

Heřman 1487—1505 — Vilém 1487—1491 — Jindřich 1491—1505 — Jan 1491—1523 — Markvart 1491—1505

Jan — Václav

Vilém 1534—1556 — Václav † j 1543 ⚭ Anna z Drahotouš — Petr † j 1523 — Kateřina ⚭ 1. Habart z Baště 2. Petr z Malovic

Heřman 1549 — Mikuláš 1549

náležely.[1]) Jelikož však Petr již r. 1465, 12. února synu svému Bohuslavovi 100 kop na zboží Kamenském zapisoval, stalo se dělení to zajisté dříve, nežli přiznání samo ukazuje. Panství Kamenské, v penězích těchto zapsané, mělo se po Bohuslavově smrti Janovi z Ostromeče (Petrovu bratru) a po něm Zdenkovi z Postupic dostati. Ale Petr, nepokládaje sebe zápisem tímto zavázaným býti, prodal hrad Kámen se vším příslušenstvím r. 1468 v úterý před nedělí Judica řeč. *Oldřichovi Fifkovi* z *Vydří* za 700 kop.

Ani o Břekovci, ani o Fifkovi se za těch dob dobře nemluvilo. Asi r. 1468 psal Pavel z Prahy Mikuláši z Jihlavy, kancléři rodu Rožemberského, že Břekovec prodal Kámen a chce býti na Choustníce purkrabí; on (Mikuláš) nechť se u pána přimluví, aby pán tak kvapně k tomu nesvolil, leč by Pavel prve s pánem mluvil.[2]) O Fifkovi zase se mluvilo, že dělá falešné peníze, což mu arci nikdo z tehdejších dokázati nemohl, ač o něm Jan Malovec z Pacova veřejně tak mluvil.[3]) Přišlo z toho k soudu (r. 1476), na němž viny na Oldřichovi neshledáno.

Snad by se mu nebylo podařilo po druhé vinu svou odvésti, kdyby nebyl brzo potom zemřel. Syn jeho *Albert* z *Vydří* hrad potom držel, a ten prodal r. 1479 v sobotu po sv. Remigiovi hrad Kámen se vším příslušenstvím *Janovi* z *Vojslavic* za 600 kop gr.[4]) Zároveň s tímto zbožím asi Loutkov v držení Vojslavského vešel. Po smrti Janově (před r. 1491) zdědili všechna zboží jeho dědičná i manská synové jeho *Markvart*, *Heřman*, *Jindřich* a *Jan*. Ti se rozdělili r. 1499 dne 7. prosince o dědictví otcovské, při čemž přijal nejstarší Markvart za díl otcovský a bratrský hrad manský Kámen s vesnicemi. Heřmanovi dán za díl hrad pustý Konipas se zbožím Buřenickým, Košetickým a Březinským. Podílův ostatních dvou bratří neznáme, ale víme tolik, že Loutkov, Pluhový Žďár a nějaké malé statky na jich díl připadly.[5]) Markvart toho také dosáhl, že mu král Vladislav (listem roku 1504 ve čtvrtek před hodem Všech svatých v Budíně daným) hrad Kámen z manství a jej ze služby manské propustil, jíž posud držitelé Kamene povinni byli, totiž „jednoho s palicí až na meze vyslati a vypraviti".[6]) Na vojnu Loketskou postavil Markvart s bratrem svým Janem 7 pěších, jízdného koně a vůz.[7])

Konsolka v bývalém paláci na radnici Táborské.

Petr z Vojslavic, jenž na počátku 16. století v držení Kamene se nacházel, byl bezpochyby Markvartův syn. Z neznámých nám příčin odprodal polovici pravou hradu Kamene (jedouce na týž hrad po pravé straně), dvůr popl. s popl. pod hradem celý, polovici městečka, ves Věžný celou s 2 mlýny, v Obratani c. t. m. s 3 mlýny, Dvořiště ves celou s mlýnem a Šimpach též celou ves (vkl. roku 1513

[1]) DD. 5, str. 214. [2]) Archiv Třeboňský. [3]) Viz oddělení třetí. [4]) DD. 5, str. 379. Po Oldřichovi vdova Aléna z Volfsperka r. 1482 (Kod. Talmb. f. 211). [5]) Archiv Hradecký (v. Loutkov). DD. 6, 340 a 62, 258. DZ. 250, L 25. [6]) DD 67 f. 12. [7]) Arch. č. VI. 320.

Vývod Malovcuv na Kameni sedících.

Petr Malovec z Malovic 1523 † j. 1557 ψ Kateřina z Vojslavic

Jiřík 1557 † j. 1579 ψ Juliana z Chodův
Jetřich 1579

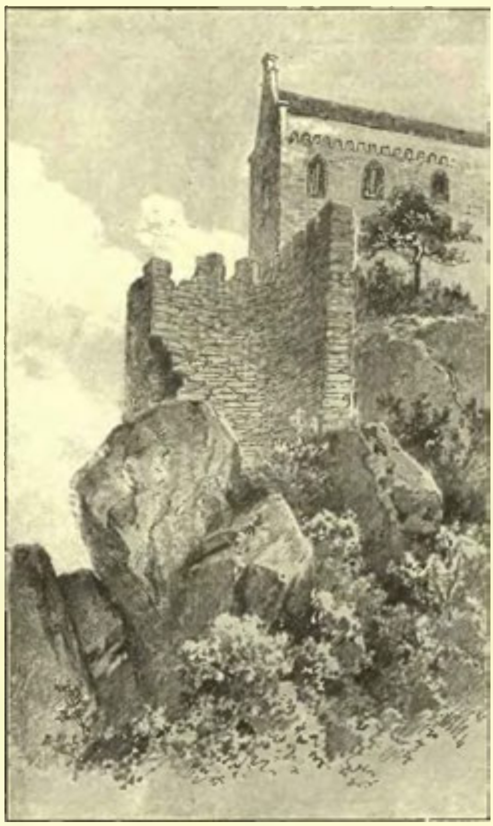
Václav 1584
Bernart 1584 — Markvart 1584 — Zdeněk 1584

Malovec 1557 † j. 1612 ψ 1. Anéžka z Vlčkovic, 2. Johanka z Kralovic ⊙ 1595 † j. 1598, 3. Aléna z Paběnic
Petr starší 1584—1615 † j. 1628 — Adam † c. 1597 — Vilém 1612 — Rudolf 1612—1632 ψ 1. Mandaléna Maximil. ze Štanejkru † j. 1632, 2. Eliška Sabina ze Spáru † 1684 (potomci) — Václav 1612 † c. 1640 ψ 1. Anna z Mitrovic, 2. Anéžka ze Svojkova

Jan Kryštof † 1677, 20. Jul. ψ 1. Marie Veronika Švihovská, 2. Anna Barbora z Kokořova (potomci) — Rudolf Václav ψ Eva Františka Špulířova z Jiter † 1679 (potomci) — Albrecht

v sobotu po sv. Janu Křtiteli) *Janovi Zručskému z Chřenovic* za 1000 kop gr.[1]) Druhá polovice hradu zůstala Petrovi ještě nějaký čas a dostala se potom nápadem sestře jeho *Kateřině z Vojslavic*. Tato se vdala po prvé za *Habarta z Baště*, kterého však z neznámých příčin opustivši, pojala *Petra Malovce z Malovic* a zapsala mu v dluhu 100 kop gr. č. celé své dědictví, totiž v Kameni polovici zámku a městečka, vsi celé Vintířov, Vysokou lhotu, Dobrou vodu, Německou lhotu, Důl a Eš (r. 1523 v pondělí před sv. Maří Majdalénou), a to tak, aby to zdědil po smrti její.[2]) Ale poněvadž Habart soudil se s Petrem r. 1524 o vydání a postavení před soud Kateřiny, „která s ním býti nechce", povstala z toho Petrovi nemalá zaneprázdnění a jezdění do Prahy.[3]) Týž Petr přikoupil od Jana Zručského polovici pravou hradu Kamene se vším příslušenstvím mimo ves Dvořiště a některé osady, z nichž utvořeno nové zboží.[4])

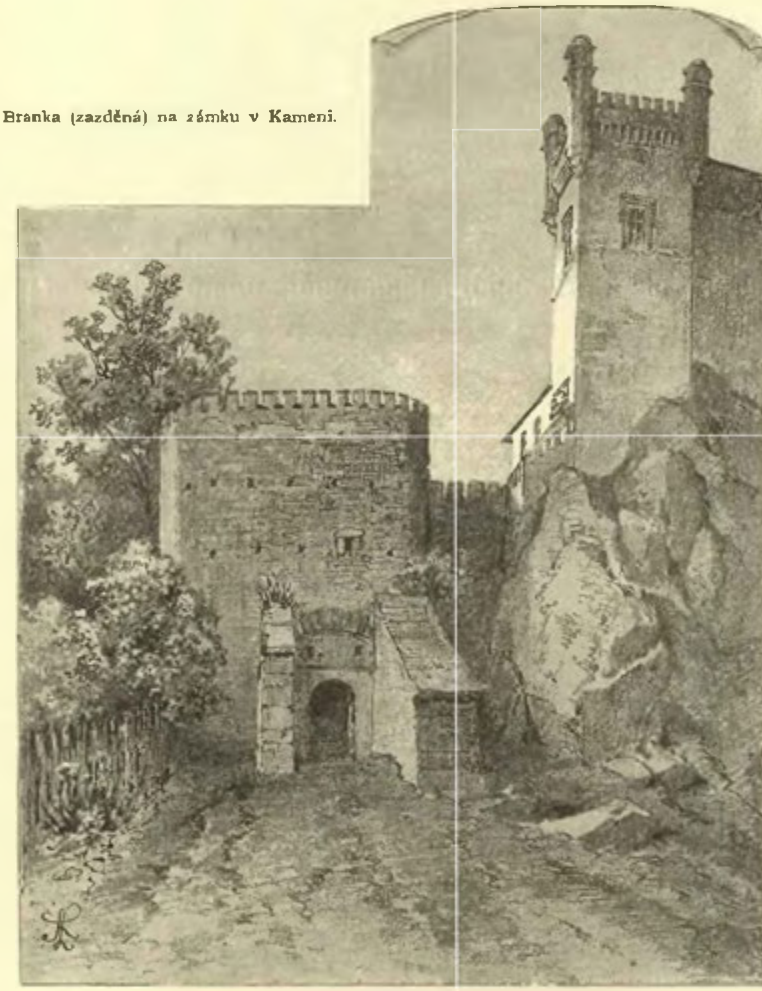
Zbožím Kamenským vládli nyní tři bratří: *Jiřík, Malovec* a *Vácslav*, majíce u sebe sestry nevybyté Kateřinu, Lidmilu, Justinu, Voršilu, Marijanu a Božanu. Nějaký čas nedílně je drželi, potom Vácslav, chtě od bratří svých oddělen býti, obeslal je skrze úředníky Pražské menší, a tudíž se musilo celé panství r. 1557 (vklad r. 1565) na tři díly rozděliti. K prvnímu dílu položen Kámen zámek, při něm dvůr popl. s dědinami, lukami, háji, porostlinami, pastvinami, štěpnicemi, chmelnicí, zahradami, pivovár, městečko, ves Ešné celá a ve Lhotě vysoké c. t. m.,[5]) a dostalo se toto *Malovci*; Vácslavovi se dostaly vesnice Proseč, Lhota německá, Důl, Nesvačily a dvory kmecí ve Lhotě vysoké;[6]) díl Jiříkův obsahoval dvůr poplužný a ves Dobrou vodu a ještě nějaké příslušenství.[7]) Díl Prosecký přikoupen zase r. 1585 Malovcem, který zemřel na počátku 17. věku, zůstaviv čtyři syny. Se vdovou Malovcovou Alénou z Paběnic učinili nejstarší synové *Petr starší* a *Vilém* r. 1612 dne 27. září smlouvu na hradě Kameni; neb nechtějíce se s ní ve spory dávati a věříce slovům jejím, že jí dle ústního dání manželova 1000 tolarů, 200 dukátů, svršky, nábytky a dobytek náleží, jí ochotně dali, čeho žádala.[8]) Ještě r. 1615 spravoval Petr starší panství Kamenské s Prosečí. Později se rozdělili bratří jeho mladší Rudolf a Vácslav tak, že onen dostal na svůj díl Proseč, tento pak Kámen.[9]) Vácslav pojal k manželství Annu Vratislavovnu z Mitrovic a věnoval jí (vklad r. 1627, 1. prosince) 7500 kop míš. na „zámku Kameně" s dvorem popl., rolí ornou i neornou, pivovárem nově stavěným, chalupou ovčáckou a mlýništěm, městečku, vsích Eši a Lhotě vysoké.[10]) Po smrti této manželky pojal Vácslav Frant. (tehda Vácslav ml.) Anýžku Albertinu ze Svojkova, jíž r. 1632 ve středu po seslání Ducha svatého 2500 kop m. na hradu Kameni věnoval.[11]) Zemřel asi r. 1640.[12]) *Jan Kryštof*, starší syn, nabyl většího jmění a vážnost znamenitou si získal vysoké a čestné úřady zastávaje; koupil též statky Zvěstov a Libouň. Hrad Kámen již věkem sešlý znovu poopraviti dal (roku 1673), jakož dokazuje štít jeho a štíty dvou jeho manželek (Marie Veroniky Švihovské a Anny Barbory z Kokořova) nad brankou hradskou vytesané. Založil též kostelíček P. Marie na západním konci městečka Kamene, kdež si také zřídil hrobku pro sebe a potomky a tam také pochován leží († r. 1677 dne 20. července). Nápis na jeho náhrobku jest jediný toho způsobu: „Ó čtenáři, co jsem já? prach a popel; co jsem byl? urozený a statečný rytíř Jan Kryštof Malovec z Malovic, pán na Kameně, Zvěstově a Libouni, a hle, nyní dědictví mé jsou červy; byl jsem JMC. rada, než proti smrti rady jsem

Staré zdi na zámku Kameni.

[1]) DD. 67 f. 13 a DZ. 3, C 16. [2]) DD. 67 f. 13. [3]) Reg. 2 F. k. s. A 10. [4]) Trh se stal před r. 1541, nový vklad učiněn r. 1542 v pátek po prenesení sv. Vácslava (DZ. I. D 19). [5]) DZ 57, K 25—27. K tomuto dílu se dostaly lesy slove Stráně od Kejtova mlýna až do stezky Pacovské; rybníci ti: pod Boučí, v Janově, v Hlízově; potoky: nad Kejtovým a pod Kejtovým mlýnem, v Janově atd. [6]) DZ. 58, B 30. [7]) V Dobré vodě postaven dům panský a statek prodán r. 1579 k panství Chýnovskému (DZ 20, O 16) [8]) DZ 185, K 12. Srov. i DZm 60, A 3 a 117, A 8, reg. k. s. 27, F f. 2 a 44, F k. G 4. Rudolf došel let svých r. 1622 (DZ 140, K 10). O Vilémovi († r. 1621) viz Dačického Pam. II. 200. Pomůckou ke genealogii rkps. bibl. Pražské XI. E 16. [9]) O Petrovi viz v Bílkových konf. na str. 355. [10]) DZ. 142, P 17. [11]) DZ. 255, A 6. [12]) Archiv Hradecký.

nenašel; byl jsem soudce zemský, sám pak soudu Božího jsem neušel; byl jsem Malostranský hejtman, ó jak malou stránku jsem si zejskal; byl jsem nejvyšší země berník, nyní v berni smrti se nacházím; co mně dnes, zejtra tobě; vzdechni aspoň a řekni: odpočinutí věčné dej mu, Pane. 1677.“ Byv dvakráte ženat, jak svrchu dotčeno, zůstavil umíraje syny *Jana Kryštofa, Antonína Maxm. Bernarta, Václava Františka* a *Jana Františka*, též dceru Annu Polyxenu; mimo to choť jeho jsouc těhotna ještě na porod jednoho dědice čekala. Paní Marie Veronika, jsouc místodržiteli zřízenou poručnicí statku a dětí, uvázala se roku 1677 v červenci v hrad Kámen a Zvěstov.[1]) Synové let svých dosáhše, 22. dne měsíce července r. 1690 se o statky otcovské tak podělili, že hrad Kámen v 25.600 fl. rh. odhadnutý se vším příslušenstvím připadl *Janovi Kryštofovi Malovci z Malovic*; Václav dostal Libouň a zemřel r. 1705, Antonín držel po otci Zvěstov († r. 1706), Jan František byl pánem na Sudovicích.

Branka (zazděná) na zámku v Kameni.

Když na počátku 18. století Jan Kryštof druhou kolébku své linie hrad Kámen *Frant. Karlovi Kreslovi z Kvaltenberka* prodal, počali se držitelé statku rychle po sobě střídati. František Karel nemohl jej pro veliké dluhy, jež zdělal, držeti a na naléhání věřitelů prodán komisaři k tomu zřízenými roku 1747, 8. února *Janovi Františkovi Baulerovi z Hohenburka* a manželce jeho *Josefě* roz. *Běšínové z Běšin* za 36.000 fl. rh. Bauler prodal r. 1756 dne 22. června statek za 24.000 fl. *Frant. Karlovi Streitovi* a choti jeho *Marii Barboře* rozené *Dvořákové*, od nichž zase statek ten r. 1774 dne 28. prosince *Jan Nep. Gynter ze Šterneka* za 48.000 fl. rh. a 100 kusů Křemnických dukátů klíčného koupil. Šternek byl cís. radou a prodal Kámen s Eší r. 1793 dne 6. června říšskému rytíři *Františkovi de Paula* řečený *von Löwengrimm* za 56.000 fl. rh. a 100 dukátů klíčného, tento jej prodal zase 21. září r. 1799 *Václavovi* řečený *Pitschmann*, potom následoval r. 1806 dne 1. června *Štěpán von Hackhl Edler von Rosenstein zu Peschwitz*, r. 1826 dne 19. srpna *Alois von Hackhl.*

---

[1]) DZ. 116, B 2.

3. Příběhy Kamenské

V pamětech starých dočítáváme se druhdy zpráv o *falši*, t. j. padělání peněz anebo listů, kteréž měly cenu peněz. Na onen čas, kde slovo dané ještě velmi mnoho platilo a zrušení jeho za věc bezectnou a za příčinu věčné hanby se mělo, pokládána jest faleš za věc hroznou, neslýchanou, pročež také podlé starodávného zvyku i podlé právních ustanovení každý „falešník“ česť, statek a hrdlo propadl. Nařikati někoho z falše byla tudíž veliká urážka, a neprovedl-li nařikající svého výroku, býval velikými tresty stíhán, což se obyčejně stávalo, poněvadž falešník věc svou v úkrytě vykonal a pouhou pověstí lidu usvědčen býti nemohl. Tak bylo i s *Oldřichem Fifkou z Vydří* a na Kameni, o němž se povídalo, že peníze dělá. A přece toho za živobytí Fifkova nikdo nedokázal. Teprve po 400 letech přišlo na jevo, že se tehda pravda mluvívala. Když totiž r. 1858 Zahn, tehdejší majetník Kamene, v zámku kopati a zemi ven vyvážeti dal, nalezli dělníci v zasypaných sklepích kleště a klešťovité stroje k bití mincí, pláty na způsob penízků vykrojené a mnoho uhlí, což vše patrným důkazem padělání peněz jest. O tom padělání peněz uslyšel i Jan Malovec z Pacova, a poněvadž mu Fifka jednou zrádců nadal, roztrušoval po světě, že Fifka dělá peníze. Z toho přišlo (r. 1476) ke při u soudu komorního, ve kteréž soudcové, nevědouce co s tím začíti a příležitosti ani moci nemajíce o pravdě se přesvědčiti, obě strany smířili, poněvadž prý ta různice „z jich obojích horlivosti (rozkvašení) přišla jest.“ Tu odsouzen Malovec, aby před soudem takto mluvil: „Oldřiše Fifko! jakož sem byl řekl, že by ty byl provolán v Soběslavi zjevně pod pranýřem pro faleš: slyšel sem to od lidí, a poněvadž Jan Žába, švakr tvůj, i také Soběslavští vyznávají, žeť jest láno pro nesplnění peněz, já tomu věřím. A což se pak listův dotýče, kteréž sem okazoval před K. Mtí i před pány, kterak někteří lidé vyznávají, že by u tebe na Kameni děláni byli groši i penízi falešní a ty si toho odpíral, dokládaje se dobrých lidí: játť na tebe nepravím. A také sem řekl, že si ty své služebníky poslal, žeby paní Hynkové pobrali ty zlaté; to sem slyšel od svých služebníkův, a poněvadž to vysoce béřeš na svou víru i na svou česť, na svou duši a na svou přísahu, že si jim toho nerozkázal: játť to od tebe přijímám a mám tě za toho, jako K. Mť. a páni a jiní dobří lidé mají.“ A tu král pravil k Fifkovi: „Oldřiše, myť tebe máme za dobrého člověka“; a tak i mluvila králova rada. Potom odprosil Fifka Malovce, řka: „Jene Malovče! jakož si mne vinil, že bych já tobě řekl, že by byl od zrádce poslý a sám také že by zrádce byl; toho sem já na tě nepravil, aniž pravím, než to sem byl řekl, že sem slyšel od Vácslava purkrabě Choustnického, že by tebe tím dotýkal; a poněvadž on Vácslav purkrabě Choustnický k tomu se nezná, to já rád slyším; a játť na otce tvého ani na tě nic nevím zlého, než mám tě za dobrého člověka, ctně zachovalého.“ [1]) A takovému kejklířství říkalo se opatření na poctivosti!

Burjan Čejka z Olbramovic, tuším služebník Kateřiny z Vojslavic, zavraždil Jaroslava Mrdického z Mrdic na potkání. I žádal Kateřinu otec zavražděného Michal „s některými dobrými lidmi,“ aby se Burjanem ujistila, t. j. jej buď do vězení vsadila, aneb na závazek, že se jistý den na jistém místě postaví, vzala. K tomu dala Kateřina za odpověď, že jím se nemá proč ujišťovati, že jest Čejka v zemi a že se nekryje, a že poněvadž on tu vraždu spáchal, aby k němu pořadem práva hleděli. Poslové viděli Čejku na hradě Kameni, ale odtud brzo utekl a odebral se ke Dvořeckému strýci svému, kdež se hojil, neb také v půtce zraněn byl. Z těch příčin obeslal Michal Kateřinu před hejtmany království, a pán jeho Jan Zrucký ze Chřenovic pohnal Burjana k jinému soudu pro vraždu. Ale ta věc právě Kateřině pomohla. Neb když měla stání před hejtmany, a dokázalo se, že Burjan Čejka již uručen jest a ku právu státi chce, vypověděno, že Kateřina Michalovi ničím povinna není. Po nějakém čase měla Kateřina při s Vácslavem ze Štítného pro nějakého poddaného svého, Jana Třepinu z Vintířova, který Štítnému obilí nočně na gruntech jeho bral. Když ho jednou Vácslav na gruntech svých napadl, kázal jej vzíti s vozem i čtyřmi herkami. Na první dotaz neb ceduli řezanou Kateřiny Vácslav zloděje nepustil, když pak k němu druhé psaní posláno bylo, tu ho nedošlo, poněvadž doma nebyl a teprve druhou neděli se vrátil. I přišlo to

[1]) Arch. č. IV. str. 307, časop. Tábor I. č. 47.

k soudu (roku 1533), na němž Kateřina prohrála, neb v obeslání svém pokuty za nevydání poddaného nepoložila. Václav potom člověka dotčeného na místě příslušném vinil a k potrestání postavil. Toho roku zajal Jan Zrucký ze Chřenovic jiného člověka jejího, Jíru Čosova syna z Vintířova, se 4 herkami, a ačkoliv dvojím psaním Kateřininým napomenut byl, nejen ho nevydal, nýbrž i ke mnohým těžkostem a robotám nutil, že mu do Prahy jezditi a jiná díla dělati musil. Když Kateřina věc tu na hejtmany vznesla, Zrucký odsouzen, aby člověka propustil, a také mu ve 4 nedělích 50 kop vyplatil.[1])

Petr Malovec celkem neměl mnoho soudův. Že se na př. soudil r. 1543 s Jindřichem z Kamenice o koně ryzího, za nějž Jiřík dlužen zůstal, byla věc všední, a že nadal t. r. Martinovi z Holušic lhářův, „a žes na mně peníze vylhal,“ to stalo se z veliké rozkvašenosti.[2]) Častěji měli již soudy synové jeho. Jiřík, nejstarší syn, nejednou měl půtky. Když se byl dal v půtku (r. 1556 v Praze na ulici nedaleko Zlatého kříže) s Jakubem Granovským a Ludvíkem bratrem jeho, tu Jakub jemu „štus“ dal a kordu dobyv jej zranil, potom Ludvík a pomocníci jeho také kordů dobyvše, Jiříka ssekali. Od té doby, co Jiřík Petrovi Čáslavovi z Podolí v městě Kamenici políček dal (r. 1559), vznikly mezi oběma nemalé kyselosti. Když byl Jiřík jednou (r. 1560) zase v Kamenici hospodou u Jana Zemana a na lavici leže odpočíval, vstoupil Petr a vida Jiříka vstávati a odcházeti, promluvil k němu: „Kdybych tě byl viděl, žes tu ležel na té lavici, byl by mi odtud nevstal.“ Ale poněvadž Petr viděl, že by mohl pro tuto pohrůžku v trestání upadnouti, vzal na Jiříka obeslání z výtržnosti roku 1559 učiněné a pod příčinou výtržnosti chtěl býti pohrůžky prázden. Co se dotýče ostatních dvou bratří, připomínáme jen to, že Václav r. 1567 na svého vlastního bratra Malovce před zámkem Kamenem půtku učinil, jemu políček dal a kordu dobyl, chtě mu na zdraví škoditi.[3])

Na parkánech v Táboře.

U otce svého učil se hned z mládí syn jeho Petr. Tento měl již r. 1584 s Bohuchvalem Vodou z Třebska půtku v městě Čáslavi. Když Bohuchval jej napomínal, aby se bránil, chytil se Petr za ručnici při sobě zavěšenou a broky nabitou a chtěl vystřeliti, nežli však k tomu přišlo, ranil jej Bohuchval v hlavu a ručnice byvši mu vzata skrze rychtáře městského, dodána jest k rychtáři královskému. Z toho jeden druhého vinil z výtržnosti a z nošení zapovězené zbraně. Když se r. 1586 Malovec s Jindřichem a Jiříkem Dvořeckými z Olbramovic na zámku Kamenici nepohodl, tu tito zhasivše světlo, na něho vsedli a jeho ve tvář zbili. Za to oba Malovci, otec a syn, Jindřicha toho roku o jarmarce v městě Táboře v ruku zranili, ale při nastalé z toho šarvátce odnesl si také otec ránu na hlavě.[4])

Malovec oženil se r. 1596 v pondělí po sv. Valentinu s Johankou z Kralovic, vdovou ve tvrzi Vilímově, ale smlouva pro pospěšný odjezd tu přítomných ke stvrzení nepřišla a proto měl Malovec mnohé soudy. Hned po svatbě dal Johance schovati 133 dukáty a řetěz zlatý 100 dukátů, které s sebou jedouc pro opatření statečku svého do Vilímova odvezla, a tu potom také zůstaly. Když byl Malovec poprvé s Johankou v Praze, tu ho vedla do domu svého v Celetné ulici a ukázavši mu u přítomnosti čeledi truhlu železnou, ve kteréž koflíky a konvičky stříbrné pozlacené a věci od zlata a stříbra byly, řekla k němu: „Můj nejmilejší pane! tuto truhlu i s tím vším, což v ní koliv jest, já Vám daruji.“ Poroučela, aby ihned to na vůz vezma, s sebou odvezl, on však za to jí poděkovav, žádal, aby té truhly v domě svém zanechala, že jindy při lepší příležitosti vzíti chce. Navrátivši se z Prahy na Kámen, přinesla Johanka 3 koflíčky stříbrné pozlacené a 12 lžic a dávala je Malovci, a on ji poděkoval. Pak však majíc je

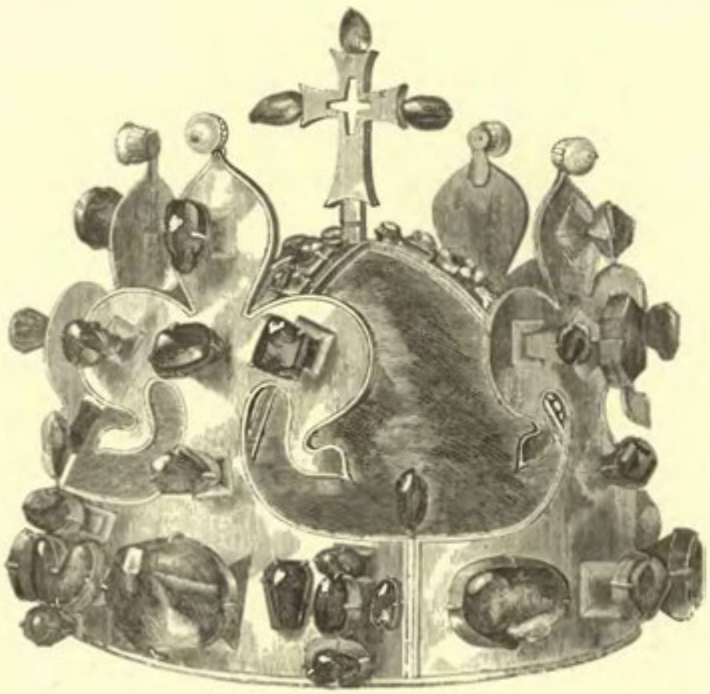
[1]) Reg. 29 J. hejtman. B 8, N 6, N 20. [2]) Reg. 12, F. k. s. H 10, J 1. [3]) Reg. 15, F. k. s. H 18, M 14, T 19 (viz i B 2), 18 F. k. s. E 9. [4]) Reg. 26, F. k. s. A 17, D 7—8, D 10, D 13, 27, F. f. 26.

ve své moci, odvezla je také do Vilímova. Nedlouho potom Johanka zemřela (r. 1597 na den sv. Jiří), a Malovec nemaje nic písemného o tyto věci přišel. Neb ve statek její uvázala se dcera její Veronika Hozlaurova ze Ptení a na Ústrašicích, a ta mu ani truhly ani dukátův ani řetězu dáti nechtěla. Když se s ní o to soudil, žádala na něm zase Veronika, aby jí vydal věci, které po Johance na Kameni zůstaly. Malovec přijal totiž k sobě mnohé svršky, mezi nimiž byly vůz nový kožený s nebesy, truhlicemi a koberci, dva koně, z nichž se jmenoval jeden Kurta a druhý Valach vraný, stříbrné flaše a lžice, kožich kuní kanavasový dlouhý, 4 láhvice cínové v pouzdře, řemení na 6 koní s mosaznými přeskami, sedlo nové „fraucimorské" se třemeny, vanu mosaznou plechem pobitou, vůz kočí nový dobře okovaný, stoličku dřevěnou koženou s polštářem zeleným plá.ěným, šaty rozličné chodící i ložní, vše v ceně asi 2000 k. gr. č. Po některém čase se strany o všecky své spravedlnosti smluvily.

Ještě dvě podrobnosti ze živobytí Malovců Kamenských známe. Malovec půjčil Adamovi, synu svému († r. 1597), řetěz zlatý ze 100 dukátův udělaný, který tento na hrdle drahný čas nosíval. Když byl Adam r. 1597 o masopustě na Lhoticích Šadových, tu na něm Oldřich Smrčka ze Mnichu a na Radeníně řetězu toho nějakým způsobem dosáhl a poněvadž nedlouho potom Adam zemřel, nechtěl řetěz dobrovolně navrátiti. — Petr, syn Malovcův, pustil se roku 1614 s Kryštofem Karlem ze Svárova na Hamru Ostrově ve zbytečnou sázku o základ 20 dukátů, čí mimochodník Petrův neb Kryštofův touže půjde, ale když Petr sázku prohrál, k placení se též dobrovolně neměl. [1])

---

[1]) Reg. 32, F. k s. BB 13—15, CC 4, CC 8, DD 11—12, 46 F. k J 3.

Koruna Svatováclavská.

Tvrze v okolí Kamene.

PROSEČ.

Název vsi Proseči sám k tomu poukazuje, kterak ona povstala; neb byla krajina okolní napřed lesem, po jehož prosekání teprve osady nové stavěny. Z držitelů jeho nejstarších jest nám znám r. 1362 *Lev z Proseči*,[1] jenž žil ještě r. 1371.[2] Vedlé něho vyskytuje se r. 1366 *Vilém z Proseči*.[3] Po těchto následovali v držení Proseči *Drslav* (r. 1370) a *Jan Hazmuka z Proseči*, téhož erbu a rodu, jako Leskovci z Leskovce. Nacházíme Hazmuku od r. 1395 často při všelijakých jednáních soukromých.[4] Smýšleje tak jako mnozí jiní z Bechyňska v příčině novot náboženských, přitiskl roku 1415 pečeť svou ke stížnému listu, kterýž poslán jest ke sboru Kostnickému;[5] zdali tehda Proseč držel, není jisto, poněvadž se již r. 1405 seděním ve Slověnicích připomíná.[6] Do krajiny zdejší se vrátil později, zejména tu byl r. 1424.[7] Proseč koupil od něho *Bohuněk z Proseči*, jenž také r. 1415 řečený list stížný spečetil. Děti nemaje zapsal tento tvrz svou Proseč s příslušenstvím v 100 kopách Anéžce z Dubé, manželce Viléma z Herštejna.[8] Když potom Bohuněk na jaře r. 1457 zemřel, uvázala se Anéžka v Proseč toho roku dne 11. června a postoupila práva svého *Pavlovi z Jenšteina*. Zároveň saženo také na Proseč právem královským jako na odúmrť. Právo to vyprosil si na králi Jan z Hazemburka a na Kosti, sudí dvorský, ale brzo nahlížeje, že by z postupu právního málo vyzískal a jen zbytečné útraty měl, vzdal (r. 1463, 4. října) právo své Pavlovi. Ke statku se počítaly Proseč tvrz pustá, dvůr popl. a dvory kmecí, v Roudném dvůr poplužný pustý, část vsi a mlýn pustý.[9]

Následující osudy Proseči jsou nám málo známy; jen tolik vychází na jevo z pozdějších zápisů, že tvrz zpustlá docela zanikla a ves s příslušenstvím že připadla ke zboží Kamenskému, s tímto pak dostala se r. 1523 Petru Malovcovi z Malovic.[10]

Po smrti Petrově dostaly se synu jeho *Václavovi* ves celá Proseč, Lhota Německá, Důl, Nesvačily a díl Lhoty Vysoké.[11] Václav vystavěl v Proseči novou tvrz, na níž seděl až do smrti své. Synové jeho *Bernart* a *Zdeněk* prodali r. 1584 dne 2. října tvrz Proseč s příslušenstvím svrchupsaným strýci svému *Malovci z Malovic na Kameni* za 6896 kop a 40 gr. miš.,[12] tak že Proseč opět ke zboží Kamenskému připadla.[13]

Synové Malovcovi Rudolf a Václav rozdělili se tak, že onen obdržel Proseč, tento Kámen. Onen přikoupil r. 1628 tvrz Pošnu a měl manželku Mandalénu Maximiliánu Františku ze Štanykeru, s níž splodil děti: Jana Kryštofa, Václava Františka a Helénu Lidmilu. Jménem dětí těchto, které po bábě své Lidmile Barboře z Kolovrat statky Branovice a Dražičky zdědily, statky tyto spravoval, ana máti jejich a vlastní dědička těchto statků již před r. 1632 byla zemřela.[1] Provdav dceru svou za nějakého Rombalda, postoupil jí roku 1653 dne 13. prosince Dražiček a hned potom zemřel. Na statcích svých Proseči a Pošně hospodařil špatně a tolik dluhů nadělal, že na ně po smrti jeho věřitelí saženo bylo. Napřed přišli dědici o Pošnu, jež odhadnuta již r. 1653 dne 20. prosince, později došlo i na Proseč, jíž odhadl roku 1663 dne 21. srpna místokomorník Albrecht Kryštof Hložek ze Žampachu *Gerhartovi Laixovi z Laixenšteina*, komory české radě, pro nedání 1196 kop.[2] Nedlouho potom měl Proseč *Jan Oldřich z Klebelsberka*, podplukovník v jezdeckém pluku vévody Lothrinského, od r. 1669 svobodný pán, a s chotí svou Annou Jakobinou Pruggerovou také pán na Dobronicích. Ze synů jeho dostal Proseč na svůj díl *František Mikuláš*, ale tento prodal Proseč, Německou Lhotu, Vysokou Lhotu a Nesvačily r. 1690 dne 8. prosince bratru svému *Maximilianovi Lambertovi* za 20 000 fl. a 100 duk. klíčného.[3] Od tohoto koupil Proseč r. 1698 dne 8. listopadu *Jan František z Malovic* na Pošně a Vojkově, hejtman kraje Bechyňského, za 19.150 fl. a spojil zase Proseč a Pošnu v jeden statek.[4]

POŠNA.

Pravdě je podobno, ano skorem na jisto postaveno, že v Pošně před 16. stoletím tvrze nebylo,[5] a že držitelé statku tohoto ve dvoře poplužném neopevněném bydlívali. Tvrz vystavena tu jest teprve po r. 1544 *Janem Houskou ze Zahrádky*, dobrým a šetrným hospodářem, jenž r. 1572 vsi Přaslavice a Březinu s pustým zámkem Kompasy přikoupil. Po jeho smrti roz-

[1] Archiv Třeboňský. [2] Lib. conf. II. F 3. [3] Borový, lib. erect. I. 60. [4] Archiv Hradecký a Želivský, arch. č. III. 295. 473. [5] Archiv č. III. 188, tam se čte také Jaroš z Proseči. [6] Lib. erect. VIII. f. 95. [7] Archiv Třeboňský. [8] Archiv č. III. 559. [9] DD. 16, fol. 273 a 23, K 2. [10] DD. 67, fol. 13. [11] DZ. 58, B 30. [12] DZ. 67, H 4, 22, N 15. (Vysoká Lhota zvláště prodána.) Kromě těchto dvou bratří byl ještě třetí bratr Markvart. O něm se r. 1584 ani nevědělo, je-li živ, také Bernart tehda z paměti vymizel (DZm. 47, H 6. Viz i reg. 26 F. k. s. A 16). [13] Rozvržení sbírek, str. 36.

[1] DZ. 255. B 16. [2] DZ. 29, C 27 — D 3. Na statku se připomíná „dům neb obydlí pro vrchnosť,“ dvůr a ves. [3] DZ. 401, H 20. [4] DZ. 407, J 18. Jan František zemřel r. 1725 a pohřben jest v kostele Pošenském. Pozdější majetníky viz v Trajerově popise na str. 681 a Sommerově topogr. na str. 183.

[5] Nejstarší nám známý držitel Pošny jest *Vilém z Pošně*, jenž byl r. 1371 spolupatronem kostela ve Zhoři (lib. conf. II. F 3). Po něm následoval v držení vsi *Oldřich Provázek z Pošně*, jenž byl r. 1378 purkrabí na moravském hradě Štramberce (bibl. univ.),

Stará bašta řeznická města Tábora, zbořená r. 1872.

dělili se o statek po něm zůstalí synové jeho *Stanislav* a *Václav*, napsavše r. 1574 dne 2. prosince dílčí cedule. Při tom obdržel starší bratr statek Březinský v mezech svrchu vypsaných, mladší Václav pak statek Pošenský, k němuž náležely tehda tvrz Pošeň se dvorem poplužným, štěpnicí, chmelnicí, zahradou, pivovárem, ves s podacím,

---

vedlé toho však také statek svůj spravoval, kdež r. 1388 a r. 1391 nové faráře podával (lib. conf. IV. B 8, V. C 9). Po předcích svých pocházel tuším z Oldřichova u Vožice (viz to), maje ve štítu svém břevno šikmé od pravé k levé straně, jakož se spatřuje na listu jednom (r. 1395) archivu Hradeckého. Téhož erbu užíval *Franěk Provdsek z Pošně*, jenž byl r. 1378 purkrabí na Štramberce, a ještě r. 1382 se připomíná (Arch. bibl. univ. a musejní). Nástupce jejich *Jošt z Pošně* přál novotám Husovým a spečetil proto r. 1415 list stižný ke sboru Kostnickému poslaný (archiv č. I. 188). Jiný držitel pozdější *Hrdoň z Pošně* připomíná se roku 1437 (archiv č. I. 422). Jak on, tak i nástupce jeho *Šimon z Pošně* účastni bývali jednání všelijakých v jižních Čechách, jsouce snad ve službě pánu z Rožemberka; Šimon zejména se r. 1441 v listu Zdeňka ze Chlebova připomíná (archiv Novohradský). Asi v ty časy dostala se Pošna v držení vladyk *Houskův ze Zahrádky*, kteří k ní připojili ves svou dědičnou Zahrádku. Jeden z nich, *Mikuláš Houska*, připomíná se r. 1452 jako svědek (Paprocký o st. ryt. 185). Potomek jeho, *Jan Houska*, přiznal se r. 1543 u úřadu desk zemských, že drží Pošnu se dvorem popl. a Zahrádku vsi celé, ve Vysoké Lhotě a v Proseči po jednom dvoře kmecím, s podacím v Pošně a mlýnem pod Zahrádkou „po otci a předcích od mnoha let" (DZ. 250, D 6).

rybníčky, mlýn, olejna, les Kníželes při vsi s kopaninou a stráni, les Bukový, 1 člověk ve Vysoké Lhotě, ves Zahrádka s 2 rybníčky, sádkou, krčmou a kopaninou v Lipí.[1]

Václav přečkav bratra svého Stanislava, táhl se sice k poručenství nad dcerami tohoto, ale od toho r. 1583 upustil; žil potom ještě r. 1589, jak svědčí titulář toho roku vydaný. Nástupce jeho, *Jan Houska*,[2] přidal se r. 1618 ke stavům evangelickým. Nežli však k vynesení nálezů nad odbojnými stavy přišlo, zemřel Jan, a dědicové jeho odsouzeni r. 1623, aby statek jejich z dědictví vyňat a v manství královské uveden byl. Zároveň uvázala se ve statek pro nedání peněz na něm zapsaných Mandaléna ze Svojkova, vdova po Janovi zůstalá.[3] Když pak potom pro své požadavky spokojena byla a dědice po Janovi nebylo, spadla Pošna na krále. Komora královská prodala r. 1627 tvrz a ves Pošnu, vsi Vysokou Lhotu, Proseč a Zahrádku *Maximilianu Pechlarovi z Meminku* na Branovicích a Dražičkách, JMC. radě a nařízenému lejtenantu nad pěchotou, za 14.104 kop míš.[4] Pechlar byv jen rok v držení statku, prodal jej roku 1628 dne 16. června za touž cenu, jak sám koupil, *Rudolfu Malovci z Malovic* na Proseči.[5]

Jak již svrchu řečeno, zůstala Pošna po celý život Rudolfův při Proseči; že pak od této zase oddělena byla, toho příčinou byly nemalé dluhy, jež Rudolf na statcích svých zdělal. Pro jeden takový dluh odhadl r. 1653 dne 30. prosince místokomorník Adam Pecelius z Adlersheimu dvůr v Pošně a ves s příslušenstvím *Humprechtovi z Račína* na Hrádku a Loutkově, cís. radě a soudci zemskému, od něhož se dostal r. 1654 dne 5. září *Rudolfovi z Malovic*, poněvadž tento byl s to, dluh zase zaplatiti.[6] Ve zboží Prosečské a Pošenské uvázali se potom synové a dcery téhož Rudolfa, totiž *František Václav*, *Filip Arnošt*, *Rudolf Gotfrid*, *Jan František*, Kačenka, Marie Lucie, Markéta Helena a Liduška. Z těch zemřel záhy (r. 1657) František Václav, odkázav kšaftem roku 1656 dne 30. ledna na Proseči daným díl svůj Pošenský bratřím a sestrám svým rovným dílem, Klokoty odkázal zvláště sestře Lidušce a dítkám jejím a peníze své z dílu Útěchovského mateři Elišce Sabině rozené Špárce.[7] Vedlé kšaftu toho dala si Eliška Sabina řečená, jsouc poručnicí některých dítek svých, zejména i *Rudolfa Gotharta*, teprve po smrti otcově narozeného, to, co jim na Pošně odkázáno bylo, odhadnouti a také se v díl ten r. 1661 v srpnu uvázala.[8]

Po smrti Eliščině, jež r. 1684 zemřela a v kostele zdejším pohřbena byla, uvázali se v dědictví její veškeré synové: Jan František a Rudolf Gothart;[1] těm bylo však odbyti ostatní spoludržitele aneb jejich dědice. Jeden z nich, Vojtěch Jiří Voračický, jenž měl po n. Kateřině z Malovic choti své syna, spokojil se r. 1685 vydáním 1500 fl.[2] Potom se smluvili oba bratří nejen o nápad po mateři své, nýbrž i o vše, co jim po bratřích Arnoštovi a Gotfridovi bez pořízení zemřelých náleželo; a poněvadž pro dluhy nebylo možno Pošnu na 2 díly rozděliti, ujal statek r. 1685 dne 3. listopadu Jan František sám a vyplatil bratru svému 5500 fl.[3] Jan František pomohl si potom tak, že nejen dluhy své zaplatil, ale i statek Vojkovský získal a r. 1698 také Proseč přikoupil. Získav tento statek rodinný, přenesl sídlo své na Proseč, s níž Pošna až po tuto dobu spojena zůstávala.

[1]) DZ. 64, A 20—22. [2]) Roku 1614 soudila se s ním Marjana na onen čas Housková, a již Chuchelská ze Štampachu a na Horách Kutných, neb syn její *Oldřich Houska* leže v nemoci na Bělehradě tvrzi, odkázal jí ústně všechny klénoty a věci cenné, z nichž však prý Jan některé za sebou nechal (Reg. 44. F. k. s. T 7, viz i rozvrž. sbírek, str. 35). [3]) DZm. 61, C 6. [4]) DZ. 154, B 29 — C 4. Viz Bílkovy konfiskace, str. 172. [5]) DZ. 297, O 10. [6]) DZ. 152, E 26—29. [7]) DZ. 261, R 12. [8]) DZ. 113, M 32.

LHOTKA.

Asi půl hodiny severozápadně ode vsi Velké Lidmaně nachází se dvůr Lhotka, při němž za dob starých také tvrz stávala. Nejstarší její držitel byl *Bedřich ze Lhoty*, erbem svým předek potomních vladyk Štítných ze Štítného. Týž prodal r. 1362 dne 4. března ves Lhotu celou s tvrzí a Alberov, ve vsi Záluží 4 lány poplatné, ve vsi Lhotě Zlatné 4 lány a mlýn a les Bukovec za 390 kop *Petrovi Joštovi*, *Oldřichovi* a *Janovi* bratřím z Rožemberka.[4] Nezdá se však, že by byli bratří statek tento podrželi, neb v urbáři všech Rožemberských statků roku 1380—1384 sepsaném nikde zmínka o této Lhotě se nenachází, o Bedřichovi pak se činí ještě jednou zmínka, an plat svůj ve vsi Kozmicích k založení oltáře sv. Kateřiny v Černovicích daroval. Páni z Rožemberka, jsouce poručníky a vykonavateli jeho poslední vůle, r. 1371 dne 2. března dotčený plat k řečenému oltáři odevzdali.[5] Roku 1374 vyznali *Jan Podlahička ze Lhoty* a *Jan* syn jeho o Bedřichovi, kterého svým „nejmilejším bratrem nazývají,“[6] že mají podlé jeho posledního pořízení klášteru Hradeckému ze vsi Lhoty úrok 1 kopy vypláceti.[7]

O pozdějších držitelích tvrze není nám nic známo; zanikla ještě v 15. století, ana se ves tuším skrze Annu ze Lhoty manželu jejímu Janovi staršímu z *Leskovce* († r. 1546) dostala. Jaké osudy potom Lhotka byvši spojena s Dolem měla a jak se k panství Kamenickému dostala, vypravuje se v dějinách Dolu. Že se pak dostala potom k panství Černovickému, vysvětlí se dějinami hradu Kamenice pod Lipou.

[1]) DZ. 479, A 5. [2]) DZ. 398, R 11. [3]) Tamže J 25. [4]) Archiv Třeboňský. [5]) Borový, lib. erect. 83. [6]) Na krevné přátelství nelze tu mysliti, poněvadž měli otec (jinak řečený z Domanína) i syn jeho na štítě kohouta. [7]) Archiv obecní v Hradci.

PACOV ZÁMEK.

1. Popis a dějiny.

Znaky na kostele Pacovském (dva z počátku, jeden z konce 15. věku).

V krajině hornaté v prostřed na cestě mezi Táborem a Německým Brodem leží město Pacov, rozkládajíc se v údolí a po boku dvou návrší, tak že se z obou konců města celé okolí jeho dobře spatřiti může. Původně zaujímajíc pouze jeden laz, má náměstí nerovné, totiž od západu k východu znenáhla vystupující; na třech stranách zavírají jej úpravné venkovské domy, na čtvrté straně jest zámek, bývalé to sídlo pánů Pacovských. Přítel starožitnosti, který Pacov navštíví, zámek uzřev nemá velikou touhu jej viděti; neb více jej k sobě vábí starožitný, na náměstí před zámkem postavený kostel, na němž a v němž se mnoho památek dějin města, zámku a panství se týkajících spatřuje. Na pilířích o svatyni se opírajících vytesány jsou rozličné postavy tak neuměle, že se nám zdá tu zříti panáčky, které si děti kreslívají. Lepšího vzezření jest starožitný znak nacházející se na jednom pilíři jižní strany, totiž půl koně s uzdou, nad nímž viděti jest přílbici podoby baňkovité s chocholem o třech pérách. Zvláštností při téže památce jest, že jest k uzdě přidělána ruka, což se jinde nespatřuje. (Viz obr. hoření.) V levo od toho na zdi vytesán jest muž, an drží v pravici meč a levicí o štít se lvem se opírá. Oboje památky upomínají na bývalé držitele Malovce z Pacova, a svědčí, že za nich kostel, jak nyní jest, postaven byl.

Ve vnitřku kostela spatřují se sice mnohé věci, které se s jeho starožitným středověkým slohem nesrovnávají, ale také věci svého způsobu zvláštní a řídké. První věc jest sloup mohutný, který na straně a schválně mimo střed kostela postaven jsa, přece celé klenutí drží. Druhá věc jest starožitný náhrobník péčí nynějšího duchovního správce na příhodném místě postavený, jenž krýval ostatky pana Hrona z Pacova. Srovnávajíce zprávy historické s uměleckým rázem této starožitné a vzácné památky, neváháme ji klásti do počátku 14. století, tak že s náhrobkem pana Jistislava z Chlumu (v Čáslavi) k nejstarším toho druhu památkám českým náleží.[1]) Umělecká cena jeho jest sice nevalná, spatřují se tu pouze kontury dosti hrubě vryté, a tak se kámen tento s náhrobky pozdějších věkův ani dost málo měřiti nemůže; ale jakožto památka svědčící o *staročeském kroji v 13. století* jest nám tím milejší. Vyobrazen jest tu Hron, jako by se k nějakému sněmu odebrati měl. Hlavu jeho, na níž není ani vousu ani brady, avšak za to dlouhé splývající kadeře, kryje klobouk se stojatým lemováním, jakýž se také na náhrobku Jistislavově spatřuje. Oděn jest klokem nebo li dlouhým, až dolů splývajícím rouchem, které také nohy zakrývá, což snad řemeslník, který tento náhrobek vytesával, míti chtěl. Pravice, pokud lze poznati z hrubé práce, schována jest pod pláštěm; možná také, že čáry ty, které za ruku máme, mají představovati záhyby pláště na

---

[1]) Srovnej časopis Český Jih r. 1880 č. 18. Odkryt jest náhrobek před několika lety v zemi bývalého hřbitova.

levém rameni sepjatého, ačkoliv se i na Čáslavském náhrobku ruka tak obrácená, jako ukazují čáry na náhrobku Pacovském, spatřuje. Mínění tomu, že by klok na levé straně sepjat byl, nasvědčuje i čárkování, které má nějaké lemování ozdobné naznačovati, jakož i způsob tehdejším věkům obvyklý. Levou rukou, jejížto rukáv nemotorně vytesaný nejvíce na celém obraze vadí, drží meč a štít. Meč jest široký, s prostým starodávným jílcem a jest v pochvě zavinuté. Štít jest téže podoby, jako se na konci 13. a na počátku 14. století spatřuje, a znamení rytířské na něm jest krokev čili dva pruhy, které se uprostřed horního kraje štítu sbíhají. Zvláštnosti na oděvu Hronově jsou dva štítky s týmž znamením erbovním, jako na velikém štítě, kteréž zavěšeny jsou na ramenech. Od r. 1280 do r. 1340 zvykem bylo nositi ty a takové desky kovové, kteréž erbem majetníkovým ozdobeny bývaly a buď na odění neb rouchu se připínaly. Jak jim předkové naši říkali, není známo; nejvhodněji se mohou pojmenovati křidélky (ailettes). Nápis okolo náhrobku a celá úprava jeho svědčí o tom, že byl zdělán blízko rozhraní obou století, třináctého a čtrnáctého, a že jest současný s náhrobkem Čáslavským, od něhož jen v nepatrných věcech se odchyluje.

Starý náhrobek v kostele Pacovském.

Nynější zámek Pacovský, který místo bývalého hradu zaujímá, stojí na návrší nad kostelem. Jest to stavení do čtverhranu založené, s čtverhranným dvorem, jehožto některé části ještě ze starých dob, jiné z časů novějších pocházejí. Na třech stranách jest zvýší 2 pater, jen na západní straně má jedno patro. Na severní straně zámku zachoval se starý příkop, k jehož vyzdění přistaveny jsou dřevníky; schody do něho vedoucí udělány jsou ovšem teprve v novějších dobách, když příkop sloužil jen k potřebám hospodářským. V něm stojí stará lázeň k zámku přistavená, při níž býval vodní stroj. Na ostatních stranách okolo zámku byly též příkopy a valy, ale ty jsou již vesměs se zemí srovnány; jen památka se udržela po nich v pojmenování „na valích,“ kteréž se dává té straně ke kostelu. Kromě západní části, kde jsou ještě starobylá okna a místnosti nestejně rozdělené a nestejně vysoké, obdržel zámek Pacovský úpravu a způsobu svou za kněžské vlády, na niž též bývalý refektář v přízemí a bývalá knihovna nad ním upomíná. Stavba ta se zběhla, jak svědčí známky, na konci 17. neb na počátku 18. věku. Vypravuje se v Pacově, že stavěl na zámku Vlach Calaber de Monte Carmelo, kterýž z lešení upad se zabil a zůstavil v Pacově dítky, od nichž nynější Kalaberové pocházejí. Nedaleko zámku stojí děkanství, prostranný dům s mnohými pokoji, kterýž stojí bezpochyby na místě bývalého *dolejšího zámku*. Za vlády kněžské byly tu byty úředníkův.

Nejstarší písemní paměti o Pacově [1]) sahají do 13. století a zachovaly se nám v knize pana z Rožemberka, kde se v článku 282. dočítáme, že *Petr z Boru* zápisně držel v 110 hřivnách dědinu od *Oldřicha z Pacova*. Jakož se pak vůbec za to má, že kniha tato sepsána byla za krále Otakara II. aneb nedlouho po něm, vychází z paměti této, že Pacov již záhy v 13. století byl sídlem samostatným a osadou zvláštní. Zdali již tehda hrad náš stál, jest pochybno, zdá se, že ani v 14. století ještě nebyl vystaven. O náhrobku pana *Hrona z Pacova* již svrchu mluveno. Na konci 13. století žil *Čéč z Pacova*, který však okolo r. 1316 byl již mrtev, zůstaviv syny *Ondřeje* a *Procka*. Onen byl roku 1316 pohnán k soudu zemskému, poněvadž byl zabil Lidmana ze Zhoře; pře ta porovnána oprávcem. [2]) Po druhé r. 1318 Ondřeje poháněli Jindřich a Vojslav, bratří z Čechtic, poněvadž jim byl ručil ve 100 hřivnách za bratra svého Ondřeje (? snad Procka) z Pacova, jenž jim měl summu tu postoupiti na dědictví svém v Pacově a tak učiniti byl opomenul. Titéž také žalovali na Alžbětu z Pacova, že brala bez práva platy na dědictví jich v Pacově (t. j. toho, jež jim mělo býti postoupeno). [3]) Původní rod pánů Pacovských prodav aneb jinak koliv ztrativ Pacov, odchýlil se na Moravu, kdež drželi Pacovští drahně statkův. [4])

---

[1]) Pomůcka: Město Pacov, studie místopisná od Ant. Rybičky (Světozor 1874, č. 3). [2]) Tab. vetust. 15. [3]) Ibidem 159, 160.

[4]) *Ješek* řečený *Paktuna z Pacova* přítomen byl r. 1353, když Štěpán z Březnice prodal Domašín (archiv Hradecký), témuž pánu půjčoval peníze, prodal r. 1358 Petrovice a držel potom Janštein, Batelov a hrad Hradiště se Sedlcem a Loukou, též ves Lovětín, na dkteréžto věnoval manželce své Žofii. Naposled jsme ho našli k r. 1376 (Tab. Brun. 36, 37, 39, 48, 81, 119, Brandl, Cod. dipl. IX. 146, Wolný, Iglauer Kr. 478, 615. Znak jeho jest takový, jako na náhrobku Hronově. *Havel* bratr jeho držel Kostelec s polovicí Lovětína, což

Pacov dostal se *králi Janovi.* Roku 1345 dne 9. října činili král a syn jeho Karel počet s p. Petrem z *Rožemberka*, jenž mu prodal ves Březovici za 800 kop a půjčil v loni na výpravu do Rus 200 kop. V těchto 200 kopách přikázány mu v zástavu hrad a město Pacov, a odevzdány *Petrovi* z *Voděrad*, služebníku Petrovu. Tak zůstalo i příštího roku (1346 dne 14. února), s tím toliko rozdílem, že peníze ty se měly zaplatiti ze sbírek kraje Bozenského a Pracheňského.[1]) Po zaplacení těchto peněz ujal král zase Pacov, ale brzo se octl v držení pána rodu jihočeského,[2]) kterýž se psal *Vchyna Ravižec* z *Pacova.* Ten prodal Pacovským r. 1365 jisté dědiny u Pacova, jichž užitek se obrátil na polepšení důchodů kostelních a farních.[3]) Od r. 1369—1390 připomíná se několikráte jako patron kostela zdejšího, držel též Těchobuz (r. 1374—1377) a přichází kromě toho v kolika zápisech soukromých.[4]) Roku 1388 měl již dva syny zrostlé. Starší *Jan* jinak *Vchyna* oblíbil si pannu Anničku z Dráchova (starší dceru Přibíkovu), i učiněny byly r. 1388 dne 3. ledna v Krumlově svatební smlouvy mezi Vchynou starším a poručníky nevěstinými. Tito slíbili se tak zachovati a toho sirotka mladému Vchynovi dáti hned po 2 letech; pokládati mu měli po ní ves Dráchov se všemi platy, s dvorem poplužným, s 2 pluhy role a s podacím kostelním. Naproti tomu sliboval starý Vchyna a jeho rukojmě za Jana, že bude čekati na nevěstu, ji pojme po 2 letech za manželku a že on Vchyna jim budoucím manželům ves Těchobuz se dvorem popl. a tvrzí, podacím a platem v Roučkovicích jako obvěnění ve dsky zemské vloží.[5]) Nástupce jeho, *Hynek Tluksa* z *Čechtic*, odjinud z *Rutšteina* (hradu na Moravě), držel Pacov již r. 1394; r. 1398 prodal na Pacově městečko s právem tržným, dvořích kmecích s příslušenstvím, 16 kop úroku Kříži, kramáři ve Větším městě Pražském.[6]) Seděl na Pacově ještě roku 1401,[7]) ale nedlouho potom prodal Pacov *Malovcům* z *Pacova*, jimž přes sto let náležel.

Bratří *Petr* a *Jan* z *Malovic* (synové Jana Haníka) drželi Pacov již r. 1404, kdež ke kostelu zdejšímu kněze podávali; později (zejména r. 1407 a 1410) vládl tu Petr sám.[8]) Na onen čas pověstným se stal pro záští, kteréž zdvihl proti Jindřichovi z Dubé. Oba bývali přátely, když sloužili u markraběte Jošta, ale když odešli od něho, pro nejednu věc se nepohodli. Malovec neohradiv se proti Jindřichovi, činil mu škody, jímal a utiskoval jeho lidi. Když někteří páni Čeští nebyli s to, aby spor ten mezi stranami uklidili a veliká část jižních Čech pobouřena byla, a Malovec ani rozkazův a nálezů soudu zemského si nevážil, rozkázal král Václav Vykéři, místopurkrabí Pražskému, aby tvrz a městečko Pacov oblehl, zároveň nařídil (r. 1413, 20. února) biskupovi Litomyšlskému, aby s lidem svým k vojsku královskému do Načerace přitrhl.[9]) Bohužel nedostává se pamětí o tom, jak ty věci ukončeny byly; jen to se zdá, že Malovec byv vehnán do úzkých, za milost prosil a ji také obdržel. Petr spečetil sice stížný list šlechty České ke sboru Kostnickému, bojoval však potom (zejména r. 1420) přece jako služebník Rožemberský s Táborskými na straně katolické.[10]) *Jan Malovec* z *Pacova*, tuším bratr aneb syn Petrův, obdržel zápisem Rokycany.[11]) Jan býval pokládán času toho mezi přední osoby stavu rytířského v Čechách, maje platné účastenství ve všelikých jednáních veřejných, sněmích, sjezdech, poselstvích.[12]) Syn jeho *Jan* stal se osobou památnou v příbězích Pacova města tím, že r. 1447 na den sv. Řehoře obyvatele jeho při dosavadních výsadách a právech zůstavil, novými milostmi nadal a jako by znovu městečko vysadil. Získal také zboží Borotínského a s králem Jiřím súčastnil se všech znamenitějších bojů proti jednotě panské.

Když se byl Jan z Rožemberka od strany královské odchýlil, Malovec Milčínským a Černovickým i jiným Rožemberským poddaným nepřestával škoditi, rovněž i horlivě Jan králi Vladislavovi pomáhal válčiti s Matyášem králem. V letech pozdějších se to asi stalo, že vypálil blízkou tvrz Blatnici, pro niž potom bratr jeho Bohuslav měl soudy. Zemřel Jan roku 1488, 10. ledna smrtí náhlou, zůstaviv po sobě několik synů, kteří se o zboží otcovské Pacov, Borotín a j. statky podělili.

Pavel Malovec z *Pacova* (syn Janův, jak smýšlím) potvrdil r. 1503 všeliké výsady a milosti, jimiž je byl otec jeho výšepsaným listem svým r. 1447 nadal a obmyslil; k přímluvě jeho vysadil král Vladislav toho roku Pacovským jarmark jeden, a syn jeho král Ludvík propůjčil jim r. 1510 trh téhodní každé pondělí, a učinil jim tu milost, aby mezi nimi volen býval purkmistr a aby užívali zvláštního erbu

prodal r. 1371 (Tab. Brun. 87, Wolný, VI. 55). Zajímavá jeho pečeť z r. 1371 jest v archivu Želivském. *Oldřich z Pacova* byl roku 1364 věřitelem pánů Hradeckých, držel do toho roku dědinu v Horněvsi, r. 1366 Falknov a Loučku, na nichž manželce Anně věnoval. Žil ještě roku 1374 (Tab. Brun. 52, 70—71 et sq. archiv Třeboňský). *Hron z Pacova* držel roku 1374—1378 ves Falknov (Tab. Brun. 110, 132). Roku 1378—1381 žil *Zdislav z Pacova* s manželkou Annou (Tab. Brun. 133 sq.). Znakem patří sem také *Mikuláš z Vožice*, o němž v dějinách Vožických. *Jan z Pacova* jinak z *Batelova* držel r. 1413—1418 ves Šlapanici u Brodu Německého (Lib. conf. VII. C 12, F 6, J 18, K 1). *Hynek z Pacova* byl hejtmanem Brněnským a zemřel r. 1414, *Havel* odtudž žil r. 1449 (Viz Č. J.). Lyl ještě jiný rod vladyk z Pacova neb Pačova na Moravě (něm. Punzendorf).

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) V erbu 3 čáry. [3]) Borový, lib. erect. I. 60. [4]) Lib. conf. II. B 5, D 3, V. C 1, roku 1376—1384 v archivu Třeboňském a Želivském. [5]) Archiv Třeboňský. Srov. děje Dráchova. Druhý syn Vchynův, též Vchyna, připomíná se roku 1391 v listě kostela sv. Jiljí v Praze, na pečeti je nápis: † s 2 symon 2 chine edve paczow. Asi v ty doby byl purkrabí na Pacově jakýsi *Zdviše.* Na záduší dcery jeho Markéty daroval Václav z Pobibuk úrok kostelu Mukařovskému (Lib. erect. XIII. a f. 90). [6]) Libri conf. V. K 1, M 8, Q 3. DD. 15 f. 172, rel. tab. I. 580. [7]) Acta jud. 1401, 6. Octb. Lib. erect. V. f. 28. Srov. děje Božejova. [8]) Lib. conf. VI. E 14, J 3, VII. A 9, Rel. tab. I. 18. [9]) Veselého děje Choustníka na str. 10. [10]) Archiv č. III. 188, 494. [11]) Archiv č. I. 505. [12]) Srovnej arch. č. I. 263, 265, II. 218, r. 1454 byl již mrtev (Rel. tab. I. 118).

a pečeti, kterou by své potřeby obecní voskem zeleným pečetiti mohli.[1]) Zemřel Pavel asi r. 1515 dědiců mužských nezůstaviv; panství zdědily tudíž dcery jeho *Alžběta starší* a *Markéta*. Mikuláš Malovec z Pacova a na Borotíně byl jich poručníkem, ale když sestry r. 1518 dorostly, vinily jej z 200 fl., kteréž k sobě vzal na Pacově;[2]) onano byla chotí *Jana Tunkla z Brníčka*, tato *Adama ze Šternberka*. Obě sestry prodaly, vkl. r. 1528 v úterý před sv. Bartolomějem, Pacov zámek s dvorem popl., městečko s předměstím, domy, krčmy, dvory kmecí s platy: varnými, posudnými, lesnými, ponůckami, robotami, tržným a mýtným a pečetným, jazyky, nohami z masných krámů, s jiným platem z masných krámů, také s platem na podacích, se sladovnou a pivovárem, vsi Lhotu pod Stražištěm, Roučkovice, Pořín, mlýny pod Pořínem, Hertvíkov, Prasetín, Cetoraz, Pojbuky, Jetřichovu ves, Bradačov, Pohnání, Střítež, Lomnou, Malešín, Skopytce, Chabrovice, Zlatnou Lhotu, Hojovice vsi, též statek Štítný s tvrzí, s podacími v Pacově, Cetorazi, Hertvíkově a Zhoři a kaplanstvím v Pacově *Václavovi Robmhápovi ze Suché*, místopísaři království českého, za 8250 kop gr. č.[3])

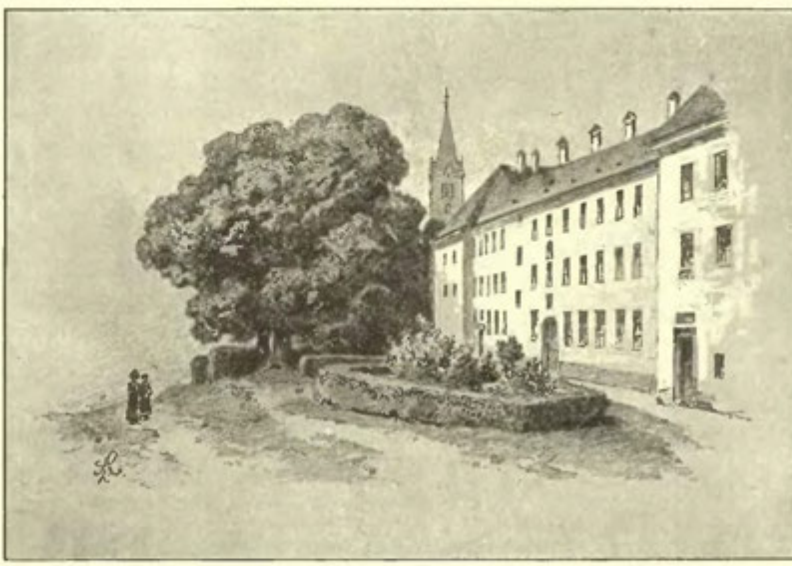
Nový držitel (před tím pán na Ratajích a Těchobuzi) potvrdil listem daným na Pacově v pondělí před sv. 3 králi roku 1529 městečku svému Pacovu všeliké výsady a obdarování, kteréž od předešlých držitelův a pánů svých nadané měli, a učinil jim nad to jiné ještě milosti; jmenovitě vyměřil tolikéž, jak by se při vyprodávání odtud z Pacova na zboží cizí měli zachovávati. Hned po skoupení Pacova také objem panství valně rozšířil. Roku 1528 přikoupil od poručníků dětí n. Jiříka Vlka zboží Bedřichovské s tvrzí pustou, Apolonie z Nečtin prodala mu r. 1529 (vkl. ve středu po sv. Bartoloměji) věno své na vsi Lhotě Zlatné za 75 kop, konečně mu král Ferdinand listem r. 1530 v pondělí po neděli Invocavit daným vsi kláštera Strahovského Chýšku, Bratřice, Vykrantice a od kanovnictví Vyšehradského Útěchovice a Samšín k dědictví zpupnému dal.[4]) Za to odprodal vsi Skopytce, Chabrovice a Hojovice. Syny měl dva; mladší Jindřich koupil tvrz Bohdaneč v Čáslavsku a zemřel r. 1586, starší *Zikmund Robmháp ze Suché* dědil po otci Pacov. Smlouvou učiněnou roku 1543 v sobotu po neděli Reminiscere přijal totiž Jindřich za díl svůj 10.000 kop míš. a bratra svého při zámku a panství Pacovském, jehož posud s ním ve spolku užíval, zanechal.[5]) Zikmund listem roku 1544 v pondělí před sv. Jiřím na zámku Pacově daným stvrdil Pacovským starobylé výsady a nad to i zvláštní milosť strany šenkování vína a vaření piva ječného a pšeničného jim učinil; také způsobil r. 1547 k špitálu zdejšímu nadání, aby z něho ročně dvě kopy grošů českých na vychování chudiny k špitálu tomu vycházely. Zikmund koupil r. 1549 (vkl. v pátek po 3 králích) od krále Ferdinanda vsi Zahrádku a Chejstovice, městu Táboru vzaté, za 344 k. 28 gr. 5½ p.,[6]) za to prodal nejprve r. 1545 Štítné k panství Žirovnickému, roku 1549 ves Hertvíkov Jiřímu Smrčkovi ze Mnichu a pustil konečně i Pacov; prodal též Drslavice a zemřel již r. 1551.

Vedlé vkl. roku 1550, 18. června ve dsky učiněného koupil od Zikmunda *Oldřich Špaňovský z Lisova* Pacov zámek s dvorem popl., městečko s předměstím, Bedřichov, Cetoraz, Zahrádku, Pořín, Prasetín, Malešín, Pojbuky, Zlatnou Lhotu, Zhoř, vsi celé, v Zadní Zhoři, Lhotě pod Stražištěm, Roučkovicích, Jetřichově, Hladově, Chejstovicích, Rovném, Obratani, Černé, Vykranticích podíly za 9580 k. 12 gr. Pr.,[7]) prodav na zaplacení těchto peněz zboží své Zelecké pánům Rožemberským. Pán tento vzácný a zámožný listem daným na zámku Pacovském v pátek po božím vstoupení potvrdil měšťanům Pacovským předešlá jich obdarování a nadání, a učinil jim nad to tu milosť, aby bezděčně v služby panské nebyli potahováni a podrobováni. Jsa tehda již v letech pokročilý, l. 1550 na den sv. Brykcí sepsal poslední pořízení, jímž učinil choť svou Mandalénu z Ejcinku poručnicí dětí a statku a podlé ní Volfa staršího Krajíře z Krajku, Viléma z Rožemberka, Jáchyma z Hradce; ustanovil také, aby bydlela při dětech svých dotud, pokud by stavu svého nezměnila, užívala zámku Pacova a věno držela 2500 fl. rh. dskami zapsané a výše nad to 400 fl. rh. nyní přidaných.[8]) Takto pořídiv roku 1553 zemřel, a na Pacově vládla vláda poručnická. Synové jeho: *Jan*, *Erazim*, *Jáchym*, *Štěpán* a *Michal* nedílně vládli zbožím zděděným až asi do r. 1564; z toho času máme o nich málo zpráv. Když r. 1559 po velikém ohni v Táboře posílali okolní šlechtici dary pohořelým, poslal také Michal Špaňovský 10.000 kusů šindele.[9]) První z nich Michal, chtě se odděliti, obeslal ostatní bratří do soudu zemského o dělení, po čemž Jan jako nejstarší byl určen, aby panství Pacovské na 5 dílů rozdělil. Zámek Pacov se Janovi, Erazimovi, Jáchymovi a Štěpánovi kromě těch

[1]) Na vojnu Loketskou vypravil r. 1505 sedm pěšich (archiv č. VI. 320). [2]) Reg. 3 J. k. D 11. [3]) DZ. III. L 14. Z těchto peněz 3700 se dostalo za díl Markétě Šternberské z Pacova, jakožto zůstalých po těch 800 kopách, které se po ní manželu Adamovi za věno dostaly. Tyto peníze přijav Adamův otec, Jan ze Šternberka na Bechyni, purkrabě Karlšteinský, zápis dlužní na ně vložil ve dsky r. 1528 v úterý po sv. Bartoloměji (DZ. 84, B 20). Podobný zápis r. 1528 v pátek po sv. Jiljí daný, svědčící Alžbětě na 3700 kop, vložil ve dsky Zdeněk Lev z Rožmitála a z Blatné, nejv. purkrabě (tamže B 31). [4]) DZ. 3 L 15, 16 a 7 H 1. Mikuláš Malovec z Pacova půjčil mu půl druhého kusu tenat zvířecích, t. j. na jeleny (jednoho s celý fasuňk hrubý, což 4 koňmi uvézti se mohlo, a půl kusu, jako toho polovice), o něž se soudil r. 1532 s poručníky dětí Václavových. [5]) Doplaceny jsou ty peníze r. 1549. [6]) DZ. 8, P 28. Ves tu prodal roku 1550 v červnu Oldřichovi Špaňovskému (Pam. arch. X. 468). Zikmund se ženil r. 1536. (Viz Dačického paměti I. 97.) [7]) DZ. 9, F 15. K tomu připojeny jsou platy ve Zhoři, Bratřicích a Útěchovicích, jež byl Oldřich (vkl. r. 1550, 19. června) od Ferdinanda I. koupil (Pam. arch. X. 471). [8]) DZ. 11, B 11. [9]) Kniha stará v Táboře r. 1510, F 13.

pokojů, kteréž Michalovi bratru svému postoupili, k společnému užívání a nákladu opatrování zanechal. Z ostatku každý pátý díl obdržel; známy jsou nám jen dílčí cedule Janovy a Erazimovy, onomu se dostal dvůr poplužný při zámku, polovice města Pacova a jisté vesnice,[1]) tomuto ode dvora jisté dědiny, polovice města Pacova a jisté vsi.[2]) Nezůstali však všichni v držení svých pětin; tak hned první, Jáchym z Lisova, prodal r. 1564, 14. listopadu pátý díl zámku Pacova s příslušenstvím Janovi bratru svému za 2000 kop grošů českých,[3]) čímž tento dosáhl dvou pětin; ale i ostatní bratří, Erazim a Štěpán, díly své na zámku vzdali, opustili, a jedinými jeho držiteli jsou potom Jan a Mikuláš. Nicméně zůstali ostatní bratří v držení různých vsí někdy k panství patřivších a založili nová zboží, na př. Chýšku.

Jan Špaňovský z Lisova, držitel jedné polovice zámku, pojal k manželství Annu z Tovaru, jíž r. 1564, 14. listopadu na díle svém Pacovském 1250 kop věna vykázal;[4]) r. 1577 přikoupil k dílu svému statek Hrádek u Roučkovic od Anny Vrchotické z Hrádku a r. 1581, v úterý po sv. Jiří městu Pacovu učinil nadání na prodej a kupování soli a zřízení obecní solnice, a to pod pokutou 15 gr. č., kdo by k svému užitku proti tomu jednati směl. Posledním pořízením (r. 1582, 30. července) učinil poručnicí statku a dětí nezletilých manželku svou Annu[5]) a zemřel roku 1583 v měsíci lednu. Anna Špaňovská z Tovaru

Zámek v Pacově.

potom listem r. 1583 ve středu na den sv. Pavla obrácení Pacovským výsady jejich potvrdila, ale hned příštího roku se švakrem svým o prodání polovice sirotčí se smlouvala. Po smlouvě trhové, r. 1584, 9. října učiněné, vložili ve dsky *Oldřich* a *Ludvík,* bratří *Špaňovští z Lisova,* majíce k tomu teprve léta svá daná r. 1584 na den sv. Lukáše (18. října) polovici zámku Pacova, dvůr popl. při něm, město s předměstím, domy atd., mlýny s platem, dvůr popl. Hrádek a ves tudíž, ve Lhotě Salašově c. t. m., dvůr kmeci na Hladově, v Černé člověka, s podacím v Pacově, mlýn Holubovský, polovici pivováru, nádobí a polovici várky s platy z masných krámův a ze šenku vína, též ze šenku piva, plat od soukeníků, mýta atd. s povolením soudu zemského *Michalovi Špaňovskému z Lisova* a na Pacově a Vožici, nejvyššímu písaři království Českého, za 21.000 kop míš.[6])

Michal, s počátku držitel polovice zámku, potom od r. 1584 celého panství, muž rázný a rozšafný jest nejznamenitější z pánů Pacovských. Znal se dobře v právích a zřízeních zemských, býval potřebován v povinnostech krajských a zemských, jmenovitě byl r. 1570—1575 podkomořím měst věnných, r. 1576—1597

[1]) DZ. 57, A 9—16. [2]) Tamže A 16—23. [3]) DZ. 15, E 12. [4]) Tamže E 13. [5]) DZ. 21, M 5—10, vložen ve dsky 1583, 25. ledna. [6]) DZ. 22, K 20 a 67, D 6. Oldřich Špaňovský ženil se r. 1591 v Ipsu, pojav za manželku Kateřinu z Lipovic, vdovu po p. Rudolfovi z Prosingu na Kameně a Korecku (Březanova historie Petra Voka).

nejv. písařem království Českého a JMC. radou, a míval platné účastenství ve všelikých jednáních veřejných času svého, zvláště jednalo-li se o náboženské svobody evangelíkův a bratří českých. Michal byl r. 1575 až 1585 jedním z nejhorlivějších účastníků hnutí těchto, anobrž stál času toho v čele strany evangelické, která ho potřebovala k poselstvím u věci té k císaři Maximilianovi do Vídně a jinam, a zvolila za jednoho ze svých defensorův. Michal zjednal také na všech statcích svých volný průchod víře evangelické, vydal zvláštní řády pro služby církevní na zbožích svých, stavěl nové chrámy a byl vůbec hlavním obhajcem svobody náboženské. Přihlížel však při tom také k užitku poddaných svých. Již roku 1585 ve čtvrtek po novém létě, tedy brzo po uvázání v město Pacov, učinil smlouvu s obcí strany šenkování vína, prodávání domů k prodávání vína právo majících a j. v. Roku 1589 povolil jim, aby si mohli rybník na gruntech slove Velké Hnízdo udělati, roku 1596 na den sv. Michala potvrdil jim výsady starobylé, osvobodil je od nových vymyšlených robot, podělkův atd., a vymanil je dokonce z područí úředníků panských. Tolikéž i přihlížel ku zvelebení živností a řemesel na panstvích svých, jmenovitě v Pacově, jimž pořádky jejich buď potvrdil, buď znova vysadil nařídiv, aby se jimi jiná jeho městečka (na př. Vožice, Přeštice) řídila a spravovala. Konečně vymohl při císaři Rudolfovi r. 1597 (v úterý po 3 králích) potvrzení všech výsad Pacovských a povýšení obce na město panské.

Vývod Španovských z Lisova.

Oldřich Španovský z Lisova na Zelči † 1553 ψ Mandaléna z Ejcinku

- Jan † 1583 ψ Anna z Tovaru
  - Oldřich † 1609 ψ Kateřina z Lipovic
  - Ludvík
- Michal na Vožici a Pacově † 1596
  - Erych 1581, 1585 ψ Lidmila z Poněšic
  - Jan 1597, 1601
  - Mikuláš † 1616 Octb.
    - Michal 1618
    - Bedřich 1618
  - Jáchym ml. 1616—1628
- Erazim
- Jáchym
- Štěpán ψ Eliška Černčická z Kácova
  - Jan Oldřich
  - Jáchym starší 1596—1627 ψ Mandaléna Myškovna ze Žlunic
    - Zikmund Mikuláš † 1623
  - Kryštof Arnošt † c. 1623
  - Judyta ψ Sezima z Vrtby

Ze všeho, což svrchu pověděno, vychází, že doba Michalova pro všechna panství jeho byla pamětihodna. Na jeho statcích živnosti kvetly, panovaly blahobyt nevšední a zámožnosť, anobrž nádhera, a školské záležitosti byly také v dobrém způsobu. Jak dlouho zůstal Michal v držení Pacova, toho nemáme zprávy jisté; r. 1598 v den sv. Jana potvrdil ještě výsady městečka svého Vožice, r. 1599 nepřichází však ani na sněmě ani mezi nejvyššími úředníky zemskými, a dočítáme se toliko u Paprockého, že vzdělaný, vzácný a horlivý pán toho času smysly se pominul, tak že zbožím jeho vládli synové jeho *Jan Oldřich*, *Mikuláš* a *Jáchym* nějaký čas společně. Již vkl. roku 1598 učiněným byl Jan Španovský, JMC. panatýr, syn Michala Španovského z Lisova na Pacově, Vožici a Miličíně, JMC. rady, „maje sobě a bratru svému Mikuláši plnou moc od téhož otce danou,“ polovici města Přeštic prodal Johance Švihovské za 21.000 kop [1]) a odprodal též Krasavce. Potvrzení výsad Vožických bylo tudíž posledním skutkem Michalovým.

Mikuláš a Jáchym pustili potom ještě r. 1600 Miličín Evě Kaplířové ze Slavkova a Vesce Štěpánovi Jiřímu ze Šternberka Tehda aneb brzo potom se synové také rozdělili; Jan dostal snad peníze za statky prodané, Mikuláš Pacov (v jehož držení jmenovitě r. 1602 [2]) se nacházel), a Jáchym konečně vzal Vožici. Mikuláš potvrdil již roku 1600 na štědrý den městu Pacovu všeliká jeho privilegia a výsady staré. Nezdá se však, že by nadepsaní synové a bratří bývali tak dobrými a spravedlivými hospodáři jako otec jejich; neboť jakmile se oddělili, jali se prodávati zboží svá, tak že v prodlení sotva desíti let veškeré dědictví otcovské přišlo v ruce cizí Mikuláš postoupil roku 1616 Malešína Janovi mladšímu Vratislavu z Mitrovic, v týž čas, totiž r. 1616 dne 6. dubna, prodal Mikuláš i zboží Pacovské *Anastazii Vítové z Královic* za 32.000 kop gr. č., [3]) a postoupil je asi po 14 dnech. Zemřel potom na podzim, zůstaviv syny Michala a Bedřicha. Řečená Anastazie byla vdova po Adamovi Vítě ze Rzavého († r. 1596) a poručnicí statku všeho po něm zůstalého, než rovněž jako Mikuláš ani se nedočkala toho, aby bylo panství Pacovské ve dsky vloženo. Když tedy zemřela, následovav syn její druhý *Ladislav Víta ze Rzavého* seděním na Pacově, Dubě a Mezném, přiměl syny Mikulášovy, aby mu Pacov ve dsky vložili, což se také r. 1618 ve čtvrtek po sv. Antoníně stalo. [4])

[1]) DZ. 128. J 3. [2]) DZ. 92, Q 2. [3]) DZ. 190, K 19, archiv Hradecký. [4]) Ve vkladu téhož zboží (DZ. 139, D 9) připomínají se zámek a město Pacov s podacím a farou, též Dolejším zámkem a pivovárem, dvůr při zámku, jenž slove Starý, dvůr Hrádek s ovčínem, vsi Cetoraz s podacím, Bedřichov, Zhoř, Zhořec, Roučkovice, Lhota, Obrataň, Černá.

Dokud bylo panství Pacovské v držení Spaňovských, chovali se tito milostivě k poddaným svým; příznivý způsob tento pominul však ihned, jak se Ladislav v panství Pacovské uvázal. Týž zpěčoval se hned s počátku obnoviti a schváliti Pacovským jejich starobylé výsady a smlouvy s předešlými držiteli, pokud by nepustili od některých práv bývalou vrchností udělených, a utiskoval všelijak měšťany Pacovské, jmenovitě co se týče piva vaření a šenkování, a to v té míře, že se jim vidělo vznésti stížnost u věci té až k samému císaři Matyášovi. K rozkazu císařskému nařízena jest kommisse, aby obě strany vyslechla a mezi sebou narovnala; narovnání to přišlo také k místu konečně po Novém létě r. 1618 v ten způsob, že Pacovští zřekli se dosavadního práva pivo vařiti na jisté výminky, načež Ladislav v sobotu v ochtáb tří králů r. 1618 potvrdil jim Pacovským všelijaká jiná privilegia, nadání a smlouvy, jmenovitě i tu strany mlynářů k městu Pacovu náležitých. Týž Ladislav toho roku manželce své Kateřině Markétě Vítové z Říčan na statku svém Dubu 5000 kop grošů míš. věnoval a roku 1620 dům svůj v Táboře Benigně Dvořecké z Buzic prodal.[1]) Pustiv se ještě toho roku do osudných bouřek stavovských proti rodu Habsburskému, zemřel nedlouho potom.

Statek Pacovský byl od mateře mladšímu synu Ladislava ještě za živobytí jejího postoupen, ovšem že měl však starší bratr Jiřík díl svůj z něho dostati. Když však Jiřík zemřel, zmocnil se Ladislav statku Dubu, kdež nebožtík bydlíval, a vdova Jiříkova *Anna Markéta* z *Vrtby* se sirotkem svým Mandalénou hned po pohřbu manžela jejího otrouc ruce, ze statku pryč jíti a sama sebe i sirotka vychovávati musila. Když potom Ladislav zemřel, tu na sirotka nápad po něm přicházel, ale protože po něm množství tisíc dluhů zůstalo, Anna Markéta nic neujala, než Kateřina Markéta, vdova Ladislavova, vedlé pořízení manžela svého statku pro své věno ujala. Táž paní potvrdila Pacovským privileje roku 1620 dne 28. prosince. Poručník sirotka, Vilém Víta ze Rzavého, vida, že Pacov pro vzpouru Ladislavovu zabrán bude a že dluhy jsou veliké, nechtěl se sirotka ujíti, ani práva jeho obhajovati, když pak si potom Kateřinu ovdovělou za manželku vzal, toliko práva jejího obhajovati pomáhal.[2])

Partie z parku v Pacově.

Však již příštího roku uvázala se ve statek *Anna Markéta Šléglovská* rozená z *Vrtby* a na Kydlinech jako poručnice a vlastní máti Mandalény Vítovky ze Rzavého, jíž také Kateřina věno své r. 1621 z desk propustila.[3]) Potvrdila též Markéta r. 1621 v pondělí po sv. Lukáši Pacovským výsady s tím vyměřením, že ani na budoucí časy nejsou povinni svým vrchnostem slibu poddanosti dříve učiniti, pokud by jim všeliké jich svobody nebyly potvrzeny. Než tehda se bylo již přikročilo přísně k potrestání Ladislavovu, a odsouzen jest r. 1622, 22. listopadu třetiny statku svého. Než plnomocný místodržitel Karel z Lichtenšteina prodal, vkl. r. 1624, 31. ledna, statky Pacov a Dub Markétě Šléglovské k ruce dcery její za 71.000 kop míš.[4])

Mandaléna ze Rzavého dosáhši let svých provdala se za *Pavla Monthruna* a prodala roku 1625 dne 25. dubna zámek a město Pacov mateři své *Anně Markétě Šléglovské* z *Vrtby* za 52.000 kop míš.[5]) Paní tato měvši Pacov jen pět let a získavši mezi tím také statek Dub, prodala r. 1630, 7. října statek Pacovský *Janovi staršímu Černínovi* z *Chuděnic* na Choustníce, hejtmanu kraje Bechyňského, a *Zuzaně* z *Harasova*, manželce jeho, za 53.500 kop míš.[6]) Černín držel Pacov potom společně s chotí svou a potvrdil tolikéž k žádosti Pacovských r. 1637, 25. ledna svobody jejich všechny jim od r. 1447 udělené. Manželé jmenovaní měli mimo jiné děti také dceru *Elišku Johanku*, kteráž se vdala (r. 1640) za *Zikmunda Jana*, svob. p. *Myslíka* z *Hyršova*, JMC. nařízeného nejvyššího nad regimentem rejtharstva a arciknížete Leopolda Viléma skutečného komornika. Když tedy Jan byl zemřel, prodali sirotci po něm zůstalí, *Humprecht Jan* a *Heřman Václav*, majíce na to léta daná, se Zuzanou mateří svou r. 1643, 18. února témuž Myslíkovi

[1]) Kniha trhová Táborská r. 1616, B 10. [2]) Archiv Hradecký. [3]) DZ 139, D 1. [4]) DZ. 141, M 9. Bílek, Děje konfisk. 878.

zámek Pacov s městem a podacím, farou a 2 panskými domy, pivovárem, dvůr u zámku Starý dvůr slove s dvory v Hrádku a Cetorazi, vsi Cetoraz, Zhoř s pod., Zhořec, Samšín, Roučkovice, Lhotu Pudilovu, Obratany, mlýny: Holubovský pod Hrnčířem rybníkem pustý, Pravdovský, na Hladově, Kuklíku, Chocholku, Stejskalů, na Valše, s cihelnou a olejnou za 50.000 kop míš. [1])

Pan Zikmund maje toho roku 5. března Pacov ve dsky vložený, 13. března Elišce choti své na témže statku polovici jí náležitou 25.000 kop míš. věnoval, a k tomu ze svého měšce 5000 kop grošů přidal. [2]) Žil šťastně s manželkou svou, avšak jen 5 let, neb již roku 1645 se s tímto světem rozžehnala. Po smrti první manželky své, s níž byl splodil jedinou dceru Zuzanu Františku, oženil se s Johankou Eusebií Barborou hrabinkou ze Žďáru, kteréž opět r. 1651, 7. října na zboží Pacovském 20.000 kop míš. věnoval. [3]) S touto bezdětek byv živ, zemřel r. 1666 dne 3. listopadu a pohřben jest v děkanském chrámě Pacovském. Posledním pořízením odkázal panství Pacovské se statkem Lhotou Jencovou schválně k němu přikoupenou *klášteru bosáků Karmelitánův u Matky Boží Vítězné* na Malé Straně v Praze, však tak, aby pozůstalá vdova jeho, *Johanka ze Žďáru*, panství toho až do své smrti zůstala plnou a mocnou paní a držitelkou. Řečená paní po smrti manžela svého, aby se město Pacov válkou předešlou schudlé zotaviti mohlo, roku 1667 v pondělí po třetí neděli adventní schválila a obnovila jejich výsady. Vdavši se potom za Karla Leopolda hrabě z Millesima, toho dosáhla na císaři Leopoldovi, že majestatem svým d. r. 1683, 9. dubna nejen výsady Pacovských potvrdil, ale i dovolil, aby ve dsky vloženy byly.

Znak zazděný na vnějšku kostela Pacovského.

Když po smrti jmenované hraběnky panství řádu bosáků svrchupsanému připadlo, řád ten obrátil a upravil zámek v klášter, do něhož r. 1708 uvedl své řeholníky, načež učiněn ještě toho roku

Odznaky zakladatelův a stavitelův (?) na kostele Pacovském.

mezi provincialem řádu toho P. Theodorem a S. Cruce z jedné a obcí Pacovskou z druhé strany zvláštní transakt ve příčině práv, nadání a privilegií, kterých ona na základě předešlých listův a majestatův užívala a míti si pokládala. [4]) Řehole bosácká, za níž město v živnostech svých znovu se zotavilo, zůstala v držení panství Pacovského až do roku 1787, kteréhož roku dne 3. července klášter Pacovský byl zrušen a přebývajících tam 18 řeholníků dáno jednak na odpočinutí, jednak upotřebováno ve světské správě duchovní. [5])

2. Špaňovské příběhy.

Od nejstarších dob, pokud naše písemní památky sahají, bylo v Čechách právem a zvykem, že si muž manželku svou odkudkoliv a jakoukoliv voliti mohl. Svobodný muž mohl si vzíti dívku nesvobodnou, neb zákonitým manželstvím povýšil ji do stavu svého. Jinak bylo u Němců. Připomeňmež si Břetislava, kterýž násilně Jitku unesl, poněvadž mu ji, jakožto z kmetičny (Boženy) splozenému a tudíž podlé práva německého Jitce nerovnému dáti nechtěli. Ve 14. věku byly sňatky mezi pány a vladykami a dcerami z měst věcí obyčejnou, poněvadž i bohatý měšťan, koupiv statek pozemský, vladykou státi se mohl. Řidčeji se ty a takové sňatky vyskytovaly od té doby, když dosažení šlechtictví záviselo na vůli královské, čili když šlechta sama

[5]) DZ. 293, J 26. Objem panství v Bílkových konf. Tak zvaný dolejší zámek připomíná se tuto (r. 1625) naposled a skrývá se v následujícím prodeji r. 1643 v jednom z obou domů panských. [6]) DZ. 298, A 25 a 148, A 16, vklad vykonal teprve r. 1643, 3. března Jiří z Kotvic, třetí manžel Markétin. [1]) DZ. 148, A 18 a 302, H 9. Srov. Progr. Tábor. r. 1874 p. 10 a biografii Zikmundovu od Fr. Tischera, archiváře Hradeckého. [2]) DZ. 148, A 21. [3]) DZ. 151, F 25. [4]) Podobné transakty učiněny jsou ještě r. 1779 a 1781 mezi obcí a převory kláštera [5]) Panství přišlo potom ve správu administrace statků státních a církevních; když pak roku 1803 bylo zřízeno biskupství v Budějovicích, zůstaveno jest panství to jako solní prvnímu biskupovi Janu Fr. hr. ze Šafgoče k užívání, po jehož smrti (r. 1813) přešlo však zase do správy nadepsané administrace, která je prodala r 1835 *Maximilianovi* svob. p. *Gudenusovi* a manželce jeho Otilii z Mirbachu.

sebou se nedoplňovala, nýbrž jen osoby listem královským do stavu šlechtického povýšené mezi sebe přijímala. Konečně působením ciziny a přijímáním cizích mravů přišlo k tomu, že se sňatky s osobami stavů nižších od rodičův aneb poručníků nepovolovaly. Zřídka se stalo, že vstoupila krásná kmetična ve stav manželský se svým pánem (viz na př. díl II. na str. 176.); opovržení snášejíc od přátel mužových, podobala se osobě ze společnosti vyobcované, jsouc jedněm vysoko a druhým zase nízko. Mladí lidé oblíbivše sobě krásku některou, obyčejně nedbali předsudků stavu svého, ale zle toho pykali, jestliže byli ještě v moci a pod poručenstvím starých. Podobněž, ač beze všeho tragického ukončení. vedlo se jednomu pánu z rodu držitelů Pacovských.

Erych Špaňovský z Lisova, syn Michalův, oblíbil si měštku, Lidmilu, dceru Matyáše Pekárka z Poněšic, souseda Pražského, avšak názvu erbovního užívajícího. Mezi oběma nebylo strany rodu tak velikého rozdílu, ale Michal, jakožto jeden z nejv. úředníkův a pán bohatý, pokládal rod svůj starožitný za mnohem lepší než Pekárkův. Kdy a jak se dověděl o lásce syna svého, není známo, ovšem však se brzo rozneslo v Praze, že jí dopustiti nechce, a když syn ho poslechnouti nechtěl, dosáhl toho, že byl od kancléře na závazek vzat. To se stalo roku 1585. Vida Erych, jaké úklady touhám jeho se strojí, umínil si otce předejíti skutkem, na kterémž by nic měniti nemohl, totiž lásku svou stvrditi požehnáním církevním. Dvě hodiny seděl s Matyášem v pokoji, a tu se o tuto věc radili. Povolán jest kněz Jan ze Synčan, [1]) aby milující oddal. Před oddáváním mluvil Matyáš k Erychovi takto: „Víte-li, pane Erychu, na jaký závazek jest Vás včera pan kancléř vzal a Vy též jaký jste dceři mé závazek učinili, a protož chcete li tomu dosti učiniti a tohoto kněze Jana žádati za oddavky, teď můžete s ním mluviti.“ Kněz Jan znal mladého pána a proto se k oddavkám neměl, než když mu Matyáš sliboval za všecko, aby se jen neostýchal, vykonal obřad přísně podlé nařízení platných. Manželství bylo nyní stvrzeno.

Uslyšev o tom Michal, hleděl syna v moc svou dostati, ale že se u Matyáše pokrýval a všech svých se šetřil, nešlo to tak hned. Nemoha tedy k němu beze zvláštního hluku přijíti, hledal toho při kancléři; a tak v tichosti asi hodinu na noc Erych a Matyáš skrze císařského rychtáře a dva přední z úřadu na radnici Staroměstskou doprovoděni tak, že šli jedni za druhými daleko, aby se vše bez hluku provedlo. Michal umístil syna svého v pokoji, kde nedlouho před tím Jaroslav Trčka syna svého za jakousi podobnou příčinou měl, s bratrem svým a dostatečnou čeládkou. Odtud psal Erych (13. září) list knězi Janovi, připovídaje, že pro to oddávání žádné těžkosti míti nemá. Když otec syna vzíti chtěl, tento se dosti zpurně ukazoval a braně své z počátku od sebe dáti nechtěl, řka, že se otci nepokrýval a kdyby byl chtěl, že dávno mohl ujeti aneb tu podstatu a přátele najíti, že by se otci v ruce nedostal. (Michal to vykládal tak, že mínil to „na zběř Pražskou.“) I vzal otec syna okolo druhé hodiny přede dnem a dal do vozu svého, kdež mu otec a bratr otcův po stranách seděli a okolo 20 osob vůz kočí doprovázelo. Když pak upřímo z Prahy jeli, tu prý Erych mluvil k otci, když jeho béře, aby ji též vzal, a že ona ho a on jí neopustí; že se otci poroučí, aby je spolu aneb umořil aneb je o hrdla připravil. Dal mu pán odpověď „krotkou,“ aby se spokojil, po čemž prý si Erych ve voze zpurně zpíval. Když jeli dlouho a k Pacovské krajině se blížíce, přes rybníček za Krčí přejeli a nahoru podlé dlouhého výmolu jeli, pošeptal Erych strýci svému, aby jej pro jistou potřebu pustil. Oznámil to bratr pánův, i ohléd se Michal na krajinu, kudy jeli, porozuměl tomu, že se chce Erychovi do toho výmolu, kde by žádný s koněm ani pěšky za ním nemohl, a že by tím způsobem snadno uprchl I kázal jeti na rovinu. To mrzelo Erycha, že mu tu bystrosť chybila. Když pak zastaveno a Erych ssed s vozu jízdnými obstoupen byl, promluvil mrzutě: „Vím, že mne snad čert nevezme.“ Na Pacově syn uvězněn ve sklepě (klenuté světnici) a ostříhán. Přijel sem též Pekárek, kterému připověděl pán, že mu navráceno býti má, cožkoli synu dcera jeho věcí dala, též i že Michal syna svého trestati chce. Dcera pak Matyášova jedouc za svým manželem do Otic, tu měla nehodu zlou a musila v tomto místě nějaký čas pobyti. Hned na zejtří po svém příjezdu psal Michal o těch příbězích dávnému příznivci rodu Špaňovského, Vilémovi z Rožemberka (r. 1585 prostř. září), prose jej za přičinění, aby Matyáš i kněz Jan trestáni byli, neb „kdyby služebník pána aneb jiný, maje nepoctivou dceru, s kterouž by syn pána jeho obcoval, to vždycky měl dovozovati, aby se v koutech oddávali, nevím, jaká spříznění v této zemi by naposledy byla, kdyby těmto tak lehce projíti mělo.“[2]) Ke konci září seděl ještě Erych ve vězení, a psal odtud nějaké psaní Jiříkovi, faráři Pacovskému; ano i dne 14. října psal mu kněz Jan nějaké psaní o oddání jeho s Lidmilou. Netrvalo dlouho, pomohl si Erych z vězení a vzav svou manželku ujel do Moravy. Snad od nich pocházejí Špaňovští, kteří žijí posud v knížectví Javorském.

O tvrdé povaze Michalově stůj ještě jeden příběh:

Když se Milčínští v zástavní držení pana Michala dostali a právo držebné urovnáno nebylo, nevěděli, čí a na čem jsou, zvláště ano se tehda o doplacení Milčína jednalo. Roku 1593 dne 27. května

[1]) Jinde stojí: Jan Načeracký, farář Jirčanský. [2]) Archiv Třeboňský DZm. 7, E 1—2, Sedláček, minulosť M. Vožice, str. 39, Dačický, I. 159.

přijev Michal do Milčína do radnice, hned do domu Pavla postřihače, který měl v Milčíně první slovo (snad jako rychtář), poslal, aby k pánu do radnice přišel. Tu pán naň otázku učinil, komu jsou přísahu učinili? Postřihač za odpověď dal: „Dokudž jest jich pan Špaňovský v držení byl, že všelijakou poslušnosť a věrnosť ku pánu zachovali, ale poněvadž se proměna stala, že na ten čas v poddanosti, poslušenství a věrnosti panu vladaři domu Rožemberského zůstávají.“ Tu jej hned pán na závazek vzal, aby s ním na Vožici jel, jestli toho neučiní, že ho káže svázati. I neměv postřihač od žádného pomoci a nemoha se vyprositi žádnou měrou, šel do vozu; a tak dovezše ho na Pacov, dali jej do věže. Tu mu podával pán těchto výminek, jedno, chce-li úroky za dvě léta od Milčínských zadržalé ve dvou nedělích vypraviti a na Pacově složiti, druhé, aby vysvědčení pod pečetí městskou přinesl, že pán z Rožemberka jim poručil, aby se panem Špaňovským nespravovali, dokud Milčína nezaplatí. Ke kterýmžto dvěma věcem nikolli postřihač nepřistoupil, by měl i rok seděti. A tak když svou kratochvíli s ním provedl, pustiti ho poručil. Dne 4. června opět jinou věc s nimi začal, učiniv jim psaní po schválním poslu, aby mu pečeť městskou poslali, že ji člověku věrnému a dobře zachovalému z prostředku jich dáti a svěřiti chce. [1])

První páni Špaňovští byli víry katolické, jak svědčí tento list z archivu Třeboňského:

Ur. p. p. Hendrychovi z Švanberka a na Zviekově ꝛc.

Službu svú ꝛc. Nerad jsem uslyšel, že z přiečin tento čtvrtek na Zelči býti neráčíte; bych to byl věděl, jakž bych byl mohl, byl bych se dnes datum s V. v Bernarticích sjel, abych se aspoň s V. byl shledal. Však V. M. bohdá na Pacově raději nežli již na Zelči i v Bernarticích uhlédám. Podlé naučení V. Mti. na puost pamatovati chci a čehož se nynějších časuov v kostelích neužívá, toho zanechám; bylo by dobře, aby vždycky i o masopustě zanecháno bylo. Pro V. Mt. oběma panuom bratruom VMti malou skleničku vína připím. Bohdá toho oumyslu jsem se vší čeládkou svú tuto sobotu příští ve jméno všemohúcího pána Boha z Zelče na Pacov se odstěhovati. Pan Buoh rač mi k tomu dáti své svaté požehnání a prospěch ve všem dobrým a v brzkém času s VMtí. ve zdraví shledání. D. na Zelči v středu den sv. Řehoře léta 1550 (12 Mart.). *Voldřich Špaňovský z Lisova.*

Pozdější Špaňovští byli luterány a ve věcech víry velice pevnými, o čemž svědčí odstavec tento v posledním pořízení Jana Špaňovského: Nejpředněji pánu Bohu, mému milému otci nebeskému, duši mou, kterouž jsem od jeho božské milosti přijal, zase poroučím silně věře a konečně na tom umíraje, že ji zase ode mne přijíti ráčí, a to pro jednorozeného milého syna, pána a spasitele mého jediného, Ježíše Krysta, v kteréhož jsem uvěřil, věřím a v té víře také s pomocí boží i umírám; neb ona jest ta jedinká oběť jak za hříchy všeho světa, tak také i mé vlastní. A tak silně doufám, že pro něho samého hříchům odpuštění mám. Také svou smrtí stvrzuji, že jsem podlé čisté Augšpurské císaři Karlovi léta 1530 a naší České císaři Maximilianovi na hradě Pražském l. 1575 konfesí (t. j. vyznání víry křesťanské) podané věřil, vyznával a věřím i vyznávám až do mého nejposlednějšího skonání to učení a tu víru křesťanskou za pravou, čistou, neomylnou víru a pravé křesťanské náboženství držím a mám. A co se s tou nesrovnává v kterémkoli artykuli, obzvláštně pak všechny Cvingliany, Kalvinisty, Nové i Staré Sakramentáře a Valdenské nebo Boleslavské bratry strany večeře páně, kteříž jakýmžkoliv obmyslem pravou přítomnosť a podstatného oustního požívání těla a krve Páně zapírají, spolu i se všemi jinými těch i jiných kacířův bludy za bludné jsem držel, držím a mám také až do mé poslední hodiny. A tak podlé té pravé dotčené víry tu naději pevnou mám, že co a komu jsem uvěřil, toho také okem oko uzřím a skutkem věčné radosti užívati budu K tomu mně pomož sám pán Ježíš Krystus amen. Tělo pak mé, poněvadž tak, jakž jest z země a z prachu pošlo, zase v zemi a v prach se obrátiti má, poroučím, aby poctivě pohřbeno a pochováno bylo s křesťanskými ceremoniemi v městě Pacově v kostele mém podlé dobré a svaté paměti pana otce mého nejmilejšího. A tak budu očekávati toho radostného vzkříšení od mrtvých, kdež já věřím a vím, že vykupitel můj živ jest a že v poslední den z prachu země vstáti mám a zase budu oblečen v tuto kůži mou a očima těmito mými a nejinými že uzřím Boha a spasitele mého Ježíše Krysta. A tak podlé duše i těla s ním i se všemi volenými v věčném království přebývati budu.

[1]) Tesan, P. V. 146—147

Znak města Pacova.

Tvrze v okolí Pacova.

BEDŘICHOV.

Že stála v Bedřichově tvrz již v 15. století, jest nám dobře známo, neznáme však jediného držitele vsi před r. 1475, z čehož by se arci souditi mohlo, že Bedřichov dříve k nějakému většímu zboží v okolí náležel. *Mikuláš z Bedřichova* zapsal roku 1475 (vkl. 27. září) 100 kop Anně mateři své a Dorotě sestře své na tvrzi Bedřichově. Když potom Mikuláš r. 1500 zemřel, následoval v držení tvrze již opustlé *Havel z Vodice*, zároveň se pak Dorota, jež sama na živě zůstala, v Bedřichov uvázala a úroky ze 100 kop zapsaných od Havla vybírala. Vdavši se za Martina řečeného Kolář, zapsala roku 1521 (vkl. 13. září) Bedřichov tvrz, dvůr a ves, pokud jí náležely, Jiříku Vlkovi, měšťenínu Pražskému,[1] měla však v ty časy tuhou při u soudu dvorského. Neb když byl dědičný držitel zboží *Jan Bedřichovský* zemřel, spadly tvrz pustá v Bedřichově, dvůr, ve kterémž bydlel, herky, dobytek, vozy, poplůží a j. na krále Ludvíka, jenž r. 1522 Albrechtovi Ciplovi z Kravska a Janovi ze Hrádku právo udělil, aby se spravedlnosti královy pro sebe domáhali. Proti tomu vložila Dorota odpor r. 1523,[2] ale nežli se práva svého dosoudila, zemřela r. 1525 a dotčený Jiřík Vlk uvázal se v Bedřichov toho roku dne 21. ledna; ale i tento při u soudu dvorského neukončil, an ještě téhož dne zemřel. Poručníci nad dětmi jeho nezletilými zřízení, totiž Uršila vdova po něm zůstalá, Brož Zelenohorský a Jiřík bakalář prodali r. 1528, dne 5. listopadu Bedřichov tvrz pustou, dvůr popl. pustý a ves celou, dílem osedlou a dílem pustou, *Václavovi Robmhápovi ze Suché*, držiteli zboží Pacovského, za 80 kop.[3] Teprva tento ukončil při o Bedřichov smlouvou, již učinil r. 1529 s výprosníky. Tvrz zdejší byvši k Pacovu připojena se potom nepřipomíná.

HRÁDEK.

Ve vsi Roučkovic leží dvůr poplužný Hrádek, při němž shledati lze posud nepatrné zbytky tvrze staré či hrádku, po níž i dvůr název svůj dostal. Již jsou tu pouze zbytky valů pode dvorem; základy našly se ještě nedávno, když se silnice stavěla. Tvrz ta stála již ve 14. stol. a náležela za Karla IV. jakémusi *Dobrkovi*, jenž bez dědiců zemřel. Císař Karel jsa tehda pánům z Rožemberka peníze dlužen, daroval jim na srážku Hrádek (prope Paczov) a jiné statky.[1] Na rozhraní 14. a 15. věku seděl tu jakýsi *Václav*, po němž následoval syn jeho *Petr Hrádek z Hrádku*. Tento daroval r. 1404 jednu kopu platu ve vsi Hrádku Vilémovi kaplanu v Pacově na záduší svého otce Václava.[2] Petr žil ještě r. 1408, an se tehda v příčině nějakého dluhu u konsistoře zapsal.[3]

O nástupcích Petrových nevíme nic, leda bychom sem počítali *Jana z Hrádku*, osedlého v kraji Bechyňském, jenž r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému poslaný spečetil. Pozdější zemané na tvrzi zdejší sedící psali se *Hrádkové z Hrádku* a měli v erbu svém břevno ležaté. Jeden z nich, *Jan*, vyprosil si roku 1522 odúmrť v blízkém Bedřichově a připomíná se pak ještě r. 1529.[4] V tituláři r. 1534 vydaném se již nečte, za to tam přichází *Vilém* Hrádek z Hrádku, snad syn jeho. Týž byl již r. 1544 mrtev, zůstaviv jedinkého syna nezletilého, za něhož statek máti jeho Kateřina z Hrádku spravovala. Táž vložila r. 1544 dne 7. května znovu ve dsky zemské Hrádek tvrz, dvůr poplužný, ves celou, Vodici a Lomné vsi celé v Roučkovicích, Rovném a ve Lhotě pod Stražištěm c. t. m.[5] Nezletilý tento syn *Jindřich* řečený vládl později samostatně na Hrádku, ale zemřel již r. 1566 dne 21. srpna a pohřben ve hlavním kostele Pacovském. Zůstala po něm vdova Marjana Hrádková ze Suché a dvě dcerky příliš mladé, Anna a Markéta, jež máti u sebe měla a vychovávala.[6] Když obě slečny roku 1571 dorostly, srovnala se s nimi máti jejich o to, co na ně byla naložila, hlavně však o to, co byla neb. manželu svému pujčila. Tento byl totiž z kuku-ův dolů stříbrných na třech králích na horách u Budějovic Marjaně náležitých z „auspeytu“ nemalou summu k sobě přijal a za to Marjaně dvůr v Lomné do smrti její postoupil; tudíž přiměla dne 8. ledna Marjana dcery své, aby k tomu darování dvoru svolily, a za to od náhrad za ně vynaložených upustila.[7] Tehda byla Anna za Burjana Vrchotického z Loutkova na Žďáře provdána, i Markéta podala brzo ruky své Janovi Smrčkovi ze Mnichu, obě se potom o jmění otcovské tak rozdělily, že dostala onano Hrádek, Roučkovice a Lhotu Salačovou, tato Vodici, Lomnou a Rovné. Anna prodala pak (vkl. r. 1577, v úterý po sv. Jeronýmu) tvrz Hrádek s dvorem popl. a ves, v Roučkovicích a Lhoté Salačově pod Stražištěm c. t. m. s děd., lukami, lesy, lovy, občinami atd. *Janovi Špaňovskému z Lisova a na Pacově* za 1425 kop gr. č.[8]

---

[1] DZ. 249, B 19—21. [2] DD. 17, f. 199. [3] DZ. 3, L 16.

---

[1] Archiv Třeboňský.
[2] Lib. conf. V. f. 76, potvrz. 1. listop.
[3] Acta jud. 1408, 12. Novb., lib. erect. VIII. f. 52.
[4] Archiv Třeboňský, DD. 17, f. 199.
[5] DZ. 250, G 1.
[6] DZ. 16, C 17.
[7] DZ. 60, C 1.
[8] DZ. 19, M 17.

PECHBURK HRAD.

O bývalé poloze a osudech hradu tohoto nevědělo se dosud nic. Nelze pochybovati, že název Pechenburg jest toliko převedení českého slova Smolin, a že ukazuje na založení hradu našeho asi na počátku 14. století. Ves Smolín připomíná se již r. 1299 při panství Hořepnickém, a podlé ní se jmenoval r. 1316 Hartman ze Smolina.[1]) S názvem hradu našeho setkáváme se poprvé r. 1414; tehda obdržel *Jan Rubáš z Pechmburka* od Mikuláše ze Samechova zápis na Černiš dvůr popl.[2]) Snad jest tento Rubáš týž jako Jan rytíř ze Smolina seděním v Rovném, jenž svědčí r. 1430.[3])

O držitelích Pechburka v této době není nám skorem nic známo. Roku 1465, 14. ledna darovali Petr Břekovec z Ostromeče, Nedamír a Svatomír z Březí dvory kmecí v Lestném, s dědinami, lukami „a potokem pod Pechemburkem od Pechemburské dědiny až do řeky a louky pod Kyjovým k špitálu v Hořepníce.“[4]) Z toho, že z těchto dědin ještě v 16. století úrok k špitálu Hořepnickému vycházel, dalo by se souditi, že svrchuřečení vladykové hrad Pechburk drželi, ale připomenutý mezi usedlými kmety v Lestném, Martin z Pechemburka, vede nás spíše k tomu, že již tehdáž seděli na Pechburce dědinníci či svobodníci. Skutečně pak se přiznal roku 1542 v pondělí před sv. Petrem a Pavlem *Jakub dědinník z Lestného*, že drží „po mnoho let po předcích Pehburgk hrad s dědinami, lukami, lesy a potokem, a že z nich úrok do špitálu Hořepnického vydává.“[5])

V ty časy bylo v okolí mimo Pechburk ještě dvoje svobodství; na jednom seděli Matěj a Jíra, bratří z Lestného, později Jíra se synem Matějovým Janem z Lestného; ti oba si r. 1578 dědiny ve Smolíně, kteréž se jim každému na rozdílu dostaly, ve dsky vložili.[6]) Druhé svobodství, totiž ve Smolíně troje hony pole, prodal r. 1543 Pecha dědinník z Lestného Matějovi Václavovic, dědinníku z Lestného, za 3 kopy 57 gr.[7]) Na třetím svobodství následoval po Jakubovi syn jeho *Jan z Lestného*, jenž si veškeré zboží po otci zděděné r. 1578 v pátek po sv. Bonifáci ve dsky vložil, a to „v Smolíně dědiny běžící od cesty ode dvora až do Babického lesa s lukami, hájkem, rybníčkem, s dědinú ležící u ouvozu Řepkova s strany,[8]) Pehburgk hrad s dědinami, lukami, lesy, potokem atd.“[9]) Od těch dob se jak hrad tak i dědiny Smolinské ve dskách zemských nevyskytují, však jen jednou ve knihách svobodnických, ke sklonku 16. století založených. Když v knihách těchto nové vklady psány byly, oznámil *Jakub z Lestného*, syn *Váňův*, že drží „svobodství po předcích svých, totiž lesy, luky i rybníčky, pole, v hromadě od Hořepníka, což sobě pokládal 33 kop gr.“ O hradu se nezmiňuje, ačkoliv ukázal rejstřík z desk, kde si sami kladou: „Jakub z Lestného Pahburgk sám sobě klade.“[1]) Poloha hradu[2]) námi teprve nedávno objevena. Na cestě z Chýšky do Lestného spatřuje se v lese, kterémuž říkají Smolin, hradiště neb návrší příkopem zavřené, podoby vejčité. Před několika lety vyčnívaly tu zdi nad zemí, ale když v Lestném několik statků vyhořelo, zdi rozbourali a odvezli, tak že zůstaly jen základy pod zemí. Když zdi odkopávali, uhodili na staré silné kosti. Místu tomuto, které patří k číslu 8. do Lestného, říká se hrad neb zámek Pechov.

CHÝŠKA (VELKÁ).

Ves Chýška jež od nepamětných dob ke klášteru Strahovskému patřila a dlouhý čas s panstvím Pacovským spojena byla,[3]) do 16. století žádné tvrze neměla. Při rozdělení panství Pacovského,

Starožitné koflíky a džbánek v Českém museu.

[1]) Tab. vetust. 93, 95, 111. [2]) DD. 15, f. 258. Srovnej děje Chýšky na str. 216. [3]) DD. 15. f. 127; arch. č. I. 343. Mezi odpovědníky jednotě Strakonické nachází se též r. 1450, 29. května Vilém ze Smolina (archiv Třeboňský). [4]) DZ. III. J 5—6, rel. tab. II. 333. [5]) DZ. 250, B 14. [6]) DZ. 251, D 10. [7]) DZ. 5, A 10. [8]) To byl Jakub r. 1530 od Markéty z Hořepníka koupil. [9]) DZ. 251, D 10.

[1]) Liber libertinorum I. C 15.

[2]) K určení polohy Pechburka poslouží následující: K dílu Buřenickému na zboží Lukaveckém při odhadu r. 1707, 19. srpna učiněném přidělen byl „les Smolin mezi sedlskýma Babickýma grunty ležící“ (DZ. 38, C 6). Lesu tohoto díl ležel tedy u vsi Babic. Dědiny Pechy (r. 1543) řečené ve Smolíně ležely vedle Outěchovské cesty až k Bukovci (les sever. od Lestného — DZ. 5, A 10). Smolinem jmenovalo se tedy položení mezi Lestným a Babicí (jako také vklad r. 1578 svědčí). Tudíž potokem pod Pechemburkem jeví se nám býti onen potok, jenž přichází od Útěchovic na mlýn Smrčinu a v potok Trnavu se ústí.

[3]) V krajině okolní patřily klášteru Strahovskému již r. 1273 dvě vsi, Chýška a Bratřetice, kteráž se nejspíš po vysazení právem zákupným neb německým nazývala také Schonbrunn (Tomek, děj. Prahy I. dod. str. 54). Vedlé urbáře téhož kláštera z r. 1410 patřily mu také Útěšovice čili Gutenbrunn (nyní Útěchovice) a Vinklantice (nyní Viklantice). V Chýšce náležel klášteru dvůr poplužný se 4 lány roli, dva mlýny a lesa asi 15 lánů, jiný pak dvůr též se 4 lány byl příslušenstvím dědičné rychty tudíž, kterou držel tehda *Jan Rubáš* (Jan Rubáš z Chýšky připomíná se r. 1406 v půhonech — DD. 18) do dvou životů, totiž svého a své manželky, k tomu též ves Viklantice. Rovněž byl dvůr panský s Bratřicí postoupen do života Petrovi, faráři v Chýšce. Podací zdejší také náleželo opatu (Tomek, III. 104). Císař Zikmund zastavil Chýšku a ves kanovnictví Vyšehradského *Maršíkovi Tluksovi z Vokova* v 300 kopách, aby je držel tak dlouho, dokud by mu peníze zaplaceny nebyly (Ruffer, hist. Vyš. 201). Postoupením dostaly se vsi ty a jiné k panství Pacovskému, však jen v držení zápisném, až konečně král Ferdinand listem r. 1530 dne 7. března daným *Václavovi Robmhápovi ze Suché* vsi od kláštera Strahovského Chýšku, Bratřice a Viklantice a od kanovnictví Vyšehradského Útěchovice a Samšínu k dědictví prodal (DZ. 7, H 1).

asi r. 1564, dostala se Chýška s jistým příslušenstvím *Štěpánovi Španovskému z Lisova;* buď od toho, buď od synů jeho vystavena tu teprve nová tvrz. Týž Štěpán získal zboží Loutkovské, odkudž se potom seděním na Loutkově psal, a přijat jest roku 1588 do stavu panského. Po smrti jeho uvázali se ve zboží synové: *Jan Oldřich, Jáchym* a *Kryštof Arnošt,* a zapsali r. 1589 (v úterý po sv. Vítě) mateři své Elišce z Kácova 2500 kop gr. č. na tvrzi, dvoru popl. a vsi Chýšce a vsi Útěchovicích [1]). Později ujal Loutkov i Chýšku Jáchym sám a prodal roku 1595 dne 23. dubna tvrz a ves Chýšku *Michalovi Španovskému z Lisova,* [2]) jenž se potom smysly pominuv r. 1596 zemřel. V držení Chýšky následoval po něm syn jeho *Jáchym* (mladší), od něhož koupil Chýšku r. 1614 Kašpar z Kvestenberka, *opat Strahovský.* [3]) Tento se přiznal r. 1615 ke sbírkám a berním z 55 lidí a jedné fary. [4]) Když počalo povstání r. 1618, vzat jest statek ten klášteru a prodán jest potom *Janovi Ostrovskému ze Skalky,* než však smlouva ke vložení ve desky zemské přišla, poraženo jest vojsko stavovské na Bílé hoře a Chýška potom (r. 1621) z poručení krále Ferdinanda opatství Strahovskému zase navrácena. Od těch dob se držitelé statku neměnili. Roku 1777 zčíšen jest statek přikoupením Smilových Hor. [5])

vypravováno. Při tom zapsána Těchobuz dotčenému Janovi, ale jak dlouho zůstal v držení jejím, není známo. Ke konci 14. věku seděl tu *Albera z Těchobuze,* před tím *ze Stajic* řečený, pán toho času vážený, jenž byl činným při jednotě panské (r. 1399) proti králi Václavovi utvořené. Roku 1415 spečetil známý stížný list a r. 1419 podával do Těchobuze katolického faráře [1]). Kterak zapsal zboží Těchobuzské, k němuž patřily mimo tvrz zdejší vesnice Zhoř Vysoká a Mešné, *Mikuláši z Hořic,* vypravuje se při dějích Šelmberka.

Po smrti Alberově vyvolil si Hořický obyt svůj na Šelmberce, pročež i tvrz Těchobuzská záhy zpustla. Dlouho-li potom Mikuláš pustou tvrz, o niž měl r. 1454—1456 tuhé soudy, [2]) držel, není nám známo; již r. 1467 připomíná se *Jan Klečka z Těchobuze,* jenž měl manželku Kateřinu ze Smrdova a v jejím jménu provolání nějakých dědin ve Smrdově odpíral. [3])

Na počátku 16. století dostali se v držení Těchobuze *Robmhápové ze Suché,* snad zakoupením od *Vilíma z Újezda,* jenž Těchobuz r. 1524 držel, [4]) a to tři bratří *Zikmund, Jindřich* a *Konstantin,* kteří kdysi před r. 1534 Těchobuz zámek se dvorem a vsí *Valšovi Robmhápovi ze Suché* prodali. [5]) Týž byl syn onoho Kašpara, jenž byl rodnou svou tvrz Suchou prodal a seděl na Těchobuz

Starožitné konvice v Českém museu.

TĚCHOBUZ.

Ves Těchobuz (Tých. od Mladé Vožice) jméno své má po zakladateli Těchobudovi, a má zajisté znamenité stáří. V 14. věku seděl tu (r. 1352 a 1358) *Kuneš z Těchobuze,* jenž byl purkrabí v Počátkách. [6]) Zůstala po něm vdova Jitka, která na Těchobuzi seděla a r. 1365 s Mikulášem z Nedabřechovic ke zdejšímu kostelu kněze podávala. Od r. 1374 držel Těchobuz *Ješek Pychyna z Pacova.* [7]) Týž s přáteli dožádanými namlouval (r. 1388) synu svému *Janovi z Pacova* Aničku z Dráchova, jak v dějích Pacova

ještě r. 1551 s chotí svou Markétou z Pořešína; odbyv tehda nejstaršího syna Jana, řeč. mladšího, penězi, zůstavil Těchobuz mladším synům, *Jiříkovi* a *Petrovi,* kteří se tím zbožím rozdělili a polovice své r. 1565 ve desky vložili. [6]) Onen obdržel polovici zámku, dvoru s osetím, mlýnem, pilou, stupníkem, pivovárem, chmelnicí, vsí, dvůr popl. v Ježově, dvůr kmecí v Malém Ježově a v Zdiměřicích 2 dvory kmecí s polovicí podací, Petr vzal druhou polovici zámku a příslušenství jeho, mimo to dvůr druhý řeč. Mrazov a díl vsi Slavětína s krčmou. Oba ty díly skoupil *Baltasar Chrt ze Rtína,* a to r. 1570 dne 27. listopadu díl Jiříkův za 1700 kop, [7]) a vedlé vkladu r. 1575.

Jak jinde bylo řečeno, dostalo se potom panství Pacovské Španovským z Lisova. [1]) DZ. 90, P 29. [2]) DZ 170, J 6. [3]) Trajer, str. 670. [4]) Rozvržení sbírek. [5]) V *Horách Smilových* připomíná se tvrz teprve r. 1659; postala teprve v 17. století. O Horách mají zprávy Rel. tab. I. 405. II. 450, 510; lib. conf. I. E 6, F. 7. III. B 30, D 19, V. K 8, VI. F 10, Q 4. VII. A 8, A 26, D 9; DZ. 93, F 28, 314, O 3, 393, B 29, C 11—13. Ostatní v dějích Řísnice. [6]) Cod. mon. Mar. Val. 116, Tingl. lib. conf. I. 37. [7]) Lib. conf. I. G 4, III. B 30, C 29.

[1]) Arch. č. I. 61, III. 189, lib. conf. VII. K 17. Držel také Šelmberk a Branlin a r. 1410—1415 měl jeden hlas podací v Hodětících. [2]) DD. 16, f. 126 a arch. č. I. 183, 431. [3]) DD. 16, f. 196. [4]) Reg. kom. při stanných (2 F) G 17. Vilém seděl potom na dvorci v Těchobuzi, kdež měl také některé dvory kmecí Jetřich Tluksa z Vrabí. Oba se přeli mezi sebou r. 1530, poněvadž Vilém poddané Jetřichovy proti němu pozdvihl, jim rozkazoval, některým se vyprodati rozkázal, je z gruntů propustil a jiné tu osadil, k platům a robotám nutil a konečně jiného rychtáře usadil (Reg. 5, F. k. II B 10). [5]) DZ. I. G 19. [6]) DZ. 57, H 29 — J 7. [7]) DZ. 60, B 3 — vkl. r. 1571, 16. března (DZ. 17, F 2).

7. května učiněného díl Petrův za 1800 kop gr. č.[1]) Od zboží nabytého prodal Chrt r. 1574 lesy Ouborky s potokem a lidi své ve Zdiměřicích ke zboží Řísnickému,[2]) ostatek pak držel skorem 20 let. V souvěkých pamětech líčí se jako člověk nesvorný a násilný. Roku 1573 jsa v Pacově, Šebestiana Šlandrli krejčího pěstí v hlavu bil a pral. Zdá se, že zastavil Těchobuz z nedostatku peněz *Alexandrovi Podhradskému z Vlčí Hory*, poněvadž se tento potom seděním na Těchobuzi nazývá. Avšak věc ta byla příčinou nejedné rozepře. Roku 1580 se stalo, že Baltazar Šebestu, poddaného Alexandrova, za vsí sekerou zranil a Alexander Bítu (Alžbětu) kmetičnu, kterou Kateřina, manželka Baltazarova, v poselství vyslala, na silnici vzal a dav do vězení, v něm do 3 neděl držel.[3]) Roku 1590 postoupil Baltazar Těchobuz *Zdeňkovi Otovi z Losu* a na Hlazovicích,[4]) po čemž se v Ratajích usadil.

V držení Zdeňkově Těchobuz dlouho nezůstala; r. 1600 postoupil téhož zámku v dluhu prý 100 kop *Kateřině Otové z Říčan*, jež toho roku (vkl. 15. prosince) všechna práva svá manželu svému *Vácslavu Otovi z Losu* zapsala,[5]) ale nejen že přečkavši chotě, r. 1615 jako paní na zdejším zámku vládla, nýbrž i strasti bitvy Bělohorské přečkala. Od reformatorův ve kraji Bechyňském naléháno na ni, aby buď k náboženství katolickému přistoupila, buď ze země vyjela, k čemuž ona odpovídala, že ze země vyjeti nemůže, proto že nemá nač, náboženství pak opustiti jí nelze, proto že svědomí zbraňuje, že tedy ani jednoho ani druhého neučiní. Nicméně ona i s dcerou svou Mandalénou r. 1628 slíbila, že katolictví přijme, poněvadž jen na tu výminku statek svůj podržeti mohla.[6]) Smlouvou, kterou r. 1631 v úterý po 3 králích s dětmi svými *Zdeňkem Adamem, Janem Šťastným, Salomenou Košetickou* a *Mandalénou Annou z Losu*, jsouc již stářím sešlá, učinila, odevzdala synům zámek Těchobuz, dcerám pak dvůr Chvalkovský.[7]) O Zdeňku Adamovi není nám potom nic známo, a poněvadž po smrti druhého bratra Jana Šťastného († roku 1643 dne 10. května) Těchobuz dědictvím cizím osobám se dostala, provádí se tím s dostatek, že Zdeněk již před tím bez dědiců zemřel.

Šťastný byl pořízením svým odkázal Těchobuz *Albrechtovi Kapounovi ze Svojkova* na Vodici a *Janovi Bernartovi* synovi jeho, kteří si toho roku 12. května komorníka na uvázání v Těchobuz vyžádali,[8]) a Těchobuz ke statku mateřskému Vodickému připojili. Jelikož Albrecht r. 1664 náhle zemřel, přečkav i syna svého Bernarta, držitele druhé polovice Těchobuze, dostaly se všechny statky otcovské a mateřské synům Albrechtovým. Poněvadž bratři ti, jsouce z dvojího manželství, ve společnosti statku Těchobuzského zůstávati nechtěli, nařízeni jsou soudem zemským kommissaři jistí k prodání jeho, od nichžto jej smlouvou roku 1664 dne 7. července učiněnou ujal *Ferdinand Maximilian Kapoun ze Svojkova*, jeden z dotčených synův,[9]) a zavázal se bratřím za to 1400 fl. vyplniti. Tento zemřel na Těchobuzi ani se neoženiv r. 1673, odkázav posledním pořízením statek svůj všechen mateři své *Evě Polyxeně* rozené *Černínce z Chudénic*, jež se v květnu toho roku v Těchobuz uvázala[10]) a jej až do roku 1688 držela. Řečená paní vdala se v druhém loži za *Jiříka Viléma z Walterskirchenu*, jemuž také na statku Těchobuzském 45.000 fl. zapsala. Za tou příčinou, když Eva náhle a bez pořízení zemřela, Jiří roku 1688 v květnu v Těchobuz se uvázal, a potom teprve s jediným dědicem *Mag. Zikmundem Kapounem*, jemuž nápad po matce náležel, se porovnal; poněvadž Zikmund také zboží Vodické zdědil, spojeny jsou nyní zase oba statky Vodice a Těchobuz. Oboje se dostaly potom *řádu jesovitskému*, od něhož byla Těchobuz r. 1692 svob. pánu *Děpoltu Františkovi z Devaldu* postoupena.[11])

[1]) DZ. 18, L 28. Petr stal se hejtmanem na Hluboké a zemřel r. 1576. [2]) DZ. 62, C 10. [3]) Reg. 20, F. k. s. H 8, Q 6, Q 18. Viz i 22 F. C 19. Alexander zemřel nedlouho potom. [4]) DZ. 1084, J 6. Zdeněk koupil r. 1590 dvůr ve Velkém Ježově (DZ. 25, K 26) a spravoval Těchobuz se synem svým Vácslavem (Reg. 33 F. k. s. P 15, DZm. 137. M 5). [5]) DZm. 236, E 4. [6]) Historie o těžkém protivenství, str. 316, a Časop. Mus. 1843, 208. [7]) DZ. 303, A 8. [8]) DZ. 112, A 5. [9]) DZ 314, P 17. [10]) DZ. 115, D 24. [11]) Další majetníky lze vyhledati v Sommerově topografii

V dílčích cedulích r. 1565 ve dsky vložených popisují se oba díly „zámku Těchobuze" takto: (Díl Jiříkův k zadní straně) „předkem od toho rohu od syrný komory až k tomu dřevu, i jak to dřevo na dýl leží, aby se přezdilo k tomu rohu věže v levé straně za syrnů komorů, volovská maršťal, koudelna, komora, žitnice, maršťal koňská, sladovna se sroubci na zdech a tak okolo věže zase k rohu proti pivováru, věže pak na polo přehrazená se všemi pokoji dolejšími i hořejšími až po přehrazení k pivováru všudy vuokol nic se tu přední straně nezuostavuje, než zadní straně zuostati má; v pivováře, co by mohla pánev s kádí státi, které k piva vaření náleží, to mají spolu užívati a na to náklad vésti." [1]) (Díl Petrův k přední straně) „předkem most a přes most douce do zámku po levé ruce ti pokoji a maršťale, syrná komora a od rohu syrný komory k tomu dřevu a tak jak to dřevo podélí leží, k rohu věže aby se přezdilo; věže vnitř polovici počnúc se zdola až pod střechu i střechu se všemi pokoji v ní nahoře i dole; zase od rohu té věže až k pivováru aby se přezdilo: v pivováru atd. (viz první díl), item odtud spilka, kuchyně, sklepy, maršťale, mlení až zase k mostu to se všemi svršky a střechami této straně zuostati má a zadní straně tuto se nic nezuostavuje." [2]) V odhadu panství Vodického r. 1692 se Těchobuz (německy) takto popisuje: „Rytířské sídlo Těchobuz dílem z kamene, dílem ze dřeva vystavené, šindelem kryté; dole jsou konírny, nahoře několik pokojův. Při níž býval pivovár, od něhož ještě zdi stojí, i s kostelíčkem sv. Marka pokládá se v 400 kopách míš." [3]) V jiném odhadu r. 1707, 19. srpna dí se, že jest tvrz Těchobuz „na díle od kamene a ostatek ode dřeva vystavena," při ní pivovár, oboje za 400 kop.[4])

VODICE.

Nedaleko Pacova leží statek a ves Vodice se zámkem. Dříve tu byla tvrz, ač teprve v letech 1560—1571 postavená,[5]) později ji zbořili a postavili před rokem 1638 nový zámeček.[6]) Po smrti Jindřicha ze Hrádku († r. 1566), zakladatele starší tvrze, rozdělily se dcery jeho, *Anna* a *Markéta*, asi roku 1571—1577, při čemž se dostaly této Vodice, Lomná a Rovná tak, že Lomná mateři jich do živnosti její zůstávala.[7]) Manžel Markétin, *Jan starší* (r. 1589 nejstarší) *Smrčka ze Mnichu*, jenž byl před tím pánem na Sedlci, hospodařil s ní na Vodici, k níž přikoupil r. 1577 ves Střítež s pustotinami na Blatnici.[8]) Statek tento jakož i ves Prasetín dostaly se potom, když Jan r. 1590 zemřel, paní Markétě na jisté výminky [9])

[1]) DZ. 57, H 29 — J 3. [2]) Tamže J 3—7. [3]) DZ. 32, C 9. [4]) DZ. 38, C 25. Zámek tento počala r. 1786 hraběnka Rindsmaulova přestavovati, a dokonána jest stavba r. 1810.

[5]) Vodice bývala v 15. století statkem samostatným, kterýž držel r. 1414—1432 *Bohuslav z Vodice*. (Arch. č. III. 485, 504. Zpráva v arch. č. V. 274 bezpochyby sem nepatří.) *Lev z Vodice* držel také dědiny v Dědicích a Mostku r. 1460, ale zemřel ještě toho roku bez dědicův. Nástupce jeho, *Zdeněk*, obdržel roku 1461 odúmrť v Olešné a seděl i r. 1462 na Vodici (DD. 16, l. 139, 191). Nedlouho potom přikoupili Vodici ke Hrádku u Roučkovic. — Jindřich ze Hrádku († j. r. 1566) postavil ve Vodici tvrz, pročež se vdova po něm, Marjana ze Suché, roku 1571 seděním „na Nové Vodici" nazývá (Reg. berní v arch. Třeboň).

[6]) V tomto zámečku byl při bráně příbytek vrátného, před ním dvorek, kamž stavěly vozy, vedlé toho světnice čeledni. Po obou stranách zámku byly oblouky klenuté a nad nimi chodby též klenuté. V přízemí (v pravo od vrátnice) nacházely se 3 konírny, 2 komory a jedny točité schody do prvního patra. V levo od vrátnice byly hlavní schody s kanceláři, rozličné světnice a komory, kuchyně klenutá a jiní sklepové. V síni byly opět schody. Nahoře byla kaple sv. Vavřince (zrušena r. 1785) a drahně světnic a komor k pohodlnému obytu. Nad tím byla střecha šindelem pokrytá. Všech světnic bylo 10, komor 8, též pivnice klenutá a láznička (DZ. 32, A 3 a 304, M 19 — N 2). [7]) DZ. 250, G 1, 19, M 17 a 60, C 1. [8]) DZ. 19, M 27. [9]) DZ. 25, N 12.

Tato usadivši se potom na Žďáře Pluhově, postoupila (r. 1612) tvrze Vodice s dvorem a vsí, vsi Lomné, Stříteže, Rovného, mlýna Brožovského, Prasetina, Blatnice a Lhoty pod Stražištěm *Zikmundu Kunratovi Vrchotickému z Loutkova*, synu n. Burjanovu, s kterýmžto Burjanem (jak se zdá) byla smlouvu trhovou o zboží Vodické učinila,[1]) ale již po třech letech (r. 1615, 9. dubna) koupil Vodici *Jan mladší Vratislav z Mitrovic* za 18.600 kop miš.[2])

Jan Vratislav, později starší řečený, držel věrně se stranou katolickou, při tom byl dobrým hospodářem, tak že z peněz ušetřených tvrz zdejší nově vyzdvihl a statky přikupoval. Tak získal z konfiskace statek Oblajovský (r. 1623), později koupil také Kozomín u Prahy a r. 1635 dům na náměstí Táborském.[3]) S manželkou svou Reginou Lidmilou z Talmberka, jíž roku 1629 na Vodici 12.500 kop miš. věnoval,[4]) splodil tři dcery, z nichž nejstarší, Annu Kateřinu, provdanou za Václava Františka z Malovic, přečkal. Také choť jeho před ním zemřela. On sám zemřel r. 1637, pořídiv (dne 8. března v Novém městě Pražském) o svém statku tak, aby se dostala jedna polovice dcerám *Barboře Albertině Kapounové* a *panně Kateřině Polyxeně*, druhá těmto oběma společně s Janem a Rudolfem, bratřími z Malovic a syny n. Anny Kateřiny.[5]) Dědici řečení prodavše hned po smrti Janově statek Kozomín, splatili z peněz stržených mladé Malovce a o ostatek rozdělili se r. 1638 dne 8. ledna, při čemž obdržela Barbora tvrz a dvůr Vodici se vsí, dvůr nad Rovným a ves, dvorec selský v Lomné se vsí, části Malešína, Jetřichovy vsi a Domamyšle, Kateřina pak tvrz a statek Oblajovský.[6]) Po Barboře držel Vodici *Albrecht Kapoun ze Svojkova* a na Kněžmostí, jenž zdědil k tomu (r. 1643) polovici Těchobuze a skrze druhou manželku svou Evu Polyxenu Černinku z Chudenic dostal se také v držení statku Oblajovského.[7]) Z prvního manželství měl děti: *Bohumíra*, *Jana Bernarta*, *Františka Kryštofa*, *Ferdinanda Maximiliana*, Anežku, Elišku a Zuzanu, z druhého: *Karla Humprechta* a *Zikmunda*. Jan Bernart zemřel ještě před otcem.

Starožitné nádobí v Českém museu.

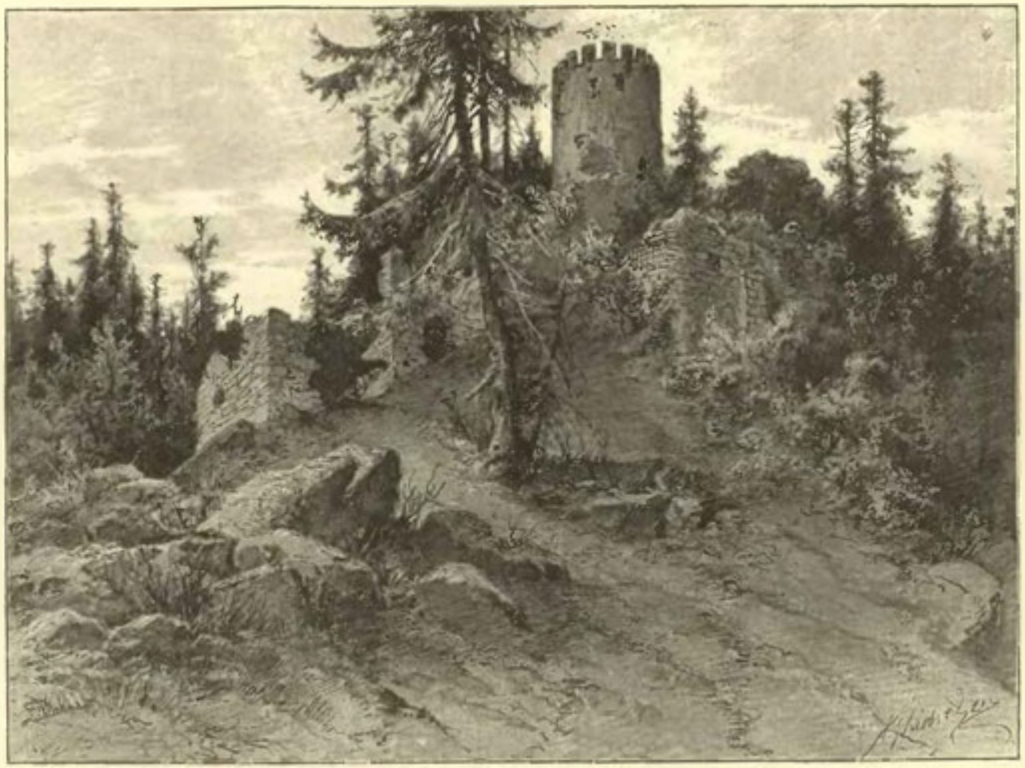
Při smrti Albrechtově († r. 1664) uvázali se v Těchobuz, Vodici, dům Černinovský v Praze a dům v Táboře, jakožto statky většinou mateřské, jen synové z prvního manželství,[1]) poněvadž synové z druhého manželství na těch statcích jen díl otcův a Jana Bernarta dědili. Poměry právní na Vodici byly totiž takové: Synové Barbory z Mitrovic dědili podlé pořízení jejího 3 díly Vodice a Albrecht čtvrtý díl, že pak Jan Bernart již nežil, tedy díl jeho na 3 vlastní bratří, 2 nevlastní a otce samého (tedy na 6 dílů rovných, po smrti Albrechtově jen na 5 dílů) připadnouti měl. Při takových poměrech nechtělo se bratřím ve společnosti hospodařiti; i jednali s *Evou Polyxenou*, aby sama ty díly na sebe převedla a statek rodině Kapounovské zachovala. Tak koupeny r. 1664 díly Bohumíra Františka (jenž byl bosákem zákona sv. Augustina pode jménem Ladislava a scto. Peregrino) a Ferdinanda, kterýmž se za díly jejich na Vodici a dům v Táboře 3000 fl. rh. dostalo (díl Františkův dostal se klášteru sv. Václava v Novém městě Pražském). Co se pak dotýče dvou dílů synu nezletilých, ty koupila Eva toho roku od kommissařů soudem zemským zřízených za 1200 fl. rh. a zdědila r. 1673 i Těchobuz po Ferdinandovi, kterýž jej byl ujal.[2])

Sloučivši Vodici, Oblajovice a Těchobuz v jedno, provdala se po druhé za *Jiříka Viléma z Walterskirchenu*, jemuž na Těchobuzi 45.000 fl. zapsala. Pro tento dluh uvázal se po její smrti (r. 1688) manžel v Těchobuz, ale ve Vodici a Oblajovice syn její *Mag. Zikmund*, jenž byl knězem v řádu Tovaryšstva Ježíšova;[3]) ale pro veliké závady zdělané vyplacováním dílův a bezpochyby také špatným hospodářstvím z kolika stran na statky ty právně nastupováno, až přišlo konečně (r. 1692) k odhádání jich, pak roztržení a rozdělení mezi věřitele.[4]) Vodici obdržela manželka *Ferdinanda Viléma Litického ze Šonova*, jenž byl c. k. vachtmistrem a velitelem v Erfurtě, ale převzala zároveň 17.000 fl. dluhů, jež tuším jiným věřitelům vyplatiti povinna byla. Při takovém stavu nedovedli dědici její, synové *Leopold* a *Václav*, v cís. službách zůstávající, a dcera *Johanka Rušena*, provdaná *Šmidgrabnerová*, hospodařiti; za tou příčinou vyžádal si Ferdinand toho při soudu zemském, že byl statek ten r. 1697 prodán. Koupil jej *Jaroslav Šťastný Odkolek z Újezdce* († r. 1715), a to zámek Vodici se dvorem a vsí, dvůr a ves Rovnou.[5])

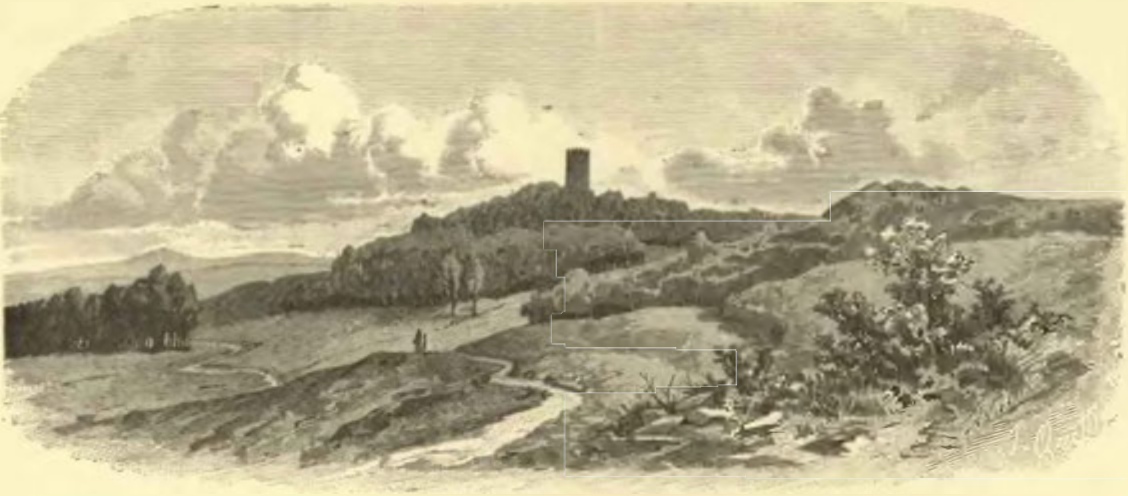
---

[1]) DZ. 94, C 24. [2]) DZ. 189, D 18 a 138, A 17. V Lomné, Střítěži a Rovném byly tehda dvory poplužné. Ke statku tomuto přikoupil Vratislav r. 1615 Malešín a Rovné od Mikuláše Španovského z Lisova (DZ. 189, B 11). [3]) DZ. 142, J 2. Program Taborský r. 1874, str. 16. [4]) DZ. 143, F 12. [5]) DZ. 146, A 2. Kateřina Polyxena vdala se ještě toho roku za Jana z Ekrštorfu na Hlavatcích a Žďáře. [6]) DZ. 304, M 19 — N 2 a 149, R 25. [7]) Viz o něm šíře v Pam. arch. IX. 796—797.

[1]) DZ. 113, N 27. [2]) DZ. 314, P 15, P 17, 115, D 24. Pam. arch. IX. 797. Z dědictví svého uvolila se Eva (r. 1665) dcerám svým v klášteře sv. Anny zůstávajícím 3000 fl. podílu otcovského i mateřského vyplatiti. [3]) DZ. 117, B 5—6. [4]) DZ. 32, A 3. [5]) DZ. 405, B 5. Pozdější držitelé čtou se v Sommerově topografii na str. 117

Šelmberk.

Šelmberk Hrad.

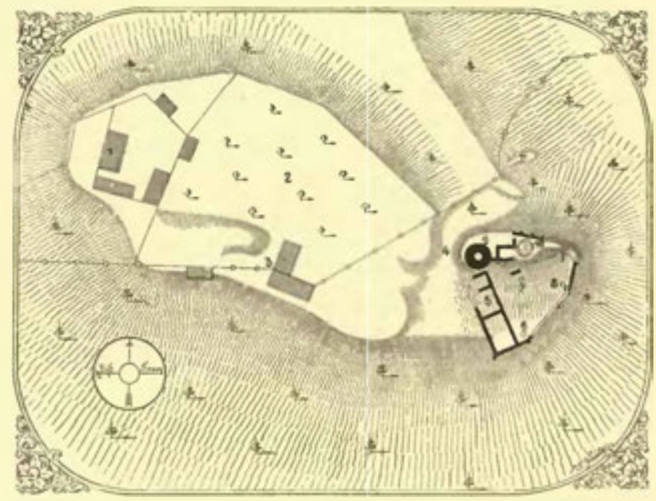
1. Poloha, popis.[1])

Severovýchodně od Tábora jest krajinka na všech stranách horami a výšinami lesnatými aneb v role zoranými zavřená. V pozadí jejím jest velebný Blaník, před nímž spatřuje zírající lesnatý vrch se starou věží hradu Šelmberka (neb, jak lid říká, Šemberka). Asi půl hodiny jsouce od Vožice vzdáleny poskytují zříceniny Šelmberka nejen patřičné podívané, ale i cesta k nim jest procházkou rozkošnou. Ubíráme se pod městečkem po travných pěšinách pod topolím, pak zvolna stoupáme k hradišti v lese na cestě příjemné, kdež ondy velice lidská úprava, nyní toliko příroda hospodařila. Vyšedše na vrch spatříme před sebou pěkný jednopatrový dům, v němž jest lesní úřad panství Vožického, a za ním vyniká nad vysokými smrky neporušená a přepevná věž Šelmberská, k níž se klíče v dotčeném úřadě chovají. Mezi tímto domem a věží jest sad, na němž před časy stavení hospodářská ke hradu patřící stávala; městiště toto jest takové, že se plaňkami a ploty ohraditi mohlo, tudíž se mohl na této nejslabší straně hradu nepřítel nějakou dobu zdržovati. Stojíce na tomto místě před hradem samým patříme na ssutiny jeho roztrhané, na hromady zříceného rumu, na nichž zelená se tráva a bují rostliny, vidíme též plaňky, které oboru zavírají. Neb od drahných let stojí Šelmberk v oboře zvířecí.

Oddělen byl hrad od tohoto městiště příkopem, kterýž jen u věže lze stopovati, neb jinde byl pro snazší příjezd zasypán. Založen byl hrad asi do trojhranu a pokud sama příroda se o to nepostarala, náležitě zpevněn a ztvrzen. V rohu severním byly skály kolmé jako stěna, tak že nebylo možná hrad

[1]) Starší popisy mají Heber III 127., a Mikovec v Star. I. 89. Pam. arch. IV. b. 70.

z této strany ztéci; i jinde jest svah hradiště příkrý, a kde byl volnější, postaveny vysoké hradby. Tyto ovšem byly již v 16. věku chatrné a proto podepírány pilíři, avšak později provalily se přece na kolika místech a jen pilířové stojí neporušeni. *Vlastní neb horní hrad* zaujímal bradlo čili úzký skalnatý hřeben, a *dolní hrad* zabíral pod ním východně volný svah. Prvotní brána hned po založení hradu byla zajisté pod samou věží na jižní straně hradu, ale zbytky její se již nespatřují. V šestnáctém století totiž jižní strana dolního hradu docela přeměněna a přistaveno tu k hradbám nové staveni, v němž páni obývali. Nejdolejší jeho oddělení má zejména ráz nový, na spodní staré zdi postaveny zdi nové, a světnice hořejší byly na zdech břevnovím vykládány, jak známky svědčí. Nacházejí se tu v jižní zdi dvě velká okna nad sebou. Na konci tohoto oddělení byl vjezd neb brána v 16. věku udělaná. Do druhého prostředního oddělení vcházelo se z průjezdu téže brány starodávnými dveřmi, obroubenými veníři, z nichž zbyl ještě patník. Oddělení toto mělo kromě přízemí ještě dvě poschodí, v nichž znáti jest staré dynchování. Okna byla velká a proto se tu zdi propadly. Zprvního poschodí oddělení druhého přišlo se do přízemí oddělení prvního, neb v těch místech jest svah od horního hradu příkřejší, než jest v oddělení prvním. Jakého způsobu bylo oddělení nejvrchnější, ani nelze poznati; ve výšce, kde by přízemí její končilo, jest povrch skaliska, na němž stojí veliká věž.

Plán Šelmberka.

Vysvětlení plánu: 1. Lesní úřad; 2. dvořiště; 3. vchod do obory; 4 bývalý příkop; 5. nové stavení v dolním hradě s trojím oddělením; 6. studně; 7. menší sklep (mlíčník); 8. větší sklep (pivnice?); 9. velká věž; 10. zbytky starého palácc; 11 násep za hradem, jehožto účel již nelze uhodnouti.

Na *dvoře* dolního hradu viděti jest kromě nepatrných zbytků hradeb ještě nepatrný kousek *studně*, kdež se posud říká u staré studně, a dvoje sklepy. Přední z nich jest malý sklep na úpatí horního hradu s krátkou zděnou šíjí a sklípkem ve skále vytesaným; bezpochyby to je starý mlíčník. Druhý sklep je na severní straně u rohu hradby a býval snad pivnicí. Na horní hrad přicházelo se z tohoto dvora bezpochyby podobným způsobem, jako jsme v III díle na str. 3.—4. vypisováli, neb jiné možnosti se na chatrných zbytcích zdí a příkrém svahu horního hradu nespatřuje.

Řez věží Šelmberskou.
1 : 432.

Půdorys vchodu u Šelmberské věže:

1 Branka; 2.—2. dvoje závory nad sebou; 3. chodba; 4 schody na podlahu; 5.—5. závory na vnitřní stranu.

Nejznamenitější částí hradu, doposud neporušenou, jest *velká věž*, kteráž jest založena do kruhu a nejstarší částí celého hradu. Prvotně byla hlavní jeho částí, později, když byl lépe vystaven, hlídkou a posledním útočištěm páně, chtěl-li hrdlo své za drahou cenu prodati. Zvýší jest 26 m., obvodu má 32 m. a hrubosť zdí nad základy 3 5 m. Vchod k ní býval ve znamenité výšce, jak svědčí posud branka tesaným kamením obložená, i spouštěl se z ní můstek na pavlač, která vycházela z blízkého stavení. Až do počátku našeho století byla věž pustá; tu se slitoval nad touto ctihodnou památkou hrabě Leopold z Khüenburka a upravil ji tak, jak se nyní spatřuje. Tehda zřízeny velikým nákladem schody dřevěné až na vrch věže, světnice na věži, prolomen nynější vchod a vytesány široké kamenné schody až k věži, poněvadž stojí na strmém skalisku.

V přízemí věže bylo bezpochyby vězení, neb první podlaha jest nade dnem ve znamenité výšce (asi tolik, co by přízemí a první poschodí obnášelo), a také do této místnosti světlo nepřicházelo. Tam, kde byla první podlaha, súžuje se o něco hrubosť zdí, a tak je také u následujících podlah, jichž bylo všech 5, nepočítá-li se za šestou pokrytí na vrchu věže. Nad první podlahou jest nyní otvor v nově prolomený, který spodek věže osvětluje. Pod samou druhou podlahou jest velmi zajímavá již dotčená branka. Jak již řečeno, byla z venčí veníři ve slohu gotickém obložena a měla dva krátké krákorce kamenné, aby můstek pevně ležel. Vedlé ní jsou střílny, aby se přístup

k ní bránil. Když i můstek zapadl, zavřena přece brána ještě dveřmi, a za ně zastrčeny dvoje závory nad sebou, jak se toho všeho posud zřetelné známky spatřují. Od branky až do vnitřku věže jest průchod, jehožto vnitřní konec též dveřmi a jedněmi závorami se zavíral. Z průchodu v levo vedou ve hrubosti zdi kamenné schody až nad bývalou druhou podlahu, ale může se též uvnitř jíti po schodech dřevěných (nových). Východ od dotčených kamenných schodů, vedoucí nad druhou podlahu, mohl se též dveřmi a závorami zavírati. Nad druhou podlahou asi ve výšce 2 m. jest střílna a pod samou třetí podlahou nachází se ve hrubosti zdi výklenek, jako mívají často na venkově k uschování domácích potřeb. Nad třetí podlahou jest zase podobný výklenek a dvě okna, jedno úzké staré a jedno širší nové; také se jde nad touto podlahou zase ve hrubosti věže, ale po schodech dřevěných v nově udělaných. Na páté podlaze, k níž jest všech schodův 98, jest v nově upravená, okrouhlá světnice, do kteréž světlo 8 okny v nově prolomenými vniká. Před lety tu býval nábytek, totiž stůl a několik malých pohovek; na ten čas tu ještě jsou, ale ve stavu chatrném; také na oknech se povětřím veliká škoda stala. Druhými schody o 13 stupních vstupuje se na vrch věže, kterýž jest střechou pokryt a 16 velikými, teprve v novější době postavenými stínkami korunován. Spatřuje se odtud pěkné okolí Vožické s lesy a mnohými osadami.

Severně od věže, skorem vedlé samé, býval *starý palác* pánův Šelmberských, z něhož jen něco zdí zbylo Veliká část zdí spadla a všude se udělalo množství rumu a kamení; tím také zasypán sklep pod palácem, tak že z něho jen veliký otvor a prohlubeň zůstaly.

2. Dějiny.

Hrad Šelmberk (vlastně německy Schellenberg řečený) jmenován býval již v 16. století zkráceným slovem Šemberk, jež se posud v užívání lidu udrželo. Zakladateli jeho byli slavní v domácí historii páni, kteříž svinskou hlavu na štítě svém nosíce, podlé sídel různých z Valdeka, Hazemburka, Rožmitála, Šelmberka a j. se psávali. Kdy a jak rod tento, jenž žil v prostředních Čechách, do této krajiny zavítal, odkudž se až do krajin odlehlých na Moravě rozplodil, není již známo; nesnadno sice jest nalézti, v kterém asi čase hrad náš založili, že však prameny o něm a rodu jeho panském před 14. stoletím mlčí, [1]) lze odtud pokládati za pravé, že založen byl kdysi na počátku téhož století. Rovněž nelze již vyšetřiti, kdy a jak se pánové ze Šelmberka od ostatních větví rodu Buziců odloučili a se kterou z dotčených větví v nejbližším příbuzenství byli. Zdá se, že pocházeli od pánů z Valdeka, kteří se záhy z Podbrdska do Vltavska přestěhovali a příjmí Medek si oblíbili. Ve starém mšálu Načerackém připomínají se někteří předkové rodu Šelmberského, totiž Přibyslav, paní Vratka, Přibík, kterýž kůr v kostele s bratřími svými postavil, když se psalo léta páně 1278 (?), paní Svata, Čeněk, Vítek, Maršík.[2]) K tomu i to dodáváme, že snad panství Šelmberské, nežli je Buzici k držení svému ujali, Vítkovcům náleželo; o blízkém Načeraci, jenž potom také Buzicům patřil, se to aspoň s jistotou ví. První, jenž jméno našeho hradu nosil, byl *Přibyslav ze Křimína*, jinak *ze Šelmberka* řečený, jenž někdy před r. 1318 horu Pavlov Vilémovi z Vožice prodal;[3]) Křimín, po němž se on jmenoval, nenachází se v seznamech českých osad, leda by se tu myslilo na ves Skřimany v okolí Škvoreckém. Víme o něm, že měl r. 1341 syna též *Přibíka* řečeného, již zrostlého, a že tudíž byl tehda již v letech pokročil, ačkoliv i potom ještě se připomíná. Oba, otec i syn, svědčili r. 1341, když *Držislav* neb *Drslav ze Šelmberka* od probošta Pertolta z Lipého přijímal k manství díl města Sušice s polovicí hradu Frymburka.[4]) Drslav tento byl bratrem Přibíka (tuším mladšího), a oba jsouce v držení hradu Tempelšteina, vypůjčili si od faráře Jamolického 5 hřiven moravských, z nichž mu (r. 1352, 1. května) půl hřivny úročiti připověděli.[5]) Drslav zůstal potom stále na Moravě; r. 1358 připomíná se mezi úředníky coudy Olomoucké a r. 1368 se sestrou svou Ofkou prodal jisté dědiny.[6]) Vedle těcho žil ještě *Janek ze Šelmberka*: roku 1349 spečetil listinu týkající se kostela Ratajského.[7]) Jiný *Jan* neb *Ješek z Kraví Hory* držel roku 1368—1387 hrad Kraví Horu jihovýchodně od

[1]) Balbín sice k roku 1282 Alberta ze Šelmberka komorníka uvádí, ale sám dokládá „existimo hunc Albertum fuisse stirpe Sepergium,“ což se také s pravdou srovnává a nejedním listem doložiti lze. [2]) Ve staré matrice universitní v Praze připomíná se r. 1375 Oldřich z Lestin (z Lešan), jinak ze Šelmberka; týž Oldřich řečený Medek ze Šelmberka byl r. 1385 rektorem fakulty právnické. [3]) Tab. vetust. n. 293 (oprav Crzimyna). K r. 1280 uvodí se Přibyslav ze Žebráka Buzic (Hammerschmied P 9, P 60). [4]) Chytil, Codex dipl. VII. 237 [5]) Diplomatář musejní. [6]) Desky Olomoucké, str. 402, 1053. Drslav připomíná se v pamětech moravských nejednou až do r. 1379, drže hrad Rabštein a hrad Tempelštein, kterýž prodal r. 1379 s Janem synem svým Hyncov z Lipy. Manželka jeho Markéta byla neť Jana biskupa Olomouckého. [7]) Lib. erect. IX B 6.

Náměšti nad Senohrady ležící, a po něm se i někteří z pozdějších Šelmberkův z Kraví Hory psávali.[1]) Přibíka staršího (r. 1314—1341), syna Přibíka, poznali jsme již nahoře; týž se jen jednou ještě v Čechách vyskytuje, maje r. 1359, 19. listopadu pátý hlas podací kostelního v Načeraci,[2]) ale již téhož roku nacházíme jej v držení polovice města Prostějova, vedlé *Ondřeje ze Šelmberka*, jenž měl druhou polovici.[3]) Ondřejovým bratrem se nazývá *Čeněk ze Šelmberka*, jenž nás zase vede do Čech. Týž prodal r. 1371 tu neděli před sv. Františkem Jindřichovi a Václavovi z Radostovic jeden lán poplatní ve vsi Pravěticích za 13½ kopy, při čemž nejen on, nýbrž i bratr jeho *Vítek z Bělče*, nazývající se po vesnici pod hradem ležící, pečeti své s hlavami svinními k listu na prodej vydanému přivěsili.[4])

Znak Šelmberský na kostele Načeráckém.

Z této jediné zprávy souditi můžeme, že byl Čeněk v držení hradu Šelmberka a bratr jeho v držení Bělče, a že oba byli také syny Přibíka roku 1314 připomenutého. Vedlé Přibyslava vyskytují se roku 1359 dne 19. listopadu jako patronové jedné fary v Načeraci bratří: *Heřman, Mareš, Beneš* a *Vítek ze Šelmberka;* o Heřmanovi a Benešovi pozdější památky mlčí,[5]) ale ostatních obou častěji se dotýkají. Bratří ti založili totiž r. 1365, 19. června při kostele svém Načeráckém kapli Všech Svatých, která podnes stojí a na severní straně znak pánů ze Šelmberka zazděný ukazuje. Na vydržování kaplana zapsali některé platy v Načeraci, Linci a Březině.[6]) Jiný oltář svatých Václava a Vojtěcha při témže kostele založil Mareš r. 1375, 20. června, a nadal jej platy svými ve vsi Bělči.[7]) K tomu oltáři podával r. 1380, 7. dubna kněze *Jindřicha Šelmberka* (tuším příbuzného), jenž tu byl až do smrti své a roku 1405 zemřel.[8]) Mareš podílu na hradě neměl a bydlel od r. 1375 na dvoře Podolí pod Načeracem. Jeho snad syn byl onen *Vítek z Podole*, jinak *ze Šelmberka*, jenž r. 1390 dne 25. června ke kapli Všech Svatých a r. 1395, 27. února ke kostelu farnímu v Načeraci kněze podával,[9]) ač není-li to bratr Maršův svrchu řečený. V držení Podole a podací v Načeraci následoval potom *Jindřich Šelmberk z Kraví Hory*, jenž již Běleč nemaje, plat níže psaného oltáře sv. Václava z téže vsi na Pravětice převedl roku 1406;[10]) týž se připomíná r. 1405 jako patron oltářů sv. Václava a Vojtěcha a Všech Svatých a r. 1407—1408 oltáře sv. Jana a Pavla. Bratr jeho *Přibík Šíp ze Šelmberka* (roku 1387, † 1420) držel některé statky na Moravě, též část Načerace, jsa ženat dvakráte: se Zdinkou z Odlochovic (r. 1390 až do r. 1406) a Eliškou (r. 1409 až do r. 1420).[11]) Tolik o větvi Načerácké pánů ze Šelmberka.

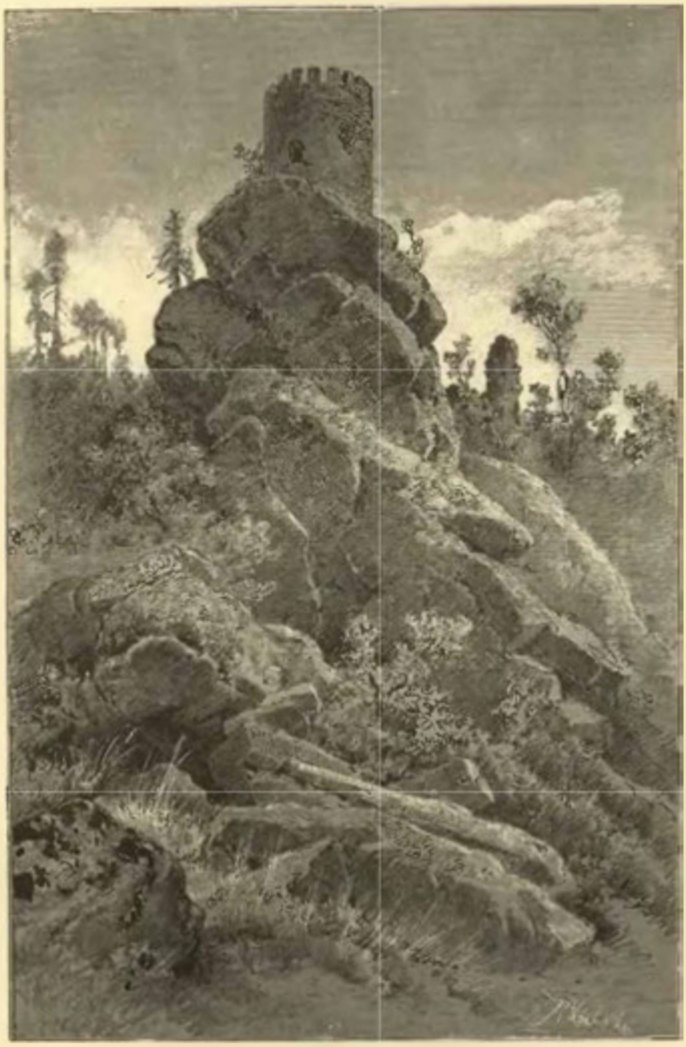
Věž na Šelmberce.

Co se hradu našeho dotýče, držel jej r. 1371, jak svrchu pověděno, Čeněk, po němž snad *Ondřej ze Šelmberka*, bratr jeho, následoval; týž prodal roku 1380 dne 12. ledna desátky své, jež měl na 4 dvořích kmecích v Načeraci, a porostlinu (rubetum) řečenou Rohačov Michalovi, faráři v Načeraci.[12]) Potom zmizí jeho jméno a po r. 1408 i jméno pánů ze Šelmberka ze zdejší krajiny;[13]) vynikli jinde jakožto držitelé zboží a platnými službami nejednou vlasti své se obětovali až do svého vymření ke konci 16. století. Ještě v tu dobu, když seděla jedna větev na Podolí, držel Šelmberk pán jiného rodu, *Aleš z Ryzemburka*, snad proto, že se sem přiženil, pojav nějakou slečnu Šelmberskou; neb on pocházel ze vzdáleného kraje Hradeckého. S chotí svou Eliškou založil r. 1397, 19. září nový oltář v kostele Janovském ke cti p. Marie a sv. Kříže, jejž nadal platem 6 kop v Staniměřicích, dvorem (k obydlí kaplanovu) s rolemi a 2 lány lesa blíže vsi. Za to byl kaplan u téhož oltáře ustanovený povinen 4 mše a zejména jednu z nich na hradě Šelmberce sloužiti, kdykoliv by o to byl požádán.[14])

[1]) Tedy nikoliv proto, že by se snad Šelmberk sám byl Kraví Horou nazýval. [2]) Lib. conf. I. B 9. [3]) Dsky Olomoucké 624, 627, 634. [4]) Archiv Třeboňský. [5]) Jeden Heřman koupil r. 1390 dědictví v Jakubově (DZ. Brn.). [6]) Borový, Libr. erect. I 51, conf. I. G 5. [7]) Tamže 104, conf. III. C 11. [8]) Lib. conf. III. D 20, VI F 18. [9]) Ibidem V. A 7, M 3. [10]) Lib. erect. VII. f. 65 (lib erect. VII. f. 137). [11]) Lib. conf. VI. F 16, 18, G 4, P 3, Q 2. Srov. Načerac. [12]) Acta Jud. 1380—1384 C 1. [13]) Srovnej jen ještě libr. erect. VII. M 8. [14]) Lib. erect. VI. f. 59. Potvrzeno r. 1398, 1. března.

Z listu na to vydaného také viděti lze, že na hradě Šelmberce přebýval; k oltáři tomuto podával r. 1407, 9. února nového kněze,[1]) r. 1408 prodal témuž oltářníku 45 grošů platu ve Staniměřicích, a r. 1409, 16. srpna oltáři dotčenému jiný plat ve Staniměřicích a Chotěboři, odkázaný neb. Janem oltářníkem, vtělil a potvrdil.[2]) Nacházíme jej posledně r. 1419 jako pána na panství zdejším, an tehda (25. února) k oltáři sv. Kříže v Janově nového katolického kněze podával.[3])

O osudech hradu Šelmberka za válek husitských mlčí naše prameny; neníť podobno, že by tento hrad docela byl ušel vší škodě a všemu útoku, kdežto v okolí sváděny časté a tuhé boje, ale držitelé hradu, kteříž asi ke katolíkům stáli, udrželi se tvrdostí zdí hradebních a později tu vládli páni, kteří se přiznávali ke straně pod obojí. Ve válkách těch nabyl panství Šelmberského *Albera z Těchobuze*. Nemaje dětí staral se o to, aby se zboží jeho Těchobuz a Branlín dostalo po smrti jeho příbuzným: za tou příčinou přijal roku 1400 dne 17. března na spolek či nedílnost těchto dvou zboží Jíchu z Prosinic i s dětmi a Jarohněva Vejháka z Křečovic bez dětí, ale Jarohněv brzo po tomto zápise zemřel, a Albera říkával potom, že dá Branlín Stajcům (t. j. Jíchovi a jeho příbuzným z rodu Stajického) a Hořickému Těchobuz. Dosáhnuv tedy potom ještě hradu blízkého Šelmberka s příslušenstvím učinil *Mikulášovi z Hořic* r. 1431 dne 18. srpna[4]) zápis takový, jako by mu byl dlužen 2000 kop, ve kterých mu zapsal dědictví své Těchobuz tvrz s dvorem, vsí a podacím, vsi celé Zhoř Vysokou a Zhoř Mešnou s podacím, ves pustou Zhoř Čéčovou, Šelmberk hrad s dvory poplužnými, ves Běleč, ve Lhotce hlasné, Lhotě Kandelové a Vilicích dvory kmecí, ves Staniměřice, v Janově půl druhého lánu, v Tomicích, Jelenci, Chotěboři, v Obrarticích dvory kmecí s mlýny, „půžitky a poplatky jakéžkolivěk jmenovanými.“[5]) Nový držitel vyvolil si obyt na Šelmberce, jenž mu poskytoval více pohodlí než tvrz Těchobuzská a súčastnil se potom všelikých jednání soukromých. Roku 1439, 21. září prodal ves svou Čikvasovice s rolemi a lesy panu Oldřichovi z Rožemberka k panství Choustnickému, a půl lánu v Staniměřicích jakémusi Milšovi;[6]) r. 1454 a později měl u soudu dvorského pře strany zboží svého Těchobuzského. Když totiž Jícha i dcera jeho Markéta zemřeli, vyprosil si Soběslav z Miletínka, znaje zápis Alberův z r. 1400, na králi Ladislavovi odúmrť po dotčené Markétě, a přel se po dvě léta s Mikulášem o Těchobuz a s Jindřichem ze Stajic o Branlín. Již dříve byl Mikuláš pro kostel svůj ve Zhoři purkrecht Batelovský v Těmicích

Věž na Šelmberce od východu

[1]) Lib. conf. VI. H 19. [2]) Lib. erect. VIII. f. 13, 78. [3]) Lib. conf. VII. K 17. [4]) Ačkoliv list byl dán r. 1431, nacházel se přece Mikuláš již r. 1430, 30. listopadu v držení Šelmberka, jak svědčí list, v němž se nachází jako svědek (rel. II. 170). [5]) Rel. tab. I. 585, II. 248, arch. č. III. 503. [6]) Archiv Třeboňský, rel. tab. II. 190.

koupil; proto si dal r. 1459 list na to svědčící obnoviti a starý list Buškovi z Těmic vrátil.[1]) Mikuláš žil ještě okolo r. 1465, vládna na hradě se synem svým *Mikulášem mladším.* Ještě r. 1473 připomíná se Mikuláš starší, jenž panu Jindřichovi z Rožemberka peníze půjčil.[2]) V prvních letech panování Vladislavova seděl Mikuláš mladší z Hořic na Pecce, přestěhovav se do kraje Hradeckého.

Na počátku 16. století seděl totiž na Šelmberce *Předbor* z *Radejšína*, jenž se v seznamu oděnců k vojně Loketských vydaných (r. 1505) jen prostě Předborem ze Šelmberka nazývá.[3]) Předbor držel Šelmberk s bratřími svými, kteří se jmény svými neuvodí, ale jeden z nich byl snad Václavův syn Zikmund, který do roku 1518 na Smolotelech vládl. S těmi bratřími prodal Předboř „Šemberk zámek s dvorem popl., vsi celé Běleč a Stanimiřice a ve Lhotce a Janově c. t. m. i s příslušenstvím“ *Albrechtovi Ciplovi* z *Kravska* za 1250 kop gr. č.[4]) Trh ten se stal před r. 1518; neb tehda se Cipla v listu poslaném radě Kouřimské pánem na Šelmberce píše.[5]) Přikoupil také r. 1523 zboží Šebiřovské a ještě r. 1541 (vkl. 7. prosince), když desky zemské shořely, choti své Voršile ze Rtína věno její znovu na vsích Bělči, Elbančicích a Stanimiřicích zapsal.[6]) Po jeho smrti (zemřel r. 1542)[7]) zdědila panství jeho Šelmberské dcera Kateřina z Kravska; toužíc na to, že po shoření desk zemských neměla zápisu, jenž by jí byl pojistil držení panství toho, dovedla, že mladý syn Předborův, Adam, jí vklad téhož panství r. 1546 na den 11.000 panen obnovil.[8]) Mimo Šelmberk v tom objemu, jak byl koupen od Předborův, držela též ves Elbančice a dvůr kmecí v Stanimiřicích, které patřily otci jejímu dávno před tím, než Šelmberk koupil; a poněvadž již nikoho nebylo, kdo by jí byl vklad ten obnovil, vložila si je sama ve dsky obnovené r. 1550 ve středu po sv. Florianu.[9])

Kateřina provdala se za pana *Petra Mráčkého* z *Dubé*, jemuž r. 1547 v úterý po sv. Valentinu zápis takový učinila, aby se po smrti její v dluhu 100 kop ve hrad Šelmberk se všemi vesnicemi uvázal. Zápis tento z neznámých příčin propuštěn jest r. 1553 z desk zemských[10]) (snad pro odprodání některého dědictví), ale obnoven jest v témže smyslu ještě téhož roku[11]), a to jak se zdá, když již Kateřina k smrti pracovala. Petr přečkav ji, také dlouho nežil. Roku 1554, 26. listopadu učinil poslední své pořízení, kterým učinil poručníky dětí svých a zboží svého Viléma Jankovského z Talmberka, Šebestiana z Leskovce na Řečici, Gabriela Klenovského z Ptení na Vlašimi, Václava Hrzáně z Harasova na Jenšteině, Kunše Vidláka ze Slavkova na Neustupově. Při tom ustanovil, kdyby syn jeho Vilém umříti měl, aby poručníci vydali *Karlovi* z *Dubé*, strýci jeho, 1500 kop gr. č. z panství Šelmberského; kdyby však oba (Vilém i Karel) k letům přišli, aby dostal Karel toliko 750 kop a Eliška Barbora ze Slavkova 200 kop.[12]) Petr zemřel r. 1555, a poručníci pořízením jeho ustanovení nejen že se toho roku 26. března ve statek Šelmberský uvázali, nýbrž i o splacení dluhů na něm zapsaných všemožně pečovali.

Možnosť, již předvídal Petr, že by jeho přirozený dědic Vilém zemříti mohl, uskutečnila se brzo, a dědicem panství stal se *Karel Mrácký* z *Dubé*, strýc svrchu řečený, jenž byl pod poručenstvím Ondřeje z Nebřehovic na Pyšelích a Apolony Horňatecké z Dubé, ačkoliv o to poručenství Anna Hrzánová z Dubé, sestra Petrova, stála. Roku 1568 došed Karel let svých oběma z poručenství poděkoval.[13]) Později dosáhl zboží Pyšelského, za to však prodal (vkl. r. 1586, 3. března) „zámek Šembergk“ s dvorem popl., štěpnicí, zahradou, chmelnicí, pivovárem, mlýnem a cihelnou, vsi Běleč, Lbančice, Bzovou, Staniměřice, v Janově dvůr kmecí, Lhotku dvůr kmecí s dvorem pustým *Michalovi Špaňovskému* z *Lisova* na Pacově, nejvyššímu písaři kr. Č., za 7500 kop gr. č.[14]) Nový držitel měl také zboží Vožické původně jen skrovné, jež on rozšířil nejen Šelmberkem přikoupeným, nýbrž i některými jinými vesnicemi, jež se odtud k Šelmberku počítaly. Smutně věk svůj skončil. Neboť byv až do roku 1596 nejvyšším písařem, smyslem se pominul, k čemuž bezpochyby nejvíce přispělo hoře nad synem jeho Erychem. Ze synů jeho měl Jáchym Vožici, Jan polovici města Přestic, Mikuláš panství Pacovské.

Jáchym byl muž mysli násilné. Proti předešlým výsadám Vožické nutil k žetí za 2 dni robotu a česání chmele panského, též k chování psů, také jim odňal některé dědiny a ty k oboře panské obrátil. Proto si obec stěžovala do něho u kanceláře dvorské, než však nález o to do Vožice došel, prodal Jáchym panství Šelmberské a Vožické r. 1603 dne 1. května. Obsahovalo zámek a město Vožici s pivovárem, chmelnicemi, dvorem poplužným, dvorem Novým poplužným, vsi Janov s podacím a Lhotku, s podacím ve Vožici a vesnicemi k témuž záduší příslušejícími, „zámek Šemberk“ s dvorem popl, vsi Pojibuky, díl Stříteže a Bradačova, Radostovice, Kouty hořejší a dolejší, Řevničov, Bukovou, krčmu v Křtěňovicích, díl Stříteže, Mutice, díl Zhoře, Oldřichov s podacím, v Nové vsi díl, Noskov a Běleč, vsi celé, ves Lbančice,

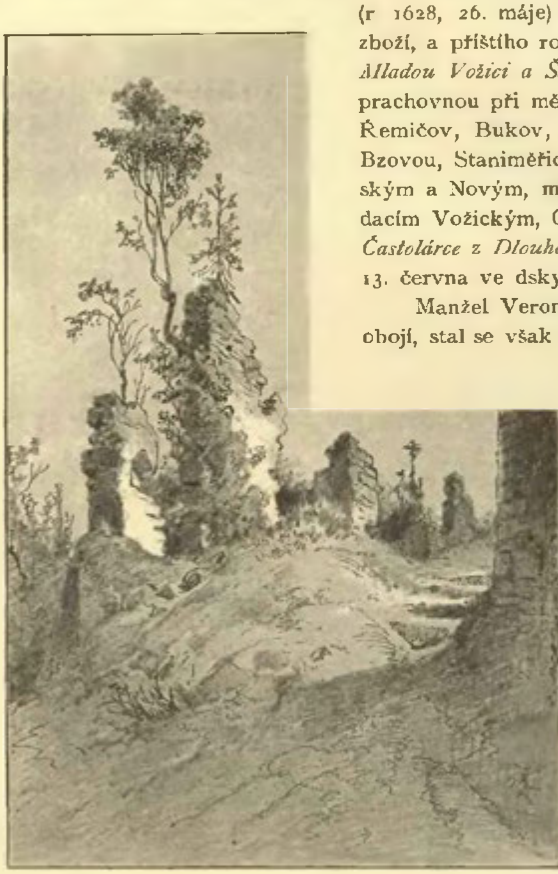
[1]) Paprocký, o st. ryt. 246. DD. 16, f. 126. Srov. i nález k tomu v Arch. č. I 183, 431. [2]) Archiv Třeboňský. [3]) Archiv č. VI. 321. O paní Alžbětě Předborové píše se v rukopise bibl. Praž. (XVI E 19), že měla „velké náboženstvi k sv. Kateřině,“ a že se jí na Šelmberce zjevila. [4]) DZ. 8, B 19. Albrecht syn Jana Ciplv. Reg. 2. J. k. s. C 17. [5]) List papírový v museum. [6]) DZ. 1, A 28. [7]) DZ. 250, M 13. [8]) DZ. 8, B 19. [9]) DZ. 250, M 13. [10]) DZ. menší 227, L 4. [11]) DZm. 229, K 4. [12]) DZ. 11, J 7. [13]) DZ. 16, F 14. DZm. 129, A 6. [14]) DZ. 23, C 25.

Staniměřice a díl Záhoří. Panství to koupil za 80.000 kop miš. *Jan Bernart Finfkirchner, svobodný pán na Steinprunu* a *Kynšperku*, cís. římského dvorský rada a nejv. generál profiantmistr v království Uherském a arciknížetství Rakouském. Brzo po tom (r. 1604, 12. března) vyšel z kanceláře dvorské nález, jímž vrchnost Vožická jest požadavků svých odsouzena a měšťané při svých starodávných svobodách zůstaveni.

O působení nového pána ve Vožici jest málo známo. Roku 1604, 18. června přikoupil od panství Radenínského vsi Rodný a Bradačov, [1]) r. 1605 dal rovnati hranice se zbožím Radvanovským, a r. 1610 daroval obci novou knihu. Tím znamenitější jest působení jeho ve věcech veřejných. Měl totiž nemalé účastenství v povstání evangelických stavů v Čechách a Rakousích. Pro tu věc již r. 1620, 12. září s čelnými povstalci prohlášen jest za úhlavního rebella, jenž hrdlo, čest i statek propadl. Statky jeho v Čechách a jinde hned mu byly pobrány, on sám jest teprve v dubnu příštího roku zajat. Seděl nyní ve vězení na Pražském hradě, a kníže Lichtenštein navrhoval, aby hned popraven byl; nicméně císař nařídil, aby řádně souzen byl. Viněn byl, že byl přítomen vyhození místodržících, že silně naléhal na propuštění uvězněných Broumovských a rod Španělský a Rakouský tupil. Po skončení soudu vynesen nález, aby byl mečem na hrdle trestán a statky jeho pobrány. Ale i tenkráte meškalo se s popravou, poněvadž měl býti ještě útrpně tázán u moravské soudní kommisse o dopisování svém se stavy rakouskými a štyrskými. Roku 1622, 29. dubna byl ještě s jinými, kterým milost dána byla, s dostatečnou konvojí na hrad Zbirozský zavezen, kdež paměť jeho zanikla. [2]) Mladá Vožice se Šelmberkem k rukám komory královské jsou vzaty, a za 54.000 kop miš. puštěny r. 1623, 21. ledna císařskému generálovi, pověstnému hraběti *Don Baltazarovi de Marradas et Vique*. Smlouva o to ve dsky vložená zavřena jest teprv r. 1628, 10. ledna. [3]) Summa trhová se tam jmenuje 73.000 fl. rh., z ní sraženy pak všeliké peníze, které byl Maradas na vydržování lidu vojenského zapůjčil.

Baltazar, jenž měl také od císaře rozsáhlé panství Hlubocké a zápis na kr. město Vodňany, nacházel se ve skutečném držení Vožice již ke konci r. 1621, an tu ustanovil hejtmana Šimona Kosteleckého a r. 1622, 2. ledna městskou radu obnovoval. U císaře Ferdinanda II. vyprosil obci Vožické majestat (r 1628, 26. máje) na udělení 3 trhů výročních na dobytek a kupecké zboží, a příštího roku (1629) smlouvou 15. října zavřenou prodal zámky *Mladou Vožici a Šelmberk* s městečkem Vožicí, s domem hostinským a prachovnou při městečku, vsi Janov, Horní Kouty, Dolní Kouty, Lhotu, Řemičov, Bukov, Třtež, Zhoř, Voldřichov, Noskov, Běleč, Vančice, Bzovou, Staniměřice a druhou ves Třtež s dvory Vožickým, Šelmberským a Novým, mlýny Vožickým, Šelmberským a Záborním, též s podacím Vožickým, Oldřichovským a Janovským *Veronice Přehořovské roz. Častolárce z Dlouhé Vsi na Měšicích* za 65.000 fl. rh. a jí to r. 1636 dne 13. června ve dsky zemské vložil.

Manžel Veroničin *Jan Šťastný Přehořovský z Kvasejovic* býval pod obojí, stal se však r. 1627 katolíkem, skoupil v Táboře mnoho skonfiskovaných domův, prodal však r. 1627 tvrz svou Vřesce. Manželé opravili kostel Vožický a darovali mu roku 1637 nynější křtitelnici řemeslně pracovanou. Téhož roku dne 15. června Veronika svět opustila, a dvě léta potom (r. 1639) v dubnu neb květnu následoval též Jan Šťastný; oba pohřbeni v rodinné hrobce p. Marie Sněžné v Praze, o čemž náhrobek jich tam zachovaný svědčí. Ve svém pořízení roku 1639 dne 3. května ve dsky vloženým odkázal Jan všechen svůj statek synu svému *Kryštofu Karlovi*, klášteru Marie Sněžné 100 fl. rh., Lidmile ze Sudet dvoreček v Táboře, Aničce z Bílska dům Lidlovský v Táboře a jiným několika osobám po jisté summě peněz. Vedlé Mikuláše Špaňovského byl Kryštof Karel nejznamenitější starých držitelův, jenž o blaho svých

Partie na Šelmberce.

[1]) DZ. 179 B 16. Úředníkem panství Šelmberského byl tehda Martin Štekr (Reg. svěd. k. s. 1590—1642, f. 50). [2]) Elvert, Bestrafung der böhm. Rebellion [3]) DZ. 296, H 5

poddaných pečoval a panství své zdobil a zlepšoval. Vožickým vymohl obnovení majestatu roku 1628 daného, jenž posud z kanceláře dvorské nevyšel, obnovil všechny cechy Vožické a nadal je novými právy (r. 1652—1653). Sídlil někdy na zámku svém Vožickém, pro úřady své musil se též zdržovati v Praze. Roku 1663, 23. června povýšen jest do stavu svobodných pánův, r. 1694, 26. prosince stal se hrabětem; okolo r. 1677 byl radou kr. dvorského a komorního soudu a hejtmanem kraje Bechyňského. Roku 1677, 18. března posledně obnovoval radu Vožickou, neb následujícího roku 1678, 7. července držev panství 11 let, prodal panství Vožické [1]) a tvrze Měšice a Šebířov *Ferdinandovi* říš. hraběti z *Khüenburka*, cís. komoří a kanovníkovi Solnohradskému a Pasovskému, za 180.000 fl. rh. a 500 dukátů klíčného. Zemřel brzy po r. 1694.

Nový majetník brzo po tom se stal biskupem Labašským a po r. 1710 arcibiskupem Pražským, v kteroužto důstojnost pro mor v Praze zuřící teprv r. 1714 slavně uveden byl. Byl veliký dobrodinec chudých a Pražskému kostelu skvostné dary daroval. K Vožici přikoupil r. 1681, 7. února od Jana Šebestiána hraběte z Pöttingu panství Milčínské, pak r. 1686 dne 1. června od Jana Maximiliana z Talmberka Záhoří německé a Vlčkovice, kteréž poslední zboží však nedlouho podržel. Podobně koupí dosáhl roku 1691 dne 1. srpna od Marie Sabiny Sweertsowé z Reissu, rozené ze Šporku, tvrze Těmické s příslušenstvím a nad to r. 1699 dne 22. června přikoupil k rozsáhlému již panství ves Tretužel od Eleonory Renáty Talmberské de Lasaga. I sousední statek Kamberský s vesnicemi koupil r. 1700, 2. ledna od Marie ze Švendy rozené Fuggerové z Kirchenberka, a r. 1715 dne 29. září od Marie Viktorie Běšínové z Lub tvrz a dvůr Vitanovice se zbožím a konečně roku 1717 dne 18. srpna z pozůstalosti po n. Jindřichu Viktorinovi Janovském z Janovic vsi Střítež, Lomnice a Domamyšl, čímž panství Vožické novějšího svého objemu dosáhlo. K poddaným svým byl laskav a obci jakož i cechům nové výsady udělil. Zemřel roku 1731 dne 7. srpna. V kšaftu svém d. v Praze roku 1720 dne 4. dubna s povolením císaře Leopolda (d. r. 1683, 28. října) zřídil z Vožice a statkův připojených fideikommiss, jenž posud v držení rodiny Khüenburské trvá. [2]) Hrad Šelmberk byl neporušený na počátku 17. století, a též tak tak opravován; také se na něm ještě roku 1629 bydleti mohlo. Ale nedlouho potom byl opuštěn, a tu se staré jeho zdi již podpírané a cvikované v krátkém čase sesuly a jen skalopevná věž všem nepohodám dovedla vzdorovati.

Partie na Šelmberce.

[1]) Panství obsahovalo zámek a městečko Vožici, vsi Janov, Pojbuky, Radostovice, Hor. a Dol. Kouty, Lhotu, Remičov, Bukov Noskov, Běleč, Lhančice Bzovou, Staniměřice, Bradačov, Rodný, Křtěňovice, obojí Střítež, Zhoř, Oldřichov, Mutice, Nasavrky.

[2]) Ještě za arcibiskupa Ferdinanda ujal panství bratrovec jeho *Maximilian Josef*, jenž r. 1728 Vožickým výsady potvrdil. Držel také Grafenau a Oige a byl ds. tajnou radou a komořím. Umřel ještě za živobytí strýce svého, pročež připadlo panství synu jeho pod poručnictvím Anny hraběnky Černinové z Chudénic postavenému ještě nezletilému *Františkovi Josefovi*, který dosáhna let to panství až do své smrti r. 1793 držel. Mimo to patřily mu na Moravě panství Tovačovské a Střílecké a v Solnohradsku statek Grafenau. Léta 1734 byl tajným radou, lovčím a dědičným číšníkem v Solnohradsku. Téhož r. 28. května na zámku zdejším obci výsady potvrdil a i jinak o blaho poddaných svých se staral. Po jeho smrti přešlo panství na nejstaršího syna *Leopolda*, štolmistra Solnohradského. Tento pán, jenž zříceniny hradu Šelmberka poněkud zkázy uchoval, zemřel r. 1812 v Teplici, odkudž tělo jeho do Vožice k pohřbu přivezeno. Panství po něm zdědil nejstarší syn *Karel*, pán šlechetný, jenž mnohou krásnou památku své mysli nábožné ve Vožici zůstavil. Zemřel 21. června 1832, jsa 63 let stár, a pochován v kapli na Hradě, jíž byl někdy zvláštní pozornost věnoval. Po něm se uvázal v panství strýc jeho *Karel hrabě z Khüenburka*.

3. Paběrky.

Od věků libovali si svobodní lidé v myslivosti, bránice ji lidem nesvobodným či robotným. Poněvadž měl každý právo honiti, štváti a léceti jen na svých pozemcích, přicházelo velmi často k soudům. Přední toho příčina byla, že horliví lovci pronásledovali zvěř postřelenou za hranici, aneb že někteří buď neznajíce hranic anebo zlou vůli majíce, na cizích pozemcích tenata léceli anebo psy zapouštěli. Ten a takový byl povinen dáti pánu těch pozemků 10 kop pokuty; ale dříve nežli pán pokutu obdržel, musil se jí dosouditi. Proto všecka jednání o pokuty se velice protahovala a nejeden zemřel, nežli se pokuty domohl. Z následujícího příkladu lze věc tuto dobře poznati.

Na Matěje Kozu, dědinníka nebo li držitele svobodného sedlského dvorce ve Lhýšově, jednoho času proneseno, že po gruntech Albrechta Ciply z Kravska Šebířovských tenata lécel a honil. Albrecht žádal proto na něm pokutu zřízením zemským vyměřenou, totiž 50 kop (pokuta 10 kop platila jen pro urozené lidi), a nemoha ji dostati, pohnal Kozu k soudu. Avšak když přišlo k pře líčení, oznámil poručník Kozův, že jej na ten čas Jošt z Rožemberka ve vězení svém na Krumlově drží. Bylot se totiž vyjevilo na Kozu, že se dopustil loupeže a vraždy, a proto jej pan Jošt (tuším jako služebníka svého) v kázeň svou vzal. Když Koza z vězení vyšel, žádal Jošt Ciply, aby o tu pokutu na pánu přestal, že mu od Kozy spravedlivě učiní. Položen mu rok na Krumlově; Cipla tam jel a dosti peněz utratil, ale věc ta nešla k žádným koncům. Podruhé byl držán na Krumlově několik dní bez vyslyšení, pak mu zase odkládali jiný rok do Milčína. Nejednou doprošoval se Albrecht pána, aby mu konec činil, jak svědčí list níže položený, z něhož i to lze seznati, že byl Albrecht velice pečliv o hospodářství ovocné na svých pozemcích.

Uroz. p. p. Joštovi z Rozmberka a na Krumlově oc.

Urozený oc. VMt. ráčite psáti mně o troje rouby, abych VMti. poslal; i neráčite psáti, jaké ráčíte míti. Já jsa té mysli V. Mti. službu rád učiniti, V. Mti. čtverých jablek a dvojich hrušek, kteréž najlepší mám posílám. Milostivý pane! posílám sděluje s V. Mti. co sám na tento čas sem sobě připravil k štěpování, neb již u mne jest pozdní řezání roubů a kdybych byl znal v tom vůli VMti., jinačí bych byl VMti. poslal. VMti. oznamuji že tu zimu žádného jelena ani vepře divokého jsem nezabil. Milostivý pane! Co se Matěje Kozy ze Lhejšova dotýče, ráčíteli mně s ním konec o tu pokutu, kterú na něm mám do Svátosti učiniti, za to V. žádám, pakli neráčíte, že to ráčíte z sebe složiti a já k soudu při Svátosti stanu. Milostivý pane! ač mám pokutu jistú, toto bych chtěl bez soudů učiniti, co tu Koza má ve Zvěstově dva lány pustá, které drží lidé zetě mého a z toho platí, aby mně ty pustotiny za tu pokutu dány byly. Za odpověd VMti. žádám. Dán na Šelnberku v pond. po družebné neděli l. p. 1538 (1. dubna).

Albrecht Cipla z Kravska a na Šelnberku.

Nedlouho potom zemřel Jošt (r. 1539), a dopisování o té věci začalo znova. Psáno ze Šelmberka panu Petrovi z Rožemberka (r. 1540). Odpověděl pán, že se Kozy dostatečně dotazoval, byl-li by tou pokutou z té proviny povinen, však on všeho toho zapírá, že chce s Ciplou a přátely z obou stran volenými jednati, mohla-li by ta věc k místu svému přijíti, „pakli nebude se to moci tak zběhnouti, stůj při prvním," t. j. buď o to jednáno před hejtmanem krajským. Odpověděl Cipla, že z toho psaní vyrozuměl, aby se s pánem před hejtmanem dal ve při, ještě toho úmyslu jak živ nebyl, aby se v jaké soudy s pány Rožemberskými měl dávati, než vždycky té cesty obmýšlel, aby pánům službu užitečnou udělal, jakož i činíval. Prosí pána, aby cestu nějakou našel, kudy by k té pokutě přišel. Nevíme sice, jaký byl té věci konec; buď se Albrecht spokojil jen s částí pokuty, aneb se konce jednání (an zemřel roku 1542) vůbec nedočkal.[1])

---

[1]) Archiv Třeboňský.

Petr Mráčský z Dubé pocházeje ze starodávného rodu panského, velice si proto na své urozenosti zakládal. Proto se i rozhněval velice, když promluvil k němu (r. 1544) Vita starší ze Rzavého slova: „Pravím, že jsem podlé svého všudy lepší (t. j. lepšího zrození) nežli jsi.“ Když měla ta věc přijíti k soudu, podstoupil Vita smlouvu o to, vymlouvaje se, že se nepamatuje, aby byl ta slova řekl, a Petr se spokojil obvyklým tehda opatřením na poctivosti, t. j. prohlášením, že jej má druhá strana za pána ctného, který od dobrých a ctných předků pochází.[1]) Jinou při měl Petr s Janem Vejhákem z Koutův. Byliť oba r. 1547 v městečku „Vůticích“ v hospodě u „tlusté Důry,“ a když se nepohodli o něco, tu Vejhák stoje ve dveřích a zbraně dobyv, Petra k bitvě pobízel, potom naň bil a kdyby byl Říha, pacholek Petrův, židlí stolici nezamítal, byl by ho snad Vejhák zavraždil.[2]) Jaké prokázal Petr dobrodiní Milčínským, ukazuje list tuto položený:

Uroz. p. p. Vilímovi z Rožmberka a na Krumlově JM. pánu a příteli mému milému.

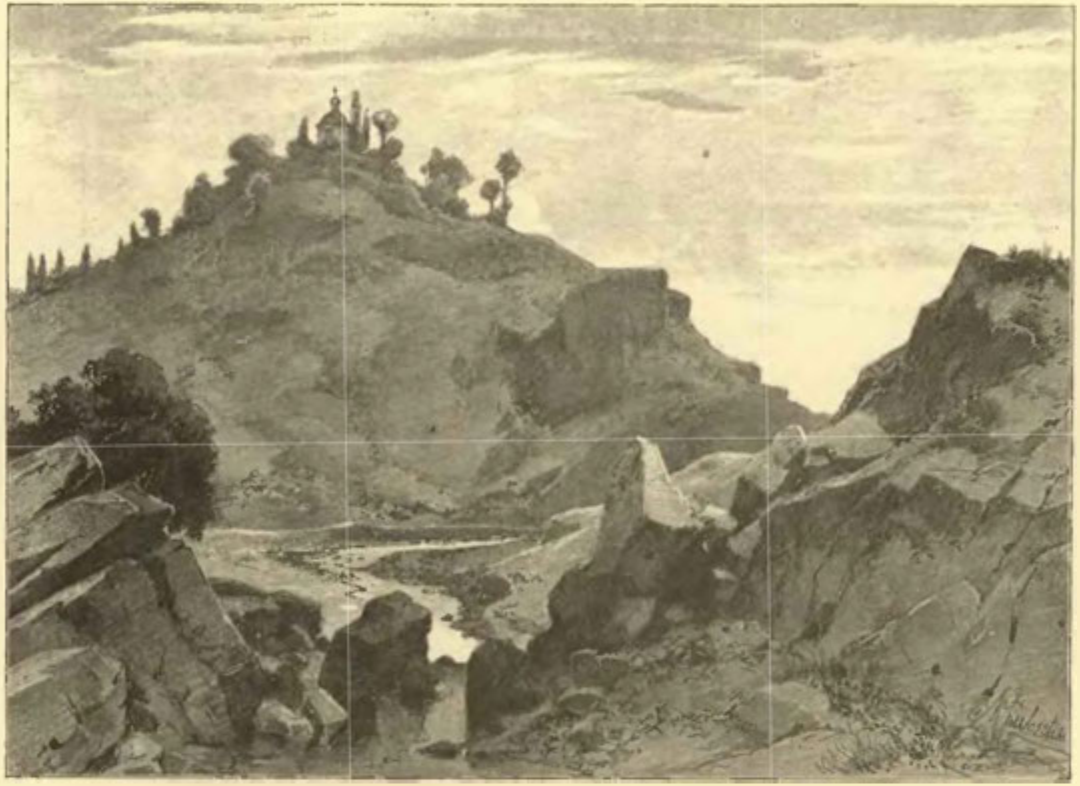
Službu oc. Vod VMti. psaní dnes mi jest dodáno v kterémž mě žádati ráčíte za pomoc poddaným VMti. abych učinil Miličinským jakožto pohořelým, kdež se toho dokládati ráčíte v psaní svým, poněvadž bych nejblíže od nich lesy měl. Příhoda kteráž jest se stala Miličínským poddaným V. Mti. toho jim z srdce nepřeji, jako svým milým sousedům, ale jakž koli o tý příhodě z božího dopuštění prví, než jesti toto psaní od VMti. mně přišlo, v čemžkoli a kdy jsou se ke mně utekli Miličínští, rád jsem učinil pro ně jako pro pohořelý, v čemž a vočkoli což mně možnýho bylo, užitku v tom svého žádného nehledaje ani záplaty a i stavení hotové, kdež by sobě mohli na gruntech mých voptati. některá jim sem povolení dal, aby poddaní moji jim dopřáli a nad to na žádost psaní VMti. chci pro Miličínský poddaný V. Mti. podlí možnosti svý všecko rád učiniti. Dán na Neustupově v outerý před sv. Bartolomějem l. 1552 (23. Aug.).

Petr Mrácký z Dubé a na Šelmberce.

[1]) DZm. 41, T 19. [2]) Reg. k. s. obesl. 1538, S 5—7.

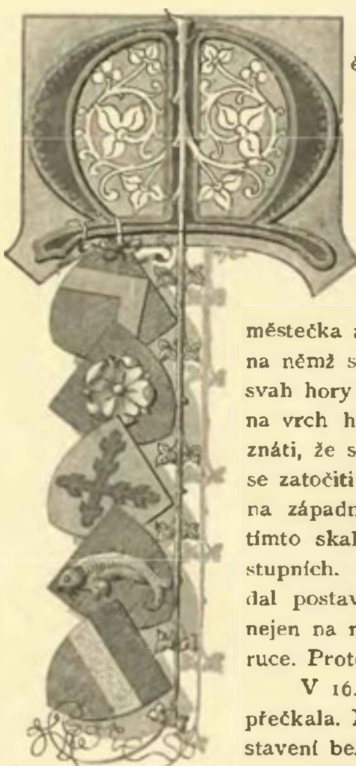

Starožitné nádobí v Českém museu.

Hradiště Vožické od východu.

Vožice Hrad a Tvrz.

V inicialce této jsou znaky pp. z Pacova, Landšteina, Ronova, Čestic a Lípy.

Město Mladá Vožice rozkládá se na svahu výšiny, tak že z jižní strany není je viděti, až se k němu přijede. Za to jest dobře viděti skalnatou homoli, která se nad městem vypíná a na svém vrchu kapli nese. Říká se jí nyní Hrad, poněvadž na vrchu tvrdý a pevný hrad stával. Z něho sice nic nezbylo, nicméně přece lze viděti, jak zpevněn býval, a cestu nahoru vážiti vždy se vyplatí, poněvadž jest s vrchu pěkný rozhled. Jak jest nyní kopec upraven, to pochází s počátku našeho století, když hrabě Karel z Khüenburka přírody milovný panství své okrašloval. Starou cestou, jako se na hrad jezdívalo, posud se jde od posledních domkův městečka a zvolna se sstupuje na jižním svahu hory až k nevelikému rovnému místu, na němž stojí kříže, poněvadž se tu křížová cesta nahoru vedoucí končí. Zde jest svah hory příkrý a skalnatý. Od tohoto místa, jak se zdá uměle urovnaného, vedla na vrch hory stará cesta, ale jest již od 200 let zasypaná tak, že jen něco málo znáti, že se odtud zatáčeti mohla. Mohla totiž jíti na severním svahu hory a odtud se zatočiti tak, jak ukazuje nyní upravená druhá cesta, která se končí u skaliska na západním konci skalnatého hřebene, na němž hrad stával. Dosti vysoko nad tímto skaliskem stojí *kaple Matky boží,* ku kteréž se vstupuje po 32 kamenných stupních. Kapli tuto, skládající se z rotundy s klenutou kupolí a lodí čtverhranné, dal postaviti r. 1645 Kryštof Karel Přehořovský z Kvasejovic, a to jak se zdá nejen na místě bývalého horního hradu, nýbrž i z části z kamení, které tu bylo po ruce. Proto se také na hoře této marně po zbytcích hradu pátrá.

V 16. věku založili držitelé panství pod hradištěm tvrz, která jen jedno století přečkala. Neb r. 1735 založen na jejím místě nynější zámek, veliké to a čtverhranné stavení beze všech architektonických ozdob, ale jako všechna ta a taková stavení s mnohými světnicemi. Na západní jeho straně k dolní ulici, která se tu ustavičně sklání, jsou vysoké tarasy na způsob nějakých bašt stavěné, ale nejsou také starého původu.

Podlé letopisův báječných založena jest Vožice v dobách prastarých. [1]) Nelze ovšem pochybovati, že jest Vožice osada prastará, ale kdy a jak povstala, nerozluští se snad nikdy. Okolí Vožice počítávalo se ode dávna ke kraji Chýnovskému, a od těch dob, kdež zadarován biskupům Chýnov (1250) a dostalo se Ústí v dědičné držení Vítkovcův, byl purkrabě královský na hradě Vožickém sídlící předním úředníkem v tom kraji. S hradem povstala i osada pod ním, vysazena jsouc za městečko mající již ve 14. věku dva kostely. Zboží bylo ode dávna královské, ale ovšem zastavováno aneb dáváno rozmanitým pánům jménem manství. Takovým pánem byl i *Vilém z Vožice.* Týž měl r. 1318 mnohé pře se svými sousedy, poněvadž mu činili nemalé škody. Jaroslav z Kouta vylovil mu rybník a pobral mu v Janově koně a rozličné

[1]) Pomuckou: Minulosť města Ml. Vožice od Aug. Sedláčka. Ve farní pamětní knize Vožické udáno jest, že postaven hrad Vožický r. 895 od knížete Spytihněva, aby v něm uschováno bylo stříbro, kteréhož nedaleko odtud dobývali. Rozumí se samo sebou, že jest to bajka.

domácí svršky, jiní mu jinak škodili, a Zdeslav z Blanice zajal mu dobytek, pročež pohnán od Viléma a *Velislava z Vožice* do soudu zemského. Od Přibyslava ze Šelmberka koupil Vilém ves Pavlovou horu.

Císař Karel IV. držel Vožici ke své ruce a jednou (r. 1352, 8. září) také dvorem byl na zdejším hradě. [1]) Určil sice v zákonníku svém, řečeném Majestát Karlův, že může býti „Božice" s jinými hrady zastavována, nicméně zůstávala Vožice za panování jeho v přímém držení koruny, a císař vykonával sám v l. 1355—1369 práva vrchnostenská na panství Vožickém. Jen krátký čas (r. 1367) držel panství, jak se zdá, *Litolt z Landšteina.* [2]) Podací u sv. Martina a kapli sv. Mikuláše daroval císař kapitule Vyšehradské. V pamětech r. 1358—1377 setkáváme se s *Mikulášem z Vožice* (vlastně z Pacova řečeným), jenž držel s manželkou svou Eliškou také statky na Moravě. Syn jich *Mikuláš z Vožice* připomíná se v l. 1377—1383. [3]) Páni tito byli bezpochyby jeden čas purkrabími a jiný čas držiteli panství Vožického, které tehda bylo manstvím královským. [4]) Vožičtí přijali od nich na znak svůj kromě lva královského též štít pánův Pacovských: zlatý lomený pruh na štítě červeném. [5]) Nástupce Mikulášův *Purkart Strnad z Janovic,* od r. 1390—1395 nejvyšší sudí dvorský, od r. 1395 nejvyšší purkrabě Pražský, r. 1390 a 1396 podával kněze ke kostelu Janovskému. Dosáhnuv vysokých důstojností smutně skonal. S jinými královskými radami, Štěpánem z Opočna a nejvyšším mistrem převorství sv. Jana, Markoltem z Vrutic zpronevěřil se králi Vácslavovi a proto zavražděn jest r. 1397, 11. června na hradě Karlšteině. Statky jeho, pokud jich neměl nedílně s bratřími, v plen vzaty; ty, které ležely ve Slezsku, obdržel kníže Opavský, a Vožice připadla opět ke komoře královské náhradou za škodu n. Purkartem způsobenou. Správu hradu zastával v ty časy Jan Pučice, který dostav r. 1381 odúmrtí jistá ve Vratiškovicích a Bukově, prodal je Ondřejovi ze Stříteže. Roku 1392 se připomíná Markvart purkrabě Vožický, po němž zde byl purkrabí jakýsi Erazim. Protekcí pána svého Purkarta, jako nejv. sudí dvorského, dostal odúmrtí r. 1394 v Řikově, 1395 v Mostku a 1396 v Horách a Jiví.

Král Vácslav zavadil Vožici nedlouho po smrti Purkartově *Zikmundu Hulerovi z Orlika,* který již r. 1398, 23. října ke kostelu Vožickému nového faráře podával. [6]) Pro škody, jež učinil někdy Purkart na zboží Vožickém, soudil se král Vácslav roku 1399 s Jiříkem, proboštem kostela Pražského, synem Purkartovým. [7]) Huler měl mimo Vožici ještě jiná větší a výnosnější panství, pro něž snad málo kdy do Vožice přišel, an jej úřad podkomořský také na jiných místech zaměstnával. Úřad ten ho zavedl k nepoctivosti a podvodu, a pro tento zemřel r. 1405 rukou katovou. Po něm držel Vožici (ale již r. 1403) *Oneš „z Vožice,"* jenž téhož roku 28. června podával nového faráře ke kostelu Janovskému. Nebyl to však nikdo jiný, než Zikmundův bratr Ondřej, jenž byl po něm všechny statky zdědil, jak také nasvědčuje starý půhon desk dvorských. Tam čteme, že r. 1406 Mikuláš a Ota z Prahy poháněli Ondřeje z Nečtin, z Husi a z Vožice. Půhon ten zároveň vysvětluje, kdy asi Vožice přešla v držení *Mikuláše z Prahy jinak z Okoře,* zhusta též z Vožice psaného, rodu Rokycanských; neboť půhon ten, v němž se připomínají dva po sobě následující držitelé Vožice, zajisté hleděl k nějaké změně majetníkův. Ještě roku 1407, 9. dubna podával Oneš faráře do Janova, a již r. 1409, 12. února náš Mikuláš. [8])

Také Mikuláš, jenž byl po Hulerovi podkomoří a v dějinách vlasti nejednou se proslavil, nebyl obmezen jen na Vožici, maje v ostatních krajích výnosné statky. Okolo r. 1410 najisto Vožici držel, ale potom ji zase králi vrátil († r. 1416). Stalo-li se to vyplacením neb obměnou jakousi, nevíme, ale brzo potom (r. 1412 v pondělí po neděli Reminiscere) zastavil král Vácslav hrad Vožici se vším příslušenstvím ve 2200 kop. gr. *Anzelmovi z Ronova* a *Janovi* (jinak Hanušovi), *Vilémovi, Materně* a *Kryštoforovi* synům jeho, předkům to bezpochyby pánů Křineckých z Ronova, jichžto předkové byli osedlí v Litoměřicku. O jich působení na panství Vožickém před počátím válek husitských není nic známo, [9]) tím více víme o jich skutcích ve válkách těchto.

Okolí Vožické další bylo přilnulo k učení Husovu, jak svědčí hromady na hoře Beránek řečené u Hlasiva odbývané; bližší okolí Vožice asi páni z Ronova seč mohli udržovali v přísném poslušenství církve; neb i oni sami byli mezi předními přívrženci katolictví a krále Zikmunda, a Vilém z Ronova, jinak ze Žernosek, se 34 jinými pány, mnohými rytíři a městy listem svým (r. 1419, 6. listopadu) Pražanům válku opověděl. Jeho příkladu následovali příštího roku po 24. dubnu Materna z Ronova a Kryštofor, bratr jeho, na ten čas samotní držitelé Vožice. V krátce se jich postavení změnilo. Vojsko královo setkavši

---

[1]) Huber Reg. [2]) Lib. conf. I. H 4. [3]) Dsky Brn. 33, 34, 129. Pečeť Mikulášova přitištěna jest r. 1383 k listu Kunratovu ze Lnář (Arch. bibl. Praž.) [4]) In ejus hereditate omagiali in Wozyczy (DD. 18 f. 138). Že asi v posledních letech panování Karlova Vožice zapsána byla, o tom svědčí seznam manství a zápisných zboží vypsaný z register královských (rkp. Vídenský), kdež se připomíná „Zámek řečený Bosyč" s městečkem léno králův českých a má jim otevřen býti. [5]) Erb stejný s Mikulášem měl Ješek z Pacova na listě (1353) v archivu Hradeckém. [6]) Více r. 1399, 17. října a r. 1402, 16. dubna ke kostelu Janovskému (Lib. conf. VI. A 6, C 11). [7]) DD. 18, f. 138. [8]) Ibidem J 3, Q 4. Oneš v letech 1407—1409 dosáhl zboží Míkovského a potom se odtud psával. (Viz to a Lib. erect. IX. F 9). [9]) Leč to jen, že Jan r. 1412, 20. ledna (tedy ještě před dáním listu králova) do Janova kněze podával (Lib. conf. VII. A 30).

se v březnu r. 1420 s vojem Žižkovým u vsi Sudoměře v Prachensku, ustoupilo s bojiště, a asi 2000 jezdců vedením Mikše Divůčka z Jemniště, nejv. mincmistra na Horách Kutných, osadilo městečko Vožici, tehda plaňkami obehnanou, odkudž též i „Vožicí Plaňkovou" slula. Dne 5. dubna na velký pátek ráno před úsvitem Žižka z města Hradiště hory Tábor vpadl do Vožice, pobořiv tiše plaňky, na ty „železné pány." A učinivše tak pokřik zapálili městečko a mnohé z oněch železných pánů, jimž rychle na hrad utéci se nepodařilo, buďto pobili, buďto zjímali a kořisti mnoho nabrali. Po 8 dní dobývali hradu, teprve devátého v noci se jej zmocnili, kterýž zapálivše opět vrátili se na Hradiště.[1])

Zajaté Vožické vyměnil potom Žižka za své vězně z bitvy Sudoměřské, jižto byli již do Hor Kuten odvedeni; největší však cenu měly proň koně a odění zde dobytá, jelikož daly mu příležitosť zříditi sobě jízdu také, jakž jí potřeboval, a doplniti válečné prostředky své. Ti, kteří byli Vožice pro krále bránili, všelijak jsou potom králem odměněni. Kerunk a Jan Kaplířové ze Sulevic, Rydkéř ze Skalky a Petr Skála ze Sulevic s bratrem svým za škody u Vožice vzaté obdrželi r. 1420, 10. srpna zápis na 422 kop gr.; Rydkéřovi mimo to toho roku 28. října zapsáno jest 130 kop za službu a v 90 kopách za škody u Vožice vzaté zavaděna ves Žernoseky; toho roku a dne Petrovi a bratru jeho v 175 kopách za službu a škody zavaděny vsi Vestavy a Roudník. Větší odměny dosáhli Materna Vožický z Ronova a Mrakeš z Noskova (snad man hradu Vožického), neb jim král roku 1422 za službu a za škody zapsal 1100 k. gr. Materna mimo to obdržel r. 1422, 24. ledna zápis na vsi duchovní Sveraz a Zátoň.[2])

Hradiště Vožické od severu.

Z dob následujících nemáme přímých zpráv o Vožici, jen z povahy pozdějších dějin poznáváme, že Materna město a hrad znovu opevnil a odtud výpady a výjezdy kraj okolní znepokojoval. Tak asi v letech 1422—1425 učinil vpád do okolí Načerackého, ve vsi Olešné pobral sousedům dobytek a zavezl jej na Vožici; a tu sousedé poslali k němu rychtáře s jinými sousedy a vyplatili dobytek, davše 2 gr. z ovce. Taktéž se vypravuje, že tehdáž „vedli s Tábory šibeniční válku z Vožice a z Vlašimě, tak že v tom několiko urozených panoší jest oběšeno v Sedlčanech i jinde." V podjesení r. 1425 vyrojilo se několikero bojů na rozličných místech v Čechách, zejména i u Vožice. Tuto zajisté obehnav Jan Hvězda z Vícemilic v polovici září dobýval plných pět neděl s velikým nákladem; a ještě měla strana jeho síly dosti, že pomocí Sirotkův a vedením Bohuslava ze Švamberka také opět o Prahu pokusiti se směla; však přitrhši až do Vršovic, obrátila se zase. Současně král Zikmund dne 12. října spojiv své vojsko s vojskem arciknížete Albrechtovým, těšil odtud Maternu, jenž se na Vožici bránil s velikou statečností, žádaje ho, „aby své na hradě tú naší příjezdú utěšil a kázal jim, aby sě bránili a drželi, jako dobří lidé, žeť je bohdá naše příjezda vždy odplaší." Avšak pomoc slibená nemohla Vožici vysvoboditi. Neboť ač vrchní Táborů vůdce Hvězda postřelen jest při dobývání hradu smrtelně, ještě před smrtí svou dočkal se té útěchy, že nejen od Korybuta, nýbrž i od Pražanů přišli plnomocníci do tábora jeho vyjednávat pokoje, ale i pan Materna sám, nadarmo čekav pomoci od krále, vzdal se i s hradem svým, po čemž umírající vůdce propustil velikomyslně téměř všecky jaté na svobodu, hrad však obořiti dav bez meškání. Na zemřelého pak místo zvolen Bohuslav ze Švamberka za nejvyššího Táborů velitele.

Dotčený mír mezi Tábory a Sirotky s jedné a Pražany i jednotou jich se strany druhé stal se před Vožicí ještě za živobytí Jana Hvězdy dne 18. října. V zápise zajisté vyznávají on a páni Jan Roháč z Dubé, Aleš ze Žeberka i Kuneš z Bělovic za sebe i za celou stranu svou, že o všecka zášti, kteráž jsou mezi nimi a Pražany vznikla, přišli mocně na pány některé, a slibují pod pokutou 50.000 kop gr. Pr. poslechnouti a zachovati ve všem tu výpověď, kteráž od mocných opravcí oněch jednosvorně vynesena

[1]) Theobald (Hussitenkrieg, Breslau 1750 p. 207) sice praví, že Žižka hrad spálil a pobořil, vývoj však pozdějších dějin ukazuje, že hrad ve svých hlavních částech neporušen zůstal a jen snad ohněm utrpěl. [2]) Březanův seznam listin Třeboňských.

bude; za rukojmě pak staví se 22 pánův i zemanův obojí strany a města Čáslav a Kouřim. Od Vožice hnulo se vojsko vítězné k Moravě přes Kamenici, ale Táborská strana zmocnila se městečka a panství Vožice a držela je po celý čas husitských válek. Bratří z Ronova, pokud víme, žádných práv ve Vožici neprovozovali. Tak roku 1428, 30. března podán jest Maternou a Kryštofem nový farář a potvrzen jest kapitulou tehda v Žitavě meškající, ale v držení beneficia nevešel, poněvadž nebylo přístupu ke kostelu Vožickému. Zdali pak bratří kdy do Vožice zavítali, pochybujeme.

Času nám neznámého (asi r. 1428—1434) postoupil Vilém z Ronova listův a zápisů, jež měl na Vožické zboží od krále Václava a od arcibiskupa na Chýnovské zboží, v Hradci před Menhartem z Hradce, Markvartem z Vojslavic, purkrabím na Hradci, Petrem z Újezda a Janem Sloupem z Chotětic *Čeňkovi z Klinšteina* jinak z Polanky, strýci svému i jeho dětem. Materna a Kryštof práva svého postoupili *Mikuláši* z *Čestic* v tytéž časy. O Kryštoforovi víme jistě to, že ve Vídni r. 1432, 4. ledna Mikulášovi z Čestic dluh 3000 kop na Vožici, na rybnících, lesích, chrastech, mezích a všech listech svých zapsal. [1]) Roku 1439 byli i Materna i Kryštofor mrtvi, a platy jich v Dubé spadly na krále. [2]) Mikuláš, jenž se r. 1454 připomíná, postoupil díl svůj na zápise zboží Vožického Čeňkovi z Klinšteina, a tak se stal tento zápisným držitelem celého panství Vožického Mimo Vožici držel i Čeněk po pánech z Ronova dům v Žitavě a některá manství v okolí téhož města, někdy králem Václavem zapsaná. Čeněk roku nám nepovědomého postoupil práv svých ke zboží Vožickému *Oldřichovi* řeč. *Močihub* z *Kralovic* a *Mikuláši Trčkovi* z *Lípy* a podržel si toliko díl na zápise někdy od krále Zikmunda Maternovi z Ronova a Mrakšovi z Noskova učiněném a vsi zápisné Sveraz a Zátoň.

Oldřich Močihub, rytíř postavy tlusté, byl již dříve od císaře Zikmunda zápisy na některá zboží duchovní obdržel. Od r. 1440 činně vystupoval v rozličných záležitostech krajských i zemských a bojoval také mečem jakožto člen jednoty Poděbradské. Posléze byl r. 1450, 13. července činným při výpovědi na sjezdu v Pelhřimově o pokoj v zemi učiněném. Podílu svého nejspíše postoupil Mikulášovi z Lípy, jehož potomci byli nyní samostatnými držiteli zápisnými hradu pustého, městečka a panství Vožického. Mikuláš měl v blízkém okolí panství Vlašimské a zápisný statek Štěpánovský; tento jakož i zboží Vožické „s hrady pustými" spravovaly se z hradu Vlašimského a byly za vlády Trčkův takořka částmi Vlašimska.

Po smrti Mikulášově († r. 1453) dědili statky ty tři synové jeho: *Burjan*, *Zdeněk* a *Mikuláš*. Tento poslední vyskytuje se později jako držitel Vlašimě, Štěpánova a Vožice, maje k manželství Johanku z Březovic. Za jeho vlády jen jedinou událosť, týkající se zboží Vožického, známe. Za krále Jiřího přidržel se Jan z Rožemberka napřed strany královské, až pak zastrašen byv kletbou papežskou roku 1468, k nepřátelům královým se obrátil. Za to královští, k nimž i náš Mikuláš náležel, zboží jeho hubili a jej nemálo sužovali. Za těch obapolných půtek stalo se, že se Soběslavští s vojskem pustili (r. 1470) k Vožici a do toho kraje a zde veliký zájem dobytka učinili.

Mikuláš zemřel r. 1509. Nejstarší jeho syn, *Zdeněk* († r. 1543), dostal po otci Vlašim s Vožicí a Štěpánovem a jinými statky, což vše r. 1534 (zejména i „Vožického zboží s hrady pustými") strýci svému *Janovi staršímu Trčkovi* z *Lípy* a na *Lipnici* prodal. Po smrti Janově († r. 1540) prodali synové jeho *Burjan* a *Ferdinand* svým i jménem *Jaroslava*, *Zdeňka* a *Mikuláše*, bratří nezletilých, právo své k Vožici r. 1548, 5. června *Janovi Voračickému* z *Paběnic* za 2150 kop gr. Panství obsahovalo tehda: zámek pustý a městečko Vožici s domy, vsi Janov a Lhotku s podacím ve Vožici a s vesnicemi k témuž záduší příslušejícími.

Dokud panovali zboží Vožickému Trčkové, nebylo potřeba panského sídla, ano se zboží z Vlašimě spravovalo. Když pak Voračičtí z Paběnic Vožici koupili a zde bydliti chtěli, pomýšleli na to, aby sobě založili nový zámek v městečku. Na znovu stavení starého hradu se nemyslilo, nýbrž zvoleno k vystavení nového zámku místo příležité, kdež se posud spatřuje. Čas, kdy se to stalo, nemůže se zpodrobna udati, r. 1579 již zámek stál.

Jan Voračický z *Paběnic* měl manželku Annu z Polanky, s níž obdržel statek Polanecký. Ta mu porodila synů deset a dcer sedm. Po smrti této manželky pojal sobě druhou, Alžbětu Koutskou z Koutu, kteráž mu porodila dcerku Elišku. Zemřel potom léta 1553 na Prčici dne 17. září okolo hodiny třiadvacáté a pochován v kostele Prčickém. Z pěti jeho synů, [3]) Mikuláše, Václava Paběna, Petra, Adama, Burjana dědil panství Vožické *Václav Paběn*. Týž byl muž na onen čas na slovo vzatý a u samého dvora královského vážený; r. 1548 vstoupil v manželství s Annou Žďárskou ze Žďáru, kteráž mu, porodivši syny Jana Karla a Fridricha, zemřela l. 1554 v Praze a pochována jest tamže v kostele sv. Martina. Téhož roku pojal sobě Václav jinou manželku, Johanku Batelovskou z Prostého, s kterouž splodil syny Paběna, Kryštofa, Adama, Vilíma, Mikuláše, Jáchyma a dceru jedinou jménem Alžbětu. Roku 1560 byl Václav

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) DD. 15, f. 79. [3]) O jeho dětech vůbec viz Paprockého o st. ryt. 31.

obeslán do soudu komorního Sebestianem Leskovcem z Leskovce na Červené Řečici o výplatu pustého zámku a městečka Vožice s příslušenstvím, kterýž Šebestian k tomu byl výplatu králem Ferdinandem dostal. Obeslání nemělo následků nijakých, poněvadž obeslaný zemřel, a to roku 1565, 6. ledna v hodinu nešporní, a pochován jest ve Vožici v kostele před velikým oltářem. Zdá se, že on první na zámku zdejším bydlil, ano jej vystavěl. Rok před svou smrtí byl daroval kostelu Vožickému zvon posud zachovaný. Kšaftem svým r. 1564 v pátek před narozením Kristovým napsaným odkázal statek svůj všechen synům svým pod poručnictvím Johanky mateře jich; téže pak manželce své kromě věna jejího odkázal dům Dvořákovský v městečku až do stavu jejího změnění. Že za živobytí svého požíval vážnosti u dvora královského, svědčí list r. 1563, jímž ho arcikníže Maximilian žádal, aby jej provázel ve slavném komonstvu do Břetislavě ku přijetí koruny Uherské, což i učinil s nemalým nákladem svým.

Výše psané syny Václavovy *Jana*, *Fridricha*, *Adama*, *Mikuláše*, *Kryštofa*, *Viléma* a *Jáchyma* obeslal Šebestian z Leskovce podruhé r. 1569 do komorního soudu, chtěje od nich Vožici vyplatiti, ale to obeslání nejspíše pro nezletilosť obeslaných zdviženo, po čemž učinil nový pokus roku 1572, obesílaje Johanku z Prostého jako poručnici dětí a statků n. Václavových; ale poněvadž Johanka brzy potom život dokonala, zmařen i tento pokus. Jan Karel, nejstarší z bratří (pán na Polance), spravoval zboží Vožické svým i jménem mladších bratří; byl později nejvyšším bernikem království a králové úředníkem při dskách zemských. Za něho přece Voračičtí z držení Vožice vyšli. Královská komora žádala na Kryštofovi, aby nad summu svou zápisnou 1500 výše přidal, připovídajíce, že mu Vožici dědičně prodají, avšak když tak nechtěl učiniti, dali se s jiným v jednání.[1] Král Rudolf prodal l. 1579 v pondělí po sv. Jakubě *Michalovi Španovskému z Lisova* a na Pacově, cís radě a nejv. písaři království, za 4051 kop $17\frac{1}{2}$ gr. č. panství Vožické s pustým zámkem (nový totiž již nebyl věcí zápisnou) k dědičnému a zpupnému jmění, však teprve „když by se ho J. M. dosouditi ráčil aneb žeby J. M. od nynějšího držitele postoupen byl.“ Michal s Kryštofem Voračickým a bratřími jeho napřed sčetl, co by se koli vyhledalo dluhů spravedlivých na zboží Vožickém, ty jim ze sumy zápisné srazil, sumu zbývající jim zaplatil a ostatek do úřadu rentmistrovského odvedl. Vklad zboží následoval r. 1580.

Vchod do sklepa na Šelmberce.

Michal byl k Vožickým i Pacovským pánem milostivým; Vožickým v l. 1581—1583 vystavěl nový kostel, r. 1580 a 1590 jakož i 1598 udělil jim nové výsady, jimiž živnostem městským valně pomohl; neméně se staral o povznesení řemesel, a cechu každému určitá a na onen čas prospěšná pravidla vyměřil. Ke zboží Vožickému přikoupil r. 1586 hrad Šelmberk s panstvím, čímž ono teprve objemu pravého panství dosáhlo. Ostatní osudy zámku a panství již (na str. 224.) vypravovány.

Hrad Vožický ležel tehda úplně v ssutinách, tak že jeho obnovení nemožno bylo. Pusté hradiště s obrostlými zříceninami udrželo se v takovém stavu až do polovice 17. století; tehdejší držitel Vožice Kryštof Karel Přehořovský z Kvasejovic vystavěl na hradišti r. 1646 okrouhlou, dosti ozdobnou kapli ku poctě na nebe vzetí panny Marie a při založení téže kapli nadání učinil na věčnosť, aby od držitelů panství Vožického na oprávky a potřeby téže kaple vynaloženo bylo z 200 fl. úrok obyčejný, totiž 12 fl.; kdyby každý rok úroky na oprávky zcela a zúplna nevycházely, tehdy aby k druhému roku v důchodu kostelním zanechány aneb tak dlouho, až by se jich chrámu Páně potřebovalo, ležeti zůstávaly. Nicméně zbytky hradu ještě r. 1681 byly patrné.[2] Teprve když Karel hrabě z Khüenburka r. 1827 kapli obnovil a na úbočích hory „Hradu“ rozkošné procházky založil, při čemž také část skalnatého svahu na východní straně urovnána byla, zmizely poslední zbytky ssutin hradu našeho.

[1]) Reg. 23. F. k. s. f. 88. [2]) Balbín v miscell. praví: „Wozicium arx regia et ut ruinae hodieque ostentant, munitissima.“

MILIČÍN HRAD.

Inicialka z rukopisu Tómy ze Štítného z XIV. věku.

Hrady na nebetyčných horách a skaliskách ve vzdálenosti od městeček a vesnic dojímají nás tak, jako by obyvatelé jich od lidu a národa se odlučujíce na nich — řekněme — aristokratickým způsobem byli bydlívali. Ano i když pozorujeme hrady při městech, od nich příkopy a kolikerými hradbami oddělené, obchází nás podobný cit a pomyšlení, že feudalní doba ten lid ubohý za zdmi hradskými nemilosrdně svírala. Jak mnohý z nás tu pomní hrozné a nelidské věci, kterých se dočetl v románech a novellách — a šťastným se konečně blahořečí, že se narodil v našem století. Klame se, přemýšleje takto, neboť prospěchy nynější doby zaplatil všelijakými výhodami, kteréž minulý věk měl a kterých my nyní nemáme. To jest pravda jistá, nejisto jen to jest, komu by se které výhody lépe líbily. A kdyby otázka tato projednávána byla, rozhodli by se snad Miličínští pro minulosť, a většina z nás pro přítomnosť. Neb vedlé jiných výhod níže doložených měli i to dobré, že pán aneb jiný představený a vladař jejich, totiž purkrabě místo páně držící, bydlili s nimi ve zdech jedněch ne jako utiskovatelé, nýbrž jako první z nich. K tomu vede kromě historických studií i poloha Miličína.

V krajině hornaté mezi chlumy a hřbety skalnatými, lesními a holými, kde jest vzduch po celý rok „jako křen," na kraji horstva, avšak jako v nějakém sedle mezi Kalvarií a Šibenným vrchem leží Miličín. Část jeho či Nové město podlé silnice Pražské, kostel v 15. věku postavený a podívání hodný, fara a několik příbytků leží nahoře, náměstí rozseto jest na úbočí hory, a to, co jest ještě pod ním, slove Podměstí. Místu před kostelem říká se Branka, a výstupek za kostelem, který z úbočí vyniká a náhle do něho spadá, slove Starý zámek. Na ten čas se tu spatřují rozházené klenáky z pobořené branky před kostelem a dva domy, kteréž majetníci před nějakým časem od vrchnosti Vožické koupivše a na příbytky přeměnivše, kolnami a chlévy porozšířili. Do toho času totiž byly tu zříceniny. Není pochyby, že tu stálo od pradávna sídlo pánův a purkrabí Miličínských, ve čtverhranu postavené, ale zbytkův opevnění bývalého se tu ani památky více nespatřuje. Vezmeme-li však na pomoc analogii a urbář Rožemberský roku 1380 sepsaný, obdržíme asi tento obrázek, jak vyhlížel Miličín před pěti sty lety.

Od nynějšího Starého zámku a na onen čas hradu vychází hradba zavírající předhradí neb městečko přihrazené, a to asi jako zeď, která na severu farní majetek objímá a částečně z velmi staré doby pochází, až ke Brance a odtud v oblouku zase ke hradu se navracuje. V tomto předhradí jest ovšem kostel neveliký, fara a domy městečka, co jich bylo od prvopočátku, avšak poněvadž jest živobytí na Miličíně dobré, jest jich také kolik již před hradbami na svahu, kdež se prudkým větrům ukrývají. Summou tu jest 36 domů, kteréž pivo vaří a vystavují, majíce právo krčemné, 6 takových krčem, kteréž patří faráři, jeden dům židovský a 28 podsedků, t. j. lidí na gruntu panském proti jistým dávkám usazených, a jedna lázeň. Z nich 24 sousedů má krámy masné, a obyvatelstvo, kteréž má dohromady 23 lanů rolí (lán po 80 korcích?) a dobrou živnosť pivovarskou, může si dopřáti dobré masité stravy tak, jakož i okolní lid, který má pole špatná sice, ale v hojnosti. Pod příkopem staví se 6 nových domkův. Obyvatelé úročí pánu a robotují, mohouce i za robotu platiti, obec pánům dává o adventě tůni „herynkův," řezníci pak odvádějí ročně libru pepře, půl kamene loje a v pátky před svátky vánočními a před sv. Václavem nožky vepřové.

Kdy povstal Miličín, jistého nic se neví. První nám známý držitel městečka jakož i hradu tuším již tehda postaveného byl *Vilém z Miličína,* kterýž užíval jakožto erbu štítu od pravé k levé šikmo rozděleného a tuším ptáka jako klénotu. Týž byl přívržencem věrným slavného pána Záviše z Krumlova proti protivníkům jeho (r. 1283); r. 1288 byl podkomořím králové.[1]) Jak dlouho držel Miličín, není nám známo; po něm se připomíná r. 1318 *Heřman* „pán a dědic městečka Miličína," jenž prodal toho roku 22. října ves celou Styrov, půl lánu míry Pacovské lesu řeč. Devorce Petrovi, doktoru lékařství a porcionáři kostela farního v Miličíně. List na to sepsaný dán jest na Miličíně snad na hradě.[2]) Pán tento jsa r. 1318 jedlonoší království, vyznamenával se věrností svou ke králi Janovi, jehož doprovázel někdy na jeho výpravách dobrodružných; zejména bojoval udatně r. 1322 v bitvě u Mühldorfa. Král Jan za tuto pomoc odměniti se chtěje, zastavil mu r. 1322 dne 23. října vsi své Křepenice a Zvírotice.[3]) Rok 1324 minul

[1]) Palackého Děje II. a 245, Emler, Reg. p. 569, 617, erb popsán v diplomatáři musejním. [2]) Codex mon. Mariae Vallis. [3]) Palacký, str. 450, Emler, Reg III. 193, 325.

celý za nebytí králova v Čechách; nebylo tu spatřiti ani jediného člena rodiny královské, an vedl král v cizině válku s arcibiskupem Kolínským, s biskupem Minsterským a hlavně se staroslavným městem Metským. I na těch výpravách provázel Heřman krále a počítal si proto mnoho žoldu, jejž mu král zaplatiti nemohl; i zastavil mu r. 1325 dne 19. května celé panství čili lovčovství Kamýcké.[1]) Heřman zemřel nedlouho potom, a dědicové jeho shledali tolik dluhův a závad pocházejících z nákladných jeho cest, že musili Kamýk prodati panu Petrovi z Rožemberka.[2])

V držení Miličína nacházíme potom *Heřmana mladšího z Miličína*, syna tuším Heřmanova, jenž si také jako předchůdce jeho rytířské a dobrodružné skutky zamiloval. Svrchu dotčený doktor Petr stav se kanovníkem Vyšehradským a Mělnickým, nadal kaplanství při oltáři sv. Šimona a Judy v kostele Miličínském, při čemž se zavázal r. 1338 dne 5. ledna, že podací oltáře po smrti jeho a oltářníkově na pana Heřmana spadnouti má.[3]) Roku 1346 vytáhl Heřman s králem Janem do Francie a bojovav udatně u Křeščak, tu i s králem a mnohými pány českými zahynul.[4]) Potomků jak se zdá nemaje, byl poslední svého rodu na Miličíně.[5]) Heřman byl před smrtí svou veškerá zboží svá *Petrovi z Rožemberka* (jemuž byl Heřman starší ujcem) ve dsky vložil a na oko dědičně odprodal, čímž se potom stalo, že na krále nespadly. Nezapomělť také na sestru svou Kateřinu, vdanou za Rousa z Litic, kteréž jako i dětem jejím 600 kop zapsal na hradě a městečku Miličíně a všech zbožích svých.[6]) Petr zdědiv tedy zboží Milčínské, daroval 50 kop klášteru Vyšebrodskému, aby byly mše slouženy za duši Heřmanovu, než dluh zapsaný Kateřině nemohl zaplatiti, poněvadž již r. 1347 skonal. Potomci jeho drželi Miličín skorem až do vymření svého.

Petrovi synové *Petr*, *Jodok*, *Oldřich* a *Jan* ujali po otci Miličín a jiná panství, držíce je nedílně, a poněvadž otec jejich králi Karlovi veliké služby vykonal, obdrželi r. 1349 dne 1. června tu milosť, aby při vybírání berně ze svých hradů, zejména i Miličína, neplatili více než 300 kop pr.[7]) Po té se porovnali také s Rousem a chotí jeho Kateřinou, jimž vyplatili 600 kop odkázaných, o čemž smlouva dokonalá r. 1350 dne 12. ledna učiněna.[8]) Bratří ti panovali společně Miličínu, provozujíce tu v letech 1357—1372 právo podací jak při kostele, tak i při oltáři sv. Šimona a Judy;[9]) roku 1383, 12. listopadu nacházíme tu však jen Petra a Jana, poněvadž byli Miličín za svůj díl obdrželi.[10]) K panství náležely tehda vsi Záhoří, Oldřichov, Reksyně, Zibkov, Borek dolní a horní, Jiřetinek, Barčov, Ješutice, Třítež, Baňov, Zechov, Třetožel a městečko Miličín.[11]) Příštího roku (1384) prodali oba bratří faráři zdejšímu Vojslavovi jednu kopu platu ve vsi Chlistově k dobrému kostela zdejšího.[12]) Po smrti obou zdědil panství bratr Oldřich, ale držel je jen jeden rok († 1390). Syn jeho *Jindřich* vešel také v držení části vsi Oldřichova, jež odtud k panství Milčínskému patřila. Pán tento měl na panství za lovčí jakéhosi Bedřicha,[13]) jemuž učinil r. 1393 dne 5. srpna tu milosť, aby se mohl po smrti choti své Lidy uvázati vším právem v její majetek, odříkávaje se tu tím všeho nápadu, kterýž obyčejně pánům po poddaných bezdětných náležel. Když zemřel r. 1412 Jindřich, sešli se dne 14. srpna všichni purkrabě Rožemberští, aby učinili smlouvu o opatrování statků sirotčích; marně bychom tu hledali nějakého purkrabí Milčínského, ovšem však stojí na druhém místě Diviš z Talmberka, jinak z Miličína, jenž snad za dob těch a předešlých Miličín buď v zástavě měl, buď spravoval. Nacházíme pána tohoto v krajině naší od kolika let; r. 138) dne 8. listopadu s farářem zdejším Vojslavem učinil výpověď mezi farářem Hoštickým a Přibíkem z Nasevrk,[14]) r. 1390 držel v Praze dům na Hradčanech,[15]) později se připomíná dílem jako vykonavatel poručenství sobě svěřeného, dílem jako svědek v různých listinách, naposled pak r. 1413 dne 6. února ve smlouvě o hrad Veliš,[16]) později vešel v držení Jankova, odkudž dědici jeho se psali.[17]) Snad držel Miličín po něm *Jan Sádlo ze Smilkova*; aspoň r. 1415 slove Sádlem z Miličína a z Kostelce.[18]) Jaký byl tehda objem panství, ukazují nám registra zboží Rožemberských asi r. 1420 sepsaná; patřilyť k němu městečko Miličín, vsi Velký Oldřichov, Záhoří, Borek hořejší a dolejší, Zibkov, Třetožel, Reksyně, Zhoř, Barčov, Třítež, Věžov, díl Chlistova, dvory Peclinovec, Záskalí, Zechov, Baňov, Vesce a Sedlečko.

---

[1]) Archiv Třeboň. Toho roku byl také v Prusích (Millauer, Der deutsche Ritterorden S. 79). [2]) „Ab heredibus Hermanni quondam de Miličin“ dí list královský r. 1326, 27. března (arch. Třeboň). [3]) Pangerl, Urk. v. Gold S. 395. [4]) Pangerl, Hoh. Urk. 385. Lupáč, Hist. o cís. Karlovi, str. 63

[5]) Jakého rodu oba Heřmanové byli, není nám známo, poněvadž se posud nikde jejich pečeť nenašla; než domníváme se, že byli stejného rodu s Vilémem svrchu dotčeným, neboť nejen že měli pozdější Mládencové z Miličína stejný erb s Vilémem, nýbrž i křestná jména Vilém a Heřman se u nich opakovala. Tak držel r. 1415 Heřman z Miličína několik lánů v Popelíně, na Rudolci seděli r. 1406 Vilém z Miličína, r. 1407—1417 Oldřich, r. 1437 Benedikt téhož jména, r. 1446 biskup Olomoucký Pavel z Miličína se strýcem svým Vilémem (Wolný, VI. 370, 395). O české větvi Mládenců srovnej děje Kocelovic a blízkého Újezdce.

[6]) „In bonis suis castro et oppido Miličín ac aliis bonis, quae universa quondam nob. d. Petro de Rosenberch in tabulas imposuit,“ dí list r. 1350 dne 12. ledna daný, v arch. Třeboň. [7]) Pangerl, Gold. Urk. 398. [8]) Obsah její v dějích Litic a Žákavy [9]) Libri confirm. na kolika místech. [10]) Lib. conf. III. B 22. [11]) Urbář Rožemb., str. 48. [12]) Lib. erect. II. p. v. 99. [13]) Bedricus forestarius Milicensis (arch. Třeboň.). [14]) Lib. erect. III. 57. Hedvika Žerotínská z Talmberka bydlela v Miličíně r. 1387 (Arch. arcibisk.). [15]) Tomek, Základy oc. IV. 134. [16]) Archiv Třeboňský. [17]) Roku 1437 (ač již nežil) připomíná se i Divissius de Milčín. O pánech Jankovských z Talmberka srovnej děje Jankova. [18]) Palacký, Doc. M. Joh. Hus, 585. Bonuše z Miličína a z Kostelce byla prý manželkou Ondřejovou z Nemyšle (Paprocký, o st. pam. 395); znakem jejím byla dvě lekna, znak Talmberský.

Za nezletilosti Oldřicha, syna Jindřichova, obstarával vrchní správu veškerého jeho jmění Čeněk z Vartemberka, pán tehda husitsky smýšlející. Poněvadž pak strana pod obojí trpěla nedostatkem kněžstva, chopil se Čeněk prostředku rázného a krátkého; dalť z nenadání jíti jednoho z tehdejších světících biskupů Pražských, Heřmana Nikopolského, bratra řádu poustevničího sv. Augustina, v Německém Brodě, kdež se náhodou zdržoval, a dones ho na hrad svůj Lipnici v té krajině, přiměl ho tam ke svěcení žákovstva ponejprv dne 6. března r. 1417, potom pak vícekrát. Za odměnu dal Čeněk Heřmanovi výnosnou faru v Miličíně.[1]) Smutný konec tohoto biskupa vypravuje se v dějích Přiběnic.

O osudech Miličína za vlády Oldřichovy (kromě toho, co se píše o průchodech vojsk) nic není známo. Ví se toliko, že Oldřich omylem ves Styrov zádušní kaplanství kostela zdejšího vedlé jiných vsí zastavil, a že syn jeho *Jan* ten omyl shledávaje r. 1466 dne 24. ledna knězi Petrovi z Miličína povolil, aby dotčenou ves od Anny ze Lhoty pod Kahlovici vyplatiti mohl.[2]) Pán tento držel s počátku se stranou krále Jiřka, ale polekán jsa pohrůžkami legata papežského nejprve se stranou druhou a hlavou její Zdeňkem ze Šternberka příměří učinil, a potom se s ní spojiti slíbil r. 1478, 31. srpna. To však nevadilo Zdeňkovi na panstvích Rožemberských zvůli svou prováděti. Toho roku v prosinci jeda s nějakou zběří

Hradby na Šelmberce.

do Konopiště, odpočíval v Miličíně, když pak nazpátek jel, stala se jeho lidem veliká škoda, neboť poslední jedouce městečko zapálili, ale poněvadž se sousedé sběhli, jen dům shořel. Druhou noc sebrali městečko a potom je holdovali. O tom dali zprávu pánu svému rychtář a konšelé Miličínští dne 13. prosince. Když pak potom Jan poslušenství papeže podstoupil a k jednotě panské přistoupil, popleněn a zhuben jest statek jeho Miličínský skrze pana Malovce Pacovského. Jan bez toho závadami a dluhy jsa dosti stížen, byl vsi Zechov, Třetužel, Barčov a Báňov zastavil Kunšovi Vidlákovi ze Slavkova, v jehož držení až do r. 1470 zůstávaly. Ostatně bylo panství Janovo jen podlé jména, v skutku se dostal Miličín v držení dotčeného Malovce, s nímž dal Janův syn Jindřich r. 1474 jednati skrze Markvarta z Kozího, aby Miličína pánu zase postoupil. Pokud víme, jednáno o tom od března toho roku až do května.[3]) A když potom bratří z Rožemberka Miličín přece obdrželi, nemohli jej i tu udržeti a zastavili jej *Děpoltovi*, *Václavovi* a *Ladislavovi* bratřím *Popelům z Lobkovic* na Chlumci, jimž byli také r. 1475 panství Sedlčanské zástavně prodali. Když se bratří ti roku 1490 dělili, obdržel Děpolt na svůj díl Sedlčany a Miličín se vším k nim příslušenstvím.[4]) Byl za něho hejtmanem na Miličíně Jan Řepa z Neveklova.[5]) Kdy Miličín pány

[1]) Tomkovy Děje Prahy III. 610. [2]) Arch. Třeboň. [3]) Vše z archivu Třeboň. [4]) Rel. tab. II. 445. [5]) Světeckého paměti v archivu Třeboň. (I. 199).

Krumlovskými zase vyplacen byl, není nám známo; v držení jich nacházíme jej zase r. 1541, a to úplně připojený k panství Choustnickému, jak viděti jest z dějin hradu tohoto. Samostatné panství Milíčínské bylo tehda pominulo a obnoveno později jen na krátký čas.[1])

O hradě zdejším nemáme po r. 1356 žádných přímých zpráv; ačkoliv se dá souditi, že ještě dlouho udržován byl v dobré podstatě, přece se nám zdá, že husitských válek a nejdéle válek náboženských v druhé polovici 15. století nepřetrval.

KAMBERK TVRZ.[2])

1. Děje a popis.

Znak vladyk z Kamberka.

Původní název Kamberka (mezi Vožici a Louňovicí ležícího) snad pro blízkosť hor zlatých,[3]) Němci zalidněných, byl Karrenberch, Karrenberg, Karnperg, a říkalo se mu tak až do počátí 15. století, kdež vůbec v užívání vešel zkrácený název český Kamberk, byv i od Němců přijat; jen jednou ještě (r. 1438) setkáváme se se starým názvem „Karmberk." Že povstal Kamberk, jak již řečeno, jen následkem nalezení zlata v okolí, nepodléhá žádné pochybnosti,[4]) a pro rychlý zkvět zdejších dolů obdržela osada zdejší německé zřízení na způsob měst svobodných, a obyvatelé se proto také měšťany (cives) nazývali. Ke konci 13. století nacházel se v držení zboží Kamberského pan *Sezima* z *Landšteina*, v letech 1261—1293 často připomenutý. Týž jsa bezpochyby ve velikých závadách postaven a potřebuje peněz k zaplacení dluhů svých, asi kolem r. 1280[5]) zastavil tvrz svou v Kamberce se zbožím k ní příslušným měšťanům Kamberským na tři léta ve 3000 hřivnách stříbra, na něž mu dali jistotu s rukojměmi. Pero, rychtář zdejší a měšťané, převzavše správu zboží od času neděle květné, přiřekli panu Sezimovi slíbené peníze na roky určené v hotovosti spláceti a také nejen tvrz jeho po tři léta řečená věrně chovati, aby zradou nebo lstí v moc nepřátel nepřišla, nýbrž i jí na požádání zase Sezimovi neb komu by nařídil postoupiti.[6])

Uprostřed 14. století nacházel se Kamberk v držení několika strýců z rodiny jakési vznešenější; byli to *Mareš*, *Buzek* a *Jarek* bratří, *Oldřich*, *Olbram* a *Petr* bratří, a *Procek starší* se svými bratřími, k jichž podání ustanoven roku 1360, 3. února nový farář v Kamberce.[7]) Když však ještě téhož roku v prosinci opět nový farář ustanoven býti měl, vykonávali právo podací již jen Buzek, Olbram, Petr či Pešek a konečně Procek s bratřími.[8]) Na místo oněch nastoupil roku 1369 pan *Litolt* z *Landšteina* a podával toho roku s Prockem řečeným a tuším Zdeňkem bratrem jeho.[9]) Potom prodal Procek díl svůj Kamberka a usadil se v Bořkovicích, kdež seděl ještě r. 1371. maje dosud jeden hlas podací kostelního v Kamberce. Nástupce jeho byl *Johlin Rotlev*, měštěnín Většího města Pražského, původce bohatství a moci Rotlevův, jenž se asi v ty časy, když Kamberk koupil, také mincmistrem na Horách Kutných stal. Měl domy v Praze a drahně zboží na zemi; v Kamberce zejména vládl v letech 1369 od prosince až do r. 1379.[10])

---

[1]) Roku 1560—1569 byl tu Štěpán Bohdanecký úředníkem (Světecký). *Petr Vok z Rožemberka*, poslední rodu svého, prodal r. 1593 dne 24. března městečko Milíčín s domem panským v nově postaveným, pivovárem, dvorem poplužným v Třetuželi, vsi Německé Záhoří, díl Oldřichova s podacím, ve Zhoři, Třtieži, Muticích c. t. m., Reksyni, Vesce, Lažany, Zibkov, Tyrov, Nové dvory, Borek hořejší vsi celé, v Ješeticích, Bánově c. t. m., Třetužel, Zejchov, Třelitov celé, v Záskalí a Věčově c. t. m., Borek dolejší ves celou, v Chlistově a Barčově c. t. m., Pololí celou, v Osné, Vyšeticích, Bořkovicích a Malovičkách c. t. m. *Michalovi Španovskému z Lisova* za 50.720 kop miš. právem zástavním (DZ. 168, Q 5). Březan sice vypravuje, že Petr Vok r. 1597 zase v držení panství po Michalovi vešel, ale později nacházíme Milíčín opět v držení *Mikuláše* a *Jáchyma*, bratří Španovských, kteří panství již valně ztenčené (město s kostelem, farou, pivovárem, vsi Něm. Záhoří, Reksyni, Zibkov, Lažany, Borek hoř. s mlýnem Hospodským, Nové dvory, Třetužel, Záskalí [v níž byl jen 1 osedlý], Vícov, Borek dol., v Mašovicích a Vyšeticích c. t. m.) r. 1600 dne 8. září paní *Evě Kaplířové ze Slavkova* na Neustupově prodali (DZ. 175, B 2.). Téže paní doprodal také Petr Vok právo své dědičné a od těch dob zůstal Milíčín při statku Neustupovském až do r. 1645. Tehda se dostal koupí *Františkovi Eusebiovi* hrab. z *Pöttingu* (viz o něm děje Rumburka), jenž r. 1679 zemřel. Vedlé posledního pořízení zemřelého stal se dědicem jeho *Jan Šebestian* hrabě z *Pöttingu* (DZ. 116, C 19), jenž všechny statky zděděné prodal. Roku 1681 dne 7. února prodal také „vrchnostenský dům a město Milíčín a 6 vsí, totiž Lažany, Zibkov, Nové dvory, Borek, Záhoříčko a Reksyni *Františkovi Ferd.* z *Khüenburku* na Mladé Vožici za 50.000 fl. rb. (DZ. 395, K 6). [2]) Vypsání Kamberka bylo ve Vožičanu r. 1884.

[3]) Král Jan zastavil *Petrovi z Rožemberka* (r. 1337 dne 21. června) doly zlaté ve Všechlapích, Zublati, Kamberce (Karrenberg), u Sedlčan, u Leštnice, Bělčic, Újezda, Záhořan, Zákoutí a zboží královské v Letech na srážku starého dluhu a peněz, jež byl Petr v potřebách královských naložil (Graf v. Sternberg, Urkundenbuch p. 71). Nachází se také zápis, jímž týž Petr z poručení markrabě Karla povinen byl zlaté doly v Jílovém, Kašperských horách, Knině, Plzni, Leštinách, Hartmanicích, Kamberce, Pomukách, Sedlčanech a vsi Černkovci (Czyrnaconez) dvěma měšťanům pražským pod plat vysaditi (Rkps. univ. knihovny IV. C 23, 173).

[4]) Že se Balbin mýlil, domnívaje se, že Kamberk již roku 1040 stál a že tu vojsko císaře Jindřicha poraženo jest, dovodí se jednak původním názvem osady (jenž nebyl Kamberk), jakož i tím, co vypravuje Palacký v dějinách svých (I. a. 306—307). [5]) Máme dva zápisy k té věci hledící však oba jen formuláře, jeden daný r. 1282, 19. ledna (liber Zdenkonis de Trebecz n. 178) a druhý r. 1287 (ibidem 175, Emler, Reg. p. 1052), jež oboje jen jednu věc obsahují, pročež myslíme, že tu léta jen maně připsána. [6]) „Dobrunyha" z Kamberka, jež držela osm dvorů kmecích v Hlasivě, byla tuším obyvatelka a nikoliv paní dědičná v Kamberce (Emler, Tab. vet. 76). [7]) Lib. conf. I. C 2. [8]) Ibidem D 1. Procek se tu nedopatřením Přibíkem nazývá. [9]) Ibidem II. B 7. [10]) Tomek, Děje Prahy II. 469, Lib. conf. II. C 1, E 1, III. D 4. Acta jud. 1379, 14. Maj.

Od Johlina koupil tuším Kamberk *Oldřich* jakýsi, potom z *Kamberka* řečený,[1]) r. 1388 patron kostela zdejšího,[2]) jenž několik let potom zemřel. Po něm držel dědictví jeho *Václav* z *Kamberka*, jenž s vděčností si připomínaje zemřelého, daroval r. 1399 faráři zdejšímu jeden dům ležící vedlé domu farního, rybníček s loukou při něm ležící a část potůčku, jenž šel na rybník faráři náležitý; naproti tomu zavázal Ondřeje faráře, aby sloužil jisté mše zádušní za Oldřicha, Mabku mateř a Dorotu manželku jeho. Také daroval toho roku klášteru sv. Jakuba ve Větším městě Pražském 12 gr. platu na jistém domě v Praze, aby si mniši bílý chléb k potřebě své kupovati mohli.[3]) Část svou Kamberka držel ještě roku 1402, vykonávaje právo podací společně s *Erazimem* a *Janem* bratřími z *Chotěmic*, držiteli snad druhé části Kamberka.[4]) Obou částí nabyl potom *Přibec* z *Hlasiva*, jenž se psal buď seděním na Kamberce aneb prostě také z Kamberka a roku 1405 na uhrazení peněz, jež za Kamberk zaplatiti musil, nějaké platy a pole klášteru svaté Anny na Újezdě Pražském prodal.[5]) Později prodal Kamberk vladyce *Janovi* řečenému *Tožice*, snad odtud, že měl nějaké zboží ve vsi Tožici; tento byl již r. 1411 pánem na Kamberce, a ztrativ manželku svou Markétu, daroval plat jedné kopy roční na zboží Kamberském Václavovi, faráři na Poříčí, jenž se proti tomu zavázal, že bude při službách božích zemřelých modlitbami svými vzpomínati.[6]) Roku 1415 byl Jan purkrabí na Bechyni a pánem na Kamberce ještě r. 1419, an tehda (11. března) ke kostelu zdejšímu katolického faráře podával.[7])

Vysvětlení plánu: 1 silnice; 2 ovčín; 3. dvůr farní; 4. sklep; 5. bývalý vchod; 6. starý sklep; 7. rybník; 8. zbytek náspu; 9. hráz a býv. příjezd. Měřítko: 1 : 2880.

Kamberk opanovali potom dva bratří, *Lev* a *Ctibor* z *Chřenovic*, z nichž onen před tím na Vrbce, tento na Bohdanči seděl; Ctibor se připomíná jako pán na Kamberce poprvé r. 1424[8]) a zasnouben byl s Kateřinou z Hrádku, která mu syna Milotu porodila. Po jeho smrti uvázal se Lev, jenž posud na Martinicích seděl, ve zboží Kamberské, jsa však již ve vysokém stáří postaven a obávaje se, aby po smrti jeho snad různice o statek nepovstaly, poručil zboží Kamberské Kateřině z Hrádku, Otíkovi z Vřeskovic jinak z Ježova a Janu Lopatovi z Hrádku, bratru Kateřininu, a aby snad ti z dědictví toho nemohli býti vyvedeni, přiznal se u desk (r. 1438, 17. října), že jim a dětem Kateřininým celé zboží za 250 kop gr. odprodal. Zboží to obsahovalo tehda Kamberk tvrz se dvorem popl., sady, zahradami, řekou, potoky, platy v Kamberce a Hlasivě s platem z hor a z lázní v Kamberce.[9]) Všechny osoby tuto jmenované brzo pomřely, o opravu tvrze nic se nestarajíce, a Milota, jenž podíly jejich zdědil, uznal za dobré prositi krále Ladislava (r. 1454), aby mu daroval všechno právo odúmrtní po osobách nadřečených.[10]) U výprose této nikdo mu nepřekážel kromě toliko Miloty staršího ze Chřenovic, jenž si hájil vsi své Hlasiva. Na soudu dvorském (r. 1457) přirčeno jest Milotovi zboží jen tolik, co za 200 kop stálo, neb co bylo nad to patřilo Milotovi s mateří jeho dědičně. Úředníci dvorští zvedše Michala na zboží toto, našli tvrz již pustou; patřilo k ní ještě popluží (dvůr se nepřipomíná), louky řečené přední a zadní chmeliště, lesy Hory, Mokře, Zlatné Hory a městečko s podacím.

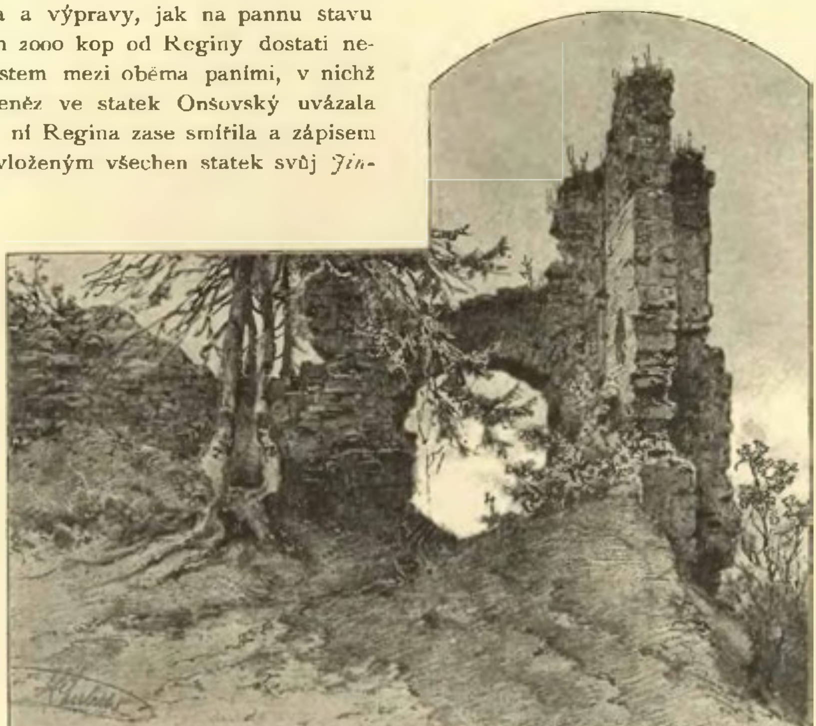
Znak městečka Kamberka.

Současně s Milotou připomínají se předkové potomních vladyk *Kamberských* z *Kamberka*, kteří měli v erbu svém černou orlici na žlutém štítě,[11]) a tím se ukazují býti stejného rodu a původu s pány ze Chřenovic, kteří měli též orlici na štítě svém. Předek jich byl *Dalibor* z *Kamberka*, po němž roku 1457 odúmrť na Kamberce provolána. Týž měl vnuky Jana, Mikše a Dorotu. *Jan* z *Kamberka* nacházel se roku 1448 ve vojště Jiříka z Poděbrad, když tento Prahu ztekl.[12]) Bojovné povahy jsa a při tom horlivý přívrženec jednoty Poděbradské, poslal roku 1450 dne 14. května list opovědný jednotě Strakonické.[13]) Podobněž si počínal i *Mikuláš* z *Kamberka*, jenž poslal téže jednotě list svůj opovědný roku 1450 dne 29. května a roku 1453 vytáhl s Jiříkem proti

[1]) Též chybně „de Calpensperg“ r. 1384 (Lib. erect. IX. A 9). [2]) Lib. conf. IV. B 9. [3]) Lib. erect. V. f. 14 a XIII. K 3. [4]) Lib. conf. VI. A 5, C 11. [5]) Rel. tab. II. 15, Lib. conf. VII. f. 95. [6]) Lib. erect. VII. f. 121. [7]) Lib. conf. VII. F 2, K 18. Asi do těchto časů padá i *Dalibor z Kamberka*, o němž níže. [8]) Archiv český II. 57. [9]) Desky dvorské 21, f. 74. [10]) Desky dvorské 16, f. 127. Také provolána odúmrť po Daliborovi z Kamberka. (Viz DD. 16, f. 405.) [11]) Památky archaeologické X. 138. [12]) Časop. Mus. 1827, 3, 81. [13]) Archiv Třeboňský.

Sasům.[1]) Snad drželi tehda ještě nějaké dvory kmecí a platy v Kamberce. — Milota svrchu dotčený měl manželku Dorotu z Dubé, jíž zapsal na zboží svém Peclinovském 240 kop věna tak, aby odtud z Peclinova hýbáno (t. j. splacováno) nebylo do života jejího, jestliže by spolu dětí neměli, později však Milota prodav Peclinov paní Martě z Lestkovce, převedl proto dotčené věno na městečko Kamberk s jeho příslušenstvím, čímž zůstalo v platnosti také dřevní pořízení, že ji nesmí nikdo splacovati. Milota, jenž se ještě r. 1478 připomíná,[2]) zemřel nějaký čas potom dětí po sobě nepozůstaviv, a v Kamberk se uvázal potom strýc jeho *Jindřich Zrucký ze Chřenovic.* Tento ovdovělou Dorotu tiskl od vdovské stolice dávaje jí peníze za věno její, což ona však nechtěla vzíti, dokládajíc se věnným právem, že to potom přišlo k soudu zemskému (roku 1485) a tu Dorotě za právo dáno, tak aby bez překážky v držení věna svého zůstávala. *Ctibor z Chřenovic,* snad pán Kamberský, slíbil za rychtáře a konšely, když koupili od Jana od kostela Pražana zvon za 45 kop, avšak poněvadž potom konšelé platiti nemohli, odsouzen jest Ctibor r. 1510, aby 21 kop 10 gr. nedodaných zaplatil. Asi v ty časy získal Kamberk pověstný vladyka *Albrecht Rendl z Úšavy.* Kamberským vyprosil majestát (r. 1512, 20. srpna) na trh téhodní a dva trhy výroční.

Zpustlá tvrz Kamberská opět byla ve stav dobrý uvedena, když se dostalo zboží její v držení vladyk *Onšovských z Onšova,* z nichž jeden tvrz rodnou Onšov opustil a sídlo své na Kamberce zvolil. Byl to tuším *Vilém z Onšova,* jenž byl dobrý hospodář a r. 1490 peníze půjčil panu Jindřichovi z Hradce, načež zápis udělán (28. června) jemu a dceři jeho Anně již dorostlé.[3]) Jelikož po Vilémovi synů nezůstalo, dědila Kamberk i Onšov dcera již řečená Anna, jež se provdala za Mikuláše Škopka z Bílých Otradovic, jemuž porodila syna Jindřicha (potom skrze choť svou pána na Psářích) a dvě dcery, Reginu a Johanku. Po smrti její (asi r. 1537) zdědila Kamberk *Regina* sama a kromě toho společně se sestrou svou Johankou zboží Onšovské. Prvnější statek, totiž Kamberk tvrz se dvorem popl., městečko tudíž s podacím, dvůr popl Blanici pustý, ves Hrnčíře, v Osné c. t. m., louku u Křekovic a Chocov dvůr popl. a ves vzdala Regina sestře své *Johance z Otradovic* v dluhu prý 200 kop, a zároveň jí také postoupila dílu svého na tvrzi Onšovské.[4]) Tato Johanka byla vdaná za nějakého pána Lukaveckého, tuším Jana,[5]) majíc pak již od r. 1541 moc, aby o statku svém říditi mohla, napsala r. 1545, 29. ledna poslední své pořízení, odkazujíc Kamberk a Onšov sestře své Regině, však tak, aby Žofka z Lukavce, dcera Johančina, do vdaní svého u paní Reginy přebývala a při vdaní aby 500 kop věna dostala;[6]) kromě toho Johanka téže Žofce ústně, ale před dobrými lidmi 2000 kop pozůstavila. Po smrti Johančině († r. 1547) bydlela Žofka při tetě své jen 3 léta a roku 1550 vdavši se za pana Vlachyni z Leskovce na Novém Rychnově dostala věna a výpravy, jak na pannu stavu vladyckého náleželo, ale oněch 2000 kop od Reginy dostati nemohla. Přišlo proto k mrzutostem mezi oběma paními, v nichž se i Žofka pro nezaplacení peněz ve statek Onšovský uvázala (roku 1550). Přes to však se s ní Regina zase smířila a zápisem roku 1552, 17. června ve dsky vloženým všechen statek svůj *Jindřichovi, Štilfridovi* a *Adamovi,* bratřím *z Lukavce,* a Žofce sestře jich dotčené odkázala, však na ten způsob, že nad tím vším učinila mocné poručníky Adama ze Šternberka, Václava Záhoru ze Záhoří a Viléma Vojkovského z Milhostic. Poručníkům bylo uloženo statek dotčený rozděliti na čtyři díly, každému z dědiců jeden takový díl

Zbytky paláce na Šelmberce.

[1]) Tamže a arch Drážďan. Tento Mikuláš Kamberský z Kamberka žil ještě r. 1496; tehda si vyprosil odúmrti nějaké v Zajíčkově, v Rovném a visku Lhotu, jak viděti lépe v dějinách tvrze Kouta (DD. 17, f. 140). [2]) Arch. č. IV. 323., viz i Reliq. tab. II. 407 a DD. 41 p. 27. [3]) Archiv Hradecký. [4]) DZ. 84, A 12 (datum schází). [5]) Což vychází z názvů synů jejich a bratří Žofky, jak níže doloženo. [6]) DZ 8. H 17.

k přijetí vykázati a jinak neučiniti.[1]) Koupivši Regina roku 1558 dům v Táboře, pro sešlosť věku ani zapsání jeho přítomna býti nemohla a proto věc tu listy poselacími vyřídila. Roku 1564 byla již mrtva, a bratří Lukavečtí za dům onen ohněm pokažený dostávali penize od Jana Mezeřického jinak Bahenského z Lukova, jenž byl dům dotčený od paní Reginy koupil.[2])

Asi r. 1566 rozdělen statek n. Reginin, při čemž dostal Adam tvrz Kamberk s příslušenstvím valně ztenčeným, bratr jeho Jindřich Onšov s příslušenstvím neznámým, a ostatní dědici díly nám nepověděné. Po bratru Jindřichovi zdědil později Adam s bratrem svým statek Onšovský a při dělení Onšov sám obdržel; zval se r. 1581 starším, později nejstarším a zemřel r. 1589. Manželka jeho Anna z Malovic nebyla mu dítek porodila, pročež posledním pořízením svým, r. 1586 dne 2. června sepsaným, tvrz Kamberk s příslušenstvím manželce své k užívání až do smrti odkázal; po její smrti měl se dostati rozdílně neb společně strýcům Lukaveckým, *Štilfridovi, Kryštofovi* a *Smilovi,* synům bratra Jindřicha již r. 1581 mrtvého. Statek Onšovský dostati měli synové strýce Frydrycha r. 1581 taktéž již mrtvého.[3])

Paní Anna spravovala Kamberk po smrti chotě svého ještě plných 20 let, poskytujíc na statku svém útulku jednotě bratrské, pročež roku 1604, 8. března císařem Rudolfem napomenuta byla, aby na Kambersku schůzí bratrských netrpěla.[4]) Cítíc na sobě ochabování sil svých, odkázala tvrz Kamberk s dvorem poplužným a druhý dvůr na Blanici se vším příslušenstvím dotčeným bratřím Lukaveckým, z nichž na ten čas jen Štilfrid a Smil na živě zůstávali (r. 1609, dne 22. ledna) a nějaký týden potom (tuším v březnu) zemřela.[5]) Oba bratří řečení před tím také páni na Lukavci a Křesině, porovnali se potom o nápad strýcovský tak, že Štilfrid ke svému statku Lukaveckému ještě také Kamberk vzal. Jeho syny tuším byli *Jetřich Adam* a *Mikuláš mladší,* z nichž onen seděl r. 1615 na Kamberce, tento pak na Lukavci, ovšem se na ten způsob o statek otcovský rozdělivše. Jetřich pojal k manželství Lidmilu Krystynu z Dobřenic, jíž roku 1616 na tvrzi Kamberce 6000 kop míš. věnoval a připsal.[6]) Ta mu porodila syny Karla Lva a Václava Františka, kteří později po smrti matčině († r. 1646) statky Zubří a Kameničky zdědili V jaké míře se Jetřich povstání stavovského r. 1618—1620 zúčastnil, není nám známo; vynesen nad ním nález r. 1623, že propadl polovici statku svého; potom prodán statek jeho (roku 1624, 9. května) *Janu Jakubu Kalnberkovi* z *Kalnberka,* cís. nařízenému nejvyššímu, za 17.803 kop 20 gr. míš., a poněvadž nebyl Kalnberk ještě za obyvatele království přijat, vložen mu statek koupený (r. 1626, 13. května) do kvaternu pro cizozemce zvlášť zřízeného.[7])

Dvéře na hlásce Selmberské.

Nový držitel snad ani do Kamberka nepřišel, jsa ustavičně zaměstnán úřadem svým vojenským a bezpochyby v nějaké bitvě v Německu zahynul Poněvadž dětí po sobě nepozůstavil, spadl Kamberk právem odúmrtním zase na krále *Ferdinanda II.* a ten jej daroval knězi *Markvartovi ze Švendy* na Šafhausen, biskupství Solnohradského a Augšpurského kanovníku, děkanu a administratoru v Pasově, též proboštu v Heklvertu; nejvyšší úředníci zemští odevzdali mu dotčený statek roku 1628, 28. června, vloživše jej ve dsky zemské.[8])

Roku 1661 následoval v držení Kamberka *František ze Švendy,* svobodný pán na *Vysokém Landšperce,* ohlásiv se při úřadu desk zemských (4. července), že dědictví po otci zemřelém nastupuje.[9]) O jeho panování není nám nic známo; ovdovělá později paní *Maria Markéta Johanna Švendová* rozená *Fuggerová* z *Kirchperka* byla tuším manželka jeho, jež porodila syna *Markvarta* a dceru *Johanku.* Onen převzal statek Kamberský, jehož málo užil, jelikož ještě ve věku nedospělosti umřel. Nyní si máti a sestra jeho Johanka, vdaná tehda za nějakého hraběte z *Ottynku,* u úřadu desk zemských komorníka vyžádaly (r. 1689, 5. července) a ve statek Kamberský jakožto jediné již pozůstalé dědičky se uvázaly. Matka obdrževši r. 1691, 11. září také dobrou volí polovici, jež se dceři dostati měla,[10]) prodala statek, k němuž kromě městečka Kamberka též vsi Podvorec, část Daměnic a Pravětic, Hrnčíře, Skrýšov, Kocov a Osná náležely

[1]) DZ. 10, G 12. Pro lepší jistotu jim Regina ještě jednou statek svůj (r. 1557) ve 200 kopách ve dsky vložila (DZ. 86, P 4) [2]) Kniha trhová z r. 1554 f. 411—413 na Táboře. [3]) DZ. 24, K 20—25. [4]) Dvorský, Paměti žen a dcer českých 175. Viz i DZ. 174, B 17. [5]) DZ. 134, L 14—18. [6]) DZ. 138, H 10. [7]) DZ. 153, L 18—21, Bílek, Děje konf. 341. [8]) DZ. 143, C 14. [9]) DZ. 478, B 6. [10]) DZ. 117, C 11.

(r. 1700 dne 2. ledna), *Františku Ferdinandovi* říšskému hraběti z *Khüenburka* za 51.000 fl. a 100 dukátů klíčného.[1]) Trhem tímto dostal se Kamberk k panství Vožickému, jehož držitelé tvrze nepotřebujíce na její opravení a polepšení nic nevynakládali a ji konečně na dům farní obrátili.

Přijda nyní do Kamberka sotva se doptáš po bývalém zámku, aniž jej shlédneš mezi těmi domy a domky, z kterých se městečko skládá; jen na mapě jej najdeš, spatře stavení založení nepravidelného, nynější farní dům. Nespatříš na něm ovšem mnoho památností, ale bedlivější ohledání přesvědčí tě, že tu stávala tvrz. Nebyla zpevněna stráněmi, jako mnohé jiné tvrze, nýbrž stávala na nevysokém návrší při rybníce, který byl na té straně, kudy se do tvrze vcházelo. Bývalý vjezd jest totiž nyní zazděn a vchod jest udělán ze strany severní. Část stavení, které jest k jihu neb k rybníku obráceno, má ještě vzezření starožitné; na staré doby upomínají též některé hrubé zdi, pokud totiž nejsou vybourány a novými nahrazeny. Patrný zbytek staré tvrze jest sklep starý s klenutím sudovitým na severní straně, k němuž prolámán jest tuším nový vchod ve zdech 2 m. hrubých, neb jiný vchod na jižní straně jest zazděn. Pode dvorem jest sklep, z něhož šla prý chodba až ke hřbitovu u sv. Anny, nyní zazděná; ústila se před hřbitovní zdí asi 2 m.

2. Matka a syn.

Zřídka — budiž to řečeno ke chvále lidstva — spatřuje se ve světě, kterak děti, majíce mnohou péči, starosť a oběť rodičům svým nejméně vděčností a nezištnou láskou spláceti, toho nejen pamětlivi nejsou, nýbrž dychtěním po otcovském statku jim veliké hoře způsobují a utrmáceným a věkem sešlým život zkracují. *Jindřich Škopek* z *Otradovic* zachoval se tak k mateři své Anně z Onšova. Nemoha hned za jejího živobytí statku nabyti, dosoudil se ho způsobem nesynovským. Řekl-li totiž někdo z dobré vůle a bez přinucení někomu něco dáti, neb učiniti bez výminky aneb pod jistou výminkou, povinen byl *připovědi* své neb *rčení* svému dosti učiniti. Neb to nebylo jen věcí poctivosti neb cti se dotýkající, aby každý slovo své držel, nýbrž každé rčení nabylo platnosti právní a ten, jemuž bylo připověděno, právo měl z nedosti učinění k soudu komornímu poháněti, ano i škod sobě pokládati, které mu z toho vzešly, že na rčení spoléhal.[2]) Jednou řekla Anna synu svému statek svůj všechen dáti; z toho ji pohnal ke komornímu soudu (r. 1525) a poněvadž ona nechtíc se souditi s vlastním synem, na soudě nestála, obdržel roku 1530 právo stanné. Práva svého užil roku následujícího (153). Neb když Anna rozkázala sobě séci na louce své u Hlohova, on přijev to seno pobral, též jí zajal dvě kmetičny ve Hlohově a vsadil je do vězení. Avšak i Anna nevystříhala se tehda násilí. Žalováno na ni od Pavla z Dolejšího Mnichu, že sebravši se zbrojně s lidem svým, jemu ryby, které koupil od Jindřicha Škopka, pána svého, a do rybníka ve vsi Zvěstově vsaditi dal, výtržně pobrala, potom lidem svým rozkázala, Pavla zavraždití, a když on pro ty a takové věci k ní poslal posla na Kamberk, jej do vězení dala a pustiti nechtěla. Mezi tím dostala se pře mezi Jindřichem a Annou i před soud zemský. Kmetům zemským, předním to soudcům království, zdálo se býti věcí neslýchanou, aby odňal mateři statek vlastní syn, a proto podána věc ta znovu na komorní soud. Anna majíc naději, že soud v její prospěch dopadne, žalovala (r. 1532) hejtmanům království, že Jindřich mimo vůli její na tvrzi její Zvěstově byl a tu obydlí měl k její škodě, a byv od ní napomenut, aby se s tvrze její stěhoval, to všecko opovrhl a svévolně v jejím zůstal. Mezi tím přišlo k stání u komorního soudu. Tu mluvil Jindřich, „že nikdy nemyslil, aby ji Annu mateř svou o statek připraviti měl, než toliko obmýšlel to, jakožto dědic, aby jinam statek odcizen nebyl, a když i to stanné právo bude stvrzeno, že jí do její smrti v ten statek vkračovati nechce.“ Jestliže držel slovo, o tom nám paměti nic nevypravují, napínajíce dosti často zvědavosť naši, aniž by ji vždy uspokojily. Jisto jest, že se dostal Jindřichovi jen Zvěstov, a Kamberk zůstal sestrám jeho. Když pak r. 1532 na Zvěstov se přestěhoval, nedošlo k pravému smíření mezi matkou a synem. Roku 1533 žalovala Hedvika z Hořiněvsi, manželka Jindřichova, na Annu z Onšova, Kateřinu z Talmberka, Reginu a Johanku z Bílých Otradovic, viníc je, že přijevše na tvrz Zvěstov vzaly si klíče od Jíry rychtáře Zvěstovského, a zodmykavše zámky, svršky a věci jí pobraly a čeho nedobraly, to zase zámky svými zavřely.[3]) Konečně i toho dokládáme, že pohnal Reginu z Otradovic Kryštof ze Skuhrova ze rčení, poněvadž mu slíbila statek všecek dáti a byvši napomenuta, tak neučinila.[4])

[1]) DZ 409, L 21. [2]) Pam. arch. VIII. 501. [3]) Reg kom. soudu 4 J. E 3, 5 F. I C 11, II. D 17, E 13, F 1 [4]) DZm. 85, F 11.

KŘÍŽENEC TVRZ.

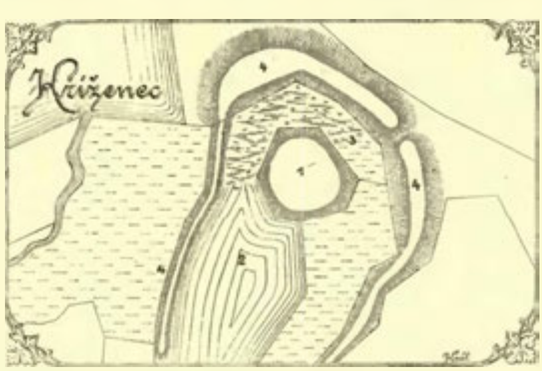
V inicialce této jest znak pánů Lukavských.

Asi čtvrt hodiny daleko od Vilic leží dvůr poplužný Frauenhof (neb Frajnhof, jak lid říká), a pod ním víska Křiženec, zachovávající nám jméno tvrze, která stávala jižně od ní a od obou daleko jen malý kousek cesty. Tvrzišti položenému mezi rybníky a bývalými močály říká se na hradě. Jest to pahrbek nevysoký, od nájemců dvora od mnoha let tak důkladně prokopaný, že tu zbylo jen množství kamene drobného, kterýž nechtěli odvážeti. Za to znáti jest dobře bývalé opevnění tvrze. Na jedné straně tvrziště stojí dosud voda, na druhé bývala také, ale nyní proměněno dno její v louky. Aby voda neodtékala, zděláný okolo tohoto rybníka náspy, kteréž se spatřují do dnes; nejhrubší jsou na straně severní, kdež byl na místě rybníka pouhý vodní příkop. Na tvrzišti našli prý stříbrné mísy a v poli kouli pocházející z dub husitských.

Založení tvrze Křiženecké sahá do dob pradávných, neb již k r. 1292 děje se zmínka o *Vokovi z Buřenic* jinak z *Křižence.*[1]) Na počátku 15. století usadil se zde *Oneš*, bratr sťatého podkomoří Zikmunda Hulera z Orlíka. Týž jsa ještě r. 1407 pánem na Vožici, postoupil zboží toho Mikuláši z Prahy, ale i potom, když sídlel na Křiženci, zůstal v přátelství s občany Vožickými. Když přísežní zdejší roku 1410, 20. dubna věčné kaplanství ve Vožici zřídili a nadali, podával s nimi Oneš kněze k témuž kaplanství, Ondřeje Zbraslavského.[2]) Již před tím byl nabyl Mikovského zboží, po němž se potom jmenovával.[3]) *Mikuláš Zajíc z Valdeka* jinak z *Křiženec* připomíná se r. 1420, 23. září.[4]) Týž totožným byl asi s Mikulášem Zajícem z Valdeka, jenž r. 1419 husitským Pražanům válku opověděl.[5]) Nepřátelské jeho smýšlení proti straně pod obojí bylo také příčinou, že Táboři tvrz Křiženeckou vzali a svým lidem osadili. Když Čechové r. 1423 nemajíce se co báti nepřátel zahraničných, zabředali tím hlouběji do různic a válek domácích, vytáhli Pražané silně do pole, pěchota i jízdní s mnohými děly a praky, a obehnali tvrz Křiženec. Avšak dobývavše jí několik neděl, více prý škody sami trpěli, nežli obleženým nadělati mohli. Když pak pan Bohuslav ze Švamberka, sebrav se s obcemi Táborskými, táhl svým ku pomoci, Pražané davše se s ním do rokování, odtrhli od Křižence zase.[6]) Ještě za válek těchto dostalo se zboží Křiženecké pánům z Talmberka a připojeno jest ke zboží Jankovskému, ač od Křižence dosti vzdálenému. Za dob bouřlivých potom následujících byla tvrz Křiženecká zbořena a vesnice vypálena, tak že oboje až na naši dobu pusté zůstávalo.[7])

---

[1]) Emler, Reg. II. 670. [2]) Lib. erect. IX. G 11 „cum Onssone nobili residente in Křiženec.“ [3]) Ibidem F 9. [4]) Rel. tab. II. 178, arch. č. III. 493. V archivu Třeboň. jest jeho pečeť se svinimi hlavami a zajíci. [5]) Arch. č. IV. 375. [6]) Palackého Děje III. b 184—185. [7]) Ves Křiženec připomíná se opět r. 1487—1488 při zboží Jankovském, a ačkoliv není přidáno, že by pustou bývala, zdá se nám přece, že tomu tak bylo; r. 1546 zajisté, když se *Jan mladší* a *Linhart* bratří *Jankovští z Talmberka* od *Jana staršího* strýce svého oddělovali, přijali za díl Křiženec tvrz pustou a ves pustou, ves Lhotu celou, ve Vilicích c. t. m., v Červených Otradovicích 4 dvory kmecí a v Pečině 1 dvůr km. (DZ. 7, L 25). Janův syn *Bohuslav z Talmberka* a na Mnichu podržel z tohoto zboží jen Křiženec a Vilice, jež si r. 1572 v pátek po sv. Tiburci ve dsky zemské vložil (DZ. 251, C 21); nedržel však celé zboží, nýbrž jen polovici, kterouž prodal r. 1573 (vkl. 18. dubna) *Alžbětě Kaplířové z Malovic na Neustupově* za 550 kop gr. č. (DZ. 17, Q 17). Tato bezpochyby již druhou polovici dříve měla dědictvím snad po Linhartovi svrchu dotčeném. Křiženec se dostal potom k Šebířovsku a s ním k Vožicku. Část popluží odprodána od tvrze již v 16. věku; tři čtvrti role orné s lukami držel do r. 1568 Jan Kocourovský z Radvanova, později svobodníci ve Velkém Ježově (DZ. 16, G 23).

Vysvětlení plánu: 1. tvrziště; 2. rybník; 3. močál na louku svedený; 4. náspy. Měřítko: 1 : 2880.

TVRZE V OKOLÍ VOŽICKÉM.

ŠEBÍŘOV.

Název vsi Šebířova (sev. od Vožice) k tomu poukazuje, že ji založil nějaký Šebíř (či Severus), a křesťanské jeho jméno i za to ručí, že povstala osada za doby křesťanské. Nejstarší nám známí držitelé Šebířova byli *Oldřich* a *Bušek ze Šebířova*, oba lidé nepokojni a svárliví, kteří před r. 1318 do vsi Zářiče vpadli a tu koně, dobytek, zbraně a všelijaké domácí nářadí pobrali. O Oldřichovi mimo to docházely i jiné žaloby k soudu zemskému, poněvadž nemohl dosti učiniti povinnostem, jež na sebe byl vzal. Za násilí jim způsobené splacovali mu také sousedé jeho rovnou měrou; Zářičtí se mu mstili tím, že mu pobrali koně, dobytek a rozličné svrchky ve vsi Lhotě, a Hroznata z Křesína také mu jednoho pěkného koně odňal.[1]) Když byl r. 1358, 19. ledna dosazen nový farář ke kostelu zdejšímu, podávali ho *Vilém* řečený *Tvrdoň* a *Vilém* bratr někdy Oldřichův;[2]) r. 1363, 17. února sdíleli právo to s Vilémem Tvrdoněm bratři jeho *Bušek* a *Oldřich*, arci s uznáním hlasu, kterýž příslušel také Benešovi z Vlašimě, jako držiteli nějaké dědiny blíže Šebířova.[3]) Později koupil Šebířov *Franěk z Moravče* a vyskytuje se v letech 1390—1407 jakožto patron kostela zdejšího.[4]) Později se připomínají *Zdimír Škopek ze Šebířova* r. 1412 ve při o kostel Oldřichovský[5]) a r. 1414 *Václav ze Šebířova*, jenž odpíral provolání odumřelých dědin v Mnicích a Slapště.[6])

Zdali kteří z tuto jmenovaných byli předky vladyk *Beřkovských ze Šebířova*, kteří na štítě lilii nosili, není nám známo, poněvadž se nám erby jejich nezachovaly; bezpochyby však patří k rodu tomuto *Petr ze Šebířova*, jenž r. 1430, 30. listopadu vedlé kolika sousedův okolních pečeť svou k jistému pořízení přitiskl.[7]) Radslav ze Šebířova r. 1465 seděl již v okolí Beřkovském, maje tu Počaply, a potomci jeho bratři Radslav, Petr a Jindřich zavládli hojnými statky v Podřipsku, z nichž však Beřkovice za nejlepší platily a dlouhá léta sídlem rodinným bývaly. Po jejich odstěhování zaujali Šebířov vladykové, kteří pocházeli ze vsi Křekovic. *Ondřej Šebířovský z Křekovic* přikupoval některé dědiny a věnoval roku 1493 manželce své Kateřině z Mokřan na vsi Šebířově; synové pak jeho *Václav*, *Aleš Vykýř* a *Jiřík* prodali r. 1523, 9. prosince tvrz, dvůr a ves Šebířov s podacím, ves Popovice, ves pustou Lhotu, jednoho člověka v Křekovicích a díl vsi Daměnic *Albrechtu Ciplovi z Kravska* za 775 kop gr. č.[1])

Další osudy Šebířova jsou tmou zahaleny; víme, že Albrecht, jenž byl pánem na sousedním Šelmberce, r. 1542 zemřel a že v držení tohoto panství dcera jeho Kateřina následovala. Zdá se, že po Mrackých z Dubé se potom Šebířov pánům Neustupovským dostal a tudíž také s Neustupovem a Zvěstovem přešel v držení *Elišky z Malovic*, jež se v druhém loži za Petra Kapliře ze Sulevic na Brodcích vdala.[2]) Paní ta koupila sousední statek Křiženecký roku 1573.[3]) Dcera její *Eva Kaplířova ze Sulevic* prodala r. 1603 dne 6. srpna statek Zvěstovský a s ním také dvůr Šebířov se vsí a podacím, a tvrz starou pustou *Marii Krystyně Skuhrovské z Talmberka na Lounovicích*;[4]) takým způsobem připadl Šebířov brzo k tomu, brzo k onomu statku, jehož páni nevolili sídlo na staré těsné tvrzi Šebířovské, nýbrž raději na jiných prostrannějších zámcích svých; když pak tu nikdo nebydlel, spadly pomalu střechy, okna se rozbila a povětří volně své rejdy provádělo ve starých komnatách. Po smrti Marie Krystyny († r. 1614) oddělen jest Šebířov od Zvěstova; neb odkazem této paní dostal se dceři její *Barboře ze Skuhrova*,[5]) jež se brzo po smrti mateře své za Bohuslava mladšího Vitu ze Rzavého provdala a s ním na Stadlci přebývajíc, arci nic nepřičinila k obnovení staré pusté tvrze. Ano, sotva že se vdala, prodala r. 1616, 3. května dvůr poplužný při vsi Šebířově vystavený, ves s podacím a 2 krčmami, tvrz starou pustou, ve vsích Vilíci a Osné c. t. m., Popovice ves celou, a vsi Křekovice a Lhýšov c. t. m. *Mandaléně Dvorecké ze Skuhrova na Novém Podolí*, sestře své, za 19.500 kop míš.[6]) Paní tato byla manželkou pana Viléma Dvoreckého z Olbramovic, jenž r. 1620 zemřel, učiniv touž manželku svou poručnicí statku a dítek svých. Paní v dobách těchto trudných dobře hospodařila a také statek svůj Šebířovský zlepšila, zejména i tvrz zdejší tak důkladně opravila, že se v ní pohodlně bydliti mohlo; pomýšlela snad na to, že by tu mohla chlebiti, když by syn dorostl a zboží Podolské ujal. Po smrti její zdědil Šebířov syn její *Václav Dvorecký z Olbramovic*, teprve po smrti otcově narozený, a v jinošském věku jal se na statku hospodařiti, ale brzo ho zmařila kvapná a nenadálá náhoda; když se r. 1643 na neděli svatodušní s Bohuslavem Řisnickým hádal, tento bambitku chytiv Václava do smrti postřelil, tak že v sedmý týden duši vypustil.[7]) Statek Šebířovský dostal se nyní dcerám jeho *Lidmile Majdaléně*, *Alžbětě* a *Markétě Veronice*, ještě nezletilým, tak že bylo nesnadno pro ně hospodařiti a lepším

---

[1]) Emler, Tabul. vetust. n. 122, 241, 242, 293. [2]) Tingl, Lib. conf. I. 37. [3]) Lib. conf. I. E 6. [4]) Ibidem VI. A 7, H 15, P 1. [5]) Archiv Třeboň. [6]) DD. 15, f. 117. [7]) Rel. tab. II. 170.

[1]) Rel. tab. II. 460, arch. Třeboň.; vloženo ve dsky toho roku 3. prosince (DZ. II. G 20). [2]) Srovnej děje Neustupova a Zvěstova. [3]) DZ. 17, Q 17. [4]) DZ. 178, G 15. [5]) DZ. 137, C 2. [6]) DZ. 189, M 22, vloženo roku 1616 dne 25. srpna (DZ. 138, E 27). [7]) Vlasákova Místop. bibl. II. 127—128.

se býti ukázalo, když se statek prodal a peníze stržené uložily. Za tou příčinou prodali kommissaři soudem zemským zřízení tvrz Šebířov se dvorem při té tvrzi, dvůr Vilický s poplužím, mlýn nedaleko tvrze, ves s podacím, vsi Popovičky, Osnou, Křekovice, Lhýšov a Vilice c. t. m. smlouvou dne 7. září r. 1647 učiněnou *Regině Mandaléně Malovcové z Olbramovic* na Vlčovsi za 60.000 kop míš. [1]) Po paní této, jež mnohá léta až do smrti své na Šebířově hospodařila, následovala dcera její *Mandaléna Dorota Dohalská* rozená *z Doupova*, a ta prodala statek Šebířovský s tvrzí r. 1674, 21. května panu *Kryštofovi Karlovi Přehořovskému z Kvasejovic* na Mladé Vožici za 22.000 fl. rh. [2]) Po spojení statku s panstvím Vožickým následoval druhý úpadek tvrze a s tím také úplné její spuštění.

Podveckému z Podvek za 300 kop gr. č. [1]) Nový držitel vystavěl v Radostovicích brzo po tomto zakoupení novou tvrz, která již r. 1560 stála, když Václav (vkl. dne 3. února) na veškerém zboží Radostovském manželce své Lidmile z Toušic 312½ kop gr. č. věnoval. [2]) Roku 1570 odprodal od statku svého 2 rybníky Štěpánovi Španovskému z Lisova na Chýšce; [3]) dvě léta po tom (r. 1572) zemřel. Vedlé posledního pořízení zemřelého, jež již roku 1562 ve čtvrtek před sv. Dorotou napsáno bylo, dostala se tvrz se dvorem, vsí a mlýnem manželce ovdovělé *Lidmile z Toušic;* sestrám Václavovým Anně a Dorotě vyplaceny ze statku jisté peníze. [4]) Později připojeny Radostovice k panství Šelmberskému (srov. str. 224.).

BZOVÁ.

Jen málo zpráv se nám o Bzové zachovalo. *Dluhomil ze Bzové* byl svědkem, když r. 1384 soused jeho Ludvík z Pravětic nějaké nadání učinil kostelu v Načeraci. [3]) Roku 1389 byl již mrtev a měla Bzová na krále spadnouti, ale *Jitka ze Bzové* (snad manželka jeho) uhájila věna svého 180 hřiven, jež měla na vsi Bzové zapsané. [4]) Táž měla také plat roční v Daměnicích 2 kop. jejž prodala roku 1420, 23. září Dorotě z Daměnic, sestře své. [5]) V držení tvrze a vsi byl zatím následoval *Ctibor ze Bzové;* týž se čte jen jednou, a to r. 1430, 30. listopadu v listu Vychny z Chocova na dvůr Chocov blíže Kamberka. [6]) Tvrz zdejší dostala se potom v držení vladyk Pravětických, kteří ji dlouhý čas drželi a konečně se zbožím Pravětickým (r. 1545) obci Táborské prodali; tato se až do r. 1547 v držení „Bzové tvrze pusté“ nacházela, ale když řečeného roku statky Táborské kr. komora zabrala, dostala se Bzová zase k Pravěticům, a odtud před r. 1586 k panství Šelmberskému. O tvrzi děje se naposled zmínka v registrech statkův od Tábora postoupených ve smlouvě mezi Ferdinandem I. a Janem z Pernšteina, a tu připomíná se „rybník u tvrze Bzové.“ [7])

Náhrobek Bohuslava Těmína z Těmic.

BLATNICE.

Příběhy tvrze této krátké sice jsou, ale zajímavé. Za časů krále Jiřího seděl na tvrzi této *Jan z Blatnice*, jenž se službou svou přikázal Janovi Malovci z Pacova. Týž Blatnický dopustil synu svému Matušovi, že s jinými s Blatnice ssedše, vybrali tvrz Háj přátelskou s Malovcem. Pro tento účinek Malovec chtě Jana jakožto služebníka svého vzíti a trestati, poslal lidi a služebníky své, kteří tvrz Blatnickou ztekli, Jana jali a svázali, a všechen statek pobrali. K tomu ještě když otec seděl ve vězení, spálena jest tvrz zdejší a zahubena i s dvorem. Matuš pohnal z té příčiny Bohuslava Malovce z Pacova, bratra nedílného a nástupce Janova, do soudu zemského, vině ho z jetí otcova a pobrání statku. Na soudu nalezeno, že Jan mohl Blatnického slušně potrestati jako pán jeho, než co se dotýkalo statku pobraného, odsouzen jest Bohuslav, aby jej zaplatil neb navrátil ve dvou nedělích zběhlých, a což by nad to Matuš více náhrady míti chtěl, to aby provedl před menším soudem zemským. Po události této, jež se stala roku nám neznámého, ale zajisté po r. 1463 a před r. 1495, [5]) neobnovena jest tvrz nikdy více a také stavení žádné tu více nestaveno po dlouhý čas, tak že se místo to potom jen pustotinami Blatnickými nazývalo. [6])

RADOSTOVICE.

Kdysi bývaly Radostovice samostatným statkem, [8]) ale tvrz tu bývala teprve v 16. století. Roku 1557 totiž (vkl. v pond. po sv. Havle) prodal Burjan Hora z Heřmanic dvůr popl. Radostovice a ves celou s krčmou a mlýnem *Václavovi*

[1]) DZ. 304, K 25, vlož. 1647, 1. října (DZ. 149, K 1) [2]) DZ 391, B 27. [3]) Lib. erect. IX. A 9. [4]) DD. 13, f. 76 [5]) Rel. tab. II. 178, arch. č. III 493. [6]) Rel. tab. II. 170. [7]) DZ 47, F 2.

[8]) Zde žili a seděli ve 14. století bratří *Jindřich* a *Václav z Radostovic*, kterýmž prodal r. 1371 Čeněk ze Šelmberka roli ve vsi Pravěticích. Tíž bratří koupili r. 1383, 3. dubna od Přibíka ze Lhýšova polovici vsi Hobzí na Moravě. Václav zemřel před r. 1408, zůstaviv vdovu Přibu, jíž Jindřich z Rožemberka věno na Krtelích zapsal (Rkps. VI. A 11. bibl. Praž.). Jindřich jsa ve službách pánů z Rožemberka, často se v krajině Třeboňské vyskytuje, ač držel i statky v okolí Vožickém. Sestru svou Ozanu byl vdal za Přibíka z Křišova a když ovdověla, vykázal jí a synu Petrovi r. 1382 dne 15. června jisté platy v Plešech, v Bradačově a Rodném (Archiv Třeboňský). Když se syn Ozanin do cizích zemí odebral, vyznala ona r. 1389 dne 13. července, kdyby se nevrátil, že její zboží při bratru Jindřichovi zůstati má (tamžel. Jindřich byl r. 1388 – 1392 purkrabí na Krumlově a potom purkrabí na Třeboni, prodal r. 1394 nějaké své platy v okolí Řečice Kardašovy a učinil r. 1395 dne 26 října ve Třeboni své poslední pořízení (Arch. Třeboň.). Naposled se připomíná r. 1401 (Arch. bibl. Praž.). Synové jeho *Jan* a *Petr* připomínají se již r. 1382 při jednání se strýní svou Ozanou. O jejich pozdějších osudech není nám mnoho známo, jakož se i o Radostovicích a jejich osudech v 15. století zpráv dosti nedostává.

Nějaký *Jan z Radostovic* připomíná se r. 1437; tehda byl strýc jeho Hereš z Hor zemřel a Jan táhl se po příbuzenství ke dvoru jeho v Horách Smilových (DD. 15, f. 171). Jeden *Jan z Radostovic* nacházel se r. 1451 mezi těmi, kteří císaři Fridrichovi opověděli, postaviv se pod prapor úřadu Choustnického. V berních registrech kraje Bechyňského r. 1523 sepsaných přichází *Jindřich Radvan z Radostovic* (Arch. Třeb.), a připomíná se ještě roku 1534. Dcera neb sestra jeho *Anna z Radostovic* bydlela obyčejně v Ledči, kdež také r. 1538 poslední své pořízení napsala. Tím odkázala dvůr popl. a ves Radostovice a v Rovném 2 člověky manželu svému *Burjanu Horovi z Heřmanic* (DZ. 2, A 9).

[1]) DZ. 12, M 3. [2]) DZ. 13, J 18. [3]) DZ. 16, O 15. [4]) DZ. 16, M 25. [5]) Relig. tab. I. 194.

[6]) Pustotiny ty náležely v první polovici 16. století ke tvrzi Hrádku u Roučkovic, a dostaly se potom Janovi Vrchotickému

TĚMICE.[1]

Při cestě z Mladé Vožice k Miličinu stojí jen několik krokův od cesty na jedné straně Nová ves (někdy Lazice), a s druhé strany výstavný dvůr Těmice, tak řečený po svém zakladateli Těmovi, při němž se ve starých dobách tvrz vypínala. Dvůr tento koupili ve 14. století od *Vaňka Tyrleka* jakýsi *Ješek* a *Petr z Mutic*. Onen měl manželku Anežku, jíž na dědictví tomto 80 hřiven stříbra zapsal.[2] Když byl Ješek asi r. 1382 zemřel a zboží jeho jako odúmrť královská ve Vožici provoláno bylo, ujal se opuštěné vdovy Ješek z Údimě a r. 1383, 15. května právo její uhájil. Také Petr svrchupsaný čte se jako odporník provolání dotčeného.[3] V následující době nacházíme Těmice v držení *Těmínův z Těmic*, o jichž rodu poznamenal Paprocký, že byl „vzácný, v skutcích hrdinských dobře zkušený i hojně obdarovaný.“[4] *Jan*, první nám známý předek rodu toho, nazývá se r. 1398, 1. října jen prostě z Těmic, později Janem z Hlasiva seděním v Těmicích a posléze Těmínem. Roku 1400 dne 5. listopadu s bratrem svým Přibkem z Hlasiva, r. 1410—1413 sám měl jeden hlas podací kostelního v Hodětících.[5] Roku 1437 byl již mrtev, zdá se však, že rok úmrtí jeho připadá o kolik let dříve, třebas nikoliv před r. 1403.[6]

Janův syn *Ondřej Těmín z Těmic* prodal r. 1418 plat v Těmicích na purkrechtě slove Batelovský panu Mikolášovi z Hořic ke kostelu do Zboře. Jelikož byl Ondřej od otce svého dílen, nebyl od něho obdařen, když činil své poslední pořízení. Neb zapsav již dříve věno choti své Anně na polovici dvoru a roli v Těmicích a rybnice Olší, vyznal později před panem Oldřichem z Rožemberka a některými jeho služebníky, že právo své v Těmicích, Hlasivě a v Hodětících třetinu podací kostelního vzdává „Anně dceři své, kteráž jest za Bohuslavem Dýmkem z Těptína i její dětem,“ a Petrovi někdy písaři Přiběnickému.[7] Jak již svrchu řečeno, byl Jan již r. 1437 mrtev a zboží jeho, dvůr popl. s platy, jest ve Vožici jako odúmrť královská provoláno, jíž si vyprosili na králi *Vilém ze Žlutic* a *Přibík Tluksa* (z Čechtic). Provolání to se bylo stalo proto, poněvadž byl Jan se syny svými dílen a tudíž oni po něm, neučinil-li pořízení, děditi nemohli. Byltě Jan arci zboží své zapsal dceři Anně, ale ta již také byla zemřela, několik sirotků zůstavivši; tou příčinou odpíral provolání Bohuslav z Těptína. Také Buškovi, jinému synu Janovu, o to šlo, aby na jeho dědictví saženo nebylo, i odpíral před se.[1]

Dotčený *Bušek z Těmic*[2] prodal zboží své Dědické, totiž dvůr tudíž ležící, a připomíná se ještě r. 1459 ve příčině jednání jakéhosi o purkrecht Batelovský v Těmicích.[3] Z dědiců jeho známi jsou nám *Přibík* a *Oldřich* bratří z *Těmic* (roku 1485), kteří měli tehda ještě některé mladší bratry nedílné.[4] Na počátku 16. století držel zboží Těmické, k němuž se počítaly Těmice tvrz, dvůr popl., ves celá, v Nové vsi, Dědicích, Oldřichově dvory kmecí, Leština dvůr popl. a ves celá s podacím v Nové vsi, mlýny u Nové vsi a Zboře, *Bohuslav Těmín z Těmic* (r. 1527), a později jiný *Bohuslav*, tuším syn jeho.[5] Týž pojal k manželství Hesteru z Vlčkovic, jíž věnoval na zboží svém v Těmicích a Moravči, přikoupil Oldřichov od bratří z Rašovic a zboží Vitanovské od příbuzných (bratří?) choti své. Později držel Těmice na svůj díl *Oldřich Těmín z Těmic*, snad Bohuslavův syn, jenž přikoupil r. 1560 (vkl. ve středu po sv. Janu Burjanu) dvory kmecí v Nové vsi od Bohuslava, Melichara, Jana, Nikodema a Šimona, bratří Těmínův, za 235 kop.[6] Zemřel asi r. 1579.[7]

Náhrobek Kateřiny Těmínové z Říčan.

Oldřich byl již před svou smrtí o Těmice učinil smlouvu trhovou s *Bohuslavem starším z Těmic*, jedním ze svrchupsaných bratří, ale pro smrť jeho smlouva ta nebyla dokonána, pročež učinila teprv Estera vklad téhož zboží roku 1587 v úterý po křížové neděli. Patřily ke zboží tvrz Těmice a dvůr popl., ves řečená Nová ves s krčmou a podacím, ves Dědice s krčmou, v Oldřichově s krčmou a Zboři c. t. m. Summa trhová činila 3500 kop gr. č.[8]

Bohuslav starší přeživ choť Kateřinu z Říčan, „chudých lidí pravou mateř“, odkázal posledním pořízením (r. 1595) „statek svůj Těmice“ ujci svému *Štěpánu Adamovi z Bulvanu*, hejtmanu na Hluboké, na jisté výminky, bratřím svým Janovi, Nikodemovi a Šimonovi, pak strýcům Janovi na Doubravici a Bohušovi mladšímu toliko jisté peníze.[9] Zemřel r. 1597 a pohřben v kostele v Nové vsi, kdež již odpočívala choť jeho Kateřina, jež zemřela r. 1580 na neděli provodní. Dotčený Štěpán chtě vyplatiti peníze někdy Bohuslavem ze statku Těmického odkázané, prodal (r. 1597 dne 11. července) tvrz Těmice se všemi pokoji, pivovárem, sladovnou, chmelnicí, hvozdem, zahradami, dvorem atd., ves Novou s podacím, díl vsi Oldřichova s krčmami ve Zboři a Muticích *Esteře Vchynské z Těmic* za 4500 kop gr. č.[10] Paní tato přivtělila zboží Těmické

---

z Loutkova, jenž prodal r. 1577 ves Střítež se dvorem popl., krčmou a pustotinami na Blatnici *Janu Smrčkovi ze Mnichu* na Vodici za 300 kop (DZ. 19, M 27). Za panování Vodických držitelů začalo se zase na pustotinách znovu stavěti, ale tak pořídku, že tu ani pořádná ves nepovstala. V 17. století dostala se samota tato ke statku Oblajovskému, oddělena potom i od něho a přikázána k nově utvořenému statku Domamyšli. Roku 1686 připomíná se na statku Střítežském „ves pustá Platnice“ (DZ. 399, Q 22). Potom se dostala Blatnice ke zboží Vožickému, když r. 1717, 18. srpna z pozůstalosti po neb. Jindřichu Viktorinovi Janovském z Janovic zakoupeny k témuž panství vsi Střítež, Lomná a Domamyšl (DZ. 493, F 16). Na místě tvrze a dvora stojí nyní vesnička Blatnice. Ve *Střítěži dolejší* připomíná se v 17. věku tvrz (DZ. 393, B 23, 396, H 28, 399, Q 22, 32, B 28), ale to byl zámeček teprve nedávno před tím postavený, neboť ještě roku 1616 tu sídla nebylo (DZ. 138, A 71).

[1]) Pomůckou: Pam. arch. IV. 2, str. 73. [2]) Relig. tab. I. 491. [3]) DD. 13, f. 74. [4]) O stavu ryt. 245. Za dob Paprockého byly ještě listy rodinné Těmínův, jež on vytiskouti dal. [5]) DD. 14, f. 93, Lib. conf. VI. B 2, VII. A 9, C 3. Chybné psaní tamže jest „de Tyrnicz, de Tremecz.“ [6]) Paprocký (p. 245) není spolehliv v opisování let, snad tu má státi r. 1423. [7]) DD. 3, pag. 132. O tom vydali svědomí Oldřich dotčený a jeho služebníci v Krumlově r. 1425 na den sv. mládenců, nemohl býti tudy Jan roku 1403 mrtev, poněvadž byl Oldřich tehda ještě chlapec.

[1]) DD. 15, f. 170. [2]) Týž jako Bušek z Dědic, jenž Anně vdově Těmínově věno její 50 kop na polovici dvoru zaplatil (Paprocký). [3]) Paprocký, str. 246. [4]) Relig. tab. I. 207. [5]) Archiv Třeboňský, DZ. 250, F 15. [6]) DZ. 13, G 20, L 16. [7]) DZ. 89, H 11. Viz i DZ. 21, G 23, 167, B 14. Reg. k. s. 22 F. R 16, 27, F. f 28 a 32, F. A 16, též našeho díla sv. II. na str. 74. Pam. arch. IV. h. 74 a Dačického paměti. [8]) DZ. 23, L 30. [9]) DZ. 128, B 6. [10]) DZ. 128, H 30, 172, M 23.

k panství Vitanovskému, při němž zůstalo až do r. 1659. Za té doby, která více než půl století trvala, nebydlil nikdo na Těmicích, tvrz sice ve hlavních svých zdech zůstala neporušena, ale střechám a vnitřku uškoděno velice nedostatkem oprav.

Vývod Těmínuv z Těmic.

Bohuslav z Těmic 1527

Adam 1527 † j. 1559 ψ Markéta ze Sobětic — Bohuslav 1541 ψ Hestera z Vlčkovic

Děti Adamovy: Bohuslav † 1597 ψ Kateřina z Říčan — † 1580, 10. Apr. Melichar 1559 — Jan 1559—1593 — Nikodem 1559—1593 — Simeon 1559—1590 ψ Dorota Reibicova z Krejcu ⊙ 1590

Syn Simeonův: Adam Bohuslav † 1612

Děti Bohuslavovy: Oldřich † j. 1579 ψ Kateřina z Talmberka — Jiřík 1559—1573 — Zikmund 1559 — Jan 1559—1567 ψ Kateřina z Milhostic — Juliana 1579 — Marjána ψ Risnický — Anna ψ Kule

Dcera Janova: Estera † 1599 ψ Jan Jiří ze Vchynic † 1598

Těmin † 1599, 27. Aug. ? ψ Anna z Bydžina — Burjan 1582—1585 — Bohuslav 1582—1585 — Aleš † j. 1582 ψ Anna z Hozlau † j. 1590

Oldřich 1582—1590 — Jiří 1582—1590 — Eva 1590 — Johanka 1590

Marie Eusebie z Menšteina odkázala posledním pořízením svým statky Vitanovice, Těmice a Vrcholtovice dětem svým *Václavovi*, *Jiříkovi* a *Evě Františce*, jež byla choti svému Jáchymu Špulířovi z Jiter a na Tučapech porodila. Roku 1659, 16. října dělil otec dítky své o veškero dědictví mateřské, při čemž se dostaly Evě tvrz Těmická „opravky potřebující" (v ceně 500 kop), dvůr, vsi Zhoř, Křtěnovice, Oldřichov, Mutice a Dědice.[1] Dotčená slečna byla se vdala za Rudolfa Malovce z Malovic na Proseči, jenž byl však již mrtev, když přijímala díl svůj mateřský; s ním splodila několik dítek. Oželevši prvního chotě, vdala se před r. 1659 za *Kryštofa Karla Voračického z Paběnic*, jemuž porodila syna a dcerušku. Posledním svým pořízením († r. 1679, 13. října) odkázala všechen statek svůj do polovice manželu svému Kryštofovi, do polovice všem dětem svým, jichž z dvojího manželství bylo 8 na živě, a to z prvního Jáchym Jan, Arnošt František, Jan Kryštof, Marie Eusebie Budkovská, Anna Marie a Johanka Kateřina, z druhého Antonín František a Františka Polyxena. Nad těmito byl otec jejich poručníkem, nad oněmi (mimo Marii Eusebii) nejstarší bratr Jáchym, tehda pán na Vyšeticích. Oba poručníci vyžádavše si roku 1680, 16. března komorníka u desk zemských, ve své díly se uvázali.[2] Na statku tom nacházelo se tehda drahně dluhů, také by při dělení jeho byly vypadly tak drobné díly, že by se nemohl zdržeti; tou příčinou nařízeni jsou soudem zemským jistí páni, kteří statek k dobrému sirotků r. 1680, 20. října prodali svrchu řečenému Kryštofu Karlovi, jenž byl již tak držitelem jedné polovice.[3] Po dvou letech (r. 1682, 5. března) prodal Voračický statek Těmický *Marii Sabině Svertsové z Reissu, rozené ze Šporku*, za 32.000 fl. rh.[4] Paní ta prodala potom (r. 1691, 1. srpna) statek Těmický za 26.000 fl. a 150 fl. klíčného *Františku Ferdinandovi z Khüenburka*, kanovníku v Solnohradě, jenž jej sloučil s panstvím svým Vožickým. Ke statku Těmickému patřily tehda tvrz Těmice s pivovárkem (Brauhäusel) a dvorem, v. Dědice, ve Střítěži 1 dvůr kmecí, v Muticích krčma, ve Křtěnovicích 2 dvory kmecí, v Rašovicích, Zhoři a Oldřichově po jednom dvoru kmecím, ve Vilicích dvůr selský znova postavený, 4 dvory kmecí, 3 chalupy a kovárna.[5]

[1]) DZ. 73, Q 16 — R 4. [2]) DZ. 116, D 13. [3]) DZ. 305, F 14. [4]) Tamže, R 6. [5]) DZ 402, B 29.

VITANOVICE.

Název vesnice této upomíná na zakladatele svého řečeného Vitana neb aspoň na plémě, jež se po něm nazývalo. Nejstarší držitel byl *Otrad z Vitanovic*, jehož syn se r. 1361 farářem v Bedřichovicích stal,[1] roku 1378 jej zase čteme jako rukojmě při prodání platů v Osné.[2] Jakýsi Otrad stal se popravčí královským v některém kraji při Sázavě (snad Kouřimském),[3] byl to snad svrchupsaný pán, jehožto jakož i v letech pokročilého i v právích zemských zběhlého král Václav k této čestné důstojnosti povolal. *Jan* jinak *Otrad* řečený koupil r. 1396 se Štěpánem farářem Vožickým několik dvorů kmecích v Daměnicích, kteréž, jakož i dvůr kmecí v Podolí, Vožickému kostelu přikázali, ačkoliv o tom vyznání ani před dskami ani před soudem duchovním neučinili.[4] Jan jsa šetrným, groš ke groši, kopu ke kopě ukládal a z uspořených peněz zase vsi a dědiny kupoval; vešel v držení zboží Vrcholtovského, na němž r. 1403—1419 pánem byl.[5] Jelikož tohoto posledního roku ještě faráře konsistoři katolickou potvrzeného podával, ukazuje se nám tím již jako přívrženec strany pod jednou. Ostatně o něm nic více nevíme, než že r. 1414 nějaké věno v Daměnicích prodával[6] a v bouřích potom následujících zemřel. Sestra jeho vdána byla za Racka, husitského faráře ve Vožici. Jiný *Jan Otrad z Vitanovic* dostává od krále Ladislava kolikeré odúmrtí, a to r. 1453 nějaké zboží v Ješeticích a ve Slapsku,[7] r. 1454 platy v Pravěticích, Podolí a Daměnicích, odemřelé po svrchupsaném Janu Otradovi, jež dědičně zádušl Vožickému náležely. S tímto porovnal se Jan Otrad smlouvou dobrovolnou a kostelu roku 1460 právo své ke platům v Daměnicích ve dsky vložil.[8]

Za té doby již Vitanovice dávno v držení původního svého rodu nebyly. Jakýsi *Václav Vesel z Vitanovic* koupil nějaké dědiny od Mikuláše z Borotína, poručníka nějakých sirotků, s čímž později Jan Malovec z Pacova spokojen nebyl a Vesela proto k soudu zemskému pohnal, ale Vesel při svou r. 1454 vyhrál.[9] Z listu jednoho v archivu Třeboňském, jenž ani roku ani dne nemá, dovídáme se také, že jakýsi Jaroslav, jenž byl „u pana Strážského dobré paměti" (r. 1423—1457) a potom hejtmanem, a Mikuláš Miličin z Odlochovic na Vitanovice frajmarčili. Vitanovice dostaly se potom vladykám z Vlčkovic, již se odtud Vitanovskými psávali. Za časů krále Ludvíka drželi Vitanovice tři bratří z toho rodu, *Příbík*, *Ctibor* a *Arnošt*,[10] ale vedlé nich jmenuje se roku 1523, 1. října pánem tudíž *Beneš Trmal z Toušic*,[11] jenž byl snad na krátký čas zástavním držitelem anebo spíše poručníkem mladých Vitanovských. Tito rozdělili se již téhož roku tak, že se Příbíkovi dostala tvrz Háj s příslušenstvím, vsi Jiřetice, Zlovice a Kosákov,[12] ostatním dvěma dostaly se Vitanovice, dvůr v Chlistově a ves Malovice. Arnošt, jak se zdá, pustil díl svůj na Vitanovicích bratru Ctiborovi a prodav všechno, co měl v Bechyňsku, usadil se na Nihošovicích v Prachensku. Ctibor prodal okolo r. 1534 Vitanovice tvrz, dvůr popl. a ves s podacím ve Vrcholtovicích *Bohuslavu Těmínovi z Těmic* za 415 kop gr. č. a vložil mu dědictví to ve dsky podruhé r. 1544.[13]

Nový pán přestěhoval se z Těmic na Vitanovice a po nich se také psával seděním na Vitanovicích. Roku 1541 na den sv. Lucie

[1]) Lib. conf. I. D 5. [2]) Archiv Třeboňský. [3]) Kniha popravčí Rožemberská. [4]) Viz moje děje Vožice, strana 9 a 24. [5]) Roku 1403 se připomíná Otrad, r. 1419 Jan Otrad tušíın jedna osoba (Lib. conf. VI. D 4, VII. K 16). [6]) Rel. tab. II. 106. [7]) DD. 16, f. 119. [8]) Rel. tab. II 303. [9]) Ibidem I. 125. [10]) DZ. 4 J 22, též Reg. 3. J kom. 93. [11]) Rkps. bibl. Praž. 17, F 35, str. 175. [12]) DZ. 44, C 27. [13]) DZ. 5, D 25. V titulář r. 1534 uvodí se i Arnošt i Bohuslav páni na Vitanovicích.

zapsal choti své Hesteře z Vlčkovic zboží Vitanovské v dluhu prý 100 kop,[1]) zapsav jí již dříve (r. 1540) věno na témže zboží a Moravči. Po něm spravoval nějaký čas Vitanovice a Těmice *Oldřich Těmín*, snad jeho nejstarší syn, ale za krátký čas přikázány jsou Vitanovice jako díl *Janu Těmínovi z Těmic*. Tento byl člověk násilný, jenž r. 1566 o svátcích svatodušních mladého Burjana Měděnce z Ratibořic ve Vitanovicích zavraždil. Skrze přátele své přiveden jest r. 1567 ke smíření s otcem zavražděného. Přes to zase r. 1567 v Oticích na Jindřicha Čerovského z Robous tulichu dobyl a jemu na zdraví jeho škoditi chtěl.[2]) Manželku měl Kateřinu z Milbostic, jíž r. 1573 (v pátek po sv. mistru Janu Husi) na tvrzi Vitanovicích, dvoru a vsi a na vsi Moravči 800 kop gr. č. věna ukázal.[3])

Jan synů neměl, než jediné dcery Estery, která po něm a strýni své Julianě Těmínové všechna zboží zdědila, když byly ostatní dědičky penězi spokojeny.[4]) Estera provdala se za *Jana Jiřího ze Vchynic*, jenž sloužil r. 1594 ve vojště, jež pod Petrem Vokem z Rožemberka proti Turkům do Uher vytáhlo, a vedl osmý praporec třetího pluku. Zemřel již roku 1598 dne 24. února.[5]) Estera ho dlouho nepřečkala; již r. 1598 (ve středu před sv. Bartolomějem) poslední vůli svou napsala, jíž všechen statek svůj, totiž Vitanovice a také Těmice již dříve přikoupené poručila „k dědičnému vládnutí" Jáchymovi Španovskému z Lisova a na Vožici, a zemřela r. 1599.[6]) Tento však nevešel ve zboží to nikdy, nýbrž ono se dostalo *Aleně Vchynské ze Vchynic*.[7]) Tato prodala r. 1600 dne 16. listopadu rozsáhlé zboží, totiž tvrz Vitanovice se dvorem popl., pivovárem, mlýnem, vsí, dvůr Křižanský s poplužím, vsi Moraveč, Křekovice c. t. m., Vilice c. t. m., Zahrádku, Javor, Leštiny, tvrz Těmice se dvorem popl., vsi Oldřichov, Novou ves, Zhoř, Dědice, Mutice a Střítež *Fridrichu Míčanovi z Klinšteina a z Rostok*.[8]) Míčan prodal Vitanovice, Těmice, Vyšetice, Vrcholtovice (r. 1612 dne 21. října) a usadil se potom na Nyžburce, kdež r. 1616 zemřel.[9])

Sanktuář v kostele v Nové Vsi u Mladé Vožice.

Novým držitelem Vitanovic a Těmic stal se *Jakub Menšík z Menšteina*, cís. rada a purkrabě hradu Pražského, před tím pán na Osově a Skřipli, jenž z nízka vysoko vzešel. Manželku měl Alžbětu Pětipeskou z Chýš, s níž splodil několik dětí. Nejstaršího syna svého přečkal. Když r. 1613 vnuk jeho Jan naň vznesl, že by chtěl ve stav manželský vstoupiti a proto že prosí, aby jej z lásky dědovské živnosti opatřil, tu mu připověděla bába jeho, že mu dá Vrcholtovice. Roku 1614 učinil Jakub pořízení, aby syn jeho *Václav Euseb* statek ujal. Zemřel téhož roku.[10])

Jakub Menšík z Menšteina 1577 † 1614
ψ Alžběta Pětipeská z Chýš

Jan	Václav Euseb 1614, 1616	Maria Eusebia † 1657, 4. Jun. ψ Jáchym Špulíř z Jiter
Jan 1613—1630 ψ Kateřina Pětipeská ⊙ 1613		

[1]) DZm. 226, A 11. [2]) DZ. 58, H 10, reg. 20 F. kom. A 10. [3]) DZ. 13. B 12. [4]) DZ. 89. H 11—12. [5]) Folkman o Vchynských 24. [6]) DZ 129, M 19—21. [7]) DZm. 74, J 2. [8]) DZ. 92, M 15, 175, K 23. [9]) DZ. 186, K 14. [10]) DZ. 137, D 16, 186, N 2, Dačický I. 315. Viz i DZ. 138, A 26 a srov. rkps. XI. E 16 bibl. Praž., též Nauč. Slovník „Menšík".

Při počátku povstání českého spravovala Vitanovice paní Alžběta a zkoušela proto mnohé svízele. Roku 1619 lid vojenský z ležení svého v Táboře veliké škody dělal, dva dvory na Vitanovsku zpustošil, všechno obilí ze sýpek pobral, okna, kamna všecka vytloukl a dobytek zajal. Poddaným klisata, dobytky pobrali, dvéře, okna, truhly vysekali, je všecky rozehnali, tak že pusté vsi zůstaly; obilí na poli stálo, ale nikdo ho kliditi neměl. Na mnohé stesky paní Alžběty poslána jí z Tábora salva guardia, ale ta jí byla málo platna. Co ještě dobytka na statku bylo, kázala domů přihnati, ale potom dobytek pobrali (několik kop ovec, krav přes 2 kopy a mnoho svinského a jalového dobytka), a to vše do ležení odehnali.[1]) Jak dlouho Václav Eusebius Vitanovice držel, není nám známo; zdá se, že velmi brzo zemřel, po čemž arci statek jeho na jedinou jeho sestru spadl.

Panna Marie Eusebie pojala si za manžela r. 1624, 12. listopadu *Jáchyma Špulíře z Jiter* na Tučapech, cís. radu a soudce zemského. „Z milosti a požehnání Božského pán Bůh ráčil jim plodu manželského požehnati a 7 synů a 7 dcer dáti," z těch 4 synové a 4 dcery brzo pomřeli,[2]) ale i potom jiní následovali, tak že konečně jen synové *Václav* a *Jiřík* a dcera *Eva Františka* na živě zůstávali. Máti jich, odkázavši troje statky své Vitanovice, Těmice a Vrcholtovice manželu svému Jáchymovi a dětem svým, dala si své pořízení r. 1640, 3. září ve dsky vložiti[3]) a zemřela roku 1657 dne 4. června; tělo její vedle dětí zemřelých v kostele Vrcholtovském odpočívá. Jáchym po dvě léta po smrti choti své statky spravoval, ale r. 1659, 16. října pro sebe dílu nežádaje, an na svém statku Tučapském přestával, veškeré dědictví mateřské na 3 díly rozdělil. Druhý díl, totiž tvrz Těmická s dvorem, vsi Zhoř, Křtěňovice, Oldřichov, Mutice a Dědice dostaly se Evě Františce,[4]) třetí díl tvrzka Vrcholtovice s dvorem pustým a ves, dvůr a ves Leštinu, Veliký Oldřichov a Novou ves vzal si Jiří,[5]) ostatek s Vitanovicí (první díl) měl se dostati nejstaršímu z nich Václavovi; jelikož však tento v mladém věku zemřel, spadlo zboží jeho na otce Jáchyma, jenž se ve Vitanovice uvázal a okolo roku 1675 zemřel. Syn jeho *Jiří Štěpán* maje po matce Vrcholtovice, zdědil po otci i Tučapy i Vitanovice, zemřel však r. 1678

[1]) Dvorský, Pam. žen, str. 223—224. [2]) Votivní obraz na faře Vrcholtovské. Alžběta Menšíková koupila roku 1634 dům Slepičovský na Táboře (kn. trhová tudíž r. 1616, H 4). [3]) DZ. 147, E 21. [4]) DZ. 73, P 16 — R 4.

[5]) DZ. 77. B 21 — C 3. Tvrzka ve *Vrcholtovicích* připomíná se tuto poprvé. Osada sloula původně Rchútovici, z čehož a předložky *v* nynější jméno povstalo. Nejstaršími držiteli jejími byli r. 1379 Bohuněk kramář z Prahy, r. 1383 Mareš a Přech z Broumovic. Od r. 1403 patřily k Vitanovicům (Lib. conf. III. D 17, B 19, VI. D 4, VII. K 16). Svobodný dvorec ve vsi spadl po smrti *Václava Maliny z Vrcholtovic* právem královským na *Dobrana z Mutic* (r. 1455), kterýž vdově Dorotě věno její splnil (DD. 16, f. 129, 358). V 16. věku patřily Vrcholtovice ke statku Vlčkovskému; *Jiřík Vlčkovský* prodal r. 1595 dvůr a ves „ve vsi Rchoutovicích" Martinovi Vončatovi ze Vrátkova, od něhož je přijala týmž způsobem *Dorota Kořenská ze Sulevic* (DZ. 127, A 23), a od *Jiříka Kořenského z Terešova* koupil je ke statku Vitanovskému r. 1611 Bedřich Míčan (DZ. 185, L 6). Roku 1613 vykázány za díl *Janu Menšíkovi z Menšteina* (DZ. 186, N 2) a tehda neb i později tu tvrzka postavena. Neb Vrcholtovice dostavše se zase k Vitanovicům, odloučeny opět nejednou a konečně přece s Vitanovicí slo͏učeny. (Srov. děje Tučap, Těmic, Vlčkovic a Vitanovic.)

dne 2. dubna jako poslední rodu svého, a pohřben v kostele Vrcholtovském, kdež se jeho náhrobek posud spatřuje. Podlé poslední vůle zemřelého měla dcera jeho Marie Eva Františka statky Tučapy a Vrcholtovice a polovici domu Špulířovského ve Starém městě Pražském dostati; statek Vitanovský dostal se týmž odkázáním manželce jeho *Zuzaně Cecilii z Malovic*, jež se toho roku v květnu v dotčené statky jako poručnice i jako dědička uvázala.[1] Paní tato stála při brzké smrti chotě svého ještě v dobrých letech a oblíbivši sobě *Jana Adama z Běšin*, zaň se provdala. (Jan Adam koupil r. 1686 Vrcholtovice od Marie Evy Obytecké.)

Z manželství tohoto pošel syn *Jan Josef Šťastný*, jemuž máti posledním pořízením svým polovici svého statku odkázala, druhá polovice měla se manželu jejímu dostati. Zemřela roku 1695 dne 17. listopadu, pohřbena jest v kostele Vrcholtovském a nad jejím hrobem náhrobek posud zachovaný jest postaven. Po její smrti dáno jest otci poručenství nad synem ještě nezletilým a jměním mateřským, pročež se v prosinci toho roku ve zboží Vitanovské uvázal. Užívav jeho jen 7 let, roku 1702 zemřel, učiniv poručníkem syna svého Františka Ferdinanda hraběte z Říčan, pročež se tento toho roku v září ve zboží Vitanovské uvázal.[2]

Od Marie Viktorie Běšínové z Luh koupil zboží to r. 1715 dne 20. září *František Ferdinand* hrabě *z Khuenburka* za 58 000 fl. rh. a 100 dukátův a připojil je k panství Vožickému. Obsahovaloť tvrz a dvůr Vitanovice se vsí, Leštinu dvůr a ves, Vrcholtovice a Kříženec, dvory s vesnicemi, Novou ves, Oldřichov, Moravec, Zahrádku a Javor.[3] Z bývalé tvrze udělána později sýpka.

Roku 1712 se tvrz takto popisuje: „Zámek Vitanovice od kamene vystavený, jest a nachází se v dolejším štoku síně, sklepy 2 větší, 2 menší, kuchyně 1, pokoje 4, za nimi malá síně s jinými dvoumi sklepy, z nichž jeden za vinopalnu se užívá, i kotel měděný v něm se nachází; tento celý štok jest klenutý a pod ním sklep podzemní na tré rozdělený. V hořejším štoku (jest) síně, při ní kaple a 2 pokoje, dále veliký palác a jiný 2 pokoje, též malá síně se 1 světnicí a komorou“ (v ceně 2000 kop). Při zámku bývalo „jiné stavení od kamene za 500 kop.“[4]

OLDŘICHOV.

Ještě r. 1790 bylo viděti za statkem sedlským, který se tehda Dvořákovský nazýval, stopy rozbořené tvrze, která byla arci dávno před tím zanikla.[5] V první polovici 14. století držela část vsi té ve věnné zástavě jakási vdova *Herka* řečená, jež se s celým zbožím svým pod ochranu a záštitu pana Heřmana z Miličína († r. 1346) podala; když pak zemřela, uvázal se pan Jindřich z Rožemberka před r. 1395 jakožto dědic Heřmanův ve všecbny platy a věno, jež někdy Herce náležely, a držel část tu k Miličínu.[6] Na tvrzi seděl prý *Zdeněk Provázek* řečený „starý,“ jehož manželka slula Děmuta, po něm pak tu seděli *Franěk*, *Drslav* a *Bušek Provázkové*; Oldřich tu byl pánem v ten čas, když bratři Petr, Jodok a Jan z Rožemberka jako držitelé jisté části vsi ke kostelu zdejšímu faráře podávali; Bušek se připomíná r. 1369 dne 22. prosince jakožto patron kostela Blanického, kdež také statky nějaké držel.[7] V držení Oldřichova

[1]) DZ. 116, B 31. [2]) DZ. 118, F 10—11 a 398, N 24. [3]) DZ. 493, M 7. [4]) DZ. 156, A 2. Nedaleko Vitanovic nacházejí se pod příkrou strání blíže rybníka o samotě zasypané sklepy, o nichž nic známo není. [5]) Schaller, Tab. Kr. 28. K dějinám tvrze této nejvíce posloužil protokol r. 1412, 15. února ve dvoře arcibiskupském v Praze ve příčině sporu o podací v Oldřichově sepsaný a nyní v archivu Třeboňském uschovaný. [6]) Že část ta před připojením k panství Vožickému k Miličínu patřila, viděti z dějin Miličína. [7]) Lib. conf. II, C 3. Provázkové nacházejí se později v držení vsi Okrašovic na Moravě, a to v letech 1420—1446 (Wolný, VI. 582).

i Blanice následoval potom *Aleš Kropáč z Oldřichova*. Týž měl při s Jindřichem z Rožemberka o to, kdo má faráře ke kostelu zdejšímu podávati; tentokráte vyhrál Kropáč a prosadil, že byl Martin Leštinský r. 1395 dne 7. června za faráře v Oldřichově potvrzen.[1]) Téhož roku nacházíme Alše ještě v držení zboží Blanického.[2]) Za bratra Alšova a nástupce jeho *Chvala z Leštiny* povstaly nové různice o právo podací při kostele zdejším; neboť když byl zdejší farář Martin na počátku r. 1412 zemřel, jak Jindřich z Rožemberka, tak i Chval, každý svého kněze podávali, a při vzniklém o to sporu u soudu duchovního mnoho svědků bylo vyslýcháno a mnoho starých spisův ukazováno. Konečně vypověděl Jan biskup Litomyšlský, aby po smrti kněze Hrocha faráře pánům z Rožemberka podací dvakráte a Chvalovi po třetí náleželo.

Chval z Leštiny prodal dvůr Oldřichovský vladykám Broumovským. Roku 1465 seděl tu *Mareš z Broumovic*, jemuž jakož i Janovi z Rožemberka král Jiří dotčenou výpověď o podací kostelní potvrdil.[3]) Tvrz potom zanikla a dvůr dostal se v držení dědiníkův.[4]) Až do r. 1850 počítán jest ke druhé svobodnické čtvrti kraje Táborského.

VLČKOVICE.[5])

Kde nyní jest zámek, stávala zajisté již v 15. století tvrz, mladší arci než osada, jejíž jméno upomíná na dávného zakladatele Vlčka; příkopy staré tvrze lze posud viděti. Nynější zámek jest stavení o jednom patře s dvěma krátkými křídly. Stará tvrz bylo stavení zevnitř ode zdi a vnitř dřevěné, obsahujíc nahoře 2 světnice, dole 5 komůrek, kuchyni se světničkou, pekárnu, špižírnu a sklep. Z její držitelů první nám známý *Přibík z Vlčkovic* měl r. 1378 při nějakou s farářem Neustupovským;[6]) vrstevník jeho *Mikuláš* odtudž nadal r. 1385 kostel Neustupovský.[7]) Onen připomíná se ještě později.[8]) Potomci nebo nástupci těchto prvních vladyk Vlčkovských rozdělili se po tom ve dvě větve, z nichž jedna zůstávajíc na sídle rodinném, psala se *Vlčkovskými*, druhá dosáhši blízkých Vitanovic, jmenovala se *Vitanovskými z Vlčkovic*. Podlé genealogie Balbínovy (jak se zdá, zde spolehlivé) nazýval se jeden z předků Vlčkovských *Jiříkem* a seděl na tvrzi zdejší s manželkou svou Anežkou ze Skalky; *Václav* byl syn obou a připomíná se s bratrem starším *Janem* a bratřími mladšími poprvé r. 1529. Dotčený Václav a bratři jeho *Arnošt* a *Mikuláš* drželi zboží Vlčkovské právě v ten čas, když desky zemské shořely (r. 1541), pročež se přiznali (r. 1546, 24. března), že drží po dědu a otci svém Vlčkovice tvrz, dvůr popl. a ves, v Choustovicích dvůr popl. a ves celou a díly vsí Slavína a Otradovic;[9]) ale potom se bratři ti o statek svůj rozdělili, čímž arci objem statku Vlčkovského ztenčen byl. Václav měl dle Balbína choť Annu z Hodčjova, a splodil dceru Anežku, jež byla dána za Jiříka z Malovic z linie Kamenské. Na rodné tvrzi seděl ještě r. 1549 Mikuláš.

Ve druhé polovici téhož století byla tvrz zdejší snad následkem připomenutého rozdělení na dva díly rozdělena. Jedna polovice s polovicí vsí Svojšic, Slavina a Vrcholtovic patřila *Jiříkovi Vlčkovskému z Vlčkovic*, jenž na ní (vkl. r. 1571, 16. listopadu) choti své Kateřině z Vesce 200 kop gr. věnoval.[10]) Na druhé polovici

[1]) Ibidem V. N 2. [2]) Ibidem N 7. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) Roku 1554 drželi Jan a Jakub synové n. Kubovi dvůr poplužný pustý ve Velkém Oldřichově (DZ. 252, A 4). Jeden dvůr kmecí patřil také v l. 1544—1691 ke statku Těmickému. [5]) Pomůckou Místop. bibl. I. 72—73. [6]) Acta Jud. 1377—1379 f. 169. [7]) Rel. tab. I., 503. [8]) Paprocký o st. ryt. 245. Více dějin z téhož století není známo; zpráva Vlasákem k r. 1444 podaná patří do r. 1544. Bez- pochyby sem patří *Neteš z Vlčkovic*, jenž roku 1452 přidav se k úřadu Choustnickému, císaři Fridrichovi opověděl (archiv Třeboň.). [9]) DZ. 250, J 29. Choustovice jsou tušim chybně napsány na místě Rchoutovic. [10]) DZ 17, J 23. O Jiříkovi srovnej rep. 20 F. k. s. D 10 a K 1.

seděl snad *Mikuláš* onen, jehož titulář r. 1589 vydaný připomíná. Jiřík oddloučiv r. 1595 Vrchoutovice, získal za to druhý díl Vlčkovský a prodal potom dne 6. května r. 1588 tvrz Vlčkovice se dvorem a vsí, ves Svojšice, v Slavíně a Bílých Otradovic díly, dvůr popl. Nosakov *Karlu Pfeferkornovi z Otopachu* za 6400 kop míš.,[1]) usadil se potom při městě Čáslavi a koupiv zboží Skovické, seděl tu několik let těše se věku starožitnému a hojnému potomstvu. Nástupce jeho *Adam Vlk z Kvítkova* prodal tušim Vlčkovice, avšak nežli je ve dsky vložil, zemřel, tudíž se přiznal syn jeho *Jan nejmladší* r. 1592, 8. června při dskách zemských, že v dluhu 1000 kop *Zdeňku Otovi z Losu* na Těchobuzi a Hlazovicích zboží Vlčkovského postupuje.[2]) Nový držitel měl Vlčkovice jen krátkou dobu a postoupil jich (vkl. r. 1595, v úterý po božím těle) také prý v dluhu *Kašparovi Kaplíři ze Sulevic* a na Neustupově a Zvěstově,[3]) a poněvadž manželka jeho Eva r. 1598 Broumovic sousedních nabyla, sloučeny obě v jeden statek, jenž však zůstával kolik let spojen s Neustupovem.

Pro dluhy Anny Marie, poslední Farrnpachové z Moldavy, odhádáno zboží Vlčkovské r. 1653 a postoupeno *Vilému Václavovi Frant. z Talmberka* na Prčicích. Tvrzka zdejší »starodávní byla tehda spuštěna a střechy od šindele místy zetlelé, tak že hrubé oprávky potřebovaly.«[4]) Vilém zemřel náhle, pořízení poslední neučiniv, pročež statek ten připadl synu jeho *Janu Maximilianovi*, pánu na Černovicích a Prčicích; ten sobě zůstavil k držení visku Třetužel se dvorem popložným (udělaným ze dvoru selského), pustý dvůr sedlský Záskalský a les Zdebišovku, ostatek však, totiž otcovský statek Německé Záhoří se dvorem, grunt Lhotákův, vsi Lhotku, Dolejší Borek, Barčov, Chlistov, Malovice, krčmu řeč. Hospodský u Miličína na silnici s lesy Březovskou horou a Křikavami, tvrz Vlčkovice se dvorem a ves s kaplí sv. Marka na kopci, vsi Broumovice, Otradovice, Svojšice a Nosakov, též lesy Malinovský, Hartmany, Broumovský, Černý, Zaříkovec, Hůrky prodal r. 1686, 1. července *Frant. Ferdinandovi* hraběti *z Khüenburka*, pánu Vožickému, za 47.100 fl. rh.;[5]) tento podrzel k Vožici Záhoří, ale Vlčkovice s příslušenstvím prodal roku 1702 *Pavlu Františkovi Týřovskému z Enzidle.*[6])

[1]) DZ. 25, C 30 a 166, K 24.
[2]) DZ. 91, F 20.
[3]) DZ. 1084, P 13.
[4]) DZ. 113, N 22 a 152, C 3—15.
[5]) DZ. 399, D 16.
[6]) Po Týřovském držel Vlčkovice hrabě *Jan Caretto z Millesimo* a po něm dědictvím (r. 1757) dcera Antonie, provdaná za Jana Michala Týřovského z Enzidle, jenž roku 1759 jako poslední rodu svého starožitného zemřel. Vlčkovice koupil hrabě Josef z Pöttingu a r. 1770 ve veřejné dražbě svob. pán *Dysmas Senovec z Ungersvertu*, který je po 30 letech (r. 1809) *Janovi* svob. pánu *z Milachu* prodal. Roku 1832 byl statek věřiteli *Fridrichovi* hrab. *z Pourtales* přiřčen a od toho r. 1841 Janovi hrab. z *Trautmansdorfu* prodán. Po něm následovali *Frant. z Leonu* a r. 1857 hrabě *Ota Chotek z Chotkova*, spolu pán na Ratmiřicích.

BROUMOVICE.

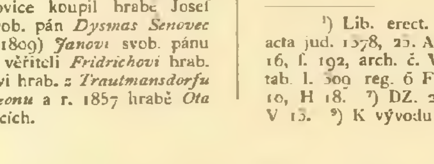
Ve vsi Broumovicích, upomínající názvem svým na zakladatele Bruma, vystavěli si tvrz vladykové Broumovští. Předek jich *Mareš z Broumovic* podával r. 1374—1376 kněze ke kostelu Šlapanovskému, jsa v držení této vesnice; s ním a vedlé něho vyskytuje se však r. 1383, 10.—22. července jako kollator kostelů v Šlapanově a Vrcholtovicích *Přešek z Broumovic*, snad syn jeho, jenž se i r. 1398 připomíná.[1]) Zatím byl *Jan Brum z Brumovic* na jihu Čech ve službách tušim páně Michalcových, jehož na cestách jeho provázel, jsa brzo na Přiběnicích, brzo v Praze, brzo jinde.[2]) *Václavek z Broumovic* trpěl r. 1432 s obcí Táborskou. Potomek některého z tuto jmenovaných byl *Mareš z Broumovic*, jehož paměti k l. 1458—1465 uvodí.[3]) Poslední Broumovský měl dvě dcery, *Alžbětu* a *Lidmilu*, jinak Milu, z nichž měla onano *Jana Cimburka z Cimburka*, tato *Mikuláše Batelovského z Prostého*. Při dělení se dědiců vzala si Mila některé vesnice nám neznámé, a tvrz a ves Broumovice se vsí pustou Vodičkami přijal Jan Cimburk ovdovělý na místě dětí svých.[4]) *Kryštof z Cimburka* a sestra jeho *Johanka* prodali statek Broumovský r. 1544 v úterý po vzkříšení páně za 400 kop *Benešovi Dráchovskému z Dráchova*,[5]) jenž r. 1552 na dvou dvorech kmecích v Broumovicích a rybnících Jeřábek, Hrubec a Hrázní manželce své Elišce z Malovic 250 kop věnoval.[6]) Synové tušim Benešovi byli bratři *Jiřík, Ctibor, Jan, Oldřich* a *Eliáš z Dráchova*. Bratří ti (bez Jiříka) postoupili Broumovic (r. 1578, 1. ledna) mateři své *Elišce z Malovic* do živnosti její, tak aby sestry své při sobě měla a je stravou a šaty podlé možnosti opatřovala. Po smrti její vzdali tvrz Broumovice staršímu svému bratru Ctiborovi a r. 1586, 21. listopadu ve dsky zemské vložili.[7]) Po učiněném trhu ihned Ctibor na dědictví tomto manželce své Zdině z Malovic 750 kop věnoval, než již roku 1598 postoupil Broumovic ve dluhu 100 kop č. *Evě Kaplířové ze Slavkova* na Neustupově a Zvěstově.[8]) Od těch dob sdílely Broumovice držitele své se sousedními Vlčkovici. Tvrz zdejší byla prý při bitvě Jankovské roku 1645 spálena a zničena.[9])

Beneš Dráchovský z Dráchova 1544 † j. 1578
ψ Eliška z Malovic 1552—1578

Jiřík	Ctibor	Jan	Oldřich	Eliáš
1578	1578 † 1600 ψ Zdina z Malovic	1578—1586 Anna 1578	1578—1600	1578—1586 Marjána 1578

Johanka	Anna
ψ Adam Těmín z Těmic † 1620	ψ Jan Pražák z Jindic ⊙ 1614

[1]) Lib. erect. V. f. 66 conf. III. B 28, C 16, C 20, B 19, acta jud. 1378, 25. Aug. [2]) Archiv Novohradský (r. 1387). [3]) DD. 16, f. 192, arch. č. V. 273, archiv Třeboňský. Viz str. 248. [4]) Rel. tab. l. 509 reg. 6 F. k s. D 7. [5]) DZ. 5, J 18 a 44, F. 6 [6]) DZ. 10, H 18. [7]) DZ. 20, B 10, 23, H 17, 64, P 13. [8]) DZ. 1084, V 15. [9]) K vývodu srovnej Dačického paměti II. 142, 193.

Znak pánů ze Šelmberka.

Červená Řečice Hrad.

1. Popis a dějiny.[1])

Inicialka z rukopisu ze XIV. věku.

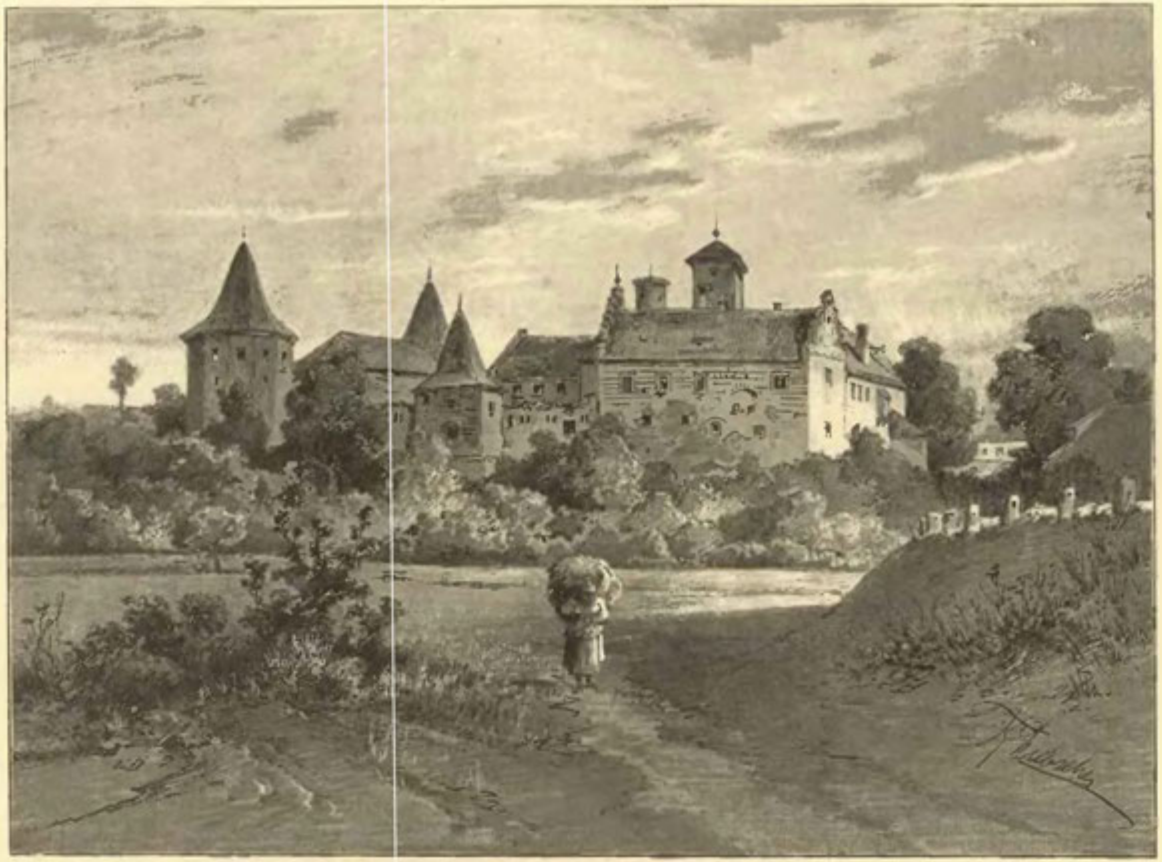
Při východním pomezí bývalého kraje Táborského leží městečko Červená (jindy Biskupská) Řečice v mělké kotlině, kterouž potůček protéká. Městečko má chudobné vzezření a jest v údolí takořka schováno, tak že ten, kdož od západu neb východu přichází, jen střechy jeho uzří; nejkrásněji vypadá, přichází li se od Pelhřimova. Na čtverhranném náměstí panuje obyčejné v takových osadách ticho málo kdy přerušené povozem nějakým. Pamětihodného tu nic není, leda bychom vyhledávali po štítech domů stopy červených pruh, po nichž prý se Řečice Červenou nazývala. Vyjdouce z náměstí octneme se u pivováru panského, kdež tabulka na zdi ukazuje, že se tu nachází „Město starožitné Červená Řečice“ a že se tu žebrati a tabák kouřiti zapovídá. Naproti pivováru na jižním konci městečka spatřuje se starožitný zámek a bývalý hrad Řečický. Poněvadž jest o něco níže položen než městečko, nebyl by se nikdy vyznačoval zvláštní tvrdostí, jako hrady strmými stráněmi chráněné, ale jeho hlavní pevností bývaly močály, které jej za starodávna obklopovaly, a násep mohutný na severní, západní a jižní straně zachovaný. Mezi hradem a náspem jest tudíž široký příkop, jenž býval vodou opuštěn, na ten čas však v sady a zahrady proměněn jest.

Hrad Řečický nebýval za starodávna ani větší ani menší, než nyní jest, ale ovšem méně výstavnější, neb mnohé zdi venkovské nynějších stavení bývaly pouhou ohradou a teprve za kolik století zastavena jest prostora hradská tak, že se nyní kromě dvou dvorů kolikero různých, avšak souvislých stavení nachází. Ta část zámecká, která hledí k městu, jest nejúpravnější všeho, ale čím dále do vnitřku přicházíme, tím větší spoustu tu spatřujeme, až konečně pohled na roztrhané střechy venkovských věží k žalosti pohne.

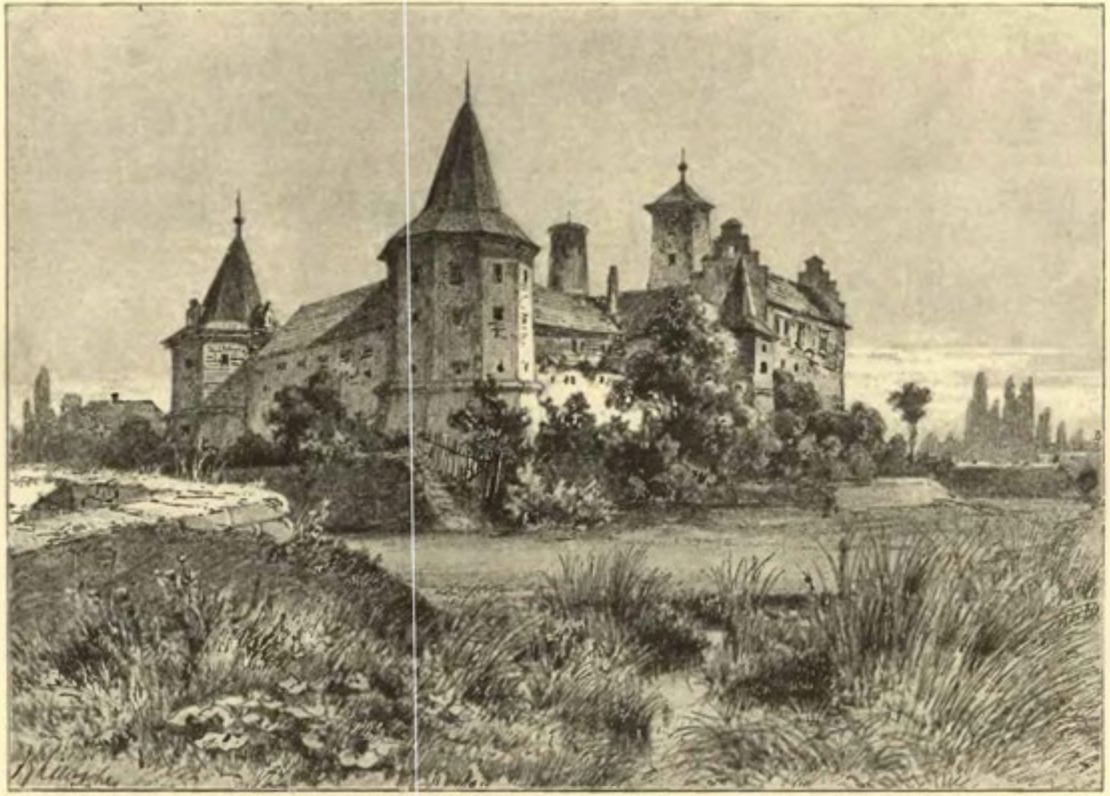
Dlouhým kamenným mostem, zastupujícím dřevní most zvoditý, přichází se k jednopatrovému stavení, v němž brána a průjezd se nachází; nad tímto jest erb Bílenberský červeně omalovaný s l. 1675. Stavení toto, v němž se ještě starožitné kladky nacházejí, nevkusný ukazuje šat, maje římsy křiklavě červené. Bez pochyby stavení to, byty úřednické obsahující, (kromě obmítky) v nynějším svém způsobu upravil arcibiskup Matouš Ferd. z Bílenberka, od něhož také most pochází. Stavení odtud na západ se táhnoucí má starožitnou venkovskou zeď, která kdysi ohradou bývala a takovou prsní braní opatřena byla, která obraně hradu sloužila. První starožitností jsou hned za branou krákorce kamenné, nad nimiž dřevěný výstupek býval; nyní jest tu chýška nevkusně z prken sroubená. Za tím dále jest arkýř kamenný, a něco dále zase dva krákorce ve stěně zasazené a kdysi také dřevěnou prsní braní opatřené.

Průjezdem se přichází do prvního dvora na všech stranách domy zavřeného. Jižní dům, nad nímž úzká, asi 10° vysoká čtverhranná věž vyniká, patří sice k nejstarším částem hradu, ale nynější svou

[1]) Pomůckou: Heber's Burgen V. 184 a Pam. arch. V. 16.

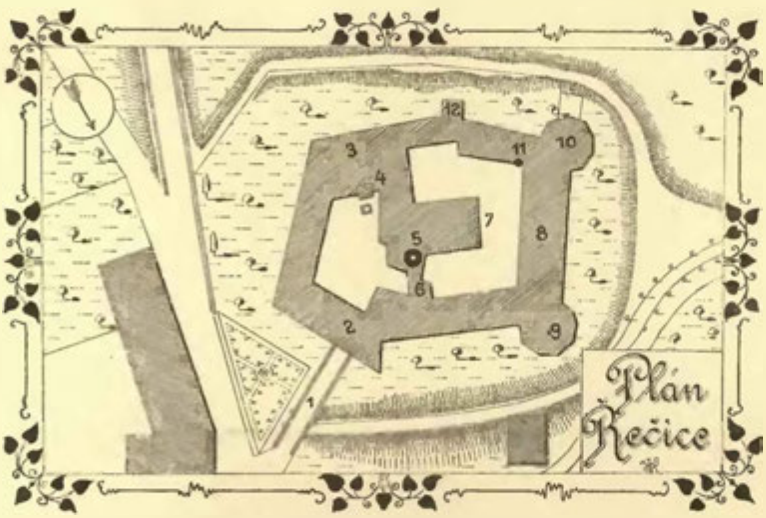
Červená Řečice od jihovýchodu.

Červená Řečice od jižní strany.

úpravu obdržel v 16. věku; k tomuto ukazuji obmítka rustikou zdobená, k většímu stáří však slabé zbytky bývalých arkéřů, kteréž stavitelé 16. věku otloukli. V této části se posud bydlí. Na východní straně dvora jest stavení úzké, z něhož vyniká velmi štíhlá, vysoká a okrouhlá vížka elegantního vzezření, bývalá to hlídka, ku kteréž se nyní přistoupiti nemůže. Jest asi 10° vysoká, beze střechy a krytu, ale jinak ještě ve svém dřevním a dobrém stavu. Asi ve výšce 2. a 3. patra spatřují se na ní okénka jen tolik úzká, kolik se potřebovalo světla na osvětlení schodů; také se spatřují krákorce, kteréž výstupek dřevěný nosívaly, a konečně nejvýše 4 okna, skrze něž světlo do světničky hlásného přicházelo. Vížka tato má značné stáří a zajisté pochází z prvních dob hradu. K věži přistaveno jest stavení, na němž viděti lze erb Leskovcův a pod tím nad nižším stavením schody nahoru vedoucími znak Harachovský; totoť jest důkazem, že schody tyto postavil před kolika věky Arnošt z Harachů.

V pravo, t. j. severně od vížky, jest úzké stavení s průjezdem do druhého dvora a nad tímto korridor ze 16. století pocházející. O jeho bývalé úpravnosti svědčí římsy podlé vkusu věku tehdejšího, škrábanou prací ozdobené, porouchané sice již valně, ale přece na bývalou svou způsobu ukazující. Na přední straně vyškrábána jsou na černém poli poprsí osob neznámých, z nichž 6 úplně se zachovalo (tři políčka jsou prázdna), také římsa jest neporušena. V prostřed čte se nápis: bděte, neb nevíte ani dne ani hodiny. Na druhé straně ve druhém dvoře nacházejí se poprsí svatých Jakuba menšího, Martina, Bartoloměje, Petra a Pavla, avšak tuto jest římsa hodně porouchaná. Podobného způsobu malby byly

Vysvětlení plánu: 1. Most; 2. brána; 3. nejstarší část hradu; 4.—5. věže; 6. korridor se starými malbami; 7. druhý dvůr; 8. stavení se sýpkami atd.; 9.—10. bašty; 11. zazděná brána; 12. lidomorna.

také mezi okny korridoru a na venkovské zdi severního stavení; na většině ostatních stavení pozorovati lze rustiku 16. století. Zdali se korridorem k nějaké kapli chodilo, jak se dříve myslilo, zůstavujeme na rozhodnutí budoucích badatelů; bezpečných toho průvodův aspoň na nynější stavbě nalézti nelze.

Ve *druhém dvoře* hned v levo od vchodu jest hmotné stavení, jež pozdě vystaveno byvši, nyní až do prostřed dvora vybíhá a jej na dvě části dělí. Naproti na západní straně dvoru jest stavení o dvou horních ponebích, v němž chlévy, sýpky a rozličné komory se nacházejí; vše již jest hrubě zpustlé a ani stín toho, co tu bývalo. Část tuto ke starým hradbám přistavili roku 1593 Kryštof Šebestián Leskovec z Leskovce a manželka jeho Barbora ze Skuhrova, jak posud znaky jich nad hlavním vchodem zasazené a písmena při tom svědčí. V rohu jižním, kde stavení toto s jiným domem se dotýká, nacházela se kdysi brána také zvoditým mostem opatřená, ale té se již od dlouhých let neužívá. Na rozích dotčeného velikého domu nacházejí se mohutné bašty, 2 poschodí vysoké, o desíti hranách, jež zajisté 200 let poopraveny nebyly; střechy jejich jsou již chatrné, prejzy od povětří rozbity a vyházeny, tak že do bašt bez překážky pršeti může. V jižní baště před časy prý bývala kovárna zámecká. Odtud na východ při zdi jest bašta čtverhranná a starožitná, končitou střechou pokrytá, v níž se nyní komory k uschování rozličných potřeb nacházejí. Bývalo tu vězení podzemní, 4° hluboké, do něhož vězně s hořejška úzkým čtverhranným otvorem sázeli; že tu drahně obětí zahynulo, o tom se přesvědčili před kolika lety, když ve sklepě tomto množství kostí nalezli.

Okolí Řečické jsouc hornaté, lesnaté a málo úrodné, později osazeno a vzděláno bylo, než mnohé jiné kraje české. Pomezný hvozd, který se na těchto stranách hluboko do země táhl, obsahoval jen několik málo osad v údolích říčních a patříval původně ke *komoře knížecí*. Později stal se statkem *biskupským*, což se asi takto zběhlo. Od starodávna bývala pře mezi biskupy Pražskými a Olomúckými o újezd Podivínský na Moravě. K uklízení jejímu, více však k napravení všelijakých nepořádků v církvi české a k vymezení všech ještě zbývajících zlých obyčejů vyslal papež Inocent II. kardinála Guido s plnou mocí do Čech. Olomúčtí, kteřížto posud o Podivín hojné avšak marné stížnosti vedli, obdrželi (r. 1144) Podivín a náhradou zaň daroval kníže Vladislav biskupství Pražskému újezd Želivský se vším příslušenstvím, k němuž bez pochyby i lesnatá krajina Řečická náležela.[1]) Bylť tehda biskupem *Ota*, jenž r. 1148 zemřel. Nástupcové jeho ne najednou než znenáhla kus po kuse vymýtili a nové osady zakládali. Jedna ze starších osad byl Rynarec, jehož kostel biskup Daniel založil a r. 1203 dne 20. května posvětil. Vesnice, které tehda k nově zřízené faře přidány byly, leží jižně od Pelhřimova, a viděti odtud, že se zalidnění širých lesů již pomezí zemskému blížilo.[2])

Červená Řečice. (Na pláně č. 9.)

Tehdáž již Řečice bez pochyby stála, jsouc krajním místem rozsáhlého panství, a tudíž i nejlépe jeho vzdělanou částí. Z těch příčin stala se i hlavním místem jeho, majíc dlouho přednosť před Pelhřimovem, asi r. 1225 založeným, i když tento rozsáhlostí a lidnatostí Řečici převyšovati se jal. Biskup Dobeš z Benešova kázal kostel Řečický (asi r. 1283) na způsob nějakého hradu zdmi tvrdými zpevniti, což asi k tomu vede, že tu posud tvrze po způsobu pozdějším nebylo. Možná však dosti, že týž biskup tvrz nevelikou na konci městečka postavil, aby byla záštitou panství a obydlím purkrabí, který se již ke konci 13. století připomíná. Za těch dob bývala Řečice vsí trhovou, z níž biskup užitky na penězích a obilí bral. Purkrabě míval tehda ke svému vyživení 2 lány rolí a bral mimo to užitky z jednoho mlýna, bez pochyby ospy a nějakého krmného vepře.[3])

Na počátku 14. století stála již tvrz zdejší, jsouc postavena a zpevněna po způsobu západním, ale byla méně výstavna než zámek nynější. Biskupové si někdy sem zajížděli, aby se od své práce zotavili; první, o němž to víme, byl *Jan z Dražic*, jenž tu r. 1304 práva kostela Rynareckého potvrdil.[4]) Týž biskup, jsa muž vzdělaný, učený a umění milovný, povolal do Čech francouzské stavitele, kteří mu na statcích jeho mnohou pěknou budovu vyzdvihli a tím také okolní šlechtě dobrý příklad dávali. Za jeho času byl tu purkrabí *Heřman z Tauemberka*, který zejména k r. 1333 se připomíná.[5])

Janův nástupce, *Arnošt z Pardubic*, také někdy na Řečici zavítal; roku 1362 dne 26. května potvrdil zde nadání učiněné kostelu Pravnovskému.[6]) Druhý jeho nástupce, *Jan z Jenšteina*, znovu vysadil město Pelhřimov roku 1379 dne 24. října, dada jemu právo, aby se obyvatelé právy města Prahy říditi mohli.[7]) Za něho byl tu l. 1371—1380 purkrabí *Hroch z Hořiněvsi*,[8]) po němžto roku 1384 purkrabě Lev následoval. Tehda byla pře mezi Štěpánem farářem Lidmaňským a Heršem rychtářem tudíž o nějakou krčmu; aby věc ta byla dokonale srovnána, nařídil arcibiskup posly, kteří by vyslechli, na čí straně

[1]) Palackého Děje I. b. 34, Fout. r. B. II. 489, Erben, Reg. 110. [2]) Emler, Reg. 1155—1156. [3]) Emler, Reg. p. 718. Faru zdejší obdržel k užívání kustos kostela Pražského r. 1301 a potvrzeno mu toto r. 1323 (archiv kapitulní). [4]) Ibidem p. 872. [5]) Kopiář arch. Roudnic. Balbín (Vita Arnesti p. 234) vypravuje, že arcibiskup Arnošt tvrz Řečickou stavěl. [6]) Borový, Lib. erect. I. 37. [7]) Archiv Pelhřimovský. [8]) Acta jud. c., archiv Želivský. Místopurkrabí tu byl jistý Hajnuš.

spravedlnost jest; když pak se našlo, že farář lepší právo má, nařídil arcibiskup toho roku dne 3. prosince Lvovi purkrabí a Jindřichovi písaři, aby svědomí o tom ve dsky hradu Řečického zapsali.[1])

Od těch dob až do časův arcibiskupa *Zbyňka Zajíce z Hazemburka* nedostává se zpráv o Řečici; když r. 1402 úřad svůj nastoupil, spravoval Řečici purkrabě Soběň z Jenišovic. Roku 1406 dne 2. října týž biskup městečku svému Pelhřimovu práva a povinnosti podobněž, jako v jiných městech arcibiskupských bývalo, vysadil.[2])

Za arcibiskupa Kunrata z Vechty stal se purkrabí na Řečicku *Beneš z Řepčic*, který se r. 1413 až 1414 připomíná.[3]) Nedlouho potom zapsal týž arcibiskup, který mnoho jmění arcibiskupského neslušně rozmrhal, Řečici i Pelhřimov *Jankovi z Chotěmic* a na Fürstenšteině a synu jeho Jiříkovi za 4000 k. gr. č. doživotně.[4]) Tento již r. 1417 jako pán Řečicka se vyskytuje; neb k jeho prosbě potvrdil král Václav (toho roku 16. září) výsady Pelhřimovské[5]) a r. 1418 připomíná se Janek jako patron kostela ve Vyskytné a kaple Těla božího blíže Řečice.[6]) A poněvadž biskupové a arcibiskupové z dědin ke hradu Řečickému náležejících kustodům kostela Pražského 40 hřiven stříbra ročně vydávali, postoupil Kunrat z Vechty (r. 1419, 30. září) Nové vsi a Břežan Albertu Varentrappovi, kustodu dotud, dokud by v držení Řečice nevešel.[7])

Část nádvoří v Červené Řečici. (Na pláně čís. 5. a 6.)

Janek byl horlivý katolík a přívrženec krále Zikmunda, a proto také nepřítelem sousedních Táborů, kteří mu mnohé kruté nátisky z let předešlých největším záštím spláceli. Zdá se, že Řečici i s celým zbožím mocně osadili; o Pelhřimovu aspoň to jisto, že tu od r. 1422 až do konce válek hejtmané Táborští vládli. V držení Řečice vešel přívrženec Táborských a osobní přítel Žižkův *Mikuláš Sokol z Lamberka*, jenž v Moravě přebývav, pláštík arci po větru točiti a proti kališníkům spolčovati se musil, potom však zanechav jmění svého na Moravě do Čech se uchýlil a panství Táborské v končinách Řečických velice upevnil.[8]) Jakožto pán Řečický připomíná se poprvé roku 1428; tehda také dne 30. listopadu spečetili on a tovaryš jeho Kamarét ze Žirovnice na Řečici list, jímž příměří s panem Oldřichem z Rožemberka učiněné pod základem 5000 kop zdržeti se zavázali.[9]) – Roku 1431 po sv. Václavě bylo na Řečici hlučno. Sbíralť Sokol lid válečný, stroje se na víno do Rakous; neb když obchod kupecký do Čech všem národům vůkol přísně zakázán byl, Čechové z potřeby vzali sobě obyčej opatřovati se zbožím skrze loupeže. Potom sebrali se kromě Sokola a bratra jeho Tomáš z Chotěmic, Jankův syn a již přítel Táborů, Kamarét ze Žirovnice, Sezema z Kunštátu a jiní, a vypravili se s 600 jízdnými, 4500 pěšími a 360 vozy do Rakous. Vedlo se jim velmi dobře, ale když se vraceli s kořistí svou, zase dne 14. října u města Býdova podstoupeni jsou bojem od silného vojska pánů rakouských. Táboři utrpěli úplnou porážku, tak že jich zůstalo na místě zabitých asi tisíc, v zajetí pak octlo se k sedmi stům a mezi nimi také bratr Sokolův; také vozové a celé ležení jejich dostalo se vítězům. Smuten se vrátiv Sokol do Řečice, tak brzo se nezotavil z této rány; nezanedbávaje důležitějších

[1]) Tabulis castri Rzieczicz inscribi (lib. erect. VII. f. 1). [2]) Archiv Pelhřimovský. [3]) Orig. bibl. Praž. [4]) Rkps. Vídeňský z register královských VII. Venc. f. 294. [5]) Archiv Pelhřimovský. [6]) Lib. conf. VII. J 17, 15. April. 6. Maj. [7]) Arch. Mus. [8]) Více hledej v dějích Palackého III. b. 228. O držení násilném Řečice Bartošek u Dobnera I. 170. [9]) Archiv č. III. 500

jednání veřejných, chodíval na sněmy a sjezdy, na nichž mezi osobami stavu vladyckého veliké vážnosti požíval. Přidav se potom ke straně šlechtické, odměněn jest r. 1437 od císaře Zikmunda udělením vsí Opatovic a Buřenic, a poněvadž si za minulých let několik kop uhospodařil, kupoval si zboží pozemská v severních Čechách, kdež se až do své smrti zdržoval.

Po ukončení válek dostal se v držení Řečicka a Pelhřimovska *Janek ze Svídnice* svrchu dotčený, aneb syn jeho týmž jménem jmenovaný, který r. 1436, 7. května nového faráře ke kostelu Cerekvickému dosadil. Co se potom s Řečickem dálo, není nám známo.

Za krále Ladislava nacházelo se rozsáhlé panství Řečické v držení královské komory, majíc naposled svůj veliký objem, jímž se mnohé říšské zemi v Němcích rovnalo. Když pak toho času jednáno bylo, aby páni Strážští obdrželi náhradu za to, že kdysi strýcové jich páni z Ústí práv svých k Ústí nad Lužnicí a Hradišti hory Tábor králi Zikmundovi postoupili, slíbena *Jindřichovi ze Stráže* část panství Řečického. Potom mu vydán list (r. 1454, 5. září) a zapsána mu zboží tato: Řečice městečko s tvrzí, Vitovice, Rovný, Jiřice, Mišovice, Popeliště, Těchorazy veliké a malé, Pobistrýce, Svépravice, Chřelovice, Dehtáře, Onšovice, Olešná česká i německá, Chvalov, Řemenov, Střítež, Kameničky, Pavlov, Žírov, Petrkov, Kabaova Lhota, Jelcova Lhota, Strměchy, Branišov, Rychnov městečko, Cejle, Hojkov, Bořišov, Lešov, Čejkov, Těšenov, Jistebník, Chrastov, Větrov, Zajíčkov, Řeženčice, Cerekvice městečko, Moraveč, Markvartice, Myslov, Lidmany veliké a malé, Leskovice, Zahrádka, Pejštkov, Čakovice, Dubovice a Bitětice ve 4000 kop gr. č.; zároveň i dovoleno 100 kop na stavení tvrze Řečické prodělati. Město Pelhřimov s některými vesnicemi dostalo se tehda pánům Trčkům z Lípy, a menší části některé také rozzastaveny.[1])

Po smrti Jindřichově († r. 1460) drželi Řečici synové jeho *Michal* a *Jiřík*: onen tuším jako starší zboží spravoval než se rozdělili. Michal buď držel s jednotou panskou, buď váhal na stranu královskou upřímně se přidati. I maje jeden z věrných služebníků králových *Petr Břekovec z Ostromeče* dva služebníky Zdeňka a Hrocha, kteří dříve u Strážského sloužili a všechny místnosti na Řečici znali, s nimi se ke hradu přiblížil (r. 1467 v dubnu), jej ztekl a potom lidem královým osadil.[2]) Za to král Jiří témuž Břekovci díl panství Řečického v 1400 kopách zapsal.[3]) Když potom Michal vinil Břekovce před králem, že by mu nepravě udělal se služebníky a ukázal list jeho opovědný, tu král a radové jeho vypověděli, že Břekovec učinil Michalovi právě jakožto nepříteli svému.

Po učinění míru Olomúckého (r. 1478) zase zboží zpronevěřilým pánum vracována. *Jan ze Šelmberka* (kancléř), jako dědic a nástupce pánů Strážských (zejména Jiříka syna Jindřichova), táhl se potom ke zboží Řečickému, jež držel Mikuláš Trčka z Lípy, koupiv zápis od Břekovce. Tu srovnal král Vladislav obě strany tím způsobem, že nechal Trčkovi (r. 1480, 29. listopadu) Pelhřimov a s ním díl starodávného zboží Řečického a na tom mu 2000 fl. a úrok na městě Hradci nad Labem připsal; za to postoupil Trčka některého zboží ke Šternberku a vydal Řečici Janovi ze Šelmberka. Tomuto potvrdil král r. 1487, 12. dubna držení panství Řečického, přirazil mu 1000 fl. uh. summy zápisné a přidal tu milost, aby jen od arcibiskupa splacován byl.[4]) Toto poslední rovnalo se skorem dědičnému udělení, poněvadž arcibiskupa nebylo a také nebyla naděje, aby tak brzo k jeho volení došlo. Umluvami těmi bývalé panství Řečické na dva díly na dobro roztrženo bylo.

Kdo po Janovi ze Šelmberka v držení Řečice následoval, není nám známo. Z toho, že Kamenice i Řečice napřed Šelmberským a potom Leskovcům náležely, lze souditi, že měly dlouhý čas společné držitele. Snad držel Řečici ke konci 15. století *Bohuslav Leskovec z Leskovce;* jisto jest, že ji měl syn jeho *Arnošt* roku 1523,[5]) kdežto nejstarší syn Jan Kamenici a jiní synové části zboží Řečického drželi. Dělením totiž synů Bohuslavových stalo se, že zase jedna část panství, nově utvořený statek Rychnovský Kryštofovi, jednomu z nich, se dostal a při jeho potomcích zůstával.[6])

Jeden čas býval na Řečici Arnoštův bratr Jan. Stalo se jednou, že Jan farář Hořepnický na kázání svém v Řečici „některá slova nenáležitá, k pozdvižení obecného lidu“ mluvil, pročež jej Leskovec do vězení vzal a odtud po čase pustil na ten způsob, aby postaven byl na soudě komorním. O tuto věc dopsáno bylo r. 1551 dne 13. září Hynku Žampachovi z Potšteina s tím napomenutím, aby dotčeného kněze, svého poddaného, na soudě postavil, ale potom věc tato nějak po dobrém narovnána a smluvena.[7])

Po Arnoštovi, jenž v letech 1544—1549 zemřel, následoval jeho a Johanky z Dírného syn *Šebestian z Leskovce.* Obávaje se tento, že by po znovuzřízení arcibiskupství, o něž král Ferdinand stál, snadno k výplatě Řečice přijíti mohlo, jednal o to s královskou komorou, aby mu k dědictví doprodána byla, a také v skutku to obdržel. Tudíž stala se Řečice panstvím dědičným a vložena Šebestianovi r. 1558

[1]) Archiv gub. A IV. 207. [2]) V archivu Třeboňském o tom zpráva Jana z Dobronic do Krumlova a vzata do Březanova konceptu, viz též Památky archaeol. IX. 70. [3]) Rkps. Vídeňský a archiv gub. [4]) Archiv gub. B. I. 323 a II. 347. [5]) Registra berní archivu Třeboňského. [6]) Více o tom v dějich Rychnova Nového. [7]) Reg. 10, F. k. s. T 14.

v pond. po sv. Františku ve dsky zemské. Patřily k panství tehda: „tvrz řečená Červená Řečice (tak poprvé se jmenuje), městečko, vsi Chřelovice, Jiřice, Rovný, Vitovice, Popelištná, Svépravice, dvůr Těchorázek, ves Zmišovice, v Brtně 2 dvory, ves pustá Rousinov, vsi Žírov, Kabrová (t. Lhota), Strměchy, Střítež, ves pustá Kamenička, ves Lešov, městečko Cerekvice německá, vsi Čakovice, Dubovnice, Pýškov, Bitětice, dvůr v Mileticích, Moraveč, Leskovice a Litohouště.“ [1])

Císař Maximilian stroje r. 1569—1570 výpravu proti Turku, žádal cvičeného vojska vždy míti pohotově. Stavové čeští povolivše jemu válečnou pomoc, snesli se na tom, aby po všech krajích přehlídka lidu válečného činěna byla. K vymustrování vojska v kraji Bechyňském nařízen jest Šebestian sám druhý (r. 1570) a přehlížel lid dotčený na Táboře. Na sněmě zemském r. 1571 zvolen byl on sám třetí pro kraj Bechyňský, aby krajským hejtmanům nápomocen byl u vyhledávání těch, jimž by náleželo dávati berni proti Turku svolenou. Šebestian toho času dobře hospodařil i přikoupil si r. 1571 dne 1. srpna od panství Pelhřimovského vsi Vadčice, Milotičky, Rybník, Zachotín, ves pustou Hojkov (pod Zachotínem), ve Zmišovicích sedláka a v Čakovicích plat, což mu r. 1577 od královské komory k dědictví doprodáno. [2]) Posledním svým pořízením (d. r. 1581, 25. ledna) ustanovil Šebestian, aby manželka jeho *Žofka Leskovcová z Nečtin*, jež na panství 10.000 kop míš. zapsáno měla, Řečici až do života svého, aneb stavu svého změnění držela a zároveň moc měla Kryštofa z Leskovce a syny Janovy z Leskovce o statek ten podlé vůle své za zdravého života poděliti. Podlé toho postoupila Žofie r. 1582 dne 3. července hned po smrti manžela svého dotčenému Kryštofovi staršímu vsí Strměch, Žírova, Petrkova, Stříteže, Lhotky Jelcovy a pustých vsí Kameničky a Rousinova. [3]) Nicméně Žofie v posledním svém pořízení (r. 1585, 5. dubna) i vše ostatní témuž Kryštofovi odkázala a r. 1586 život svůj dokonala.

Kryštof starší z Leskovce, jenž byl za manželku Barboru ze Skuhrova, vdovu po svém strýci Vlachyni, pojal, zvolil Řečici za své sídlo a zámek znova upravil. Od dob Šebestianových říkalo se mu „Stará Červená Řečice“, neb byly zdi jeho již osmahlé a vnitřek těsný, nepohodlný; ale Kryštof dal sem a tam něco vybourati, na místech prázdných a ke zdem nové domy přistavovati a konečně celý zámek po způsobu tehdejším obíliti a rustikou ozdobiti. Také pochází od Kryštofa korridor s obrazy škrábané práce. Roku 1586 měl rozepři se strýcem svým Kryštofem mladším, pánem Božejovským, a to proto, že toho roku při čase navštívení sv. Alžběty dva sousedé z Cerekvice s pomocníky svými a poddanými Božejovskými přijeli s koňmi a vozy na louku při lese Mednici a tu na louce sedláka Šťastného Lakšova ze vsi Moravče trávu posekali, hrabali, na vozy nakladše pobrali a do Myslova odvezli. [4])

Roku 1593 o úterku svatodušním udělil Kryštof Řečickým právo, aby o svých statcích svobodně říditi a je přátelům neb příbuzným odkazovati mohli, připovídaje za sebe a budoucí své, že již odúmrti bráti nebudou, tak aby statky těch, kteří by bez dětí a pořízení neučiníce zemřeli, z polovice záduší a z polovice obci připadly. Též obci čtyři její rybníčky potvrdiv dovolil, aby užitky z váhy, obchodu solního a v železe brali, s tou při tom znamenitou výminkou, aby všichni poddaní na panství toliko ze solnice městské potřebnou sůl kupovali. Šlechetný tento pán zemřel asi r. 1595, dědiců přirozených po sobě nepozůstaviv. Smrt asi přišla náhle, poněvadž neměl Kryštof času, aby o svém statku pořídil.

O panství jeho povstaly pře. Ujaly se jich sice vdova *Barbora Leskovcová ze Skuhrova* a sestra zemřelého *Anna Šlejnicová z Leskovce*, ale všichni Leskovci tehda žijící tomu místa dáti nechtěli, pravíce, že n. Vlachyně na list královský řídě, učinil nápadníkem po Barboře, manželce své, Vácslava bratra a jeho dědice a kdyby tito vymřeli, syny Jana Leskovce bratra jeho. Také se dokládali pořízení Šebestianova, v němž stálo, že po vymření dědiců Kryštofových nápad na syny Jana Leskovce jíti má. Mezi touto pří jednaly dědičky o prodej obou statků Řečice i Rychnova. Barbora prodala díl svůj teprve roku 1597, Anna již r. 1596 dne 29. září smlouvu s *Heřmanem nejstarším z Říčan* učinila, jímž mu právo nápadní za 12000 kop míš. prodala. [5]) Ale smlouva ta zase jen byla zárodkem nových pří. Ve smlouvě totiž položen odstavec: „co by ona od lidí a věcí sobě vymínila, na to mezi stranami cedule řezané zdělány.“ I vymínila si Anna na těch cedulích 3 kopy korců žita a tolikéž ovsa, kteréž jí měl Heřman do Prahy dovézti; tu on vyhledával při ní, aby mu to obilí nechala, slibuje jí za korec ovsa po půl kopě a za korec žita po kopě, když však k placení přijíti mělo, o ničem věděti nechtěl, tak že se s ním Anna souditi musila. [6])

Mezi těmi a takovými přemi ubývalo zase odporníků, kteří mezi tím nepřestávali stížnosti své na královskou kancelář vznášeti. Roku 1599 dne 17. srpna spokojil Heřman Arnošta z Leskovce, dav mu za jeho právo k panství Řečickému ves Bezděčín a rybník Jistebník, kterouž od Arnošta n. Kryštof byl koupil. [7])

---

[1]) DZ. 13, D 14. [2]) DZ. 60, J 12, 62, R 22. [3]) DZ. 66, B 6. Ves pustá Rousinov a potom již les stávala nad Rybníkem. [4]) DZm. 137, J 22. [5]) DZ. 171, H 12 a 94, A 1. [6]) Reg. 32, F. k. s. C 10. [7]) DZ. 173, O 1.

Heřman byl cís. radou, soudcem zemským a toho času pánem váženým a na slovo vzatým. Pře jeho mnohé stály jej dosti peněz, tak že kolikráte ani víno, kterého si rád popřál, zaplatiti nemohl. Roku 1606 ve středu po neděli provodní připsal Anně Belvicové ze Stampachu list, žádaje jí, aby mu poslala nějakého vína. Za několik dní přišly dva sudy vína, jeden červeného a druhý bílého, i s cedulí od paní Anny, v níž po způsobu tehdejším mu přála, aby víno ve zdraví vypil, a končila slovy „na jiným nejsem, než že dobrý a hodný trunk míti ráčíte." Ale již po hodu sv. Trojice přišlo druhé psaní, v němž Anna „otce svého" o peníze upomínala, když pak dlouho nic nedával, soudila se s ním (r. 1608) o ty peníze.[1])

Za dob těchto byl Heřman již hodně při letech, maje zrostlé syny. Tu zapsal r. 1608 (dne 22. ledna) nejstaršímu svému synu *Janovi z Říčan* oba statky Červenou Řečici a Rychnov prý v dluhu 1000 kop, což bylo jen pouhou formou. Po smrti otcově bylo mezi syny po něm zůstalými, dotčeným Janem mladším, Adamem mladším, Kryštofem a Vilímem mladším zvláštní narovnání učiněno. Roku 1612 převzal Vilém od svých bratří Kosovou horu a Vojkov v ceně 30.000 kop míš., r. 1613, 11. února postoupil Adam práva svého k Řečici a Rychnovu bratru svému Janovi, vzav za to 13.000 kop míš.; konečně se Jan (16. února toho roku) i s Kryštofem, jenž zatím Budiškovic a Červeného hrádku na Moravě nabyl, narovnal, dav mu za díl otcovský 145.000 k. míš. V obou těchto smlouvách vyminili si postupující, že Jan soudní při s Leskovci sám provede.[2])

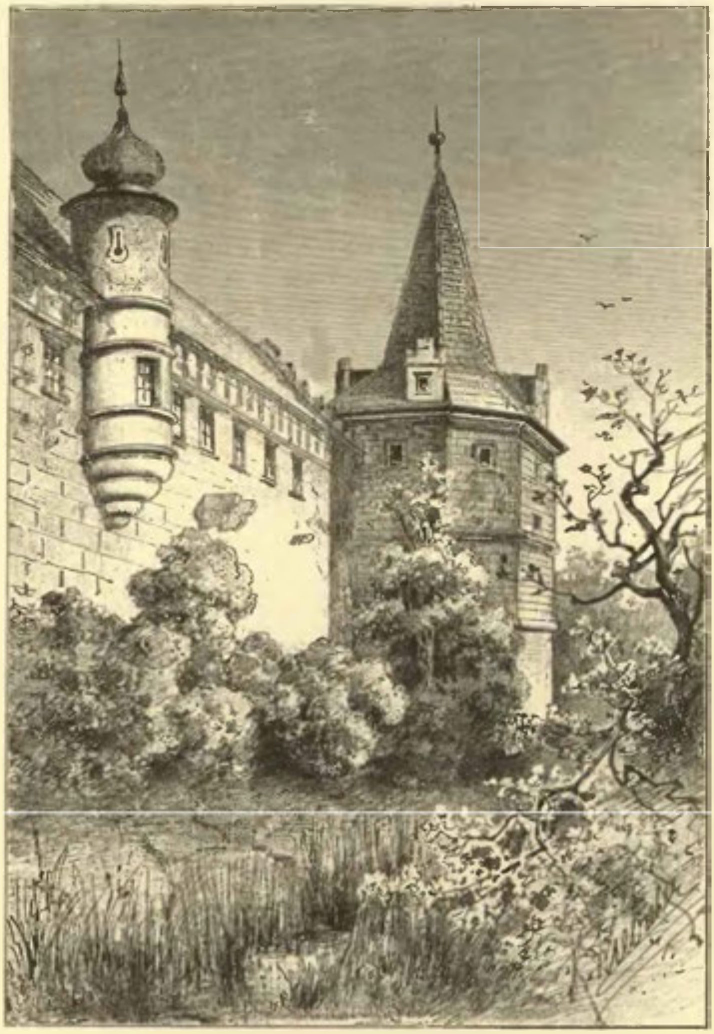
Část nádvoří v Červené Řečici. (Na pláně č. 4.)

Jan patřil k nejbohatším pánům kraje Bechyňského, maje na panství svém 480 osedlých hospodářův, a proto veliké sbírky a berně platíval. Roku 1616 dal kostel sv. Maří Majdalény v Řečici rozšířiti, přidržel se potom stavův evangelických, jsa kommissařem při direktořích; volil také falckrabě Bedřicha za krále a syna jeho za čekance. Po bitvě Bělohorské utekl se do Jihlavy, odkudž psal (r. 1621 dne 9. ledna) spis nejv. kancléři, omlouvaje se, „pokud by od kohokoli donesen byl, že proti císaři něco činil, že aby k tomu víry nepřiložil, že v žádných radách, ač byl obsílán, nebyl, ani při nařizování direkcí, ani při tom zlém v kanceláři spáchaném skutku, nad to pak při tom nepořádném volení jiné vrchnosti; přísahy císaři učiněné že nikdy nezrušil, nýbrž časně se ohlásil Don Baltazarovi a Karlovi z Lichtenšteina, s Jihlavskými dostatečně jednal, aby se císaři poddali." Přiložil suplikací k císaři, „co by tak z přinucení a strachu proti JMC. přečinil proviněním, do kteréhož jest skrze ty zlé, nešlechetné lidi mocí donucen, an již o všechno všudy přišel a k žebrotě přiveden jest, to aby mu milostivě odpuštěno bylo."[3]) Přes tuto omluvu odsouzen jest r. 1622 dvou třetin statků svých, kteréž byly již tehda zabrány. Propadl panství Řečické a Rychnovské, avšak do r. 1623 pod správou jeho zanechány.[4])

Tehdejší arcibiskup Jan Lohelius vida příhodnou příležitosť k nabytí někdejších panství arcibiskupských, toho při císaři Ferdinandovi II. vyhledával, aby mu táž panství navrácena byla; i dosáhl toho, že mu byla panství Týn n. Vltavou, Rožmitál a Řečice s Rychnovem na pouhý rozkaz královský vrácena. Kdyby při živobytí déle byl zachován, zajisté by byl ještě některé jiné statky vyprosil, ale již dne 2. listopadu r. 1622 zemřel. Povídalo se při jeho smrti o rozličných divech, kterých zažil, že při svém modlení nebeské zpěvy slýchával, peníze, které chudým lidem rozdával, z božské štědroty dostával; ptáček, jehož ve své nemoci libě zpívajícího žádostiv byl viděti, prý k němu do pokojíčku vletěl a libě

[1]) DZm. 144, M 13—14. [2]) DZ. 190, P 27, 29, 30. [3]) Archiv Roudnický. [4]) Bílek, Děje konf. 484.

zpívati nepřestával.[1]) Po jeho smrti stal se arcibiskupem *Arnošt z Harachů*, maje věku svého teprve 25 let.[2]) Tento v dobré vědomosti maje, že Řečičtí k náboženství katolickému přistoupili (což ostatně učiniti musili), jim r. 1629 svobody Kryštofem Leskovcem udělené potvrdil. Též jim dával právo, aby víno z Rakous, Moravy aneb Čech kupovati a šenkovati kořalku a páliti mohli, vyhradiv si při tom jen platy do komory arcibiskupské. Darovav jim loučku Žlábek dolní, vyměřil roboty, které vrchnosti konati povinni byli, takto: Ti, kteří potahy mají a od starodávna koně neb klisny chovali, když by jim poručeno bylo, mají po 4 dnech do roka orati, tolikéž obilí a sena svážeti; žito a pšenice žíti všichni sousedé jsou povinni, dadouce dva dni po jednom ženci a na vázání obilí všelijakého čtyři dni po jednom vazači. Řemeslníci i jiní, kteří potahů nemají, mají při hrabání sena a otavy neb vázání obilí po dvou dnech napomáhati. Konečně mají všichni sousedé na lovy a hony lidi způsobilé s tenaty posílati. — Arcibiskup někdy na Řečici přicházel a tu zejména za dob bouřlivých a válečných útulku hledal. R. 1643 dne 28. ledna potvrdil nadání kostela Zlonického „na zámku našem Staré Červené Řečičky.“[3])

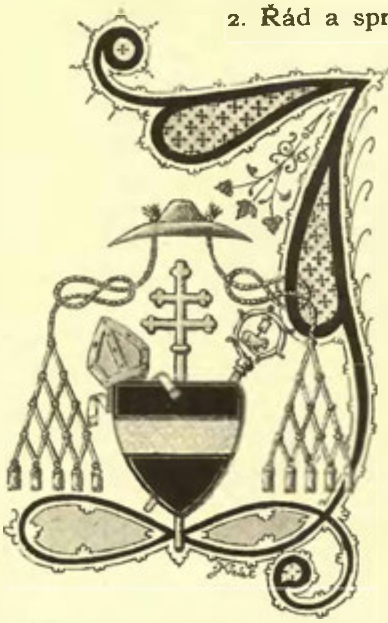
Arkéř a bašta v Červené Řečici.

Arnošt z Harachu, „pravdivý a milosrdný otec chudých lidí,“ zemřel ve Vídni roku 1667, 25. října, když se z Říma od volby nového papeže navracoval, maje věku svého 69 let, a pohřben v Loretě vídeňském. Od té doby drželi Řečici arcibiskupové Jan Vilém Libšteinský z Kolovrat († r. 1668), Matouš Ferdinand z Bílenberka († r. 1675), Jan Bedřich hrabě z Valdšteina († roku 1694), Jan Josef hrabě Breuner († r. 1710), Ferd. hrabě z Küenburka († r. 1731), Daniel Josef Mayer v. Mayern († r. 1733), Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic († roku 1733), Mauric Gustav hrabě z Manderscheidu († r. 1763), Antonín Petr hrabě z Příchovic († roku 1793), Vilém Florentin kníže Salm († roku 1810), Václav Leopold Chlumčanský z Přestavlk († r. 1830), Alois Josef hrabě Krakovský z Kolovrat († r. 1833), Ondřej Alois hrabě Škarberk Ankvic z Poslavice († r. 1838), Alois Josef sv. p. v. Schrenk († r. 1849) a Bedřich kníže ze Švarcenberka.

Z těch málokterý a málokdo na Řečici přišel; jediný ještě arcibiskup Matouš Ferdinand z Bílenberka naposled zámek opravil a také, jak viděti jest, venkovské bašty prejzy pokryti dal. Od jeho doby dávány jen ty nejnutnější oprávky, a zámek Řečický proto hyne neustále.

[1]) Beckovského Poselkyně II. b. 371. [2]) Janu postoupena Řečice r 1623 v červenci (Bílek, Děje konf.). [3]) Lib. erect. V. 166

2. Řád a správa nad lidem poddaným za vlády arcibiskupské.

V iniciálce jest znak arcibiskupství Pražského.

Jako na větších panstvích, kdež vládli moudří páni (na př. Potšteině, Liticích, Rychemburce, Nelahozevsi a j.), vysazen byl řád k řízení a spravování poddaných, tak bylo také na panstvích arcibiskupských od dávných dob. Poddaní na panství Řečickém platívali od dávných dob *úroky* aneb platy roční z dědin, a to z každého lánu jistý peníz. V některých vesnicích byli též podsedkové, kteří majíce menší dědictví, dávali též menší úroky. Kromě toho vycházel zvláštní plat z krčem (v Řečici samé bylo 7), z mlýnů, od rybářův. Řemeslníci, kteří byli v Pelhřimově, dávali také jistý úrok. Znamenitým důchodem byl též desátek čili tak zvané *dymné*, to jest úrok ze všech usedlostí nebo příbytků, čili z jednoho komína, z něhož se kouřilo, který však vybírán byl po celé diecezi. Poplatek ten vybírali z pravidla faráři a odváděli jej děkanům (tolik, co nyní vikáři biskupští), tito pak zase arcibiskupovi. Kromě úroku peněžitého dáváal se také úrok na plodinách, zejména tak zvané *ospy* čili částka pšenice neb žita neb ovsa, buď jednoho, neb dvojího, neb trojího; avšak ve všech osadách ospů nedávali. Na Řečicku sypali jen oves, čehož příčinou jest drsnost povětří a neveliká úroda krajiny. Obyčejně dáván z lánu jeden kbelík. Jiný úrok byly *kury* neb kuřata; většinou přišly na jeden lán dvě kury, avšak někde se nedávaly a jinde dávali pocty k hodu vánočnímu pouze po kuřeti z lánu. Obyčejně dávali také poddaní vůz slámy z jednoho lánu, avšak v některých vesnicích byla dávka tato menší. Povšechnou dávkou byla též koudel, a to většinou z lánu *obláč* čili věnec lnu vochlovaného. Ve vsi Rovném dávali z lánu po 10 *žemních* čili hrstech (svazcích) lnu potíraného, jichž šlo 30 do jednoho kloubu (neb obláče lnu vochlovaného). Konečně vybírán jest od řezníků lůj a od některých rychtářů vosk; rychtář Řečický odváděl 40 liber vosku.

Rozmanité byly roboty, pokud nebyly za zvláštní úrok vykoupeny. Obyčejná robota byla, že hospodář z lánu dva dni žal obilí, den sekal seno, je sušil a odvážel s jinými a konečně buď jeden den na popluží panském oral aneb jistý díl pole zdělal. Také hrabání sem patří. V některých vesnicích povinni byli kopati řípu čili tuřín, jinde česati chmel, v Dubovici dělali oboje. Konečně byli povinni všichni hospodáři a ze všech vesnic jíti na lovy a hony, kdykoliv jim od purkrabě rozkázáno. Toť byly podělky neb *roboty dělné*. Jiné byly *roboty tažné*, totiž svážeti z luk do dvoru seno, aneb řípu z pole voziti, aneb konečně dříví svážeti. Nejvíce dříví zpotřebovalo se na hradě Řečickém k stavení a k pálení, kromě toho též ve dvořích, poněvadž obyčejně jen ze dřeva sroubeny byly. Něco dříví zpotřebováno do mlýnův a na jezy. Obyvatelé vsi Zmišovic platili jen úrok peněžitý a konali hlásky na hradě. Bylo tu 8 lánův a 16 hlásných. Také ve Stříteži byli hlásní.

Veškeré věci na panství, totiž věci poddaných i hospodářství řídil purkrabě arcibiskupský, maje k ruce místopurkrabě, purkrabě Rychnovského, vladaře, písaře a jiné služebníky. Pod jeho opatrováním byl přede vším hrad, na němž sídlel; jemu příslušela moc vojenská, část moci soudní a zvláště péče o vykonání rozsudků, pokud k tomu nestačila moc rychtářův. Vladař dohlížel k hospodářství, písař zapisoval ve dsky hradové prodeje usedlostí a zápisy na nich, lovčí a hajní dohlíželi k lesům, jichž bylo na Řečicku velmi mnoho. K opatrování hradu v čas nebezpečenství byli *nápravníci*, kteří za to užívali nějaké vesničky, aneb, jak častěji bývalo, drželi jen dědinu po jednom, po dvou nebo po více lánech, které slouly jich nápravou neb výsluhou. Mnozí z nich byli stavu šlechtického. V Chřelovicích byli tři nápravníci, z nichž měl jeden po dvou a dva po jednom lánu a na hradě s kuší sloužili (rozuměj na koni). V Lipicích byl jeden lán nápravnický. Ve Svépravicích byl nápravník drže 6 lánů, z nichž byl povinen s 2 helmami (t. j. 2 oděnci) sloužiti, jiný nápravník měl 3 lány a sloužil s kopím (před tím míval tuto usedlost tesař hradský). Konečně tu byl jeden lán, jehožto držitel sloužil jen s koněm. V Těchorazku a Pískově bylo po 4 lánech a služba s kopím. V Bitěticích byla náprava o 2 lánech a sloužilo se z nich se samostřílem. V Rybníce bývala náprava o $3^1/_2$ lánu, která se později rozdělila na dvé; sloužilo se s kopím. Touž službu měl nápravník v Popelištné z jednoho lánu. Ve Lhotce byla táž služba, ale jen půl lánu, ale za to k tomu plat z podsedka. V Bačovicích držel ptáčník jeden lán a povinen byl za to ptáčky na hrad dodávati. V Mirošově byly dva lány nápravnické, v Putimově jeden, v Radětíně dvě nápravy, ale služba z nich známa není.

Krasíkovský nápravník měl 6 lánův a sloužil s kopím, rychtář Lešovský ze dvou lánů s kuší. V Chvojnově byly dvě nápravy se službou na koni, v Pobystřici jedna a sloužilo se s kuší. V Jiřicích měl nápravník 4 lány a sloužil s helmou. V Moravči byli tři nápravníci a sloužívali každý s 2 helmami, začež se jim platilo. V Pořičí měl nápravník celou vesničku a sloužil z toho s helmou. V Slanovicích byli dva, sloužíce jeden s kopím, druhý se samostřílem. V Markvarci byla náprava o 2 lánech. Pavlovský jen platil úrok Ve starších dobách byly též nápravy v Útěchovicích, Služeticích, Oušovicích, Kletečné, Nové Cerekvici, Miličově, Stříteži, Zachotíně, Ostřeticích, Huntově a Lhotě Vítkově, ale ty později zanikly. [1])

Řízení poddaných dálo se buď podlé zvyku starodávního aneb podlé psaných navedení, o nichž nám však v době starší nic známo není. Povinností purkrabí arcibiskupských a později zástavních držitelů bylo poddané své proti třetím osobám chrániti aneb poškozeným a dědicům jich k náhradě pomáhati. Tak se stalo i r. 1559, když Václav Skuhrovský ze Skuhrova jsa v Novém Rychnově, tu Matěje Kožíška, poddaného panství Řečického, k nesmírnému pití vína páleného přivedl a píti přinutil a při tom i jinak podlé vůle a libosti své s ním nakládal, tak že takovými příčinami o zdraví své připraven jsa, na Novém Rychnově hned tu noc smrtí hroznou ze světa sešel. [2])

Po r. 1620, když zase arcibiskup v držení panství po dlouhý čas stolu jeho odcizených vešel, vydán nový řád, ale pro „nepokojná léta a neřestí plná přestupníkům těchto práv mnoho se skrze prsty přehlídalo.“ Když pak vydán r. 1033 nový řád, rozkázáno přísně úředníkům i lidu na všech panstvích arcibiskupských, aby se jím spravovali a řídili, a pro dokonalé jeho provedení dán hejtmanovi třetí díl všech pokut Způsobem opravdu otcovským napomíná kardinál Arnošt poddané své řka: „A vy obecní lidé, usedlí i neusedlí obyvatelé a J. V. K. Em. poddaní znajíce jaké práce, péče a starosti, bedlivosti, ano nebezpečenství snášeti musejí vrchnosti a též přísežní lidé, za takové své práce žádné hodné mzdy ani záplaty neočekávajíce, protož také na vás ta povinnosť se vztahuje, abyste jich ve všem poslušni a poddáni byli, je v poctivosti měli, k nim se uctivě chovali a sobě jich jakožto otců svých vážili a rozkazy jich dobromyslně podnikali a co by od nich na koho jakákoliv práce rozložena byla, tu bez odpornosti vykonávati hleděli, jich nepomlouvali, neobručeli, ani tajně ani zjevně jim neutrhali. Nebo příkladové jsou zjevní, že ti, kteříž svévolně soudcům a lidem přísežným ubližovali a jich sobě lehce vážili, zřídka kdy pokuty boží jsou ucházeli, protože pán Bůh nechce, aby jeho nařízení zlehčována a jako v potupu uvozována byla, ale to míti chce, aby jeden každý svým v tomto světě vrchnostem poddán byl a jimi se ve všem dobrém vždycky spravovati hleděl.“

Přední povinností každého měl býti *život křesťanský, pobožný* a *mravný* ve smyslu katolické církve. Že se měli poddaní s arcibiskupem v náboženství srovnávati a všech nevěr a bludů vystříhati, rozumí se samo sebou. Povinností bylo starších a konšel v městě i po vesnicích, aby ke službám božím, ke mši svaté, na kázání v neděli a o svátcích, processí a nešpory se scházeli s manželkami, syny a dcerami svými i s čeládkou, při těch službách do konce setrvali, a „ne hned nakouknouce do kostela zase běželi,“ tak aby jiní obecní lidé, vidouce to od nich, dobrý příklad z nich sobě vzali a jich v takové pobožnosti následovali. Rychtář pak, viděl-li lidi, ani se o kázání po rynku, ulicích, lukách a dědinách toulají, hrají aneb rozpustilosti provozují, aby je do kostela hnal a časem je šatlavou potrestal. Také hospodář byl povinen nedělním a svátečním službám božím obcovati a nemohl li sám z bezelstných příčin jíti, poslati měl do kostela jednu osobu z příbytku svého. Kdož tak neučinil, zaplatil k božímu domu za sebe 2 libry vosku, za čeledína libru.

Neděle a svátky zasvěcené pobožně drženy a svěceny. Z těch příčin neukládaly se na ty dni ani smlouvy ani soudy, ačkoliv to nebylo nic všedního, také nesměl nikdo úředníky kromě nutné potřeby zaneprazdňovati, nýbrž měl jim i sobě pokoj dáti a zejména v ten den pro pivo nejezditi. Neméně zapovězeno kupování a prodávání, zvláště nalévání kořalky, dokud služby boží trvaly. Jestliže pálené v ten čas prodáváno, zaplatil šenkýř 3 kopy a host 2 kopy pokuty. Kdo konal v neděli hmotné dílo, zaplatil k záduší 2 kopy míš., rychtáři 10 gr. a poslu 2 gr. Mysl lidu měla býti odvrácena od věcí všedních a povznésti se k Hospodinu a stvořiteli svému; proto zapovídáno pod přísným trestáním a pokutou 2 kopy míš. lání, přísahání, hromování, nevážná mluvení, ožralství a bezbožná rouhání.

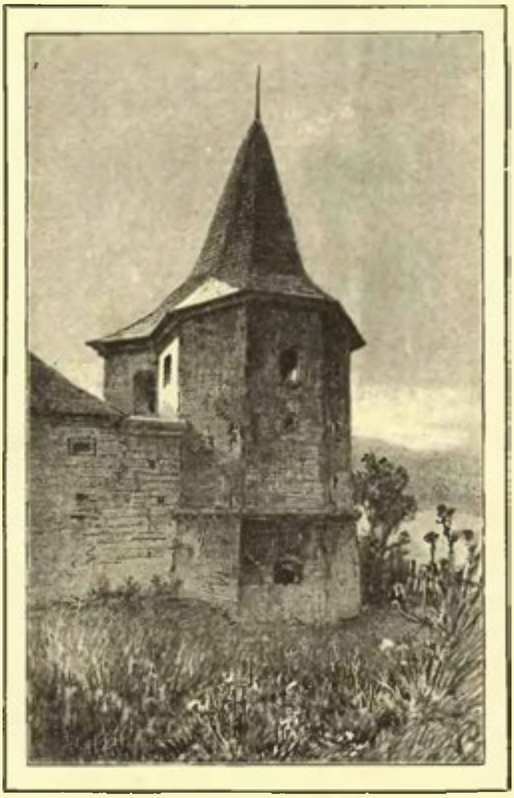
Všichni, jak starší, tak i obec s manželkami a dítkami svými ve 12 letech stáří nejméně jednou každého roku při slavnostech velikonočních se zpovídati a svátosť těla a krve Páně pod jednou způsobou přijímati povinni byli. Pokud kdo tak činiti a kněžími katolickými se říditi nechtěl, tomu živno ti a obchody městské zapověděny a umřel-li, tělo jeho mezi jinými věrnými katolíky pochováno býti nesmělo. Správce duchovní, „poněvadž na místě božím jsou a cestu do království nebeského ukazují,“ měli ve

[1]) Tomek, Děje Prahy III. 40—46, Emler, Urbáře. [2]) DZm. 10, F 18.

všelijaké šetrnosti a uctivosti míti a platy jim náležité časně a s ochotností odvozovati, „neb co boží, Bohu, co kněží, to knězi, co císaři, to císaři."

V páteční, sobotní a postní dni, též v postě, nesměli masa požívati, aniž ho lidem přespolním dávati, pod pokutou 5 kop míš., také řeznici v ten čas masa neprodávali To vše křesťan pravověrný měl pevně a stále držeti a zachovávati, neméně všech pověr se vystříhati. Kteří boží muka lámali, sekali, loupali, kříže z nich sráželi a toho ke zlořečenému čarodějnictví užívali a v tom postiženi byli, právně trestáni. A „poněvadž taková boží muka od lidí pobožných a bohabojných za tou příčinou se postavují, aby lidé tudy jdouce a jedouce a patříce na ně, rozpomenuli se na veliké trápení a ukřižování pána Krista a spasitele našeho, protož se o tom přísně všem poroučí, abyste polámané zase spravili, ale i nová boží muka před i za městem aneb vsí zdělati a postaviti dali buď z dřeva aneb z kamene, jakž seč býti můžete."

Jako všude tehda, tak i zde měli péči nejen o duševní, nýbrž i o *hmotné blaho* svých poddaných, aby hospodáři bez toho starostí dost majíce a proti úskočným lidem obrněni nejsouce, bezděky aneb lehkomyslně statek svůj neumenšovali a děti své nezkracovali. Nebylo to poručníkování zbytečné, nýbrž otcovská péče, aby lid venkovský za své mozoly neměl bídu a hanbu, a bylo-li v tom obmezení svobody, ta mu nahrazena jiným způsobem; neb svoboda bez uvědomělosti a jisté vzdělanosti jest věc škodlivá a záhubná. Žádný nesměl cizopanským lidem věřiti (půjčiti) statku a věcí svých, také v žádné rukojemství bez vůle hejtmana se dávati, také rukojemství cizích lidí nepřijímati, než měl-li koně neb klisnu neb cokoliv jiného, prodej komukoliv za hotové, „nebudeť potřebí upomínati a vrchnosť svou v tom zaneprazdňovati." Také nesměli (ovšem z jiných příčin) dobytek cizím řezníkům prodávati. Louky a dědiny od živnosti prodávati, aneb zastavovati, aneb pole z polovice osévati, zapovídalo se, poněvadž tím živnosti pustly a ožralci a mrháči nadluživše se a spustivše grunty ucházeli. Bez vůle hejtmanovy nesměl také nikdo obilí na poli ve slamách prodávati. Rybníkův nesměl nikdo bez opovědi, vědomí a vůle hejtmanovy loviti pod propadením pokuty 5 kop gr. č. Jestliže rychtář a konšel zatajil, že kdo něco od gruntu odprodal, položil 1 kopu pokuty a potrestán byl vězením.

Bašta na Červené Řečici.

Péče ta a taková o lid poddaný pocházela i z obavy, že by důchody vrchnostenské se ztenčovaly, neb o propovědi „bohatí sedláci, bohaté království" vědělo se již tehda dobře, Jmění a požitků vrchnostenských pečlivi byli úředníci, a lidu přikázáno, aby jmění to nekazil a neztenčoval *Hajní* povinni byli při lesích, rybnících, potocích a lukách v té příčině dohlížeti. Poddaným zakázáno bylo pod hrdlem, aby v lesích panských nesekali, též aby své obecní lesy bez vědomí vrchnosti nehubili; měl-li kdo zapotřebí a oznámil hejtmanu, mohl mu tento dovoliti, aby pásl dobytek v lesích, kde se mýtilo Kdo zákaz tento přestoupil, zaplatil za každé dřevo v panských lesích uťaté, které se na krokev hodilo, 1 kopu míš., a hajný, který to přehlídal a neoznámil, potrestán jest na hrdle „ku příkladu jiným zlodějům." Kopaniny dělati v lesích nesměli, a jestli kdo svévolně přece kopal, pobrali mu obilí, které se na kopanině urodilo, a uložili mu pokuty 5 kop.

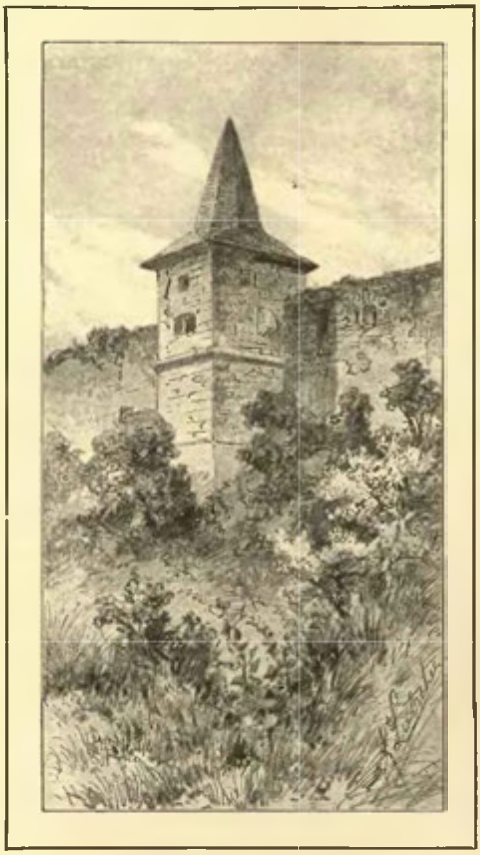
Podobněž zapověděno pod ztrátou hrdla loviti v panských rybnících ryb a raků udicemi aneb jakýmikoliv nástroji. Hajným nařízeno, aby k rybníkům často a letním časem i v noci dohlédali, „poněvadž v noci již i s pochodněmi do řek se naučili." Myslivosti s ručnicemi, kušemi a jinými nástroji každý poddaný měl býti prázden pod ztrátou hrdla, nýbrž sobě živnosti své hleděti, avšak jestliže (jen času letního a podzimního) někdo ptáky drobné a běžné pod sítí, na lep aneb do pletek chytati uměl, tomu se nebránilo je chytati, ale povinen byl takové ptáky na zámek donésti, kdež mu za ně zaplaceno. Jestliže

prodával čihař ptáky jinam bez povolení, potrestán vězením a dal pokuty 2 k. č. Z těch příčin nesměli sedláci ani pastevci s dobytky psy na pole bráti, neřkuli je zapouštěti, pod pokutou 1 k. č.

Na loukách aneb v obilí panském žíti a sekati se zapovídalo pod pokutou 2 kop, mimo povinnou náhradu, také se trestalo 10 gr. č., jestliže jeden druhému svině neb husy na osení i jinde vypustil a škodu učinil. Kdo ve štěpnicích a zahradách panských ovoce trhal aneb škodu na štěpích a zahradních věcech učinil a v tom postižen byl, ku příkladu jiným jako zloděj na hrdle potrestán.

Sládek panský povinen byl piva ječná i pšeničná dobrá na schválení dobrých lidí vařiti, slady a obilí a chmel jemu svěřené opatrovati, neřádův a nenáležitostí čeládce pivovarské netrpěti a povalečů v dílně nepřechovávati. Kteří pivo prodávali aneb porůznu brali, povinni byli sudy prázdné ihned sládkům dodati a za pivo vzaté ihned písaři důchodnímu zaplatiti. Kdo se v tom tak nezachoval a sudy u sebe podržel, pokutován byl a musil dáti za sud 30 sudův.

Mýtní panští povinni byli, aby povolání svého pilni byli a z něho nevystupovali. Poddaní ovšem nesměli mýta a cla projížděti, a mýtný každému, který projel aneb mýto dáti se zbraňoval, vzal koně a nechal vůz s nákladem na tom místě, kde jej postihl, státi; takový pak kůň bez vůle hejtmanovy nenavracován. Projel-li někdo daleko, povinni byli sousedé s mýtným jej honiti. Z těch příčin se všechny cesty vozové a stezky nebývalé přísně zapovídaly. Že tu nešlo jen o zisk, nýbrž i o poctivost a zabránění větší škody, shledá se z tohoto nařízení: „Jestliže by pak kterému z Vás přes svět jeti po potřebě své vlastní aneb z úplatku se dostalo, na to pozor míti máte, aby mýta neprojížděli, abyste pro tu špatnou kořisť na statečku svém k veliké škodě nepřišli.“

Lidomorna na Červené Řečici.

O manželství platilo, aby se nikdo k němu v soukromí nezamlouval a slibem nezavazoval, ale v místě poctivém a v přítomnosti dvou nebo tří svědků hodnověrných. Kteří se ženiti neb vdávati chtěli, žádati musili hejtmana za dovolení, jináče ten a takový, který se bez povolení ženil anebo vdával, o svou všecku spravedlnosť přišel. Obdržev povolení dal se třikráte v kostele na kázání podlé starobylého obyčeje skrze faráře oznámiti s tou, kterou míti měl; o vdavky se nesměl nikam jinam ucházeti, jediné ke svému faráři. Snoubenci asi 3 dni před tím, nežli oddavky a svatební veselí se vykonalo, ze hříchů svých před knězem se vyznali a velebnou svátosť se vší pobožností přijali, „aby jim pán Bůh štěstí a požehnání k čistotnému a svornému manželství dáti ráčil.“

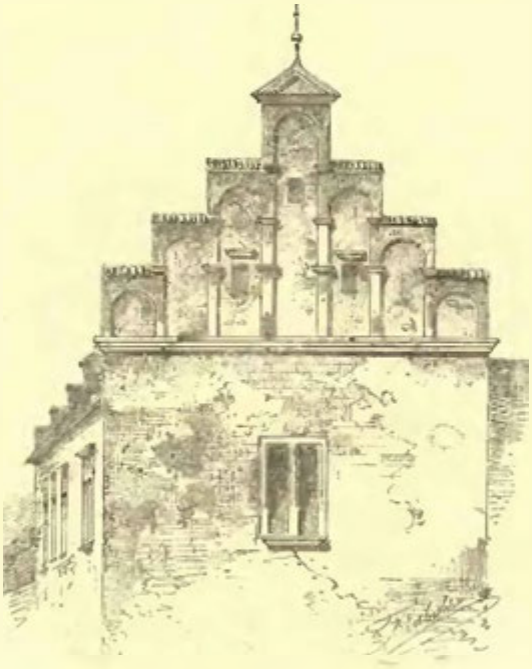
Děti své manželé k dobrým ctnostem a mravům vedli, pacholata do školy dávali, aby se učili znáti vůli boží a báli se pána Boha vědouce dobře, že skrze nedbanlivosť rodičův děti potom mnohdy na sebe i na rodiče své místo děkování zlořečí a toužebně naříkají, ale když se čemu naučí, z toho rodiče potěšeni bývají a časem i pomoci od nich docházejí. Kdo dítek svých k učení liternímu neodevzdal, trestán jest pokutou. Sirotkův ani dětí svých nesměl nikdo na cizí grunty dávati aneb projednávati, ani na řemesla dávati bez povolení a oznámení pod pokutou 10 kop míš., než sirotek nechť byl chudý neb bohatý, měl se sám před arcibiskupa pána svého postaviti, a tu na slušné mzdě projednán tomu, kdo ho chtěl míti. Tím se všelijaké zkracování a týrání sirotků zamezilo. Nikdo nesměl také sirotků cizích bez vědomí vrchnosti své bráti, než každý to měl s volí vrchnosti sobě říditi a konati. Podobněž nesměl nikdo dětí svých na cizí panství do služby dávati, což se ve větších panstvích jen zřídka dálo.

Co se týče *společenského živobytí* mezi poddanými, žádáno na nich, aby se spolu snášeli a křesťansky milovali. Bitvy, rvačky, lání a hanění se zapovídalo; jestliže někdo někomu ublížil, měl žalovati rychtáři

a konšelům, pakli se mu tu náprava nestala, mohl sobě stěžovati hejtmanu a opatřen potom podlé spravedlnosti své. Kdo zlořečil, složil 2 libry vosku a po 3 neděle před kostelem v trdlici seděl; v touž pokutu upadla úřední osoba aneb soused, kteří slyšíce zlořečení nic neoznámili. Ženy a děvečky, které se vadily, mezi sebou zlořečily, jedna druhou haněly, klevetaly, trestány napřed košem (viz I. str. 91.), potom vzaty do trdlice a nad to každá 10 pytlů nových na zámek a 2 libry vosku ke kostelu pokuty položila. „Všelijaká zbytečná žraní, hodování, hry, tance, noční schůzky, pokřiky i přástky, poněvadž poddaným lidem velmi škodlivé jsou, J. V. K. Em. zapovídati ráčí pod propadením 6 k. gr. čes." Žádný šenkýř přes dvě hodiny na noc (t. j. po západu slunce) hostem piva nedával, též jim nevěřil (nečekal) a her v domě svém nedopouštěl; též nesměl čeládky panské ani jiné v noci přechovávati.

Povinností poddaných byly platy, roboty a choditi na shony. Na dílo panské scházeli se všichni, když se rozkázalo, ráno, a rychtáři se všemi svými sousedy, kteří jeti neb jíti měli, také se dostavili, aby taková díla náležitě se vykonala. Zanedbání jízdné roboty 1 kopou, pěší 15 gr. pokuty se trestalo. Platy úroční, obilí, též berně císařské rychtáři na jistý den jim jmenovaný vybírali a odváděli; kdo něco v tom zanedbal, pokutován jest na penězích a vězením. Na lovy a shony na velikou zvěř aneb zajíce šli hospodáři sami, aneb poslali na místě svém pacholka; kdo zanedbal, zaplatil myslivcům 15 gr. miš. a 1 str. ovsa.

Soud arcibiskupský konán jest slavným způsobem jednou v roce. Zahájil jej hejtman takto: Já N. tento soud hájím boží mocí, Jeho V. K. Em. knížete a pána pana Arnošta druhého, z b. m. svaté Římské církve kardinála z Harachu, arcibiskupa Pražského, pána našeho dědičného a milostivého, mocí a k tomuto soudu připovídám všecku uctivosť a spravedlivosť, a kdož by koliv chtěl před toto ctné právo předstoupiti, přistup s odpuštěním (dovolením) a odstup též zase s odpuštěním; také žádný s žádnou zbraní před toto ctné právo aby nepředstupoval a kdož by se tak nezachoval, bez viny nebude, a kdož by jeden druhému před tímto ctným právem v řeč vskákaje překážku činil, bez pokuty nebude, nežli aby jeden druhého vyslyše, každý svou potřebu volně a svobodně spraviti mohl. A kdož by koliv před tímto ctným právem co přemluvil (zbytečně mluvil), má pokutu trpěti a nápravu učiniti, pokudž mu soudem uloženo bude. Jestliže by pak kdo na koho mocí před tímto ctným právem sáhl, ten hrdlo ztratiti má, a kdož by koliv co skrze toto ctné právo vysoudil, buď jemu to pevné, vážné a stálé, jako by na svobodném trhu za hotové peníze koupil, a kdož by koliv skrze toto ctné právo co prosoudil, buď jemu to také pevné, vážné, stálé, jako by to na svobodném trhu za hotové peníze prodal.

Štít paláce na Červené Řečici.

Po vykonání čistě soudních věcí zeptal se hejtman rychtářův a konšelů, jak jich lidé toho roku poslušni byli, a když pak zprávu o tom dali, propustil je z jich závazkův. A poněvadž nyní všichni sobě rovni byli, učinil hejtman dotázku na sousedech, stalo-li se komu od rychtářův a konšelů jaké ublížení, a poněvadž bez rychtářův a konšelů býti nemohli, volil hejtman nové a učinil ke shromážděným sousedům otázku, hodí-li se k těm úřadům neb nejsou-li jich hodni. Tu potom dány závazky úředním osobám. Rychtáři slibovali a přísahou se zavázali, že se chtějí spravedlivě chovati, předně cti a chvály boží vyhledávati, neřády rušiti a v ničemž zlému průchodu nedávati, spravedlivé soudy domácím i přespolním, což před jich úřad rychtářský přijde, činiti, sirotky a vdovy opatrovati, žádnému svým vědomím křivdy nečiniti a čehož by sami napraviti nemohli, to na hejtmana vznésti. Konšelé slibovali, že se budou v úřadu svém spravedlivě chovati, rychtáři ve všem dobrém napomáhati a nikomu se svým vědomím křivditi. Obecní starší pak se zavazovali, že budou obecné dobré opatrovati.

Rychtář bral na sebe nejtěžší závazek. Měl všude k tomu hleděti, aby lidé přikázání církve katolické plnili, panský statek nehubili a mravně živi byli. Přestupníky šestého přikázání božího oznamoval

hejtmanovi, pakli zatajil, položil pokuty 25 kop. Lidé měli jej i *konšely* v uctivosti míti, avšak oni nesměli nikomu ubližovati. Hromady čili shromáždění všech sousedů nesměli dělati bez potřeby panské neb obecní (tedy k žádnému společnému pití), ale když se hromada dělala, povinni byli všichni sousedé, aby do ní chodili, i nebylo dovoleno poslati na svém místě někoho jiného, aneb ženu svou, jak někteří před tím dělávali. Podruhův a podruhyň bez listův a bez oznámení hejtmanu neb konšelům hromady nepřijímaly, uvažujíce při tom, jaký člověk jest, jak se jinde choval, aby do obce nedostali zlodějův a kuběn. Cizí poddané přijímali jen konšelé.

Ačkoli vrchnosť o vezdejší blaho svých poddaných pečovala, přece poručeno lidem, aby se sami ostříhali v takových věcech, které sami zabrániti mohli. Sem patří předně *nebezpečenství ohně*. Zapovězeno bylo předivo ve světnicích, jizbách, kamnách, pecech chlebových sušiti, nýbrž jenom v pazdernách, pod pokutou 2 kop. Konšelé aneb dva z obce ke komínům ve 2 nedělích dohlédali a pozor měli, aby se skrze neopatrnosť škoda nestala; jestliže našli topení neb kamna zlá, uložili hospodáři, aby v 8 dnech sobě komín dal spraviti. Potud příslušelo úřadu obecnímu. Avšak aby nepošel oheň skrze nešetrnosť neb zlé lidi, nad tím měli míti bedlivosť všichni sousedé, a háky a řebříky v obci si opatřiti. Jestliže přišla ta nešťastná chvíle, povinen byl každý vezma s sebou nádobu neb vědro neb škopek ihned k ohni pospíšiti. Jestliže postihli někoho, který oheň v zámku neb ve dvoře položil, mohli ho bez milosti do ohně uvrci, což bezpochyby také u sedlských dvorů činívali. Za druhé nesměl nikdo podporovati zlodějů, povalečů, krosnářů, žen nepořádných, chodců, rybníkářův a starcířů, neřku-li jich k sobě přijímati. Pokud by se nenáležitě chovali, mohli je sebrati a na zámek dodati.

Známa jest nechuť, zvláště lidu venkovského, ke *kupectví* neb *obchodu*. Pochází dílem odtud, že za starých dob pokládány za věc méně čestnější než orba, dílem i odtud, že v tom snad z téže příčiny lidu od vrchnosti bráníváno. V našem řádu aspoň čte se ustanovení: „Úřad, rychtářové, konšelé na to bedlivý pozor dáti mají, aby žádný ze sousedův, nad to úřadních osob, se židy žádného tovaryšství, společnosti, handlův, obchodův nemívali, s nimi netarmarčili, neprodávali, pod propadením toho statku. A který by rychtář, konšel to přehlédal a zamlčel, pokuty 1 kopy složiti musí.“ [1])

---

[1]) Z opisů Fr. Tischera, archiváře Hradeckého

Lhota Červená Tvrz.

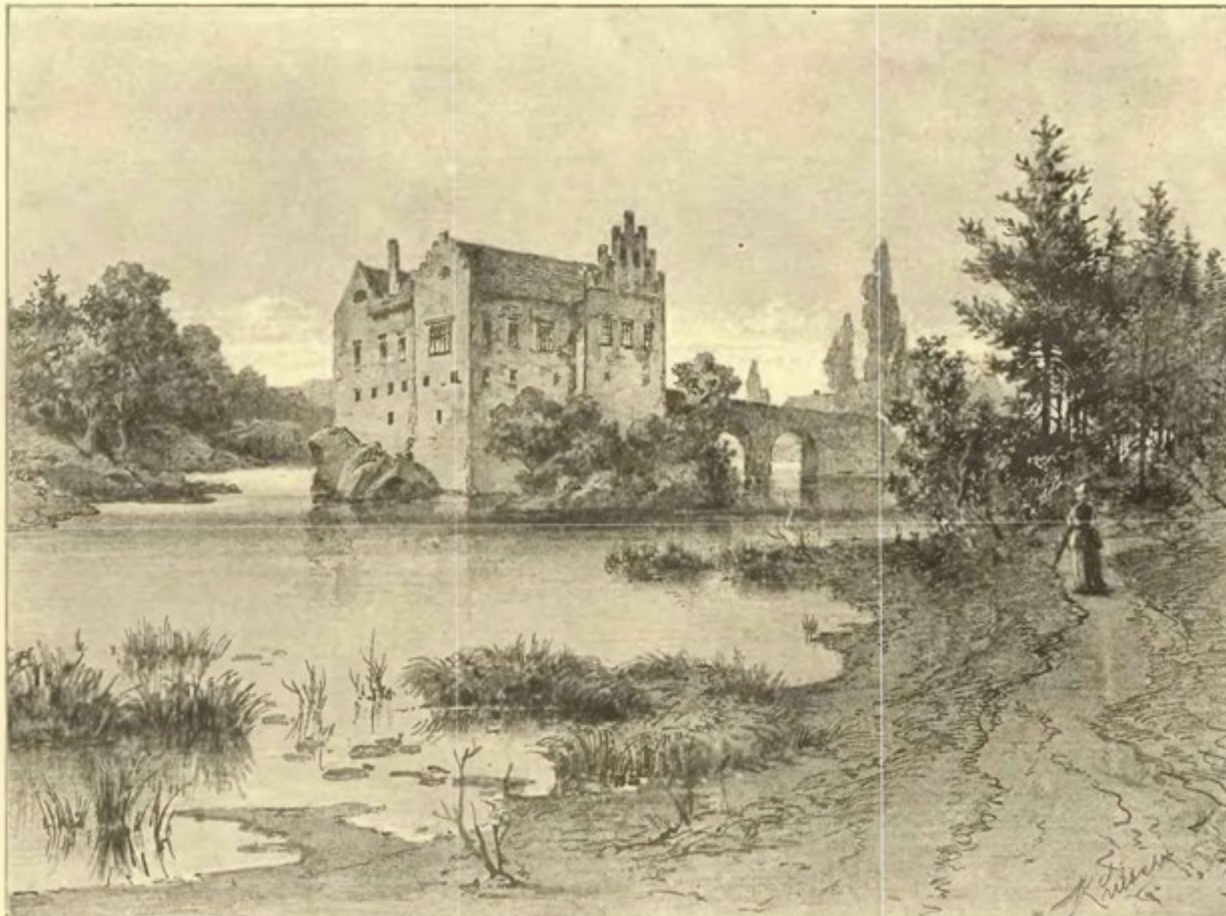
1. Popis.

Životvorně skorem vykouzlena jest krajinka, v níž stojí zámek Lhota, nyní Červená, před časy také Nová řečená, asi $^3/_4$ hodiny jihozápadně od Deštné. Krajina okolo Deštné jest vlnitá, pahorkatá, bez stromoví a proto velice smutná. Rovina ke Žďáru a Řečici jest sice veselejší, ale vždy rovna a jen lesy a hladinami rybníkův okrášlena. Ale u Lhoty se ráz krajiny najednou mění. Rozličné stromoví malebně rozsázené a upravené se tu střídá se stráněmi zelenými, mezi tím červenají se zdi staré tvrze, a krásný tento obraz dovrší se, jestliže přistoupíme až k samé tvrzi a spatříme rybník, na jehož hladině obraz její se odráží.

Červená Lhota stojí na skále, která vyniká z rybníka zámeckého, a to tak, že zadní část zámku již v samé vodě stojí a přední část na skále takořka přilepena jest; mezi zámkem a břehem rybníka na severní a západní straně jest rybník jen tolik široký, co by pořádný příkop obnášel. Od severní strany jde se k zámku po mohutném mostě, několikráte překlenutém. Jindy býval tu také zvoditý most, a způsob tento zachováván ještě v 17. věku, jak svědčí otvory pro kladky umístěné v bráně, která jest upravena podlé slohu 17. věku. Tato brána nachází se ve výstupku věžovatém o 1 patře, jehož čelní zeď teprve za naší paměti, když se na staré památky všelijaké ničemné přímësky lepily, upravena jest. Z téže doby pochází také tmavá růžová barva, kterouž natřeny jsou veškeré zdi starého zámku, aby se název Červené Lhoty stal opravdivým, avšak jest to barva křiklavá, která na příchozího nemile působí, vidí li před sebou jen holé zdi starého zámku bez zeleni, mezi nimiž před chvíli zdi zámku se rděly. Také odtud nepochází název Červená Lhota, nýbrž bezpochyby od červené cihelné střechy, která na ni ke sklonku 16. věku posazena

Červená Lhota od jižní strany.

Červená Lhota od východu.

Dotčená *brána* památná jest pro dílo ozdobné řemesla zámečnického, které příchozí na ní se zalíbením spatřuje. Okolo dirky klíčové a kliky viděti jest vojáka v obleku 17. věku, držadla u vrat mají hlavy lidské, na nichž sedí na zadních nohách medvědi, předními ostrvu jakousi držíce. Jest toto upomínkou na Slavaty, k jichž znaku medvědi patřili. Průjezd a dvůr mají též způsobu z doby Slavatovské, neboť dokázáno jest, že se tehda jedna část zámku vyzdvihla. A tak se tu proniká všude dílo 16. a 17. (snad i 15.)

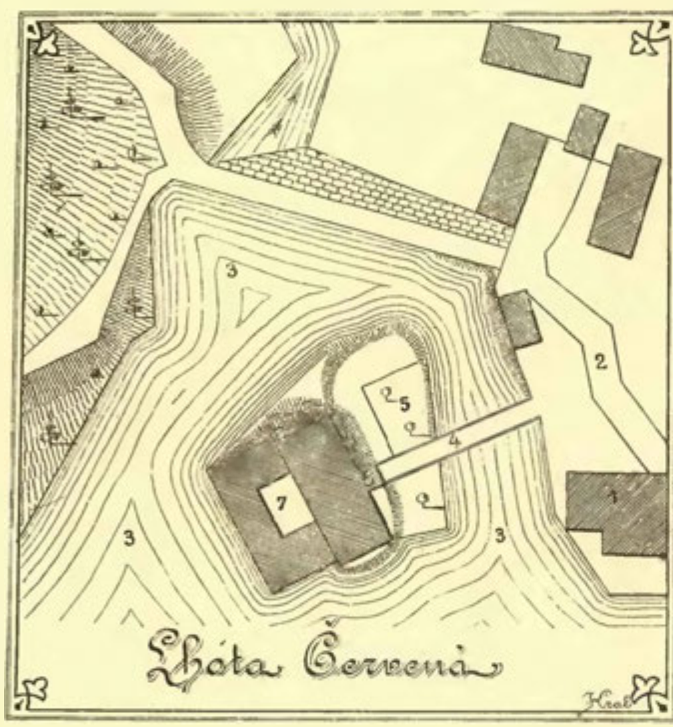

Starý obraz mladých pánův Hradeckých v zámku Lhotském. Kopie prof. Ferbra v Táboře.

věku, jen stínky, jimiž zdobeny jsou štíty stavení, pocházejí z 19. věku. *Světnice,* vesměs klenuté, nahoře i dole vyznamenávají se nejen starodávnou úpravou svou, nýbrž i světlostí a veselou způsobou, a mnohá umělecká památka pokrývá jejich stěny. Některé z nich jsou ozdobně upraveny štukovým dílem, kteréž bylo před lety zabíleno a teprve za naší paměti objeveno. U jedné světnice jest dílo toto po celém klenutí, v ostatních jsou jen ozdobné pruty křížové, posázené růžičkami, řemeslně zdělanými, že se zrak mile pobaví. Růže vůbec převládá v zámku Lhotském, poněvadž si Slavatové krev Vítkovcův, kterouž

v sobě měli, rádi připomínali a jí se chlubili, předků svých, pánů Hradeckých, láskou k růžovitým ozdobám následujíce.

Mezi mnohými *obrazy*, kteréž se nacházejí ve Lhotském zámku, nejpamátnější pro svou ušlechtilost a něžnost jest obraz na dřevě malovaný *Jáchyma* a *Zachaře*, bratří z *Hradce*, v dětském věku. Jáchym jezdí na holi v koňskou hlavu se končící, jakož bývá oblibou u dětí, drže v ruce něco bílého na způsob šátku. Mladší bratr sedě na zemi pod stromem třešňovým hraje si spokojeně s třešněmi, kteréž byly se stromu spadly. V pozadí spatřuje se nějaký hrad s městem a chaloupka o samotě stojící. Obraz ten má mnoho něžného, barvitosti jest světlé a jasné, avšak lahodné, a vše, co se na něm spatřuje, svědčí o mistrnosti a dovednosti. Nápisy „Joachim III iar, Zacharias 1 ½ iar" svědčí, že byl obraz tento malován asi r. 1529 a sem bez pochyby ze zámku Hradeckého přenesen. Jiný obraz pamětihodný jest domnělá podobizna Markéty Tyrolské, v skutku jest to souhrn vší šerednosti ženské. Vyobrazena jest tu v poprsí žena s nosem stlačeným, nozdrama roztaženýma, ušima odstávajícíma, čelem sploštěným, ústy od nosu vzdálenými. Hlava je pokryta biretem, jako se nosívalo v první polovici 16. věku, nad tím pak je čechlík bílý s obrazem peníze, na němž jest bohyně, a podlé ní písmena C a B. V ruce drží poupě. Není nám známo, či podobizna to jest, avšak tolik jest jisto, že malován jest obraz tento teprve v 16. věku, ovšem rukou mistrnou, a že se v starém inventáři z konce 17. věku „Conterfect der kaiserin (!) Margaretha" připomíná. Na rubu obrazu jest sice nápis, ale jest nový. Kromě toho připomínáme obraz Kašpara Zdeňka Kaplíře ze Sulevic, obhajce města Vídně, a pěkný obraz Matky Boží z r. 1855. Kromě mnohých jiných a pěkných obrazův a sbírek fotografií jest též ve světnicích drahně starého a umělého nábytku. [1])

Vysvětlení plánu:
1. Pivovár; 2. cesta ke kostelíku svaté Trojice; 3. rybník zámecký; 4. most; 5. bývalé parkány, nyní zahrádka; 6. brána; 7. dvorek.

Za dvorem Lhotským nad rybníkem zámeckým stojí o samotě starodávný kostelík sv. Trojice, jehož památky jsou upomínkou na bývalé držitele zámku a takořka to doplňují, co na zámku schází. Smutná jest to památka na travnatém pahrbku, jejíž starodávnou a již chatrnou způsobu stinné lípy okolo kostela zelením a stínem svým zakrývají. Smutného vzezření zevnějšek, ještě smutnější jest vnitřek jeho, totiž ty památky, které zbyly po jeho zakladatelích. Náhrobní kámen sice jest neporušen, poněvadž jest zazděn, avšak votivní obrazy, které tu bývaly, dílem zhynuly, dílem hynou tak, že po nich za krátkou dobu nebude památky. Na *náhrobku* spatřuje se Spasitel ukřižovaný, pod nímž klečí Jan Kába z Rybňan, modle se s rukama sepjatýma. Před ním klečí u samého dřeva kříže syn jeho Burjan, na druhé straně 4 dívky, totiž dvě větší a dvě menší, dcery jeho. Osoby ty vysvětluje nápis v kameni vytesaný: „Léta 1564 ve čtvrtek den sv. Fabiana a Šebestiana umřel urozený pán Jan Kába z Rybňan a na Nové Lhotě, J. M. Cé. a též J. M. krále Maximiliana výběrčí podsudnýho v kraji Bechynským a Burjan syn jeho, panna Krystýna, Marjana, Mandaléna, Alžběta dcery jeho a tuto pochováni jsú. Pán Bůh rač jim milostiv

[1]) V inventáři r. 1673 zdělaném tyto místnosti v zámku Lhotském se připomínají: V zámku byla kaple (z níž nyní světnice udělána jest) a na oltáři byl obraz sv. Eustacha. Na chodbě byly obrazy, na nichž namalovány byly rozličné honby. Ve světnicích, z nichž se připomínají světnice, kde pán bydlíval, veliká světnice, světnice panenská a světnice nad mostem, byly pověšeny rozličné obrazy, jako na př. obraz pouští Karmelitánů ve Vlaších, krajiny, „obraz císařovny Markéty," obraz jednoho pána z Rožemberka na brůně (bílém koni) sedícího, honba na lvy, obrazy sv. Šebestiana, Matky bolestné a Matky boží. Konečně se připomíná nové stavení nad marštalemi. (Archiv Hradecký.)

býti.“ Také jest v kapli starý *votivní obraz* s malbami a nápisy, který jindy na stěně visíval; také na něm jest obraz Ukřižovaného s Matkou boží a sv. Janem, ani stojí pod křížem; podlé nich klečí Jan Kába, pán obrněný, s pěknou tváří, maje po straně synáčka svého a naproti sobě čtyři lepotvárné dcery své. Kromě toho jest tu znak Kábovský (ruka se šípem na štítě polovičném) a nápisy: „Léta 68. v outerý den sv. Matouše umřel jest urozený pán Zikmund mladší Kába z Rybňan a léta 57. mezi časem sv. Havla a Všech svatých umřely urozený panny Krystyna, Marya, Mandelína, Alžběta, vlastní sestry Kábový z Rybňan, též i Burjan Kába, bratr jejich.“ Před několika lety (jak se dočteš v pamětní knize zámecké) byly tu ještě čtyři podobné votivní obrazy na dřevěných tabulích malované, avšak již otřené. Nápisy na nich byly: *a)* Léta 1570 v neděli po Trojici usnula jest v pánu Anna z Pernštorfu, manželka urozeného pána Jana Káby z Rybňan. *b)* Léta 1580 usnula jest v pánu urozená paní Anna z Pernsdorfu, manželka urozeného pána Bohuchvala Káby z Rybňan. *c)* Léta 1582 v outerý po sv. Matouši usnul jest v pánu urozený pán Václav z Pernštorfu a pochován jest v Starém městě Pražském u sv. Mikoláše. *d)* Léta 1583 v sobotu po 3 králích usnula jest v pánu urozená panna Eliška, dcera urozeného pána Jana Dvořeckého z Olbramovic.[1])

2. Dějiny.

Z rukopisu Tůmy ze Štítného ze XIV. věku.

Nejstarší dějiny Lhoty jsou nám naprosto neznámy. Možná jest, že se sem vztahují zprávy o Bedřichovi ze Lhoty a vladykách Podlavičkách ze Lhoty, kteréž jsme pověděli na str. 203., a to proto, že se připomíná roku 1382 Mikuláš Podlavička z Vícemile na vesnici blízké sedící.[2]) Odjinud se zdá, že se jmenovala Lhota naše německým názvem *Jenczenslag*, poněvadž tohoto hesla *Ondráček ze Zásmuk* odjinud z *Vlčetína* (roku 1388—1418) na svých pečetích užívá.[3])

Jisto jest, že držel Lhotu *Ctibor ze Zásmuk* jinak z *Vlčetína* řečený, jenž se za husitských válek jako služebník pánů Rožemberských nejednou připomíná[4]) a Lhotu snad po svých předcích zdědil. Neb r. 1465 dělili se synové jeho *Václav* a *Petr*, při čemž obdržel tento za díl svůj tvrz Lhotu, dvůr poplužný, mlýn, jeden dvůr kmecí, ves Jížnou kromě rybníka a mlýna a les Třešňovec.[5]) Na tomto všem dědictví věnoval Petr (r. 1482) manželce své Kateřině ze Strpí a učinil ji (r. 1489) poručnicí dětí svých.[6]) Potomci buď jeho anebo nějakého bratra nazývali se *Lhotskými ze Zásmuk*, nosíce na štítě svém jestřába v letu.[7]) Nástupce jejich v držení Lhoty, *Diviš Boubínský z Újezda*, prodal okolo r. 1530 tvrz a dvůr Lhotu, ves Jížnou a díl Březiny *Janu Kábovi z Rybňan*, jenž tu seděl s bratrem svým *Václavem*.[8]) Za těch dob tvrz Lhotská rozšířena a znova upravena, tak že se jí odtud *Nová Lhota* říkalo. Po Janovi, kterýž zemřel r. 1564 jako výběrčí posudního, následovali čtyři bratří, snad synové jeho. Nejstarší z nich Jaroslav oddělil se r. 1564 od bratří mladších, vzav za díl svůj peníze,[9]) druhý Zikmund zemřel již roku 1568, a tak zůstali bratří *Bohuchval* a *Jiřík*, kteří společně statek Lhotský, ač nikoliv svorně, drželi; každý z nich měl jistou část, o čemž si r. 1573 přiznání ve dsky zemské vložili.[10]) Jiřík prodal dvůr svůj se sídlem v Březině (r. 1567) strýci svému *Janu Kábovi z Rybňan* a z peněz stržených zaplatil Cukenštein.[11]) Tento Jan byl se již roku 1584 od bratří svých Zachaře a Jaroslava oddělil; onen měl potom jistiny na úrocích, tento seděl v Chanovicích.[12]) Roku 1597 prodal Jan Kába tvrz Novou Lhotu s dvorem poplužným, mlýnem a kostelem při téže tvrzi ležícím, dvůr a ves Březinu, ves Jížnou a chalupy pod Vícemilí *Vilému Růtovi z Dirného* za 7500 kop gr. č.[13])

---

[1]) Zprávy tyto neopakuji se ani v odd. 2. ani u vývodu. [2]) Arch. gub. A II. 80.

[3]) Nejstarší jeho pečeť z r. 1388 jest v archivu Hradeckém. (Viz arch. č. II. 317—321.) Spatřuje se na ní jestřáb v letu a nápis „andree - de - genczinslag.“ Jiným způsobem, avšak pěkněji vyryty jsou pečetí jeho z r. 1412 a 1414 (v arch. Třeboň a u Pangerla G. U. 375), na nichž se čte nápis: s - andree - de - ienczenslacc. V pamětech psaných se místa toho nikde nepřipomíná. Názvy ty a takové, na př. Rudgerslag (Lodhéřov), vyskytují se v jižních Čechách velmi hojně. V nejbližším okolí Lhoty měla věno své Markéta, vdova po Jindřichovi z Hradce, držíc Jížnou větší i menší, část Drahýšky, Radounky a Lodhéřova s lesem Deštěnským, což vše darovala r. 1365 do kláštera Krumlovského (Arch. bibl. Praž.).

[4]) Jako purkrabě na Krumlově r. 1434; viz i arch. č. III. 499, 503, Pangerl, H. U. 267. [5]) Rel. tab. II. 344. Václav řečený Lhotský ze Zásmuk přečkal bratra Oldřicha (vdova tohoto r. 1479 Čenka) a zemřel bez dětí před r. 1483, po čemž jmění jeho v Březině a obojím Záluží, Jižné a na Třešňovci spadlo na krále (Reg. 1 J. k. A 1, DD. 17 f. 187, 23, p. 360). [6]) Rel. tab. II. 436, 452. Viz i I. 207. [7]) Ctibor Lhotský ze Zásmuk sídlel r. 1523 ještě v kraji Bechyňském (Archiv Třeboňský). [8]) DZ. 1, F 13, Rel. tab. I. 317, 354. DZm. 1 P 17, Reg. půh. k. 1 535 K 7. Také Jiří Kába seděním na Lhotě v tit. r. 1534. [9]) DZ. 15, C 29. [10]) DZ. 18, C 12. [11]) DZ. 1084, T 9. [12]) Rozvrž. sbírek 84. reg. 33 F. k. A 17. [13]) DZ. 128, E 23.

Vývod Kábův z Rybňan.

N. Kába z Rybňan

Jan 1534 † 1564, 20 Jan — Vácslav 1534 † 1541

Jaroslav 1564 — Bohuchval 1564—1579 ⚭ Anna z Pernštorfu † 1580 — Zikmund † 1568, 21. Sept. — Jiřík 1564—1615

Zachař 1584—1615 — Jaroslav 1584—1594 — Jan 1584—1622 — Odřich 1584 — Pavel 1629 — Vilém 1631 — Zikmund 1631 — Jan Kryštof 1631 — Zachař 1629 — Mandaléna — Kateřina ⚭ Vavřinec Vrchota 1629 — Markéta

Dotčený Vilém držel od r. 1595 v sousedství Lhoty městečko Deštnou s dílem Březiny, Višňové a Světce, kteréž r. 1597 ke Lhotě připojil.[1]) Za něho odkryla jakási Kateřina Urbánková (r. 1599, 25. listop.) léčivou vodu blíže Deštného. Vypravovalo se, že se jí na poli času denního vysoký muž v oděvu kněžském, maje za sebou mládenečka nad sníh bílého, zjevil, kterýž pozdvihna rukou k nebesům hlavu třikráte k zemi sklonil a se svým pacholetem nenadále z očí té ženy se ztratil. Ihned na tom místě vyprýštili tři praménkové čisté vody, k nimž ta žena přistoupivši tvář svou umyla a bolesti hlavy ihned pozbyla, ačkoliv tím dříve často trápena byla. Zpráva o tom roznesla se po celé zemi, a se všech stran se lidé nemocní i zvídaví k divotvornému praménku utíkali; avšak po nějakém čase ta pověsť utichla.[2]) Dětí nemaje odkázal Vilém statek svůj Lhotský (pořízením daným r. 1602 v pondělí po sv. Jiljí) *Janu Rutovi z Dírného*, synu strýce svého Jana, učiniv nad ním poručnicí manželku svou Annu z Vahančic, jíž také k doživotnímu užívání ves Březinu odkázal. Po smrti Vilémově († r. 1608) odpíral pořízení jeho Bohuslav starší Rût, jako by se na újmu spravedlnosti jeho stalo, ale spokojen smlouvou toho roku dne 19. října učiněnou.[3]) Mladý dědic zemřel brzo; zboží jeho Dírenské dostalo se potom sestře jeho Barboře, avšak ve Lhotu uvázal se *Bohuslav Rût starší z Dírného*, jenž na ní roku 1615 manželce své Anně Marii Šmuhařce z Rochova 5000 k. míš. věnoval.[4]) Bohuslav náboženství své pod obojí horlivě vyznával, pročež jej i vyzvědači císařští za kacíře vyhlašovali; lépe se jim líbila tvrz jeho, k obraně příhodně položená, jíž se tehda již obecně Červená Lhota říkalo.[5]) Statek jeho bezpochyby teprve r. 1621 všechen zabrán, a zámek Červenou Lhotu s městečkem Deštným, vsi Jížnou, Březinu, Mnich, ve Vícemilích a Světcích po jednom poddaném prodali radové komory České r. 1630 dne 9. prosince *Antoninu Bruccio*vi, JMC. nařízenému rytmistru a nejv. vachtmistru, za 38.500 fl. rh.[6])

Starý kostelík v Červené Lhotě.

Bruccio zemřel v Hradci Jindřichově r. 1639 a pochován jest ve kryptě kostela sv. Jana křtitele, kterému 300 fl. odkázal. Pamatoval také na kostel v Deštné, jemuž poručil též 300 fl.[7]) Od něho konečně pochází kaple postavená nad studánkou r. 1599 odkrytou. Poněvadž dědice statku svého neměl, vzata jest Červená Lhota po druhé k ruce císařské a prodána r. 1641 dne 2. ledna *Vilému Slavatovi ze Chlumu* za 60.000 fl.[8]) Dostav Vilém Lhoty udělil toho roku dne 30. listopadu jisté milosti obci městečka Deštného, kteréž válkami do nouze bylo upadlo a ohněm utrpělo, „aby od vesnických rozeznáni byli“.[9]) Za dob Slavatovských byl zámek Lhotský k obývání dobře způsoben, jsa pěknými červenými cihlami přikryt a maje pokojíků, sklepů suchých i podzemních s dostatek, kromě toho ovšem i kuchyni a marštale. Při něm byl dvůr (avšak kromě toho i Nový dvůr), mlýn a cihelna, k vesnicím dřevním přibyl Bořetín.[10])

[1]) Veselého Choustník 45. [2]) Dačický, I. 196—197, Balbin Miscell. I. c. 25, Beckovského Poselkyně II. a. 386. Srovnej Sommerovu topogr. na str. 262. [3]) DZ. 134, F 11—15, 182, J 4. [4]) DZ. 136, T 13. Poprvé se tu nazývá tvrz Novou Červenou Lhotou. [5]) Ohlas od Nežárky 1879, strana 319—320. [6]) DZ. 144, D 4 a 298. Viz Bílkovy děje konf., strana 476. [7]) Rullova monografie Hradce 91. [8]) DZ. 147, K 1, Rull, tamže. [9]) Archiv Hradecký. [10]) Urbář Hradecký.

Po smrti Vilémově († r. 1652) držel Lhotu syn jeho *Adam Pavel*, jenž k ní roku 1655 Mnich s příslušenstvím přikoupil. V držení rodu Slavatovského[1]) zůstala Lhota až do vymření téhož rodu po meči (r. 1693), kdež rozdělena veškerá pozustalosť mezi Slavatovny dosud žijící, aneb dědice zemřelých Červenou Lhotu a Řečici Kardašovou v ceně 255.755 fl. a 51.355 fl. na penězích obdržely *Marie Karolina* hrab. *Trautmansdorfová*, *Marie Markéta* hrab. *Götzová* a *Marie Terezie Markéta* svob. paní *Finfkirchnerová*, dcery Ferdinanda Viléma Slavaty.[2]) Poněvadž se jim také statek Obřiství a 35.000 fl. dědictví mateřského dostalo, udělaly mezi sebou r. 1694 dne 28. května novou smlouvu, podlé níž se dostaly *Marii Terezii* Lhota Červená a na penězích 35.684 fl. V potomních dobách se na Lhotě rozliční rodové střídali.[3])

3. Paměti Kábovské.

V iniciálce této jest znak Kábův z Rybňan.

Jako všude jinde, tak měli i Kábové časté pře se svými sousedy. Jan na př. soudil se r. 1551 až 1557 se Žďárskými, poněvadž lidé jeho v lese Žďárském dříví a trávu na louce a hrázi rybníka Pluhovce posekali a pobrali. Když byl Jan r. 1562 v Táboře hospodou u Topinkův, nutkal se k němu Jan Malikovský z Bysně na Vřescích řka: „nejsem zvyj. lhář, jako ty.“ Když pak Kába o to k Janovi poselství s cedulí řezanou poslal, postavil tento v odpovědi své Viléma z Vojslavic na Samosolech za soukupa, t. j. takového, od něhož slyšel, že jest Kába lhář. Proto nehleděl již Kába k Malikovskému, nýbrž k Vojslavskému.[4]) Přes to byl Jan muž pobožný, který bezpochyby kostel sv. Trojice znova vyzdvihl a jestliže se kdy v čem provinil, toho hořce pykal, byv v rodině své těžce pronásledován. Roku 1557 zemřelo mu v době dvou neděl pět dětí.

Synové jeho byli svorni mezi sebou, dokud nepřišlo k podělení pozůstalosti otcovské, jako svědčí list tuto položený:

Uroz. p. p. Hendrychovi staršímu ze Švamberka ɔc.

Službu ɔc. Milostivý pane! že ste bratra mého Zikmunda, který při VMti. v službě jest, k svadebnímu veselí mému odpustiti ráčili, VMti. z toho děkuji. I dal jest mi týž bratr můj zprávu, že byste mu v středu tuto příští zase se navrátiti poručiti ráčili; i oznamuji VMti., že tuto neděli též nejprve příští přínos míti budu, protož k VMti. tohoto posla naschvál posílám a VMti. prosím, možnéli jest, že mu ještě od té středy do týhodne lhůtu dáti ráčíte, aby mi něco v této mé nynější práci ná pomocen byl, což zase pilností svou v službách VMti. nahrazovati chce. Pakli byste bez něho beyti neráčili, tehdy ke dni od VMti. jemu uloženému jeho zase vypraviti chci. S tím ɔc. D. na Nové lhotě v sobotu po sv. Mikuláši l. 1564 (9. Decmb.).

Bohuchval Kába z Rybňan na Nové lhotě.

Po rozdělení nastaly nemalé pře mezi Bohuchvalem a Jiříkem. Bydlíce pospolu v jednom stavení, ač každý ve svém, a hledíce sobě do oken, nejednu příčinu nacházeli, aby se k sobě nutili. V listopadu r. 1577 stalo se, že Jiřík vyšed před dvůr bratra svého Bohuchvala braní svou škodně zranil. Ačkoliv nevole ta zase spokojena byla, povstaly později opět nové kyselosti. Když se v měsíci lednu r. 1579 na tvrzi Lhotské na schodech potkali, lál Bohuchval Jiříkovi, pověděv mezi jiným i slova: „Tys jezdil do Prahy pro své veliké lotrovství.“ Také paní Anna

Kazatelna při starém kostelíku v Červené Lhotě.

[1]) Viz Děje Hradce a DZ. 113, J 29. [2]) Obšírně o tom v Sommerově topogr. na str. 256. Dělení učiněno r. 1693 dne 17. listopadu. [3]) Dopodrobna v Sommerově topogr. na str. 257. Nynější majetník od roku 1866 jest kníže *Alexander ze Schönburka*. (Za sdělení některých zpráv o Lhotě děkuji panu Ludevítovi Domečkovi.) [4]) DZm. 10 B 16, 19 a 125, N 21.

Kábová z Pernštorfu se pletla do těchto různic, pokřikujíc na Jiříka téhož dne někde na tvrzi: „Co jste koli pravili, to jste všecko v hrdlo lhali.“ [1]

Od sklonku 16. věku pronásledovaly rod Kábovský mnohé nehody. Oldřich Kába, mladičký syn Bohuchvalův, dostal se za pachole k panu Kylmonovi, jenž byl nejvyšším na Komárně v Uhrách. Tu při „šermicli“ na vodě s jinými křesťany zajat a do Turek zavezen, kdež bezpochyby život svůj bídně skončil. O díl jeho bratrský, který 502 kopy a 30 gr. míš. činil, rozdělili se roku 1584 bratří jeho Zachař a Jaroslav, avšak tak, kdyby se Oldřich opět do Čech navrátil, aby mu jeho díl přece vyplacen byl. [2] Po r. 1620 upadli Kábové u velikou chudobu.

Zachař Kába z Rybňan jsa studentem v Krumlově, psal Vavřinci Vrchotovi, cís. služebníku, švakru svému, takto: „Nemohl jsem toho pominouti, abych Vás touto kratičkou cedulkou neměl navštíviti a Vás, totižto mého největšího přítele, svého nejmilejšího švakra, za některé věci, které mně se nedostávají, prositi, neb rukajic žádneych na zimu nemám a u nás v burši málo jídla se nám dává, protož když sem v tak velikej nouzi již vězel, k Vám po nějaký příležitosti psáti a vo některý groš a pár rukavic prositi jsem umínil. Protož Vás srdečně prosím, abyste mně tu švakrovskou lásku prokázali, já vším dobrým se odplatiti připovídám, nebuduli pak mocti nějakou službou to odplatiti, aspoň mýma modlitby se odsloužiti mínim. S tím Vás pánu Bohu poručuji. D. v Krumlově z burši Rozenberský 10 dne Decembris a. 1629.“ [3]

TVRZE OKOLO LHOTY.

MNICH.

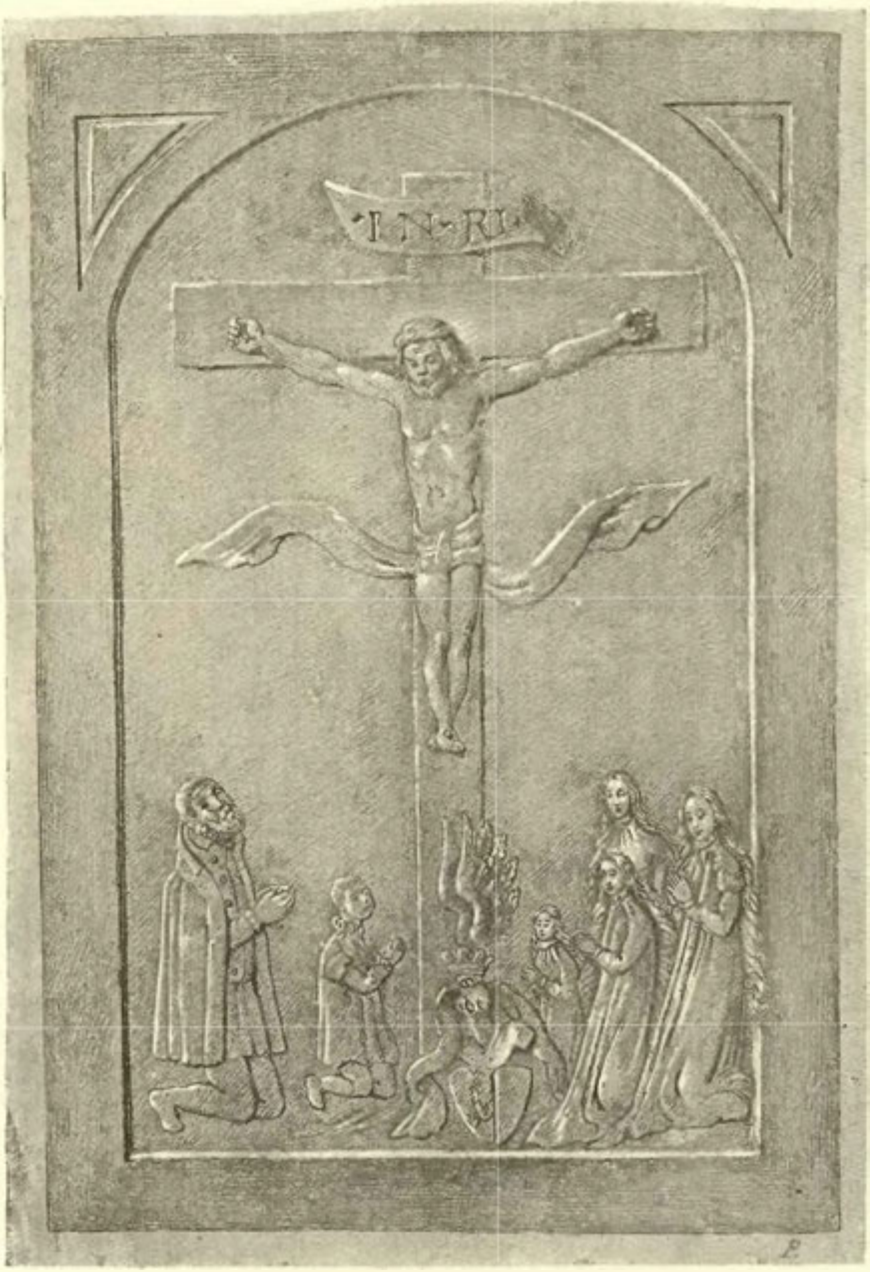
Od Deštné hodinu cesty daleko ke Kamenici leží ves Mnich v údolí na všech stranách výšinami zavřeném. Nynější fara bývala od starodávna tvrzí pevnou, a kdyby měla ještě okolo náspy a příkopy, posud by jako pevnosť vyhlížela; neb stojí na ostrohu skalnatém, před časy na některých místech příkrém, a kde byla rovina neb volný svah, tu byly příkopy, ale dávno již zavezeny a v sad proměněny a také na příkrých stranách skála zavezena zemí a stromovím posázena. Na východní straně, kde jest veden mlýnský náhon, byla skála; pevnosť tvrze zvýšena na této straně rybníkem, který býval v údolí. Rozdělení vnitřku jest dosud takové, jako bývalo před 300 lety. V tu stranu ke kostelu bývala brána, a kde jest nyní hospodářské stavení, bývaly konírny. Obydlí jest dům čtverhranný, zvýší jednoho poschodí, a dole veskrze klenutý starodávným dílem. Jak to udělal před r. 1588 mistr Petr ze Žirovnice, srovnav a vydláždiv podlahu ve veliké světnici, vylámav 5 oken a vsadiv do tří oken mříže železné, tak se to s malými změnami posud spatřuje, ovšem také nejsou při zdech lavice ve světnicích, které tehda zdělány byly.

Nesnadno všude a ve všem dějiny Mnichu na jisto postaviti, jelikož máme dvě osady téhož jména blízko sebe. Tak na př. hned o *Pelhřimovi z Mnichu*, jenž se r. 1352—1354 vyskytuje, nevíme, pocházel-li z našeho Mnichu nebo z Mnichu u Řečice; nacházíme ho brzo v Ústí nad Lužnicí, brzo v Bukovsku ve společnosti pánů z Rožemberka a z Hradce. [4] Zajisté však pocházel z našeho Mnichu *Purkart z Mnichu*, poněvadž se v letech 1359—1360 patronem kostela zdejšího nazývá. [5] Držel také vsi Gutprun a Krampachy, jež prodal r. 1364, 26. října Frenclinovi ze Štědrých za 60 kop. [6] Roku 1398 drželi Mnich tři rytíři: *Jindřich*, *Mikuláš* a *Vilém*. [7] Z těch se jediný Mikuláš později připomíná a podlé Mnichu píše, ačkoliv osady této již dávno nedržel; r. 1415 spečetil list stížný ke sboru Kostnickému poslaný spolu s Linhartem z Mnichu. [1]

Na počátku 15. století koupil Mnich *Léva z Mezného* a učinil jej kolébkou rodu svého, neb potomci jeho Mezenští z Mezného více než 100 let na tvrzi zdejší seděli. Léva podával sem r. 1405, 18. listopadu a roku 1417 nové faráře; [2] toto poslední by tomu nasvědčovalo, že držel Léva se stranou katolickou. Nacházíme ho naposled r. 1428, 30. listopadu jakožto svědka příměří, jež bylo uzavřeno mezi Mikulášem z Lamberka, Kamarétem ze Žirovnice a Oldřichem z Rožemberka. [3] O jeho synech nám naprosto nic známo není, teprve asi ke konci téhož století vyskytuje se nám *Oldřich Mezenský z Mezného*, jenž byl tušim vnukem Lévovým. Když byla roku 1505 zdvižena vojna Loketská, poslal Oldřich toliko jednoho pěšího do pole; [4] r. 1518 byl přítomen, když se bratří Doudlebští o dědictví své v Budislavi dělili. [5] Kromě toho vyskytuje se kolikráte jako svědek a rukojmě v různých listech vedlé Ondřeje z Mezného (bratra svého?), jenž seděl na blízkém Bořetíně. [6] Za dob krále Ferdinanda byl již Oldřich ve stáři vysokém, i napsal r. 1533, 8. prosince poslední své pořízení, jímž odkázal tvrz Mnich se dvorem poplužným a ves, dvůr pustý Branku, díl vsi Bořetína, ve Višňovicích c. t. m., v Boztěchově jeden dvůr kmecí *Oldřichu mladšímu Mezenskému z Mezného*; [7] v tituláři roku 1534 se sice připomíná, jestli však ještě žil, není nám známo. Nástupce jeho Oldřich držel Mnich jen krátký čas; věnoval sice choti své Zdeně z Dirného 500 kop na Mnichu, [8] ale z neznámých příčin prodal roku 1539, dne 25. února tvrz Mnich a dvůr u téže tvrze s příslušenstvím již valně ztenčeným *Václavu Krajíři z Krajku* za 1750 kop („jednu kopu po 60 gr. a 1 groš po 7 penězích bílých“). [9] Když pak potom také Ondřej z Mezného dědictví nějaká ve vsi Bořetíně témuž pánovi prodal, [10] byli tušim Mezenští se vším dědictvím v okolí našem hotovi.

[1] DZm. 71, J 24—25, reg. 20 F. k. s. N 12. [2] DZ. 66, M 17. [3] Archiv Třeboňský. [4] Codex mon. Mariae Vallis. [5] Lib. conf. I. B 8, C 7. [6] DD. 14, f. 174. Také nejisto jest, odkud pocházel *Jan ze Mnichu*, jenž svědčí r. 1374 v listu bratří Lhotských (v archivu obecním v Hradci). [7] Lib. conf. V. R 8.

[1] Archiv č. III., 189. [2] Lib. conf. VI. G 8, VII. J 7. [3] Arch. č. III. 500. [4] Arch. č. VI. 317. [5] Archiv Třeboňský. [6] Tamže a archiv městský ve Třeboni. Roku 1523 se jmenují bratří, tehda snad se ještě nerozdělili (arch. Třeb.). [7] DZ. 6, H 7. [8] DZ. 5, D 17. Jeden Oldřich v listě arch. obecn. v Hradci r. 1535. [9] DZ. 44, A 1. Vklad v DZ. 5, D 17, Václav přikoupil Chvalkov r. 1543 (DZ. 5, B 25). [10] DZ. 1, H 2.

Náhrobek Kábovský v kostelíku Lhotském. (Viz str. 266.) Kopie prof. L. Ferbra v Táboře.

Pan Krajíř, jenž byl potom také pánem na Nových Uherčicích, ještě statek zvětšil, přikoupiv od Libuše ze Sionu dvůr popl. Chvalkov s části vesnice,[1] a potom si (r 1552 dne 25 května) veškeré své dědictví ve desky zemské vložil.[2] Shledalo se tu, že mu náležely Mnich tvrz se dvorem a ves, Chvalkov ves pustá se dvorem popplužným, ve Drunčí díl vsi a polovice vsi Bořetína. Ale ještě téhož roku (vkl. 23. června) prodal Krajíř celé to zboží *Janovi* a *Linhartovi*, bratřím *Jankovským z Talmberka*, za 3600 kop gr. č.,[3] a žil potom na Moravě. Zde zemřel r 1566 dne 8. května, a tělo mrtvé pochováno v Dačicích.[4]

[1]) DZ. 5, B 25. [2]) DZ. 250, M 26. [3]) DZ. 10, G 22. [4]) Březanův Vilém, str. 164.

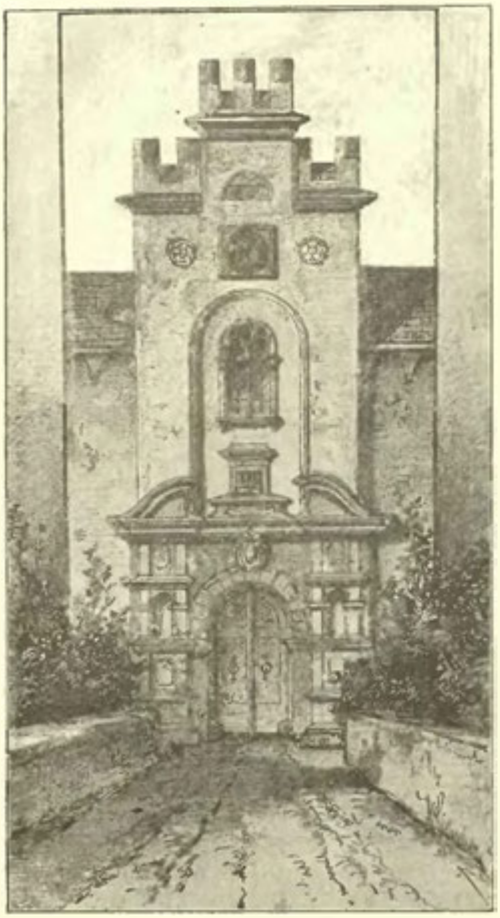
Bratří ztenčili objem statku hned po zakoupení, prodavše ves Drunčí Alšovi Šebířovskému z Křekovic; kromě Mnichu drželi statek Kříženecký. Oba zemřeli r. 1552, dne 24. prosince Linhart a dne 24. listopadu Jan, jenž se před tím mladším, později však starším nazýval. Dědicem statku toho stal se potom syn Janův *Bohuslav z Talmberka*,[1]) jenž polovici svou Křížence r. 1573 odprodal. Po jeho smrti († r. 1581, 15. února) zůstaly dvě dcery *Mandaléna* a *Saloména*, onano provdaná Malovcova, tato Říčanská. Mandaléna ujala statek Mnich, ale dlouho ho nedržela; upadši v těžkou nemoc, odkázala pořízením r. 1584 dne 29. srpna daným

[1]) DZ. 251, C 21. Ostatní dva synové, Arnošt a Vilém, zemřeli r. 1552.

statek Mnich manželu svému *Petrovi Malovci staršímu z Malovic*, a toho roku dne 10 listopadu zemřela.[1] Petr po ten krátký čas, co na Mnichu seděl, skorem jen o opravu tvrze a dvora, jež obě vybořely, se staral; peníze, jež na tu stavbu vynaložil, vydlužil si od sestry své Alžběty.

Po smrti jeho,[2] an dědiců neměl a pořízení o statku svém neučinil, uvázala se ve Mnich sestra jeho *Alžběta Kaplířová z Malovic* na Neustupově, která dala hned odtud nábytek a svršky odvážeti, koně, klisny, krávy, ovce, svině a husy odehnati. Tomu na odpor se postavila *Saloména Říčanská z Talmberka*, majíc lepší právo ke statku tomu jako po otci a sestře, a právo své právně nastupovala. Když pak věc ta vznesena na císaře, dáno jest Saloméně za právo, ale tak, aby Alžbětě nahradila to, co někdy Petr vydluživ si od ní na stavení dvoru a tvrze vynaložil i za věci vlastní, jež Petr do statku vznesl. Když se strany k přátelskému jednání o to našly (roku 1588), Saloména sobě nemálo stěžovala, kterak jest ten statek spuštěný zůstal, a 6050 kop škod sobě počítala, proti čemuž Alžběta se bradila rejstříky toho, co byla k sobě přijala, ano sobě i komorníka na ohledání oprav Petrem způsobených vyžádala. Tomuto ukazovány opravy v dolní světnici, marštale před tvrzí, kdež staré zdi byly opraveny a vápnem obmítány, a co bylo ve dvoře opravováno. Konečně se stala skrze přátely obou stran výpověď r. 1589 dne 15. dubna tak, aby Alžběta nemusila vrátiti, co odvezla, a Saloména aby jí za spravedlnosť její 4000 kop míš. vyplatila.[3] Tak tedy zůstal statek Saloméně a manželu jejímu *Václavovi z Říčan* na Hořicích, jenž rád na knihy dobré a hodné náklad vedl. Zemřel na štědrý den r. 1596, po čemž na nový rok 1597 v smrti jej následovala manželka, tak že oba v jednom hrobě jedné hodiny byli pochováni.[4])

Syn Václavův *Jan Litvín* prodal „zámek Mnich s pivovárem, sladovnou, hvozdem, spilkou v zámku a na předhradí nový pivovár, dvůr popl. při zámku s mlýnem o 2 kolách a třemi stupami, ves s podacím, vsi Bořetín, Rosičku, Dívčíkopy, dvůr poplužný a ves s kostelíkem“ smlouvou 30. května r. 1602 učiněnou *Václavu Lapáčkovi ze Rzavého* a na Bezděčíně za 11.700 kop míš.[5]) Tento byl ženat s Annou z Malovic a žil ještě r. 1618, kdež se „velikým kacířem a buřičem proti JMC. nazývá“.[6]) Synové jeho *Jindřich*, *Jiří*, *Zikmund* a *Linhart* rozdělili se o dědictví otcovské tak, že dostal Jindřich ves Bezděčín, kterouž prodal r. 1629 Janu staršímu Černínovi z Chuděnic,[7]) Jiřík díl neznámý, ostatní Mnich. Jsouce posavad pod obojí, výhrůžkami a jinak k tomu přivedeni (r. 1628), že se stali katolickými.[8])

Portál zámku v Červené Lhotě.

Později nacházíme Mnich v rukou Jindřichových, jenž jej na díl svůj po otci dostal; také statek Prádlo držel a spolu úřad hejtmana kraje Plzeňského zastával. Týž prodal smlouvou r. 1630 dne 14. ledna učiněnou (vkl. r. 1637, 11. března) zámek Mnich s lidmi osedlými, mlýnem pod zámkem, dvorem, pivovárem, krčmou, ves, ves Rosičku celou s dvorem popl. a mlýnem, ves Bořetice, v níž byli jen 2 osedlí a krčma, s příslušenstvím *Janu staršímu Černínovi z Chuděnic* a manželce jeho *Zuzaně Homutovně z Harasova* za 11.500 kop míš.[1]) Touto koupí ztratil statek Mnich na vždy svou samostatnosť a nastal úpadek tvrze, poněvadž oba manželé nejvíce na Radenině bydleli. Po Janově smrti uvázala se Zuzana (r. 1643 v lednu) v panství po něm zůstalá Pacov, Mnich, Mitrovice a Kostomlaty jako poručnice dětí svých Humprechta Jana, Heřmana Václava a Evy Polyxeny.[2]) Z bratří těchto ujal potom *Heřman Václav* statky v kraji Bechyňském ležící, a prodal r. 1655 „stateček Mnich i se starým opuštěným a pobořeným sídlem,“ se dvorem, vsí, vesnicemi Bořetínem a Rosičkou a příslušenstvím *Adamu Pavlovi* hraběti *Slavatě se Chlumu* za 10.000 fl. rh.[3]) Mnich se dostal tímto ke statku Červené Lhoty.

Ačkoliv tvrz zdejší již v první polovici téhož století zpustla, udržela se přece více než po celé století v takovém stavu, že její obnovení mnoho peněz nevyžadovalo. Balbín počítá Mnich k tvrzím pustým.[4]) Kostel zdejší byl v ty časy přifařen k Deštné, ale vedlé listu d. r. 1759, 1. srpna zřídil Frant. svob. p. Gudenus novou faru ve Mnichu a také hned o ustanovení faráře se staral. Aby nemusil nový dům farní stavěti, opravil r. 1762 starou tvrz a dal ji faráři k obývání.[5])

HOJOVICE.

Ačkoliv byly Hojovice po 14. a 15. století zbožím samostatným,[6]) přece tu tvrz vystavena byla teprve v 16. stol. *Václav Robmháp ze Suché* prodal asi r. 1530 od panství svého Pacovského ves Hojovice *Zikmundovi Kamenickému*, měštěnínu na

[1]) DZ. 22, L 20. Pohřbena v kostele zdejším, kdež se několik náhrobků Talmberských spatřuje. Za Petra a Mandalény (r. 1583) slit zvon v Mnichu. [2]) Pohřben byl ve Mnichu se dvěma manželkami svými. Druhou jeho manželkou byla tuším Kateřina Malovcová z Hodějova († r. 1587, 11. Mart.). [3]) DZ. 69, P 10–11, 166, J 15. [4]) Jirečkova Rukověť II. 181. [5]) DZ. 177, J 2, vklad r. 1603, 4. června (DZ. 131, N 15). [6]) Ohlas od Nežárky r. 1879, str. 319. Srov. Bílkovy konf. 321. [7]) Archiv Třeboňský. [8]) Č. Č. M. 1843, 203, 206.

[1]) DZ. 145, K 22 a 290, O 16. [2]) DZ. 112, A 2. [3]) DZ. 389, M 1. Smlouva o tom teprve napsána r. 1672, 10. února. [4]) Miscell. III. 85, Beckovský I. 1032. [5]) Trajer, 393.

[6]) *Čeněk z Hojovic* prodal Hojovice ve 14. století *Damianovi ze Žďáru*; měla tu tehda *Běta* vdova po jakémsi *Paťákovi* věno 100 kop zapsané, jež po její smrti spadlo (r. 1381) na krále (DD. 13 f. 131). Za posledních let krále Václava *Jan Hojovec*, bratr teteční (syn sestry otcovy) tehdejšího držitele Hojovic N., prodal Černovským k jich kostelu 3 lány a ¼ dědiny v Prasetíně za 33 kop a na smrtelné posteli prosil, aby Černovským na tom platu nebylo překáženo, dokudž jim Smil, vnuk Hojovcův, peněz nedá (arch. č. I. 182). *Příbík z Hojovic*, syn snad řečeného N., zapsal roku 1432, 22. března Benešovi z Bělé a Dorotě manželce jeho dluh 200 kop na Hojovicích dvoře popl. s lukami, lesy, rybníky a lidech platných, na dvoře Chvalkově a dílu vsi Prasetína (archiv Soběslavský). *Jindřich z Hojovic*, vnuk N. řečeného, narodil se ve dvoře zdejším, svědčil roku 1445 (archiv Novohradský) a roku 1452 (Rel. tab. II. 230). Roku 1456 ještě žil a vydal svědomí o platu Černovským prodaném. Asi ke sklonku téhož století přikoupeno jest zboží Hojovské k panství Pacovskému, při němž se ještě r. 1528 nachází (DZ. 3. L 14).

Táboře, za 450 kop.[1]) Po tomto zdědil Hojovice a dům na Táboře na náměstí (č. 12) syn jeho *Václav*, jenž kolik let (roku 1522—1539) v radě městské sedával. Syn jeho *Matyáš* vyskytuje se r. 1558 a 1572 a měl podlé Paprockého syna, který se rovněž *Matyášem* jmenoval. Matyášové oba užívali již názvu vladyckého; v erbu svém měli pole modré a v něm kuroptev přirozené barvy se zlatým nosem a pazoury. K prosbě Matyášově, jenž byl jediný živý toho rodu a obával se, poněvadž otec, strýcové a předkové již zhynuli, že by rodu a štítu a starožitnosti své budoucně prokázati nemohl, císař Rudolf listem roku 1587 dne 6. srpna daným erb tento potvrdil a Matyášovi, aby se z Hojovic psáti mohl, povolil.[2]) Nějaký čas byl statek Hojovský v zástavě, neb r. 1598 dne 15. ledna prodal jej (tvrz, dvur a ves s 2 mlýny) *Jan Reta z Pištova Václavovi staršímu Vítovi ze Rzavého na Vlčovsi.*[3]) Roku 1611 dne 5 prosince prodal Matyáš tvrz Hojovice se dvorem popl., pivovár, mlýn pod rybníkem Koskošem, mlýn dolejší na Zárybnici Vaškovský a ves Hojovice „sestře" své *Anně Voračické z Paběnic* za 6500 kop gr. míš.[4])

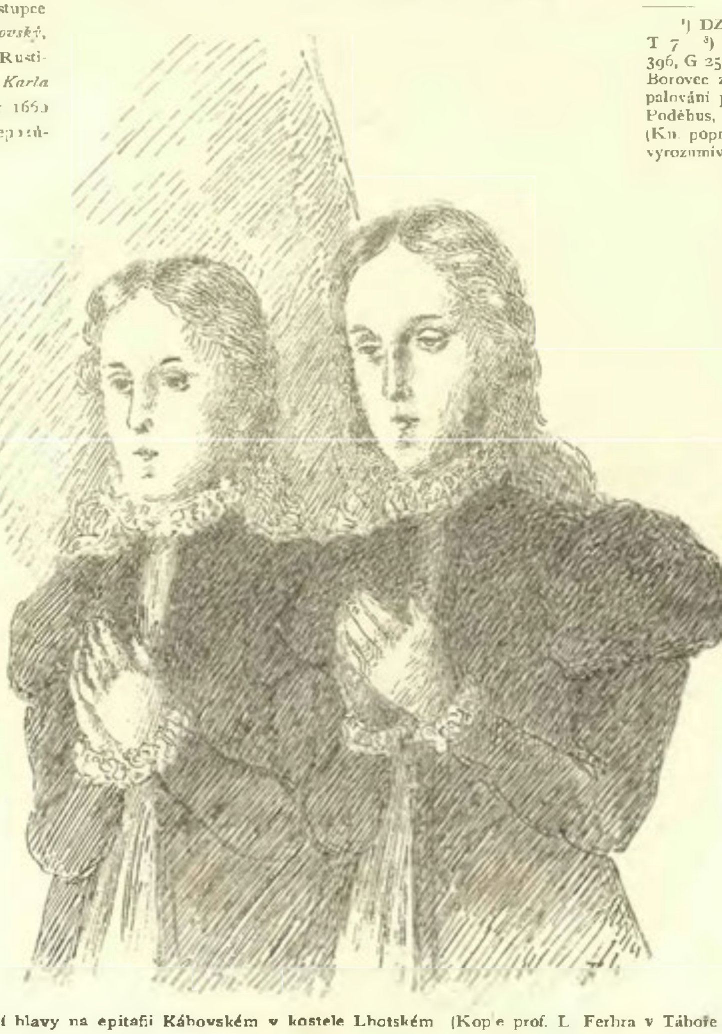
V příčině zaplacení těchto peněz nemohli se kupec a kupující po několik let shodnouti a pořád se soudili; teprve r. 1617, 7. května vypověděli přátelé mezi nimi, aby mu Anna za jeho spravedlnosť dala 6500 kop míš. a věno Barbory z Vydří, manželky jeho, aby za Annou pod úrokem zůstávalo.[5]) Nyní teprve Matyáš Anně statek prodaný r. 1618 v sobotu po Svátosti ve dsky zemské vložil.[6]) Anna vdala se potom za nějakého *Ježovského z Lub*, jenž se tím ve spoludržení Hojovic dostal. Nástupce jich byl *Vilém Fridrich Ježovský*, jenž s chotí svou Dorotou Rusticovou z Luky syny *Frant. Karla* a *Jana Václava* splodil a r. 1660 na jaře zemřel pořízení nepozůstaviv. Statek spravovala tedy Dorota ovdovělá, byvši skrze místodržící poručnicí sirotkův a statku učiněna.[1]) Když pak starší syn Frant. Karel dorostl a statek děliti měl, shledalo se, že by díly velmi skrovně dopadly, pročež raději r. 1670 dne 9. července statek celý od kommissařův od soudu zemského nařízených za 8000 fl. koupil.[2]) Z manželství jeho s Albertinou Chobotskou z Ostředka pošli synové *Jan Vilém*, *Frant. Heřman* a *Ignác* a dcery Anna Terezie a Anna Polyxena. Ti všichni ještě let neměli, když otec jich r. 1682 na jaře zemřel a máti jich jsouc místodržícími nařízena poručnicí zatím statek spravovala[3]) a toho roku dne 18. července také Jana Václava ve příčině dílu jeho a jiných pohledávek uspokojila.[4])

¹) DZ. 8, G 6. ²) Paprocký o st. ryt. 342. Sestra staršího Matyáše Saloména vdána byla roku 1558 za Daniela Drpka ze Sušice (Reg. 17 F. k. s. P 11). ³) Reg. 32 F. k. s. CC 4—7. ⁴) DZ. 185, F 14. ⁵) DZ. 190, L 23. ⁶) DZ. 139, F 25.

DEŠTNÁ.

Městečko Dešťná leží na sedlovité prohbí pláně tak, že věž jeho z daleka viděti jest, městečko samo pak v dotčené prohbí se ukrývá. V městečku sice není tvrziště, také se nezachoval název na tvrzi neb „na zámku," jak se často nachází, nicméně zdá se, že v Deštné tvrz bývala.[5]) Městečko připomíná se již roku 1294 jako majetek pánů Hradeckých, ale r. 1364 prodali bratří Menhart a Heřman z Hradce městečko Deštnou s vesnicemi Březinou a Jížnou pánům z *Rožemberka*.[6]) Byla-li tu tvrz, zajisté potom zanikla, neb městečko drženo k panství Choustnickému,[7]) od něhož roku 1595 ke statku Lhotskému prodáno.[8])

¹) DZ. 113, M 18. ²) DZ. 392 T 7. ³) DZ. 116, T. 28. ⁴) DZ. 396, G 25. ⁵) Roku 1423 vyznává Borovec z Boletic, že byl při „vypalování páně zámków u Soběslavi, Poděhus, u Vlhlav, v Deštném" (Kn. popr. 36), avšak možná, že se vyrozumívá zde celá opevněná osada. Hrazeným městům říkávalo se také „zámek králův." ⁶) Emler, Reg. 710, archiv Třeboňský. Srovnej Urb. Rožemb. na str. 20. a Lib. conf. I C 3, D 2. ⁷) Srov. Děje Choustníka na str. 86. ⁸) Veselého Děje Choustníka na str. 45.

Dívčí hlavy na epitafii Kábovském v kostele Lhotském. (Kopie prof. L. Ferbra v Táboře.)

Klání rytířské a pasování na rytíře.

PELHŘIMOV ZÁMEK.

V inicialce jest znak města Pelhřimova.

Za starých dob každé poddané město nemálo po tom toužilo, aby sebe samo koupiti, t. j. sebe z poddanství vyplatiti mohlo. Této výhody dostalo se městu Pelhřimovu v dolině mezi vysokými horami ležícímu, „když obec moudrým hospodařením peníze nastřádavši, nejen sebe, nýbrž i celé panství koupila.“ Památkou této následování hodné přičinlivosti, anobrž pomníkem statečných sousedův onoho věku jest bývalý zámek Pelhřimovský. Stoje za rohem náměstí tak málo se liší od sousedských stavení, že by v něm cizinec bývalé sídlo panské ani nenašel. Jest to čtverhranné jednopatrové stavení (kromě strany ke kostelu, kteráž jest ve dvě poschodí), se zbytkem pavlače, kteráž se kdysi po celém průčelí zámku táhla. Na bývalé jeho upotřebení zvenčí nic neupomíná, ale hrubosť zdí na všech stranách a místech a zbytky bývalé úpravy připomínají dobu starou. Na ten čas jest tu umístěn c. k. okresní soud; před tím tu byly úřady obecní s jinými všelijakými místnostmi. Nejznamenitější památkou ve vnitřku jest veliká síň neb tabulnice pánů Říčanských, později radní síň s malbami na stropě, v níž se nyní expedit nachází. Za ní jsou dvé klenuté světnice, v nichž městská rada své knihy a písemnosti uschovávala, kromě toho byl tu byt pro důstojníka vojenského připravený, kdyby vojsko Pelhřimovem táhlo. Také se tu nacházelo vězení pro synky Pelhřimovské, kteří majíce přednosť před jinými tu mohli jísti a píti, co se jim líbilo, a též v karty hráti. Říkalo se tomu, „že jsou u hošpesa.“ V přízemí jsou klenuté místnosti neb sklepy, v nichž se nacházela obecní váha. Jeden sklep byl mučírnou; běda tomu, koho tam zavedli z vedlejších vězení. Se střechou měli Pelhřimovští pravý kříž. Krov cihlami krytý byl velice široký a těžký, pročež hořejší jeho část snesli a na místě toho lehčí, plechem pobitou střechu postavili, ale přes to se jim na dolní části skrze větry takové škody dály, že na ní po celé léto pokryvači sedávali.

Při tomto hlavním stavení v pravo jest neveliký přístavek, v němž městská šatlava byla. Byly tu totiž byt dozorce, šatlava a vězení pro zločince, z něhož se, jak již řečeno, do mučírny chodívalo.

Brána východní v Pelhřimově. Pohled zvenčí.

Stará brána v Pelhřimově.

V levo od zámku jest brána prostá, za níž se spatřuje zbytek hradby městské s výklenky pro střelce posud zachovanými. Za samým zámkem, oddělena jsouc od něho jen úzkým dvorkem, jest stará solnice, veliké čtverhranné stavení, v němž se nyní sýpky nacházejí. Obec dala ji r. 1707 postaviti.

Není pochyby, že býval původní Pelhřimov na pláni za samým nynějším městem ležící, kteréž se říká Hradiště,[1]) a s tím souhlasí velmi dobře pověst, že prvním stavením v Pelhřimově byl domek při

[1]) Zahrada „nad Hradištěm" připomíná se r. 1445 v nejstarší knize Pelhřimovské (f. 20, 43).

samém Hradišti stojící. Tato osada původní, ze dřeva postavená a dřevěnými sruby chatrně opevněná, obdržela bez pochyby název svůj po biskupovi Pelhřimovi (r. 1224), svém zakladateli.[1]) Později vysazena nová osada dole u potoka a zalidněna z části osadníky německými, po čemž mnozí dosavadní sousedé ve Starém Pelhřimově umístěni, a obdarována r. 1379 právy městskými.[2]) V této osadě opevněné mívali arcibiskupové své purkrabí, jako bývalo na př. v Českém Brodě, ale sídla panského, hradu nebo tvrze, tu nebývalo. Toto povstalo teprve za držitelů zápisných.[3])

Pelhřimov jsa v držení rodu Trčkovského měl sice stejné pány s Vlašimí, avšak své samostatné hejtmany. Oddělení od Vlašimska stalo se r. 1533, kdež se dostal Pelhřimov na díl *Janu Trčkovi z Lípy*.[4]) Tento byl nelítostným k poddaným svým, kteří od arcibiskupův a předešlých poddaných nikde obtěžováni nebyli. Bylť zvykem starým, že poddaní pánům oves z dobré vůle po 5 gr. míš. prodávali, ale po letech, když drahota nastala, nutil je Trčka, aby mu oves za touž cenu prodávali, a když tak učiniti nechtěli, tu úředníci na ně pode jménem páně nemalé těžkosti vzkládali. Ale sedláci okolní, v potu tváře pracujíce, jadrného plemene, vzepřeli se, když jim poručeno, aby oves přivezli. Přišlo na 150 lidí s oštípy a sekerami, a když chtěl úředník ven vyjíti a jim poroučeti, s oštípy zastupovali mluvíce, aby nerozkazoval. I vida to úředník vysadil v příbytku svém okno a tak k nim mluvil. Z těch příčin kázal Jan některé vězením strestati, ale tím rozlíceni jsouce rychtářové vesnic, vložili stížnosti své na nejv. hofmistra, prosíce, aby ve více potahováni nebyli mimo povinnost starobylou. I rozkázali nejv. hofmistr s radami soudu komorního Trčkovi (r. 1535), aby poddané neobtěžoval novými povinnostmi, a lidé, kteréž měl na rukojemství neb ve vězení, aby byli propuštěni.[5]) Po smrti Janově prodal Vilém Trčka z Lípy, jakožto králem zřízený správce a nápadník statku Janova (roku 1550) panství Pelhřimovské za 9545 kop *Adamovi Říčanskému z Říčan.* Panství obsahovalo město Pelhřimov s předměstím, s domy panskými: jedním v městě a druhým na předměstí, vsi Pelhřimov Starý, Lipici, Stanovice, Bačovice, Krasikovice, Poříčí, Hodějovice, Radětín, Kojčice, Vodčice, Milotice, Chvojnov, Plevnici, Služátky, Útěchovičky, Rybníček, Posvátnici, Vyskytnou, Zachotín, Rohožnou, Mirošov, Proseč, Sázavu, Skrýšov, Putinov, Útěchovice, Mašovice vsi celé, v Čakovicích, ve vsi pusté Huntově, v Brtné, Zmišovicích, Miloticích, Rybníku, Miličově, Kostelci díly, vsi pusté Korec a Nemojov a plat v Častoníně.[6])

První brána v Pelhřimově. Pohled z města.

Adam rozšířil dům panský, anobrž jej proměnil v zámek úhledný. Na poddané své byl laskav. Bylť úmyslu pivovár stavěti a užitek z něho ve vesnicích a městě ke své ruce obrátiti, a to proto, že Pelhřimovští od žádného pána předešlého obdarováni na vaření piva neměli. Srozuměvše tomu Pelhřimovští skrze posly své pánu těžkost a chudobu toho města, i že by snadno k záhubě přivedeno býti mohlo, oznámili, a více než jednou ho prosili, tak že jim r. 1551 pro „odplatu boží“ pivo vařiti dovolil. Vymíněno jen, aby každý nákladník pánu z várky korec mláta a ze sudu jeden groš dal; i nesměl žádný zavařovati, dokud neměl cejchu, že zaplatil.[7]) Adam zemřel r. 1552, zůstaviv vdovu *Evu z Olbramovic*, kteráž několik let panství Pelhřimovské spravovala a tu úředníky (r. 1553 Jindřicha Vitu ze Rzavého, r. 1555 Jana Roudnického z Olivetu) sázela.[8]) Když synové její

[1]) Viz V. Petrova pojednání ve zprávě real. gymn. Pelhřimov. r. 1872. [2]) Srov. téhož ve zprávě r. 1873, též Emlerovy urbáře.

[3]) Prvním zápisným držitelem byl *Janek z Chotěmic*, jenž Pelhřimovským r. 1417 potvrzení svobod městských vyprosil (Arch. Pelhřimov.). Jemu byl arcibiskup Konrat město do života prodal (Rkps Vídeňský). Avšak záhy opanovala Pelhřimov obec Táborská a sázela tu své hejtmany. (Šíře o tom nejstarší kniha Pelhřimovská, v níž české zápisy r. 1418 počínají, poučná zejména výpověď na listě 17.) Císař Zikmund zapsal r. 1437 Pelhřimov rodu Trčkovskému (Rkps. Vídeňský), což králem Ladislavem Burjanovi, Zbyňkovi a Mikuláši bratřím Trčkům potvrzeno. [4]) Viz dílu II. str. 49. [5]) Reg. 6 J. k. E 16.—17. [6]) DZ. 48, G 27. [7]) Arch. Pelhřimov. Sr výroč. zprávu r. 1872. [8]) Nejst. kniha f. 55.—57. DZ. 10, E 29.

Věž v Pelhřimově

Zdislav a *Karel* dorostli, tu ona jim veškeré dědictví otcovské odevzdala; i rozdělili se roku 1565 tak, že Zdislav vzal panství Zásmucké, Karel pak panství zápisné Pelhřimovské, k tomu vsi Rovný, Zajíčkov, Vokov se dvorem, část Hořepníka a Kramolín. [1])

Karel Říčanský nebyl poddaným svým pánem laskavým. Pelhřimovským činil překážky ve vaření piva, odňal jim šenk vína, živnost starobylou, a písaře jejich, který mimo poručení rady nic neučinil, do vězení těžkého bez hodné příčiny dal. I utekli se Pelhřimovští k císaři Maximilianovi, hledajíce toho i „pro pána Boha" prosíce, aby při té živnosti šenkování vína zůstaveni byli. Roku 1569 sročeny jsou obě strany před císaře a jeho rady. Tu se vytáčel Karel, že jej nedůvodně beze všeho ušetření ošklivili, nebo co se piva dotýče, on prý je k tomu, aby piva vařiti neobmeškávali, napomínal, „nebo skrze jich ta proti němu svévolná předsevzetí nevařením piv nemalý svízel a nedostatek v tom jest, když jemu Karlovi plat a císaři posudné schází." Patrně chtěl Karel z lakomosti, aby se v Pelhřimově více vařilo, než potřeba byla. Také šenk vína jim odpíral, načež odpovídali Pelhřimovští, že on sám plat z této živnosti k sobě přijímal a tudíž tu svobodu šenku jim stvrdil. I vypověděla rada císařská (10. října), aby Pelhřimovští podlé nadání Zbyňka arcibiskupa a Adama z Říčan při vaření piv ječných a bílých a vystavování jich do krčem k panství náležících zůstaveni byli, avšak šenku vína odsouzeni jsou, poněvadž na něj obdarování ukázati nemohli. I nelenili Pelhřimovští, aby udrželi, co se udržeti mohlo, a zjednali si r. 1570 při císaři Maximilianovi potvrzení všech svobod a obdarování, zejména i vaření piv. Co se pak šenkování vína dotýče, tu prý Pelhřimovští nejednou pána prosili, aby se k nim naklonil a od práva svého upustil, i stala se smlouva mezi oběma stranama (r. 1571 v úterý po květné neděli), vedlé níž šenk Pelhřimovským puštěn, začež se zavázali pánu z věd ra 5 gr. vydávati. [2])

Brána v Pelhřimově. Pohled z předměstí.

Jak se zdá, byl Karel marnotratný i jal se statky své šmahem prodávati. Vsi své Vadčice, Milotičky, Rybník, Zachotín, ves pustou Hojkov, ve Zmišovicích sedláka a plat v Čakovicích prodal r. 1571 k panství Řečickému a ves pustou Huntov toho roku k panství Kamenickému. [3]) Ostatek panství chtěli Pelhřimovští koupiti, i učiněna jest r. 1576 skrze Michala Španovského z Lisova s nimi smlouva taková, že jim Karel panství za 23.000 kop grošů prodal. Císař Rudolf pak roku 1577 statek koupený Pelhřimovským v dědičný a zpupný uvedl. [4]) Tak se stal Pelhřimov městem svobodným, ale po kolikerém a dlouhém jednání byl listem královským (roku 1596 na den sv. Matouše daným) na město královské povýšen. [5]) Od té doby, kdy panství obci prodáno, nikdo na zámku nebydlíval a byl prázden; bydlelo se tam jen někdy, jako na př. když procházeli vojáci Pelhřimovem. Avšak když shořela radnice r. 1582, svolávala se rada městská do veliké síně zámecké a znenáhla proměněno celé stavení v radnici, jíž bylo ještě za naší paměti.

Ke konci tohoto vypsání zmíníme se o události zábavné, kteráž se nejen pánů bývalých, nýbrž i dějin městských dotýče. Jakýsi Jakub Sopoušek, soused Pelhřimovský, zanevřel na radu zdejší, maje s ní při o kšaft faráře Černovského, k němuž pečeť Pelhřimovských přitištěna byla, k níž se však konšelé znáti nechtěli. Když pak i Jan Roudnický z Olivetu Sopouškovi k jeho domnělé spravedlnosti pomoci nechtěl, tu jal se Sopoušek jej naříkati pravě, že týž úředník jest padouch lysý, lotr, zrádce, lhář a panchart, a čert ví, co jest a odkud. I lál jemu a manželce jazykem nectným a způsobem nevážným; o konšelech

[1]) DZ 60, D 23. K tomu přikoupil r. 1566 od Prokopa z Rynarce dvůr v Rynarci poplužný (DZ 15, M 17), avšak odprodal potom dvůr svůj Kostelecký (viz to) Jihlavským. V Rovném tvrze nebylo. [2]) Archiv Pelhřimovský. [3]) DZ. 60, J 12, 61, L 17. Srov. i 62, R 22. [4]) DZ. 19, H 8. V seznamu není Poříčí a vesnice r. 1577 odprodané. [5]) Viz šíře rozpravu ve zprávě real. gymn. Pelhř. r. 1872 na stránce 6 - 9.

pak pravil, že jsou zrádní a falešní i s tou svou městskou pečetí, že jsou hodni i s tou svou pečetí upálení, a že jest on Sopoušek lepší nežli všichni jiní, co jest jich v tom Pelhřimově. Pro ta a taková slova vzat jest Sopoušek v trestání skutečné a opatřen vězením. Poněvadž se nářek úředníka a celé rady dotýkal, a oni sami souditi nesměli jakožto původové, zasedla k soudu paní Eva Říčanská z Olbramovic s některými pány přátely svými, vzavši naučení od pánů spoluporučníkův (r. 1557). Nález její byl, že měl Jakub Sopoušek pro ten veliký nářek hrdla odsouzen býti, ale na přímluvu poručníkův a jiných pánů že se při hrdle zůstavuje, však tak, aby slibil, že zde v Pelhřimově do šenkovních domů choditi ani jinde po krčmách ve vesnicích blíž půl míle od Pelhřimova bývati, ani před krčmou ani šenkovními domy žádného pití užívati nesmí, než toliko do města do kostela a na trhy pro svou živnosť i přes pole jíti bude moci; a jestli by se v čem ještě proti úředníku a městské radě přečinil, aby na hrdle trestán byl. Také nařízeno Sopouškovi, aby konšely na jich poctivosti opatřil odprose je a proslově, že je má za ctné a zachovalé. Kratší soud měl úředník Jan Broum z Chomutovic (r. 1559), když nadala Kateřina Kaňkovská manželce jeho Lukrecii z Doupova, že jest husa (r. 1562). Kateřině prominut trest na velikou přímluvu.[1])

TVRZE V OKOLÍ PELHŘIMOVSKÉM.

NEMOJOV.

Nedaleko vísky Nemojova (asi ¼ hod. k západu) jest staré tvrziště, totiž skalnaté návrší s příkopy a náspy. Vypravují si sousedé z blízka, že jest na úpatí tvrziště nějaká šíje a v ní ještě dobré železné dvéře, avšak že není možno k nim se dostati, poněvadž v šíji každé světlo zhasne. Poloha okolní jmenuje se Hradiště, tvrzišti samotnému říká se Blažků zámek po držitelích Blažcích ze Skrýšova. O příběhu, kterýž se podlé pověsti na této tvrzi sběhl, vypravovali jsme na str. 180. Ves Nemojov připomíná se již r. 1203,[2]) avšak o držitelích tvrze, kteráž povstala bezpochyby ve 14. věku, není nic známo.[3]) Až do roku 1494 měl v sousedství statek Prokop Tluksa z Vokova a na Božejově, totiž mlýniště mezi Radňovskými polmi, kteréž prodal toho roku obci Pelhřimovské.

RYCHNOV (NOVÝ).

Městečko Rychnovské patříc od dávných časů ke zbožím *biskupství* a *arcibiskupství Pražského*, počítalo se dle urbáře r. 1379 k okresu Řečickému, ale poněvadž byl tento příliš rozsáhlý, rovnaje se nějakému knížetství, přece bylo sídlem statku zvláštního; také tu byla tvrz nějaká již ve 14. století, což se tím potvrzuje, že se r. 1379 Majnuš purkrabě Rychnovský připomíná. (Tento žil ještě r. 1393, maje polovici podací v Prašivé.) Mimo to byl zde nápravník Heřman, drže 1½ lánu k užívání s tou povinností, aby z něho služby vojenské konal.[4]) Zápisné své držitele od časův arcibiskupa Kunrata z Vechty sdílel Rychnov s panstvím Řečickým[5]) až do konce 15. století. Tehda se dostala Řečice *Arnoštovi z Leskovce* a Rychnov snad bratru jeho *Kryštofovi*, spolu pánu na Cerekvici Horní, jenž po r. 1521 zemřel. Když se synové jeho *Jan*, *Vlachyně* a *Václav* dělili, dostal se Rychnov Vlachyni, jenž byl tudíž prvním samostatným pánem Rychnova a zdejší tvrz (jestli zatím zpustla) obnovil a znovu vystavěl. Podlé staré genealogie jmenovala se choť jeho Žofie z Lukavce, zápisy desk zemských uvádějí však jinou, tak že se zdá, že byl dvakráte ženat. Před smrtí svou († r. 1574) učinil pořízení o statku svém takové, aby jej držela do smrti své manželka jeho Barbora ze Skuhrova, jíž také nad věno její 1000 kop přidal, po ní aby připadl na Václava bratra jeho a dědice jeho mužského pohlaví, a pakli by tito vymřeli, na syny staršího bratra Vlachyňova Jana, pána na Cerekvici horní a Božejově. Brzo po smrti Vlachyňově Barbora volnou se býti osvědčovala na smlouvu přistoupiti s *Kryštofem starším* a *Vlachyní*, syny Václavovými a pány na Střele. Přišlo tedy r. 1574 dne 21. června ke smlouvě, již Barbora „z náchylnosti přátelské“ od práva svého k Novému Rychnovu upustila, začež se bratři zakázali jí nejen věno, nýbrž i to, což nad ně přidáno bylo, celkem 6200 kop míš. přidati. Mimo to si vymínila Barbora, že bude byt míti na tvrzi Rychnově v jistých pokojích sobě vyminěných, mají jí „tolikéž, když by kdo z dobrých přátel se k ní zahodil, vína jmenovitě 20 věder každého roku dávati a piva bílého, řídkého, také aby mohla míti muže, jenž by v potocích ryby a raky lovil, a v lesích zajíce neb jeřábka zabiti aneb jinou myslivosť aby mohla provozovati.“ Mlýn a dvůr, které přikoupila, jí k užívání ponechány.[1])

Přátelská náchylnosť Barbořina ke Kryštofovi rostla od toho času, co se často viděli na Rychnově, tou měrou, že ji po nějakém čase jako manželku Kryštofovu nacházíme. Týž se asi s bratrem svým také o držení obou statků Rychnova a Střely smluvil a Střelu bratru pustiv sám si Rychnov k držení zůstavil. K němu přikoupil r. 1584 od obce Pelhřimovské dvůr svobodný při vsi Rynarci, který odkázal r. 1585 manželce své Barboře.[2]) A poněvadž bylo zboží to posud zápisným, toho vymohl u císaře Rudolfa, že mu jej za 3000 kop grošů českých k dědictví zpupnému odprodal a r. 1587 v pondělí po sv. Pavla obrácení ve desky zemské vložil. Zboží Rychnovské obsahovalo tehda tvrz Nový Rychnov s dvorem poplužným, městečko, vsi Řeženčice, Milíčov, Hojkov, Baryšov, Cejl, Olešnou, Řemenov, Chvalov, Onšovice, Dehtáře, Lhotky.[3]) Vklad téhož zboží ve desky učiněný nebyl po vůli Bohuslavovi a Kryštofovi mladšímu Leskovcům, kteří vedlé pořízení někdy Vlachyňova po vymření potomků Václavových Rychnov děditi měli, pročež proti němu r. 1590 odpor svůj vložili. Kryštof zemřel nějaký čas potom, tak že jej manželka jeho

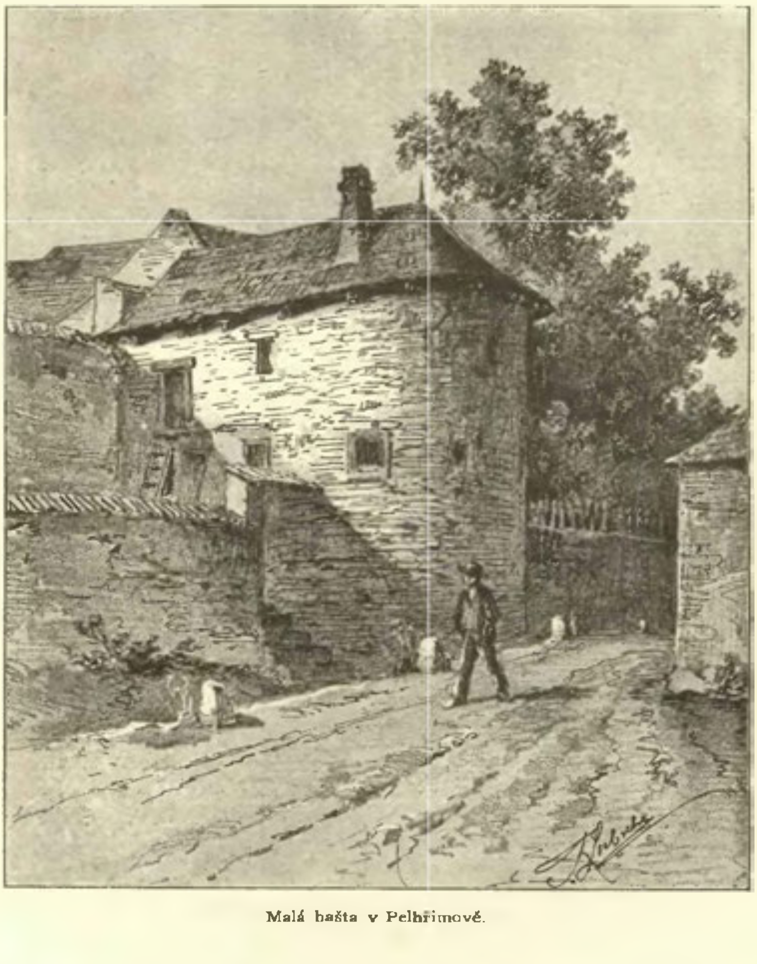
[1]) Nejstar. kn. Pelhřim. f. 58. 61. [2]) Emler, Reg. II. 1155. [3]) Ves patřila vždy k panství Řečickému a potom Pelhřimovskému, avšak možná, že tu seděl nějaký nápravník arcibiskupův, jako byl v blízkém Pavlově (Emler, Urbáře 375). [4]) Tomek, Děje Prahy III. 36, 42, 45, Lib. erect. XII. f. 126. [5]) Však připomíná se v zápisu roku 1487 toliko Rychnov městečko a žádná tvrz.

[1]) DZ. 61, K 24 [2]) DZ. 22, K 8, P 1—2. [3]) DZ. 23, J 13

přečkala. Zůstal po něm nejen statek Rychnovský, nýbrž i panství Řečické, jež mu byla Žofie z Nečtin, teta jeho, odkázala. Tím se také stalo, že měla oboje zboží společné držitele; oboje byla po bitvě Bělohorské Janovi staršímu z Říčan odňata a roku 1623 na rozkaz krále Ferdinanda II. arcibiskupství Pražskému odevzdána.

CEREKVICE DOLNÍ.

Od dávných dob patřila Cerekvice Dolní k biskupskému panství Řečickému. Dle pověsti založena jest Cerekvice tato r. 1224 Pražským biskupem Pelhřimem a dána jest německým osadníkům, odkudž povstal název její Německá Cerekvice.[1] V skutku se setkáváme se staršími pojmenováními, jako „Nova plantatio“ (nová osada), Neustift, jinak též Menší Cerekvice, jež pověsti této nasvědčují.[2] V urbáři arcibiskupském r. 1379 nazývá se také Cerekvici Rynšovou, poněvadž ji měl před tím několik let *Ryneš* jinak *Rynart z Cerekvice*, vlastně z *Buřenic* řečený, který se r. 1365 s bratrem svým Albertem a r. 1369 sám připomíná. Bezpochyby měl Cerekvici ve správě aneb v zástavě.[3] Roku 1379 seděl tu nápravník nějaký Heřman, jenž byl povinen arcibiskupovi ve válkách sloužiti.[4] Arcibiskup Kunrat z Vechty zastavil Řečici a Pelhřimov *Janovi z Chotěmic* do života, jenž roku 1436, 7. května do nějaké Cerekvice nového faráře podával,[5] neznámo však, míní-li se naše Cerekvice aneb Cerekvice Nová.[6] Král Jiří *Václavovi z Leskovce* r. 1466 dne 1. ledna zápis na Dolní Cerekvici ve 400 kopách gr. č. obnovil.[7] Roku 1473 připomíná se synem svým *Albrechtem* a později bratrovci jeho *Jetřich*, *Bohuslav* a *Vlachyně*, z nichž jí tuším Bohuslav ujal a k panství Řečickému držel. Když se po smrti jeho synové o zboží všechna podělili, dostaly se Řečice a Cerekvice Dolní synu jeho *Arnoštovi* (r. 1510—1544), po němž syn *Šebestian* následoval.

Malá bašta v Pelhřimově.

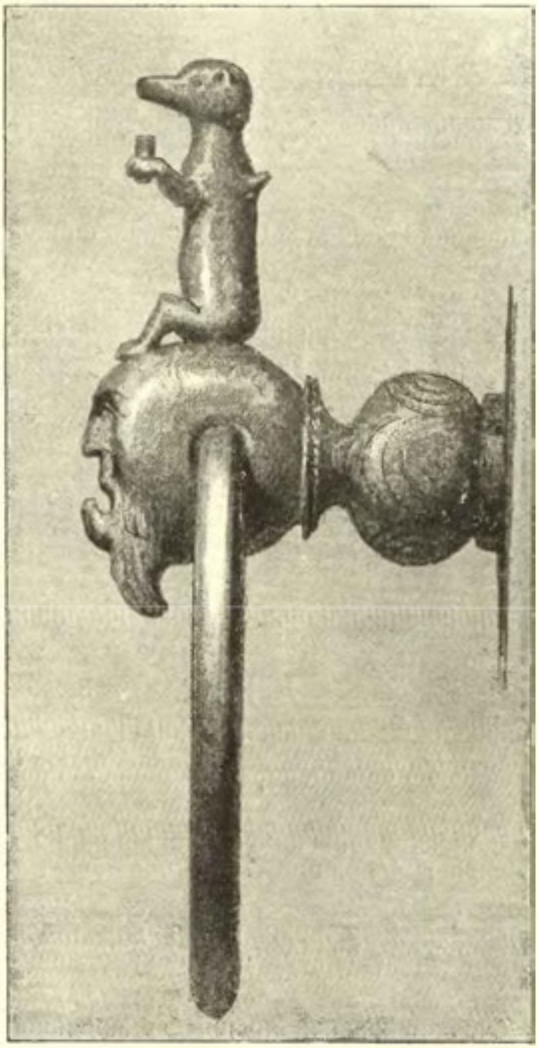
[1]) Sommer, 160, Trajer, 713. [2]) Tomek, Reg. decim. pap. 52—53. [3]) Archiv Želivský, Dsky Brněn. 81. [4]) Tomek, Děje Prahy III. 45. [5]) Acta Zitav. C 10. [6]) V Tomkových registrech na str. 53. oprav: Minus Czierequicz atd. (*Cerekvice dolní 288*). [7]) Arch. gub. 262, A V. Václav byl již r. 1457 pánem na Cerekvici (Archiv a stará kniha v Pelhřimově).

Za spojení tohoto s panstvím Řečickým zpustla tvrz zdejší, již byli snad teprve zápisní držitelé vystavěli. Jan Leskovec z Leskovce a na Cerekvici Horní, bratranec Šebestianův, vyprosil si od krále Ferdinanda výplatu na zboží Cerekvické, po čemž Šebestiana r. 1552 do soudu komorního obeslal, aby položil listy a zápisy „na tvrz pustou, ves Cerekvici dolejní k arcibiskupství Pražskému náležející“.[1]) Třebas Šebestian pro to Cerekvice neztratil, přece se tím spíše namáhal, aby ji k dědičnému držení dosáhl, což se také r. 1558 stalo.[2]) Roku 1575 (vkl. 28. ledna) postoupil Šebestian hradu pustého nad Horní vsí s jeho příslušenstvím a „městečka Cerekvice dolní neb Německé“ svrchupsanému *Janovi z Leskovce* a na Cerekvici Horní, cís. radě, za 9000 kop gr. č.[3]) Když tento zemřel, rozdělili se synové jeho r. 1584 o své veškeré dědictví, při čemž se dostala Nová Cerekvice nejmladšímu synu *Arnoštovi z Leskovce*, spolu také pánu na Bukové a Těšenově. Tento postoupil roku 1592 v pátek po všech svatých v dluhu prý 500 kop gr. č. městečka Cerekvice *Kryštofovi staršímu z Leskovce*,[4]) který je k panství Rychnovskému připojil. Kde tvrz k roku 1552 připomenutá stála, nelze již poznati.

TĚŠENOV.

Tvrz tato patří k nejpozdnějším památkám toho druhu, byvši založena teprve na počátku 16. stol.[5]) Ves Těšenov patřila od nejstarších nám známých dob k panství Řečickému. Když toto bylo r. 1558 v dědictví zpupné uvedeno, netýkalo se toto Těšenova, poněvadž se byl při rozdělení Leskovců r. 1410 pánu Řečickému nedostal. Teprve roku 1590, vkl. v pátek po stolování sv. Petra, prodal císař Rudolf městečko Novou Cerekvici, vsi Pavlov, Branišov, Čejkov, Těšenov, Chrastov, Zajíčkov, Markvarec, Myslov, Čížkov a část vsi Vlasenice *Bohuslavovi Kryštofovi mladšímu*, *Mikuláši* a *Arnoštovi* bratřím z Leskovce a strýci jich *Albrechtovi* k dědičnému jmění za 2500 kop grošů českých.[6]) Ale již tehda byli řečeni bratři tímto zbožím dílní, rozdělivše se roku 1584 o veškerá dědictví otcovská, při čemž se byly Nová či Malá Cerekvice k dílu Božejovskému (Kryštofovu) a

[1]) Registra obeslání bílá roku 1552—1570, f. 7. [2]) Viz děje Řečice. [3]) DZ. 18, K 10. [4]) DZ. G 1, G 11. [5]) O tvrzi této bychom ani nevěděli, kdyby se nebyl zachoval zápis z r. 1614 a jiný z r. 1620, jímž Jan nejstarší z Říčan dluh na tvrz Těšenov zapsal (DZ. 95, O 21). [6]) DZ. 25, E 21.

Držadlo kruhu na vratech zámeckých v Červené Lhotě.

Těšenov k dílu Arnoštovu, jenž také Dolní Cerekvici a Novou Bukovou obsahoval, dostaly. Arnošt založil v Těšenově tvrz novou, při níž se také dvůr poplužný snad staršího původu nacházel. Jak se zdá, neměl na statku tomto zalíbení, pročež prodal r. 1614, 3. dubna ves Těšenov celou, v ní tvrz se dvorem, s dědinami, lukami a mlýnem za 7500 kop miš. *Janovi mladšímu z Říčan* na Staré Červené Řečici.[1] Takto se dostal Těšenov ke spojenému panství Řečickému a Rychnovskému.

PROSEČ.

Dvě hodiny jihozápadně od Pelhřimova na vysokém návrší leží ves Proseč se zámkem, na jehož místě tvrz zemanská stávala. Ze starých pamětí dovídáme se, že byl *Mikuláš z Proseče* (r. 1398) odvážlivý loupežník; r. 1417 držel k Proseči i Ústrašín. Syn jeho *Vilém* zemřel před r. 1437, po čemž držel dvorec pustý v Proseči a plat ve Mlýnech *Václav*

[1]) DZ. 188, K 26.

z Drunče.[1]) Roku 1446 a později držel část Proseče *Vykéř ze Chmelného*, syn n. Chvalův.[2]) Později držel zboží to *Vít z Pelhřimova* se synem svým *Jiříkem*, a když před r. 1467 zemřeli bez dědiců, vyprosil si zboží odumřelé obsahující tvrz, dvůr a ves Proseč, tvrz pustou a dvůr Radimovice, vsi Ústrašín s podacím a Chmelný, část Čelistného a lesy mnohé *Burjan Trčka z Lípy*,[3]) ale ledva byl v ně uveden r. 1468, prodal to vše ještě téhož roku *Prokopovi ze Štítného.*[4]) Potomek jeho *Václav ze Štítného* (od r. 1505) přikoupil r. 1521 Myslov a jiné statky, ale seděl obyčejně na Prosečí.[5]) Před rokem 1541 prodal Proseč, Častkovice, Ústrašín, Chmelný, Čelistný, Lhotku, Radimovice *Janu Leskovcovi z Leskovce* a na Kamenici.[6]) Další osudy Proseče až do r. 1565 popisují se při dějinách Kamenice a Božejova. Od roku 1565 držel Proseč Janův vnuk po dceři *Ladislav Ostrovec z Kralovic*, jenž zemřel r. 1597 odkázav Proseč manželce své *Anežce ze Zahrádky* do živola neb proměnění stavu, a po ní z polovice synům n. Viléma a Strachoty bratří svých.[7]) Paní Anežka převzavši mnoho dluhů, pro něž věřitelové k ní hleděli, i nemohši při nich dalšího sčekání užiti, postoupila práv svých (r. 1602) *Janovi Ostrovci z Kralovic* na Vlašimi,[8]) avšak r. 1604 převedeno právo toto na *Ladislava* syna n. Strachotova.[9]) Týž odsouzen jest r. 1623 dne 6. února všeho statku svého, a statek Prosečský[10]) koupila od kr. komory (r. 1624) vdova po něm *Ozijana ze Šebířova*, jež byla tehda podruhé vdána za *Jana Leopolda Voračického z Paběnic*, jenž byl později cís. radou, komoří a generalním válečným kommissařem v Čechách a na Moravě.[11]) V rodě Voračických zůstala Proseč až do počátku 18. věku[12]) kromě krátké doby.[13])

Z taxy statku r. 1747 zdělané poznáváme, že byl v Proseči malý zámek z kamene postavený, avšak na stavení sešlý, z jedné strany o dvou poschodích, na ostatních nižší. Uvnitř byl dvorek nepravidelný. V zámečku bylo 15 světnic dílem klenutých, dílem se stropy (na některých dílo štukové) krytých, veliký sál špalírovaný s 6 okny a vlaským komínem s loveckými obrazy na špatném plátně malovanými. Stropy a klenby byly vše popukány a trámy shnilé. Z místností v něm připomínají se 3 špižírny klenuté, kuchyně, světnice pro sloužící (naproti), vedlé ní veliká komora, něco dále 3 sklepy suché, 3 sklepy podzemní pod branou a sklípek před zámkem, 2 kolny, nad nimi sýpka, kaple sv. Rocha s 2 oltáři, štukovým dílem ozdobená. U brány byla na jedné straně vrátnice, na druhé byt úředníkův s komorou a kuchyňkou, kromě toho byly na té straně dvě síně a dvě světnice (u jedné byla zeď na spadení) a konečně maštale na 10 koní.[14])

RADIMOVICE.

Když se jde od Proseči ke Vlásenicům, viděti jest pod silnicí tvrziště, totiž pahrbek a kolem něho louži či bývalý příkop. Lid sobě vypravuje, že tu býval zámeček, a říká místu tomuto „v Ra-

[1]) Poprav. kniha 11, Lib. conf. VII J 1, DD 15 f. 169, Papr. o st. ryt. 185. [2]) Viz Rel. tab. II. 208, 260, arch. č. III. 538. [3]) DD 16, f. 144, 23, L 13. [4]) DZ. 6, G 21. Prokop žil ještě r. 1473 (Nauč. Sl.). [5]) V reg. bernich r. 1523 v archivu Třeboň. [6]) DZ. 8, E 8, 10, A 17. Znovu vloženo Prokopem, synem Václavovým, dcerám Janovým. [7]) DZ. 127, O 10. Pochován v Ústrašíně (Schaller, Tab. 62) [8]) DZ. 176, F 20. [9]) DZ. 127, O 10, rozvrž. sbírek na str. 36. [10]) Viz Bílkovy Děje konf. 900. [11]) DZ. 142, C 24 a 293, E 8. [12]) Srovnej vývod na str. 184, k tomu Sl. Naučný „Voračický“ a DZ. 261, J 25, 115, E 20, 478, B 30, 117, A 8—9.

[13]) Vojtěch Jiří prodal r. 1677 statky Proseč, Cížkov a Myslov *Bohumírovi svob. p. von Heister*, po němž je drželi bratři Sibert a Hannibal (DZ. 393, J 17, 116, D 16), avšak již r. 1699 dělili se Frant. Helfryd, Vojtěch a Leopold bratři Voračičtí o zboží otcovské. Za dva díly položeny Proseč, Myslov, Ústrašín, Vlasenice, Částkovice, Bor a dvůr Lhota, za třetí městečko Nová Cerekvice, Čížkov, Chmelná a dvůr Hanuška (DZ. 81, C 15—28). Proseč a Myslov převzali František a Leopold a prodány roku 1703 Janu Jáchymovi svob. p. *z Brandšteina.* Trh tento zrušen a Proseč samotný prodal František r. 1707 *Josefu Běšínovi z Běšin* (DZ. 408, O 19 a 411, M 8). Od toho jej koupil roku 1723 *Arnošt Šenovec z Ungrsvertu* (DZ. 498, A 12). Pozdější držitelé vypisují se v Sommerově topografii na str. 176.

[14]) Excerp. p. arch. Wagnera.

dimovicích.“ [1]) Z paměti starých dovídáme se, že tu v skutku tvrz řečená Radimovice stála a při ní že se též dvůr poplužný a vesnice nacházely.

O starších osudech tvrze této není nám nic známo. Roku 1468 patřilo popluží v Radimovicích a dvůr poplužní tudíž ke statku Prosečskému a byla tušim tvrz již pustá, poněvadž se o ní zmínky nečiní. Spolu s Prosečí koupil *Jan Leskovec z Leskovce* před r. 1541 Radimovice tvrz pustou, dvůr pustý a ves pustou a držel to vše potom ke zboži Božejovskému. Při témže zboží zůstaly také pustiny ty r. 1549, když se Janovy dcery o pozůstalost otcovu dělily, [2]) a tehda se naposled připomínají.

LHOTKA.

Při dvoře Lhotce nedaleko Částkovic, kdež se také cihelna nachází, stávala již ve 14. století tvrz. Tehda držel Lhotu tuto *Jan ze Skopytec.* Koupiv ji asi r. 1399, prodal ji zase *Janovi ze Štítného*, a ten ji prý držel kolik let, [3]) potom ji však prodal *Drslavovi* jakémusi, jenž se psal odtud ze Lhoty. Od něho koupil ji *Verněř z Rankova*, jemuž Anna vdova Drslavova (vkl. r. 1415, 30 září) celé své právo věnné na tvrzi Lhotě se dvorem popl. a dvory kmecími (kdež měla 100 kop věna) za 180 kop gr. prodala. [4]) Verněř prý držel Lhotku dobře na 40 let, tak že se ji ve století tomto i Lhotka Verněřova říkalo; pak paní Verněřová ovdověvši prodala Lhotku *Přibíkovi Tluksovi z Čechtic.* [5])

Prodej tento zběhl se asi r. 1445, když krále v zemi nebylo a práva nešla; když však král Ladislav na trůn nastoupil, našlo se, že by králi náležeti mělo právo nějaké odúmrtní po Markétě z Malotic, a to na tvrzích Lhotce, Radeníně a vsi Zhoři, kteréž právo si na králi r. 1454 Jan Ctibor z Malotic a Arnošt z Kunvaldu vyprosili. [6]) Ve příčině toho povstal spor mezi výprosníky z jedné a držiteli těch vesnic z druhé strany. Proti bratřím z Nemyšle, kteří Radenín drželi, nemohli výprosníci nic provésti a hned práva svého se odřekli, s Přibíkem však to přišlo k soudu, poněvadž se syn jeho Léva Tluksa z Čechtic věci otcovy horlivě ujímal. Na soudu dvorském roku 1454 dne 24. července bylo za právo dáno Mikuláši, synu n. Verněřovu z Rankova, jenž se proto k odporům hlásil, aby dokázal, že otec jeho Lhotu po právě držel a také spravedlivě prodal. [7]) Výprosníkům zůstala jediné ves Zhoř. Přibík otec seděl

[1]) Z topografiív našich jediný Schaller (str. 61). [2]) Srovnej Božejov a Proseč. [3]) DD 20, 103, r. 1454 o tom syn jeho Mikuláš ze Štítného svědectví vydal [4]) Rel tab. II. 121 Mezi správci Jan ze Skopytec. [5]) DD. 20, str. 103

[6]) Markéta byla chotí Jindřicha Rohlíka z Malotic, jehož asi roku 1412 k manželství pojala (Rel tab. II 93). Ve věnném držení svém měla tvrz Malotice u Kouřimě, a přečkavši manžela svého žila ještě r. 1452 na Maloticích se svrchupsaným Ctiborem synem svým, ale r. 1454 již byla mrtva (DD 21, f. 222). Co však s naší Lhotkou a s Radeninem činiti měla, jest nám nepochopitelno, a domníváme se toliko, že tu plat nějaký měla. Víta z Malotic byla r. 1461 chotí Přibíka mladšího z Čechtic (DD 21, f. 298).

[7]) Arch. č. I. 437. DD 16, f 181

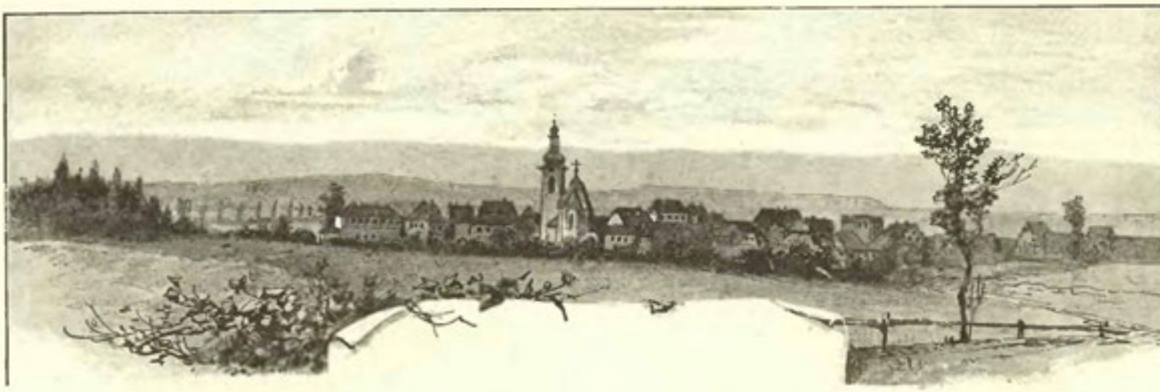

Ozdobení klíčové dírky na vratech zámeckých v Červené Lhotě.

potom ještě r. 1456 na Lhotě, vydávaje svědectví o platě měšťanů Černovských v Prasetíně. [1])

Od Přibíka koupil Lhotku tu *Jan ze Smilkova*, pán Kamenský, a získal k ní také blízkou ves Částkovice od Mikuláše Titlmantle. Oboje toto zboží odkázal r. 1464 dne 23. září *Mikuláši Karlíkovi z Nežetic* na Stanovicích, o panství pak Kamenském a jiných zbožích blízkých zase jinak pořídil. [2]) Karlíkovi dědici *Jan*, *Aleš* a *Jiřík* bratří z *Nežetic*, nechtíce vzdálené toto zboží držeti, prodali tvrz Lhotku se dvorem popl. a ves s rybníkem řečeným Menší Hejlov s potokem pstruhovým v Orlově a lesem Mednicí *Prokopovi Štítnému ze Štítného* za 600 kop. [3]) Tento koupil r. 1468 blízkou Proseč a oba statky v jedno spojil. Roku 1547 stála ještě tvrz zdejší, jak shledati lze z objemu statku Prosečského, ale ještě v témže století zanikla. Roku 1623 připomíná se na témže statku dvůr Lhotka Hanušova.

[1]) Arch. č. I. 182. [2]) DD. 5, p. 184—185. [3]) Relig. tab. II. 351

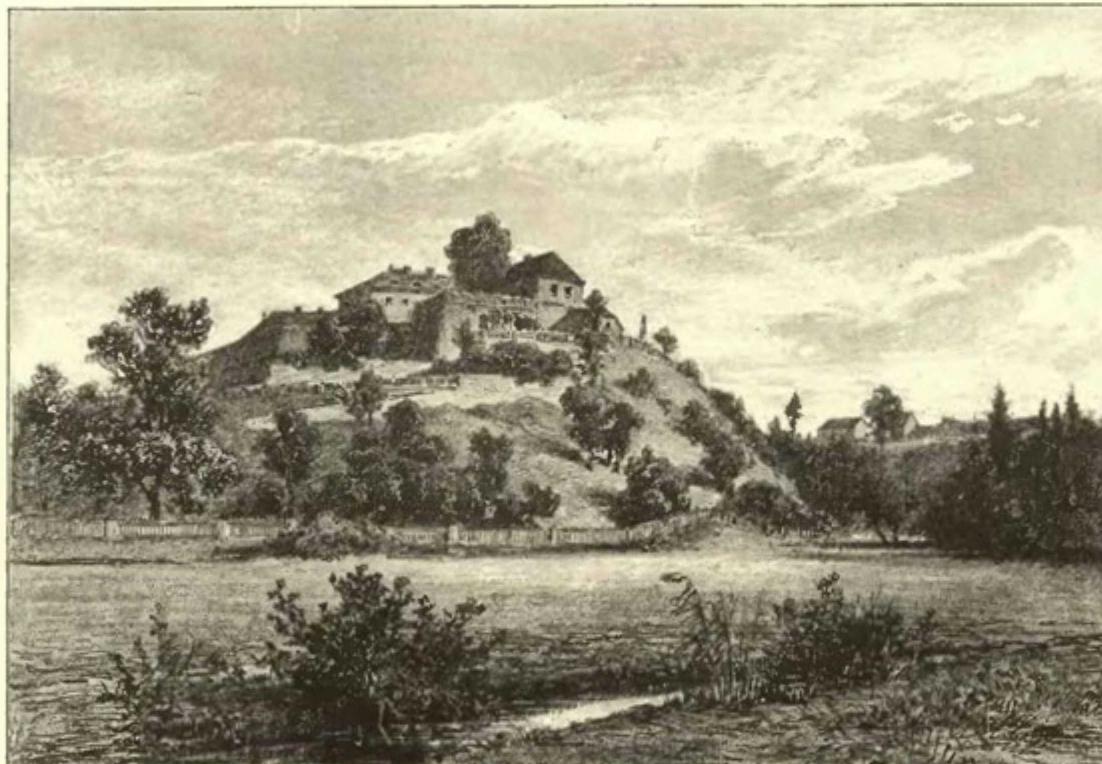
Chýnov Hrad.

1. Popis.

Dvě hodiny daleko od Tábora na východ leží v krajině hornaté nevelikě městečko Chýnov, před dávnými věky hlavní místo krajské, nyní městečko, kromě toho, že jest střediskem velikého panství, ničím nad jiná venkovská místa nevynikající. Stojíc na ostrohu mezi stromovím ze tří stran jest malebného vzezření, ano poskytuje posud obraz přirozené pevnosti. Na tomto ostrohu stromovím ovocným posázeném a mezi lučinami položeném povstala hned po osazování se v krajině okolní pevná osada, zaujímající jižní polovici nynějšího městečka asi od silnice do Pacova vedoucí až k nynějšímu rybníku podměstskému. Přírodou pak byla, jak již řečeno, dostatečně zpevněna, neb od severu k jihu vybíhá pláň v ostroh rosochatý, pod nímž se na stranách východní, jižní a jihozápadní potok Chýnovský vine; boky ostrohu jsou někde vysoké a strmé, jako na př. pod nynějším zámkem a kostelem, jinde volnější a nízké. Na některých místech byl tudíž Chýnov již od přírody chráněn, na jiných dovršeno opevnění uměním. Ale k pevnosti jeho přispívaly nejvíce močály na třech stranách, tak že bylo potřebí hraditi toliko čtvrtou stranu.

Středověký hrad, tvrz aneb zámek, jak se mu říkávalo, zaujímal toliko roh bývalého hradiště. Příjezd k němu jest od dávných let již tak změněn, že nesnadno se v bývalou jeho způsobu vmysliti. Vinutá silnice k zámku založena jest teprve za naší paměti, silnice Táborská jde tu také jen od těch dob, když se bývalý staročeský hrad v pouhou trhovou osadu proměnil. Od těch dob pokládána byla šíje mezi kostelem a vlastním hradem, na níž jsou kromě úzkého dvora pivovár a dvě knížecí stavení, za předhradí tvrze. Před lety byla blízko kostela prostá, obloukovitá brána, nad níž byl znak Eggenberský, poněvadž postavena teprve v 17. století. Od té brány zatáčela se cesta trochu na levo a zastíněna byla po obou stranách stromy, na konci pak této cesty býval příkop dělící opyš od ostatního ostrohu. Nyní jest příkop zasypán, stromy vykáceny a cesta vede mezi prostými domy až k prosté bráně, kterou postavili Švarcenberkové za samým příkopem. Co se tu uzří nyní, jest nejvýš 100 let staré, pivovár sám má roucho úplně nové.

Vlastní hradiště neb tvrziště mělo na 3 stranách strmé boky, čtvrtá strana k západu byla dílem volná, dílem dokonce rovná. Většinou proměněno jest v zahradu, menší část zabírá nynější zámek s vedlejším stavením. Na západní a jižní straně bývalo ještě před několika lety dlouhé stavení, v němž byly kolny, nyní jest však se zemí srovnáno. Na severním kraji táhne se jednopatrové stavení, v němž jsou byty úředníkův. Na jižním kraji udržela se nejstarší památka celého hradu, totiž hrubá hradba, k níž přiléhá hmotná, z kamene vystavená vyhlídka, odkudž jest rozkošné podívání nejen na údolí pod zámkem, nýbrž i na nádvoří zámku vysokými a pěknými lipami zastíněné, které se zvláště v červnu libě zardívá,

Hradiště Chýnovské se zámkem.

když růžový hloh rozkvete. Uprostřed hradiště jest vlastní zámek s poschodí vysoký a ze dvou domů v pravém úhlu se dotýkajících složený. Na prosté střeše spatřují se veliké komíny z 18. věku pocházející. Stavení, prozrazující barokový vkus téhož století, jest v dolních částech staré, avšak první poschodí jest nové. Na bocích hradiště jsou pěkné sady.

2. Dějiny.

Kterak Zdeněk Malovec zbil Táborské a kupecké zboží jim odňal.
(Podlé starého obrazu.)

Starožitný Chýnov, odvozující jméno své od Vchyna, zakladatele svého, patří k nejstarším osadám celého království. Na jeho místě stával před 13. stoletím hrad staroslovanský, z něhož povstalo nynější městečko, tvrz povstala teprve později. [1]) Roku 1250 již tu úřadů královských nebylo, a král Václav daroval toho roku *biskupovi Pražskému* výměnou za jiné statky ves trhovou Chýnov s podacím kostelním a s celým záduším, totiž vsi Kratosice, polovici Lažan, v Neuzvedech (Nužbelích) dvůr s mlýnem, v Kladrubech poplužl a v Hlavatcích dvoje poplužl, kromě toho všechno příslušenství čili bývalé knížecí panství s jistými právy politickými i soudními. [2]) Biskupové užili bývalého hradiště tak, že na jeho opyši postavili tvrz a ostroh mezi ní a kostelem náspy a příkopy zpevnili.

Zvyk býval u duchovních tehdejšího věku, že statky své pronajímali aneb v dobách bouřlivých některým osobám k hájení a opatrování svěřovali. Onen tedy *Petr z Chýnova* a *Týna*, jenž r. 1291 na zemském soudě zasedal, [3]) byl bezpochyby opravcí obou těchto statkův arcibiskupských a z jeho povolání na soud zemský lze také souditi, že patřil k předním pánům zemským. Od těchto dob až do arcibiskupa Arnošta z Pardubic není nám nic známo o Chýnově. Dotčený arcibiskup o zvelebení a zlepšení svých panství nemálo pečoval, tvrze na svých panstvích zpustlé opravovati a zpevňovati aneb nové stavěti kázal, aby byly záštitou a obranou celému panství. Jím prý také založena tvrz zdejší, [4]) a mnoho rybníků nově zděláno s velikým nákladem. [5]) K úřadu Chýnovskému patřily tehda vsi Chýnov, Záhostice, Kladruby, Zborovice, Vřesce, Bítov, Stranov jinak Hrotný (nyní niva sev. od Chýnova), Mašovice, Nová ves jinak Bor, Lažany a ves pustá Kosina, ve větší vzdálenosti Blanice tu stranu k Vožici [6]) a Lžín v krajině mezi Soběslaví a Řečicí Kardašovou. Krom toho byla k městečku Chýnovu přivtělena ves pustá Borovice. Polesným byl na panství r. 1379 Václav Mašovec, hajní byli v Záhosticích (z), Hrotném, Lažanech, Kladrubích, Mašovicích a Blanici. Také se nacházeli na panství tři nápravníci, kteří arcibiskupům v čas válek sloužili se samostřely, a to v Bítově, Lažanech a Mašovicích; každý z nich držel několik lánů dědin. [7]) Jakožto purkrabí tvrze zdejší připomíná se roku 1382 jistý Aleš, roku 1402 Jan Chabrovec z Chabrovic. Tento chtě toho roku rybník na gruntech vsi Košic založiti, byl by tím něco dědin Alberta faráře zatopil, tou příčinou připověděl faráři, že mu učiní náhradu na gruntech vsi Chabrovic. [8]) Poslední arcibiskup, jenž byl v přímém držení Chýnova, byl *Kunrat z Vechty*, jenž byl došel důstojenství toho postoupením od M. Albíka a proto i biskupství své Olomoucké Václavovi z Buřenic odevzdal. Ke směně té bylo potřeba

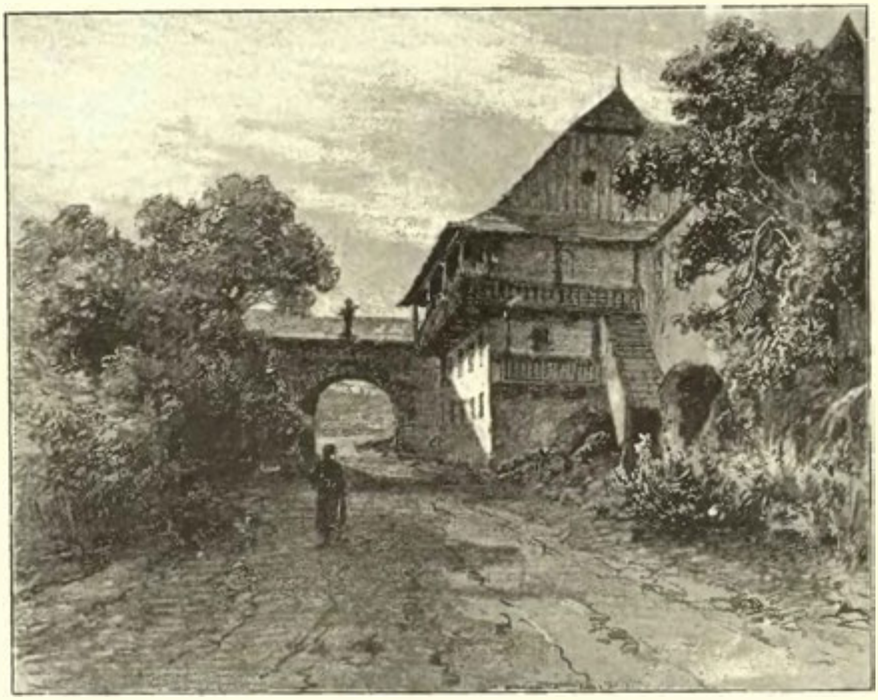

Plán Chýnova.

Vysvětlení plánu: 1. Náměstí; 2. kostel se hřbitovem; 3. pivovár; 4. bývalé předhradí; 5. městiště bývalého příkopu; 6. vedlejší stavení; 7. zámek; 8. stavení sbořená; 9. nová cesta; 10. výstupek; 11. stará hradba (1—8. starý hrad Slavníkův).

[1]) Chýnov byl od starodávna hlavním místem rozsáhlého kraje, jak politického tak i církevního. Podlé svědectví Kosmova († roku 1125) byl Chýnov pomezným hradem panství Slavníkova na tu stranu k Němcům východním, později se pak hrad i kraj jen zřídka připomínají. Z úředníků knížecích známe jen jediného Oldřicha purkrabí z roku 1222. (Viz šíře Palackého historii I. 2, str. 392, 393, 395, 402 a Pam. arch. II. 69). [2]) Emler, Reg. II 1163. [3]) Arch. č. II. 332. [4]) Balbini vita Arnesti 234 [5]) Tomek, Děje Prahy III 41. [6]) Míní se tu Blanička, v níž bylo 6 dvorů kmecích zápisných (DZm. 10. B 31. [7]) Tomek, Děje Prahy III. 43 atd., Pam. arch. [8]) Lib. erect. X. & XI 45

svolení dvoru papežského, jehož obdržení stálo něco času, jakož nepochybně i mnoho peněz; také se povídalo, že Kunrat M. Albíkovi mnoho peněz za postoupení dáti musil a že mu tudíž arcibiskupství s počátku velmi málo vynášelo.[1]) Tudíž zapsal Kunrat r. 1413 dne 16. října „k zaplacení dluhu kostela Pražského“ tvrz a zboží v Chýnově v 800 kopách zapůjčených *Hanušovi* z *Ronova* a bratřím jeho.[2]) Viny, které na arcibiskupa a podkomořího jeho slušely, nesměli páni na lidech bráti, aniž nápady odúmrtí si osobovati, ale těch vin, které slušely na purkrabě od starodávna, mohli požívati. Zástava ta sice jen 3 léta trvati měla, že se však po uplynutí jich Kunratovi ještě peněz nedostávalo, prodloužena jest do daleka, a když potom bouře husitské vypukly, již více na výplatu nepomýšleno. Hanuš a bratří jeho Vilém, Materna a Kryštof drželi od r. 1412 také hrad královský Vožici v zápise a vyznačili se tehda jakožto horliví přívrženci strany pod jednou. Z těch příčin byly ustavičné potyčky mezi kališníky a pány Vožickými, kteréž bezpochyby i v krajinu zdejší zasahaly. Času neznámého (asi r. 1428—1434) postoupil Vilém z Ronova zápisy své na Vožické a Chýnovské zboží *Čeňkovi* z *Klinšteina* jinak z Polánky, strýci svému, Kryštofor pak a Mikuláš jsouce *Mikuláši* z *Čestic* peníze dlužni jemu také práv svých postoupili.[3])

Staročeský dům v Chýnově.

Mikuláš tento právo své ke zboží Vožickému postoupil Čeňkovi, ale bezpochyby jen proto, že tím nabyl práva, jež sobě k Chýnovsku Čeněk po bratřích Ronovských míti pokládal. Mikulášův nástupce *Přešek* z *Čestic* postoupil roku 1457 dne 12. dubna všech práv svých k Chýnovu *Janovi* z *Malovic*.[4])

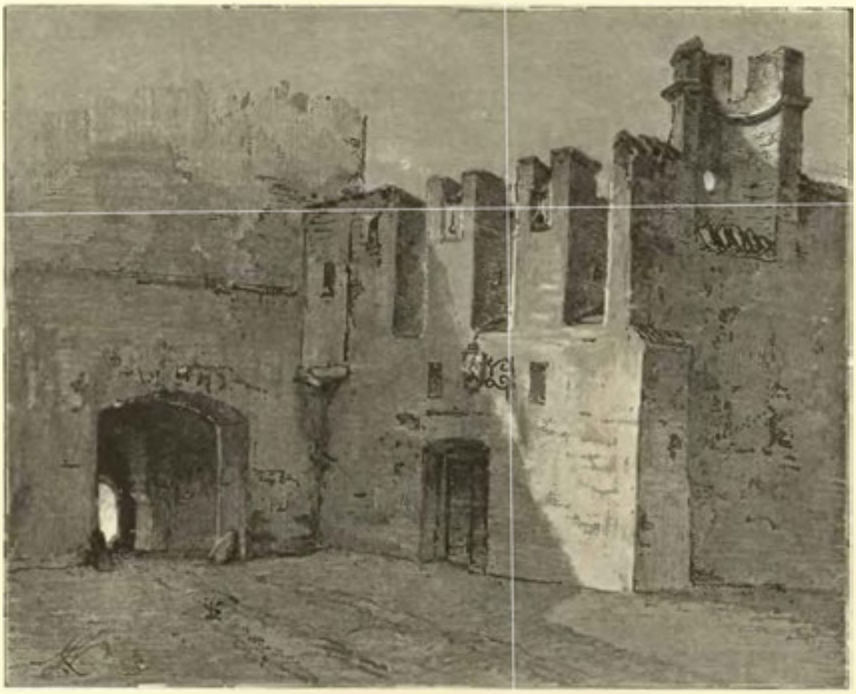
Jan, předek Malovcův z Chýnova, nabyl ke zboží zápisnému některé statky dědičně v okolí, r. 1461 dostal nápad na Velimovice a r. 1465 na několik dvorů kmecích v Kozmicích, na nichž byl M. Jan z Borotína i s dětmi svými odemřel.[5]) Král Ladislav mu r. 1457 dne 10. srpna nejen zápisů na Chýnov potvrdil, nýbrž i 100 kop na stavení tvrze a zlepšení zboží připsal. Král Jiří r. 1460, 19. března, r. 1463, 1466, 28. září zápisů těch potvrdil a jiných 200 kop na stavení Chýnova připsal, kromě toho přirazil 700 kop a udělil Janovi milost, „aby Chýnov na dva životy držeti mohl,“ to jest na jeho jeden a komuž by druhý dal po smrti. Maje tudíž Jan taková obdarování, všechny zápisy své r. 1464, 20. března na syna svého *Zdeňka* převedl a jemu druhý život udělil.[6])

Po Janově smrti seděl na Chýnově Zdeněk s bratrem svým *Oldřichem;* jelikož pak onen po smrti Petra Kaplíře panství Vimberské získal, odřekl se všech práv svých k Chýnovu a je na bratra Oldřicha převedl; Oldřich dostal tím nejen zboží Chýnovské, pokud bylo zápisné, nýbrž i statky dědičné,

---

[1]) Frind, Kirchengeschichte III. 62. [2]) Archiv arcibiskupský. Viz také Trajer's Diozese Budweis 721. [3]) Arch. č. I. 532. Srovnej děje Vožice. [4]) Arch. gubern. A IV. č. 215. [5]) DD. 16 f. 138, 142. [6]) Arch. gub. A V. č. 254. Paprocký o st. ryt. 125.

které se k němu držely, totiž tvrz pustou Velimovice se dvorem, vsi celé Pohnanec, Lžín, Bitov se dvorem popl. a mlýnem tudiž, ves pustou Sranov, v Kladrubech a Pohnání části, v Lažanech dvůr poplužný, v Kozmicích panství, v Nužblech panství na mlýně, v Kloužovicích c. t. m. [1]) Král Vladislav učinil jej roku 1508, 2. srpna vedlé Ladslava ze Šternberka hejtmanem kraje Bechyňského, dav oběma obšírné napomenutí, jak by se v příčině udržení dobrého řádu a pokoje v kraji svém chovati měli. [2]) Týž král byl Jindřichovi z Hradce († r. 1507) právo udělil, aby mohl tvrz a městečko Chýnov s vesnicemi ke svému držení vyplatiti; Jan sice práva toho pro krátkost života užiti nemohl, ale syn jeho Adam z Hradce obdržev r. 1512 potvrzení tohoto listu, právo své r. 1513, 23. března na Ladislava ze Šternberka převedl; obávaje se Oldřich, aby takovou výplatou o Chýnov nepřišel, řečené právo od Ladislava r. 1513, 31. srpna získal, tak že jej jediné arcibiskup vyplatiti mohl. [3]) Oldřich měl tři syny, *Jana*, *Petra* a *Zdeňka*, kteří již r. 1511 léta zemská měli, [4]) a žil ještě r. 1523, [5]) ano i r. 1527, ve kterémžto roce (vkl 7. ledna) choti své Elišce z Vrábí na vsi celé Pohnanci a dvorech kmecích v Pohnání 250 kop grošů věnoval. [6])

Brána a zbytky hradeb za zámkem Pelhřimovským.

Vývod Malovcův Chýnovských.

Jan Malovec z Malovic a z Chýnova 1443—1465 ⚭ Afra

Zdeněk 1464 † 1512, 2. Aug. ⚭ Kateřina z Radiče — Oldřich 1505—1527 ⚭ Eliška z Vrabí

Jan 1519 Potomci — Petr 1531 — Jan 1510—1533 † j. 1534 — Petr 1510 † j. 1521 — Zdeněk 1510 † 1576 ⚭ Majdaléna z Leskovce — Kateřina ⚭ (Diviš?) Malikovský — Markéta ⚭ Burjan z Otic

Jan 1549 † 1598 ⚭ Mandaléna z Lisova — Zdina — Kateřina ⚭ Diviš Boubínský z Újezda

Michal † 1604 — Anna Mandaléna † 1615 ⚭ Zikmund — Mat. Vencelík † 1625

Mladý Zdeněk mužský věk svůj zahájil nechvalně, opověděv Pražanům (r. 1519) a začav krvavou půtku s Tábory, o kteréž šíření níže pojednáno bude (r. 1520). Za dob krále Ferdinanda zdržel se veřejného násilí, byl r. 1539 oprávcem kraje Bechyňského a více než 20 let seděl na soudě zemském. Vezdejším

[1]) DZ. 252 A 2. Tato zboží, jak se zdá, měla a skoupila Afra matka Oldřichova (r. 1554 ji nazývá Zdeněk bábou svou). Velmi pěkná jest smlouva (Arch. gub. B III. 401), kterouž učinili r. 1497 dne 15. července Zdeněk a Oldřich bratři s Táborskými o vedení vody. [2]) Arch. č. VI. 379. [3]) Paprocký o st. ryt. 125. [4]) DD. 41. str. 104, DZ. 252, A 2. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) DZ. 2, E 19.

zbožím byl hojně obdařen. Skrze choť svou Magdalénu z Leskovce dostal se v držení nemalého zboží Kamenického, r. 1544 získal směnou za Podolí zboží Dvořiště s několika vesnicemi, r. 1551 postoupeno mu zase zboží Podolské. Ve příčině zboží Chýnovského hrozilo mu jednou takové nebezpečenství, že mohl býti snadno z držení jeho vyveden, kdyby sobě schytralostí tehdejších řečníků nebyl pomohl. Jakýsi Mikuláš Vrchota ze Slatiny, Ferdinanda arciknížete hejtman nad trabanty, obdržel králem právo, aby mohl Chýnov vyplatiti. Soud zemský ujal se Zdeňka „spolutovaryše svého, kterýž již několik let drahně v soudě zemském trvaje sedal," přimlouvaje se zaň u krále, an Zdeněk již dříve v službách královských mnoho statku utratil, „a že by mu to vykládáno býti mohlo, jako by J. K. M. k nějaké nemilosti příčinu dal." Prosili sice, aby o té věci jednáno bylo s Vrchotou, avšak marně. Vrchota obeslal r. 1555 Zdeňka do soudu komorního, aby položil své listy „na zámek a město Chýnov a na vsi Záhostice, Žalavec, Kladruby, Zborovice, Vřesce, Zelčín (Zelžín, Lžín), Bítov, Hrotný, Mašovice, Novou ves, Blanici, Lažany a Kosinu." Tomu odpíral Zdeněk, že Chýnov sídlo a městečko toliko, a ne zámek a město jest, a to ukázal listem nějakým Zbyňka arcibiskupa, v němž Chýnov byl městečkem jmenován; strany některých vsí též odpíral (dvě byly totiž již úplně zpustly a nevědělo se o nich, jiné držel již Zdeněk dědičně). Soud zdvihl obeslání (v úterý po sv. Bartoloměji), poněvadž se s majestátem a dáním královským nesrovnávalo. Poněvadž dvůr u Chýnova shořel, připsal král Ferdinand r. 1556 dne 13. dubna 250 kop na jeho stavení. Nicméně se soud zemský zase r. 1564 za Zdeňka strany Chýnova přimlouval, poněvadž jej tehda královský prokurator o výplatu obsílal, a tentokráte tuším přímluva prospěla.[1]) Záleželo od těch dob Zdeňkovi velice na tom, aby zboží Chýnovské k dědičnému držení nabyl, což později tím více potřebným býti se ukazovalo, poněvadž arcibiskupa v zemi bylo, jenž mohl zboží to vyplatiti. Ale teprve r. 1575 (vkladem dne 9. června ve dsky učiněným) mu císař Maximilian II. zboží Chýnovské „za jeho platné služby" za 3662 kop $8\frac{1}{2}$ gr. č. odprodal; zápisná tato část proti ostatním zbožím Zdeňkovým v okolí byla velmi malá, obsahovala pouze zámek Chýnov se dvorem poplužným, městečko, vsi Záhostice, Novou ves a Mašovice.[2]) Roku 1574 byl Zdeněk tvrze Polánky nabyl, k tomu pak přikoupil r. 1576 vsi Důl, Lhotku a Střítež, na nichž již r. 1556 synu jeho Janovi nějaké peníze odkázány byly. Zdeněk zemřel r. 1576 u vysokém stáří jsa postaven.

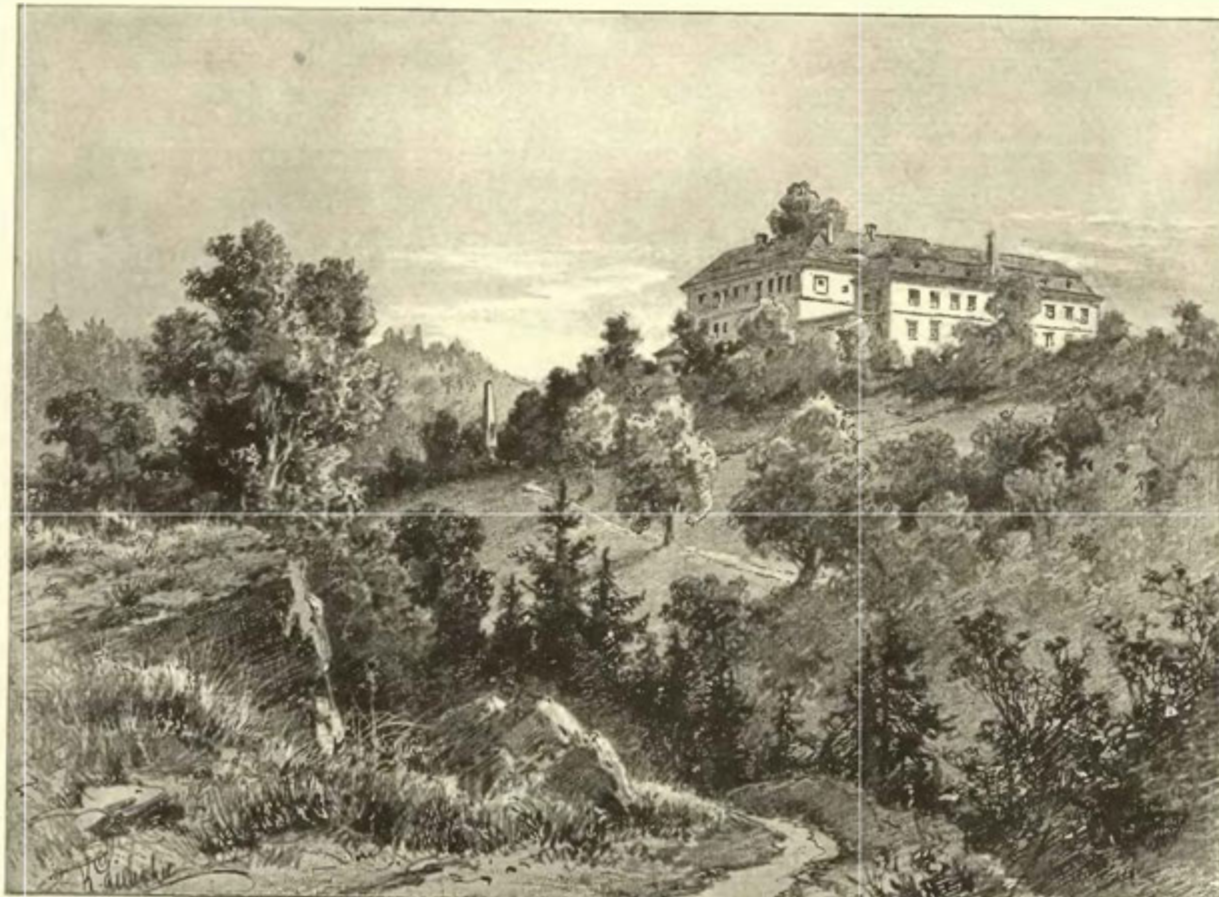
Zdeňkův syn *Jan Malovec z Malovic*, jenž byl ještě za živobytí otce svého pánem na Kamenici, také opatrně na statcích svých hospodařil.[3]) Roku 1579 (vkl. 3. listopadu) koupil od Jetřicha Malovce z Malovic dvůr popl. v Dobrévodě s domem v nově vystaveným a vsí, dvůr poplužný Moudrov a ves Vintířov, což byl někdy Jetřichův otec Jiřík od bratří svých na díl svůj obdržel;[4]) roku 1586 získal od strýců Čáslavův dvoje zboží, totiž Hlasivo a Petrovice, ono připadlo k panství Chýnovskému, toto ještě téhož roku (ves Petrovice a díl Lhotky) prodal Elišce z Lobkovic na Nemyšli. Byl také císařským radou a soudcem zemským. Mandaléna Malovcova z Lisova, jež r. 1592 zboží Dobronické koupila, byla tuším manželka jeho. Po Janovi zůstaly dvě děti, *Míchal* syn a dcera *Anna Mandaléna*, obě ještě nezletilé, když jim otec a tuším také matka zemřeli; Míchal, jenž oboje panství, Kamenické a Chýnovské, s přikoupeným zbožím Chýnovským zdědil, byl pod poručenstvím pánů Jiříka Štěpána ze Šternberka, Václava Malovce z Chýnova na Chvalešovicích, Kašpara Kaplíře ze Sulevic na Zvěstově, Mikuláše Španovského z Lisova a Jana Ostrovce z Kralovic. Dospěv r. 1604 let svých, poručníkům slušné poděkování učinil a na krátký čas ve spravování statků svých se uvázal.[5]) Cítě blízkou smrt, odkázal statky sestře své Anně Mandaléně, zřídiv také poručníky, kteří by do let jejích jmění spravovali, a zemřel r. 1599.[6])

Mladá dědička vdala se před r. 1610 za *Zikmunda Vencelíka z Vrchovišť*, a osvobodila r. 1610 poddané své městečka Chýnova od odúmrtí tak, aby již volně o svých statcích říditi mohli. Roku 1614 (26. května) učinila manželu svému zápis, jímž mu zámek a panství Kamenici zapsala, ale k uvázání v něj teprve po její smrti; panství Chýnovské sobě zůstavila, aby o něm ještě po vůli své pořiditi mohla.[7]) To se také brzo stalo, neb paní Anna jako bratr její zárodek časné smrti majíc, dlouhého věku se nedočekala. Již r. 1614 dne 11. listopadu napsala na Kamenici poslední vůli svou a příštího roku z tohoto světa vykročila. Tělo její pohřbeno v Kamenici. Zboží Chýnovské, jak se nyní Vencelíkovi dostalo, obsahovalo zámek a městečko Chýnov, vsi Záhostice, Bítov, Novou Ves, Kladruby, Velmovice, Mašovice, Podolí, Blaničku, Hlasivo, Pohnání,[8]) Pohnanec, Lažany, člověka jednoho slove na Doubravě, díly

---

[1]) Reg. bílá obesl. r. 1552—1570 f. 45 a DZm. 128, F 13 atd. Archiv gub. [2]) DZ. 18, N 1. Sumy zápisné vynašlo se v majestatech 1850 kop a tak dodal Zdeněk 1812 kop $8\frac{1}{2}$ gr. (Archiv gub.) [3]) DZm. 82, C 10. Janovi vydán komorník desk zemských na popsání všech svrškův. [4]) DZ. 20, O 16. [5]) DZ. 132, E 10. [6]) DZm. 74, A 6. Byloť tehda mnoho příbuzných, kteří si dělali naděje na dědictví, a ti si komorníka na sepsání všech svršků vyžádali. [7]) DZm. 237, F 24.

[8]) *V Pohnání* byla prý (podlé Palackého popisu) také tvrz, o níž jsme však nikde připomenutí nenašli; také ve vsi se památky nějaké tvrze nenacházejí. Nejstarší nám známý držitel vsi jest *Vikéř z Pohnání*, jenž r. 1360 faráře ke kostelu zdejšímu podával (lib. conf. I. C 3), témuž kostelu také slíbil dáti 180 grošů ročního platu. Syn jeho *Ctibor* připomíná se poprvé r. 1364 při prodeji dvou vsí pánům z Hradce patřících (archiv Hradecký) a držel r. 1368 blízkou ves Blanici (Lib. conf. I. J 9). Roku 1376 dne 23. ledna daroval kostelu

Chýnov.

v Kloučovicích, Chotčinách, Dobronicích, Vřesci, Nužblích a Kozmicích, též tvrz Polanku se dvorem a dvůr v Dobronicích. Vsi vzdálenější Dvořiště, Šimpach, Věžný, Vintířov, Moudrov, Brná, Obratany, Důl a Střítež nepočítaly se tehda k panství Chýnovskému, nýbrž ke Kamenickému, s nímž také skrze statek Černovský souvisely. [1]) Jakmile zápis Annin r. 1614 učiněný a závěť její ve dsky vloženy byly, zdvihl se proti tomu odpor v celém rodu Malovcův, a 21 osob rodu tohoto darování Vencelíkovi učiněnému u desk zemských odpíralo; nástupnictví na panství Chýnovském řídilo se vždy tak přísně rodinnými ohledy, že odpornici s jistou nadějí na odpor svůj nastoupili. Skutečně se jim roku 1617 v pondělí po sv. Ondřeji náhrady 62.000 kop míšenských dáti musilo. Ledva věc ta k vyřízení přišla, vznikly bouře r. 1618 a po nich se o Chýnově a Kamenici docela jinak rozhodlo.

Jak Zikmund později sám vypravoval, bouře ty jistá znamení předcházela. „Málo před tím, nežli se tato ukrutná a žalostná válka začala, na zámku jeho Chejnově zdi krví se potily a z lavic i se stolův v pokojích krev tekla (?); on však že tehdáž sobě všeho toho dosti málo všímal, ale potom příliš perně pohříchu týchž úkazův zázračných zakusiti musil.“ Zikmund přidav se ke stavům odporným spolu s pánem Říčanským, krajský lid mustroval a lid císařský z Jindřichova Hradce vybyl, začež jim císařskými pohroženo, jak je dostanou, že je oba z okna oběsiti dají. Potom město jeho Kamenici vypálili a dobytek na panství pobravše jemu i poddaným velikou škodu učinili. Roku 1620 na jaře zdržoval se hrabě z Mansfeldu okolo Bechyně, přemýšleje na to, zda by měst Budějovic a Krumlova, kteréž císařští v moci své drželi, zmocniti se mohl. Ačkoliv pak úmysl jeho se nezdařil, přece armáda jeho s jiným vojskem stavovským Zikmundovi velikou škodu způsobila. Proto žádal Zikmund stavů v Praze shromážděných, aby to při nejvyšším generálu opatřili, by z tak velikých a nenabytých škod sešlo a lidu stavovskému rovně jako i císařskému nebylo toho dopuštěno, lidi ubohé a obyvatele země již prve znuzené beze vší milosti hubiti, zvláště pak hraběti z Mansfeldu, na něhož i úředník Vencelíkův v listu svém obšírnou žalobu vedl. [2]) Když již válka dávno bitvou Bělohorskou se dohrála, sepsal Zikmund v Novém Městě Pražském r. 1621 ve středu po sv. Vítě poslední svou vůli, jíž panství Kamenické a Chýnovské se statkem Novou Bukovou synům svým odkázal, druhá manželka jeho Lidmila ze Zap s jinými pány měla nad nimi poručenství míti. Ale nežli pořízení to po smrti Vencelíkově († r. 1623) ve dsky vloženo bylo, jest soudní kommissí císařskou jinak usouzeno. Roku 1621 po sv. Václavě ujat Chýnov skrze kommissaře císařské a r. 1622 dne 29. října nalezeno, že Vencelík všeho všudy odsouzen jest, ale z milosti císařské že mu jedna polovice, tolik, co by jeden jeho statek Chýnov již císaři v pokutě propadlý stál a po zaplacení dluhů jeho zůstalo, z komory české vydáno býti má. Radové komory české prodali r. 1623 dne 30. června tvrz a město Chýnov se všemi vesnicemi (i těmi tu stranu k Pacovu, kteréž se dříve ke Kamenici počítaly) knížeti *Janu Oldřichovi z Eggenberka,* pánu na Krumlově, hraběti na Adlšperku, císařské tajné rady direktoru, komorníku a nejv. hofmistru, za 80.000 kop míš. [3]) Kamenice a Černovice prodány v ten čas Jindřichovi Paradýsovi.

Na nádvoří zámku v Chýnově.
(Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.)

v Pohnaní plat 100 grošů na zboží svém Rachovicích a 80 gr. platu na vsi Záboří (Lib. erect. XII. f. 4, srov. Acta jud. 1373, 12. Mart.). Vikéřovi vnukové (a tudíž snad Ctiborovi synové) byli bratří *Petr* a *Přibík z Pohnance.* Petr (od r. 1380 se vyskytující) prodal r. 1386 díl svůj louky a porostlin pode vsí Vatíkovem faráři ve Vladislavicích (Březanovy výpisky, Lib. erect. VI. 431); r. 1388, 10. dubna přiznal se k onomu platu, jejž byl děd jeho Vikéř kostelu Pohnanskému odkázal, ale i část platu na ves svou Pohnání přenesl (Libri erect. XII f. 15), r. 1390, 11. února s bratrem svým, toho roku 20. července sám ke kostelu řečenému faráře podával (Lib. conf. IV. B 17 a V. A 9). Kromě těchto připomíná se *Usidil* (de Pohanye), jenž měl v Rodném lán roli, který spadl r. 1394 na krále (DD. 13, f. 77), a *Ondřej z Pohnání,* jenž držel r. 1403 a později ves Dráchov u Soběslavě (Lib. cf. et erect.). Roku 1406—1407 byl držitelem Pohnání *Rynart Pohnanec z Pohnání,* po němž r. 1414 *Jan Pohnanec* následoval (Lib. conf. VI. G 14, J 10. VII. E 2). Jan se připomíná ještě r 1436 (Arch. Třeb.). *Přibík Stracha z Pohnání* připomíná se r. 1448 vedlé Jana z Velimovic v listu na prodej hradu Louzku vydaném (archiv Novohradský). *Chval* odtudž byl r. 1454 pánem na Holišově a Chocově (po n. Vikéři z Chocova) a vešed asi r. 1459 v držení zboží Protivínského, stal se předkem Protivínských z Pohnání. Konečně r. 1462 *Jiřík,* syn někdy *Janův z Pohnání,* strýci svému Bohuslavovi z Nemyšle z poručenství poděkoval (Paprocký o st. ryt. 186). Ke konci 15. století patřila již ves Malovcům. (Viz děje Chýnova.)

[1]) DZ. 137, F 26. Avšak k Chýnovu počítán také statek Dobrovodský s Dobrou Vodou, Střítеží a Zlatenkou. [2]) Skála IV. 93. [3]) Archiv gub. DZ. 153, E 22—26, vloženo 10. listopadu.

Kníže Jan Oldřich ještě panství Chýnovské za tehdejší konfiskace zvětšil. Roku 1623 koupil vsi Blanici a Starou Vožici bratřím Voračickým odňatou, roku 1627 koupil od Jana Přehořovského z Kvasejovic vsi Vřesce, Ratibořiče a Malenín, též z konfiskace po Vencelíkovi Dobrou Vodu, Střítež a Zlatenku. Konečně koupil roku 1630, 15. března od komory české dva dvory ve Zmyslově Bohuslavovi Dvořeckému z Olbramovic a třetí dvůr Jindřichovi Sádlovi vzaté, avšak na stavení velmi zpustlé a sešlé.[1]) Ještě za živobytí svého odevzdal kníže (r. 1633) vojvodství Krumlovské se všemi panstvími svými synu svému ke spravování na jisté výminky; týž zemřel již r. 1649, jsa 39 let stár. Když se synové jeho, let svých došedše, r. 1665 o veškeré jmění své podělili, dostal se Chýnov staršímu bratru *Janu Christianovi*, jenž k němu r. 1666 zboží Dubské přikoupil. Dětí nemaje, odkázal poslední volí svou d. r. 1696, 16. prosince panství Chýnovské s přivtělenými statky a dům v Táboře manželce své *Marii Ernestině* rozené *ze Švarcenberka* k dědičnému jmění. Po smrti této paní připadl Chýnov rodu Švarcenberskému, k jehož primogenituře posud náleží. Za panování tohoto knížecího rodu přikoupeny jsou ještě dva statky, a to roku 1719 Bělá a roku 1747 Hořice. V letech 1729—1730 stavěno na zámku Chýnovském. Horní část zámku již chatrná i se střechou sešlou strženy a na místě tom postaveno jest poschodí nové. Kníže Adam František měl úmysl v Chýnově nový zámek postaviti, ale překaženo mu v tom brzkou smrtí, pročež rozkaz jeho v té příčině daný (r. 1732, 11. června) ani nebyl podepsán.[2])

3. Malovcovské a jiné příběhy.

Kdykoliv mněl někdo, že se mu od krále, soudu zemského nebo nějaké obce křivda stala, volal se druhdy na právo, ale druhdy vyhledával práva svého násilím. Ten a takový, který na pořad práva nehleděl, nazýván byl *odpovědníkem*, poněvadž zášti řádným listem opověděl. Z těch příčin, a poněvadž druhá strana napřed zpravena byla o škodách, které se jí díti budou, také proto, že míval odpovědník obyčejně i stranu za sebou, nestaveni odpovědníci na roveň s loupežníky, a často, jestliže vytrvali, svého skrze smlouvu dosáhli. Takových odpovědníků bývalo velmi mnoho za slabé vlády Jagajlovců. Nehezké věci povídaly se v té příčině o *Zdeňkovi Malovci z Chýnova*. Když poprvé s bratřími svými Janem a Petrem (r. 1510) pohnal Martina Lichvici, souseda Táborského, do soudu komorního, jednalo se jen o pych, že jim totiž psa jich výžle vzal svévolně. Půhon ten zdvižen proto, poněvadž věc ta již dříve na radu Táborskou vznesena byla.[3]) Ale za nedlouho obral si Zdeněk nějakou příčinu, aby se nutil k Táborským, a poněvadž se to vědělo u některých nepřátelů stavu městského, přemluvili Zdeňka, aby se na Táborských mstil. Korbelové a Jaroslav Vranovský přivedli Zdeňka k jakémusi Komáříkovi do Cekanic a přikázali mu s pohrůžkami, aby nic neříkal žádnému, že u něho byl. Podobným způsobem dovedli ho k jiným a zjednali mu několik lidí, kteří jej u sebe přechovávali. Zdeněk se skrýval potom po lesích, číhaje na někoho z Táborských, a lidé mu nosili jíst do lesa. Také stával u lidí ve 3 koních, t. j. se dvěma dráby na koních. Příležitosť Táborským se pomstiti naskytla se v červenci r. 1520, když zvěděli odpovědníci, že pojedou kupci Táborští nedaleko Prachatic. Číhali tu na Táborské hlavně Zdeněk a Hynek z rodu Malovců, Hynek Fencalík z Říčan, Otík Sádlo z Kladrubec, dva bratří Bořikovští, Albrecht Lévův syn a kromě toho drahně (400) lidí z vesnic rozličných, kteří toužili po bytuňku (beute, beutung), t. j. podílu z kořisti. Nějaký Šťastný, který s odpovědníky byl srozuměn, přitovaryšil se v Týně k Táborským a dojev s nimi dne 27. července na umluvené místo, návěští dal udeřiv z ručnice. Na toto znamení vrhli se zemané na Táborské, něco jich zbili, něco rozehnali a co ssebou vezli, všechno pobrali. Bytuněk dostal se chudším zemanům a lidem za jich práci. Někteří dostali koně, kteréž Táborským z vozů vypřáhli. Nejvíce pobráno sukna. Někteří schovali díly své napřed v Radešově u Volyně, pak je zabednivše do 4 sudů, vezli je na Volyni, kdež se o ně dělili; někteří schovali podíly své jinde a odtud je sem a tam rozváželi; urození páni bytuňky lidí schovávali na svých hradech. Zdeněk stal se pro tento šťastně provedený vzatek slavnou osobou ve straně své. Jan Zrucký z Chřenovic povídal prý jednou: „Když páni Táborští pojedou na sněm, kde jest Zdeněk, aby je potřel?“[4]) Mnohým škůdcům oplaceny jsou účinky jich od stavu městského, Zdeňkovi, pokud víme, nic se nestalo. Avšak ještě r 1538 obeslal Zdeňka Jiřík Kyselička, soused v Táboře, aby postavil Jana Římovského, člověka z Chýnova, kterýž „někdy podlé Zdeňka odpovědníka pomocníkem byl a Jiřkovi obě ruce osekal.“[5])

[1]) DZ. 144. F 3. Viz Bílkovy konf. 849—850. [2]) Excerp. p. arch. Wagnera. [3]) DD. 41, p. 104—105. [4]) Sborník histor. I 74 atd. [5]) Reg. kom. obeslání r. 1538 A 17.

Selmberk. (Viz text na str 219.)

Po dotčených událostech, zvláště pak když se stal Ferdinand králem, nastal pokoj mezi Zdeňkem a městy, za to však nastaly hojné kyselosti a potyčky se sousedy. Roku 1532 začali bratří *Jan* a *Zdeněk* při s Mikulášem Voračickým z Paběnic a na Polánce, an držel člověka jich z Pohnance ve vězení bez provinění a jej ani na psaní krajského hejtmana propustiti nechtěl, až z toho i na zdraví újmu vzal (r. 1532). Pro poddané své dostali se potom ve pře s Janem Zruckým z Chřenovic a na Dvořišti. Tento byl vladyka povahy násilné. Tak na př. člověka z Nové Cerekvice vzal, zmučil a oběsiti kázal, nic na Annu z Vesce, vrchnost jeho, nevznes, pročež na něm 100 kop pokuty žádala (r. 1532). Nedlouho potom zavražděn jest Janu Zemanovi, který byl služebníkem Zdeňkovým, poddaný, při čemž nějaký Mach Sopoušek nápomocen byl. Poněvadž se tento u Jana a Jakuba, dědinníků ze Zmyslova, ukrýval, šel Zeman do jich domu, chtě zvěděti, je-li tu, avšak když u nich nalezen a postižen jest, vyšikovali jej oba a dopustili mu ujíti. K tomu pomáhali oba svobodníci tím, že Zemana dusili a dávili, tak že jediné skrze lidi Zruckého vysvobozen jest. Zrucký se ujal nejen Zemana, nýbrž obeslal i Jana a Zdeňka Malovce, aby postavili před hejtmany královské dva lidi z Chýnova, kteří Zemana dusiti pomáhali. Mezi tím dopustil se Zrucký sám násilí, zajav člověka z panství Kamenského se 4 herkami a pluhem, jehož k pracím domácím nutil a přes dvoje rozkazy hejtmanův nepropustil.[1])

V neděli dne 29. srpna r. 1540 bylo v Chýnově mnoho lidu venkovského, jako bývá posud, také tu byla panna Kateřina Malovcová z Pacova, tušim dle přátelského obveselení. Po kostele sešli se sedláci a čeládka jich do krčmy k přátelskému posedění, k němuž se i Jan, syn Mikuláše Pobrala a poddaný Kateřinin, a Matěj, poddaný pána z Rožemberka ze vsi Krtova, dostavili. Mezi popíjením začal Pobral, jenž se trochu ve světě ohlédl, sousedy své německy oslovovati, k čemuž řekl Matěj, „že (Matěj) německy neumí, aby (Jan) s ním nemluvil a radši pil, nežli tu němčinu mluvil.“ V tom Pobral rozzuřiv se uhodil člověka sekerou, tak že nedlouho po tom zemřel. Když se zběhla tato příhoda, povolal purkrabě Choustnický Jan Olbram ze Štěkře před sebe všechny lidi z panství, kteří při té vraždě byli, a jich se, jak ta věc se zběhla, dotazoval. Když pak vyznali všichni, že před tím žádné svády mezi nimi nebylo a Pobral člověka svévolně v hlavu udeřil, postavil Olbram ty lidi před Zdeňkem a synem Kateřininým

[1]) Reg 5 F hejtm. I. C 19, D 20 E 2, E 7, H 7, II F 12.

a poslal potom ke Zdeňkovi s poselstvím právním, aby buď toho vražedníka vydal a pokud by to býti nemohlo, jím se dostatečně ujistil a den oznámil, kdy by se k němu s mistrem popravním poslati mohlo.

Zdá se, že byl člověk ten Kateřině velmi milý, a proto si přála, aby se příběh ten zamlčel. Již Olbram pozoroval, že by Kateřina ráda služebníka svého z takové věci vytáhla a Zdeněk že by rád žádosti jeho povolil. Také psala Kateřina panu Petrovi z Rožemberka, chlácholíc jej, takto: „A protož já V. Mti. žádám, že toho těžce sobě stěžovati neráčite, ač on (Pobral) se z toho vysoce vymlouvá, nevinu svou ukázati chtě.“ Prosila Kateřina, aby se věc ta přátelsky srovnala. Ale bohatýrský pan Petr, který sám každému spravedlivě učinil a o blaho a bezpečnost poddaných svých pečlivě se staral, nechtěl věci té tak lehce pominouti, žádaje, aby vrah podlé zasloužení svého konec vzal, a pohrdaje penízem, kterýž by se byl pánu za ten a takový svévolný pych zaplatil. Také on psal Zdeňkovi, aby se vrahem ujistil a den k útrpnému tázání oznámil. I odpověděl Zdeněk, že ho žádala Kateřina podlé práva, aby tomu jistému na právě svém jako vrahu konec učiniti nedal, poněvadž se člověk ten volá k právu nevinu svou chtě ukázati, a poněvadž Kateřina chce od něho za spravedlivé učiniti, že žádají pana Petra, aby dal povolení k přátelskému ohledání a pokud by povolení nedal, aby při pořádku práva pozůstaveno bylo. „Neb což mně náležité bude, ničímž se nazastíraje, k žádosti V. Mti. podlé spravedlnosti úmysl

Mladá Vožice. (Viz text na str. 229.)

jest můj tak vykonati,“ dokládá Zdeněk. I určil potom Zdeněk, že oznámen bude oběma stranám den, aby mohl ten člověk neviny své dokázati, a co právo najde, při tom že pozůstaven bude, k čemuž odpověděno od pana Petra, aby se na to vyhovělo, bude-li se moci z toho ten jistý vyvésti.[1]) Všecka dopisování potom přestala; buď vrah podlé zasloužení potrestán, aneb se pan Petr k přátelské smlouvě naklonil.

S Polaneckými měl Zdeněk i po několika letech zase zlou vůli. Stěžoval si do nich, že r. 1555 jednou člověku jeho dědinu v Košíních požíti dali, podruhé přišedše s nemalým počtem lidí a se zbraněmi na lesy jeho Batkovy, tu nemálo kmenů posekali a je odvezli. Za to se jim mstil Zdeněk tak, že si vyprosil výplatu na vsi Blaničce, někdy k Chýnovu náležité, a je z toho do soudu zemského obeslal.[2]) Avšak i Zdeněk sousedům svým tak dělával. Roku 1569 přišli lidé jeho jízdní i pěší s braní rozličnou a vozy na grunty pusté vsi Čabeli (u Měšic), tu žito a 4 vozy sena požali a odvezli. Zdeněk sice se z toho vymlouval, že poddaným svým neporoučel, ale přece musil z toho u soudu odpovídati.[3])

Potomci Zdeňkovi byli povahy mírné a co se odtud výtržností a bujných věcí v okolí dálo, vycházelo z větší části od šlechticů sedících na tvrzích okolo Chýnova. Jeden z nepokojných byl *Hynek Čáslav z Podolí* a na Dubu. Za oněch dob zakládali si i malí zemané velice na své urozenosti, t. j. že pošli od svobodných lidí, a za důtklivou věc pokládali, jestli jim kdo dával chlapů, t. j. lidí nesvobodných

[1]) Kopiáře Rožember. v archivu Třeboňském. [2]) DZm. 10, B 3. [3]) Reg. 20, F. k. D 12.

a robotných, kterýmž názvem před věky i měšťané jakožto neurození znamenáni. Proto se na Hynka rozhorlil Ondřej Mezenský z Mezného, když o něm mluvil kdesi, že jest lhář a chlap (r. 1543), „ježto jest o něm toho na ublížení jeho urození a starožitnosti (rodu) mluviti neměl a spravedlivě nemohl.“ Malé půtky byly s Václavem Polaneckým; neb ten vyčíhal r. 1558, že stříleli Jan, syn Hynkův, a Václav Hronů, rychtář, u dvora Hlasiva na lysku kačici, poněvadž věc taková pokládána byla za pych. Za to byl Hynek rád, když dopadl Václava kožišníka, poddaného Václavova, an chodil s ručnicí, zbraní zapovězenou zřízením zemským, a z ní střílel.[1]) Přečkav Hynek Petra měl později soud s Adamem Lhotkou ze Zmyslova, poněvadž ten r. 1571 před velikonocemi, když sobě rybníček pode Lhotkou, chtě jej nasaditi, zastavil, téhož rybníku zastaviti bránil, čep z trouby vyňal a jej odvezl. S rybníky měl vůbec Hynek nehody. Prodal nějaký rybník třem šlechticům, vymíniv si, když by se v huti pod rybníkem jeho šmelcovalo, aby mu dávali tři hřivny stříbra, ale ani on ani manželka jeho stříbra nedostali.[2])

Památky po Čáslavech zůstaly dlouhá léta v tajném úkrytu. Roku 1783 v dubnu měly se pro nájemce dvora Dubského zříditi byty. Když se při té příležitosti do kuchyňky při komíně se nacházející a zazděné prolámali, našli tu drahně drůbeže, zajíců a indianských kohoutů (krocanů), dílem již opařených, obraných a k pečení připravených, dílem ještě neobraných, všech 150 kusův. Maso bylo dokonale zaschlé, ale peří na něm zůstalo. Při tom se našlo také několik listů poselacích, které si psal Hynek Čáslav roku 1564 s Bohuslavem starším z Malovic a na Chotovinech, s Bohuslavem Buzickým na Stříteži a Vojtěchem z Krajku na Dačicích. Zpráva o tomto nálezu věcí 219 let starých i s poznámkou, že se při tom žádného nádobí ani cínového ani měděného ani hliněného nenašlo, a že v dotčených listech nic pamětihodného není, podána knížeti. Avšak kníže dal dne 10. května z Vídně rozkaz takový: „Ačkoliv smýšlíte, že na českých listech způsobem nevídaným nalezených nic není, přece rozkazujeme vám, abyste je všechny i s obšírným popisem toho celého příběhu Třeboňskému archiváři Hohenstögerovi k podrobnějšímu prozkoumání a k uschování dodali.“[3]) Událosť tuto záhadnou vysvětliti není snadno. Zdá se, že strojeno nějaké veselí, kteréž zkaženo jest úmrtím, pročež kázal Hynek nádobí odkliditi a kuchyňku zazditi, při čemž dotčené listy náhodou zapomenuty.

Stará zvonice v Mladé Vožici. (Viz text na str. 229.)

Jan Smrčka z Mnichu, kterýž seděl na Hořicích, dopustil se násilí na Janovi z Chotčin, dědinníku čili sedláku svobodném v mladých letech, uved jej v to, že mu člověčenství čili poddanosť slíbil. Avšak r. 1544 týž člověk maje toho zprávu, že toho Smrčka slušně učiniti nemohl, zapřel se toho člověčenství, začež jej dal pán do vězení. Od soudu komorního nařízeno mu na vznesení dědinníkovo, aby jej ihned propustil a má-li slušnou výmluvu, aby na soudě stál. Na Vřescích, příbytku Kateřiny Malikovské z Chýnova, měl veliké slovo *Jindřich Lapáček ze Rzavého.* Jiříkovi Lichvici, sousedovi Táborskému, nadal on a Jan Kateřinin syn (r. 1555) vyj. chlapů, v Táboře na rynku nadal Lapáček Václavovi Voračickému (roku 1555), „že jest lhář, jako otec jeho“ a s Otikem z Hokova (roku 1557) soudil se proto, že mu tento přiřekl klisnu dobrou dáti, kteráž by stála nejméně za 10 kop, ale jí nedal, poněvadž bezpochyby nevěděl, kudy by si k ní pomohl.[4]) Doložíme ještě, že *Jindřich Zrucký z Chřenovic* žaloval roku 1541 na Lva Opla z Fictum, poněvadž jej tento, když mezi pannami seděl v domě otce svého na Dvořišti, pěstí ve tvář udeřil.[5])

[1]) Reg. 12, F. k. s. G 3—4, 18 F. k. B 16, D 3. [2]) Reg. 2c, F. k. E 4. Pam. arch. VIII. 346. [3]) Exc. p. arch. Wagnera. [4]) Reg. 12, F. k. s. M 6, 17, F. k. s. B 5, B 6, C 14, M 4. [5]) Reg. 10, F. k. N 7.

POLÁNKA.

Asi půl hodiny severovýchodně od Hor Ratiborských v údolí mezi vysokými vrchy stojí knížecí dvůr Polánecký, zachovaný posud asi v té způsobě, jako býval před 200 lety. V jeho rohu severozápadním spatřuje se stará tvrz, ve zdech svých osmahlých neporušená, kteráž založena byla do čtverhranu. Na severní její straně jest staré, jednopatrové stavení, v němž obývá dvorská čeládka; ostatek jest dvůr zavřený na všech stranách zdí, kteráž má největší výšku na západní straně. Tato pokládána jest totiž za stranu slabou, proto tu není nikde oken, nýbrž toliko sem a tam střílna, také jest na této straně bývalý příkop vodou opuštěný, který tvrz v polokruhu objímal a nyní ovšem již hodně zanesen jest. Hradba tuto byla již před časem chatrná, jak svědčí podpěrací pilíře, avšak i ty jsou již velmi sešlé. Na druhé straně jest také starožitné stavení, v jehož přízemí podlé chlévů jest sloupová chodba; pokoje hořejší tohoto stavení, jehož čelní zeď k západu hledí a nad nímž jest dvojitá střecha, proměněny jsou v sýpku.

Z vladyk píšících se po Polánce jest první nám známý *Vilém z Polánky*, jenž svědčil r. 1380 při prodeji zámku Hobzí, který snad z této Polánky pocházel. O *Přibíkovi z Polánky* (r. 1380) nevíme ani, po které Polánce se psal. [1]) *Ctibor z Polánky* byl roku 1411 poručníkem sirotků někdy Držkových ze Sedlce a ke kostelu ve Hrobech faráře podával; roku 1415 snad byl mrtev, poněvadž již byl sirotkům dotčeným Hrdibor ze Štipoklas poručníkem. [2]) Mezitím následoval v držení Polánky *Mikuláš* odtudž, jenž přál novotám Husovým a r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému poslaný zpečetil. [3]) *Čeněk z Klinšteina* a na Polánce držel asi v letech 1416—1419 vesnice Domamyšl a Rovni. [4]) Od Viléma z Ronova obdržel po r. 1428 zápis na panství Vožické a Chýnovské; vzdav se pak práva, které mu na Chýnově náleželo, získal pro sebe celé panství Vožické. Mimo to držel po týchž pánech dům v Žitavě a některá manství v okolí téhož města.

O osudech Polánky ve druhé polovici 15. století naprosto není nic známo; víme sice, že se tu usadil rod, jenž se nazýval *Poláneckými z Polánky*, ale známe jen posledního toho rodu, *Václava* řečeného. Týž dětí nemaje, poněvadž se tuším nikdy neženil, odkázal r. 1525 v sobotu po sv. Ondřeji tvrz Polánku se dvorem a ves, v Radvanově dvůr poplužný vysazený v plat a ves, mlýn pod Kouty, ve Světlé dvůr vysazený v plat a ves, mlýn Koktanovský nedaleko odtud, v Blanici dvůr popl. vysazený a ves s 3 mlýny, na Vožici staré 2 dvory kmecí *Anně* sestře své vdané za *Jana Voračického z Paběnic;* po její smrti měla Polánka na syny její spadnouti. [5])

Dotčená Anna porodila manželu svému 10 synův a 7 dcer, z nichž 5 dcer a synové *Mikuláš*, *Václav Paběn*, *Petr*, *Adam* a *Burjan* na živu zůstali. První z nich Mikuláš, jenž již r. 1534 na Polánce seděl (ač otec teprve roku 1553 zemřel), měl manželku první Elišku z Ujezdce, kteráž mu zemřela bez potomků, pročež pojal druhou, Markétu Kořenskou z Terešova, s nížto splodil 3 dcery a syny *Viléma Jindřicha* a *Václava*. An již před r. 1547 zemřel, ujali se sirotků strýcové jich a spolu držitelé Polánky, a ti všichni sobě toho roku tvrz Polánku s příslušenstvím znovu ve dsky zemské vložili. [6]) Když po tom k rozdělení dědictví jim příslušného, k nimž také otcovské zboží (Vožice a j.) připadlo, přišlo, dostaly se synům Mikulášovým tvrz Polánka se dvorem popl., ves, Stará Vožice a Blanice Kozlová ves s mnohými rybníky a jiným příslušenstvím, [7]) ale oni zboží to kromě části Blanice (vkl. r. 1557, 1. července) strýci svému *Václavovi Voračickému*, pánu na Vožici, prodali za 1650 kop gr. č. [8]) Vladyka tento, o němž již zmíněno v dějinách Vožických, z dvojího manželství měl několik synů, z nichž otce přetrvali *Jan*, *Fridrich*, *Adam*, *Mikuláš*, *Kryštof*, *Vilém* a *Jáchym*. Učiniv posledním pořízením svým (r. 1564 v pátek před narozením Kristovým) druhou svou choť Johanku z Prostého poručnicí dětí nezletilých, [9]) zemřel r. 1565 dne 6. ledna a pochován v kostele Vožickém. Paní Johanka spravovala oboje statky spravedlivě a věrně až do smrti

---

[1]) Výpisy Březanovy v Třeboni a archiv musejní. [2]) Lib. conf. VII. A 25, E 6. [3]) Arch. č. III. 188. [4]) Tamže 312. Zde slove Čeňkem z Polánky, ale pánem tudíž nazývá se jednou r. 1424, 11 června (archiv Třeboňský). [5]) DZ. 6, C 24. [6]) DZ. 250, K 21. [7]) DZ. 52, H 27. [8]) DZ. 12, L 11. Již r. 1556 vládli tu Václav a strýc jeho společně (DZm. 10, B 3). [9]) DZ. 15, E 28

Tvrz Polánka.

své, kteráž se brzo po r. 1572 zběhla. Asi tehda přikročili také bratří k dělení zboží jim připadlého. Jan a Fridrich dostali po polovici tvrze Polánky, dvoru a vsi a vsi pusté Zahrádky. Kromě toho se uvodí jako díl Janův ves Blanická s mlýnem;[1]) ostatní bratří obdrželi zboží Vožické a ještě některé menší příslušenství. Jan dílu svého dlouho nepodržel, nýbrž jej prodal (vkl. r. 1574, 19. června) *Vilémovi Voračickému na Blanici*, jednomu ze tří bratří nahoře psaných.[2]) Oženil se potom s Mandalénou Chobotskou z Ostředka, s kterouž více synův a dcer splodil, ale všechny přečkal. Bratr jeho Fridrich zůstal po něm jen krátký čas na Polánce, postoupil jí se strýcem svým Vilémem r. 1574 (vkl. 19. října) *Zdeňkovi Malovci* z *Malovic* za 3350 kop míš.[3]) Tvrz zdejší, byvši k panství Chýnovskému přidělena, nejen že se v letech r. 1615—1623 výslovně zase připomíná, ale zachovala se až na naše časy.

TVRZE NA CHÝNOVSKU.

VELIMOVICE.

Původní pojmenování vesnice této bylo asi Vilémovice a poukazuje k tomu, že založena byla ves v pozdější době, když počaly častější styky se zeměmi západními. Nejstarší její držitel *Radonec z Velimovic* žil za doby císaře Karla, obývaje na dvoře zdejším s chotí svou Vychnou, sestrou Smilovou z Hrobův. Po jeho smrti vzal Smil (r. 1376) sestru k sobě a slíbil jí ctně chovati až do smrti, začež mu ona věno své zapsala.[4]) Později seděl na tvrzi zdejší *Hynek z Velimovic*; ten obdržel od krále Václava r. 1381 dvojí odúmrť, jednu v Újezdci a druhou v Újezdě (tuším, že to vsada jedna). Tuto prodal r. 1383 panu Janovi z Ústí za 30 kop, onu r. 1384 Maršovi z Mutic a Zdeňce, manželům.[5]) Bratr páně Hynkův, *Maršík*, nebyl v dobré pověsti; zločinec jeden při právě Rožemberském trápený vyznal naň, že s jinými kradl, meč Mackovi tesaři ukradl a ten pod pláštěm ven vynesl.[1]) *Jan* a *Mikuláš z Velimovic* v mládí svém přidali se k učení Husovu a proto také stížný list ke sboru Kostnickému poslaný (r. 1415) spečetili.[2]) Jan držel potom se stranou Táborskou, ručil za ně r. 1439, když vešli v příměří s panem Oldřichem z Rožemberka,[3]) a obýval potom na jednom dvoře poplužním ve Velimovicích. Naposled se r. 1448 kolikráte jakožto svědek připomíná, jsa často rukojmí za pana Jana z Hradce, když si nějaké peníze vypůjčoval, a tuším také služebníkem jeho.[4]) Druhý dvůr s tvrzí držel vedlé Jana dotčený Mikuláš, jenž měl jedinou dceru Annu, vdanou za Oldřicha Močihuba z Kralovic, avšak již r. 1451 ovdovělou; téže r. 1451 v 80 kop. postoupil dvoru pustého tuším, dvoru Janova, ve vsi „Velemovicích." Učiniv jí pak t. r. jiný zápis, aby se ve 200 kopách ve tvrz Velimovice se vším příslušenstvím uvázati mohla, r. 1461

[1]) Ves tu prodal r. 1575 Vilémovi Voračickému (DZ. 18, N 6). [2]) DZ. 18, G 15. [3]) Tamže H 19. [4]) Archiv Třeboňský. [5]) DD. 13, f. 71—72.

[1]) Popravčí kniha str. 4.
[2]) Arch. č. III. 188.
[3]) Arch. č. III. 523.
[4]) Archiv Novohradský a Hradecký. Na štítě svém měl šíp.

zemřel a Anna 16. září ve tvrz se vším příslušenstvím se uvázala.[1]) Ale již několik dní před ním (11. září) byl si *Jan Malovec z Chýnova* na králi Jiřím nápad po Mikulášovi vyprosil, a to nejen na dvoře, kterýž někdy Jan držel, nýbrž i na tvrzi, ostatních dvořích popplužních a vsi tehda zpustlé.[2]) Proto povstal spor mezi Annou a Janem u soudu dvorského, kterýž zde k žádnému ukončení nepřišel; než obě strany se bezpochyby později mírným způsobem narovnaly. Asi od těch dob patřila tvrz zdejší držitelům zápisného zboží Chýnovského z rodu Malovcův, kteří po spuštění vesnice také opustili tvrz zdejší. Napřed to držela Afra Malovcová, potom synové její a vnukové; jeden z těchto vnuků, *Zdeněk Malovec z Malovic* vložil si ve dsky r. 1554 tvrz pustou Velimovice s dvorem popl. a vápenici, jakož i kolik vsi okolních, jež dědičně držel k zápisnému zboží svému.[3]) Na návsi se nacházejí posud příkopy staré tvrze, jejíž kamení dávno již na jiné stavby upotřebeno.

PODOLÍ.

Někdejší původiště vladyk *Čáslavův z Podolí*, kteří v 16. století na Dubu seděli, tvrz Podolská, stála na místě vesnické hospody při cestě z Tábora do Vožice. Praotec řečených vladyk, *Čáslav z Podola*, přidal se r. 1452 k vladykám, kteří pod úřadem Choustnickým císaři Fridrichovi válku vypověděli; r. 1460 byl přítomen postoupení vsi Královy Lhotky.[4]) Potomci jeho, oblíbivše si jméno Čáslav tak, že je za stálé příjmení přijali, prodali Podolí jak se zdá Měděncům. Bratří *Mikuláš*, *Petr*, *Jan* a *Václav* byli prý r. 1520 v držení Ratibořic, Podolí a Vřesec.[5]) Jan, převzav později[6]) Podolí, prodal je r. 1542 *Zdeňkovi z Malovic*, pánu Chýnovskému; týž pak učinil r. 1544 dne 22. července směnu s paní Mandalénou ze Chřenovic, postoupil jí Podolí tvrze a přidal ještě peníze některé, začež od ní obdržel tvrz Dvořiště s příslušenstvím.[1]) Po učiněném směnění zůstaly na zboží Podolském závady veliké, jež Mandaléna spraviti měla; když pak tak nečinila, vedl Zdeněk právo na statek Podolský, při čemž všech závad, škod a útrat s 500 kop se našlo. Poněvadž Mandaléna peníze ty zaplatiti nemohla, postoupila Zdeňkovi (vkl. r. 1551, 9. října) tvrze Podolí se dvorem popl., vsí, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky, mlýny atd.[2])

[1]) DD. 21, str. 159. Pro svou opatrnost byl vážen a když se Táboršti r. 1443 dne 7. září s Janem z Hradce narovnávali, zvolen jest za jednoho z rozsudí (arch. Hradec.). [2]) DD. 16, f. 138. [3]) DZ. 252, A 2. [4]) Archiv Třeboňský a Orlický. [5]) Sommer's Topogr. 207. [6]) Před r. 1536 (reg. půh. kom. soudu 1535 O 2).

Na lov.

DUB.

Opakování se názvu Dub v bývalém Bechyňsku a Prácheňsku činí prozkoumání starší historie obou obtížným. Z našeho Dubu (vých. od Tábora) pocházel *Hynek z Dubu*, jenž r. 1393, 1. ledna společně s Kunratem z Tučap nový oltář božího těla v kostele Tučapském založil a snad bratrem Kunratovým byl, poněvadž se bratří toho (ač ne jmény svými) připomínají.[3]) Žil však již před tím jiný Hynek, jenž byl již r. 1390 mrtev. Jelikož na zboží jeho v Dubu saženo bylo, jako by bylo zbožím odumřelým a na krále spadlým, dokázali Martin ze Zvěřince, Kunrat z Tučap a *Jaroš z Dubu*, že žije *Beneš* syn Hynkův a ten že jest pravým dědicem zboží Hynkova.[4]) Byl tedy Dub okolo r. 1390 mezi několik vladyk rozdělen. Za dob válek husitských vyskytuje se *Petr z Dubu*. Týž r. 1424, 11. června s některými sousedy svými z okolí Chýnovského zaručil se za Jana z Vražného, z vězení propuštěného, že jej panu Oldřichovi z Rožemberka na hradě Krumlovském postaví. Držel také Radenín, který prodal Ondřejovi z Nemyšle.[5]) Roku 1436 uvádí se sice mezi mrtvými, poněvadž se však toho roku nějaký Petr od Dubu jako svědek v listu jednom probošta Louňovského na prodej dvoru Petřína u Soběslavě vydaného uvádí, smíme si snad domysliti, že téhož roku zemřel.[6]) Vdova po něm zůstalá, Eliška z Nové Plzně, žila ještě r. 1455, majíc tehda dluh 70 kop gr. u pánů Rožemberských, z nichž toho roku 5 kop zdvihla a z nich pány kvitovala.[7]) Syn snad jeho byl *Rynart od Dubu*, od r. 1443—1455 seděním na Dobronicích, r. 1455 a později na Bernarticích. Zboží Dubského tuším již nedržel.

Když r. 1452 drobná šlechta sbírána byla, aby vedle pánů z Rožemberka proti císaři Fridrichovi do pole vytáhli, přidal se *Víta od Dubu* k vladykám úřadu Choustnického.[8]) Jiřík Víta z Dubu s matkou Klárou z Bydlína připomíná se ještě roku 1496, ačkoliv tehda již Dubu nedržel.[9]) Byl tu totiž pánem již za dob krále Jiříkových *Něpr z Ratibořic*, seděním na Dubu. Týž na paměti maje, kterak otec jeho Měděnec v nemoci zůstávaje a ke smrti pracuje půl kopy platu ke kostelu v Ratibořicích odkázal, r. 1463, 28. září odkaz provedl tak, že řečenému kostelu plat ten na jednom člověku svém v Dubu ukázal.[10]) Na počátku 16. století a ještě r. 1523 seděl tu *Petr Čáslav z Podolí*.[11]) Nástupce jeho Hynek (již r. 1534 v titu-

[1]) DZ. 46, A 20 (vklad učiněn r. 1545, 2. října). [2]) DZ. 86, B 11. Roku 1590 připomíná se Jindřich Ježovský z Lub a „ve vsi Čáslavském Podolí“ (DZ. 25. N 1). [3]) Lib. erect. IV. f. 54, conf. V. H 1, VII. B 3. [4]) DD XIII. 140. List provolací vydán sice do Písku a ne do Vožice, jak bychom čekali; ale obsah jeho vede nás k našemu Dubu (Dub Prachenský bylo provolávati ve Vodňanech). Ostatně nevíme, jestli zboží Hynkovo nějaké neleželo v Píseckém kraji, dále od Dubu. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Pam. arch. VIII. 158. [7]) Archiv Třeboňský. Hledej dále v dějinách Sedlce na Libějicku. [8]) Tamže. [9]) Pam. arch. VIII. 158. Dle Březanovy genealogie byl otec jeho a manžel Klářin r. 1448 Petr Víta a Jiříkův bratr r. 1500 jakýsi Zdeněk. Jiřík psal se r. 1496 také od Dubu, a prodal toho roku dne 19. února s mateří svou Klárou ves Radimov se dvorem obci Soběslavské za 412 kop miš. (Stará kniha Soběslavská.) [10]) Acta administratorum D 10. [11]) Archiv Třeboňský.

láři připomenutý) sobě po shoření desk zemských Dub tvrz se dvorem popl. a vsi r. 1546 znovu ve dsky zemské vložil a r. 1541 manželce své, Dorotě ze Rzavého, týž statek a děti své k opatrování, kdyby brzo zemříti měl, odporoučel.[1]) Po smrti jeho dědili Hynkovi synové *Jan* a *Čáslav* a vnuk jeho *Hynek*, a spokojili Johanku a Kateřinu, sestry posud nevybyté n. Hynkovy, r. 1573 dne 23. listopadu.[2]) Jelikož jim také Petrovice náležely, porovnali se později o oba statky tak, že Čáslav obdržel Petrovice, Jan a Hynek Dub i s tím, co měli v Hlasivě. Usadivše se na tomto posledním statku, prodali (vkl. r. 1579) tvrz Dub s příslušenstvím *Adamu Vítovi ze Rzavého* na Vlčovsi za 750 kop č.[3])

Vývod Čáslavů z Podolí.

Petr Čáslav z Podolí 1523

- Hynek Čáslav z Podolí 1534—1571 ∞ Dorota ze Rzavého
  - Petr † j. 1571
    - Hynek 1573—1586
    - Dorota 1579
    - Kateřina 1579
  - Jan 1573—1579
    - Ctibor 1586—1635
    - Hynek 1586—1631
    - Petr 1586
  - Čáslav 1573—1579
- Johanka 1573
- Kateřina 1573

Adam Víta proseděl na Dubu s chotí svou Anastasií z Kralovic kolik let. Roku 1594 v pondělí po neděli smrtelné učinil své poslední pořízení, jímž poručenství nad dětmi svými a statkem jich dal choti své, zároveň připrosil Petra Voka z Rožemberka, Jiříka z Mitrovic na Zalší, Fridricha Ostrovce z Kralovic a Václava Vítu ze Rzavého, aby manželce jeho radou pomáhali.[4]) Po jeho smrti († r. 1596) trvalo poručenství Anastasie několik let, spojeno jsouc s dobrým a šetrným hospodářstvím, neb paní Anastasie koupila panství Pacovské a odevzdala druhému synu svému *Ladislavu Vítovi ze Rzavého* tři statky, Pacov, Dub a Mezné ještě za živobytí k užívání. Při ní bydlel na Dubu syn její *Jiřík Víta* († j. r. 1611) s manželkou svou Annou Markétou z Vrtby. Když Jiřík zemřel, zůstala po něm dcera Mandaléna, jež také díl statku děditi měla, ale strýc její Ladislav se hned všeho statku zmocnil a poslal jednoho kováře k šafáři do Dubu, kterýž všech věcí jeho mateře povědomosť měl a při něm to nařídil, aby se tam ničímž nehýbalo až do jeho příjezdu. Za ním potom přijel tam Ladislav na noc, a vykopav ve staré světnici slove fraucimor velikou summu peněz s sebou je pryč odvezl.[5]) Ladislav pojav k manželství Kateřinu Markétu z Říčan, jí r. 1618 na statku Dubském 5000 kop míš. věnoval;[6]) zúčastniv se pak povstání zemřel r. 1621, nežli soud a pokuta nad ním vynešeny byly. Podlé soudu tohoto měl třetinu statku svého ztratiti. Statek se však právně nalézal z polovice v držení nezletilé slečny *Mandalény ze Rzavého*, nad níž měla poručenství máti její Anna Markéta, podruhé vdaná Šleglovská z Vrtby; táž tedy zavázavši se za ostatní dvě třetiny 71.000 kop míš. zaplatiti, oba statky Pacov a Dub od královské komory (r. 1624) odkoupila. Tehda Mandaléna let svých dospěvši provdala se za Pavla pana Montbruna a prodala smlouvou dne 28. května r. 1624 učiněnou tvrz Dub se dvorem, pivovárem, mlýnem, pilou, vsi Chotčiny a Dobronice dotčené mateři své *Anně Markétě z Vrtby* za 15.777 kop míš.[7]) Tato nemajíc zalíbení ve stavu vdovském provdala se zase za *Jiřího Kotvice z Kotvic*, s nímž buď na Dubu neb na domě v Táboře (na rynku č. 84) bydlela. Posledním pořízením r. 1638 dne 29. března daným odkázala statky své *Markétě Dorotě Montbrunové*, vnučce své, a manželu svému Jiříkovi; zemřela r. 1639 a pohřbena jest v kostele Chýnovském, kde již dcera její Mandaléna Montbrunová († r. 1630, 12. Jul.) odpočívala.[1]) Ovdovělý Jiřík, jenž byl císařskou radou a v letech 1636—1640 hejtmanem hradu Pražského, ujal mocně po smrti Markéty Doroty († r. 1640, 22. Novb.) celý statek Dub a dům v Táboře, a oženil se potom po druhé se Saloménou Beřkovskou ze Šebířova, kteráž muže svého přečkavši se provdala za Petra Karla ze Svárova, s nímž měla syna Petra.[2]) Když i tohoto muže přečkala, prodala r. 1674 dům Táborský, jenž jí po choti připadl, Františku Štikovi z Paseky. Dub se dostal po smrti Jiříkově dceři jeho *Marii Elišce* provdané za *Rudolfa Jindřicha Odkolka z Újezda* na Humburcích. Poněvadž manžel její v severních Čechách statky držel, prodala Dub smlouvou dne 1. prosince roku 1666 učiněnou *Janu Christianovi* knížeti *z Eggenberka* za 15.428 kop 34 gr. a 2 peníze míš. Statek obsahoval tehda tvrz, dvůr a ves Dub, vsi Chotčiny a Dobronice a novou krčmu při horách Ratiborských (im Ratibořitzer Bergwerk) vysazenou.[3]) Za vrchnosti Chýnovské udržován zámeček, jenž ze staré tvrze povstal, při dobrém způsobu, a užíván potom k obydlí panských úředníkův.

¹) DZ. 250, J 25 a 1, A 15. ²) DZ. 61, J 2, 18, E 26, Reg. 20, F. k. s. E 4, J 14. ³) DZ. 20, L 15. K tomu získal Adam r. 1589 díl vsi Dobronic (DZ. 91, A 21). ⁴) DZ. 127, C 27 — D 2. ⁵) Archiv Hradecký, reg. 44. F. k. s. E 17 a 46, F. k. C 19, F. 1. Jiřík pojal Annu Markétu roku 1607 na Červeném Hrádku (DZm. 26, H 1). ⁶) DZ. 139, D 1. ⁷) DZ. 293, A 13. Vloženo r. 1626 ve čtvrtek po sv. Bartoloměji (DZ. 142, J 7).

HLASIVO.

Ves Hlasivo na vysočině mezi Táborem a Vožicí ležící připomíná se poprvé roku 1315; tehda tu držela Dobroně z Kamberka 8 dvorů kmecích, o něž soudil se s ní jakýsi Dobeš z Lopřetic.[4]) Pozdější držitelé Hlasiva patřili k rodu v kraji Bechyňském velmi rozvětvenému, jenž měl chrta jako klénot nad štítem a na štítě pokosné břevno; z toho rodu podávali r. 1369, 22. října do kostela Hlasivského Olbram z Hradnice, Volkéř z Hrádku (Kozího hřbetu), Dobeš ze Suchdola, *Bušek z Hlasiva* a Příbik z Jedlan.[5]) Mimo ty připomíná se *Vlček z Hlasiva*, jehož vdova Zuzana r. 1380 věno

¹) DZm. 152, H 18, Progr. Táborský r. 1874, 17. ²) Marně domáhali se statku (r. 1641) Vilém a Jiří Šťastný Jaroslav, strýcové Vítové ze Rzavého, nejbližší příbuzní n. Mandalény Montbrunové. ³) DZ. 316, K 21. ⁴) Tab. vetust. n. 76. ⁵) L. h. conf. II. B 9. Bušek mimo to přichází jako svědek r. 1371 a 1382 (arch. Třeboň. DD. 13, f. 74).

Dobývání hradu.

Přepadení.

své na platu v Jišově a Jedlanech měla a to oboje prodala; [1]) jiný *Vlček z Hlasiva* byl ve službách pánů z Michalovic a r. 1387 na Přiběnicích přítomen, když brali peníze za prodaný Velešin. [2]) Bušek svrchudotčený připomíná se i později častokráte, maje v letech 1390 až 1401 jeden hlas podací ve Hlasivě, současně však také na Hoděticích; v obojích sdílel podací se strýci svými Hrádeckými a Suchdolskými. Sídlel na Jedlanech a také se po nich psával. V ty doby se také často připomínají bratří *Přibec, Přibík* či *Přibíček* a *Jan* z Hlasiva, jinak z Jedlan. [3]) Onen připomíná se od r. 1390, držel také r. 1405 zboží Kamberské a spečetil r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému poslaný, [4]) tento držel mimo část Hlasiva také Těmice a nějakou část Hodětic. [5]) Roku 1431 se připomíná Jan z Hlasiva jako hejtman na Pelhřimově. [6])

Před husitskými válkami nedržel část Hlasiva již nikdo z původního rodu. Na jedné části seděl r. 1415 *Zdebor z Říčan*, seděním v Hlasivě, jiná část s několika dvory kmecími patřila roku 1416 *Hynkovi ze Šebanovic*, jenž na ni (vkl. 30. září) choti své Kunce 200 kop grošů věnoval. [7]) Tvrz sama s několika dvory kmecími přešla později v držení *Vity staršího ze Rzavého*, též z toho rodu pocházejícího, jenž Hlasivo ve 14. století držel; týž se připomíná jako pán Hlasivský v listu (r. 1439) vydaném na prodej vsi Cikvasovic k panství Choustnickému. Později dostalo se Hlasivo pánům *Zruckým ze Chřenovic*, kteří sice ve zdejší krajině kolik statků měli, z nich však jediné Hlasivo až do 16. století podrželi. Za těch dob také tvrz zdejší zpustla. Tvrz pustá se vsí a díly ve Staré Vožici, Křtěňovicích a ve Zhoři dostaly se r. 1540 za díl *Lévovi Zruckému*. [8]) Synové tohoto *Aleš, Albrecht* a *Jindřich* brzo po smrti otce svého, ani let svých ještě nemajíce, prodali r. 1553 (vkl. 24. ledna) ves Hlasivo s podacím, dvůr pustý ve Křtěňovicích, 1 dvůr kmecí ve Staré Vožici, v Zacharsku louky a rybník *Václavu Voračickému z Paběnic* a na Polánce za 1375 kop gr. č. [1]) Na nějaký čas přivtělena tvrz ke zboží Poláneckému a dostala se potom k Chýnovu. [2]) Blízko Hlasiva stojí 4 selské živnosti, a při jedné z nich našly se r. 1824 zbytky nějakého starého stavení, jichž použito k vystavení nové fary. Zde asi bylo místo bývalé tvrze a dvoru, jež za doby nám neznámé poddaným právem zákupným prodali.

BLANICE KOZLOVA.

Ve vsi Blanici, jež se v 16. století obyčejně Kozlovou nazývá, před týmž stoletím nikdy tvrze nebylo, ač Blanice také samostatným statkem bývala. [3]) Až do roku 1557 patřila ves ke zboží Polánecké mu, s nímž se třem bratřím *Vilémovi, Jindřichovi* a *Václavovi Voračickým z Paběnic* za díl dostala. Jedna část vsi odprodána se vsí Starou Vožicí Václavovi strýci jich, na druhé části seděl potom Vilém sám, po čemž tu jím neb potomky jeho nový dvůr zřízen a také nová tvrz vystavěna jest. Nějaký čas (1562—1571) držel dvůr Nahořanský a r. 1574 polovici Polánky. [4]) Roku 1577 koupil jeden dvůr kmecí v Blanici od Martina Helma z Vorlova, a konečně r. 1578 dvory kmecí ve Staré Vožici od Kryštofa Voračí-

[1]) Relig. tab. I. 466. [2]) Archiv Novohradský. [3]) Lib. conf., Lib. erect. V. f. 92, V. C 1, F 6, O 17, VI. B 9. Roku 1409 se připomíná Nedvěd z Hlasiva jinak z Ústí (DD. 14, f. 102), r. 1413 *Václav Škubal z Hlasiva* (ib. 15, f. 113). [4]) DD. 4, p. 88, Lib. erect. VIII. 95, arch. č. III. 189, archiv u sv. Jiljí. [5]) Viz děje Těmic. [6]) Kniha Pelhřimovská. [7]) Relig. tab. II. 131, archiv u sv. Jiljí. [8]) DZ. 43, A 2.

[1]) DZ. 10, J 19.

[2]) Ze synů Václavových, jenž r. 1565 ve Vožici zemřel, dostala se ves Hlasivo s dílem Staré Vožice (však bez ostatního příslušenství) *Kryštofovi*, jenž některé grunty (jak se zdá) na nový dvůr poplužný svedl a dvůr kmecí ve Staré Vožici s poustkou a krčmou r. 1578 ke statku Blanickému odprodal (DZ. 64, L 22); od něho postoupeny r. 1580 dvůr a ves Hlasivo *Janu Čáslavovi z Podolí* za 5300 kop míš. (DZ. 21, A 30). Tento byl spolu s Hynkem strýcem svým až do r. 1579 držitelem Dubu tvrze, také jakožto bratr nedílný bratra svého Petra poručníkem dětí jeho, totiž Hynka již řečeného, Doroty a Kateřiny (DZ. 20, K 7). Přikoupiv k Hlasivu několik statečkův okolních zemřel kdysi po r. 1580. Synové po něm zůstali *Ctibor, Hynek* a *Petr* drželi Hlasivo nějaký čas se strýcem svým Hynkem, ale r. 1586 (vkl. ve středu po sv. Brikcí) postoupili v dluhu 5250 kop gr. č. „vsi celé Hlasiva s tvrzí pustou tudíž, s pivovárem, dvůr poplužný se všemi dědinami, podacím a 3 krčmami, vsi Petrovic s dvorem poplužným a krčmou, ve Lhotce nad Petrovicí c. t. m." Janovi z Malovic na Kamenici a Chýnově (DZ. 90, H 19). Co stojí v Bílkových konfiskacích na str. 59. o zabrání Hlasiva, může se vztahovati jediné k penězům nedoplaceným.

[3]) Nejstarší nám známý držitel Blanice, *Zdeslav z Blanice*, byl v nepřátelství s Vilémem z Vožice, jemuž jednou něco koní, dobytka a svrchků pobral a proto r. 1318 do soudu zemského pohnán byl (Tab. vet. 2 p. 55). Ve 14. století patřila část vsi k arcibiskupskému panství; bydlil tu také hajný arcibiskupský (Tomek, Děje Prahy III. 36, 43). Druhou část vsi s podacím kostelním drželi r. 1368 *Vykéř* a *Ctibor z Pohnání*, r. 1369 *Buzek Provázek z Oldřichova* a r. 1395 Gopold (má býti *Děpolt*) a *Mikuláš z Blanice* a *Aleš z Oldřichova* (Lib. conf. I. J 9. II. C 3, V. N 7). Řečený Děpolt držel až do r. 1393 tvrz Lhotu a r. 1407, 17. března s *Janem z Blanice* a *Jaroslavem z Chustnice* faráře ke kostelu zdejšímu podával (Lib. conf. VI. J 1). Roku 1417 a 1419 držel jednu část vsi *Jan Kozel z Blanice*, po němž se potom Kozlovou nazývala, druhou pak *Jan Překopník* odtud; oba byli s Mikšíkem z Jetřichovy vsi patrony kostela zdejšího (Lib. conf. VII. H 15, L 1), jeden Jan dostal r. 1437 Pravonín a ještě r. 1438 jako svědek se připomíná (arch. č. III. 520). Tento se nachází také r. 1450 mezi odpovědníky pana Oldřicha z Rožemberka, ale mezi vladykami okolí Bystřického, a táhl se r. 1454 na místě ženy své Markety ke dvoru poplužnému v Otradové (archiv Třeboňský a DD. 16, f. 128); není tedy zjištěno, zdali Jan r. 1438—1454 uvoděný z naší Blanice pocházel, jelikož se ještě jedna Blanice roku 1537 již pustá na bývalém zboží Kamberském nacházela. Za to však pocházel odtud *Mikuláš z Blanice*, jenž r. 1452 s úřadem Choustnickým proti císaři Fridrichovi do pole vytáhnouti se hotovil (arch. Třeboň.). Jak dlouho ještě Blanice samostatným zbožím zůstala, není známo; r. 1525 patřila již k Polánce, jejíž držitelé zde dvůr poplužný, vysazený v plat, dvory kmecí osedlé i pusté a některé mlýny měli (DZ. 6, C 24). Z Blanice u Kamberka pocházel tuším Ludvík z Blanice, r. 1384 připomenutý (Lib. erect. IX. A 9).

[4]) Nazývá se při tom seděním na Blaničce (DZ. 18, G 15), poněvadž byl ves tu s mlýnem pod ní (vkl. r. 1575) od Jana Voračického koupil (DZ. 18, N 6).

ckého, pána Vořického.[1]) Trval v manželství s Voršilou z Radkovic, jež mu porodila 7 dcer a syny *Jáchyma*, *Hertvíka*, *Jana*, *Kryštofa* a *Viléma*. Po smrti Vilémově (ještě r. 1585 byl výběrčí posudného v kraji Bechyňském) zdědili část Blanice synové Jan mladší a Vilém, každý tu 3 osedlé držíce. Po jich smrti zdědil statek ten bratr jich *Kryštof*, jenž táhl se stavy odpořilými do Rakous, kdež několik neděl byv vrátil se domů. Zůstávaje na svém statečku a nemoha tu vydržeti pro veliké strasti způsobené vojáky, ano i pro vlastní sedláky, kteří tvrz jeho vytloukli, odebral se s dítkami do Tábora, kdež zůstal až do jeho dobytí. Zatím zabrán statek jeho. Rady královské komory prodali r. 1623 dne 4. listopadu tvrz a ves Blanici a ves Starou Vožici se vším příslušenstvím *Janu Oldřichovi* knížeti z *Eggenberka*, pánu na Krumlově a Chýnově, za 6092 kop 40 gr. miš.[2]) Voračickému sice vina jeho odpuštěna, ale statek nevrácen ani jemu, ani jeho dceři Markétě, s níž v bídě žil.[3])

VŘESCE.

Ves Vřesce patřila již r. 1379 k arcibiskupskému statku Chýnovskému,[4]) při němž zůstávala až po zastavení statkův arcibiskupských v této krajině; tvrze tu nebylo, než tu teprve pozdější zápisní držitelé vystavěli.[5]) Poslední z větve Malovcův, kteří na Vřescích seděli, *Kateřina Malikovská* z Chýnova, postoupila r. 1560 (vkl. v úterý po sv. Vítě) všech práv a dědictví svých synům svým *Janovi* a *Mikuláši z Bysně*,[6]) kteří ves až do smrti své pokojně drželi. Jelikož nikdo z nich dědiců po sobě nezůstavil, připadly Vřesce sestře jich *Salomeně*, vdané za *Václava Opršála ze Žher*, jemuž ona r. 1587 v pátek po sv. Medardu vsi Vřesec v dluhu prý 100 kop postoupila.[7]) Opršál tu seděl několik let, potom však císař Rudolf chtě ves vyplatiti, soudem se toho domáhal, a obdržev přísudek u ves se dvorem popl. se uvázal; brzo však potom touž ves *Jeronymovi Makovskému z Makova* na Dubči, komornímu služebníku svému, daroval a r. 1601 dne 7. dubna ve dsky vložil.[8])

Po takovém důkazu přízně nepočínal si Jeronym, jenž byl z nízkého řádu pošel, skrovně a poctivě, nýbrž spýchal, a jak Březan povídá, brzo si pečení spálil, tak že r. 1603 v srpnu jat a odsouzen cti, statku a hrdla, nejvíce prý proto, že nějakou knihu císařskou tajně zapečetěnou svévolně a lehkomyslně otevřel a mnohé nenáležité věci mimo vůli císařovu před se bral. Nejprve seděl na Křivoklátě, potom na Krumlově, odtud vezen na hrad Mostský, z něhož „užrav strážné" vyvázl. Udělal Mostským velikou starosť, ale dosáhli ho zase, a seděl dlouhá léta 1604—1624 na Křivoklátě. Zemřel r. 1630.[9]) Při svém jetí a odsouzení již Vřesec neměl, an jich byl prý v dluhu paní *Anně*, choti *Karla Přehořovského z Kvasejovic*, postoupil; též pak zápisem téhož dne (22. května, r. 1602) ihned práva svého choti svému postoupila. Po Karlovi, jenž asi r. 1618 bez dědiců zemřel, dostalo se zboží jeho Vřesecké i se zbožím Ratibořickým a Přehořovským bratru jeho *Janovi Šťastnému*. Tento prodal smlouvou r. 1627 dne 27. února učiněnou tvrz Vřesce, při

[1]) DZ. 19, M 16 a 20, N 21— O 16. Ve Staré Vožici koupil jeden grunt, poustku a krčmu (DZ. 64, L 22). [2]) DZ. 153, J 17—20, vloženo r. 1624 v pondělí po všech svatých. [3]) Bílkovy konf. 891. [4]) Pam. arch. VIII. 34. Část Vřesce dostala se Jindřichovi Košenskému, od něhož odkázána ke špitálu Táborskému. (Arch. Třeboňský.)

[5]) Že Vřesce spolu s Chýnovem zastaveny byly, ukazuje vyčtení téhož zboží zápisného r. 1555, ačkoliv tehda Vřesce ke zboží Chýnovskému nepatřily. Nám se zdá, že odděleny Vřesce vykázáním nějakým k dílu bratrskému, poněvadž se z pozdějších zápisů dovídáme, že tu seděl *Oldřich Malovec z Chýnova* a dcera jeho Kateřina Malikovská, jež byla tuším manželkou Diviše Malikovského z Bysně (srovnej reg. 14 J. k. f. 21). Naproti tomu vypravuje se jinde, že drželi Vřesce, Podolí a Ratibořice roku 1520 Měděnci z Ratibořic (Sommer, 287).

[6]) DZm. 232, B 5. [7]) DZ. 1084, A 11. [8]) DZ. 130, G 13. [9]) Život Petra Voka, str. 204, Dačic. pam. I. 313. Obšírně o něm v důkladné rozpravě Svátkově v Hist. Sbor. I. 231—239.

Soud a vězení.

ní dvůr poplužný s poplužím a ves, ves Ratibořice[1]) s příslušenstvím a ves Malenín *Janu Oldřichovi*, knížeti na *Krumlově* a *Eggenberce*, a spolu držiteli panství Chýnovského. Vklad téhož zboží ve dsky zemské stal se pak dne 5. března.[2]) Tvrz brzo po tom zanikla a nezůstalo nic po ní; avšak starodávná vrata vedoucí do dvora, jakož i některé stavení ve dvoře zajisté ještě staré držitele tvrze pamatují.

DOBRONICE.

Část vsi Dobronic dostala se v době nám neznámé v držení proboštství Vyšehradského. Císař Zikmund zapsal ji roku 1421 na den sv. Fabiana *Petrovi ze Zmyslova* dílem v 50 kopách dluhu, dílem za obranu a zachování té vsi. Později zapsal týž panovník ves Dobronice *Mikuláši Sokolovi z Lamberka* (r. 1437) ve 200 kopách na takový způsob, aby se ve příčině staršího zápisu Petrovi s tímto smluvil, jak bude moci, a aby lidi nebývalými povinnostmi neobtěžoval. Dobrou volí Mikulášovou přešlo držení Dobronic na *Jana z Dobronic*, jenž je roku 1454 s částí svou zpupnou držel a listy na ně svědčící před kommissí k tomu zřízenou ukazoval.[3]) Dovídáme se také, že měl Jan bratra, jenž se jménem neuvodí, zdá se však, že to byl *Přibík z Dobronic*, neb tomu a Janovi dal král Ladislav (r. 1457) odúmrti nějaké v Rynárci a jinde u Pelhřimova.[4]) Přibík

[1]) Ačkoliv byly Ratibořice původištěm proslulých vladyk Měděnců z Ratibořic a potom dlouho majetkem Přehořovských, přece tu tvrze nebylo, a to proto, že Měděnci ve 14. století v Ústí Sezimově, potom na jiných statcích, Přehořovští pak stále na Táboře bydlívali; také se ve všech vkladech desk zemských pouhá ves připomíná, a že by tu známky bývalé nějaké tvrze se nacházely, nikde psáno se nenalézá.

[2]) DZ. 154, A 29. [3]) Arch. č. I. 536. Ve vsi seděl na dvoře r. 1408 Mikuláš z Dobronic (Lib. conf. VI. P 181). [4]) DD. 16, f. 186.

obdržel mimo to darováním královským (r. 1464) nějaké odúmrti ve Zmyslově, v Ústrašicích a Býšově.[1]) Část zápisnou držel od králů Jiříka a Vladislava *Bohuslav Břekovec z Ostromeče* a postoupil ji nějakému Malovci.[2])

Z pozdějších osudů Dobronic jen to víme, že byla zpupná část r. 1525 v držení *Václava Tučapa z Tučap*;[3]) od toho se dostaly za několik let v držení *Jindřicha Lapáčka ze Rzavého*, jemuž Kateřina Malovcová i zápisné části na rozkaz Ferdinanda krále postoupila.[4]) Týž Jindřich učinil roku 1557 v pondělí před sv. Urbanem smlouvu s proboštem a kapitulou Vyšehradskou tak, že oni mu »dvůr a ves Dobronice« dědičně postoupili a on jim za to plat vydávati slíbil;[5]) ale i v tom r. 1562 změna učiněna, neb kapitula obdrževši hotové peníze, Jindřichovi všech platů na Dobronicích doprodala.[6]) Roku 1563 byv Jindřich od pana Viléma z Rožemberka dožádán, aby při pánu do Uher na korunování jel, výmluvu slušnou učinil, že míní se ženiti, a páni Fictumové čas k dodání sestry své (Markéty) že mu položiti mají.[7]) Téže manželce své poručil Jindřich r. 1566 všecky děti a statky své, aby je s radou Jana Vojkovského z Milhostic, Hynka z Tučap a Adama Víty ze Rzavého spravovala;[8]) pořízení toto r. 1572 za neplatné vyhlásil, proto snad, že choť jeho zemřela. Téhož také roku přikoupil ves Bezděčín od bratří Voračických.

Po smrti Jindřichově zdědili zboží Dobronické synové jeho *Jan*, *Václav*, *Jiří*, *Hynek*, *Jindřich* a *Linhart*, tito dva ještě let svých nemajíce. Jan, jakožto nejstarší, rozdělil statek r. 1588 dne 19. října na 6 dílův. Nejmladším bratřím dostala se tvrz za díl, a sice dostal Linhart díl I., totiž dům nový ve tvrzi kromě sklepu vedle kuchyně a komory zděné (to k III. dílu), dojník, chlév, komoru syrnou, polovici dvora dolejší, stodolu, dědiny a louky a část vsi. Na díl III. Jindřichův položeny dům starý ve tvrzi, za ním 2 maštale, tři chlévy, kolna, stodola, ovčín, sklep v domě novém za kuchyní a komora zděná vedle kuchyně, polovice pivováru, dědiny, louky, rybníky a část vsi. Ostatní bratři dostali za díl po několika osedlých ve vsi s jistými rybníky, potoky, loukami a lesy; jen Václav obdržel na svůj díl Bezděčín.[1])

Z nich Jiří a Hynek se potom ani nepřipomínají; Václav hospodařil dobře, také se dobře oženil a později statky Bezděčín, Mnich a Dívčí Kopy držel. Jan nechtě Dobronice držeti, vymohl toho, že nezletilým bratřím jeho léta doplněna, a potom prodali všichni zboží Dobronické r. 1589 dne 20. října (vkl. r. 1592 v sobotu po božím těle) *Mandaléně Malovcové z Lisova* za 2250 kop gr. č.[2]) Skrze paní tuto dostaly se Dobronice k panství Chýnovskému, jehož držitelé tvrz záhy spoustě vydali; r. 1615 připomíná se na panství pouhý dvůr.

Vývod Lapáčkův ze Rzavého.

Jan Lapáček ze Rzavého † 1526

Jindřich 1533 † 1585, 4. Aug. na Dobronicích ⚭ Anna Kunašovna z Machovic	Zikmund 1533	Jan 1533 † j. 1576 na Záhoří ⚭ Kateřina z Vražného	Jiří 1533 † 1566	Johanka
		Zofie ⚭ Zikmund Osterský ze Sulevic		

Děti Jindřichovy:

Jan 1563—1592	Václav 1563—1617 ⚭ Anna Malovcovna na Mnichu	Jiřík 1588	Hynek 1588	Jindřich 1588	Linhart 1588—1592	4 dcery

Děti Václavovy: Jindřich 1620—1650 ⚭ 1. Aléna z Kokořova, 2. Lidmila ze Svárova; Jiří 1627; Zikmund 1627; Linhart 1627

Děti Jindřichovy: Adam, Petr, Rudolf, Jindřich

HOŘICE (DOLEJŠÍ).

Původiště vladyk Hořických z Hořic stálo ve vsi Dolejších Hořicích. Na počátku 15. století žili dva bratři *Bohuš ze Zvěřince* a Mikuláš z Hořic, držíce statky v kraji Vltavském. Onen, opustiv kraj tento, usadil se v severních Čechách, kdež potomci jeho na Repíně seděli, tento, ač nějaký čas také hrad Zvěřinec s bratrem svým držel, usadil se potom v Bechyňsku. Když roku 1413 Petr Malovec půtku rozsáhlou v okolí Pacova zdvihl, pomáhal mu Mikuláš 4 střelci;[3]) r. 1431 obdržel od Albery z Těchobuze zápis na zboží Těchobuzské a Selmberské, na nichž se potom usadil a r. 1439 mír mezi stranou Táborskou a Rožemberskou prostředkovati se snažil.[4]) Potomci jeho zůstavše nějaký čas v Bechyňsku, přestěhovali se potom do severních Čech, kdež zejména hrad Pecku drželi.

O potomních osudech Hořic až do počátku 16. století není nám naprosto nic známo, a zdá se, že byly Hořice k nějakému sousednímu statku přivtěleny; snad patřily k Radenínu neb Hrobům, s nimiž před r. 1527 společné držitele měly. Když totiž *Petr Smrčka ze Mnichu* mezi léty 1525—1528 zemřel, rozdělili se synové po něm zůstalí *Jiřík*, *Oldřich* a *Jan* o veškeré dědictví jim po otci náležité; první z nich dostal zboží Sedlecké a Oblajovské, druhý Radenín, třetí pak Hořice Dolejší, tvrz pustou, dvůr popl. a ves, v Hořicích Hořejších dvůr kmecí, v Chotčinách dvory kmecí, 2 dvory v Kozmicích a třetinu podací kostelního ve Hrobech.[5])

Jan zemřel r. 1558 a pochován jest v kostele Hrobském.[6]) Po něm byl pánem na Hořicích *Jan starší*, jenž koupil r. 1566 dvůr popl. v Kladrubích od Jana Dubenského z Poutvic;[7]) v titulářích r. 1572 a 1589 vydaných se ještě připomíná. Jeho synové *Petr*, *Mikuláš*, *Jiřík* a *Adam* prodali r. 1589 dne 5. prosince (vkl.

[1]) Tamže, 141. [2]) Reg. 7, F. k. s. H 11. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) Roku 1546 obeslal Jindřich Kateřinu, Jana Černčického z Kácova a bratří jeho nezletilé, Arnošta a Viléma, z výplaty vsi Dobronic (Reg. kom. obesl. r. 1538, P 71). [5]) DZ. 52, M 27. [6]) DZ K XII. J 5. Viz i Reg. 17 J. k. f. 317. [7]) Březanova genealogie (v arch. Třeboň.). [8]) DZ. 15, N 25.

Staročeská domácnost.

[1]) Arch. DZ. a DZ. 166, K 21.—22. Nějaké části Dobronic postoupili r. 1589 bratři Jan, Jiřík a Hynek ke zboží Dubskému (DZ. 91, A 21). [2]) DZ. 26, F 20 a 167, L 20. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) Arch. č. III. 503, 521. Srovnej děje těch míst, o nichž se tuto mluví. [5]) DZ. 42, T 24. [6]) Trajer, 732. [7]) DZ. 15, K 27.

r. 1590 ve středu po navštívení sv. Alžběty) tvrz Hořice se dvorem popl. a ves Dolní Hořice, ves celou Hořejší Hořice, část Kozmic, krčmu v Chotčinách s krčmou a dvorem Domanovským v Rodném a ve Hrobech c. t. m. *Oldřichu staršímu Smrčkovi ze Mnichu na Radeníně.* [1]) Ale po nějakém čase nabyl zase Jiřík způsobem nám neznamým Dol. Hořic a přikoupil také r. 1595 (vkl. 6. března) ves Hořejší Hořice s mlýnem v Dol. Hořicích a dílem podací ve Hrobech od Bohuslava Smrčky ze Mnichu, jenž byl ty dědiny po svém otci zdědil. [2]) Jiřík se nazývá r. 1607 starším, později nejstarším, a bojoval se syny svými proti cís. vojsku v Táboře a syna svého Adama vyslal s vojskem stavovským do Rakous. Zemřel okolo r. 1622. Pro tyto viny vynesen jest r. 1623 dne 10. března soudem císařským nález, že zboží jeho v manství královské uvedeno býti má. Statek patřil tehda Jiříkovým synům *Oldřichovi* a *Adamovi*, z nichž tento ještě let svých neměl a brzo potom zemřel. Tudíž se ohlásil Oldřich r. 1626, 13. listopadu u úřadu desk dvorských, že chce léno přijíti na dvůr Hořice a vsi Dolní a Horní Hořice (v ceně 4510 kop míš.), a toho roku přísahu manskou učinil. [3]) Potom také r. 1628, když reformační kommissi v Bechyňsku pracovala, připověděl s bratrem svým, že se chce katolickým státi. [4]) Když byl Oldřich staršího věku dospěl, císař Ferdinand III. na prosbu jeho statek Hořický (r. 1650, 9. listopadu) z manství propustil a dne 12. listopadu ve dsky zemské vložil. [5])

Děti nemaje odkázal Oldřich posledním pořízením svým, r. 1656, 15. prosince na Hořicích daným, statek Hořický *Václavu Sylvestrovi Smrčkovi ze Mnichu* »pro jeho k němu vždycky ctné, šlechetné a poslušné chování« a zemřel v lednu r. 1657. [6]) Tento Václav byl nejprve úředníkem podkomořího zemského při dskách a vyznačil se průpověďmi na počátku kvaternů, jež vedl a z nichž se skutečně svrchuřečené »ctné a šlechetné chování« zračí; později se stal radou soudu purkrabského. Seděl na Hořicích s chotí svou Dorotou Lidmilou Netvorskou z Březí, jež mu syny Jindřicha (nar. r. 1658) a Adama (r. 1660) porodila. Roku 1661, 28. března prodav zboží Hořické s tvrzí *Johance Kateřině Paradysové rozené z Talmberka* na Černovicích a synu jejímu nezletilému *Janovi* za 10.300 fl. rh., [7]) odebral se do severních Čech, kdež potom statek Bosyni držel. Hořice zůstaly nějaký čas potom při panství Černovském. (Srov. vývod na str. 184.)

Kryštof Norbert Voračický obdržev statek Hořický při dělení se s bratřími svými, prodal jej r. 1727, 18. října *Eleonoře Kořenské z Terešova*, provdané za *Jana Václava Karetta hrab. z Millesima*, za 33.500 fl. rh. Od této koupil statek r. 1747, 18. října kníže *Josef ze Švarcenberka* a připojil jej k Chýnovsku. [8]) Tehda bylo »sídlo rytířské Hořice« ode zdí vystavené, šindelem kryté a dolejší štok všechen klenutý; hořejšího štoku se užívalo pro sypání obilí. [9]) Ještě podrobněji se popisuje tato stará tvrz r. 1726: V levo od brány jest malý zámeček, před nímž jest dvůr poplužný, jest z kamene postaven, břevny obložen a šindelem kryt. Do tvrze vcházelo se malýma dveřma, a to napřed do síně, odkudž se šlo po levé ruce po schodech do hořejšího oddělení. Zde byla po levé ruce světnice s komorou, které byly za sýpku. Odtud se vyšlo do světničky klenuté, pak byla klenutá síň se sekrytem, kromě toho kabinet s vlaským komínem, světnice s podlahou prkennou, kaple, vše v dobrém stavu a teprve nedávno zřízené, stropy byly kvítím pomalovány, poněvadž tu před tím pan Voračický bydlíval. V kapli byl oltářík s obrazem rodiny Christovy a jiné dva obrazy sv. Jana Nep. a 14 pomocníků, také se tu nacházely stříbrný pozlacený kalich s patenou, nové mešní roucho a j. V přízemí byly 2 klenuté světnice, sklep suchý, sklep podzemní a lednice. [10]) Staré to stavení stojí doposud ve dvoře a podrželo starodávné rozdělení. Za dvorem jest starší tvrziště s příkopem řečené »na hradě.«

[1]) DZ. 25, J 19 a 167, C 19. Svědomí o Petrovi a sestrách jeho. Arch. DZ. facs. XVI. 7. [2]) DZ. 27, J 11. [3]) DD. 68, f. 15. Bílek. Děje konf. 557. [4]) Č. Č. M. 1843, 205. [5]) DZ. 150, E 30. [6]) DZ. 261, M 2. [7]) DZ. 315, J 2. [8]) Exc. p. arch. Wagnera. [9]) DZ. 159, J 10. [10]) Exc. p. arch. Wagnera.

BĚLÁ.

Dvůr Bělský (čtvrť hodiny severovýchodně od Dolu vzdálený) na mírném svahu mezi rolemi postaven jest do čtyř stran. Východně od něho jest rybníček, v němž plavívali ovce z blízkého ovčína. V severovýchodním koutě dvoru při dotčeném rybníčku stála tvrz, z níž nic již nezbylo. Tvrz tato patří k pozdějším tvrzím, které před bitvou Bělohorskou povstaly, ačkoliv tu již v 15. století samostatný stateček býval. [1]) Vystavěl ji tuším *Kryštof z Cimburka*, jenž tu s chotí svou Annou z Vojslavic seděl. Měli jedinou dceru Elišku, kterou r. 1590, 11. září za *Jiříka Homuta z Harasova*, úředníka Rožemberského na Bechyni, provdali; pan Petr Vok sám jim na zámku Bechyňském hlučné veselí vystrojil. [2]) Homut, jenž později Bělou po tchánu svém zdědil, koupil r. 1593 od pána z Rožemberka vsi Křeč, Chrbonín, Dvory Nové, Stranoves, Kozmice a Střítež, jež ke zboží Bělskému připojil; r. 1596 jsa již pánem na Bělé přikoupil ještě ves Lhotu Dlouhou. [3]) Tvrz Bělská, jež od těch dob drahný čas při panství Radenínském, koupeném týmž Homutem, zůstávala, připomíná se poprvé roku 1614 v posledním pořízení téhož pána. [4]) *Heřman Václav Černín z Chu-*

[1]) Nejstarší nám známý držitel *Ondřej Šafrán z Božejovic* nadal r. 1308 kostel Nesvačilský (Lib. erect. XII. f. 181). *Beneš z Bělé* žil již za posledních let krále Václava († r. 1419), nabyl r. 1432 práv k Hojovicům (viz to), a měl r. 1456 nějaký majetek ve Křeči (arch. č. l. 182), jsa bezpochyby ve službě pánů z Rožemberka. (Srovnej také Veselého Děje Choustníka, str. 18.) Roku 1452 pomáhal pánům z Rožemberka, když opověděli císaři Fridrichovi, a přidal se k vladykám úřadu Choustnického (arch. Třeboň.). Asi současně s ním žil *Pešík z Bělé*, jenž se v některých listech jako svědek připomíná (tamže). Později držela dvůr Bělou s několika dvory kmecími *Dorota z Bělé*, která je zapsala (r. 1509, 11. října) v 50 kopách manželu svému *Mikuláši*, obyvateli v městečku Chýnově, jenž se však darování toho, platného po smrti Dorotině, nedočkal; teprve r. 1517 uvázaly se v Bělou děti jeho, *Jakub* a *Anna* (DZ. 84, A 6). Později tu seděli *Kryštof*, syn *Jana z Cimburka*, se sestrou svou Johankou r. 1544 (DZ. 5, D 2).

[2]) Březan, P. V. str. 130. [3]) Veselého Choustník, str. 45. [4]) Srovnej děje Radenína.

Staročeská pobožnost.

děnic, cís. rytmistr a pán na Radeníně, obdržev Bělou na svůj díl při rozdělení svém s bratrem Humprechtem (r. 1654), prodal r. 1660, 22. března tvrz Bělou se dvorem popl. a ves, ve Stříteži a Kleči c. t. m., sestře své *Evě Polyxeně*, vdané za Albrechta Kapouna ze Svojkova na Oblajovicích a Přestavlcích, za 7532 kop 51 gr. 3 den. míš.[1]) Když manžel její r. 1664 náhle zemřel, provdala se Eva po druhé za *Jiřího* svob. pána *von Walterskirchen*, s nímž kolik let na Vodici bydlela, a prodala statek Bělou r. 1688 dne 9. dubna *Janu Vilému Sádlovi z Vražného* a manželce jeho Kateřině ze Sobětic za 9000 fl. rh.[2]) Po držitelích těchto, o nichž nic pamětihodného vypravovati nelze, následoval *Jan Jindřich Zumsande ze Sandberka*, jenž byl statek ten roku 1606, 7. května za 11.600 fl. koupil;[3]) ten pak prodal statek řečený r. 1719, 18. srpna *Adamu Františkovi* knížeti *ze Švarcenberka* k panství Chýnovskému. Statek obsahoval tehda Bělou tvrz se dvorem popl., pivovárem, ovčínem, ves a ves Střítež. Nějaký čas po učiněné koupi svedeny jsou grunty vsi ke dvoru zdejšímu, tak že s povrchu zemského úplně zmizela; také tvrz zpustla potom, a zbyly jen nepatrné zbytky.

Tvrze bývalé zachoval se nám popis z r. 1719. Bylo to stavení kamenné o jednom patře, v němž se nacházely při zemi dvě světnice, 2 sklepy suché a prádelna, v prvním patře 3 světnice, mezi nimi síň, kuchyně a 2 komory. Při zemi byl také chlív a nad ním sýpka. Střechy nad tvrzí a dvorem byly již sešlé, v pivováru se nevařilo a ovčín s ovčáckou chalupou ani krovu neměly. Úředníci navrhovali, aby se potřebovalo horních místností k sypání obilí, pokud by sýpky nestačily, z dolních aby se zřídily ratejna, kuchyně a syrná komora.[4])

DŮL.

Na východním konci vsi Dolu u rybníka spatřuje se čtyřhranné, 4° vysoké věžovaté stavení, jež sedlák jeden ve vsi drží a jeho za sýpku užívá. Stavení to, střechou šindelnou kryté, opatřené okénky na způsob střílen a uvnitř dvoje patra obsahující, jest zbytek některdejší tvrze, jež ve vsi asi v 15. století povstala. Z držitelů jejích znám jest nám nejstarší *Maršík Kosten z Dolu*. Ten z dědictví svého dvoru a 2 lánů v Dolu platíval desátky k faře v Krči, ale r. 1408 učinil s farářem smlouvu, že mu za desátek ukáže 25 gr. platu ve vsi Blanici a přidal ještě 22 gr., aby se při kostele Krčském mše zádušní na spásu duše jeho sloužily.[5]) Jeden z nástupců jeho, *Jan Sudek z Dolu*, byl již r. 1475 mrtev, a vdova po něm zůstalá, Kateřina ze Škvorce, měla nějaké peníze u pánů Rožemberských.[6]) Po něm se ves Dolem Sudkovým nazývala. *Bohuslav z Dolu* žil na počátku 16. století a zemřel asi r. 1531; zbyly po něm sestry *Apolona*, vdaná za *Jana Žeharta z Nasavrk*, a *Dorota*, vdaná za *Jindřicha Opršála z Jetřichovic*, kteréž se toho roku 1. září o dědictví bratrské rozdělily. Apolona obdržela tvrz Důl se dvorem popl. a dědinami a polovici všech lesů, ves Důl při tvrzi, 2 rybníčky, 2 sádky a potoky, Dorota si vzala ves Střítež s příslušenstvím.

[1]) DZ. 313, R 5. [2]) DZ. 399, T 20. [3]) DZ. 404, D 29. Na »Zubzandu« pamatují ještě venkované. [4]) Exc. p. arch. Wagnera. [5]) Lib. erect. VIII. f. 30. [6]) Lib. obligationum (archiv Třeboňský).

louku, skálu vápennou, 2 rybníčky, sádku a polovici lesů, což vše r. 1532 v sobotu po sv. Stanislavu obci města Tábora prodala.[1])

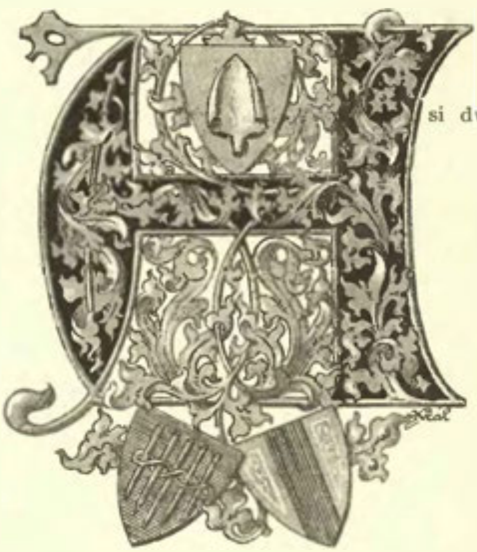
Tvrz Dolská s dílem Apoloniným dostala se potom *Janovi staršímu z Leskovce* na Kamenici († r. 1545), jenž sice dceři své *Dorotě* zboží to vzdal, ale na něm 1000 kop Markétě, manželce Ondřeje ze Chmelného, odkázal. Důl měl tedy dvoje držitele dědičné a zástavné. Markéta postoupila r. 1551 (vkl. na den sv. Tiburcí) oněch 1000 kop na vsích Dolu, Lhotce a Stříteži zapsaných manželu svému,[2]) kterýžto učinil na ně zápis nápadný Janovi, nezletilému synu Zdeňka Malovce Kamenického a manželky jeho Mandalény z Leskovce, tak aby se v Důl jako pro dluh 1000 kop uvázati mohli.[3]) Než posledním pořízením svým (r. 1566) ustanovil, aby zápis na Dolu, Lhotě a Stříteži a ves Lhota Zlatá manželce jeho Markétě a teprve po její smrti dotčenému Janovi Malovci připadly,[4]) což se tušim také stalo. Dorota svrchuřečená vdala se za *Ladislava Ostrovce z Kralovic* a držela všechny tři vesnice ke statku svému Prosečskému; když pak zemřela (r. 1564), dostaly se ty vesnice dvěma ze synů jejích, *Strachotovi* a *Ladislavovi*, kteří je r. 1576 *Zdeňkovi z Malovic* na Kamenici prodali.[5]) Ostatní osudy vypravovány v dějích Chýnova.

DVOŘIŠTĚ.

Ve vsi Dvořišti sídlel sice vladycí nějaký rod na počátku 14. století,[6]) ale tvrze tu nebylo a ves patřila od konce 15. století držitelům panství Kamenského.[7]) Petr z Vojslavic prodal r. 1513 pravou polovici hradu Kamene se dvorem popl. celým, půl městečka a vsi celé Věžný, Dvořiště a Šimpach s dílem Obrataně *Janovi Zruckému ze Chřenovic*.[8]) Tento vystavěl tvrz ve vsi, na níž s manželkou svou Lidmilou z Podolí bydlíval. Téže manželce své ukázal r. 1542 500 kop věna na vsi Brné, nad to jí přidal nábytky jisté a též půl tvrze Dvořiště z té strany ku Kameni zámku, »tu kdež nyní sám sedá i s druhů světničků s komorami po té straně, až za kuchyni k plaňkám,« půl dvoru a vsi s příslušenstvím, tak aby toho až do smrti neb stavu změnění užívala.[9]) Když Jan r. 1543 zemřel, dostala se polovice druhá dceři jeho *Mandaléně*, jež se za Jana Hořešovce z Libošina provdala.[10]) Poněvadž tato Dvořiště prodati chtěla, nepřekážela jí v tom Lidmila, ano ještě všech práv svých ke Dvořišti se odřekši, zápis svůj věnný z desk zemských propustila. Potom prodala r. 1544 dne 22. července Mandaléna tvrz Dvořiště se dvorem a vsí, Brnou, Věžný a Šimpach vsi celé, ve Vobratani dvory kmecí s podacím tudíž a ve Věžném Zdeňkovi z Malovic na Chýnově za 3750 kop gr. č. Na místě části summy trhové obdržela statek Podolský, jejž až do r. 1551 držela.[11]) Ve válce třicetileté ves zpustla a dědiny její svedeny ke dvoru, jenž se posud blíže vsi Šimpach nachází. Dvůr jest dobře postaven, a erb s udáním r. 1635 oznamuje, kdy byl poprvé postaven. Tvrz dávno již se sřítila, tak že z ní jen některý sklep zbyl.

[1]) Stará pamětní kniha na radnici Táborské. [2]) DZ. 85, M 2. [3]) DZ. 86, L 12. [4]) DZ. 15, O 25. [5]) DZ. 89, H 19. Pro častou zenskou vládu posud lid vypravuje, že na té tvrzi dívka bydlívala. [6]) *Zdeslav* a *Jaroslav z Dvořiště* pohnáni byli r. 1318 do soudu zemského pro škody, které spáchali ve vsích Dobré Vodě a Věžném (tab. vetust. p. 128). [7]) Snad ke Kameni již dříve patřila, což poznati nelze, poněvadž se ve dskách dvorských jen manské jeho části popisují. [8]) DZ. 3, C 16. [9]) DZ. 1, D 14. [10]) DZm. 226, H 16. [11]) DZ. 7, F 30.

Dírný Tvrz.

Asi dvě hodiny cesty daleko od Soběslavě na východ leží ves Dírný, rozprostírajíc se na táhlém ostrohu. Z této příčiny a poněvadž jest okolí lesnaté, má Dírný dosti malebnou polohu. Ze směsice rozličných stavení zdvíhá se mohutná věž kostelní, pro niž ani viděti není starodávný kostelík. Ačkoliv bývala tvrz blízko kostela, přece tak není na Dírném, neb přes náves jest napřed dlouhé hospodářské stavení a za ním teprve několik kroků bývalá tvrz a nynější zámek Dírenský, zakryt jsa mnohým stromovím. Zakladatel tvrze volil si totiž poslední výběžek ostrohu, ač nižší mnohem než náves, přece k založení tvrze příhodnější, poněvadž se končí všude v srázné skály. Z rybníka zámeckého, který jest nad zámkem, vycházejí po obou stranách zámku dvě stoky; jedna, do níž voda s velikým hukotem padá, jest zároveň mlýnskou stokou, druhá, jalová, jde příkopem bývalým ve skále vytesaným a spojuje se s první pod zámkem. Jestliže se voda tato za starých dob hrází nadýmala, stála pak tvrz v samé vodě, jako stojí posud Červená Lhota. V dřívějších letech bylo položení zámku Dírenského ještě malebnější nežli nyní, poněvadž stál na všech stranách na skále; ale před několika lety nastala potřeba větrající skálu sesilniti, aby se základům zámku neublížilo, a proto postaven nynější taras a zasypán zemí.

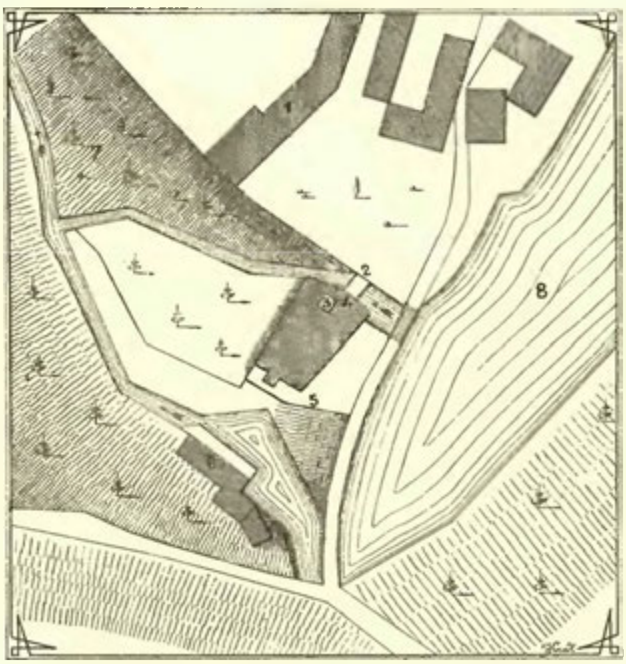
Zámek vystavený zvýší dvou pater má základ nepravidelný, a hrubé zdi jeho dokazují, že znenáhla povstal ze staré tvrze. Jde se do něho, a to přímo do 1. poschodí po kamenném mostě, který je vysokým obloukem překlenut přes příkop. Vnitřek zámku za posledních dob moderně a vkusně zřízený (neboť se v zámku za předešlých let dlouho nebydlelo) obsahuje něco památek uměleckých a něco věcí starožitných. K těmto náleží především staré *vězení*. Místnost tato jindy tmavá, nyní však oknem ve vedlejší přistavené zdi do příkopu vylomeným osvětlená, z části jest vytesána ve skále, na jejíchž hrbolích jediné odsouzený odpočívati mohl, z části jest ze zdí do okrouhla klenutých postavena. Jako často na hradech a tvrzích bývalo, jest vězení toto pod samým průjezdem (neb nyní chodbou) brány, a čtverhranný otvor, kterýmž vězně spouštěli, neb po staročesku „sázeli,“ posud lze viděti. K obraně brány postavena byla vedle ní, avšak kousek za příkopem *čtverhranná věž*, z níž zbyl trup sahající až po krov. Pozoru hodná jest část její, která nad podlahu půdy vyčnívá a od skály třetí, od mostu však druhé poschodí má; neb spatřuje se tu starodávná branka, která zajisté 15. věk ne-li více pamatuje a gotickým slohem sklenuta jest; podlé udání jsou za ní díry k zastrkávání závor.

Ve vnitřních místnostech vkusně a vesele upravených, poněvadž světlo volně do světnic vnikati může, chovají nejen drahně uměleckých a starožitných věcí, celou jich sbírku, nýbrž i mnoho podobizen rodu Vratislavského, z nichž nejstarší jest obraz Doroty Otilie Vratislavové z Předenic, malovaný r. 1619, když jí bylo 36 let. Ačkoliv spodek ještě ze staré tvrze pochází, má Dírenský zámek přece ráz nového

stavení, neb po ohni (r. 1636, 19. května) znova jest postaven r. 1757—1759. K tomu poukazuje i nápis na základní zdi v příkopu se nacházející, kterýž jest takový: F . ACWDM & ACWNCDKHFP . AD. 1757 (Franciscus Adamus comes Wratislaw de Mitrowic et Antonia comitissa Wratislaw nata comitissa de Kinsky hoc fundamentum posuerunt anno domini 1757).

Nejstarší nám známí majetníci Dírného[1]) jsou *Oldřich*, *Jošt* a mladší jich bratří, kteří r. 1354 nového faráře ke kostelu zdejšímu podávali. Po nich se připomíná *Jan z Dírného*, jenž byl r. 1360 služebníkem pánů Rožemberských, vypláceje nějaké peníze sobě svěřené a roku 1366 se za ně při jisté smlouvě zaručil. Ještě r. 1369 byl samostatným pánem na Dírném, ale od r. 1371 vyskytují se vedlé něho i bratří *Petr*, *Václav* a *Smil z Dírného*.[2]) Ti čtyři s Petrem ze Dvorce darovali jeden lán ve Lhotě Stoklasné a úrok v Myskovicích klášteru Ústskému, kterýž se za to zavázal, že bude na ně při modlitbách a mšemi zádušními vzpomínati.[3]) Roku 1379 již žádný z nich nebyl pánem na Dírném. Smil spřízniv se s vladykami Vepickými, vyskytuje se několikráte v jich jednáních, a to ještě roku 1399, kdež způsobil sváry mezi vladykami Myslkovskými.[4])

Oldřich Pluh z Dírného pocházel z panského rodu Pluhův z Rabšteina jinak z Orlíka; prodal r. 1379 ves svou Přehořov a vyskytuje se jako pán Dírenský ještě r. 1382.[5]) Nástupcem jeho byl *Mikuláš* řečený vlastně *Roth*, avšak po česku obyčejně *Rót* a později *Rût*. Rodina ta pocházela z města Čáslavě,[6]) odkudž Jakeš Roth se vyprodav, vstoupil do služby pánů Rožemberských. Náš Mikuláš, jenž v l. 1382—1391 Rotem z Lasenice slove, byl již r. 1397 pánem na Dírném, podávaje sem kněze faráře; tehda byl také purkrabí na Hluboké.[7]) Roku 1415 spečetil stížný list *Mikuláš Rût* a s ním též pečeť svou zavěsil bratr jeho *Albrecht Rût z Dírného*, jenž se od roku 1414 v rozličných soukromých jednáních vyskytuje, a r. 1415 také nějaké dědictví ve Vtelně (u Boleslavě) držel.[8]) Potomci jich seděli na Dírném, dokud v Čechách byli, užívajíce erbu přirozeného, zlatého plotu. Oba bratří žili dlouho po husitských válkách, sloužíce potom zase pánům z Rožemberka. Dávali 10 kop platu Oldřichovi kanovníku Vyšehradskému, ale když byl Albrecht r. 1440 (po smrti Mikulášově) samostatným pánem, nechtěl platiti; bylo třeba důtklivé přímluvy kapitoly Vyšehradské u pana Oldřicha z Rožemberka, aby Rût povinnosti své dosti učinil.[9]) Mikuláš se připomíná ještě roku 1452, kdež se strojil do Rakous, a Albrecht zůstával ještě roku 1463 ve službách pánů Krumlovských. Po Albrechtovi žila r. 1472 vdova Machna z Petrovic, která půjčila pánům Krumlovským peníze.[10]) Synové jednoho z nich byli bratří *Oldřich* a *Vilém* od r. 1459. Oldřich zkusil kolikero protivenství za tehdejších běhů válečných, zejména r. 1471, když Zvíkovští chudině jeho za 1000 kop škody udělali. S Vilémem, jenž přichází v zápisech pánů Hradeckých, seděl na Dírném ještě r. 1496,[11]) avšak r. 1511 vyskytuje se již *Albrecht z Dírného* seděním tudíž. Týž se vyskytuje v rozličných zápisech až do r. 1528 a také v tituláři r. 1534 vydaném, ač žil li tehdáž. Synové jeho byli *Bohuslav*, *Bohuchval* jinak *Chval*, *Petr*, *Vilém*, *Václav* a *Jan*, kteří r. 1537 zboží své Zvěřinecké a r. 1541 les řečený Obec lidí Dírenských, ležící okolo rybníka Třešňovce až k lesu Jezeru, a louku podlé hráze Třešňovce též řečenou Obec Dírenská

Dírný.

Vysvětlení plánu: 1. byty úřednické; 2. kamenný most; 3. bývalá věž; 4. bývalé vězení; 5. taras postavený, aby chránil skálu; 6. mlýn; 7. vinice bývalá; 8. zámecký rybník.

[1]) Pomůckou: „Dírné" od Fr. Heyduka (Český Jih IV. 14—16.). [2]) Lib conf. ed. Tingl I. 31, archiv Třeboňský. [3]) Lib. conf. II B 6, arch. Sv.-Jilský, Paprocký o st. ryt. 137. Václav připomíná se ještě r. 1396 (Lib. erect. XII. f. 168). Ctibor a Jan bratři z Dírného odjinud ze Hvozdna přenesli roku 1404 plat roku 1371 klášteru Ústskému darovaný na ves Dvorce (Arch. u sv. Jiljí v Praze). [4]) DD. 13. f. 96, 18, f. 7, Lib. erect. XII. f. 45. [5]) Arch. Třeboň. DD. 13. f. 96. [6]) Viz moje děje Čáslavě na str. 59, též Lib. conf. I. A 6, E 5, II D 2, G 5, III. D 12, VI. Q 19, R 1, VII J 18. [7]) Archiv Budějov. Pangerl G. U., DD. 21, p. 165, Lib. conf. V. Q 19. archiv universitní v Praze. [8]) Arch. č. III. 188, rel. tab. II 116, 123. [9]) Archiv Třeboňský. [10]) Tamže, DD. 16, f. 133. [11]) Arch. Třeboň. Lib. oblig. I. 74 (tamtéž), arch. Hradec. DD. 17, f. 278. Chval z Dírného se připomíná r. 1469 dne 18. července (Arch. Třeb.).

Janu Kábovi z Rybňan prodali. První tři ujali za svůj díl Dírné tvrz se dvorem a vsí, ves celou Třebečice a ve Višňovém c. t. m., a prodali toto zboží r. 1545 *Barboře z Vrchovišť*, od níž se dostalo manželu jejímu *Vilému Růtovi.* [1]) Ještě roku 1561 seděl tu Vilém, maje při s Vilémem z Vojslavic a v Samosolích. Neb když mu Růt poslal psaní po Důře Vondrové, aby mu 25 kop plodu dvouletého půjčeného oplatil, tu vzkázal Vojslavský ústně po též Důře, „že v hrdlo lže, jako pes, a co by se jemu Vilému Růtovi do něho nelíbilo, aby ho . . . .“ [2])

Po Vilémovi zůstalo pět synů, *Jan*, *Albrecht*, *Bohuchval*, *Vlachyně* a *Bohuslav*, kteří se statky také pře jeho zdědili. Vilém byl se po smrti bratra svého Václava ve statek jeho Vícemil a Zářičí uvázal a tím odpor Václavovy dcery Mandalény vzbudil; dotčení pak bratří přičinili k tomu ještě jednu při, uvázavše se v klénoty a peníze, kteréž po strýci jich Petrovi zůstaly, tak že v l. 1570—1571 dosti meškání u soudu zemského měli. [3]) Potom se bratří o své dědictví rozdělili. Co se kterému z nich na díl dostalo, lze sestaviti pouze z pozdějších zápisův. [4]) Jan obdržel za svůj díl dvůr poplužný a novou ves Vícemil s částí Třebečic, [5]) Albrecht a Bohuchval měli tvrz Dírný s příslušenstvím, Zářičí a Třebečice, Bohuslav obdržel vsi Višňovec a Třebečice, [6]) díl pak Vlachyňův nám znám není.

Kostelní věž v Dírném. Upomínka na Růty z Dírného.
(Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.)

Z bratří dotčených oddal se Bohuchval službám vojenským a bojoval nejprve ve Francii, potom v Nizozemsku; r 1594 velel jednomu pluku, kterýž pod Petrem Vokem do Uher vytáhl, též v l. 1596 a 1601 představen lidu vojenskému, jenž vytáhl proti Turkům. [7]) Jan, náruživý myslivec, býval hejtmanem kraje Bechyňského. [8]) Bratří Albrecht a Bohuchval prodali (vkl. roku 1574, 27. dubna) díly své, totiž Dírný, Zářičí a Třebečice za 2700 kop č. *Anně Růtové ze Sulevic*, která statek ten zvětšila přikoupivši r. 1579 vsi Višňovec a díl Třebečic, též jiných drahně dědin od Vlachyně Růta a pánů Hradeckých, kdežto manžel její Jan držel jen díl svůj otcovský, na němž Anně (r. 1576) 1250 kop dluhu zapsal. [9]) Roku 1583 zemřela Anna; statek její pozemský dostal se vedlé pořízení jejího (d. r. 1582, 13. listop.) manželu jejímu, peníze hotové sestře její Marii Kunšové ze Sulevic. [10]) Jan tuším vychoval u sebe Viléma strýce svého, jemuž vydal r. 1581 díl jeho otcovský 1200 kop míš., a zemřel před r. 1597, zůstaviv děti nezletilé *Jana* a *Barboru*, nad nimiž byli poručníky Vilém dotčený a *Bohuslav mladší Růt z Dírného*. Vdova po Janovi Anna z Vahančic, paní mladá, vdala se potom za Viléma. [11]) Jan dotčený zdědil po strýci svém a otčímovi Vilémovi († roku 1608) Červenou Lhotu, ale zemřel nedlouho potom. V ty časy klonil se rod Růtův k dokonalé zkáze. Bohuslavovi dědici propadli statek svůj, a v Drážďanech ve vyhnanství žili z toho rodu *Zdislav Růt z Dírného* († r. 1648) a choť jeho Sibyla Judyta Pětipeská († r. 1661). I staré své příjmení zapomněli, píšíce se Ruth von Dirnsdorf. [12])

---

[1]) Archiv Třeboňský a Soběslavský. DZ. 1, G 15, G 19, 7, C 17, 83, L 15. [2]) DZm. 125, W 18 [3]) DZm. 124, P 36, S 63. [4]) Jest sice cedule dílčí v Dírném, ale přese všechno doprošování písemné i ústní nemohl jsem toho dosíci, abych mohl v ni nahlédnouti. [5]) DZ 88, T 15. [6]) DZ. 20, H 25 [7]) Paprocký o st. ryt. 138, Březanův Petr Vok' 160. [8]) Březanův Petr Vok 26, 83, 111 [9]) DZ. 18, F 9, 20, H 25, 88, T 15 [10]) DZ 21, R 17—20. [11]) DZ 21, H 1, reg. 32, F. k s A a 17—19. [12]) Pescheck, Exulanten 161 Srov děje Červ Lhoty i 48, F k. s. A 12 a Bílkovy konf 478

Vývod Rûtův z Dírného.

Albrecht z Dírného 1511—1528

Bohuslav 1537	Bohuchval 1537	Petr 1537 † 1569	Vilém 1537 † j 1574 ψ Barbora z Vrchovišť	Václav 1537 † j. 1570	Jan 1537 † j. 1581

Jan 1565 † j. 1597 ψ Anna ze Sulevic † 1583	Albrecht 1569	Bohuchval 1569	Vlachyně 1569	Bohuslav 1569 1630 ψ Anna Marie Smuhařka z Rochova	Mandaléna ψ Vilém Kosoř z Malovic	Vilém 1581 † 1608 ψ Anna z Vahančic

Jan 1597	Barbora 1597 † 1624 ψ Adam Vratislav z Mitrovic	Zdislav 1631 † 1648 » Sibyla Judyta Pětipeská † 1661	Adam 1638	Bohoslav 1638	Anna Kateřina 1638	Johanka ψ Vlk z Kvítkova Malobratřický	Markéta (•) 1611 † j. 1621 ψ Václav starší Kaplíř ze Sulevic † j. 1616

Dírný dědila po Janovi sestra jeho *Barbora z Dírného*, jež s manželem svým *Adamem mladším Vratislavem* z *Mitrovic* († r. 1617, 12. dubna) na Zalší bydlívala.[1]) Posledním pořízením svým (d. r. 1618 dne 5. února) odkázala všechen statek svůj *Václavovi nejstaršímu Vratislavovi* z *Mitrovic* a na Starém Kníně, *Vladislavovi* odtudž na Nelžejovicích, *Janovi staršímu* odtudž na Protivíně a *Kryštofu Vratislavovi* z *Mitrovic* na Březině, *Adamovi* odtudž na Poříčí a konečně *Janovi mladšímu* na Vodici na šest dílův. Zemřela r. 1624 dne 24. července a pohřbena jest v kostele Dírenském. Po její smrti udělali nápadníci smlouvu o statek Dírenský (na místě Adamově byl syn jeho Jiří), tak že (r. 1624, 16. října) přenechán za 24.000 kop míš. panu Kryštofovi.[2])

Dotčený Kryštof býval od roku 1614 hejtmanem Nového Města Pražského, soudů dvorského a komorního radou, nejv. berníkem, r. 1618 podkomoří královéé, r. 1623 podkomoří zemským a od r. 1624 nejvyšším písařem. Když r. 1636 dne 19. května tvrz zdejší i s kostelem shořela, postavil Kryštof zámek nový a obnovil kostel, k němuž r. 1638 pěknou křtitelnici daroval. Zemřel v Praze jako c. k. rada a komoří r. 1645 dne 4. září bezdětek, přečkav manželku svou Markétu Vratislavovnu z Mitrovic, která r. 1634 dne 6. dubna zemřela a v chrámě Dírenském pochována jest. Statky své Březinu, Lojovice a Dírné odkázal přátelům svým; tento poslední dostal se strýci *Václavu Vratislavovi z Mitrovic* a na Zalší. Tento byl cís. skutečným komoří, soudcem zemským a také hejtmanem kraje Bechyňského. K Dírnému přikoupil r. 1650 statek Mezný a k Zalší r. 1644 Horní Bukovsko, konečně vešel skrze manželku svou Lidmilu Malovku z Chýnova v držení Jinec.[3]) Památku po něm hlásá podnes veliký zvon, na věži kostela Dírenského pověšený, jenž byl r. 1651 nákladem jeho ulit. Zemřel r. 1660 dne 30. srpna, maje věku svého nad 55 let. Syn jeho *Kryštof František* byl v týchž hodnostech, jak otec jeho, avšak od r. 1681 presidentem komory České, r. 1672—1684 též podkomoří královéé a naposled c. k. tajným radou. Zemřel r. 1689 dne 11. května, zůstaviv vdovu Marii Elišku Vratislavovnu z Valdšteina, dva syny *Jana Václava* a *Františka Karla* a tři dcery. Až do r. 1693 měla matka nad nimi poručenství a spravovala Zalší, Dírný, Jince, Dobřejovice, Malešice a Čakovice, když pak Jan Václav let svých dosáhl, ujal sám správu týchž statkův.[4]) František Karel ujal napřed Dírný a Zalší, z nichž učinil svěřenství, a po smrti bratra svého nabyl i Jinec a Malešic. Byv r. 1706 dne 6. ledna i s bratrem svým do stavu říšského hraběcího povýšen, zemřel r. 1718 v Praze bezdětek. Po něm dostal svěřenství *František Karel* z *Mitrovic*, ještě nezletilý, pročež statek jeho strýc Jan Adam, biskup Hradecký a později arcibiskup Pražský, spravoval. Týž František Karel byl c. k. tajným radou, komoří a vyslancem při dvoře Drážďanském, konečně i tudíž nejv. hofmistrem královéé. Nemaje s manželkou svou Marií Eliškou ze Vchynic dětí, zemřel r. 1750. Za jeho doby meškala nějaký čas na zámku Dírenském Kateřina, potomní cárová Ruská, oddávajíc se tu rozličným kratochvilným a nádherným rozkošem. Nástupce a bratrovec jeho *František Adam* oženil se s Antonií ze Vchynic, postavil ze základů nový zámek a zemřel bezdětek r. 1788, jsa c. k. tajným radou a komoří. Dírný vysoudil si nyní strýc zemřelého *Vincent Ignác*, jenž zemřel roku 1794 dne 8. října, maje za manželku Filipinu Novohradskou z Kolovrat. Jediný jeho syn *František Adam* odprodal Jince a držel Dírné a Zalší až do smrti své (r. 1819). Syn jeho *Gustav* zemřel již r. 1827 a následoval proto v držení Dírného nezletilý jeho syn *František Jan*, kterýž však také brzo zemřel (r. 1858). Syn tohoto *Eugen* (nar. r. 1855) drží nyní svěřenství a jest mimo to dědičným kuchmistrem království Českého.

[1]) Viz Lumír r. 1856, str. 402. [2]) DZ. 142, A 28 — B 5, B 11, Lumír r. 1856, str. 427. [3]) DZ. 148, P 21, 305, L 19
[4]) DZ. 117, C 7, G 7.

TVRZE NA DÍRENSKU.

CHOTĚMICE.

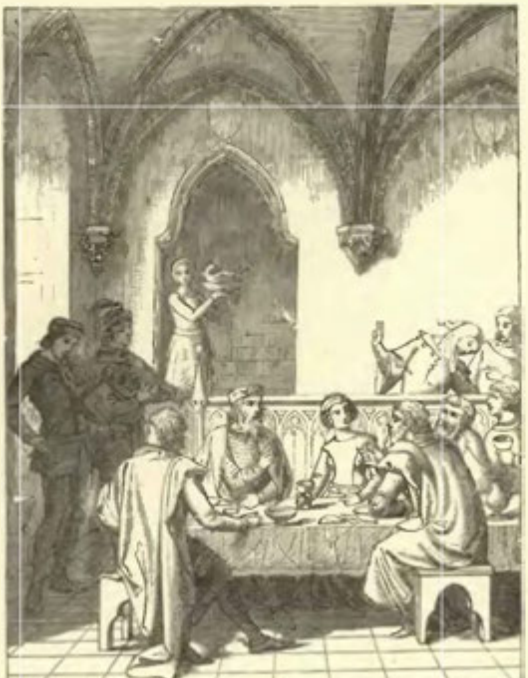
Ve vsi Chotěmicích (hodinu cesty sev. od Dirného) byla tvrz až do 16. věku. Nejstarší její držitel *Beneš z Chotěmic* prodal r. 1381 les Koberný u Košic klášteru Ústskému. Současně žil *Erazim z Chotěmic*.[1]) Roku 1405 seděl tu *Hanuš Šorc z Lipolce*, předek potomních Šorcův z Valu.[2]) O *Petrovi z Chotěmic* (r. 1432) vypravuje se v dějinách Lovětína. Roku 1453 uvodí se *Litvín z Nemyšle*, seděním v Chotěmicích, jenž měl r. 1467 nevoli se Soběslavskými, ani mu vzali koně a jiné věci, o jichž navrácení pana Jana z Rožemberka žádal.[3]) *Jan Sádlo z Kladrubec* prodal kdysi na počátku 16. věku tvrz, dvůr a ves Chotěmice *Kateřině, kněžně Saské*. Její dceři *Anně Hradecké, kněžně Münsterberské*, obnoven vklad Chotěmic roku 1546 Vilémem Sádlem z Kladrubec, synem Janovým.[4]) Adam ze Hradce prodal r. 1582 dne 30 března dvůr a ves Chotěmice *Anně Rhiové ze Sulevic* a na Dirném.[5]) Za dvorem Chotěmským se tvrziště dosud spatřuje.

MEZNÝ.

Kolikerý jest Mezný v jižních Čechách: jeden na Chlumecku, druhý u Kosové Hory, třetí na Jistebnicku, čtvrtý na Rychnovsku a pátý poblíž Dirného, pročež nesnadno jest všechny zprávy o Mezných mezi ně dobře roztříditi. V Mezném u Dirného byla tvrz, po níž ještě zbylo tvrziště za dvorem. *Gotfrid* a *Bohuněk z Mezného*, neznámého původiště, připomínají se r. 1362 v listě Bedřichově ze Lhoty (viz str. 203.) Jistě pocházel z tohoto Mezného *Jan z Mezného*, později Zoubek ze Samosol řečený, který se r. 1385 připomíná.[6]) Také odtud pocházel bezpochyby *Léva z Mezného*, jenž byl od r. 1405 pánem na Mnichu.[7]) *Vaněk* neb *Vaněček* z Mezného zpečetil r. 1415 známý stížný list, připomíná se pak (r. 1415, 1419) v pamětech kláštera Ústského a konečně r. 1424 dne 10. června mezi pány a vladykami kraje Bechyňského, kteří se zaručili (viz str. 123.) za Jana ze Štítného.[1]) Mezný zůstalo napořád v držení Mezenských z Mezného. Poslední z nich, *Burjan*, prodal Mezný tvrz s příslušenstvím *Anně ze Lhoty*, manželce Jana z Leskovce na Kamenici.[2]) Tato odkázala poslední vůlí svou (d. r. 1537, 6. prosince) zboží Mezenské dcerám svým *Dorotě* a *Mandaléně* spolu na rovný díl a zemřela r. 1544. Manžel její nebyl spokojen s pořízením tímto, jež jemu samému užitku nepřinášelo, a jal se mu odpírati. Následkem toho přišlo r. 1545 v sobotu před hromnicemi ke smlouvě mezi otcem a dcerami, jež se byly ve tvrz Mezný uvázaly, a to takové, že sestry od toho kšaftu mateřina (poněvadž „proti spravedlnosti Janově místa míti nemohl“) upustily a za to od Jana zápis na 3500 kop gr. č. obdržely.[3]) Ještě téhož roku zemřel Leskovec a dcery jeho, jsouce

[1]) Archiv u sv. Jiljí v Praze. [2]) Lib. erect. VII. f. 95. Vladyky z Chotěmic, vyskytující se později v okolí zdejším pod názvem Bábův z Chotěmic, sem nepočítáme. Srovnej o nich děje Vlašimě. [3]) Paprocký o st. ryt. 82, arch. Třeboň. Srov. i rel. tab. II. 402 (?) a arch. Orlický (list 1463 I. A.). [4]) DZ. 7, K 6. [5]) Arch. Hradecký. [6]) Archiv Třeboňský. [7]) Viz děje Mnichu na str. 270, z nichž patrno, že seděli na Mnichu Mezenští až do r. 1539, a tudíž bezpochyby z našeho Mezného pocházeli. Naproti tomu byla by ovšem zpráva, že prodal Ondřej Mezenský z Mezného ves Mezný („Meznay“) u Kosové Hory (r. 1544) Janovi z Říčan (DZ. 5., G 7), avšak Ondřej koupil ves Mezný s potokem nad Jesenicí r. 1541 od Petra Růta z Dirného (DZ. 1., B 4).

[1]) Arch. č. III. 189, arch. u sv. Jiljí a Třeboň. Václav užíval stejného znaku se Štítnými, totiž dvou husích krků neb kýháků. Neznámo, odkud pocházel Pertolt z Mezného, který se r. 1433 v Praze zdržoval (Lib. III. Vet. urb. Prag. f. 103.) V pamětech města Pelhřimova připomínají se r. 1457 *Václav z Lovčic a z Mezného*, a r. 1480—1494 *Mikuláš* odtud seděním v Mezném (viz i arch. č. III. 180). Ten pocházel z Mezného na Rychnovsku, kdež tvrze nebylo. [2]) DZ. 9, H 22. [3]) DZ. 46, A 6.

Staročeské hody

jedinými dědičkami, se ve zboží Mezenské podruhé uvázaly. Mimo to jim připadly po otci také panství Kamenické a Božejovské. Když se o veškeré jmění své podělily (r. 1549), dostaly se Dorotě hrad Božejov, tvrz Mezný a mnoho vesnic okolních. [1]) Asi v ty časy byla se Dorota vdala za *Ladislava Ostrovce z Kralovic* a přijala r. 1550, 15. prosince po druhé vklad zboží Mezenského od Ondřeje Mezenského na Křešicích, syna Burjanova, poněvadž byly devět let před tím dsky zemské shořely. Přečkavši choté svého, jemuž byla kolik synův a dcer porodila, učinila r. 1563 ve čtvrtek po sv. Vítě poslední pořízení o statku svém tak, že statky Proseč, Božejov a Žďár synům svým, statek Mezný dcerám svým *Johance Janovské*, *Anastasii* a *Kateřině* odkázala. [2]) Po její smrti († r. 1564) nejmladší dvě sestry ještě let svých neměly, pročež statek Mezenský dle vůle zemřelé Jan Ostrovec, bratr jejich, Žofie Leskovcová z Nečtin, Albrecht Kamýtský ze Lstiboře a sestra jich Johanka spravovali. Když později dorostly, porovnaly se tak, že přejala Mezný Anastasie. Táž provdala se potom za Adama Vitu ze Rzavého na Dubu († r. 1596), s nímž šetrně hospodařila; po smrti manželově koupila panství Pacovské. Zemřela asi roku 1615—1618 a následoval po ní v držení statků Pacova, Dubu a Mezného syn její *Ladislav Vita*. Po něm zdědil Mezný *Benjamin Fruvein z Podolí*, jenž se přidal ke stavům odbojným, pročež všehc svého statku odsouzen jest (r. 1621). Statek Mezenský koupil r. 1623 *Jan Řepický ze Sudoměře*. [3]) Po smrti Janově prodali kommissaři k tomu zřízení r. 1650 dne 22. dubna statek Mezenský *Václavovi Vratislavovi z Mitrovic* na Zalší, Dírném a Jincích, hejtmanu kraje Bechyňského. [4])

MYSKOVICE.

Původní tvar názvu vesnice této jest Myslkovice, ale vedlé toho vyskytuje se již v památkách 14. století také tvar nynější, zkrácený. Nejstarší nám známí držitelé její byli bratři *Jeniš* a *Oldřich*, kteří vedlé způsobu tehdejšího věku štědrostí k duchovním vynikali. Zároveň s pány Rožemberskými a Kunšíkem z Přehořova dali roku 1367 dne 23. ledna tolik platu, aby mohl v Soběslavi druhý vikář neb střídník chován býti. [5]) K lepšímu vydržování tohoto kněze každý z účastníkův nějakým platem přispěl; Jeniš dal k tomu plat, který bral z věna zapsaného na Mojkově a Lštění po tchýni své Aluši z Libotyně, Oldřich pak dal plat na dědictví svém otcovském v Myskovicích; [6]) všech přiznání dáno r. 1371 dne 15. června. Jeniš přichází kolikráte v tehdejších zápisech soukromých, [7]) naposled r. 1381. Nedlouho potom zemřel, a také choť jeho Dorota byla již r. 1389 mrtva; věno její na Myskovicích a Radouni zapsané spadlo na krále. [8])

Ke sklonku 14. století přichází jiný *Jeniš z Myslkovic*; týž vzal na sebe r. 1393 za vyplacení hotových peněz závazek, že bude ročně 3 kopy gr. ze vsi Myskovic Vítovi, faráři v Záběhlicích, platiti a také se k tomu r. 1396 dne 11. prosince, stoje v konsistoři Pražské, přiznal; ale poněvadž ten plat později míti nechtěl, vrátil zase hotové peníze Janovi staršímu z Ústí, jenž plat potom převedl na dvůr Borek u hradu Choustníka. [9]) V pamětech se vyskytuje naposled r. 1399, an se tehda soudil s Anežkou z Myskovic jinak ze Soběslavě. [10]) O pozdějších osudech Myskovic, zvláště za husitských válek, jest málo známo; *Boček z „Myslikovic“* zpečetil r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému, [11]) r. 1457 žil Aleš z Myslkovic s mateří svou Annou z Chelčic a půjčovali pánům Rožemberským peníze. *Jan z Myslkovic* byl již r. 1467 mrtev, a peníze, jež pánům z Rožemberka půjčil, dědila choť jeho Anežka z Vyhnanic a dcera její Anna. [12])

[1]) DZ. 45, E 13. [2]) DZ. 15, B 27. [3]) Bílkovy konf. str. 106. [4]) DZ. 305, L 19. [5]) Borový, Lib. erect. 1., p. 61. [6]) Ibidem 88, listy archivu Soběslavského. [7]) Ve kvitanci Oldřicha Pluha (archiv Třeb.), též ve výprose r. 1381 (DD. 13 f. 73). [8]) DD. 13, f. 76. [9]) Lib. erect. XII, f. 168, 191. [10]) DD. 18, f. 7. Také se připomíná r. 1398 *Heřman z Myslkovic* (arch. Budějov.). [11]) Arch. č. III., 189. [12]) Lib. oblig. I., 51, 258 v arch. Třeb.

Ke konci téhož století držel bud celou ves aneb část její *Kašpar z Vlásenice* a *z Myskovic*, jenž svědčil r. 1483 dne 25. ledna při nadání kaple nové v Soběslavi pod věží. [1]) Jedna část vsi patřila potom ke zboží Brandlinskému, ta pak, v níž byla tvrz, náležela *Dvořeckým z Olbramovic*. Snad držel část tuto *Kuneš Dvorecký*, jenž žil na počátku 16. století, na jisto však syn jeho *Petr*, jenž přichází po prvé r. 1530 jako pán Myskovský. [2]) Týž držel mimo tvrz a dvůr Myskovice s částí vesnice také tvrz a dvůr pustý v Kvasejovicích a ves Sedlce (Sedlečko) s mlýnem. Učiniv o statku tomto pořízení roku 1560 dne 18. června, zemřel brzo potom; zůstaly po něm z manželky Elišky z Mladějovic kromě dcer Kateřiny, Krystyny, Vráty, Anny a Apolony [3]) synové *Kuneš* a *Břetislav;* ti pak se rozdělili potom tak, že onen si vzal Myskovice, tento Kvasejovice. [4])

Kuneš, roku 1566 mladší řečený, slul tak ještě r. 1589, když se titulář nový vydával, ale od r. 1596 až do smrti své nazýval se starším. Zvětšil statek svůj tím, že roku tohoto od Jana Opršala z Jetřichovic několik dvorův kmetcích v Myskovicích přikoupil. [5]) Zemřel někdy na počátku 17. století, zůstaviv 5 synů, 5 dcer a vdovu Johanku z Věžník, jež užívala do smrti své dvoru popl. v Sedlečku. Dědicův tu bylo dosti, ale statek pro tolika „skrovná živnosť,“ tak že k žádnému rozdělení nežli k samému prodeji přijíti nemohl; z těch příčin učinili kommissaři k tomu zřízení smlouvu s nejstarším z bratří *Mikulášem mladším* r. 1609 dne 22. září, tak že tento statek koupil; [6]) summa trhová, třebas za kupcem zůstala, měla se rozděliti rovnou měrou mezi ostatní bratří *Bedřicha*, *Čeňka*, *Adama* a *Rudolfa*. Dorůstajíce bratří vybírali si od Mikuláše díly své na penězích, Adam r. 1611, Bedřich a Rudolf r. 1612. [7]) Co se týče bratra Čeňka, jenž byl při smrti otcově někde v cizích zemích, ujednáno bylo r. 1609 skrze řečené kommissaře, že díl jeho za Mikulášem zůstati má, ale r. 1612 se ještě nevracel; nevědělo se, kde přebývá, a nemohli se také vyptati, živ-li jest neb mrtev. Z těch příčin smluvil se Bedřich s Mikulášem r. 1612 dne 5. dubna, aby mu tento vydal z dílu Čeňkova 487 kop 30 gr. m. a přiřekl, kdyby se Čeněk někdy našel, že ty peníze opět ke dskám položí. [8])

Koupením Myskovic byl na sebe vzal Mikuláš velikou úlohu a vyplacováním dílů bratří svých uvalil na sebe tolik závad, že nemohl statek „ze slušných příčin“ zdržeti; prodal tedy r. 1613 dne 26. června tvrz Myskovice s pivovárem při ní, dvorem popl., ovčín, ves, ves celou Sedlečko s mlýnem náchlebním a dvorem pod ní, jehož ještě máti jeho užívala, a díl vsi Roudné manželce své *Anýžce Dvorecké z Hodic* za 12.000 kop míš. [9]) Ale toto odprodání bylo jeho štěstím; neboť když byl po bitvě Bělohorské nad těmi, kteříž povstání podporovali, přísný soud držán, odsouzen jest Mikuláš r. 1623 dne 4. listopadu polovice statku svého, ale nemohlo se mu nic vzíti nežli tušim dvůr Kunratovský ve vsi Řípci s okrajky v rybnice Dubenském, jejž byl r. 1615 za 880 kop míš. koupil. [10]) Nicméně zabrány přece Myskovice a zastaveny r. 1622 *Soběslavským*, avšak potom zase Anýžce navráceny. [11]) Mikuláš připověděl r. 1628 ochotně, že přestoupí k víře katolické. [12]) Tím způsobem se stalo, že zdědil po manželce své Myskovice, k nimž byla ona r. 1617 statek Roudný přikoupila.

Z bratří svrchu dotčených zemřel Bedřich r. 1639 dne 1. října ve stáří 57 let a pohřben jest v Tučapech [13]), Mikuláš zemřel ještě později, totiž r. 1645, nezůstaviv po sobě dědicův. Nyní se uvázala v Myskovice jediná již z jeho 5 sester *Lidmila* vdaná *Holánová*,

[1]) Archiv Soběsl. [2]) Reg. kom. soudu (6 F.) pňh. A 6. [3]) DZ. 13, L 9.

[4]) Oba byli násilníci; r. 1571 zsekal Břetislav souseda Táborského Havla Stranovského kordem v hlavu, když se k městu pustému Ústí jda domů vracel, a v témže městě pustém souseda Řehoře Netolického zbil a okrvavil. Oba bratří, potkavše se r. 1578 s Jáchymem Zemkem, sousedem Bechyňským, jej pěstmi na zemi porazivše zbili a dobyvše kordu naň sekali a v ruku pobodli. (Reg. 20 F. k. s. E 17, F 3, P 19.) [5]) Kniha dlužní v Táboře r. 1548 f. 79, DZ. 253 B 28. [6]) DZ. 183, E 3. [7]) DZ. 135, J 30, 136, A 15, J 6. [8]) DZ. 189, H 21. [9]) DZ. 186, N 27, 253, C 8. [10]) DZ. 137, J 6. [11]) Bílek, Děje konf. 90. [12]) Čas. mus. 1843 str. 206. [13]) Tam jest posud jeho náhrobek.

ale tomu odpírala dcera Bedřichova *Johanka*, jež byla vdána za nějakého Vrchotického, ceduli řezanou udělavši, že by jako dcera bratrova také polovici statku zemřelého míti měla. Za tou příčinou udělána jest r. 1646 dne 10. dubna mezi oběma nápadnicemi smlouva taková, že Johanka přejala tvrz Myskovice s příslušenstvím.[1])

Johanka vdala se v druhém loži za *Oldřicha Jana Malovce z Malovic*. Syn z tohoto manželství *Vilém Oldřich* došed r. 1666 let svých, učinil přísahu dědičnou věrnosti,[2]) ale prodal hned téhož roku dne 8. července tvrz Myskovice s Roudným *Janu Albovi Maximilianovi Koňasovi z Vydří* za 14.500 fl. rh.[3]) Nový držitel byl cís. radou a hejtmanem kraje Bechyňského, a byv povýšen do stavu svobodných pánů zemřel r. 1703 jako soudce zemský a soudů dvorského a komorního rada. Byl čtyřikráte ženat; z poslední manželky Anny Františky Chlumčanské z Přestavlk narodil se mu syn *František Antonín*, jenž při smrti otce svého let neměl, pročež se z vůle zemřelého zůstalá vdova jako poručnice r. 1703 dne 13. února v Myskovice a Roudný uvázala.[4]) Za nedlouho však statek ten prodán býti musil.[5]) Z tvrze povstal nynější zámek.

ROUDNÝ.

Ve vsi Roudném, ležící mezi Planou a Soběslaví, bylo sídlo panské již za dávných dob. Jedna větev Vítkovcův, a to bezpochyby Zelečských z Landšteina, usadila se tu ve 14. věku. Jeden z nich, *Vítek* jménem, žil asi uprostřed téhož století a splodil s manželkou svou Bolkou syny *Jindřicha*, *Jana* a *Pelhřima*.[6]) *Jan* řečený *Růže z Roudného* byl r. 1388 pánem na Hostinicích u Budyně a obdařil kostel Brozanský. Bratr jeho *Pelhřim* byl tuším r. 1392 vikářem v Čestině kostele, pak se stal děkanem na Lipnici na patronátě Landšteinském a r. 1396 dostal se za faráře do Veselí nad Lužnicí. Na záduší rodičův a bratří svých daroval r. 1405, 25. ledna klášteru Ústskému louku Dubčici, ležící u Roudného, začež si ovšem vymínil obvyklé tehda slavnosti zádušní v kostele klášterním.[1]) Pozdější osudy rodu tohoto nejsou známy.

Větší část Roudného patřila potom k panství Bechynskému, nějaká také část patřila k nějakému menšímu statku v okolí, tak na př. r. 1498 ke Vřesné.[2]) Když byl r. 1550, 17. března Václav ze Švamberka na Bechyni vsi Vyhnanice, Malé Hlavatce a Roudný Volfovi Hozlaurovi z Hozlau prodal, dostal se Roudný ke statku Bezskému.[3])

Když se Volfovi synové *Václav* a *Šebestian* r. 1558 dne 7. března o statek Bzí rozdělili, dostal Václav nejen řečené tři vesnice, nýbrž i některé jiné na svůj díl.[4]) Po smrti Václavově († r. 1560) přišel statek jeho k rozdělení mezi šest synův. Z těch dostal zejména nejmladší Mikuláš dvůr popl. v Roudném, mlýn na řece náchlební a 4 lidi osedlé, v Malých Hlavatcích 6 lidí osedlých a ve Velkých Hlavatcích jednoho člověka, ale bratr jeho Jošt také dostal nějakou část vsi, neb on se též seděním na Roudném píše. Teprv tehda povstala v Roudném tvrz.

Po smrti Mikulášově (r. 1591) přijal Jošt poručenství nad synem jeho mladičkým *Václavem*, s Barborou z Jiter splozeným;[5]) k lepšímu toho sirotka užitku koupil také r. 1595 dne 31. března díl jeho od kommissařův soudem zemským k tomu nařízených za 3908 kop míš.[6]) K tomu sice přikoupil Jošt r. 1595 dne 18. června část vsi Roudného, která mladému Benjaminovi Helmovi z Orlova náležela,[7]) za to však odprodal bratru svému Volfovi, co posud k Roudnému ve vsích Malých a Velkých Hlavatcích náleželo, smlouvou r. 1596 dne 26. dubna zdělanou.[8]) Několik let potom přestěhoval se Jošt na Zvozdnou a prodal r. 1600 dne 17. dubna tvrz Roudný s poplužím a vším příslušenstvím *Anně Častolárové z Řísnice* za 2550 kop míš.[9]) Manželem této paní byl tuším onen Jan Častolár z Dlouhé Vsi, jenž se psal seděním na Roudném a r. 1603—1609 v některých pamětech města Tábora přichází.[10]) Později se vyskytuje jako pán na Roudném *Zdeněk Lev Kavka z Říčan*, a seděl tu ještě r. 1615.[11]) Když se po jeho smrti (kdysi na počátku r. 1616) vdova po něm *Markéta Říčanská ze Rtína* poněvadž tu dětí po zemřelém nezůstalo, uvázala, odpíral tomu Jan Kryštof, bratr zemřelého, pravě sobě míti právo jak k Roudnému tak i ke všem svrškům, klénotům a k domu pod Slovany v Praze jakožto jich bratří společným; proti tomu předkládala Markéta list hlavní nebožtíka na 3000 kop míš., též jiné 3 listy na 627 kop míš. a klénoty, což vše jí bylo manželem darováno. Tedy se porovnali r. 1616 dne 20. března tak, že Markéta podržela tvrz Roudný se dvorem popl. při tvrzi, pivovárem nedohotoveným a ves, Janovi pak se dostal dům v Praze.[12]) Brzo potom, r. 1616 dne 6. července, prodala Markéta svrchupsaný statek *Anýžce Dvorecké z Hodic* na Myskovicích za 6600 kop. míš.[13])

Po spojení Roudného se zbožím Myskovským zanikla tvrz i s pivovárem, ale dvůr tu zůstal.

[1]) DZ. 304, K 20. [2]) DZ. 478, B 23, vlož. teprv 12. října. [3]) DZ. 316, G 18. [4]) DZ. 118, F 24 (verwittwete Konass).

[5]) Myskovice koupil *František Leopold Voračický z Paběnic*, jenž založil r. 1712 v lese blíže vsi nový kostel sv. Jana Nepom.; r. 1726 dne 20. března založil při témže kostele místo kaplanské, jež nadal úroky ze 3000 fl. proto, aby kaplan zde bydlící každý týden tři mše sloužil: v úterý při oltáři sv. Anny za druhou manželku zakladatelovu Marii Annu ze Šporku, v pátek při velkém oltáři za první manželku Eleonoru Renatu roz. hrab. de la Saga a v sobotu v kapli p. Marie pomocné za zakladatele samého. Při kostele tom, později na farní povýšeném, povstala osada Janov (od r. 1814 vesnice). Po něm následoval v držení Myskovic *Jan Václav Oktavian ze Vchynic*, jenž r. 1733 zemřel. Vdova po něm zůstalá, *Sibylla Eleonora* roz. v. *Bülau*, založila r. 1743 dne 16. února při kostele řečeném farní administraturu. Jediná dcera jejich, *Marie Anna*, vdaná za *Františka Karla Vratislava z Mitrovic*, zemřela již roku 1737. Manžel její byl vicepresidentem soudu nad apelacími; zemřel r. 1759 dne 25. února. Ze synův jeho dostal při dělení Karel, starší, Šonvald a Nadějkov, a *Jan Rudolf*, mladší, Kaladý a Myskovice. Tento zemřel r. 1795 bezdětek a dědil po něm syn bratrův *František Ludvík*, jenž prodal Myskovice r. 1802 dne 12. června *Josefu* rytíři *Vidršpergarovi z Vidršperka* a manželce jeho *Marii Františce z Ehrenfeldu*. Tato získala r. 1829 také polovici statku manželu patřící a prodala celý statek r. 1834 *Tomáši Neveklovskému*. Následoval potom v držení statku r. 1840 *Jaromír Antonín Tomáš*, syn předešlého. [6]) Lib. erect. XIII a f. 32.

[1]) DD. 13 f. 205, archiv u sv. Jiljí. [2]) Kodex Talmb. f. 202. Čtyři dvory kmecí držela kapitula Pražská, ty prodala roku 1563 dne 17. prosince Martinu Helmovi z Orlova (DZ. 56, F 19). [3]) DZ. 49, D 10. [4]) DZ. 53, G 11—14. Srovnej děje Bzí a Hněvkovic. [5]) DZ. 26, C 4. [6]) DZ. 171, D 8, vlož. r. 1596 (DZ. 127, D 23). [7]) DZ. 179, K 25. [8]) DZ. 171, D 7. Prodán také les Lužný při lesích Vyhnanických. [9]) DZ. 179, O 24, vlož. 1606 (DZ. 133, F 1). [10]) II. pam. grunt. kniha. [11]) Rozvržení sbírek str. 34. [12]) DZ. 190, N 20. [13]) DZ. 130, C 17. reg. 49 F. k. s. f. 19, vlož. 1617, 27. listopadu.

Sgrafita v Červené Řečici. (Viz text na str. 250.)

CEREKVICE ZÁMEK.

1. Popis a dějiny.

Při městečku Horní Cerekvici stojí dosud zámek podlé založení svého starobylý, ale od dlouhých let již tak přeměňovaný, že se způsobou svou ničím od obyčejných velikých domů neliší. Jen polohou svou vzbuzuje ještě pozornost badatelovu. Zakladatel založil jej tak, že se z vedlejšího rybníka Zámeckého skrze příkopy vodou opouštěti mohl, jak lze posud dobře šlakovati. Neb teprve za naší paměti příkopy zasypány a v zahradu proměněny, při čemž také odklizen most, kterýmž se od kostela do zámku přicházelo. Jako totiž obyčejně bývalo při starých zámcích, nacházel se tu kostel v nejbližším okolí. Jiný vchod býval přes příkop vodní k cestě, kteráž jde mezi rybníky Zámeckým a Kuchynkou, avšak neužívalo se ho nikdy pro jízdné, nýbrž jen pro pěší. Také tu se ještě do našich časů chodívalo po lávce, kteráž stávala na dřevěném roždí do rybníka zaraženém. Stavení zámecké má základ nepravidelný a pochází z dob novějších.

Starší název městečka Cerekvice horní (jež ostatně již názvem svým upomíná na založení své za doby křesťanské) byl Cerekvice Dobešova, tušim po zakladateli svém Dobešovi, jenž nikým jiným býti nemůže než *Dobšem z Bechyně.* Rod pánů těchto erbu odřivousu opanoval mimo Bechyni také Kamenici a založil kostel dřevěný [1]) s osadou po něm Církvicí nazvanou. Ve 14. století usadila se tu větev Vlastislavicův, a to páni *z Vlašimě* jinak *z Jankova,* jichž potomci dlouho potom na Moravě žijíce, Jankovskými z Vlašimě se nazývali. Jeden toho rodu, *Hynek,* splodil s chotí svou Libuší tři syny, *Matěje, Petra* a *Linharta,* kteřížto se po otci ve zboží Jankovské a Cerekvické uvázali. [2]) Řečení tří bratří založili před městečkem Cerekvicí kapli na česť sv. Linharta, sv. Markéty a 10.000 mučedlníků, jíž ukázali roku 1361, 4. srpna poplatek na jednom lánu pole u Cerekvice, vyminivše si za to jisté mše zádušní. [3]) Na Jankově vládli bratří společně, než Cerekvici držel sám Matěj, jenž sem r. 1359, 1. července a r. 1360, 23. prosince nové kněze podával. [4]) Jak dlouho Cerekvice potom rodu tomu náležela, není známo, také se neví, jestli byli pány Cerekvickými Jan starší a Jan mladší z Vlašimě, kteří žili na rozhraní 14. a 15. století.

Vítek z Církvice koupil roku 1369 nějaké dědiny v Hornévsi. Roku 1373 držel Cerekvici pan *Krušina z Lichtemburka,* tušim *Čeněk,* jenž držel r. 1364—1377 Štoky a Zvonějov. [5]) Na počátku 15. století dostali se v držení Cerekvice *Leskovcové z Leskovce,* po nichž se ona také Leskovcovou zváti počala, a učinili tvrz zdejší až do vymření předním sídlem rodu svého. Poprvé se Jan Leskovec r. 1411, 4. prosince seděním na Cerekvici připomíná, an tehda kněze do Zvonějova (blíže Štok) podával. Týž pak se jmenuje ještě jednou (r. 1413, 19. března) patronem kostela tohoto [6]) a r. 1412, 15. února kostela ve Ždírci, [7]) tak že z toho viděti, že držel několik vsí v okolí tomto, tušim i Štoky a Střítež. Vedlé staré genealogie rodu Leskovcův [8]) měl manželku Johanku ze Sovince a zemřel prý r. 1429 dne 19. srpna. [9]) Arnošt, syn jeho

[1]) Viz Pam. arch X. 599. Původní znak Cerekvice byla černá svini hlava v červeném poli (Světozor 1872, 310), což by tomu nasvědčovalo, že patřila nějaký čas Buzicům. [2]) Srovnej děje Vlašimě a Jankova. [3]) Lib. erect. ed. Borový I. 30. [4]) Lib. conf. I. B 5, C 9. [5]) Desky Brn. 80, 81, 102. [6]) Lib. conf. VII. A 28, C 4. [7]) Ibidem B 2. Fara tu slove „Zarziecz." [8]) Rkps. univ. bibl. v Praze XI. E 16. „Poznamenání některých pánů Leskovců z knihy mně 11. Septemb. 1681 od J. M. pana Voračického zapůjčené." [9]) Rok chybně udán, padl r. 1424 bojuje s husity u Želiva (Nauč. Slov.).

(podlé téže paměti), seděl od r. 1428 až do smrti své okolo r. 1458 na Humpolci a zastával úřad nejvyššího písaře. Poněvadž sám již zbožím pozemským požehnán byl, pustil statky rodinné v kraji Bechyňském *Václavovi z Leskovce,* bratru svému, jenž se v letech 1443—1473 pánem na Cerekvici nazývá.[1]) Později nabyl ke statkům svým Dolní Cerekvice, již mu král Jiří r. 1466 zapsal. *Albrecht z Leskovce*, syn a nástupce jeho, asi od r. 1473 byl napřed purkrabí kraje Hradeckého, od r. 1486—1505 podkomořím měst královských a zároveň seděl na soudu zemském, kamž ho král Vladislav, váže si nadání jeho, r. 1485 byl povolal,[2]) r. 1493 byl hejtmanem zemským, an král v zemi nebyl. Na válku loketskou vypravil r. 1505 ze statků svých 12 pěších a 2 vozy.[3]) Ke konci 15. století obnovil také starodávný kostel Cerekvický,[4]) v němž se nepřetržitě služby boží obřady katolickými vykonávaly, neb i páni Leskovci z veliké části při vyznání katolickém setrvávali. Úmrtím Albrechtovým vymřela mladší linie Leskovcův, jež seděla na Cerekvici, a zboží toto dostalo se druhé linii.

Vývod Leskovcův z Leskovce.

Jan Leskovec z Leskovce 1414—1417 † 1424, 19. Aug. ψ Johanka ze Sovince

- Arnošt † j. 1458 ψ Kateřina z Ostroměře † 1440 ψ Anna 1460
  - Jetřich 1483 † 1490 ψ Johanka z Boskovic
    - Jan 1510 † 1545 ψ Anna ze Lhoty † 1544
      - Dorota ψ Ladislav Ostrovec z Kralovic
      - Mandaléna ψ Zdeněk z Malovic
  - Bohuslav ψ Zdina z Kunemil
    - Bohuchval ψ Dorota z Lipy
      - Bohuslav † 1603 April ψ 1. Markéta z Hazemburka 2. Anna Marie z Lobkovic
        - Jan Jiří
      - Kryštof † c. 1608 ψ 1. Anna z Vartemberka 2. Alžběta Krolovna z Kynšteina 1598 3. Anna z Hochauzu 1604—1608
        - Jan Kryštof 1612 † 1680, 16. Octob. ψ 1. Lidmila z Janovic 1623; 2. Katerina z Harasova 1625; 3. Markéta Eva z Cetně 1630; 4. Kateřina Marketa z Říčan † 1662, 8. Jun.; 5. Kateřina Barbora z Veitmile 1665.
          - Dorota Eliška ψ Václav Dvořecký z Olbramovic † 1643
          - Lidmila Veronika ψ Jan Ilburk Voračický z Paběnic 1649
    - Arnošt † c. 1545 ψ Johanka z Dírného
      - Šebestian † 1582 ψ Žofie z Nečtin † 1586
        - Albrecht † 1584 ψ Johanka Dašická z Barchova
          - Albrecht Šebestian 1586 † c. 1655 ψ Dorota z Chlumu ⊙ 1613 † 1614
        - Mikuláš 1583, 1589
    - Krystof 1510—1521 ψ Anna z Vesce
      - Jan 1530—1583 ψ 1. Mandaléna z Dubé 2. Aléna z Nečtin
        - Arnošt † 1617 ψ Mandaléna z Lisova 1590
    - Mikuláš 1510—1534 ψ Eliška z Vojslavic (z ní dcera)
      - Vlachyně † j. 1574 ψ 1. Zofie z Lukavce 2. Barbora ze Skuhrova
        - Kryštof † c. 1595 ψ Barbora ze Skuhrova
        - Vlachyně 1571
        - Apolona ⊙ 1565 ψ Vilém Markvart z Hrádku
      - Václav † 1573 ψ 1. Maří z Kraselova 2. Dorota z Jenšteina
        - Anna ze Šlejnic
        - Kateřina ⊙ 1568 ψ Jiří z Kokořova
  - Vlachyně 1483, 1499 ψ Markéta z Frydšteina
- Václav 1443—1473
  - Albrecht 1473—1505

Z linie této žili na konci 15. století bratří *Bohuslav* a *Vlachyně* a strýc jejich *Jan*, kteří byli r. 1496 panství své Humpolecké prodali. Zdali již oni Cerekvici drželi, není nám odnikud známo, než tvrditi to můžeme o synech Bohuslavových, kteří sluli *Arnošt*, *Bohuchval*, *Mikuláš* a *Kryštof* a již r. 1510 jako páni Cerekvičtí se připomínají.[5]) V sedmi letech potom následujících rozdělili se: Bohuchval dostal Horní Ves, Hříběcí a Ostrovec s polovicí cla v Cerekvici, Arnošt snad dostal Řečici a Cerekvici Dolní, kteréž mu až do smrti náležely, ale ze zboží Cerekvického měl mimo vsi Bělou, Prašivou, ves pustou Tyňavu,[6]) toliko 4 rybníky u Cerekvice, jež prodal (vkl. r. 1517 v úterý po sv. Františku) Elišce ze Strpí za 100 kop gr. č.[7]) O Cerekvici samu rozdělili se ostatní dva bratří; Kryštof obdržel polovici tvrze, dvoru popl., městečka, podací, mlýna pod tvrzí a k tomu některou ves a nějaké dědiny, Mikuláš konečně vzal také polovici Cerekvice, jako bratr jeho Kryštof, mimo to ves celou Bukovou, v Chrastově jistý díl s rybníkem pivovarským pod Bílskou cestou (v gruntech Hřebeckých), rybník Střek, potok, který běží pod tvrzí až do Batelovských hranic, mlýn pod mlýnem tvrzským a mýto v Cerekvici.[8]) Dostav se v držení zboží Loutkovského, málo sobě vážil dílu svého a prodal jej r. 1521.

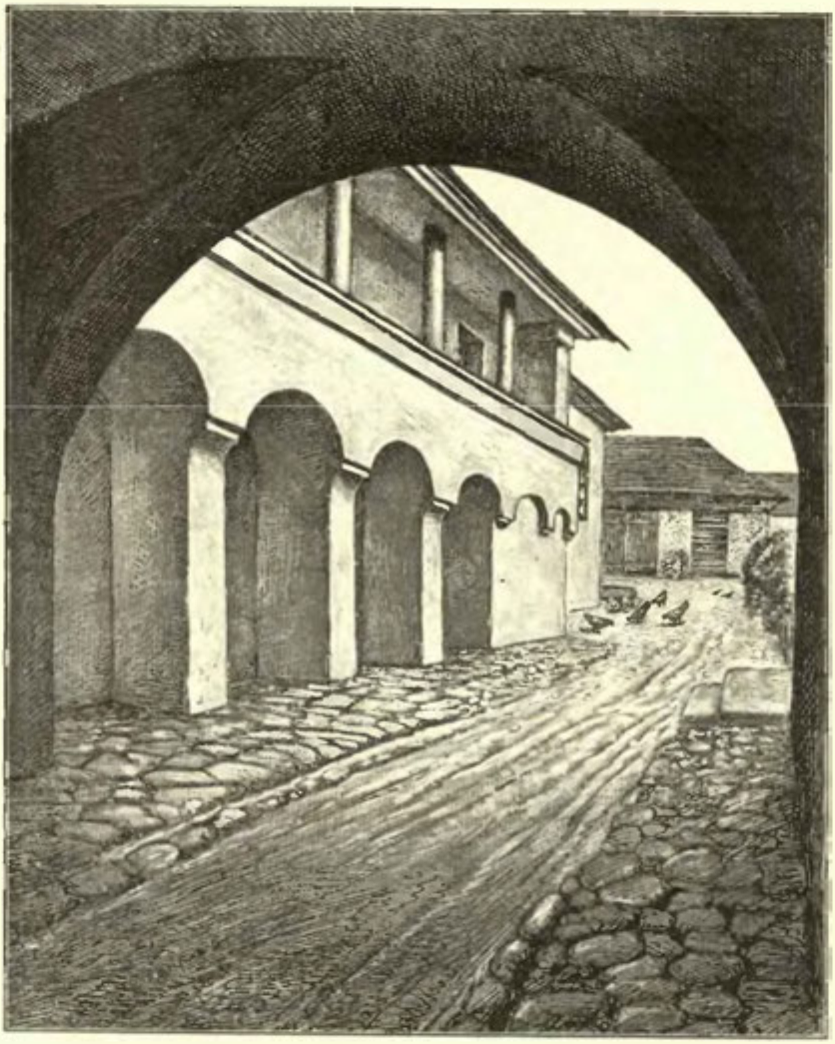
Kryštof z Leskovce oženil se s Annou z Vesce, jížto zapsal věnem všecko zboží své v Rymberce. Ze

Položení Horní Cerekvice, jak bylo před 50 lety.

[1]) Rel. tab. II. 198. Dvorský, Pam. žen str. 46. Srovnej Rel. tab. II. 230. Arnoštova choť Kateřina z Ostroměře († r. 1440) pohřbena jest v Cerekvici. Srov. arch. č. II. 329. [2]) Palackého Děje V. a. 251. Srovnej také nejstarší knihu Pelhřimovskou f. 34. [3]) Arch. č. VI. 320. [4]) Sommer, S. 167. [5]) Janderovy paměti Hořické. Srovnej DZ. 6, F 26. [6]) Srovnej děje Horního hradu. [7]) DZ. 3, K 2. [8]) Tamže, K 3.

všech bratří měl tuším nejchatrnější zdraví a byl již r. 1521 mezi mrtvými. Ve správu zboží a poručnictví sirotkův uvázala se nyní Anna, jež koupila pro sebe (r. 1521 v pátek před sv. Bartolomějem) druhou polovici zboží Cerekvického od Mikuláše. Ještě téhož roku vyžádala si na králi Ludvíkovi, aby mohla o statku svém říditi, a sepsala poslední své pořízení r. 1539 v pátek na den sv. Marka. Tím odkázala polovici svou Cerekvice, s řečenými 4 rybníky, věno své v Rymberce synům svým *Janovi*, *Vlachyňovi* a *Vácslavovi*, však s tou výminkou, aby Jan ze statku 1000 kop si vzal a o ostatek aby se všichni tři bratří rovně rozdělili, a to proto, poněvadž on za živnosti matčiny mimo jiné syny jí pomáhal statku

Staročeská pavlač v domě č. 104. v Chýnově. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře. (Viz text na str. 282.)

opatrovati beze všech ostatních synů práce. Dcerám svým Marjaně, Dorotě a Veronice odkázala věno a výpravu, jak se tehda na slečny patřilo.[1]) Anna zemřela nedlouho potom.[2]) Synové její počínali si samostatně r. 1539 na podzim pohánějíce Hynka Žampacha z Potšteina proto, že jim nechtěl vsi zápisné Chřelovice, Jiřice, Vitovice a Rovný vydati.[3]) Později se mladší bratří oddělili; Vlachyně měl Nový Rychnov a Vácslav měl polovici Cerekvice, ale dostav se skrze choť svou Marii z Kraselova v držení hradu Střely, prodal polovici svou Janovi,[4]) Jan obdržel též polovici Cerekvice, koupil druhou polovici

[1]) A sice věna po 25 kop. gr., každé s lože šatů předních a po 4 poduškách nejlepších, po 12 prostiradlech lněných nejlepších a po 2 kmentových, po 10 ubrusech plátěných, po 10 ručnících plátěných, 2 ubrusech kmentových, 2 ručnících kmentových, 11 lžic stříbrných. Mimo to dostaly dcery všechny kožichy po matce a synové 8 číší stříbrných a devátou pozlacenou. Špitálu v Cerekvici odkázala plat roční slepicemi v Bukové, kterýž potom konšelé Cerekvičtí vybírali a chudým potřeby k živnosti za to jednali (DZ. III. K 7).

[2]) Srov. oddělení druhé. Roku 1540 již byla mrtva. [3]) Rel. tab. I. 293. [4]) DZm. 68, B 21.

a r. 1550 zboží Myslovské, jež později k Božejovskému zboží přidal, an toho r. 1580 nabyl. Nad to vešel i v držení Leštna s příslušenstvím, tak že se počítal k bohatším rytířům v Čechách. Za to však peněz nešetřil na potřeby zemské a literární, jsa pán vzdělaný a přítel učených, jmenovitě Tadeáše Hájka, na jehož herbář r. 1562 nakládal. Dílem čacká jeho mysl, dílem i bohatství jeho toho mu zjednaly, že r. 1583 do stavu panského i se syny svými byl přijat.[1]) Bylať to poslední radosť, již Jan zažil na tomto světě. Ještě roku 1583, 13. prosince dal si ve dsky vložiti pořízení své, jímž statek svůj odkázal synům svým a choť svou Alénu z Nečtin slušnou živností opatřil;[2]) příští rok se nenacházel mezi živými.

Renaissanční židle z Červené Lhoty.
(Viz text na str. 264.)

Synové jeho *Bohuslav*, *Kryštof*, *Albrecht*, *Mikuláš* a *Arnošt* byli již při smrti otcově při letech, ano jeden z nich (Albrecht, pán na Běrunicích a Veltrubech) otce svého ani 2 léta[3]) nepřečkal, zůstaviv na sirobu synáčka malého *Albrechta Šebestiana*. Každý z bratří toužil po samostatném hospodářství, proto se brzo po smrti otcově rozdělili. Nejstarší z nich Bohuslav dostal Horní Hrad s některými vesnicemi od zboží Cerekvického a Božejovského, Kryštof řečený mladší vzal si Božejov a Novou Cerekvici, Albrecht obdržel Horní Cerekvici, Mikuláš Leštno a Arnošt Dolní Cerekvici s Novou Bukovou, jež byla tudíž od Cerekvicka odtržena. O tom o všem vložili si bratří r. 1586 zápis ve dsky zemské ze všech dílů se propouštějíce.[4]) Po takovém podělení spolčil se znovu Bohuslav se strýcem svým Albrechtem, tak že srostly dohromady díl Horňohradský a Cerekvický v jedno již nerozloučené panství. S první svou chotí Markétou z Hazemburka byl bydlel Bohuslav na Horňohradě, na němž jí také byl věno ukázal, s touž chotí svou splodil též dítky, jež tuším dlouhého věku se nedočkaly. V druhém loži pojal Annu Marii Popelovnu z Lobkovic. Při smlouvách svatebních (r. 1603 dne 5. února) nevěsta jemu po sobě věnovala 10.000 kop m. a on jí nejen věna jejího podlé obyčeje království třetinou výš summy peněz 15.000 kop zapsal, ale i k tomu více nad věno 2000 kop zápisem pojistil; kromě toho také jí učinil pořízením r. 1603, 12. dubna daným mocnou poručnicí dětí svých a statku svého.[5]) Den ten Bohuslav (jsa tehda v hodnosti cís. kraječe) jen o několik dní přečkal; řečená poslední vůle vepsána byla již dne 23. dubna ve dsky zemské. O dětech jeho není nic známo (Balbín uvádí syna Jana Jiřího, jenž měl manželku Lidmilu Špetlovnu z Janovic). Veškero zboží n. Bohuslavovo spadlo na Arnošta a Albrechta Šebestiana, strýce nedílné; když pak vdova pro věno se v statek uvázala a z toho soudy vznikaly, učiněna r. 1607 dne 27. ledna smlouva taková, aby se 13.000 kopami spokojila.[6]) Albrecht potom sám drže Cerekvici a také Božejov jako poručník se psával potom „na Cerekvici horní Leskovcové, Horňohradě a Božejově.“

Hladomorna na Žirovnici. (Viz text na str. 112.)

Tehda náležely k panství Cerekevskému Cerekvice horní městečko se dvorem popl., pivovárem, mlýnem, ovčínem, pilou, rybníky, lesy, hájí, porostlinami, vsi Rohovka, Benátky, Leskovec s pustým hradem, Heřmanice, Hříběcí, Pavlov s dvorem poplužným.[7]) Na tom na všem

[1]) DZ. 21, P 19. [2]) DZ. 22, C 7. Dle Balbína slula první manželka jeho Mandaléna Berkovna a Aléna byla druhou chotí. [3]) O smrti jeho v Dačického pamětech. I. 157. [4]) DZ. 23, H 1. Díly jsou sepsány z rozličných zápisův, jež se dokládají při dějinách dotčených míst. [5]) DZ. 131, L 29 — M 3 a 178, K 17. [6]) DZ. 180, C 20. [7]) K tomu ještě náležel Horňohrad s vesnicemi.

Albrecht (vkl. r. 1613 ve středu po navštívení P. Marie) choti své Dorotě Kateřině z Chlumu a z Košumberka († r. 1614) 10.000 kop m. věnoval.[1]) K tomuto a Horňohradskému zboží přikoupil od strýce svého Arnošta ves Bezděčín (r. 1609), musil však r. 1615 statek svůj Cerekvici odstoupiti Janovi Kolínovi (?), než brzo potom zase v jeho držení vešel. Jsa horlivým katolíkem a byv s jinými osobami z Čech vypovězen a za zpronevěřilého syna vlasti položen a všeho statku zbaven, skrze to nesnesitelná břemena v městě Pasově snášel. Nemaje již nač dosti skrovně živu býti a s čeládkou svou se vychovati, radil se o to s Bořitou a Slavatou, co by dále činiti měl, a utekl se (r. 1620, 4. června) o pomoc k panu Zdeňkovi z Lobkovic. Po bitvě Bělohorské se navrátil a seděl pak ještě na sněmu r. 1627.[2]) Maje dosti poddaných evangelických na svém zboží, připověděl r. 1628 kommissi reformační, že je přivede ke katolictví.[3])

Když Albrecht Šebestian pořízení neučiniv asi r. 1655 zemřel, nebylo po něm dědicův přirozených, leč strýcův sedících na Božejově, kteří však s ním dílní byli; zboží Cerekevské dostalo se tu rodu této krajině docela cizímu. Otec totiž Albrechtův Šebestianův měl manželku Johanku Dašickou z Barchova, vdovu po Jaroslavovi Bořitě z Martinic, jež v trojím svém manželství vždy tím neštěstím stíhána byla, že muže svého brzo ztratila. První její manžel zemřel, maje třicet dvě léta věku svého, druhý manžel Albrecht z Leskovce zemřel brzo po otci, a s třetím manželem Janem Václavem z Lobkovic, jemuž porodila dceru Marii Benignu, asi také dlouho nebyla, sama smrt podstoupivši. Byl tudíž pověstný Jaroslav Bořita z Martinic († r. 1649), syn Johančin, jednobřišným bratrem Albrechtovým Šebestianovým a také vedlé král. novell k obnovenému zřízení K k. 19 (poněvadž již máti nežila a bratra nebylo) jediným dědicem veškerého jmění Albrechtova a jeho potomkův. Tudíž si synové Jaroslavovi ještě na živobytí jsoucí, *Bernart Ignác* z *Martinic* na Smečně, nejv. purkrabě a *Maximilian Valentin* odtud na Planici, nejv. sudí, „i na místě jiných nepřítomných jich společníkův" (totiž sester jejich) r. 1655, 15. července u úřadu desk zemských komorníka vyžádali, aby se mohli uvázati v Cerekvici, ale r. 1657, 14. června právo to přešlo na Maximiliana samotného.[4]) Však tohoto posledního roku přihlásili se i jiní příbuzní k dědictví a zvedeni (vedlé svolení r. 1657, 13. září), pokud jen díl jejich byl, *František Vilém* z *Talmberka* na Vlašimi a *Alžběta Lobkovská* z *Talmberka*, syn a dcera někdy Marie Benigny z Talmberka rozené z Lobkovic, sestry jednobřišné někdy Albrechta Šebestiana.[5]) Maximilian nabyv i od těchto podíl jejich (vkl. r. 1657, 15. září) udělil téhož roku městečku Cerekvici výsady, začež se oni zavázali, že budou vrchnosti pomáhati při opravování hrází rybničných, dopravování vlny a másla na 2 míle daleko, setí při dvoře Cerekevském a na požádání vrchnosti konati poselství za levný peníz. Za to jim opatřil Maximilian výroční trhy, prodávání vína a obchod v soli.[6]) Maximilian koupiv některé statky, zase jiné za to prodával, tak i prodal roku 1662, 31. října statek Cerekevský (německy Lobskirchen řečený) *Ferdinandu Leopoldu Bennovi* za 60.000 kop m.[7]) Nový držitel byl cís. radou, od r. 1634 proboštem Vyšehradským, kanovníkem v Halberštatě, Řezně, Brixenu, Praze a Olomouci a konečně v Salcburku. Kšaftem svým d. v Salcburku 10. června a 4. října r. 1691 odkázal zboží Cerekvické, statek Žitenický v kraji Litoměřickém a dům svůj v Praze *Frant.*

Hus. Snímek z rukopisu z 15. století.

[1]) DZ. 136, M 26. Dačický II. 137, 141. Stará tvrz Cerekevská nazývala se r. 1627 zámkem, při němž ležel dvůr. (DZ. 96, E 7). [2]) Arch. Roud. Dačický I. 253. [3]) Čas. mus. 1843, 208. [4]) DZ. 113, K 27. [5]) Tamže L 18. [6]) Sommer S. 167. [7]) DZ 314, A 1.

Ferdinandovi hraběti z *Küenburka*, cís. komoří a kanovníku kostela Salcburského, a zemřel r. 1691, 12. října. Dědic ustanovený obdržel komorníka r. 1692, 8. ledna, aby se ve statky dotčené uvázati mohl.[1]) Stav se potom arcibiskupem Pražským, skoupil mnoho statků v Táborském kraji, na nichž nové stavby a všelijaké opravy vyváděl. V Cerekvici vystavěl novou faru a zámek starý zcela obnovil, setřev tím starodávný jeho ráz.[2])

2. Příběhy Leskovecké.

Děliti statky do nekonečna způsobovalo odjakživa svízele a nevole, neboť spatřuje se nyní s podivením, kterak tvrz nevelká rozdělena na polovice, a ještě s větším podivením jest, bylo-li více, až i pět dílů. Lidé takto spolu stěsnaní nemohli vytrvati ve svornosti, činíce si na schodech, chodbách a dvorcích nejedno příkoří. Za takového stavu věcí pominula láska bratrská a přátelská. Tak se to shledává i na Cerekvici, když byla dělena. Bohuchval z Leskovce i Anna z Vesce nutili se k sobě. Bohuchval ji obeslal r. 1533 do soudu komorního proto, že Marsa neb Martin myslivec a poddaní její postiženi a usvědčeni, když šli s ručnicemi, a že lidé její z Nové Cerekvice honili s tenaty u Leskovce a Moravče. Přišlo až k tomu, že si obě strany grunty své zapověděly.[3]) Bohuchval měl při s Mikulášem Radkovcem z Mirovic a na Batelově o nějakou stezku (r. 1534). I kázal Bohuchval lidem svým, aby na Mikuláše čekali na té cestě s tesáky, kušemi a oštípy, a říkal potom lidem Mikulášovým s radostí, že osadil na jejich pána, že mu ho mají přivésti dnes nebo zítra, „jede mi u Horněvsi stezkou a jest v Žirovnici, a pak až mi zrádce přivedou, kážu kládu vynésti a káži ho vsaditi, žitem osypati a seženu všecky svině, aby z vyj. zrádce toho sádla něco z něho vypáraly.“[4])

S Annou přel se též Václav ze Stítného, vině ji, že dopustila lidem svým z Nové Cerekvice, Myslova, Markvarce a Čížkova honiti s tenaty v lese jeho v té leči, ve kteréž leží louka jeho Leština, a to r. 1537 po novém létě.[5]) Že byla paní násilná, o tom svědčí tento příběh: Anna zadržela Janovi, faráři Cerekvickému, trojí úrok po 3 kopách gr. č. a z rolí kněžských

Jeronym. Snímek z rukopisu z 15. století.

[1]) DZ. 117, F 11. [2]) Ještě za živobytí arcibiskupova koupil Cerekvici r. 1718 *Arnošt August* hrabě z *Metternichu*, r. 1720 dostala se Cerekvice hraběti *Regalovi* zasnoubením jeho s *Eleonorou Christinou* z *Metternichu*. Jedna dcera z tohoto manželství pošlá zdědila panství po smrti starší dcery a vdala se r. 1767 za hraběte *Sigmunda z Rindsmaulu*, jemuž, umírajíc, dotčené panství odkázala. Po něm je zdědila dcera jeho *Karolina*, od roku 1788 zasnoubená s *Marií Josefem Fuggerem z Kirchberka*. Roku 1802 koupil panství to *Václav von Ubelly* a ze *Siegburka*. Týž odprodal napřed (1803) ves Lihkovou Vodu se dvorem a popłužím a ves Vratišov jakémusi Schwarzovi, a ves Vlásenici se dvorem a vsí Čelistnou Josefu Kubešovi, ostatek pak panství Cerekevského r. 1804 *Antonínu Kleinovi*. Nástupce tohoto (od r. 1807, 29. srpna) prodal je *Václavu Novákovi*, od něhož je koupil r. 1816, 14. března *Kryštof hrabě Cavriani* a manželka jeho *Eliška* rozená *Cavrianova* (✝ 1830). Hrabě Kryštof zděděv polovici manželky své odkázal celé panství, když r. 1834 umřel, dětem svým *Ludvíkovi*, *Ladislavovi*, *Filipovi* a *Františkovi*. [3]) Reg. 5, F. hejtm. I. E 2, 6 F k. F 3, DZm. 68, B 21. [4]) Reg. zl. sved. 1533, G 8. [5]) Reg. 10 F. k. E 2.

Zámek Dírenský. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře. (Viz text na str. 301.)

též 3 kopy, pročež týž Jan „svrchků svých odešel“ (t. j. svrchky své opustiv) do Libkovy Vody. K téže věci táhne se také psaní, které psal Anně nejv. hofmistr jakožto předseda soudu komorního, a to:

„Uroz. vladyce Anně z Vesce na Církevici, přítelkyni milé!

Službu svú vzkazuji urozená vladyko, paní milá! Zpráva jest mi dána od kněze Jana, faráře v Církevici, že jest u tebe byl, že by jemu statek pobrala i co jest tu byl nezaplatila, což jest jemu k té faře spravedlivě náleželo, psaní jest a žádost k tobě o to učinil, aby jemu navráceno bylo a ty žes jemu tu odpověď dala, že jest odběžné tvé. I poněvadž se k tomu přiznáváš, aby témuž knězi Janovi, kterýž jest v Libkově Vodě u Pelhřimova, všecko bez umenšení navrátila; pakli by toho neučinila, aby před námi a radami našimi stála a toho žes to učiniti mohla, se spravila a jemu z toho práva byla“ (r. 1538).

Áčkoliv potom vyšel nález, aby mu Anna 12 kop dala a svrchky vydala, přece mu dosti neučinila (1540) předstírajíc, „že týž kněz mimo čas od ní bráti a trhati se chtěl, maje sjednání s osadou, ježto jako čeledín, tak kněz, jako pastýř času dostáti má.“ Poněvadž nedlouho potom zemřela, napomenuti synové její důtklivě, aby nálezu dosti učinili. [1])

Jan Leskovce objevuje se v listech svých jako pán zdvořilý, jako znáti ku př. na listech tuto položených:

„Uroz. p. p. Václavovi ze Švamberka a na Bechyni.

Službu svú oc. Z poslané klisny i vynše (ačkoli sem se jí již nenadál), ale že v tom ne polský, než český spuosob zachovávati ráčíte, poznal sem, a od VMti ji jako od svého milého pana tovaryše, věře, že se z lásky stalo, vděčně přijímám a přátelsky děkuji, i V. se toho zase touž měrou i jinač rád odplatiti chci. Co se pak pominutí příjezdu mého k VMti a našeho spuolu v tomto ouřadu shledání dotýče, což se nestalo, chci se k tomu přičiniti, aby, budeli vuole buoží, to VMti v brzkém času nahrazeno bylo, však s tou veyměnkou, abyste, což k sobě chtíti míti, také od sebe tolikéž učiniti a touž měrou se odplatice ke mně zase přijeti ráčili a když se tak stane, já VMt věrně rád v domu svém uhlídám, kteréhožto z uobou stran žádostivého shledání Pán Buoh nám spuolu v dobrém zdraví brzy s potěšením popříti rač. D. na Cerekvici, léta buožího 1554 v pátek po sv. Martině (16. Novb).“

Jan Leskovec z Leskovce a na Cerekvici,
hejtman kraje Bechyňského a ochrance administratora i konsistoři Pražské pod obojí spuosobú.

[1]) Reg. 7 F. k. F 17, 10 F. k. H 5. Pam. arch. VIII. 503.

„*Ur. p. p. Vilímovi z Rožemberka a t. d.*

Službu svú ꝛc. VMti oznamuji, že mám u sebe nemalý počet některých znamenitých a mých milých panuo a přátel ke dni sv. Vondřeje, apoštola nejprve příštího, pro některú mú zvláštní a velmi pilnú (k čemuž ste mně nejednú raditi ráčili) nenadále připadlú potřebu (na kteréž mně nemálo a to předně záleží) na Cerekvici míti. I k VMti se s velikou duověrností utíkaje VMti prosím, že mne nemuoželi (ač bych potřeboval) více býti nejmíně asi dvěma srnami od Třeboně laskavě obdařiti a úředníku Třeboňskému o to psaním (kteréhož by mu posel můj navracuje se domuo dodal), aby se tak stalo, poručení učiniti ráčíte a já bych pro ně, když by mně od něho oznámeno bylo, poslati poručil. Jsem k VMti té celé a jisté naděje (poněvadž vím, že VMt v tom netoliko dostatek, ale zbytky míti ráčíte), že mne v takové obzvláštní pilné potřebě a žádosti mé (neb mi v tom velikú vděčnosť a lásku ukázati ráčíte) oslyšeti a nikoli opustiti neráčíte, neb ráčíte věděti, že jsem zase vždycky a ve všem mně nejveyše možném svými povolnými a přátelskými zásluhami skutečně VMti nacházeti dal a ještě na jiném nejsem. S tím se lásce VMti poručena čině ꝛc. D. na Cerekvici léta 1562 ve štvrtek před pam. obětování p. M. (19 Novmb.)."

Jan z Leskovce,
vlastní rukú.[1])

Zdá se však, že právě toto přátelské posedění přerušeno bylo událostí krvavou. Neb asi v ten čas se stalo na Cerekvici, že Václav Beneda z Nečtin Oldřicha Osterského ze Sulevic s panem Říčanským za stolem sedícího, který se s Benedou o nic nevadil ani jeho neznal, sklenicí mezi oči uhodil a tím jej o zrak a oko připravil. Že i Jan Leskovec nebyl krotké povahy, ukazuje příběh, který se stal r. 1565 o novém létě; neb tehda Jan přijev se služebným lidem s ručnicemi do Horní Vsi, vrazil k rychtáři tudíž a dvéře u komory vylámati rozkázal.[2])

Roku 1576 ten pátek před sv. 3 králi Jan Leskovec jeda v ulici při městečku Hořepníku, potkal se s knězem Janem, farářem Načerackým, an jel na saních maje při sobě „dyjnovitou" (viz díl I. str. 215.) nějakou Martu, ženu cizí, kteréž u sebe míti vrchnosti své vysoce se odřekl. Tu Jan zastaviv se s knězem učinil k němu řeč a bezpochyby mluvil o věcech, po nichž mu nic nebylo. Neb po té řeči kněz k němu promluvil a těmito slovy se ozval: „Tys j . . . kem bestia cornuta!" Z těch příčin psal Jan k němu ceduli řezanou, „ználi se k tomu, že jest tak lehkomyslná, nectná i nevážná a knězi nenáležitá slova k němu, jakožto k jednomu soudci a kmetu zemskému a radě JMC., čehož se jemu od žádného z nejvyšších stavů nikdy tak nepřihodilo, zúmyslně a všetečně promluvil," avšak kněz odpovědi nedal. Před soudem odpovídal farář, kdyby byl Jan pokojně jel a jeho s pokojem nechal, nebylo by k takovým řečem přišlo, ale Leskovec prý příčinu dával.[3])

Barbora Leskovcova ze Skuhrova na Novém Rychnově měla r. 1568 vdávati Annu Kateřinu, dceru Jana Trmala staršího z Toušic, za Kryštofa Tyma z Pošky a jí svatební veselí udělati, při čemž uvolil se Trmal na pomoc k tomu veselí 15 kop Barboře dáti a na ten den veselí na Nový Rychnov přinésti. Nedal nic, avšak odsouzen r. 1574, aby zaplatil.[4])

Jiného způsobu připověď učinil r. 1614 Albrecht Šebestian z Leskovce Sibylle Slavatové roz. z Mansfelda, jsa v domě Adama Slavaty, manžela jejího, v městě Hoře. Slíbil, že jí chce dáti všechny šaty chodící po n. Dorotě Kateřině Leskovcové z Chlumu, dceři její, totiž: sukně zlatohlavové, stříbrohlavové, aksamítové rozličných barev, mantlíky, kabátky, čepice s perlami, pasy, pak patero shlazování, totiž 1. s rubínovými růžemi a zlatými lístky, též velikými perlami a nostelkornovým pentlíkem položené, 2. s rubínovými růžemi, se zlatými zrny, perlami a strakatým peřím, 3. s fialovými pentlemi, zlatými růžemi, lístky a štefty a velikými perlami, 4. se zlatými růžemi, perlami a rouškou vlasové barvy položené, 5. se zelenými a zlatými lístky a malými perlami. Poněvadž Leskovec připovědi své nesplnil, došlo k soudu, ale nikoliv k nálezu, poněvadž se strany smluvily.[5])

[1]) Archiv Třeboňský. [2]) Reg. 15, F. k. s. P 8, S 5. [3]) Reg 17, J. k. f. 94—98. [4]) Reg. 17, J k. s. f. 51—52. [5]) Reg. 44, F. k. s. DD. 2.

Znaky: Dolní, Horní a Nové Cerekvice.

TVRZE OKOLO CEREKVICE.

LESKOVEC.

Ještě okolo r. 1850 vídati bylo v Leskovci zbytek tvrdé věže, poslední pozůstatek staré tvrze, ale i ten již tehda zanikl, tak že nyní mimo místo ani známky více nezbylo. Z tvrze této pocházeli *Leskovci z Leskovce*, užívajíce v erbu svém tak jako i některé sousední rodiny v Bechyňsku dvou vidlic dřevěných křížem přeložených. O předcích rodu tohoto jakož i starších osudech vsi Leskovce není nám nic známo, leda bychom sem počítali *Chvala z Leskovce* r. 1367; [1]) první z rodu tohoto *Jan z Leskovce* (r. 1400) nabyl před r. 1411 Cerekvice Horní, kdež on a potomci jeho od těchto dob až do r. 1655 sídleli. [2]) Tvrz zdejší nejsouc proto obývána, záhy zpustla a zboží k ní náležité přivtěleno jest ke zboží Cerekevskému. Ještě r. 1613 připomíná se »ves Leskovec s pustým hradem.« [3])

HORNÍ HRAD.

Za dvorem u Horní Vsi, zejména za vinopalnou spatřuje se pahrbek, na němž tvrz řečená Horní Hrad stávala. Pahrbek ten slove »Na hradě« jest prokopán hlubokým úvozem, po němž se tu tráva do dvora vozí. Ze tvrze, jež chráněna byla rybníky (nyní lukami), nezbylo nic; ještě před polovicí století bylo viděti některé zbytky. Jak již jméno složené ukazuje, patří Horní Hrad k mladším toho způsobu stavením. Horní Ves patřila ve 14. věku k Moravě. Role, lesy a rybníky tudíž držel do r. 1364 Oldřich z Pacova. Raněk »z Horněvsi« (r. 1364) koupil r. 1369 dědiny ve Chlumci. Mikeš a Frenclin prodali r. 1368 vše svoje zboží v Horní Vsi Jakubu a Hanušovi, bratřím z Jihlavy; Frenclin seděl potom s manželkou Vychnou na Rosicće. Dotčeni bratři Jihlavští koupili r. 1373 i jiné dědiny v Horněvsi, jež posud Martin z Horněvsi (r. 1369), Jaklin i Jan, bratří z Pelhřimova (r. 1369—1373) drželi. Také se r. 1368 Oneš z Horněvsi seděním v Nové Vsi připomíná. [1]) Roku 1370 připomíná se Mikuláš *z Horněvsi*, jehož otcem byl Pelhřim z Jiřic, tehda již mrtvý. Po otci zdědil rychtu v Jiřicích a s tím také při o ni s opatem Želivským; od svých nárokův ustoupil obdržev 19 kop gr. [2]) Tvrz povstala v Horněvsi teprve asi v 15. neb 16. století, když bylo zboží Cerekevské mezi bratří Leskovce rozděleno; *Bohuchval Leskovec z Leskovce*, jenž dostal na svůj díl Horní Ves s jiným příslušenstvím, vystavěl aneb snad již přijal tvrz naši, ale zanedbal sám již opravování její, tak že ještě za živobytí jeho zpustla. Řečený Bohuchval učinil (r. 1550 v sobotu před sv. Bartolomějem) zápis strýci svému nedílnému *Šebestianu z Leskovce*, aby se po jeho smrti uvázati mohl »ve tvrz pustou řečenou Hrad nad Vsí Horní, ves Horní, vsi celé Hříběcí a Ostrovec [3]) s příslušenstvím a polovici cla v Cerekvici Leskovcové.« [4]) Než po 2 letech umínil si raději řečeného zboží hned postoupiti, pročež sobě propustil z desk dřevní zápis a zdělal nový (vložený r. 1552 v úterý před sv. Valentinem), jímž tvrze řečené v dluhu prý 100 kop ihned Šebestianu postoupil. [5]) Tento vladyka a císařský rada, jenž byl pánem na Staré Červené Řečici, však mimo to ještě některá jiná zboží k Dolní Cerekvici po otci svém držel, podržel si toliko Řečici a ostatek odprodal smlouvou d. r. 1574, 3. listopadu (vkl. r. 1575, 28. ledna), totiž: hrad pustý nad Horní Vsí ležící a při něm sladovnu, pivovár se spilkou, s mlýnem náchlebným, dvůr popl. se štěpnicí, chmelnicí, Horní Ves, Hříbecí, Ostrovec, Bělou, Prašivou vsi celé, ves pustou Tyňavu, městečko Cerekvici Dolní neb Německou s mlýny, podacím, kurmi, ovsem, konopěmi atd. *Janu Leskovcovi z Leskovic* na Cerekvici, JMC. radě, za 9000 kop gr. č. [6]) Tím byl Horní Hrad připojen k panství Cerekevskému, při němž zůstával až do smrti Janovy (asi r. 1583). Než po smrti otcově rozdělili se (r. 1584) synové jeho Bohuslav, Kryštof, Albrecht, Mikuláš a Arnošt o zboží otcovské, jež jen na Cerekvici omezeno nejsouc, tak mnoho vsí obsahovalo, že se každému z bratří slušný jich počet na díl dostal. Při tom obdržel *Bohuslav z Leskovce* mimo některé vesnice také Horní Hrad, jejž, jak se zdá, zase poopraviv, aby mu pohodlným a milým sídlem býti mohl, k dosažení pak spanilého tu přebývání pojal k manželství Markétu z Hazemburka, jíž (vkl. r. 1587 v sobotu po sv. Simonu a Judě) na díle svém celém Horním Hradě, dvoru popl. s poplužím, Vsi Horní, na vsích Rymberku, Turavici, Bělé, Veselé se dvorem

---

[1]) Arch. Hradec., Cod. dipl. Mor. X. 5.

[2]) Jako patron kostela Zvonějovského připomíná se r. 1411 řečený Jan Leskovec, ale před ním podával r. 1402 »Johannes de Chotyelicz cliens« (lib. conf. VI. C 9). Podlé toho i možná věc jest, že se Jan Leskovec před tím z Chotělic psal, ačkoliv se při hojném vyskytání jména Jan pravdě podobá, že jsou oba Janové osobami rozdílnými. V Hradeckém archivu (viz arch. č. II. 327 r. 1400) jest pečeť jeho s vidlemi a legendou s. iohannis de leskow.

[3]) DZ. 136 M 26.

[1]) Dsky Brn. 52, 73, 74, 80, 109. [2]) Archiv Želivský. [3]) Ve vsi *Ostrovci* nacházejí prý se známky nějaké tvrze. Stála-li tu nějaká tvrz, mohlo to býti arci před 16. stoletím, a tu nám nesnadno dějiny její stopovati, poněvadž staré dsky shořely a jinde se o tvrzi této zmínek nenachází. [4]) DZm. 228, O 2. [5]) DZm. 229, D 10. [6]) DZ. 18, K 10 a 61, P 8. První smlouva o »hrad pustý Horní Ves tak řečený« učiněna r. 1735 dne 13. listopadu, ale nevykonána (DZm. 45, D 56). Z pusté vsi Tyňavy zbyl toliko mlýn, čtvrť hodiny od Veselé ležící.

popl., Libkově Vodě, Drbohlavích se dvorem popl., Vratišově, Celistvi, Ostrovci 3750 kop gr. m. věnoval a k tomu tolik přidal, aby všeho věna 6000 kop m. měla.[1]) Bohuslav byl spolu poručníkem mladého Albrechta Šebestiana, dědice Cerekvice Horní, s nímž také ve spolek vstoupil, tak aby nedílni jsouce, druh po druhu dědili. Bohuslav pojal v druhém loži Annu Marii z Lobkovic, která ho přečkala, když v dubnu roku 1603 zemřel, ale o dětech jeho skorem nic nevíme. Již r. 1613 nacházíme Albrechta Šebestiana v držení Horního Hradu, jenž se až do smrti své pánem jeho nazýval. Za něho splynul Horní Hrad se zbožím Cerekvickým a zároveň zpustl dokonce, tak že jen dotčené nepatrné známky u dvora zdejšího zbyly.

Mince některých osob buď v jižních Čechách osedlých aneb odtud pocházejících.

BUKOVÁ.

Severovýchodně od Horní Cerekvice jest ves Buková, kteráž se v pamětech záhy připomíná.[2]) Až k roku 1584 patřila ves tato k Horní Cerekvici, a tu byvši oddělena dostala se s Dolní Cerekvicí na díl *Arnoštovi Leskovci z Leskovce.*[1]) Tento postavil v Bukové novou tvrz, odkudž se sídlu tomu i vesnici Nová Buková říkalo. Stalo se tak před rokem 1590, kdež na tomto zboží manželce své Mandaléně z Lisova věnoval.[2]) Potom však jal se díl svůj rozprodávati. Cerekvice Dolní postoupil (roku 1592) strýci Kryštofovi z Branišova a Zajíčkova toho roku Pelhřimovským.[3]) Z ostatku prodal Těšenov (roku 1614) a potom prodal r. 1615 dne 16. září tvrz Novou Bukovou se dvorem, pivovárem, mlýnem, ovčínem a vesnicí, vsi Cernínov, Chrastov a Čejkov *Albrechtu Sebestianovi Leskovci z Leskovce* a na Cerekvici Horní za 13.100 kop míš.[4]) Od tohoto koupil statek dotčený (roku 1616 dne 13. července) *Zikmund Matěj Vencelík z Vrchoviště* na Kamenici,[5]) ale ztratil jej opět, když zabrán r. 1622 k ruce císařské. Statek ten zastaven r. 1621 cís. rytmistru *Štěpánovi Drágovi z Draghi,* potom postoupen pluku Maradasovskému a konečně pověstnému *Martinovi de Huerta,* po němž jej zdědila vdova *Anna Maria,* opět provdaná z *Donina.*[6]) Později jej držel *Vavřinec Miličovský z Braumberka*

[1]) DZ. 24. A 6. Zajímavá jestiť juxta (r. 1591) při témže zápise věnném, jíž sobě Bohuslav názvy vesnic některé opravuje, a to aby stálo místo Turavici Turovici, při Veselé že má státi »na Veselé jinak Prašivé,« dále »Drbohlavy jinak Vlasenice,« místo Celistvi má se čísti Čelistným. [2]) Emler, Reg. 1156.

[1]) Srov. děje Cerekvic obou a Božejova. [2]) A to na tvrzi a vsi Bukové, vsích Cerninově, Chrastově, Čejkově, Zajíčkově, Branišově, dvoru a vsi Těšenově a vsi Bezděčíně (DZ. 25, K 25). [3]) Desky zemské 168, N 21. [4]) DZ. 188, K 26, 189, H 18, 138, J 11. [5]) DZ. 189, O 21 a 138, K 30, 95, O 22. [6]) Bílek, Děje konfiskací 850—851.

(† r. 1670) a po něm synové *Jiří Karel* a *Vít Oldřich.* [1]) Roku 1674 koupili jej od Jiříka *Jindřich Valvarský z Valvaretu* a manželka jeho *Eliška Lidmila z Vildrštorfu,* po kterých následovali r. 1681 *Frant. Albrecht Hložek ze Žampachu* a manželka jeho *Markéta Lidmila* roz. *Malovka z Chýnova.* [2]) Po smrti Hložkově († r. 1685) prodaly (r. 1692) dcery jeho *Polyxena Šenovcová* a *Kateřina Mitrovská* Novou Bukovou za 19.500 fl. rh. arcibiskupu *Františku Ferdinandovi z Khüenburka,* jenž ji k panství Cerekvickému připojil. [4]) Potom udělána z tvrze sýpka a pivovár proměněn v myslivnu.

PRAŠIVÁ.

Ve vsi Prašivé jinak Veselé (sev. od Počátek) nacházela se prý také tvrz a staré zdi u jednoho selského dvora ukazovaly se jako zbytky její. [5]) Pověsť ta zasluhuje víry, poněvadž byla Prašivá dlouho sídlem zemanského statku. *Purkart z Prašivé* (r. 1359) a *Jan z Osečan* (r. 1362) drželi jej a byli též patrony kostela zdejšího. [6]) Roku 1393—1398 držel tvrz *Ondřej z Prašivé* (erbu ptáka); popluží jeho zasahovalo až k Janovicům. O podací kostelní v Prašivé dělil se s Majnušem z Rychnova. [7]) *Pavel z Prašivé* (r. 1457) psal se rodným heslem z *Hostišova,* užívaje jako klénotu jelení hlavy. [8]) Obdržev r. 1482 od krále povolení, aby mohl o statku svém říditi, učinil (r. 1490 dne 7. dubna) nápadníkem statku svého pana Jindřicha z Hradce. [9]) Učinil tak, nemaje dědiců přirozených. Neb *Jan z Hostišova* a *z Prašivé,* jenž se za syna jeho položiti může, zemřel tušim před ním. Týž Jan zavázal statek svůj při městě Pelhřimově paní Ofce z Vojslavic a louku nad Nuzovem chobot rybníka prodal (r. 1480) jednomu sedláku z Prašivé. [10]) Pozdější osudy Prašivé čtou se při dějích Cerekvice Horní a Horního Hradu. Roku 1572 seděl v Prašivé Adam Víta ze Rzavého s manželkou svou Julianou z Leskovce [1]) Roku 1615 usadil se tu *Arnošt Leskovec z Leskovce* († r. 1617), prodav vše jmění své, a psal se proto seděním »na Veselém hradišti.« [2])

[1]) DZ. 115, B 14, D 1. [2]) DZ. 391, K 2. [3]) DZ. 395, K 10. [4]) DZ. 116, J 21, 410, D 25. [5]) Sommer. [6]) Lib. conf. I B 9, D 10. Viz i Rel. tab. I. 490, patří-li sem. [7]) Lib. erect. V. f. 5, XII. f. 126. [8]) Arch. Pelhřimov. a arch. č. III. 566. [9]) Arch. Hradecký. [10]) Nejst. kniha Pelhřimov., f. 38.

KOSTELEC.

Nedaleko vsi Cejlův naproti moravské vsi Kostelci leží samota Vestenhof (Tvrzský dvůr) se starobylým tvrzištěm; to i název dvora svědčí o tom, že tu stávala tvrz, kteráž se jmenovala Kostelec po kostelu a vsi nedaleko ní ležící. Ke tvrzi této, kteráž patřila ve 14. věku k markrabství Moravskému, patřila také část Kostelce. Roku 1365 dne 17. března vzdali Oldřich Hamr a bratr jeho *Mikuláš Hamr z Kostelce* statky, kteréž drželi dosud v klášterství Želivském, opatovi tudiž. Mikuláš se zase r. 1366 připomíná. [3]) Roku 1371 prodal *Havel z Pacova* ves Kostelec s tvrzí *Jaroslavovi ze Šternberka.* [4]) Okolo r. 1390 připomíná se *Havel z Kostelce,* jenž držel od arcibiskupa Pražského dva lány v Cejlech. [5]) Tvrz zanikla asi v 15. věku a grunty k ní náležející dostaly se neznámým způsobem k panství Pelhřimovskému, od kterýchž dob se tato strana k Čechám počítala. [6]) Roku 1570 dne 2. dubna prodal Karel Říčanský z Říčan dvůr poplužný, jemuž říkali Němci Vestenhof, obci města Jihlavy za 156 kop gr. [7]) Později zanikl i dvůr tento, ale popluží jeho počítáno vždy k panství Jihlavskému. Nad mlýnem jest opyš ostrohu a na opyši tvrziště, na němž se spatřují sklepy, kousky zdí a malty. Východně odtud v lukách mokrých jest druhé tvrziště čtverhranné na dva díly rozdělené, které vodou opuštěno bývalo. (Objevil oboje p. Rychlý v Hradci.)

[1]) DZ. 17, P 3. [2]) DZ. 189, H 18 a 138, J 11, Reg. 46, F. k. s. F 3. [3]) Archiv Želivský. Na pečeti žernov (jako u Předoty z Matišovic r. 1361); legenda: de sieliw, celliw snad ukazuje na Cejly. [4]) Tab. Brun. p. 87 n. 333, 348, Wolný, Topogr. v. Mähren VI. 55. [5]) Emlerovy Urbáře na str. 123. [6]) Roku 1550 patřila k Pelhřimovu část Kostelce (DZ. 48, G. 27), též r. 1565 (DZ. 60, D 23). [7]) Chlumecký, Reg. v. Mahren I. 73, 76.

Pomník J. Husa a Jeronyma Pražského na místě jich upálení v Kostnici.

Znaky Černínovský a Homutovský.

Radenín Zámek.

1 Popis a dějiny.

Ookolí Táborském ze tří stran viděti jest na boku výšiny k západu obrácené několik mil daleko osadu na způsob jesliček, z dola k vrchu rozloženou. Ze zdálí se podobá nějakému městečku úpravnému, nad nímž jedno stavení jako pastýř ze stáda vyniká. Z blízka spatříme, že jest osada ta, Radenín, nepříliš úpravná, ale za to pěkný rozhled do krajiny západní lesem porostlé poskytující. Přeskočivše nejednou výmoly a louže průhonu od Bitova k Radenínu jdoucího, octneme se v dlouhé ulici prorvané vodotočinami mezi chalupami a domky osady této, minouce pak kostel, přijdeme ke stavením úhledným a dobře postaveným, neb tu stojíme před okršlkem zámeckým. Prošedše průjezdem klenutým vstoupíme na nádvoří, nad nímž se vypíná hmotné stavení zámku, k němuž se tolikero krásných upomínek z doby Homutův a Černínův poutá. V duchu vidíme tu staročeskou mateř, která dceru svou pečlivě vychovala, aby byla půvabnou a líbeznou manželkou a laskavou a pečlivou mateří. Nic tu již neupomíná na ty časy, kde tu hospodařila šetrná Alžběta Homutová z Cimburka a jemnomyslná a jediná paní Zuzana Černínová z Harasova. Stavení sice má základy širší nežli jest přízemí a svrchní ponebí, také ještě viděti širokou římsu na straně východní, oboje jediné svědectví o sklonku 16. aneb poč. 17. století; ale to jsou také jediné památnosti (kromě holých zdí), které se ze starých dob zachovaly. Sto let se nebydlelo na zámku Radenínském, starodávná rustika po vlasku způsobená od větrův a deštů poškozena byla, ve vnitřku vše pusto zůstávalo, a zámek, byť nebyl zříceninou, neměl již do toho daleko. Při rozdělení panství Radenínského a Hrobského, které se let právě pominulých přihodilo, potřeba bylo staré opustlé sídlo k obývání připraviti. Bohužel se to dělo tak, že mnohá památka a upomínka na bývalé pány zhynula. V nejvyšším ponebí bývaly do té doby starobylé komíny s erby rodu Černínského, na ten čas tu není po nich památky. Chodby

klenuté mají ještě starou svou podobu, ale moderní omítku, světnice a komnaty upraveny po způsobu novověkém, a zevně obdržel zámek nátěr žlutavý, který mu ostatně velmi pěkně sluší. Okolí se upravuje v zahrady, a tak se zdá, že se stane zámek tento, jemuž se v příčině rozhledu z oken jen málo sídel vyrovná, příjemným obydlím a ozdobou krajiny. Jak svědčí popis panství r. 1675, byla v ohradě zámku kromě nynějšího stavení ještě *Červená věž*, bezpochyby z cihel postavená, která však na ten čas již nestojí.

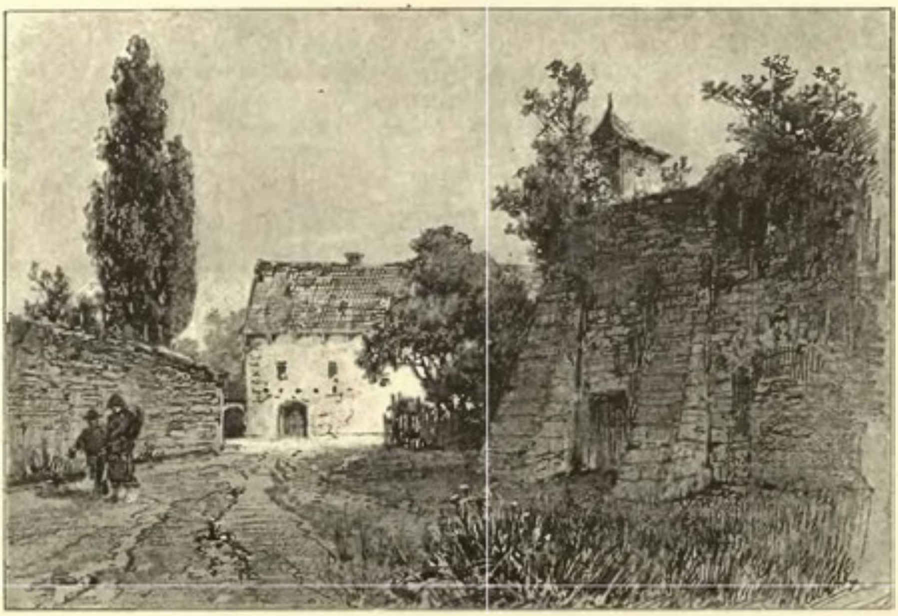
Jakého byli rodu původní držitelé Radenína, není známo Za časů císaře Karla žil *Mikuláš z Radenína*, jenž byl již r. 1363 mrtev, zůstaviv vdovu *Markétu* a syny *Jana* a *Mikuláše*, z nichž tento ještě r. 1367 let svých neměl; [1]) bratří ti rozdělili se potom tak, že dostal každý polovici tvrze, dvoru a vsi Radenína a půl vsi zbořené Lhoty. Mikuláš, řečený Čvero, jenž k dílu tomu také dvůr popl. Bor držel, vložil díl svůj ve dsky zemské r. 1369 Petrovi, Oldřichovi a Janovi, bratřím z Rožemberka. [2]) Když tedy r. 1391 polovici tuto za odúmrť královskou vyhlašovati chtěli, hájil práva Rožemberských Hroch ze Zvířetic, a toho dovedl, že jim na soudě dvorském za právo dáno bylo. [3]) Vedlé těchto dvou připomíná se také *Vyšata z Radenína* (r. 1378), jenž měl však hlavní statky v Javoře. [4])

Jaroš z Radenína vyskytuje se roku 1393 jako svědek při nadání kostela v Tučapech; [5]) byl příbuzný aneb přítel nějaký vladyk Tučapských, také se po něm r. 1405 dne 9. září *Kunrat z Tučap* a *Petr z Radenína* jako patronové kostela Radenínského připomínají. [6]) Nástupce jejich, *Vácslav Konopě z Heřmanic*, měl nějaké spory s Mikulášem Ubaldini, kanovníkem Vyšehradským a farářem ve Hrobech, a to proto, poněvadž se zdráhal nějaké peníze zaplatiti, jež sestra jeho Káča ke kostelu Hrobskému odkázala; později se musil podvoliti a slíbil r. 1411 dne 22. září v Chotovinech, že bude ze všeho statku svého 1 kopu faráři ve Hrobech a $^1/_2$ kopy kaplanu v Arnoštovicích ročně platiti, než aby se záduśní mše za Káči sloužily, to si vymínil. [7]) Roku 1412 dne 21. června připomíná se Vácslav jako patron kostela Radenínského a po něm r. 1413 dne 2. prosince *Bušek z Jedlan*, [8]) a přece se potom Vácslav zase v držení Radenína vyskytuje, neb týž prodal (vkl. r. 1414 dne 5. října) Radenín tvrz, dvůr popl. se dvojím poplužím, $5^1/_2$ lánu dědin s celým podacím *Chvalovi ze Žďáru* a *Ondřejovi z Nemyšle* za 200 kop. [9]) Jak se dále poměry majetníků za těchto dvou držitelů vyvíjely, není nám známo. Toliko to se shledává v pozdějších svědectvích, že Ondřej koupil Radenín od Pešíka z Dubu, a to lacino (za 80 kop), poněvadž mu byl slíbil, jej poctivě smrti dochovati. [10]) Zdali se tu míní polovice Chvalova aneb snad nějaké jiné právo na Radeníně, nelze z krátkých neurčitých poznámek poznati. Ondřej seděl tu ještě r. 1439.

O osudech Radenína v letech následujících zpráv sice nemáme, než zdá se, že v držení potomků Ondřejových zůstal, neb když se r. 1454 v příčině odúmrti nějaké ve Lhotce a Radeníně pře u soudu dvorského odbývala, vystoupili jako odporníci *Litvín* a *Zachař* bratří z *Nemyšle*, ale jen pokud se Radenína týkalo. [11]) Zboží tohoto nabyli v témže století držitelé blízkých Hrob a Sedlečka, a *Jiří Hrobský ze Sedlce* vyskytuje se poprvé r. 1498 jako pán Radenínský. [12]) Připomíná se potom týž Jiřík ve mnohých soukromých zápisech až do r. 1507, jsa pro svou známost právních a hospodářských věcí k rozmanitým jednáním vyšší šlechty přibrán. [13]) Neznámým způsobem nabyl potom Radenína *Petr Smrčka ze Mnichu*, jenž poprvé r. 1520 jako pán zdejší přichází. [14]) Žil ještě r. 1525.

Synové Petrovi, *Jiřík*, *Oldřich* (mladší) a *Jan* podělili se r. 1529 dne 6. srpna o dědictví otcovské: Jiřík dostal dvůr pustý Sedlce a vsi Oblajovice a Kloušovice, Oldřich přijal tvrz Radenín se dvorem popl. a ves, a vsi Nužbly c. t. m. a Rodný celou s 2 člověky v Hrobech, Jan konečně obdržel zboží Hořické; kromě toho dostal každý z bratří třetinu podací kostelního ve Hrobech. [15]) Jakmile Oldřich díl svůj převzal, oženil se s Dorotou z Malovic, jíž na zboží Radenínském 125 kop věnoval. Byl dobrý a šetrný hospodář, a kolikero zboží přikoupiv statek Radenínský nemálo zvětšil; tak koupil r. 1553 od panství Pacovského ves Pořín a ves pustou Radostovsko za 1550 kop, roku 1554 přikoupil od téhož panství ves Zahrádku; [16]) k těmto se dostaly ještě r. 1567 dvojím přikoupením vsi Bradačov a Drunčí, r. 1572 ves Nahořany. [17]) Když bylo rozprodáno veliké panství Choustnické, koupil r. 1575 platy v Chrboníně a Dlouhé Lhotě s 3 chalupníky, kteří v lesích chalupy své majíce, dřevěné talíře a mísy dělali, a mnoho lesů v těchže krajinách. [18]) Konečně koupil r. 1577 Sedlec se zbožím Hrobským od strýce svého Jana Smrčky ze Mnichu. [19]) Zemřel r. 1578 a pohřben jest v kostele Hrobském, kdež se posud náhrobník jeho spatřuje. Byv zván od smrti strýce Oldřicha († j. r. 1557) starším a později nejstarším, dosáhl vzácného stáří.

[1]) Lib conf. I. E 7, H 3, II. E 1. O Janovi hleď Urb. Rožemb. vyd. Truhlářem str. 20. [2]) Rel tab. I 437. Stalo se to snad proto, aby ta polovice dědicům jeho zůstala a na ni od krále saženo býti nemohlo. [3]) DD 13, f. 77. [4]) Roku 1378 přijal Heřmana a Zikmunda, bratří ze Zálesí, na spolek, pročež tito r. 1390 zboží to obdrželi, když mělo na krále spadnouti (DD. 13 f. 140). [5]) Lib erect. IV. f. 54 [6]) Lib. conf. VI G 3. [7]) Lib. erect XIII. a. f. 190. [8]) Lib. conf. VII. B 14, C 18. [9]) Rel. tab. II 112 Roku 1415 zpečetil Jan z Radenína stížný list ke sboru Kostnickému (arch. č. III. 189). [10]) Čtvero svědomí roku 1436 v archivu Třeboňském. Pešík od Dubu byl příbuzným Tučapských a snad týž jako Petr z Radenína r. 1405. Připomínaní tehda Peškové z Radenína pocházeli z Kouřimska. [11]) DD. 16, f. 181. [12]) Kodex Talmberský, f. 200—201. [13]) Progr. Tábor. 1871, str. 2. Ohlas od Nežárky III. č. 45. Archiv Hradecký. [14]) Paprocký o st. ryt. 125. [15]) DZ 42, J 24, 250, K 15. [16]) DZ. 10, K 14, 11, G 30. [17]) DZ 16, A 17, E 3, 17, P 7. [18]) Veselého Choustník, str. 44. [19]) DZ. 19, H 3

Zbytky hradeb a starých zdí v Radeníně.

Syn jeho *Petr* byl již dosti zletilý, když přijal správu statkův otcovských, ale nejsa pevného zdraví, dlouho jich neužil. Hned příštího roku po smrti otcově (dne 22. června) učinil své poslední pořízení, jímž udělil poručenství nad dítkami ještě nezletilými choti své Kateřině z Malovic, a zemřel roku 1580. Jeho ostatky odpočívají v kostele Hrobském. [1]) Jen nějaký čas stála Kateřina v poručenství, neb z toho, že se r. 1590 uvodí Oldřich starší Smrčka, seděním na Radeníně, [2]) souditi lze, že se tak psal jako poručník, skutečně pak se nachází, že r. 1592 bratr Oldřichův, Mikuláš Smrčka ze Mnichu na Domamyšli, řečené poručenství k sobě přijal. [3]) Konečně synové Petrovi *Oldřich mladší* a *Adam* let svých dosáhše, o zboží otcovské se podělili, při čemž dostal tento Sedlec s jistým příslušenstvím, čili později tak zvaný statek Hrobský, onen „tvrz starou i novou Radenín“ se dvorem při té tvrzi, ves s podacím, vsi Druneč, Rodný, Kozmice, Bradačov, Kloužovice c. t. m. Díl tento prodal Oldřich z příčin neznámých r. 1599 dne 21. dubna *Jiříkovi Homutovi z Harasova* na Bělé a Choustníce za 12.350 kop míš. [4]) Skrze trh tento srostly Radenín, Choustník, Bělá i to vše, což Jiřík od panství Choustnického byl přikoupil, v jeden statek.

Vývod Smrčkův ze Mnichu.

Jindřich 1491, Potomci Smrčkové osedlí na Vltavsku — Petr 1496—1525

Jiřík 1529—1564 na Sedlci a Oblajovicích — Oldřich 1529 † 1578 na Radeníně ψ Dorota z Malovic — Jan 1529 † 1558 na Hořici ψ Eliška ze Šternberka

Jan 1577 † 1591 ψ Markéta z Hrádku — Petr 1577 † j. 1622 — Oldřich 1577 — Mikulaš 1577—1620 — Bohuslav † 1571 — Petr † 1580 ψ Kateřina z Malovic — Jan starší 1572—1589

Jiří 1622 — Kateřina, Johanka, Anna — Oldřich ml. 1598—1625 — Adam 1598 † 1622 — Petr 1590 — Mikuláš 1590—1617 — Jiřík 1590 † j. 1623 — Adam 1590

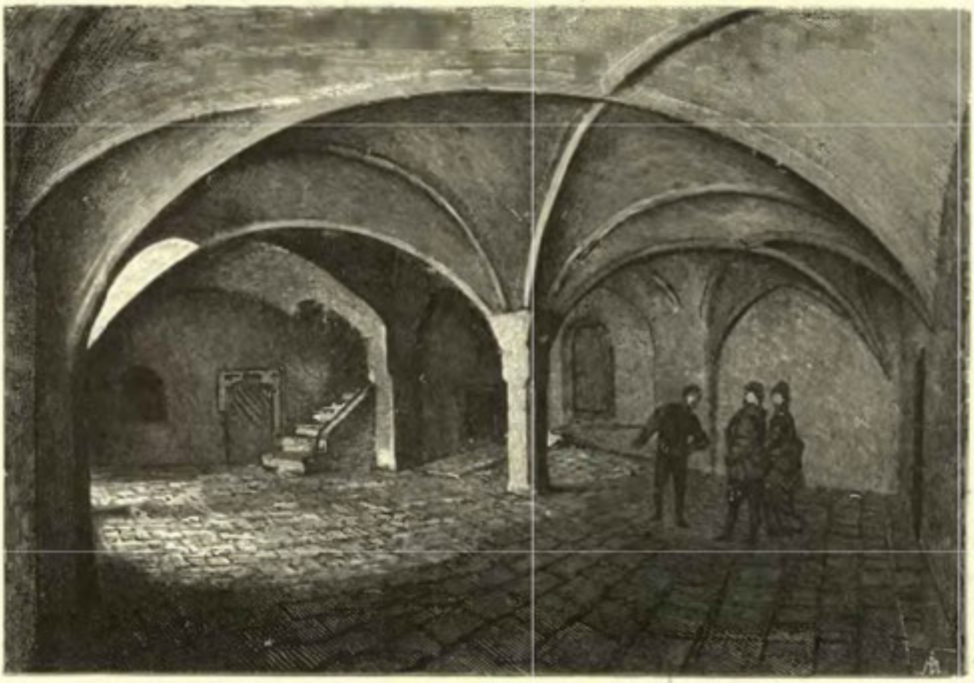
Jiří 1622 — Jan 1622 — Alžběta ψ Jan Václav Grysl — Oldřich 1626 † 1657 — Adam 1626

Jiřík Homut, jenž byl cís. radou, míval platné účastenství ve sněmích a sjezdech stavovských a ve věcech jak státních tak i náboženských, a býval hejtmanem kraje Bechyňského. Spolu s manželkou svou Eliškou z Cimburka daroval r. 1610 dva zvony ke kostelu Radenínskému. [5]) Nemaje synů z manželství tohoto, odkázal veškeré jmění své roku 1614 dne 27. listopadu dvěma dcerám svým *Johance* „*Elzebii*“

[1]) DZ. 20, R 4—8. [2]) DZ. 25, J 19. [3]) DZ. 26, G 24. [4]) DZ. 178, A 28, vlož. r. 1605 dne 29. ledna (DZ. 132, M 28), též DZm. 37 B 17. [5]) Trajer, str. 733.

a *Zuzaně*, opatřiv ovšem také choť svou slušnou výživou až do smrti. Zemřel r. 1610. [1]) Dcerám připadly nyní rozsáhlé statky, totiž tvrz Radenín a ves s podacím, vsi Druneč a Kloužovice, zámek pustý Choustník a pod ním ovčín ve vsi Chustnici, dvůr popl. a ves s podacím, Kojetín, Předboř, Čikvasovice, Psárov, Mlýny s podacím, Zárybnice, Krtov, tvrz dvůr a ves Bělá, vsi Křeč s podacím, Chrbonín, Střítež, dvůr Solopisky, [2]) dvůr Stranoves, dvůr a ves Nové Dvory, ves Kozmice c. t. m., dvorček popl. a ves Dlouhá Lhota. Asi nedlouho po bitvě Bělohorské přišlo k dělení obou sester: Johanka, jež byla vdána za *Jana Vlka z Kvítkova*, obdržela Radenín, Zuzaně, vdané za Jana Černína z Chudenic, dostaly se Choustník a Bělá. Vlk nechtěl při násilném obracení obyvatelstva okolního na víru katolickou náboženství svých předkův opustiti a opustiv raději vlasť svou se ženou a dětmi do ciziny se odebral, při tom památnější spisy, sirotčí a kostelní věci, jistoty, peníze a klénoty s sebou vzal. Poněvadž jak manželka jeho tak i dcery velmi brzo zemřely, dostal se všechen jich statek vedlé pořízení n. Jiříkova již dotčené paní Zuzaně Černínové, paní všemi ctnostmi ozdobené, jejíž listy tklivé, ovanuté čistou staročeskou poctivostí a laskavostí, jsou ozdobou rodinného archivu Černínského v Hradci Jindřichově. [3])

Kromě statku Radenínského koupila také Zuzana roku 1632—1637 dva domy, Topinkovský a Kameníkovský, na náměstí Táborském (č. 15—16); manžel její Jan Černín, jenž již dříve katolického

Starcčeská síň v domě Táborském. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře

náboženství jsa, připověděl r. 1628 dne 14. února před reformační kommissí v Táboře, že lidi své poddané do příštích velikonočních svátků k víře katolické přivede, držel od r. 1630 společně s manželkou panství Pacovské, jež se potom dostalo zeti jejich Zikmundovi Myslíkovi; kromě toho držel v severních Čechách statek Kostomlaty. Jan zemřel r. 1642 dne 22. listopadu; Zuzana smrti jeho velice želela a přečkavši jej 12 let, zemřela r. 1654 dne 22. února. Tělo její odpočívá v kostele Radenínském, kdež se dosud náhrobek její spatřuje. Synové *Humprecht Jan* a *Heřman Václav* rozdělili se ještě téhož roku dne 21. září o veškeré zboží otcovské a mateřské; starší, jenž byl již pánem na Petršpurce a jiných zbožích, obdržel statky na severu, mladšímu Heřmanovi dostal se II. díl, totiž statek Radenín s Novými Dvory a Lhotou, statek Choustnický, Skopytce, Mnich, Bělá a Bezděčín, dům ve Starém Městě Pražském a dům Topinkovský v Táboře. [4])

---

[1]) DZ. 138, F 4. [2]) Dvůr *Solopisky* leží blíže Křeče. Při něm spatřují se zbytky nějakého tvrdého stavení, jež prý tvrzí bylo (Sommer, str. 285). V seznamu panství Choustnického asi r. 1380 se Solopisky nepřipomínají. Roku 1441 patřil dvůr ten *Janovi Bolechovci ze Šatavy*, hejtmanu Soběslavskému (Veselého děje Choustníka, str. 18), později se dostal k panství Choustnickému a byl r. 1479 „pustý a zarostlý" (tamže 39). Roku 1541 zase tu byl dvůr (archiv Novohradský). Jestliže tu tedy nebyla tvrz v 15. století, dokud byly Solopisky zvláštním statkem, pocházejí řečené zbytky zajisté jen z toho „pustého a zarostlého" dvora. [3]) O povaze výtečné této ženy a matky, vylíčené již dovedně ve „Světozoru" r. 1877, str. 259 Fr. Dvorským, nechceme tu slov šířiti, ukazujíce na téhož Listy žen a dcer českých. [4]) DZ. 73, Q 4—9.

Radenín. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.

Ačkoliv měl Heřman pěkné dědictví, které jej po pansku chovati mohlo, přece špatným hospodařením toho dovedl, že před smrtí svou o všecko přišel. Něco z toho dědictví brzo po převzetí dílu svého prodal, ostatek hlavně roku 1672 zadlužil. Mezi věřiteli vynikal hlavně *Jan* říš. hrabě *ze Šporku*, generál kavalerie, jenž potom k penězům svým přijíti nemoha, na Radenín a Choustník právo vedl, tak že konečně oba ty statky roku 1675 dne 9. srpna k odhádání skrze Petra Mikuláše Straku z Nedabylic, místokomorníka, přišly. Téhož roku, kterého Heřman zemřel, postoupil řečený Špork práva svého k oběma statkům *Janovi ze Šporku*, nejvyššímu lejtenantovi, a *Jetřichovi ze Šporku*, rytmistru.[1]) Jan stal se později samostatným držitelem a dal kostel Choustnický, jenž byl bezpochyby v třicetileté válce zpustošen, opět vystaviti a r. 1687, 2. července posvětiti. Po smrti Janově uvázaly se v dědictví po něm (r. 1705) dcery jeho *Marie Konstancie*, ovdovělá *Týřovská* (později Voračická), *Marie Terezie des Fours* a *Marie Anna*, ovdovělá *Puczhartová z Voděrad*, avšak k dělení přišlo teprve r. 1709, 31. ledna. Při tom dostaly se Marii Terezii zámek a ves Radenín, vsi Kozmice, Nový Dvůr, Bezděčín, Údolí Jozafat, Křeč, Chrbonín, Krtov, Lhota a Kloužovice, Marii Konstancii pustý hrad Choustník, Chustnice, Kajetín, Skopytce, Chabrovice, Mlýny, Psárov, Čiklasovice, Předboř, Druneč a Zárybníky a třetí sestře 36.900 fl. rh. z obou dílův.[2]) O pozdějších držitelích statku nechceme slov šířiti,[3]) jen to dokládáme, že byl Radenín až do posledních dob v držení rodu Kolovratského, zejména Leop. Krakovského z Kolovrat, slovutného ministra a rady Marie Terezie.

2. Vraždy, paběrky.

a oněch dob, když byli lidé bujné mysli a mravů divokých, platil život lidský méně nežli nyní. Mnohem více jich zahynulo skrze svádu nežli nyní, a poněvadž veřejná bezpečnost byla hůře opatřena nežli za nynějších dob, zhynulo tehda dosti lidí, o čemž nejedny kříže dosud zachované svědectví vydávají. Bouřlivé kvasy, nedůtklivost jedněch a bujná mysl druhých začasté bývaly příčinou, že se přátelské posedění s bratrským objímáním začalo a s prolitím krve ukončilo. Uvedeme příklady.

Roku 1593 ve svátek dne 27. května přijel mladík Petr Vok Dvořecký z Olbramovic do Hojovic, a maje dobrou vůli s Matějem Kamenickým z Hojovic, jedl a pil. Po jídle, když na kůň vsedal a seděl, vyňal rukavice a strkal je na ruku. Tu ho žádal Matěj, aby u něho u večeře zůstal, a spatřiv ty rukavice, řekl k němu: „Bratře,

[1]) DZ. 30, K 22 — M 8. [2]) DZ. 118, J 10 a 196, A 7—25. [3]) Viz Sommerovu topogr. Táb. 279.

ty rukavice jsou mé.“ Jakou na to Matěj odpověď dostal, toho pro uctivosť později nechtěl opakovati; ano nad tu neuctivou řeč jej Petr Vok jednou i po druhé koněm na zemi potřel. Nemaje Matěj nic v rukou, ptal se Petra, co by to mělo býti, a vběhl do domu svého, avšak Petr Vok přece koně bodal a prutem mykal, chtě se pustiti za Matějem, čemuž zabránila jediné kuchařka, ana dvéře u domu na řetěz zavřela. Spatřiv to Petr Vok, ssedl s koně a dobýval se do domu, až dvéře praštěly; když pak pan Měděnec dvéře otevřel a řetěz sundal, ihned Petr Vok tam vkročil a že nic začíti nechce, oznámil. Vešed do světnice porazil Matěje dvakráte na zemi, potom hned jej v ruku ranil a dva prsty ochromil, poněvadž Matěj braně své nedobyv, jen s pošvou se zavrhal, až mu i díl pošvy z kordu uťat. V tom přece Matěj svého kordu dobyl a Petra Voka neštastnou ranou bodenou zavraždil. Po vraždě naříkal Matěj, že jest jistého člověka, kteréhož že by Bohu žel bylo, zabil, ihned odejel z Hojovic a jel do světa, aby se dal u barvíře (ranhojiče) hojiti. Petrův otec, Petr Jan (seděním ve Vícemili), obeslal Matěje pro ten účinek do soudu zemského, ale poněvadž tu prokázal Matěj (r. 1598), že n. Petr Vok jemu řeči a dobytím kordu příčinu dal a jej zranil, dáno mu za právo.[1])

Podobným smutným způsobem skončil poslední staročeského rodu Cimburského. Roku 1593 dne 1. dubna přijeli k Petrovi Smrčkovi ze Mnichu na Oblajovice Jan z Říčan a na Popovicích, Heřman mladší z Říčan, Václav Mstidruh z Malovic a Jan syn Kryštofův z Cimburka, kvasíce spolu, jak obyčej býval při těch a takových schůzkách. Po večeři nějaký trubač dával příčinu Janovi, jej krčemníkem (poněvadž byl chudý) nazývaje, ano i jiné neužitečné řeči veda, že jest tak dobrý jak on a že do těch míst, kde jest on (trubač) býval, dokud živ nepřijde, ale ta věc hned potom spokojena. Potom prý Jan mluvil, že stav panský, k němuž on náležel, lepší jest než stav vladycký. Když na odpočinutí šli, tu Petr za nimi šel a jich ponoukal, aby nahoru jdouce Janovi to mluvili vůči. Tu když se ho Jan Říčanský dotazoval, znal li by se k tomu, Cimburk odepřel řka, že jest tak nepravil, nežli že stav panský jest vyšší. Když pak Říčanský odcházel, tu Cimburk po zadu přiskočiv, za obojek jej vzal a nohy mu podraziv, naň vsedl. V tom okamžiku se ho ostatní ujali a Cimburka v ruku a život dvakráte probodli, tak že od toho pobodení v neděli smrtelnou (dne 4. dubna) zemřel. Když raněný jest do sklepu (klenuté světnice) nesen, k tomu se dvakráte přiznal, jsa tázán, že jej Heřman probodl. Pro tento zlý účinek

[1]) DZm. 209, C 15

obesláni jsou Jan, Heřman a Václav panem Kryštofem do soudu zemského, kdež sice vražda neprovedena na jistou osobu (r. 1599), ale pro velikosť pře vzati jsou ti tři obeslaní v kázeň panskou. [1])

Roku 1623 dne 29. června ráno stalo se, že *Malovec Lapáček ze Rzavého* před Markvarcem, příbytkem Oldřicha z Hodějova, Zikmunda Mikuláše, syna Jáchyma nejstaršího Špaňovského z Lisova, pobíd ke svádě, kordem nad srdcem probodl. tak že z toho patnáctý den zemřel. [2])

Zúmyslná vražda neb zločin hlavy, jak se říkávalo ve starších dobách, trestána jest soudem zemským na hrdle, jestliže byla provedena. Avšak nikdy svobodní lidé pro vraždu právem zemským nebyli stíháni, jestliže tomu tak nechtělo přátelstvo zavražděného. Bylť tuším tento zvyk zbytkem pradávného obyčeje, kdež přátelé zavražděného „hlavu“ na vrahu krvavě mstili. Pokud však paměti staré jsou po ruce, obyčejem bylo vždy, že přátelé dotčení vraha k soudu zemskému (aneb byl-li man, k soudu dvorskému) obeslali, a byla li vražda provedena či dokázána, odevzdán jest vrah k popravení úřadu purkrabskému v Praze. Z dotčených příčin mohli se příbuzní zavražděného s vrahem smluviti, aniž tomu soudem zemským překáženo. Nejstarší toho způsobu smlouva stala se r. 1312 (viz díl II., str. 9). Roku 1407 dne 13. listopadu učiněna byla smlouva v Ústí nad Lužnicí mezi Příbkem ze Lhoty, vrahem, a Příbkem farářem ze Žebína a přátely tohoto knězem Ubaldinem z Předbořic a Janem Bubnem z Leštně. Lhotský zapsal se, že učiní pouť do Říma a vypraví se na ni do letnic nejprve příštích a pokud by do patnácti let nějakého zboží nabyl, že bude povinen z toho statku za hlavu slušnou náhradu učiniti; pakli by toho neučinil, aby byl v kletbě arcibiskupově. [3])

Smluvení a rozeznání pře takové vznášeno obyčejně na pána mocného. Tak na př. když byl Zikmund Osterský ze Sulevic Jindřichem z Tučap nenáležitě a zradně zavražděn, vznesena jest věc ta na pana Viléma z Rožemberka. Ale bratru zavražděného Janovi, jenž byl seděním na Vlkově, zdálo se, že věc ta pomalu před se jde; mrzelo jej, že Tučap v Čechách tak svobodně snad Osterským na vzdory se projížděti smí. I psal o tom panu Vilémovi prose, aby se sročení nezdržovalo, a dokládaje: „neb já chudý pacholek jsem a nač mnoho jezditi nemám.“ [4])

V 16. věku bývají ty a takové smlouvy velmi zajímavé a poutavé; z jedné z nich (r. 1617) hlavní místa tuto doslova pokládáme:

„Jakož jsou oni páni bratří Vítové jeho pana Viléma Kaplíře obeslali před JJ. M. pány a vladyky na slavný soud zemský z mordu někdy pana Jana Víty bratra jejich, takové obeslání má se přetrhnouti a minouti, a jak oni nadepsaní páni bratří Vítové tak pan Bohuslav nejstarší Víta streyc, též paní máti jejich ani žádný jiný nemají a moci jmíti nebudou pro takový mord na něho pana Viléma Kaplíře se navracovati a z něho viniti. Naproti tomu pan Vilém Kaplíř má a povinen jest na den sv. Martina nejprve příštího na hrad Pražský na bílou věž se postaviti a tam čtvrť léta neboližto 13 neděl pořád zběhlých zůstávati a odtud nevynikati, ale poněvadž na ten čas v trestání Božím a nemalém nedostatku zdraví (což se na něm očitě spatřuje) postaven jest, jestliže by se do téhož času sv. Martina s ním na zdraví nepolepšilo a on bez nebezpečenství života svého takového vězení snésti a podniknouti nemohl (seznajíc to sami páni Vítové), tehdy jako křesťanští lidé mají mu dalšího terminu k takovému se na bílou věž dostavení propůjčiti.

Druhé: kde by který z pánů Vítů z těch, jenž se Vítové jmenují, byl aneb byli a on pan Kaplíř tam přijel, zvědouce o nich neb

[1]) DZm. 209, C 18. Nešťastný Jan z Cimburka pochován jest ve Hrobech [2] DZm. 117, A 3. [3]) Arch. č. III. 287, acta judic. 1407, 21 Novmb. [4]) Archiv Třeboňský.

Kostelík pod zámkem v Radeníně. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.

o něm, má a povinen jest zase, by i na místo přijel a dolů s vozu neb koně ssedl, zase zpátkem se obrátiti a odjeti, též jestliže by kde prve byl a který z pánů Vítů tu přijel, má odtud odjeti a tam se nezdržovati, vymiňujíc však hrad Pražský, všeckny soudy a kostely, též trefilo-li by se veřejné tažení, že by jak on Vilém Kaplíř táhl, aneb oni páni Vítové, tu může zůstati.

Třetí: vína nemá zde v království Českém dokud živ bude víceji za jeden den nežli čtyři žejdlíky míry Pražské, a to rozdílně, dva za obědem a dva za večeří píti, jak od jednoho dne k druhému, tak také od jídla oběda k večeři a od večeře k obědu nemůže a nemá sobě vypůjčovati ani přichovávati; v jiných zemích ven z království tohoto a mezí jeho může vína vedlé vůle své užívati.

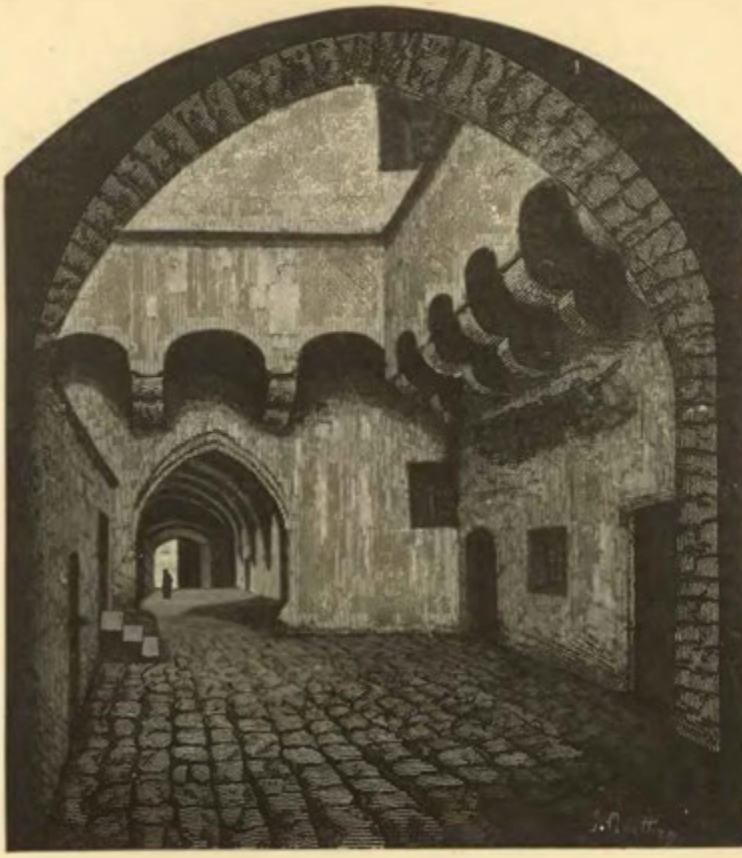
Čtvrté: zbraně připásané přes pole jedouce aneb jdouce pan Vilém Kaplíř může užívati a ji nositi, než kdy do příbytku aneb na místě kdekoliv přijede nebo přijde, má ji pacholeti aneb čeledínu svému od sebe dáti, tak aby ji k ochraně těla svého, kdyby mu toho potřeba nastala, užívati mohl. A tento artykul toliko do 3 let od zavření této smlouvy trvati má.

Páté: za škody, outraty a náklady má pan Vilém Kaplíř pánům bratřím Vítům a povinen jest 2000 kop míš. na hotově složiti, však rozdílně, při tomto sv. Havle nyní přicházejícím anebo dvě neděle potom 500 kop míš., při sv. Jiří v létu budoucím 500 kop, při sv. Havle v témž létě 1000 kop též míš., však těch 1500, kteréž při nadepsaných dvou terminech dáti a odvésti vše bez ouroku má dvěma rozdílnými jistotami: jednu na 500, druhou na 1000 kop míš. nadepsaným třem pánům bratřím Vítům společně svědčící s rukojměmi pojistiti a od zavření této smlouvy a vejpovědi ve 2 nedělích pořád zběhlých v moc jejich od sebe odvésti.

Naposledy jestliže by kolikrátkoli on pan Vilém Kaplíř kterémukoli z nadepsaných artykulů zadosti neučinil (jakož ta naděje není), a to aby se na něj dostatečně prokázati mohlo, tehdy mohou páni bratří Vítové na Jich M. nejvyšší pány ouředníky a soudce zemské na kancelář skrze suplikací to vznésti, a on od Jich Milostí obeslán jsouc, má se postaviti a 2 neděle na bílé věži zůstávati a smlouvě vždycky přece dosti činiti.“ [1])

Smrčkové ze Mnichu byli bujné krve a mezi práči v jižních Čechách proslulí. Bohuslav Smrčka Radenínský roku 1565 v městě Soběslavi Augustina Špulíře z Jiter pěstí v tvář bil a poličkoval a naň kordu dobýval. Petr Smrčka též Radenínský r. 1572 v městě Táboře v domě Lichvicovském (v nynější besedě) na Bohuchvala Dvořeckého z Olbramovic konvici vyhodil a jej v hlavu uhodil.[2]) V Táboře dopustili se též výtržnosti (r. 1598) Oldřich mladší Smrčka a Adam bratr jeho, ani v noci Václava Vrcha souseda v hlavu zbili a okrvavili. Když přijel týž Oldřich (r. 1598) do Chýnova a spatřil Matěje Maška před domem, ihned k němu na koni se hnal a tulichu dobyl, chtěje mu škoditi, avšak Mašek hledal spásy za dveřmi.[3])

[1]) DZ. 191, K 4. [2]) Reg. 15, F. k. S 6 a 20 F. k. F 16. [3]) Reg 33, F. k. s. J 16, K 12.

Dvůr v radnici Táborské. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře. (Ryl J. Quetting.)

Zajímavá je výtržnosť, kterou spáchal roku 1590 Petr Smrčka ze Mnichu Oblajovský, známý nám již z hořejšího vypravování. Toho roku v sobotu po sv. Mikuláši jel z Tábora Jan Sádlo z Vražného domů na Hlinici a čeládka šla před ním. Když je viděl Petr, který byl malou chvíli před nimi z města vyjel, za zahradami před městem, obrátil se na ně a přijev řekl: „Čež chlapi broukáte a střílíte?“ Odpověděl Jíra slouha z Hlinice: „Pane! já ručnici nemám.“ Petr: „Chlape! já tobě svou ukáži.“ Vytrhl ručnici z holstry (pouzdra), slouhovi k boku ji přistrčil a stiskl, že na prachovně zapálilo a vyhořelo, až mu prach mezi oči vyskočil. Štěstí bylo, že ručnice nespustila. Tu řekl Petr, že ta ručnice mluviti neumí a pravdu praví, že Jíra tím vinen není. A potom když na Jana Prchlíků ze Hlinice natahoval, řekl tento: „Pane Petře! že vám nic vinni nejsme, račte vy svou cestou jeti a nám račte pokoj dáti a neračte nás na silnici mordovati; máte řád práva a pána našeho. Jestliže jsme vám co vinni, račte nás viniti.“ V tom Jan Sádlo dojev jich řekl: „Pane Petře! pokoj sobě dejte!“ Petr: „O chlapi hromovští!“ Jan: „Jsou-li chlapi, jsou moji.“ Petr: „Já nevím, jsou-li tvoji poddaní či nejsou.“ Jan: „Oni se ke mně znají a já k nim.“ Petr: „Ty lžeš!“ Jan: „Já nelhu.“ Petr: „Hrome! co jsem měl jim hromovským chlapům udělati, to tobě udělám.“ To řekl, maje ručnici v rukou a kohoutek k ní přiložený. Odpověděl Jan: „Můžeš! vidíš, že v rukou nic nemám.“ Tu dobyl Petr rapíru a strkal mu rapír k ústům řka: „Hrome! uhryzni mi ho kus!“ Řekl Jan: „Nemám tak tvrdých zubův, abych jej kousal.“ Petr: „Hrome! ale rvi se se mnou!“ Jan: „Nejsem toho žádostiv, dej ty mi, Petře, pokoj, a jeď svou cestou a já taky.“ Tu ranil Petr Jana v ruku pravou. I pověděl Jan: „Hle! ranils mě na svobodné silnici.“ Petr: „Odpusť mi to.“ Jan: „Kdyby ty mě zabil, abych já tobě to odpustil?“ Po té jel Sádlo dále, avšak Petr se na koni pustil za ním nejednou mu cestu zaskakuje a koně ve voze jeho chytaje. Ačkoli byl o to Petr do soudu komorního obeslán, přece k nálezu nepřišlo, poněvadž se oba po dobrém srovnali. [1]) O Petrovi víme ještě jeden kousek. Roku 1599 dne 25. března přišli on a Jan z Kalenic do domu Oldřicha Přehořovského z Kvasejovic v Táboře nárožního na náměstí, a tu dobyvše kordů ve světnici stoly, stolice, koberce na stolích prostřené posekali, kamna roztloukše obořili a tak vůli svou provedli. [2])

Okolí Chýnova a Radenína, kteréž ukázalo světu r. 1420—1470 tolik jadrných osobností, mohlo se vykázati několik desetiletí před tím pannou otužilou, chrabrosti mužské, ze kteréž by se byla stala za jiných okolností žena podobná panně Orleanské. Této se aspoň, co se dotýče záliby v mužských šatech a nosení zbroje, velice podobá, pocházejíc též jak ona z nevelíké osady. Roku 1378 postavena jest před konsistoří Pražskou *Anka*, dcera vladyky Předboje z Prasetína, a vyslýchána tu o svých činech, skutcích. Otázka jí dána, zdali chodívala v rouše mužském, k čemuž odpověděla, že činí tak jistě od 30 let, a posud chodí v šatu mužském a tak i činila, když jí bylo v tom překáženo. Optána byvši o příčinu

[1]) Reg. 22, G k. s. f. 243—249 a 26, F. k. M 5. [2]) Reg 33. F k s. M 16.

toho, odpověděla, že tak učinila a činí pro velikou práci, též s mečem chodí a na muže meče dobývá. Vypravovala též, že jezdívala na koni v mužských šatech, a ačkoliv jí to zpovědníkem zapovídáno, že přece nosila roucho mužské. Jednou prý šla do Prahy a tu ji druh její nazýval i mužským jménem (Trojan), avšak v ženských šatech také někdy chodívala. Tu hned slíbila s bratrem svým Mikulášem pod pokutou 10 kop gr., že jako žena nositi bude ženský šat, zejména sukni ženskou, avšak nikdy kápí a meč.[1])

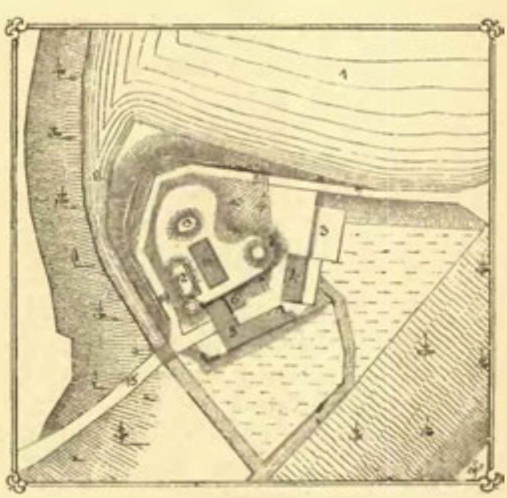
HRÁDEK HRAD.

V inicialce této jsou znaky: pánů z Hradce, z Rožemberka a z Nemyšle.

Od východu přitéká k Hrobům potůček, který má vrch svůj pod Svídníkem, protékaje údolím, jemuž říkali předkové Údolí sv. Jozafata. Zavřeno jest z obou stran stráněmi zelenými a lesnými a kromě několika obydlí lidských panuje tu celý rok největší ticho, přerušené jediné zpěvem ptactva aneb klapáním mlýna. Jeden mlýn, jménem Hrádek, zakrývá se za stráněmi tak, že ho nelze dříve spatřiti, až se k němu samému přijde. Pohled naň jest rozkošný; neb kromě strání skalnatých a zelených třpytí se v pozadí hladina rybníka Hrádeckého. Oba, mlýn a rybník, mají název svůj od bývalého hradu, který stál na kopci mezi mlýnem a rybníkem. Stráň od západu k východu vybíhající končila se totiž skalnatým výběžkem, kterýž zakladatelé překopali, zdělavše a vytesavše ve skále hluboký a jako dvě stěny srázný příkop, kterým zbytečná voda z rybníka (přes splav) odtékává. Na ostatních stranách příkopů nebylo; neb jestliže tu nebyl rybník, zajisté tu byly močály tak jako na louce a sadu pod mlýnem, a kromě toho zpevněn byl hrad hradbami a skalami, kteréž tušim naschval přitesali. Na místě mlýna byla bezpochyby dolní ohrada, kterouž se jezdilo ku bráně na východní straně. Z horního hradu, na němž stojí mlynářova stodola, zbyly zdi pod zemí, z nichž sem a tam nějaký kus vyčnívá, a dva mohutné kopce samého kamene a malty. (Stodola postavena tu asi r. 1844.) Když nejednou zdi a rum odkopávány, našli tu drahně dlaždiček (asi 200), všelijaké kusy železa, šípy, podkovy, přitesané kameny a velmi mnoho kostí. Nejprve se to našlo, když si mlynář v hradišti sklep kopal. Před lety byla v jednom kopci díra tak hluboká, že se do ní třísáhová tyčka strčila; soudili z toho, že je tu sklep, který jde pod stodolu, poněvadž se na mlatě při mlácení půda otřásá.

Lidé si vypravují, že tu býval klášter, ale v pravdě tu byl hrad, kterýž se jmenoval Hrádek. Patřívaly k němu Tuhonín veliký les nad Novými Dvory, hory Pořínská a Křečská a jiné hory a lesy s názvy starožitnými. Kromě toho se zdá, že patřily k němu vsi Křeč a Pořín a bezpochyby ještě nějaké jiné vesnice.[2]) Okolí toto patřilo ve 14. století pánům Hradeckým. Na Křeči byl pánem a spolu patronem kostela zdejšího roku 1358—1362 pan *Jindřich z Hradce*, a po jeho smrti roku 1365—1369 Petr, Jodok a ostatní bratří z Rožemberka, ale nikoliv jako páni, nýbrž jako poručníci sirotků Jindřichových.[3]) Známe též jméno

Plán Hrádku Údolského.

Vysvětlení plánu: 1. Rybník Hrádecký, jehož voda 2. starým příkopem ve skále vytesaným a 3. mlýnskou stokou odtéká; 4. mlýn; 5. hospodářská stavení u mlýna; 6. sklep; 7. hráz rybničná a cesta po ní; 8. městiště bývalé brány, od níž šla 9. hradba až ke skále. Hradba ta a 10. kus hradiště jsou skopány; 11. stodola; 12. kopec rumu, pod nímž jest věž; 13. druhý kopec rumu; 14. cesta nová, po skopání hradiště založená; 15. cesta do Lažan. Čísla 3.—6. bývalá dolní ohrada, stará cesta šla bezpochyby od č. 15. k č. 6., pak 4. a odtud se zatáčela k č. 8. (Sestaveno dílem podlé toho, co jest na povrchu, dílem podlé udání p. Krajce, mlynáře. Měřítko: 1" = 30°.)

---

[1]) Acta judic., opis v zemském archivu Moravském.

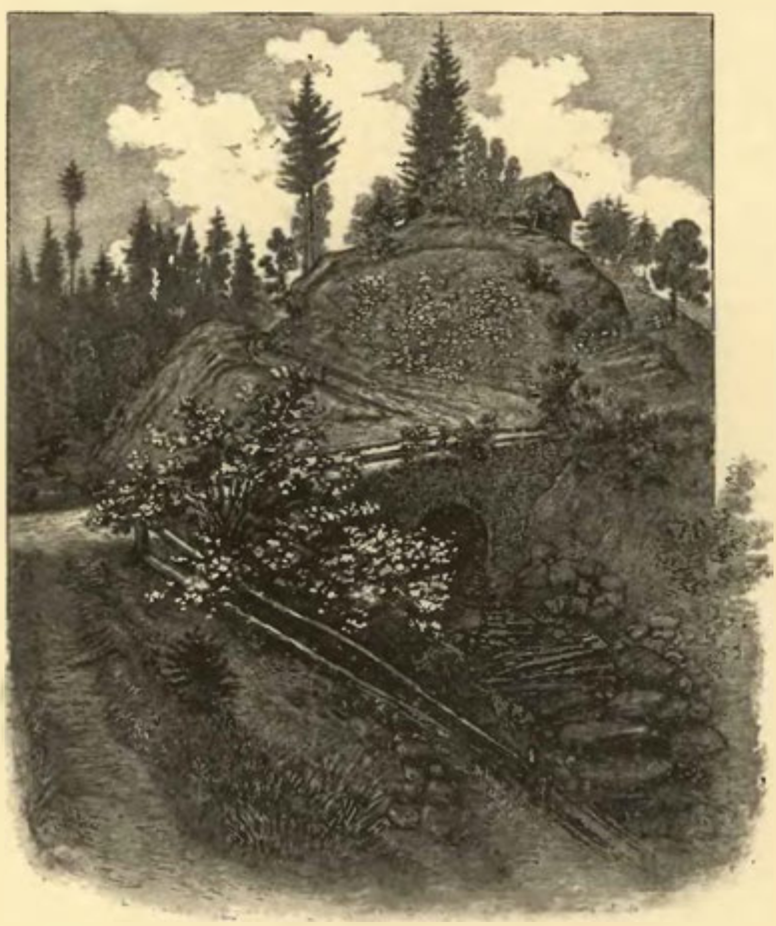
[2]) Že se hrad jmenoval Hrádek, soudíme ze zpráv, jež podáváme v dějinách 15. století, zejména z urbáře Rožemberského str. 20. (kdež se ke Hrádku Křečská a Pořínská hora čítá), jakož i ze seznamu toho, co dáno bylo r. 1457 purkrabí Choustnickému k užívání. Připomíná se tam „potok u Hrádku," což se nemůže vykládati na „Hrádek" a ves, nyní též dvůr poplužní u Rončkovic, nýbrž na náš Hrádek (Veselý, Děje Choustníka 26). Ve svědectví Jana z Lažan (asi r. 1436) psáno jest, že Oldřich Otka z Drahoňova byl s Ondřejem z Nemyšle seděním na Hrádku „v Černějovicích jménem u Sázka u rychtáře" (arch. Třeboň.). [3]) Lib. conf. I. ed. Tingl, p. 37, item D 9, G 4, II. C 1. Poslední podání pánů z Hradce r. 1369, 26. listopadu.

jednoho purkrabí na Hrádku; r. 1359 připomíná se *Přibík* řečený *Kasten*, purkrabě na Hrádku, jakožto patron kostela Budislavského,[1] a když Jindřich z Hradce roku 1361, 5. října plat ve vsi Pořínĕ prodával, zaručil se zaň také svrchu řečený Přibík a jmenuje se v listině na to vydané také purkrabí Hrádeckým.[2]

Páni z Hradce majetek svůj v těchto krajinách pomalu rozprodávali. Prodali napřed Deštnou a potom Křeč pánům z Rožemberka; kdy se to poslední stalo, není nám známo; při prodání Křeče dostal se pánům snad také Hrádek, a Oldřich z Rožemberka připojil jej k úřadu Choustnickému.[3] V čas válek husitských náležel Hrádek *Ondřejovi z Nemyšle*, jenž se proto také zkrátka z Hrádku psal. Roku 1428, 22. března spolu se Ctiborem z Vyhnanic a Heřmanem z Hlavatec vyručil jednoho vězně od pana Bechyně a slíbil jej až do sv. Havla (16. října) téhož roku postaviti na hradě Bechyni u veliké jistbě, aneb kdyby Bechyně dobyta byla, na hradě Strakonickém.[4] Ondřej koupil také Radenín od Pešíka z Dubu za velmi laciný peníz, poněvadž slíbil Ondřej, že jej poctivě smrti dochová. Pešík se zdržoval potom na Hrádku, a Lipolt Víta ze Rzavého vypravoval v pozdějším svědomí (r. 1436), že „se přihodil na Hrádek s nebožtíkem Albrechtem ze Pňovy Lhoty“ a že se tu na Pešíkovi ztazoval, proč Radenín tak lacino prodal.[5] Nacházíme Ondřeje ještě r. 1439, ale tehda se již psal na Radeníně, opustiv byt svůj na Hrádku.[6] Do těch dob asi padá zboření Hrádku. Jestliže nebyl zbořen již za posledních let husitských válek, mohlo se to státi zajisté v četných oněch nevolích, jež byly mezi Oldřichem z Rožemberka a Táborskými. Potok u Hrádku náležel r. 1457 k panství Choustnickému a vykázán byl purkrabí, aby užitky z něho bral; Hrádek snad také tam náležel.[7]

[1]) Lib. conf. I. B 8. Zpráva tato se sem dobře hodí, neb r. 1408 setkáváme se s Maršíkem řečeným Kosten z Dolu, jenž držel zcela blízký dvůr Důl (viz to), také k faře Křečské náležitý. Týž byl snad syn Přibíkův. [2]) Arch. Třeb. „burgrafius in Pürgelins.“ [3]) Urbář Rožemberský, str. 19—20. Oldřichův syn Jindřich byl r. 1392 patronem v Křeči. [4]) Arch. č. VI. 482 slove tu Ondřej z Hrádku. [5]) Čtvero svědectví v archivu Třeboňském z r. 1436. [6]) Arch. č. III. 523.

[7]) Jak se dostalo hradiště k panství Hrobskému a Radenínskému, takto se domníváme: R. 1575 (2. prosince) zastavil pan Petr Vok z Rožemberka od panství Choustnického platy v Chrboníně a Dlouhé Lhotě, lesy pod Krtovem, les Tuhonín, les okolo hradu Choustníka, vrch za Pořínem, *les Hrádek*, horu Chvalovou pod Stranovsí a les za Stranovsí nade Dvory Oldřichovi Smrčkovi ze Mnichu na Radeníně. Dědiny ty všecky zase Petr Vok vyplatil, ale prodal na dobro roku 1593 (26. června) vsi Křeč, Chrbonín, Dvory, Stranoves, Kozmice a Střítež se dvory kmecími a *lesy* Jiříkovi Homutovi z Harasova, jenž později Radenín koupil a k němu vesnice řečené připojil (Veselý, Děje Choustníka str. 44—45.).

Hrádek. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.

Hroby. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.

TVRZE V OKOLÍ RADENÍNA.

HROBY.

Ještě roku 1790 viděti bylo několik zbytku staré tvrze Hrobské, jejíhož kamení později užito k vystavení nové tvrze: když tato na počátku 17. století vystavena byla, říkalo se starému tvrzišti „na Hrádku.“ [1]) Z tvrze novější povstal nynější zámek, prostý dům beze všech architektonických ozdob. [2]) Pánové zboží tohoto ještě r. 1358 na Hrobech neseděli; tehda totiž byli patrony kostela zdejšího *Drahna*, vdova po *Janovi se Sedlce*, *Chval ze Žďáru* a Pešek jakýsi, poručníci sirotků po *Drškovi z Nužbel*. [3]) Tehda tuším ještě tvrz zdejší nestála, ale již r. 1376 seděl na ní *Smil ze Hrobův*. Tomu byla sestra jeho Vychna, vdova Radoncova z Velimovic, věno své všechno zapsala, pročež vyznal Smil 6. prosince v městě Třeboni, že ji má u sebe chovati a jí plat vydávati až do smrti její. [4]) Ačkoliv se při tom zmiňuje o dětech svých, přece jména jich neznáme. Nějaký čas potom seděl tu *Albert Masopust z Hrob*, ale r. 1392 byl již mrtev, a sirotky po něm zůstalé opatroval Ondřej Roháč z Dubé, jsa proto i patronem kostela zdejšího. [5]) Nedlouho potom získal Hroby *Držek se Sedlce* (potomek řečeného Držka z Nužbel a předek *Hrobských se Sedlce*), jenž se počal psáti z Hrob a r. 1408 (7. srpna) spolu s Mikulášem z Dobronic právo podací při kostele zdejším vykonával. [6])

[1]) Schaller, Tab. Kreis 46. Co se tam a v Sommerově topografii str. 283. o názvu Hrob vypravuje, jest smyšlénka, jež se vyvracuje naším sepsáním. [2]) Roku 1691 se di o tomto zámku, že jest vysoký jedno poschodí a obsahuje 10 světnic, veliký nedostavený sál s 2 vlaskými kominy, 4 sklepy, 5 komor, 3 sklepy podzemní, střechu šindelovou již něco sešlou (Exc. p. arch. Wagnera). [3]) Tingl, Lib. I. conf. p. 37. [4]) Arch. Třeboň. [5]) Lib. conf. V. F 2. [6]) Ibidem VI. P 18.

Roku 1411 nebyl již mezi živými a zůstali po něm sirotci *Jan* a *Adlička*, jimž byl poručníkem napřed Ctibor z Polánky a r. 1415 Hrdibor ze Štipoklas; oba byli také patrony zdejšího kostela. [1])

Roku 1420 byl „*Petr z Hrobu*“ ve službách krále Zikmunda proti Husitům a obdržel od něho vedlé jiných služebníků zápis na službu zadrželou, [2]) kterýžto po něm drželi vladykové z Bydlina. V okolí našem, jež bylo čistě husitské, nezůstal, nýbrž za službou svou v rozličných krajinách se zdržoval. Na Hrobích seděl potom *Jan Hrobský ze Sedlce*, v různých pamětech v letech 1428—1463 připomínaný. [3]) Nástupce jeho *Jiřík Hrobský ze Sedlce* znám jest jako horlivý katolík, jenž držel r. 1470—1472 nějaké úroky na panství Choustnickém a r. 1505 s jinými se zapsal na 10 let proti bratřím českým. O jeho povaze lze souditi z pověstného hádání na hradě Choustníce (asi r. 1471). Přikoupil ke zboží Sedleckému a Hrobskému zboží Radenínské a přestěhoval se z Hrob do tvrze prostrannější a lepší v Radeníně; nestarav se více o opravu tvrze Hrobské, stal se toho příčinou, že zpustla dokonce a název zboží Hrobského pominul, poněvadž tu nahoře mimo kostel a faru nic více nezůstalo.

Za panování krále Ludvíka dostaly se Radenín, Hroby, Sedlec a jiná zboží okolní vladykám *Smrčkám ze Mnichu*. Tři bratři z toho rodu, *Jiřík*, *Oldřich* a *Jan*, dělili se r. 1529 dne 6. dubna o dědictví otcovské; každý z nich obdržel třetinu podací kostelního ve Hrobech, kdež také pohřeb svůj měli, dvůr pustý Sedlce s vesnicemi Oblajovici a Kloušovici dostal se Jiříkovi, ves Nužbel, pokud ji Smrčkové měli, připadla k dílu Radenínu, jejž držel pan Oldřich. [4])

[1]) Ibidem VII. A 25, E 6. [2]) Arch. č. I. 514. Snad je týž jako Petr z Bydlina r. 1436 připomenutý. Bydlín ležel na panství Chýnovském a slul jinak Dobrá (DD. 13, f. 77 p. r.). [3]) Program Táborský r. 1871, str. 2, acta administr. E 3 v arch. kapit. [4]) DZ 42, J 24.

Jiřík, za něhož se počali lidé u kostela usazovati a chalupy stavěti,[1]) zůstavil čtyři syny: *Jana*, *Oldřicha*, *Mikuláše* a *Petra* ještě nezletilého, kteří se asi r. 1577 o zboží otcovské podělili. Oldřich vzal peníze a usadil se v Kratošicích, Mikuláš seděl potom na Domamyšli; díl Petrův obsahoval Oblajovice.[2]) Zboží otcovské okolo Hrob ležící dostalo se nejstaršímu bratru Janovi za díl. Tento prodal roku 1577 dvůr Sedlecký popl., v Kozmicích a Kloužovicích c. t. m., ve Hrobech c. t. m., s třetím dílem podací tudíž a mlýnem Stezkovským svrchupsanému Oldřichovi staršímu Smrčkovi na Radeníně za 250 kop.[3]) Tak se dostalo zboží toto zase k Radenínu a zůstalo při něm až do počátku 17. století. Tehda se dostalo zboží to dvěma vnukům Oldřichovým: *Oldřichovi mladšímu* a *Adamovi*, kteří se o ně rozdělili, tak že obdržel Oldřich Radenín, který potom prodal, a Adam Sedlec a Hroby.[4])

Zdá se nám, že za časův Adamových vystavena jest nová tvrz ve Hrobech, při čemž použito staviva ležícího na starém tvrzišti. Kdy se to stalo, není známo: při smrti Adamově již nová tvrz stála a přece se on r. 1604—1615 pánem na Sedlci nazýval.[5]) Žil ještě r. 1619, maje také nějaké účastenství v tehdejším povstání, zemřel však, nežli ho pokuta došla; potom nalezeno jest r. 1622, 16. listopadu, že mají dědicové jeho třetinu statku ztratiti a dvě třetiny že se jim mají zaplatiti. Roku 1623, 2. června prodal kníže Karel z Lichtenšteina jakožto místodržitel tvrz Hroby s vesnicí, vsi Pořín a Zahrádku, též dva dvory popl. (jeden totiž v Nužbelích) a třetí slove Sedlec *Augustinu Felnerovi z Feldeka*, nejv. lejtenantu, za 14.205 kop 31 gr. 3 p. míš.[6]) Když držitel tento zemřel, dostaly se Hroby manželce jeho *Anežce z Myftinku*, peníze však, jež měl Augustin u Hannibala ze Šomburka, obdržel syn jeho *Volf Václav* a v nich převzal r. 1635 od Hannibala zboží Budislavské; konečně mu také Anežka r. 1643 dne 3. listopadu tvrz Hroby se dvorem popl. Sedlečkem a vsi Pořín a Zahrádku postoupila.[7])

Volf Václav byl ženat s Lidmilou Voršilou Bechynkou z Lažan, s níž splodil syny *Augustina Matiáše*, *Kryštofa Václava*, *Humprechta*, *Heřmana Zikmunda* a *Viléma* a kromě toho 4 dcery. Když otec r. 1650 zemřel, žádné z dětí ještě let svých nemělo a

[1]) Roku 1564 slove Jiřík seděním na Oblajovicích (Kniha Tábor. r. 1554, f. 413).

[2]) Teprve tehda povstal statek Oblajovský, totiž dvůr a ves Oblajovice, ves Hartlíkov s podacím a v Prasetíně dva osedlí. Petr, o jehož výtržnostech svrchu na str. 327 vypravováno, opustil r. 1620 jako stařec sedmdesátiletý statek svůj Oblajovice, aby od vojáků nebyl zbit, a zavřel se na Táboře, kdež zemřel. Statek jeho přes odpory dětí zabrán a prodán r. 1623 *Janu staršímu Vratislavovi z Mitrovic* (DZ. 293, O 15. Viz Bílkovy Konf. 558, též rkps. Fyrštemberské knihovny). Teprve za Vratislavův postaven jest v Oblajovicích zámeček, jemuž po starém zvyku tvrz říkali. Skrze dceru Janovu, *Kateřinu Polyxenu z Mitrovic* (manželku Jana z Ekrštorfa, gubernatora panství Třeboňského), dostal se statek roku 1647 v držení *Václava Albrechta*, syna jejího (DZ. 142, D 4 a 148, L 21), ale prodán r. 1650 i s Domamyšlí, Prasetínem, Malešínem a Jetřichovsí *Zuzaně Černínové z Harasova* k ruce *Evě Polyxeně Kapounové z Chuděnic*, dceři její (DZ. 149, R 25). Od těch dob až do r. 1692, kdež statek pro dluhy odhádán, zůstávaly Oblajovice při zboží Vodickém. (Srov. potom „Lumír“ r. 1856, str. 930, DZ. 117, L 20, 118, B 6, 402, R 10, 407, K 29 a Sommerovu topografii.) Zámeček zdejší byl postaven z kamene a šindelem kryt, v něm byly klenuté chodby, dva sklepy a světnice čili ratejna pod zemí, v přízemí 5 komor a kuchyně, nahoře 6 světnic (DZ. 32, B 7).

[3]) DZ. 19, H 3. [4]) Viz i DZ. 133, E 26. [5]) DZ. 178, A 21, F 7, rozvr. sbírek str 34. To ostatně nevadí, za pravdu vzíti, že vystaveny Hroby hned v prvních letech po rozdělení. [6]) DZ. 153, B 20—23 Viz Bílkovy Konf. 556. [7]) DZ. 303, A 15

zůstávaly všechny pod poručenstvím mateře své, která statky Hroby a Budislav z poručení soudu zemského spravovala.[1]) Jelikož se jí však Jan Koňas z Vydří zalíbil a ona jej za muže pojala, ztratila tím právo k poručenství, i uděleno jest r. 1656 v říjnu druhému synu Kryštofovi, poněvadž byl starší syn Augustin od práva svého ustoupil;[2]) mateři své Lidmile postoupili toho roku za všechny pretense její statku Budislavského. Kryštof bydlel na Hrobech s chotí svou *Alžbětou Sybillou z Heidenreichenu*, která mu r. 1658 dcerku Augustinu Lidmilu, roku 1659 syna Volfa porodila. Statek spravovati přišlo mu za těžko pro mnohé dluhy otcem a dědem jeho zdělané. Na jeho vznešení nařídil soud zemský kommissaře, kteřížto prodali k dobrému sirotků statek Hrobský s příslušenstvím dotčené Alžbětě Sibylle za 14.000 fl. rh.[3]) Jak se zdá, nemohli oba manželé s hospodářstvím mnoho pořídití; Alžbětu omrzel statek a prodala jej r 1666, 21. dubna *Kateřině Elišce* hrab. *Šparové* roz. *z Malovic* za 15 000 fl.[4]) Paní tato vdala se v druhém loži za pana Vojtěcha Jiřího Voračického z Paběnic, na Proseči a Nové Cerekvici, cís. rytmistra, jemuž syna *Antonína* porodila. Když matka r. 1674 zemřela, zdědil Hroby tento syn nezletilý, pročež se toho roku 10 dubna otec jeho Vojtěch jakožto kurator téhož syna ve statek Hrobský uvázal.[5]) Později držel Hroby *Petr Koch*, nejvyšší lejtenant při dělostřelstvu, kterýž koupil r. 1682 Chvalkov, za to však prodal r. 1688 dne 18. prosince statek Hrobský se Zahrádkou, Pořínem, Radostovicí a dílem vsi Nužbel dceři své *Marii Cecilii* provdané *Malovcové*.[6]) Nicméně zůstaly Hroby i později v držení rodu Kochovského, až je koupil r. 1753 hrabě *Leopold Krakovský z Kolovrat* Dokud byly Hroby v držení jeho potomkův až do nedávných časů, byly spojeny s nimi Radenín a Oblajovice.

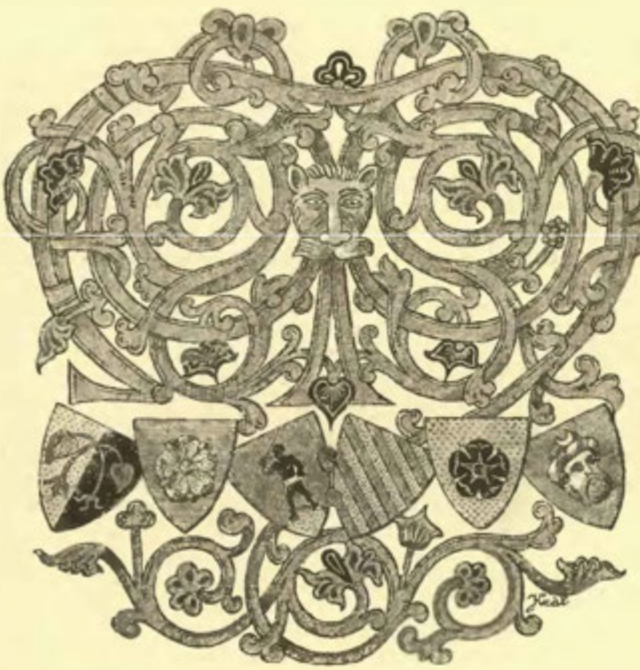
HARTVÍKOV.

Ves Hartvíkov jinak Hertvíkov (nyní obyčejně Hartlíkov) leží dvě hodiny na sever od Hrobů. Když r. 1826 louky pod panským rybníkem Hartvíkovským srovnávali, přišli na skalopevné, dva lokte hrubé zdi, jež se do čtverhranu scházely, též přišli na příkop zanesený a zasypaný a dřeva z bývalé mostnice. Rozkopavše tvrziště našli mnoho nářadí železného, podkovy, železný hmoždíř, uzdu a udidla, hrnec se lžícemi a kostru lidskou a koňskou. Ze všeho soudili ti, kteří tu kopali, že tvrz náhlým útokem dobyta a vyvrácena. Z vladyk Hartvíkovských známi nám jsou r. 1390 *Kuneš* a r. 1414 *Přibík*, kteří byli také patrony kostela zdejšího. *Chval z Hartvíkova* byl purkrabí r. 1417 na Vlašimi, r. 1419 na Kostelci, a v obou rocích podával ke kostelu zdejšímu kněží katolické. I nástupce jeho *Zdeslav* purkraboval r. 1424 na Bechyni u pánů katolických. Za tehdejších neb pozdějších běhů válečných vyvrácena jest tvrz jejich, a to, jak se víře podobá, lidem Táborským. Ves patřila r. 1528 k panství Pacovskému.[7])

[1]) DZ. 112, D 30. [2]) DZ. 113, L 7. [3]) DZ. 314, C 17. [4]) DZ. 316, H 29, vloženo 9. listop. (466, C 29). [5]) DZ. 115, E 20 [6]) DZ. 400, A 14, B 17.

[7]) Kniha pam. fary Hartv. str 1, Lib. conf. V. C 2, VII. D 9, H 5, H 11, L 4, arch. č. III. 246. *Ctibor z Artvikova*, který byl r. 1451 ve službách u rakouského pána Lipolta z Naydeka, pocházel bezpochyby z Hartvíkova (Arch. Třeboň.).

Řečice Hrad.

Kresleno dle originálu z Vyšehradského Evangeliáře z XII. století. Přidány jsou znaky: pp. z Hradce, z Ústí, hr. Götze, Kufsteina, Milesima a Swerta.

Město Řečice Kardašová (mající příjmení toto od potoka Kardaše, kterýž vytéká z rybníka téhož jména) rozloženo jest jako málokteré město. Skládá se totiž ze dvou měst, z nichž má každé svoje náměstí; menší části, kterou staří Dolní stranou nazývali, říká se nyní Malá strana; patřívala dlouho pod jednoho pána a měla menší práva, nežli Horní strana, kterou druhý pán držel. Držitelé Dolní strany, dokud nebyla sloučena se stranou Horní, sídlívali na hradě, kterýž stával asi čtvrť hodiny cesty od města za křesťanským hřbitovem nebo jinak na jižní stranu. Posud se tu spatřuje hradiště s nepatrnými zbytky, ale dobře ještě lze rozeznati, jak hrad zpevněn býval. Na východní a severovýchodní straně byl příkop a násep, kteréž jsou z části zorány, z části však jsou skorem neporušeny; na západní straně takového opevnění nebylo, nicméně byl přístup ke hradišti zamezen močály, na jejichž místě se nyní louky dosti mokré spatřují.

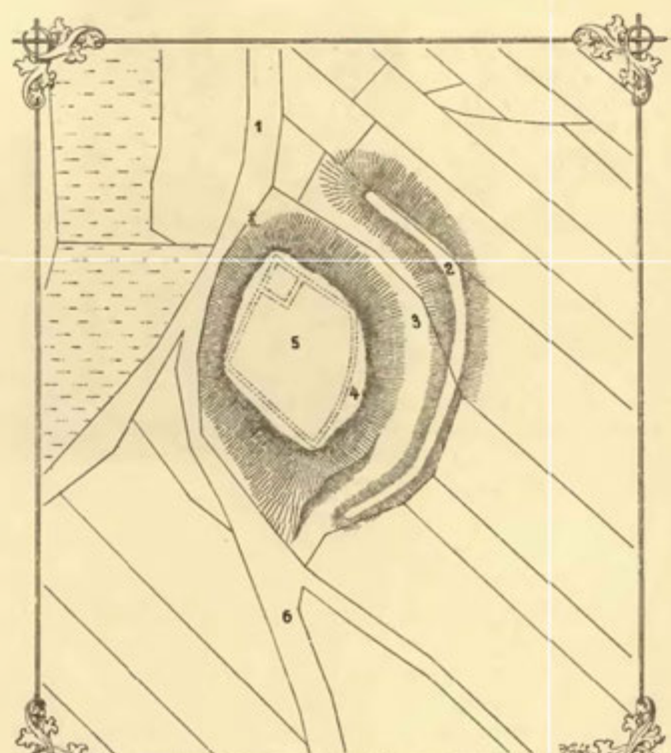
Na hradišti, kteréž jest jměním obce Řečické a jehož část jest zorána, spatřuje se mnoho střepů z nádob a drobného kamení s maltou. Jinak bylo na počátku našeho století. Tu stály ještě kusy hradeb, a v rohu jich spodek čtverhranné věže. Nynější starosta Řečický, pan Vodrážka, odvezl z hradu asi 200 for malty a tolikéž kamene. Když rozkopali věž, našli v ní uhlí, špejle a střepy nádob, odkudž soudili, že tu stávala kuchyně. Tehda prý tu také několik českých grošů našli.

K původním zbožím Vítkovcův patřila také Řečice, ale ve 14. a 15. století rozdělena byla mezi pány z Hradce a Sezimy z Ústí. Příčinu toho hledáme v tom, že byla Řečice ve starších dobách společným majetkem obou rodů, nežli se od sebe oddělili. Rodu Sezimovského byli také páni z *Řečice*, kteří na štítě růži nosili. Jediní nám pod tímto jménem známi byli bratří *Jindřich* a *Ondřej z Řečice*, kteří zde r. 1357 dne 12. července nového faráře podávali.[1]) O Jindřichovi nenacházíme později zmínky, než Ondřej poprvé r. 1349 připomenutý se nachází zase roku 1362, 3. ledna jakožto držitel jedné polovice podací a potom kolikráte v různých jednáních týkajících se rodu Rožemberského neb Hradeckého;[2]) tak svědčil r. 1364 při prodeji Deštné pánům z Hradce, r. 1366 v listu, jímž koupili bratří z Rožemberka platy ve vsi Mníšku, naposled se připomíná r. 1370, 18. června v listu pana Oldřicha z Ústí. Ve všech těchto listech svědčil

[1]) Lib. conf ed. Tingl I. 35. [2]) Ibidem I. D 9, arch. Třeboň. Sestra Ondřejova Sabina z Korycan nazývá jej r 1349 bratrem svým, potomní probošt Sezima jmenuje se tamže jejím synovcem (nepos); byl tudíž bratrem Ondřejovým také otec proboštův, jenž se tušim také Sezima nazýval (Chytil, Cod. diplom. VII 651).

také Jindřich ze Stráže, jenž byl pánův Ústských nejbližším příbuzným. Páni Ústští měli kromě dílu svého Řečice také ves Pleší a něco menších statků v okolí; jmenovitě se uvádí *Jan z Ústí* (r. 1397—1437) r. 1407 a později seděním v Pleší, a to v kolikera zápisech, většinou panství Hradišťského a Ústského se týkajících; r. 1437 nazýval se starším, a císař Zikmund koupil od něho všechnu spravedlnosť jeho, kterou si k Hradišti a Ústí míti pokládal. V držení Pleší a dílu Řečice následoval po něm *Sezema z Ústí*, tuším syn jeho, jenž pojal k manželství (r. 1465) Kateřinu vnučku Václava Cardy z Petrovic; s manželkou obdržel hrad a město Úšť, za to jí však na svém zboží 1000 kop dskami zemskými zapsal.[1]) Roku 1486 učinil smlouvu s držitelem druhé části Řečické Jindřichem z Hradce takovou, že Jindřich dosti učinil lidem Řečickým Sezemovým, jimž rybníkem novým Řešaským dědiny zatopil; proti tomu obdržel Sezema povolení, kdyby rybník udělaje, co dědin neb luk Jindřichových zatopil, že mu za to zatopení nic nebude povinen dáti, pakli by co zatopil lidem Jindřichovým, že jim za to dosti učiniti má.[2]) Sezemovi synové *Sezema*, *Zdeněk*, *Fridrich* a *Jan* prodali ves Pleše s podacím kostelním (tuším v Řečici) a snad také dědictví Řečické panu Jindřichovi z Hradce.[3])

Nejstarší nám známý držitel druhého dílu Řečice byl *Oldřich z Hradce*, jenž byl po otci vesnice západně od Hradce ležící s dílem Řečice, panství Hořepnické a Čiměř, Zalší s okolím a čtvrť Slavonic na svůj díl obdržel.[4]) Císař Karel, jehož korunování českému byl Oldřich (r. 1347) přítomen, dovolil mu r. 1354, aby mohl vstoupiti ve spolek s bratrem svým Heřmanem,[5]) odkud to pošlo, že linie Řečická větší díl statků Heřmanových zdědila. Pan Oldřich držel také nějaký čas Žirovnici a zboží Drahovské. Míval platné účastenství ve mnohých jednáních veřejných a sedal také nějaký čas na soudě zemském. Naposled jej nacházíme r. 1369, 17. listopadu jako patrona kostela Čiměřského.[6]) S manželkou svou Annou splodil tři syny, *Oldřicha* (V.), *Jana staršího* a *Jindřicha*. Když se bratří ti r. 1384, 13. září dělili, dostaly se Oldřichovi dvůr Křížkův na hořejší straně v Ratiboři s dvory kmecími a mlýncem, Nový dvůr před Hradcem, plat v Skrýchově s mlýnem, platy v Plavště a v Řečici, les se dvorem, jenžto slul Nový dvůr, a jisté louky a lesy.[7]) Jan obdržel za svůj díl dvůr poplužný v Ratiboři se dvory kmecími, plat a dědiny v Pleší, platy v Plasné a ve Mnichu, plat v Čiměři s podacím kostelním, platy v Řečici, dědiny ve Skrýchově a jisté louky a lesy.[8]) Třetí bratr Jindřich, jenž si rytířem řádu sv. Jana býti oblíbil, nedostal dědin na svůj díl, nýbrž zvláštní smlouvy s bratřími svými o vydávání sobě úrokův učinil, a to roku 1385, 16. února s Janem, aby mu do smrti 5 kop platu ročního vydával, a roku 1388, 17. července s bratrem Oldřichem na tyže výminky.[9]) Jindřich se stal později mistrem převorství ve Strakonicích, a byv raněn v bitvě Sudoměřské (r. 1420), nedlouho potom skonal. Bratří Oldřich a Jan i po tom rozdělení ještě nemohli dílů svých v lásce a míru užiti, nemohli se shodnouti o nějaké platy v Řečici, o louku v Pleších, o hamr pod Holenským rybníkem, který postavil Oldřich na dědině Janově, kromě toho i o všelijaké dědiny a také les Babky řečený. K urovnání těchto sporných věcí přišli na dva úředníky své, Jindřicha z Radhostovic, purkrabě Krumlovského a Chvala ze Kděšic a Sezimu z Ústí, kteří je r. 1389, 7. listopadu porovnali.[10]) O podací kostelní v Řečici učinili smlouvu r. 1395, když byl farář Václav

Plán hradu Řečického.

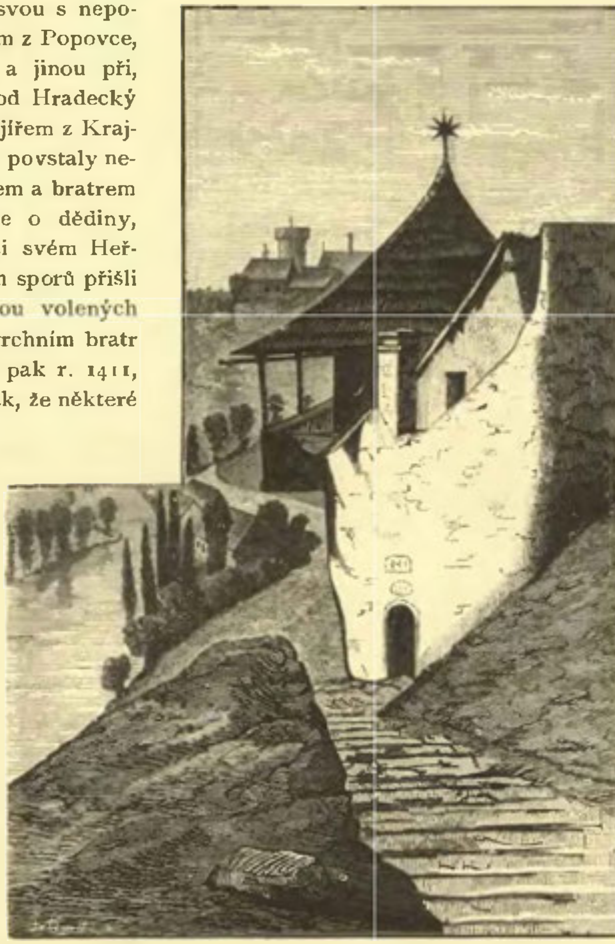
Vysvětlení plánu: 1. Cesta od Řečice; 2. val; 3. příkop; 4. strana, kde stávala brána; 5. hrad; 6. cesta k rybníku Zrádnému. Zdi naznačeny jsou toliko podlé udání.

[1]) DD 5, str. 208. [2]) Rel. tab. II. 415. [3]) Kodex Talmberský f. 209. [4]) Srovnej děje Hradce. [5]) Arch. Hradecký. [6]) Lib. conf. II. B 10. Roku 1362, 3. ledna držel polovici podací kostelního v Řečici. [7]) Arch. č. II. 314. [8]) Tamže 316. [9]) Arch. Hradecký. [10]) Arch. č. II. 323.

zemřel, a to tak, že Oldřich se *Sudíkem z Bozděchova* tentokrát podávali kněze a Janovi vyhrazeno právo podací po smrti Viléma, nově sazeného faráře. [1])

Oldřich platně vynikal ve věcech veřejných, jsa od r. 1398 nejvyšším písařem a od r. 1402—1403 nejvyšším mincmistrem, po čemž byl r. 1406 hejtmanem kraje Bechyňského učiněn. Již před tím ukončil spory o zboží Bílkovské s hrady Bílkovem a Štramberkem. Zboží toto byl držel jednotník jeho Heřman, po němž jen dcery zůstaly, z nichž Eliška vdaná za Jana z Kravař od otce byla obdržela zboží Bílkovské s Dačickem, Kunžákem a Strmilovem. Ta po smrti prvního chotě svého vdala se za Jiříka z Lichtenburka na Bítově, jehož jakož i příbuzné Kravarské učinila spoludržiteli Bílkova. Po mnohých odporech Oldřichových přišlo ke smlouvě r. 1404, 3. listopadu, po níž pak Oldřich Kravarské a Bítovského penězi vyplatil a panství Bílkovské sám ujal. [2]) Také ukončil toho roku při svou s nepokojným vladykou Ješíkem z Popovce, seděním na Vildšteině, a jinou při, kterouž vedl veškerý rod Hradecký s panem Kunratem Krajířem z Krajku. [3]) Po několika letech povstaly nemalé spory mezi Oldřichem a bratrem jeho Janem, a to nejvíce o dědiny, jež byli zdědili po strýci svém Heřmanovi. K urovnání těch sporů přišli mocné na rozsudek dvou volených opravcí, nad nimiž byl vrchním bratr jejich mistr Jindřich. Ti pak r. 1411, 1. července vypověděli tak, že některé věci přisoudili Oldřichovi a některé Janovi. Také se o Bílkovské zboží zděděné toho roku dne 4. července porovnali, tak že si Oldřich jen hrad Bílkov s 6 poplužími nejbližšími a jiným příslušenstvím zůstavil, ale ostatku se Štramberkem bratru svému postoupil. [4])

Bratr Oldřichův *Jan starší* stal se r. 1391, pojav k manželství Kateřinu z Vilhartic, také držitelem polovice zboží Vilhartického, protož se o něm při dějích toho hradu slušná zmínka najde. Co se dotýče Řečice, sluší tu dotknouti, že udělil r. 1407, 14. února městu Řečici na své straně (totiž horní), „aby lepší bylo a se rozmáhalo,“ právo, aby mohli o statcích svých řiditi, lidi propouštěti a jiné přijímati, a potvrdil jim úroky, jež posud vrchnosti dávali. [5]) Kromě toho i to podotkneme, že zapsal choti své Kateřině peníze na Řečickém a Vlásenickém zboží, jež ona dlouho po smrti Janově († r. 1417) držela a roku 1429 synu svému *Menhartovi* proti ukázání jistého ročního platu prodala. [6]) Tento Menhart, pán v dějinách proslavený, následkem smlouvy r. 1437 dne 20. dubna s Janem Teleckým z Hradce učiněné obdržel díl tohoto na zboží Řečickém a zdědiv již dříve všechno to, co měli v Řečici otec a strýc Oldřich, držel nyní celé zboží Řečické kromě ještě toho, co náleželo pánům z Ústí. Po jeho smrti († r. 1449) držel Řečici syn jeho *Oldřich*, a když po jeho smrti linii Telecké připadla, sdílela potom držitele své s panstvím Hradeckým.

Zbytky nějaké baštičky u Táborských hradeb.
Kreslil prof. L. Ferber v Táboře. Ryl J. Quetting.

Nejvíce rozšíření nabylo zboží Řečické za *Jindřicha IV. z Hradce*, jenž jsa při smrti otcově (asi r. 1452) nezletilým, více než jedno desítiletí pod vládou poručnickou strávil, ale pak buď moudrým hospodařením (ač ho války mnoho stály), dílem snad věny čtyř svých manželek k takové mohovitosti přicházel, že mohl několik menších okolních statků koupiti. Neznámého roku získal ves Pleše a část Řečice od pánů z Ústí, r. 1482 získal postoupením vsi Újezdce a r. 1486 od Vácslava ze Strahařova

[1]) Lib. conf. V. N 8. Co měl Sudík v Řečici, není nám známo; tím záhadnější jest, že bratrem mu byl Oldřich z Řečice Oba bratří prodali r. 1402 plat ve Višňovém (Arch obecní v Hradci) [2]) Arch. č. II. 329, VI. 453 [3]) Viz Heber's Burgen VI 33. [4]) Arch. č. VI. 460—463. Viz i Půh. Morav. II. 73, 205 a 262. [5]) Starý urbář Hradecký. [6]) Dvorský, Paměti žen 21.

a mateře jeho Markéty z Plasné ves Plasnou, později nabyl také zboží Drahovského.[1]) Po jeho smrti (r. 1507) odprodal od tohoto zboží syn jeho *Adam* ještě nezletilý (r. 1508, 25. ledna) platy jisté v Nitovicích a Plešech, tolikéž na jednom člověku v městečku Řečici Vácslavovi Špulířovi z Jiter.[2]) Od Adama obdržela zboží Řečické k užívání čtvrtá manželka *Anna Hradecká*, rozená kněžna z *Minstrberka*, jež povolila r. 1537 dne 6. dubna Řečickým, aby si mohli rybník jeden udělati; ke zboží tomu připojila také dvojí statek Dráchovský a Zlukovský, jež byla za vlastní peníze své koupila. S dcerou svou Annou Rožemberskou z Hradce založila r. 1534, 1. září na Novém městě v Hradci špitál pro 10 chorobných a 5 starých žen a nadala jej dostatečnými platy, kteréž vycházely ze vsi Újezdce a jednoho člověka v Řipci.[3]) Po její smrti připadly Řečice s příslušenstvím a vedlé odkazu jejího (r. 1545, 25. února) také tvrz Dráchov s příslušenstvím vnukům jejím *Jáchymovi* a *Zacharyáši*, vsi Zlukov a Chotěmice dostaly se vnučkám jejím Voršile a Alžbětě Slavatové, však tak, aby z toho vydávaly ročně 10 kop ze vsi Zlukova ke kaplanství u fary p. Marie; věno její konečně dostalo se dceři Anně Rožemberské a manželce Adamově Anně z Rožmitálu, však jen do života paní Rožemberkové. Po smrti paní tuto jmenovaných dostaly se všechny vesnice opět ke zboží Řečickému.[4]) Jáchym, jenž byl toto na svůj díl obdržel, vyprosil Řečickým r. 1556, 28. srpna nadání královské na odbývání 2 trhů výročních a přikoupil ves Samosoly od Viléma z Vojslavic (r. 1560). Po smrti jeho († r. 1565) ujal panství syn jeho *Adam*. Poněvadž tento přiděláváním rybníka Ochozi drahně gruntů v občinách Řečických vytopil, za odměnu toho daroval roku 1570 dne 25. května „rybníček jmenem Zrádnôu, kterýž leží pod pustou tvrzí jmenem Babky.“[5]) Kdy tvrz tato zpustla, není nám známo, bezpochyby se to stalo již v 15. století, když bylo Řečicko k panství Hradeckému přivtěleno Při tomto panství pak zůstalo až do r. 1693.[6])

[1]) Na Řečici a vesnicích některých věnoval Jindřich před r. 1496 Anně Minstrberské. Mezi rybníky Řečickými připomíná se rybník Kardaš (po němž slove Řečici Kardašovcu) a Zradná Baba (Rel tab. II. 482—483). [2]) Archiv Hradecký. [3]) Heber's Burgen VI. 53. Špitál tento slove nyni Klášteříček. [4]) Obsahovalo prý r. 1600 městečko Řečice, vsi Nětovice, Dráchov, Ceraz, Žišov (toliko 1 poddaného), Kozmice (1 podd.), Zlukov, Drahov, Újezdec, Pleše, Lhotu Malou, Mnich, Plasnou, Klenov, Pohoře, Samosoly, Březinu a Světec (Světeckého paměti I. 574 v archivu Třeboňském). Tak i udává objem panství urbář z r. 1654 v archivu Hradeckém a přidává k tomu pivovár, mlýn pod pivovárem, mlýn v Dráchově s pilou a dvůr Dráchovský důkladně vystavený. [5]) Urbář r. 1654. Že tvrz tato byla sídlem držitelů Řečických a zvláště pánů Hradeckých, dokazují starší listy, vedlé nichž les Babky náležel pánům již ve 14. století.

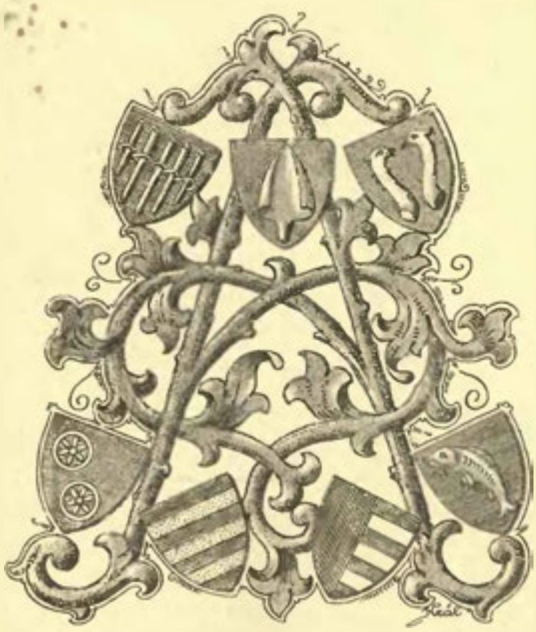
[6]) Od Adama z Hradce obdrželi Řečičtí r. 1591, 17. října dovolení, aby si v dědinách svých rybník nový udělati mohli, a toho roku 1. listopadu potvrzení výsady r. 1407 dané. Totéž jim potvrdila dcera Adamova Lucie Otilie r. 1614, 21. května a zároveň obci celé, „aby od vesnických rozeznáni byli a v živnostech svých stačili,“ a poněvadž v čas rebellie stálosť a věrnosť zachovali, roku 1628, 30. září ulevení na robotách učinila. Manžel a dědic její Vilém Slavata i straně dolni udělil roku 1632, 2. října ta práva, jichž strana horni od r. 1407 užívala. Po smrti posledního Slavaty dostaly se Červená Lhota a Řečice dcerám n Ferdinanda Viléma Slavaty a choti jeho Marie Renaty. (Viz děje Červené Lhoty.) Když pak tyto se opět rozdělily, dostala se Řečice a 20.419 fl. jistiny z panství Teleckého *Marii Markétě* hraběnce *Gotsové* (r. 1694); po této paní zdědili Řečici synové její *Jan Maxmilian* a *Karel Josef* (r. 1695), z nichž ji tento ujal, vyplativ bratrovi 100 000 fl., ale r. 1725 prodal ji *Janu Ferdinandovi* hrab. z *Kufšteina*. Od něho ji koupil r. 1740 *Jan Vácslav* hrabě *Caretto*, po něm pak následovali r. 1746 *Karel* hrabě *Sweerts*, r. 1752 *Josef* svob. pán von *Jungwirth*. Tento ji směnil s knížetem *Vácslavem z Paaru* za panství Budišovské na Moravě, od kterých dob byli na Bechyni a Řečici titéž pánové (Sommer, str. 247). Držitelé po r. 1693 vystavěli v Řečici nový zámek

Starožitné nádoby v Českém museu

ŽĎÁR PLUHŮV.

V inicialce této jsou znaky: Růta z Dirného, Pluha z Rabštejna, vladyk z Černic, Ostrovce z Kralovic, Slavaty z Chlumu, Černína z Chudenic a Smrčky z Mnichu.

Asi hodinu cesty severně od Řečice leží na rovině ves Žďár se starou tvrzí a kostelem, jehož věž již z daleka viděti jest. Tvrz obehnána jest ze všech stran zdí a příkopem, oboje však již poněkud starodávnou způsobu svou ztratilo. Příkop se totiž mohl podlé potřeby vodou nadýmati, ale dílem splachováním země, dílem i skopáním na některých místech se zanesl; nejlépe se uchoval v rohu severovýchodním, kdež jest hrubý násep, který má na venkovské straně hradbu asi 1 m. nad něj vyčnívající; byl tuto vrch náspu, který jest rovný a místy dosti široký, zároveň ochozí a výbornou pomůckou k obraně tvrze. Příjezd je ke tvrzi na severní straně po kamenném mostě. Brána do tvrze jest nově upravena, avšak posud se na ní spatřují kladky pro zvoditý most, zajisté již před stoletím zrušený. Také průjezd pamatuje na nejvýše 17. věk. Čtyřhranný dvůr zavírají na všech stranách stavení, avšak nejsou všude stejně široká, nýbrž místy povydaná na způsob výstupků, což má příčinu ve větší způsobilosti k obraně. Ve dvoře spatřují se na straně východní a západní pavlače na zděných přístavcích, na jižní straně jest dřevěná pavlač na krákorcích položená. Architektonických ozdob tu není, ale ovšem ještě někde úzké okénko na způsob střílny, aneb okno s prohledacími skly na starší dobu upomíná. Bydlí tu pojezdný knížecí, učitel, a jest tu škola. Západně od tvrze jest kostel, jehož zadní část z roku 1542 pochází, a v témže století také tato část rýsováním ozdobena, jakož se posud spatřuje. V kostele jsou náhrobní kameny dětí Jana Vrchotického z Loutkova z roku 1585 a 1594.

Žďár Pluhův aneb Pluhový má příjmení své od rodu Pluhův (později z Rabšteina).[1]) Nejstarší z nich *Oldřich* (Ulricus dictus Aratrum Ssar) byl r. 1267 mezi dvořany Oldřicha ze Hradce.[2]) *Ctibor Pluh* byl r. 1329 purkrabí na Hradci a *Oldřich Pluh* seděl již r. 1379 na Dirném.[3]) Současně s tímto, totiž r. 1381 žil *Damian ze Žďáru*, jenž koupil nějaké dědiny v Hojovicích.[4]) *Chval ze Žďáru* držel zde tvrz s poplužím a úroky ve vsi, na nichž prodal r. 1399 platy kapitule Vyšehradské.[5]) Týž zpečetil r. 1415 stížný list, zapsav před tím Žďár Ctiborovi z Černic, Albrechtu Růtovi z Dírného a Václavu Konopí z Heřmanic, z nichž Albrecht jediný jej přečkal a r. 1437 ve Žďár se uvázal.[6]) Později dostali se v držení tvrze Žďárské, kteráž byla mezi tím zpustla, bratří *Prokop* a *Jan z Vojslavic*, kteří si na králi Ladislavovi (r. 1457) vše odúmrtí na tomto zboží vyprosili.[7]) Když se Janovi synové roku 1496 o dědictví otcovské rozdělili, dostal se Žďár *Janovi*, jenž žil ještě r. 1523.[8]) Po něm držel zboží to *Václav z Vojslavic*, drže kromě tvrze, dvoru a vsi Žďáru mlýn pod rybníkem Kačerem a ves Záluží, avšak zemřel před r. 1543, po čemž sirotky zůstalé strýc jeho Vilém opatroval. Dotčení sirotci *Heřman* a *Mikuláš Vojslavští* došli let svých r. 1549 a prodali Žďár *Mile z Broumovic* a *Janovi* a *Almhartovi bratřím Batelovským z Prostého*.[9]) Mila držela později Žďár samotna a prodala jej roku 1557 *Dorotě Ostrovcové z Leskovce* a na *Proseči* za 2250 kop.[10]) Po smrti této paní († r. 1564) dostal se Žďár za díl synu jejímu *Strachotovi Ostrovci z Kralovic*, jenž r. 1571 z dílu svého Střítež a Bor odprodal.[11]) Později (r. 1577) držel Žďár *Jan Vrchotický z Loutkova*,[12]) kterýž měl za manželku Annu ze Hrádku a Žďár ještě r. 1589 držel. Dědicem jeho byl bratr *Burjan Vrchotický* na Vřesné a Vodici, jenž zemřel před rokem 1609, odkázav Žďár druhé své manželce *Markétě ze Hrádku* (vdově po Janovi Smrčkovi ze Mnichu), která na Žďáře s *Mikulášem Smrčkou ze Mnichu* hospodařila.[13]) Vyzvědači císařského vojska vypravovali o ní, že jest kacířka a škodlivá jakás žena, a Smrčka že panstvo podněcuje a tvrz Žďárská v rovině položená že by vojsku nemalých výhod poskytovala.[14]) Umírajíc († r. 1622) odkázala paní Markéta ves Žďár s tvrzí, kostelíkem, dvorem a pivovárem pastorkovi svému *Zikmundu Kunratovi Vrchotickému z Loutkova* na Popelíně a Lžíně.[15]) Zikmund slouživ potom v armádě císařské padl v boji s Turky.[16]) Roku 1635 prodán jest statek Žďárský skrze kommissaře od soudu zemského zřízené *Janovi Ekerštorfovi z Hlaváče*, jenž byl dlouhá léta gubernátorem panství Třeboňského; na Žďáře bydlel teprve, když se dostala Třeboň rodu knížecímu, a zemřel tu roku 1663 v březnu. Nástupce jeho *Václav Albrecht z Ekerštorfu* prodav Žďár roku 1664 Humprechtovi Černinovi z Chudénic, koupil jej zase r. 1684 od Tomáše Černina a opět jej prodal r. 1688 *Janu Jáchymovi Slavatovi ze Chlumu*.[17]) Od té doby patřil Žďár s krátkou přestávkou k panství Řečickému.[18])

---

[1]) Že jest výklad jména Žďár (= spáleniště) pr. Gebauerem vyslovený dobrý, svědčí název vsi v pamětech psaný Zar, Zziar a Zdiar. [2]) Arch. Drážďan. č. 704. [3]) Arch. kapitul. a Třeboň. [4]) DD. 13, f. 131. [5]) Rel. tab. I. 581. Také kanovník Vyšehradský Václav Dobrman († j. r. 1418) měl tu platy (DD. 15, f. 223). [6]) Rel. tab. II. 112, arch. č. III. 188, 484. [7]) DD. 16, f. 133, 23, G 15. [8]) Arch. č. VI. 320, arch. Třeboň. Hleď na str. 195. [9]) DZ. 250, E 15 a 9, B 5. [10]) DZ. 12, L 9. [11]) DZ. 60, F 13 a 17, H 29. [12]) DZ. 19, M 17, M 27. V kostele Žďárském leží dcera jeho Alžběta, která zemřela r. 1585 na den sv. Šťastného. [13]) DZ. 191, G 15. [14]) Ohlas od Nežárky r. 1879, str. 320. [15]) DZ. 140, K 27 — L 5. [16]) Bílek, Děje konf. 907. [17]) DZ. 300, T 4, 315, H 28, 397, E 20, 400, A 1. [18]) Po smrti Jana Jáchyma dostal se dcerám jeho *Josefě Černínové*, *Markétě* a *Marii Anešce* (DZ. 117, C 14, C 16). Roku 1692 prodala jej Markéta Janu Jakubu Peceliovi z Adlersheimu, od něhož jej r. 1696 Oktavius Karel hrabě Cavriani koupil (DZ. 402, E 22, 404, G 4). O ostatních držitelích hleď Somm. topogr. na str. 247. a 251.

Žďár Pluhův od východu.

Tvrze na Řečicku.

DRAHOV.

Ves Drahov byla starodavným příslušenstvím zboží Mezimostského, a proto byli také državitelé Mezimostí patrony kostela zdejšího. Vítkovec *Dobeš z Bernartic*, jenž asi r. 1369 v držení Mezimostí vešel, počal se také psáti »z Drahova« zvláště proto, poněvadž byl roku 1380 Mezimostí pánům z Rožemberka prodal a sobě toliko Drahov s několika vesnicemi podržel; tehdáť asi také maje potřebu nějakého sídla v Drahově novou tvrz postavil. Listem r. 1383 dne 11. května v Ústí daným prodal 3 kopy grošů platu na vsi Drahově Prokopovi faráři tudíž.[1]) Když několik let potom zemřel, držela Drahov vdova po něm zůstalá Kačena se syny svými *Buskem* a *Jindřichem*.[2]) Dotčená paní dlužila si dost peněz, r. 1387 dne 19. října přijala od Prokopa faráře zdejšího peníze za plat, který mu na vsi Plešich ukázala,[3]) později zase prodala plat na dvoru a vsi Drahovu a vsi Nětovicích Ondřejovi Opatovi z Budislavě, an tento v kostele sv. Jiljí v Praze nový oltář ke cti sv. Růženy a Apoleny zříditi hodlal.[4]) Za peníze tyto kupovala zase jiné dědiny, zejména r. 1394 dne 30. října části vesnic Nětovic, Pleš a Vřesné s lesem řeč. Čbáně od Jindřicha z Radostovic.[5])

Správu zboží Drahovského ujal po smrti paní Kačeny (před r. 1410) starší syn *Buzek z Bernartic* jinak *z Drahova*, jenž r. 1411 dotčený zápis k oltáři sv. Růženy obnovil.[6]) Jak on, tak byl i bratr jeho přívržencem nového učení Husova, jména i pečeti jich nacházejí se na listu stížném, kterýž byl poslán r. 1415 církevnímu sboru v Kostnici.[7]) V ty časy, co Buzek na Drahově seděl, hledal Jindřich jinde své štěstí, hlavně ve výprosách, tu v Opočně u Toušeně, tu v Pašinovicích a j.[8]) Po početí válek husitských přidali se oba bratří na stranu krále Zikmunda, začež jim tento zapsal r. 1421 vsi duchovní Svéraz a Záton na ten způsob, aby mu jeden rok s 8 koni sloužili.[9]) Asi v ty časy jmenovali se oba bratří také po Maršovicích, vsi v krajině Sedlčanské ležící, a nabyli r. 1423 dědictvím po svém ujci Přibíkovi z Dobřemilic vsi Hluboké a části Borovan.[10]) Roku 1436 ještě oba žili, když Jindřich svou polovici Hluboké prodal, roku 1454 byl již Buzek mrtev, zůstaviv dceru Mandalénu a syna jednoho, jimž byl Purkart Kamaret ze Žirovnice poručníkem.[11]) Kde bratří naposled sídlili, není známo, Drahov jim již na sklonku jich života nenáležel. Již r. 1417 byl pánem na Drahově *Vilém ze Zelče*.[1])

Za dob bouří, po smrti krále Albrechta, držela Drahov *Jarka se Hrádku*, vdova po Vilémovi ze Stráže. Tato zapsala r. 1446 dne 26. listopadu Drahov ves celou s dvorem popl. a ve Vřesné dvory kmecí osedlé i pusté dcerám svém *Anežce* a *Johance* ze Stráže, avšak jen do 400 kop, ostatek toho dědictví, co by bylo přes 400 kop i s podacím odkázala svatům svým *Janovi* a *Jindřichovi ze Stráže*; při tom si vyminila, kdyby dcery dříve zemřely než ona, aby připadlo 200 kop bratřím Strážským a 200 kop tomu, komu by je zapsala.[2]) Když pak potom Anéžka, byvši před tím za Mikše Vrbíka z Tismic vdána, práva svého dotčeným strýcům svým postoupila, náležel Drahov k panství Strážskému.

Jak se zdá, zdědila Anéžka právo sestry Johanky, neb potom se nachází zase v držení jedné části Drahova; táž prodala totiž (vkl. r. 1486 dne 7. června) právo své ke dvoru Drahovu se vsí a ke vsím Vřesné a Mnichu c. t. m. *Janu Mrázovi z Radimovic*,[3]) tak že držel díl dvoru řečený Mráz a ostatek s podacím páni hradu Stráže. Mráz si vyprosil r. 1486 na králi Vladislavovi všechny nápady a odúmrti na svém dílu, zejména po Jarce a Kateřině Donínské, paní Strážské,[4]) měl však pro jmění své v Drahově jen zbytečné a nákladné soudy. Byl se totiž uvázal v kostel Drahovský a právo podací proti spravedlnosti pánů Strážských, a když potom naň Bořivoj z Donína, pán Strážský, žaloval, neměl, čím by právo své dokázal. Nejen že při svou prohrál, nýbrž i vzat jest v panskou kázeň, poněvadž soud zemský v mírné zemi moci nikomu trpěti neminil.[5]) Podobněž se mu stalo r. 1492, když měl při s Anéžkou z Boršíkova o Hlavatce a mezi námluvami vzav komorníka, podvodně v Hlavatce se uvázal.[6]) Také se sousedem svým Rynartem Houskou, s nímž držel společné Vřesnou, se soudil, a že tentokráte vyhrál, toho byla jen ta příčina, že Houska na soudě nestál.[7]) Ještě před ukončením této pře prodal Mráz díl svůj Drahova, totiž dvůr a díl vsi, také jakýsi starý rybník a domnělé právo své k podací kostelnímu *Jindřichovi z Hradce*, nejv. komorníku království, za 900 kop miš. a vyminil si toliko, aby si mohl vzíti svrchky a nábytky na tvrzi, ve dvoře a v rybnících.[8]) Ostatní část, která ke Stráži náležela, nabyl buď Jindřich neb jeho dědici bezpochyby zakoupením, a tak se dostala celá ves Drahov k panství Hradeckému. Když pak později Drahov ke zboží Řečickému přidělen byl, zanikla tvrz záhy a dvůr rozprodala vrchnosť mezi poddané.[9])

---

[1]) Lib. erect. V. f. 92, Codex. Talmberg. f. 196 »Thobias de Mezimostí residens in Drahov.« [2]) Dobše vzpomíná Oldřich z Rožemberka r. 1390 ve svém pořízení, odpustiv mu 5 kop z dluhu 15 kop, ale Dobeš byl již mrtev r. 1387. [3]) Lib. erect. V. f. 93, Cod. Talm. f. 196—197. [4]) Lib. erect. IX. A 2. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Lib. conf. VII. A 2, A 29, erect. XIII. a. f. 191. [7]) Arch. č. III. 188. [8]) DD. 15, f. 66, 219. [9]) Archiv Krumlovský. [10]) Arch. č. III. 496. [11]) Arch. č. II. 469.

[1]) Lib. conf. VII. H 17 Wilhelmus de Vsk alias de Seticz. [2]) Kodex Talmb. f. 198—199. Nápad a odúmrť po bratřích těchto vyprosil si roku 1486 M. Prokop z Habřiny, písař desk zemských, a to na dvorech kmecích pustých s podacím (DD. 17. f. 191). [3]) Rel. tab. II. 414. [4]) DD. 6, p. 68. [5]) Rel. tab. I. 149. [6]) DD. 23, p. 546—548. Anéžka proto zvedena jest na zboží jeho tvrz, dvůr a ves Drahov a díl Vřesné. [7]) Kodex Talmb. f. 200. [8]) Relig. tab. II. 496—497. [9]) Více o vsi Drahově hleď v »Ohlase od Nežárky« r. 1880, str. 49. a 66.

Dráchov. (Kresleno dle náčrtu prof. L. Ferbra v Táboře.)

VŘESNÁ.

U Drahova jest dvůr a někdejší tvrz Vřesná, jejíž první nám známí držitelé byli bratří *Vilém* a *Hroch ze Lhoty* (u Pleší). Tito měli tuhé pře s farářem Drahovským o zadržalé desátky a zatopení nějaké role zádušní rybníkem nově zřízeným, oč mezi stranami r. 1385 výpověď učiněna. Desátky ze 3 lánů rolí ve Vřesné platili a za louku zatopenou dali kostelu louku. Když zemřela vdova po Hrochovi, spadlo (r. 1390) věno její v Zelči na krále.[1]) Potom tu seděli *Kuneš ze Vřesné* (r. 1399) a *Rynart odtudž*, jenž r. 1415 stížný list zpečetil.[2]) Kuneš žil ještě na počátku válek husitských, jsa pro spravedlivou povahu svou u okolních zemanů v nemalé vážnosti.[3]) Rynartův potomek byl bezpochyby *Rynart Houska z Vratišova*, jinak *ze Vřesné*, známý z mnohých zápisů pro časté své soudy. Brzo se přel o meze, jako r. 1496, pak zase o rybníky, jako r. 1497—1498.[4]) Držel také část vsi Roudné. Později se dostala Vřesná *Jindřichovi Litvínovi z Todně*, jenž ji zejména r. 1523 držel.[5])

Ve druhé polovici 16. věku drželi Vřesnou bratří *Mikuláš* a *Ctibor Vrchotičtí z Loutkova* na Vrchoticích, Uhřicích a Vodici. Synové jednoho z nich převzali statky rodinné asi r. 1572, při čemž se rozdělili tak, že dostal Mikuláš Vrchotice, Burjan Vřesnou, Jan Ždár Pluhový a Jindřich Libenice a Uhřice.[6]) Burjan seděl na tvrzi zdejší s manželkou svou Annou, dcerou Albrechta Valovského z Úsuší, kterouž byl před r. 1586 pojal. S ní splodil 7 dětí: *Albrechta, Zikmunda Kunráta, Alenu, Ivu (Evu), Kateřinu, Johanku* a *Sibylu.*[7]) Po smrti této manželky oženil se s druhou, Markétou z Hrádku, s níž se dostal v držení statku Vodického. Roku 1609 byl již mrtev a zboží jeho převzali synové jeho již léta mající; mladší Zikmund koupil od macechy své († r. 1622) Vodici, starší dostal podlé cedulí dílčích r. 1610 dne 6. ledna zdělaných Vřesnou a oženil se s Eliškou z Tučap, jíž (vkl. r. 1612) na Vřesné 1500 k. míš. věnoval.[8]) Poněvadž stál od r. 1618 na straně stavův evangelických, vzat mu statek jeho a postoupen napřed (r. 1621) obci *Hradecké*, potom prodán r. 1626 dne 13. května *Jakubovi Keclovi z Rotendorfu*, hejtmanu na Hradci Jindřichově, za 10.000 fl. rh.[9]) Patřily k němu tvrz Vřesná se dvorem popl., pivovárem a vsí, vsi Mostečná a Závsí, dvůr a ves Radouň.

[1]) Lib. erect. XIII. a f. 15, DD. 14, f. 175. [2]) DD. 15, f. 223, arch. č. III. 188. [3]) Arch. Třeboň. (List r. 1420) [4]) Archiv kapitulní, Rel. tab. II. 503, 505. Díl Vřesné patřil tehda ke Drahovu. [5]) Reg. berní v arch. Třeboň. [6]) Tak lze souditi ze zápisu v DZ. 19, M 17, nicméně se synové Mikulášovi nezletilí, Ctibor a Zikmund (r. 1589) také seděním na Vřesné nazývají. [7]) DZ. 128, G 10 a J 18. Srovnej děje Hamru (díl III. na str. 184). [8]) DZ. 136, B 24. DZm. 28, F 10, kdež se dí, že dostal Zikmund Vodici na svůj díl. [9]) DZ. 142, H 5 a 293, K 21, Bílek, Děje konf. 906.

Kecl měl jedinou dceru *Annu Marii*, na niž Vřesná spadla, když otec zemřel, pořízení o statku svém neučiniv; ta se vdala potom za *Volfa Honiga*, jemuž umírajíc († r. 1651) statek svůj odkázala. Od něho koupil Vřesnou r. 1665 *Ferdinand Vilém Slavata z Chlumu* a připojil ji ke svému ostatnímu ohromnému majetku. Po jeho smrti (r. 1673) dostala se Vřesná dvěma jeho dcerám starším, *Marii Terezii* a *Marii Markétě*, které však postoupily dědictví otcovského, totiž Dvorce, Vřesné a domu v Praze (v Ostruhové ulici) strýci svému *Janu Jiříkovi Jáchymovi.*[1]) Po vymření rodu Slavatovského r. 1691 dostala se Vřesná opět dotčené *Marii Markétě*, provdané *Libšteinské z Kolovrat*, ale ta ji prodala již r. 1693 *Ferdinandu Vilémovi knížeti ze Švarcenberka* za 21.000 fl. rh. a 100 dukátů klíčného.[2]) Vřesná držena potom k panství Třeboňskému až do roku 1735, kdež ji prodala kněžna Eleonora hraběti Janovi z Kufsteina, jenž ji připojil k panství Řečickému. Po r. 1693 tvrz zdejší byla opuštá, potřebovala opravy a hodila se dobře za sýpku. Roku 1759 spatřovaly se z ní skrovné zbytky ve dvoře před kravíny, kde se hnůj skládal, totiž základní zdi dílem na půl sáhu silné.[3])

DRÁCHOV.

Kostelík Drahovský.

Dráchov, ves kostelní, v níž stávala tvrz na místě nynější sýpky, leží na vysoké stráni mezi Veselím a Soběslaví. Světecký (r. 1757) píše o tom: Druhý zámek neb hrad jest nad mostem Dráchovským; býval valy opatřen, jež ještě se dílem spatřují, ačkoliv tu teď pole jest. Stavení zámku posud jako skála pevně stojí a za sýpku obilní jest.[4]) Ačkoliv se ves Dráchov před 14. stoletím nepřipomíná, přece tušiti můžeme, že farní tato osada má mnohem větší stáří a že sahá do dob pradávných. První nám známý držitel *Oldřich z Dráchova* založil roku 1353 dne 23. října

[1]) Claudius, die H. v. Neuhaus 176. [2]) DZ. 402, P 2. Patřily ke statku tvrz, dvůr a ves Vřesná a vsi Mostečná a Radouň. [3]) Světeckého paměti I. 568, exc. p. arch. Wagnera. [4]) Světecký, IV. 397.

oltář nový v kostele Tučapském, jejž on a *Tomáš* nadali platy v Kratošicích, vyskytuje se r. 1359, 2. prosince jako patron kostela zdejšího.[1]) Připomíná se však již dříve r. 1354, 17. května mezi četnými patrony kostela v Hlavatcích, snad proto, že z rodu tehdejších Hlavateckých pocházel.[2])

Od Oldřicha koupil Dráchov jakýsi *Přibík*, jenž se potom z Dráchova nazýval. Tak se nazýval již r. 1366, 19. dubna, když koupil od Petra, Jodoka, Oldřicha a Jana, bratří z Rožemberka, ves Sedlce blíže Soběslavě ležící;[3]) r. 1367, 15. listopadu a r. 1369, 27. srpna podával nového faráře ke kostelu Dráchovskému,[4]) konečně r. 1378, 23. května koupil 6 dvorů kmecích ve vsi Osné od Vítka z Hermanic.[5]) Zemřel asi okolo r. 1385, zůstaviv dvě dcerky nezletilé, nad nimiž se ujali poručnictví Jan z Rožemberka, Mrakeš z Petrovic, purkrabě Přiběnický a Jindřich z Radostovic, purkrabě Krumlovský; poručníci tito darovali kostelu zdejšímu (r. 1386) platy, aby za duši Přibíkovu mše slouženy byly.[6]) O starší dceru Annu ucházel se Vchyna z Pacova pro syna svého Jana jinak Vchynu. V té příčině učiněny byly r. 1388, 3. ledna svatební smlouvy.[7]) Nevestu do těch dvou let choval u sebe Mrakeš, purkrabě Přiběnický, potom Jan Pacovský poav ji k stavu manželství stal se pánem vsi Dráchova, kdež r. 1390, 30. června kněze k oltáři desíti tisíců rytířův a r. 1392, 3. prosince faráře podával.[8]) S tímto farářem, jenž se Jakub jmenoval a do r. 1403 v Dráchově zůstával, nemohl se Jan dobře srovnati; pře mezi nimi vzniklá a záduší se týkající urovnána jest teprve r. 1398.[9]) Jana potom již v pamětech nenacházíme; bezpochyby Dráchov prodal a jinam se vystěhoval.

Nástupce jeho *Ondřej z Pohnání*, r. 1403, 13. prosince kollator kostela zdejšího,[10]) připomíná se jako držitel Dráchova ještě r. 1405;[11]) r. 1413 se připomíná *Slavek Bažant z Vyhnanic*, r. 1414 také patron kostela zdejšího;[12]) dvě léta později držel Dráchov známý svého času *Jindřich Lefl z Lažan*, jinak z Bechyně, hejtman Vratislavský, jenž nedlouho před tím Bechyni směnou za Náchod získav, ve zdejší krajině se usadil a r. 1416, 7. ledna k oltáři svrchuřečenému nového kněze podával.[13]) Ten prodal několik dní potom Dráchov *Jindřichovi z Nadějkova*, purkrabí na Příbrami, jenž sem podával roku 1416, 16. března oltářníka[14]) a potom se také z Dráchova psáti počal.

Jak dlouho zde Jindřich Nadějkovský seděl, není nám známo; víme toliko, že se r. 1431 připomíná syn Jindřichův *Jiřík z Vyhnanic*, seděním v Dráchově.[15]) Náš Jiřík se připomíná poprvé r. 1428 jako svědek,[16]) mimo to po celá potomní léta, častěji však r. 1434 až 1436 čte se jméno jeho v různých zápisech.[17]) Že byl vladyka ve svém okolí váženým, mimo jiné i tím se dovodí, že si jej vyhlídli r. 1437, 3. června Oldřich a Táborští, smlouvajíce se o Přiběnice, za rozsudí, ustanovujíce, kdyby se při novém vymezování hranic Přiběnicka a Táborska srovnati nemohli, aby »pan Jiřík Dráchovský« mezi nimi vypověděl.[18]) Táborští si jej také obrali za rukojmě, když r. 1439, 8. července s Oldřichem v příměří vstupovali.[19]) Naposled se připomíná r. 1447 v jistém jednání Oldřichově s Táborskými, byv od téhož pána jako posel na Tábor poslán.[20]) Nástupcem Jiříkovým byl snad onen *Petr z Dráchova*, jenž r. 1450, 19. května vedlé Pražan se mnohými okolí Bechyňského panu Oldřichovi z Rožemberka opověděl.[21])

[1]) Lib. conf. I. B 10, Lib. erect. IV. f. 111. [2]) Ibidem ed. Tingl, p. 31. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) Lib. conf. I. H 8, II. B 5. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) Balbín, Libr. erect. V. p. 104. [7]) Viz str. 206. [8]) Lib. conf. V. A 7, G 10. [9]) Balbín, Libri erect. V. H 2. [10]) Lib. conf. VI. E 4. [11]) Lib. erect. V. f. 73, VII. f. 95. Roku 1404 odevzdal faráři Dráchovskému plat v Kozmicích od lidí poddaných ukázaný, r. 1405 prodal plat v Dráchově Petrovi z Ústí, kazateli v Soběslavi. [12]) Archiv mus. (r. 1413 dne 14. Mart.), Lib. conf. VII. D 7. [13]) Ibidem F 16. [14]) Ibidem G 5. [15]) V archivu Třeboňském v poručenství Oldřichově z Kraselova roku 1431 dne 13. dubna. [16]) Relig. tab. II. 244. Jako rukojmě v jednom listě r. 1430 Jorig v. Wehnanicz gesessen zum Drahhow (arch. Mus). [17]) Viz Pam. arch. VIII 158; DD. III. p. 107. [18]) Archiv Třeboň. [19]) Archiv český III. 522. [20]) Tamže I. 388. [21]) Archiv Třeboňský.

Vývod předkův vladyk z Dráchova.

Ebrhart z Vyhnanic † j. 1366

Ebrhart 1357, 1366 — Jan (Jeniš 1357 ?) — Markvart

Jan † j. 1366 — Jeniš 1357—1366 — Jan Bažant 1360—1366 — Litold 1366 — dcera v. Pertolt z Mezného

Jindřich z Vyhnanic 1412—1431 — Slavek Bažant 1413, 1414

Jiří z Dráchova 1428—1447

Ke konci 15. století držel Dráchov *Jindřich z Dráchova*. Zdělav r. 1477 pod Doňovem nový rybník, řečený Sedlečko, topil role a louky Doňovských, ale smluvil se o to dobře s opatem Třeboňským, jako pánem těch gruntův. Platů svých v Řípci postoupil r. 1484 panu Vokovi z Rožemberka a dostal za to dědiny v Cerazi. Jako svědek a rukojmě připomíná se často.[1]) Veselští měli naň památku do nedávna. Neb r. 1482 dne 15. října prodal ke kaplanství tudíž 6 kop 39 gr. platu na lidech svých v Dráchově. Zemřel před rokem 1493;[2]) synové jeho *Hynek*, *Václav* a *Ctibor* prodali r. 1505 (vkl. 6. dubna) tvrz Dráchov se dvorem a ves, dvůr poplužný Návětří pustý *Kateřině kněžně Minstrberské rozené ze Sas* za 2350 kop.[3]) Po kněžně zdědila Dráchov dcera její *Anna*, vdova po *Jindřichovi z Hradce*; ta pak odkázala (r. 1545, 25. února) zboží Dráchovské vnukům svým *Jáchymovi* a *Zacharyášovi*, vsi Zlukov a Chotěmice vnučkám svým Voršile a Alžbětě tak, aby z toho některé platy na zbožná nadání vydávaly.[4]) Tvrz Dráchovská, která od těch dob k Řečicku držena byla, stála ještě r. 1552 neporušená, když Jáchym na ni nějaký dluh zapisoval.[5])

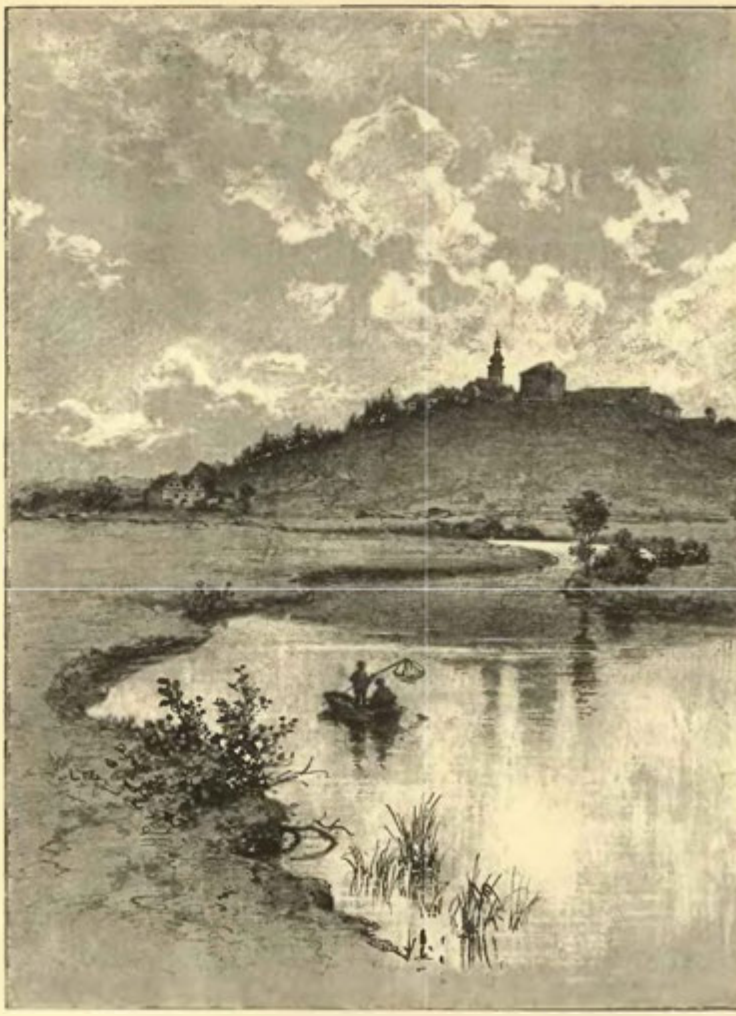
NÁVĚTŘÍ.

O poloze tvrze této Světecký r. 1757 takto napsal: »Nachází se blíž Dráchova místo jedno blízko pod cestou, když se jde od Dráchova k Bechyni, v položení, které se jmenuje Návětří a dosavade se nazývá Stiborů Hrádek. Spatřuje se tu zasypána studnice (věžiště?), plac neb vršek okrouhlý in diametro na 30 kroků široký, okolo něho příkopy neb valy. Pamětníci jsou v Dráchově, že odtud ze starých zdí kámen do Dráchova ke stavení se bral.«[6]) Roku 1377 připomíná se *Petr z Návětří*, jenž byl zapsán na vysokém učení Pražském.[7]) *Beneš* odtud zemřel před r. 1405, zůstaviv vdovu Markétu, jež prodala toho roku jisté dědiny.[8]) *Jan z Návětří* (r. 1418) nazývá se tuším r. 1415 Janem Papákem z Úval a vyskytuje se v jednáních pánů z Ústí. Snad žil ještě r. 1420.[9]) Syn (?) jeho *Beneš Papák z Návětří* vyskytuje se r. 1448 ve při o Mysletín a odpověděl r. 1452 císaři Bedřichovi, postaviv se pod korouhev úřadu Třeboňského.[10]) Tvrz a dvůr zpustly ještě v témže století a dostaly se ke statku Dráchovskému, při němž se dvůr poplužný Návětří pustý r. 1505 připomíná.

ZLUKOV.

O starších osudech osady této ve 14. a 15. století není nám naprosto nic známo; na konci tohoto století drželi ji *Jindřich*, *Oldřich*, *Mikuláš* a *Petr bratří Smrčkové ze Mnichu*, Jindřich r. 1491, an se vyskytuje jako svědek v nadání Doroty z Hobzí ke špitálu

[1]) Arch. Třeboň., Hradec., Soběslav. [2]) Rel. tab. II. 453. Sommer, Budw. Kr. 85. Záduší toto udrželo se do r. 1850. [3]) DZ. 6 F 3. [4]) DZ. 8, D 22, arch. Hradecký. [5]) DZ. 86, D 6. [6]) Světecký, IV. 397. [7]) Matrica juristarum &. [8]) Rel. tab. II. 16. [9]) DD. 15, f. 439 a 19, p. 290. Viz díl III. na str. 175. [10]) Arch. č. III. 539, arch. Třeboň.

Dráchov. (Kresleno dle náčrtu prof. L. Ferbra v Táboře.)

Soběslavskému,[1]) ostatní r. 1496, ani se smlouvali se sousedem svým Linhartem Houskou ze Vřesné o nějaké sporné dědiny a hranice.[2]) Z bratří těch zbyli konečně jen Jindřich a Petr, a ti prodali Zlukov tvrz, dvůr popl., ves celou s příslušenstvím *Kateřině* kněžně *Minstrberské*, rozené *ze Sas*,[3]) jejížto dcera Anna byla vdána za pana Jindřicha z Hradce. Paní tato byvši vdovou od roku 1507, zdědila Zlukov po mateři své, připojila jej ke zboží svému Drachovskému a jala se nyní popluží zdejší na kusy lidem pod plat rozprodávati. Roku 1534 dne 26. srpna koupil od ní Matěj Kuklveit z Horosic dědiny, louky, palouky a haltýře, co tu bylo zůstalo, po prodeji ostatního popluží za 210 kop. Také koupil týž Matěj dvůr a půl lánu od dvořáka, kterémuž byl prve od paní prodán.[4]) Ves s platy, kteréž lidé dávali, a ves Chotěmice odkázala Anna r. 1545, 25. února vnučkám svým *Voršile* a paní *Alžbětě Slavatové*.[5]) Neznámým způsobem dostala se potom ves tato zase ke Dráchovu a s ním později ke zboží Řečickému.

MNICH.

Ves Mnich (Mühles) blíže Řečice Kardasovy bývala původištěm a prvním sídlem *Smrčkův ze Mnichu*, jichž první jménem *Ješek* se roku 1383 jakožto svědek nadání kostela Drahovského vyskytuje.[6]) Týž žil ještě r. 1397, jsa tehda přítomen, když učinil Heřman z Hradce nadání oltáři nově zřízenému ve hlavním kostele Hradeckém.[7]) Smrčkové sloužili tehda pánům z Rožemberka a z Hradce a potřebováni od nich buď v úřadech purkrabských, buď při spravování statkův. Tak byl Jan r. 1407—1412 purkrabí na větším hradě v Přiběnicích, potomek jeho *Heřman Smrčka ze Mnichu* byl ve službách p. Jana z Hradce, za něhož penězi svými ručíval r. 1447—1448[8]) a připomíná se také roku 1453.[9]) Potomci tohoto měli hojné statky v krajích Bechyňském a Vltavském.

[1]) Archiv Soběslavský, Pam. VIII. 158. Zda sem patří zpráva v arch. č. II. 458, č. 561? [2]) Archiv kapitulní. [3]) DZ. 7, L 8, obnoveno potomky jich r. 1546 v pátek po sv. Janu; ti si také toho roku Zlukov znovu ve dsky vložili (DZ. 250, K 10), aby na základě toho mohli přiznání učiniti. [4]) Arch. Hrad. [5]) Tamže. [6]) Kodex Talmb. f. 196. [7]) Lib. erect. IV. f. 142. [8]) Arch. Hrad. [9]) Relig. tab. II. 230.

Mnich samoten držeti v 15. stol. *Vícemil z Jetřichovic* a syn jeho *Hynek*. Když tento zemřel, spadlo všechno jeho zboží, totiž tvrz Mnich se dvorem popl., část vsi a část vesnice Lodhéřova na krále Jiříka, jenž je udělil r. 1465 *Jetřichovi z Janovic* a *z Chlumce*, nejv. sudí v Čechách, přes odpory, které tomu činila Dorota z Jetřichovic.[1]) Po smrti Jetřichově vyprosil si *Jenec z Janovic a z Petršpurka* odúmrť na tvrzi Mnichu na králi Vladislavovi (r. 1471) a obdržev právo na soudě dvorském, zveden jest r. 1472 na Mnich do 700 k.[2]) Za doby neznámé dostal se Mnich pánům Hradeckým a přidělen k Řečicku. Třeboňský archivář Světecký spatřil r. 1759 na dvorci rychtářově na futře kamenném nápis »Anno 1596« a S. S. W. K. a slyšel, že na tom statku bydlívali rytíři.[3])

ÚJEZDEC.

O tvrzišti, které bývalo v Újezdci, vypravuje Světecký ve svých pamětech takto: »Na Řečicku na silnici od Hradce k Bechyni leží ves Oujezdec, jež někdy sídlo panské bývalo; paměti tu ještě jsou, totiž místo, kde tvrzka bývala příkopy obehnána, a do dnešního dne (r. 1758) se jmenuje to »na zámku.« Leží to místo ve vsi k straně půlnoční a má tu obec v příkopích na ten čas letního času některou rybičku.«[4])

Ve druhé polovici 15. věku držel Újezdec *Oldřich Fifka z Vydří*, známý z dějin Kamenských. Manželku měl Alénu z Volfsperka a syna *Alberta*, jenž roku 1479 Kámen prodal. Aléna držela věno své zapsané na vsi Újezdci a dvořích kmecích v Domytví (?) až do r. 1482, kdež je zapsala *Jindřichovi z Hradce*, tak, aby se v ně až po smrti její uvázal. Ves bezpochyby jemu již před tím prodána.[5])

Blíže vsi Mostečné k východu na pomezích Deštěnských jest vrch *Prčík*, o němž napsal Světecký r. 1758: »Bývalá ves, kde jest nyní les k panství Červenolhotskému patřící, Brčík nazvaný, ve kterémž nějaká tvrz s klášterem bývala, ve které panny zůstávaly a jmenovaly se Babky a těm také že ves Mostečná patřívala.«[6]) V skutku se připomíná r. 1294 buď ves aneb dvůr Prčík (Pirchet, totiž Pirchec), kteráž patřila pánům z Hradce a držena k Deštné.[7]) Kromě toho jsme nic v pamětech svých nenašli.

[1]) DD. 16, f. 143. [2]) DD. 16, f. 147, 23, M. 2. arch. č. III. 579. [3]) Svět. pam. I. 596. [4]) Světecký, IV. 403. [5]) Kodex Talmb f. 211. [6]) Světecký, IV. 401. [7]) Emler, Reg. 710.

KONIPAS HRAD A BŘEZINA TVRZ.

Mezi Pacovem a Červenou Řečicí, avšak k této mnohem blíže, rozkládá se na způsob menších měst venkovských městečko Hořepník, položeno jsouc v dolíku nad Trnavkou, tak že je okolní výšiny znamenitě přesahují. Pěkná a úpravná silnice vede městečkem a po ní se obrátivše k západu, dojdeme brzo konce městečka, ze všech jeho částí nejvýše položeného. Poslední stavení nad silnicí stojí na kraji pláně, na níž prý se jednou zámek nacházel, ale nelze tu ani dost málo spatřiti, co by k tomu poukazovalo, ani zbytků příkopu a valu, ani co jiného; z čehož následuje, že tu jen osada plotem dřevěným hrazená bývati mohla.

Silnicí se asi půl hodiny ubírajíce, dojdeme vsi Březiny na vysokém břehu Trnavky ležící. Jest to osada neveliká, nebohatá, pilným a pracovitým lidem obydlená. Za prostranným dvorem jest nynější zámek, stavení čtverhranné s jedním křídlem. Hned na první pohled viděti jest, že to stavení jest nové, upravené ve hlavních svých částech v minulém století, také o tom svědčí chronogram na kapli zámecké (konci to křídla zámeckého), jenž ukazuje rok 1765. Nicméně není pochyby, že tu stála tvrz v 16. století postavená, jejíž původní úprava potom moderním požadavkům za oběť padla.

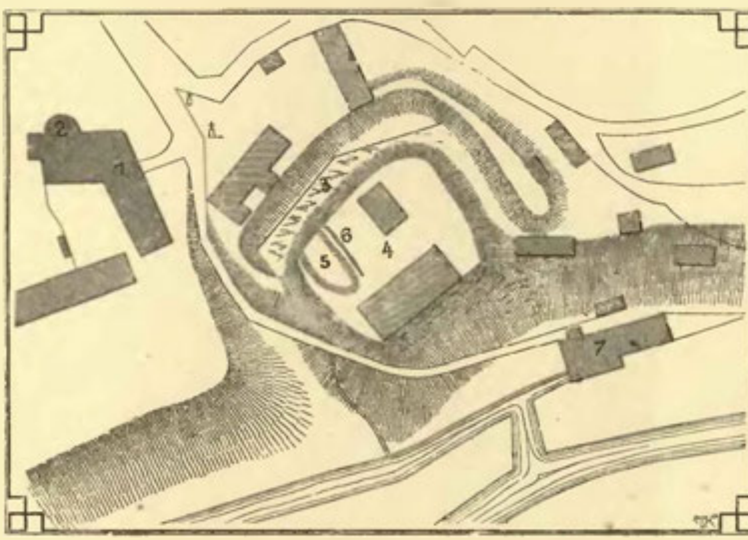
Za zámkem nedaleko nachází se hradiště Konipasské. Polohou svou vyhovuje úplně pravidlům opevňování středověkého, stál hrad ten na kraji nevysoké sice, ale příkré stráně, pod níž náhon mlýnský teče, a oddělen byl od pláně na severozápadní a severovýchodní straně příkopem hlubokým a náspem. Z náspu zbyla jen část; příkop, jenž byl bařinatý a mokrý a posud ještě louži obsahuje, veliký jest sice a široký, ale prsť z obou stran spláchnutá boky jeho někdy strmé zanesla a zarovnala. Hořejší prostora hradu není malá, obsahujíc kromě dvou sýpek ještě drahně místa suchou a špatnou travou porostlého. U sýpky k severu obrácené viděti ještě násep nevysoký, jehož bývalá potřeba se poznati nemůže. Ze stavení hradu nezbylo ni nejmenšího, všude jen viděti zemi rumem a vápnem promíchanou, i podobá se pravdě, že obě sýpky z posledních zbytkův starých zdí postaveny.

Město Hořepník, po němž se psal r. 1252 *Bedřich z Hořepníka,*[1]) bylo od starodávna rozděleno mezi dva pány, z nichž jeden sídlel na blízkém hradě Konipase hned blíže vsi Březiny ležícím, pročež

---

[1]) Erben, Reg. 599 svědčí o darování Chomutova křižovníkům Pruským.

se i hrad tento ve starších dobách Hořepníkem nazýval.[1]) Za časů Přemysla Otakara II. držel hrad ten *Sezema z Hořepníka*, snad Vítkovec, jenž dětí nemaje, daroval zboží Hořepnické i Žiželické synovi sestry své *Dětochovi z Třebelovic* čili *Třebelic*. Když Sezema zemřel, nevědělo se nic o tom darování při dvoře královském, a král Václav chtěl se v Hořepník a Žiželice právem odúmrtním uvázati, čemuž však Dětoch odpíral, háje se obdarováním svým. Když rok k jednání o věci té před králem a soudem zemským položen byl, Dětoch přišed se svědky svými, kteří darování mu Hořepníka stvrzovali, prosil krále, aby se s ním souditi nemusil, nýbrž aby mohl nastoupiti na smlouvu. Tu pak král ke smlouvě přistoupil r. 1299, 1. srpna a vzav od Dětocha 700 hřiven stříbra, všeho práva k Hořepníku a Žiželicům se zřekl, kromě toho i takové milosti mu přidal, aby lidé na jeho zbožích až do smrti jeho k žádným službám královským potahováni nebyli (kromě jen k placení berní zemských), aby po čas života jeho jak on tak i lidé jeho soudům krajským nepodléhali, nýbrž jen před právem Pražským souzeni byli. Zboží Hořepnické obsahovalo tehda hrad a půl města Hořepníka, vsi Přaslavice, Březinu, Lesný, Opatovice, Smolín a Kyjov.[2]) Když císař Albrecht r. 1304 do Čech vtrhl a Kutnou Horu obléhal, bránil Dětoch udatně krajinu zdejší před Švábskými pleníky, kteří až sem zabíhali, a mnoho jich pobil.[3]) Pro ty a takové služby vlasti konané král Jan jemu r. 1311, 21. července smlouvu s králem Václavem učiněnou potvrdil.[4]) Od r. 1316—1324 měl Dětoch několik jednání před soudem zemským pro škody rozličné, jež mu někteří jeho sousedé spáchali.[5]) Jak byl Dětoch spřízněn s Vítkovci a proč jim zboží svá odkázal, nelze tak snadno vysvětliti,

Plán Konipas.

Vysvětlení plánu: 1. Zámek; 2. kaple; 3. mokrý příkop; 4. hradiště; 5 prohlubeň; 6. val neb základní zeď; 7. mlýn. Měřítko 1″ = 20°.

leda bychom za pravdu přijali, že byl ujec jeho Sezema také Vítkovec. Po smrti Dětochově zajisté se rozdělili o zboží po něm zůstalá Petr z Rožemberka a *Oldřich z Hradce;* onomu se dostaly Žiželice,[6]) tomuto Konipas. Tento často provázel krále Jana na jeho cestách; když se r. 1334, 13. ledna král v Lucemburce zdržoval, předložil mu Oldřich list n. krále Václavův Dětochovi daný, prose ho, aby mu držení hradu Konipasu a polovice města Hořepníka potvrdil, k čemuž král téhož dne přivolil.[7]) Ze čtyř synů jeho Jindřicha, Oldřicha, Menharta a Heřmana obdržel *Oldřich* (IV.) z Hradce na svůj díl Hořepník ještě s jiným příslušenstvím, když se byli bratří jeho r. 1354 vším zbožím svým rozdělili. Týž maje toho vědomosť, kterak n. král Jan Buškovi Tluksovi, držiteli druhé polovice Hořepníka, zboží jeho v Úlehli s polovicí městečka Hořepníka a ves Bořetice ode všech služeb manských[8]) osvobodil, toho na císaři r. 1360, 1. prosince dosáhl, aby ta milosť i na jeho polovici rozšířena byla. Jak dlouho Oldřich Hořepník držel, není nám známo; jisto jest, že jej za svého živobytí prodal, neb synové jeho, kteří se r. 1384 o zboží otcovská dělili, Hořepník již nedrželi. Za to jest nám znám držitel druhé polovice městečka Hynek Tluksa z Hořepníka, jenž se r. 1388 s Jankem Děčínským nějaké židovce zapsal.[9])

Znak Hořepníka.

[1]) Roku 1334 potvrzuje král castrum Konopaz (poprvé) a tím také list daný r. 1299 králem „super castro et media civitate Horupnik.“ [2]) Emler, Reg. 789 [3]) Dalimil, kap. 97 [4]) Archiv Třeboňsky [5]) Reliq. tab vetust [6]) Viz Relig. tab. I 408. [7]) Archiv Třeboňský [8]) A cujuscunque vasallagiatus onere (Glafey, I. 435) Že by Hořepnicko bývalo manstvím, odjinud nám známo není. [9]) Arch. gub. 92, A II.

V držení Konipasu dostali se několik let potom páni z Mezimostí, předtím držitelé městečka téhož jména, kteří měli v erbu svem psa neb chrta (později jen hlavu psí neb ohaří s tlamou otevřenou). Stalo se to tuším tak, že si Oldřich s *Jeníkem z Mezimostí* městečko Mezimostí s Drahovem za Konipas a Hořepník vyměnil.[1] Ta směna by se byla musila v první polovici r. 1361 státi, a pak by byl Jeník odtud až do své smrti pánem na Konipasu býval. Jeníkovi potomci odhodivše své posavadní příjmení, počali se psáti *Konipasy* z *Konipasu* a žili až do 16. století. Pokud víme, měl Jeník s manželkou svou Kačkou dva syny, *Petra* a *Jakoubka*, ale mimo ně připomínají se také z rodu toho *Mikuláš Kunšič* z *Mezimostí* jinak z Konipasu a *Oldřich* řečený *Krčmice* z *Konipasu*. Od tohoto posledního pochází rodina schudlých vladyk, kteří se psali Krčmami. Petr dotčený daroval plat 2 kop ve vsi Smrdově (r. 1399) Mikuláši faráři v Hořepníce, aby sloužil mše na spásu předků Petrových, Jeníka otce a Jeníka děda.[2] Téhož roku súčastnil se také Petr jednání mezi králem a jednotou panskou, jsa na straně králově, a prodal potom (roku 1401 dne 10. srpna) s bratrem svým Jakoubkem dědiny své ve vsi Radějově,[3]) a r. 1403, 30. března vedlé Příbka Tluksy z Božejova, držitele druhé polovice městečka, podával kněze ke kostelu Hořepnickému.[4]) Byl i rytíř ve válčení zběhlý, neb r. 1411, 8. září pronajal se vedlé Jana z Nečtin Reinprechtovi z Wallsee, hejtmanu v Rakousích nad Emží, že mu budou se 180 koni proti nepřátelům jeho sloužiti za žold a napravení všech škod, jež by utrpěli.[5]) Nedlouho potom prodal Konipas, podržev si v Hořepníce toliko 2 domy, řečené Ráj a Peklo; z peněz stržených koupil Bustěves.[6]) Dědici jeho, když r. 1413 zemřel, byli Oldřich svrchupsaný, Kačka máti Petrova, Petr z Trkova, Mikuláš Kunšič a Milota z Bohdanče; ti odpírali r. 1413 provolání řečených domů za odúmrť královskou, a Jan Sádlo ze Smilkova, jenž si tu odúmrť vyprosil, shledávaje, že by věci své neprovedl, postoupil práva svého Oldřichovi řečenému Krčmice z Konipas.[7])

Náhrobní kámen Adama Vratislava z Mitrovic († r. 1617) v kostele Dráchovském. (Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.)

Jeden hlas podací kostelního držel r. 1419 (dne 28. dubna) *Janek* z *Chotěmic*, pán Vlašimský, a byl tudíž pánem na Konipasu;[8]) zdali jej však koupil aneb mocně opanoval, není nám známo. Ale spoludržitelem Hořepníka byl *Heřman z Landšteina*, který prodal r. 1417 dne 30. listopadu 5 kop úroku v Úlehli klášteru Želivskému.[9]) Později dostal Konipas i Hořepník *Mikuláš z Landšteina* a z *Borotína* a držel jej za času válek husitských; ten prodal Konipas tvrz (munitionem), ves Březinu se dvorem popl., městečko Hořepník s polovicí podací kostelního, vsi Lestný a Úlehle se vším příslušenstvím *Janovi* z *Kralovic*. Týž pojal k manželství Martu z Březí, vdovu po nešťastném Janu Sádlovi ze Smilkova (r. 1421), s níž dětí neměl, a jí proto r. 1438 na zboží Konipasském 1500 kop gr. zapsal. K tomu skoupil

[1]) Na Drahově byl pánem r. 1359 Jeník a již r. 1361—1367 Oldřich. Že byl Jeník pánem na Konipasu, svědčí místo „Kačka relicta olim Jenikonis de Konipas." Jeden čas se psal Jeník seděním na Loutkově. [2]) Libri erect. XIII. a. f. 59 — potvrzeno 26. Febr [3]) Arch. č. I 63, VI 5. Na pečeti hlava ohařova. [4]) Lib. conf. VI. D 6. [5]) Notizenblatt 1852, str. 8. [6]) Viz tamže. [7]) DD 15, f. 114 Roku 1449 koupil Albrecht z Konipasu hrad Borek (arch. č. III. 541) [8]) Lib. conf. VII. L 3. [9]) Arch. Želivský. List dán v Hořepníce.

ještě kolikero zboží okolních, jako Loutkov s druhou polovicí městečka Hořepníka, městečko Čechtice a ves Strhařov. Jsa purkrabí hradu Pražského (r. 1442), zdržoval se v ty časy nejvíce v Praze, ale i později, když se na statky své uchýlil, nepřebýval již na Konipasu, nýbrž, jak se zdá, na tvrzi Loutkovské; Konipas i Čechtice oboje tvrze tehda zpustly. Po smrti jeho (r. 1451) uvázala se Marta ve všecka zboží zůstalá, a aby o ně po její smrti různice nepovstaly, zapsala je ještě téhož roku synu svému *Janovi ze Smilkova a z Kostelce*, Svatomírovi z Březí a Arnoštovi z Leskovce; [1]) také si vyprosila (r. 1454) na králi Ladislavovi všecko jeho právo odúmrtní k dědinám někdy Janovým. Ale když Marta brzo potom zemřela, pospíšil si Sádlo také, aby nabyl na témže zboží všech práv odúmrtních a královských, aby ho v tom někdo jiný nepředešel a jemu marné zaneprázdnění u soudu dvorského nezpůsobil. [2]) Když léta 1457 práva tohoto dosáhl a nikdo mu nepřekážel, zvedli jej úředníci toho roku 31. srpna na všechny dědiny matčiny, Loutkov s příslušenstvím a tvrze pusté Konipas a Čechtice. [3])

Takovým způsobem přestal býti Konipas na vždy sídlem šlechtickým; stavení arci ještě střechou přikryté, ale beze všech svrškův a nábytkův, s vesnicemi příslušnými spojeno jest s Loutkovem v jedno zboží, a držitelé Loutkovští byli od těch dob také držiteli bývalého zboží Konipasského. Asi půl století spojení to trvalo, ale když držitel téhož zboží *Jan z Vojslavic* (r. 1450—1479) zemřel, zbylo po něm pět synů (totiž: *Markvart, Heřman, Jindřich, Jan* a *Markvart*), kteří ještě roku 1491 všechna zboží otcovská nedílně drželi, ale potom se o ně rozdělili r. 1499. Napřed se oddělil Markvart, přijav zboží Kamenské, pak Jindřich a Jan dne 7. prosince bratru svému Heřmanovi, poněvadž 400 kop gr., jež se mu od ženy jeho dostaly, v dluhy otcovy dal, díl takovýto vyměřili: zboží Buřenické s příslušenstvím a některé vsi v okolí Hradce Jindřichova, též „Konipas hrad pustý“ se dvorem popl., s lukami, rolemi a coż k tomu hradu a dvoru příslušelo, „ves celou Konipasy, která slove Březina“ s mlýnem novým a s mlýnem pod hradem, s řekou „až do té meze, až do té studánky, která z Hazlaichu do řeky padá, až do toho proudu nad stavem Benešovým, přes který cesta jest pod mlýnem novým.“ [4])

Heřman připomíná se ještě roku 1505, když také pěší k vojně Loketské vystrojiti musil, ale v držení dílu svého do smrti nezůstal, než ten se dostal později bratru jeho *Jindřichovi;* tento prodal před r. 1522 vsi Košetice, Buřenice, Babice, Dobřemilice, Přaslavice celé, v Březině tvrz pustou, dvůr popl. pustý a díl vsi, Radějovice a Opatovice blíž Buřenic vsi pusté s podacím v Buřenicích a Košeticích *Burjanovi Trčkovi z Lípy* († r. 1522), který zboží to k rozsáhlému panství Lipnickému držel. [5]) Od tohoto prodali Burjanovi vnukové *Burjan* a *Ferdinand* (vkl. r. 1572, 2. června) „zámek pustý Koněpas,“ ves Přaslavice, v Březině c. t. m. s příslušenstvím *Janovi Houskovi ze Zahrádky* a na *Pošni* za 725 kop gr. č. [6])

Po smrti Jana Housky ze Zahrádky rozdělili se synové jeho *Stanislav* a *Václav* (r. 1574, 2. prosince) tak, že obdržel onen zboží Březinské se zámkem pustým; [7]) Březina se stala tím po více než po století statkem samostatným a sídlem šlechtickým. Dvůr již po r. 1572 znovu vystavený udržován nyní v dobrém stavu, k tomu vystaveny znova pivovár a ovčín a také založena nová tvrz, tuším na místě nynějšího zámku. Po smrti Stanislavově žádostiv byl bratr jeho Václav, aby mu statek Březinský k opatrování postoupen byl, proti čemuž sice vdova po Stanislavovi *Anna z Kounic* nijak nebyla, avšak toho žádala, aby jí věno a jistoty od n. manžela zapsané zaplaceny byly, což bez prodeje statku státi se nemohlo. Smluvili se nicméně oba r. 1583 dne 9. července, aby Anna čtyři dcerky své u sebe chovala a Březina aby při ní dědičně zůstala. Václav jen si vymínil, aby naň statek připadl, kdyby řečené dcery pomřely nevdavše se. [8]) Ale potom zůstalo zboží to přece Anně, která je r. 1589 (vkl. ve středu po sv. Vítě) *Janu Albrechtovi Křineckému z Ronova* a na Kamenici v dluhu prý 1000 kop postoupila. [9]) Na zboží tomto, obsahujícím nyní tvrz Březinu, dvůr, pivovár, ovčín, mlýny, díl vsi, díl Bořetic se dvorem popl. a ves Přaslavice, věnoval Jan Albrecht (vkl. r. 1592 ve čtvrtek po neděli Judicia) 250 kop míš. manželce své Kateřině Logovně z Altendorfu, [10]) a přikoupil k němu r. 1596 od bratří Špaňovských to, co posud ve vsích Březině a Bořeticích k panství Loutkovskému náleželo. [11]) Kromě toho zlepšil valně zboží založením nového dvoru (nyní dvoru horního). Držel také Nový Ronov a stav se hejtmanem kraje Bechyňského, prodal zboží Březinské r. 1599 dne 12. srpna *Ludvíkovi Šturmovi z Hyršfeldu* za 12.000 kop míš. [12]) Nový majetník tu také dlouho nezůstal; prodal roku 1604, 2. června „tvrz Březinu, dvůr popl., ovčín při té tvrzi ležící,

---

[1]) DD. 20, f. 131. [2]) DD. 16, str. 267, 273. V provolání r. 1454 stojí „in Konipasu munitione cum fossato;“ bezpochyby se užívalo příkopu jako sádek neb rybníčku. [3]) DD. 23, G 12. Dědiny ty byly: Loutkov tvrz a ves celá, vsi Úlehle, Arnoštovice, městečko celé Hořepník (kromě práva Brancové), Konipas tvrz pustá, dvůr a ves celá Březina, Lesný ves celá, Čechtice městečko se dvorem popl. a tvrzí pustou. Nicméně nacházíme, že měl Loutkov a poddané v Hořepníce již r. 1448 *Prokop z Vojslavic* (Arch. Třeboň). [4]) DZ. 250, L 25—27. [5]) DZ. 4, H 14, vklad obnoven r. 1543 Jindřichovým synem Vilémem poručníkům dětí n. Jana Trčky († r. 1540). [6]) DZ. 17, M 2. [7]) DZ. 64, A 22—24. [8]) DZ. 66, J 10—16. [9]) DZ. 90, Q 5. [10]) DZ. 26, E 12. [11]) DZ. 127, D 26. [12]) DZ. 173, N 24, vloženo r. 1600 na den sv. Brigity (DZ. 129, G 11).

mlýn pode vsí, dvůr řečený Nový v Březině, vsi Březinu, Bořetice a Přaslavice“ *Jiřímu Janu Maternovi z Květnic*, a vydělal tím 500 kop míš.[1])

Jiří Jan měl dva syny: *Jiří Adama* a *Jindřicha*, kteří ještě ani let svých neměli, když otec jejich zemřel. Vida strýc jejich Zikmund starší (bratr zemřelého), že by bylo nesnadno statek pro sirotky udržeti, smlouval r. 1610 dne 2. dubna s Kryštofem *mladším Vratislavem z Mitrovic* o koupení statku Březinského, a nedlouho potom (r. 1610, 2. června) učiněna jest konečná smlouva mezi kommissaři od soudu zemského vydanými a Kryštofem, vedlé níž tento 12.000 kop míš. za statek zaplatil.[2]) Nový držitel byl pro katolické své smýšlení rád viděn u dvora císařského a obdržel rozličné úřady; roku 1614 jmenován jest hejtmanem Nového Města Pražského, r. 1615 radou dvorského a komorního soudu, r. 1616 nejvyšším berníkem, r. 1618 podkomořím králové, r. 1623 podkomořím zemským a r. 1624 nejvyšším písařem. Roku tohoto skoupil také od spoludědiců statek Dírenský. Zemřel v Praze jako rada císařský r. 1645, 4. září, dětí po sobě nezůstaviv, pročež se statky jeho většinou synům bratra jeho dostaly.[3]) Dědici ti, totiž *Jiří z Mitrovic* na Protivíně, *Adam František*, oba řádu sv. Jana Jerusalemského, komendatorové na Hrobníku, Linci a Meidlberku, prodali zboží Březinské (vkl. r. 1646, 3. července) *Jiřímu Miličovskému z Braumberka*, regentu panství arcibiskupských, za 15.000 kop míš.[4])

Novému držiteli Březiny tuším regentství hodně vynášelo; neb později (r. 1654) koupil statek Dolní Kralovice, kromě toho získal také Čížkov, kdež nejen dvůr tamější nově ode zdí vystavil, nýbrž i sídlo při dvoře stavěti počal. Zemřel, nežli dílo to dokonáno bylo, zůstaviv tři syny, z nichž byli *Jan Augustin* a *Jiří Ludvík* zletilí, třetí však *Ferdinand Hynek* ještě nezletilý. Onino dva přebývali po smrti otce svého na Březině, ujavše to zboží i ostatní pozůstalosť r. 1661 dne 18. června;[5]) že však při společném hospodářství srovnati se nemohli, rozdělili se r. 1664 dne 14. května o statky, zanechavše Dolní Kralovice bratru nezletilému. Jiřímu dostal se statek Čížkovský a Jan Augustin obdržel tvrz Březinu, „něco ode dřeva, něco ode zdí, po starodávně stavenou“ se vším příslušenstvím, zejména i vsi Březinu, Bořetice a Přaslavice, k tomu však ještě ves Zahrádku.[6]) Díl tento prodal Jan Augustin po dvouletém držení (r. 1666 dne 1. prosince) *Voršile Kateřině* svob. paní z *Talmberka*, rozené *Pappenheimové*.[7])

Nová paní, manželka Jana Arnošta z Talmberka, zemřela okolo r 1668 zanechavši statek synům svým; ujal jej *Jan Frant. Kryštof z Talmberka*, jenž byv nejprve kanovníkem kostela Pražského a proboštem u Všech Svatých, stal se r. 1676 biskupem Hradeckým, ve kteréž důstojnosti zemřel dne 3. dubna r. 1698. Jelikož odkázal Březinu *Vilémovi*, synu bratra svého Rudolfa, uvázal se tento jakožto poručník syna svého (r. 1698 v srpnu) ve statek Březinský.[8]) Mladý pán nemaje stálého zdraví, jako všichni synové Rudolfovi, zemřel ve mladém věku dne 4. května r. 1703.

[1]) DZ. 178, R 16, vlož. r. 1605 v úterý po sv. Matěji (DZ. 132, M 25). O Novém dvoru dí se r. 1611: „dvůr slove Novey v té vsi naproti tvrzi ležicí.“ [2]) DZ. 184, E 20, vloženo 1611, 17. října sirotky samými (DZ. 135, L 19), Lumír r. 1856, str. 403, statek zaplatil Kryštof z peněz jež od bratří na díl dostal [3]) Srovnej Děje Dírného. [4]) DZ. 149, C 17. [5]) DZ. 478, B 6. [6]) DZ. 72, Q 14—20. [7]) DZ. 317, A 2 [8]) DZ. 118, B 5. Ostatek hledej v Sommerově topografii.

Brána Bechyňská v Táboře a věž starého hradu, jak budou vyhlížeti po svém obnovení.

Tvrze okolo Hořepníka.

LOUTKOV.

Při samém Hořepnice jest ves Loutkov, s ním nyní srostlá, před časy však o sobě stojící. Tvrz zdejší (později i zámek řečená) dávno již zanikla. Stavení toto stálo ještě r. 1669, kdež bylo dole od kamene, nahoře větším dílem od lepenice stavěno, šindelnou zlou a něco na mále cihelnou střechou přikryto. Zdi hlavní byly zprotrhány a nebezpečné. Okolo byl příkop a přes něj most. Po ohni r. 1730 vše to změněno a proto jest poznamenáno k r. 1757: Zámek se nyní zde nenachází, a kde starý zámek stával, vystavena jest nyní vinopalna. [1])

Nejstarší držitel *Ota z Loutkova* připomíná se r. 1316. [2]) Okolo r. 1380 zakoupil se tu *Jeník z Mezimostí* (viz díl III. na str. 178—179.), kterýž vydal r. 1383 ke kostelu v Hořepnice 10 kop či jednu kopu úroku z jistého odkazu. [3]) Potomci jeho seděli na Konipasu a v Hořepnice. Jakožto purkrabě Loutkovský připomíná se r. 1403 *Ondřej* řečený *Šafrán*, který byl také pánem na Obratani, a proto se zdá, že držel Loutkov tehda *Přibík Tluksa z Božejova*, držitel té polovice Hořepníka, která nepatřila ke Konipasu. [4]) V držení téhož zboží nachází se r. 1419 *Jan z Loutkova*, snad totožný s Janem Sádlem ze Smilkova, který byl r. 1421 sťat. Neb Loutkov měla po něm *Marta z Březí* n. manželka jeho a vdala se potom za Jana z Kralovic, po němž kromě jiných zboží i Konipas s druhou polovicí Hořepníka zdědila. Kralovec psal se potom také seděním na Loutkově, jak viděti jest z listu nedatovaného, asi z roku 1431 pocházejícího. [5]) Následující dějiny Loutkova srovnávají se s dějinami Konipasu (str. 345.) a hradu Kamene (str. 194.). Ačkoliv se již r. 1448 Vojslavští jako držitelé Loutkova píší, náležel přece Loutkov k panství Kamenskému. [1]) *Jan z Vojslavic* držel potom i tuto část; r. 1482 prodal dědictví své v Bělé a v Okově (Vokově?) k oltáři sv. Prokopa levostrannému v kostele Hořepnickém tak, aby konšelé z těch zboží úrok vybírali. [2])

Bratří *Markvart, Heřman, Vilém, Jindřich* a *Jan z Vojslavic* vyprosili u krále Vladislava (r. 1491, 1. května) městečku svému Hořepníku dva výroční trhy. [3]) Jak se rozdělili, vypravováno již na str. 195., avšak nemůžeme říci, kdo dostal Loutkov na svůj díl a či dcera byla *Alžběta z Vojslavic*, dědička Loutkova. Ta se vdala za *Mikuldše z Leskovce*, purkrabě kraje Hradeckého, jenž byl r. 1523 o velikonocích pánem na Loutkově [4]) a jehož ještě titulář r. 1534 uvádí; oba manželé prodali r. 1524 v pondělí po Božím Křtění lán roli v Arnoštovicích s platem dědičně Janu Lisovi za 44 kop. [5]) Po něm držel Loutkov *Hynek Žampach z Potšteina*, jenž udělil r. 1540 dne 25. února měšťanům Hořepnickým a lidem svým právo, aby u statcích svých řídili, a jim odúmrť, jež naň připadati měla, daroval. [6]) Roku 1544 zastavil Hynek zboží Loutkovské, totiž Loutkov tvrz, dvůr popl. a ves, Hořepník městečko, Arnoštovice, Radějov, Bořetice vsi celé, Útěchovice dvůr poplužný a ves celou, v Březině 4 dvory kmecí s podacím v Hořepnice ve 1250 kopách sestře své *Žofce z Potšteina*, manželce Bedřicha Černčického z Kácova. [7]) Žofka pak r. 1545 tohoto práva svého závadného postoupila *Václavovi z Leskovce*, a tento zase (vkl. r. 1546 v sobotu před sv. Prokopem) v témže dluhu (1250 kop) *Kateřině z Kraselova*, choti *Jana Černčického z Kácova*. [8]) Ihned potom svrchuřečený Hynek dal věděti, že chce Loutkov vyplatiti, což se nestalo, a potom prodal r. 1548, 28. července Loutkov tvrz se dvorem, Hořepník městečko, vsi Úlehle, Arnoštovice, Radějov, polovici Březiny, Lesný, Útěchovice se dvorem, Loutkov s podacím v Hořepnice *Jindřichu Kekulovi ze Stradonic* za 3750 kop. [9]) To však platilo arci jen o právě dědičném; ve skutečné držení a nezávadné vešel Jindřich teprve, když byl toho roku od Kateřiny právo její zástavné koupil. [10])

Jindřich Kekule, jenž v blízkém okolí také vsi Jeníšovice, Paseku, Sudislavice a Otročice držel, měl manželku Alžbětu z Říčan, jíž r. 1554 1250 kop gr. č. věnoval. [11]) Ještě za svého živobytí (r. 1577) postoupil Loutkova nejstaršímu synu svému *Václavovi*, který jej držel s bratrem svým *Adamem* a na místě bratra *Albrechta*, „o kterémž se nevědělo, jestli živ čili není.“ Oba bratří prodali r. 1578 dne

[1]) DZ. 29. O 3, 288, F. 26. Podlé taxy r. 1639, 16. Januar v archivu Hradeckém byl zámek ještě neporušený. [2]) Tab. vet. 15. [3]) Acta judic. 1383, 17. Jun.

[4]) Lib. conf. VI. E 6, D 10. Příbuzný jeho *Otík z Loutkova* připomíná se s Ondřejem r. 1407 a toho roku prodal v Obratani 2 lány lesa s podacím kostelním třem kanovníkům Vyšehradským. Roku 1414 dovolil král Ondřeji spolek s Janem ze Smilkova a sirotky Václavovými ze Chřelovic (Rel. tab. II. 32, 42, 113). Potom se Ondřej až do r. 1434 často připomíná; naposled seděl v Babicích (Arch. č. I. 343, 417, DD. XV. 127). Roku 1430 připomíná se *Adam z Loutkova* (r. 1437 též s Chvalem, sestřencem svým); týž Adam byl r. 1440 dne 17. března na sjezdu Čáslavském, a stav se držitelem Vrchotic, byl z té příčiny předkem Vrchotických z Loutkova (DD. 15, f. 170, arch. č. I. 256, 343). Vladyky tito drželi bezpochyby také nějakou část Loutkova.

[5]) Lib. conf. VII. L 3, arch. Třeboň., hist. 1091.

[1]) Srovnej zápis v Rel. tab. II. 333. Vojslavští měli snad jen část Loutkova. *Jan z Vojslavic*, seděním na Loutkově, vyskytuje se r. 1477 dne 22. dubna ve venném zápise Petra ze Šternberka (Arch. Třeboň). [2]) Rel. tab. II. 394. [3]) Archiv v Jindř. Hradci. Heřman se připomíná r. 1493 seděním na Loutkově (DD. 33, p. 241). [4]) Archiv Třeboňský. [5]) DZ. 3, H 4. [6]) DZ. 9, C 11, 48, C 3. [7]) DZ. 85, F 15. [8]) DZ. 11, F 12. Roku 1560 prodal ves Bělou Jiříkovi Salavovi z Lípy (DZ. 13, L 10). [9]) DZ. 4, A 14. Viz o něm i Rel. tab. I. 390. [10]) DZ. 83, J 11. [11]) DZ. 85, A 26, B 16.

6. prosince *Štěpánu Špaňovskému z Lisova* za 9250 kop gr. č. „zámek Loutkov, dvůr popl. při něm, pivovár, mlýny, městečko Hořepník, vsi Úlehle, Arnoštovice, Radějov, Březinu a Bořetice." [1]) Štěpán, bratr Michala Špaňovského, pána na Pacově, jenž měl manželku Alžbětu Černčickou z Kácova, přijat jest r. 1588 do stavu panského. Jeho synové, *Jáchym* (starši), *Jan* a *Kryštof Arnošt* (tento při smrti otcově ještě nezletilý) prodali vkl. r. 1592, 27. února 2 dvory kmecí v Mysletíně a dvůr ve Vokově obci Pelhřimovské za 100 kop gr. č., a r. 1596 Jáchym a Kryštof dědiny ve vsích Březině a Bořeticích Janu Albrechtovi Křineckému z Ronova. Roku 1598 dne 30. září smluvili se Jáchym a Kryštof s Hořepnickými o odpornosti ve příčině svobod městských. [2])

Jáchym, jenž byl JMC. radou, držel ještě r. 1627 Loutkov, kteréhož roku (vkl. 10. června) manželce své Mandaléně roz. Myškovně ze Žlunic na vsi Lesné s krčmou, na dvoru popl. řečeném Kyjovém, na dvoru popl. řeč. Benešovském 5000 kop miš. věnoval; toho času psal se již Jáchym nejstarší. Štěpánova dcera Judita byla vdána za Sezimu hrab. z Vrtby. [3]) Když Jáchym zemřel, zůstalo po něm drahně dlubů, pro něž se panství v rodině udržeti nemohlo. Na veliké naléhání věřitelů prodali královští kommissaři r. 1639, 18. srpna zámek Loutkov, město Hořepník, vsi Úlehle, Arnoštovice, Radějov, Leský a vísku Dobroměřice *Humprechtu Račínovi z Račína* na Hrádku, JMC. radě a soudci zemskému, za 36.000 fl. rh. [4])

Humprecht Račín nebyl sice nezámožný, ale z neznámých příčin nadělal na své statky tolik dluhů, že jich velikou část věřitelům pustiti musil. Mezi prvními jeho věřiteli byla *Johanna Františka Račínová* roz. *Bechýnka z Lažan*, jež byla druhou manželkou Jana Humprechta z Račína na Bukové. Té r. 1651, 29. dubna odhádal místokomorník polovici městečka Hořepníka z dolní strany a lidi z Úlehle k městečku připojené, jakož i ves Radějov. [5]) Johanka vdala se potom za p. Arnošta Abunda Krakovského z Kolovrat na Velharticích a dovedla toho, že jí byly r. 1669, 1. srpna i ostatní části zboží Loutkovského odhádány; totiž dva dvory, Loutkov se zámkem, Kyjov, vinopalna, pivovár, zahrady, ovčín, chmelnice, pila pustá, dvůr Benešovský pustý, díl horní města Hořepníka a 4 vesnice. Johanna podrževši panství jen krátký čas, postoupila ho r. 1669 dne 12. srpna *Maximilianu Valentinovi* říš. hrab. *z Martinic* na Hagenstorfě, Pruneřově, Hasišteině, Planici a Bystrém. [6])

[1]) DZ. 90, D 25 a Reg. 24, F. k. s. f. 64. Při prodeji slíbili Kekulové, kdyby Štěpán z várky piva a šenku vína a starého piva, o něž byl spor, vyveden byl, že mu mají 4000 kop miš. dáti. Štěpán vyveden potom z toho práva, a Kekulové se dlouho k placení neměli (DZm. 68, H 30). [2]) DZ. 26, D 28, 173, G 20. Viz i DZm. 122, O 1. O zavraždění syna Jáchymova viz na str. 325. [3]) DZ. 142, M 9. [4]) DZ. 301, K 19. [5]) DZ. 150, L 19—27. Tu se uvádí i „zámek Hořepník" (tuším tvrz naše). [6]) DZ. 29, O 3—24.

V rodu pánů z Martinic zůstal Loutkov drahně let. Po smrti Maximilianově († 20. prosince r. 1677) následoval na Loutkově první syn jeho *Jaroslav Bernart* († r. 1685, 12. srpna bezdětek), jenž učinil dědicem Loutkova bratra svého [1]) *Maximil. Guidobalda*, který zemřel ve Vídni 30. června r. 1733. Za něho stará tvrz Loutkovská zanikla. Veliký požár, jenž r. 1730 ves strávil, spálil také zámek. Na jeho místě zřízena později panská vinopalna, tak že nezůstalo ni známky po staré tvrzi. [2]) Páni bydleli od té doby v domě panském Hořepnickém.

ÚLEHLE

Úlehli nazývá se nějdejší ves, avšak na ten čas předměstí městečka Hořepníka, od tohoto řekou Trnavkou oddělené. Mezi cestou vedoucí k Bořeticům a potůčkem v Trnavku se ústícím nachází se několik chalup; za jednou z nich spatřiti lze blíže potoka tvrziště prostředního objemu a podoby čtverhranné, jež obklopeno jest příkopem. Nad tvrzištěm k jihu jest rybník, jehož vodou se příkop nadýmal. Tvrziště jest zoráno a v pole proměněno, avšak často ještě pluh o zeď narazí. Z těch příčin hospodář tu kopal a nalezl v jihozápadním rohu kostru koně, rákosí, kulatý skládaný zámek a vůbec na celém tvrzišti dosti spečetěné hliny a uhlí, z čehož jakož i z jiných známek soudil, že tvrz tato ohněm zahynula. Jak shledal při tom, šly zdi do čtverhranu, byly přes sáh hrubé a pouze na stranách maltou dělány; prostředek vázán byl jen vápnem.

Úlehle bývala vsí, jak již dotčeno, a v 13. a 14. století samostatným statkem, jehož držitelé králům českým služby manské vykonávati povinni byli. Za krále Jana držel tvrz zdejší s polovicí městečka Hořepníka a ves Bořetice *Bušek Tluksa* (z Božejova), jemuž král Jan to vše zboží z manství osvobodil. List na to daný předložil Oldřich z Hradce r. 1360 císaři Karlovi, prose za jeho potvrzení, z čehož souditi lze, že pán tento „bona Vlel" koupil a držel, [3]) ale ještě r. 1403 patřila jedna polovice Hořepníka Božejovským. [4]) Tvrz zanikla zajisté v 15., ne-li ve 14. věku; ves pak, jež v 15. stol. ke Konipasům a později k Loutkovu patřila, splynula s městečkem v jedno

[1]) Viz DZ. 116, B 18 a K 9.

[2]) Statek Loutkovský přešel odhadem po *Josefovi z Martinic* zadluženém r. 1757 na francouzskou kongregaci S. Ludvíka v Praze, a když rozkazem císařským r. 1777 tato kongregaci s vlaským špitálem tudíž spojena byla, připadl Loutkov tomuto ústavu. Když i tento ústav byl zdvižen, připadl Loutkov správě státní a spravován jest administraci státních statků k dobrému Pražské všeobecné nemocnice. [3]) Glafey, I. 435. [4]) Srov. děje Konipasu k r. 1418.

CHOTOVINY (VLKANČICE) TVRZ.

1. Držitelé.

V inicialce této jsou znaky: Vitů ze Rzavého, Vratislavů, Přípeských a Krocínů z Drahobýle.

Od Tábora k severu asi dvě hodiny daleko nachází se vysočina dílem z plání, dílem z lesnatých strání a některého homolovitého vrchu se skládající. Ode Lhoty Slunečkové a Košíně zvolna vystupuje na tomto lázu ves Záhoří na způsob jesliček. Nad tím strmí na hřbetě pohoří kostel Chotovský, kterýž lze pro jeho vysokou polohu ze všech stran a z některé na míle daleko viděti. Skrovné chalupy, které jsou při něm, svědčí o tom, že původně tu kromě kostela a fary nic jiného nebývalo. Pod kostelem, avšak na druhé straně jest vesnice, nyní též Chotoviny řečená, s novým zámkem, který stojí uprostřed zahrady v okolí chvalně rozhlášené. Na místě jeho bývala tvrz, po níž ani známky nezbylo.

Chotoviny patří ke starším osadám českým; neb odtud se psali *Bořislav* z *Chotovin*, jenž se připomíná r. 1266, a *Řivín* z *Chotovin*, připomenutý r. 1318.[1]) Ve 14. a 15. století byla osada ta rozdělena ve dvě části; kostelu a dvorům kmecím při něm ležícím říkalo se Chotoviny, dvůr a tvrz na místě nynějšího zámku ležící sluly Vlkančice. Teprve v 16. století, když splynuly obě části v jedno, vešel společný název Chotoviny v užívání. Onano část patřila až do r. 1593 k panství Přiběnickému,[2]) na této seděli vladykové z Vlkančic, z nichž jeden *Pešek* z *Vlkanic* se sousedy svými Vítou ze Rzavého, Mikšem z Vražného, Jindřichem z Košíně, bratřími z Lideřovic a Annou ze Sedlce druhého kněze střídníka při kostele Chotovském nadal, zejména daroval úrok ve vsi Vražné.[3]) Uprostřed téhož století seděl na tvrzi zdejší *Ctibor Vidlák* z *Nechvalic*. Týž učinil r. 1463, 20. června smlouvu s Janem z Rožemberka, jakožto pánem podací Chotovského (ano tehda faráře nebylo), a to takovou, že obdržel louku farářskou, ležící pod Chotovinami u Sedlecké cesty, a dal za ni louku ode dvora Duškovského ve Vlkančicích a k té louce 8 záhonů dědiny od téhož dvora mezi cestami při dědině Chotovské k Vražnému jdouce.[4])

---

[1]) Emler, Reg. II. 202, tab. vet. 170. [2]) Proto podávali sem kněze r. 1366—1371 Petr, Judok, Oldřich a Jan bratří, r. 1391—1411 Jindřich z Rožemberka (Lib. conf. I. H 1, II. E 10, V. E 9, VII. A 13). [3]) Orig. na faře Chotovské býval, nyní však nelze jej nalézti. Trajer, p. 723. [4]) Archiv Třeboňský.

Zámek v Chotovinách. (Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.)

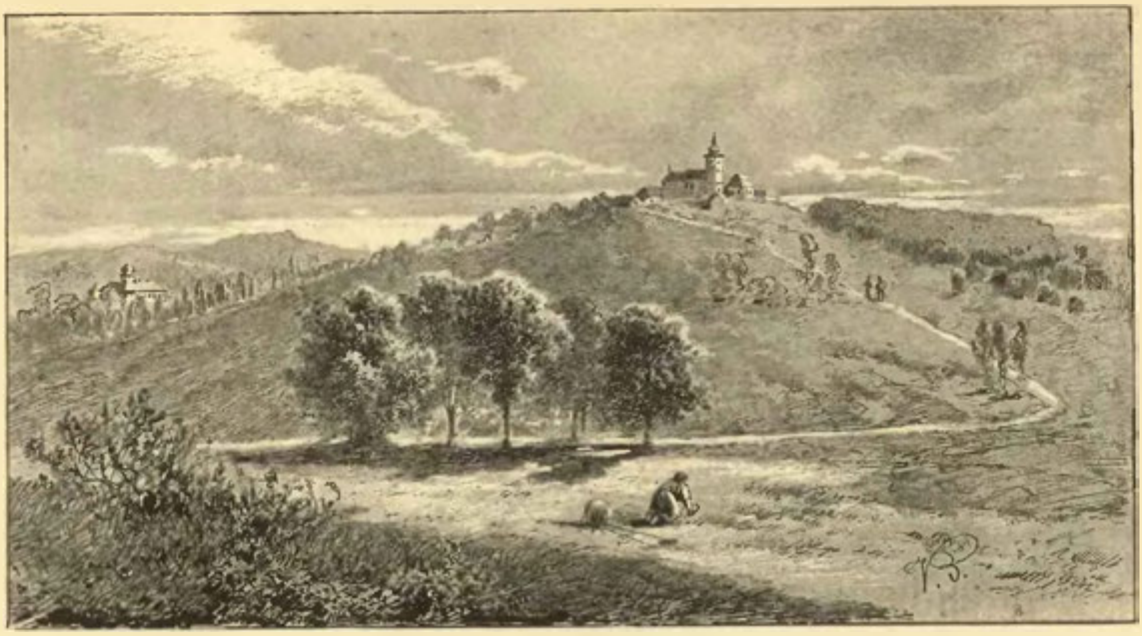
Na počátku 16. století přiženil se do Vlkančic *Dobeš Netonický z Nebílov*, vladyka z Plzeňského kraje, jenž se poprvé r. 1518 a též r. 1523 jako pán Vlkančický uvodí.[1]) Manželka jeho tuším a pravá dědička statku byla *Zdena*, dcera *Jana Vidláka z Kuního*, jež (vkl. 1544 ve čtvrtek po sv. Bartoloměji) Vlkančic tvrze se dvorem popl. a vsi Chotovin ve dluhu 700 kop synům svým *Janovi* a *Jiříkovi Netonickým z Nebílov* postoupila.[2]) Úmrtím jejím, jež brzo potom následovalo, zanikl také starodávný název Vlkančic, a tvrz obdržela nynější svůj název. Deset let seděli oba pospolu na Chotovinách, držíce každý jednu polovici. Díl Janův bez tvrze zdědili (jak se zdá) *Dobeš* († roku 1572), *Vilém* († roku 1580) a *Jiřík* (r. 1563—1580) bratří *Netoničtí z Nebílov*.[3]) Všichni sešli ze světa bez dědicův. Když pak poslední z nich Jiřík zemřel, zdědily statek po něm sestry jeho *Markéta Kanická*, *Anna* a *Marjána*. Ty prodaly r. 1586 ve vsi Chotovinách a Vlkančicích dvůr popl. s poplužím, s krčmami a vším příslušenstvím *Vilémovi z Rožemberka* za 1700 kop míš.;[4]) avšak po smrti Vilémově prodal r. 1593 dne 25. března dědic a bratr jeho Petr Vok týž statek, totiž dvory kmecí s krčmou a podacím kostelním v Chotovinách a díl vsi Sedlečka *Bohuslavu Vítovi ze Rzavého*,[5]) který byl také pánem na Záhoří a později i druhý díl Chotovin získal.

Jiřík prodal (vkl. r. 1554 dne 25. ledna) díl svůj v Chotovinách, k němuž tvrz patřila, *Bohuslavovi Malovci z Malovic* a *na Nemyšli* za 400 kop gr. č.[6]) Nový držitel držel Chotoviny kolik let a měnil při tom několikráte sídlo své, přebývaje naposled na Kostelci Podolském. Roku 1568 (vkl. 15. června) prodal díl svůj na Chotovinách *Janu Lapáčkovi ze Rzavého* a *na Záhoří* za 400 kop gr. č.,[7]) jenž Chotoviny se Záhořím v jedno sloučil. Však r. 1572 (vkl. v pondělí po povýšení sv. Kříže) nechav Záhoří pro sebe, zapsal tvrz, dvůr a ves Chotoviny v dluhu prý 100 kop gr. č. *Kateřině z Vražného*, manželce své, na výminku takovou, aby se v Chotoviny po smrti jeho uvázala.[8]) Mimo to jí také téhož dne 250 kop gr. č. na zboží Chotovském věnoval.[9])

Po smrti Lapáčkově stalo se tak, jak byl sám ustanovil, a Chotoviny obdržela dotčená Kateřina, jež se v druhém loži za *Jiříka Pětipeského z Chýš* a *z Egerberka* provdala a jemu r. 1580 všechen statek svůj, avšak po smrti, odkázala.[10]) Řečený pán uvádí se r. 1585 jako držitel Chotovin,[11]) byl podlé svědectví

---

[1]) Tamže. Rejstra peněz panem Petrem půjčených r. 1518 a titulář r. 1534 nazývají ho však seděním na Chotovinách. [2]) DZm. 226, L 25. O Zdeně srovnej pozn. 7. na str. 186. [3]) Doklady v oddělení druhém, též DZm. 120, D 9 a M 2. [4]) DZ. 23, D 17. [5]) Archiv Třeboňský. [6]) DZ. 11, E 13. [7]) DZ. 16, G 21. [8]) DZm. 233, P 25. [9]) DZ. 17, O 1. [10]) DZ. 21, C 10. Srov. rkp. bibl. Praž. XI E 16. Odkaz ten zrušen r. 1599. [11]) II. pam. kniha Táborská.

Chotoviny — pohled od Sudoměřic. (Od kostela k zámku aleje, mezi stromy domy, z druhé strany nad zámkem Choustník a Radenín.) Kresleno dle náčrtu prof. L. Ferbra v Táboře.

Paprockého hospodář pilný a dobrý, k čemuž můžeme i my dokladů přidati. Neb r. 1585 koupil dvůr popl. Jíšov v nově na místě vesnice vystavený, r. 1586 mlýn tudíž, r. 1594 jeden dvůr kmecí v Jedlanech, r. 1596 vsi Skopytce se dvorem a Chabrovice, konečně r. 1603 statek Jedlanský.[1]) S dotčenou manželkou svou splodil syna Fridricha a dcery Dorotu a Alžbětu.[2]) Kateřina prodala pak r. 1611 díl svůj *Bohuslavu Vítovi ze Rzavého*, držiteli druhé polovice, jenž byl nějaký čas hejtmanem kraje Bechyňského a nazýval se potom Bohuslavem nejstarším. Roku 1615 koupil v Táboře dům na rynku (č. 9.), jejž prodal hned r. 1616 strýci svému Vilémovi mladšímu Vítovi, výběrčímu posudného v kraji Bechyňském.[3]) Po něm následoval[4]) v držení Chotovin *Vilém Vok Víta ze Rzavého*, spolu pán na Odlochovicích a také hejtman kraje Bechyňského. Týž byl synem Václava Vlčovského, prospěl ve mládí dobře v umění a měl ještě dva bratří, Adama (r. 1596) a Zdeňka, jenž se ze studií jezovitských dostal do akademií nejprve Frankfurtské a potom Bazilejské nákladem p. Petra Voka z Rožemberka.[5]) Přichází ještě r. 1642 na sněmu zemském, po čemž brzo zemřel, tak že již r. 1644 syn jeho *Mikuláš Aleš* byl pánem na Odlochovicích, Dobřejovicích a Chotovinách. Tento byl majestátem císaře Ferdinanda III., daným v Linci 2. června r. 1646, povýšen do stavu panského, později byl také několikráte hejtmanem kraje Bechyňského a r. 1648 při obležení Prahy od Švédů konal značné služby, dodal několik kusů válečných a jiných zbraní a potřeb do Prahy a bojoval tam s lidem svým velmi statečně; roku 1652 byl hejtmanem Menšího Města Pražského a za příčinou svých a předků svých služeb znamenitých a svého hrdinského zachování r. 1648 povýšen jest 10. srpna r. 1652 do stavu panského rodů starožitných.[6]) Roku 1645 dal kostel v Chotovinách opravovati a o to se staral, aby v něm služby boží kněží řádu sv. Augustina vykonávali.[7]) Manželka jeho byla Alžběta Judita Benedovna z Nečtin, jíž r. 1643, 5. prosince na tvrzi Chotovinách 13.000 kop věnoval.[8]) Zemřel r. 1675 dne 22. října jako poslední rodu svého.[9])

Roku 1669, 1. srpna prodal Mikuláš Aleš statek Chotovský, totiž tvrz s 2 dvory a ves, Jíšov ves pustou, Jedlany, krčmu v Purkartově Lhotě („kteráž se Jeníčkova Lhota jmenuje"), vsi Černotice, Bunkovice, Lhotu Slunečkovou, ves Polanku s dílem Sedlečka *Václavu Vojtěchovi Vratislavovi z Mitrovic* za 16.000 fl. rh.[10]) Tento pán bydlel delší čas na Chotovinách s manželkou svou Veronikou z Říčan, daroval r. 1682 kostelu zdejšímu 800 fl. a vystavěti dal nový farní dům.[11]) Než téhož roku (1692, 16. září) prodal tvrz Chotoviny s příslušenstvím *Zikmundu Karlovi Václavovi Stařínskému z Libšteina* za 32.000 fl.

[1]) DZm. 236, K 19, DZ. 23, B 9, H 28, 171, B 16, L 7. [2]) Paprocký o st. ryt. 106. [3]) Program Táborský roku 1874, str. 11—12, rks. XI. E 16. [4]) Viz Časop. Mus. 1843, str. 208. [5]) Březanovy zápisky v archivu Třeboň. rkps. XI. E 16. Srov. též Bílkovy Děje konf. [6]) Nauč. Slovník. [7]) Trajer, 723. [8]) DZ. 148, E 27. Viz i DZ. 252, E 2. [9]) Narodil se r. 1617, ženat byl s Alžbětou Juditou Benedovnou z Nečtin († r. 1651 dne 26. Decb.) a přečkal syna svého Viléma Albrechta (nar. r. 1643 dne 16. Maj. † r. 1666 dne 30. Aug.). [10]) DZ. 318, A 1. [11]) Trajer, 723.

a 150 fl. klíčného,[1]) a držev potom Hojovice a Hořejší Ptici, zemřel okolo r. 1699. Stařimský stal se JMC. radou a dosáh povýšení do stavu svobodných pánů, zemřel v Jindřichově Hradci r. 1695. Podlé poslední jeho vůle stala se manželka jeho Lidmila Františka Maternovna z Květnice poručnicí mladšího svého syna *Františka Arnošta*, an byl starší syn *Karel Albrecht* již let svých dosáhl, a z té příčiny vyžádala si r. 1695, 15. července komorníka ku zvedení na Chotoviny.[2]) Ale již po dvou letech (že snad máti zemřela) vznesli místodržící poručnictví na staršího bratra, jemuž (r. 1697, 1. prosince) od úřadu desk zemských zvod na díl Františkův v Chotovinách povolen jest.[3]) Když později mladší jeho bratr do tovaryšstva Ježíšova vstoupil, ujal statek sám, oženil se s Františkou Maximilianou Kalhovskou ze Šternfeldu († r. 1724) a seděl na Chotovinách až do počátku 18 století. Napřed odprodal r. 1701, 16. července vsi Bunkovice a Černotice Janu Rudolfovi z Opršторfu na Milhosticích, potom prodal toho roku 18. listopadu tvrz Chotoviny se dvorem popl., pivovárem, podacím, cihelnou, ovčínem, dvůr popl. v Jíšově, ves Chotoviny, díly Sedlečka, Polánky s krčmou, Jíšova, Jedlan, krčmu v Jeníčkově Lhotě a ves Beranovou neb Slunečkovou Lhotu za 34.500 fl. rh. *Janu Lukáši Krocínovi z Drahobýle*, měštěnínu na Novém Městě Pražském.[4])

2. Rozmanité příběhy z Chotovska.

Bylo-li město královské poblízku, nutili se vladykové rádi k sousedům. Rádi sice přebývali hospodou v městě, v němž požili vína a lahůdek rozmanitých, ale neradi se podřídili řádu městskému. Naopak měšťané přicházejíce na venkov, rádi se bavili myslivostí, při čemž nejednou nosili ručnice, zbraně zřízením zemským zapovězené Když šel r. 1532 Vácslav, postřihač z Tábora, na silnici mezi Babí horou a Mitrovici, tu Jiřík Netonický z Nebílov s Kašparem, pomocníkem svým, jej zranil. Na Tomáše Litomyšlského sáhl též, buď na témž místě neb jinde, ale přece na silnici královské. Měl kuši napjatou a poraziv pak Tomáše, „jej osedlal a z kuše střeliti se pohrážel na nebezpečenství zdraví jeho.“ Zbití a ztlučení sousedé, z nichž jeden byl Jiříkovi také koníkem, obeslali Jiříka sice do soudu komorního, ale tento věděl dobře, že i oni v pokutu upadnou a hůře při odnesou nežli on, poněvadž z pokuty 100 kop na díl každého, a to proto, že s ručnicí chodili, obeslal. Tak se i vedlo radě Táborské. Ta obeslala Jiříka t. r. viníc jej, že jim zbil Jakuba Žáka, mlynáře jich z předměstí na svobodné silnici, ale Jiřík obeslal je zase o postavení téhož Žáka a pokuty, poněvadž byl postižen s ručnicí.[5])

O Jiříkovi mladším Netonickém ví se, že se nejen pračkám nevyhýbal, ale i o jiných zlolajně mluvil. O Adamovi z Domaslavě na př. mluvil v Blovicích, že když týž Adam v Horsicích se Zikmundem Broumem z Miřetic ležel na jednom loži, že se v témž loži peníze Zikmundovi ztratily a on Adam že je ukradl. Rozuměti jest k tomu, že se tehda komory zavírati nemohly, a každý si měšec s penězi dal pod hlavu. Také Burjan Netonický nedržel jazyk za zuby. Salomeny, měšťky Pražské, zle se dotekl jazykem svým nevázaným, řka: Že jest vyhudena co telecí maso.[6]) Když byl jednou Burjan v Táboře nezpůsobně v kostele se zachoval, žákům ve zpívání se porouhaje (t. j. zpěv jich směšně nápodobuje), od faráře z toho trestán (t. j. kárán a napomínán) byv a na tom dosti nemaje, k rychtáři a osobám ženského pohlaví důtklivě (t. j. urážlivě) a neuctivě mluvil a k tomu přivedl, že se konšelé ihned na radnici sešli a Burjana povlovně (t. j. zvolna a mírně) napomínali, ale on tu mnoho proti zřízení zemskému a úřadu mluvil. Konečně jej chtěli konšelé jednoho času na závazek cti a víry vzíti, aby se před hofmistrem postavil, protože podrychtáři na Táboře a jiným osobám příčiny ke svádě dával; tu Burjan k nim promluvil: „Zvyj. chlapi, tohc já vám neučiním a nejsem povinnovat, nerozkazujte mi.“ Konšelé, kteří jej z nářku chlapství pohnali, opatřeni jsou (r. 1553) na poctivosti, že nejsou chlapi, nýbrž lidé svobodní, a Burjan pro nezbednost svou vzat jest na závazek sudí dvorského, aby se na budoucím soudu komorním postavil.[7])

Jan Lapáček ze Rzavého a na Záhoří byl také jedním násilníkem. Roku 1571 dal Janovi staršímu Kořenskému z Terešova políček. S Netonickými nejednou se přel Neb Dobeš dobyv v krčmě kordu na Janka, čeledína jeho, jej suchými ranami zbil (r. 1569) a Vavřinci Češkovi na trávnících, když voly pásl, ve hlavu 3 rány udělal (r. 1570). Jiřík poraziv r. 1569 Vaňka, pastevce Lapáčkova, na poli u Chotovin, jej ze sucha zbil. Dobeš sešel ze světa násilně. Roku 1572 byl s Jindřichem a Oldřichem Sádlem z Vražného při nějakém kvase při čemž mu Jindřich příčinu ke svádě dával. Dobeš chtě před ním pokoje užiti, ušel za kamna a odtud vstav vyšel ze světnice. Tím prozatím věc odbyta, kdyby nebyl Dobeš na Jindřicha

[1]) DZ. 396 D 10. [2]) DZ. 117, J 26. [3]) DZ. 118, A 9. [4]) DZ. 408, A 10, B 20. O pozdějších držitelích srov. Sommerovu topogr. Táb., na str. 81. [5]) Reg. 5 F, bejtm. I. D 1, 9, 10, 12, 15. [6]) DZm. 119, B 10, N 17. [7]) Reg. arciknížecí a král. 1552—1558, f. 239.

se zbraní čekal. Když vyšel Jindřich, ranil ho Dobeš, Jindřich pak bráně se učinil pokřik, tak že mu Oldřich a lidé poddaní přišli na pomoc. Dobeš proboden tak, že z toho umřel. Pro tento účinek upadl Jindřich r. 1576 v pokutu a hrdla odsouzen.[1]

Se Záhorskými pro blízké sousedství byly ustavičné soudy. Roku 1572 obsílali Vilém a Jiřík Netoničtí Zikmunda Osterského ze Sulevic, poněvadž člověka jejich v ruku ranil. Roku 1573 soudili se s Janem Lapáčkem; tento zajisté těžce nesl, že (r. 1573) čeládka jejich náchlební a služebná s klisaty a s plouhem vjeli na pole jeho mezi Kopaninami a Vražným a je pychem zorali. Zikmund svrchupsaný nejedné výtržnosti se dopustil. Před domem u tří koní na Starém Městě Pražském honil se za Janem ze Křtěnova s kordem dobytým. Roku 1582 jsa v Táboře, Jindřicha z Tučap a ve Skalici dobytou zbraní ve hlavu a ruku zranil.[2] *Jiřík Pětipeský z Chýš* zranil roku 1578 poddaného Netonických tulichem, zbil r. 1581 v Miličíně při jarmarce Mandalénu, Žemličkovou dceru z Tábora, uhodiv ji pěstí ve tvář, v nos a mezi oči. Roku 1598 nočního času, když lidé od svých prací odpočívali a na nic pozoru neměli, vyjel na pole Žofie Vítové ze Rzavého u Lhoty Purkartové a dav tu mrkev vyryti a drahně zelí posekati, vše na vozy nakladl a odvezl. Snad pro tu věc se stalo, že se Jiřík a Bohuslav Víta r. 1599 o hromnicích na Blanici kordy potýkali a sekali.[3]

Konečně připomeneme i tento příběh. Ondřej mlynář, poddaný Starého Města Pražského, zbil, zranil a ochromil *Jiříka Lapáčka ze Rzavého* r. 1545 na svobodné silnici. Jsa proto ve vězení, přiznal se, že by mu to byl neudělal, „že nevěděl, by pán byl, neb jest měl chatrné šaty; a by byl věděl, že jest dobrý člověk, že nebyl by mu to učinil.“[4]

Tvrze na Chotovsku.

RZAVÝ.

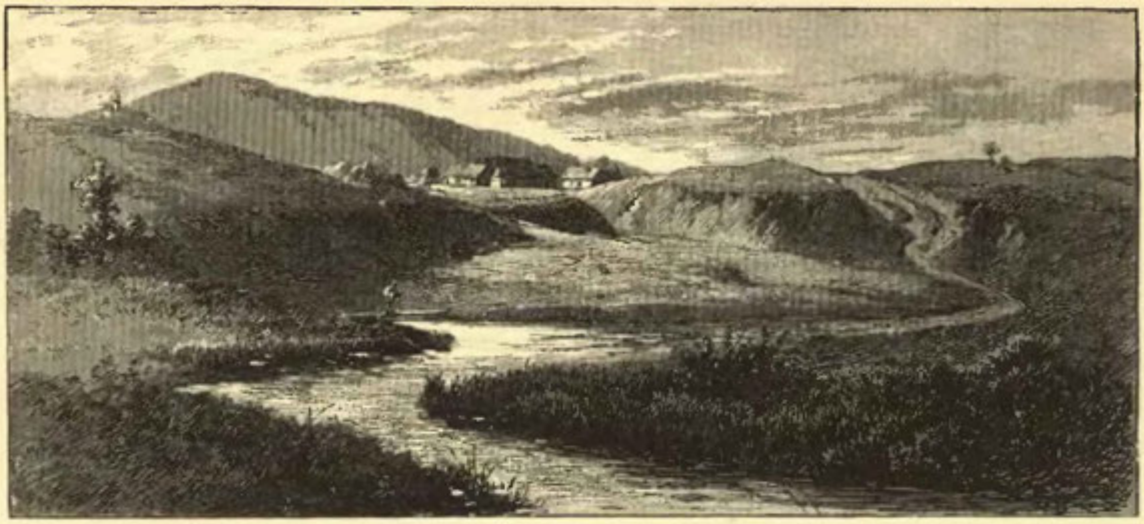
Vesnička Rzavý leží při samé vsi Moravci, a obě dohromady tvoří jednu katastrální obec. U Rzavého se ukazuje posud pole, na němž prý tvrz stávala, a říká se místu tomuto „na zámku.“ Že bylo Rzavý starodávným sídlem, s dostatek jest známo. *Rynart ze Rzavého* připomíná se poprvé r. 1352 při prodeji Sedlčan[5] a naposled r. 1373. Bratr jeho *Předvoj* seděl na Vražném a po něm se psával; r. 1373 vyskytuje se na Moravě, r. 1387 nabyl Kozojed u Chrudimě.[6] Druhý bratr Rynartův, *Chval*, koupil s oběma bratroma (r. 1373) Novou Ves na Moravě, stal se držitelem hradu Kostelce nad Sázavou, purkrabí Vyšehradským a milostníkem krále Václava IV. Zemřel před r. 1390 zůstaviv nezletilého synáčka *Jana*, jenž obdržel od markrabě Jodoka zboží Stonařovské,[7] avšak r. 1395 zemřel.[8] Kromě těchto připomíná se na Moravě r. 1390 *Víta ze Rzavého*,[9] snad syn Předvojův a předek těch, kteří s oblibou jméno Víta si dávali. Víta zdržoval se po r. 1406, když byl moravský svůj statek Dvořec prodal, výhradně v Čechách.[10] S bratrem svým *Mikšem z Vražného* dal r. 1407 tři kopy úroku ve vsi Lhotě, a kromě toho on sám 20 gr. platu ve Lhotě kostelu v Chotovinách, jakož vypravováno již nahoře (na str. 349). Víta držel též Záhoří a Moravec, na nichž zapsal věno Dorotě z Dubu, manželce své. Zemřel v letech mužských.[1] Synové jeho byli *Víta*, *Mikuláš*, *Lipolt* a *Linhart*, o nichž se v těchto knihách častá zmínka nachází. *Lapáčkové ze Rzavého* pocházeli snad od *Jana ze Rzavého*, jenž zpečetil r. 1415 známý stížný list.[2] Podlé nápisu na varhanech v Prádle žili sice z toho rodu Jindřich s manželkou Johankou, syn tohoto Jiří s chotí Lidmilou Mitrovskou a jejich syn Jan († r. 1526) s chotí Kateřinou z Terešova, ale my o prvních dvou z psaných pamětí dokladů nemáme.

[1]) DZ. 19, F 19, Reg. 20 F. k. B 17, 18, E 1, 16. [2]) Reg. 20 F. k. s., G 10, N 17, Q 16, S 20. [3]) Reg. 20 F. k. s. O 10, R 18, 33 F. k. K 8, L 5. [4]) Pam. arch. VI. 97. [5]) Cod. mon. Mariae Vallis. [6]) Brandl, Cod. dipl. X. 217. Tab. Brun. p. 109 n. 152. Viz i díl I. na str. 188. [7]) Wolný VI. 41. [8]) Šíře v dějinách Kostelce. [9]) Dsky Brn. 188. Nějaký Víta odumřel r. 1406 ve Vesci. (DD. 14, f. 98.) [10]) Lib. erect. V. f. 118, Wolný VI. 469. Též viz archiv č. III. 287.

ZÁHOŘÍ.

Záhoří, ves pod Chotovinami, patřila na počátku 15. věku *Vítovi ze Rzavého*, jenž na ní a vsi Moravči manželce své Dorotě z Dubu věnoval. Tato vdala se po smrti muže svého po druhé za *Alše z Otic*, jemuž napřed platu svého (10 kop v Záhoří), ale r. 1432 dne 9. října i platu svého 5 kop v Moravči postoupila. Syn z toho manželství byl Jan. Dorota přečkala Alše. Roku 1437 byli již oba manželé mrtvi, a v držení vsi celé Záhoří, jakož i 3 dvorů kmecích v Moravči nacházeli se bratří *Víta* a *Mikuláš ze Rzavého*, kteří obdrželi od císaře Zikmunda všechen nápad králi právem odúmrtním náležející. Pro na-

[1]) O tom při dějích Záhoří.
[2]) Arch. č. III. 188.

Lideřovice. (Potok, cesta, lučiny a stržená hráz rybniční; v zadu hora Bukovice a pod ní Kostelec Podolský.)
Kresleno dle náčrtu prof. L. Ferbra v Táboře.

stalé potom nepokoje protáhlo se vyřízení této věci až do r. 1455.[1]) Mezitím prodal Mikuláš s druhým bratrem Linhartem dvůr svůj v Chodči s poplužím Janu Dvořákovi z Chodče (r. 1437, 10. srpna) za 50 kop.[2]) Jsa ve službách pánů z Rožemberka opověděl Mikuláš r. 1452 císaři Fridrichovi a postavil se pod prapor úřadu Krumlovského, tak jako bratr jeho Víta, jenž se přikázal úřadu Choustnickému.[3]) Pře o věno Dorotino, jež se tenkráte nazývá vdovou po Vítovi ze Rzavého (snad prvním manželu svém), ukončila se r. 1455 dne 4. března, když odporník Jan z Otic ke smlouvě smírné se podvolil; obdržev Jan hotové peníze, bratřím Vítovi a Mikuláši všech svých práv postoupil.[4]) Vítové jsouce dobře postaveni ve službách Rožemberských, nahospodařili si dosti peněz, za něž koupili panství Dobronické a jiné statky; statek Záhorský pak jim nepatřil, nýbrž dostal se jedné větvi jejich rodu, jež se nazývala *Lapáčky ze Rzavého.* Kdy se to stalo, není známo, jakož i to se nevylučuje, že Vítové mohli držeti Záhoří až do konce 15. století.

Na počátku 16. století žil *Jan Lapáček ze Rzavého*, jehož čteme r. 1511 (dne 16. října) ve věnném zápise Mikuláše Sádla ze Vražného, ale pánem na Záhoří nazývá se zřejmě teprve r. 1517 a 1519 v jiném listu, daném na prodání lidí v Sedle.[5]) Zemřel asi r. 1526 a ve statky po něm zůstalé uvázali se synové jeho *Zikmund, Jan, Jindřich* a *Jiřík*, z nichž tento ještě let svých neměl. Bratří ti se soudili r. 1533 s obcí Táborskou, poněvadž zřídili novou krčmu ve vsi Lhotě Purkartově (neb Jeníčkově), čímž škodili staré spravedlnosti bratří Lapáčkův.[6]) Později se bratří od sebe oddělili; Jindřich držel Dobronice, ostatní dva pak Záhoří; co se stalo se Zikmundem, není nám známo. Roku 1546 v sobotu po sv. Remigii vložil si Jan ve dsky starodávné dědictví rodu svého Záhoří tvrz, dvůr popluž., ves, Lhotu ves c. t. m., (Jeníčkovu) Lhotku ves celou, v „Zerzavém" dvůr popl. a ves, v Moravči dvory kmecí.[7]) K tomu přikoupil Jan r. 1548, 20. listopadu ze statků Táborským vzatých dvory kmecí ve Lhotě Purkartově a Údičově.[8]) Dva dvory kmecí v Údičově prodal Jan r. 1548 bratru svému Jiříkovi.[9]) Kromě tohoto jmění neměl asi Jiřík nic jiného a žil tak jako vesničan. Asi r. 1566 zemřeli Jiřík a sestra jeho Johanka, po nichž skrovné jich svršky Jan zdědil.[1]) Tomuto se dobře vedlo. Roku 1568 koupil jeden díl na Chotovinách od Bohuslava z Malovic a postoupil tohoto zboží r. 1572 manželce své Kateřině z Vražného ve dluhu prý 100 kop.[2]) Zemřel r. 1576. Dcera jeho Žofie vdala se tuším za *Zikmunda Kaplíře Osterského ze Sulevic,* seděla na Záhoří r. 1581—1598,[3]) ale nedržela celé vsi. Zikmund zavražděn jest od Jindřicha Tučapa, jak na str. 325. vypravováno.

Na Záhoří seděl též *Bohuslav* (potom řečený nejstarší) *Víta ze Rzavého,* jenž také hospodařil a statky přikupoval. Roku 1593, 25. března koupil od Petra Voka z Rožemberka část vsi Chotovin a Sedlečka[4]) a r. 1596 od téhož pána ves Polánku.[5]) Roku 1609 držel oba statky, Záhoří i Chotoviny,[6]) onen však brzo potom prodal. Nový držitel jeho, *Vilém Osterský ze Sulevic,* vyskytuje se na něm poprvé roku 1615 při rozvržení sbírek a berní toho času. Bylť to člověk násilný, jenž jednou při hádce Jana Vítu ze Rzavého zavraždil.[7])

Vilém zapletl se do povstání stavovského, ale pokuty jemu proto uložené ani se nedočkal. Dědicové po něm zůstali odsouzeni r. 1623 dne 2. října, aby statek jejich v manství královské uveden byl. Zůstalá vdova *Lidmila Kaplířová z Besse* vytáčela se z tohoto uvození v léno, vymlouvala se ještě r. 1626, že na statek Záhoří dětem jejím odkázání léna přijiti nemůže.[8]) Zatím byl statek Záhořský, již r. 1621 od vojska císařského vzatý, zastaven cís. hejtmanu *Kašparovi Melicharu Winkelhoferovi* ve 2000 fl. rh. na vyživení lidu válečného půjčených. Proti zaplacení této summy navrácen jest statek vdově.[9]) Táž Lidmila prodala smlouvou r. 1644, 28. července učiněnou tvrz Záhoří, dvůr popl. a ves, ves Rzavý, ves celou Moraveč se dvorem popluž. a mlýn Lapáčkovský *Vilémovi Fridrichu Vítovi ze Rzavého,* soudu kom. a dv. radě a nejv. berníku v Čechách, za 7000 kop míš.[10])

Pan Vilém byl ženat s *Kateřinou Markétou z Říčan,* jež koupila r. 1646 dům na rynku v Táboře a mimo něj ještě 3 jiné

[1]) DD. 15, f. 169 a 20, str. 99. Starší snad držitel byl *Sulek ze Záhoří,* jenž se v paměti týkající se kostela Pohnanského připomíná. (Lib. erect. XII. f. 15.) Záhoří jest v té krajině kolikero. [2]) Archiv Novohradský. [3]) Archiv Třeboňský. [4]) DD. 16, f 121 a DD. 23, f. 128. [5]) Archiv Třeboňský v listu a v rejstřích peněz panem Petrem půjčovaných. Srovnej o něm také Paprockého o stavu ryt. str. 125. [6]) Rel. tab. I. 253. [7]) DZ. 250 K 15. [8]) Pam. arch. X. 467. [9]) DZ. 8, Q 5.

[1]) DZm. 168. [2]) DZ. 16, G 21, DZm. 233, P 25. [3]) DZm. 126, G 13. Srov. děje Chotovin na str. 353. [4]) Archiv Třeboňský Nějaký grunt v Sedlečku koupil potom r. 1596 od Mikuláše Šišky z Jamolice (DZ. 127, B 20). [5]) DZ. 127, D 18. [6]) II. pam. kniha Táborská. [7]) O tom viz vypravování na str. 325. Smlouva učiněna roku 1617 dne 11. listopadu (DZ. 191, K 4). [8]) DD. 7, str. 22. [9]) Bílek, Děje konf. 245. [10]) DZ. 303, H 30, vlož. 24. listop.

v Táboře měla a poli s dostatek si nakoupila. Téže manželce odkázal Vilém statek Záhoří (jež se od těch dob Červeným zváti počalo), ale tak, aby jej jen do smrti držela; když pak r. 1651 na jaře zemřel, ihned se Kateřina ve statek dotčený uvázala.[1] Krátce jen zůstavši ve stavu vdovském vdala se v druhém loži za Jana Kryštofa z Leskovce († r. 1680), a tím dobrovolně se odřekla statku Záhořského. Tento měl spadnouti na *Jiří Šťastného Jaroslava Vitu ze Rzavého*, před tím pána na Stadlci, soudů dv. a kom. radu a hejtmanu Menšího Města Pražského, jenž byl právě asi v ty časy zemřel, a poněvadž po něm několik dětí nezletilých zůstalo, uznali soudcové zemští za dobré dáti poručenství nad nimi vdově Jiříkově *Kateřině Vitové z Terešova*.[2] Tato jsouc od r. 1655, 15. prosince paní na Záhoří, vdala se v druhém loži za Jana Jáchyma Brandšteina z Opurka na Dražičkách, a brzo přibylo k dětem z prvního manželství, totiž: Václavovi Františkovi, Kateřině Barboře, Marii Sylvii, Maximilianě Johaně a Lidmile Felicitě ještě dítko z druhého lože, Jan Šťastný Brandštein. Roku 1660 v listopadu zemřel Václav František jsa stár 9 let a pochován v klášteře Táborském, statek pak jeho spadl na mateř, sestry a bratra jednobřišného.[3] Brzo potom zemřela i Lidmila, a ve statky její Záhoří a Dražičky uvázal se roku 1663 v březnu Václav Kořenský z Terešova, byv dětem jejím místodržícími za poručníka zřízen.[4] Nejstarší dcera Kateřina Barbora vdavši se za dotčeného Václava, dosáhla r. 1667 let svých plných a obdrževši od místodržících poručenství nad sestrami svými, uvázala se v březnu t. r. v Červ. Záhoří a Dražičky.[5] S tím však nebyl Jan Jáchym Brandštein spokojen, žádaje také dílu pro nezletilé děti své Jana Šťastného a dceru Františku Johanu, obě s n. Lidmilou splozené, vždy odpíraje kšaftu manželky své, jež byla statky své jen dětem z prvního manželství odkázala. Věc dospěla k soudu, a když Jan Jáchym při svou vybral, dal se i on r. 1668, v červenci na díl dětí svých zvésti.[6]

Ze slečen Vitinek mladších stala se Johanka duchovní pannou v klášteře sv. Anny ve Starém Městě Pražském, Lidmila zůstávala ještě svobodna při sestře své. Sestry ty všechny, jakož i *Jan Šťastný Brandštein* a sestra jeho učinili r. 1679 dne 6. dubna porovnání o Červ. Záhoří a Dražičky, jež jim k dělení náležely, a připověděly sestry Janovi Šťastnému oba statky v 16.500 fl. přiděliti, což on vděčně od nich přijal,[7] ale ještě téhož roku (dne 24. října) prodal Záhoří *Marii Eleonoře Eaugvicové* roz. *Vasquezové z Umanu*.[8] Ke statku Záhořskému počítaly se tehda tvrz Červené Záhoří, dva dvory, pivovár, ovčín s chalupou, mlýn Lapáčkovský, vsi Moraveč a „Zrzavá" a v Sudoměřicích jeden potažník, ale brzo byl rozšířen; neb když byl v držení jeho vešel *Ferdinand Filip hrabě z Ladronu*, koupiv jej roku 1683 dne 27. října od Marie Eleonory,[9] přikoupil k němu r. 1689, 6. listopadu některé vesnice posud ke statku Mezeříckému náležité, totiž dvůr popl. „Vražedný" a vsi Hlinice a Jedlany.[10] Oboje statky, totiž Záhoří a Vražný, prodal potom Ferdinand (r. 1697, 1. srpna) *Václavovi Ignácovi Dýmovi ze Střítež* na Oldřichově a Novém Sedle za 48.000 fl. rh.[11]

Tvrz Záhořská obrácena jest za války sedmileté v nemocnici a při tom opustla tak, že jí sotva dobře za obydlí myslivcovo užiti mohli.[12] Před tím (r. 1747) bylo tu stavení slušné a s pěknou vyhlídkou o přízemí a poschodí; bylo tu několik světnic a komor. Vedlé zámku byly sýpka, pak sklep hospodářský a pivovár.[13]

[1]) DZ. 112, E 20.
[2]) DZ. 113, K 30.
[3]) Tamže M 23.
[4]) Tamže N 12.
[5]) DZ. 114, K 19.
[6]) Tamže M 6.
[7]) DZ. 394, D 14.
[8]) DZ. 395, H 5.
[9]) DZ. 397, P 29.
[10]) DZ. 400, G 28.
[11]) DZm. 407, G 28. Pozdější držitele hledej v Sommerově topografii.
[12]) Schaller, Topogr. 20.
[13]) Exc. p. arch. Wagnera.

LEŠTINA.

Mezi vesnicemi Pasekou, Radkovem a Kostelcem asi uprostřed v údolí mezi lesnatými stráněmi viděti jest chatrné zbytky bývalé tvrze, jimž se nyní říká buď „na starém zámku" aneb „na Leštinách." Zbytek její jest malý okrouhlý pahrbek, na němž více nestálo nežli jediná věž kamenná, nejvýše asi 5 sáhů v průměru majíci; tak aspoň souditi lze z pahrbku rozkopaného a mladým stromovím posázeného. Na třech stranách jsou příkopy posud 2 sáhy hluboké, čtvrtá jižní strana stávala na kraji rybníka, který také příkopy vodou svou nadýmal. Rybník měl zrovna pod tvrzí hráz (dávno již rozkopanou), která jej dělila od druhého rybníka pod ním ležícího, a hrází touto vedla cesta ke tvrzi a končila se na výstupku také vodními příkopy obkličeném. Odtud se pak přecházelo do tvrze po dřevěném mostě. V blízkém okolí tvrze nacházejí se městiště bývalých dvorů poplužných a kmecích.[1])

Tvrz Leštinská malá a těsná byvši, bývala také sídlem statečku nepatrného, a proto o ní historie mlčí.[2]) Asi v 15. století zanikla a spojena s jinými statky menšími v jedno zboží. V nejstarších nám známých zápisech se ani pustou tvrzí nenazývá.[3])

LIDEŘOVICE.

Ve dvoře u vsi Lideřovic při silnici z Tábora do Chotovin viděti jest posud starou tvrz, dole dobře sklenutou, na ten čas již v ratejnu obrácenou, jejíž jméno upomíná patrně na nějakého Lidéře (Luder = Lothar), zakladatele vesnice. Nejstarší nám známý vladyka, jenž tu seděl, jest *Beneš z Lideřovic*, jemuž daroval král Václav (r. 1400) odúmrť v Lopočici(?). *Pelej z Lideřovic* založil r. 1407 ještě s jinými druhé kaplanství při kostele Chotovském.[4]) S ním současně žil *Oldřich z Lideřovic* a zemřel na počátku téhož století; vdova po něm zůstalá, Dorota, koupila od Jana z Vitanovic a Petra z Moravče (r. 1414) věno zapsané na jednom dvoru v Daměnicích.[5]) *Jan Morava z Lideřovic*, syn snad jednoho z předešlých, oblíbil si učení Husovo snad ještě za jeho pobytu na Kozí, a připomíná se r. 1432 (15. září) mezi staršími vojska Táborského.[6]) Asi v ten čas dostaly se Lideřovice v držení *Aksamitův z Lideřovic*, kteří byli stejného erbu a rodu s Lapáčky a Víty ze Rzavého, Sádly z Vražného, Chrty ze Rtína a Břekovci z Ostroměče, užívajíce v erbu červenou šikmou čáru v bílém poli.[7]) Z rodu tohoto připomíná se k r. 1439 *Jindřich*[8]) a později *Petr*, jenž byl r. 1448 vrchním hejtmanem rot bratrských v Uhřích, jež o své ujmě město Košice a celé horní Uhry držely a teprve ve válce s Matiášem Uherským l. 1458 podmaněny byly. Roku 1469 připomínají se *Oldřich Aksamit z Lide-*

[1]) Srovnej také časop. „Tábor" roč. II. č. 18. Zbytky hráze dotčené lidé staří ještě pamatují.
[2]) Co mají Reliq. tab. vet. č. 131 a naše děje Oldřichova, sem se vztahovati nemůže. Za to však odtud snad pocházel Hron z Leštiny, jenž se r. 1373 připomíná (arch. Orlický).
[3]) Na počátku 16. stol. měla Leština jeden dvůr popl. pustý a druhý pod plat vysazený, na němž člověk seděl a pánu platil. Leština patřila Táborským, ale od nich prodána Horňateckému. *Vilém Vejhák z Koutův* zastavil Leštinu s platem ve Třemešné, ves Pykov a v Pasece dvůr vysazený pod plat Zikmundovi Baršovi z Kamenice, ale r. 1539 prodal výplatu (aneb právo je vyplatiti) *Mikuláši Voračickému z Paběnic* (DZ. 4, C 17). Právo zástavné na tom statku koupil potom od Baršů *Prokop Hýlovec z Polkovic*, ale prodal je zase r. 1552 Zikmundovi z Malovic na Lhotě (DZ. 10, J 12 a 86, E 5). Později se dostala Leština ke statku Výreckému a s ním k Chotovinám. Roku 1704 se připomíná v Leštinách louka (bývalý rybník tvrzský) a les (DZ. 35, H 30—K 16).
[4]) Archiv farní v Chotovinech, copiar. Przemysl. f. 31. [5]) Rel. tab. II. 106. [6]) Palacký, Urkundl. Beiträge II. 315. [7]) Časopis „Tábor" II. 18. [8]) Arch. č. III. 522.

řovic a Mikuláš Sádlo, bratr jeho.[1]) Asi ke sklonku téhož století nabyli Lideřovic *Sádlové z Vražného* a spojili je se statkem svým Vražným,[2]) než sídlo jejich odtud přeneseno na Lideřovice. První držitel obou statků byl *Jindřich Sádlo z Vražného*, jenž žil ke sklonku 15. století. Syn jeho *Jarohněv* připomíná se poprvé r. 1517 a potom zase r. 1523 spolu s *Mikšem z Vražného* jako pán Lideřovský,[3]) ale později, zejména již r. 1537, kdež svědčil na prodání vsi Maršova,[4]) jako držitel samostatný,[5]) a vložil si r. 1546 vše zboží po předcích zděděné v obnovené dsky zemské. Patřily k němu Lideřovice, tvrz se dvorem popluž. a ves, vsi Košín, Hlinice, Jedlany, v Jišově a Sedlečku c. t. m., ve Vražném dvůr popl. pustý a ves též pustou.[6]) Splodil, jak se zdá, několik synů, ve druhé polovici 16. století připomínaných.[7]) Poslední svou volí danou r. 1557 ve středu po seslání Ducha sv. učinil poručnicí dětí a statku svého manželku svou, přidav jí k radě Zdeňka z Malovic na Kamenici, Viléma Růta z Dírného a Zikmunda Malovce z Malovic a na Borotině. Choti své odkázal dvůr ve Hlinici tak, aby jí patřil do smrti a potom na Jarohněvovy dědice spadl. Zemřel r. 1564.[8])

Z Jarohněvových synů byl tušim nejstarší *Jan*, seděním na Lideřovicích, jenž koupil r. 1569 dům v Táboře od Anny Slanářky a zaň r. 1574 poslední peníze položil.[9]) Pozdější zmínky jsme o něm nenašli. *Mikuláš* a *Jiřík Sádlové* připomínají se v titnláři r. 1589 jako páni na Lideřovicích, a byli tušim Janovi synové, kteří zboží to po něm drželi. Na konci téhož a počátku 17. století žili bratří *Pavel*, *Jindřich*, *Jan* a *Fridrich*, kteří jen části bývalého zboží Lideřovského drželi; Jindřich prodal r. 1585 dvůr Jišov ze vsi svedený a koupil Skrýšov.[10]) Jan seděl již r. 1573 na Hlinici, kteréž zboží podržel do své smrti (ok. r. 1619), přikoupiv k němu něco ve Skopytcích.[11]) Fridrich držel Skopytce až do konfiskace (r. 1623), a získav potom Vlásenici, přestoupil k víře katolické. Také vsi Košín a Vražné byly odděleny toho času; onu držel r. 1589 a potomně Oldřich, tuto r. 1589—1615 Bohuslav, snad bratří předešlých. Z těchto statků se jen Vražné zase ke statku Lideřovskému dostalo. Pavlovi (r. 1589) zůstaly pouze Lideřovice a Jedlany, a to tento statek tušim dříve, Lideřovice později. Neb r. 1603 (vkl. 9 ledna) vzdával Jiříkovi Pětipeskému na Chotovinách Jedlany, dvůr popl., „na kterémž jest sám bytnosti byl,“ se vším příslušenstvím. Jak se zdá, zemřel před r. 1615, neb tehdáž platila sbírky a berně ze statku Lideřovského *Anna Sádlová z Doudleb*, tušim vdova Pavlova. Syn obou byl *Jindřich*, poslední rodu svého na Lideřovicích.[1])

Po bitvě Bělohorské stihl krutý osud rod Sádlovský, jehož mnozí členové byli povstání podporovali. Náš Jindřich odsouzen jest polovice statku svého (r. 1623, 24. dubna) a dědicům Janovým též jest statek pobrán. Místodržitel Karel z Lichtenšteina prodal (vkl. r. 1623, 7. prosince) vsi Vražný a Lideřovice před tím Jindřichovy za 5339 kop míš. a ves Hlinici n Janovu za 2115 kop míš. *Jozue Kořenskému z Terešova.*[2]) Pán tento býval v mladších letech v rozličných důstojnostech,[3]) stál sice r. 1618 z přinucení na straně stavův evangelických, ale záhy toho žele, odejel z Čech ke dvoru císařskému, načež mu dán úplný perdon (r. 16:2). U reformací české pověstným se stal pro svou horlivost v obracování evangelíků na katolickou víru. Zemřev dne 5 listopadu r. 1653, pochován jest v kostele sv. Václava u Bosáků na Novém Městě Pražském. Držel také Mezříč, k níž přivtělil Lideřovice a jiné vesnice v našem okolí. Když však Mezříč r. 1696 prodána byla, drženy Lideřovice k Výrci až do spojení tohoto statku s Červeným Záhořím. Mezi tím zpustla nejen tvrz, nýbrž i dvůr, k čemuž asi také byla válka třicetiletá nemálo přispělo. Roku 1704 nebylo v Lideřovicích nic více než dvůr nedostavený, v němž se nacházely toliko kraviny a ratejna s komorou.

JEDLANY.

V Jedlanech vsi byla prý tvrz,[4]) což i tím se dokládá, že se ve vsi r. 1596 rybníček příkop připomíná. *Přibík z Jedlan* připomíná se mezi kollatory kostela Hlasivského (r. 1369) a žil ještě r. 1413, ač je-li totožný s Přibíkem z Hlasiva odjinud, jenž žil tehda.[5]) *Bušek z Hlasiva* sed. v Jedlanech měl r. 1392—1401 jeden hlas podací v Hlasivě[6]) a v ty časy (r. 1400—1415) také jeden hlas v Hoděticích.[7]) Okolo r. 1413 držel Radenín a roku 1415 zpečetil stížný list ke sněmu Kostnickému poslaný.[8]) *Mrakeš z Jedlan* byl bratrem Buškovi z Noskova a Petrovi z Petrovic. Bušek a Petr darovali r. 1405 kostelu Šebířovskému úrok ve vsi Lhotě u Křížence n. Rackem z Petrovic odkázaný a r 1416 povolili

[1]) Časop „Tábor“ II. 18 a archiv Orlický.

[2]) Ve Vražném bývaly dvůr a ves, jež držel r. 1407 *Mikeš ze Vražného*, známý nám z dějin Rzavého a Chotovin. Vladykové *Sádlové z Vražného* byli stejného původu s Vity a j., jak nahoře podotčeno. Z jejich kmene snad pocházeli *Jan Sádlo ze Smilkova* (1413, † 1420), pán na Kostelci nad Sázavou, a *Jan ze Smilkova*, syn jeho, r. 1443 na Leštně, potom na Konipasích († po r. 1461). *Jan Sádlo z Vražného* byv služebníky páně Rožemberskými zajat, slíbil r. 1424, 11 června postaviti se o sv. Václavě na hradě Krumlově. S Tábory se přátelil nejen tehda, nýbrž i r. 1436 a 1439 (Arch. Třeboň. a nejstar. kniha Tábor.). *Jindřich Sádlo z Vražného* (syn Janův?) připomíná se r. 1458 a 1463, 20. června při směně učiněné o louky Chotovské (Archiv Třeboň. a lib I. oblig. f. 78 tamže).

[3]) Archiv Třeboňský, tamže v rejstřích peněz panem Petrem půjčených. [4]) Tamže. Současně připomíná se Jarohněv mladší. [5]) Vilém Sádlo, dvořenín Rožemberský roku 1553—1561 (Březanův Vilém 55, 146). O Mikuláši DZ. 7, J 17. [6]) DZ. 250, J 29.

[7]) Jarohněva staršího manželkou byla Anežka Sádlova z Nemyšle na Lideřovicích (Reg. 10, F. k. s. A 6, lib. erect. 1541—1602, f. 14.), kteráž vyznala r. 1544 o dobrodiní, jež předkové její učinili kostelu Kájovskému. Roku 1537 odkázala jí jmění své Ofka z Větrní (Arch. Soběsl.). [8]) DZ. 15, A 15. [9]) Kniha gruntovní Táborská r. 1561, 95. [10]) DZ. 23, B 9. Srovnej reg. 20, F. k. s. H 2. [11]) II. pam. kniha Táborská.

[1]) Viz DZ. 131, K 3 a 177, C 14, též DZm. 127, J 15. [2]) DZ. 141, L 7. Bílek 495. Jindřich Sádlo zůstal v zdejší krajině a připověděl r. 1628 katolickým býti (Čas. mus 1843, 205.) [3]) Viz časop. Lumír 1856, 472—473. [4]) Palackého popis str 281. [5]) Lib. conf. II. B 9, VII. C 3. [6]) Lib conf. V. F 6, Q, 17 VI. B 9, lib. erect. VIII. f 162. [7]) Lib. conf. VI. B 2, VII. A 9, C 3, E 8. [8]) Arch. č. III 189, DD. 15 f. 113, lib. erect. XIII. a f 198.

Vývod Sádlův z Vražného.

Jindřich Sádlo † j. 1546

Jarohněv Sádlo z Vražného 1517 † 1564, ⚭ 1. Anežka z Nemysle 2. Dorota z Nemysle — Mikuláš 1523—1546

Děti Jarohněvovy:
- Jindřich 1569 † j. 1617 — 1585 na Jišově, pak Skrýšově a Radiči, ⚭ Marjana
- Jan 1573 † j. 1619 na Hlinici, ⚭ Kateřina Majdaléna z Ratibořic
- Bohuslav † j. 1617 na Vražném
- Jiřík 1569—1589
- Pavel 1589—1603 na Lideřovicích a v Jedlanech, ⚭ Anna z Doudleb

Syn Jindřichův:
- Jarohněv 1615, 1625 na Radiči, potom Božetíně, Milhosticích (potomci po meči ještě r. 1800).

Synové Janovi:
- Bedřich 1617—1628 na Skopytcích, 1623, pak ve Vlásenici
- Oldřich 1615
- Jan 1615

Syn Pavlův:
- Jindřich 1615—1628 na Vražném, Lideřovicích a Zmyslově

Tvrz v Liděřovicích. (Kresleno dle náčrtu prof. L. Ferbra v Táboře.)

Petr a Mrakeš, aby mohl Bušek témuž kostelu úrok 2 kop darovati.[1] Ke konci 15. věku patřily již Jedlany ke zboží Liděřovskému a připomínají se jako pouhá ves beze dvoru a tvrze. *Jindřich Sádlo z Vražného* prodal roku 1594 z dílu svého *Jiříkovi Pětipeskému z Chyš a z Egrberka* na Chotovinách ve vsi Jedlanech jednoho osedlého, chalupu nad rybníčkem příkopem, týž rybníček a jisté dědiny. Od *Petra Sádla z Vražného* přikoupil Jiřík (r. 1603) dvůr Jedlany se 30 osedlými, 3 rybníčky v Březinách a v Jedlanech, se 2 sádkami a krčmou,[2] a tak se dostala celá ves ke zboží Chotovskému.

LHOTA VČELÁKOVA.

Asi půl druhé hodiny na sever od města Tábora leží ves Lhota Bálkova, která se až do konce 17. stol. Včelákovou nazývala; název tento jí snad dán od sedlské rodiny Včeláků, která se tu byla rozplemenila a kolik statků ve vsi držela. Jeden ze statků (nyní hospodáře Novotného) při rybníčku ležící míval kdysi tvrzku, která vodním příkopem, z rybníčka nadýmaným, ohrazena byla. Dvůr tento s vrchností nad jedním dvorem sedlským a druhým pustým držel až do r. 1541 *Martin Krsňák*, svobodník, a po něm synové jeho *Jan, Jiřík* a *Václav.*[3] Třicet let později měli ten statek z téhož rodu bratři *Jan* a *Jiřík* již zletilí a mladší jich bratři *Petr* a *Adam* nezletilí. Časté nevole mívali se Zikmundem z Malovic na Výrci o nějaké pole nad rybníkem velkým u Lhoty a k cestě do vsi Radkova vedoucí. Roku 1579 na počátku měsíce května Krsňákové zkrátka a jak se di sumárně jednali. Jednoho dne šla děvečka jich Anna na jedno pole, požala tu žito zelené a odvezla, jiný den požaly na rozličných místech žito zelené Dorota kmetična, Markyta, řezáčova manželka, a Lidmila, sedlka ze Lhoty.[1] Rozumí se samo sebou, že z toho povstaly samé soudy. Když zemřeli starší bratři, povstaly zase v rodině nechuti. Petr vinil vdovu po Janovi, Kedrutu z Ježova, že nějaké svrchky a nábytky z tvrze odvezla a nechtěl jí proto úroky z věna jejího vydávati. Když se byli do vůle své nahádali, smluvili se konečně r. 1583, 29. srpna tak, že Petr od své stížnosti upustil a úroky vydávati slíbil.[2]

Petr, od smrti bratra Adama († j. r. 1588) samojediný pán na Lhotě, první toho rodu se psal *Krsňákem z Božetína*, děláje se takto skutečným zemanem. Z neznámých nám příčin prodal r. 1587 dne 15. července „Lhotu Čelákovskou“ s tvrzí, dvorem poplužným a krčmou *obci města Tábora* za 4000 kop míš.[3] Táboršti drželi Lhotu až do bitvy Bělohorské, tu však jim některá část jmění odňata a prodána. Lhotu koupila r. 1623 paní *Polyxena Lobkovská z Pernšteina*, ale prodala ještě t. r. vsi Mezříč, Výrec, Makov se dvory poplužnými a Lhotu *Josue Kořenskému z Terešova* za 7450 fl. rh.[4] Lhota byla nyní nějaký čas při Mezříčí, potom dostala se k Výrči a konečně k Chotovinám.

Již za vlády Táborských prodán jest dvůr s tvrzkou jednomu sedláku ze Lhoty, ale tvrzka jsouc obydlím držitelův, udržela se až na počátek našeho století. Byla s jedno patro, měla v přízemí klenutí a svršek ze dřeva. Lidé starší říkali tomu stavení tvrzka, ale mladší se tomu posmívali, pravíce frcka. Jednou před 63 lety přišel velký vítr a „frcku“ shodil, tak že ji hospodář potom celou přestavěti musil, ponechávaje toliko základní zdi. Staří lidé posud si vypravují, že dal zeman Lhotský dceru svou synu zemana Svrabovského a poněvadž tehda peněz málo bylo, že dal po ní věna louku a kus pole

[1] Lib. erect. XI. f. 138, XIII. a N 1. [2] DZm 236, K 19, DZ. 171, B 16. [3] DZ. 250, M 24. Druhou část vsi prodaly r. 1551 Aléna a Dorota, dcery Víta Krsňáka, i s poustkou Hnátovskou ve Svrabově Petru Kotečníkovi z Domaslavě (DZ. 10, C 18). Manželka tohoto, Markéta z Hodějova, držela Výrec. Jednu část vsi držel také Zikmund z Malovic.

[1] Reg. 20 F. kom. s. P 9—11. [2] DZ. 68, M 30. [3] DZ 69, G 1, vlož. r. 1588 (DZ. 24, E 30). [4] DZ. 141, G 6, G 12. Bílek, Děje konf. 1223. Ještě r. 1704 slove ves tato „Lhota Čelákova neb Bálkova.“

U dvora *Výrce* vystaven byl zámeček v dobách pozdních. Véska Výrec stávala u nynějšího dvora na polích, kdež se ještě r. 1822 starý sklep spatřoval. Starých zpráv o Výrci nemáme, ana osada ta bezpochyby k nějakému většímu zboží patřila. *Volf Hoslaur z Hoslau* prodal „ve Veyrci dvůr popl. s poplužím, ves celou tudíž se dvorem pustým, který slove Na knížectví" *Markétě z Hodějova* a *Janovi ze Strkova*, synu jejímu, za 375 kop, což teprv r. 1552 ve dsky vloženo Markéta postoupila Výrce (vkl. r. 1558, 18. října) *Zikmundovi Malovci z Malovic*, jenž držel také mlýn pod Táborem a k Výrci dvůr Vesce r. 1586 koupený připojil. Po smrti jeho držela Výrec manželka jeho *Marjana*, za níž dvůr zdejší shořel; potom dědili to zboží bratří *Oldřich* a *Vilém z Malovic*, kteří prodali r. 1603 dne 26. března dvůr Výrecký se vsí a krčmou *Jindřichovi z Doudleb* na Meziříčí za 2000 kop. Výrec držen odtud k Mezřicku. Když statek tento po smrti *Jana Bedřicha Doudlebského* k rukám císařským zabrán byl, koupila jej r. 1623 dne 23. března paní *Polyxena Lobkovská* za 7000 fl. rh., a to vsi Mezřice, Výrce, Makov se dvory popluž., ovčínem a mlýncem pustým. Ještě téhož roku dostal se Výrec rodu Kořenských a zůstal při něm až do r 1704, kdež pro dluhy mnohé odhádán věřitelům a potom k Záhoří a konečně k Chotovsku připojen byl. Tehda tu byl zámeček, stavení skruvné, šindelem kryté, avšak z kamene postavené, v němž byly dole jen pokoj, kuchyně, komora a dřevěná špižní komora, nahoře velký pokoj a komora, vše v ceně 200 fl. Na místě zámečku stojí prý v nynějším úpravně vystaveném dvoře stavení sýpky. [1])

[1]) Heber's Burgen III 198, kn. grunt. Tábor. r. 1561. B 7, DZ. 10. F 14, 87. A 25, 132. B 6 a 177. R 17, 292. C 4, 35. H 30, 286. B 17.

Starožitné nádoby v Českém Museu

Zámek v Nemyšli.

Nemyšl Tvrz.

Na Moravě kvete až posud rod Mitrovských z Nemyšle, jichžto praotcové ve 14. století na tvrzi a vsi Nemyšli seděli. Praotec jejich, *Litvin z Nemyšle*, poprvé r. 1373 připomenutý, byl r. 1377 dne 1. června patronem kostela Hoštického.[1]) Připomíná se naposled r. 1390, ale zdali tehda žil, není známo. Synové jeho *Litvin*, *Beneš*, *Bohuslav*, *Ondřej*, *Volkéř* a *Jindřich* darovali r. 1390 Benešі jinak Bechovi, faráři Hoštickému, $1^1/_2$ kopy platu na lidech svých v Nemyšli, aby některých dobrých přátel jejich na modlitbách svých vzpomínal.[2]) Z bratří těch zmizí potom Volkéř docela: Beneš stal se r. 1396 ku podání bratří svých farářem v Hošticích, r. 1407 zdálo se mu, že by lépe mohl žíti na faře Pacovské a tudíž si toto místo vyměnil, ale že se mu tu nelíbilo, vrátil se zase do Hoštic, kdež r. 1414 zemřel.[3]) Ostatní bratří byli se sice před r. 1396, když již otec nežil, o zboží svá podělili, než důležitější jednání rodinná vždy společně před se brali. Tak na př. r. 1397 jednu kopu platu, kterou k tomu účelu Kedruta z Hoštic odkázala, kostelu Hoštickému na vsi Újezdci zapsali.[4]) Kromě Ondřeje byli všichni přívrženci učení Husova a pečeti své ke stížnému listu ke sboru Kostnickému poslanému (r. 1415) přivěsili.[5]) Litvin seděl na dílu svém Bukové, ač se i z Prudic nazýval, a zemřel r. 1407; Jindřich měl za svůj díl Prudice ještě r. 1409 (r. 1415 psal se nějaký Jindřich z Bukové);[6]) ostatní dva měli Nemyšl držíce každý polovici, oni také r. 1414 dne 17. října sami dva ke kostelu Hoštickému podávali.[7])

Bohuslav držel krátký čas (r. 1415) Opatov na Moravě a připomíná se ještě r. 1437, an si tehda na císaři Zikmundovi nějakou odúmrť v Dědicích vyprosil.[8]) Bratr jeho Ondřej daroval r. 1412 úrok na celé vsi Nemyšli k oltáři sv. Růženy v kostele sv. Jilském v Praze a r. 1416 kostelu Hoštickému plat na dvoře poplužním v Nemyšli, loukách, vinicích a lesích, aby farář sloužil mše zádušní za Markétu z Blahotic.[9]) On sotva, nýbrž spíše jiný Ondřej koupil před tím také statek Radenín, a přichází kromě jednání Táborských s Oldřichem z Rožemberka o hrady Přiběnické (r. 1437) ještě r. 1441.[10])

Vývod vladyk z Nemyšle v 15. století přesné naznačiti, jest na ten čas zhola nemožnou věcí; na jisto postaviti lze toliko potomky Ondřejovy. Po něm zůstala vdova Alžběta z Dubného, která učinila r. 1452 pořízení o statku svém, učinivši poručníky, kteří by statek dvěma synům jejím odevzdali. Mezi mateří a 4 syny Ondřejovými *Litvinem*, *Zachařem*, *Bohuslavem* a *Mikulášem* nebylo svornosti, ani se nemohli o správu statku svého a o rozdělení peněz a jistot shodnouti. Jak se zdá, byli jen poslední dva synové Alžbětini a první dva z prvního manželství.[11]) Konečně se shodli r. 1453 dne 25. února, byvše

[1]) Arch. Orlický, Lib. conf. III C 28. Roku 1383 dne 5 července svědčí v listě pánů z Hradce (arch. Hradecký). [2]) Lib. erect. XII. f. 50, potvr. dne 24 února. [3]) Lib. conf. V. O 10, VI J 3, P 11, VII. D 19. Ve všech těchto zápisech přicházejí jako patronové jeho bratří. [4]) Lib. erect. XII. f. 178. [5]) Arch. č. III 189. [6]) Arch. Třeboň., Lib. conf. l. c. DD. 14, f. 100. Petr Špetle z Prudic r. 1435 a 1448 se připomíná (Arch. č. III. 512, archiv Třeboň. ČČM. 1827). [7]) Lib. conf. VII D 19. [8]) Arch. č. III 519, Wolný, Topographie VI 347. [9]) Lib. erect. X. K 11, XIII. a. f. 198. [10]) Archiv Třeboňský, archiv č. III. 523. Veselého děje Choustníka. [11]) Starý vývod Hodějovských dává Ondřejovi (ale tuším staršímu) za manželku Bonuši z Miličína a z Kostelce (Papr. o st. pam. 395).

přátely a příbuznými smluveni, při čemž mladším dvěma bratřím zabezpečeno, že se jim budou jisté peníze vydávati. Litvin a Zachař zavázali se bratřím díly vydati, kdyby se oženili, a peníze sirotčí někdy otcem Ondřejem utracené vyvaditi.[1]) Starší dva bývali již před tím ve službách Rožemberských, Litvin byl r. 1439 purkrabí na Choustníce, Zachař byl napřed na Velešíně (r. 1439) a později na Krumlově (r. 1449—1459) purkrabí. Pro tato zaměstnání zdržovali se oni jakož i bratří jejich nejvíce v okolí Krumlovském. Roku 1474 byli již starší dva mrtvi, a bratří jich Mikuláš a Bohuslav učinili toho roku dne 11. ledna smlouvu s Jindřichem z Rožemberka o jistý list dlužní ztracený, k němuž také pečeť svou přitiskl Bohuslav z Nemyšle a z Mitrovic.[2]) Z toho lze seznati, že se tehda oddělila vedlé jiných linií také linie Mitrovská.

Kostelík v Hošticích. Památka na vladyky z Nemyšle. Kreslil prof. L. Ferber v Táboře.

O tom, kteří z rodu toho tvrz Nemyšl drželi, nemáme ani nejmenší zprávy, jen z pozdějších zápisů plyne, že se dostala linii Mitrovské. Ke konci 15. a počátkem 16. století držel Nemyšl *Jan z Nemyšle.*[3]) Asi r. 1506 převzal *Bohuslav Mitrovský z Nemyšle* zboší předků svých, k němuž náležely tvrz Nemyšl se dvorem poplužným, ves celá, v Mitrovicích, Dědičkách, Úraze, Prudicích, Milhosticích, Střeziměři, ve Vísce u Mitrovic díly, v Přestavlcích dvory kmecí, v Hošticích dvůr poplužný s platem a podacím a polovice podací ve Střeziměři.[4]) Týž měl manželku Mandalénu z Chlumu, kterouž věnem 300 kop statku dobře opatřil,[5]) a nemaje žádných potomků kromě dcery *Kunky,* kteráž byla vdána za Mikuláše Kosoře z Malovic, učinil o statku svém pořízení r. 1545 (vlož. 18. června), aby se dcera Kunka a synové její *Vácslav* a *Jan* z *Malovic* po smrti jeho ve dluhu 100 kop v Nemyšl uvázali.[6])

[1]) Paprocký o st. ryt. 184—185. [2]) Archiv Třeboňský. [3]) Zejména se tak uvodí r. 1506 v privileji Jistebnickém. Také nástupce jeho Bohuslav přichází tamže k r. 1536 (Pam. arch. X. 772). [4]) DZ. 250, J 6, vloženo r. 1545 dne 17. června. [5]) DZ. 7, E 19. Také zapsal jí a Kašparovi Zelendarovi z Prošovic na Nemyšli r. 1543 sto kop (DZm. 226, F 8). [6]) DZm. 227, F 3.

Po smrti Bohuslavově uvázali se v Nemyšl dotčení dědici, z nichž Jan později žádného na něm dílu neměl, a podělili se o ně, tak že dostal Vilém tvrz Nemyšl s jistým příslušenstvím a Kunka díly ve vsích Prudicích, Mitrovicích, Střezimeři s podacím, Sudoměřicích, Vísce, Přestavlcích a Úklidu s mlýnem pod Kvaštovem; tato však, vdavši se po smrti prvního manžela za Bohuslava z Malovic na Kostelci Podolském, prodala r. 1564 díl svůj synu Vilémovi za 250 kop,[1]) vsi ty však ve spojení s Nemyšlí nezůstaly. Dotčený Vilém byl pán vtipný a při tom v právech dobře zběhlý, jenž měl kolik statkův, ale vždy jeden prodav na druhý se stěhoval, ač si chtěl v Nemyšli zříditi pohodlné sídlo a proto také do tvrze vložil více než 500 kop, tak že mohl v popise statku o ní položiti: „stavení všecko jakž nemalé a dobře spraveno jest.“[2]) Měl zvláštní při roku 1561. Tehda oženil se Jakub Straňák, dědinník ze Sudoměřic, s Annou, dcerou Ondřeje Veselíka z Prudic, kmetičnou Vilémovou, bez vědomí páně. Za pokutu měl dáti podlé uznání mocných opravců 60 žejdlíků medu, ale dosti učinil teprve tehda, když byl pohnán k soudu.[3]) Z neznámých příčin prodal roku 1564 dne 31. srpna tvrz Nemyšl se dvorem popl., pivovárem, mlýnem náchlebným, štěpnicemi, chmelnicí, ves celou, v Prudicích, Sudoměřicích, Mitrovicích, Hošticích s podacím, Úlehlí, Úraze c. t. m. a ves celou Dědičky *Lidmile Kapounové ze Sedčic.*[4])

Adam Předbor z Radejšína žil na Nemyšli s manželkou svou Kateřinou z Říčan; touž učinil pořízením r. 1571 dne 12. února ve dsky zemské vloženým poručnici statku svého, přidav jí k radě Viléma z Talmberka a Heřmana z Říčan.[5]) Když pak potom po několika letech Kateřina ovdověla a nějaký čas smutek vdovský snášela, byla po té zase dobré mysli a vdala se po druhé za *Bohuslava Těmína* z *Těmic.* S ním společně prodala r. 1578, 3. října tvrz Nemyšl s příslušenstvím *Elišce z Lobkovic* za 9000 kop míš.[6]) Paní tato zahospodařila si po nějakém čase peníze, za něž přikoupila r. 1586 od Jana Malovce z Malovic ves Petrovice se dvory kmecími ve Lhotce a r. 1589 od Jana Bartíka z Dobrémysli a na Bílém Újezdci dvůr v Hošticích.[7]) Paní tato jsouc vdána za *Jiříka z Talmberka* na Jankově († r. 1623), jemu r. 1592 v 10.000 kopách gr. č. veškerý statek svůj zapsala, tak že od těch dob statek Nemyšlský s ostatními zbožími Talmberskými spojen zůstával. Ze synů totiž Jiříkových dostal *Frydrych* Nemyšl r. 1618 ještě za živobytí otce svého, a poněvadž roku 1622 z konfiskace panství Vlašimské koupil, zůstala Nemyšl od těch dob při tomto panství a přestala býti sídlem nových pánů, kteří bydlili na prostranném zámku Vlašimském. Za něho přikoupeny k Nemyšli část vsi Sudoměřic s krčmami a mlýny a dvůr svobodný Bavorovský (r. 1624).

Sanktuarium v kostele Hoštickém. Dílo vladyk z Nemyšle.
(Dle náčrtu prof. L. Feibra v Táboře.)

Na tvrzi Nemyšli s příslušenstvím věnoval Frydrych r. 1634 (vkl. dne 28. ledna) 7500 kop míš. choti své Marii Benigně z Lobkovic, ale vklad ten zase r. 1636 z desk zemských propustil, poněvadž byla zatím dotčená jeho manželka zemřela, učinivši manžela dědicem veškerého jmění svého.[8]) Vedlé posledního pořízení pána tohoto v dějinách tehdejších obzvláště vynikajícího (d. r. 1643 dne 27. srpna) obdržel starší syn *František Vilém* Hrazené Rataje a Nemyšl s oběma domy v Praze (na Starém městě v Kaprové ulici a na Malé straně v Lázeňské ulici mezi lázní a kostelem p. Marie).[9]) Když pak mladší bratr Jan Arnošt r. 1654 beze všeho pořízení o statku svém ze světa vykročil, připadl díl jeho a s ním také panství Vlašimské staršímu bratru Františku Vilémovi. Tento přikoupil sice r. 1658 rytířské sídlo

[1]) DZ. 15, C 15. [2]) Archiv Třeboň. [3]) Reg. 18 F. k. s. R 13. [4]) DZ. 57, H 5. Vlož. r. 1565, 4. července (DZ. 15, H 8). Vilém držel potom Maršovice a později Butovice a Kolodějc. [5]) DZ. 17, E 13. [6]) DZ. 166, E 2. Vklad statku učinil dávno po smrti Kateřinině Bohuslav Těmín r. 1589 (DZ. 24, M 27). Objem statku zůstal týž, toliko že se uvodí v Mitrovicích 2 krčmy a v Prudicích, Úraze a Sudoměřicích po 1 krčmě; kromě těchto krčem také ke statku nic jiného v těch wesnicích nepatřilo. [7]) DZ. 23, H 18, 24, J 17. [8]) DZ. 144, L 7. [9]) Vlasákův popis Vlašimska, str. 19. Frydrych zemřel r. 1643 dne 13. října.

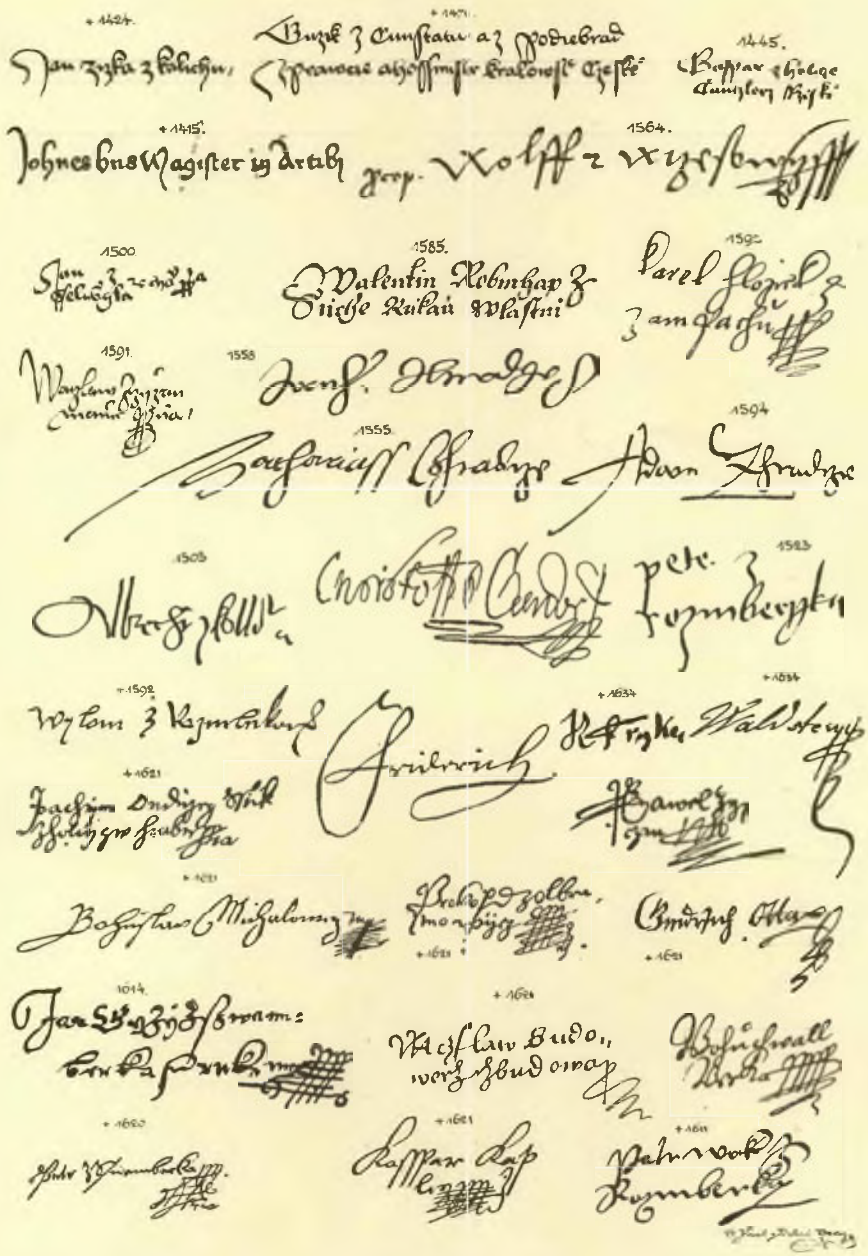
Záhoříčko od Kateřiny Ryterové, ale prodal r. 1662 Nemyšl se vším příslušenstvím *Mikuláši Franchimontovi z Frankenfeldu* za 21.200 fl. rh.

Nový držitel staral se velice o zlepšení statku, na nějž byli páni sídlíce obyčejně ve Vlašimi málo dohlíželi; kázal mnoho stavení, jež byla zpustla, opraviti, také, což potřeba bylo nového, přistavovati a přikoupil svobodný dvůr Stranikovský a větší počet rolí všelijakých. Zboží to dobře spravené odkázal r. 1684 synu svému *Vojtěchovi*, jenž se oženil s Terezií Johannou Hrobčickou z Hrobčice a s ní syna *Jana Antonína* a dceru Františku splodil. Nemaje stálého zdraví a brzkou svou smrt předvídaje, odkázal statek dětem svým ještě nezletilým tak, aby jej máti do plných jejich let spravovala, což se také stalo, když Vojtěch roku 1699 zemřel.[1]) Dlouho poručenství to netrvalo, neb poněvadž se Terezie za hrabě Caretto Millesimo vdala a tím způsobem poručnicí zůstati nemohla, nařídili místodržící bratra Vojtěcha mladšího Antonína Alexandra, aby se v poručenství nad mladým Janem Antonínem uvázal, což se také r. 1701 dne 8. července stalo. Ale i v tom nastala brzo změna, neb Terezie Johanna nepřestávala zastávati se práv dcery své Anny Františky k polovici Nemyšle a dovedla toho, že jí bylo r. 1705 místodržícími poručenství nad dotčenou dcerkou dáno a uvázání v polovici Nemyšle dovoleno.[2]) Jak se zdá, zemřely záhy obě dítky, a celé zboží jich připadlo mateři. Paní tato prodala napřed roku 1718 statek Petrovský Viktorině z Věžník a potom r. 1719 Nemyšl manželu svému *Bernartovi* hraběti *Caretto Millesimo*, v jehož rodě až do r. 1765 zůstala.[3]) Z tvrze povstal nynější zámek, který hrabě Ferdinand Dým ze Stříteže rozšířil a ozdobil.

[1]) DZ. 118. C 4. Terezie se uvázala v Nemyšl v měsíci červenci. [2]) DZ. 118, D 30, J 6.

[3]) Bernart tu přebýval již před tím s chotí svou; r. 1717 dne 8. prosince přenésti dal z kaple zámecké v Nemyšli do kostela Hoštického divotvorný obraz p. Marie, jenž rodu Millesimovskému náležel; průvodu v té příčině uspořádaného súčastnili se mnozí ze šlechty, duchovenstvo a nesmírný dav lidu. Roku 1722 dal vystaviti v Hošticích nový farní dům (Trajer, str 645—646). Po něm následovali r. 1724 syn *František Václav* a r. 1761 vnuk *Ferdinand*, kterýžto prodal Nemyšl r. 1765 *Josefovi* řečenému *Kurto z Mohrenbachu* za 86.000 fl. rh. Pro veliké dluhy tohoto držitele prodána byla Nemyšl r. 1784 veřejnou dražbou *Josefu Paulinovi von Gfässer*, od něhož ji koupila r. 1791 *Viktorie* hraběnka *Golčova*, rozená *Dýmovna ze Stříteže* (Sommer, str. 76—77). Po její smrti († r. 1822) zdědil Nemyšl bratr její *Jan Kazimír* hrabě *Dým ze Stříteže* († r. 1830) a po něm z téhož rodu hrabě *Ferdinand*, c. k. komoří a rytmistr, později generál, jenž r. 1849 v Uhřích bojoval.

Podpisy mužů v dějinách Čech vynikajících z 15., 16. a 17. století.

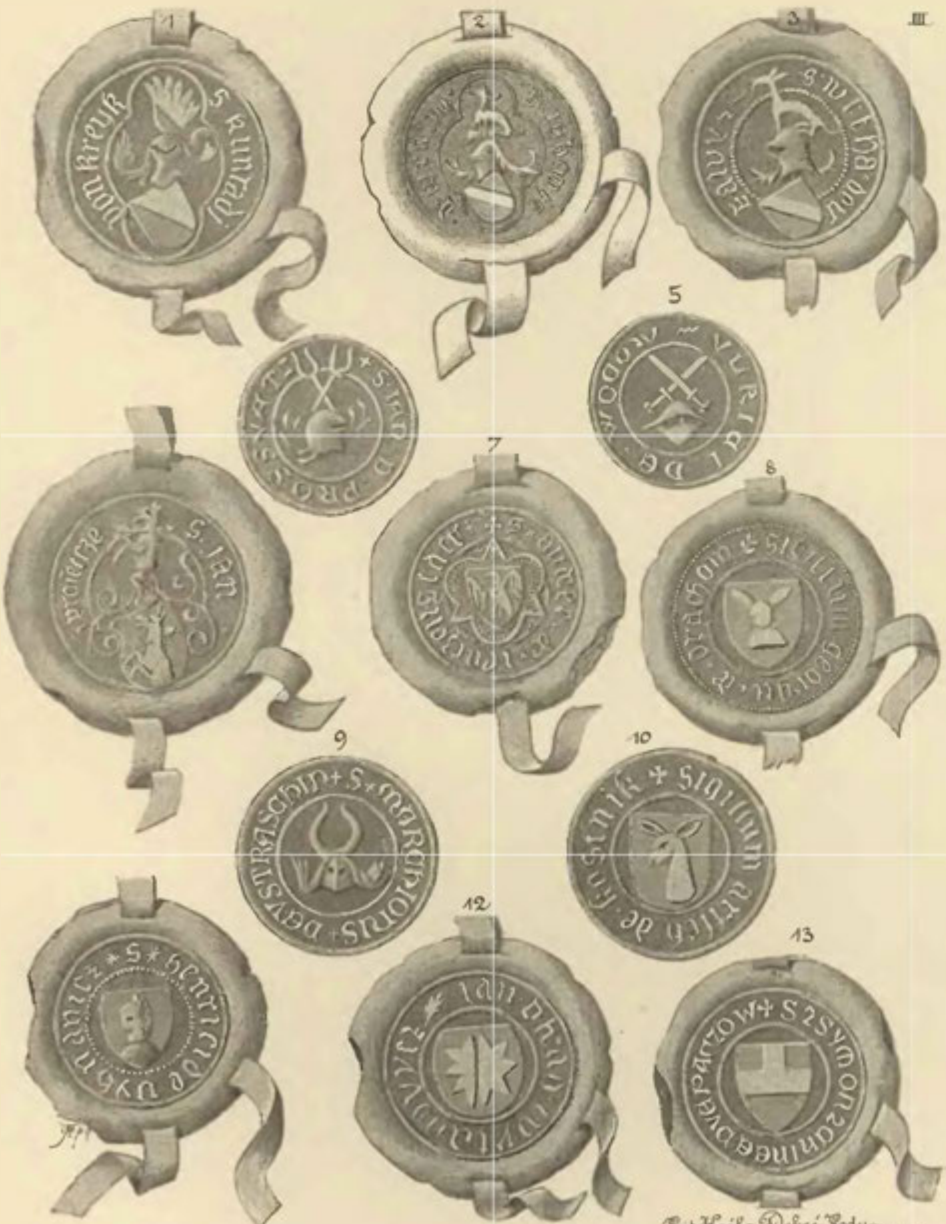
Jan Žižka z Kalichu — Jiřík z Cunštatu a Poděbrad, správce a hofmistr království Českého. — Kašpar z Holice, kancléř říšský. — Johanes Hus, Magister in Artibi. — Wolf z Vřesovic. — Jan z Šelnberka. Walentin Robmbap z Suché. — Karel Hložek z Žampachu. — Václav z Řičan. — Jáchym z Hradce a Zachariáš z Hradce. — Adam z Hradce. — Albrecht z Kolovrat. — Chrištof z Gendorfu. — Petr z Rožemberka. — Vilém z Rožemberka. — Bedřich Falcký, král Český. — Jan Trčka z Lipy. — z Valdštýna, vévoda Fridlandský. — Jáchym Ondřej Šlik z Holejče hrabě, popraven r. 1621. * — Pavel z Řičan. — Bohuslav z Michalovic * 1621. — Prokop D. z Olbramovic * 1621. — Jindřich Otta z Losu * 1621. — Jaroslav Jiří z Švamberka. — Václav Budovec z Budova * 1621. — Buhuchval Berka z Dubé. — Petr z Švamberka. — Kašpar Kaplíř ze Sulevic * 1621. — Petr Vok z Rožemberka.

* znamená, že byl po Bělohorské bitvě na staroměstském náměstí sťat.

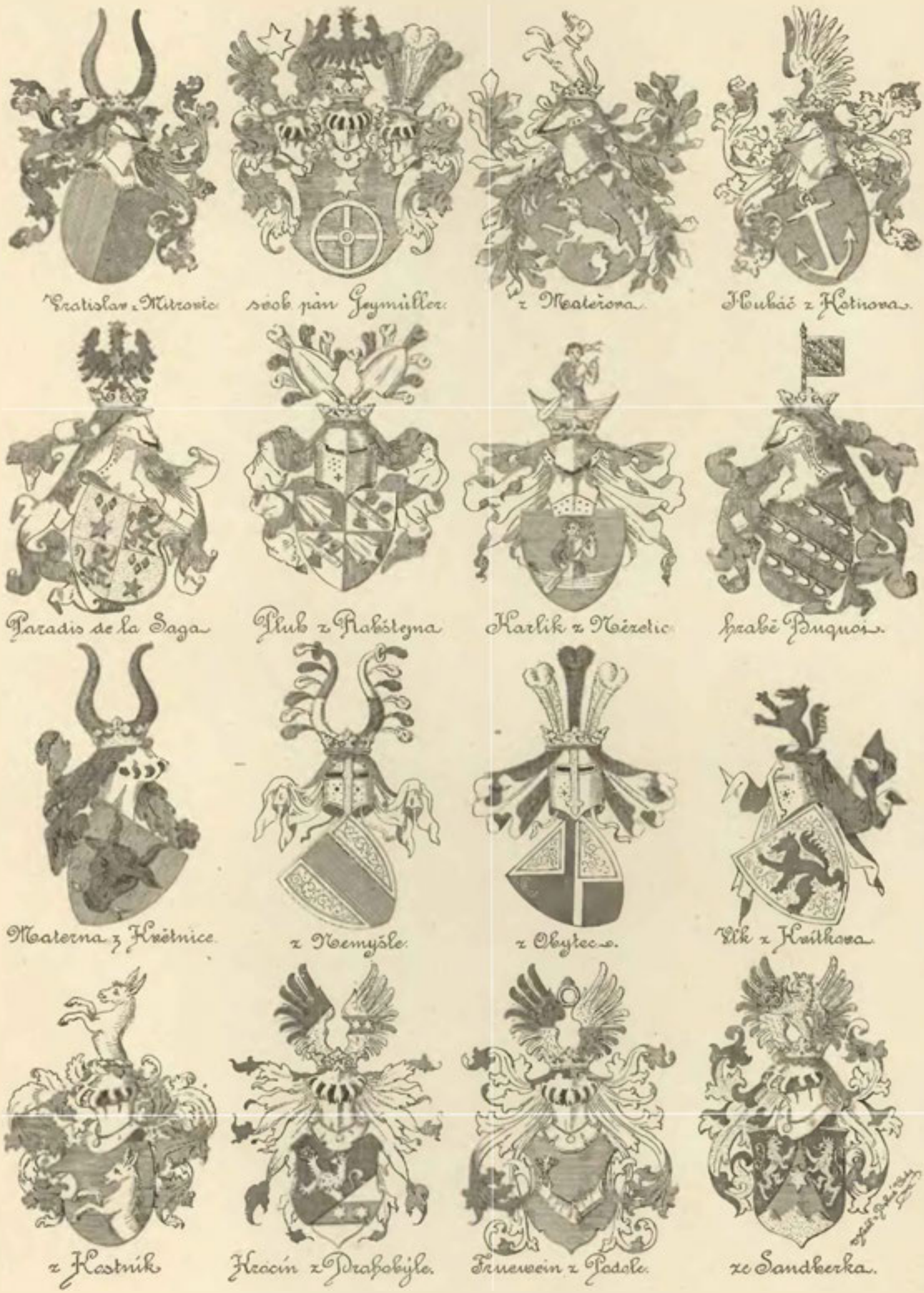

Pečeti rodin jihočeských.

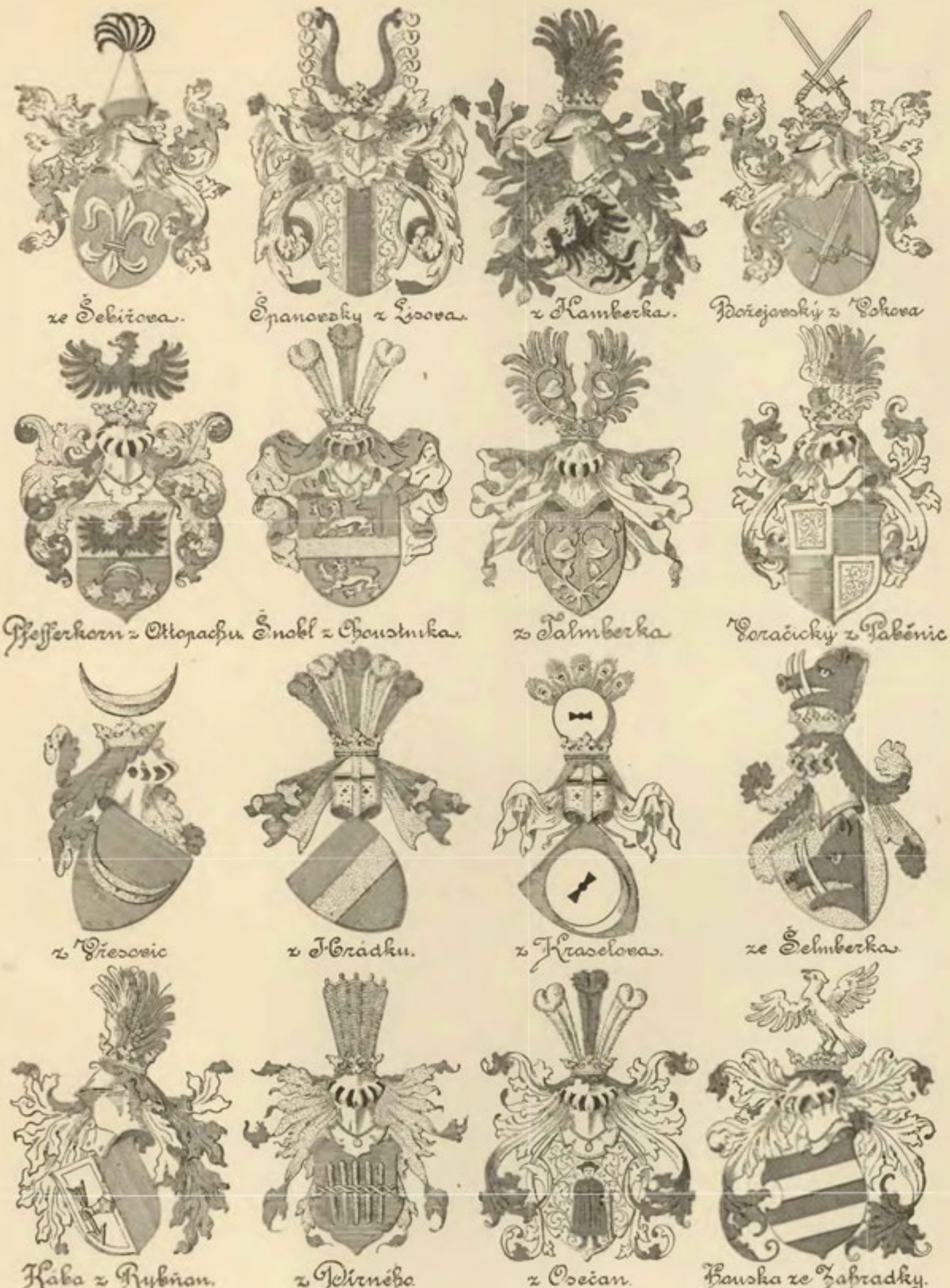
III

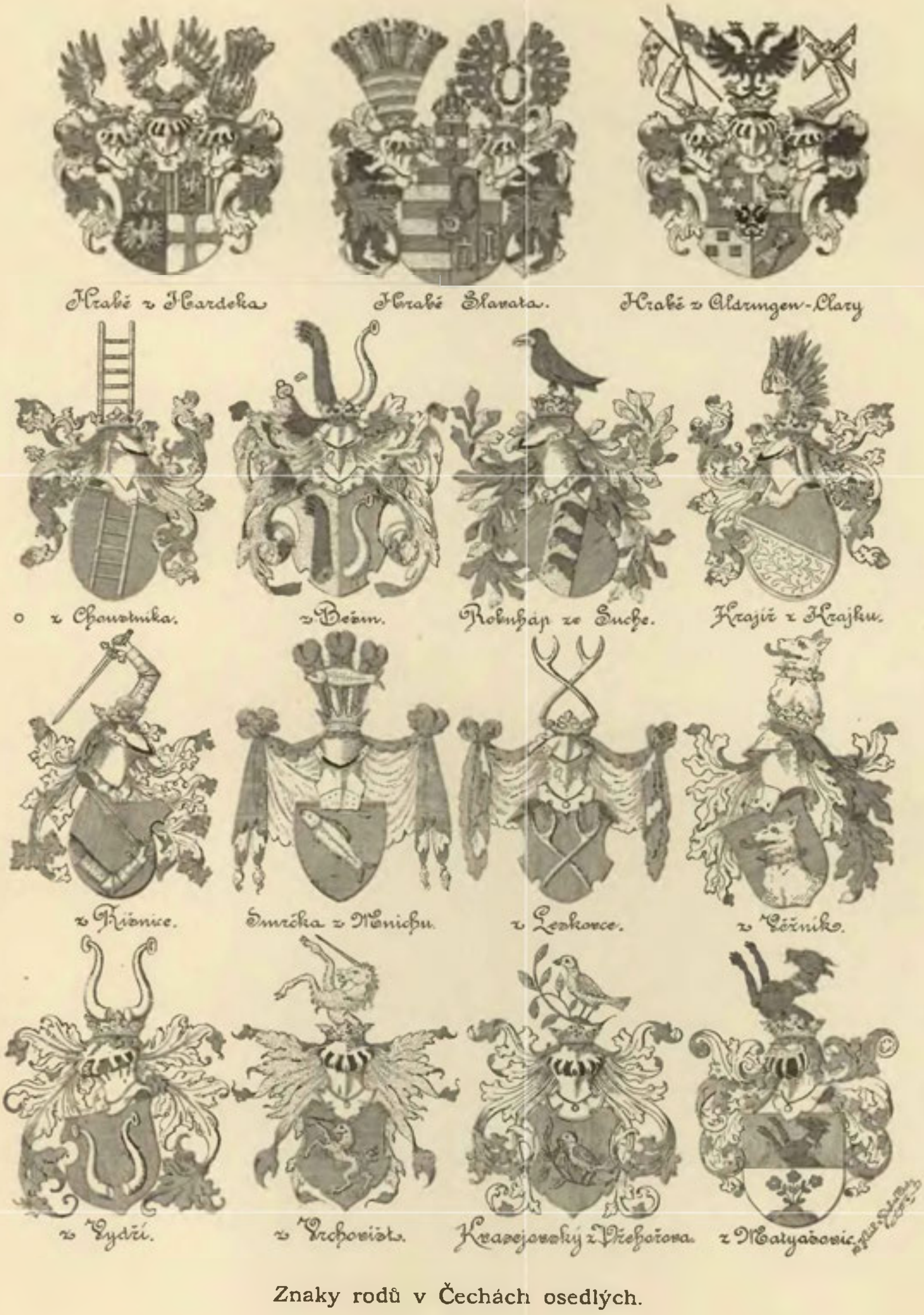
Pečeti rodů kdysi v jižních Čechách osedlých.

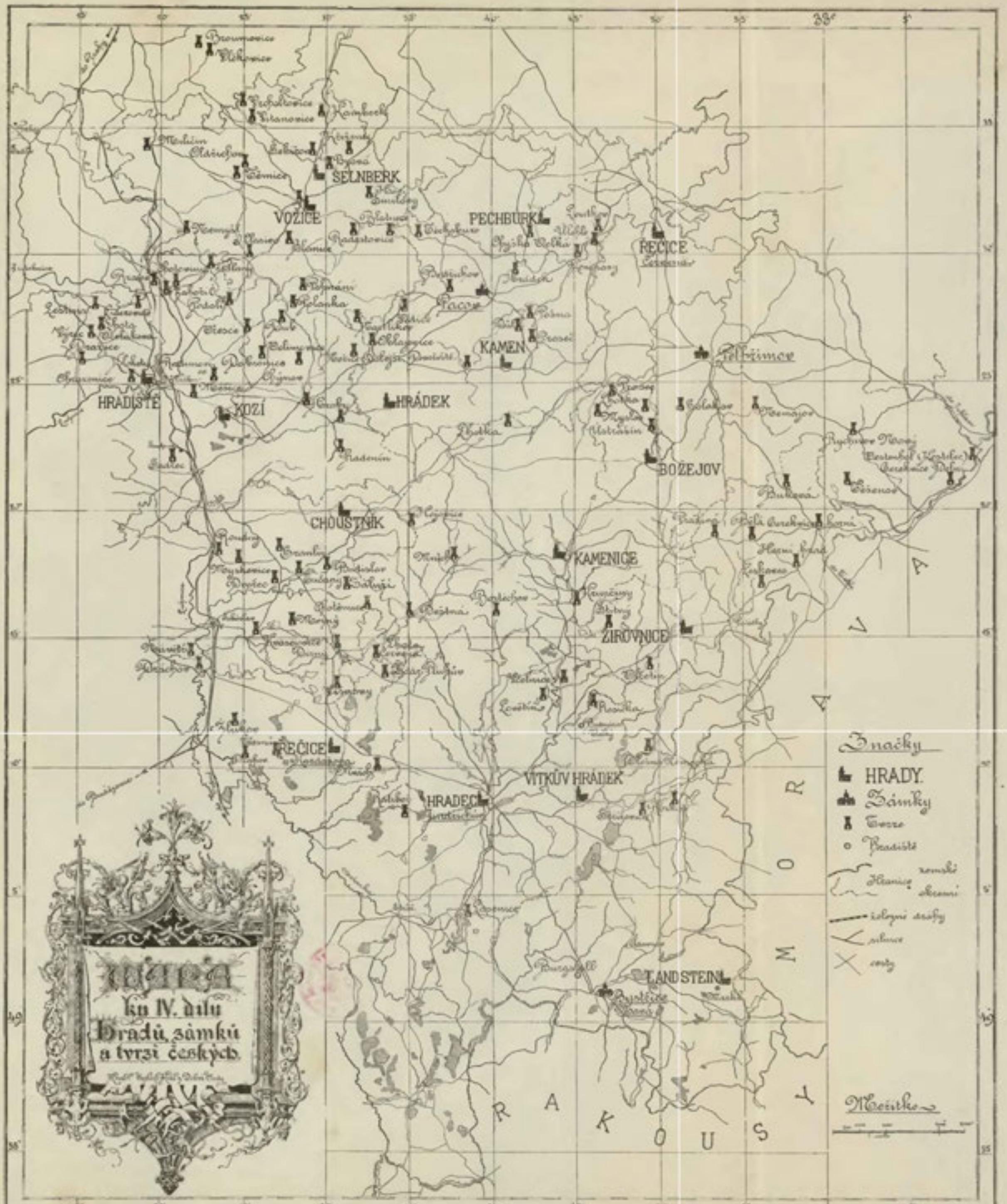
Znaky rodin v jižních Čechách kdys osedlých

Znaky rodin Českých.

Znaky rodů v Čechách osedlých.

Mapa
ku IV. dílu
Hradů, zámků
a tvrzí českých.
SELNBERK
VOŽICE
PECHBURK
ŘEČICE
Pacov
KAMEN
Pelhřimov
HRADIŠTĚ
KOZÍ
HRÁDEK
BOŽEJOV
CHOUSTNÍK
KAMENICE
ŽIROVNICE
ŘEČICE
VÍTKŮV HRÁDEK
HRADEC
LANDSTEIN
MORAVA
RAKOUSY
Značky
HRADY
Zámky
Tvrze
Hradiště
Měřítko

SEZNAM ČLÁNKŮV.

SEZNAM OBRAZŮ MIMO TEXT.

SEZNAM VYOBRAZENÍ V TEXTU.

(Obrazy jsou spořádány podlé článkův, k nimž patří.)

Seznam pečetí.

A. Pečeti pánů z Hradce odd. I. a II. pocházejí z větší části z archivu Hradeckého, jen některé jsou z archivů Drážďanského, Orlického a Třeboňského.

B. Pečeti pánů z Landšteina a z Ústí 8—11 jsou z archivu Třeboňského, ostatní z archivu Hradeckého.

C. Pečeti rodů v Táborsku kdysi osedlých:

1. Ondřeje ze Zásmuk (viz na str. 267).
2. Jana Roháče z Dubé.
3. Václava z Broumovic (str. 249).
4. Jecha z Prosinic (str. 93).
5. Tůmy ze Štítného (str. 123).
6. Jana Smrčky ze Mnichu (str. 341).
7. Mikuláše z Vícemile (str. 267).
8. Jana z Pacova.
9. Ješka Podlabičky z Domanina odjinud ze Lhoty (str. 203).
10. Ondřeje z Řečice (str. 332).
11. Pavlíka z Mutic, hejtmana vojska Táborského
12. Matěje z Třebce r. 1412 z rodu Vyhnanských.
13. Jana z Neustupova.

D. Pečeti rodů kdysi v jižních Čechách osedlých.

1. Kunráta Krajíře z Krajku (str. 104).
2. Jana z Vražného (str. 356).
3. Víty ze Rzavého (str. 354).
4. Jana Hazmuky z Proseče (str. 201).
5. Oldřicha z Vokova (str. 180—181).
6. Jana z Proseče.
7. Ondřeje ze Zásmuk (str. 267).
8. Jiříka z Vyhnanic a na Dráchově (str. 340).
9. Marše z Ústrašina (str. 188).
10. Artleba z Kostnik (str. 123).
11. Jindřicha z Vyhnanic (str. 340)
12. Jana Otrada z Vitanovic (str. 240).
13. Vchyny z Pacova (str. 206 pozn. [5]).

E. Pečeti rodů v Hradecku a Táborsku osedlých.

1. Jana z Vojslavic (str. 345).
2. Tůmy z Chotěmic.
3. Petra z Dubu (str. 294).
4. Viléma z Mladotic.
5. Heřmana Smrčky ze Mnichu (str. 341).
6. Jeníka z Pacova (str. 205).
7. Tůmy z Myslova (str. 188).
8. Litvína z Nemyšle (str. 359).
9. Hynka Tluksy ze Štramberka.
10. Oldřicha z Pošně (str. 201).
11. Jana z Dírného (str. 302).
12. Václava z Leskovce (str. 279).
13. Jindřicha ze Sedlce (str. 149).

(Pečeti jsou z archivů Třeboňského, Hradeckého, guberniálního v Praze, u sv. Jiljí a obce Hradecké.)

Dodatek k dějinám hradu Kozího (str. 148).

Roku 1560 vyprosil si *Pavel Lucin* (srov. Jirečkovu Rukověť II. 460.) na arciknížeti Ferdinandovi, aby mu pod starobylý plat k záduší dávaný městiště někdy hradu Kozího s příkopem pustým s porostlinami k cestě se dvěma pustými rybničištěmi, s pustým dvořištěm, se dvěma loučkami a s potokem Kozským dědičně zanechány byly. Když o tom Táborským jisté poručení učiněno bylo, aby takové grunty, na nichž císaři vrchnosť náležela (viz str. 142), v knihy městské vložili, všelijak se z toho vytáčeli; neb oni již o dokoupení vrchnosti s císařem jednali. Neméně se bránili tomu lidé někteří, kteří drželi pod plat některé kusy od dvořiště, předstírajíce, kterak s mnohou prací některé porostliny vyklučili a vyplanili. Takovým způsobem protahována věc ta od hromnic t. r. až do jara r. 1563. Roku 1573 dne 27. srpna prodal Pavel Lucin stateček svůj Kozský *Zikmundovi Pekovi z Římku*, který zemřel r. 1600, zanechav tolik dluhů, že se nemohl statek sirotkům zdržeti. Z těch příčin nařízeni jsou cís. Rudolfem II. jistí kommissaři, aby statek spatříce po koupi se ohlíželi. Pan Volf Hozlaur dával za statek 1200 kop míš., manželka jeho potom se ohlásila, že dá 1300 kop. I vidouce Táborští, že by bylo nechvalno statek ten mezi pozemky obecními ležící pustiti, nabídli za Kozí hrad 1316 kop, za kterouž cenu jim statek puštěn. (Z výpisův p. místodrž. archiváře K. Köppla dodatečně poslaných.)

Seznam omylův tiskových a dodatkův.

Na str. 32. ř. 1., 2. zdola na místě Ratmir, Ratmirov čti Ratmír, Ratmírov.
» » 34. » 6 shora na místě Lesnika čti Lesneka.
» » 30. » 3 » » » sloužil. » sloužil. Roku 1385 dne 26. září obdařil podobným způsobem oltář Božího těla v Hradci.
» » 36. » 4 zdola dolož k poznámce 1.: arch. gub.
» » 79 » 19. shora čti. Janovým nástupcem byl r. 1417 Víta ze Rzavého a po něm Lipolt z Kraselova; před tímto . . .
» » [illegible] » [illegible] shora čti ve Zhoři, Velkém Oldřichově.
» » 90. » 44 » » u Plešť obci Soběslavské.
» » 93. » 21. » na místě z Branlin čti z Branlína.
» » 93. » 22. » » » Krtově » Katově.
» » 141. » 1.—3. čti: peněz. Jan starší prodal šestou svou stranu Ústí a Hradiště za 650 kop, které mu císař dlužen zůstal.[1]) Za ostatek téhož zboží slíbeno Janovi mladšímu Kamenickému 3160 kop, v nichž mu zapsáno zboží Lomnické. Ale tohoto nedosaženo, i když rod Ústských . . .
» » 141. » 4 zdola čti: [1]) Arch. gub. A IV. 207. Roku 1437 . . .
» » 141. » 3 » vynech tuším.

Na str. 157. ř. 5.—6. shora na místě Robravu, Averce čti: Robnavu, Aibšť
» » 158. » 2. » » » Minšálk čti Minšlák
» » 182. » 13. čti: Pelhřimovské. Nesnadno s tím srovnati, že se asi v ten čas Bohuslav z Leskovce jako pán na Božejově připomíná [7])
» » 182. k pozn. [7]) dolož: arch. gub.
» » 188. ř. 11.—12. zdola čti: ale již r. 1410 patřila ves tato vladykám Prosečským. [8])
» » 188. » 2. » na místě VII. J 1 čti VII. A 10.
» » [illegible] » [illegible] shora čti: připomíná [illegible] ale r. 1410 držel s Mikulášem knězem z Proseči Ústrašín a byl ve zdejší krajině také r. 1424.
» » 207. k pozn. 6. dolož: O dotčeném nadání svědčí obšírně list arch. gub. d. r. 1548. 1[illegible]. března.
» » 212. ř. 21. zdola na místě Krči čti Křečí.
» » 226. » 21. shora » » Lomnice čti Lomnou.
» » 242 pod iniciálkou na místě Lukavských čti Lukaveckých.
» » 293 ř. 3. shora na místě Blanická čti Blanička.
» » 300 » 16. zdola » » Krči čti Křeči.
» » 305 dolož: Beneše z Chotěmic, jenž se r. 1433 připomíná (Arch. gub.)
» » 341. v levo k pozn. 3. dolož: Srov. krásný list Kateřinin daný r. 1501 dne 27. prosince v arch. gub.

REJSTŘÍK MÍST A RODŮV.

Ch.

I.

J.

K.

L.

S

Š.

REJSTŘÍK VĚCÍ.